F.
10 17

Prof. Di Lorenzo

7254

COLLE, J.

CLARISSIMI VIRI

IOANNIS COLLE

BELLONENSIS

E NOBILIBVS SANCTI
BARTHOLOMEI DE COLLE

Primi à Secretis Valetudinis

SERENISSIMI FRANCISCI MARIAE II.
VRBINI DVCIS VI.

MEDICINA PRACTICA, SIVE METHODVS cognoſcendorum, & curandorum omnium affectuum malignorum, & peſtilentium;

Quorum Elenchum ſequens pagina indicabit.

CVM DVPLICI INDICE LOCVPLETISSIMO, VNO RERVM memorabilium, & obſeruatione dignarum; altero Librorum, & Capitum.

Ad eundem Sereniſſimum, & Inuictiſſimum

FRANCISCVM MARIAM II.
VRBINI DVCEM VI.

PISAVRI, M. DC. XVII.

SVMPTIBVS ROBERTI MEIETTI, SVPERIORVM PERMISSV.

ELENCHVS.

HIC habes vniuerſam Praxim Morborum, Symptomatum vniuerſalium, & particularium Malignorum, aut Peſtilentium in genere, & ſpecie:

Quæſita de differentijs malignitatum, & peſtilentiarum, putredinum malignarum, & peſtilentium, atque omnium eiuſcemodi febrium, & variolarum, morbillorum, bubonum, antracum:

Præterea maligni, & peſtilentis contagij, periodorum, criticorum dierum difficultates enodantur; atque multa, & noua perpenduntur de indicantibus venæ ſectionem, cucurbitulas, veſicantia, purgantia pharmaca, bezoartica, extracta.

Imò diligenter cuncta Hipp. Gal. Græcorum, & Arabum loca de acutis, & malignis, peſtilentibus affectionibus, febribus, variolis, bubonibus, antracibus, ſymptomatibus, & in SECVNDO TOMO *vitia maligna, & peſtilentia particularia thoracis, cerebri, & ventris inferioris, atque eorum medela dilucidantur.*

Pariter omnes Hiſtoriæ ægrotantium malignè, & peſtilenter in Epidemicis libris, Prognoſticis, & Prorrheticis, & alijs exponuntur.

Additi ſunt etiam Libelli non amplius in lucem editi Dionyſij, Titiani, Viuentij, Bernardi, Bartholomei, Danielis, Auantij, Georgij Colle Bellonenſium de varijs malignis, & peſtilentibus malis, & conſtitutionibus, pleuritide, peripneumonia, variolis, dyſenteria, phrenitide, febribus malignis & peſtilentibus ab Anno 1340. vſque ad Annum 1547.

SERENISS.^{MO} ET INVICTISS.^{MO}

FRANCISCO MARIAE II. VRBINI DVCI VI. D.D. COL.^{MO}

Perennem felicitatem ex animo precatur.

IOANNES COLLE BELLONENSIS
Seruus, & à Secretis Valetudinis.

CVNCTA (Dux Serenifs.) quæ ingenui viri agunt, ſpeculantur, & efficiunt, ad bonorum genera, fortunæ, corporis, & animi dirigunt; vt artes, ciuilia inſtituta, rerum publ. gubernationes, ſubluna-rium, & cæleſtium ſcientias producant, atq; iuuenum ingenia ad probè agendum, ſcitè contemplandum, & rectè efficiendum inuitent, quibus humana felicitas actiua, & contemplatiua pro viribus comparatur. His excitatus qualis, qualiſuè ſim, longa obſeruatione, ſtudio, & auctoritatibus libros de omnibus malignis, & peſtilentibus affectionibus vniuerſalibus, & particularibus, earumq; medela in duos Tomos digeſtos lucubraui, quos Excelſo, & Sereniſs. nomine tuo decoratos, in lucem promere ſum auſus. Ità tu (Sereniſs. Dux) heroicis virtutibus, ſapientia, iuſtitia, fortitudine, & religione in vniuerſo terrarum orbe de humanis mentibus

peſtem omnem, & malignitatem, nempè vitia, & ignorantiam ſemper abſtergere, & curare continuò inuigilas, & egregiè ſtudes. Quapropter in doctiſsima, & Regia Aula tua, omnium ſcientiarum celeberrimi Philoſophi, Inſignes Theologi, acutiſsimi Mathematici, Magni, & ſtrenui militũ Duces perpetuò excellunt: ad quam etiàm è toto terrarum orbe peregrini nobiliſsimi, & Principes, & ſtudijs literarum Clariſsimi Viri aduolant; tùm, vt excelſam, & Magnificam Vrbini Aulam oculis admirentur, quæ propriè magnifica, & magnitudine molis, & decentia ornamentorum, & ſumptibus multis naturæ vires ſuperat; tùm vt ibi etiàm antiquam Bibliothecam tot voluminibus manuſcriptis, Græcis, Caldæis, Hebraicis, Latinis perornatã videant, atq non alibi inuenta tot volumina, nec Typis commendata, auidè perlegant. Demùm, vt bibliothecam aliam à te Sereniſs. omnium ſcientiarum coripheo collectam magnis ſumptibus admiratione conſpiciant, quæ viginti millibus librorum voluminibus ſelectis decorata,ità miro, & facili ordine refulget, vt vnicuiq. librorum numero Principum nitore, locatione ingentem voluptatem, & vſum ſingularem præbeat, ſicuti etiàm, & multa Magnifica Palatia, Fontes, & præſertim tutiſsimum, & verè Magnificum Piſauri Portum à Celſitudine tua Sereniſsima, ſingulari artificio, & mira Nauium tutela conſtructum intueantur. Et tandèm, vt te Heroem Sereniſs. armis, & ſapientia vtroq. tempore belli, & pacis refulgentem, alloquantur. Poſtremò me omnium minimũ, humillimumq; ſeruum tuum ad hanc Aulam celeberrimam partim iàm ſuprà recenſita contracto ſtylo inuitarunt, & partim maiorum meorum recordationes ſuaſerunt; quæ hæreditaria ſucceſsione, ſingularem erga te meam obſeruantiam, &

humil-

humillimum cultum mihi reliquerunt. Georgius enim proauus meus, Manfredinus, Leo, & Dionyſius Colle Equites voluntariè oblati, ſub Inuictiſsimo Federico Vrbini Duce ad Truentum, Soram, & alias Vrbes pro Ferdinando Rege Neapolitano, & Pontificibus, Pio, & Paulo Secundis militarunt, & ſtrenuè in Braceníes, & Angioinos pugnando Dionyſius, & Manfredinus occubuere: atq; etiam Daniel prædicti Georgij Filius, & Auus meus, eiuſq; Fratres, Chriſtophorus, Auantius, & Bernardus fortiſsimo, & bellicoſiſsimo Franciſco Mariæ I. Vrbini Duci IIII. & Sereniſs. Venetæ Reipublicæ militum Imperatori aduerſus Germanos, Couoli, Feltriæ, Vicetiæ, Veronæ, Brixiæ, Florentiæ, & Romam verſus Clementis Septimi Pontificis ſubſidio honorificè inſeruiere. Quibus maiorum meorum exemplis me totum à ſecretis Valetudinis Tui Prudētiſsimi, & Eminentiſsimi Ducis non armis, ſed Medicis auxilijs debita fide, toto pectore, totoq; animo te benigniſsimum Principem obſecro, & oro, vt me, domumq; Colle ſub celſitudinis tuæ Sereniſsimæ eximia benignitate, & gratia, accipias, & protegas, atq; has meas lucubrationes hilari vultu aſpicias, dum alias delectabiliores, & politioris doctrinæ de Idea, & Theatro imitatricium, & imitabilium ad omnes facultates, ſcientias, & artes Sereniſs. Principi Federico dicatas, & nunc ſub Typis Concordianis Piſauri imprimendas paucos ab hinc menſes videbis; omnia enim, ſi hæc gratioſa obtinuero in Sereniſs. & Religioſiſsima Aula tua optata, omniaq; vota tunc fore adeptum lætabor. Interim Magni ſuperi Heroicam vitam tuam; & Principis Federici religioni, paci, & iuſtitiæ ſubditorum dicatam perenni omnium bonorum fulgore ex alto proſpiciant.

1459.

1527.

1529.

PISAVRI Kal. Auguſti MDC.XVI.

Omnibus Nobilibus, Ciuibus, Populoq; Bellonenſi; & Candidis Lectoribus.

LVDOVICVS ARCHANGELVS ARIMINENSIS, Philoſophiæ,& Sacræ Theologiæ Studioſus. S. P. D.

NON admirari vos oportet (Illuſtres Bellonenſes, & candidi Lectores) Auctorem noſtrum Ioannem Colle, ciuemquè veſtrum Bellonenſem potius, quàm Bellunenſem appellari maluiſſe; ſicuti doctiſsimi Vrbanus Bolzanius, Pierius Valerianus, Petrus Cordatus, Ponticus Virumnius, Nicolaus Cordatus, Georgius Doionus, Georgius Pilumnus, Carolus Paganus, Nicolaus Perſicinus, Andreas Alpagus, Vendrandus Egregius, Accurſius Sancti Martini, Nicolaus Clauena, Antonius Cauaſsicus, Antonius Ceccatus Compedonius de Taſsinonibus, Leonardus miari, Florius Mareſius, Bernardus Thiſoius, Hieronymus Ceſconius, Ioannes Nicolaus Doionus Hiſtoricus, Euſtachius Rudius practicus in Patauino Gymnaſio, & quàm plures alii ſcriptores Bellonæ Vrbis Ciues ſe ſe Bellunenſes, non autèm Bellonenſes nominarunt, de quibus Pierius, & Cordatus in libellis Poematum, & aliis egerunt. Nàm ipſe Colle, cùm antiquiſsimis in Annalibus à Maioribus ſuis Sancti Bartholomei de Colle ſcriptis de rebus geſtis in Veneta Prouincia ſæpè lectitaſſet, Vrbem nunc vocatam Bellunum, olim appellari Bellonam, & Ciuitatem Bellonæ, vulgò Ciuidal di Belluno, ò di Bellona, extaretq. etiàm his temporibus Mons Bellonæ vocatus, vulgo Monte Bellona, in Vrbequè celebre Bellonæ Templum fuiſſe, vbi nunc Eccleſia Sancti Stephani fuit edificata, & inuenta Arca, & ſepulcrum Caii Flauii Hoſtilii Romani, & eſt ſepulcrum Admodùm-Illuſtris Domus Ceccatæ Crepadonæ de Taſsinonibus antiquiſsimæ, & Nobiliſsimæ familiæ à Flauio Hoſtilio ortæ, & à Taſsinonibus; atq. etiam inueniri Villam Sagrogna, videlicèt Sacram Agoniam, & aliam dictam Fortuogna, quaſi Fortunam Agoniam, ſeu Bellatricem. Cùm præterea conſpiciantur plures lapides in Agro Bellonenſi nomine Bellonæ inſculpti. Adhæc cùm Plinius, Strabo, Petrus Bertelius in Theatro Vrbium Italicarum, & Petrus Gerardi in vita Eccellini de Romano, & alii Auctores vocitent, Ciuitatem Bellonenſem, & Bellonam, & Bellonenſem agrum non autem Bellunenſem: non ab re videri debet, ſi ipſe Colle potius vulgatam eſt nomenclaturam ſecutus, & ab antiquis maioribus ſuis, qui ſemper vrbem Bellonæ, & Bellonenſem agrum appellarunt; de quibus Auctoribus Colle antiqaiſsimis, ſi nonnulla attigero, parant mihi benignæ Lectorum aures. Hi
1236. *per quadringentos, & plus annos à 1236. vſq; ad hunc Annum 1616. ge-*
vſq; ad *neris nobilitate decorati, literis, & armis apud Imperatores, Reges, Duces, atqè*
1616. *Reipublicas triginta, & plures claruerunt, & continuata generoſa prole, & matrimoniis Nobilium Fæminarum è Lippa, Pagana, Miari, Belata, Peſculia, Perſicina, Aginuionia, Spiritella, Libania, Argenta, Ragozzi, & aliis honeſtis Familiis præſtarunt, quorum nomina, & ſcripta, Bellica, & Contemplatiua, reſq; egre-*

gie

giè factæ in lucem proditæ ſunt, & in poſterùm edendæ erunt; ſicuti plures actus, proceſſus, Annales, Hiſtoriæ, Literæ Clariſſimorum Proueditorum exercituum, Rectorum Vrbis Bellonæ, Marci Miani, Franciſci Valereſſi, Ioannis Diedi, 1509
Aloysij Mocenici, Dominici Falerij, & Ducales Sereniſſ. Leonardi Loredani, 1510
& Sereniſſ. Franciſci Donati Venetiarum Ducum manifeſtant, & in prætoria 1511
communi Cancellaria Bellonæ, & Veneta Ducali conſpiciuntur. Quapropter 1518
proſperam durationem huius honeſtæ Familiæ (Dei benignitate) nequeo non admodùm mirari, quæ in omni æuo multis Viris Militaribus, Hiſtoricis, Medicis, legum Doctoribus, Philoſophis, Mathematicis, & Architectis floruit: nàm ab Anno 1236. vſque ad 1300. excelluit Dionyſius Primus Eques Federici Secundi 1548 1236
Imperatoris, Bernardus, & Manfredinus Eccellini de Romano Militum Duces, 1300
Dionyſius Secundus Medicus, atque Odoricus Hiſtoricus, & Bartholomeus miles ſtrenuus. Ab Anno 1300. vſque ad 1400. claruit Viuentius Architectus 1400
Raimundi è Turri Patriarchæ Aquilienſis, Bernardus militum Dux Riccardi à Camino, Domini Fregonæ, & alius Bernardus Poſthumus, Philoſophus, & legum Doctor, Dionyſius Colle Dux militum Galeazzi Ducis Mediolani, & Dionyſius Tertius Medicus. Ab Anno 1400. vſque ad 1500. præſtat Ma- 1500
giſter Leo Architectus Sigiſmundi Imperatoris, Titianus eius Filius Conſiliarius, & conſilio donatus 1441. Bellonæ Georgius Proauus Auctoris Eques, & miles ſtrenuus Sereniſſ. Federici Vrbini Ducis: qui Georgius cum alijs conſanguineis, & cum Perilluſt. & Nobiliſſimo Viro Nicolao Ceccato Crepadonio de Taſſinonibus multis Italiæ bellis præfuit. Ab Anno 1500. Daniel Auus Auctoris noſtri, 1500
Bernardus, Chriſtophorus, Auantius filij prędicti Georgij militum Duces, & li- 1616
terarum ſtudijs ornati claruerunt, qui vbique in Italicis bellis Sereniſſ. FRANCISCO MARIAE Vrbini Duci, & militum Venetorum Imperatori fortiter inſeruiere. Demùm Georgius Pater Auctoris cauſas forenſes ſpectabiliter, & oratoriè, & ab eo Chriſtophorus legum Doctor egregius, & Ioannes Medicus, & nunc Sereniſſ. Vrbini Primus, poſtea Bernardus Medicus, & Georgius legum Doctor, & filij Doctoris Chriſtophori, & alij quàm plures huius honeſtæ Familiæ Viri rebus geſtis, & ſcriptis in lucem editis, & edendis claruerunt. Sed pergamus,
dùm antiquis illis temporibus Ciuitas Bellonæ à quatuor Familijs Taſſinona, quæ 1200
originem duxit à Caio Flauio Hoſtilio Romano, Bernardona, Caſtilliona, & Noxadana de Rudo ſingulatim tribus menſibus gubernabatur, ſemper primos Vrbis magiſtratus hæc Familia COLLE obtinuit, quæ tunc vocabatur Nobilis
Domus Sancti Bartholomei de COLLE. Poſtea prædicatione Beati Bernar- 1424
dini Senenſis, dùm factiones Guelfæ, & Gebellinæ hoſtiliter inter ſe furerent,
& totam Bellonam mutuis cladibus miſerè deuaſtarent, primò Vrbs eſt ad duas Conſi
publicas gubernationes redacta. Vna nunc vocatur Conſilium, quod triginta lium.
Nobiles Familiæ conſtituunt, quarum vna ſi penitus deficientibus maſculis extin- Syndi
guitur, altera ex cæteris honeſtis, & nobilibus Familijs, & Ciuibus, de altera pu- catus
blica Vrbis gubernatione, quæ nunc vocatur Syndicatus Populi, ſubrogatur à Popu
Conſilio: Cuius ſtatuta 1420. à Perilluſt. Nicolao Ceccato Crepadono de Taſ- li.
ſinoni-

ſinonibus iuſſu Sereniſs. Reip. Venetæ, & Delphini Veniero Rectoris Vrbis reformata hodiè obſeruantur. A Conſilio publica vectigalia, Magiſtratus, Conſules, Caſtrorum Capitanei, & decreta conſtituuntur, exiguntur, & eliguntur: à Syndicatu verò Mons Pietatis gubernatur, Syndicus, & Collegæ fiunt, qui tanquam publici cenſores rationes, & ſumptus vectigalium, & annonæ frumentariæ, vulgò Fontici à Conſiliarijs ſingulo anno repetunt; ne publicum æs expiletur, inhibenturq. ſuperuacanei ſumptus. Deindè legum Doctores de Syndicatu Magiſtratum ſtatutarij gerunt, qui Vrbis ſtatuta conſulit obſeruanda; in duobus Nobilibus Collegijs legum Doctorum, & Notariorum primas etiàm ſedes ſemper conſecuta fuit Familia COLLE. Hæc volui dixiſſe, vt omnes Clariſſimi Bellonenſes, & candidi Lectores ſciant, Nobilem, & antiquam Familiam COLLE, ſeù Sancti Bartholomei de COLLE (de qua fuſius in Annalibus Prouinciæ Venetæ Typis commendandis erit ſermo) nàm propriè Nobilitas ex bono, & antiquo genere naturæ, fortunæ, & animæ prodit, & claritas maiorum, & ſplendor è rebus honorificè geſtis vbique dicitur, & dùm quatuor Familiæ, Vrbem regebant, & hodiè dùm Conſilium, & Syndicatus Bellonæ gubernationem adminiſtrant (Illuſtriſs. Veneto Prætore primò imperante) ſemper præcipuos Magiſtratus, Priores Montis Pietatis, Collegiorum, Statutarium, Syndicum, Caſtaldiones in Collegio Notariorum, & Confraternitatum Sanctæ Crucis, & Sanctæ Ma-

1326 *riæ Batutorum geſſiſſe, & conſules in Conſilio Manfredinum, & eius quinque*

1441 *Fratres, & Filios, & Titianum filium Magiſtri Leonis, & Bartholomeum COLLE dictum Bartholotum, & alios quàm plures de Familia COLLE. Imò Titianus prædictus inſtrumento 1324. decernentes omnes Nobiles in Villis degentes omnibus honoribus, & priuilegijs Nobilium Bellonam colentium frui, litem inſtituit: quoniàm in eo inſtrumento Nobilis domus Sancti Bartholomei de COLLE vocatur, & enumeratur Manfredinus cum quinquè fratribus, & deſcendentibus, in qua Familia Sancti Bartholomei, atque Nobili domo Titianus, ſicuti probauit deſcendiſſe, & Viuentium eius aſcendentem filium Odorici; Iudices tamèn decreuere, non manifeſtè oſtendiſſe deſcendere à nominatis in inſtrumento 1326. vt totam Familiam Colle amplecteretur, & prædictum inſtrumentum non tribuere priuilegium toti Familiæ; ſed tantùm perſonis ſpecificatis in eo: Manfredinumq. fuiſſe teſtem in inſtrumento dotali Viuentij. Vndè Chriſtophorus frater Titiani à priuilegio inſtrumenti, & Cõſilij excluditur (at iniuſtè, ſicuti Deo fauente, & alijs probationibus, ac inſtrumẽtis aliquis inuentis, denuò lis honeſta ſtatuetur) à Chriſtophoro prædicto Ramus iſtius Familiæ COLLE nunc deſcendit. Sat eſt in præſentiarum hanc præſentem Familiam COLLE in Vrbe per quadringẽtos, & plures annos apud Conſilium, Syndicatum, & Montem Pietatis, Collegia, Confraternitates, ſemper generis nobilitate, fortunæ, animi, & egregijs factis publicis, & priuatis, patriæ, parentibus, ciuibus, & omnibus præcipuos Magiſtratus obtinuiſſe, & hodiernis temporibus obtinere. Quapropter qui Vrbis Bellonæ publicas gubernationes, Conſilium, & Syndicatum, & ordinem Magiſtratuum, Conſilij, & Syndicatus, Montis Pietatis, Collegiorum, & Confraternitatum rectè*

noſcit

noſcit, quotidiè conſpicit, & abſq; inuida labe candidè, & ingenuè loquitur; eque etiàm noſcit, qui Vrbis Bellonæ Nobiles genere, fortuna, & virtutibus beneficis in Conſilio, & Syndicatu ſint, & qui antiquis diuitiis, & virtutibus per tot annorum ſecla claruerint. Nobiles illas Familias appello, quæ non ſolùm centum, & quinquaginta annos abſq ſordida arte vixerint; ſed etiàm claritate generis cum virtutibus moralibus, & intellectiuis beneficia Patriæ, Ciuibus, & vniuerſis conferētibus diuitiis, & præclaris geſtis floruerint, & primos in vrbe magiſtratus, & dignitates, adeptæ ſint. Romani verò antiqui patricios, & patricias familias eas tantùm vocauere, quæ ſub Regum temporibus Senatum conſtituerunt, reliquas ſequeſtres, & plebeias: illæ poſtea, quæ Senatoriam dignitatem præter illas primas conſecutæ fuere, etiàm nouas, at plebias appellabant, non ob ſordidarum artium vſum; ſed ob nouam Senatoriæ dignitatis acquiſitionem, poſt Romuli primam inſtitutionem. Verùm hoc loco laudabilem quidem Bellonæ antiquiſſimæ Vrbis conſuetudinem reticere nequeo, quæ eſt, vt ferè omnes adoleſcentes Nobiles, & ignobiles, qui literis operam nauant, antequàm publica Patauii, Bononiæ, Ticini, Peruſii, Piſarum ſtudia petant, in Nobile Notariorum Collegium publicè experientiam de latino ſermone, & Ciceroniana oratione contexenda faciant: ſi hæc optimè, & perbellè conſtruxerint, Collegio donantur, & honoribus, & annuis emolumentis cohoneſtantur; ſin autèm ignaui ad publicas Academias cenſentur. ob perpetuò imitanda, & vtilis ad animi ornamenta, & ad ingenia adoleſcentum excitanda inſtitutio.

Fauete igitur Bellicoſi Bellonenſes, & Ingenui Lectores his meis dictis, & benignas porrigite aures; quoniàm Hiſtoriis Bellonæ, Annalibus Prouinciæ Venetæ, Actibus, Proceſſibus, Inſtrumentis, Archiuiis operam dedi, & candido, & libero corde (vt vnicuiq; ius ſuum tribuatur) hæc vera exaraui. Valete, meq; vobis omnibus ſumma obſeruantia deuinctum trado.

Piſauri Kal. Auguſti. M. DC. XVI.

INDEX LIBRORVM
TOMI PRIMI.

DE impropriè, propriè priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtilentium affectuum, febrium, & ſymptomatum communibus principiis, partibus, & paſsionibus. Liber Primus.

De minus communibus principiis, & partibus, impropriè malignarum febrium. Liber 2.

De paſsionibus impropriè malignarum febrium, ſignis pathognomonicis, prognoſticis, aſsidentibus, atq; aliis notis earum. Liber 3.

De omnibus indicantibus affectuum, ſymptomatum, & febrium impropriè maligarum, priuatimq; peſtilentium, & epidemicarum indicationibus. Liber 4.

De indicantibus vexicans præſidium, eius rectum vſum, & quam plurimis practicis controuerſiis ad humorum motus in omnibus affectibus, & ſymptomatibus impropriè, & propriè malignis. Liber 5.

De materiis chirurgicis ad cauſas, ſymptomata, & febres impropriè malignas attinentibus. Liber 6.

De pharmezeuticis materiis ad febres putridas impropriè malignas primi generis Liber 7.

De materiis diæteticis ad impropriè malignas febres primi generis. Liber. 8.

De diæteticis chirurgicis, pharmazeuticis, & materiis ad reliquas ſpecies febriũ, ex inflammatione, ſymptomatibus, & viribus infirmis impropriè malignas ephemeras, & hecticas. Liber 9.

De propriè malignarum, & peſtilentium febrium ſine peſte, minus communibus, principiis, paſsionibus, & differentiis. Liber 10.

De peſtis, & vulgariter febrium omnium peſtilentium, minus communibus principiis, partibus, & paſsionibus. Lib. 11.

De peſte dignoſcenda, & præſagienda. Liber 12.

De malignitatibus, & peſtilentiis. Liber 13.

De cunctis præſidiorum materiis ad priuatim, & vulgariter peſtilentes febres, aſpectus, atq; ſymptomata. Liber. 14.

De malignitatibus, & peſtilentiis medendis. Liber. 15.

De malignitatibus, & peſtilentiis medendis ex Viuentio, & Bernardo Colle. Liber 16.

De malignitatibus, & peſtilentiis, medendis ex libello Georgii Colle Patris Auctoris. Liber 17.

De malignitatibus, & peſtilentiis medendis Auantii Colle Bellonenſis, & Georgii fili. Liber 18.

De malignitatibus, & peſtilentiis medendis Bernardi Colle Bellonenſis Georgii filii Liber 19.

Finis Ind. Lib. Tom. Primi.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.
TOMI PRIMI:

DE quibus, quo ordine, via, & cur in his libris agendum ſit. Cap.1. pag. 1.

De cauſarum morborum, ſymptomatum, ſignorumq; diuiſione in quatuor gradus, & manſiones, tùm noxę, tùm intenſionis, & extenſionis ex Hipp, & Gal. Cap. 2. pag. 2.

De auctoritatibus probantibus gradus morborum, cauſarum, ſymptomatum, & ſignorum cap. 3. pag. 8.

De magnitudine morbi, eius ſpeciebus, & paſſionibus, & quomodò diſtinguatur, ab acutie, & malignitate, ſed ſemper eis annectitur. cap 4. pag. 12.

De varijs modis, quibus conſtituitur magnitudo morbi in ſe, vel in reſpectu ad aliud, & quomodò malignitati ſemper annectatur. cap. 5. pag. 16.

De malignitate, ac maligno in genere, ac ſpecie. cap. 6. pag. 20.

De exemplis, & auctoritatibus explicantibus malignitatem, & eius multiplices ſpecies, ac modos cap. 7. pag. 24.

De paſſionibus, & proprietatibus ipſius genericæ malignitatis. cap. 8. pag. 30.

De impropriè malignitate, & maligno, & eius quatuor ſpeciebus cap. 9. pag. 34

De prima ſpecie impropriè malignitatis, & maligni ob validam ipſiuſmet eſſentiæ magnitudinem. cap. 10. pag. 36.

De ſecunda ſpecie impropriè malignitatis, ac maligni ob ingentem phlegmonem pręſtantis particulæ. cap. 11. pag. 38.

De tertia ſpecie malignitatis impropriè ob communia ſuperuenientia ſymptomata admodùm grauia. cap. 12. pag. 41.

De quarta ſpecie impropriè malignitatis, & maligni ob ſummam virium imbecillitatem tertij gradus. cap. 13. pag. 43.

Quomodò producens propriam malignitatem, & malignam ſubſtitutam in homine excitetur, & quid, quotuplexq. ſit. cap. 14. pag. 46.

De legitimè maligna ſubſtantia, malignitate, atquè ſpeciebus generatim, ſeù de peſtilenti ſubſtantia, & peſtilitate, & eius ſpeciebus. cap. 15. pag 48.

De rationibus, & auctoritatibus malignitatem ſubſtantiæ, & propriam, atq; eius ſpecies, & modos agendi comprobantibus. cap. 16. pag 52.

Propriè malignitatem, & malignam ſubſtantiam inueniri. cap. 17. pag. 55.

De auctoritatibus, rationibus, & experimentis, propriam malignitatem, malignam ſubſtantiam, & eius agendi modos inueniri. cap. 18. pag 58.

De alijs rationibus, & auctoritatibus varijs Ariſt. Hipp. & Gal. confirmantibus hanc propriam malignitatem, & formalem malignam experiri ſubſtantiam, ſeù peſtilitatem, aut maximè vitiatam ſubſtantiam. cap. 19. pag. 61.

De alijs rationibus, & auctoritatibus oſtendentibus dari proprietatem, & actionem à forma ſubſtantiali, diſtinctam ab ea qualitatum actione, & proprietate. cap 20. pag 64.

De ſpeciebus, & modis agendi, & patiendi trium proprietatum corporum qualitatum & formæ ſubſtantialis cap. 21. pag 67.

De rabie canina & ad actionem à tota ſubſtantia attinentibus auctoritatibus cap. 22. p. 72.

De propria maligna ſubſtantia vehementer corruptiua, & putrefactiua, eiuſquè agendi modis propriè malignis priuatim, & vulgariter in febribus, & affectibus alijs. cap. 23 pag. 74.

De modis agendi, & paſſionibus communibus, & proprijs malignę ſubſtantiæ putrefactiuæ cap. 24. pag. 76.

De auctoritatibus propriè malignam ſubſtantiam ſummè corruptiuam, & putrefactiuam confirmantibus. cap. 25. pag 78.

Cur varijs nominibus propriæ malignæ ſubſtantiæ, & putrefactiuæ ab Hipp. & Gal. nuncupantur. cap 26. pag 82.

De excellenti, magna, inſigni, olida, ſordida maligna impropria putredine, & eius ſpeciebus. cap. 27. pag. 84

De propriè maligna ſubſtantiali, inſigni, & peſtilēti, atq; maximè vitiata putredine, eiuſq. agendi modis, paſſionibus, atq. differentijs cap. 28. pag. 86.

De acuto contagio, eius partibus, & paſſio-

nibus in homine. c.29. pag.90.
De triplici contagio, eiuſq. ſpeciebus, & potentia, atq. paſſionibus. c. 30. p.93.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI.

De impropriè maligna febre in genere, & tribus eius ſpeciebus. cap. 1. p. 97.
De periodis, & genericis earum cauſis, malignarum febrium, affectuum, ſymptomatum, & cauſarum. c.2. p.105.
De tribus ſpeciebus periodorum malignarũ febrium, & affectuum omnium ſimilium, earumquè exacta notitia. cap.3. p.109.
Cur, & quomodò ſint tantummodò tres periodi, & tres earum cauſę in malignis febribus, & affectibus. c.4. p. 110.
De exemplis ad ſuperius dicta dilucidanda de periodis morbi, cauſæ ſymptomatis, & earum tribus ſpeciebus malignis. c.5. p.114.
De putridis impropriè malignis febribus, & earum differentijs. c. 6. p. 116.
De varijs impropriè malignis conſtitutionib. ad malignas febres, & earum ſpecies attinentibus. c.7. p.120.
De primo genere febrium impropriè malignarum à mediocriter vitiata putredine, & ſpeciebus. c.8. p.125.
De ſpeciebus, & varijs impropriè malignæ putridæ febris exemplis. c.9. p.127.
De varijs Hipp. Gal. & Græcorum auctoritatibus, ſpecies has impropriè malignæ putridæ febris confirmantibus. c.10. p.130.
De lypiria atq. hepiala impropriè maligna febre putrida, & eius ſpeciebus à forma, ſede, & effectrice cauſa. c.11. p.133.
De illegitima maligna hepiala febre, & eius differentijs à loco, forma, & efficiente cauſa. cap.12. p.136.
De ſecundo genere febrium impropriè malignarum putridarum ex ingenti phlegmone principis membri, & eius ſpeciebus. c.13. pag. 138.
De tertio genere putridarum impropriè malignarum febrium ob numeroſa, vel ſæuiſſima accidentia, earumq. differentijs. c. 14. pag. 141.
De quarto genere impropriè maligno, putridarum febrium à maximis virium abſolutè languoribus excitato. cap. 15. p.143.
De principijs, & partibus abuſiuè malignarum Ephemerarum febrium, & ſpeciebus. cap.16. pag. 145.
De principijs, & partibus hecticarum febrium impropriè malignarum, & ſpeciebus. cap.17. pag. 148.
De gradibus hæcticę febris ex Gal. auctoritate, & ratione malignis, & rationibus eorum gradibus. c.18. p.153.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII.

QVOT modis morbus malignus dicatur; & an accidens, vel ſubſtantia ſit morbus malignus. cap. 1. p. 157.
Cur, & quomodò mores, pathognomonica inditia, & ſuperuenientia maligna dicantur. cap. 2. p. 161.
De more inſeparabili, & natiuo maligno, eiuſq; cauſis in malignis febribus, & affectibus. c 3. p.164.
De more ſeparabili impropriè malignarum febrium, & aliorum affectuum malignorum. cap.4. p.166.
De ſignis, & paſſionibus impropriè malignarum febrium, ex modicè vitiata putredine. cap.5. p.168.
De ſignis humoris turgentis. c.6. p.175.
Quædam ſymptomata examinantur, an, quandò, & quomodò ad febriũ impropriè malignarum putridarum ſigna pertineant. cap.7. p.174.
De ſignis ſecundi generis impropriè malignarum febrium putridarum ex ingenti præcipui viſceris phlegmone. c.8. p.178.
De ſignis tertij generis putridarum impropriè malignarum febrium à vehementiſſimis ſymptomatis contingenter ſuperuenientibus. c.9. p.181.
De ſignis quarti generis putridarum impropriè malignarum febrium propter maximam virium, abſolutamq; imbecillitatem, cap. 10. p.184.
De ſignis ephemerarum impropriè malignarum febrium, & ſpecierum earum. c.11 p.185.
De ſignis hæcticarum impropriè malignarum febrium, & ſpecierũ genericis, & ſpecificis, cap. 12. p.187.
De prognoſticis putridarum malignarum febrium in genere, & ſpecie. c.13. p.188.
De ſpecificis prognoſticis malignarum febrium, de ſtatu earum cognoſcendo, ac temporibus earum febrium malignarum. cap. 14. pag. 191.
De prognoſticis ſpecificis circà mortem, & ſalutem ex actionibus, qualitatibus mutatis, & excrementis prauis ſpeciatim in malignis febribus c. 15. p.193.
De prognoſticis ſpecificis qua hora, die, & tempore aliqua maligna febre detentus ſaluabitur, vel morietur. c.16. p.196.
De prognoſticis ſpecificis, an febres malignæ per criſim finiant, nec ne. c.17. p. 198.
De vſu, & natura ſphærulæ ad dies criticos, ad perio-

periodos, & horas partus declarandas in malignis affectionibus, & febribus. cap. 20. pag. 206.
De cauſis, & maiori dilucidatione ſupradictorum, criſis, periodi in malignis affectionibus, & febribus c. 20. p. 208.
De præſagio ephemerarum febrium impropriè malignarum. c. 21. p. 210.
De hecticarum impropriè malignarum febrium præſagio. c. 22. p. 210.

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI.

DE indicantibus, & indicationibus impropriè malignarum febrium putridarum. cap. 1. pag. 213.
De motibus indicatis à quiete præter naturam impropriè maligni, atq; putreſcentis humoris. c. 2. p. 217.
Quandò, & quomodò extrà, vel intrò in omnibus putridis, malignis, & peſtilentibus febribus moueantur humores, quandòquè, & quomodò in quibuſdam reuellendi ſint, aut medicandi. c. 2. p. 225.
De reliquis indicationibus, & indicãtibus à maligno putreſcente ſucco, & eius vitijs prauis, à motu, turgentia, & qualitatibus primis, & ſecundis. c. 4. p. 230.
De omnibus indicationibus, & indicantibus tertij, & quarti generis impropriè malignarum putridarum febrium. c. 5. p. 232.
De ephemerarum, & hæcticarum impropriè malignarum febrium indicationibus, & indicantibus. c. 6. p. 233.
De hæcticarum malignarum indicationibus, & indicantibus. c. 7. p. 234.

INDEX CAPITVM LIBRI QVINTI.

DE indicante viſicans preſidium in omnibus putridis malignis febribus, & earum ſpeciebus c. 1. p. 237.
De quorundam errore, quid ſit indicans medicamentum veſicatorium in putridis, & malignis. c. 2. p. 243.
De rectum vſum veſicantis indicantibus, & quandò, & vbi reuulſionem, & deriuationem. c. 3. p. 246.
De menſuram, & modum veſicantis indicante, in malignis putridis febribus. c. 4. p. 252.
De ſetaceum in febribus omnibus putridis malignis indicante, & eius rectum vſum. cap. 5. pag. 257.
De quamplurimis auctoritatibus veſicantis indicans propoſitum confirmantibus, & de indicationibus in febribus malignis, & peſtilentibus. c. 6. p. 258.
De turgentia, & alijs auctoritatibus veſicans ſuadentibus. c. 7. p. 262.
De tranſpoſitionis humorum inter initia morbi ad ignobilia loca vtilitatibus ad veſicantium, & aliorum auxiliorum confirmationem. c. 8. p. 263.
De auctoritatibus, & exemplis ad tranſpoſitionem humorum attinentibus in malignis affectionibus. c. 9. p. 272.
De quibuſdam exemplis excretionum ad extrà corpus crudarum ſuperfluitatum ad veſicantium probationem, & aliorum preſidiorum euacuantium, & reuellentium crudos humores fluentes, aut turgentes, & quãdò adminiſtranda, & quomodò vtilia ſunt in malignis affectionibus. c. 10. p. 279.
De auctoritatibus, & exemplis excretionum crudorum ex Hipp. & Gal. & quandò, & quomodò vtiles, vel inutiles à natura, vel arte experiantur. c. 11. p. 284.
Quibus, & quandò, & quomodò vtilis, vel inutilis ſanguinis ſpontina excretio crudo morbo vigeat. c. 12. p. 286.

INDEX CAPITVM LIBRI SEXTI.

DE ſectione venæ generatim in putridis febribus, impropriè malignis, & earum ſpeciebus. c. 1. p. 293.
De ſectione venæ, & eius recto vſu in malignis affectibus, & febribus in genere. c. 2. p. 296.
An in febribus impropriè malignis indicans venæ ſectionem inueniatur, & quandò ex Hipp. & Gal. auctoritatibus, & rationibus, atq; experimentis, & vſus huius venæ ſectionis in malignis affectionibus. c. 3. p. 299.
De recto vſu ſectionis venæ in malignis febribus. c. 4. p. 300.
De ſectione venæ ſaluatellæ in febribus impropriè malignis, eius indicante, & recto vſu. cap. 5. p. 302.
De malleolorum ſcarificatione malignis in febribus adminiſtrandis. c. 6. p. 304.
De hyrudinibus malignis in febribus. c. 7. 305.
De cucurbitulis ſcarificatis, & non ſcarificatis malignis in febribus, & aliis malignis affectionibus. c. 8. p. 309.
De frictionibus. c. 9. p. 313.
De materiis veſicantis preſidij, & eius recto vſu in malignis febribus. c. 10. p. 314.
De varijs materijs, & modis reformandi pharmaca ſuperponenda veſicantibus poſt bullarum eruptionem. c. 11. p. 316.

IN.

INDEX.

INDEX CAPITVM LIBRI SEPTIMI.

DE vomitorijs, clyſteribus, lenientibus medicamentis, & eorum recto vſu in febribus impropriè malignis. c 1. p. 319.
Quid agendum, & quomodò in malignis affectibus fluente aluo c. 2. p. 326.
De electiuè purgantibus, & an humores inter initia, & quandò ſint purgandi, atq; an tenues humores abſq. concoctione ſint medicandi. c 3. p. 329.
Quandò cum cibo, aut antè cibum, quę, & qualia medicamenta ſint exhibenda ex antiquorum auctoritatibus in febribus malignis. cap. 4. p 336.
De aquę gelidæ recto vſu, de vrinam cientib. ſudorificis, & balneis in febribus malignis. cap. 5. p 340.
De vrinam cientibus. c. 6. p. 342.
De ſudorificis. c. 7. p. 343.
De alterantibus, concoquentibus, & cardiacis impropriè malignis febribns accommodatis, & eorum recto vſu. c. 8. p 345.
De actione ſyruporum, & alterantium in continentia, contenta, & ſpiritus in febribus, & affectionibus malignis, & eorum recto vſu. cap 9. p 354.
Qnomodò alterantia forma, & ſpecie diſſimilia gradu autèm, & potentia, ſimilia inuicē patiantur, & agant in febribus, & affectionibus malignis c 10. p. 357.
De cardiacorum natura, & viribus ad malignas febres accommodatis, & eorum adminiſtratione c. 11. p 360.
Quomodò foſſibilia, præcioſi lapilli, metalla cardiaca in corpus humanum agant, & in febribus malignis ſint vſurpanda. c. 12. 362.
De natura lapidum pręcioſorum, eorum ſignis, virtutibus, atq recto vſu in malignis affectibus, & febribus c 13. p. 364.
De ſignis lapidum præcioſorum. c 14. p. 365.
De virtutibus lapidum præcioſorum pro malignis febribus c. 15. p 365.
De imaginibus lapidum præcioſorum ad malignas febres c. 16. p. 367.
De reliquis cardiacis & bezaarticis in malignis febribus admouendis. c. 17 p. 368.
An foſſibilia, aurum, & argentum, ſpecies terræ, lapides pręcioſi, plantæ, & animalia longeua pariter in febribus malignis humanū corpus diutius præſeruent, & id durabilius reddant c 18. p. 372.
De extrà applicandis ſacculis, & cardiacis ephythematibus malignis in febribus, & eorum recto vſu. c. 19. p. 374.

INDEX CAPITVM LIBRI OCTAVI.

DE victu in febribus impropriè malignis generatim, & eius exquiſito vſu. cap. 1. pag. 377.
De victu alimentali ad putridas febres impropriè malignas, & eius vſu notando c. 2 p. 378
De victu medicinali malignis in febribus, & recta eius adminiſtratione. c. 3. p. 383.
De victu mixto, vel contemperante malignis in febribus, & eius recto vſu. c. 4. p 386.
De quinq; gradibus virtutis, & victu mixto, & eius recto vſu malignis in febribus. cap. 5. p. 389.
Quomodò Excellentiſs. Auguſtinus Abiolus in curanda peticulari febre impropriè maligna in Bellonenſes ſæuiente Anno 1569. 1570 1571. ſe geſſerit. c 6. p. 394.
Quomodò Bellonenſes circà ſectionem venæ, atq. victum pertractandi ſint in malignis febribus, & alijs morbis. c. 7. p. 397.

INDEX CAPITVM LIBRI NONI.

DE inflammationis quarundam venarum, renum, veſicæ, parotidum, bubonum, antracis, impropriè malignorum, curatione in febribus impropriè malignis. cap. 1. pag. 403.
De curatione febrium putridarum illegitimè malignarum ob maximam nobilium partium phlegmonis. c. 2. p. 404.
De curatione febris putridę impropriè malignæ ob maximam cordis phlegmonem. c. 3. p. 409.
De curatione febris putridæ impropriè malignæ propter iecoris inflammationem ingentem. c 4. p. 410.
De ventriculi inflammati curatione c 5. p 413.
De curatione febris putridæ impropriè malignæ ob maximam vteri inflammationem. c. 6. p 413.
De curatione tertij generis febrium putridarum ſpuriè malignarum, ob valdè ſæua accidentia ſuperuenientia. c 7. p. 414.
De vomitu curando in malignis febribus. c. 8. pag. 415.
De ſudore immodico in malignis febribus curando c. 9. p 416.
De plurium accidentium cura in his febribus malignis c. 10. p. 417
De impropriè malignæ Ephemeræ realibus præſidijs, & eorum rationali vſu, cap. 11. p. 417.
De impropriè malignarum febrium hæcticarum

rum auxilijs, eorumq; vſu. c. 12. p. 418.
De externis præſidijs ad impropriè malignas hæcticas febres, & eorum vſu accommodato c. 13. p. 424.
De balneorum vſu in hæcticis impropriè malignis, & eius recta adminiſtratione. cap. 14. pa. 425.
De reliquis ſex rebus non naturalibus ad hæcticas malignas febres, & eorum vſu rationali. c. 15. p. 417.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI.

DE affectibus, & febribus priuatim peſtilentibus, & malignis ſine peſte generatim. cap. 1. p. 431.
De putridis priuatim peſtilentibus febribus, & earum differentijs c. 2. p. 432.
De ephemeris, & hæcticis priuatim abſq. peſte, peſtilentibus febribus, earumq. ſpeciebus. cap. 3. p. 437.
De varijs ſymptomatibus, & ſignis, neceſſariò, aut contingenter, multis febrium priuatim peſtilentium modis, ac differentijs collectis ſuperuenientibus. c. 4. p. 437.
De rigore maligno, eiuſq. natura in febribus malignis, & cur, & quandò talis eueniat. cap 5. p. 440.
De alijs reſponſis ad obiecta, & de naturæ loco, & cauſis maligni rigoris. c. 6. p. 443.
De exemplis, & modis febrium putridarum citrà peſtem peſtilentium admodùm expendendis. c. 7. p. 445.
De febrium putridarum ephemerarum, & hæcticarum priuatim peſtilentium inditijs pathognomonicis genericis, & ſpecificis. cap. 8. pag. 447.
De ſpecificis ſignis priuatim peſtilentis febris cap 9. p 448.
De ſignis febrium hæcticarum malignarum, & priuatim peſtilentium. c. 10. p 450.
De ſignis pathognomonicis ephemerarum, & hecticarum febrium malignarum, & priuatim peſtilentium. cap. 11. p. 450
De præſagio febrium putridarum, ephemerarum, hæcticarum priuatim peſtilentium. cap. 12. p. 451.
De ephemerarum, & hæcticarum febrium malignarum priuatim peſtilentium præſagijs. cap. 13. p. 453.

INDEX CAPITVM LIBRI VNDECIMI.

DE natura, & cauſis peſtis, peſtilentium affectuum, febriumq. vulgarium in genere, & ſpecie peſtilentium c 1. p. 455.
De natura, & modis generationis peſtis, febriumq vulgariter peſtilentium. c. 2. p. 458.
De communibus peſtilentibus ſtatibus ab aere obſeruandis c. 3. p. 462.
De alijs ab aere maligno tempeſtatibus peſtilentibus accuratè adnotandis, ad notitiam, & curationem peſtis. c. 4. p. 464.
De communibus peſtis, peſtilentiumq. febriū epidemicarum cauſis vniuerſalibus, & particularibus. c. 5. p. 446.
De tribus internis peſtilentium putridarum ſpeciebus, atq. earum eſſentia, & modis generationis peſtilentibus. c 6. p. 467.
De ephemera febre vulgari peſtilenti, & cauſis eius peſtilentibus uulgariter c. 7. p. 472.
De hæctica uulgari peſtilenti febre, ſpeciebus eius, & cauſis uulgaribus peſtilentibus cap. 8. pag. 473.
De carbunculis, & bubonibus omnibus malignis, & peſtilentibus. c. 9. p. 47,
De uariolis, & morbillis malignis, priuatim & epidemicè peſtilentibus. c. 10. p. 477.
De variolarum, & morbillorum, priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtil. origine, & cauſa. c. 11. p. 480.
De pluribus ſymptomatibus, & ſignis uulgariter peſtilentium affectuum, & febrium ex earum cauſis, & eſſentijs peſtilentibus. cap 12. p. 483.
De colliquatione in febribus malignis, & peſtilentibus, & cauſis eius. c. 13. p. 485.
De vomitu virulentorum in affectionibus malignis, & peſtilentibus, atq. eius malignis cauſis, & ſpeciebus c. 14. p. 488

INDEX CAPITVM LIBRI DVODECIMI.

DE peſtilentibus febribus, & affectionibus peſtilentibus atq; uulgariter peſtilentium affectuum omnium pathognomonicis notis generatim. cap. 1. p. 489.
De putridis vulgariter peſtilentibus febribus cognoſcendis in ſpecie c 2. 491.
De cognoſcendis uulgariter peſtilentibus putridis febribus ex urinis in genere, & ſpecie. cap. 3. p. 494.
De febre ephemera uulgari peſtilenti dignoſcenda. c. 4. p 498.
De hæctica febre uulgari peſtilenti dignoſcenda in genere, & ſpecie. c 5. p. 498.
De ſignis antracis, atquè bubonis malignis, & peſtilentis. c. 6. p. 499
De ſignis uariolarum, & morbillorum malignorum, & peſtilentium in genere, & ſpecie cap. 7. p. 500.
De peſte præſagienda, & agnoſcenda, atq. eius ſpeciebus. c. 8. p. 501

De

C A P I T V M.

De peſtilentium vulgariter febrium putridarum ephemerarum, & hæcticarum prognoſticis. c.9. p.502.
De præſagio antracis, & bubonis maligni, aut peſtilentis.c 10. p 504.
De præſagio variolarum, & morbillorum malignorum, aut peſtilentium priuatim, aut epidemicè.c.11, p.504.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI TERTII.

DE indicantibus, & indicationibus priuatim, & vulgariter febrium peſtilentium, putridarum, ephemerarum, & hæcticarum omnium.Cap.1. p.507.
De indicantibus, & indicationibus antracis, bubonis, variolarum, & morbillorum impropriè propriè, priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtilentium.c 2. p.509.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI QVARTI.

DE chirurgicis auxilijs febrium priuatim, & vulgariter peſtilentium putridarum. Cap 1 p.511.
De malleolorum ſcarificatione in peſtilentib. febribus & affectionibus.c 2. p 513.
De hirudinibus, & cucurbitulis adminiſtrandis in peſtilentibus febribus, & affectionibus in genere, & ſpecie.c.3. p. 514.
De vexicantibus, & vſtionibus, ſetaceis, cauterijs in peſtilentibus febribus.c.4. p.514.
De auxiliorum materijs euacuantibus ad priuatim, aut vulgariter putridas peſtilentes febres.c.5. p.514.
De alterantibus, bezaarticis, & alexiterijs ad omnes peſtilentes putridas febres, & eorum recta adminiſtratione c 6. p.517.
De tuto vſu theriacæ, & eius indicante in malignis, & peſtilentibus febribus, & alijs theriacalibus, & alexiterijs medicamentis.c.7. pag. 518.
De proprijs alexipharmacis his febribus peſtilentibus genericis, & ſpecificis accommodatis c 8. p. 523.
De extrà applicandis ad curationem priuatim, ſeù vulgariter peſtilentialium putridarum febrium c.9. p. 525.
De ſuffumigijs admouendis in peſtilentibus febribus, & malignis.c. 10. p 527.
De pilis, & globulis geſtandis in peſtilentijs, & malignitatibus.c.11. p.527.
De victu in priuatim, & publicè peſtilentibus febribus ex eius recto vſu in qualibet ſpecie peſtilentiæ.c.12. p.729
De carbunculis, antracis, bubonisq peſtilentis curatione priuatim, & epidemicè. c 13. pag. 532.
De cura bubonis peſtilentis epidemici, & priuatim ſporadici.c.14. p.534.
De præſidiorum materijs chirurgicis, pharmazeuticis, & diætæticis in curatione, & præſeruatione aduerſus malignas, & peſtilentes variolas, & morbillos. c 15. p.536.
De medicamentis lenientibus, & euacuantib. aduerſus variolas, & morbillos peſtilentes, & eorum opportuno vſu. c.16. p.538.
De alterantibus, concoquentibus, & bezaarticis aduerſus variolas, & morbillos peſtilentes.c.17. p.539.
De victus ratione aduerſus malignas variolas, & peſtilentes morbillos c.18. p. 543.
De extrà applicandis in malignis variolis, atq. morbillis.c.19. p.546.
De præſidijs aduerſus varios affectus, & ſymptomata, partes humani corporis occupantia in variolis, atq. morbillis.c.20. p 546.
De variolarum, & morbillorum peſtilentium veſtigijs delendis. c 21. p 548.
De auxilio, & præſidijs ad variolarum, & morbillorum peſtilentium præſeruationem in epidemica cōſtitutione maligna. c.22.p.549.
De cura peſtilentium ephemerarum febrium. cap 23. p. 551.
De hæcticarum febrium priuatim, & vulgariter peſtilentium curatione.c.24. p. 552.
De præſeruantibus auxilijs ab vtraq, peſtilentia priuata, & vulgari in epidemica conſtitutione.c.25. p 553.
De alterantibus cardiacis & bezaarticis in præſeruatione peſtilentiæ. c.26. p.556.
De ſacculis, globulis, ſuffumigijs, & alijs præſidijs circà ſex non naturalia in peſtilenti conſtitutione. c. 27. p.559
De victu præcauente, & cuſtodiente à peſtilentia.c.28. p. 561.
De quibuſdam externis ad peſtem auxilijs. cap.29. p.563.
De his, quæ immunia à contagio ſunt, & quæ non, & an oleum, ſal, & vinum contagio infici poſſint.c.30. p.564.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI QVINTI.

DE peſtilentia 1348. 1350. & peripneumonia peſtilentiali, & maligna ſimul. cap.1. pag. 570.
De pharmacis in hac conſtitutione peſtilenti peripneumonica, & pleuritica vſurpatis à Dionifio Colle Medico. c. 2. p. 571.

De

CAPITVM,

De chirurgicis præſidijs ad peripneumonias, & pleuritides peſtilentes ex Dionifio Colle Medico c 3. p. 571.
De medicamentis concoquentibus, alterantibus, & bezaarticis ad peripneumonias, & pleuritides peſtilentes ex Dionifio Colle Medico. c. 4. p. 571.
Ex ſcriptis Bartholomei Colle Militis. c. 3. 574.
De victu in peſtilenti conſtitutione peripneumonica, & pleuritica, & eius vſu ex Dionifio Colle Medico c. 6. p. 574.
De remedijs præſeruatiuis ad malignam, & peſtilentem conſtitutionem 1330. peripneumonicam, & pleuriticam, &c. c. 7. p. 575.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI SEXTI.

MEDICAE hiſtoriæ Viuentij, & Bernardi Colle de quibuſdam epidemicis, & malignis, & peſtilentibus, & conſtitutionibus, atq. variolis ab egregio, & ſtrenuo Viro Daniele Colle eius domus recollectis. Cap. 1. pag. 577.
De cura ægrotantium Variolis nigris, & paruis, dolore lateris pungitiuo, febre acuta, tuſſi, & alijs ſymptomatibus laborantium, cap. 2. p. 578.
Secunda conſtitutio maligna de pueris, ac adoleſcentibus, variolis, peripneumonia, ſputo ſanguinis, difficultate anhelitus, ſecta ceruice expirantibus, & alijs ſymptomatibus vexatis. c. 3. p. 579.
Tertia conſtitutio maligna de laborantibus variolis, torminibus, dyſſenteria, & eorum curatione. c. 4. p. 581.
Quarta conſtitutio maligna ægrorum, qui nauſea cibi, faſtidio, delirio, inquietudine, & variolis torquebantur, & eorum curatione. cap. 5. p. 582.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI SEPTIMI.

DE conſtitutione peſtilenti Bellonam deuaſtante. cap. 1. p. 584.
De præſidijs chirurgicis, pharmazeuticis, & diætecis in curatione, & preſeruatione prædictæ peſtilentiæ. c. 2. p. 585.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI OCTAVI.

DE conſtitutione peſtilenti cum nigris puſtulis vniuerſi corporis, & dyſſenteria. Zaudum deuaſtante. 1513. cap. 1. p. 587.
De curatione, & remedijs adhibitis prędictæ conſtitutioni peſtilenti. c. 2. p. 588.

INDEX CAPITVM LIBRI DECIMI NONI.

DE peſtilentia Augurdum Oppidum deuaſtante Anno 1547. cum vomitu, delirio, ardente febre, & ſiti. Cap. 1. p. 590.
De remedijs adhibitis huic peſtilentiæ, & eorum vſu. Cap. 2. p. 591.

Finis Ind. Cap. Tomi Primi.

INDEX MEMORABILIVM PRIMI TOMI.

A

AVCTORIS hec doctrina in quibus ab alijs differat. 2. 4.
Apoplexia cur dicitur maxima, & acutiſſima, non autèm maligna, & peſtilentialis. 9. 9.
Apoplexia quomodò dici poteſt maligna 9.14.
Aphtæ malignæ fortioribus egent medicamentis. 19. 28.
Acuties periculum cum voluntate motus habet 19. 28.
Acuties periculum cum uelocitate motus habet 19. 29.
Acrimonia intenſior in terrea ſubſtantia, quã in aerea excitatur 24. 34.
Angina maligna 37. 14.
Alterantia medicamẽta quandò in febribus malignis ſint adhibenda 345.
Eorum rectus uſus.
Alterantia multa, & chimica in his febribus malignis 445. 346.
Abſterſio & abſtergentia quæ ſint, & quomodò utilia malignis in febribus aduerſus valeriolam, & Fracaſtorium. 346. 347.
Aqua ſtillaticia è corde cerui. 351.
Alexipharmaca quę ſint, & quotuplicia. 368. eorum rectus uſus. 518.
Alterantium, & ſyruporum, &c. actio in humores, ſpiritus, & ſolida malignis in febribus. 357
Syrupus magiſtralis Auctoris ad malignas febres.
Cur nihil propriè alat, quin prius non alatur. 380.
Augurdium Caſtrum agri Bellonenſis. 518. 519.
Augurdi minere fodinę. 518. 519.
Alexipharmaca propria, & noua inuenta malignis affectionibus, & peſtilentibus à tota ſubſtantia 523 uide Alexiteria.
Aloyſius Lollinus Illuſtriſs. & Reuerendiſs Bellonæ Epiſcopus, Nobiliſq. Venetus. 567.
Auantius Colle Auctor Libelli de peſtilentia. 1513. 587.
Agendorum ordo, & indicantium in praxi actuali 215.
Analogiſmus eſt tranſitus à ſimili ad ſimile, uel cum ratione, uel experientia. 360.
Actio cur p. ab opifice, & ab inſtrumentis fiat 59. 41.

A

Actionem cur Gal. Hipp. & Medici potius ab organis denominant, quàm à præcipuo ſubſtantiali agente 60. 4.
Aloyſius Georgius Procurator Sancti Marci, & Patauini Gymnaſij moderator. 429.
Auguſtinus Abioſus Excell. Medicus Bellonenſium 394. 395. & ſeq.
Andreas Maurocenus Academiæ Patauinæ Gymnaſiarcha. 429.
Aer quot modis dicatur infici 464.
Aer peſtilens qui ſit. 464. 466.
Alexiteria, ſeù alexipharmaca alia communia, alia propria, alia media 518. & quid ſit Alexiterium.
Antidoti quę ſint. 518. 523.
Aer modo infimus, modo ſublimis eligitur. 552.
Agens malignum 46. 3.
Agens malignum quomodò generetur. 46. 2.
Agere à tota ſubſtantia quid ſit 55. 3.
Agens à tota ſubſtantia, ſola experientia cognoſcitur, non ſenſibus 62. 8.
Agere à tota ſubſtantia, & qualitatibus non differt ſecundum magis, & minus; ſed eſſentialiter.
Aluo fluente in febre maligna 62. 21.
Quid agendum 326.
Aquæ gelidę vſus in malignis febribus 342. dilucidatio quæſt.
Abſceſſus iecoris quomodò curatur 411.
Anodina 534. & quot ſint propria, & impropria, & à quibus indicantur.
Acutis morbis quid præſtandum 2. 24.
Actio quomodò à forma, & quomodò ab organis, & qualitatibus fiat, & qualis conciliatio locorum, & Auctorum. 58. 6.

B

BELLONENSES quomodò in morbis tractandi ſint. 395.
Iiſdem quoàd venæ ſectionem, alterantia, purgantia, & victus rationem. 397. 402.
Bellonenſes quibus morbis obnoxij ſint. 395.
Balneum quibus vtile, & quandò in hæcticis malignis. 425.

Bubo-

Bubonis peſtilentis vulgaris natura, & ſpecies 474.
Eiuſdem ſigna omnia. 499.
Eiuſdem præſagia. 502. 504.
Eiuſdem indicationes. 509. 510.
Eiuſdem cura 534.
Bernardus Colle medicus Nepos 372.
Bernardus Colle Iudex, & miles & Auctor Libelli de peſt. 1547. pag. 590.
Bezaartica præſidia à quibus petuntur, quæ, & qualia 517. 556.
Bartholomeus de Colle miles Ezelini de Romano. 574.
Bernardinus Baldi Vrbinas Reuerendiſs. Abbas Guaſtallæ 209.

C

CARBVNCVLI cur potius externas, quã internas partes occupent. 7. 4.
Colicus dolor dicitur acutiſs. ratione doloris 19. 30.
Cacoethe, & contumax idem 27. 22.
Cur non in ſe, ſed in reſpectu ad hominem dicatur malignitas, & peſtilitas 33. 6.
Cur non formæ, ſed actio, & paſſio earum intend. & remittuntur. 54.
Cur videatur, & quomodò omnis actio fiat à qualitatibus, & non à forma ſubſtantiali 56. 11.
Cur qualitates, & accidentia nihil per ſe propriè eſſentialiter à ſubſtantia mutuentur. 58. 21.
Contagium quid ſit, & quotuplex. 90.
Contagium acutum, & cronicum.
Contagij generatio, & cur piſces non afficiantur contagio. 91.
A Contagio differt cauſa cõmunis. 93.
Contagium dicitur à veneno.
Contagium impropriè malignum, propriè malignum, peſtilens, & benignum. 94. 95.
Contagij plures quęſt. & ſolutiones 94. 459. 556
Conſtitutiones malignæ variæ, quæ, & quales. 120. Bellonenſes, Tridentinæ, Florentinæ, Piſaurenſes.
Criſis quid ſit, & quotuplex, cauſæq; omnes 119. 198. dilucidatio locorum, & quęſt.
Criſis, & criticorum duorum vera, & imed. cauſa 206 dilucidatio, & noua methodus.
Criſim, & criticos dies methodus inueniendi. 205. 206.
Criſim, & criticos dies modus Auctoris inuentus manifeſtans. 207.
Cucurbitulę ſcarificatę, & non quando vſurpandę ſunt in malignis febribus, & quandò non 309.
Indicans cucurbitulas ſcarificatas. 312.
Cucurbitularum vſus multis auctoritatibus approbatus, & locorum de his dilucidatio contra quoſdam. 309. 310. 312.
Cucurbitulæ ſcarificatæ, an ante totius euacuationem poſſint adminiſtrari. 309. 310 312.
Clyſteres à quo indicantur, & quandò: triplices validi, mediocres, & minimi. 319.
Concoquentia medicamenta in feb. malignis, & eorum rectus vſus, & chymica. 346. 347. 359.
Cardiaca quæ ſint, & quotuplicia, & quandò vſurpanda. 345 360. 362.
Cardiaca quomodò in corpus humanum agant. 357.
Contraria quomodò agant inter ſe 357. dilucidatio de actione.
Contraria, forma, gradu, quomodò agant inter ſe. 353. q. ſol.
Coctio cur ſemper incraſſando fit. 381.
Clyſteres quomodò nutriant. 381 416.
Cordis infammationis cura 409.
Cerebri inflammationis cura 404. 405.
Contagij peſtilentis declaratio. 459.
Carbunculi vulgaris peſtilentis natura, & differentiæ. 475. 476.
Eiuſdem ſigna omnia. 499.
Eiuſdem præſagia. 502.
Eiuſdem indicationes. 507. 509.
Eiuſdem curatio 532.
Chriſtophorus Colle. leg. Doc. 590.
A Contagio quæ ſunt immunia, & tuta in Augenium. 564.
Colle familię antiquitas, & nobilitas, & ſeries virorum ab Anno 1236 vſq; ad 1616. 567. 590. & in principio Primi Tomi ad lectores.
Coctio humorum duplex vna vtilis ad euacuationem, altera ad nutritionem. 215. qualis in morbis.
A coctrice facultate quomodò ſanentur putreſcentia. 215.
Compeſcere affluxum humorum quid ſit, & quandò. 228.
Conſules, & ſyndicus Bellonenſes. 394.
Cauſæ malignæ exemplum 36 1.
Corruptio cur, & quomodò fiat à qualitatibus, & à forma ſubſtantiali. 59 36.

D

DESIPIENTIA cur, & quandò maligna euadat 9. 21.
Diſtinctum habet maximum momentum ad rerum cognitionem 20. 6.
Difficultas inteſtinorum ſi à nigra incipit bili

mortifera eſt,non tamèn quæ à flaua 24. 32.
Dilucidatio aph. 17. ſept. ſectionis vbi ait Hipp. in inflammatione hepatis ſingultus malum 39. 14.
Diſtinctio magnæ pleuritidis à maligna 39 24.
Dilucidatio plurium locorum Gal. & Hipp. Grecorum & Arabum 52.25.
De præuijs diſpoſitionibus 53. 25.
Dolores maligni qui ſint. 142.
Deſtillandi ars, & aquæ deſtillatitiæ vires. 346 348.
Dionyſius Colle Medicus de peſtilentia, & peripneumonia 570. vſq; ad 576.& curatio cũ multis remedijs.
Dięta in quibus conſiſtat, vide de victus ratione. 378.
Diæta alimenti à quibus indicetur 378.
Diætæ vſus in qualitate, quantitate, quãdò, &c. 378.379.380.81.82.à quibus indicetur vſus remedij.
Diæta medicinalis,& rectus vſus eius 383 à quibus indicetur.
Dięta mixta quæ, & qualis à quibus indicatur, rectus vſus 386.391.cibum, potum quid indicet l.c 529.
Dolorem lenientia,vide anodina. 554.

E

EPHEMERAE,& hæcticæ malignę quomodò dicuntur acutæ 29. 24.
Ephemera maligna quę, quotuplex, & ſigna; 145. triplex impropria, propria vulgaris.
Ephemeræ cur dicantur ſimplices. 145.
Ephemeræ præſagia. 210.
Electuarium Auctoris ad malignas febres 351.
Epithemata cardiaca,& bezaartica 374. an conueniant 375. in febribus diluc.
Epithemata frigida in vigore ex Aetio cur admoneuda 375.
Ephemerę malignæ curatio 417. 418. impropriè
Ephemeræ peſtilentis natura differentiæ. 437.
Eiuſdem ſigna propria 450.
Eiuſdem præſagia. 451. 452.
Ephemeræ vulgaris peſtilentis natura,& differentiæ 472.
Eiuſdem ſigna pathognomonica,& aſſidentia, & ſuperuenientia 498.
Eiuſdem præſagia. 502.
Ephemerę malignę vulgaris indicationes 507
Eiuſdem cura cum varijs notandis 551.
Excretio humorum quid ſit,qualis, & quandò vtilis,vel non 279.
Excretio humorum ex Hipp & Gal. quæ, & qualis vtilis,vel inutilis, & quandò. 286. 285. 286.
Excretio ſanguinis, quæ, & quandò vtilis. 286.
Ephemera triplex maligna impropriè, ſecunda propriè,& priuatim peſtilens, tertia peſtilens vulgaris. 146. & quomodò indicationes in ea ſint compoſitæ.
Elementa habent formas ſubſtantiales, qualitates,& materiam primam contra nonnullos. 58.31.
Valdè exitioſum cum maligno conuertitur. 139.20. & alibi, &c.
Euacuationem indicantia quæ, & quandò. 224.
Euacuationem crudi humoris ſunt quinq. indicantia, & quæ ſint ex Hipp.& Gal. 224.
In qualibet euacuatione duo ſunt obſeruanda, qualitas euacuandorum,& virium tollerantia 254.
Quando inter initia euacuandum ſit. 262. & qui humores euac.
Extracta medicamenta conficiendi modus. 322. ſales, puluere, & alia,&c.
Extracta, ſeu chimica remedia lenientia, quæ, & quot. 322.323.
Electuarium Auctoris de ſanguinibus aduerſus venena, & peſtilentes affectiones. 351.
Experientia eſt obſeruatio eiuſdem rei ſæpè viſę. 360.
Elixa aſſis minus nutriunt, cur. 423.
Epidemia quæ,& quotuplex. 457.458.459.460.
Endimia quæ,& qualis ſit 457.& vſq.ad 460.
Exemplum malignitatis ob numeroſa ſymptomata. 42.38.

F

FEBRIS intermittens quomodò poſſit eſſe maligna 27. 2.
Febris quomodò aliquàndò mitior ſit, attamèn malignior eſt. 33.21.
Formæ triplex imparitas 66.
Formæ quomodò in elementis, mixtis, plantis,& animalibus educantur de potẽtia materiæ, & ſint. 66.
Forma quomodò agat cum inſtrumentis, & organis propriè. 78.
Febris maligna quid ſit,& eius ſpecies 97.& differentiæ à loco, eff. & forma.
Febris quomodò morbus ſit in facto eſſe. ſol q.98. dilucidatio.
Febris ex Ariſt. quid ſit ex Alex. Auer. & aliis. 98 99. multa notanda.
Ad febres malignas impropriè remedia chir. phar. diętetica 303. vſq. ad 400.
Ad febres malignas ſecundi, tertij, quarti generis remedia 403. 405. 406.
Flegmon cerebri, quomodò curatur 405. vide inflammatio.
Flegmon cordis quomodò curatur. 409.
Flegmon iecoris quomodò curetur 410.
Febres ſine peſte peſtilentes, at malignæ quæ, at

at quot ſint 431. & quomodò ſporades ſint.
Cur hæ febres magis ſimiles, at conſanguineos inuadant 432.
Peſtilentium febrium differentiæ 432.
Franciſcus Lippus Nobilis Bellonenſis patruus Auctoris 121.
Formę ſubſtantiales inuicèm non agere, neq. intendi, & remitti 48. 13.
Formæ diſimiles ſpecie, genere tamèn ſimiles quomodò agant, & patiantur inter ſe 49. 4.
Formæ diſimiles genere, & ſpecie quomodò agant inter ſe, & patiantur 49. 17.
Formæ ſubſtantialis actio quomodò diſtinguatur ab inſtrumentis eiuſdem formæ 50.4.
Frictio quæ, & à quibus indicatur in malignis feb. 313.
Frictionis vſus 314.
Flaminius Lepidus à Secretis Sereniſs. Vrbini Principis. 203.
Fluxus humorum differt à turgentia, ab vrgentia, & à vergentia 264.
Ad fluxum humorum tria remedia adhibentur prohibens, transferens, & reuellens. 272.
Foſſilia, & metalla quomodò agant in humanam naturam, vt medicamenta, vel alimenta 362. & cardiaca, & alexiteria quomodò cuadant. l. c. dilucidatio.

G

GRADVS medicamenti quid ſit. 3. 3.
Gradus noxæ quid 3. 8.
Gradus intenſionis 3. 10.
Gradus quinq; an dentur 3. 25.
Gradus quatuor in morboſo receſſu, in medicamentis quinq. ſimilitudine, & proportione, quatuor autèm exactè ſimpliciter 3. 31.
Gradus primus noxę quomodò cognoſcatur 3 42.
Gradus ſecundus noxæ 4. 2.
Gradus tertius noxæ 4. 10.
Gradus quartus 4. 21.
Gradus intenſionis virtutis quo ordine innoteſcant. 5. 3.
Gradus intenſionis, & extenſionis qua methodo inneſtigentur. 5.6.
Gradus quarti quomodò dicantur maligni, & peſtilentes. 5. 20.
Gradus quartus quomodò diſtetà venenis. 5. 30.
In p. 2. & 3. gradu qui affectus ponantur 6. 1. 8. 14.
In 3. gradu qui affectus maligni, & cur dicuntur maligni 7. 11.
In quarto gradu qui affectus maligni, & peſtilentes, & cur tales dicantur. 7. 18.
Singulus gradus in tres manſiones ſecatur 7. 27.
Gradus dari Auctor probat Auctoritate Hipp. & Gal. 8.
Gradus quatuor manifeſtantur à Gal. p. aphor. 12. 20. 21.
Gradus noxæ, & intenſionis in febribus quomodò cognoſcantur. 11. 3.
Gradus noxæ, & intenſionis ex cauſis pulſuum ſæpè enarrantur 11. 24.
Genus à ſpecie quomodò ſegregatur in arte medica 27. 16.
Georgius Colle iuris prudens Pater Auctoris 121. 590 &c.
Guidus Vbaldus è Marchionibns Montis, doctiſſimus, & Mathematicus inſignis Piſaurenſis. 209.

H

HVMANI corporis fabricæ deſcriptio p. 1. l. 1.
Humanum corpus, aut mutatur, aut alteratur deffectu, aut additione. p. 1. 6.
Herpetes cur potius externas, quàm internas partes occupent. 7. 4.
Hepialæ malignæ natura, ſpecies, & ſymptomata, & conciliatio Auctorum. 136.
Hæcticę malignæ impropriè natura, ſpecies, & ſigna, & varię dubitationes 148. 149. 150. 151. 152.
Hæcticæ gradus vario modo cogniti ab Auctore, & delineati 153. 154.
Eiuſdem præſagia generica, et ſpecifica. 210.
Hirudinum vſus vtilis quando, & quomodò in malignis febribus. 305.
Hæcticæ malignæ curatio 418.
Eiuſdem alimenta, apozemata balnea, & plura chimica 419 vſq; ad 426.
In hæcticis malignis virtus ſolidorum debilis difficilè concoquit alterantia, & reliqua, & cur 427.
Hæcticę propriè malignæ, at peſtilentis ſine peſte natura, & differentię 437.
Eiuſdem ſigna propria 451.
Eiuſdem pręſagia 452.
Hæcticę vulgaris peſtilentis natura, & ſpecies. 473.
Eiuſdem ſigna propria, aſſidentia, & ſuperuenientia 499.
Eiuſdem præſagia. 502.
Eiuſdem indicationes omnes. 507.
Eiuſdem cura cum multis obſeruationibus, ac methodo. Hipp. 552. 553.
An humores ſanguini mixti ſint euacuandi. 263.
Humorum quies quid ſit 263.
Hepialæ malignæ modi multi generationis notandi. 137.
Hæpialæ conciliatio cum Auic. l. c.

Hæpiala

Hæpiala alia legitima, alia ſpuria.137.
Hæctica feb. quat. p. impropriè maligna, 2. propriè, tertia peſtilens vulgaris, & quarta benigna. 149.
Hæctica intenſior ardente quomodò. 148.
In hæctica quæ humiditates, & quot accendantur in corde, & extra cor. 148. 149. 150. 151. 152.
Humorem quieſcentem malignum non mouere oportet. cur. 223.
Humor malignus an indicet ſui euacuationem 225.
Humoris tenuitas duplex, vna concocta, altera interminata. 332.
Humidum radicale reſtaurantia, & quæ, & quot 419.

I

IMPROPRIAE malignitatis deſcriptio 34
Impropriè malignitas habet ſub ſe quatuor alias ſpecies inter ſe manifeſtè diſtinctas 35. 4.
Impropriè malignitatis ſpecies p. quid ſit. 36.5.
Impropriè malignitatis ſecunda ſpecies 38.3.
Impropriè malignitatis ſecunda ſpecies cur, & quibus de cauſis ratione loci nobilis, & inflãmationis magna euadat. 38.13.
Impropriè malignitatis genericæ improprietates 40. 4.
Impropriè malignitatis tertia ſpecies à communibus ſymptomatis ſuperuenientibus. 41.3.
Impropriè malignitatis quarta ſpecies 43. vlt.
Indicantia, indicata, & indicationes quæ, & quot ſint 213.
Indicantia, & indicationes impropriè malignarum putridarum febrium, quæ, & quot ſint, & locorum dilucidationes multæ de his 213. 214. & ſeq.
Indicatio à putrefacto humore maligno, & à putreſcente quæ, & qualis, quandò 218.
Indicatio à motu maligni humoris eſt à quiete 219.
Indicantia vexicans medicamentum, & ſetaceum 220.221.222.237.
Indicatio reuellendi, aut medicandi humores. 225.
Indicationes à motu, & turgentia humoris maligni 230.
Indicans vexicatorium in malignis febribus quid ſit, &c. 243.
Ius pulli pro alterante in malignis febribus cur inutile. 348. 350.
Indicationes febrium peſtilentium cum peſte. 507.
Indicantium ordo in actuali praxi 215.
Indicationes in febribus putridis, quæ, quot, & quales. 216.
Ioannes Thomas Minadous. 287.
Indicatio quid ſit 360.
Imagines ſculptæ à natura, arte ſtellis, & caſu, quæ operantur. 363.
Ichor quomodò ſit prauus, & mordax. 436.
Inflammatio ad tertium gradum noxæ, & intenſionis, aut putredinis, aut ſymptomatum, aut virium iacturę malignitatem parit. 38.15.
Inuicta ab hominis natura ſunt in tertio gradu manſionis 51. 21.

L

LONGITVDINIS morbi cauſæ 19. 31.
Locus quot modis ſit pręcipuus, & præſtans. 38. 6.
Lypiriæ malignæ natura, ſpecies, ſigna, & differentiæ. 133.
Lenientia medicamenta in feb. malignis impropriè à quo indicantur, quæ, & qualia, & extracta multa. 319. 320. 313. 22.
Lapilli præcioſi qui, quales, & quomodò vtiles in malignis affectibus. 364. 365. 366.
Multorum error in vſu lapillorum.
Laurentius Ragozzi Medicus Nepos 372.
De lypiriæ malignę eſſentia multi errarunt, & locorum de hac vera declaratio. 133. 134. 5.
Lentium vſus 548. & dilucidatio locorum de lente, & Auctorum conciliatio. 540.
Lenientia ſunt in p. gradu. 50 5.
Linguę nigredo, aſperitas quibus curanda. 415

M

MALIGNITAS quibus inſtrumentis tollitur p. 1. 15.
Morbi, aut ſine periculo, aut periculoſi, aut omninò læthales 2. 18
Ad malignum, & malignitatem genericè rimandam 2. 33.
Malignitas quæ propria ſit 4. 28.
Maligna febris quomodo, loco, & intenſione noxæ, periculi, & qualitatum ab alijs diſtet 6. 31.
Malignum, & malignitas fortiora auxilia ſibi æqualia petunt 9. 31.
Magnitudinem paſſionis magnitudo ſymptomatum conſequitur 10. 9.
Morbum internoſcere non ſat eſt, ſed qualis nam ſit, deprædendus 10. 8.
Morbus quilibet ſuam cõtrarietatem poſſidet, & contrarietatis menſuram oſtendit.
Malignitas cur, quomodo, & quandò à loco præcipuo oriatur 11. 15.
Maligni morbi in quo genere ponendi ſunt, & an ſolùm magis, & minus differant 11. 28.
Magnitudo quomodò, & cur ſeiungitur à malignitate 12. 20.

Magni-

Magnitudo morbi eius eſſentiam ſpectat, acuties raro eius motum. 12. 26.
Magnitudo morbi dicitur diſtincta non formaliter, & realiter à morbo, vel cauſa, aut ſymtomat, ſeù tantùm ratione 12. 34.
Magnitudo facilè conſpicitur, at eius cauſa non ità patet ſemper 13. 3.
Magnitudo morbi genericè eſt duplex. 13 13.
Magnitudo periculoſa, & non periculoſa. 13. 17.
Magnitudo cacoethica quid ſit 14. 36.
Magnitudo quid agendum, aut tempus quandò indicat. 15. 3.
Magnitudo periculoſa quid, & quotuplex. 15. 8.
Magnitudo, vt magnum indicans conſideratur 16. 9.
Magnus morbus dicitur, vel ob partis præſtantiam, vel ob affectus magnitudinem, vel ipſius partis cachoet. 16. 14.
Magnitudo quę venæ ſectionem indicat. 17. 4.
Magnitudo quomodò diſtinguitur ab acutie, & hæc à malignitate 19. 10.
Magnitudinis morbi, ſymptomatis, & cauſæ morbificę 19 18.
Malignitatis deſcriptio generica 21. 6.
Malignitatis ſecunda deſcriptio 21. 19.
Mblignitatis tertia deſcriptio 21. 22.
Malignitatis ſpecies duplex 22. 23.
Malignitatem eſſe quid aliud à putrefactione, & exulratione. 24. 17.
Malignitas vno gradu ſupra acutiem, & magnitudinem oſtentat. 25. 27.
Malignitatem à magnitudine putredinis ¦o riri ex Gal. 25. 33.
Malignitas quid grauius magnitudine morbi 26. 2.
Malignitatis differentia generica. 26. 27.
Malignitas quomodò acuta 26. 30. & differat à veneni natura.
Morbus magnus ſectionem venæ, aut purgationem indicat, aut propter magnitudinem affectus, aut loci præſtantiam, aut propter cacoeth. 27. 6.
Malignitas duplex intenſiua, & extenſiua. 28. 2.
Morbi acutiſſimi maximi, grauiſſimi quomodò diſtinguantur hæ tres dictiones. 28. 17. Hipp. tex. dilucidatio.
Morbi acutiſſimi, maximi, & grauiſſimi dicuntur propriè maligno, & peſtilentes, & quartum gradum noxæ attingunt. 28. 32.
Malignitatis genericæ paſſiones, proprietates, effectus, accidentia propria, actiones, & ſigna 30. 2.
Malignitatis prima proprietas poſſe, quod bonum eſt corrumpere à vi ſpecifica¦ formæ, & eius proprietatis 30. 22.
Malignum quomodò cum valdè, & citò periculoſo conuertatur, at non è contra 32. 19.
Malignitas quomodò ſemper ſit, dùm venutis imbecillitate, & languore. 33. 3.
Malignitatis ſexta, & communis proprietas. 33. 9.
Malignitatis ſeptima communis proprietas 33. 34.
Prima malignitas cur impropriè, & accidentalis appelletur. 34. 12.
Malignitas cur impropriè appellatur, aut accidentalis 34. 11.
Malignitas cur, & quomodò à peſtilenti differat 35. 30.
Secunda malignitas, vt plurimùm apud cauſam ſpectatur 36. 15.
Malignitas in quibus qualitatiuè conſt at 36. 16
Malignæ compoſitionis excell. & norma 37. 10.
Malignitas quæ ſymptomatica, & ſuperueniens dicatur.
Malignitatis deſcriptio, & delucidatio per ingentem declinationem à naturali ſtatu. 45. 12.
Tertia malignitate propria, aut eorum corpus inficitur, aut eius pars 47. 6. datur malignitas propria particularis, & alia vulgaris.
Malignitas, & cruditas quid indicet. 264.
Motus triplex criticus, ſymptomaticus, & mixtus. 480 & quid ſit, & quotuplex medicamēta purgantia quando ſunt vſurpanda, an inter initium morbi, an cocta materia. 515. vide ſolutiua, vide purgantia, & quæſtionis ſolutionem.
Medicamenta attrahentia, expellentia, tranſmutantia, mouentia retinentia, vel à formę proprietate totius ſubſtantiæ, & occult. 51. 2.
Mixtum ex tribus conſtat, materia, forma, & qualitatibus. 51. 4.
Malignitatis proprię deſcriptio, quæ eſt ſecunda ſpecies malignitatis genericæ. 52. 55.
Malignitas an à putredine oriatur 53. 34. & quomodò.
Malignitatem, & malignam ſubſtantiam propriè inuenire. 55. 27.
Medicamenta à tota ſubſtantia an forma generica, an ſpecifica operentur. 73.
Maligna ſubſtantia corruptiua, & putrefactiua quid ſit, & quotuplex, & eius agendi modus 74. 76.
Malignitas quomodò diſtinguatur à vi febris: diluc. Gal. 78.
Malignitas propria quomodò ſit aſſimilis veneno. 79.
Malignitas propria habet varia nomina 82.
Morbus malignus quis ſit, & an accidens, vel ſubſtantia, & quotuplex 157.
Mos malignus quid ſit, at quotuplex impropriè, propriè, & peſtilens ſeparabilis, & inſeparabili

parabilis, natiuus, & adficius; ſignaq. dignoſcendi morẽ 161. 162. vſq. ad 168.
Signa alia pathognomonica, alia aſſidentia, alia ſuperuenientia, & alia generica, alia ſpecifica, & alia indiuidualia. 168.
Motus humorum triplices critici, ſymptomatici, & medij, & qui adiuuandi, & qui compeſcendi, & quomodò. 172. vſq. 176. ad motus humorum varia excellentia Hipp. dilucidata, 172. vſq. 179.
Motus humorum crudorum quomodò, & quandò vtiles, vel non. 284.
Morbi omnes à triplici fonte oriuntur. 455.
Maleolorum ſcarificatio in peſtilentibus affectibus. 513.
Morbi cauſæ, & ſymptomatum diuiſio in benignos, malignos impropriè, malignos propriè, & peſtilentes, priuatim, aut vulgariter. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
Eorundem dilucidatio, & locorum explicatio. l. c. notanda.
Morbos diuidi in quatuor gradus auctoritates, ratio, & experientia. 8. confirm.
Malignarum impropriè febrium exempla multa, & loca auctorum dilucidata. 130; 131. 2. 3.
Medicina aſtrologica quid ſit. 206.
Medicinæ aſtrologicæ ſubiectum. 206.
Eiuſdem principia, partes, & paſſiones. 206.
Medicamenta minoratiua quandò ſint exhibenda 223. 262.
Medendi methodus recta, & auxilia adminiſtrandi. 246.
Et rectus vſus quandò, quantùm, quomodò, & vbi. 246.
Maculis apparentibus quid agẽdum ſit. 325, 353. vide papulæ exanthemata.
Medicamenta combuſta an vim, & formam priſtinam cõſeruent. Dilucidatio. 329. & quo modò ſales conficiantur.
Morbus acutiſſimus quid ſit, & quotuplex. 331.
Metalla quomodò agant in humanam naturam. 362.
Malignæ febres cur pau. calore dicantur, & quandò. Dilucidatio locorum. 452. & quæ maximæ calore.
Cur, & quomodò morbi peſtilentes vulgares dicantur, & quandò. 457.
Morbi alij curantur à natura tantùm, alij egent medico, & medicamentis, alij, neq. à natura, neq. à medico curari poſſunt. 511.
Morbus gradu primo, ſecundo, tertio, & quarto, & manſiones tres gradus cuiuslibet gradus dari. 3. 4. 5. 6. 7.
Morbos gradu noxæ, intenſionis, extenſionis, & totius formæ proprietate variari. 3. 4. 5. 6. 7. & paſſim, qui benigni, maligni, & peſtilentes.
Morbi quandò maligni impropriè, quandò maligni propriè, & quandò peſtilentes vulgares dicantur. 3, 4. 5. 6. 7. 8. & ſeq. ità de cauſis, & ſymptomatibus dicendum.
Morborum gradus dilucidantur exemplis, auctoritatibus & dilucidantur auctores, & exponuntur textus varij. 7. 8. 9. 10. Hipp. Gal. Græcorum, & Arabum, atq. Latinorum.

N

NATVRAE affectionum quantùm ſuprà vires corporis ſunt, tantùm ſuprà vires corporis noxa, & intenſione ſe erigunt. 10. 35.
Natura aliquandò à remedijs infirmior fit, & cur. 359.
Natura vincit, & vincitur quatuor modis, & dilucidatio locorum 267. lin. 17.
Nicolaus Contarenus Academiæ Patauinæ Gymnaſiarcha. 429.
Nicolaus Clauena inuentor plurium plantarum.
Neruoſa corpora febribus malignis ardentibus ob ſiccitatem tenduntur tertio gradu. 37. 20.

O

OPERATIO à tota ſubſtantia perfectiua, aut corruptiua quæ ſit. 59. 12. vide actio.
Quorum vſus quandò vtilis, & qui contra quoſdam. 382. 417.
Olea chimica. 350. 352.
Oleum Calchanti. 353. 370.
Oleum Alexipharmacum. 326.
Odor, & odoratum corpus quid ſit, & eorum operatio. 527.

P

PESTILITAS propria quę ſit. 4. 28.
Prauum quomodò diſtinguitur à maligno. 27. 32.
Proprietates ſeptem pręcipuè ex varijs Gal. & Hipp. ſententijs circumſcribentes nobis ipſam malignitatem 30. 18.
Peripneumonia maligna. 37. 13.
Pleuritis maligna. 37. 13.
Proprietas quid ſit, & triplex, materię prima, 2. qualitatum, & tertia forma. 65.
Proprietas qualitatis ſubſtantiæ, totius conuenientia, ſimilitudo, & diſſimilitudo, 65. dilucidatio locorum.
Iſtæ tres proprietates, quomodò agant 66. Dilucidatio locorum.
Propoſitio, triplex molis, qualitatum, & formæ ſubſtantialis. 68. quid ſit.
Putredinis malitia quid ſit. 72.

Putredo maligna quid ſit, at quotuplex. 84.
Putredo maligna duplex vna impropriè, & hæc multiplex, alia propriè, & hæc triplex, & in tres claſſes, & duplex etiàm inuenitur 86 putredo peſtilens vulgaris?
Periodus, quæ ſit, at quotuplex. 105. not.
Periodi variæ ſententiæ. 105. 106
Periodi triplex ſpecies, & cauſę ſingularum 109 110. not. explicatio.
Periodorum exemplicatio, & applicatio cauſis. 114. cum cauſis, & explicatione.
Periodorum cauſæ cæleſtes, & menſis medicinalis, ſextilis, quartus trinus, opp. 114. 115. & noua Auctoris ſententia.
Putrida febris maligna quid ſit, & quot nominibus inſignitur, & quotuplex. 116.
Putridæ febris malignæ natura, & ſpecies. 127. in genere.
Putridæ malignæ febris ſymptomata, & ſigna. 130 132. in genere.
Putridarum febrium malignarum plura exempla 181. vſq. ad 183. impropriè.
Putridę febris malignæ quarti generis ſigna, & exempla. 187. impropriè.
Putridæ feb malignæ præſagia in genere, & ſpecie 188. impropriè.
Eiuſdem ſpecifica prę ſagia, & temporum diei, morbis, ſalutis, coctiones, criſis. 191. vſquè ad 198.
Peſtilentium feb. indicationes 258.
Plenitudo triplex maxima, mediocris, & minima, & locorum dilucidatio de hac, 310.
Plethora duplex vniuerſalis, & particularis 310. & quotuplex.
Plethora duplex ſecundum vaſa, & ſcuſa dum vires, & quotuplex 310.
Quandò purgandi ſint humores, inter initia, & an tenues. 329 & quia.
Purgantia medicamenta, quæ, & qualia in malignis feb. & quandò vſurpanda ſunt. 329. 330.
Purgantia chimica multa quæ, & modus ea conficiendi. 330.
Purgantia quandò cum cibo, aut antè, & de recto vſu eorum, quandò agendum. 335. quæſt. ſolutio.
Papulæ dùm corrumpunt, quid agendum. 353. locorum Hipp. & Gal. explicatio.
Potiones varię malignis in febribus, & chimicæ. 393. & earum vſus.
Peticularis febris Bellonæ ab Excellentiſſimo Abioſo curata. 394.
Eiuſdem febris varia auxilia alterantia, chirurgica, diætetica 394. 395. ab eodem Excellentiſsimo Abioſo.
Putridæ febris impropriè malignę, & peſtilentis ſine febre natura, differentiæ. 432 434
Putridarum peſtilentium ſine peſte epidemica 4. libr.
Eorum locorum dilucidatio. 445. 446. & auctorum conciliatio.
Earum febrium ſigna pathognomonica. 446. 447. 448.
Peſtilentis febris ſpecifica ſigna. 448.
Putridarum peſtilentium ſine peſte præſagia à forma, effectrice, & viribus. 451. 452.
Peſtis natura, cauſæ, & differentiæ. 455.
Peſtilentes morbi cur, & quodmodò vulgares dicantur. 457.
Peſtis quomodò epidemia pernicioſa ſit, & an conuertatur. 457
Peſtis natura, & modus generationis. 457.
Febrium peſtilentium vulgarium natura, & modus generationis. 457.
Peſtilentię tres maximæ, mediocres, & minimæ 459. & earum exempla.
Proprietas materiæ purè paſſio eſt 59. 17
Proprietas ſubſtantiæ quid ſit 61. 42.
Peſtis duplex ſimpliciter exactè, & alia ſecundum quid 460.
Quæ facilius peſte corripiantur. 460.
Peſtis quatuor conditiones. 462. 472.
Peſtilentes vulgares ſtatus ab aerum qui, & quādo. 462.
Peſtilentes tempeſtates vulgares, quæ ab aere, & alijs cauſis, & quandò. 464.
Tempeſtatum peſtilentium vulgarium, & locorum Hipp. Ariſt. & Gal. dilucidatio. 465.
Peſtilentium febrium vulgarium cauſæ communes 466 Auctorum conciliatio.
Peſtilentis vulgaris putridę febris natura, generatio, & explicatio. 467.
Peſtilens putredo, & eius cauſæ 470.
Peſtilentium affectuum ſymptomata varia. 483
Horum ſigna pathognomonica, aſſidentia, ſuperuenientia. 483. 489.
Peſtilentes febres ſequitur colliquatio 486. & quotuplex colliquatio.
Peſtilens febris an habeat ſigna pathognomica, an morem tantùm peſtilentem, & ſigna ſuperuenientia. 492. dilucidatio.
Peſtilentium vulgarium putridarum febrium ſigna ſpecifica. 492. dilucidatio.
De eiſdem ſignis dilucidatio 492. 493. 494.
Peſtilentiæ ſpecies duplex vna calidiſſima, & ſicciſſima, altera calida, & humidiſſima, & cuiuſlibet ſigna propria. 494.
Peſtilentis febris ſigna ex vrinis 495. ex pulſibus, & qualitatibus.
Cur in peſtilentia vrinę ferè naturales. 496. aliquandò.
Pntridarum peſtilentium vulgarium præſagia. 502.
In peſte cur, at quandò multi ſuperſtites ſunt, & locorum declaratio. 502.
Putridarum feb. vulgarium peſtilentium indicationes. 507. 508. 9.

Peſtilentibus putridis febribus chirurgica,præſidia,quę ſint vtilia,& rectum eorum vſus. 511. 512.
Eiſdem conuenit maleolorum ſcarificatio. 513.
Hirudinum cucurbitularum vſus excicantis, vſtionis, ſetacei. 514. materiæ,& vſus.
Eiſdem lenientia, vomitoria, chimica multa. 514.
Pilæ globuli geſtandi in peſtilentijs. 527.
In peſtilentibus affectionibus priuatim,& vulgariter victus ratio in ſex rebus non naturalibus, & exacta dilucidatio, controuerſiarum 529.
Peſtilentiæ præſeruatio tuta, ac noua cum nouis remedijs,& dilucidationibus auctorum. 553.
In præſeruatione peſtis bezaartica, & alexipharmaca,cardiaca 556. quæ, & quotuplicia ſint.
In præſeruatione à peſte ſacculi,globuli ſuffumigia, & alia circa hoc,res non naturales. 559.
Auctorum de his conciliatio, & dilucidatio locorum. 559. 560.
Purgantia medicamenta in ſecundo gradu ponuntur 50.11
Purgantia medicamenta quomodò agãt ſecundum Ariſt 50 24.
Victus præcauens à peſtilentia 561.
A peſte præſeruatiua externa, & abdita. 563. & quot.
Peſtilentia, & peripneumonia maligna 1350.& cura cum optimis auxilijs deſcripta à Dioniſio Colle Medico. 570 vſq 576.
Pleuritidis peſtilentis natura, & cura peripneumonię peſtilentis natura,& medela. 570.
Ad prædictas affectiones medicamenta chirurgica, victuſq. ratio, & Antidoti Antiquæ, & expertæ 570. 576.
Remedia ad hanc peſtilentiam Bartholomei Colle militis Ezelini. 574.
A peſtilentia,peripneumonia pleuritide peſtilenti præſeruatio deſcripta à Dioniſio Colle. 575.
Peſtilens conſtitutio 1531. deſcripta à Georgio Colle Patre Auctoris 584. 585.
Eiuſdem conſtitutionis medela chirurgica, pharmazeutica, diętetica,& notanda. 585.
Peſtilens conſtitutio 1513. deſcripta ab Auantio Colle cum puſtulis nigris, & dyſenteria zaudinos deuaſtans. 587.
Huius conſtitutionis peſtilentis cura. 587.
Peſtilens conſtitutio. 1547. Augurdum deuaſtans. 590.
Eiuſdem medela, & accurata. 591. 592.
Pulſus in malignis affectionibus ſemper debilis. 169. 450.
Pulſus deficiens malignitatem notat. 448,
Præſagia in malignis affectionibus formam, ſubiectum, & efficiens animaduertunt. 188.
Putrefactum indicat expulſionem 215.
In putreſcente conſideratur qualitas, & ſubſtantia,& quantitas. 216.
Putredo in fieri, & facto duplex eſt 217. & eius declaratio.
Putreſcens modò indicat alterans, modò euacuans,& cur. 218.
Putredo cur non indicet venæ ſectionem, & quandò. dilucidatio. 288.
Putris affectio differt à putredine 433. quomodò dilucidatio.

R

RIGOR malignus quibus indicijs à benigno dignoſcatur 40. 13.
Rigor malignus quid ſit, & cauſæ, & differentiæ contra quoſdam. 440. 439.
In naturam rigoris obiecta, & reſponſa contra quoſdam 443.
De rigore locorum Hipp. Ariſt. Gal. dilucidatio. 443. 444. 445.
Reuulſionem indicantia, quæ, quot, & quando 225. 227. 237. 238.
Reuulſio alia vniuerſalis, alia particularis, alia mixta. 227.
Reuulſoria ſpecifica,& ſubalterna quę, & quot ſint. 230.
Reuulſio, quę, & quotuplex, & quæ contrarietates ſint obſeruandę in reuulſione. 247. 248. 249. 405.
De reuulſione dilucidatio multorum auctoritatum, & conciliatio Auctorum. 249.
Reſumptiua, ſeu reſtauratiua multa, torculata, & ſimilia 529. & modus ea conficiendi.
Rabies canina quid ſit,& eius actio. 72.
Remedia alexipharmaca inuenta Auctoris 523. vſq. in finem de his. 512. 563.

S

SCOPI maiores, & digniores qui ſint 13. 40
Sanitatis dignitas quæ ſit, quæ vitæ, & pro viribus 14. 6.
Sanitas quid ſit,& in quo reſideat quæ eius ſint cauſæ immediatæ,& mediatæ 14. 16.
Signa praua,& perniciosa, infida maligna quomodò differunt,& conueniant 32.
Sapor ſalſus differt ab amaro, & quomndò. 134. ſald. & amor. quid ſit.
Sitis quę maligna.
Sudor qui malignus. 142.
Setaceum à quo indicatur,& vſus eius rectus 257. 316.
Sanguinis euacuatio cur morbo crudo vtilis 286 vſq. 294.

San-

Sanguinis miſſio ſecta vena à quo indicatur. 293.294.
Eiuſdem in malignis putridis febribus à quo indicatur, & rectus vſus, & dilucidatio pluriū locorum. 287.288.286.291.295.& 4.
Saluatellæ ſectio in malignis febribus quandò vtilis, locotum de hac redilucidatio 302.
Scarificatio maleolorum in malignis feb. quando indicatur, & eius rectus vſus. 304.
Sudorifica medicamenta quæ in malignis affectibus ſunt vſurpanda, & quandò. 303. not.
Sudorifica quandò ſint adminiſtranda. 343.
Similia quomodò agant inter ſe. 358.
Syrupi quomodò agant in humanum corpus. 358. & quandò eſt.
Syrupus magiſtralis Auctoris ad malignas febres. 371. not.
Salſa, & amara quomodò nutriant. 383, & dulcia.
Sales chimici varij. 382. 335. modus eos conficiendi.
Salſamenta varia pro appetitu, & cardiaca. 391. & modus.
Sudoris immodica cura in malignis febribus. 416.
Symptomatum contingentium in malignis febribus cura. 417.
Symptomata multa peſtilentibus febribus ſuperuenientia, & eorum cauſæ dilucidatio. 437. 438.
Symptomata in præſeruatione à peſte expendenda. 563.
Stephanus Gornus Tridentinus. 567.
Suſpirium quid, & quomodò oriatur 130. quid mali portendat. l. c.
Signa petuntur à tribus, à qualitatibus, ab actionibus, tertio ab excrementis, vrinis. 188.
Status febrium quibus cognoſcatur, & omnium malignarum affectionum. 191. not.
Salus, & mors egrorum petitur ex actionum leſione, qualitatum, & excrementorum coctione, cruditate, & prauitate: malis moribus exceſſibus horum. 193. not.
Syrupus roſatus ſolutiuus albus inuentus ab Auctore. 329. not.
Sales extracti chimici, & ſolutiua extracta plura ſolutiuæ aquæ 335. ſolutiui pulueres, & modus eos conficiendi l. c.
Similitudo, & diſſimilitudo quæ inueniatur inter medicamentum, & corpus humanum, & quomodò 56. in fine, & quotuplex molis, qualitatum, & formæ.
Similitudines, & diſſimilitudines tres ſunt formarum, qualitatum materierum. 64. 42.
Suffumigia adminiſtranda febribus peſtilentibus. 527.
Signa maligna quę ſint. 439.
Signo exitiali cur additur malignum, & cacoethæ. 439.
Signa à quibus oriantur. 447.
Signa alia generica, alia ſpecifica 491. & alia indiuidualia.
Signa propria, & pathognomica quilibet morbus habet. 490.
Signa alia pathognomica, alia aſſidentia, alia ſuperuenientia communia, rarò, aut vt plurimùm. 490. 491. 492. 493. 4.
Signa à tribus oriuntur, actionibus, excrementis, & qualitatibus. 490. vſq. ad 494 496. 500.
Scripta medica expertis conducunt, at non conducunt ſcientibus. 511.
Superuenientia propria, & abuſiua. 41. 10.
Superueniens malignum eſt per ſe uel in reſpectu. 41. 21.
Superueniens quomodò dupliciter fiat malignum, 42. 6.
Subſtantię propriæ malignæ acutè, ueclociterquè operantes in quarto gradu numerantur. 51. 27.
Subſtantia maligna in homine, & extrà hominem gignitur. 53. 1.
Subſtantiam non habere poſitiuè contraria. 55. 30.
Subſtantia maligna acuta, & cronica quæ ſit, propriè, & imprpprie. 48. 49. 50. 51. 46.
Subſtantia peſtilens ſine peſte, & contagio actuali, & ſubſtantia peſtilens cum contagio. 49. 50. 51. 46. 431.
Subſtantia propria maligna corruptiua, & putrefactiua, quæ, & quotuplex. 74. 75. 76.
Subſtantiæ propriè malignæ putrefactiuę modi agendi. 76. 77. 82. 83.
Symptometis maligni propria eſſentia, & origina 37. 28.
Symptoma proprium quid aſſidens, & ſuperueniens commune 41. 32.
Sanctorius Sanctorij publicus in Gymnaſio Patauino medicæ primus Lector.
Sanguinis profluuium inter initium cur non iudicat. 287. dilucidatio locorum.
Sporades morbi, cauſę, & ſymptomata, quę, & qualia. 457. & ſeq: uide. 431.

T

TREMORES maligni ſuperuenientes mente aberrantibus ob aſſatam bilem. 37. 21.
Turgentis humoris ſigna. 175.
Terra cardiaca, Auctoris. 352.
Theriaceuſus in feb. peſtilentibus. 518. & dilucidatio quæſt. contra quoſdam. 518. 519 520.
Turgentia quæ, qualis, & locorum dilucidatio 262:
Turgentia àn ſectionem uenæ indicet 262.
Turgentia duplex vniuerſalis, & particularis. 262.

Turgentię ſigna. 263.
Turgentia quid indicet 263.
Tranſpoſitio humorum quid ſit, quotuplex, & quandò vtilis nec ne. 272. 273; 4. 5. 6. 7. 8. 213:
Tempus, & hora ſalutis, aut mortis ęgri petitur à forma effec. & loco.
Quandò tranſpoſitio adhibenda ſit. 223.
Theriacæ non fit calidior ratione formæ, ſed ratione gumatum. 519.
Theriacæ vires, & rationes. 519. 520:
Theriacales liquores multi inuenti ab Auctore 521, 522.
Tempus quid indicet. 536:

V

VENENVM quomodò dicitur malignum. 26. 30.
Venenum cur manet in animalibus, & plantis, & eis non nocet. 47. 26.
Venena quomodò à malignitate diſtant, & cur de ipſis non agendum in hoc opere 48. 3.
Venena in vltima manſione reponuntur. 51. 30
Vteri inflammationis curatio 413. malignæ.
Virium integritatem naturaliter quatuor gradibus, veluti quatuor numeris confici. 43. 22.
Virtutis vnus gradus in morbis ſine periculo lęditur, in periculoſis duo, & ferè tres, in periculoſiſſimis, & malignis ferè quatuor 43. 25.
Virtutis ſumma acutio eſt origo deffectus 43. 32
Virtutis exiguitas quandò dicitur agere, & reſiſtere, & vim celeriter corrumpendi habere, atq. eſſe maligna. 44. 6.
Virium malignitas quot nominibus cohoneſtetur. 45. 21.
Vitrioli oleum chimicum malignis affectibus vtile 350. & quomodò emendandum. 353.
Victus ratio, quæ, & qualis malignis putridis feb vſurpanda. 377. not.
Victus triplex alimentalis, attemperans, & mixtus. 377. vſq; ad 383. à quibus indicetur, & rectus eius vſus.
Victus medicinalis magnis in febribus, & vſus eius varijs, vndè multa laudantur, & noua, chimicaq. 383: à quò indicetur
Victus mixtus à quo indicetur, at eius vſus, & multa chimica, & noua. 386. vſq; 390
Victus tenuiſsimus quandò vtilis, vel non 390.
Vlcera diſcepuloſa chacoete maligna 26. 26. 9
Vulgaris conſtitutio quę, & qualis ſit. 118.
Vexicatorium quid ſit, & quandò indicatur. 243: 239.
Vexicatorij vſus rectus à 141. vſp. ad 256. 276.
Vexicans ſuadentes rationis auctoritates, & exēpla. 258. 262. 268.
Vexicantis materiæ, & rectus vſus 314. 313.
Vexicantis triplex materia, valida, mediocris, & debilis. 314.
Vomitorium à quo indicatur, & vſus eius rectus. 319.
Vrinam ſcientia, quæ in malignis feb. vſurpanda, & quandò 342.
Vomitus cura in malignis febribus. 415.
Venena lęthalia ſunt, at contagio libera 431.
Variolarum, & morbillorum malignorum, & peſtilentium natura, ſpecies cauſæ. 477. 478.
Variolarum cauſæ procatarticæ, antecedentes & coniunctæ. 480.
Variolarum labes eſt à ſanguine menſtruo, & ſemine, & hæc ab interna, & externa occaſione excitatur. 480.
Variolæ lædunt vt cauſæ, morbi, & ſymptoma. 481.
Variolarum differentiæ. 482.
Earumdē ſigna in genere, & ſpecie 500.
Variolarum pręſagia. 504.
Earundem indicationes. 509. not.
Earundem perfecta curatio chirurgica, pharmaceutica, diætetica. 536. 537.
Auctorum de his conciliatio 537. 538.
In Variolis malignis, & peſtilentibus lenientia, & euacuantia. 539.
In eiſdem alterantia, & bezaartica varia, & chimica præſidia, atq. noua Auctoris 538. vſq. ad 544.
Ad eaſdem victus ratio, & Auctorum dilucidatio. 743.
De externis ad eaſdem. 546.
Ad ſymptomata variolarum multa pręſidia. 546.
Ad variolarum ueſtigia delenda 548.
De uariolarum conctione, pręſeruatione remedijs chirurgicis, pharmaceuticis, & diætecticis. 549.
Auctorum de his conciliatio. 549. 550.
Variolarum tres conſtitutiones deſcriptæ à Viuentio Colle Anno 1440. c. 577.
Viuentius Colle, & Bernardus 1440. c. 577.
Variolarum conſtitutio maligna cum pleuritide, & alijs ſymptomatibus, cura, & methodus exacta curandi. 576. 78. 79
Variolarum peſtilentium conſtitutio, & cum peripneumonia, & alijs ſymptomatibus 579.
Variolarum huius conſtitutionis medela ex Viuentio, & Bernardo Colle 579. 580.
Variolarum conſtitutio tertia peſtilens cum dyſenteria, & alijs ſymptomatibus 581. 582
Eiuſdem conſtitutionis medela. 581. 582.
Variolarum quarta conſtitutio peſtilens cum delirio, uomitu, nauſea, &c. & cura. 582.
Vexicantia medicamenta quandò ſint admouenda in feb. malignis. 222.
Vrgentia quid ſit, & quotuplex, & duplex una ſimpliciter, alia tanquàm cauſa ſine qua non. 231. & quæ indicat tempus.
Turgentia duplex vniuerſalis, & particularis 262

Vehe-

Vehementia morbi quæ,& quotuplex,& quandò indicet. 234.
Vrgens triplex eſt.240.
Vergentia humoris quæ bona,& quæ mala ſit. 247.
Vidus Vidio Sereniſs. Magni Ducis Aetruriæ Arch. 104.
Vexicantium uſus quandò inutilis, & improbandus. 276.
Venæ ſectionem indicans genericum , de quatuor alijs ſpeciebus prædicatur. 289.
De uenæ ſectione locorum dilucidatio, & Auctorum conciliatio 289. 290 Primi 287. Secundi Tomi.
De recto vſu ſectionis uenę 295. notanda.
Quibus ſecāda nono,& quibus non, ſenibus, pueris, grauidis dilucidatio. 303.
Sectio uenæ triplex, maxima, mediocris,& minima. 303.
Sectio uenæ euacuatiua, euentatiua, & reuulſiua. 304.
Vexicantia utilia quandò. 409.
Vlceris tres indicationes. 310.
Cur in uariolis minus parcè ſanguis mittitur, quàm in peticulis. 536.
Variolæ quandò ſeu perforanda,& quandò non 537.
In Variolis aqua ſtillatitia inuenta ab Auctore, antiuariola 541.
In uariolarum curatione cur rubra, & lęta iuuant. 543.
In uariolarum cura cur improbenter carnes, 544. dilucidatio.
Variolis difficile erumpentibus quid agendum 544. 545.
In uariolarum cura not. de uſu frigidorum, uini, ſalitorum. 545.

Z

ZAVDVM caſtrum agri Bellonenſis. 518.

Finis Ind. rerum Memorabilium.

Emendata lectio Primi Tomi.

12. Non deleatur, 17. ex facultate, dirutei præſtantis. 18, deleantur, ſed tarditatem, breuitatem morbi, deleatur, parit, 21. alicuius, parit, 22. ſotias, deſignatur, acutum, 27. ipſa, auxilium, prorgrh· 30. notiones, 32. adimunt, 36. reſiſtens 40. ſudare, 43. normam, 45. priuatiuè. 48. nam, 59. eſſe, 64. errriſerandi deletur, exuberranti, 93. elucent, 99. lædit, 101. halituosè creſsit, 102. lenem, 112. oppoſitione, 113. melancholia, & ſic alijs in locis, 123. cardiocgmo, 151. rorida, 163. deletur originem, ponitur, 220. acuti, propter non, typographus, auctum cum acuto, 247. tundere, 250. ſudare, 287. clariſsime, cardiaca, addictis, 291. coctionis, 305. vnc. ſinuan. ſat eſt, deleantur, 326. aluo 347. vterum, bouis, apij, variolas, 348. cluſij, 373. ſpagirica, 374. parandi 377. accellerent, 409. aliquando, 414. metencrit. 419. alere. non ſalitum, 421. capi lacertè, ſuum, 423. vituli, 424. tùm ab eo, 426. collocat, 427. ſtratus, 431. quurtum 434. vi tamen, deletur, non 440. mærum, 446. otius, 447. proponeret, faceret. 449. pinguese 459. deletur, non .m. additur .n. 463. deletur, bus, gubernare, 465. actiones læſas, excrectiones 473. effamat, 475. iucutit, 478. in natiua 479. diſpoſiti, 481. aucta magnitudo, 499. maior, 500. bruta, 513. maleolorum, numerus, correpto, referto, 515. excrementa, 523. ſi æſtuat, venenoſa, excogitanda, 533. diſcutit .r. adurere, 537. crudę, 538. eccaproticis, 540. vigentes, 542. parum, 547. ſangnis, 556. ecchi, 560. læta, 564. ¦imperio, 571. ¦gratiolæ, hirudinum, 572. de coctione, puluerem, 575. halitum, 579. recta, ex inflammatione, adeſſe, 580. maligna conſtitutione, hirudines, 580, euuarre, hirudines, 580. Vicarius.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE IMPROPRIE, PROPRIE, PRIVATIM, ET Vulgariter malignorum, & peſtilentium affectuum, Febrium, & Symptomatum communibus principijs, partibus, & paſſionibus.

LIBER PRIMVS.

DE QVIBVS, QVO ORDINE, VIA, ET CVR In his Libris agendum ſit.

CAP. PRIMVM.

ADMIRANDA Humani corporis fabrica, irrigata humoribus, ſpiritibus agitata, ac ſolidis partibus erecta, horum ſubſtantijs, quantitate, qualitatibus, locouè, præter naturæ leges maximé, ac nimis excellenter mutata, ſeú alterata, admodum auarè aliquando deficit, aut vberrimè creſcit. Quapropter, horum omnium vehementiſsimorum, inſigniterq; magnorũ exceſsuũ (qui iure merito improprié, ac proprié, priuatim, aut vulgariter maligni, atq; peſtilentes vocabuntur) vniuerſalium toti corpori, & particulariũ determinatę ſedi principijs, partibus paſſionibus eorũq; curationi in his libris opera eſt adhibēda. Hinc elucebit medendi recta ratio effectiua, qua peſtis, malignitas propria, & impropria cognoſcitur, præſeruatur, & curatur, quà inſtrumenta inueniuntur rectoq; vſu adhibentur, qua ſanitas ab his

Hipp. de nat hum.

P. prob. 1.
Cel. lib 1. cap. 1.
Humanum corp. aut mutatur, aut alteratur defectu aut additione morboſa.

Subiectum, partes, & paſsiones humani corporis.

Quibus inſtrumentis malignitas tollitur ac morboſa paſſio humani corporis

1 Phyſic. 2. 1. de tuend. 7.

In quibus hæc autoris doctrina ab alijs differat.

Hipp. lib. de arte t. 1.

1. moral. 7. 2. moral. vlt. 1. de rõne vict. 12

malignis affectibus conſeruatur, vel deperdita, medicis auxilijs, tutò, citò, iucundè reſarcitur: ab aliorumq: ſententijs rationabiliter recedit, tùm in quatuor cauſarum, morborum, ſymptomatum, atq; ſignorum gradibus delineandis, túm magnitudine morbi, omnium malignitatum, ac vtriuſque putredinis excellentis pernoſcenda: tùm præſertim in affectibus, & febribus accuratè explorandis, & impropriè malignis, (ſcientiæ uotum, & opus eſt aliquid eorum inuenire, quæ non dum inuenta ſunt.) Demum in priuatim, & vulgariter peſtilentibus, & contagio alijſquè pluribus Theoricis, & practicis: Accedit adhec, plurimos eorum, qui morti ſuccumbunt, aliquo trium enarratorum morborum genere perire. Hincquè in præſidiorum materijs rectè decernendis, atq; authorum diſſidijs fugandis: artis, quę ſuorum theorematum iuditium per experimenta habet, diſſidẽtia ex diſtincta, & indiſtincta rerum explicatione oritur, tanquã in maximis totius medicæ facultatis arcanis, ac ſummè vtilibus ægris omnibus ad ſanitatem, ſaniſquè ad ſecuritatem verſetur.

Triplices ſunt omnes affectus p. n. aut ſine periculo, aut periculoſi aut omnino lethales. Cel. lib. 5. c. 1. Celſ. lib. 5. cap. 1. 1. de rõe vic. cõ. tit. 6.

Nam reliqui affectus, ac febres benignè lædunt, leuiori periculo angunt, rariori interitu fatigant, & facilius relucеſcunt auxilijs non ita ægrè obſiſtunt, aut ſpontè natura delentur. Quinimmo illis depræhenſis ſingula ad quodlibet cauſarum, ſymptomatum, affectuum, & ſignorum, & præſertim ad reliqua benigna genera, & ſpecies attinentia conſpectiora refulgebunt.

Curã in acutis malis magis medico ignoſcendum eſt.

In nullo quidem morbo, minus fortuna ſibi vẽdicare, quàm ars
" poteſt, vt potè, cum repugnante natura, nihil medicina proficiat.
" Magis tamen ignoſcendum Medico parum profitenti in acutis
" morbis, quàm in longis: ſic enim breue ſpatium eſt, intra quod,
" ſi auxilium non profuit, æger extinguitur.

De Cauſarum morborum. ſymptomatum, ſignorumq; diuiſione in quatuor gradus, & manſiones, tùm noxæ, tùm intenſionis, & extenſionis ex Hipp., & Gal.

CAP. II.

AD genericè malignum, & malignitatem rimandam, diuiſio omnium cauſarum, morborum, ſymptomatum, atque notarum in quatuor gradus, & ſingulorũ in tres manſiones magnopere confert (licet hi gradus medicamentorum facultatibus, viribus, atqué potentijs pro-

prie

priè tribui ſoleant) nec non etiam magnitudinis morbi explicatio conducit.

Gradus igitur medicamentorum actiuitas quædam, ſeù efficacia formæ accidentalis, aùt ſubſtantialis, ſeú operatio magis, vel minus intenſa, à magis, vel minus efficaci forma accidentali, vel ſubſtantiali prouenit, adhominiſq; ſymmetriam accõmodata dicitur gradus vero noſtro inſtituto inſeruientes. *Quid ſit gradus.*

Alij noxę vocãtur, quia virium iacturã, earumq; reſiſtentiam, & robur dimetiuntur, atque corporis paſſibilitatem, ac læſionem infixam à rebus præter naturam menſurant. Alij intenſionis, extenſioniſue, & è contra, defectus qualitatum, aut ſubſtantiæ, ſpirituum, humorum, partiumq; ſimilarium exurgunt, quia ad examen, morbificam nocentium excellentiam adducunt, & eorum vim prælibrant. Illi quidem humani corporis alterabilitatem, hi verò præter naturam efficientium impetum, ac potentiam concomitantur. Porrò ſicuti medicamentorum, alia calida primo gradu, & tribus ſuis manſionibus; alia ſecundo, alia tertio, quartoue prodeunt, & ſenſibiliter, ac manifeſtè inter ſe gradibus, & manſionibus diſſentiunt (vt paſsim docuit Gal. & Aet.) Ita in humano microcoſmo comparatum eſt vt ſuppoſita eius naturali ſymmetria qualitatum, quantitatis, ſubſtantiæ, & contentorum, continentium, & impetum facientium, compoſitionis diſſimilarium, & ſimilariũ, & vnionis vtrorumq; poſſint amplius quatuor gradus præter naturam, & penes virium noxã, aut penes alienam additionem, aut defectum excitari. Non tamen quum humanum corpus generatim ad cætera ſymmetrũ, in ſe aũt calidum, & humidum primo gradu ſupponatur, eſt obijciendum: Quinq; igitur ordines, vnum naturalem, & & quatuor excedentes fieri, neque qualitates vltra quartum intendi, quem vltimum, omnes medicinæ proceres, decreuere. Enim verò primo ſimilitudine, ac proportione quadam, non autem exactè ſimpliciter vti in medicamentis, eas experimur in morboſo receſſu; ad quartum ordinem non pertranſimus, dũ huiuſcemodi delineationem à primo, vſque ad quartum ob manifeſtam diuerſitatẽ noxæ, periculi, intenſionis, extenſionis, defectus, & ob faciliorẽ notitiam in quatuor claſſes diuidimus.

Gradus noxæ à paſſ. corp.

Gradus intenſionis à cauſis efficientibus.

6. Symp. med. vlt. Aet. tert. p. ſer. 1. Cap. 1.

Dub an quinq; gradus dentur.

Sol.

Hinc gradus noxæ, & periculi ita nobis manifeſtantur: Si corpus non ægre tolleret, leuiter patiatur, vireſq; leuem iacturam faciant, abſq; periculo, non valde infixam habituatam ue imò facile morbi cedant medicamentis, aut ignobilis locus *Quomodo, & via primi gradus noxæ deleantur, & cognoſcantur.*

 exerceea-

exercea tur; Tunc primus gradus circumſcribitur: ſi veró ægréſce-
Quomodo ſecundi gradus delineētur, & agnoſcantur. rat, & vires euidenter læſæ, grauiuſq;, & habituatæ difficulter re-
ſarciantur præſidijs, & periculum ſemper (quod ex conciliatore
à virtutis imbecillitate emanat, hæc enim Medica, & ſanatrix),
Concil. 64. dīa. mortem aūt aliquando, ſed raró comitem habeant, aut princi-
palis viſceris robur manifeſté infringatur, appellabitur iſte ſecun-
Not. dus. At hi duo gradus benigni quidem perpetuo ab Hipp., &
Gal. ſanciuntur, nunquàm autem maligni, ſed potius, & rectius
valdè læthales, ac magnopere pernicioſi, periculo obnoxij, tàm
acutè, quàm cronicè, in acutis, & diuturnis affectibus. Si adhuc
Quomodo tertij gradus agnoſcantur, & figurētur, quæ Malignitas impropria accidētalis ſit. manifeſtius, & atrocius incipiat qualitas, ac ſubſtantia, & quan-
titas ſpirituum, vel ſuccorum, aut continentium labifactari, vi-
reſq; hinc diſſolui, grauiuſq;, & fixius angi, ac difficilius reme-
dijs obſiſtere, nihiloq;, aut paululum his mitiores fieri; adeo, vt
parum reſiſtat corpus, minimé facile à rebus pręter naturam, ac
Not. ſymptomatum, vehementia, & velocitate ſupereſſet, & ſecundū
decubitum, vniuerſum corporis habitum, faciem, ſpiritū, pul-
ſum, vrinam, excrementa, actiones, principes, & non principes,
atq; tandem velox periculum, aut maximum, & frequentem, ci-
tioremq; interitum, peracute debacchari; Tertius iam gradus
impropriè, illegitimèque malignus prodibit, qui profectò per-
Quomodo quarti gradus formētur, & per noſcantur. peram à Medicis vſurpatus diprehenditur. Vltimò. ſi huiuſce-
modi omnia ferocius inſultent, atquè totius feré corporis fabri-
ca, & primum vitalis acutè, diréquè ruat, non reluctetur, maxi-
mè impotens difficillimè medicamentis locum relinquens, & ad
ſtatum naturalem remigrans, adeo vt quamplurimum vires ciuiſ-
Not. Quæ malignitas propria, peſtilitaſq; ſit. ſimè ſuccumbant, actiones, naturæ, animæquè manifeſtiſsima
iacturā pręcipitem, & grauiſsimum periculum, aut frequentiſſi-
mam necem maiori parte eorum, quos occupauerint, perueloci-
ter, & acutiſſimé inurant; tunc quartus, & vltimus propriè mali-
gnus à tota ſubſtantia, atque deleteria proprietate, aduerſa, ac
præpotenti priuatim, ſporadicè, aut Epidemice, aut Endemicè
peſtilens, deleterius, ferèque venenoſus appellatur. Neminem
fugit, medicamenta primo, & ſecundo gradu benigna, ſicurè, ac
tutò applicari, exhiberi, admoueriquè; ea tertio, quartouè ordi-
ne deleteria omnia, aut eis propinqua, & aſſimilia actione con-
ſpicua, læſione, corruptione, ac morte explorari, ita vt ex propor-
tione affectus præter naturā, penes viriū iacturā, inde periculum
nō cedat medicamentis, vel è cōtra benigni, vel maligni, dile-
terij, mali moris, feré venefici, & huiuſmodi nomina ſibi aſciſcat.

Virtus

Quo ordine viaque gradus notæ & intenſionis virtutis innoteſcant.

Virtus pro actu primo; & pro ſecundo, operatione vitali, animali, & naturali vſurpata, etiam ipſa in naturali ſtatu perfecta, deinde præter naturam gradibus enarratis, & noxæ, & remiſſionis, atquè defectus, defatigata conſternitur. Perſpicuum, & alterum graduum præter naturam genus intenſionis, extenſioniſqué à vi agentium productum cernitur: nam in homine tactu aliquando caliditas præter naturam ſecunda, tertiaq; manſione primi gradus, & amplius ſecundo, tertio, & feré quarto experitur. Pariter frigiditas, ſiccitas, humiditas, & aucta, & imminuta ſubſtantia quanta: In affectibus enim nociuis qualitates, aut ſubſtantia, materia, quippè, aut forma, hoc pacto excedet, aut deficiet, dum manſionem primam primi gradus exuperent, tunc leuiter aliena fieri à commixtione humana, atque præter naturam incipiunt, vt in ſecunda, aut tertia manſione primi gradus, prima claſſis ſenſibus, & oculis depræhenſa erigatur.

Qua methodo gradus intenſionis, & extenſionis inueſtigentur.

Primi gradus.

Secunda cum ſecundus gradus, & eius prima, & ſecunda manſio exorditur.

Secundi gradus.

Tertia initium ſumit à gradu tertio, vſqué ad eius primam manſionem, in quo gradu, & qualitates admodum excedẽtes lędũt, ſed formæ etiam ſubſtantiales modicè tranſmutant.

Quomodo tertij gradus dicuntur maligni improprie, & qualitatiui.

Quarta à ſecunda, & tertia manſione tertij vſque ad principium feré quarti ortum ducit, in qua non ſolum qualitatum vehemens actio, ſed etiam excellentis formæ ſubſtantialis opificiũ ſpectatur, & ita tactu, ſenſibus, & ratione alienas à natura exuperantias, atque defectus, qualitatum, aut ſubſtantiæ primo, ſecundo, tertio, quarto, vè gradu percipimus.

Quomodo quarti gradus dicuntur maligni, & peſtilentes proprij, & ſubſtantiales.

Ad hæc prætereundum non eſt, in quarto gradu excellentias, & qualitates non ita exacté in homine viuente ſentiri, ac in venenis, & deleterijs medicamentis, ſed ea in tertio vicem quarti gerere, neque hunc tertium ita læthalem, ac potentem, vti externorum medicaminum, ac virulentorum exultare, ſed tunc ferè quartum meritò appellari: Eo enim ſummo vigore ſeſe erigit, & ea excellentia præſtat, ad quam ſpirituum, humorũ, continentium ſubſtantia qualitateſuè in homine adhuc viuente increſcere, & decreſcere valeant: Nam in mortuo, vel membro vita deſtituto, & corrupto, quartus iſte gradus poterit debacchari.

Tacitæ obiecti reſponſio de excellentia quarti gradus:

Quomodo hic quartus gradus diſtet à venenis ſimpliciter in quarto & cur.

Not.

Idcircò cum aſſeritur, caliditatem in humano corpore erumpere in quarto, nõ intelligitur verè in quarto, ac in ſimplicibus medicamentis, ſed proportione quadam, ac ſimilitudine propè ad eum accedere. Nunquàm in

Obiectionis ſol.

lucem

Qui affectus in 1 gradu noxæ, & intenſionis collocentur.

lucem prodit exceſſus, quin contrarius defectus moleſter, & ex aduerſo nunquam morbida prçmit detractio, vt humiditatis in macie, quin ſiccitatis eminentia ingruat. Omnia itaq; in primo noxæ, aut intenſionis gradu excedentia periculo vacant, ſicuti intermittentes febres, quarum intemperies licet maximè extenſa per totum vniuerſum appareat, ea tamen cum citò pertranſeat, & in leui habitudine, & modica ſit conſtituta, ab hoc gradu non diſcedit.

Qui affectus in 2. gradu ponant.

Secundus receſſus latitudinem habens, vſquè ad ſecũdum gradum noxæ, & intenſionis, periculoſis, & ſic omnibus cõtinuis febribus, chronicis, & acutis, quæ à Gal. à moderatis febribus, vt continuæ ſunt, diſtinguuntur:

4. Aphor. 37.

Tertius Endemijs, Epidemijs, ſporadicis, tum purpuratis, & lenticulis conſperſis, quibuſdam febribus, atq; etiam hecticis condonatur, quæ & habitualem extenſionem, & maximam humidi carentiam, & ſiccitatis intenſionem in 2. gradu patiantur.

Qui affectus in 3. gradu exiſtant.

Simpliciter acuta, & ardens, atque intermittens exquiſita tertiana quamuis intollerabili calore, ſit, æſtuquè magno flagrare, & vſque ad tertium noxæ, & intenſionis accedere videatur, non tamen à gradu ſibi attributo, hæc primo illa ſecundo recedunt,

Ob. reſp.

De ardenti, tertiana continua. 2.

quoniam recenti occaſione, breui tempore, ſolo exacerbationis ſtatu in his hæc ſimptomata emergunt, non autem eſſentialiter omni tempore morbi, quæ ſi perſeuerarent, aut eſſentialiter à principio exorta forent in impropriè malignam, ac ſecundam claſſem commutata deſinerent:

Sol.

Quam ſuadant maligna, & in 3. gradu, & quam non, ſed acute benigne non ſint.

Not.

ardens inextinguibili ſiti, & perpetuo calore intendatur has notas ſibi proprias arrogans, rectè tactu depræhenſa, non ſecundum caliditatis intenſionis gradum excedit, neque ſi is ſecũdum moleſtiæ. Etenim ſpurie, & germane malignis, & peſtilentialibus Epidimice, & ſporadice in tertia, & quarta claſſe, ſenſus, & ratio hæc intenſiora explorabit, exiſterquè alia febris, hac ardenti calidior, vt, & corpus fundat, bilioſaſque deiectiones, & colliquatiuas reddat.

Not.

Sol.

3. Epid. 3. 34.

Dub.

At adhuc intermittentes, & continuæ, non gradibus, non intenſione qualitatum diſtarent, ſed tãtum loco, & noxa putreſcentis humoris in venis, aut extra venas diſſiderent. Qua de re infra cap. de rigore maligno.

Quam continua maligna à reliquis loco, & intẽſione naxæ, periculi, & qualitatũ diſtent ab alijs.

Sol.

Dicendum tamen, differentiam non ſolum pp vitium lapſus verum etiam pp tenſionem inter ſe facilé comprçhendi: Enim verò quis nõ aduertit, ſuccum venis occluſum à loco calidiori, intimiore a trãſpiratu loginquo, & aere, ad maiorem, & copioſiorem caliditaté, & ſiccitatem, vel humiditaté, & caloré aduolare poſſe? Externũ verò in ambitu citò deſinere, atque à frigiditate partium, aeris,

loci,

loci,ac tranſpirationis promptius contemperari ?Quis non animo uoluet, grauiora damna internam malignorum colluuiem inurere, quàm ſuperficialem ſenſibus,& medicamentis obuiam? Amplius inſtabit quis: Cur itaque frequentius à ſuccis excedentibus, acribus & maxime calidis, herpetes, carbunculi, vlcera externas partes, non altas exercent? Hoc aſſerendum obtingere, quia huiuſmodi humores prius in venis, ac imis ſedibus (vt plurimum abundant: Nam ab externa, alienaue cauſa aliquando externi ſucci primo inficiuntur) qualitates ita perexcellentes acquirunt, deindead totius ambitum detruduntur à naturæ robore, in viliorem locum. Tertius receſſus tertium gradum noxæ, & intenſionis ſequens tertiam claſſem cauſarum, morborum, ſymptomatum, atque notarum, magis valdé periculoſam, aut eximié lethalem maiori tamen numero ægrorum ſalutem afferentem, ordinat: Et hęc Hippocr. & Galeno teſte, maligni nomen ſibi aſſumet, atque impropriè, adulterè, ſpuriè, illegitimè, accidentaliter vocata maligna huiuſcemodi pariter effectibus tribuitur.

Dub. cur erpetes eryſpelata potius internas quam externes partes occupens.

Sol. quaſt.

Qui affectus maligni in 3. & cur dñr maligni, & varia nomina ſortiantur paſim.

Demum receſſus quartus vſque ad gradum noxæ, & periculi quartum, & propé quartum intenſionis, ac excellentiæ, qualitatum, & ſubſt. quantæ, ſed præcipué, ac ſemper ſubſtantialis forma maximæ efficaciæ ſpectat, & ſibi arrogat appellationem, proprié, aut legitimé, aut germane, aut ſubſtantialiter, aut à forma, tota ſubſtantia, toto temperamento, & ſubſtantiæ proprietate, maligni, peſtilentis, aut feré venenati, qui quidem publicé, & contagioſis peſtilentibus, aut priuatim malignis cauſis, ſimptomatibus, morbis, atque indicijs conuenit.

Qui effectus in 4. maligni, & peſtilentes, & cur tales dicantur.

Singulus deinde gradus in tres manſiones ſecatur, & quoad ordinem noxæ, & quoad ordinem intenſionis, ob triplicem, ſenſibilemqué latitudinem manifeſtam. Hinc etiam variæ penes magis, & minus differentiæ inter periculo vacantes, & periculoſas, maiori periculo, ac maximo participes, cauſas, morbos, ſymptomata, atque ſigna manifeſtantur, veluti ſæpè docet Gal.

Partes, ſeu dñie à forma, ſede, & effectrice.

„ Atqué quod commoraretur in Corpore prauus humor, putre-
„ do increſcebat, æſtate verò excipiente, nequè ipſas Etheſias ha-
„ bente, multo magis inualuit; (ideoq; à calido morbi plures, &
„ prioribus maligniores viguerunt): Ecce inter malignitatũ gra-
„ dus enumerari, atque inter putredines, ſicuti etiam P.Epid.P.15.

3.Epid. 3:50.

P.Epid. 15.

De

De auctoritatibus probantibus quatuor gradus morborum, cauſarum, ſymptomatum, & ſignorum.

CAP. III.

CETERVM, ne quis commentitia arbitretur prolata, & ne dubitationis ſolutio ab alijs, quã ab inuentis experientia, & ratione tollatur, accurata oratione ſuadendum eſt Hipp. & Gal. morbificos omnes affectus his quatuor gradibus ſegregaſſe. 7. Aph. ſi parum à natura corpus exierit, paruus eſt morbus, ſi multum, multus, ſi valdé multum, lethalis.

Ar. 7 mor. in c. 3

7. Aph. vlt.

3. exit à natura humanum corpus parum multum, & valde multum.

Nobis his verbis gradus noxæ oſtendit, cum inquit (lethalis): gradus autem intenſionis, cum ſtatuit parum à natura corpus exire, aut multum, aut valdé multum.

Equidem exire à natura, nil aliud eſt, quàm quoddam alienum in humano corpore ſuſcitari: ſed cur trimembris diuiſio, non quadruplex facta, & an duo extrema ſolum, & medium Gal. reſpicit, & in tria membra ſecuit (parum) quod intermittentibus, & huiuſcemodi obtingit (& valdè multum) quod propriæ malignis, & peſtilentibus competit extrema tunc (multum) autem medium eſt quod ſanè continuis, ac tertiæ claſſis affectibus, impropriè malignis aptatur, & adhuc ſecundũ magis, & minus ſubdiuiditur, ſicuti medij colores? Nos verò ſupra (lucidioris doctrinæ gratia), illud medium in duo diuiſimus, prout magis vni extremo, modo alteri accommodatur, (valde multum) Lethalem vocat vltimum gradum: Quamuis rectius appellaſſet apprimè maximé Lethalem: non quia cæteri affectus benigni, & continuę febres, aut impropriè malignæ non interficiant, ſed quia illæ raro, aut minorem numerum obſeſſorũ, iſtæ verò valdé multum à natura exeuntes, ſæpiſsimé, & vt plurimum morte oẽs inquinatos præmant: Arte medicinali 89. quid ſtatuitur veluti ſi ita contigerit, quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem, quàm naturæ conueniat, decidat corpus, ſeptem verò ad ſiccitatem maiorem tunc ſalubrem eſſe cauſã in huiuſmodi affectibus eſſe oportebit, decem quidem numeris frigidiorem, ſeptem humidiorem: Patet igitur gradibus

Inſt.

Sol.

Cur valde multũ competat peſtilentibus.

Cur multum continuis benignis, & impropriè malignis competat.

Not.

Art. med. 89.

Alex. l. 1. c. 10.

bus diſtingui morbus à gradibus præſidia expoſtulare ſciuncta *2. Aph. 42.*
Deinde, ſoluere Apoplexiam fortem, quidem impoſsibile, debi- *vlt. decẽp. med. pgña.*
lem verò non facile, apoplexiæ exemplo, ordines nocentium af-
fectionum taccitè nobis ſignificat, At Gal. in Com. lucidius in
tres glaſſes locauit: p. in maximam, & acutiſsimam. 2. fortem
3. debilẽ: Ibid. ẽt fecit 1. & 7. Aphor. ad eſtrema, & mediũ reſpi- *1. Aphor. 8.*
ciens, & gradus intenſionis acutæ magnitudinis, ac malæ cõpoſi- *7. Aph. vlt.*
tionis (per fortẽ, & debilẽ) ad notauit: noxæ autem gradus per
im̃poſsibile, & facilẽ {expreſſit. Sed cur maximam, & accutiſsi- *Inſt.*
mam apoplexiam, non autem malignã, & peſtilentialẽ vocauĩt? *Apoplexia dica-*
an quoniam opoplexia morbus vaſorum, viſceriſq; anguſtia ex *tur maligna? & cur.*
obſtructione circa corpus, vt quantum compoſitius quale verſa- *Sol.*
tur? Malignitas verò qualitates primas, & ſubſtantiales formæ ve-
hementiam, & actionem præcipuè inſequitur ſane apoplexia, &
ipſa propriè maligna appellabitur, dũ plurimũ occidit, & valde
fortis natura, atque magna valde extenſum cerebri corpus, ac vẽ-
triculos grauat, & opplet, & dum ipſe humor malignitate præ-
ſtat. Maluit tamen, velocitatem motus, & interitus, formalem- *Sol. 2.*
què eſſentiam eius animaduertens, à notioribus, maximam, & *Not.*
acutiſsimam nominare: 6. Aphor.

Nulla quidem deſipientia ſecura eſt minus verò periculoſa, quę *Gal. 6. Aphor. 13*
cum riſu fit, ſicuti temerariæ omnium periculoſiſsimæ, in medio *Cur & quando*
verò ambarum, quæ cum ſtudio fiunt) differunt autem inuicem *deſipientia maligna euadat.*
per cauſas ipſas efficientes, quæ vitio, & qualitate inter ſe diſſen-
tiunt. Scripta ad nomas, apthas, medicamenta, moderata qui-
dem ad eas, quæ nihil maligni, fortiora verò ad eas, quæ iam quid *Not.*
putredinoſum, & ſerpendo depaſcens habent.

Itaquè aphtę malignæ fortioribus egent medicamentis, qua-
lia etiam alias in tonſillis, & ore affectiones ſanant.

Ergo malignum, & malignitas excedit moderata, quid excel-
lentius, ac potentius, fortiora auxilia ſibi æqualia petit, & gradus *Quarto malignũ*
dantur: & malignitas in 3. quartouè locatur. Actius etiam ſe- *et malignitas excedat in 3. & 4. gradu.*
iungit malignum à magno, tanquàm potentius, intenſius, ac vali- *Et quarto ſi ma-*
dius; & Gal. inquiens quòd longitudine temporis in dies collec- *gno differat. in*
ta extra euaderent etiam, atque etiam acriora, atq; maligniora; *Bet.*
ſupra acredinẽ igitur acriorẽ, aliam vim deleteriam, nẽpe mali- *Tetr. 3. 5. 4. 5. s. cap. 22.*
gnitatẽ collocauit. 5. Meth. 1. ad Glauc. 1. Aphor., & paſsim mor *1. Epid. 1. 15.*
bus vbi maximus eſt à maioribus remedijs incohãdũ, & is maxi-
m⁹, minim⁹, mediocris, prout à naturali ſtatu declinat: deinde ad
quid 7. Meth., & Art. Med. 5. Aphor. febris modo vehemens, *7. Meth. 4. Aph. 43. Art. med.*

modo mediocris? & alibi commonefacit adminiſtrari remedia paria morbo in primo, ſecundo, terzo, & ferè quarto gradu debere? cur ſimplicium medicamētorū facultates, & ordines docet? cur alimentorum? cur Meth. componendi medicamenta. ſ.l. & per genera? niſi quia varijs affectionum ordinibus, varij gradus medicamentorum, & alimentorum admouendi ſunt? Non igitur ſat eſt internoſcere morbum, ſed qualis nam is ſit, deprænhendendus.

Paſsim in lib. de compoſ. med. ꝑ gna & ſ.

Magnitudinem paſsionis magnitudo ſymptomatum cōſequitur, & hanc ſucceſsiuè periculi libertas, diſcriminis iactura, maius periculum, aut mors, aut hæc omnia maxima, & terribilia concomitantur. Non nè hæc gradibus diſtinguūtur? non ſolum ſpecies, & forma morbi, ſed magnitudo eſt inſpicienda, atque ad tantam magnitudinem, & prauitatem peruenit morbus ad quantum vnumquodq; recedit à naturali ſtatu: Si morbus à ſymmetria egreſſus gradu vno declinet, parum exit, ſi duobus multum 2. & non tantum generalitatē methodi didiciſſe, ſed etiam in ſingulis partibus eius exercitatum eſſe, oportet, quod cuique morborum ſpeciei, ſua ſit methodi ſpecies frigidæ, vt duo, aut tria, calida, vt duo, aut tria contraueniunt. Quilibet morbus ſuam contrarietatem poſſidet, & contrarietatis menſuram oſtendit. Crudiſſima eſt pleuritis in qua nihil expuitur omnino; ſecundum ordinem obtinet illa in qua ſanies tenui, tertium, in qua craſſior quartum, in qua perfectè cocta: Ecce manifeſtè quatuor enarrati gradus à Gal., & amplius 7. Aphor., ſi pauca ſtrigmenta ſubſiſtunt, paucus eſt morbus, ſi multa, multus: delirare, inſanire, multum delirare, multumq; inſanire, & de deſipientiæ, phrenetica dixit Hip. valdè, & vehemēter inſanire, qui in capitis doloribꝰ eruginoſos vomitus exercēt, vigilantq; cū ſurditate: gradus exponit (per multū, & vehementer) & p. Progn. cū ,, aūt hēs intereant, alij priuſquā adhibeāt medicū, ex vi morbi, ,, nōnulli ēt adhibentes ſtatim moriūtur alij diē viuentes vnum ,, nōnulli paulo plꝰ trīs antequā medicꝰ arte ſingulis morbis re- ,, pugnet. Naturæ affectionū, quantū ſuprà vires corporis ſunt, ,, tātū ſuprà vires corporis noxa, & intenſione ſe ſe erigūt: natura nocētiū, & gradꝰ receſſus ſupra narrati emergūt, procul dubio Gal., & Hipp. teſtimonio, febris calida, & ſicca in 3. indicat q. dē mēſurā frigidi, & humidi æqualē à qualitate deīde caloris eiuſque motu calore alia mordax, acris, arida, fumoſa, ignia, acuta,

2. Aph. 42. 3. Aph. 5. 23. 1. Ad Gla. rc. 18. 7. Aphor. com. 63. 8. Meth. 3. 4. meth. 1.

11. meth. 1. & 2.

Quatuor gradus manifeſtantur. 1. Apho: 12.

7. Aphor. 63. 64.

3. Epid. 45. 1. pror. 1. dec.

Not. 2. Progn. 1. 4.

2. 9. 11. Meth. 1. de dif. febr. 6. Epiph. 28.

acuta,humida,ſubſalſuginoſa tentat,alia magna,parua, mediocris pemphingodes, terribilis à noxa, nimiaq; læſione vocatur. Graduſetiam putredinis ſtatuit Gal., & Hipp.inflāmationis 4. de ratione vic., & 1.pro. Vlceris gradus enumerat 4. Meth.6. cauſarum verò ſalubrium in ſalubrium, noxam, & periculum, intenſionem, & remiſſionem art. med. tradit; intemperici,& ſimptomatum magnam excellentiam, paruitatem,læſiones, & horum gradus docet 7. Meth. ſincopis, dolores, & fluxus 12. Meth. ſignorum ordines manifeſtat 1. de criſ. in progn 1. Epid. Art. med. de conſtitutione artis, 6. Aphor. ideo vt gradus rerum præter naturam, ſignorum, cauſarum,inueniret,neutralitatem deinde ponere decreui: ſed in re tàm perſpicua ad quid conterere tempus? Addere ſané liceat, aliquando morbum 3. gradu noxę inualeſcere, per loci præſtantiam,vt cordis,iecoris, cerebri, intenſione verò ſolum in ſecundo extare, & e contra excellentiam vſque ad 3. incidere, virtutis verò iacturam in ſecundo leuem, & non admodum periculoſam, ob viſceris correpti ignobilitatem vigere, aliquādo verò vndiquè æqualem noxæ gradum, & intenſionis oriri, ſicuti in malignis, & peſtilentialibus febribus compertum fiet. Nam cum reſideat impropriè, vel propriè malignitas in humore, ſpiritu, aut ſolida parte, neceſſario humor, ſpiritus, determinata particula,& vniuerſum ſic à naturali ſtatu deturbatur, vt vires æque labantur. Præterea gradus noxæ ſæpè narrantur in cauſis pulſuum, tum quoad facultatem, tū quoad vſum, tum quoad arteriam; ſi modo magis,modo minus hæ cauſæ morboſæ euadunt.

c. Aphor. 5. gradus noxæ, & intenſionis in febribus quomodo cognoſcantur. Gradus putred. 3. Epid. 3. 23. c. Epid. 1. 29. 1. Pror. 2. 21: p. ded. feb. 6. 4. de rõe vic. 14. 2. de rõe vic. 36. 1. pro. 2. 21. 4. 4. Meth. 6. art. med. 89. 1. Meth. 12. Meth. 2. progn 14. 15. 16 20. 21. Tacitæ op. reſp. cur & quomodo, & quando malignitas à loco præcipuo oriatur in Beteram. Not. Quid agat loci ignobilitas. Gradus noxæ, & intenſionis ex pulſu. Dub. & ſol.

„ Neque inficiendum eſt,quod Gal. expoſuit, quæ in vno genere fiunt intenſiones,non ſunt extra genus, neq; admodum nigrum quicquam eſt pręter nigrum; Itaq; nequè admodū vehemens aliud eſt, atq; vehemens.

3. dd. pulſ. 4. In quo genere ſunt maligni morbi ponendi, & an ſolus magis, & minus differāt.

Quare neq; morbi iſti in 3., ac ferè 4. gradu ſunt extra genus ponendi, ac enumerandi, ac acuti,& acutiſsimi.

Sanè non extra hoc genus generaliſſimum ſunt iure locandi ſed hi primo à Gal. & Hipp. præter vehementiam, & acutiem, malignitate, forma quippe ſpecifica, ac minus generica conſtant, ſicuti homo, leo, Equus genericam animalis æqualiter, habent at etiam ſpecificam diſtantiam interſe oſtendūt: Deinde intenſio non in eodem genere, nam vna eſt qualitatis, altera formæ ſubſtantialis; genericè omnes morbi maligni,

Sol. 1

Sol. 2

In Beteram.

cauſę malignæ, & ſimptomata maligna ſub genere morbi, cauſæ, ſimptomatis, ac ſub genere magnitudinis, & acutiei coercentur: nam quilibet magnus, & acutus, ſed tandem ita excedant, & forma ſpecifica, ita præſtant, vt rectè poſsīt appellari maligni Verum hęc malignitatis qualitas, ſi diligentius, & accuratius, intellectu perquiratur ſegregata ſeiungitur, vt non ſit comparatio inter album, ac minus, & magis album, nigrum, & magis nigrum, ſed alia perſiſtat, ac ſpecifica euadat, nouaq. ſpeties exſurgat, compoſita ex genere, & differentia, vt ex animali, & rationali fit homo: ſic ex magno, & acuto, & excedenti à tertio vſq; ad fere quartum gradum oriatur malignitas.

3. Sol.

De magnitudine morbi, eius ſpeciebus, & paſsionibus, & quomodo diſtinguatur ab acutie, & à malignitate, ſed ſemper eis annectitur.

CAP. IV.

In Beteram. quomodo, & cur magnitudo ſeiungitur à malignitate.

MAGNITVDO ad aliquid eſt, & omne vehementius nominatur maius, non ad quantitatem, ſed ad quale pertinens, atque etiam in abſtracto, vehementia, magnitudoqué morbi, tanquã genus à cachoetia, & maligno eius tantùm ſpecie, ac minus vniuerſali, ſeiungitur, & ab acutie, tanquam ab accidente ei aliquando ſuperueniente.

Magnitudo morbi eius eſſentiam ſpectat, acuties veró eius motū.

Superuenit enim non magno morbo, vt velociter cum periculo moueatur, aliquando, cum periculo tardé progrediatur, & lenté, quia magnitudo vim, & eſſentiam morbi ſpectat, acuties verò motum eius ſectatur. Hinc patet, vehemētiæ nomen actioni validæ; aut citatæ, & acutæ, aut chronicæ, & tardæ tribui: quoniam eius cauſa (licet valida agat) modo tarde modo velociter ſe mouet: vt enim quædam vis, & accidēs, quod emanat, à morbi natura, vel morbifica cauſa, vel ſimptomate, magnam actionem, & effectum in humanum corpus inducit, & magnitudo morbi dicitur diſtincta non formaliter, & realiter à morbo, vel cauſa, aut ſimptomate, ſed tãtum ratione, & modo conſiderandi: diſtincta eſt magnitudo, & vehementia à cauſa efficienti vehementiæ, & magnitudinis

Quomodo magnitudo diſtīr à morbo cauſa, &c.

vt

" vt effectus à ſua cauſa,& accidens ab eius opifice, & infert ſem- *Magnitudo facile conſpicitur, at eius cauſa non ita patet ſemper,*
" per magnam noxam,& magnum receſſum à ſymmetria, facileq; etiam à quolibet imperito cognoſcitur: ſed eius cauſa nõ ſtatim tamen conſpicitur. Porrò frequenter pro quolibet receſſu, & ſenſibili nocente periculoſo, & non periculoſo vſurpatur (ſiue cauſa, ſiue morbus, ſiue ſymptoma ſit) Enimuerò de Tuenda Gal. magnos omnes affectus dicit, quatenus ſymmetria priuantur: idem paſſim fatetur, dum omnia indicantia (licet diſcrimine vacent) inter ſe inuicem comparata, maiora, ac digniora appellat, præſeruatiua, curatiua, ac vitalia, & aliquando tempus decernentia, & ſimiles indicationes in huiuſmodi morbis, in omniquè methodo, & curandæ, & tuendæ ſanitatis congerit, (etenim magnitudo morbi genericè eſt duplex, aut quid agendum indicat, aut quando) Hoc autem modo perpenſa, vt quid indicatrix circumſcribitur, quælibet declinatio à ſymmetria humani corporis periculo, aut non periculo, comes [defectu, vel exceſſu decclinat, & primum 3. d. tue. 9.] non eſt autem in omnibus rebus vnius rationis ipſius

5. aphor. com. 30.
1. dup. accipitur, vel pro receſſu periculoſo, vel nnn periculoſo.
d. tuend. 9.
8. Meth. 9. 9. Meth. 13. 11. Meth. 3. 3. diff. pulſ. 2.
Vna dicitur generica magnit. indicans quid, & altera quando agendum.
Quid ſit gen.
Mag. periculoſa & non periculoſa 3. de tuen. 9.

" maioris natura, ſed alibi pro viribus, & quaſi dignitate rei, ali-
" bi pro ipſius propria eſſentia ſpectanda, ac dignitate quidem,
" & viribus, maior lactitudo eſt, quæ phlogmones ſenſum præ
" ſefert, quàm excrementoſa, vtraq; tamen ipſarum ſic propria
" ratione eſſentiæ magna, paruaq; eſſe poteſt, ut ſi vtraque ſolũ
" ſeorſum conſiſteret (conſpicuum eſt has magnitudines periculoſas, & diſcrimine orbatas conferre, vt doceant modum, & viam inueniendi quale, ac quantum determinatum præſidiũ, magnum, paruum, aut mediocre æqualiter reſpondens indicanti morbo, aut cauſæ, aut virtuti: pariter 8. Meth. 9. mutuo cõparat ſimiles indicationes, & indicantia: inquiens:

Mag. nõ periculoſa quid eſt? quotuplex.
Mag. propria eſſentia, dignitate, & viribus.
8. Meth. 9.

" in contrarijs indicationibus nihil porrò tam conuenit expẽ-
" di, quam magnitudinem eorum, quæ ad indicationem co-
" ierunt, quàm vtiquè in lib. de Sanit. tuen. duplicem eſſe oſtẽ-
" ditur, alteram, quæ ex ipſorum, quæ indicant, dignitatibus,
" (aut poteſtatibus, ſeù quomodocunque appellare libeat), cen-
" ſeatur; alteram, quæ ex ipſorum (vt ſic dicam) proprijs ſub-
" ſtantijs, ſpectatur, quas ex conferendo cum mediocri, & quod
" ſecundum naturam eſt, accipiendas eſſe teſtati ſumus.] Ali-
" bi eadem fatetur aſſerens, vbi ſecum pugnauerint indicatio-
" nes, eligendas quas ſcopi maiores, digniores q; (maiores, & di-
" gniores, nomina aduertenda ſunt) præſcribunt, ad dignitatẽ

Lib. 2.
Not.
9. Meth. 13. 11. Meth. 3.
Qui ſint ſcopi maiores, & digniores.

" corum

Qua dignitate, & quali preſtãt viſcera, ſpiritus, & ſanguis.

Quæ rei, quæ ſanitatis dignitas ſit, quæ vitæ, & pro viribus.

Not.

Sanitas quid ſit, & in quo reſideat, quæ eius ſĩt cauſæ immediatæ, & mediatæ.

2. Phyſ. 22.

Quot dignitatis rei, & ſanitatis.

Quæ ſit magnit. pro dignitatib'. verborum Gal. explicatio.

eorum, vel vitæ vel ſanitatis reſpectu indicandam; magnitudi ,,
nem verò duplicem eſſe vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel de- ,,
clinationis à naturali habitu (His recitatis) dignitas conſiſtet
in eo, quod maximé, vel ad ſimpliciter viuere, vel bene, vel
melius neceſsarium ſit.

Horum aliquo læſo illicó magnitudo dignitatis exurgit,
quia dignitas vitæ, ſeù pro viribus (quod idem ſignificat) ac-
tionibus principalibus obeundis, atquè facultatibus inſeruit:
dignitas autem ſanitatis, quæ etiam rei vocatur, particulari po-
tius viſceri conuenit, & præſertim nobiliori, ac præcipuo. E-
tenim ſanitas comparatione virium res eſt, & magis ens per-
manens; vires autem actiones in fluxu; vel interpratatur di-
gnitas rei præcipuæ particulæ: Particula enim actu ens, atqué
compoſitum eſt, in quo ſignificatu ſæpé recipitur ab Ariſt.
ens: ſanitas quidem, & vires hoc connexu ſe conſequuntur,
vt quic quàm non ſit inuenire, quod ſanitatem tueatur, quod ,,
quidem vires corrũpat, nequé ſanos eſſe citra vllam vitã licet; ,,
Quoniam realiter ſanitas naturales operationes efformat, ſani-
tatem quidem, temperies, compoſitio, & vnitas membrorum
inducit, licet remotè dixerit Ariſt. in cholera, et phlegmate, ſa-
nitatem hoſpitari: Dignitatem itaq; magnitudo vtramque
complectitur, vitæ, & virium ſanitatis, ſeù rei, necnon etiam
præſtantis particulç, & leſæ actionis, & facultatis, quæ vexatũ
corpus regit, at hæc vltima vocatur vita, ac virium, ſicuti pri-
ma ſanitatis, vel rei: Amplius modus artificioſè loquendi
Gal. adnotetur, qui plurali numero (dignitatibus) dum vlte-
rius non diuidit, ſingulari numero dignitate vtitur. Dùm vl-
terius bipartit, in dignitatem vitæ, & ſanitatis.

Dignitas, & proprijs ſubſtantijs p. ſedem vſurpat.

Conciliatio locorum.

Not.

Quid ſit magnitudo cacoethica, & quod non diſtinguntur ab ea declinationis ab habitu naturali.

Dignitas perpetuò, vt dignitas alijs omnibus prædomina-
tur, attamen altera magnitudo ex proprijs ſubſtantijs, primã
ſedem aliquando ſibi vendicat, ſicuti 3. de valet. exemplum
vehementiæ laſſitudinis, flegmonoſæ, aut excrementoſæ co-
monefacit, pariter dum ſingularem numerum (ratione pro-
priæ ſubſtantiæ) exarat, addit alterum membrum (declinatio
nem ad habitu naturali) dum plurali numero nunciat (ex
proprijs ſubſtantijs) vtrumq; tacitè, & implicitè intelligit.
Hoc autem loco ſeparat, vt expreſsé per magnitudinem decli-
nationis innuat cacoethiam: maximè namque hac declinat,
ipſo habitui naturali, non ſolumq; apprimé in eius deſtru-
ctionem agit, ſed ei validam renitentiam facit, quaſi habitua-
ta, &

ta,& fixa. His porrò conditionibus præſtare cacoethiæ inſeparabile eſt; deinde lucidioris doctrinæ gratia ſeiunxit à magnitudine propriæ eſſentiæ, quæ magnitudo eſſentię, præſtãtiæ partis, & cacoethiæ, quid agendum genericum, & quid, quale, quantum, ſpecificum indicat, at ſi cuilibet eorum vrgentia additur, tunc quando agendum indicabit.

Quando magnitudo quid agendum, aut tempus indicat, & qua libet 3. eſt.

Altera morbi magnitudo ſpectatur pro dumtaxat morbifica conſtitutione periculoſa, à ſecundo gradu, vſque ferè ad quartum, quæ ſanè elicet vehemẽs, exceſſus periculi particeps, magnaquè ſymptomata, incutiens, (Morbus, cauſa, vel ſymptoma ſit) licet ſemper dicatur morbi magnitudo, tanquam nobis notior, & aptior communi modo loquendi, etenim ea ſtatuitur non leuis periculi cauſa, quatenus vires non leuiter labefactat, & præſidium intenſione, & extenſione contrariũ, morbo, cauſæ, ſymptomati, alterans, aut euacuans, addens, aut minuens qualitates, vel ſubſtantiam indicat: vlcus enim magnum, perpenſum, & magna ſoluta vnitas, magnam exſiccationem indicat: animaduerſum, vt magnum à magnitudine copioſa, vel vitioſa humorum, vel eorum impetu producitur, magnum auxilium hos errores coercens, purgans, aut ſectionem venę expoſuit.

Magnitudo periculoſa quid, & quotuplex. Maligna improprie, & proprie mag. quæ, et qualis ſit. 4. Meth. 6. 7. Meth. 12.

Quare nòn mirum, ſi vna magnitudo in eadem febre alterans, altera euacuans, altera nutriens indicat, eademq; tempore harum altera magnitudo in febre ſemper inuenitur, vti vrgens, non quid agendum, ſed quando, tempuſquè adminiſtrandi remedia ſuadens, & euacuantia, & alterantia, & nutriẽtia; & hinc inuicem poſtea conferuntur magnitudines indicantes, quid, & quando, & aliquando oẽs ſimul conueniũt, aliqñ diſſentiũt His ſeu fũdamẽtis iactis, variæ ambiguitates, & pugnãtia Gal. loca cõciliãtur: Quid igitur erit? ſi modo dixerit, vlcus magnum, magnam exſiccattionem expetere, & deinde magnum, magnam euacuationem med. purgantè, vel ſectione venæ? ſi magna febris modò ſummè humectans, modo ſummè nutriens, modo ſummè euacuans, modó ſummè alterans per contrarium, vel aduerſum præpotenti cauſæ Bezoarticum? quid comminiſcendum de magnitudine particulari, vniuerſali, ſubſequente, & ſuperueniente? Enimuerò cauſa, morbus, & ſymptoma, particulare, vniuerſale, ſequens, & ſuperueniens poterit eſſe, & ſic totuplex magnitudo enitet: & collatis magnitudinibus indicantibus quid agendum curatiuum,

Magnit. vrgens, indicans, quando agendum.

Dilucidatio plurium locorum de magnitudinibus.

tiuum, aut preſeruatiuum, aut vitale, poſtea has conferre oportet ad earum vrgentiam, & quando agendo, quę primo, quę ſecundo vrget, & indicent primo auxilium, an oẽs ſimul eodem tempore æqualiter vrgeant, & indicent ſibi præſidia opitalantia, & ordinem agendorum proſcribant.

De varijs modis, quibus conſtituitur magnitudo morbi in ſe vel in reſpectu ad aliud, & quomodo malignitati ſemper annectatur.

CAP. V.

Quid agendum præſeruatiuum indicans

HAEC vehemens magnitudo amplius, vt magnum indicans cõſideretur ad magni, & validi ſolum contrarij auxilij (non autẽ vitalis, & ſimilis) inuentionem 4. Meth. 6. triplex tantùm ſpectatur, omiſſa magnitudine, quæ læſum corpes gubernat: nam loco citato inquit, grauis, magnus, vehemenſq; morbus infeſtit, aut ob partis excellentiam, aut affectꝰ magnitudinem, aut ipſius cacoethiam, indicans ſectionem venæ, vel purgationem, purgatio quidem atq; venæ inciſio humoribus, aut valdè abundantibus; aut eximiè vitioſis, aliquo trium modorum ſolummodo competunt, nõ autem magnitudini intemperiei, malæ compoſitionis, & ſolutæ vnitatis, his enim, per ſe primo non conueniunt: Præterea nulla alia magnitudo datur ad hæc duo præſidia, potentia magna, atque contraria indicanda, quam illa triplex penes humores; etenim facultatis magnitudo, hæc abhorret, excellentia partes nobilitate, & oculus, neceſsitate, vt cor, cerebrum, hepar, teſtes, magnitudinem operantem ſecundum quid oſtendit, ſecunda p- grandem ſimpliciter vim in agendo declarat, tertia cacoethia dicta æqualiter in agendo, ac reſiſtendo, magnitudinem nobis commoſtrat, quarta ſolum morbo obſiſtens, nullà in cauſa, niſi in prima materia reperitur: acutis morbis ſi magnitudo morbi, virium robur, & ætas, florens adeſt, ſanguis ex Hipp. mittitur; ex his verbis duplex eſſe magnitudo videtur: Nam omnis morbus acutus, vt acutus, eſt magnus: ſed hæc magnitudo neceſſariò non venæ ſectionem; ſed etiam alia præſidia magna, curatiuaq; & præſeruatiua petit: aliquando etiam, prę-

Quid indicans ſect. venæ, ac med. purgans.

Quid ſit cacoethica magnitudo.

4. de ratione vic. 29.

Quæ ſit magnitudo venæ ſect. indicans.

ter

ter magnitudinem acutiei, adeſt magnitudo morbi ex alia, magnitudine quę eſt illa, quæ dicitur ab Hipp. (ſi acutis adeſt magnitudo morbi) oritur aũt ab humoribus, & aliqñ cũ viriũ robore, ætate florenti oritur à ſanguine primo principaliter immediatè, vel ſine quo non aliquando ab alieno humore à sã-guine; Has magnitudines Hipp. in morbis acutis agnouit. Demum ſi 3. relata ad aliud perpenditur à quo maximum diſcrimen ægro impendeat, ad id quidem, quod vrget, reſpiciẽdũ 2. cõe cõſiliũ vrgẽtis in ſpetie: ſanè quidẽ opportunũ tẽpus adminiſtrationis remedij tunc indicat, tamquam præ cæteris primũ indicãs, & vrgẽtius, et pariter triplex erit; ſed iſta appellatur vehementia, magnitudoq; vrgens: præſens vrgentia ſemp quãdo agendũ, & tẽporis prioritatẽ inquirit (prius, & poſterius ad tẽpus attinet) 7. Meth. 12. ſtatuit primo in hoc cõplexu æſtimatur, à quo max. diſcrimẽ ægro impendet, vbi nãquè à quocũq; affectuũ nõ leue periculũ inſtat, ad id quod vrget, dirigi primũ curãtis cõſiliũ debet: atq; in hoc quidẽ conſilio, qđ ab vrgẽte init, affect⁹ magnitudo ppẽdẽda eſt triplex. Ea eſt ex lęſæ actionis præſtãtia, ex propria affectus eſſentia, & tertia præter has, quæ & facultate quæ læſum corpus gubernat æſtimatur) ſanè pater, Gal. de vrgẽti magnitudine loqui quæ ad vsũ, & qñ agẽdũ, ac prioritatẽ tẽporis adminiſtrãdi iam inuẽti pſidij, nõ aũt ad inuẽtionẽ pertinet: Hæc melius explanãdo inquit, illa prius curãda, quæ magis vrgent, magiſq; periculoſa offerũtur: *3. Modo relata ad aliud.* *Magnit. in reſp. quid, & quotup. & quæ indicet.* *7. Meth. 12.* *Trip. vrgens magnit. qñ agendũ indicans.* *L. 6.* *Conſilium medici aliud eſt ad inuentionẽ præſidij, aliud ad vsũ eius.*

Primum autem ad quando agendũ attinent, maiuſquè periculum inferunt, magis vires, & præſertim vitales, infringentia: nec non ẽt naturales, & animales, in ſpiritibus, carnoſo genere, & ſolidis: Vrgens magnitudo cùm multũ à magnitudine diſtet 4. Meth. 6. explicata, non eſt Gal, inconſtantia damnandus. Si quis nimia ingenij acie has duas auctoritates, & alias inuicem contexet magnitudinem, directæ actionis præſtantia, accõmodabit magnitudini præexcellentis particulæ. Verùm quia in vrgẽtia potius actio partis, quã eius ſubſt. ſpectatur, ea porrò magis vrget (ob actiones .n. ſubſt. & particula gignitur) id .n. cuius eſt opus, eſt gratia operis nõ exaduerſo, & tũc actio eſt vita, & ſecũdus actus, p quẽ viuens à mortuo diſtat): Quapꝑter hoc loco ab actionis eminẽtia magnitudinẽ ppẽdit 4. verò Meth. 6. à ſubſt. partis: eã dẽĩd e ex ꝑpria affect⁹ eſsẽtia cacoethiæ, & magnitudini affect⁹ aptabit: lureq; 7 Meth. dixit nõ affect⁹ magnitudinẽ, ſed ex ꝑpria affct⁹ eſsẽtia, vt nõ ſolũ vehemẽtiã ob agẽdi robur, ſed ẽt ſimul operãdi, *Not.* *5. Aphor. 19.* *Not.* *Quomodo vrgẽtia dr̃ à magne. Dilucidatio.* *4. Meth. 6.* *Not.* *7. Method. 12.* *Not.*

 & reni-

Q̃uo conſ. magn. 4 meth. 6. vt indicans præſeruatiuum 3. 7. Meth. dilucidatio c. 12.

Quomodo conſ. mag. vrgens 3. vt indicans quãdo agendum præſidium aut curatiuum, aut præſeruatiuum, aut vitale 7. vrgens.

& renitendi colligeret: propria quidem eſſentia quaſi habitũ, & internam conſtitutionem adnotat, præſertim 4. Meth., eas magnitudines abſolutè, vt quid præſeruatiuum indicantes, & emanantes ab humorum magnitudine, copia, vel vitio, vel impetu refertorum animaduertit, non autem à morbo indicante quid curatiuum, à viribus quid vitale. 7. autem Meth. eas abſoluté, vt quando agendum, & tempus præſidij indicãtes expendit, vocatquè eas vrgentes. Verum vbi habitu naturali receſſus accedit ad tertium gradum ibi etiam excellens malignitas efficacia corrumpendi bonum, & valde renitendi ornata dominabitur, 3. vrgens magnitudo ex facultate corpori vexato imperante. Quemadmodum ad indicandum validum præſidium, contrarium, impotens eſt; ita meritò 4. Meth. 6. præmiſſa negligitur, & quia vrgendi vim obtinet, ideo hoc in loco, opportuno tempore, & prioritate agendorũ recenſetur. Altimarus, & Alex. rudi minerua hæc loca conciliant etenim, quomodo hæc magnitudo ex facultate magnitudini cacoethicæ correſpondebit tradita 4. Meth. 6. ſi cacoethia ibi met eſt propria eſſentia, & magnitudo morbi, non facultatis, ſi ipſa indicat contrariũ, hæc ſimile ſi ipſa præſeruatiuũ, venæ ſectionẽ aut p̃rnem expoſtulat, & hæc ex facultate ꝑpetuo huiuſcemodi ſpernit? ſi de facultate vrgente, non de facultate abſoluté loquitur? Demum cur magnitudo vrgens ſola tempori opportuno tãquam indicans, quando agendum inſeruit? cur triplex? cur diuerſa ab alijs? cur non perpenditur, niſi in conſilio vrgentis? Dicendum hoc, vel illo tempore præſidium exhiberi, cum pariter magnitudo aliqua indicãtis vrget, non autem quando dumtaxat aliquod eſt præſens, hac remota, temporis etiam neceſſitas abolitur; tantam enim vrgentia vim habet, quæ cum à triplici fonte, corpore, anima, et ui agendi exoriatur; Iuré meritò trip. ſolum a corpore magnitudo ex præſtantia actionis, ab anima, ea ex facultate, à vehementia lædentis, illa ex propria affectus eſſentia emanabit; cumquè non alia magnitudo quam trip. enarrata vrgentiæ cauſa appareat, & admodum diuerſa vis vrgens à ſimpliciter vehemẽtia pateat: profectò diuerſa, diuerſaſqué ſcopus indicãdi erit. Hæc quid agendũ, illa verò quãdo indicat quod ſi conſilium cauſæ principalis, & ordinis ſibi præſcribere viſum fuerit, tempus agendi, id molitur, dum illa cauſa principalis, vel illud ordinans trium vrgentium magnitudinum præſentia potitur, & prouintiam eorum gerit, quà orbata, nunquam

Magnitudo ex facultate non eſt magnitudo cacoethiæ. in quendam.

Quid facultas abſoluta, & quid facultas vrgens indicet.

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Quomodo magnit. quid agendum, & alia qũ agẽdum indicat.

prius

prius altero tempus adminiſtrandi indicabit: digniorem tamen, maioremquè ſuggerere indicationem poterit. In leuibus morbis, atquè ſine periculo adeſt quidem etiam tempus agendi, & per conſequens vrgentia leuis, ſed non magna exiſtit, niſi ea magnitudine, qua omnes à ſymmetri affectus participant.

Subdiuitur 2. vrgentia leuis, & periculoſa.

Tacita ob. reſp.

Poſtremo inquit 5. Aphor. propter magnitudinem morbi, & acutiem, impoſſibile eſt, laborantem euadere, nunc magnitudinem ab acutie ſeiungit, quoniam, & acuties diſtincta à magnitudine, & hæc, alia acuta, alia chronica, alia endimia, epidemica, & ſporadica exiſtit, & ſemper in indicando quid, vel tempus omnium indicantium excellentiam habet, (tanquam ei inſeparabile, & proprium): nec me latet, aliam eſſe ex iam dictis rationem magnitudinis, aliam acutiei, & aliam malignitatis, illa eſſentiam morbi, vehementiam, & vim, hæc motus, & velocitatem præcipitem hæc exceſſum in agendo, & patiendo adnotat, & nunquam à magnitudine, vel aperta, vel ſenſibus non ita perſpicua recedit. Cauſas quidem magnitudinis morbi, ſymptomatis, & cauſæ morbificæ, Gal. propter præſtantiam partis læſæ, vel propter cacoethiam, vel propter magnitudinem eſſentiæ affectus, ibi nos docet: ex Aetio, & quo nobilior pars, & quo maior erit noxa, dirior erit magnitudo; pariter quælibet cacoethia, & malignitatis ſpecies, erit magna eſſentia morbi, vel cauſa, vel ſymptomatis, ideſt receſſus in tenſione, extenſione, à naturali ſtatu cauſæ temperiei, compoſitionis, & vnitatis actionum, ſecundum naturam totius, vel partis.

5. Aph. cō. 30.
7. Aph. 30.

Quomodo diſtinguitur Magnit. ab acutie, & hæc à malignitate.

De cauſis magnitudinis morbi, cauſæ, et ſymptomatis.

Cauſæ acutiei ſunt [acuties periculum cum velocitate motus habet] materia potius calida, tenuis in venis, loco calido, & humido, ſicco, raro, aut nobili parte, reſidens, cerebro, corde, hepate; & cacoethia: at colicus dolor à frigido flatu, in inteſtinis, acutiſſimus ratione doloris, & exquiſiti ſenſus, vires proſternit: e contra cauſæ chronicitatis morbi, ſymptomatis, & cauſæ tarditatis, breuitatis morbificæ ſunt, ſed tarditatem, breuitatem morbi ſymptomatis, & cauſæ multitudo, paucitas, craſſities, vel tenuitas ſicci in venis, vel extra, loco ignobili craſſo, denſo, vel raro, ac nobili, robur, vel imbecillitas expultricis, coctricis, & retentricis parit. Cætera verò regio, ætes, tempus anni, frigidum, vel calidum, vel tēperatum coadiuuant; hinc febres autumnales longæ, æſtiuæ breuiores, per

De cauſis acutiei.
2. Deciſ. 11.
Ar. 1. prob. 6. 12
Quod colicus dolor ſit acutiſſ.
De cauſis cronicitatis.

Ar. l. c.

 hyemem

hyemem morbi acuti, à bile potius vrgent, quia acuti ſunt cum violentia, hęc contra naturam in hyeme eſt.

De malignitate, ac maligno in genere, ac ſpetie.

CAP. VI.

1. cali. 110, 2. de deff. pulſuum 3. 3. ſymp. med. 2

SI quis nomine multipliciter diuidendo, tãquam indiuiſibili vtatur, neceſsé eſt, intellectum indeterminatè ſe habere: diſtinctũ enim maximum momentum, & facultatem ad rerum cognitionem habet.

3. Polit. 1, 8. Moral. 1.

Quare ſigillatim diſtinguendum prius eſt, malignitatem, & malignum, (nec latere debet ex Ariſt.,) in rebus, quarum ſubiecta differunt ſpecie, & aliud eorum eſt primum, aliud ſecũdum, aliud conſequens, aut omnino nihil eſſe (qui talia ſunt) commune, aut vix:) & quod morbi mali moris eſt metaphoricé originem à moribus hominum prauis duxiſse, & clam inſidiantibus, & cacoethicè, & affectionibus præter naturam translatum, deinde malignitatem, naturam ſolum ex Gal. & Hipp. apprimé, acutè, non chronicè, ſed periculoſam velociter, aut dire, citoqué valde læthalem ſignificare: læthale autẽ 1. ex neceſsitate morituris aptatur, & 2. ijs ſæpé, qui magna ex parte intereunt; & 3. aliquando cum periculoſo coincidit; malignum verò eandem eſſentiam ſignificat cum modo cõnotante ſubiectum amplius vtrunque tum vt principium eſſendi, & cognoſcendi, tum vt effectum à maligno opifice (quod eſt contentum, vel continens, vel ſpiritus) à potenti magna, ac perſeuerante cauſa proficiſcens. Malignitas enim à magnitudine oritur (nonnulli falsò arbitrantur, eam inueniri, abſquè magnitudine morbi) vel extra à maligna aeris cõſtitutione, manifeſta, aut occulta, aut contagio, cibo, potu, & huiuſmodi euidentibus cauſis altius radicem immittentibus.

3. Lethal. 5. Aphor. com. 1. & 6. Aph. 18

3. Epid. 3. 23. 3. progn. c. 2. et 14.

Dilucid. locorum de malignitate.

Sæpè tamen Hipp., & Gal. potius eſſentiæ rei ſtudẽtes, quàm inutilibus verbis, & logicis quæſtionibus, malignitatem in abſtracto, pro maligno in concreto, & effectiuo acuto principio varijs modis homini perualdé periculoſo, aut perualdè læthali eligerunt; Hoc itaqué modo malignitas, & malignũ vſurpatum, & per huiuſmodi opifice, tanquam pro ſubiecto, cuius

cuius principia interna, & externa, & paſsiones propriæ, & communes, atquè partes declarantur, acceptum, tacitè etiam naturam maligni affectus manifeſtabit, atque (cum ignota ſit eius diffinitio, alienius erit vſus eius deſcripti generica ſed magis in ſpetiebus innoteſcet) ſe ſe offeret cognoſcēda excellens à 3. vſq; ad quartum gradum in homine vitioſa natura in agendo, ac reſiſtendo: hæc deſcriptio naturam eius cauſas proprietatis, & dubitationes omnes explanat. nam Summa, velociq; noxa, ac intenſioni, extenſioniuè aſſociatur, ſub ratione humoris vel ſpirituū, vel ſolidorū malignorū nempe ſub ratione cauſæ aut morbi, aut ſymptomatis cauſæ (diffuſè traditur hæc deſcriptio, quoniam exercitatio ſola, ac doctrina per diffuſam enarrationem tradita, nos artifices reddit) Etenim ab ea tribus his modis corpus, aut penès humores, aut ſpiritus, aut ſolida, aut penès omnia eodem tempore perualdè excutitur: Velox, maximumqué periculum, aut celerem, terribilemquè necem, propter nimis excellentem, vitioſam intenſionem, aut extenſionem, & demolitionem virium patitur. Deinde circumſcribitur admodum vehementer excedens natura in homine, actione, & renixu ingenti periculo, aut prauæ morti celeriter intendens.

Deſcriptio malignitatis genericæ.

1. de alim. fac. 1.

2. deſcriptio.

Vel tertio etiam à notiori delineatur (eclypſis exemplo) valdé læſa in homine actio ingenti deſcrimine, aut terribili, celeriq; obitu concomitata, propter nimiam vitioſæ naturæ in agendo, ac renitendo potentiam.

3. deſcr.

Quid ſit aff. malignus in genere

Pariter effectus, ſubiectumquè eandem naturam, & principia habens, legitimus, vel ſpurius valenter periculoſus, aut diré, citoq; mortiferus, lethalis, pernitioſus inuadet. Equidem per naturam (ſicuti in Metaph. Ar.) quodlibet principium actiuum, maximé lædendi, & paſsiuum, maximé reſiſtendi, tā ſubſtantiale, vitioſa quippè efficacia formæ agentis, impropríe, & propriè, ac peſtilitatis humorum, aut ſpirituum, aut ſolidorum, quæ propriæ malignitati competit, quàm horum accidentale, & quale, quod impropríe, ac vitioſa eſt formæ accidentalis efficacia excedens qualitatibus. intelligitur. Hæc generica natura analoga, ſeu ab vno ad vnum graduum iure non meminit, ſed tantum excellentiæ, in agendo, ac reſiſtēdo, quæ in ſui ſimilitudinem, tranſmutare contentum, vel cōtinens, vel impetum faciens, admodum velociter, ac ſummè atqué valdè remedijs obſiſtere, aut paulo ijs mitior fieri valet.

Deſcriptionis explicatio.

Forma, & diff. malignitatis genericæ del.

Quini-

Declaratio à poſteriori, & ab effectibus.

Quinimò à paſsionibus nobis patentibus, quas ſemper acutè totius habet, ſemper parit, ſemper indicat, aut affert, Nempè ingens, veloxquè periculum, aut terribilem, celeremquè interitum demonſtrat: At per interna adæquata, principia ipſam conſtituentia, & extrinſecè ab effectibus his manifeſtioribus,

Quomodo, et cur diſt̃ à magn., & à corruptioone aliqua.

ac proprietatibus, ab ea ſola, & omni, & ſemper emanantib⁹, perfectè deſignantur, ac perpetuò ab alijs omnibus diuerſa eſt, à magnitudine morbi, & magnis affectibus, tanquã ſpecies à genere, ab alijſquè ſecluditur ſanè etiam a nonnullis

1. De aere. & n. 53. not.

curruptionibus, vnde Hipp. ait. Tempora cum ſunt inter ſe ſimilia, nullas corruptiones, nullaſqué malignitates inferunt

Ex Gal. non oĩs humor malignus ſemper, eſt corruptus.

in ſeminis genitalis mixtionem, & compactionem profectò non omnis humoris corruptio (vt nonnulli arbitrantur) malignitatem prodit: multa quidem corrumpuntur, & labefactata manent abſqué malignitate, ſed etiam multa maligna, ac maligni exceſſus tertię, ac ferè quartæ claſsis infeſtãt abſquè

Malignitas ſemꝑ exiſtẽs habet prauias diſpoſitiones ad corruptionem in fieri, non autem ſemper in ipſammet corruptionem.

adhuc præexiſtente corruptione: non tamen ſine propinquis alterationibus præuijs in fieri, atquè proximè accedentibus ad deſtructionem, ſpiritus, vel humoris, vel ſolidæ, partis impropriè malignis paſsionibus deturpata, adhuc omnino corruptionem non patiuntur. propriè autem malignis paſsionibus perdita inter initia, adhuc formam naturalem conſeruãt: ſed tandem corrumpuntur, et iam corrupta, propriè maligna exiſtunt. Nulla alia ita apprimè vehementer excedens natura, in homine exoritur, ſubiectata in ſpiritibus, vel humorib⁹

Propria affectio, & paſsio malignitatis eſt velamutaq: periculũ aut teler terifica mors.

vel ſolidis, quæ malignitas ab Hipp., & Gal. non appelletur: Nullum ingens, velox, accutũquè periculum, aut celeris terrifica mors, tanquam propria affectio, & paſſio infertur, aut iminet; quin illicò immanis hæc natura, vel penes continentia, vel ſpiritus, vel contenta, non ferociet; atq; hæc inuicem mutuo non ſe ſe couſequantur, tanquam cauſa, ſeù neceſſarius effectus, & paſſio.

Obiectio.

Sed cum dictum ſit, (aut periculũ, aut mors) adnotatur, duplicem eſſe malignitatis ſpeciem, aut valdè periculoſam tantum, aut valdè lęthalem, & hanc conuerti, modo cum vna, modo cum altera:

Eſt malignitas aut admodũ valde periculoſa, aut vehementer lethalis, & cur.

Vnde hac ratione ſæpè Gal., & Hipp. inquiunt, malignum modo portendere ſummum periculum, modo interitum minari; poſtea (valde) eam à benignis periculoſis, aut lęthalibus in ſecundo gradu iuterpellat.

Decl. loci 2. de criſibus, & por. Quando à lue gall. & alijs abditis aduerſis differat.

Nam, vt lues Gallica, & huiuſmodi, quæ non ita vehementer excellunt, neque ita acuté, velociter, breuiq; tpe exerciunt licet na-

turam

turam abditam, magnam,& aduerſam obtineant, malignitate non ſæuiunt, ſic neque pariter ita vehemens periculum, & velox, aut prauam mortem, frequentem, & acutam incutiunt. Verum periculum illud, aut interitus, quamuis effectus, & paſſiones illius non videantur, neque proximi, & ſoli, ſed remoti, & alij etiam appareant, vt nihilo fieri mitius, & valdè præſidijs reſiſtere, celerrimè corrumpere quod bonum eſt, & huiuſmodi (quibus non rarò Hipp. , & Gal. nobis lucidioribus vtuntur, ad hanc naturam maligni circumſcribendam, tanquam ipſi ſoli, & ſemper conuenientibus, & proprijs; attamen quia perſpicui, & notiores exiſtunt, atque lucidius malignam illam vim excellentem oſtentant, Idcircò ſæpè, ſæpius ab his proponuntur.

Dub.

Proprietates nō nulle malignitatis.

1. De cōpoſit. ꝑ g^a c. 14. 18. 4. de cōpoſit. per genera c. 1. & 5.

Sol.

Reliqui verò non ita frequenter recipiuntur ab ipſis, neque ita perſpicui explorantur. Præterea quis ambiget, cum hæc malignitas, fiat morbus penès continentia, vel cauſa penès humores, aut ſpiritus euadat, vel ſymptoma apud vtrunquè, & actiones corrumpat, quomodo diffinita eſt, vt cauſa, quia poteſt etiam vocari ſubſt., & quod quid erat eſſe rei, ideſt effect⁹ maligni, & natura, prout eſt principium operandi, (prout, lædit) vim principij agentis morbifici, & effectricis cauſæ habet, & prout valdè, & velociter tranſmutat, quod bonum eſt.

Dub. quomodo definita ſit malignitas, vt cauſa, non vt effectus. Poteſt eſſe morbus cauſa, & ſymptoma malignum.

Sol.

Deinde dubitari poteſt, malignitatem ex ſumma virium imbecillitate non videri, neque ſummè agere, neq; ſummè reſiſtere. Attamen gradibus noxæ, & deffectus, & intenſionis meritò vocatur malignitas: quoniam deprauata facultas admodum vrget, atq; imminuta maximam reſiſtentiam auxilijs parit.

3. Dub. Quomodo malignitas à viribus agat?

Sol.

De

De exemplis, & auctoritatibus explicantibus malignitatem, & eius multiplices ſpecies, ac modos.

CAP. VII.

C.2.d.d. febr. 9. Exēp. morbi, & cauſæ.

EXEMPLVM morbi, & cauſæ malignæ declarat Gal. (& pro varietate humorum, in quos conuertitur ſanguis, febres fiunt, ſola malignitate, & non malignitate differentes.

Nam dùm vſu venit, vt humores in corpore eſſent, & putreſcerent, malignitas exiſtit febrium, vel dum ſanguis in bilem, vel milancholiam malignam emigrat, & febris intemperies, maligna euadit.

Cauſæ rationem tradit. cum melancolicus humor, aut ſupra modum exuſtus aut putrefactus, malignam indueritacrimoniam ſcilicet humorem aduſtum, aut putrefactum, poſſe malignum fieri: (demum malignitatem eſſe quid aliud à putrefactione, & exuſtione:) lotium acre, & malignum, veſicam exulcerans (ſputum malignum, & maligna eryſipela) vlcera cum inflammatione, & febre, circa vaſa ventriculi, ſemper maiora fiunt, & maligniora, nobis etiam non aduertentibus: (prauus ſuccus ex ipſis edulijs praui ſucci, veluti cucumeris, poſt longum tempus colligitur, qui poſtea exiguam ad putredinem occaſionem nactus, febres malignas accendit.

6. Aphor. 36. Quomodo malignitas differat à putrefactione, et aduſtione 5: de vſu par. x. 7. Aph. 15. 20. 37. 2. de alim. fac. 6.

Præterea fit ſurditas, & ob humorem quendam in auditorijs meatibus impreſſum, infarctumquè, nihil, quod malignum ſit, habens:) atque Autumno omne malignum vitium oritur.

1. prōr. 32.

Deinde Gal. lib. de atra bile cap. 3. multo verò, hac profectò pernicioſior cenſenda eſt ea bilis atra, quæ a flaua bile ſuperata progignitur: quanto nimirum humor humore efficacior eſt, nempe flaua bilis, quàm ea, quà veluti ſanguinis ſubſidentia exiſtit.

2. de fac. nat. vlt. 4. Aph. 24.

Difficultas inteſtinorum, ſi à nigra incipit bile, mortifera eſt, non tamen, quæ à flaua, ſed pleriquè ex ea ſeruantur.

L. 7. c. 11. ex Alex.

Nam acrimonia, intenſior in terrea ſubſtantia, quàm in aerea excitatur. Etiam Alex. ait, huc itaq; conſilium dirigas,

VT

„ vt copioſos humores euacues,prauos autem,& vitioſos contē-
„ peres,mitigeſq; , & malignitatem ipſorum imbecilliorem red-
„ das: (Præſertim vbi bilioſi fuerint , & melanchonici) non nè
ſeparat prauos à malignis? non nè quid diuerſum, prauitatē,
& vitium à malignitatè demonſtrat? hāc imbecilliorem quo- *Excell. ſympt.*
ad actionem reddit? forma enim minime patitur: ſympto *maligni. 3. acut.*
matis normā habem⁹,ex tertio acut. in malignis,maleficiſquè *14. 3. Epid. 3.*
bilioſis excretionibus, per aluum non extinguitur ardor hip- *34.*
pochondriorum,vbi praui humores, non dùm eò deuenerint
acredinis. Prauitas ergo adhuc maiorem vim acquirit, &
intenſionem gradus; ſomnus, coma, dilirium aliquādo fiūt *2. Aph. 3.*
propter humorū malignitatē, quos calor innatus fortior con-
coquit, vbi verò debilior, illis ſuccūbit. | Deinde ſomnus, &
vigilia, ſi modum exceſſerunt. malum . | Hæc ſymptomata *2. Aph. 3.*
Gal. in Com. ſtatuit excedere, minimè, modicè, & maximè,
& pro gradu ſibi arripere benigni, maligni , ac maligniſſimi
nomen. Itidem oritur maligna fluxio humoris, quā cacoethiā *4. Meth. 4.*
dicunt, læſio appetitus 3. Epid. de Hermochrate, & 2. Epid.
ægro tertio, & 3. Epid. ægro 2. ſudores maligni , alui fluxus, *3. Epid. 3. 58.*
phrenitides, extremorum tremores maligni. l. 6. 7. Aphor. in *3. Epid. 1. eg. 2.*
coacis, ſacri ignes, carbunculi maligni, multos interæmerūt, *2. Epid. 3. Epid. 3.*
vlcera maligna huiuſcemodi maligna eſſentia , Hipp. & Gal.
auctoritatib⁹ cōfirmatur, primo, Magnitudinē inflāmationis
nobilis mēbri ſequitur ex proportione febris magnitudo. Vn- *7. Aphor. 11. in coacis.*
de ſi exigua iecoris fit inflammatio febris acuta, & non mali *3. Epid. 3. 9.*
gna excitatur; ſi verò peruehemens, maligna quidem exur- *4. 12.* *P. de cōp. med.*
git. Vno itaque gradu ſupra acutiem , & magnitudinem , *gū. 18.*
maligni nomen ſe ſe noxæ oſtentat. Magnitudo , & acu *P. pror. 2. 21. 4.*
ties ad ſecundum ordinem noxę, & intenſionis , malignitas *quomodo malignitas excedat magnū, & acutiem.*
verò adhuc vltra actione, & reſiſtētia, maiorique periculo , aut
nece ferocit: & ad ephemeras, & hecticas etiam attingit, ad *de ratione nic. 14. 15. 16.*
quas non propriè acuties pertinet, ſed tantum velocitas, & bre *Tacitæ obiect.*
uitas Gal. ait ex magnitudine putredinis malignitatē oriri, *reſp.*
& non nunquam animi defectum cum incendente, & mali- *Quomodo malignitas, vehæmēs*
gna febre inuadere putredinem ergo à malignitate, incendētē *et hecticas febres*
febrem à maligna ſeparat, malignūquè gradum innuit: Nam *faciat licet acute non ſint.*
ſicuti incendens eſt magna, & acuta, motu, & læſione, ita ma- *3. Epid. 3. 23.*
ligna vehementia, ac iactura, & noxa innominata eā vincit | ex *P. ad Gal. 14.*
Gal. ſemper enim magniora fiūt, & maligniora] his diſtinguit *Quomodo febris ardens maligna*
magnitudinē à malignitate, & maligniora | dari gradus, & ſpe *a benigna deffe-*
cies malignitatis teſtat' alibi | quādo magnitudinē effectu dignā *rat.*

5. Aphor. 65. L. c. 10. de dol. cap 6. in febr. 7. Aph. 11.

vel malignitatē aliquá aſſumpſerint tumores. | Ergo ſegregat malignitas a magnitudine tamquá quid grauius: idē confirmat Alex. de dolore capitis) affectus ſuperueniens, nequè paruos, neque mites inſequitur morbos, ſed magnos, atque malignos (non itaque magnus maligno coincidit, ſed hic vltra eccedit: ſemper enim magno addit, & ſuper adiungit, non autē ex aduerſo. Pariter inquit vlcera vaſorũ vētriculi, gulæ, venarũ meſerei, ſéper maiora fiũt, & maligniora; | Lucidius aduc vim malignitatis explanat p. de comp. med. vlcera diſepulota ideſt vix ad cicatricē veniētia, quæ itē cacoethe, i. maligna appellem. Diſtinguendum modo eſt, quæ itaquè ex humorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur, ſine eo quod locus affectus huiuſcemodi iam diſpoſitionē habuerit, vt licet bonum ſit quod influit tamen ipſum corrumpat, diſepulota nomino; quę verò dictam diſpoſitionē iam obtineant, præcipuò vocabulo cacoethe appello.] Hinc primum manifeſtatur, idem eſſe cacoethe, & malignum, quod ſæpé ēt cōfirmat: deinde hæc ad omnes affectus, morbos, cauſas, ſymptomata ēt transferri poſſe. enim verò licet de externo vlcere loquatur, quod eſt morbus in ſoluta vnitate partis; & ei diſpoſitionē illá tribuat, tanquá vltimũ actũ, quod quid erat eſſe ipſius malignitatis: attamen in præſentia de maligno, & malignitate generaliſsima, differentes poſſumus nos iure merito omnibus morbis in temperiei, malæ compoſitionis, ſymptomatibus, cauſis, ſpiritibus, & humoris coaptare, vt horum aliquod, quæ talem diſpoſitionem in ſe velociter corrũpendi, quod ſanũ eſt, & quod tangit, poſſidet, illud tunc malignum perpetuò ſit, & ea malignitatis potētia fruatur ei ꝓpria oĩ, & ſoli fortaſſe qs dicet, ignis citò corrũpit, quod tangit, venenum, & huiuſcemodi, dicenda nè ſunt maligna?, citò nè inferunt mortem? aut maximum periculum? ſané, quatenus citò corrũpũt humanam harmoniam quoquo pacto maligna ſunt appellãda. Deinde obijciet ſecundo, quomodo malignitas erit acuta, ſi multa vlcera ab Hipp., & Gal. maligna dicta annua ſunt? & vlcus pulmonis (Dicendũ eſt, vlcera illa nimis latè vocari maligna, & tantũmodo, vel rõne reſiſtētiæ, vel loci, aut rõne intēſionis, & actiuitatis malignę, aut additę, deleterięquè ſubſtãtię pariter ēt lues gallica, & eius vlcera latè maligna vocitant̃, qa nõ facilè medicamẽtis cedunt, & naturã, & formã ſubſtãtialē periculoſam mixtioni humanæ; ſpiritu animali, sãguini, ēt iecori, obtinēt. | Pręterea in affectib⁹ periculoſis, ac diſcrimine

7. Aph. 37.

1. de cõp. med. per gñã 18. 14. 4. de cõp. p gñã. Het. l. 14. c. 1. 5. 4. 13.

Corrup. & eff. malignitatis acute explicatur. ex dilucid. 4. de comp. med. pro gñã c 18.

Quomodo idē ſit cacoethe, et malignum in quendam.

4. de cõp. p gñã 5. 6. de comp. loc. c. 3. Creto ad Ephor.

Dĩa eſſentialis gñca malignitatis.

Quomodo malignitas acuta.

Dub. De igne, an malignus ſit dicendus.

Sol. Item de veneno coalijs cito corrumpentibus.

Ob. Quomodo malignitas ſit acuta.

Sol. 2. malignitas arte dicta, eſt ſtricte.

expertis

exportis febribus intermittentibus,& continuis, paſſionẽ ſolidorũ, vel ſpirituum,vel humorũ,tanta vi,per ſe primo prẹſtare nequeunt, niſi ratione cardialagiæ, ſyncopis mortem ſubitá induentiũ, vt celerrime, quod bonũ eſt, corruptione violent; at ſenſibilem alterationẽ ſolummodo impartiẽt,& benigniorem: quẹ quidem ſenſim, ac ſenſim increſcit, ac tranſmutatur in alterum genus: poſtea dicitur à Gal morbus magnus, ſectionem venẹ, aut purgationem indicant, aut propter magnitudinem affectus, aut loci præſtantiam,aut propter cacoethiam, à pluribus interpretatam,& iurè merito contumaciá, actione, & conſiſtentia,& ab ipſomet Gal. vlcus cacoethe cõtumax, atq; rebelle. Quapropter cum ſub genere magnitudinis morbi contineatur, quæ tunc pro cauſa intelligitur, & eius ſubalterna ſpecies, & ea à genere diſtincta, efficaciorquè euadet per ſuperadditam eſſentiam, valdè quippè vehementem exceſſum, intenſione, & noxa, actione, & renixu, à 3 vſque ad 4. ordinem (quæ quidem in arte medica ad ſegregádũ genus à ſpecie, atquè ad oſtendendam excellentiá vtriuſq; cacoethiẹ, tum contraria indicãtis, tum ſimilia petentis, ſufficit) Id circò Gal malignitatẽ à magnitudine, multitudine, & diuturnitate diſterminat, eam acerbiorem, maligniorem his omnibus vocat. At amplius à notioribus nobis deſcribit morbum conſtare cacoethe, eſſe, ideſt, contumacem, cum ea, quæ adiuuare debent, minime opem ferant. Cur eſt acerbior magnitudine,& diuturnitate paroxyſmorũ,& rei cuiuſlibet præter naturá? Cur nihilo fit mitior contrarijs, vel ſimilibus præſidijs? & a iuuantibus nullum percipit cõſilium? niſi quia exceſſus admodum noxe agit, & obſeſſit? niſi quia in remedia vehementer inſultet, & potius ipſam ad ſui naturam aduocet, vel ſaltem hebetet 2. Niſi quia virus ſuum vndiq; in humanum corpus, & oblata in præſidia effundat, ſero lactis
» (docet Gal.) vtimur ad vlcera pudendorum, & ad omnia,
» quæ leniri poſtulant: ſiue ob phlegmonem, ſiue ob morſum,
ſiuè ob malignitatem: Ergo malignitas tanquam vehementius diſtinguitur à morſu primo proprius è naribus exiguo cum ſudore perfrigeſcentia praua, & maligna.

An intermittens febris poſſit eſſe maligna, & quo modo.

4. Meth.6.

Declaratio: & quomodo, & qd cacoethe contumax, rebelle aut ratione reſiſtentie, aut actionis, aut vtriuſq;

Magnitudo morbi pro cauſa & indicante præſeruatiuo.

4. Meth. 6.

Quomodo in arte med. ſegregatur genus à ſpecie.

1 de criſib. 3.

Idem cacoethe, & contumax.

1. Epid.3.1.

An ratione reſiſtentiæ, & ſummæ ac ſinuatis &c.

10. ſimpl. med. & de ſero lactis.

Quomodo prauũ diſtinguitur à maligno.

Galenus verò in com. d. videlicet, ſi ex naribus ſanguis
» erumpit, cum ſudores, vel fuerint, vel ſuperuenerint, perfric-
» tionem quidem ferunt, quæ indicant malum eſſe morbum:
» at cum perfricatio tum in extremis fiat, tum per totum

1. pror. 3. 34.

Dilucidatio.

Dup. malignitas molis extenſiua & qualitatis intenſiua.

Not.

Quomodo verba grauior, & difficilior intelligantur.

Agitatio ægri cur ob grauiorẽ vim.

Nõ cedere medicamentis cur. Ob difficiliorem vim.

corpus,grauior, & difficilior, quæ per totum corpus eſt ; per quæ verba: (totum corpus) malignitatem extenſiuam admonet, occupantem totum, ad differentiam malignitatis qualitatiuæ intenſiuæ. Demum per verba (grauior, difficiliorq;) duas malignitates alias conditiones inſeparabiles innuit, quoniam facit grauiorem morbum, quoad vires diſſipando, vel grauando, & difficultatem quoad ægrum, qui tantum ſæuitiẽ morbi perferre nequit; ideo hùc, & illùc inquietè agitatur, deinde difficiliorem quoad medicamenta, ijs quippè non facile cedit, quando difficultatem in reſiſtendo, & ſummam actionem in agendo permonſtrat; perfrigeratio grauior, diciliorq; tunc eſt: grauior, quoniam magis per vniuerſum extenditur, vt vires magis grauat, ac ſuffocat; & hęc maligna ſymptomata, ſudor, & præſertim perfrictio, malignumq; eſſe morbum ſignificant, ſuntquè notæ, & ſigna maligni affectus: quarè, & cauſa magna aderit;

Sudor, & perfrictio grauior, & difficilior per vniuſmodi corpus ſunt indicia malignitatis.

1. Epid. 3. 3.

Explicatio.

Quæ ſit morbi cãſa, & ſyptomata vocãda maxima quæ acutiſſima, & quæ grauiſſima, & quomodo hæ tres voces diſtiguantur.

In quoſdam quomodo multi morbi lethtales, acuti, & febres peticulares quæ nõ ſunt maligne, & cur.

Venetiis, Cretæ Raguſii.

Acutiſſimi vehemẽtiſſimi, improprie maligni.

Acutiſſimi, vehemẽtiſſimi, et grauiſſimi dñr peſtilentes, & cur.

Quomodo acutiſſima, maxima, & grauiſsima

Adhuc p. Epid. ſunt autem acutiſsimi, maximi, grauiſsimi morbi, ac præ cæteris omnibus læthales in continua febre: conſultò poſuit tres illas dictiones: acutiſsimi, maximi, grauiſſimi, non tanquam ſynonyma: ſed diuerſa ſignificantes. Etenim nonnulli acutiſsimi tantum in continua febre ſunt, qui quidem celeritatem cum periculo iunctam obtinent ſummã: Deinde queunt præ cæteris morbis, qui nequè acutiſsimi, nequè maximi, nequè grauiſsimi exiſtunt, læthalem apparatum demonſtrare: non tamen maligni, nec impropriè, nec propriè vocari debent, vti nonnulli dogmata omnia confundentes, affirmant; Nam multæ febres acutæ, acutiſsimæ, endemicæ, & ſporadicæ, multæquè epidemicæ, & maculis refertæ, vt plurimum ſalubres, & benignæ oriuntur. Huiuſcemodi peticulares febres ſepè Venetijs, Autũno, & vere deprehendũtur, ſæpè etiam Cretæ, Raguſij, & alibi: porrò, aut ſporadicæ, aut Epidemicæ vagantes multos corripiunt: eos tamen non enecant; immò ferè omnes poſt non nulla ſymptomata ſanitati, ac vitæ donant. Alij extant (maximi) qui præter acutam, & acutiſſimam vehementiam, etiam maximam violentiam ſibi aſciſcunt, quæ in permagno exceſſu tertij conſiſtit, vti impropriè maligni. Alij (grauiſsimi) qui adhuc præter acutiſsimã, maximamquè eſſentiam, coniugem recipiunt grauiſsimum exceſſum, quartum noxæ, & ferè quartum intenſionis, vt sũt propriè maligni, & peſtilentes. Præterea his tribus dictionibus

bus malignam vim, & eius proprietates exactè manifeſtat: quoniam per (acutiſſimi) ſummam velocitatem, per (maximi) ſummam vehementiam actionis, & reſiſtentiæ: per (grauiſſimi) noxas ingentes, quas parat, oſtendit. Grauiſsimè enim, & velociſsimè id lædit, quod ita acutiſsimè, & maximè occupet ſpiritus, aut humores, aut ſolida. Quid demum reſpondendum eſt, ad auctoritatem 5. Aphor. quibus tumores vlceribus aduenniunt, non admodum conuelluntur, neque inſaniunt, ſed raro hoc patiuntur, quando videlicet magnitudinem effatu dignam, vel (malignitatem aliquam) aſſumpſerint) nimirum ſeparat per (vel): tum magnitudinem abſolutè, tum magnitudinem effatu dignam, vel quantum, vel quale à malignitate, tanquam à vehementiori. Quinimò eo loco (per malignitatē aliquā): ideſt non omnium, ſed determinatam, & particularem exceſſus qualitatem humorum calidorum, & ſiccorum conuulſionem facientium inaniendo, & inſaniam calefaciendo, animaduertit; Tandem cum dicat (aliquam): plures eſse ſpecies malignitatis patefacit. (1. ad Glauc., & maligna in articulis vlcera, omniaq; grangrænoſa, & depaſcentia): diuidens reliqua vlcera à malignis, non nè quid diuerſum teſtatur, aut mitius, aut intenſius? & malignas febres non poſſe, non eſse auctas, & malignas oēs in ſe eſſe acutas, & non è contra, & febrem ob inſignem inflammationem, malignamquè putredinem eſse ſemper continuam? Ephemeras vero, & hecticas malignas, acutas, quoad velocitatem, et citam mortem, fore? Omnes quidem fatentur, nomen maligni maiorem cæteris, malitiam, ac vitium ſignificare, aut modicè vſquè ad tertium ordinem, quemadmodum in nota malignitate, aut maximè, vſq; ferè ad quartum, vt in exquiſita, & legitima, de quibus Cap. proprijs deinde ſiguificare etiam vitium, vel ſummum, & citò periculoſum, aut ſummè velociter lethale. Demumquè aut ſporadicum, aut endimicum, aut epidemicum, aut huius, aut illius naturę, aut partem occupatur, aut ab hac, vel illa cauſa excitatum. hæ ſunt à loco, eff. & forma diff. hæ emanant à tota eſſentia malignitatis genericæ, & præter has aderunt ſpecificæ ſpecibus malignitatis conuenientes.

natura malignitatem demōſtret & his tribus cōditionibus ſit prædita.

Gal. 5. Aphor. 65. explicatio verborum Gal.

Not.

Quid ſit magn. abſoluta, quid effetu digna, & quid malignitas ab his diſtincta.

Not.

Not.

P. ad Glauc. 14. 2. ad glauc. 2.

3. de caus. puls à 17.

Quomodo ephemeras malig. et etica dicuntur acutæ.

Partes à forma effectribus, & ſubiectis.

De paſsionibus, & proprietatibus ipſius genericæ malignitatis.

CAP. VIII.

Quomodo paſſio, proprietas, eff. actio, accidens, ſignum in idem veniant.

EXtant paſſiones, ꝓprietates, effect⁹, accidẽtia propria, actiones, & ſigna ipſius genericæ malignitatis (diuerſo enim modo, ac reſpectu hæc omnia in idem veniunt) ſignum dicitur quatenus internam, & ignotam nobis malignitatẽ permõſtrat: actio, dum fluit ab ipſa, effectus, dum producitur, proprietas, dum emanat, paſſio dum ledit, & dum prædicatur de ſuo ſubiecto: ſicuti proprium accidens: Verùm huiuſcemodi paſſiones, ac proprietates, aliæ reales, aliæ intentionales, quæ logicę ad prognoſticum attinent: Deinde reales, aliæ communes quę pluribus adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem queunt, aliæ propriæ, & immediatæ, ac primę quę ſoli, omni, & ſemper, conueniunt aliæ ſecuudariæ, & ab his dependentes. (Equidem vnius rei eiuſdem ſecundum idem, vna tantummodo paſſio eſt, plures verò ad diuerſos eiuſdem rei reſpectus imaginantur) ſeptem præcipuè ex varijs Gal., & Hipp. ſententijs proprietates, circumſcribentes nobis ipſam malignitatẽ, ac noctiores, colliguntur. Prima realis, & propria ſoli, & ſemper, ac omni in medium venit (poſſe, quod bonum eſt celerrimè corrumpere) non actione qualitatum per ſe primo, ſed vi ſpecifica formæ, & eius proprietatis: Hæc quidem à toto maligno, vt quod, & præſertim tanquam ex forma ſummæ vis, & efficacię in agendo, ac reſiſtendo, vt quo, fit corrumpere, actionem quippè corruptiuam moliri à toto maligno mixto adæquatè, & vt quo ab ipſius forma, ſeù actu ſecundo operante accidentali, vti in abuſiua malignitate, vel ſubſtantiali, vt in legitima prodit. Vnumquodq; intrinſice primò ſe tueri, deinde ſe multiplicare nititur; ideo ſibi ſimile generat, minime autem gignit, & propagat, quin aliud deſtruat, atquè corrumpat. A Gal. hæc proprietas tanquàm magis ex vſu artis, & cęteras alias energiacæ includens inueſtigatur. Secunda eſt, remediorum adminiſtratione nihilo fieri mitiorem; nihil ex his, quæ offeruntur, adiutos eſſe ægros, malignitatem morbi ſuggerit; nihilo fieri mitiorem,

Quæ ſit paſsio realis, quæ intẽtionalis.

Tacitæ obiect. reſp.

1. proprietas 1. de comp. med. gen. 14. 18. 4. de compõ 5 gña. c. 1. & 5.

Quomodo proprietates malignæ prodeãt organicè à qualitatibus, à toto maligno, vt quod, & à forma, & quo.

Sec. prop. 1. Epid. 3. p. 3. Epid. 3. 79.

potius

potius ſummam reſiſtendi vim, ac maiorem, quàm in alijs, & in læthalibus morbis adnotat: Reſiſtentia verò materiam, & habitum reſpicit, quam principio materiali adhæret; malignitas enim in materia ſatis copioſa, & craſſa fixè ſubiectatur, vnde ſubiectum, valde reſiſtit: Verum etiam in agendo efficatiam ita çqualiter ſpectat; namquè contrarium remedium in tertio non çquè adminiſtratur, neque exhibitum ita parem vim obtinet, dum inuicem tangit, & tangitur: Refrangitur enim ob miſcellam, & iter, & ſi extrema in tertio, aut ferè quarto ordine eligantur, euenit, vt noxam corpori, & iſpa impertiant: ſed diſſerendum de his erit loco de cur. Cap. de alterantibus. At quis dicet, hanc proprietatem in quolibet lethali affectu inueniri; moritur homo acuto, vel crhonico affectu, quia medicamenta vim morbi mitiorem reddere nequeunt, hçc conditio in malignis ab illis acutis, & læthalibus differt, ſicuti natura acutorum morborum, & læthalium à malignis abdicatur, in his præſidia omnino, & cito vincuntur, & in illis exiguè, & parcè. Tertia à Gal. recenſetur, ſi nãq; morbus, qui quieuit, exiguus fuerit, forſan ob tam exactam virtus rationem prorſus ſubſederit, & poſtea numquam reuertatur: Si verò malignior çxiſtat (etiam tunc) licet hoc viuendi modo vſus fuerit (redibit) non tamen cum ſummo diſcrimine, redire etiam non ſolum poſt victus rationem, ſed etiã poſt exactam victus normam, proprietas nimirũ eſt, omniq; & ſoli malignitati cõuenit, q̃ maxima hactione, & habituali reſiſtentia valet, difficileq; cedens medicamentis, & victui commode inſtituto, permanet, & leui negotio denuò in actũ prorumpit. Inquit enim loco citato, vbi talia tractu temporis læſionem habitualem indiſſolubilemquè conficerint, reuertentur pro malitiæ ſuæ magnitudine, periculũ magnũ afferent: ex aduerſo benignis accidit morbis. Nequè verba illa prætereunda veniunt (Nõ tamen cum ſummo diſcrimine) oſtendunt quidem malignitatem ſemper non ſolum diſcrimen ſed (tantum, portendere, ac citò: in coacis prænotionibus ait Hipp. qui ex morbis longis ſe refocilian tes benè cibum accipiunt, re & nihil proficiunt, maligne reccidiuam incidunt) adeut alio modo, & diuerſo à priori malignitas explorari poſſit. ſ. & quia vires ob priorẽ morbum fuere labefactæ, tùm quia ex chrocico morbo parata eſt diſpoſitio maligna. Hinc 4. proprietas ſe ſe offert, omnes febres cacoethes eſſe debere acutas

Q.
An hæc proprietas inuentatur in quolibet lethali morbo.

Ob.

Sol.

Tertia proprietas 1. prou. 2. 17 1. de die. decr. 1.
Not.

1. Pror. 2. 17.
Quid ſit malatiæ ſue magnitudo.

Verba notanda.

In conciſ. nu. 1. dilucidatio.

4. prop. 1. pro 2. 14 1. 7 3. de cõ pulſ. 17. 1. pror.

p.14. 6. ſimpl. med.c. de dracunculo.

Cur malig. ſit neceſſariò acuta, & quæ.cur.

acutas (porrò acuties perpetuò velocitatem cum periculo inſfert) pro malitiæ ſuæ magnitudine periculi vehementiam prœualere, & cacoethiam ſemper magnum diſcrimen ſibi aſciſcere, & cacoethes morbos. 1. malignos 1.Pror.1.14. appellari, quicunquè minantes periculum ſpem ſalutis non accumunt. Hęc eſt illius malignitatis proprietas, quæ à valde velociter mortifero morbo diſterminatur: ſicuti eo loco admonet Gal. aduerſus illum, qui perpetuo malignum vocabat, quod pernitioſū erat, cum tamen minimè conuertatur omne valde pernitioſū cum quolibet maligno, nequè quodq. malignum cum apprimè pernitioſo: nam poteſt adeſſe admodum periculoſum tantum abſquè illa malignitate dumtaxat admodum periculoſa. Præterea alibi aſſerit) plura ſunt ſigna praua, & exitialia, non tamen maligna: ſed cum his duabus cōditionibus (valdè, citoquè periculoſum, aut valdè, celeriterquè læthale maligno, mutuum fit: quod etiam in Pron. patet. Et quamuis ſibi contradicere videatur.

Not

Quomodo malignum cum valdè & cito periculoſo, aut valde celeriter læthali coincidat.

3. Epid. 2. 35.

1. Prou. 2. 21.

1. de criſ. 5.

Valde, & cito periculoſum valde lethale conuertū tur cum maligno: at non lethale, aut periculoſum tantum.

1. de criſ. 5.

Conciliatio locorum de prauo & lethali, & maligno, & quomodo in idem veniunt, & aliqñ diſtinter ſe.

1. Pron. 1. 21.

Not.

Quomodo prauū ſeparetur à pernicioſo.

P. de cris ſi autem prauum educitur ſputamen periculum imminere ſignificat, ſi autem etiam malignum fuerit, mortem minatur: auctoritates hæ tamen facilè conciliantur. Prauum enim hoc loco à maligna natura, quæ, valdè, & celeriter lethalis, periculoſaq; exiſtit, tanquam ſolum à vehementiori diſiungitur, teſte Gal. ſupra uero p. Pront. 2. malignum valde, velociterquè periculoſo coincidit, & diſtinguitur ab abſolutè læthali tantum. Id circò redarguit illum, qui numerat (malignum,) cū ſit indifferens ad duo ſignificata, atque ſimili ratione à Medicis vſurpatum, ipſe tamen ad vnum ſolum, ſcilicet ad periculoſum, coarctet. Præterea ſeparatur, vt dictū fuit ſtrictè loquendo, etiam prauum, & malum à pernitioſo, vnde 2. Pront. & 5. Aphor. docet (de prauis, igitur, ſimpliciter, ac non pernitioſis noſſe id duntaxat ſat eſt, non eſſe his fidendum, ſi abſquè ſignis deſierint, redibunt quidem, ſed non tollent hominem, quæ verò eò prauitatis deuenerunt, vt etiam inter pernitioſa cenſeantur quod hæc quidem mediocriter prauis infida magis ſunt, nequeuntquè ſicurè, & cum fiducia ſine manifeſtis ſignis ſedari in libris de indicationibus eſt latiſsimè à me demonſtratum.

1. Pror. 2. 17.

5. Aphor. 3.

Signa praua, & pernicioſa, infida maligna quomodo dīnt, & conuenіant.

Quinta proprietas.

Quinta proprietas eſt ei, ſoli, alteri ſpeciei malignitatis, ſummam pernetiem celeriter, ac ſemper indicare. Verùm ſicuti in genere perpetuò, & velociter indicat, ita celeriter, ac nō ſemper affert, ſed raro; aūt impropriè ma-

lignis

ſignis affectibus, vt plurimum aũt in propriè malignis, & peſtilentibus, ſporadicis, aut vulgaribus: celerrima tamen mors, ac terribilis ſequitur ex Gal. immodicas cordis intemperantias, & omnimodã naturæ proſtrationem caloris innati, ac virtutũ deſtructionẽ ſed de his infra l. 2. 4. Aphor. inquit (cauſones pernitioſos, vel appellare ſelibeat, maligniſſimos;) quaſi ſe ipſum interpretans Gal. ſe corrigens, potius malignos appellare maluit: nam exactè nouerat, pernitioſum maiori latitudine frui, quàm malignum. Sextam, & communem proprietatem oſtẽdendo ait: (quia non apparuerunt ſigna coctionis, ſiue malignitatem morbi nobis ſubiecit, quos quidem affectus ignorat medicorũ vulgus, & gaudet; ſi qua videatur alleuiatio, tamen ſi hoc de exitioſis ſignis, & ſymptomatibus prioribus proficiſcatur, (communes etiam alijs affectibus extat) verum nos docet, ſymptomata, & ſigna exitioſa, prius præceſſiſſe; deinde abſquè ſignis coctionis, & fidis, ceſſaſſe, at hoc pacto alleuiatio malignitatem morbi ſignificat, non ſalutem, & gaudium: frequentius quidem à malignis hæc ortum ducit, & non ſemper, nec à ſolis, ſed etiam à benignis affectibus: dum alleuiatio apparet abſque ſignis coctionis, aut excretionis; infida, eſt: ſed animaduertendũ, ne medicus aberret præſagio, vt ſepè cõtingit: Enimuerò aliquando febris mitior, & abſque inuaſione conſueta, iactatione, inquietudine proculit: ſed ſigna coctionis deſiderantur; Ideo malum, & ſi non inuadit cũ acceſſione, & iactatio, inquietudo deſierint, ſigna coctionis tamẽ appareant, viriumquè tollerantia, bonum, nequè, vt hodiernis temporibus eſt affirmãdum cum vrina bona, pulſu bono malignitatem latitare, & adeſſe doloſa ſigna, infida, & mali moris: cum alia ratione Arabes inquiant, ferè vrinam bonam, pulſum bonum depræhendi, & ægrum tendere ad mortem: In hoc pulſus tardus, & frequens, (tametſi, in eo quidam dignoſcendo hallucinentur:) facultatẽ, quæ à febre in coethe deſſoluitur pulſus formicãtes cõſequũtur. [Septima cõmunis ꝓprietas colligitur, dũ rigor, & ſudor nõ indicãt, malignitatẽ morbi oſtendunt): at non ſemper, nec ſolis malignis id cõtingit, ſed aliquãdo ẽt benignis, magnis, acutis, chroniciſquè. Hæ ſunt ꝓprietates, quas varias, varioquè reſpectu Hipp. & Gal. tanquàm accidentia ad cognitionẽ ſubſtantiæ, & naturæ malignitatis cõferẽtia perſcrutãtur. (At verò morbũ deteriorẽ fieri ferè diebus decretorijs morborũ tertianæ naturã refeiẽtiũ, eſt propriũ,

Q. Quomodo ſemper malignitas ſit cum virtutis imbecillitate, & languore.
4. Aphor. 43.
Pernitioſum latius patereq̃ malignum.
Sexta, & communis proprietas.
3. Epid. p. 8.
Quomodo febris aliquando mitior ſit, atamẽ malignior eſt.
Not.
Eror multorum de ſignis.
Not.
Auic. lib. 4. Fen 1. tract. 4. cap 2.
Quomodo Arabes de pulſu, & vrina, fore bona loquantur.
3. de cauſ. pulſ. 17.
Sep. cõis proprietas.
P. Pror. 2. 31.
6. Epid. p. 14.
4. Aphor. 46.
Octaua communis proprietas.
p. Epid. 2. 25.
p. Epid 3. 18.
3. de dieb. decretorijs. 8.

non commune omnium: libro de diebus decretorijs didici- „ mus; vſuuenire iſtud morbis malignis, & criſem prouenire a „ prauis, & malignis humoribus, idq; obtingere aliquando. „

De impropriè malignitate, & maligno, & eius quattuor ſpeciebus.

CAP. IX.

9. Topic. 4. Phyſ. 2 1). Meth.

EX illa malignitatis, & maligni, analoga, & communi appellatione, ſubalternum genus analogatum impropriè malignum, ſæpiſſimè, ac paſſim recipitur, quod frequenter cum generica illa natura confuſum eſt, ſed id ob notitiam poſtea ſub ſe analogatorum præcipuè innoteſcet. Impropriè quidem dici merentur, aut accidentalis malignitas, qualitatibus, & ſubſtãtia, tertij ordinis præter naturã noxæ, ac intenſionis, extenſionis, aut contra deffectus ſpirituũ, aut contentorũ, aut continentiũ: Quid ſanè prohibet, intẽperies qualitates ſic excedere? Quid cõpoſ. Aut quid ſolutã vnitatem? Quid cauſam, humores, ſpiritus, ac particulam? Aut quid tandẽ actiones extra, & qualitates ad 3. ferè gradũ intenſionis, aut extenſionis & noxe aſcẽdere? Non ne quodlibet eorũ extendi, intẽdi, aut deficere ita vitiosè poteſt? Non ne gigni valet, noua quædã modicè vitioſa natura, media intervenenũ, & humanã ſymetriã? Quæ modicè accidentibus, qualitatibuſuè permagna, vehemens, excellens inſurgat? Quæ modice vitiata æqualis vitioſis appellatur à Gal.: Quæ tandẽ natura vitioſa, vſq; ad 3 gradũ iacturæ, & intenſionis, exteſioniſuè mixtionis humanæ, & è cõtra, in hoc admodũ velox, ingenſquè periculũ obſeſſis, aut percelerẽ, & eximiè prauã mortẽ, ſed paucis afferens, appareat? Nocet. n. per magna, & velox præcipuè qualitatum vitijs in 3. & inter peſtilentiam, & benignitatem media: hinc neceſſario nõ ſolum periculo, ſed acuto, & admodum magno, aut non ſolũ morti, ſed celeri, & prauæ annectitur: paucis interitum collationæ peſtilẽtię, & propriæ malignitatis affert, at reſpectu benignitatis, & benignorũ affectuũ, pluribus necẽ incutit. Quibus à cæteris, & à generica malignitate indifferente diſiungitur: De inde illicò genita in homine, aut ſenſim, & ſenſim ab interna cauſa, ſeù externa occaſione modo cõtagiũ, ſed modicè vitioſũ,

Cur impropriè malignitas appelletur. aut accidentalis præſtina.

Cur morbi cauſæ, et ſymptomata impropriè maligna fiunt.

Cur varijs nominibus appelletur.

P. de febr. 6. & alibi.

Deſcrip. impr. malignitatis generice.

Cur mortẽ paucis afferat ſed ſelerem ob prauam.

Cur à peſtilenti differt, & quomodo.

Diſſidij conciliatio de morte, & periculo modò frequenti, modo tam exautorib.

Partes à forma effectibus, & ſubiectis locis.

atquè

atquè noxa, & vi ei aſſimile annexum habet, modo eo caret. Verum cum actu ſubſiſtat in particularibus ægris, varia, & multiplex ſe ſeoſtendit, & à diuerſis cauſis, diuerſitatem ſumit.

Atquè hinc tanquam ſubalternum genus generaliſsimæ malignitatis, de quatuor alijs inter ſe ſpetie differentibus, dicitur, & de malignitate, propter admodum vehemẽtem magnitudinem propriæ eſſentiæ, aut propter loci præſtantis maximã inflammationem, aut propter ſymptomata, apprimè intenſa, aut extenſa, ſuperuenientia, & communia, aut quarto propter maximam virium imbecillitatem. Hæ ſunt quatuor ſpecies, quæ ſępiſsimè craſſa minerua tractantur, & agnoſcũtur, & quæ ſępe ægros fatigant, aut ſola, aut complicata, & eodem tempore mixta. Deinde ſporadicę, aut Epidemicæ, aut endemicæ, & ſingulæ in tres manſiones ſubdiuidũtur, minimam, mediocrem, & maximam. At fortaſsè hæc viderentur Gal. aduerſari, qui aſſerit magnum fieri morbum, aut magnitudine proprię eſſentiæ, affectus, aut loci præſtantis excellentia, at ca coethia (manifeſtè cacoethiam à magnitudine proprię eſſentię affectus, & principalis membri diſterminat.

Nimirum ibi Gal. genericam magnitudinem, acutam, & chronicam in tres ſpecies ſubalternas diuiſit, nos autem in præſentia ſolam illarum ſpeciem ſubalternam, & acutam, nempè cacoethiam in alias ſpecialiſſimas ſubpartimus. Quę quidem ſpecialiſſimæ acutæ, & cacoethicę ſpecies, nomine cum duabus illis prioribus ſubalternis ſpeciebus malignitatis genericæ conueniunt, potentia tamen, re, & vi maximè diſtant: Quemadmodum ſupra actum fuit. Denuò ſi omnis malignitas eſt magnitudo morbi, & hæc tantum triplex ex Gal. l.c. aut duplex ex 3. de tuen. q. 8. 9. 11. Meth. quomodo quadruplex nunc ſtatuitur? An de malignitate, quæ magna prodibit, non ſolum à rebus maximè præter naturam contrarijs, & contraria auxilia expoſtulantibus: ſed etiam à facultate, à viribuſq; ſummè infirmis, vitalia præſidia indicantibus, nunc ſermo habetur? Atquè hinc meritò quadruplex editur abſolutè: ſicuti magnitudo morbi genericè accepta ad quodlibet indicatum relata, quadruplex ſpectanda fuit: triplex tantum, vt indicans præter naturam, ex 4. Meth. 6. & x. deinde magis genericè, nempè præter naturam, & ſecundum naturam duplex dici poteſt.

Impropriè maligni as, ſeu qualitatiua, & accidẽtalis habet ſub ſe quatuor alias ſpecies inter ſe manifeſtè diſtinctas.

Dub 4. Meth 6.

4 Quomodo locus ille intelligatur, & magnitudo propria eſſentiæ non diſtinguatur à cacoethia.

Sol.

4 meth. 6 loquitur Gal. de magnitudine preſeruatiua acuta, & chronica, nũc in hoc tractatu de acuta tantum, & ſpecifica ſubalterna, quã hñ. alias ſpẽs ſpecialiſſima ſub ſe.

Dub. 2.

Quando malignitas ſit 4. cũ mag. tam ſit 3. not. 2.

Sol.

Quomodo magnitudo morbi modo dicitur quadrup. modo trip. modo duplex.

De prima ſpecie impropriè malignitatis, & maligni ob validam ipſiuſmet eſſentiæ magnitudinem.

CAP. X.

Quid ſit.

IMPROPRIAE malignitatis, ac maligni ſpecies ex apprimè valida magnitudine propriæ eſſentiæ eſt natura in tertio gradu vitioſe agensatq. reſiſtendi in homine, ſi vlcus enim, aut calor febrilis ſolidorum, ſpirituũ, vel humorum tertij ordinis in ſe ſimpliciter conſiderentur, vel cancer pariter malignus, qui ſua ſponte qualibet in parte perpetuo adoritur; hæc quidem non à loci nobilitate, non à vitium maximo languore, nõ à ſymptomatibus communibus ſuperuenientibus, exorditur; ſed abſolute ſimpliciter venire ita admodum agens, atq. renſtens, erumpit ſub cauſæ frequenter (nam, vt plurimum, malignitas ſpectatur apud cauſam) aut morbi, aut ſymptomatis ratione; dum cauſa, aut morbus, aut ſymptomata propria vi, ita morboſe excedant, vt extenſione, intenſione, aut deffectu qualitatum, aut ſubſtantiæ humani corporis, ad ferè tertium gradum incurrant. Cauſæ exemplum nobis reliquit Gal. inquiens: Quandoquidem vitij malignitas ab ijs, quæ mordent, irritatur, aut vt dici ſolet effrenatur.

Malignitas, vt plurimum apud cauſam ſpectatur

In quibus malignitas qualitatiue conſiſtat; & cur

Exemplum cauſæ malignæ.

8. Meth.

Succus enim nimis effrenatus, & mordax intenſam caliditatem arguit, ſummum, veloxq. periculum, aut mortem portendit.

Aet. dicit, augeſcit huiuſcemodi humorum malignitas, propter inediam, & Gal. ait, Caput affligitur ob humorum in ventre malignos vapores exhalantium in ipſorum aſcenſu, augeturq; media huiuſcemodi humorum malitia.

Teſt 2 ſer. 2. c. 45.

1. Epid. 1. 1.

2 de comp. med. loc.

1. ex Arib.

Quapropter putredo eſt diſtincta à malignitate, imò malignitatis interim cauſa experitur.

Porrò dum eius calor extraneus, & humiditas, ſiccitaſuè accedit ad tertium gradum, humor malignus fit, & ſiccitas quidem in ardentiſſimis febribus, vbi malignæ hę febres producuntur. Vlcera circumglabra maligna, quando, ſcilicet pilos videris defluentes à circumiacentibus vlceri locis, vel cutẽ, ſquammulas e ſumma parte demittere. Scito ijs, qui ita ſe ha-

1. de præſag. ex puls. Excell. ſoluta vnitatis.

6. Aphor. 4.

ſe habent prauos humores ad partes confluere, qui vlcus erodunt.

Vtimur ſero lactis ad vlcera pudendorum, ſiuè ob phlegmonem, ſiue ob morſum, ſiue (ob malignitatem.) Huiuſcemodi quidem vlcus, propria eſſentia, & ſoluta vnitate, malignum erit, & humor fluens malignus, quod bonum eſt, citò, & ingenter corrumpit, & reliquas noxas facit. Alibi, vlcus malignum, & cum putrilagine, acriora medicamenta expetit, non malignum, leuiora. *Not. I. x. ſimpl. med. c. de ſero lactis. 2. ad Glauc. 2.*

Compoſitionis malignæ normam tradit 5. Aphor. lateris dolor, qui ita mole, ac vehementia excedat, vt nequeat humor in coſtis contineri, ſed ad pulmonem refugiat, peripneumoniam incurrens, is malignus extat, vel cum omnino cruda ſit pleuritis, ſputumq; admodũ glutinoſum, craſſum, ac tenax: Eodem modo angina ſæpe malignitate conſtat 8. Meth. ex inedia, febres in bilioſis corporibus non rarò malignæ redduntur etenim. Inedia bilem exacuens, & eius qualitates intendens, febrilem intemperiem ad tertium gradum excellentiæ extollit. Pariter in fine libri de tremore. *Excell. malignæ compoſitionis. 7. Aph. 11. Excell intemp. 8. Meth. 1. de præſag. ex Pulſ.*

Neruoſa corpora in febribus malignis ardentibus ob ſiccitatem tenduntur ad 3 gradum excedentem; tremoreſq. ſuperuenientes mente aberrantibus ob aſſatam bilem, maligni. *L. de tremore 1 Pror. 14. cõ. 1.*

Patet enim in p: aut 2. gradu ſiccitatem tenſione haud premere, in 4. verò atrocius, quàm in 3. eodem modo interpretãtur auctoritates demonſtrantes, illas forè malignas febres, quæ pinguendinem, carnem, fibraſquè liquefaciunt, atque ſimul ingentem noxam deſcriminis, aut ſimiles interitus inducunt. *3. auct 12. 10. Meth. 11 3. de diff. reſp. 4.*

Symptomatis maligni propria eſſentia, & origine ratione docuit Gal. dicens (& diſtillationibus malignis) quæ à capite in pulmonem deſcendentes, tunc maleficæ fiunt pp defluentia ſubtilia, & corradentibus viribus prædita: Per notiora nos eleuat ad cognitionem impropriè malignæ deſtillationis: Corroſio quippè, & ſubtilitas non à qualibet acrimonia, & caliditate, ſed ab intenſa tertij gradus exorditur. Quemadmodum Gal. exemplo medicamentorum corrodentium teſtatur. Per tuſses aliquando eſt pus malignum, & erodens euacuandum. *Excell. ſymptomatis. 1. Epid. 1. 28. 6. Epid: 3. 18. 7. de vſu par. 7.*

De

De ſecunda ſpecie impropriæ malignitatis, ac maligni, ob ingentem phlegmonem præſtantis particulæ.

CAP. XI.

SECVNDA ſpecies impropriæ malignitatis, & maligni à loci præſtantis maxima inflammatione excitatur: Præſtans locus ſimpliciter ad vitam neceſſarius, cor, vel ſecundum quid cerebrum, iecur, ventriculus, pulmo offertur: nam hi inſeruiunt cordi, vel in re ſimpliciter, vel tanquam cauſæ, ſine quibus, vel neceſſariæ ad meliorem vitam, vt cerebrum, vel ſimpliciter ad propagationem ſpeciei vt teſtes, & vterus: Hæc ſibi hæc malignitas tanquam ſpecificum arrogat, & ab alijs ſpeciebus, & genere ſecluditur: eodem namquè tempore, cacoethicã magnitudinem, propria eſſentia ſimpliciter, & ſecundum quid, etiam ratione membri præſtantia ad vitam, & ſanitatem obtinet, ſummamquè inflammationem ad tertium gradum noxæ intenſionis, atq; extenſionis: Ex Hipp. & Gal. febres à cerebro affecto malignæ ſunt, à membranis, quæ cerebrum continent, vexatis, à pulmone, & à corde, quæ circa iecur, lien, ſeptum tranſuerſum, quædam malignæ, quædam etiam mites.

Quot modis locus ſit præcipuè & præſtans.

Cur, & quibus de cauſis hæc ſpẽs malignitatis rõe loci nobilis, & inflammationis magna euadat.

3. Epid. 2. in Prohemio. 1. pror. intenſio, & retẽſio morbifica ad 3. gradum malignitatem producit.

1. Pror. 2 21.

Quæ inflammatio ad 3. gradum malignitatem pariat, & quid nobilitas membri efficiat.

Amplius hæc omnia lucidius: febres ex Hyppocredriorũ doloribus, malignæ.

Cum ergo non paucæ in Hypodondrijs ſitæ ſint partes, febres non ſunt ex omnibus his malignæ, ſed ex ſepto tranſuerſo, ventriculo, & iecore: Scimus quoquè, & muſculos quoſdã, qui inibi iacent, ſi inflammentur, febrem accendere: Quinimò neq; vbi in iecore, vel ventre, vel ſepto tranſuerſo, phlegmone oriatur, febris, hæc continuò maligna eſt ſed acuta forſan fuerit: quamquam, ne hoc quidem perpetuò: Nondum verò maligna, quod autem nequè acutam perpetuò fieri dicã: Teſtatur experientia, & ratio demonſtrat, ab externis inflammationibus conſpicuam reportans fidem: Nam cum inflammationum magnitudinem perpetuò febris exproportione ſequatur, in Hypodondrijs, non perpetuò partem aliquam ex

» præci-

præcipuis valenter inflammari, eſt neceſſe; ſic neque febrem
inferri acutam.

Ex his manifeſtè deprehenditur, non omnem inflamma-
tionem, neque omnem nobiliſſimæ partis, febrem impropriè
malignam parere: ſed neque ſemper acutam. Morbus acut⁹
cum velocitate nullo non tẽpore periculoſus, pręterid, quod
celeriter iudicatur, ẽt magnitudinem habet: Non tamen om-
nis inflammatio acutiem promit, neque omnis acuties cum
phlegmone malignitatem delineat, ſed ad hanc conſtituen-
dam, quid maioris vehementiæ, & acutiei deſideratur; inflam-
mationis enim magnitudinem nobilis partis, ſequitur ex pro-
portione febris. Quarè, ſi apprimè magna, & valida, & ea ad
tertium accedat, tunc fit neceſſariò maligna.

De acutie morborum.

Quomodo propter magnam acutiem alia malitia ad malignitatem requiratur.

» In epatis inf. ſingultus malum) quoniam tunc ſolum fit cõ-
» paſſio ſtomacho ad epar, & inflammatio eſt maxima, & peſ-
» ſima: bile ſatis calida, & multa in huius viſceris inflammatio-
nibus genita, & confluente ad inteſtinorum principium, atq;
ita ſuperfluitante, & ad ventriculum recurrente, & os eius, atq;
ita ſingultat: (Hæc Hipp. & Gal. non ſolum permaximam
inflammationem, magnitudinem, ſed malignitatem portẽ-
dit) extenſione (ob multitudinem bilis (intenſione) ob feruo-
rem, ſatis inſignem eius. Pluribus etiam in locis ait, malignũ
fieri cauſon plegmonis magnitudine, ad ſe totum ſanguinem
trahentes. continuò autem, & alia dicitur pleuritidis, nõ mo-
» do magnæ, verum etiam malignæ nota, dum ſputum abundè
» glutinoſum ab euacuatione arcitur infarctum, affectis partib⁹
» & detentum. Id circò palàm magnam pleuritidem à mali-
gna diſtinguit, vt putà à glutinoſo ſputo infarcto, & detento:
nam hoc per ſe copia abundans tertio gradu excedit, atque
maximi periculi, aut mortis admodum prauæ auctor eſt: tale
eſt nimia copia, cruditate, & lentore, ſicuti verbum illud (abũ-
dè glutinoſum) decernit, aut nimio calore, qui ita exſiccat, &
adurit illud, vt pleuræ, ac pulmonibus tenaciter aglutinatum,
nequat à natura vinci, atq; expelli. Eadem docet ſtatuens, pleu-
riticos, qui nihil tuſſire valent, aut excernere, ob nimiam craſ-
ſitatem, & glutinoſitatem ſucci (maximè perniciosè) ſe habe-
re: huiuſcemodi (maximè perniciosè) coincidit maligno: Ac-
ceditqui malignitas, vel ſimul tempore cum febre adoritur,
vel ſuperuenit alteri affectui priori: quot itaque erunt præſtã-
tes particulæ, cerebrum, cor, iecur, ventriculus, vterus, teſtes, &
magna

7. Aph. 17.

Not. dilucidatio 7. Aph. 17.

Quid multitudo & quid feruor ſignificet:

De cauſone maligno.

De pluritide, & peripneumonia maligna.

Partes à forma effectricibus, et locis effectis.

3. acutor. 26. 27

Maxime pnicioſum quid ſignificet niſi malignum.

magna arteria, & quot ſucci, ſanguis, bilis, pituita, & melancholia, tot maligna, inflammationis ſpecies concitabuntur, aut illicò exortæ, aut poſtea ſuperuenientes. Proprietates notiores neceſſariò, & perpetuò hanc illegitimam malignitatem phlegmonoſam comitantes in genere extant, extrema frigida ob phlegmonis totum ad ſe ſanguinem trahentis magnitudinem, item ſudore, ſed non toto corpore, multum extremitates frigere, vt vix calorem recipiant. At ſudare, ſed non toto corpore ex numero earum paſſionum eſt quæ communiter, & raro ſunt: ſed multum frigere, cum additione illa) multum) & etiam, (vt vix calorem recipiant,) & totum inquam ſanguinem trahant.) à phlegmonis magnitudine neceſſariò, ac perpetuò proficiſcuntur. Sed quis obijciet, frigida extrema, etiam ſyncopi, morſui venrriculi, propriè morituris, virium ſummæ imbecillitati, ira, ac timore percuſſis, principio febrium, lipyriæ forte dolori, ſenibus hieme febre correptis, & alijs affectibus obtingere. Sanè quidem primo accuratè inſpicere opere prętium erit frigus tunc euadere (multum excedans, ac perpetuò durans) ſolumquè circa extrema) calidis, cerca coſtas, & ventrem partibus permanentibus) aut etiam calidioribus, quàm ſolent ex natura, quoniam perpetuò maligna perſeuerat inflammatio: deinde ſigna magnæ phlegmones, ac pręſtantis particulę læſionis, & acutiſſimæ febres incurſant. In reliquis verò hæc ſingula exactè deficiunt: Nam frigus, vel mitius, vel à manifeſta cauſa, vt aeris ambientis frigiditate, exiguoq; calore ſenis natiuo oritur, vel illicò productum penitus etiam extinguitur, vt in ſymcope, ventriculi morſu, febrium principijs: In lipyria verò, & poſitiuum, & priuatiuum frigus oſſa confrangit; deinde in his rigor nō ita excedit, & ſine paſſione viſceris concutit: imò non ſolum extrema, ſed totius etiam ſuperficiem occupat: Præterea neque inflammationis ingentis, & membri præcipui læſionum notę apparent, aut ſucci circa ſtomachum, & præſertim cum vbertate pituitę ſalſæ, viſcidæ, ac craſſæ, atreque bilis aduſtæ; vt hinc difficilius ſpiritus, & calor ad extrema pendent, atque altius excandefacta, profunda, & interna admodum incęndant; Verum de lipyririjs Cap. proprio.

Proprietates generica.

4. Acut. 16.

P. Epid. p. 24.

Quibus indicijs rigor malignus à benigno dignoſcatur.

Obiectio de illis proprietatib. ſudore, & extremorum frigid.

Sol. dubii de illis paſſionibus quādo ſint maligna vel nō.

frigus quod, & ſudor qui, & qñ nō maligna ſint. Not.

De

De tertia ſpecie malignitatis, impropriè ob communia ſuperuenientia ſymptomata admodum grauia.

CAP. XII.

TERTIA ſpecies impropriç malignitatis, ac maligni à communibus ſuperuenientibus ſymptomatis,& apprimè moleſtis enaſcitur, dū hæc amplius perſeuerant per totū affectus durationem ſimul ſubcreſcentia: ſuperuenire paſſionibus, alias paſſiones, priſci medici dicere conſueuerunt, quæcunquè ipſius paſsionis adauctæ ratione contingunt, nō quando alia de cauſa, vel nouo cibariorum vſu extemporaneo, vel qualitate ciborū, vel medicamētis de nouo exhibitis, vel alia occaſione præter vim morbi prioris vexantis oriātur: Et hæc propriè ſuperuenientia; alia verò abuſiuè dicuntur ſuperuenientia, quæ non à priori paſſione pendent. Sed nos de primis veris, nec non ēt de abuſiuis loquimur, quæ quidē ēt vel ſuperueniunt morbo maligno, & nō ſunt maligna, vel morbo nō maligno, erunt maligna, vel non: Dein vel propria ratione, & vi, vel numero, & pluralitate & cōcurſu pluriū ſymptomatū talia denominantur. Demū, quæ ſuperueniūt, vel ſymptomata, vel cauſa, vel morbi, & alia ſoli, & sēper, alia aſsidētia frequenter, & alia rarò, & pluribus cōmunia exiſtunt. Sciēdum ēt, ſuperueniens aliud propria ratione, & magnitudine malignū, & aliud in reſpectu, & alterius gratia, ſecundū quid tale cū cæteris recenſeri. Quapropter hæc tertia ſpecies malignitatis impropriè malignitas ſymptomatica, oīnoq; ſuperueniēs vocabitur, & nō eſt alteri paſsioni apta ſuperuenire, niſi iis, quæ magnitudinē effatu dignā exerceāt: Quemadmodū de ſingultuoſa febre Gal. docet, paſsio, & opus quod ſuperuenit, vel eſt commune naturæ, vel propriū, ſi verò, eſt cōmune naturæ vel genericè, vel ſpecificè illius affectus, vel indiuiduali propriū; tunc rarū, & quaſi monſtruoſum opus, atquè præter naturā, & materiæ, aut efficientis, nō aūt gratia formæ, & finis dicetur. Quare dū affectu quis corripiatur, & ſi quoddā ſymptoma nō propriū, quod ſoli, ac sēper ei cōueniat, vel aſsidens, quod frequēter, ſed ſuperueniens cōmune, quod rarò ei obtingit, ſuperappareat; illicò

Quæ ſint ſuperuenietia, et quot.

6. Aph. 35.

Sup vebementia propria, & abuſiua.

Quòd tripliciter ſuperueniant.

Super vebemēs maligna eſt per ſe, vel in reſpeſpectu.

Quæ malignitas ſimptomatica, & ſuperueniens dicatur.

4. Acut. 69.

5. de Gen. anim. 1

4. de Gē. anim. 4.

Quid ſit ſymptoma propriū, quid ſit aſſidens. quid ſit ſuperueniens commune.

cōiectendū eſt, morbum priorem magnitudine effatu digna uigere, deinde peracutum eſſe, atquè alteri priori paſſione, nō ſolum vehementiam, & acutiem, ſed malignitatem, atquè tertij gradus exceſſum, innuere. Hunc malignum gradum duplici modo ſuperueniens conſequitur, aut quia tale admodum magna intenſione, & extenſione euadat: vnde ſui ipſius propria natura malignum, reſpectu tamen prioris affectus dicitur ſuperueniens, aut quia numeroſa ſint ac num. plura ſymptomata, paſſioneſquè ſuperuenientes, quarum pluralitas vicem gerat excellentiæ. Veluti ſi eodē tempore vndiquè labefactaretur virtus, ob vigilamq; dolorem, conuultionem, fluorem alui, vomitum, & cibi faſtidium diuelleretur. Hæc ſuperueniētia, morbi cauſa, ſymptomata eſſe poſſunt, attamen morbus ratione prioris, vim ſymptomatis habet. Præterea dupliciter ēt ſupercreſcere queunt primo quando frequenter ſpatiantur, & aliquando priores malignos morbos etiam, ſignaq; eorum pathognomonica adiungunt. Verum ex Gal. & Hipp. teſtimonio: (tranſmutatur autem morbus, quando (priore ceſſante) » aduenit alter, ſuperuenit autem, quando altero adhuc manē- » te, alter adijcitur. Omnis enim huiuſcemodi ſuperuenientiū » cōſiſtentia, nequè paruos, neq; mites inſequitur morbos, ſede » magnos, atquè malignos, paſſionibus acutis, & deterioribus factis) è morbo laterali, inflammatio pulmonis malum) quoniam non poteſt is, qui morbum facit lateralem, in coſtis, humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur: Deinde ſecundo modo ſuperueniens ſpectatur, quando id ſymptoma nullo pacto incohatā priori: Quinimò diuerſum, ac penitus alienum proficiſcitur, vt ſi ardens febris à bile p: fiat eiquè poſtea lethargus, cōuulſio, & dolor hypochōdrij à pituitoſa congerie ſuperadoriatur. Hic ſecūdus modus minus frequens. Largè appellatur ſuperueniens, & aliquādo priores benignos affectus ſua propria natura coniuges habet: ſed ex numeroſa cōgerie vires labūtur, & ex his oībus mixtis, quoddam malignū ſymptoma ſuperueniēs cōcitatur. Cū actio admodū lęſa vitalis. eſſe queat, nō tñ cū vltima ſpetie impropria malignitatis ſummā imbecillitatim viriū coincidit quia hæc ſemp prior eſſe deber, & exquiſita, vel ſaltem inchoata, & ita imperfecta, vt dum affectus ſuccedit, facilè ad gradum tertium redigatur. Nobis exemplum primi modi reliquit Gal. cum ſtatuat) vlcus malignum id eſſe, cui dolor, vigilia, conuulſio, delerium

Tacitæ ob. reſp.
Quomodo ſuper uenıens duplicıter fiat malignū.

P. modo.

4. Acut. 68.
5. Aphor. 58.
7. Aphor. 11. 17
Quid ſit tranſmutatio morbı, & quid ſit ſuperuenientia morbi.
Not. verba. magnos, atq: malignoſq.

2. modo.

Quid ſit ſuperueniens longe & obaliue dictū.

Ob.
Sol.

Obiect.

Exēpl. malignitatis ob numeroſa ſymp. ab eadē fore cauſa.

delerium ſuperuenerint, & ingens, veloxq; periculum mortis
» inſtat; Deinde cum febri ſemitertiana morbi eueniunt acuti
» tum præter cæteras, hæc eſt maximè lethalis: ſi tabes ſuperue- *1.Epid.3.5.9.*
» niant, vel è contrariò quintana peſſima eſt omnium: etenim, & ante tabem, & iam tabidis ſuperueniens perimit. Normam
» ſecundi ob oculos ponit, dum ait) febres malignas fieri cum comate, labore, lucis turbulantia, vigilijs, & ſudoribus. (Hæc quidem ſymptomata à multiplicibus, varijſquè cauſis propa-

1. Pror. 2.42. malignitatis ob numeroſa ſympt. à varijs cauſis.

» gantur, & demum acutis in febribus, conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum) dolores, & conuulſio ſuperexurgentia ſymptomata tum ad malignum exceſſum tendunt, túm vnà cum acuta febre ad validam prauitatem accedunt. Dum ſuperueniens ſymptoma, commune, atquè ità excedens in tertio, ſui natura, & loci affecti multiplicatur.

42. Aphor. 66.

Partes, & paſſ.

Etiam hæc ſpecies multip. & multiplicibus notis exornata, non autem determinatis, ſicuti reliquæ: hoc vnum perpetuò adiunctum obtinebit, ſigna nempè in tertio gradu præſtantia, de quibus ſigillatim tractare, non eſt præſentis negocij: ſed infra magis particulariter in ſecunda parte.

De quarta ſpecie impropriæ malignitatis, & maligni, ob ſummam virium imbecillitatem tertii gradus.

CAP. XIII.

NEMINEM fugit, virium integritatē naturaliter quatuor gradibus, veluti quatuor numeris, & vnitatibus confici, à qua perfecta recedere valeant vno gradu, vti conuenit cauſis, ſymptomatis, atquè morbis periculo vacantibus, aut duobus, aut ferè tribus in hac impropriâ malignitatis ſpecie, aut ferè quatuor, vt in periculoſiſſimis, ac propria malignitate. Semper virtutis noxa, in deffectu prę ter naturam, potius, quàm additione conſiſtit; cęteræ autem cauſæ, ſymptomata, & morbi additione, aut detractione, deffectu, aut abundantia vigent. In Athlethis ad max. culmen vires increſcunt, normè attamen naturalem non egrediuntur. Quinimò ea copioſa auctio origo eſt deffectus (de tactu verò, auditu, ac viſu nimis aucto, alia ratio.

In morbis ſine periculo vnus gradus virtutis leditur, in periculoſis duo, & fere tres, in poſſibilibus fere quatuor.

Not.

Cur virtus potius in defectu īq; nuctione conſiſtat.

Cur ſumma acutio virtutis ſit origo defectus.

Quarta itaquè ſpecies illegitimæ malignitatis, ac maligni,

ob potentem virium imbecillitatẽ, in tertio gradu noxæ; nec-non ẽt intenſionis ſpectatur. Apprimè magna lædẽdi naturales operationes, & aduerſa renitẽdi facultate potitur, deprauata, aut deficiẽs immediatè, ingẽter operãs, atq; præſidijs ſimilib⁹ reſiſtit, & his nihilo mitior inſurget, imò, quaſi ſeipsã ne-

Ob. reſp.

Quam exiguitas virtutis dr agere, & reſiſtere, & vim celeriter corrumpẽdi habere; atq; eſſe maligna?

gligens, adiuuamen non percipit: perinde non pauci atrociter intereunt, aut omnes, ſummo vitæ agitantur diſcrimine (non entia, reales affectus non gignunt) at exiguitas illa realis, & vitioſi paruitas virium quæ remanſerunt, vndiquè adminiculis naturalibus deſtituta, admodum noxiè aget, & vitalibus auxilijs reſiſtet, difficillimè ſimilia alimẽta ad ſui tutelã, & auctionem accomodata alterat, & ad ſui robur conuertit: atq; demum ſecundariò morbificas paſſiones fugat. His de cauſis, quod bonum eſt ad corruptionem cito, & valde inclinat, & velociter maxime deprauat naturã per vniuerſum corpus ex-

Sol.

tenſam. Porrò exiguitas illa, & inopia virium relicta, eſt additio noua admodum morbifica, & praua viribus neq; ſolum-

Ob. de cauſa huius maligne imbecillitatis.

2. imbecillitas ante morbum, & poſt morbum.

modo detractio, & inopia naturalium virium adeſt: Adhuc quis obijciet, ſi robur virium vſquè ad tertium gradum, confiangitur, neceſsè prius cauſam deuaſtantem oriri, & affectũ impropriè malignum, non ſolum virium labore: ſed etiam ꝓpria eſſentia, furere. (in omni malignitate vires admodum im-

Sol.

becilles eſſe, dicendum eſt; at languorem in hac quarta ſpecie præcedere affectum, Nam ob nimium veneris vſum exercitia, ſudores. inediam, ſenectutem, natiuam imbecillitatem, ea aliquando maxima infirmitas ingruit, eſtquè hæc inde origo, & noui affectus generatrix quæ facilè aptitudinem cuilibet cauſæ morbificæ parat, adeo vt quamuis leuis ſua natura morbus, aut acutus tantum, non autem malignus prorumperet; Attamen ſuperueniens corpori iam ita infirmo, facillimè vires ad præcipitem lapſum tertij exceſſus deducet, & ita malignitas ob diſſipatas iam vires prodibit.

Gal. 1. pror. 3. com. 4.

Perimeummonia, & pleuritides, quæ cum virtutis fiant im- ,,
becillitate, omnis item huiuſcemodi fortis affectio pernitioſa ,,
eſt, ſi enim ex ipſis, qui viribus valent, omnes ſeruantur; quod ,,
nemo ex eis, qui imbecillam habent virtutem, ſeruari poſſit, li- ,,
quidò conſtat, omnibus.

Lib. 5. cap. 110.

Aetius: qui ob inflammationum magnitudinem, aut fe- ,,
bris vehementis malignitatem animo liquuntur in ipſis ac ,,
ceſſionibus, & artus perfrigeratos habent, deinde etiam l. 5. ali-

L. 5. cap. 128.

quando etiam à prauis, & acribus humoribus, & malignis febribus)

bribus) malignitatem febris, à prauitate humorum, & acredine interpellat. Febris ardens ſeuera hyemetentans non quidem ſemper concitatur maligna, at tunc temporis ſolum, cum vires ætate cadentes adhuc amplius ad tertium gradum defectus rapiat, æquè de Iuuenibus, & alijs eſt ſtatuendum.

Tacite obiectio. reſp.

Hanc ſpeciem varijs in locis manifeſtauit, Gal. inquiens, fieri aliquando malignum cauſam, ob virtutem ſumme dirutam, hæc eſt eff ctus malignitatis, cauſa, ipſaque nut malignitas adeſt: a primè enim reſiſtit, & noxiæ agit.

Ex leuiria huius malignitatis, in viribus.

» Eam diſcribit Gal. per declinationem ingentem à naturali » habitu, quæ eſt defectus: quò enim magis à naturali habitu declinamus, eo magis vires labuntur, quo magis hæ dirutæ iacent, eò magis auxilijs repugnant, & deprauatè aut diminutè operãtur, & ita operãdo noua ꝓducunt, & citò, & valdè corrũpunt, quod bonum eſt id eſt vicinos ſpiritus, humores, alimenta, aut ſolida, & nihilo tandem mitiores fiunt, nempè nihilo augentur, & roborantur, adeo, vt celerem, & maximam vim ledendi, & corrumpendi bonum obtineant. Sed de his ſatis, cum iàm ſupra ſtatutum ſit. Cap. de magnitudine morbi, ipſam etiam vocari magnitudinem, ex facultate, quæ læſum corpus gubernat, dignitatis, vitæ, virium ſed multiplices cauſæ, & modi imbecillitatis, diuerſam hanc ſpeciem efficiunt, ſed potiſſimum in alteratione cordis, & vitaliũ ſpirituum hæ malignitas præpollet.

9. Meth. 13. 11. Meth. 3. Dilucidatio, & deſcriptio malignitatis peringẽtem declinationẽ á naturali habitu

Malignitas virium quot nominibus cohoneſtetur.

Gal. & Hipp. teſtimonio, Proprium, & perpetuum ſignũ huius apparet, extrema, vſque ad tertium priuationè frigeſcere. Frigus autem ex Ariſt. accidit, dum exhalatio introuertitur, natura calida exiſtens ſecundum ſe: Ad hæc ſimiliter exiguus, inbecilliſquè pulſus, humorum inconcoctio, & omnium excrementorum, & ptiuatio ingentis inflãmationis, & aliarum cauſarum, quæ extræmorum frigiditatem pariunt; aliç communes noxæ, & ſecundario aliquando concomitantes affectus ſpecies humores ſpiritus, aut ſolida propalantur. Hactenus de impropria malignitate, & maligno, cum infra hæ quatuor ſpecies magis principaliter ad febres proponantur: hoc autem in loco magis ad omnes affectus, impropriè malignos, in genere animaduertantur. Atquæ de impropriam malignitate, & maligno commemorantur, eadem benignitate, ac benigno, ſimilibuſquè affectibus conueniunt. Contrariorum quidem eadem diſciplina.

Hæc malignitas potiſſimum in corpis, & ſpirituum vitaliũ cõſeruatione locatur.

Paſſ. & partes,

2. Meth. ſum. 3. Cap. 2.

Ex frigore, pulſu, humorum cruditate nu. 3. cognoſcitur.

De

Quomodo producens propriam malignitatem, & malignam ſubſtitutam in homine excitetur, & quid, quotuplexq; ſit.

CAP. XIV.

Dup. agens malignum.

2. de gen. aīalium 4.
Quæſtiones agētis malgni.
2. De aīa. 33.

Quomodo generetur agens malignum 2. p. Ab vniuoco.

GENERANS, & agens, ſaltem cauſalitate, natura, ipſi compoſito præeſt; ſed cum eo ſimul tempore, & vnde motus, & quod totius naturæ principium, & finem continet, id efficitur primo; At agentes maligni primum ipſius operari eſt, citò velociter, & maximè corrumpere (priores potentijs actus, & operationes ſecuudum rationem ſunt in humano corpore, ſunt humores, ſpiritus, ſolida (nil aliud de eſſentia hominis malignum euadet, nequè alia actione. & agente) Dupliciterq; in eo agens malignum ſuſcitatur à ſimili, & vniuoco, dū applicata, aſſumpta, attracta, exhibita; venena, aer, cibi, potus, medicamina, & huiuſcemodi ferè vcrifica à tota ſubſtantia, totoquè genere, deleteriam vim ſuam altius impartiunt, & ad ſui ſimilitudinem ſuccos, ſpiritus, vel ſolida citò, maximè, exactè tranſmutant, vel ſaltem ſecundum quid ad ferè quartum gradum alterant. Hæc ita diré labefacta in poſterum vicem agentis præſtant, & vicina ſenſim, ac ſenſim, doloſè conuertunt, mixtum aliquod malignum, & malignam naturam efformātia (Ortus talis euenit ſpē, qnoniam talis, qui gignit, eſt.)

1. De partibus animalium t. 12. Meth. com. 24.
Ab equiuoco, 2. modo gignitur, & introducitur.

Altero modo potius æquiuocé interna productione erumpit efficiens malignum aut à particulariter vitioſis humoribus genitis ob praua cibaria, non tamen actu veneficis, vel externis occaſionibus, vel internis affectibus, aut quomodolibet corruptis ſpiritibus, aut ſolidis: Ex quibus ſingulis (ceù quodam ſeminario, valdè depoſito, & proximo.

Illud tanquam tertium, peculiari, ac determinato caloris gradu, & menſura præter naturam illius mixti, aut viuentis, quod corrumpitur, & naturali terminante, & copulante, illius, quod fit, in actum promouebitur: Quemadmodum ea, quæ exputri gignuntur, aut calore ſolis ac ſtellarum, aliqua cōſtellatione, motu, & huic neacutiſſimo, & remotiſſimo omnium formarum opifice. per aerem, & aquam diffuſo, & particulari

reddito

reddito mixti generandi ; aut ſingulari caliditate ſegregatá mixti, quod diruitur, putreſcituè, vt ex humore putreſcente, vermes in inteſtinis, & ex cadauere muſcæ gignuntur.

Quapropter acutè agens in corpore malignum recenter excitatum, his modis: Verum ſpiritus omnes, vel vniuerſi humores, vel ſolida cuncta, hac conditione pollucentur. (cui natura, ſtante vita, non aſſentitur.) vel horum portiũcula (quod frequentius euenit) veluti ſi portio bilis maligna euadat, ſanguis immunis exiſtat: ſe portio ſpiritus vitalis, non totus, aut animalis, ſi iecur, & non cor, & amplius vel huiuſcemodi cõditio ſecundum quid, & diſpoſitiuè tantum inchoat, quãdo ſpiritus, aut humores, aut pars aptitudines malignas in ſe obtineat, vel exactè, & perfectè ſtatim erumpit, & adeo ſæuit, vt humor, vel ſpiritus, vel membrum malignum illicò euadat. Quoniam, dum omnino vniuerſum corpus, omnis humor, totus, ſpiritus propriam naturam penitus amittet, ac inſegnè æquatur veneficis, complexionali natura quoad vltima qualitatum actiuarum attributa, & ſubſtantiali, quod vltimam ſubſtantialis agentis tramutationem (non autem gradu, atq; alteratione, & ferè adhuc ſub latitudine humanæ proportiõnis, & harmoniæ quadantenus manet) tunc perfecta traſmutatio, corruptioq; illius membri, vel humoris, vel ſpiritus, propriè maligna fit, neque amplius forma, & organa naturalia in huiuſcemodi, perſeuerãt, neque humanæ ſymmetriç, ac mixtiones; ſed his deſinentibus, ſedem illam iam optimè prius diſpoſitam, altera veneficis ſimilis iure merito, occupat.

Not.
Aut portio humani corporis, aut totum inficitur malignitate propria.

Cur totus homo viuus, neque pars eius propriè venenum nõ fit.
Dub.

Sol.

Quale itaquè, & quotuplex agens veneficæ ſubſtantiæ in nonnullis animalibus, ſcorpione, Viperis, plantis, anacardo, napello, ac foſſilibus, argento viuo, arſenico, gypſo inueſtigatur, quod in ijs non aliud agnoſcitur, quàm alterans, concoquens, generans, ac genitum conſeruans, tale, ac totuplex horum quibuſdam ferè ſimile in hominibus concitabitur, vt aliud rabiem caninam, rabidiq; canis facultatem æmuletur, aliud anacardi, aliud Torpedinis, Baſiliſci, Vipere, napelli, atquè ſimilium veneno adæquetur, eiuſq; vires, & actiones à tota ſubſtantia, & forma ſubſtãtiali, homini maximè, & acutè, non autem chronicè aduerſa expandat, Præter aliquando manifeſtas exuperantes qualitates: reliquè verò formæ non ita citò (vt venerea lues) necita vehementer, ſed placidius corruptiuæ, ac ferè venificę non maligno, nomine notantur: ſed ſolummodo

Partes.
Cur venenum manet in animalibus & plantis, & eis non nocet.

L. De conſt. Art. tit. 30. 6. de locis affect. 5. 12. Met. 1. de diff. feb.

Quomodo malignæ ſubſt. & proprietates occultæ aliæ acutæ, & aliæ cronicæ ſint.

Cur non de venenis agendum, et quomodo hæc à malignitate diſtant?

lummodo à tota ſubſtantia inimicæ dicuntur, & ab occulta proprietate, ſpetie, & qualitate appellantur. De quibus non in præſentia, ſed de acuto maligno agente, à tota ſubſtantia, & tota forma, agimus. Quemadmodum etiam nec de venenis agendum, quia in quarto gradu ſunt, & in extrema agendi efficacia, neq; tractatus de venenis, neq; de lue gallica, neq; de chronicis à tota ſubſtantia cum his acutis ſunt confundendi, vt pleriq; abſq; methodo, & ratione præſtarunt.

De legitime maligna ſubſtantia, malignitate, atquè ſpeciebus generatim ſeù de peſtilenti ſubſtantia, & peſtilitate, & eius ſpeciebus.

CAP. X V.

SVBSTANTIAE eſſe contrarium non videtur, nequè formas ex Ariſt. ſubſtantiales inuicem agere, intendi, & remitti. Non propriæ ſubſtantiales formæ, vt numeri indiuiſibiles nullo pacto intenduntur, opera verò earũ intenſionem, & remiſſioné præſeferunt, minuuntur, deprauantur, auferuntur, vt patet medica in arte, quæ actiones formarum ſubſtantialiũm quartæ facultates appellantur. De quibus Auerr., Theophraſtus, & Gal. copioſe tractarunt. Sunt igitur facultates quartæ admodum manifeſtæ, quarum inuicem actio quarta, ſicuti primarum càliditates, frigiditates, eſt prima calefactio, & refrigeratio, ſecundarum attenuatio, tertiarum vrinæ prouocatio, adhuc vſquè, multis in rebus manifeſtè explorantur: ſed hæ inuicem agentes eiuſdem ſpeciei ſpecialiſsimæ, numero tamen diuerſæ, vt forma Reubarbari in formam Reubarbari, hominis in hominem, canis in cané, Theriacæ in Theriacam, non operantur: Enimuerò licet Canis alterius canis carnem comedat, & homo hominis, vt Scythæ, Antropophagi, attamen, tunc verę carnes ſpecie diſſidér, viuens vna, mortua eſt altera, ſolaq; mixti forma permanet: (de odio verò, & amore acquiſititio, vel naturali hominis in hominem, Agni in Agnum, lupi in lupum, alia quidem ratio in formis cognoſcitiuis, & actionibus, quę electione, imagi-

2. coll. 7.
5. Coll. 21. 1. de cauſ. Plant. 23. 9.
3. De ſympt. 14. 15. 16. 17. 18.
Quomodo formæ eiuſdem ſpiritus ſed num. diuerſæ agant, & patiãtur.

natione,

natione, naturali inſtinctu, conſuetudine, vel alia de cauſa concitantur.) Deinde mixtorum ſimilium, vel diſſimilium partium, & danteseis eſſe ſpetie diſſimiles, genere tamen ſimiles inuicem actionem, & paſſionem moliuntur, vt Reubarbari Scammonij, Aloes in Bilem, ellebori nigri, Lapidis Lazuli, Armeni, Epithymi, Polipodij, ſenæ in melancholiam, Agarici Hermodactilorum, Colohynthidis, in pituitam, iecoris, & viſceris hominis, alteriuſuè animalis in ſanguinem, & alimenta, magnetis in ferrum, Theriacæ in hominem, veneni in hominem, vel alia animalia; diſſimiles ſpetię ex Ariſtotele, etiam materia ſignata, qualitatibus, organis ipſarum formarum diſcordant. Adeo vt mixta, diſtincta ſpetie, & maiori, aut minori reſiſtentia agant.

Quomodo formæ diſſimiles ſpecie genere tamen ſimiles agãt & patiantur inter ſe.

Naturales formæ ratione tamen ſeparabiles, vt inquit Ariſt. (de quibus potiſſimum ſermo nunc eſt) mutuo corporali cõtactu, vel ſpiritali qualitatum, vel virtutis agunt, quæ dicitur propria qualitas emanãs à toto compoſito, & vt à ſole lux, pręterea diſsimiles genere, & ſpecie inter ſe agunt forma immaterialis in materialem, Angelus in phantaſiam hominis, vel corruptibilis in incorruptibilem phantaſia in hominis intellectum; Verum diſsimiles ſpetie, vel ſpiritali effluxu, vel virtute inuicem actiuæ videntur, & æquales vigore, & efficacia agendi inter ſe, & reſiſtentia, dum vna non ſuperat alteram; Quemadmodum inter medicamenta temperata, & corpus temperatũ actio quædam in ſe excolitur; vel inæquales efficacia, & reſiſtentia vigent. Sicuti formæ ſunt diſtinctæ ſpecie, ita ſubiectũ qualitates, quibus formæ vtuntur, diſsident, nõ ſpecie, ſed numero, gradu menſura, & æqualitate Iuſtitiæ. Hæ inęqualitates formarum, modo in primo gradu, & tribus eiuſdem gradus manſionibus ſpatiantur, vel ſecundo, vel tertio, vel quarto.

2. Phyſ. 12.26.

Quomodo diſſimiles genere, & ſpecie agãt inter ſe, & patiantur.

Cur diſſimiles ſpecie, ac æquales vigore agãt inter ſe.

In æqualitates variæ formarum & organorũ actionum origines.

In primo gradu ſunt inęqualitates corporis, plãtæ, animalis, iecoris, omniumquè membrorum, cum alimentis, ſuccis, & humorib. Ipſæ etenim, diſsimilis, & maioris efficaciæ in agendo, alimenta minori actiuitate, potentia, & minori reſiſtentia, qualitatibuſq; prædita, in ſui ſubſtantiam conuertunt, Ex Galeno de ſpecie in ſpeciem mutatur, velut cũ panis, alica, oua in ſanguinem, ſanguis in carnem, & oſſa alteratur, & tranſmutatur: Ex Ariſt. magis patiuntur, quàm agunt, alimenta à corpore viuente: alia ęqualiter, & patiuntur, & agunt, vt media medicaméta cibalia, alia magis agunt, quàm patiuntur, vt ſoluen-

3. Simpl. 4.

4. de gen. ani. 3.

Quæ magis, aut quæ minus, aut quæ æqualiter patiutur, & agunt inuicẽ, & qbus de cauſis hæc cõtingant.

tia à forma, venena, & huiuſcemodi (generare ſanguinem, oſſa, carnē ſpiritus vitales, animales, ſperma, & lac à Gal. ſæpè

Quomodo formæ ſubſtantialis, actio diſtinguatur ab inſtrumentis eius formæ ſubſtantialis.

organis calori, & intemperiei tribuitur, at formæ ſubſtantialis, & animæ vegetatiuæ principaliter eſt opus qualitatum verò inſtrumentaliter (faciliora in alimenta mutātur, in primi gradus prima māſione collocata, difficiliora in ſecundo, difficillima in tertio. Propè finem primi gradus, & principiū ſecundi,

2. De Anima 34.

Cur lenientia in 1. gradu exprin. ſecundi.

ſedem occupant lenientia, caſſia, manna, ſuccusq; roſarū, (nā aliquando victa obſeruantur tū ratione corporis robuſtioris, tū ratione minimę copiæ medicamenti,) vis galli, vis Braſſicę

Cur medicamenta purgantia in ſecundo gradu.

primū pruna damaſcena, oximel, ſerū caprinū. In ſecūdo gradu medicamenta purgātia (nō deleteria, Præcipitatū, Antimonium) ſed benigna, in prima manſione collocantur, Aloe, Reubarbarū, ſena, Epithynum, polipodium, ſemen vrticę; in

Quæ in 2. & 3. manſione, et cur.

ſecunda, ac tertia manſione Colocynthis ſcāmonium, elleborus, Turbith, lapis armenus, & lazuli, & reſpectu humorū, & totius hominis viuētis, ac mixtionis eius, formas maioris vigoris in agendo, & maiorē reſiſtentiā obtinent, ita vt vndequaq; ab humoris, & hominis forma inuicta ſuccos generica ſua forma prolectant: Quæ generica forma, illa proprietate, & actione alliciendi talem ſuccū, & non aliū, caloris proprietate, & determinata menſura fruitur, niſi purgantia excedant (fit.n. tunc ſuperpurgatio) remotè à vi cœleſti, & influxu, vt aiunt Meſues, et

Quomodo agunt purgantia medi. Cōciliatio Ariſt. in Probl.

Auic. atq; ī cococtione ſm̄ qualitates, & inſuperabilitate à corpore nr̄o, materialiter, vt ait Ariſt. organicé, & ſola caloris proprietate, & eius mēſura (purgantia qm̄ oīa calida, & aperiētia venarū ora ſunt ex Auerroe): ſed potiſsimū à forma ſubſtantiali generica, tali caloris proprietate, & menſura organicè directa,

P. de part. animal. 3.

nulla differentia cōis eſt. (Ariſt. teſtimonio) quod ſi ita fieri poteſt, vt non cōis, ſed indiuidua ſit, conſtat, quæ diuerſa ſunt ſpecie animalia, in eodē p illā quidē cōmunem contineri: oīa .n. ſingularia in vsū medici veniunt: ſed attractio ſuperius enarrata rōe ſimilitudinis fit ex Gal. in medicamētis: (diſsimilitudo

Dubitationis de actione medicamentorum.

Ob.

Sol.

.n. oīno cōtraria, tanq̄ venenū, læderet). ſed quomodo ſimilitudo, & diſsimilitudo agūt ſi diſtāt ſpecie? eſt quidē diſsimilitudo ſpecierū inter ſe & organorū; in terq; diſsimilia reperit̃ ſimilitudo, & cōueniētia mutua in generica forma, ī ſpecie verò

Quæ ſimilitudo, & diſsimilitudo inueniatur inter medicamentum, et corpus humanum. & cur.

Ob.

diſtātia: ſed denuò quis arguet. Quōmodo gērica forma agit, ſi purgātia conueniūt genere Agit Determinata facultas agendi, determinata aptitudo materiæ, & cōueniēs applicatio; non

quælibet

quælibet aptitudo recipit, nec quælibet applicatio: ſed in determinato tempore, mora, & ſitu. Præterea aliqua, etiam diſſimilitudine attrahunt, tanquam inimica: Multa alia alterantia, tranſmutantia, mouentia, vel tractu, vel pulſu, vel retinentia à formæ proprietate totius ſubſtātiæ, & occulta vi, & vel extra appenſa reperiuntur, vel intus, aſſumpta, lapis Bezoar venenum expellit, corallina vermes, lapis nephiticus Tiburonū, lapillos à renibus, & veſica, cornu vnicorni venenum attrahit, lapis Herculeus ferrum, caro ſcorpionis, & viperæ venenum eiaculatum, Dictamnum Cretenſe ſagittas; retinet lapis Ætites fœtum, & ſanguinem alterat, Hyacinthus hominem à peſte, & fulmine liberat, honores, diuitias, atquè prudētiam auget: Saphirus peſtiferum tempus naſci vetat, electorius in ventriculo decrepiti Galli inuentus; bene fortunatum, & ſalacem hominem facit: innumera alia à forma, & totius ſubſtantiæ proprietate, Cardiaca, Cephalica iecoraria, Theriacalia inueniuntur, quæ in cor, cerebrum, & iecur agunt, vt iecur lupi, Pulmo Vulpis, cerebrum paſſeris, Theriaca, Lapis Bezaar, Lapis Armenus, & plura alia, humanum corpus potius alterantia, quàm perfectè vincentia (excepta actuatione.

In tertio gradu ſunt inuicta ab hominis natura, vel animalis, vt fœnum, ligna, lapis, metalla, non tranſeuntia in alimentum, nequè alterantia, nequè purgantia à forma; & media, tū propter dotem, tum propter ſingularem naturā, vt Antimonium, & Præcipitatum, impropriè; maligna ſubſtantia, & mixta à tota forma contraria, vt lues venerea, aura maligna à pede, & canina rabies, quæ potius chronicè lædunt. In quarto gradu, & prima manſione malignæ proprie ſubſtantiæ, acutę, velociterquè operantes enumerantur, & tandem in manſione vltima ſimpliciter, & abſoluta venena (non ſecundum quid) reponuntur, de quibus non eſt agendum, & confusè nonnulli hanc tractationem de malignitatibus cum venenis egerunt: omnino ignorantes diuerſitatem inter hæc, omnino inſcientes diuerſos effectus, & paſſiones horum.

†

Cur in 3. gradu deleteria, & inuicta à natura humana.

Cur in 4. gradu venena, & malignæ, & peſtilētes proprietates, & formæ ſubſtātiales acutæ.

De rationibus, & auctoritatibus, malignitatem ſubſtantiæ, & propriam, atquè eius ſpecies, & modos agendi comprobantibus.

CAP. XVI.

IN mixto valde aduerſo temperiei, compoſitione, & vnitati humani corporis ſubſtantialis forma, materia, qualitates, ac proprietates ſingulorum experiuntur materia, & forma, ad aliquod ſibi inuicem determinata organa expetunt; Quid igitur cenſendum? qualitatum proprietates, à ſecundo vſq; ad ferè tertium ordinem, impropriè malignitatem parere, formam verò dantem eſſe.

2. coll. 7. Tria in mixto inueniuntur, forma ſubſtãtialis, materia, & qualitates, & tres horũ proprietates actiua, & paſſiua.

Præcipuũ operãdi, & p ſe aliud trãſmutãdi, auctorẽ torpeſcere; Atquè qualitatum proprietatem, gradumquè illum determinatum qualitatum elemẽtorum, ſimul refractarum non agere? Iure, cum adoritur natura vehementer agens, & inde lędens ob ſummam eius efficaciam, & vigorem agendi in aliud, ac reſiſtentiam patiendi ab alio, illa ſubſtantialis propriè malignitas dicitur, & ab hac forma proprietas, immediatè maligna emanat, quæ neceſſario ipſam ſubſtantialem formam ſequitur. Iure igitur propter genericam proprietatem, validum periculum, ſeù prauum exitium portendit, hęc horribiliora, & frequentiora adducet, & maiorem numerum ęgrotantium interficiet: quoniam cæteris potentior, diriorq; præſtat: Iure eius cauſæ, & principia generationis diſtincta. morbi, ſymptomata legitimè, ac ferè malignè erant, & à reliquis ob eius vehementiam grauiſſimam, ſæuiſſimamq; ſeparantur. (quæ abſquè accidentibus, ac organis non operatur) Gal. atteſtante: Alterationes, mutationes in aliam eſſentiæ ſpeciem fieri non ab alio propriam, quàm calore, frigore, humiditate, & ſiccitate: Attamen effectum acutum morbum, aut acutum ſymptoma, non formaliter malignum, & occultum producet: (ſed huiuſcemodi fortaſsè dicendum ratione proprietatis qualitatum) de qua proprietate infra.

Deſcrip. proprie malignitatis.

Effectus formæ ſubſtantialis acute malignæ qui ſint.

Dilucid & cõcili atio pluriũ locorum Gal. Hipp. Græcor. Arab. 3. de ſimpl. medicamẽtis facul. 4.

Tacitæ ob. reſp. Quomõ. malignitas propria quæ eſt ſubſt. producat morbum, aut ſymptoma quæ ſunt accidentia.

Idcircò generatim deſcribitur malignitas, aut peſtilitas ſubſtantia ferè venenata ſemper, citò, acuteque corruptiua,

forma

forma mixtionis humanæ. Hæc ſubſtantia maligna, & peſtilitas in homine, & extra hominem gignitur, ac mixtum, humorale, aut magis ſpiritale, ſed ferè venenatum: non autē abſolute venenum à forma, neque .n. ipſa ita immaniter, & efficaciter, velociterq; agit, atquè corrumpit, ſicuti abſolutè venenum ſummé corruptiua dicitur, quia non actu ſemper, atquè ſimpliciter abſolutè agit, licet magna eius, præcipua ratio diſconuenientię, ac diſſenſionis in ſubſtantia, & accidentibus ſit (relicta Antipathia) eius ſummus actus, vigor in tranſmutando non abſolutè quodlibet, ſed in reſpectu per ſe tamen, ac propria ratione hominis temperiem, compoſitionē, vnitatem citò, non aūt chronicè vincit, propriamquè ſpeciem imprimit. Ita hæ duæ naturæ, humana, & maligna à ſe inuicem pelluntur, & auertuntur, methaphyſica contrarietate, & diſparatione formarum, mutua diſſimilitudine. Hæc varijs nominibus inſignitur, aura, ſpiritus quidem tenuis; ſpiritualis ſubſtantia, qualitas realis, vti ea à Baſiliſco, & Torpedine fluens, humidum mole minimum, facultate deleteria maximum, ob eius varios ſubſtantię modos tenuiores, craſsiores, ſpiritales, corporeos, incorporeos, immateriales, & agendi virtutes, vocantur porrò ceù proxima origo, & primus affectuum peſtilentialium, & legitimè malignorum auctor generatur propter interna ſeminaria, aut externa.

Generat in homine, & extra hominem.

Cur non in ſe, ſed in reſpectu ad hominem dicatur malignitas, & peſtilitas.

Vnde oritur actio varietas, interitus, et generatio omniū rerum.

Primæ verò diſpoſitiones ipſius abſquè omni corruptione præcedunt, non ſine tamen ingenti mutatione, & alteratione, & caloris natiui imbecillitate, vt nouum maleficumquè compoſitū exurgat, in quo humana harmonia penitus deturpatur: Etenim ſi humor, vel ſpiritus, vel pars cōtinens in hanc ſubſtātiā malignam, aut peſtilentialē, aut maximę viciatā deſinit, neceſſarió harmonia qualitatibus, & proportioni, humanæ ſubſtantię accommodata priuatur, vt non poſſit dari in homine hæc malignitas, quin natura humana maxime ad fere quartum gradum langueat. Ex his equidem conſtat, Alexandrinum, & alios Gal. aduerſari, exiſtimantes, hanc non in corpore gigni, & ſi creatur, vna cum putredine ſemper ſubſiſtere; quæ ſi pereat, ipſam quoquè concidere. Multa apud Ariſt., & Gal. corruptioni obnoxia videntur, corruptaque manent, ferè veneficè agunt, abſquè annexa putredine, (ſi aliqua ex parte membri vis debilitetur, adeo vt, is, qui adiacet, ſanguis illi potius onus ſit, quàm alimentum, illud eueniet, vt corrumpatur,

De prauijs diſpoſitionibus, 7. Meth. 13.

Q. An malignitas tantum à putredine oriatur.

1. Aduerſus Gal.

aut

aut ſi calidior ſit facilè putreſiat) ex his verbis, ſanguis aliquã-do abſquè putredine corrumpitur, aliquando verò abſquè corruptione putreſcit. Nequè prætérea ex Gal. ſemper interfi-cit, pauci quidem ab ea inquinantur, nequè ſi corruptione vio-lat, febrem, citatis locis ſtatim neceſſariò accendit. Syncope, & palpitatione aliquãdo tollit, diaphoretico ſudore exanimat, apoplexia, & epilepſia fatigat, & alijs modis necẽ infert. Diuer-ſimode varia, varios modos corrumpendi, & enecandi exer-cet, formæ quidem eiuſdẽ inter ſe ſpeciei, ſolum numero dif-ferentes, æqualem eſſentiam, actionẽquè oſtentant: at diuer-ſæ, & diſſimiles ſpecie, æqualem, vel ſuperiorem, aut inferio-rem efficaciam, & impreſſionem, manifeſtant, in homine, hæ ferè venificè particulariter, non autem abſolutè excedunt, quarum formarum actio, & repaſſio, intenſio, & remiſſio in tempore fit, tum propter materiam reſiſtentem, in qua, & in quam operatur, tum propter inſtrumenta, quæ ad ſui ſimili-tudinem, & proportionem etiam rediguntur, quæ ſi auferan-tur, minuantur, deprauentur, aut omnino tollitur actio, aut imminuta, aut deprauata, conſpicitur; & tandem ob diſpa-ratam formam. Propter hos igitur actionum modos, præ-uias aptitudines, & certos gradus morbi occulti à forma no-men vltimi finis, & generandi, recipientes exordiuntur, non autem propter eſſentiam, in ſe conſideratam earum formarũ, indiuiſibilem. Hac ratione corruptio, & generatio, non ab-ditus morbus à ſubſtantia, & formali proprietate, aut ſimilis ſanitas ad eam pertinet.

De modis agẽd. 6. de loc. affect. p. Pror. 3. Epid. ad Piſonem l. de Antid. 9. ſimpl.

Cur non formæ, ſed actio, & paſſio earum intenditur, & remittitur, & quomodo.

Dub.

Sol.

6. Phyſ. 32.

Veriſſimum quoque eſt, adhuc, rebus omnibus, peculia-rem quandam mixtionem innaſci, & quid erat eſſe, & pro-priá eiuſcemodi formaliter ſunt, quales conſpiciuntur: Atquè quaſdam proprietates, ſapientiſſimis Philoſophis incognitas, pariter malignam propriè ſubſtantiam, formam de potentia materiæ eductam, materialiter agentem, organis corporis, & in aliam formam minoris gradus, & inferioris efficaciæ: (ab excellenti ſenſibili corrumpitur ratio ſenſus, ſicuti ab excel-lenti intelligibili perficitur intellectus: Ab effectu notiori, & ab actione vehementi, & impreſſione ſuæ naturę, aliquando ſummè corruptiua dicitur, aliquando ſummè putrefactiua. Prętereà alia determinatũ locũ offendit, alia indifferẽter alia intus ſponte gignitur, alia ab externis veneficis impartitur, & varijs ſpeciebus diſtincta (at nobis occultis) ſolum generico nomine

Partes, & diffe. quot.

Quomodo egeat organis ad operandum.

Ariſt 3. de Anima. 7.

nomine appellatur, Annexas quidem etiam qualitates calidas, frigidas humiditas, & ſiccas, vehementiores habet. Proinde, quæ à forma agunt, & apud Gal. tota ſubſtantia agere, producere, corrumpere, totaquè ſpecie oculta proprietate ſubſtãtialis formæ, vel vltima qualitatum gradus, vocantur, quæ variè dicta in vnum conſpirant in pauciſſimis, & propè nullis tota ſubſtantia, maximè deleterijs perceptis, in quibus calor, aut frigus non exuperet, non aliter reis totius ſubſtantiæ ferè veneficæ depræhenditur, quàm vel ex eo, quod nulla in eo manifeſta qualitas, præualeat, nihilquè eorum ſuperueniat, quæ venena manifeſta ſectantur, vel per experientiam, nec tolli primo, & per ſe à qualitatibus contrarijs, ſed tantum ab aduerſa ſubſtantia, Allexipharmaci. Non enim actio ſcammonij, bilem euacuantis, à qualitatibus manifeſtis lactucæ abolетur: deindè conſequutiuè frequens, & maximum periculũ, aut diram necem parit: ſed interitum frequentem moliri, aliquãdo etiam epidemius Anginis, pulmonarijs, pleuritidibus, abſquè malignitate, ſed ob neceſſitatem reſpirationis, & cordis motum accidit: & penitus nihilo mitiorem fieri medicamentis, bonos ſpiritus, humores ſolida maximé, & acuté corrumpere, non ſolum celeritate, & copia, ſed acuta deturpatione humanæ cõſtitutionis, temperiei continui compoſitionis, coloribus nigris, liuidis, frigore extremorum, prauis affatim odoribus, putrefactione partium, virium ſummo præcipiti lapſu, vehementiori, celeriori, ac diuerſo modo, quam manifeſta venena gignere qualitatibus ſolent.

Dilucid. quid ſit agere à tota ſub. ab oculta propria qualitate eud.

Paſſiones totius ſuſtantia propr. malignæ.

Nota

Obiect.

Propriè malignitatem, & malignam ſubſtantiam inueniri.

CAP. XVII.

INTERIM (quamuis ſpontè concedatur) poſitiuam contrarietatem ſubſtantiarum non inueniri, ſed reliquas iam enarratas diſconueniẽtias ad deſtruendũ, & dimoliendum aptas, atque præterea actiones ab accidentibus, & à qualitatibus, atquè notis venenis prauas, & maximè lædẽtes proficiſci: non idcircò euenit, ſubſtantiales formas, earum potentiam immediatè emanantem, & proprias, determinatas, atquè ſpecificas

Subſtantiam non habere poſitiuè contraria.

Sed actionẽ vehementiorẽ alia.

ċificas actiones non eſſe à qualitatibus elementorum, eiuſquè operationibus diſtinctas; niſi velimus ſententiam Stoicorũ, Parmenidiſq; ab Ariſtotele exploſam renouare, agnoſcentium ſolum accidentia, & materiam: Quam denuò Portius, & Teleſiani inaniter ſuſcitarunt. Ait Ariſt. genere, & materiâ diuerſa, neq; eſſe contraria, neq; inuicem agere, & pati, neq; ſe interimere: at actio lactucæ, & ſcammonij, & actio formæ veneficæ, & qualitatum diuerſa manifeſtatur. Verum obijciet quis dixiſſe Galenum nullum animal interire, quin cor ab agendi munere ceſſet, nec fieri poteſt, vt ceſſet cor citra maximã intẽperiẽ, ſiquidẽ nõ ſimpliciter, quã pareſt, aut calidius, aut frigidius moneri deſinet; eodem modo ſi medicè ſiccum, aut humidum euadat. Quare omnis mors à qualitatibus manifeſtis, minimè ab actione ſubſtantialis formæ proueniet: non neganda Galeni iam dicta, ſed origo motus ceſſationis, principaliter ab actione formæ ſubſtantialis fit, actum ſecundum formę cordis vincente: Quam victoriam inſtrumentalis intẽperies calidior, aut frigidior, ſiccior, aut humidior, cõcomitatur: Si materia in compoſito erit ſubſtantia cur forma nobilior aſſiſtet accidẽs? Nõ ne actus, & potentia ſunt eiuſdẽ prædicamenti? Non ne vocatur compoſitum ob eſſentiam determinatam, & ſpeciem ſubſtantialem? Non ne materia perficitur ſubſtrata trãſmutationibus? Cur ab accidenti viliori? Portò dicendum actionem fieri à qualitatibus, & qualitatum proprietatibus determinatam ſubſtantiam, ferè veneficam ſignantibus, tanquam ab organis, idem ab ipſius reali forma, virtute, & potentia, quę realiter ab ipſa non diſtinguitur (alia enim, eſt potentia emanans à forma, alia à materia, & alia ab organo, & compoſito, & alia mixta ex his omnibus) tanquam à principali actiuo particulari, 3. ab his omnibus, tanquam ab adæquato: quæ perfectiſſima integralis, realiſquè actio, vti ſuppoſitorum vocatur, quæ non tantum à determinato gradu, aut primi, aut ſecundi certoquè, & refracto, aut totius temperamenti, aut ſecundarum, tertiarumquè qualitatum, nequè demum à materiali mixtione propriè paſſiua oritur. Primi nanquè gradus ſecundi, certi, aut totius temperamenti effectus, abditi concentus qualitatum primarum, atquè miſcela, & refractio illarum proprietatum, vterquè ille gradus, & ſi quo ad vltimam differentiam, menſuram, harmoniam, atquè miſcelam reſultan-

Pri. de ortu. tex. 49. & 51.

3. Simpl. 18. Dub. Cur. videatur, & quomodo õnis actio fiat à qualitatibus, & nõ à forma ſubſtantiali.

Sol. queſt.

Conciliatio de actione.

4. potẽtia à quibus omnibus oritur actio.

Cõtrã eos qui aſſerũt omnia fieri à temperamẽto, vel eius determinato gradu.

tem ex

tem ex primis qualitatibus talis,ac tantæ proportionis ignoretur; non alius tamen ex arcanis Philoſophiæ, quàm ex mutua inter ſe qualitatum,non ſubſtantiarũ (vt nonnulli arbitrantur) (cum ſubſtantiæ non ad accidentia, nequè ad temperiem, ſed ad generationem, & corruptionem attineant) elementorũ actione quàm calidus,frigidus,humidus; ſiccuſquè elucet, rarus, denſus,purus,lucidus, leuis, grauis,coloratus, ſapidus, etiam talis,ac tantus exiſter, ſicuti ex graui,& acute proportio harmonica,ſonuſq; dumtaxat eliditur, & reſultans ex quatuor, vel quinq; vocibus, ſub ſono tamen audibili deprehenditur, & non vltra proprias vires agit; nequè pariter qualitates primæ operantur,vel diminutæ,vel refractæ,vel excellenter,niſi ſecundariò,& organicè, dùm formæ ſubſtantialis inſtrumenta ſint, nequè accidens,ſubſtantia,nequè ſubſtantia accidens euadet, atquè tandem eiuſdem coordinationis potentia, & actus exiſtit. Equidem omnes incognoſcibiles gradus,qualitatum refractarum à contrarijs qualitatũ gradibus, non à ſubſtantia tolluntur,ſicuti actiones formæ ſubſtantialis non à qualitatibus primò,& per ſe, ſed ab alijs actionibus ſubſtantiæ deſtruũtur. Amplius, nec aliæ actiones,& opera a qualitatibus elementorũ per ſe primò,vel ſecundariò,vel tertiò, vel inſtrumentaliter, & organicè prodeuntes numerãtur ab Ariſt., & Gal., quàm calefacere,& refrigerare,exſiccare,humectare,attenuare, rarefacere,condenſare, emollire,attrahere,repercutere, concoquere,terminare,gignere, putrefacere,& ſimilia, nequè aliç qualitates,nec alia corpora ſimplicia elementorum,quàm quatuor (niſi præter odorem, ſaporem, colorem, & ſonũ, qualitates tãgibiles,& præter quinq; ſenſus,alia obiecta,& alij ſenſus de nouo confingantur) & niſi præter cognitas qualitates,alia noua in elementis, aut mixtis ab alijs reſultans, excogitetur. Quæ cum ſenſibus noſtris vſquè adhuc obuia nec nõ viris ſcientiarum parentibus; innotuerit figmentum cenſendũ venit: Omnes miſcellæ colorum determinatè,ſaporum,& odorum,& ſonorũ à viſu,guſtat odoratu,audituq; cognoſcentur,quotquot ſint meatus,quanti,& quales,ſitus,cauitas,numerus,magnitudo,figura, raritas denſitus,color,luciditas: Omnia hæc, & alia nouas miſcellas, temperamentorum, conſequentium temperiem, & adhærentium cõpoſitioni producunt nouoſq; corporis habitus faciũt organicè formis accomodatos,attamẽ ſenſibus dignoſcũtur,& manifeſté agunt. Patet, Horologium non à

Ex libro vocum confirmatur oẽs per tres, & earũ actiones eſſe ſenſibiles, & bonſibus ſubiectas, ex prima auctoritatibus, & rationibus.

2. de aĩa. 132. 133.

Ob. & reſp.

Ob. reſp.

In virĩs auctiſt.

4. de Cælo inſtantia.

temperatura,ſed neque à ſitu,numero,atquè figura rotatum, primò moueri,ſed ab impellente,& graui,tanquã in loco præternaturam redacto: reliqua quidem ad bene eſſe coadiuuant ex Ariſt. Doronici puluis,ſubſtantia,& aqua, habebit nè eoſdem: mer ſitus,figuras,magnitudines,& meatus raritatem,& denſitatem: non certè,attamen ille puluis, & aqua, & ſubſtantia,canes interficiet:ſic venena alia:nõ igitur à figura tantum, ſitu,numero,& magnitudine,raro,& denſo, ſed temperie, & his organicè,at forma ſpecifica, principaliter operantur. Ab intellectu per ſe primo ſenſibile non percipitur, omne namq; quod eſt,vel ſenſibile,vel intelligibile eſt, intellectus, forma formarum,ſenſus,forma ſenſibilium:Et ad ſenſum omnia iudicamus ſenſibilia; qui non ſentit aliquid, nihil vtiquè addiſcet,nec intelliget. Quarè cum non noceat,vt calida, frigida, humida,ſicca grauia,acuta,odorata, ſapida,colorata, ſonora, immoderata, non igitur à qualitatibus nocet nec vt ſenſibilis qualitas. Deinde Ariſtoteles contra priſcos, ſtatuit, calorem non gignere carnem,non alere,non augere,ſed horum omniũ concauſam eſſe; animam autem principaliter dominari,à qua calorem ſubripere proprium eſſe, minimè Philoſophiæ congruit: Cum accidens nihil eſſentialiter à ſubſtantia mutuitur, & quælibet naturalium corporum eſſentiæ, ſiuè animatæ,ſiuè inanimatæ per ſe alterandi,aut frigi faciendi, aut humectandi aut calefaciendi vim non habeant, vnde ignis, non vt ignis, ſed vt calidus,calorem impartit, & huiuſcemodi opera ſolum primis qualitatibus, non autem ſubſtantialibus formis, & adhuc minus animabus conueniunt.

Conciliatio quomodo actio à forma, & quomodo in temperie, & reliquis accidẽtibus dicatur fieri.
3. de aĩa 33. 38. 39.
4. Meteor. ſum. 2. cap. 1.

2. de aĩa 41. 42.
1. de reſp. c. 2. 3. 4.

Cur qualitates, et accidẽtia nihil ꝑ ſe propriè eſſentialiter à ſubſtã tia mutuentur.
1. De gen. tex. 55
1. de ſenſ. cap 4.
Ignis 2. conſ. vt ignis, & vt calidus.

De auctoritatibus, rationibus, & experimentis propriam malignitatem, malignam ſubſtantiam, & eius agendi modus inueniri.

CAP. XVIII.

AVERROES formam ſpecificam, proportionem quandam qualitatum elementorum appellat (elementorum inquam, non qualitatum) quia licet hæ qualitates ſint manifeſtæ, occultam tamen ob tranſmutationem, operationumq; plurium quia productiuæ ſunt denominari formæ ſpecificæ,& occultę queunt, & elementa non ſolum qualitates

5. Colliget. 18. 21 23. 2. coll. 7. auenz lib. 1. trac. x. c. 4.
Elementa habẽt formas, ſubſtantiales, q̃ltes, & materiam p. contra nonnullos.

ſed

ſed formas ſubſtantiales, & materiam obtinent: ideo Gal. ſępè elementorum alterationes vocat, & ab illis ineffabilem, & occultam qualitatem oriri: quæ prout talis, vel tantæ proportionis ignotæ eſt, etiam ibi ſub qualitatibus collocatur & Auicenna etam actionem qualitatum, & caloris ab actione totius ſubſtantiæ ſeparat, inquiens Bezaar attrahit à tota ſpecie, at medicina attrahens ratione qualitatis, id calore ſuo naturali, & ſubtilitate ſubſtantiæ agit: Alibi etiam ſtatuit, quod operationem efficit, aut qualitate, aut materia, aut tota ſui ſubſtantia eam efficere ideſt forma ſpecifica ſui, quam compoſitum poſt complexionem acquiſiuit, & hæc forma qualitas prima non vocitanda, q̃ habet materia, & cōplexio: ſed perfectio qua materia fruitur ſecūdū aptitudinem, & alia paſſiua, & alia actiua exiſtimatur: Et hæc vtiliter agit, vt peonia in Epilepſiá; vel noxia, vt virtus Napelli corrumpens: anq; operationem a tota ſubſtantia nuncupamus. Demum mixtio illa corporum elementorum, abſquè qualitatibus paſſiue potentiæ vires expandit in eo quod eſt tranſmutari ab altero, & ſubiectum eſſe, ex quo fit aliquid, cum inſit, & non ſecundum accidens: Adeo vt proprietas ab hac elementali materia, tali, ac tanta menſura, & proportione congeſta, ex corporibus elementorum vnitis, non actiua (vt nonnulli cenſent) ſed verè paſſiua vndequaquè ſubſternatur, & proprietas materialis dicatur; Hinc compoſitum mole craſſum, tenue, rarum, denſum, à prædominio terreum, vel aqueum, vel aerum, quoad materiam aſſurgit, forma verè, & eius proprietas, actione totoq; temperamento prodit. At ſi veriſſimú eſt ſubſtantialem Endelechiá, & eius actionem, à qualitatum elementorum operatione diuerſam, experiri: cur non poſſibile diiudicatur, humores, ſpiritus, ſolida, ita (viuente in homine) tranſmutari, vt ad formam ferè veneficam recipiendam accedant? Sanè mixta cuilibet tranſmutationi obnoxia, agenſquè, & locus præter naturá, accommodata fiunt (nō ſic vtiná) ſed licet ſæpè Gal. & Ariſt. docuerint, has actiuas qualitates gignére, & corūpere, & libro de lōgitudine, & breuitate vitæ (excrementi virtutem eſſe contrariá, & corruptiuá, hanc quidé naturę, illam autem particulæ) atamé producitur etiá à qualitatib⁹, inuicé agētib⁹ & patiē ib⁹ (Principia quidē ſubſtátiæ, debēt eſſe ſubſtantiæ) at quarto metheororū, & libro de lōgitudine, &c. nō à cauſis ꝑcipuis effectricib⁹, ſubſtātialib⁹, quæ ad libros de generatio-

[Margin: *3. parte Canticæ nu. 49.*]

[Margin: *2. p. doct. 2. ſummæ p. cap. 15.*]

[Margin, beside the lines marked »: *Quæ eſt operatio à tota ſubſtatia.* — *Perfectiua aut corruptiua.*]

[Margin: *Proprietas materia pure paſſiua eſt.*]

[Margin: *Dub. 4. Meth. p. Met. cap. de mau. Cur, & quomodo corrup. fiat à qualitatibus, & à forma ſubſtantiali.*]

[Margin: *Cur actio, & ab opifice primo, & ab inſtrumentis fiat.*]

» (printed quotation marks in the left margin beside the lines from "rationem efficit" to "vel noxia")

 ne, &

Reſp. cur aliquã-do. ne,& corruptione deq; generatione animalium,& alios perti-
nent,ſed à cauſis inſtrumẽtarijs productionis initium rapiunt.
Ibiq; ſermonẽ habet Ariſtoteles de mixto quoad ea, quæ ex
actionib⁹ ei primarũ qualitatũ paſſionib⁹, contingũt. Gal.
P. de nat. hum. itidẽ humanum ſępè corpus potius alterabile, & ſanabile ab
organicis qualitatibus, quàm à principijs ſubſtãtialibus gene-
Cur Gal. Hipp. & Medici ſæpe actionem potius ab organis deno-minãt quã à præ-cipuò ſubſtantia-li ageate. rabile, & corruptibile expendit. Quomodo corruptio huiu-
ſcemodi, & corrumpens accidentale, & inſtrumentarium à
ſubſtantialibus proprijs, ſegregentur, ſupra actum fuit, lucu-
lentius infrà. Aura nempè frigida à pede, venenumq; frigi-
ditatem in corpore viuente, gignit, nequé vt frigida anima-
Obiectioni reſp. les ſpiritus corrumpat ſigna, quæ frigidum venenum ma-
nifeſtè concomitantur, ſtupor, morbificatio, congelatio,
& ſimilia, non aderunt. De Auris à ſemine, & menſtruis
corruptis, & vermibus idem profitendum eſt. Manifeſtæ
qualitates in eis excedentes, non ſæpe apparent, neque inditia
atquè læſionis modi ſenſibus patent· ab alia itaquè facultate,
& à forma originem trahent, & ſic de alijs, propriam maligni-
tatem, atteſtantibus, fatendum videtur. Non nè naturalis ma-
gia conceditur, quę oculta quadam cognitione, & vſu quarun-
dam naturalium rerum, vim perficit Plin. libro ſecundo, Pro-
L. 21. 2. tract. 10. Cap. 11. 13. culus libro de Sacrificio, Beatus Auguſtinus l. de Ciuitate Dei,
Albertus Magnus, Ficinus, fracaſſorius, Fernellius, Au. Ar-
naldus, Raſis, Auenzoar, Theophraſtus, & plures alij, quia
herbis, plantis, animalibus, occultas vires à temperamento
exoriri, impoſſibile cenſuerunt, ab eorum naturali, tantunq;
ſpecifica forma eas prodire manifeſtarunt: Quam actionem à
tota ſubſtantia à tota eſſentia, à proprietate ſubſtantiæ, eſſen-
tiæ, qualitatis, ac qualitatum appellatam, varijs in locis Gal.
Lib. d. ſimpl. med. fac. parcem. 2. de temp. C. 4. confirmat; ſed Ancipites plures; an à ſubſtantiali forma ema-
net, an verò, vt Gal. varijs in locis teſtatur, à proprietate quali-
tatis, qualitatum temperamenti proueniat, quæ proprietas ex
miſcella organica qualitatum, elemẽtorumquè formis diſtin-
cta, & diuerſa à temperamento conſurgit: Quoniam alia ratio
eſt, ineffabilem, & occultam qualitatem organicè oriri ab ele-
mentis, alia ab eorum qualitatibus: ſed vti ſæpe dictum fuit,
modo aſſerunt authores fieri à qualitatibus, organice, modo à
forma ſubſtantiali, vt quo principio formali, modo à toto
compoſito, vt ſuppoſito, perfectè, & adæquatè; nam actio qua-
litatum primarum, & ſecundarum eſt propriè diſtincta ab

actione

actione formæ hæc vero ab illa qualitatum, tertia deniq; aut à forma emanat, & principaliter, & adæquatè à toto, aut à partibus, vt in compoſito ſunt, vnitæ, & forma adhęrent; diuerſo reſpectu diuerſa loquuntur authores.

De aliis rationibus, & authoritatibus variis, Ariſtotelis, Hipp et Gal. confirmantibus hanc propriam malignitatem, & formalem malignam experiri ſubſtantiam, ſeù peſtilitatem, aut maximè vitiatam ſubſtantiam.

CAP. XIX.

DIcendum, nos docente Ariſtotele, de immanifeſtis ſenſui, putamus ſufficienter ſecundum rationem demonſtraſſe; ſi ad poſſibile reduxerimus ex his, quæ nunc dicuntur.

P. meth. cap. 4. Auenz. l. 1. tra. 11. cap. 2.

Idcircò hanc ſubſtantiam, malignam, ſeù peſtilitatem in homine concitari: primo lucidè confirmabit, medicamentorum putrefacientium, & electiuè ſuccos trahentium, exemplum, lapidum inſuper, & Alexipharmacorum, quæ à tota ſubſtantia, & proprietate afficiunt. Quorum actio, cum non ab alio medicamento manifeſtis qualitatibus operante, etiam in maxima doſi, imminuatur, tollatur, deprauetur, clarè patet, has actiones non à temperamento dependere, pręſertim cum apud Gal. Alexipharmacum duplex natura ſit, vnum alterans, alterum euacuans. Primum vel vna ex qualitatibus vel harum coniugatione, tota aut deniquè ſubſtantia; ſecundum ſimilitudinem totius eſſentię. Agens namquè tota ab eſſentia, ea ſeù difformi, conformiquè operatur: ſed non omni modo actione à contrario exordiente, agit: ſi totam ſubſtantiam his locis manifeſtè à qualitatibus non tantum primis, ſed ſecundis, vt patet exemplo de allio, reliquiſquè medicamentis, diſtinguit, non ne quid diuerſum? & verè ſubſtantia conſtituitur? Nonnè quid aliud à toto temperamento, & à qualitate compoſita? Præterea medicamenta totius ſubſtantiæ proprietate, quæ, Auerroe authore, eſt vna operatio exiſtens per ſe, tranſiens ab vno ente in aliud, propter proportionem menſurarum elementorum (non qualitatum dicit) quam habet vnum ens cum alio.

3 & 5. ſimpl. 22. 26. Artis med. 99. 6. Epid. 6. com. text. 13. meth 6. 4. ſimpl. 19. ſimpl. 5. p. 6. ſimpl. cap. 10. Ab art. 2. de cōp. med. 5. locos cap 2. de æmuletis.

Sign manifeſtātium actionē fieri à forma, & non à qualitatibus notis.

Auer. 5. coll. cap. 24.

Quid ſit proprietas ſubſtantiæ.

Hæc

Et cur 3. corporum, 2. qualitatũ & 3. formarum.

Hæc verò proportio menſuram triplex exiſtit, p. corporũ, ſecunda qualitatum, tertia formarum, de quibus infra agentia iudicare aportet, at per experientiam ea tantummodo iudican tur, quæ ſenſibus non dignoſcuntur: Qualitates verò ſenſibiles ſenſibus obuiæ fiunt.

6. De tuen. 3.

Agens à tota ſubſtantia ſola experiẽtia cognoſcitur, non ſenſibus.

Aliud eſt, quod ſecundum ſimplices qualitates, aliud, quod ſecundum ſubſtantiam agit. Quod ſimplicibus qualitatibus mutat, & alterat temperiem, ſenſibus cognoſcitur, quod tota ex ſubſtantia maximè idoneum eſt ſola experiẽtia diſcernitur. Quid ad hæc clarius.

5. Simpl. 18. 19. 6. de comp. med. localium 2. & 3. 8. de comp. med. loc. 8.

Deinde lædunt, affliguntquè cerebrum duobus modis, cõmuniter vniuerſa; aut cum tota ſubſtantia pugnant, aut cum vna, duabuſuè qualitatibus, temperaturam immutant.

Si illa ſubſtantiam labefactant, hæc verò temperiem alterant, & qualitates: non nè immutatio à tota ſubſtantia, alia à qualitatibus alteratio prodibit.

8. Simpl. in proœm.

Dicetur in hoc libro de actionibus effectricium qualitatum, nam totius ſubſtantiæ opera per ſe poſtea exponam.

Agere à tota ſubſtantia & qualitatibus non dr̃t ſecundum magis, & minus, ſed eſſentialiter.

Expoſitio verborum Gal. cap. de ſcolymo lib. 8. ſimpl.

Not.

Quid clarius? Non ne igitur alia eſt opera effectricium quali
tatum, alia totius ſubſtantiæ. Quoniam tota ſubſtantia, eſt di-
uerſa genere à qualitatibus effectricibus: modo ſi hac interſe ſe-
cundum magis, & minus differrent, & agerent, profectò in eiſ-
dem libris tractare de his, debebat Gal., Immò capite de ſco-
lymo, inquit. Atquè ſanè hoc medicamento ex tota ineſt eſsẽ-
tia, nimirum cum ſuccus ſit purgatorius; atquæ ſecundum
qualitates ed tur actio, & ex his deprehenditur, actionem ſe-
cundum qualitates non eſſe actionem à tota ſubſtantia: plura-
literq; tamen dicit (qualitates) neque eſt ignorandum Gal. in
his libris obiter de tota eſſentia, atque actionibus ab ea ema-
nantibus loqui: ſed tantummodo ex propoſito, & principali-
ter de operibus cauſa qualitatum. Eadem locis citatis, & cap.
vigeſimo 3. affirmat.

Locis cit. cap. 23 lib. 5. ſimpl.

Semen extinguunt deſiccantia, & refrigerantia omnia, & quæ totis ſubſtantijs ſunt contraria.

2 de comp. med. loc. 2 de Archigenis amuletis.

Verborum Gal. animaduerſio.

5. Simpl. 21.

Ob.

Quapropter quid diuerſum eſt tota ſubſtantia à facultate deſiccante: alibi etiam (Polygoni vtilitatem incognita contrarietate, & non ex ipſius temperamento, nonnulli procedere volunt) multas proprietates ſtomachi, & appetitus, multas Antipathia sint: ſtinorum lupi, & caſtrati recenſent.

In alimentis aũt, ſecundum ſubſtantias ſimilitudinem, vbi

videlicet

videlicet boni ſunt ſucci, & moderatè humida, ac tepidè calida, ceù ipſum hac.

4. ſimilitudo qualitatum materia, & forma aut ab his ſecund. emanas.

Videtur igitur per totam ſubſtantiam innuere ſimilitudinem qualitatum: attamen per illa verba nobis, nõ ſolum qualitatum ſimilitudinem, ſed etiam ſubſtantiarum, ideſt materiæ, ac formæ præmonſtrat. Nam per ly Boni ſunt ſucci, & ceù ipſum lac materiam, & formam alijs verbis inefabilem, medico enarrat; his conditionibus cibi prædicti facillimè in naturam lactis, & quoad ſubſtantiam, & qualitatibus tranſmigrant: Deinde ly (Poſſe) videtur nomini totius ſubſtantiæ conuenire, cum nulla qualitas remaneat, quæ non agat ad perniciem: & temperamentum, & qualitates cunctæ dicantur ſubſtantiæ mixti, & præcipuè à Medicis, artificibus sẽſatis, & à nullis Philoſophis Alexandreis maximæ exiſtimationis, vt non aliud eſſe arbitrentur agere à tota ſubſtantia, tota ſpetie, toto genere, tota eſſẽtia, & eſſentiæ, atque ſubſtãtiæ prietate, quàm cunctis qualitatibus vno eodemquè tempore actionem in aliquod moliri: ſed mixtum non adinuenitur, quod vno, eodemquè tempore his omnibus quatuor contrarijs qualitatibus alteri excellat: nam præcipuè id conſpiceretur inter manifeſta venena, quæ dubio, ſi forent nominanda à tota ſubſtantia, hanc ſibi appellationem aſciſcerent; at vel vna, vel duabus tantum excedentibus, opus exercent: deindè vbiquè ab Hippocrate, & Galeno, & alijs venena à patentibus qualitatibus exarantur, & ſecundum quid, atquè diſtincta à ſimpliciter venenis, & à tota ſubſtantia recipiuntur ſemper equidem vnum alteri præſtat, vel vna, vel duabus qualitatibus ſi caliditatem inurit, frigiditatis noxa priuatur, ſi humiditate grauat, ſiccitate non violat, vel tandem temperatum eſt atquè minimè torquet: Hac ratione elementa inter ſe diſtantia locãtur. Quem latet, medicamenta alimentauè, calore, & ſiccitate, humiditate, frigiditate in 3. ac ferè in 2. manifeſtè, & ſenſibiliter, humanam temperiem alterare? Et ita de reliquis, & aliis ſenſibilibus ad cætera ſenſoria attinentib⁹: licet minus hæc negotium faceſſant. Demum temperies, & qualitates impropriè dicuntur ſubſtantia, & ſolummodo circumſcriptiuè ad formas elementorum, & mixti, & aliquo modo conſiderandi, vicem ſubſtantiæ gerunt.

Dilucidatio verborũ Galeni.

2. Obiectio.

In Alexandreos de actione à tota ſubſtantiam.

Reſp.

Venena 2. ſimpliciter, aut sẽquid.

Cum dua membra diuiſioni, ponantur, aut qualitas, aut tota ſubſtantia, & proprietas eius, non tunc temporis per totã

ſubſtan-

Quomodo totum temperamentum ſit organum ſen. & proprietatis, & circonſcribat formam.

ſubſtantiam, eſſentiam, ac proprietatem interpretatur totum temperamentum, niſi organice accipiantur; quatenus certum temperamentum, & proprietas eius eſt formę ſubſtantialis, & eius proprietatis inſtrumentum.

In vtiliter quidem partione, ac in vnum cumincidente vtimur; dum omnis proportio, proprietas, concentus, harmonia, totius, aut certe abdirę temperiei nihil aliud ſit, quàm accidés & qualitas per ſe primo producens actiones primarum qualitatum; nam per accidens, & organice actiones ſubſtantialis formę gignunt, hinc ſæpe medici hunc ſenſum vſurparunt; & Gal. etiam rationibus dicendis, primò de elem. ait, medicina eſt quaſi generationis, & interitus miniſtra, & niſi corpora generabilia concedantur alterabilia; tollitur. 2. in arte medicinali inquit, corpus ab aere afficitur, quia aut calefit, aut frigeſit, aut exſicatur, aut hormectetur, aut ſecundum horum coniugationem aliquid patitur, aut in tota ſubſtantia alteratur. diſtinguuntur igitur qualitates à ſubſtantia, ad ſolum ſingulæ ſeparatim, ſed omnes ſimul cum Gal. dicat, ſecundum horum coniugationem. quare totum temperamentú alteratur, vel in tota ſubſtantia ideſt materia, & forma tranſmutata, vel permiſſione maligni vaporis, vel abſq; alterius comitata:

P. de elem.

Art. medica. 85.

De aliis rationibus, & auctoritatibus oſtendentibus dari proprietatem, & actionem à forma ſubſtantiali diſtinctam ob ea qualitatum actione, & proprietate.

CAP. XX.

4. Simplic. 15.

AGNOVIT Hippocratus, & Gallenus ſupra temperamentum animam facultates animę rationalis, vitalis, naturalis, conſtituit linguam ſenſitiue vi, non aũt temperamento dignoſcere ſapores, & ſic de alijs ſenſibus, & ſenſibibilibus; oportet autem animantibus organum innaſci, quod natura ſimilitudines, aut diſſimilitudines diſcernendi poteſtate polleret; quod agnoſcere rerum naturas, familiaria quidem eligeret aliena autem refugeret; erriſcerandi ergo lingua eſt, qua exubernari ſenſu, non calida modo, frigidaq; humida, atq; ſicea, ſed etiam quæ familiari à queq; non familiaria sút ex-

Similitudes, & diſimultndines tres ſunt formarum qualitatum, materierum.

explorat, hinc vnuſquiſq; palam confiteri cogitur, non cognoſcere temperamentum, ſed animam; deinde ex illis verbis, (totam proin ſubſtantiam linguę ſapores intercipientem) Gal. intelligit ſenſitiuum, & ſenſum guſtus, cui temperies certa; & » natiuus calor inſtrumentaliter inſeruit, ex quatuor namq; e- » lementis particulatim corporibus omnibus cōſtat generatio- » nes impares mixtum, ac diuerſa: ſi quidem quædam ignis in » ſe pluſquàm aliorum elementorum continent, quædam aquæ » ſicuti alea, ſi ſors ita tulerit, terrę, nonnullas aeris. (ex eiuſce- » modi itaq; imparitate proprietates corporum particularium » ſunt profectæ.) hac Gal. & Auer. ex quorum verbis, & plurali loquendi ratione, proprietates, triplex imparitas ſpectatur, atquè triplex proprietas (ſummopere animaduertendum) proportione ſimilis, vel diſſimilis: prima imparitas penes corpora elementorum, materiam quippè, & molem qualitatibus denudatam cernitur, & ab hac proportio, ſeù proprietas corporea mixti, vel ſimilis, vel diſſimilis ab altero, paſſiua, tantum, & receptiua tantum oritur, veluti terrea, ignea, aquea, & aerea: ſecunda penes qualitates innaſcitur, vnde temperamentum iuſtitiæ, & ponderis fit, & hoc totuplex erit, quotuplex qualitatū genus inuentum prodit, tangibile, odorabile, guſtabile, viſibile, ſonabile, ſed potiſſimum in tactu cōſecratis, vt ex hac qualitatum imparitate, temperamentum conforme, vel difforme contrarium, vel amicum, familiare, vel alienum alteri; pariter proportio, & proprietas temperamenti cōſurgat, ſicuti ex quatuor vocibus harmonia quædam determinata, diſtincta à ſingula voce, proprias vires habet, vt ſonus tamen percipitur, ita proprietas hæc à quatuor qualitatibus ſimul refractis, & vnitis emanat, & diuerſa à temperamento manifeſto eſt. Hanc Gal. nouit dicens, attractionem pituitæ à qualitatum proprietate ipſius medicamenti fieri: Hanc Medici non ignorant, tanquam alterabilem, Philoſophi potius contemplantur, tanquā organicam proprietatem formæ. nam eſt organum formæ à Gal. varijs in locis proprietas qualitatis, qualitatum, totius ſubſtantiæ inſtrumentalis ſimilitudo, familiaritas totius eſſentiæ. i. qualitatiua conuenientia, & è contra contrarietas, diſſimilitudo, diſſidium, diſproportio, diſconuenientia à tota ſubſtantia, eſſentia qualitatis, & qualitatū appellatur. His duabus ſimilitudine, & diſſimilitudine Auerr. & Gal. ſæpè carnē muſcu-

De triplici prop. et diſp. materiæ, qualitatum, & formæ.

Not.

3. Simpl. c. 24.

Auer. 5. coll. 24.

4. Simpl. 15.
5. Simpl. 17. 18. 19.

Cur proprietas qualitatis ſubſtātiæ totius conuenientia, ſimilitudo, et diſſimilitudo vocetur.

muſculorum à carne hepatis, renum, cerebri, & cordis diſtinguunt manifeſtæ hæ imparitates cōſpectæ, & proprietates ſubſtantię ſignatæ dicuntur. Eadem Gal., & Auerroes confirmant, & quia innumeræ alterationes, & temperaturæ elementorum fiunt, infinitæ quoq; particularium corporum proprietates erunt, quæ non cognoſcibiles alijs accidentibus, ſed ſolummodo ſenſibus, & ab actione eiuſdemmet proprietatis exiſtunt. Tertia imparitas ad ſubſtantiales formas, & earum actiones attinet; vnde propriè dicitur actio à tota ſubſtantia, à proprietate ſubſtātiæ, eſſentiæ, formæ immediatæ; virtute quarum ſimul agentium, & patientium in ſubiectam materiam ab eius gremio ſubſtantialis mixti forma educitur, & actio à tota forma, & eius proprietate, ſicuti à rationali raciocinatio. At realitates formarum elementorum manent in mixto, & conſurgit noua formalitas: mixtum enim ſpetie ab elementis differt. Si verò adhuc in vlteriorem formam progreditur, & viuens euadat, Horum omnium vnione, & mutua coactione vegetatrix ſuperior exit; ſi adhuc, vt animal fiat, ſenſitiua anima perfectior enaſcitur, re non diſtincta à vegetatiua, ſed formalitate tantum: Operationes quoniam omnes vegetatiua operatur: Adeò vt cæteræ omnes inferiores, & ignobiliores formæ, atquè magis immerſæ, ac diſpoſitiones, & materiæ vltimæ, ac minimæ perfectiſsimæ rationali inſeruiant, vt trigonum in Tetragono, quod actu eſt, & eſſentia, non virtute, ac potentia (vt falsò nonnulli putant) In cerebri ſubſtantia domicilio admodum naturæ proportinato reſide prima origine, & operatione vegetatiua; ſecundo ſenſitiua, ratione officij, & muneris diuerſi in quinque ſenſus externos, & tres internas facultates diuiſa: Circa primum ſenſitorium, cor apud Ariſt. cerebrum apud Medicos; & vltima origine, & operatione, ſed perfectione prima, rationalis intellectiua in paſsibilem intellectum, & agentem, ratione muneris, non eſſentia, diſtincta.

1. De conſt. art. 5. coll. 23. 24.

3. imparitas formarum ſubſtantialium, & earū actionum.

Quomodo forma mixti planta animalis, & hominis in lucem prodeat.

Quomodo in anima rationali ſint reliquæ animæ ſicut trigonum in tetragono.

De origine animarum, & earū muneribus.

De

De ſpeciebus, & modis agendi, & patiendi trium proprietatum corporum qualitatum, & formæ ſubſtantialis.

CAP. XXI.

QVAELIBET harum proprietatum adhuc diuiditur, alia namquè generica pluribus cõmunis differentibus ſpecie, alia ſpecifica cõmunis pluribus, indiuiduiſq; eiuſdem ſpeciei, alia indiuidualis, determinata tantum vni indiuiduo: Quæ omnes in mixto vno ſingulis experiuntur. His de cauſis etiam Gal. loquens de facultate medicamentorum (alij, vt Scæptici Philoſophi cognoſci has facultatum eſſentias negarunt, & Empirici etiam, præſertim cum ſola experientia, non autem methodo, ac ratione innoteſcant, alij poſuerunt in caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate, magnitudine, figura, & poſitione. (Nos verò ſtatuimus, eſſentias purgatoriæ, vomitoriæ, ſternutatorię, bechichæ facultatis, in calido, frigido, humido, & ſicco) quoniam calidum, frigidum, humidum, & ſiccum eſt quoddam conflatum ex materia, & forma, & qualitate calida frigida, ſicca, & humida) non dixit eſſentias eſſe in caliditate, frigiditate, (ſed in calido, & frigido) tanquam amplectente qualitates, formas, & materiam, cuius loquendi modus, multũ differt: Et quia facultatis eſſentia triplex eſt, materialis à mole materiæ, accidentalis à ſenſibilibus, formalis à forma ſubſtantiali: Ideo in his libris de medicamentorum facultatibus duo potiſsimũ inſtrumenta ad agnoſcendas has triplices eſſentias ponit, ſenſus ad ſenſibilia, rationem, & experientiam ad ſubſtantialia, & intelligibilia. Tot quidem proprietates in lucem prodeunt ex totiplici imparitate, nempé corporum, elementorum, qualitatum, & formarum vſqué ad intellectiuam quæ ſola de foris aduenien s impaſſibilis immixta, ac immortalis eſt. Porphyrius etiam triplices has proprietates genericas à generis natura, à ſpecie ſpecificas, & indiuiduales à ſingularibus accidentibus enodauit. Deniquè Ariſt. non prætermiſſas fecit, ſenſus non eſt magnitudo, ſed ratio quædam, & potẽtia illius magnitudinis, & organi, quoniam ſenſus pro facultate, & eſſentia eſt ratio, & proportio indiuiſibilis, ac numerus.

Harum proprietatũ alia generica, alia ſpecifica, & 3. indiuidualis.

P. de ſimpl. med. facul. p. & q ſimpl. c. de lapidibus

Enodatio verborum Gal. 1.

Cur aliud ſit eſſentiam eſſe in calido, & aliud in calore.

Eſſentia facultatis triplex, materiæ qualitatis, & formæ.

C. de ſpecie.

2. de Anima. 122 123. 124.

Explicatio.

Quâm rationem magis explanans illis verbis) potentiam illius) adnotatquè ſe non de ea proportione, & ratione loqui, quæ à corporum mole, aut qualitatum imparitate pendet, ſed de ea, quæ eſt potentia ab eſſentia animæ ſenſitricis abſolute, non realiter diſtincta: ſed ratione in relatu: Alteram rationem organicam, qualitatum, ac molis pronunciat, cum ait(ſoluitur ratio). Etenim illa ratio ſoluitur, & pati valet, & etiam in textu 143.

Proportio tripl. mali qualitatũ, & formæ.

Potẽtia abſoluta nõ diſtinguitur à fũdamẽto ita materea animi, ab ipſa eſſentia animæ, & materiæ.

Pot. organica ex qualitatũ alia eſt à pot. ſenſitiua & animæ.

1. de Anima 65.

Quomo. accidẽs intendatur, & remittatur, & non variet ſpetie.

Quæ ſit rõ, & vnitas accidẽtis, & in quo puncto formalit. illis cõſiſtat, vt numerus.

Propter id corrumpit vnumquodq; exuperens, tanquam ratio quædam ſit ſenſus (ſi ſenex haberet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis:) Sanè organum qualitatibus, & materia refertum propriè patitur, & alteratur corrugatione, & exſiccatione tabeſcit, at ſenſitrix impaſſibilis ex ſe eſt: debet tamen in eſſe conſeruari, & à corpore, quo læſo læditur, ac marceſcit(non eadem de cæteris formis infra animam aſſerendum) eſt, non recipit magis, & minus, nec remittitur, aut intẽditur, vt accidens, quod licet ſit intenſum, & remiſſum, ſpeciem minimè variat: Vnde dicitur magis, & minus non variat ſpeciem, latitudinẽ extenſione materiæ oſtentans vſquè ad vltimam illius vnitatem, quæ etiam in indiuiſibili poſita, neque ipſa magis, & minus ſuſcipit, vti formalis ratio caliditatis, coloris, ſoni, odoris, forma verò ſubſtantialis in materia remittitur, & intenditur, vt medium differens ſpecie ab extremis, & illa remiſſio, & intenſio nouam ſpeciem inducit: ſtatim enim (forma ſubſtantiali intenſa) variatur compoſitum, & præſertim quoad actum primum: nam alterato actu ſecundo, ſpecies ſtatim non innouatur; operatione non ſolum à forma, vt quo pendente, verum ab organis inſtrumentaliter, & à toto compoſito, vt quod. Idcircò chylificatio imminuitur, deprauatur aliquando propter organa læſa, non propter actum primum formæ chylificatricis (dempto quidem vno numero, mutatur formalitas numeri, relicta realitate, ſi duobus addatur vnus, noua formalitas, trinã fit, binarij tamen realitas aſſiſtit) hoc pacto formæ ſubſtantiales intendi, ac remitti, augeri, & minui ex Ariſt., & Auerroe dicuntur: Non autem eo modo, ſicuti accidentia: aliquando enim Ariſt. teſtimonio inuicem non ratione organorum, ſed propria natura, & vi agunt inter ſe, & ſe mutuo deſtruunt: Immò longè admirabilior ex Academicis in re incorporea inuenitur attractio, repulſio, Antipathia, & Sympathia. Hinc eſt mirandum, non nullos eſſe veritati, Philoſophiæ, Academicæ, & Peri-

Zabarella.

Quomodo dicatur fom. ſubſtãtialem intẽdi, & remitti, & variare ſpeciem.

Quomodo operatio à forma, vt quo 2. ab organis 3. à toto cõpoſito vt quod fiat.

Quõ. 3. actio lædatur abſq. læſione actus p. ei for mæ ſubſtãtialis.

Dilucidatio de intẽſione, & remiſſione formarum.

8. Metaphi. 10.

Accidentia alio modo intendũtur ac remittũtur, ac ſubſtant. formæ.

L. de inuent.

& Peripateticæ aduerſantes, præſertim dum ea, quorum actio ex proprietate eſt, rationibus vnde ſcateat, excogitari nequeāt, tantum compræhenduntur, ſenſibus ſubminiſtrata. Aliquādo ergo quædam ſubſtantiæ proprietatem, ratione inconpræhenſibilem, ſui ſubtilitate ſenſibus non detectam ſui altitudine habeat. (At totum temperamentum, quælibet qualitas, ſecunda, tertia, & quarta ſenſibus ſubminiſtratur) ſi accidens ſenſibile extat, non autem incorporeum, & cæleſte (Alexander Trallianus præterea ait) Nimpheæ ſemen, & radix, Priapiſmo affectis, naturali vi aduerſatur, non ſolum temperamento quodam, ſed tota etiam ipſius ſubſtantia, & Gal. docet, fructus, qui à tempeſtiuitate proxima, horei, vel horarij appellantur, humorem vitioſum gignere, ac ſi fortè in ventriculo corrūpantur, ſimiles ferè lætalibus venenis fieri, ſicuti in moris, cucumere, pepone, melopepone contingit, quorum nullus boni ſucci eſt, & Auicenna etiam teſtatur.

In medicamētis proprietas ſubſtantialis formæ. lib. 9. cap. 10.

Lib. de cibis. cap. 5. 2. de alim. facult. cap. de cucumero. cap. 6. & 2.

In cibis proprietas ſubſtantialis formæ.

Quod comeditur, aut bibitur in corpore humano, tribus operatur modis: aut enim in ipſo ſola ſui qualitate operationē, aut ſui materia, aut tota ſui ſubſtantia efficit, quę eſt, cum operatur forma ſua ſpecifica, quam acquiſiuit poſt complexionē, & hæc forma non qualitates primæ, quas habet materia, exiſtit, neque complexio genita ex his, ſed eſt perfectio adepta materiæ aptitudinem, & non frigiditas, humiditas, ſimplices qualitates, vel commixtæ, ſed ſicuti anima, aut alia forma de non perceptis ſenſu depræhenditur.

Lib. 1. fen. 2. 2. doctrina cap. 15.

Quomodo omnes qualitates corporeæ non incorporeæ, & coeleſtes ſint ſenſibiles, & nō ſenſibiles quæ et quales. Poſt cōpleſionem oritur forma ſpecifica in mixto.

Miro artificio Auicenna qualitates omnes primas, & ſecundas, ſenſibiles à tota ſubſtantia diſtinxit, & eam formam ſpecificam de genere ſubſtantiæ atque ſenſibus non ſubiectam vocat. Quid adhęc? Deinde Gal. audiamus (natura non animalibus modo, verum etiam ſtirpibus inſitas quaſdam vires defficientes, ac deſiderari ſemper appetentes ab initio ſtatim dedit: non enim veſci, bibere, aut reſpirare à quoquam vſquā diſcimus, ſed ſtatim à principio facultates in nobis habemus, quæ hæc omnia citra docentem perficiant.

Lib. 1. de tuenda valitudine.

At ſi ex his Gal. dictas facultates inſitæ hę, & vires toto pro temperamento interpretarentur, profectò cum id, & qualitates omnes, & certi concentus in mixtis innanimis etiam reperiantur, atque à viuentibus, ex Ariſtotele, ſolum differant perfectiori puritate materiæ, & elementorum, quàmuis obſcurè, appareren t, igitur inanima, ēt reſpirarent. Auicenna, proprie-

2. de anima.

tas,

I. de virt. cord. ſiue de med. cur. cap. 10. trat. 1.
Quid ſit proprietas ex Auic.
Lib. de diuin. per ſomnium.

tas, inquit, eſt nihil aliud, quàm natura. Natura verò, aut materia, aut forma, principium motus, atquè quietis. Ariſtoteles inſuper ait, Naturam eſſe Demoniam, quia mirabilia opera modo patente per proprietates rerum obſcuras emanantes à forma elucent.

Lib. de venenis. 80. 83.
Quid ſit proprietas fr̃æ ex auer.
Quomodo proprietas formæ ſit abſq; virtute elementari qualitatiua.

Conciliator Bezoar eſt vnicuiquè veneno medicina illa, quæ abſquè virtute elementari curat tale venenũ, & ipſum per oppoſitionem ſpecificam corrumpit, & ab eo eius virtus prorſus auffertur, vt ſit à forma ſpecifica liberans à veneno.

Quomodo qualitates qualitat. ſĩt orga. formæ ſubſtantialis, & præuiæ diſpoſitionis formæ.
Auer 5. col. 22. 23.
12. Meth. lib. de conſt. artis 8. 4. de ſimp. med. 15.
Quarto Meth. vltimo.
Quarto meteorũ
Quid ſit ratio incerta ex Ariſt.

Omnes deniquè in his febribus Alexiterrijs, vel Alexipharmacis vtuntur. In ijs igitur inimica, & oppoſita Idea viget, aut falſò à Gal. Alexipharmaca dicuntur agentia à tota ſubſtantia, cum qualitates, & notæ ſat eſſent. Et licet illa tota ſubſtantia, & qualitas recondita, ex infinitis alterationibus excitetur, & alterationes producant qualitates immediatè, mediatè tamen, & inſtrumentariè, ſubſtantiam agentẽ generant. Apud Græcos, Arabes, Latinoſquè venena tripartiuntur, exuperantibus qualitatibus, totius ſubſtantiæ diſſidio tertium mixtim, tum æqualitatibus, vtriuſq; conditionibus, tum magis vna, quàm altera. Si minus, eſt manifeſtum carnis opus, quàm linguæ, faciei, & manus, & eorum renis, carnis rationes non ſunt certæ. Eò magis venefica ſubſtantia, deleteria medicamenta, rationem, & formam ignotam, ac incertam habebunt. Hoc loco, & alibi in Metaphyſica per rationes incertas, & abditas formas ſubſtantiales innuit: teſte Auerroe.

12. Meth. cõ. 18
Etiã ita de anim.
Ex Auer. de proprietatib' formarũ incertis, & latẽtibus proportionibus.
Explicatio verbõ Auer.
Omne extrahens aliquid ex potentia in actum.

Nos benè ſcimus, quod in ſpermate cuiuſlibet animalis, & plantæ ſunt proportiones propriè, & rationes, quibus ea, quæ generantur ex his, ſunt animalia propria, aut plantæ propriæ [neceſſe eſt, vt proportiones, & formæ ſint in natura, ſecundũ quas facit id, quod facit;] & latent in rei veritate, in natura generante, & extrahunt de potentia ad actum materiam diſponendo, ſecundum ſimiles proportiones conuenientes, & formas, & extrahunt de potentia materiæ ad actum ſimiliter, & omne extrahẽs aliquid ex potentia in actum aliquo modo eſt illud, quod extrahit.

Et iſtæ proportiones, & virtutes in elementis ſunt à moribus ſolis, & aliarum ſtellarum.

2. de aĩa tex. 66

Deinde ſi Ar. viſibile quoddam innominatum, & obiectũ tactus, & odoris proprijs nominibus deſcribi nõ poſſe, ſtatuit, & ignotas formas, & incertas appellat, quid erit mirum ſi nos

etiam

etiam minimi eaſdem fateamur ignotas, & generico nomine cohoneſtatas; Ad quid diſtinctim pronunciauit Gal. cinna- *Quibus obiect. eoq. 8. De comp. med. local. 7.*
» monum, omnes putredinoſas facultates corrigere, non ſolum
» humorum ſeroſorum, ſed etiam lethalium Pharmacorum.
» Quemadmodum, & feris, virus eiaculantibus contrariū exiſtit?
» Niſi vt clarè aperiret, putredinoſos humores, præter vitia putredinis, etiam eodem tempore venenoſa facultate lædere; Et cinnamonum calidum, & ſiccum qualitatibus acribus, nō abſiſtere, ſed totius proprietate ſubſtantiæ. Ad quid aſſeruit, *6. Epid. 6. 5.*
» dolores quoſdam malignos exoriri à maleficis ſeu medicamē-
» tis, quæ deleteria, ideſt mortifera vocant, ſeù foris venenum ic-
» tu fundentibus, ſiuè ſuccis aliquibus ex improbo victu, aut pe-
» ſtilenti cœlo in corpore genitis? Et eiſdem aduerſari euacuationem, alterationem non ſolum per ſimplices qualitates, ſed per totam ſubſtantiam, & proprietates ex eo, vt Alexipharmacas? *Art. l. x. 6. 8.*
Niſi vt cunctis multos ſignificaret affectus, multas febres, & putredines malignas appellandas effici? Ad quid decreuit peſtilē tem febrem, quę cum multa caliditate ſitim inextinguibilem *Lib. Tenet. Med. in def. febris peſtilentis.*
» inuehit? Bilis omnis generis, vomitus fœtidas, alui excretio-
» nes, ac virulentas, vt paludium graueolentiæ ſint, quæ excernū-
» tur, ſimilia, ſimiliter vrinas multas ac tetri odoris, pulſus par-
» uos, & obſcuros? Niſi vt per hęc ſymptomata excellentiam putredinis, & ſūma vitia demōſtrarēt? Ad qd ſtatuit? nō poſſe cacohetes febres nō eſſe acutas, & eas formicanté pulsū conſequi ob irritatam virtutem, & diſſolutam à malignitate? Atquè mirè paruum? ſupra dixit paruum, & obſcurum, quo haud minor eſt alius, iuxtaquè languidiſſimum planè, & creberrimum, magis quàm vermicans, in extremam contractū remiſſionem, & paruitatem? Niſi quidē nos aut certiores faceret, has febres acutarū vehementiores, atquè plurimum exitiales à validiſsima, omniumquè aduerſiſſima putredine oriri, atq; ſymptomatis enarratis ſcatere. Quid dum benignum ſynochi alterum genus ſtatuit; Vbi in omnibus vaſis, & potiſſimum maximis inter inguina, & alas æquabiliter ſucci putreſcant, ijſquè, & pulſus ſummus, & vehemens exiſtit; niſi locum, etſi intimum, & principalem, & ſanguinem, & ſi vitæ theſaurum, malignam tamen putredinem non conſtituere, ſed illam tantummodo qualitatum præſtantiam, illas prauias alterationes ad quartum ferè gradum noxæ, & intenſionis exuperantes? Et Apharabuis vocat non multam tantum putredinem, quæ

3. de cauſ. pulſ. vlt.

Cur febres malignæ ſemper acutæ?

Lib. Finit. Med. De pulſ. ad tyr. …

Nono Meth. 3.

L. Pact. tract. vlt. cap. 4.

quidem

Quid ſit malitia multæ putredinis.

quidem non ſat eſt, ſed malitiam multę putredinis; commoſtratq; per malitiam, quaſi occultam, & malignam proprietatem, per (multam) intenſionem, & extenſionem qualitatum, & molis: quæ quidem quotuplices ſunt, & humores, totuplex, & ipſa erit, & putridas febres in ſuccis accendens, & Ephemeras in ſpiritibus, & hecticas in ſolidis producet. Tandem aut ſporadica, aut endimica, aut Epidemica, contagioſa, aut contagio immunis priuatim erit.

Partes à forma effectiue, & ſubiecto.

De Rabie Canina, & ad actionem à tota ſubſtantia attinentibus auctoritatibus.

CAP. XXII.

P. Pror. 2. 17. de diff. Febr. vlt. Tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 24. P. de cōp. medi. gen. 16. 11. de ſimpli. med. facult. cap. de cāc.

RABIDAM ſuperfluitatem quis ſtatuit eſſe venenum calore, ſiccitate, & formæ diuortio, quam tandem ſolidarum partium temperiem ad melancholicitatem conuertat atq; intemperiem calidam, & ſiccam in habitu, & malignā? Idcirco Alexipharmacis eget? Aetius eam veneni malignitatem appellat. Galenus, & Auicenna ad rabidos morſus aptum eſſe Pharmacum, ſiuè bibitum, ſiuè extrinſecus, impoſitum ex cancris, gentiana, & thure cenſent quod ratione id agnoſcitur tamquam tota ſubſtantiæ proprietate, experientia iudicatum nulla methodo ratione, ſenſuuè dilucidatum. Quid notius? Hoc idem teſtatur libro de Antidotis, ſed expreſſius demōſtrat Capite de Cancris, medicamen ante oculos collocans, quod patentibus qualitatibus, maximè ſimile rabiei, pollens, ceù Alexipharmacū extollit, quo nō vtitur, niſi è cōtra vis malefica prę ſto fuerit; immò ibi librum profitetur conſcribere aliquando de ijs, quæ proprietate totius ſubſtantiæ agunt: E quorum numero ſunt id genus omnia: ſed cum qualitates omnes, ac omnia temperamenta explanauerit libris de ſimplicium medicamentorum, & alimentorum facultatibus, & de compoſitione medicamentorum localium, & generalium, & methodum, calore, odore, & potiſſimum ſapore dignoſcendi tradiderit illa ad totius ſubſtantiæ proprietatem noluit pertinere, immò ab his eorum notitiam, & naturam ſegregauit, ſed vel ad ſubſtantialem actum principaliter, vel ad to-

6. ſimpl. cap. de Aliſſo.

11. ſimpl. cap. de Drac. marin.

ad totum compoſitú, eiuſquè interna conſtituentia principia eſſendi adæquaté, & perfectè pertinere ſtatuit Pelopē amplius omnium huiuſcemodi cauſam reddere volētē redarguit. Verum hoc quęſito locupletiſſimè à Fernilio, & alijs abſoluto, nouiterà Gal. Hipp. & Ariſt. decerpta adducentur: porrò bilis, epilepſia, & ſpuma canis rabidi nota comperitur, vt mixtum, quod ſenſibus ſubiectum, vndiquè exploratur: At eorum ſubſtantialis forma, & proprietas non innoteſcit, & miraculò ſunt ea quidem, quæ natura contingunt, quorū ignorantur cauſę, quoniam non niſi actione, & experientia deteguntur. In bilem, Scammonium, Rabarbarum, Aloes, in rabiem caninam, medicamentum ex cancris; in cerebrum, peonia; in cor, Theriaca, præcipué agit, non ſolú (ex Auicen.) cordis cōplexionē, & eſſentiá, ſed etiam roborans hanc per proprietatem, illá per æqualitatem cōplexionis. Manifeſtè igitur cōplexio ab eſſentia differt, proprietas quidē ſubſtantialis in eſſentiam, æqualitas cōplexionis in temperiem cordis agunt: Peonia in Epilepſiam nimia ſiccatione, & de obſtructione, operatur; & adhuc etiam totius ſubſtantiæ conformitate, cerebrum tuetur, ſubſtantiam eius, omnemq; actiuam, & paſſiuam proprietatem adiuuando: Quæ deinde vim penè ſupra naturalē ab ipſa peonia adepta, Epilepſiam determinatum, & manifeſtum effectū diuellere, agendo, & reſiſtēdo conabitur. Scammonium, Rabarbarum mixtionis generica forma, & determinatis organis manifeſtis, calore, inciſione, attenuatione, aperitione, & principio vniuerſali, calcodea, & anima mundi, hæc inferiora gubernante, bilem educit, (Actio autem communis à forma à communi pariter forma producitur.) Hæc verò bilis euacuatio pluribus conuenit, ſpecie differētibus, ſed hæc mixti forma generica bilem euacuans de Rabarbaro, Scammonio, & Aloe ſpecie differentibus prædicatur: alia tamen ſpecifica forma, reperitur in Rabarbaro, Aloe, & Scāmonio, tm̄ viuunt vita vegetabili. Ambiget ad hæc quis de forma Scammonij, Rabarbari, & Aloes bilē euacuāte à tota ſubſtantia, eadē an ſit ſpecie ſpecifica necnè. Non eadem, quia Rabarbarú, Scāmonium, Aloe ſolú iá ſpecie, & num. differūt, genericaq; tātū forma cōueniūt elleborus melācholiam, & pituitam, Agaricus, Grana, Gnidi, & cnici abdita ſimilitudine, & conformitate inter ſe mutua in forma generica, at inæquali vehemētia vigoris, perfectionis, & ſpeciei trahunt (trahens .n. tracto pollet, & validius præſtat.

Ad obiecta reſp.

Cur, & quomodo actio med. ſoluētium, & à tota ſubſtantia à forma proueniat. p & per ſe inſtrumentaliter v. à ſubſtātia proprietate.

Quomodo agere per complexionē dr̄, ab agere per proprietatem ſubſtantiæ.

Quomodo peonia agat in Epilepſia & cerebrum.

Not.

Dilucidatio.

Not.

De actione reubarbari, aloes, Scamonij, & ſimilium medicamentorum.

An in Reub. Scamonio, Aloe bilē euacuātibus eadem ſit forma ſpecifica vel generica tantum.

Ob.

Sol.

Fracaſtorius l. de ſympt. cap. 5

Vnde nemini obſcurum videbitur, Rabarbarum, Agaricũ, & Elleborum cum bile pituita, & melancholia, temperamẽto, qualitatibuſq; minimè conuenire; ſed ſola forma. Quis poſtremò dicet, Gal. aſſerere, attractiones qualitatum proprietatibus perfici, quæ in ſubſtantijs ſunt: Ergo non à forma ſubſtantiali: ſanè quidem à forma, & actu primo, vt quo, organicè verò à qualitatibus ad medicum magis ſpectantibus, & ſẽſibilibus fit attractio: Subſtantiales aũt formę ad Philoſophũ adq; generationem, & corruptionem attinentiores cernuntur: ſicuti qualitatum omniũ actiones magis ad Medicum corpus humanum alterabile, & ſanabile pertinent.

3. Simpl. 24. Obiect.

Cur, & quomodo Attractio fiat à proprietate qualitatũ, & formæ ſubſtantialis.

Sol.

De propria maligna ſubſtantia vehementer corruptiua, & putrefactiua, eiuſquè agendi modis propriè malignis, priuatim, & vulgariter in febribus, & affectibus aliis.

CAP. XXIII.

CVM hactenus de propriè maligna natura, & eius ſpeciebus actum ſit, ſolummodo ad eas præſertim accedem[9] auræ ſpecies acutas, magiſq; accommodatas ad excellentem, & diram putrefactionem, atq; corruptelam, ad quartum ferè gradum, ſpirituum, ſuccorum, & ſolidorum. Equidem (vti ſimplicibus in medicamentis) duo ſeptica ſummé putrefactiua qualitatibus, & vehementer corruptiua formis acutè explorantur. Obiter primo ſciendum eſt ſeptica putrefacere, & corrumpere licet ipſa nequè putrida, corruptauè ſint è cõtra ex corruptis has qualitates ſemper, & aliquando ex putrefactis ortũ habuiſſe, deinde vel ſummé calidas, & ſiccas in 3. gradu, vſqué ad quartum (de maligna putredine, ac peſtilẽtibus conſtitutionibus dubium eſt) vel modicè calidas, & humidiſſimas eſſe, tanquã accidẽtia indiuidualia, propria, ac nobis notiora, quæ ipſam ſubſtantiam ferè veneficam valdè putrefactiuam, non aũt neceſſariò putrefacientem, aut putreſcentẽ reddunt. Verũ ſolũ proximè accedunt ad lethalia venena, & veneni naturá imitãtur, ipſa quidẽ ex corrupto ſpiritu, vel humore, vel ſolidis exorſa non ita humiditate ſcatent, ac humores actu malignè putreſcentes, quorũ humiditas adhuc nõ eſt conſumpta, neq; exceſſus ita immanes, ac vltimati ſunt. A calidis, & ſiccis effumat exhalatio, Ariſt. teſtimonio, quæ eſt à calido actiuo cõmunis,

Generica deſcriptio malignæ ſubſtantiæ putrefactiue, & corruptiuæ.

Quomodo cauſa putrefactiua non neceſſ. putrefaciat.

Not.

Lib. de cibis boni, & mali ſucci 8. 2. de alim. facul. 6. 1. de humo.

ſicci

ſicci excretio,& humidi ſimul. Quapropter nõ madefacit, ſed colorat magis, & fumum gignit: à ſepticis humidiſſimis, & » modicè calidis errũpit vapor, qui eſt à calido combuſtiuo in » aerem, & ſpiritum excretio, ex humido madefactiua, & terram » gignens, oleum exhalabile, non vaporabile, aqua vaporabilis non exhalabilis eſt. Et hac de cauſa humiditates ſecundæ, ac ſpiritus ad oleum magis accedunt, humores verò ad aquam potius attingunt. Inde cum proprijſſima differentia ſubſtantiam germanè malignam, citoquè corruptiuam aliud faciens, & intrinſecè conſtituens ignoretur, generico nomine ſepticis qualitatibus alteram facientibus, inſignita fuit. Septica in genere cum duo ſint, duæq; pariter ſubſtantiæ, ferè venenatę, ac putrefactiuæ in qualibet humani corporis parte excitabuntur primum ſepticũ ſimile rabiei caninæ, & medicamentis corrũpentibus aſſignatur, ſecundum ſanguini grumeſcenti in venenum conuerſo adſcribitur, & duo eius organa iam enarrata inueniuntur. (ne entia ſine neceſſitate multiplicentur, quorum ſingula adhuc triplicem in menſuram partiuntur, maximam, mediocrem, aut minimam, & manſiones, tum ſporadicè, tum Epidemicè, tum priuatim. Duplexq; ſtatim ex his duobus ſepticis futurus affectus in lucem prodibit, cuius tanquam à ſua cauſa immediata profecti nulla alia ratio redditur, & duplex in naturalem ſtatum reditus, duplexq; remedium, & materia remedij ſpecifica contra venit. Non .n. tot ſpecies ſunt æſtimandæ, quot auxilia opem ferunt nam quamplurima auxilia tertianam curant; idea tamen, & eſſentia tertianæ vna exiſtit; indiuiduales verò, & particulares materiarum differentiæ infinitæ ſunt, & plures cauſæ proximę, & ſine quibus non inueniuntur ob quas ſæpè præſidium ſpeciei aduerſans, non vndequaquè auxiliatur. Et deinde aliud præſidium exceſſus per qualitates, aliud ſimplicem putredinẽ, obſtructionem, intemperiem, calorem natiuum, & robur, aliud abditam cordis proprietatem reſpicit, magiſq; ad hanc manſionem graduum, & ſingularem proprietatem accedit. Hinc modo Theriaca, magis præſtat, modo Mithridatium, Bolus Armena, & lapis Bezaar facilius ſuccurit peſtilentialibus, & malignis iudiuidualibus (duobus tamen ſolum ſpecificis modis) Hoc pacto, Hipp. auctoritate, multa medela, multas morbi ſpecies concomitatur. intelligi debet.

Cur duæ ſubſtantiæ ferè veneficæ corruptiuæ, & putrefactiuæ.

Partes & differẽtiæ duæ.

P. ſimilis rabiei caninæ.

2. ſanguini grumeſcenti.

Cur maxima, aut mediocris, aut minima.

Affectus duo, & remedia.

Obiect. reſp.

An quot auxilia, tot ſpecies malignitatis propria.

Lib. de natura humana tex. 6. 2. de comp. medic. local. cap. 1. et Apolonio.

De modis agendi, & paſsionibus communibus, & propriis malignæ ſubſtantiæ putrefactiuæ.

CAP. XXIV.

Speties, pri. eſt ſimilis rabiei.

2. eſt ſimilis ſanguini grumeſcenti, & in venenũ conuerſo.

Hæ duæ ſpeties putrefactione malignæ ſunt in cauſa borũ affectuũ malignorũ.

Affectus maligni qui producũtur ab his duabus ſpeciebus ſunt videlicet alii generici, aliis ſpecifici, & 3. indiuiduales.

RABIEI, & medicamentis corrumpentibus ſimilis maligna prima ſubſtantia facultate, & vehementia lædendi, qualitatibus, & forma viget; ſecunda ſimilis ſanguini in veſica grumeſcenti in vtero, in ventriculo, & huiuſcemodi locis in ferè venenum conuerſo mitior acri qualitate ad tactum, ſed magis apta, vt calida, humidaquè, ad putrefaciendum, forma verò potentiaquè ipſius formæ à proprietate magis hoſtilis, ac magis difformis labefactat. Harum quidem generica actio principaliter ſummè corrumpere, ac cito putrefacere valet: corruptis enim, putrefactiſq; principijs, temperatura conſimilium, & commenſuratione inſtrumentalium (quæquidem duo totam eſſentiam humani corporis ſalubris, inſalubris, & neutri conſtituunt,) etiã cõſequutiuè pericula ingentia, mortes diras, crebras, velociter inferre, ſua vi interna, non neceſſitate affecti loci neceſſe eſt. Venenum à tota ſubſtantia, & forma, ſolũ propriè exterminat, reliqua verò qualitatibus per accidens, & inſtrumentariè. Deinde inter ſe ſpecie diuerſę vni formæ mixtionis humanæ aduerſantur (vnũ vni tantũmodo eſt contrariũ) Quoniã nõ propria cõtrarietate, ſed metaphiſica agẽdi interſe præſtant, & inuicẽ diſtinctæ, ſingulæ propriã operationem, & determinatam habent ſpecifica, & vltima differentia, & corrumpendi, agendiquè modo ferè ignoto deliteſcente.

Quomodo vnũ vni ſit cõtrariũ generice, ſpecifice, & indiuidualiter ratione formæ, aut qualitatum.

Ratione qualita [illegible]

Nullum aliud ita maximos effectus, grauiſſimoſq; ferè ad quartum gradum caliditatis, ſicitatis, humiditatis, putrefactionis, ac corruptionis gignit, nullum aliud concitatur, quod putredinem calidiſſimam, & ſieciſſimam, vel humidiſſimam, & modicè calidam (pariter ſimiles alios affectus, & febres hecticas, & ephemeras) principaliter producat per ſe primo (immediatè auctis præter naturam caloribus, ac inhibito tranpiratu:) aliquando enim ſtatim omnino expellitur, vel varias ad particulas deponitur. Vnde multifarij effectus, bubo, carbunculus, antrhax, oſſa denudari, eryſipelata,

tenesmi

teneſmi puſtulæ, & huiuſcemodi peſtilentes abſceſſus fiunt; Vel omnino diſſoluitur, penituſqué vincitur, antequam opus ſuum prauum infixerit; vel febrem, eius corruptione, & putrefactione.

Quomodo maligna febris, & qualis excitetur

De ord. læſionis inter humores ſpiritus, & ſolida.

Humorum inſuper alimentalium ſpirituum, & vltimo ſolidorum qualitates, temperiem, & eſſentiam inuadit (quod parum eſt) quodlibet tum à frigore, tum facilè à calore poteſt affici excrementa igne influente exiguo referta, non mobilia, ſed quiete vacantia, in liene, veſica fellea, ſtomacho, inteſtinis, Pancreate, glandulis, & determinatis particulis, & leui actione, ac reſiſtentia pollent, vt quæ imbecilla, vitioſaquè ſunt (parua, exiguoq; momento immutantur) humores verò alimentales, ſuauiores naturæ in maiori copia, & continuò attractionis, expulſionis, alterationis, aſſimilationis, motu pro nutritione celebranda, atquè errabundo calore, & ſpiritu conſtant, & tranſpiratu ſe tuentur, proinde intenſius, & validius agens in hos corrumpendos, & vtilia excrementa, vti lac, & ſemen expetitur.

Cu r 1. & facili hu mores alterẽtur.

Ariſt. probl.

Ariſt.

Et Gal. vitiato ſemine maiorem, quam menſtruis eſſe vim adnoxam vniuerſo corpori inferendam tribuit (contrarijs enim difficilior eſt reſiſtentia) & his humoribus victis, grauior noxa adhuc inuadit, & ſpiritus perennem ob motum, & actionem, magis, magiſqué in ſolida; ob eorum validiſſimam reactionem, compactionem, nobilitatem, ac robur reſiſtunt, nec non anima calore influente, innato, temperie, conformatione, & vnione, munita agunt, reluctant, & ſe tuentur; ſpiritus quidem propter minimum materiei, & illius puræ, ac ſubtilis parum certè obſiſtunt, ſed virtute cita, & intenſa ornatur, vaganturq; ſolida porrò è contra.

6. De loc. affect. 5.

Cur ſolida 2. loco facilius afficiuntur.

Cur ſpiritus raro, & difficilius afficiuntur, & vlt.

De

De auctoritatibus propriè malignam ſubſtantiam ſummè corruptiuam, & putrefactiuam confirmantibus.

CAP. XXV.

Quomodo forma agat, cũ organis, & inſtrumentis propriis.

SICVTI qualitates in qualitates per ſe agũt, ita ſubſtantiæ in ſubſtantiam (at hę non ſine organis, & immediatè) & ſicuti illæ per exceſſus contrarios refranguntur, iſtæ ita minimè primò ab his, ſed propriè, & per ſe ab efficacia actionis diſperatæ, & antipathicæ formę tranſmutantur. Quis præter ſepticas qualitates negabit, formam agere? nam quid prohibet, ipſam operari, & actiones, & affectus alios à qualitatibus oſtendere? Quid ſi eius actio, & noxa per qualitates manifeſtas non remouetur?

De actionibus à tota ſubſtantia, à forma, & prop. ſubſtantiæ, ex Hippo. Gal. & aliis.

P. ad Glacu. 14. lib. de loc. aff. lib. prorit. 30. Epid.

Dilucidatio verborum Gal. & Hip. quid ſit vehementia, & malignitas.

Expli. 3. 37. Quid ſit malignitas, & vis febris & quomodo inter ſe diſtinguantur.

P. de diff. febr. 6.

Verum omnia ab Hipp. & Gal. deprehenduntur. Quippè dum aſſerit (vt vehemens, & maligna febris excitetur) igitur præter vehementiam addit malignitatem, non ſecus, ac differentem re, & eſſentia: quoniam ſi intenſionem ſimplicis dútaxat putredinis, aut febrilis intemperiei ſignificaret (vehetiſſima) dixiſſet, non vehemens, at innuere malignam febrẽ voluit, ob ferè deleteriã ſubſtãtiam, ac maxime putrefactiuam; quia alibi etiã ſtatuit (Periculũ in his vrinis non ob malignitatẽ ſubeſt, ſed ob vim febris), quaſi alia à vi febris ex magnitudine exactæ eſſentiæ malignitas ſit, atquè vt vim febris, calidas qualitates in ſecundo gradu vſquè ferè ad tertium lædentes, & conſequenter impropriè malignam febrem adnotaret, & per malignitatem in vrinis, contrapoſitamquè ipſi vi febris, & periculum minantem aduerſam formam excretorum intelligeret: ſed quando ſcriptum reliquit, (Humor putreſcens maximè vitiatus præter putredinem annectit, maximum vitium) quod non immeritò aliud quàm ſeptica à tertiò, vtquè ad ferè quartum gradum conijcitur: nam putredinis actus in excellenti calore extraneo, & interna humorum frigiditate ferruet, maximumq; vitium ei coniunctum præuias qualitates, & determinatas præparationes formę ferè veneficæ introducendæ prænunciat dẽq; ſimpliciter mala tranſmutatio cum putrefactione obida (ob proprium inſigne vitij culmen, nam aũt

Dilucidatio verbor̃ Gal. quid ſit maximũ vitium putredini anexũ.

2. Aphor. 47.

ob ſolum

ob ſolum virium languorem) comperitur ferè venenata. Putrecens humor, licet vtilis non ſit, immò ſimpliciter malus, attamen non ob maximum vitium vt putreſcens inutilis erit: non alia tranſmutatio tam ſimpliciter mala dicitur, nulla tam exuperanter putrefacit, tam citò, tam occultè ſummè corrumpit, quod bonum eſt, & auxilijs reſiſtit, mitior nihilo ab his facta. (non eſt autem ſecundum quid mala: cum tãtum abeſt, vt in nutritionem conuertatur, ſed qualitate, & forma,) non copia (vt frigida venena) vehementiq; putrefactione, celeriq; corruptione diſſipet humores, aut ſpiritus, aut ſolida viuentia, *Quæ ſimpliciter mala trãſmutatio ſit appellanda.*

„ libro illo ad Piſonem, & Theriacam aſſumptam ægrotantes *Ad Piſ. 16.*
„ in peſtilentia ſanare poſſe (aeris inſpirati malignitatem com-
„ mutando, ly cõmutando) non temperiẽ ſimplici qualitate alterare, ſed formaliter, ac ſubſtantialiter malignam formam; per malignitatem verò aeris, non temperiem intellexit: Hac ratione malignitatem aeris, à corporis temperie diſiunxit, in-
„ nuẽs, Theriacam, & forma, & qualitate opem ferre (peſtis im- *2. de temp. 4. Ad Piſ. ad Pamphilianum.*
„ mutat aerem malo quodam modo) Aer eſt, qui corruptus cum
„ ſit, homines interficit. (corruptus tanquam præſentaneum ve-
„ nenum, non alteratus interitum miniſtrat) eodem modo, & *Not.*
„ illis ſubuenit Theriaca, qui ex interna cauſa, & incerta conſu- *De vſu Ther. ad Pamph.*
„ muntur, tanquàm à veneno aliquo petiti forent (quæ obſecro hæc cauſa interna, & incerta, ac venenum conſumens) inueſtigatur? non putredo ſola, cum palam Gal dignouerit eam, & exploratã vbiquè expreſſerit, neque pariter ſenſibiles qualitates cum hæ ſenſibus innoteſcant: At quidem erit illa ſubſtantia ſepticis qualitatibus putrefaciens, & formis cito corrumpens, atquè conſumens, nobis incertis, ſed ſolum experientia primum cognitis: quæ quidem ſeptica natura veneni redolens tanquam, ac qualis veneno aſſimilis, non omnino au- *Not.* *Explicatio.*
„ tem eadem videtur. Sanè procreatur in corpore humor, qualis
„ rabientium canum, ac medicamentorum corrumpẽtium ex-
„ tat, atquè tertia die cenſendus eſt eger obijſſe à qualitate ſuc- *Verba Gal.*
„ corum virulentorum, nõ à phrenitide peremptus, vitioſus in *3. Epid. 3. 75.*
„ corpore humor coaceruatus fuit veneno læthali aſſimilis, in *1. Pro. 1. 17. 3. de loc. affect. vij.*
„ corporibus vicinis aliquid paulatim agens, quæ, quoniam vi- *3. ſimpl. 23.*
„ tio iam aliquo pacto opportuna erant, humorquè maligniſſimus euaſerat, lethale repentè apparuit ſymptoma, quod morſis vſu venit à canibus rabidis: Maligniſſimus non copia, ſed qualitate humor emerſit, nec quantitate, ſed qualitate virulen-

torum

torum tàm manifeſta flagrante, & acuta ex aduſtæ bilis flauæ reliquijs productus fuit.

Verum ſi qualitati, & deleteriæ ſubſtantiæ copia, craſſities viſciditas, impuritas additur, nec non virium languor; quid erit dubitandum ab his omnibus vnitis ſæuiorem morbum, ſymptomataq; irrumpere? (aſſimilem) dixit, quoniam mitior propriò veneno furit, immò impoſſibile eſt, ita exactè, ac malignè in homine viuente gigni, ac extra: (aſſimilem) quia ſpecie diuerſus à veneno Anacardi, Viperæ, Napelli, Rabiei canis, & huiuſmodi propagatur. Aliter enim eiuſdem ſpeciei ſubſtantia eſſet, quod minimè verò congruit. Amplius (aſſimilé) quia propriam, ac vltimam ſpecificam quidditatem ignorauit, ſolum genericam circumſcribens, & ſpecificam per ſimilitudinem, at non identitatem, per conformitatem non penitus omnimodam. Si virulenta latitant, & paulatim agunt, aſſimilia quidem veneno, at nondum tamen, (vt miro artificio decreuit) venena facta ſunt: ſed dumtaxat cum illo vitio ſint aliqua occaſione peracuta, & maligniſſima euaſerunt, népeq; talem, ac tãtam vim acquiſierint, vt maximum, citiſſimum diſcrimen, aut ſimilem obitum inuehant, deleteria repentè, acutèquè apparere queunt. Vltra cõem indicationẽ, & primam corpus à ſuperfluitatibus emandandi, ac tranſpirabile reddẽdi, ſecũdam indicationem eligit, vt cauſæ præpotenti, quoad eius fieri poteſt, aduerſetur: quę vltima indicatio, & rectius experientia, numquam in febribus putridis ſimpliciter in genere à Gal. recipitur, neque hec à prima ſecundum magis, & minus tantum variatur, Ideo quid noui ſuperadditum ipſi putredini, & febri declarat, & nouum indicans nobis ſignificat non autem ſummam humiditatem, ac humorum copiam, vt quidam arbitrati sũt, aut maiorem, ac minorem intenſionem? etenim dum corpus tranſpirabile reddit, & ſuperfluitatibus liberat, ijs affatim, ſum per ſe primó, tùm ſecundariò indulget: Verum innominatæ propriè malignæ ſubſtantiæ, cauſæ præpotenti (quam non auſit alio nomine præmonſtrare, medicamenta à proprietate ex Gal. aduerſantur? nam (verbum aduerſari) non qualitati, ſed ſubſtantiæ, ac præpotenti cauſæ ſolum accidit: præterea. 10. Meth. vlt. Gal. fatetur ſe alibi de malignis, ac peſtilentibus tractaturum. Cur alibi? ſi tantum ſecundum magis, & minus, non eſſentia differant? Dum ibi cunctas indicationes Hecticarum febrium Ephemerarum, putri-

Not. Quomodo malignitas propria ſit aſſimilis veneno.

Obiect. reſp. De ſimilitudine, & non identitate veneni.

P. de diff. febr. 4. dilucidatio.

Putredinis ad malignitatem p[er]uentæ.

Ex indicationib[us]

In quoſdam recẽtiores.

11. Meth. art. med. qq.

Quid ſignificet cã perpotens.

Art. Med. qq. 10. Meth. vlt.

putridarum, exactiſſimè, & abſolutè explicat? Quarum etiam vis magis, & minus recipit, intenditur, atq; remittitur, Cur eryſipelati, & carbunculo peſtilenti, ait, contrario modo eſſe auxiliandum, contrariaſq; à benignis indicationes hauriendas? *2. ad Glauc. 2.* Niſi quia diuerſa eſt, & contraria cauſa, & eſſentia non autem ſecundum magis, & minus tantumodo differens. Cur his tantum peſtilentibus bolum Armenam ſiccitate, & frigiditate præſtantem exhibet, non cæteris putridis febribus? Cur Theriacam, & eiuſcemodi? Cur commemorat in febre peſtilenti, corpus potius à proprietate ſubſtantiæ, quàm nuda qualitate torqueri? *2. de natura humana.* & ſanguinem in viſica, & locis alijs grumeſcentem extra proprium vas conſeruatiuum, in veneni citius ſimilitudinem aliquando permutari? Et prętera malignitatem abundantis humoris ex putredinis magnitudine conſiſtere? Quoniam ſummum vitium, & præuias diſpoſitiones introducēdæ formę ferè veneficæ comites habet. *3. Epid. 3.23.*

De modis generādi putrefactiuam malignitatem. Modos autem duos hanc generandi patefaciunt auctoritates: nam diſpoſitiones, vel paulatim, & longo temporis tractu (tanquã opus valdè ab humana analogia ſegregatũ) præcedēte corruptione ſine putredine intēdũt, vel cũ putredine particulari, febrē adhuc non excitante: *2. Progn. pri. Epid. 4.* *Modi generationis duo.* Veluti, cũ ait Gal. de ægrotāte etiã illo, qui puſtulis in talo nigris, & effloreſcentibus poſtridiè obijt, & altero non à Phrenitide perempto, ſed qualitate ſuccorum virulentorum, quæ ſenſim creſcens, & vicina diruens, lethalis repentè apparuit, & propriè malignam febrem primo inſultu produxit, *P. Epid. 3.25.26.* *3. Epid. 3. 75.* aut altero modo primò ſimplex putrida febris, ex eius poſtea putredine agente qualitate putrefactionis, ac materiæ aptitudine ex ſe, vel à loco proprio, vel facilius improprio vitioſé affecto conſtitutione, vel obſtructione incipiet: *2. modus generationis.* Quēadmodum affatione Viperarum in ſale Theriacali, ex modo motus putredinis celeri, vel tardo, primò agens, deinde aura ipſa, ferè venefica generatur, febremq; ſecundo propriè malignam innouando. *Ad. Piſ. vlt.* Frequenter enim diebus primis benignitas depræenditur, quæ in malignitatem tranſmigrat, & ſæpè ſæpius febres benignæ, tùm acutæ tùm chronicę inter initia fiunt, quę poſtea in malignas tranſmutantur: *Quommodo primis diebus febres benignæ poſtea maligne euadāt.* Et tranſmutationis tempus ſedulò inueſtigandum foret, tunc etenim febris dies eſt enumerādus, nouaq; medela inſtituēda. *Ab ortu febris malignæ dies notanda.*

Cur varijs nominibus propriæ malignæ ſubſtantiæ, & putrefactiuæ ab Hippocrate, & Galeno nuncupantur.

CAP. XXVI.

Varia nomina.

PORRO nobis occulta, abdita cæca appellari meretur illa deleteria maligna, & valdè aduerſa ſubſtantia, coq; nobis modo ſe prodit, quo cæteræ, generabiles, & corruptibiles formæ, ac ſpecies innoteſcant, omnes quidē, vt formæ incorporeæ ſunt: at corpori iunctæ è gremio, ſinuq; eius eruentes, ma-
2. Phiſ. 12. 18. teriales, ac Phiſicæ corruptibiles inſeparabiles re ab ipſo, ſed
ratione abſtrahuntur (& ita abſtrahentium nō eſt mendaciū) "
& quò purius eſt corpus, puriori materia præditum, effica-
Quæ malignitates ſunt actuoſiores. cius (omnia Deus numero, menſura, pondere fecit) Quis eſſentiam, & quiditatem foſſilium, lapidum, plantarum, animaliumq; animas intelligere profitetur? Quod eſt eis no-
Quomodo formæ ſubſtantiales, & earum actiones à qualitatibus, & earum operationibus diſtinguantur. men tributum? ni genericum? Auri, magnetis, æris, Pomi, Pyri, Torpendinis, Baſeliſci, Viperæ: Solummodo operationes, ad cognitionem formæ, accomodatas deprehendimus eaſq; à qualitatibus elementorum diſtinctas percipimus. Verum cum raro hæc maligna ſubſtantia adueniat, atq; ſubſiſtat ferè occulta cernitur, inexplicabilis appellatur, à multis recuſatur, vt nouum figmentum ſpernitur. Smaragdus, Adamas, Topacius prætioſi lapilli, Guaiacum, Salſa, China, Rabarbarum, Mechiocan, & huiuſcemodi recentia ad nos præteritis annis delata, iā ſuos effectus, experientia primò, deinde ratione in dies manifeſtarunt, vt non amplius ignota vi-
Pri. Caut. cō. 31. 5. colliget. cap. 24. 59. deantur, Aueroes inquit, impoſſibile eſt, cognoſcere pro-
prietates per modum ſylogiſticum, ni ſciamus præcisè quan- "
Quomodo cognoſcantur proprietates. titates elementorum in quolibet entium, & ni etiam ſci- "
remus operationem egredientē à qualibet proportione gene- "
rata, in quolibet, ſecundum quantitates elementorum in eis "
exiſtentium. Hoc autem nobis ignotum, neq; poſſibile in- "
Cur in vna re infinitæ proprietates inueniantur, & cur nobis occultæ ueniri ab homine, cum ſit infinitum, & fine carens; & ali- "
bi ait ciborum, & medicamentorum vna eſt operatio exi- "
ſtens per ſe, tranſiens ab vno ente ad aliud propter proportionem menſuram elementorum, quam habet vnum ens cum

alio,

alio, & natura, qua operatur hæc proprietas, non poteſt ſciri perfectè, nequè hæc menſura, & propter hanc proprietates ferè infinitæ inueniuntur in vna re, & quatenus, vel permutat corpus humanum, vel permutatur ab ipſo.

Demum ex Ariſtotele certitudo non in omnibus ſimiliter exquiritur, ſed in ſingulis ſecundum ſubiectam materiam, & ſingula ſunt tractanda, vt natura eorum poſtulat, neque ſimili modo in omnibus cauſa requirēda, ſed in quibuſdā ſatis, ſi bene demōſtratū fuerit, ꝙ ſint, quod eti ī in principijs ipſis contingit. Si quis vinū Septētrionalibus incolis, id nunquā antea deguſtantibus, ferret, certé effectus ſcirent, at formam, naturam, & qualitates eius ignorarent, ac deinde philoſophantes ſenſu, ratione, & experientia in eius ſubſtantiæ, formæ, & temperamenti notitiam ducerentur, nec tamen alio nomine, quàm formam vini vocarent materiam tamen, & temperamentum eiuſq; actiones, & effectus facilè cognoſcerent: formalem, autem cauſam eiuſq; formæ actionem ignorarent: neq; ſpeciebus cōcoctionis, neq; obiecto tactus, & alijs quā plurimis adhuc, ex Ariſtotele nomina propria tributa ſunt. Senſitiua anima ab effectu, quia ſentit, intellectiua, quia intelligit, motiua, quia mouet, & vegetatiua, quia vegetat, appellatur; Cur 1. nō hæc vehementer maligne putrefactiua, & corruptiua appelabitur, quia validè, ac citò per ſe abſq; qualitatibus corrumpit? Cur 2. non ſummè putrefactiua, quia celeriter, ac ſummè putrefacit? Cur tertio non maligna, quia malignè inſidioſè, abdité, & clā nocet? Cur 4. nō ſūme, & maxime vitiata? quia in extremo vitiat humanum corpus? Cur 5. nō peſtilitas, & peſtilens? quia maiorem partem inquinando, & premendo enecat? Vt poſthac facilius apprehendatur, læſione, morte, periculo conſpicua. Galenus etiam de facultate pulſifica, & motiua cordis loquens, dicit, hāc cauſam, quæ pulſus molitur, quæcūq; illa ſit, licet nos eius fugiat eſſentia, quod pulſus efficiēdi facultaté habeat, facultaté illā vocamus, vt quālibet putà aliā facultatē à facultate faciendi, cuius habet facultaté, ſolemus nominare: Itaq; quādo nobis ipſius eſſētia incognita ſit, hoc ipsā nomine appellamus. Inde nō ē mirū ſi maligna putrefactione hæc ſubſtātia varijs nominib⁹ nobiſq; notiorib⁹ circunſcribatur, facultate, eſſentia, repētino lædēdi modo, praua, & inſigni corruptione, ꝓpotēs cauſa, ſeù feré venenata, pręſētaneū venenū, latens cauſa à Paulo, incerta, & interna

P. Eth. 2. 7. & 10.

P. de facul. alim. pri.

Cur ignoretur forma, & actionibus tantū ſciatur.

Pri. Cur ſuſtantia ſumme corruptiua dicatur.

2. Cur ſummè putrefactiua appelletur.

P. de diff. 4.

3. Cur maligna dr:

4. Cur ſumme, & maxime vitiata dicitur.

5. Cur peſtilens vocatur.

Gal. p. d. ca. pul, 2. Explicatio.

Qūdo ex Gal. forma, & facultas ſit vocanda, dum eam ignoramus.

cauſa rabiei caninæ, medicamentis corrumpentibus ſanguiniq; grumeſcenti aſſimilis. Herclè notiores ſimilitudines, certioraq; exempla hanc manifeſtantia excogitari non poterūt: His igitur acquieſcant ingenia: his ſtudium dent, hiſquè medelam inquirant, & de nominibus minime ſolliciti eſſentiæ cognitionem perſcrutentur, & actiones à forma ſubſtantiali agnoſcant, quæ ab actionibus qualitatum differunt, ſicuti ſubſtantia differt ab accidente: obſecro viri peripatetici grauioribus ſtudijs aſſueti, & rei veritati hæc dicta ingenue perpendant.

De Excellenti, magna, inſigni, olida, ſordida, maligna improrpia putredine, & eius ſpeciebus.

CAP. XXVII.

Noīa malignæ putredinis.

SICVTI impropria malignitas in 3. gradu noxæ, ac intenſionis excellit, ita impropriè maligna, ſordida inſignis excellenſquè putredo excedit, & multis nominibus, & varijs ratione affectuum quos producit, vocatur. Tunc enim humor corruptione caliditatis propriæ, & naturalis, ab extranea calidita te interna frigiditate ad tertium ferè gradum ſporadicè, aut endimicè, aut epidemicè contagioſè, & non contagioſè corrumpitur ſi vulgaris eſt ſemper habet annexum contagium: & hæc ſæpe à Galeno æqualis vitioſis modicè vitioſa in medio reſidens inter ſimplicem benignam, & propriè malignam appellatur, & intenſione quidem, non loco tantum, vt nonnulli aſſerunt, à benigna differt: in continentibus enim ſemper maligna putredo eſſet, dum in toto vniuerſo, & magnis vaſis ſubſiſtat nequè magis ſincera putredo eſt tunc hæc maligna, vt nonnulli falsò aſſerere conantur, quia imò ſordida maligna ſit: nequè combuſtio magis benignis in febribus eam malignam reddit, quoniam aliquando ardétiores putredines, & febres, & magis cōbuſtiuæ malignę deprehenderentur, quod falſum cōſpicitur, audiamus Hipp. qui ait in prima, ſecūda, & tertia tēpeſtate in Epidemicis lib: exarata, vulgares quidem, at non peſtilentes: ſed neceſſariæ diſpoſitiones ad peſtilentiam introducendam ſunt: quamuis enim

In Minad.

P. Epid. ſ. & 2. Epid.

Dubitatio de actu putredinis, & eſſentia ſolutio dubii.

enim omnia putreſcentia eundem vltimum generarionis putredinis actū poſſideant, ex peculiari tamen natura putrefacientis, & natiui caloris imbecillitate, peculiares ſpecies corruptionis, & putrefactionis fiunt, namq; ſpecies emergunt, & violentiæ agendi. Atq; hinc aliquando affectus maligni, exoriūtur: & Auicennas declarat, ſordida putredo, inquiens, „ & virus in vlceribus non generatur, niſi à ſubtilitate humo- „ rum æquoſorum, & ipſorum calido: & ſordities ex groſitie „ humorum, quę eſt res ſpiſſa, coagulata, & alba, aut ad nigredinem decliuis, aut ſicuti fex, indicatq; abſtergens. Eſt alba ſi humor crudus, & pituita ſordide putreſcat, nigra, ſi melancholia, veluti fex, ſi ſanguis craſſus. Vnde aberrant nonnulli, qui tantum pituitam materiam putredinis malignę, & malignitatis eſſe putant, poteſt ex Auic. teſtimonio eſſe melancholia bilis, & anguis, atq; miſcella: Proinde ſordida putredo præter calorem extraneum, in 3. & humiditatem adnexam, craſſitiem, viſciditatem inficientem contactu ſibi aſciſcit, & maximum caloris natiui languorem: ſed fit maligna, & talis appellatur, non ſolum aliquando ſui ratione, dum calore, & humiditate, vel ſiccitate ad tertium gradum, & ad ſimilem noxam excedit: Verum ēt miſcella materiæ corruptæ, & ferè venenatæ, dum hæc benignum putreſcentem humorem alterat, atq; perturbat.

Vnde varii gradus, & ſpecies putredinis orian-tur. *3. Epid. 3. 25.* *12. Meth. 27. 28.* *Steph. Aten. p. ad Glauc. 5. lib. 12. cap. 1.* *Auic. lib. 4. fen. tract. 3. cap. 1.* *Quot. ſordida putredo. Ex Auic.* *In nonnullos.* *Maligna putredo dupl. & prop. ratione, & miſcella rei ferè venenatæ.* *Ob.* *Alfarab. lib. pra. tact. vltimo. cap 40. decla.*

Et Alpharabius eam non multam tantum putredinem vocat, verum malitiam multę putredinis; innuens (per malitiā) quaſi occultam proprietatem (per multam) intenſionem, & extenſionem qualitatum. Species formales impropriæ malignæ, duas ad tertij ordinis, caliditatis, humiditatis, vel ſiccitatis exceſſum præſertim: ſubiectiuè verò tot, quot humores putreſcibiles, & loca, membra, venæ, arterię. Exinde aut ſporadicè, aut endimicè, aut èpidemicè, aut ſola erit impropriè maligna, aut pmixta propriè, aut è benigna in malignam perget: quid igitur maximus caloris quid natiui languor efficiat, quid aptitudo materiæ, vnuſquiſquè agnoſcet: nā ſemper natiuus calor maxime ad 2. & 3. fere gradum languet, & obruitur, ſed præter languorem caloris requiritur vis putrefaciendi, & corrumpendi in humore, & ſubſtantia ad 3. & fere quartum gradum.

Cur maligna putredo dicitur malitia multæ putredinis ex Alphar. *Diff. & partes à forma duæ, ab humoribus, ex effectibus, & ſubiectis tot, quot humores, & loca ſunt.*

De propriè maligna ſubſtantiali, inſigni, & peſtilenti, atq; maximè vitiata putredine,, eiuſq; agendi modis, paſsionibus, atq; differentiis.

CAP. XXVIII.

Quid nominis.

Quid ſit.

PROPRIE excellens, maligna, inſignis, vehemes, præpotens, ac peſtilens putredo in homine viuente erit ſumma caloris proprij, & naturalis corruptio, atq; formæ perſe humoris ab inchoatis diſpoſitionibus excedentibus ad ferè 4. gradum.

Sed hæ inchoatæ diſpoſitiones ſunt, nẽpe calidiſſimæ, & ſicciſſimæ ordinis ferè quarti, vel humidiſſimæ, & modicè calidæ ambientes, eiuſq; internæ vehementis frigiditates. his differt à benigna putredine, & ab impropriè maligna. his elegantibus medicis manifeſtatur.

Quomodo ratione formæ introducenda, & iã diſpoſitionum ſit putredo vocanda maligna.

Maligna propriè putredo malignitas propria in humore putreſcente adhuc formã naturalem humoris omninó nõ deſtruit, ſed ferè.

Sed propriæ diſpoſitiones malignæ ferè adſunt accommodatæ ad formam introducendã malignam.

Huiuſcemodi præuiæ alterationes modo introductæ ante vltimam auræ malignæ generationem, vel poſt eius productionem, vtrumq; humoris calorem prouocant, eoſq; excellenter, & acutiſſimè diſſipant proprié, maligneq; putrefaciendo interminatos faciunt forma propriè maligna præsẽti, humoris ſubſtantiam virtute, & efficacia cõfringendo, non autem concomitanter, & per accidens ſolum, atq; ferè venenatæ præparationes, & ingens interna frigiditas, non deleteriam adhuc formam omnino induet, verum comites iam habens diſpoſitiones, & viſcerum caloris, temperiei, & compoſitionis, & ſępè etiam ſubſtantiam à toto genere præter naturam ferè inuincibilẽ, & alienam, & intus à natura munere formæ, quàm citius introducendæ operatur, putreſcenſq; putredouè tunc a totius ſubſtantiæ proprietate, & quaſi venenata æſtimatur: Inſuper hæ promptitudines non vndiq; exactè ad ſummum excellunt, ac in maligna exacté ſubſtantia, ſed in via ad hanc eſt putredo proprié maligna, & peſtilens. Vbi ſané organa perfecté vigent, neceſſariò, & conſequẽtia formã enitent, formaq; præſtat. Si præuię aptitudines exacté eſſent putreſcens humor neceſſariò veré malignus nuncuparetur, & veram malignam formam ſubſtantialem, priori omnino corrupta, obtineret (Gal. teſte.) Cum putridus eſſet, qui

abunda-

» abundabat humor, & malignitatem, quam ſtatus afferebat,
» & naturam non ſolum putrem, ſed prauam, & malignam,
» multos interimentem adiungeret.

Excellens vulgaris putredo quid ſit, & quomodo cognoſcatur.

His verbis non ſat eſt communem putredinem, putridum, ac putreſcentem humorem adeſſe in febre peſtilentiali, ſed omninò oportet, vt ſibi coiungem malignitatem à forma, vel ei tributam ab aere infecto, caliditate, & humiditate, intus putredinem erigente ad excellentiam, tum aliquando abdita lue immediatè putrefaciente, & corrũpente, aut internis, aut externis occaſionibus, & vitijs ad hanc conſtituendam maximè paratis recipiat.

P. de diff. febri 3. 6.
3. Epid. 3. 23.
3. Epid. l. c. 9.
An caliditas, & ſiccitas requirantur ad peſtilentẽ putredinem.

» Deinde ait Gal. putreſcentia maius quandoquidem vitium
» contrahunt, quod maius vitium extat, quàm præuia illa al-
» teratio inſignis enarrata (Malignitas ex magnitudine putre-
» dinis oritur) nihil prohibet in humoribus ſummam ſiccitatem, & caliditatem ferè in quarto excedere, licet hæc putredini obſiſtant, & humiditas, & caliditas indulgeant: Enimuerò humores quantumuis ſicci, humiditate non priuátur, nequè ad putredinem inclinatione, tanquam mixta, & eo magis actu fluida.

Sol.

Doctiſſimi Fracaſtorij, & Sectatorum opinio inualuit, hanc malignam putredinem ſordidam vocare, cum nuſquam tamen, Hippocrates, & Galenus huiuſcemodi appellauerint, neq; in ſorditie ſola, vt etiam Auic. aſſeruit, eius vim ſtatuerint, ſed etiam in ferè veneficis alterationibus, alij putarunt ſuccos primo corrumpi, & ſic deleteriè, & prauè corruptos, poſtea putreſcere, & hoc modo, propriè malignos putreſcentes dici. Veruntamen rationibus hæc non cõfirmant, nam veritas, incontrarium, vbiq; ſuadet, ex ſolo putreſcenti maximè vitiato febres has oriri (licet de ſubſtantia ferè venenata alia ſit ratio,) & libro de aere, corruptio à malignitate differat, & fomes à putredine ſimplici, & ab actu maligne putreſcente, diuidatur tùm putredo à putrefacto, tùm à corrupto tantum fiet, & pluribus modis excitatur.

Fraca. Lud. Mer. Petrus Sal. Fer.

Cur ſordida, & quomodo iure appellatur maligna putredo.

Nõ ſemper fieri à putrefacto, & corrupit putredinem malignam.

L. de aere c. 10.

Si omnes ſucci temperamentum, & naturalem priorem formam amiſerunt, & veneficam acquiſiere, quomodo ſpiritus, humor, & ſolida ſuam amplius primogeniam ſubſtantiã retinebunt? Periodos, & præfinitas actiones, & proprietates ab ea proficiſcentes conſeruabunt? & differentiæ febrium, tanquam præcipuè principaliſſimæ à ſubiecto, ſpiritibus, humoribus, & ſolidis haurientur? At ſi hæc corrupta erunt, quomodo

In eos qui putarunt putredinem malignam in humore corrupto cõſiſtere.

De cauſis periodorum.

Obiectioni pro iis qui cenſent humorem corruptum eſſe excellentem putrediņē.

modo ? Minimè aſſerendū eſt humores antecedentes ſpiritus ſolida in calefacto eſſe differentias parere, continentes vero eſſe corruptos, & putreſcentes ſuccos : cum hæ differentiæ, & periodi à continenti ſubiecto ſemper capiantur. In inflammationibus, doloribus capitis, febribus, à bile, & alijs ſuccis, ex Galeno putreſcentibus, non autem corruptis oriuntur periodi, tertianariæ, quartanariæ quotidianæ, ex Galeno vtiq; ſolum illa corrupta dicūtur, quæ tùm effatu dignā eam, quæ ad id, quod præter naturam eſt, euerſionem habent, vt iterum ex naturæ coctione ad priſtinam humoris redire bonitatem non valeant. At ſi aſſereretur, temperamenta natura minimè immutari, non igitur inimica homini euadunt, & contradictio explorabitur: Ex inde ex Annone charitate prauis cibarijs, leguminibus, horarijs fructibus, genitus ſanguis adhuc naturam, & formam obtinebat, nec vere corruptus: licet vſquequaq; vtilis ad nutritrionē erat: Similiter 3. Epidemiorū, & 2. Proreticorū: Deinde ſigna tantæ vbertatis ſucci corrupti ante ſingulam exacerbationem, & interuallum temporis, debent eſſe, ſin autem ex non putredine febricitabit, at iure, & conſulto concedatur, peſtilentes putridas febres oriri, dum corruptio illa qualitates, temperiem, & eſſentiam homini aduerſam acquirit, dum ſimilis caninæ rabiei, corrumpentibus medicamentis, aut ſanguini grumeſcenti ferè venefico, offertur, ergo humor alter innominatus nouo temperamento, noua forma à cæteris naturalibus humoribus neceſſariò progignitur, & nulla ſynocha, nullæ de tertio, quarto, quotidéuè repētes darētur propriè malignæ febres? Siquidem nouæ febres ex nouis humoribus, ideis, typis, & proprietatibus vſq; adhuc medicis incognitæ prodirent. Tandem Hipp. & Gal. Auenzoar, Auicennas, Paulus, Aetius, peſtilentes has à reliquis per putredinis excellentiam diſterminant, addentes putredinis excellentiam, quæ maligna proprietas, peſtilens, contagioſa, occulta à tota ſpecie, & à tota ſubſtantiæ proprietate, ſummè hominis conſtitutioni aduerſa, ſumme inimica, veneno, tanquam fera venenata aſſimilis, acutam, malignam, ac peſtilentem febrem facit; Non autem per corruptionem defferre faciunt. Quid prohibet, humores non antea corruptos hanc poſſe ſtatim putredinem propriè malignam concipere ? Et illas præparationes fortaſſe; Ad has, & ordine, & rudi perfectione adipiſcendas expetitur, vt prius

2. de diff. febr: vlt.
2. Aph. cō. 17.
1. de bono, & malo ſucco cap. 1.
3. Epid. 3. 75.
2. Pror. 13.
Non prius corrūpi humores, poſtea putreſcere.
Ratio ex Actoritatibus.
Auer: 5. col. 47.

corru-

corrupti ſint. Equidē ſanguis etiam ita putreſcit in inflammationibus, vnde febres immodico incēdio cutē deurunt, & affectum generant, quem carbunculum vocant: Adeſt itaq; incendium maximum cutis deuſtio, carbunculus tamen non à corrupto ſanguine, ſed à putreſcente fit: & alibi inquit Galenus, peſtilentem febrem eſſe differentiam febris, atq; ſpecie differre à reliquis, potiſſimum putredinis ſpecie.

P. de præſag. ex pulſ. pri.

3. Aph. 43. Ad. licum cap. 4.

A putreſcentibus, non autem corruptis humoribus, igitur excitatur. Et Alpharabij auctoritas citata non ſolum de impropriè maligna, verum de propriè putredine poterit interpretari. Febris non ab humore corrupto in cancrena, ſphacelo, & ſtomacho ad bilem vel melancholiam vergente ſimilem typū, ſed à ſucco acta putreſcente habet: Quamobrem putredo hæc excellens, proprie maligna maxime, citoq; corrumpens nihilo mitior facta ab auxilijs, ſummè vitiata, ſuperata natura, non autem in ſola inuicta obſtructione conſiſtet. Siquidem obſtructionibus iecoris, lienis, hæc omnia quandoquidem depræhenduntur, febres tamen lenes, placidæ, benigneq; & diuturnæ ſunt. Ad quid ſegregatim pronunciauit Galenus Cinnamomum omnes putredinoſas, & venenoſas facultates, ſeroſorum, nedum humorum, verum etiam lethalium medicaminum corrigere, atq; feris virus eiaculantibus cōtrarium exiſtere? niſi vt calarè enunciaret, putredinoſos humores, eodem etiam tempore, venenoſa poſſe facultate lædere, & cinamomum calidum, & ſiccum non qualitatibus acribus, & vitioſis obſiſtere, ſed totius ſubſtantiæ proprietate aduerſari? Ad quid aſſeruit, dolores quoſdam malignos à maleficis ortos, ſeù medicamentis, quæ deleteria id eſt mortifera vocantur, ſeù feris venenum ictu fundentibus, ſiuè ſuccis, ex improbo victu Cœlo vè peſtilenti in corpore genitis, & eis euacuationem, alterationem, non ſolum per ſimplices qualitates, ſed per totam ſubſtantiam, & proprietates reluctarè? Niſi, vt Gal. cunctis innumeret, multos eſſe affectus, & febres multas, putredineſq; malignas appellandas, quæ ſibi correſpendentia auxilia poſtulant? Ad quid decreuit, peſtilentem febrem inſidioſam eſſeque multam caliditatem, ſitim inextinguibilem bilis, omnis generis vomitus, fœtidas alui excreciones, ac violentas, vrinas multas, ac tetri odoris, pulſus paruos, & obſcuros inurit? niſi, vt per hæc ſymptomata excellentiam putredinis ſumeq; vitia demoſtraret? Ad quid ſtatuit

Obiect. reſp.

Quomodo variis modis maligna putredo noceat.

8. de comp. med. local. 7.

Quomodo, & cur cinnamomum venis reſiſtat.

6. Epid. 6. n. 4.

Quæ ſymp. maligna putredo efficiat.

Quæ remedia poſtulet maligna putredo.

Quæſitum. Quomodo, & cur febris maligna ſit acuta, 3. de cauſis pulſ. vlt.

Obtinere.

non poſſe cacohetes febres non eſſe acutas; & eas formicantem pulſum, ob diſſolutam irritatamq; vertutẽ à malignitate? ſupremè paruũ, & obſcurũ? niſi vtiq; vt, nos certiores redderet, has febres acutas, vehementiores, atq; plurimum exitiales à validiſſima omniũ putredine oriri? Quid? Dum benignum ſynochi alterum genus fatetur, vbi in omnibus vaſis, ac potiſſimum maximis inter inguina, & alas æquabiliter ſucci putreſcũnt? illiſq; qui ita febricitant, & pulſus maximus, & vehemẽs exiſtit? niſi locũ, & ſi intimũ, ac principalẽ, & ſanguinẽ & ſi vitæ theſaurum, malignã putredinem non conſtituere, ſed illam excellentiam qualitatum, illas preuias alterationes ad ferè quartũ gradum noxæ, & intenſionis, & illã malitiam multæ ſordidæ putredinis? quæ quidẽ quotuplices ſunt, & humores, totuplex, & ipſa apparebit, & putridas febres in ſuccos inuehens, & ephemeras in ſpiritus, & hecticas in ſolida producet. Deniq; aut ſporadica, aut endimica, aut epidemica cõtagioſa, aut priuatim contagio non immunis ferociet: eiuſq; paſſiones ex ſupra narrata eſſentia emanant, manifeſtãtiũ læſione actionũ, & eſcrementorum, & qualitatum pulſus, cordis, hepatis, urinarum, alui, & fæcum atq; alij, & alijs actionibus, excrementis, & qualitatibus ad ſummum excedentibus, & ledentibus quæ generica conſequuntur eſſentiã genericam, ſpecifica ſpecificam.

Queſitũ quid locus conferat ad malignã putredinem. et quid ſanguis.

9. Meth. 3.

Quid ſit ſinochus febris benignaq.

Partes, & differentiæ malignæ putredinis, & cauſæ febrium malignarum quæ.

De acuto Contagio, eius partibus, & paſsionibus in homine.

CAP. XXIX.

CONTAGII nomẽ multiplex eſt, frequẽterq; in his affectibus, & febribus malignis, amplã à contactu appellationẽ corporali, ſpirituali, radialiq; vſurpat; ab Hipp. morbida excretio, ab Alex. Aphrodiſeo, effluuium peſtilens, vocitatũ, actionẽ includit. Ab homine in aliũ ſerpit (id cauſa, vel ſymptoma, vel morbus ſit) & ab inanimata, vel animata re, dimanat: nõ ſolũ pro ſitu, qualitatibus actiuis, aut ſubſtãtiali virtute donato, perpẽditur: verũ etiã pro ſitu tantũ, & poſtea rectius pro ſeminario ĩ aliũ hominẽ migrãte, & ei adhærẽte, aut genito effectu exploratur: qui effectus tñ poſtea, vt in aliũ agit, vim cauſæ efficiẽtis ĩ corpore humano, vel extra, ſub ratione cuiuſdã aereæ, vel aqueæ, vel terreæ ſubſtãtiæ tenuiſſime exhalatiuè, ſeù vaporoſæ molis, vel

Quid nominis.

3. aut cauſa, aut ſymptomata, aut morbus.

Quot modis accipitur cõtagiũ.

qualita-

qualitatiuæ virtutis adhærentis ſemper expandit. Pro effectu, vel pro cauſa expenſum.

Erit tenuiſſima ſubſtantia prædita viſcoſitate, & potentia tranſmeandi, & tranſmutandi homines acuté, & celeriter in ſui ſimilitudiné. Hoc quidem per corporeũ vel incorporeũ cõtactum, etiam per actualem mathematicum, & quantitatiuũ appellatum, quando actu corpora inquinata ſe inuicem tangunt, vel per ſpiritalem, realem, corporeum, vel incorporeum, vt quando magnes attrahit ferrum, & Baſiliſcus oculi intuitu inficit: vel quando aer eſt contagioſus, vel exhalatio, fomeſq; per aerem immiſſus, viſcoſitate, tanquam ſubiecto, & potentia tranſmeãdi, & tranſmutandi homines in ſui ſimilitudinem prædita, acutè, & celeriter inquinat; (de acuto enim maligno cõtagio, à ſimplici alteratione, à corruptione, & generatione diuiſo conſulimus,) atq; in ſui ſubſtantiam tangentia obiecta tranſmutat. Offa panis in aere relicta, ſi oblata inficit, contagioſus eſt aer, ſi peſtis ex volucrum interitu, (vt docet Thucidides in bello Peloponneſiaco) cognoſcitur. Peſtis ergo eadem, homines, canes, aues, cæteraſq; feras interimit. quando ab aere, cauſa communi contingit, tũ deinceps cõmuni vi, ſimilitudine, & analogia quadã (licet rarò) homines, aliaq; animalia enecandi valet. Obſeruatum eſt, Boues, Capras, anno 1599. malignum vaporem in ſe ſuſcepiſſe, alijs animalibus communicaſſe, vrinam ſuper paleas, vel fœnum mittentes, alia animalia deturpaſſe. Interdum verò contagium Boum, Ouium, Caprarum, Gallinarum, quod inficit vnum genus, alterum minimè aggreditur, humanum, neq; irrationale, quia, (vt docet Hippocrates) corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum a nutrimento, analogiaq; vnius contagij, alterius ab altera, differt. Adeò ut contagium homines adoriens, ſua proprietate boues non occupet, & piſces immunes à peſte (Ariſtotelis teſtimonio) videntur: àn quia maximè ab àere tuti ſint, & vaporibus terris, àn quia eorum temperies, & natura, & aqua aduerſę ſint peſtilentiæ? àn quia in continuo motu, & permutatione locorum? & aquárum natent, communiſq; cibus, & potus raro venefici euadát, niſi determinato in loco, hominis inſidijs. Hinc alij deſcribentes, contagium, eſſe putrefactionem de vno in alium trãſeunté, aberrant: nã ſine putrafactione fomes trãſit, & poſt trãſitũ lentore, perculſo homini inhærét, aliũ coinquinare valés:

Quid ſit cõtagiũ. Cuiuſq. particula definitionis explicatio formæ effectricis, & materia.

Contagium dupl. acutum, & cronicum.

Quomodo dicitur ab alteratione ſimplici, & à corruptione.

Thucid. l. 2.

Paul. Auic. Raſ.

1599. Contagiũ,

Cur piſces peſtilentiam nõ patiãtur.

P. Probl. 7.8. de Hiſt. anim. 19.

Fracaſt. l. 1. de contro. cap. p. 3. 4. 5. & 9.

Q. an contagium fiat à putrefactione rei, vel etiam ſine ea.

Obiectis reſponſa tacitè.

qui à torpedine affectus, alũ tangens, nõ inficit. Omne quidem contagium eſt contactus, non autem omnis contactus contagium irruit, vt genus à ſpetie differens: Exinde plura ui tranſmutandi alia in propriam ſubſtantiam pollent, contagioſa tamen minimè neceſſario ſemper ſunt. Demorſus à cane rabido, vim in alium effundit, & ſic rabies contagioſa dicitur. Demorſus à Scorpione, & Vipera, nequaquam. Proin oportet, qui luem ſuſceperit, alteri impartiat, vt foedatus ab Elephantico, phthiſico, Scabioſo, Gallico, aliũ contaminat. Quamobrẽ affectus hi contagioſi, & alij chronici, alij acuti, & alij maligni impropriè, & propriè vocitantur. Ad hæc, quo ſpiritualior, malignior, & acutior aura illa contagioſa; eò citius, longius, atrocius inuadet (aptitudine patientis, & corporis ſuſceptibilis) Alij imbecillitate natiua, vel adſcititia pulmonis, leui de cauſa à phthiſico afficiuntur, alij Dyſenteria, oculorũ inflammatione partiũ illarum debilitatione; ſympathia, naturaliq; ſymboleitate, alijs venena labefactant, labem autem hinc inde migrãdo effundere nequeunt, quia licet ſpiritualia adeoq; incorporea ſint adhærere, migrareq; non poſſunt. Exhalatiua dumtaxat vaporoſa, lentoreq; leui affecta ab vno in alium communicabilia, citò vagantur, & acute hærent, quæ materia craſſa viſcida, & ſordida in omni peſtilentia perſpicitur. Proinde etiam contagium. Ariſt. aũt hanc naturam contagij vniuerſam, & proprietates lucidè explanat, inquiens, cur à tabe, & lippitudine, & ſcabie capiuntur, qui appropinquauerint, ab aqua autẽ intercute, aut febre aut ſtupore, attonito, aut aliquo ex cæterorum numero malorum capi nequeunt? An à lippitudine, quoniam oculus pars noſtri corporis mobilliſſima eſt, cæterarum maximè omnium rei ſibi obiectæ ſimilis reddi poteſt? Quippè qui facilè moueatur ab eo, quod moueat: itaq; fit vt cum perturbatum aſpicit oculum, ipſe etiam perturbetur facilè? Talis autem contagio ideo fit, quoniam ſpiritum vitiat, grauemquè reddit; celerrimè autem oẽs morbis atripiuntur his, qui ſpiritu, corrupto proueniunt, quale eſt omne peſtilens genus; qui aũt appropinquauerit, talem profectò ſpiritum trahit, qualem æger ille reddiderit; ægrotat igitur, quia morbiferum eſt, quod ſpiritu trahitur, ab vno autem morbum excipit, quoniam vnus ille ſic ſpirat, cæteri ſecus: eũdem verò, quoniam per ſumma corporis errat, & humore manat glutinoſo. Ex verbis (appropinquari) ſimilis (mobiliſſima)

Partes, & differentiæ contagij à forma effectrice & ſubiecto.

Q. Cur venena nõ contagioſa.

Quid ſit contagiũ ex Ariſt. 1. Probl. 7. et 7. Prob. 4.

Dilucidatio contagii, & paſſionũ eius ex Ariſt.

Cauſæ, & eſſentia contagij ex Ariſt.

Not. dilucidationem contagij ex verbis Ariſt.

ma) celerrimè(ſpiritu corrupto) per ſummam cutem (errare) & glutinoſo humore) manifeſtè patet, contagium eſſe potētiam tranſmutandi aliud ad ſui ſimilitudinem; debere id, quod tranſmutatur, & tranſmutat, eſſe appropinquata debita diſtantia, vel contactu, dum putrefacti, & putreſcentes ſe contangunt, vel per fomitem, dum veſtes, ligna, & alia illum aſſeruant, vel ad diſtans potentiam matetialem, & ſpiritalem habentia. (mobiliſſima) ideſt facilè alterabilia, facilius enim inficiuntur (celerrimè) vehementiorem actiuitatem oſtendit (ſpiritu corrupto) aptitudinem ſuſceptibilis, & (ſummam cutim) loci exterioris facilitatem (errare) & glutinoſus humor (naturam contagij vaporoſam, viſcidam, & adhærentem explanat. Oportet enim non ſolum tranſeat: ſed adhęreat: Vnde (vt inquit Ariſtoteles) ſicca non inficiunt: Ex his cauſæ, eſſentia, & differentiæ contagij prodeunt, & veritati conueniũt ex hiſq; paſſiones, ſeu ſigna pathognomica, & propria eius eluunt. *Differētiæ, ſigna.*

De triplici contagio, eiuſquè ſpeciebus, & potentia; atquè paſſionibus.

CAP. XXX.

TRIPLEX contagij potentia eſt aut enim ſimilis, & nota qualitatibus à ſecundo, vel 3. vel ferè quarto gradu excedens; aut abdita tota ſubſtantia; aut diſſimilis ferè venefica adhærere debet, vt contactu admodum vehementi, & acuto lædat; vt celeriter hominis ſpiritus, aut humores, aut ſolida ſuperficie tenus, ſiue intimius afficiat: Inſuper vim particularem, ſeù ſporadicam, ſe alteri communicandi poſſidens, maiorem tamen, ac potentiorem exercet, dum communem cauſam ſecum annectit, quę communis cauſa, plurimoſquè inquinans, minimè ex neceſſitate ab homine vno polluto in alium ſicuti contagium pergit: (communis igitur cauſa, & contagium inter ſe valde actione, & eſſentia diſtant) pluribus illa communis ſemper eſt: nequè actiuitate, neq; viſciditate neceſſariò pręſtat, at illud lentore, viſciditate, vaporoſa, actiuaq; ſemper æget. Non neceſſariò plures, quam paucas, aut vnum tangit, & fœdat.

Contagium, & triplices eius partes.

Contagium triplex impropriè malignum, peſtilens, & benignũ.

Quomodo cauſa communis à contagio differat.

Cur facilè contagium inter affines, & conſanguineos.

dat. Deinceps, vt contagium ſemper velox, morbo tamen acuto, vel chronico adiungitur: citò enim de homine ad hominem tranſit, citòquè vim ſuam impartit, quæ à corpore quandoquè debilitatur, & vincitur, atquè dum ſymboleitatē, & ſimilitudinem inuenit, vt inter affines, & cognatos, à viuiſq; corporibus inquinatis emanat facilius ratione viuidi caloris, exhalationis, & tranſpirationis totius pertranſit, & in viuentia ſerpit. A cadauere autem his iam deſtituto difficilius vtiquè egreditur, niſi ab aeris caliditate, auſtri, & loci adiuuetur: ſed copia vehementia, furore viuentis alterum contagium vincit. Nōnulli ſiquidē putātes dari imaginariū contagium excitatū à fixa imaginatione parentum, peſte mortuorum, arbitrantur, ſe febre peſtilenti correptos. at id iurè, vt quoddam abſolutè imaginarium à Medico prætereundum: imaginatio non aliud in generatione contagij efficit, quàm accelerat, & vim, & effectum retardat. Melancholici, quæ intus cogitant, extra (ſed falſò) videre, audire, facereque putant: Ita ecſtaſi rapti ſe Regem quemquam, talia vel commenta vidiſſe aiunt. at vtero gerentes de re nequaquam uiſa, ſenſibus, aut nunquam percepta foetui ſimulacra inurunt. Quid igitur ſpectrum viſum peſtilentiæ, atquè vulgaris ferē venenatæ ſubſtātiæ erit? Quid contagij? cui modo inuiſibili, halitu tenuiſſimo, ac ſpecie ab homine in alium prorepere proprium? Deinceps putrefacere, aut corrumpere; licet interitus, clades, Bubones, Anthraces, oſſa denudare, & huiuſcemodi ſenſibus innoteſcant. Contagioſus itidem effectus ſimilis, aut diſſimilis, notus, aut clam deſtinus opus erit cauſam in ſe contagioſam habens; ſed hæc omittamus.

Dub.

2. De generatione, & corrupt.

Partes, & differentiæ quot contagii.
1. manifeſtum, & benignum.
2. impropriè malignum.
3. peſtilens.
4. Simile vel diſſimile.

Quapropter manifeſtum contagium, vel eſt ſecūdi cenſus qualitatum, & benignum, contactu, vel fomite, vel ad diſtans inquinat, & præſertim ſimilia facilius: Vel tertij impropriè malignum, vel ferè quarti peſtilentium omnium humidiſſimum, & modicè calidum, vel ſicciſſimum, & calidiſſimum (non autem omnino ſimplex qualitas calidiſſima, & ſicciſſima contagioſa eſt, eò minus frigida, & humida, ſiuè ſicca) Inſuper viſcoſum, glutinoſum quoquo modo, atquè, vt plurimum putridum, & putrefactiua virtute donatum à materia iam actu putreſcente glutinoſa, lenta, ac ſordida putredine, vel iam putrefacta euaporatiua, vel tātum corrupta ſine putredine gignitur, & adhæret. Raiò autem inuenitur non putridum contagium, ueluti lippitudinoſum, hecticum, tabidum

Cur, et quomodo ab alterante à putreſcente, à corrupta, à putrefacta re oriatur, & diuerſum ſit.

dum,ſed dumtaxat corruptiuum ſimilibus qualitatibus, atq; lentore in paſsũ diſpoſitũ ſimilitudine peragit. Nequaquã.n. neceſſe eſt,vt à putreſcẽte,vel corrupto mixto ſemper oriatur; ab alterato, ſanè, & euaporante aliquando afficitur. Sin aũt clandeſtinum, aut à ſimili forma vna cum enarratis diſpoſitionibus prodit(ſimile quadãtenus à ſimili patitur,quinimò vbi ſymboleitas eſt, ibi facilis trãſitus fit: cõſanguinei, affines natura, temperamento alimentis, aere, regione, Cęli ſtatu aptius inuicẽ læduntur, dificilius ſecus,& atrocius) vel à diſsimili, & ferè venenata maximæ efficacię,& vigoris emanat, vt in peſtilẽtibus vulgaribus affectibus, quod oĩum sũma,& cõi agẽdi efficacia formæ, & qualitatũ vulgata cõtagiũ acutiſsimum, maximèq; dirũ eſt. Itidẽ de alijs cõtagij ſpeciebus, ſigillatim cẽsẽdũ; Chronicis, & acutis,popularibus, vernaculis, & priuatis,pro earũ gradibus;actionũ vehemẽtia;velocitate,tarditate; lentore, particulari, aut cõi cauſa; & diſpoſitione. In putridis benignis,vapor putridus exhalans, & ſecundi ordinis noxæ,& intẽſionis,inficit:nam ſingularis viſciditas, corporis aptitudo limitataq; facultas agentis requiritur. Alia inde cõtagij ſpecies boues,alia homines, pueros, ſenes,ſanguineos, melãcholicos, pituitoſos,bilioſos,inuadit, cũ alia haud ſẽper dyſenteriæ, tertianæ, quartanæ, diſtillationes, inflãmationes oculorũ, cõtagiosè debacchãtur, neq; ſingula Epidemia neceſſariò cõtagio indiget, idneq; ſẽper Epidemiæ cõgruũ eſt. hectica quidẽ febris phthiſis, ſcabies, lepra, lippitudo, cõtagioſi affectus particulares,& priuati, ſporadici interdũ, minimè aũt vulgares, & cões inſultãt: deinde cõtagij, & Epidemiæ eſt alia ſi quidẽ natura, ſeu vulgaritati, & cõmunicãtia in plures: Non pauca exinde Epidemica sũt, quæ abſq; vllo penitus cõtagio ſpatiãtur; tutò, ſecureq; verſari adſtãtes, ęgriq; ſimul idẽtidẽ viſi sũt, vt anno 1580. in illo malo Epidemico vulgo, mal del Montone, dicto,& alia quãplura,& ferè ſimilis catarrhalis affectio cũ raucedine; tuſsi, faucium dolore, ac capitis,& febre. 1597, Menſe Auguſti,& Septẽbris Venetijs,& 1610. in Ducatũ Vrbini vagabatur. Solũ pernitioſa Epidemia iure cõtagiũ ſibi perpetuò aſciſcit; licet Procopius ſit in hiſtoria oblitus: alij ſecus, vt infra dicetur, properã cenſueunt, tunc.n. & lentor, & potẽtia maxima corporis,& cõis aptitudo p̃ſtat,& in homine originẽ ducit aut interdũ, extra hominẽ à cadaueribus lacubus, aquis, victu, latrinis, aut interdũ ab aere, cœlo, & cæleſtibus arcanis, aut perfide artefactis à ſceleſtis hominibus ſuſcitatur.

Cur cõſanguinei facilè afficiãtur.

L. de inſom. 2. P. Probl. 1.7. Probl. 4.

Contagiũ peſtilens à diſſimili forma.

Contagium aliud chronicum, aliud acutum, aliud vulgare, aliud vernaculum, aliudq; priuatũ.

Cur non omnis Epidemia contagioſa, nec omne contagiũ Epidemicum.

Diuerſa eſt ratio contagij, & Epidemiæ.

Mal del Mõtone. 1580. Venetiis, Italiæ.

1610. Vrbini.

Pernitioſa Epidemia ſẽper cõtagium habet.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE MINVS COMMVNIBVS PRINCIPIIS, Et partibus, impropriè malignarum febrium.

LIBER SECVNDVS.

DE IMPROPRIE MALIGNA FEBRE In genere, & tribus eius ſpeciebus.

CAP. I.

FEBRIS impropriè maligna eſt, caloris in corde ingens permutatio a calefaciẽte impropriè maligno, calores cordis natiuos, aſſimilatos, alimẽtarios, & influẽtes, vſq; tertium ad culmen excellenter quæ cordis actiones, cæterarum, ſimilariumquè partium lædit. *Quid ſit febris maligna in genere.* Ità pro comperto habetur ad exactam eius notitiam, cor nedum cæteris inflammabilius, & calidius alijs fore magis communicaturum caliditatem, & propter quod vnumquodquè tale idem prioritate, & cauſalitate intemperie febrili vexari, verum etiam (vti propinquiora igni) citius exſiccari, & magis calefieri: Manifeſtè Gal. cor morboſa intemperie
» irretiri, & ſine ea febrem nequaquam excitari teſtatur. Quod
» vltimum fit, primum deficit, & quod primum id propriè vlti-
» mum, quaſi natura recurſionem reducem agat, & à calce ad
» carceres, vnde proruit, redeat; Vnde incipit motus, ad eundem reuertitur. *2. Coll. 21. 2. de gen. anim. 4.* Accedit ad hæc refrigeratis, & à calore liberis cæteris partibus adhuc vltra cordis inquilinam caliditatem natiuam, & implantatam thoracis etiam liquidò percipi, & vltimo ea loca deſerere (tanquàm ferrum, ſolidiuſq; membrũ ignitum): *Taccitæ obiect. ſol. de caliditate influente, & vaga.* De caliditate vaga, & mobili influentium ſpirituũ per arterias, & venas, aliter dixit Hipp., quippè à thorace ad pedes euolare, hoſq; in declinatione, calidiores corde, & ſuperioribus partibus præſentiri. Verum quando cor nominat, id dupliciter conſiderat, primò corpus, quod afficitur in hæctica, *Q. not. & cur de triplici ſubſtantia cordis apta ad trip. genus feb.*

ſecundo humoribus refertum, quod in putridis labefactatur: tertio ſpiritibus,& ſpirituoſa ſubſtantia præditum, quod accé-

Cur ſemper afſluxus in generica febre.

ditur in Ephemeris. Dein intemperies illa cũ affluxu ſemper materiæ calidæ ſpirituoſę, vel humoroſæ, vel ſolidæ ſubſtantificæ labefactatur, quo affluxu diſiecto, nulla mora, calida in-

In Recentiores, & Mercatum.

temperies ſimilarium fiens, ceſſat. Quidam id circò nequaquam cordati, febrem, aiunt eſſe morbum, cordis,& caloris innati, affectum: modò negant febrili morboſa intemperie cor affici. In omni febre generatim neceſſarius videtur liber

Cur in omni febre neceſſarius ſit tranſpiratus liber.

tranſpiratus, vt ſubſtãtia illa calida excrementitia,& halituoſa penitus inaneſcat: Naturaliter etiã in arterijs, halituoſa procreantur ſuperuacanea,& in toto, calor ventilationem refrigerationẽ expurgationem fuliginum expetit; vt hinc quibuſdã

Dub. quomodo febris ſit morbus in ſacto eſſe ſimilarium.

videatur putridas febres, & ephemeras nõ neceſſario egere intemperie ſimilarium partium, & caloris influentis, ſed potius quadam calefactione in fieri. Nam obiciunt cum quilibet morbus in facto eſſe cõſiſtat, citoq; intemperies minimè tollatur, introducaturuè; quomodo febribus intermittentibus,

Quotupliciter dr̃ morbus in fieri, & facto eſſe. Et 2. in fieri, & facto eſſe animaduert.

deſinente exacerbatione, tunc illicò exorſa intemperies adimitur, deliteſcitq;: Neque in habitudine, neq; in fieri, neque in eſſe momentaneo, morbus auſpicatur; accidens verò potius,& præternaturam calefactio, his de cauſis dicenda erit febris: Actiones etiam à ſymptomatibus, à calore iſto præter naturam, à præſentia ſubſtantiæ calidæ ſpirituoſæ, vel humoroſæ,

Sol. q. an febris ſit morbus. Cur.

vel ſubſtantificæ læduntur. Dum fuligines camino craſſiores ardent, tunc is feruet, pariete minime ardente: itidem, dum

Triplex cõplexio vna in ſpirituali ſubſtantia 2. in humorali & carnoſa, 3. in ſeminali, & mẽſtruali.

humores,& ſpiritus igneſcunt, cor, & ſimilares partes, ipſis ne quicquam accenſis, incendio flagrant, leuisq; tunc ſuſcitatur calefactio, & caloris impreſſio, quæ extincto igne fuliginum penitus diliteſcit. His obiectis dicendum, primo, triplicem eſſe complexionem membro ſimilari, vnam in ſpirituali eius ſubſtantia, 2. in humorali, & carnoſa alimentali, tertiã in ſeminali,& menſtruali primigenia, Triplexq; calidum innatum, & triplex influens: illudquè verum in fieri dupliciter ſe

2. Fieri rei fiẽdæ & fieri iam factæ.

2. p. doct. 2. cap. de cauſ. doloriſ. ſum. 2. c. 19.

Duplex fieri vnũ dependens, & alterũ manſiuũ.

habere: primum illius, quod adhuc omnino non eſt, cauſa aũt eius generationis adeſt, 2. illud fieri rei iam factę,& febris, quę iam inuaſit. Hoc aũt fieri in re iam facta ex Gal.,& Auic. hactenus duplex eſt vnũ à cauſa totalis depẽdentia efficit licet in ſubiecto p ſe maneat, illudq; iam alteratũ oĩnò ſimetria efficeret: mãſiuũq; alterũ eſt ab Auic. dictũ, quod in principio pro-

tegente

tegente fruitur, tandem per ſe abſq; eo perſiſtit: Ideo morbus
infacto eſſe dupliciter conſtituitur, vel in facto eſſe, qui eget *Sol. 2.*
conſeruante, ſed dependet, vt in putridis febribus continuis, & *2. in facto eſſe dependens, & nō egens conſeruante.*
intermittentibus, atq; ephemeris; aut in facto eſſe, qui opitula-
tore non eget, vt in hectica, ſed ipſa hectica iam facta famula-
tur ſubiecto humorali, aut ſpiritali libero propter alteratū radi *Morbus in facto dup.*
cale vltima alteratione, vel humorale craſſius, & terreſtrius, vt *2. factū, & cur.*
Auic. perhibet. Hectica nequicquā igitur nuncupanda venit
ni humidum innatum, ſolidasq; partes inuadat. At corrupta *Cap. de ſoda*
natiua temperies, neq; ſentitur amplius, & fit habituata, & to-
tā iam ſimilem ſe ſe præſtat. A ſimili autem, & contrarijs ac-
tio, & mutatio verum in ephemoris, & putridis ſentitur, nō au *Cur putridi, & ephemeri. Sentiant.*
tē in hecticis quia eyſcraſia diuerſa, & inæqualis, inæqualitate
gradus in primis ludit, in hecticis verò æqualis, & vniformis
ſemper officit. Prima enim qualitas in febribus putridis, à va-
pore putreſcentis inæqualis humore putreſcente efformat; ita
à ſpiritu alterato, febribus ephimeris: porro inæqualis dyſcra-
ſia à temperamento naturali, tam humoris, quàm ſpiritus, ſē-
per efficitur: At in hectica æqualis, & dominans perſeuerat, & *Ratio de hecticis.*
iam ſibi gradu complexionem ſubſtantiæ, ſpiritalis, & humo-
ralis aſſimilat; licet inæqualis operatione naturali dicatur.

Cur ita æqualis, & ſimilis gradu, nec quicquā naturalis vo-
canda? An ſecunda qualitate, peregrinoq; obiecto differt?
An demum impoſſibile, gradu, & totaliter ſimilium repreſen *Sol.*
tari? Etiam ſi vberrimè, & ſenſu talis appelletur, ratione quip- *Quomodo ratione hectica dr̄ inæqualis.*
pè ſemper inęqualis, & diuerſa natura, perfectione, ſubiecto,
operatione, & duratione expenditur. Veluti lumen in perſpi- *Not.*
cuo illicò radiat, ſed ablato corpore lucido repentè deficit, ita
ablata accenſione ſpirituum, humorum, ſolidorum; cordis, &
totius intemperies extinguitur: Vt febris eſſe fixo, & permanē-
te non fruatur, ſed prorſus vago, & inſtabili à ſpiritibus, ſuc-
cis, & ſolidis inflammatis.

Ariſtoteles etiam febrem deffinit (Calorem ſuperantem to- *Defin. febris ex Ariſt. p. Probl. 20.*
tius corporis) eo magis maligna febris ſuperat calores natura-
les implantatū, influentem, & temperiei gradu, intenſione, ne
dum partis, at qui totius corporis. Hinc Medici à Philoſopho,
Alex. Trallianus præcipuè, vſurpantes, aiunt, febrem cordis, & *Quid ſit febris ex Alexandro.*
arteriarum eſſe calorem naturali contrarium. Malignum ve-
rò eſſe peringentē à 3. ferè ad 4. gradū calorē naturali cōtra-
riū: Aut calorem à 3. ferè ad 4. gradū ſuperantē totius corporis.

Quibus calor febrilis ſit contrarius naturali. Nam caliditate, & ſiccitate, naturalem excedit, ſubiecto, fuliginoſis excrementis, dirigente forma ignis, opere eſt, combuſtione. Naturalis aũt potius calidus, & humidus, membris uiuentibus in ſemine, & ſanguine reſidet: dirigitur anima, concoquit, & viuificat.

Defin. febris ex Auer. 3. coll. Cap. 3. Auerroes ẽt definit putridã febrem eſſe calorem cõpoſitũ ex naturali, & inquilino, miſſo à corde in totum corpus, omnes actiones, & paſsiones diuexante: at maligna erit his omnibus ad 3. & ferè 4. gradum prædita. *Quomodo duo ſint calores in febre.* Duos minimè calores ſtatuit ſed per mutationem caloris naturalis in quantitate, & qualitate operandi in corpore operationes nonnaturales, aut in materia nonnaturali.

Dub. de duobus caloribus in febre. Duos dicit, quoniam naturalis abſolutè, præter naturam minimè efficitur, reſq; peregrino dominanti attribuitur, licet vnus, & vna naturalis extranea, accenſio ſolummodo vigeat. Non ſecus Galeni verba ſunt interpretanda, natiuum calorem à febrili extingui, vt alius natiuus eſt, febrilis videatur alius, dũ igne, extraneatione, intenſione, ſecundum quid natiuus idemmet in vniuerſo, febrilis dicitur. *Sol. de caloribus.* Duo quidem à Medicis, & à Philoſophis nuncupantur, quatenus naturales calores, & natiui, ad præter naturam, & intenſionem accedant. Eſſentia quidem febris calore cordis nimio vigoratur, naturali contrario principaliter, & poſtea ab ipſo vniuerſo corpori communicatur. *3. De præſag. pulſ. 5. explicatio.* Omnes quidem calores ingenti feruore igneſcunt, ſed tactu, & ſenſibiliori alteratione paſsio ſolius influentis percipitur; dignitate verò, & læſione paſsio inſiti naturalis aſsimilati, & vtriuſq; calidæ temperiei eſt. *Cur tactu influẽs calor in febre patitur, læſione, & dignitate natiuus q.* Actu enim viuentis particulæ naturalis calor morbificè à febre officitur, prioritate ẽt ſępè ſæpius influentis iam fluxi, & adherentis iam parti, & cordi intenſio augeſcit. Is influens, & iam propè fluxus maximè inflammabilis, alienus à natura partis non ita cuſtoditur, vti proprius, & aſſimilatus.

Formalis def. malignæ febris, & eius explicatio. P. Aphor. 14. 16 p. acutorũ 18. 43. Formæ. Febris igitur formaliter maligna delineatur, à 3. & ferè ad 4. gradum, cõuerſio innati caloris totius corporis ad igneam naturam) non omninò ignis eſt, ſed eius naturam proximè redolet. non conuerſus, ſed in via progédiens ad omnimodam conuerſionem, vna cum reliquis caloribus, neceſſariò magis conuertibilibus. *Cauſa continens febris.* Inde ingens conuerſio continens cauſa febris malignæ eſt atq; illius plures præcedentes, & externæ procatarticæ cauſæ ſunt. Verum effectiuè calor, non ſolum in-

quilinus

quilinus multis modis fit, ſed feruet, calida intenſione ad tertium, atq; mole igneæ ſubſtantiæ habituoſæ acutus, præſertim influens, & alimentarius (natiuus enim qualitate morboſa veſcit, at ſubſtantia ſemper minuitur, exſiccato humido) in corde) fonte principali, vniuerſaliq; ſubiecto diſtributionis caloris influentis qui ſolus impartibilis per vniuerſum, non ait (cordis) illius namq; non eſt proprius, & naturalis, ſed procedens ab eo ſpiritu, & ſanguine per arterias, & venas ab vtroq; ventriculo in totum corpus transfunditur, ea inflammatione ad 3. igneſcens, naturalibus operationibus partium ſimilarium, maximè ad 3. nocente, eaſq; operationes, & partes morboſa intemperie, calida ſimiliter labefactante. Adeò, vt etiam deſcribeatur totius intemperies calida à 3. vſq; ad quartũ gradũ per calorem extraneum in corde maximè accenſum.

Q. Cur in corde & non cordis dicatur igneus calor.

Subiecti.

Operationes, & partes.

2. Siccitas intẽſa qualitate, & priuatione humidi.

Huic morboſo calori ſiccitas verò qualitatiua, non ob defectum humoris tunc morboſa, aut ſymptomatica adiungitur neque ſemper actu depræhenditur, neque indicat ſemper, neque neceſſariò igneſcente natiua caliditate, implantatum humidum deſiccatur. Oleum in lucerna prohibet, ne papyri humidum radicale ita facilè, ac citò à flamma exſiccetur, quæ in ſubſtantia elychinij eius humidum, & oleo alimentario acquiſito reſidens, ipſius funiculi humiditatem ingenitam, perpetuò diſſoluit.

Formalis, & cauſalis dif. febris.

Dub. de ſiccitate An morbus an ſymptoma ea ſit.

Exinde patet, hanc ſiccitatem (quemadmodum, & alijs qualitatibus, & intemperiebus accedit) morboſè, aut ſymptomaticè intendi, extenſè augeri, noua additione qualitatis extraneæ, igneæ, ſiccæ, & remotione humidi. A mole ſubſtantiæ igneæ indicatio omittitur, tum quia eſſentia febris, ac morb⁹ ſolum intenſione præter naturam abſoluitur; tùm quia nihil aliud ex vſu artis indicat illa, niſi refrigerationem, quæ caliditatem præter naturam extinguens, ipſam etiam euaneſcere cõpellit. Eget calor duplici motu attractione ad ſui refrigerationem, contractione fuliginoſi ad expulſionem excrementi: conſeruatur his, tueturq; generica malignæ febris eſſentia ſic exponſa.

Sol. 2. ſiccitas intenſione, & remotione humidi, & quomodo.

Cur febres modo pituitoſæ, modo biliosæ modo ſanguineæ frequẽtiores à Gal. dicantur.

In ſpecie tandẽ impropriẽ maligna potredo, humores ad tertiũ intẽſionis, & noxæ gradum putrefacit ad febrem putridã malignã inurit: particulariter magis aliquando pituitoſis, pluuiarũ multitudine, hyemeq; fortaſsẽ ob humiditatis copiã frequẽtius anguſtantẽ, aliquando ſanguinis, multitudine nõ ſolum

Quid ſit putrida febris maligna in genere.

3 Meth. 14. 9 1. de diff. feb. 3.

de cauſ. morb. 2 2. Aphor. 12. 3. Aph. 11. 3. Ep. 3. p. 3 ſimp. 21. 1. Probl. 28. 14 Probl. 12. 8. Probl. 2. 2. de part. anim. 3. 5. de gen. anim. 3.
Dub. q.
Cur medium dificilius patiatur.
Sol.
Cur dicat Ar. medium corpus in morbum facilè incidere.
5. Probl. 22.
Sol. q.
1. de reſp. cap. 10 & 11.
Cur, & quomodo humores facilius putreſcunt.
Cur 1. bilis 2. ſanguis. 3. pituita, & 4. memorabilia ſolent putreſcere.
1. de med. facult. 13.

ſolum ſanguinis, qualitate verò caliditatis, & humiditatis, tenui, raraq; ſubſtantia potiſſimum contingit. Raro attamen ſanguineæ febres exercent: quoniam ſanguis multus, quam paucus magis ſe tuetur, perenni motu alterationis, & attractionis ad nutritionem plurium viſcerum, quibus refrigeratur, nec diu vim caloris eodem in loco perpetitur. Deinceps medius, ac temperatus, omnes exceſſus æqualiter fugit, vt centrum ab omnibus æquè diſtat, æqualemq; agentium omniũ vim repatitur. Cæteri verò humores (etſi vni ferè exceſſui ꝑpinquiores ſunt) difficilius putreſcent (Quemadmodum docet Ariſtoteles de congelatis, & feruẽtibus) Attamen non exactè ſimpliciter ad exceſſum, vltimumquè gradum terminantur; nequè ſibi aduerſatur Ariſtoteles, aſſerens, corpora modicè temperata in morbum ſæpè incidere, & facilius curari. (æquabile nam eſt, quod modicum; quod autem æquabile, id compatibilius) Enimuerò de ſanguine in continuo motu, & in viuente contento diuerſa eſt ratio, ac de toto corpore, quæ modicè calore vigenti, auxilio modico indigent; calidiora autem expiratione, & reſpiratione refrigerationem ampliorem expoſcunt. Omiſſa modo copiæ, ſubſtantiæ raræ, vel denſæ, motus naturalis nutritionis humorum conſideratione: Quare bilis igni maiori abundans, refrigerio magis indigebit, & ob lucem quamcunquè inhibitam tranſpirationem amplius ignita, facilius raram ſubſtantiam aerea (quæ facilè inflamatur) plena, putreſcet, atquè numeroſiores febres tertianas diuulgat, eò magis vagantibus malignis, & peſtilentibus cauſis. Dein ſanguis, tertio pituita, & vltimo melãcholia oĩũm minimè caloris natiui, & influentis particeps, tanquam Saturnus, & terra putredine tentabitur. Alius enim eſt calor ſanguinis alius bilis, pituitæ, & melancholicæ cernitur.

Lib. aduerſus licum cap. vlt.
Quid ephem. maligna.

Poſtremò vires ſuas hæc impropriè maligna putredo eiaculans in ſpiritus, eos non putrefaciendo, ſed alterando vltima inflammatione ad 3. intenſionis, & noxæ exceſſum, cor itidem, & ſimilares particulas, ephemeras inducit.

Quid hectica maligna.
11. Meth 8.
Quomodo morbi in mala compoſ. lædant actiones, 2. coll. c. 5. & 6.
Dub.

Eodem modo ſolidorum, & cordis humiditates ingenitas, naturales, & proprias inflammans, hecticas inuehit. Calor alienus, & præter naturam in corpore excitatus, primum quidem ſuccos humiditate putrefacit, & corrũpit, tùm verò adipem, tùm etiam carnem inuadit. Vnde fit dyſcraſia qualitatũ, partiumquè ſimilarium intemperies, quæ ſicuti immediatè

earum

earum operationes oppugnat, ita continenter eas afficit. Etiã ex Ariſt., & Auerroe partes diſſimilares, & figuræ inſtrumentaliter actiones perficiunt: ſin aũt, quomodo morbi, & inſtrumentales affectus, conſtitutiones, ſtatus, exceſſus præter naturam immediatè incommodarent naturalibus actionibus? ſi diſſimilaria membra facultatis argentis organa non eſſent. Quæ non vt termini quantitatis, actione priuatæ, ſed vt habitus, vel diſpoſitiones qualificantes, & materiale corpus in prima qualitatis ſpecie modificantes morboſe alterantur? Quẽ fugit omninò commenſuratione, compoſitione, vnione partis diſſimilaris eius corporis ablata, ſubſtantialem formam nequicquam amplius agere? Imminutis verò, acutis, vel deprauatis, diminutè, aut deprauatè actionem moliri? hinc quomodo figura, ſitus, denſum, rarum, numerus, & reliqua ad conformationem, & compoſitionem ſpectantia actionem, & præcipuam, & organicam adiuuent, perſpicuum fiet.

Sol.

Not.

In Auerr. 3. col. cap. 13.

Clariſsimo

Clariſsimō Vido Vidio Sereniſsimi Coſmi Magni Ducis Hetruriæ Archiatro perennem vitam, & tranquillam auet Ioannes Colle à ſecretis Valetudinis Sereniſsimi Vrbini Ducis Primus.

TANTA humanitas, tantaq; doctrina (Vir Excellentiſsime) in te eſt, tantaq; medicæ artis experientia, ratio, & fortuna in te excellit, vt tibi vni Chriſtianiſſimæ Franciæ Reginæ, & publicorum Gymnaſiorum primario profitenti ſint omnia benemerita. Ego quidem tibi ob tam miras animi dotes plurimum debeo, ſed maxime, & maxime dum Florentiæ præteritis menſibus fuerim, vt nomine Vrbini Ducis patroni mei Sereniſsimum Magnum Ducem tuum valetudinarium inuiſerem, ſalutiq; eius vna cum tot, & tantis doctiſsimis Viris conſulerem, tuam ſingularem doctrinam, tuamq; certam experientiam, & morum probitatem ſum admiratus. Idcirco tuus, tuuſq; ſemper ero, & mandata tua auide expectabo, ſed interim te obſecro, teq; ſummopere rogo, vt meam de periodis ſententiam legas, quæ tot doctiſsimorum animū exturbarat. Ardua, & difficilis ſanè eſt inquiſitio, & variis fluctibus agitatur, ſed cæleſtia, & ſublunaria vnice coniuncta eam faciliorem reddunt. Vale. Piſauri. X. Cal. Nouemb. M. DC. XV.

De

De Periodis, & genericis earum cauſis, malignarum febrium, affectuum, ſymptomatum, & cauſarum.

CAP. II.

GENERICA periodi natura malignarum febriũ affectuum, ſymptomatum, & cauſarum eſt reditus, ſeu circuitus, ſeu repetitio à prima inuaſione ad ſecundam ſimilem ſpecie, & ſic ordinatim à ſecunda, ad tertiam, quartam, & alias eundem ordinem ſeruantes: obtinet præterea naturales, & particulares cauſas, ex quibus omnibus tandem, vna adæquata ſyndromatica conſurgit ad ſui productionem: hanc profectò non ità promptum eſt inuenire; Enimuirò viri docti inter cauſas referunt ſuccorũ qualitates, tenuitatem, faciliorem, & largiorem generationẽ, atq; (vt Cæſalpinus probat) expulſionem. Alij verò maiorem copiam, & inquinamenti craſſitiem, viſciditatem, & terreſtreitatem, & è conuerſo. Tertij ſituationem ſucci in profundo corporis, vel in ſuperficie agnoſcunt. Quarti formam determinatam humoris, & ſingularem diſpoſitionem inquinamenti, ſeù cineris relicti, atq; procul moti, & ordinati à Cœleſtibus aſpectibus: ſed, vt patebit, ex his cunctis conficitur vna adequata cauſa, quæ immediatè genericam periodum ſola excitare valet. Verum prius aliorum ſententiæ examinandæ: Aſclepiades Typum genericũ ſtatuit oriri è corpuſculorum ſtatione, & exanelatione, quæ eſt motio, & incitatio, atq; euacuatio eorum: Si igitur eſt maxima corpuſculorum copia, & ſtatio, oritur etiam quotidiana exanelatio, quæ quotidianam periodũ facit; ſi minor, aut mediocris, tertianam, ſi minutiſſima, & minima quartanam producit. Sexto alij tantummodo ab inquinamento melancolico typum fieri aſſerunt, ſed cum id eandem formam obtineat, & ſit tam generis, quàm ſpeciei vna, & eadem met cauſa, ergo vnum tantum typum genericum, & ſpecificum producit: potiſſimum cum ſpecies præter genericam formam, aliam ſpecificam, & ſibi propriam requirat, Alij autem aſtrologicè ab vniuerſali influxo, & motu Cœli genericum; Lunę verò in ſpecie, quę pituitã mouet, Martis, qui

Periodi deſcriptio prima, & generica.

P. Opinio. de cã periodi.

3. De dieb. decret. 8.

P. Opinio quorundam de cauſa periodi.

2. Opinio.

3. Opinio.

4. Opinio.

3. De dieb. decret. 6. & 8.

5. Opinio verior

Opinio Aſclep: Cælius Aurel. L. p. acut. c. 14.

6. Opinio.

Fracaſt. op.

Aſtrologorum 7. opinio.

bilem, Saturni, qui melancolicam, ſolis, qui ſanguinem, hos typos concitari teſtantur. Demum nonnulli, & certius, magiſque ſenſatè decernunt, ex Gal. quinq; Cœleſtes aſpectus Lunæ ad primam diem morbi remotè aerem nos ambientem alterantes, & intrinſecè certam formam, & proprietatem humoris in loco collecti ſuggeſtione, vel attractu, vel receptione, necnon qualitatem membri præcipuè impartitam ad typum formandum agnoſcunt. Enimuerò Galeni teſtimonio, ſi humor maioribus in vaſis moratur, & pars princeps illæſa perſiſtat, nullam periodum fingit; ſed in quibus febres ſoluuntur, rurſuſquè redeunt, tertio, quarto, vel ſingulo die, quædam diſpoſitio preter naturam ſecundi circuitus auctor perſeuerat (& notãdũ tunc Gal. ſolummodo proximã cã hoc in loco enumeraſſe omiſſa Cœleſti, tanquam remota,) verum illa diſpoſitio in membro propter nouam acceſſionem, vel putrefactionem humoris ibi geniti, attracti, vel ſuſcepti excitabitur. Adeo vt ex his enarratis, dum Gal. genericam naturam periodi, animaduertit, ad ſpatium, tempuſquè durationis, ſeù durationem inter primam, & ſecundam inuaſionem reſpiciat, & cenſeat periodũ eſſe tempus intenſionis, & remiſſionis paroxyſmi, affectus præter naturã cum reditu à ſimili inuaſione ſpecie, ad ſimilem in ſpecie; non autem à ſimili ſpecie, ad ſimilem, genere: quoniam morbus in aliam ſpeciem tunc tranſmutaretur: & periodus diſtinguitur à paraxyſmo, qui eſt exacerbatio vnica, diſtĩguitur à die critico pari, aut impari, in quo morbi fit indicium: at periodus tempus duarum exacerbationum, ſeù redituum ab eodem paroxyſmo ad alium ſimilem amplectitur: Inſuper Gal. omnes cauſas periodi examinans in genere, decernit, eſſe iteratam generationem, ſeù inuaſionem, ſeù reciprocationem, circuitum, redditum eiuſdem, ſeù ſimilis paroxyſmi, affectus præter naturam ad eundem, ſeù ſimilem (Hæc omnia in idem veniunt) propter diſpoſitionem morbificam membri, & inquinamentum prius relictum, & humorem denuò ſic mouentem expultricem, & ab ipſa pariter motum vnà cum lunæ aſpectibus:) hæc eſt omnium cauſarum periodi ordinata collectio, et ſingulæ particulæ exponentur; ſpatium, tempus, & ordinem inter primum paroxyſmum, ſeù exacerbationem, & ſecundã, ille reditus formaliter nobis adnotat, atquè localis ille motus in tempore à primo agente, & mouente ad ſecundum terminum ad quem, nempè à ſpecie ſimili, ad eundem ſimilem,

Marginal notes:

8. Opinio.
3. De dieb. dec. 6.3.5.9.

4. Aphor. 63.
3. De dieb. decret. 5.

P. de typis, & p. Aphor. 22.
Quid ſit genere periodus ex Gal.
Gal. l. de Typis
Aet. ſerm 12. c. 14.
Quomodo periodus dẽt à paroxiſmo; & inuaſione, & acceſſione.
Deſcriptio periodi cum omnibus cauſis.

non

non numero, & genere, ſed ſpecie ſignant. ceu ſi à tertia-
na diſceſſerit, ad tertianã, non ad quartanã redire debet; ſin
autem morbus ad aliud genus permutaretur, & pariter aliam
periodum, aut quartanariam, aut quotidianam iure excitarit, *3. de dieb. dec. 7.*
vel omnino à natura tunc victus humor, & morbus nullam
periodum pareret. Has Gal. duas cauſas agnouit in illis verbis;
„ Vniuerſas particulares morborum mutationes, vel tanquam *Verborum Gal. expenſio.*
„ ad proprium ipſorum principium, vel tanquam ab ambien
„ tis nos aeris conuerſionem euenire neceſsè eſt; Hæc ille. Con- *Duo ſunt propè rhodis a Ga. cogita aeris conuerſio, & principiũ intimũ hominis.*
uerſio aeris fit à Sole, Luna cæteris Planetis, & à duodecim
Zodiaci ſignis vt in l. vlt. docet. Altera cauſa eſt proprium
ipſorum morborum principium. natura quippe, & idea, hæc
quidem interna, & immediata eſt; illa verò remota, & extrin-
„ ſeca: eadẽ recitat Cap. 8. inquiẽs, (Nõ a num. ſed a Luna muta- *Cap. 8. l. 6.*
tiones terris aduenire) In cõtinuis. n. febrib⁹ tertianis, quarta-
nis, & quotidianis, nec non etiam in intermittentibus, atq;
cunctis alijs morbis, & ſymptomatibus periodus inuenitur,
atq; etiã eius cauſę antecedẽtes, & remotæ à Cœlo, immedia- *Quomodo periodi in intermittẽtibus feb.*
tæ, & internę ab humore, & corpore humano oriuntur; in
intermittentibus autẽ antecedẽtes intus in venis, & membris
præcipuis latent immediatè verò foci putredinis, & cinerum
in ambitu carneo, vel capillaribus venis, vel glandulis præter
naturam alteratis attrahentibus, ſeu generantibus, & inqui-
natibus vicinos ſuccos, exiſtunt, vſquequò perſeuerat cauſa *Quomodo in cõtinuis antecedẽs & immediata cauſa ſit intus.*
illa adequata in ambitu, & membris prædictis, tam diu peri
odus infeſtat: ſed continuarum febrium periodus, cum intra
venas, & propè viſcera præcipua poſſit cinericium illud, &
diſpoſitio perſiſtere, negocium facere nobis non videtur. *Dubitatio de intermittentibus.*
Verum dubitatio de intermittentibus vrget: Quoniam extra
venas in ambitu totius ille cinis, diſpoſititio, & putredinis
focus manet: quomodo igit̃ hæc erũt in cauſa nouæ priodi, &
expulſitionis materiæ ab iutus ab extra? Dicendum, proprie- *Sol. cauſam antecedentem eſſe in primam in ambitu totius corporis.*
tatem humoris, diſpoſitioniſquæ membri, quoad nouam
fèbris generationem, & periodi actualiter eſſe in febribus
interpellatis intus, quæ duo ad periodum renouandam ſater-
unt; extra verò cinerem, & aliam diſpoſitionem relictam à
putredine iam finita attrahentem à venis, & carne humores: *4. acutorum 1.*
Vti docet Gal. & Hipp. de venulis aridis in febre ardente; in
cõtinuis verò int⁹ vtraq; cauſa ãtecedẽs, & ĩmediata periodi, &
nouę putredinis experit̃, ſed diſpoſitio mẽbri generãtis humo

rem talem, ac tantum determinatè, & alia poſt paroxyſmũ primũ, & putredinem primam ex cinere relicto oritur, quæ eſt in cauſa noui paroxyſmi, & periodi: ita auctores conciliantur.

Q. eur, & quomodo coeleſtia cõcurrunt ad periodos formãdos.

Verùm ſine ſtabili regularitate cœleſti proximiores hæ cauſę, & in homine iam reſidentes ſatis completè periodum gignere potuerunt, & regularem efficere, ſed cœleſti addita vi cum menſis medicinalis aſpectibus, ſextili, quadrato, trino, oppoſitione, & coniunctione mundum inferiorem gubernante, miroq; ordine omnia cuſtodiente, periodi cauſæ lucidiores euadũt, & ex his omnibus, & hac ſyndrome vna adæquata cauſa fit.

2. de dieb. dec. 2.

Fracaſt. ob. de menſe medic. & Lunæ aſpectu.

Sed Fracaſt. obijciet cœlũ, & mẽſẽ medicinalem Lunæ, & eius Lunæ aſpectum vanum figmentum eſſe, idq; Agricolis, & Nautis proditum, nam arbores plantæ, tritica, legumina, atq; fruges cum denouo orirentur, & generarentur, nouaq; animalia aquatica, præſertim teſtacea, & cruſtacea: manifeſtum primo typum, & periodum ederent, & in illis aſpectibus aliquam permutationem, alterationem, nec non etiam expulſionem oſtenderent, quod non clarè vſq; adhuc conſpicitur.

3. de dieb. dec. cap. 2.

Sol. q.

Dicendum Fracaſtorio hæc vegetabilia, & animalia irrationalia denuo orta, procul omni dubio typum, motum, alterationem, auctionem, & decretionem præſeferre, ſed latentem, & ſub occultam: quoniã ſenſitrice vi, aut calore valido priuant nec ſtimulũ, nec irritamẽtũ pcipiũt, demũq; nec voce, nec ſermone hæc explanare queunt: at homo, & animalia irrationalia, ſenſu tamen, & imaginatiua, expultrice, & calore influente exornata, nec non ratione, & ſermone expolita, deinde ſubſtantia, & humoribus delicatioribus conſtructa facilè alterationem, irritamenta, & ſtimulos pærcipiunt, ad nocua expellenda inſurgunt, atq; motum patentem criſium, paroxyſmi, & periodi manifeſtant.

Conceſſio.

At eſto, vltiò concedatur, non eſſe cœlum, nec menſem medicamentalem Lunæ, nec aſtra in inferiora agere, quæ regularia regularem motum præbent, & remotè cum procul, & debiliter fouent, & augent internas, propinquas cauſas, & earum internam regularitatem inſitam à primo ortu, & generationem tanquam cauſam naturalem operatiuam determinato tempore (cum adſit aptitudo patientis) attamen humana natura ſpiritus, & humores hæc irritamenta perciperent, & propter determinatas cauſas proximas, & ingenitam proprietatem, periodum in genere, & ſpecies eius

Hip. 4. de morb.

2. regularitas vna à cœlo, altera inſita à natura.

Not.

progi-

progigneret, & ſicuti Cœlum, & homo generant hominẽ, ita Cœlum, & natura humana, humorumq; formæ ſubſtantiales, & diſpoſitiones cinerum, & membrorũ periodum generabunt, de quibus Ariſt. ſæpè ſæpius docet, primordium » generationis, aut à ſole, aut à ſpiritu præſtatur, & mutationes » ſeptenarijs ternis, aut quaternis diebus parti maximæ peraguntur, ſicuti in morbis quoq; dies decretorius euenit. Hanc regularitatem à Cœlo, Lunæ, & Solis aſpectibus, etiam alibi Ariſt. agnouit inquiens, periodi rerum minus principalium, periodos magis principalium ſectantur.

Not.
5. De hiſt. anim. 19. & 20.
4 De gen. anim. c. 10.

Periodi minus principales inferiorum ſequũtur magis principales cæleſtes.
4. De generat. anim. 10.

De tribus ſpeciebus periodorum malignarum febrium, & affectuum omnium ſimilium earumq; exacta notitia.

CAP. III.

NATVRA generici periodi, eiuſq; cauſis omnibus cœleſtibus, & ſublunaribus externis, & internis exactè, & accuratè animaduerſis, nunc magis ſpeciatim eſt peragendum: generica quidem forma enarrata ſpeciebus, reliquiſq; reditibus, triplicibuſq; ſpeciebus periode magis accommodabitur, inuentiſq; ſpecificis tribus humoribus qui tres ipſas ſpecies manifeſtè in lucem depromẽt, eſt reditus paroxyſmi, & acceſſionis cuiuslibet cauſæ involvioſæ, melanconicæ: aut pituitoſæ, ſymptomatis, aut morbi humoralis de 3. in 3. de 4. in 4. aut quotidie. etenim non ſolum febres periodum habent, ſed cauſæ, & ſymptomata, & quilibet morbus cauſis enarratis cõſtans, dolor quippe aurium oculorum, capitis, articulorum, inflammationes, & dyſenteria per circuitus redit, ſi à bile oriuntur 3. periodũ faciunt, ſi à melancolia quartanam, ſi à pituita, quotidianã. Subiectum patientis eſt humanum corpus, morbifica quadam aptitudine vitiatũ, pituitaquè, aut bile, aut melanchoniæ deturpatum: pariter quælibet eius pars humani corporis, venæ, hepar, meſereum, pancreas, pulmo, & pleura, thorax, renes, veſica, vterus, cerebrum, & præcipuè cor. Efficiẽs internum eſt lues cineris relicti ab humore primo accenſo, ſeù corrupto, ſeù alterato, ſeù putrefacto, vna cum forma ſubſtantiali, & diſpoſitione determinata illius ad determinatum

Quibus cauſis ſymptomatis, & morbis periodus conueniat.

Subiectum.

Efficiens cauſa interna, & externa.
3. De dieb. dec. 3. de criſ.

motum

motum periodi, quæ expultricem illarum partium alterant, & excitant determinatè ad noxas expellendas: extrinſecè verò aderit aerem nos ambientem, alterans, & commouens aſpectus lunæ ad morbum; ſextilis quidem primo, qui ferè quatuor diebus, quadratus, qui 7. trinus, qui xj. oppoſitio, quæ 14. perficitur, & ſic ab oppoſitione vſquè ad coniunctionem, ſeù ad reditum primi puncti ipſius morbi: vtraquè igitur morbifica diſpoſitio cineris, & partis, forma ſubſtantialis humorum, & inquinamentum relictum ex bile minimum, & paucum, ex melanconia multum; & ex pituita mediocre periodum quotidianam, tertianam, aut quartanam producunt, tam in continuis, quam in intermittentibus febribus, tam in ſymptomatibus, quam alijs cauſis, & affectibus. Verum ſi prima vice cineris, & membri affectio deſinit, & à natura vincatur, & humor amplius, nequaquam inficitur, pariter nec affectus, nequè periodus amplius reuertitur. Hanc cauſam pluries Gal. recenſuit, & modo remotam, modo propinquam, modo ex his vnicam, et adæquatam collegit, quam ſupra recenſuimus. Aſclepiadis ſtationes, & exantlactiones corpuſculorum maximorum, quę quotidianam periodum mediocrium, quæ tertianam, minimorum, quæ quartam faciunt: quoniam hæ breuiorem, vel lõgiorem paroxyſmum inducunt, aut ad inquinamenta cineris reduci poſſunt, omittendæ videntur.

4. Aphor. 63. 2. de diff. feb. 11. p. Aphor. 12. 13. 3. de dieb. dic. 8. 3. prognoſ. 27.

Conciliatio Aſclepiadis cum Gal.

Cur, & quomodo ſint tantummodo tres periodi, & tres earum cauſæ in malignis febribus, & affectibus

CAP. IV.

SPECIES circuitus, & periodi tres ſunt, quotidiana, tertiana, quartana intrinſecè à tribus tantum ſuccis, pituita, bile, & melanconia exortæ, & remotè ab aſpectibus Lunæ ad primum morbi initium, quæ quidem potius experientia, quàm ratione inuentæ fuere. Sanè particolariter, & ſpecificè apparatus ille ſubſtantialis formæ vnà cum proprijs organis, atquè apparatus cineris pituitæ, & demum membri talis, ac tantus determinatè quotidianam inuaſionẽ ſuſcitat, bilis pariter tertianam facit, & atri ſucci quartanam produ-

3. de dieb. dec.

Cur tantum tres ſpeties pæriodi, à tribus cauſis intrinſecis, & cæleſtibus. 3. de dieb. dec. 4. & 8.

producit, hoc pacto genericæ aptitudini, & formę, quæ periodum in genere conſtituit; ſi ſpecifica directoria pituitæ, bilis, & melanconicæ cineris ſimilisq; ab his morboſa diſpoſitio maligna, & forma additur, & ab aſpectibus menſis medicinalis (vt infra exemplis patebit) procul omni dubio illæ tres ſpecies forma diſtinctæ periodi neceſſario orientur. Veluti ſi animali addatur forma rationalis, aſinina, equina, euadet homo, aut aſinus, aut equus; demum hęc fixa, & habituata, eadem hora periodum reciprocabunt, aut varia, varioq; tempore efficient, æſtate etiam dominante bile tertiana periodus fit, auctumno quartana, vigente melanconia, & pituita in hyeme, quotidiana (quæ quidem tamen, vt plurimum vera ſunt) quoniam, vt plurimum ſic ordinata apparent.) Robur, aut imbecillitas generatricis, & expultricis, ſpecies humoris, qualitas, & quantitas (vt putauit Valeſius) longiorem, breuiorem, rariorem, & frequentiorem paroxyſmum, anticipantem, aut poſtponentem facit: ſicuti etiam Gal. ſtatuit, minimè autem quartanum, tertianum, aut quotidianum formant: ſubſtantia verò humoris, modus cuiuſq; generationis maximè ad naturam circuitus rimandā conducunt: at hæc non immutata, & adæquata cauſa ſolummodo exiſtunt: etenim melanconia ſubſtantiæ craſſæ, terreſtris frigidæ, & ſiccæ difficillime accenditur, putreſcit, corrumpitur, atquè mouetur: bilis etiam feruido igne, tenui ſubſtantia donata, ſiccitate reſiſtit; pituita craſſa, & viſcida humiditate pollens quotidie ſuſceptibili alterationi ſubijcitur, faciliorem q; prouentum obtinet, minorem bilis, minimum aūt melanconia. Verum cur ſtatuto die, & tempore, quotidie, 3°. vel quarto regulariter fatiget; ex his hactenus dictis non certo ſcituri petenda igitur abſoluta veritas aliunde erit, nempè à Cœlo, humorum formis, diſpoſitioneq; determinata membri generantis, & expellentis. regularitas primo à Cœleſte regulari motu formata, remotiſsimè in his inferioribus conſpicitur, ea tamen regulat, & fouet aliam regularitatem, quæ in membris, humoribus, & ſpiritibus a ſemine inſita in nobis connaſcitur. Non nè copioſa melanconia quinta die exacerbationem, bilis quarta, & pituita ſexta inducere poterant? niſi humoris naturalis forma, eiuſquè proprietas pæriodi auctor neceſſario eſſet, neq; etiam in humore adhuc alterato, vel putreſcente forma naturalis mixti viget; in corrupto aūt non amplius illa forma manet: idem eſt dicendum de qualitatibus primis, & ſecundis

humo-

3. de dieb. dec. 4. & 8.

P. aph. 12. & 4. Aph. 30.

Cur tempora āni periodum monſtrant, & cur eadem hora, aut diuerſa.

In Valeſ. Contr. 25.

Cur longior aut breuior paroxiſmus.

2. d. d. feb. vlt.

Qualitates, & paſſiones materiales.

Ob. & reſpon.

Generantes, & paſſiones bilis, & bituite.

Q. Cur. typi ordinati, & regulares ſint, & tres tantum.

Op. Auctoris de cauſa periodi, & de menſe medicionali.

2. regularitas, vna in Coeleſtibus.

2. in ſublunaribus.

Ob.

humoris ſecundum naturam temperici, & calidi innati, nec non etiam de his præter naturam redactis.

Qui aſſerunt à forma, & proprietate humoris, & eius ſpeciebus, periodi ſpecies ſolummodo fieri cœcutiunt quidem, & cauſam vniuerſalem, & regularem omittunt, certius quidem,

Verior opinio de periodis.

& rationabilius decernunt, qui vtramq; annectunt cauſam, ad genericam periodum, & eius tres ſpecies formandas, quemadmodum ſupra diſſertum fuit, & nunc etiam dicendum erit; quotidianam ſingulo aſpectui Lunæ, tertianam reſpectu me-

In Aſtrologos. Opuſc. 3. c. vlt.

dij ſextilis, quartanam reſpectu totius ſextilis in menſe medicinali à nobis aliàs declarato fieri cōgruū eſt. Aſtrologi ſolummodo Planetis, & menſi medicinali, aſpectibuſq; Lunæ omnem rem, & cauſam largientes diminute, ac nimis remote

2. de dif. febr. vlt. 3. de dieb. dec. 4. 5. & 6: 4. De gen. anim. c. 10. Gal. 2. de dieb. d. c. 2.

philoſophantur. Galenus dumtaxat rationabilius cauſam cœleſtem, & ſpecificam regularem indagauit, vti ſupra. Ariſtoteles etiam teſtatur (mare, & omnis humorum natura ſubſiſtit, mutaturuè pro flatuum motu, & quiete, aer, & flatus pro ſolis, Lunæq; circuitu afficitur; ſic ea, quæ ex his, aut in ijs oriuntur, ſequi neceſſarium eſt; Nam periodi rerum minus principalium periodos magis principalium ſectantur:) In

3. De dieb. dec. c. 3. 5. 7. 2. De dieb. dec. 2.

Cœleſtibus quidem ordo, & criſis ſpectatur, pariter etiam hinc rebus caducis interna propria, & immediata ſui motus habentibus accommodari debet; Enimuerò aeris nos ambientis qualitates à regulari lumine, & motu Lunæ, ac ſolis alterantur, & ita conſequenter, & remote, criſes, ordines, & periodi à Cœleſtibus Lunæ aſpectibus orientalibus ſextili, quadrato, trino, & operatione; deinde accidentalibus, pariter ſextili; quarto, trino, & coniūctione, qui totum menſem medicinalem

Gal. 2. de dieb. decr. 2. L. 3. & 6. Federicus Bonauentura Vrbinas Dub. Conc. & ſol.

perficiunt, & referuntur ad humores, & corpora, oriuntur. In ordinatum, & erraticum ex materia prouenit: ſed de his doctiſſimus Federicus Bonauentura vir ſanè græcæ linguæ peritiſſimus, & Ariſtotelicæ philoſophiæ coryphæus. At quis dicet, typi ordinati ſunt, aeris verò qualitas inordinata ſemper variat, ergo non ab aere, ſed ab æquali æqualiter configurari debent: An potius ab aere remotè, & regulari cœlo regulato aſpectibus Lunæ ad humores, & corpus humanum, proximè à forma ſubſtantiali, & à modo generandi talis humoris, talis opificis, talis diſpoſitionis membri, & cineris, tempore tali, tantaq; copia ſtatuto ordine generantur? & ſic ſtatuto etiā tempore in lucem producūtur modo quotidie, modo de tertio in tertium,

& modo

& modo de quarto in quartũ, quemadmodum ſupra dictum fuit? An Aſtrologicè, & medicè calor accẽſus bilis in tenui ſubſtantia cũ agit ordinatim, auctuſq; cum ſit in medio ferè ſextili tertia die, at non integrè ex viginti quatuor horis, operatur; calor vero in melancolia craſſa, & terreſtri ſubſtantia coercitus, magis chronicus ferè toto ſextilis, lumine vigoratus (quarta die pariter nõ integrè) mouet, ille verò die tertia, tum ratione generis humoris, & acceſſionis, qui in tenui illa ſubſtãtia, nõ autẽ ſecũda, aut quarta, ſed tertia die propter ſuã acutiſſimã acuitatẽ, & propter aſpectũ, & lumen Lunæ ad ipſum humorem typum peragit; itidem de melancolicæ, quartanæ inuaſionis natura eſt dicendum. Quotidie autẽ calor pituitę accẽſus frigida, & tenui ſubſtantia ornatæ (licet humor magis chronicus videatur) ſingulo tñ die propter eius acceſſionem, & humiditatẽ facilè alterabilẽ leui de cauſa mouetur; humida nãq; & calida corpora faciliùs creſcũt, & intereunt, faciliùs, citiuſq; agitantur: atq; Solis, & Lunæ motibus, & lumini etiã minimo, & imbecilli ſubijciuntur, & obediunt. Ariſt. cauſã in humorũ imbecillitatẽ referens inquit, quartana quarto die, & pari inuadit, qui imbecillis humor eſt frigidus terreus, craſſus, lentus, & ſiccus, tertiana tertia die, & impari exacerbatur, quia bilis flaua non tã infirma, ſed calida, ſicca, & tenuis exiſtit: quotidiana autẽ quotidie inuadit. Enimuerò pituita humida facile alteratur, & facile mouetur: ſed hæc Ariſt. & Alex. dicta mediate, antecedenter, & diſpoſitiuè vera ſunt: diſponunt enim hæ qualitates humorũ ad motũ tardũ, vel lentũ, chronicũ, & acutum, longum, vel breuem in genere, non autẽ in ſpecie. Cur vero de tertio, de quarto, & quotidie, atq; immediatè adæquate rõi, & experiẽtiæ nõ ſatisfaciũt, neq; ſpecificè internã cauſã decernũt. Præterea ibi Ariſt. & Alex. populariter, & ſenſatè locuti fuere.

Secunda ſolutio ex menſe medicinale.

Tertio de diebus dec. c. 7. 8. 9.

Ob. reſponſiones.

Opo. Ariſtotelis.

P. Probl. 58.

Ariſt. op. Alex. 2. Probl. 10.

P. Probl. 58.

Quomodo Ariſt. di. lucidetur.

Conciliatio.

Quĩtanas, ſeptimanas, & nonanas periodos, quæ ab Hippocrate enumeratæ fuere, Aetius, Actuarius, Auicen. Aliabas, Raſis, Serapio, & multi alij recuſant: actio enim à forma mixti determinata in quantitate, & qualitate miſtum illud requirit, ideo melãcolia pauca, & craſſior, non eſt origo quintanæ, cum eadẽ ſemper ſit forma Gal. cum Diocleh os circuitus aduerſus Hipp. vnquam experientia obſeruatos negat. Inſuper quis humor has perriodos formæ à ꝓprietate determinata gignet? quã formam diuerſam à bile melancolia, & pituita obtinet. Alius quidem citra hos humor non reperitur, ergo reditus iſte febris, tali modo nonano, 5. 7. & decano, nõ paroxyſmi ꝑiodus vocabitur:

Dub. de quintanis, ſextanis, & ſeptimanis periodis.

P. Epid. 3. 2. terrib. 2. ſerm. 1. cap. 14. 2. meth. p. lib. 3. pract. t. 4. c. 68. l. 3. pract. cap. 19. lib. 18.

bitur: ſed febris reditus rationabilius appellabitur ob prauam victus rationem, & aliam cauſam: tanto enim tempore talem ob naturam ægri, & victus, humor biliosſus, pituitoſus, melancolicus, aut ex his mixtus colligi poteſt, & totus vno paroxyſmo abſumi valeat (cum natura etiam redditus morbi, & periodi maximè inter ſe diſtet) aut noua forma humoris exoritur (licet raro) quæ diſtincta à bilis, melancoliæ, & pituitæ forma has periodos vocandas producet. His adductis, Hipp. & Gal. conciliantur, & natura generica, & ſpecifica periodi, ex omnibus cauſis, tàm cœleſtibus, quàm ſublunaribus breuiſſimè enodatur: Ariſtoteliſq; Medicis, & Aſtrologis, facilè in vnam, & eandem ſententiam, ac veritatem conſpirantibus.

Sol. cur redditus differat à periodo.

Siluatici contradictio 53.

De exemplis ad ſuperius dicta dilucidanda de Periodis morbi, cauſæ ſymptomatis, & earum tribus ſpeciebus malignis.

CAP. V.

VERVM, vt ſuperiora experientia, & ratione confirmata adhuc exemplis dilucidentur, dicamus (ſi cauillis incumbere nolumus, & auilibus dicterijs) in continua tertiana, atq; intermittente, primam periodum (licet dicatur tribus diebus conſtare) nõ tamen hos ſingulos 24. horarum fieri, ſed inter primam, & ſecundam acceſſionem nunquam duos integros dies finire, quare medietatem ſextilis percurrit prima periodus, & à ſecũdi diei principio, vel medio, vel fine incipit ſecunda periodus, tñ ſecundus dies eſt finis primæ, & initium ſecundæ, & terminat ad quartum diem, & finem ſextilis, idcirco tertia inuaſio, tertiuſuè paroxyſmus impar, acerbior, & grauior (vt plurimum) eſſe ſolet ob motum, & lúmen ſextilis Lunæ: à quarta die, tertia periodus exorditur, & ad quintum diem, & mediũ, .ſ. medietatem quadrati attingit, à quo quarta ortum habet, & ad ſeptimũ diẽ, & finem quadrati attingit; à ſeptimo die quinta periodus oritur, & in medio trinì deſinit, videlicet, nona die, & media, à qua quinta oritur, & finit ad vndecimam, à qua ſettima naſcitur, & ad diem duodecimum, & medium deſinit, ab hac vſq; ad quartũ decimum diem, octaua periodus perficitur, in oppoſitione Lunæ cum primo die morbi, & ſic de alijs, ideo maxima alteratio, & commotio perpetuo eſt in 14. die

Quomodo in tertianis periodi obſeruentur, & quanti.

Cur tertius paroxyſmus in tertiana acerbior ſit.

Cur in 14. die maxima commotis oriatur.

die:& denuo in ſextili occidẽtali, quadrato, trino, & cõiunctione eodẽ ordine progredimur, & octo aliæ periodi tertianæ formantur, &c. & ſic denuò ordinatim vſq; ad finem febris, quæ etiã ad contrarium ſignũ Zodiaci perueniet.

De periodis in quartanis, & quõ & cur ita ſe habeant.

In quartanis continuis, eſto, ad ſextilẽ, prima periodus deſinat, vel propè, quoniã namq; primũ diem totum abſumet, & quartũ, ſat eſt, attingat; ab eodem ſextili, & quarta die incipit ſecunda, & in ſeptima ad quadratum deſinit, à quo tertia periodus exorditur, & ad vndecimã diem, & trinũ finit, à quo quarta auſpicatur, & ad quartã decimã vſq; perſeuerat, & tũc maxima, & vehemens erit acceſſio, denuò ad ſextilem occidentalem, quinta attingit periodus, & ſic de alijs vſq; ad coniunctionem: & iterum eodem ordine vſquequò quartana ceſſat, quæ & à contrario ſigno Zodiaci, ei in quo incępit, ſoluetur, vt plurimũ.

De periodis quotidianis, & quomodo, & cur ita ſe habeant.

Cur 3 paroxyſmus quotidianæ febris cæteris ſit vehementior.

In quotidianis à prima die, & prima acceſſione ad ſecundũ (quoniã longi ſunt paroxyſmi, & ferè duo, diẽ vnũ, & medium occupant) accedit periodus prima vſq; ad medietatem ſextilis à qua ſecũda oritur, & finit ad totum ſextilẽ, & tunc eſt tertius paroxyſmus cæteris vehementior; à fine ſextilis, & quarta die vſq; ad medietatem quadrati eſt tertia periodus; à quo poſtea quarta vſq; ad finem perficitur à ſeptima vſq; ad medietatẽ trini, nonãq; diẽ eſt quinta, à qua vſq; ad vndecimũ, & finẽ trini eſt ſeſta, à trino vſq; ad medietatẽ oppoſitionis ad duodecim cũ dimidio, appellatur ſeptima periodus, & octaua ad perfectã oppoſitionẽ Lunæ cum morbi initio finit, et ea vehemens, & acerbior omnibus excellit. Hæc tã in cõtinuis, quã intermittentibus vera ſunt, & præſertĩ, dũ menſem medicinalẽ Lunæ à primo die morbi incœperis, & diuiſeris, in aſpectus, Orientalem ſextilẽ, quadratũ, trinũ, oppoſitionẽ, & denuò poſt oppoſitionẽ in Occidentalẽ ſextilẽ, quadratũ, trinũ, & coniunctionẽ, qui mẽſis eſt dierũ viginti ſeptẽ, & ferè octo horis illuminans, & peragrans ab eodẽ primo puncto morbi ad idẽ: ſextilis quatuor diebus, quadratus ſeptẽ, trinus, vndecim oppoſitio quartodecim perficitur: & iterum eodem modo quoad dies.

Quot diebus ſinguli aſpectus perficiantur.

Sed quoad lumen id copioſius eſt in ſextili occidẽtali, quã in Orientali, quoniã eodẽ pacto ab oppoſitione diſtat, ac trinus Orientalis diſtabat. Sed infra ſphærulã animaduertere oportet, & differẽtiã inter menſem medicinalẽ, & menſem Lunæ cum Sole reſpectu totius cœleſtis ordinis, at non autem reſpectu noui cuiuſlibet morbi de nouo exorti, qui menſem medicinalem iàm dictum, & aſpectus aduertit,

& in viuum reuocat, tanta eſt ſuperiorum Cœleſtium ſocietas cum inferioribus, tanta eorum vis, & potentia, vt non mirum fuerit ſi ea in medica facultate tàm diligenter animaduertantur, tantamq; vim imprimant, tantum ordinem concilient, & tantum apparatum præſtat.

De putridis impropriè malignis febribus, & earum differentiis.

CAP. VI.

Via, ordoq; Gal. in feb. curandis.

GENERATIM de omnibus impropriè malignis febribus, tanquam ſimplicioribus magis curatu, facilibus, & frequentibus eſt primo agendum; A putridis exordiatur, non Gal. inſtituto, qui in methodo methendi ob ſimplicitatem, paucioreſq; indictiones hecticas primò, deinde ephemeras, ac vltimo putridas

Via ordoq; Aui. in febri. curãdis.

ordinat; Non Auicennæ ſententia, quæ aptiore curatione, & ſanitate facile, ac citò recuperanda ephemeras, putridas, &

Ordo noſter in febr. & aliis magnis affect.

tertio hecticas inſtituit: ſed ob frequentiam, minus periculum rarioreſq; interitus. Ephemeræ enim, & poſtea hecticæ, putridis rariores eueniunt, & his periculo, & morte ſæuiores ſunt frequẽ-

G. de cauſ. pulſ. 17. p. Pror. 21. com. 2.

Quid nominis, & nomina varia.

tiſsimè impropriè malignę peticulares, ſeú purpuratæ, & non peticulares, ſeù impurpuratæ, contagioſæ, & contagio immunes experiuntur. Verum, ne arbitremur, ardentes, benignas febres phrenitidas, & acutas ſimplices, cum acutis ſymptomatibus eſſe malignas (vt multorum mos eſt) Ne etiam ſimilitu-

Quomodo cauſæ diſtinguantur à malignis.

dine quadam falſa adducti putemus, propriè malignas: aut malignas eſſe ſemper peticulares.

Q. Quibus nominibus hæ febres appellentur.

Hæ namq; vitioſis æquales, vel modicè vitiatę potius ſummè exitiales, aut valdè periculoſæ in ægrotis Epidemicis (quando rectè, & artifitiosè loqui obſeruauere) quàm cacoehtæ, & malignæ vocantur: pergraue etenim vitæ diſcrimen, ſiue prauum exitium portedunt, publicè graſſantes endimicè, vel

Q: Quæ, & qualis ſit p. ſpecies malignæ putridæ feb. à mediocriter vitiata putredine.

ſporadicè, primò orte à mediocriter vitiata putredine, impropriè què maligna, pariter Epidemica, aut Regionali; aut ſparſa diſſimili, quæ quidem ortum primum à cauſis internis, communibus, vel particularibus, manifeſtis excedentibus in ſecundo ordine, & qualibet eius manſione, præcipuè circa

P. de Præſag. ex pulſ. cap. 4.

tertium calidis, & ſiccis) ſiccitas quidem in ardentiſſimis »

febri-

" febribus, vbi malignæ producuntur ex torrido marcore præſertim, certiſquè melancholiæ febris, & quartanæ generibus maximè inualuit)vel calidis, & humidis, recipit: Deinceps Stephano Athenienſi nequè febris maligna euaſiſſet, niſi immodica ſuccorum multitudo ſcateret niſiq; æger cacochymiam, viſciditatem, craſſitiem, aut mordacem tenuitatem, fluctuationẽ maximã abundantiã putridarũ fuliginum irritantiũ, & aberrantium circa Iecur, cor, ventrem, meſærum, & vniuerſum potiſſimum obtineat: pueros, adoleſcentes, mares potius, quam fœminas, & corpora potius ſanguinea denſæ cutis (his enim humida excrementa maximè colliguntur) dein vino cibis optimis indulgentes, nobiles, diues, & tam huc, & illuc vagantes, quam otio, & modicis exercitijs deditos occupant. Vere etiam, vel Autumno potius, ac cæteris temporibus, quibus ſi contingunt, potentiſſimæ cauſę extant.

T. ad Glauc. 205.

T. de diff. feb. 2. 6. 8.

T. Probl. 20.

Secundo putride impropriè malignæ febres primordia ab ingẽti nobilium partium inflammatione vel tertio à maximis, & numeroſis ſymptomatibus ſuperuenientibus. Vltimò tandem à tertij gradus virium languoribus efficiuntur. Hæc vltima tria genera amplius aut ſimplicem, & benignam putredinem, minimeq; vitiatam, aut mediocriter, tum in corde, tum extra coniugem recipiunt, In his etiam ſingulis febrium ſpeciebus, flegmone, venarum, meſerei, thoracis, dorſi, exilium arteriarum, ægros maximè terquens, & medicis obtecta frequentat. Maior Arteria inter partes principaliores eſt (non primo, & per ſe ex neceſsitate ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & tanquam à principijs, & ſinè qua non, orta) & item venter, iecur quomodo, & ſeptum tranſuerſum, quæ ſola inflammata malignam febrem non facit, ſicuti nobilium membrorum phlegmone ſed multa grauia ſymptomata, obſtructiones tranſitus occluſos, lentas febres, Hyppocondriorum diſtenſionem, & grauitatem infert. Qua de re Cœlius Aurelianus, Oribaſius, Hippocrates, & Galenus tractauere. Verum cum am ſtatutum ſit, has febres Epidemicas, aut Endimias, aut poradicas poſſe fieri primo eſt indagandum (in omnibus enim ognitio pro prima) Epidemicũ eſſe affectũ, qui aliquo tẽpore, liqua in regione abũdat. Endimicum, qui ſimili, & communi cauſa, ſtatuto tempore, perpetuò ſimilis vagatur. Sporadicum, qui ob diſsimiles priuatas cauſas, & diuerſas plures, & diuerſos ſollicitat. Duo inquam tantum cõmunes affectus conume-

Q. 2. ſpecies ab ingenti nobiliũ partium inflammatione.

Q. 3. à maximis ſymptomatibus

Q. 4. à viriũ ſũma inbecillitate.

T. Progn. com. 28.

Cur maior arteria inter partes præcipuas.

L. 2. cap. 8.

T. Pror. 3. 8. 4. Acut. 27. & 67.

5. de loc. affect. vlt.

Quid ſit affect. vulg. Endim. & ſporadicus.

Cauſæ horum affectuum.

numerantur Endimij, aut vulgares ab aere, tanquam à cauſa communiſſima, & magis frequenti; à victu, tanquam à minus communi, & rariori & hi vel ſalubres, vel pernitioſi, minimè, modicè, vel vt plurimum, nempè maximi, mediocres, minimi. Amplius vulgares (quod idem erit de alijs dicendum) oſtenduntur nobis periculo vacantes, vt intermittentes febres, ſi eo tempore quartanæ populariter vagantur, & ſic tertiana, pſora, lepra, ſcabies, tumores poſt aures:) nā de his loquens Hipp. & Galenus hæc verba protulit ex tincta ſunt omnia citra incommodum) alij periculoſi, vt continuæ febres, acutæ, chronicæ, conuulſiones, ſtranguriæ, & ſudores; alij magis periculoſi, vt omnes impropriè maligni, vt tabes. (Hac namq; de cauſa dicit Hipp. de his morbis, diem per multi abiere, & plurimi ex ijs, & illis, qui decubuerant) periculoſiſſimi, & pernitioſiſſimi peſtilentes. In tribus enim ennarratis ab Hippocrate, & Galeno, Aetio, & Paulo tempeſtatibus harum ſinguli excedétibus ſemper qualitatibus, & diuturnitate temporum ordinario temperamento incurſarunt: Enimuerò morbi à temperie naturali, temporum, & eorum conſtitutionibus vulgares haud dicuntur, adeo vt æſtas fiat ſiccior, & calidior, ver calidius, & humidius, Autumnus frigidior, & ſiccior, Hyems humidior, & frigidior, vel confundantur ſimul, æſtas calida, & humida, & ſic de alijs ſed cum per annum, & duos etiam perſeuerant ſimiles, vel ſimilis victus túc vulgares poſtea inducunt affectus. Iure igitur Hipp p. de his tempeſtatibus Epidemicis tátum, tanquam præuijs diſpoſitionibus, ad pernitioſam Epidemiam tractauit, noſq; manu ducitā facilioribus, notioribuſq; ſenſim, ad ignotiora, & curatu, cognituq; difficiliora. In hiſq; hæc omnia trium generum vulgarium contigiſſe enumerat, vulgares conuulſiones ſtrangurias, Nephritica, vomitiones, ſudores, febres continuas, tertianas, quartanas etiam errantes, quotidianas, lippitudines dolorificas, humidas, incoctas, lienterias, dyséterias teneſmos, phrentitides, aridas tuſſes, tabé multos perimenté, febres ardentes, horrificas, acutas, paraplegiaſq; multos corripuere.

Triplices vulgares, triplices endemij, & triplices ſporadici.
2. decrit. 3. 4. p. Epid. p. 10.
P. Epid. p. 19.
P. Epid. p & 2. lib 5. cap. 94. lib. 2. cap. 35.
3. Aphor.
Quæ ſit natura vulgaris conſtitutionis.
Cur Hipp. de vulgaribus tempeſtatibus primo at non peſtilentibus egit.

Etenim morbus ſat vulgaris erat: plurimis aluus ſine moleſtia turbatur, & multi enecantur, non tamen maior ægrorum copia. Teſtimonio Hipp. in ſtatibus his vulgaribus, at non peſtilentibus (quod rectè aduertere ſummi momenti eſt.) ſed, potius vt plurimum impropriè malignis, (plurimi ſuperſtites fuere,

Hipp. 1. Epid. 2. 60.
Not.
1. Epid. 2. 61. 62.

» fuere, atq; parum multi moriebantur,) at ſi læthales erant, plurimi peribant (ingraueſcentibus cauſis) non tamen adhuc peſtilentibus, nec (plurimi) interpretantur maior numerus vexatorum, ſed (plurimi) in reſpectu ad primos, quorum pauci interibant. Copioſus itaquè maximè abundans humor (non peſtilens) horum cauſa, & origo fuit. Hinc eſt rectè perpendendum, cur dicatur morbus Epidemicus pernitioſus, de cõmuni cauſa, & affectu, & de morte communi vagante? An cũ maior pars, & cum contagio, vel minor cum contagio, vel abſq; eo afficitur? Annis etiã elapſis. 1580. Febris illa catharralis à cerebro calido, & humido, cum ſimili materia ortum duxit, vulgo dicta, mal del Montone: quia primo inſultu vehemens videbatur, & ſtatim illicò placida deferuebat, more Arietum, cum inter ſe pugnant: ſimilis affectio deſcribitur à Fernelio, à Valeriola, anno Christi 1510. Nec nõ etiam 1597. & 1610. Venetijs, Vrbini, & alijs in prouincijs Europæis. eo anno, publicè Venetijs quædam à capite diſtillatio, & cum febre, & ſine febre, capitis dolore, grauitate, raucedine, totius corporis laſſitudine, imbecillitate vagabatur: Quæ varietate humoris; inclinatione, corporis habitu, ætate, temperie, & vita ante acta; excoriationem in gutture, inflammationem pleuritidem, & eryſipilata in facie, ignemquè ſacrum, & alia minimè contagioſa peperit: Sæpè ſæpius aeris multitudo, qualitatibus non multum excedentibus à ſecundo gradu ad tertium, & ſimile victu excellunt, & diù hæc omnia ſenſim, ac ſenſim perſeuerantia vulgares affectus quoſdam (licet non accuratè obſeruentur vti opere prætium elegantibus Medicis eſſet) conficiunt, noxas periculo vacantes, aut periculoſas, aut magis periculoſas, tùm contagioſas, tùm contagio liberas imprimendo. non igitur rectè illi Medici ratiocinantur, plures vna in domo vel Ciuitate morbo vno corripiuntur; contagioſus igitur eſt affectus: nam Epidemia ab aere, victu, aliaq; communi cauſa contagij experte prouenit. Aer nonnè ambiens plures vna in Domo, vel Ciuitate paratos inficere poteſt? Contagioſus inquam affectus morbis omnibus plures occupantibus nequaquam conuenit; neq; conuertibiles ſunt termini. Haud rarò oculate perſpectum eſt, Epidemicam conſtitutionem mediocris vitij, productioniq; febrium malignarum, impropriè, aptam, ab aere præſertim, aut communi victu, & cauſa diù perſeuerante, & magis periculoſa, vagari, in omneſq;

Dub. Sol.

P. Epid. 2. 60. 61. 62. 67.

1580. Conſtitutio vulg. benigna

L. 2. de abd. c. 12. 1510. 1597. 1610. Venetijs, Vrbini.

Q. vtilis. In nonnullos, quo modo contagioſus aff. à vuulgari, & à maligno diſtinguatur.

cuiuſq;

Febres peticulares abſq; contagio vagantur.

cuiuſq; ſexus, ætatis, & conditionis æquè ſerpere: Quæ quidẽ, aut cum peſte, aut ſine peſte peſtilens non eſt appellanda; tum quia non ſemper contagioſa (frequenter enim Venetijs, Cretæ, Raguſiæ, Brixiæ, Bellonæ, Piſauri, & Vrbini peticulares viſę ſunt, & non peticulares febres vllo abſq; contagio, q̃ tutò, ſecurè medicos, & adſtantes admittebant): tùm quia ſi contagio inquinabant (id modicè vitiatum, & medium inter benignum, & propriè malignum collocatur) non tamen, vt plurimum, & numeroſiorẽ ægrotantium numerum, neq; ita ferinis cruciatibus trucidabant.

Febres peticulares benignæ, & contagioſæ. Quotuplex contagium.

Aliquando conſtitutio Epidemica purpuratæ febris, aut lenticularis benignæ, contagioſa obuenit. Datur enim contagium benignum, ſimplex, acutum. Quæ contagioſa, & periculoſa tantum, auxilijs, rectè adminiſtratis, vndecima, vel decima quarta die ſalutaris, vti anno 1565. Cretæ, & 1567.

1565. 1567.

Raguſiæ, & Venetijs deprehenſa eſt. Quæ conſtitutio cum febribus, cum papulis, mentis alienatione, ſiti, & inquietudine inuadens, nullos ferè, aut per paucos intemperantes, malo admodum habitu, aut virium iactura oppreſſos interficit. Verũ de impropriè malignis, febribus omnia, quæ ad eſſentiam, cognitionem, & cuiuſlibet purpuratæ ſalubris, periculoſæquè curationem tantum attinebunt, ex dicendis perſpicua fient.

De variis impropriè malignis conſtitutionibus, ad malignas febres, & earum ſpeties attinentibus.

CAP. VII.

Conſtitutio febris purpurata Bellone 1569. 1570. 1571.

FEBRIVM putridarum, cum maculis diuerſi coloris, contagioſa conſtitutio, Anno 1569. 1570. 1571. Mẽſe Decẽbris Bellonæ Patriæ meæ, paucos lethaliter impetere coepit. Anno 1570. validius peruagabatur, mitior autem adhuc facta. 1571. præſertim vere aduentante, vulgaris ferox, contagio, virium lapſu, ſiti, vigilijs, poſt aures tunmoribus, ſub axillis, extremorũ tepore, comate, alui fluore, appetitus deiectione, vermium excretione; inquietudine, viſcerumq; inſigni ardore, adoritur. Omnes è lecto ſurgere, percutere, ſe à feneſtris præcipites dare, atquè flumina

mina

mina petere, ferè tentabant. Horum aliqua febrem ſemper concomitabantur, frequenter aſſidebant, aliqua rarò ſuperueniebant.

Peracutæ febres ad ſeptimum plures, plurimæ acutæ ad vndecimum. Si in ſeptimo miteſcebant, res benè ſe agebat, ſin minus malè.

Prætereà poſt reſtitutam ſanitatem, ob maximam cerebro illatam noxam, fatui, ſtolidiq; diù viuebant, & capillorum defluuio deturpabantur.

Hæc fuit Bellonenſis conſtitutio, quæ ab aere diù calido, & humido, à ſimiliquè conſtitutione tribus illis ferè annis, potius, quàm à victu, originem traxit, quæ diuites, & pauperes prauo, & delicatiori cibo vtentes æquè obſidebat.

Cauſæ malignæ conſtitutionis Bellonenſis.

Atquè deinde impropriè maligna ſalutis frequentia, vulgaris ſatis, & Epidemica: non autem exactè propter copioſiorem numerum immunium ab ipſa, conſpiciebatur. Aliquas inter has febres in priuatim peſtilentes, in principio præſertim migraſſe, nec mirum eſt, nec inficiendum videtur: quinimmò apprimè conſentaneum eſt: Dum corpora ægrotantium inter ſe magis parata, nocuis excrementis, atquè prauis exiſtunt, dum quotidie benignus morbus in malignum abit, & qui magis cum his vno gradu tantum à peſtilenti diſtet.

3. Epidemia, nõ ſimpliciter exacta, & altera abſoluta, & ſimpliciter exacta.

Hanc conſtitutionem, mihi exaratam Venetias ſcripſit Excellentiſſimus Franciſcus Lippus Propatruus meus, Vir ſanè doctiſſimus, linguis, litteris, legibus, & hiſtorijs clarus, probitate morum, animi candore, generiſquè nobilitate vetuſta inſignis.

Excellentiſſimus Franciſcus Lippus.

Hanc etiam ad me Georgius Pater meus inter iuris Prudentes, moraliſquè Philoſophiæ ſtudioſos, principem ſedem occupans miſit.

Georgius Colle. Pater iuris prudens & moralis Phyloſophus.

Habitu craſſo pingui, & corpulento ornati ferè omnes interierunt; gracili, tranſpirabili, facilius ad ſanitatem peruenere, iuxta Hippocratis Aphoriſmum: Facilius intereunt craſſi, quam graciles.

2. Aphor. 44.

Fracaſtorius aliam malignam, & contagioſam conſtitutionem recenſet, cum lenticulis, ſeù maculis, ac peticulis, contagioſam non labe ad longinquum, ſed contactu ſolo, ob roboris infirmitatem.

Conſtitutio Fracaſtorii l. 2. de morb. com. c. 6. 1508. 1528.

Placidæ febres , calore ægros , medicoſquè decipientes ; interna perturbant , totum corpus frangunt , laſſitudine, decubitu ſupino , capitis grauitate , ſenſuum hebetudine poſt quartam , & ſeptimam, magna ex parte delirio fatigant , nec non oculorum rubore, vrinis ex albidis, plenis, confuſis, mox rubentibus, aut vino granatorum ſimilibus, pulſu raro, & humili, excrementis corruptis, & foetentibus apparebant. Circa quartum autem, & ſeptimum, maculæ rubentes, ſeù puniceę, circa dorſum, & pectus erumpebant, ſitis aut nulla, aut exigua, lingua tamen ſordeſcebat. Mulieres paucæ, ſenes pauciſſimi periere, Iuuenes, & pueri multi, & hi quidem nobiles: contrario modo, ac peſtilentes, ſed contagioſæ communes peticulares febres ab aere ortum traxerunt, conſtitutione diù calida, & humida pręgreſſa perſeuerante, ad ſanguinē, ſanguineoſq; iuuenes conuerſa, & maligno contagio, ex humorū quidē ſpecie, & prædominio, ſigno, & ſymptomata allata oriebantur, ex temperatūra, & ætate. præfluuium è naribus largum, nullos leuabat. Tridenti. 1591. Febris peticularis contagioſa, inter affines præſertim: quoniam adſtantes contactu corporeo, & ſpiritali non admodum remoto afficiebat: Vulgaris ab aere orta plures inuaſit eodem tempore, & ſimili modo, & impropriè maligna vocitanda; Vberior etenim ægrotantiū pars ſanabantur, ſymptomata ſummā vim nō exercebant, lotiū à lotio ſanis ſimili haud longe aberat: Inſuper in quarta; vel in ſeptima cū vrina ſubiugali, cicerum rubeorum colore, periculis, lingua ariḋiſſima, ſiti ardenti, frigiditate extremorum marmorea, & torpida, pulſu imbecilli, ſemper demonſtrabantur. Hinc ſæpè alui fluores, lethargos, faucium inflammationes, deliria, frequentē reſpirationē, velocem vocis ferè amiſſionem, & narium ſanguinis profluuium, aſſidentes contrahebant.

Conſtitutio peticularis maligna. 1591. Tridenti.

Florētiæ 1592. Febrium, multos enecantiū, & maiorem numerū nobilium potius, quam agricolarum, publica tempeſtas apud illos peſtilens appellanda, videbatur; apud alios verò impropriè maligna: Viriū robore, victuſq; opportuniori ratione, licet fortuitò inſtituta ſeruabantur; Nam ſanitatis tempore nō vino, optimiſq; cibis aliri, his poſtea febricitantes reſtaurati, facilius vincebant. An ſua natura ſtatus peſtilens, an impropriè malignus, benignuſuè ſit, arduum profectò eſt depręhendere: remedia. auxilia, victus ratio, rectè, vel prauè adminiſtrata, eum permutant: Si tamen rationabiliter vndiq; celebratis auxilijs à

Maligna, et vulgaris conſtitutio Florentiæ. 1592

Quomodo peſtilens ab impropriè maligno ſtatu differat. Ob.

medico,

medico,ægro, & aſtantibus, copioſiores intereunt, quàm qui
Sol.
ſaluantur,aut è contra,tunc illa germanè maligna conſtitutio
exaduerſo ſpuria iure vocabitur. Piſauri 1601. dum à conſi-
Maligna,et vulgaris conſtitutio Piſauri 1601.
lijs valetudinis Sereniſſimi,& Inuictiſsimi Franciſci Mariæ Se-
cundi Vrbini Ducis inſeruirem, Menſe Sextili febres duplices
Dux Vrbini Sereniſsimus Franciſcus Maria II.
tertianæ continuæ, leni rigore,medicos initio fallentes, vagari
cœperunt. Harum plures, maculis in cute nigris efflorecen-
tibus inuadebant, omnes ſiti clamoſa,lumborum, renum, &
capitis dolore, vigilijs, & delirio,capti,vomitu bilis, vitellinæ
porracæ, oris ventriculi cardialgia, anxietate, & appetentia,
abolita infeſtabantur. Vrinæ craſſæ, modoq; ſubiugales ade-
rant,ægri ad ſanitatem vergentes,circa decimum quartum coc-
tione apparente, euadebant: ad necem ſignis apparentibus ſep
tima moriebantur. Pars ægrotantium maior ſaluti reſtituta;
plebs victu pleniori vtens, meliorem nacta eſt fortunam. No-
Cauſæ Piſaurenſis conſtitutionis 1601.
biles equidem tenuiori fortaſsè victu peius ſe habebant: pulſus
ferè ſanis ſimiles, vrinæ bonæ,ſyncopæ,extremorum frigiditas
caliditas aliquibus interna,& hi ſexta,vel decima obibant. Ve-
nam qui ante vomitum vtilem ſecabant, aut minoratiua exhi-
bebant,ægros necabant. Hyems præcedens, præter regionis
conſuetudinem niuoſa,& pluuioſa; Ver,totaq; ferè æſtas cali-
da,& humida fuit, Auſtris, & lybico,qui Vrbem illam quoti-
die à meridie perflant. Copia fructuum, Pyrorum,Peponum,
& piſcium incolæ veſcebantur: carnis etiam Agninis,& Verue-
cinis:Ex his humores copioſi,humidi, atq; feroſi geniti,corpo-
ra humida,& plena effecerunt. Inde calor Menſe Quintili, &
Sextili ſuperueniens hos ſuccos feruefecit, & repleta corpora
colliquando obſtructiones peperit, febreſq;ardentes produxit;
ſed ſpurias, ex bile maximæ copiæ pituitæ permixta. Maligni
(ex Hipp.& Gal.) atq; periculoſiſſimi morbi ex his duobus hu-
moribus cõflantur. Lũborũ dolor è putredine vena in magna
Cauſæ ſymptomatum narratio.
oriebatur,vomitus,& cardialgia à bile in prĩcipio paroxyſmorũ
depulſa,dolores capitis,ſitis,tetris à vaporibus elatis,quibus ma
culæ nigræ cernebantur: Anxietas ab eiſdẽ,& cargiogmo ma-
ligna,& cacoethica febris: reliqui oẽs duplici tertiana cõtinua,
ſed benigna,vexabãtur. Cõtagiũ nullo modo aderat. Diuites ſi
q dẽ victui delicatiori, & gulæ indulgẽtes, copioſioribus ſuccis
Cur diuites potiuſqnam pauperes interibant;
referti,febre maligna facilius decũbebãt, & interibãt:Pauperes
ê cõtra:sãguinis miſſio (q bus cacoethia nõ aderat, neq; ſupue-
niebat) auxiliabatur,alijs verò minimè. Medici lenientibus,&

tripheram pericam, cardiacis decoctis, & victu paulo pleniori inter initia vtebantur: Declinante morbo, vino oligophero, iuxta Hipp. ſententiam in acutis, præſertim ſi dolor phrenitis, inflãmatio viſcerũ deerát, fomẽtis cordi, & ſtomacho intus, & extra admotis, Bezzarticis, & cardiacis exhibitis: Amplius ſi in aliqua Ciuitate, & regione perpetuo determinato tempore, ob determinatum aerem, ventum, victumq; ità morboſum accidèrent Regionales hæ febres determinata cauſa, communi peculiari tempore ſingulo anno, vel alternis, incolas magis, quã alienigenas, inuadunt. His rationibus Endimia nuncupata, licet alia ratione vulgaris, exiſtet. In oppidis Venetùm pluribus, etiam ferè patriæ regionales Autumno, & Vere, multos ob prauam humorum congeriem coaceruatam, totius corporis cutaneam mollitiem, pororum laxitatem, obſident, quibuſdam calidis, & humidis ventis, hiſce temporibus frequenter ſufflantibus. Quæ omnia ſimul tunc temporis conſpirantia, non in paucis, humores altius paratos exigua obſtructione ſuccẽdunt, & iam fluxiles ebullientes, & ab internæ facultatis robore pronos extra ad cutim facillimè non raró euocant. Diuerſis equidem, & diſſimilibus inconſtantibus particularibus cauſis ægrotantium, & varijs, & diuerſis in victu erratis, & inconſtantibus anni temporibus inconſtantia (temporum mutationes, morbos inconſtantes, & iudicij difficiles, potiſſimum pariunt) identidem contingunt, Iuueneſq; ſenes, mares, & fœminæ, febribus his, multifariè delinquentes corripiuntur. In his iuuentus, ſenectus in illis labitur: hæc conſtitutio in mares inſulta illa in fœminas debacchatur: & præſertim denſis cutis porris, difficiliq; tranſpiratu laborãtes: vt ſenes ſunt & melanchonici, mali habitus, & qui à natura cor frigidum, reſpirationem raram, exiguamq; ventilandi neceſſitatem adepti ſunt. Neminè fugit, his ſub omnibus generibus oriri, & cerni: nemoq; eſt, qui has cauſas palam, annis prę̀teritis non animaduerterit: nam ex eorum frequentiori ſalute quàm morte ex idea, ſyndrome, ſignorum concurſu, ſymptomatum magnitudine, motu, morbi more non ſemper vulgares, nequè priuatim peſtilentes dici merebantur. Adulteræ dumtaxat, & Epidemicæ dicuntur ab aere, victu, cibarijs prauis, annonæ caritate modicè vitioſa: tũ patrię, & vltimò ſporadicæ, diuerſis inter ſe à cauſis nuncupandæ ſunt. Demum illi coincipientes morbi, aut in progreſſu, tales euadunt.

Endimia feb.

Sporadicæ.

3. Aphor. 1.

Que-

Quemadmodum identidem in praxi viſum eſt ſæpe morbum initio chronicá, in quarta, vel ſeptima, vel vndecima, decima ſeptima permutari, & acutum fieri; Tuncdenuò à die permutationis, dies critici computantur ſenſim, raptim vè fomite ad mediocre vitium augeſcente, vndequaq; cauſa, & putredine ſui vi, vel aſtantium, vel medici, aùt ægri iniuria, inualeſcente; è contra in ſaluandis à maligno quolibet gradu, progredientes, priorem ſpeciem paulatim exuentes, benignæ redeunt.

Not.

Vide de Ind. opuſc. 6. cap. p. 2. 50.

De curatione opuſc. 12 ſc. ſeq.

De primo genere febrium impropriè malignarum à mediocriter vitiata putredine, & ſpeciebus.

CAP. VIII.

PRIMVM genus nothè malignum putridarum febrium à putreſcente mediocriter vitiato ſucco, in venis ſemper, nec non etiam inthalamis cordis, aut impropriè malignè putreſcente (non autem corrupto, aut ferè venefico calido putrefactiuo) aut tantum ſemiputreſcente; ſed actu ebulliente excitatur. Exinde originẽ, ſicuti ſemper principaliter à corde, ita modo primo ab eo originaliter auſpicatur, modo ab alia particula, & venis, pariterq; febrilis intemperies. Aetius, & Gal. inueniri aſſerunt, febres à putredine ſuperata natura, non ſemper vniuerſali, ſed aliquando particulari in toto morbo morituris, aut non in toto, verũ perpetuò integrè ſuperata, non ſpirituum, aut ſolidorum, ſed humoris iam putreſcentis: licet quod putreſcat ſit (mediocriter) vitiatum, ni concoquendi ad vltimum imbecillitatis prouecta (mediocriter) inquàm in relatu, ad ferè quartum gradum qualitatum, & ad ſecundum: hoc quidem genus in medio ſanè conſiſtit, medias, mediocreſq; vires, ac noxas parit, mediã putredinem inter peſtilentem, & benignam, medios exceſſus, & mediam formam humoris putreſcentis, & putrefacti obtinet. De hac etiam putredine ſordida, concluſa, atq; improprio maligna intellexit Galenus dum ait.

Not. in quoſdã.

L. 5. cap. 78.

p. de diff. feb. 6.

Explicatio.

Quid ſit mediocriter vitiata putredo, & ſuperata natura.

6. Coll. 12.

4. Aph. 43.

Non abſq; ratione autem eas, quæ in quietem febre vacantem deſinunt eſſe abſq; periculo, vt quę non ex inflammatione aliqua, neq; è ex maligna humorum putredine fiunt: Neutra enim harum ad quietem peruenit, febre vacantem.

Explicatio.

Conti-

Maligna ſeb. putrida continua eſt, non aũt intermittens.

Continua putredo in continuis febribus comparatione ad intermittentem, abuſiuè maligna appellatur. Attamen aphoriſticè loquens, vt Galenus in Cõmento, & Hipp. in Aphoriſmo particulare exemplum, non vniuerſale omnibus accommodat: ſed febribus tertia die fortioribus tantum, & magis periculoſis atquè malignæ putredini, & ingenti inflammationi tradidere, quę febres a maligna putredine mediocriter impropriè vitiata, vel aliqua inflammatione inſigni fiunt, ſanè quidem ſunt periculoſiores: periculo verò denudatæ, omnino oppoſitæ ijs, ac intermittentes ſunt; Tertio periculoſæ ſunt continuæ omnes chronicæ, & acutæ ex putredine minime vitiata, aut ex minima nobilium, vel ignobilium partium inflammatione. Ait (ex inflammatione aliqua) quaſi non omnis inflammatio magis periculoſam accendat febrem, ſed aliqua, nempè inſignis, vt in prordeticis etiam admonuit: non omnis itidem putredo continua, ſed mediocriter vitiata magis periculoſum factum facit: potiſſimumq; cum dicat Gal. 3. Epidemiorum: (maximè cum pars princeps inflammata, & malignorum humorum abundãtia ſit). Neminem præterit in Aphoriſmo, & Commento de magis periculoſis, & de non periculoſis tantummodo loqui, atquè has inter ſe conferre. Vnde quid de periculoſiſſimis, & propriè maligniſſimis, quid de periculoſis tantum, continuis, benignis dicendum ſit; Hinc facilè, Hippocratico more compertum fiet. Maiorem ſi quidem minore maiorem, minorem maiore minorẽ dicimus, & ſic ad ſuperlatiua aſcendimus. Benignæ continuæ perpetuò diſcrimini obnoxiæ, & intermittentes eo, immunes exiſtunt.

Quæ ſit inflammatio maligna.

Not.

Not.

Not.

P. Pror. 2. 21.

3. Epid. 3. 83.

Quid acuties: et quid malignitas ſit.

Quamobrem febres hæ, præter acutiem, & velocitatem periculoſam, periculoſiores, vehementioreſq; ad tertium ferè gradum periculi, intenſionis extenſionis, efficaciæ, formæ, atquè lęſionis aſcendunt. Quę per acutiem potius ſpetiem motus, per malignitatẽ verò magis vehementiam adhuc maiorem reſpiciunt. Licet Iachinus, & alij aliter ſuadeant. Aetius etiam ait, in principijs febrium à prauis humoribus, circa totum corpus exoriuntur vibices, ſimiles culicum morſibus; in malignis aũt, & peſtilentibus febribus exulcerantur, & quædam ad carbunculorum ſpeciem accedunt: Omnes autem multitudinis corrupti, & habitum erodentis humoris ſigna ſunt: Quæ in facie, omnium maligniſſimæ, Deteriores plures, quàm pauciores, maiores, quàm minores, & quæ citò delentur feruentes, exulcerãtes,

Ex peticulis L. 5. cap. 129. Aetius de peticulari febre.

Not.

In Franc., & Mercatum.

res, quàm pruritum inducẽtes, quæ fluente aluo, & vomitibus fiunt, bonæquè aluum aſtringunt. Cognouit igitur Aetius febrem purpuratam, & peticularem malignam propriè, & impropriè diſtinctã à maligniſſima, & peſtilẽti; ſed audiamus Iacobum Etheum, Vulgo, cum in febribus purpureæ maculæ apparent, præſentaneum vitæ periculum imminere, putatur: In quo tamen iudicio multi falluntur: Obſeruaui enim non ſolũ in acutis febribus, tales maculas cum periculi metu, ſed, & abſq; periculo intermittentibus, tertianis, & profluuijs ſanguinis narium, nulla præſente febre, præſertim apparere. Quin etiam in tertianis ſalutaribus, maculas quaſdam, non ijs diſsimiles, quas vrticæ, folia cuti affricta excitant, aliquoties notaui. Has Barbari eſſeras appellare videntur. Eaſdem cuidam inſigni nobili, ſingulis ferè menſibus in toto corpore cum acceſſione, qualis eryſipelatum exortui adiungi ſolet, apparere, nullo damno inſigni ſubſequente, animaduerti. Non itaquè ipſæ purpureæ maculæ, magnum aliquod per ſe periculum portendunt, ſed tales ferè ſunt, quales, à quibus procedunt affectus.

L. De obſeruat.

De peticulis. Not.

De ſpeciebus, & variis impropriè malignæ putridæ febris exemplis.

CAP. VIV.

QVILIBET humor alimentalis, vtraq; bilis, & pituita, ſed præcipuè, in peticulari, lenticulari, & purpurata febre ſanguis, & pro tota maſſa, & ſecundam partem tenuem ichoroſam, aliquando ſecundam partem craſſam, necnon etiam pro ſucco quarto determinato ab alijs tribus portionibus ſeparato, qui duas itidem portiones, tenuem vnam, ſeroſam, & ichoroſam; craſsã habet partem alteram mediocriter vitiatus, putreſcit, & mediocriter vitiata putredine corripitur. In venis, arterijs maximis, medijs, atq; minimis, & harum ſæpè tumore inflammatorio perauctis, aut vnà etiam nimio virium languore, læſa aut aliqua particula, & principali, & ab ea fomitem modicè vehemẽtem, excruciantem capeſcens, vt eo potius tempore membrorum, & viſcerum particularium accidentia, lienoſę, ſtomathicæ vterinæ, meſeraicę, ſepti tranſuerſi, cerebri, phreniticæ, renales, & cordiacæ febres ſtatuantur: ſicuti morbi eæ, & principales (de

Partes ab humoribus alimentalibus p.

Loca putredinis.

1. in 6. Epid. 29
2. Ab extremẽtitiis.

de quibus præcipuè nunc eſt ſermo) à minime vexato membro oriuntur.

3. de facul. elem. 59. de nat. hum. 3. de fac. nat. p. de tuen. & 6. de tuen p.

Qui humores nutriant, & qui nō.

Humor præterea excrementitius etiam, bilis, melanchoniæ, & pituitæ, maligna hac putredine irretitus, & modis ſupra enarratis improprie malignam febrem excitat. Humores nanquè ex Gal. alimentales, quatuor in ſanguine, ſub forma ſanguinis dantur. Excremētitij verò, vt bilis flaua, vel pallida, nigra, melanchonicum excrementum naturale, & pituita, nequè per ſe ſeparata, neq; ſanguini iuncta nutriunt. Sanguinea tamen maſſa bilis, eam attenuando, melanchonia incraſſando, & Pituita etiam refrigerando iuuant vitioſi ſucci cibaria, ſi tenuem quidem ſuccum reddunt, acutos morbos, cum maleficis quoq; febribus inuehunt. Nam ex ſucco tenui mordaci, malignè putreſcente, febris malefica facilè oritur. Galenus autem eodem loco aliam malignæ febris ſpeciem recenſet, inquiens, Ex multis humoribus mixtæ affectiones proueniunt, vt Herpetes, & Phagedænica vlcera: Atq; iterum malefica omnia, quæ cacoethæ appellant, & eius generis acutæ febres, quæ denuò ad tempus reuertuntur.

Species febris malignæ deſcripta à Fernelio.

6. De morb. ſympt. par. c. 4.

Quæ Eſſ. febris illius maligna.

Huic mixta illa putridæ febris ſpecies, accedit, quam nos Fernelius docuit, quæ ſumma cum corruptela iecoris, aut pulmonis ſubſtantiæ, languore, tabe lenta, at ſine ſiti, & ardore cum maximo oris foetore, meraci vini deſiderio, carnis inappetentia, ſudore frigido, defectioneq; aderat, Adeo vt febris hæc ex humore bilioſo, aut ſanie putreſcente, vna cum ſubſtantia viſceris corrupta, produceretur, qua corruptione humiditas radicalis deuaſtata, hæcticę ſimilitudinem inducebat. Hæc malignis febribus identidem contingunt. Verùm quilibet humor antequam ad putredinem nothè malignam rapiatur, in tripli-

Not.

Quomodo humor, crudus, quotquè modis ad ſtatum præter naturam accedat.

ci differentia eſt, vel innaturali ſtatu, & vltima perfectione eſt, quam natura ei tribuit, vel primo crudus per imminutam, vel deprauatam coctionem experitur. aut 2. immaturus ante formam erit, qui incoctus à natura inſuperatus, frigidus, flatuoſus, aquoſus, ſanioſus ſanguis non concreſcens dicitur, de cuius potiſſimum cruditate Ariſtoteles 4 Meteororum, & Galenus paſſim loquuntur. 3. erit crudus pp aliquē præter naturā exceſſum, ſuperuenientem, poſt primam acquiſitam perfectionem, & propriam formam. Humores crudos ſecundo, & tertio modo frequenter, & facilè maligna hæc putredo corripit, tanquam termino, & perfectione carentes: ſanguis in venis, me-

4. Meteor. de cruditate humoris.

lancho-

lanchonia in liene, bilis in fellea viſcica, pituita in venis, & ĕt ventre: Adhuc genus hoc putridarum tres in ſpecies, ac partes diuiditur: prima cum in cordis ſinibus, ſpuriè maligna putredine humores corripiuntur: ſecunda cum putredine potius minimè praua, veluti à fumo mediocriter vitiato, ab humoribus, extra cor mediocriter putreſcentibus, illaqueantur; vltima, & minima, cũ exhalatio, & fumus humores in cordis ſinibus ſemiputreſcentes vitiat, at non putreſcentes, exactè reddit, aut ad igneum calores eorũ tantum commutat: Vnde, & ſubſtantia cordis intẽperie, & ſpiritus vitales, qualitatibus, & permixtione vaporũ, & fuliginum, malignarũ admodũ labefactantur: Quæ permixtio virium imbecillitatẽ, ſuſpiria, cordis dolorem, medicamentiſq; reſiſtentiam parit. Quid prohibit humores in ventriculis cordis, vel vtriſq; vel altero principaliter tantũ, tribus his modis putreſcere, & alterari? Differẽtiam ĕt à loco putredinis, & eius exceſſu inter has, & alias febres continuas ſtatuuntur? nam humores in corde ad hæc omnia accommodati ſunt? & cor, eius venæ, ſinus, & ſpiritus vitales hoc pati queunt? licet dicat Ariſt., Cor melius, & nobilius,
» obtineat inter viſcera, ratione ſuperioris, inferioris, prioris, po-
» ſterioris, dextri, & ſiniſtri, principalem ſitum, ſuperiorem, an-
» teriorem, dextrum primum omnium conſiſtens, ſanguino-
» lentum, quaſi animal, palpitat, & ſolum viſcerum, atq; omniũ
» partium corporis, nullum vitiũ perpatitur graue, idq; recta ra-
» tione: principio enim corrupto nihil eſt, quod cæteris, quæ in-
» de pẽdeant præbere auxilium poſſit, inditium, quod nullo af-
» fectu cor vexatur, cum in nulla hoſtia viſum adhuc ſit, ſic affectum, vt cætera viſcera, (ſed ratione pulmonis, Iecoris, renũ, & aliorum membrorum, morboſi affectus in corde cõſpiciũtur). Ariſtoteles de propria affectione, & morbo abſq; aliorũ membrorum primo conſenſu, loquitur: Ideo cor hoc pacto non vitiatur, at per conſenſum maximè aliorum, vel in reſpectu. Equidem, hæc media putredo, hic mediocriter vitiatus putreſcens humor, & fuligines immundæ inueniuntur, & in hos gradus, & partes diſtinguuntur? Atq;, quis inficias ibit differentias à diuerſitate cauſarum efficientium, formalium, & ſubiectarum, diuerſos effectus parere? Quis Galeni exemplum negat de ſede, aere, aqua balnei, & ligno, varijs humorum alterationibus aptari, & omnibus his febrium ſpeciebus? Nam tanta aliquando putredinis vehementia, talis, & tanta paſſi-

Differẽtia à putredine, & loco eius.

A loco.

3. De par. anim. cap. 3. & 4.

Contradictio de cordis affectibus.

Conciliatio.

P. de diff. Febr.

bilis humoris diſpoſitio in corde,& extra cor naſcitur,vt in humoribus cordis, ne dum putredo, verum etiam corruptio excitetur. Dumq; multum in corde euertatur intemperatura,& ſi hoc præſertim in humiditate contigerit, ex putredine morbi his,qui in ipſis fuerint,humoribus corruptis,& putrefactis, fiant;quid ad hæc?

Art.med. c.34.

De variis Hippocratis, Galeni,& Græcorum auctoritatibus, ſpecies has improprie malignæ putridæ febris confirmantibus.

CAP. X.

7.Pror.2.40. 2.Pror.51.

HAS putridæ febris improprie malignè fortaſſe ſpecies intellexit Hipp. dum inquit (Cordis dolor cum Hypocondrio contento, dolorquè capitis,malignum,& ſuſpirioſum quippiam.) Nam omiſſo,quod pro corde ſæpè ſtomachi os accipiatur,& ibi Commento, & alibi à Gal. hic forſan propriè ex Hipp. ſignificabit, in Corde ſuccum mediocriter vitiatũ,ibi putreſcere; dolorem illum, atq; ſuſpiria ob fuliginoſa excrementa induci, ſed dolor à corde exiguis,pauciſq; neruis contexto,non ita inſigniter perſẽtitur;maxima potius viriũ diſſolutio ſequitur, & ad cerebrum cor fumos emittit: his omnibus per eſſentiam potiſſimum, non autem per conſenſũ, diù in regione cordis perſeuerantibus,ſicuti exiguo temporis ſpacio, aliquando in aliarũ febriũ auguméto,& ſtatu, paroxyſmi in declinatione miteſcentibus vaporibus,& febre; ſuſpirium, & cordis dolor illicò degraueſcunt: vel vtroq; modo corde,& ſtomachi ore maligniter patiente:hæ autem frequẽtes ſunt, raròq; rationabiliter curãtur. De quibus Gal. (in auctis paſſionibus, quæ cũ febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria,malũ) & in febre circa ventriculũ,fortis æſtus, & cordis morſus, malum (Dum vehemẽs æſtus eſt, facies rubet, magno cor ſaltu concutitur, magna, frequẽſq; ſpiratio, inclinante morbo,ideſt acceſſione particulari,nõ vniuerſali, ſudor tenuis,frigidus,inſtantis mortis nuncius,extincta facultate vitali,exquo ſyncope,& mors,& aliquando vapor calidus per cutem exit, medicum fallens,niſi manum ori, & naſo adhibeat. Hinc enim ſpiritus frigidus,ex his mors æſtuãte ventriculi ore cor in ſimpatriam trahente.

2.De placitis. 8. 4.Aphor.65.

Suſpiria,& cordis dolor, quomodo oriantur.

Ob. & reſp. Not.

6.Aphor.54. 4.Aphor.65.

Holl. l.2.

Hæc Hollerius. (cum ſuſpiria diù perſeuerant,& dolores circa

ca cordis regiones cum febre, malignitatem ſignificant. Ma-
nifeſtat de his febribus Hipp.) Ferinum Autumno;& cordis *5. Epid. p. 14.*
dolores,& horridum,& melanchonicum.

Cordis nâq; dolores, ob malignũ vitiũ, & mali ſucci tunc
temporis abundantiam) ſanè de febribus loquitur, etenim in
præſenti textu;exacerbationes (inquit) obſeruandæ, ſi autum- *6. Epid. p. 15.*
no atra bilis, malignuſq; ſuccus euadit,& febres accendat,do-
lores cordis,horrida ferina,& melanchonica ſymptomata,gi-
gnit. Melanchonia potiſſimum cor opprimit. Quid ad au- *7. Epid. 2. 55. & 56.*
ctoritatem p. Epidemiorum dicendum? In ardentibus autem,
” ceteriſq; febribus, quibus totius capitis grauitates, tum autem
” cordis dolores, & faſtidioſa ſunt, bilioſa poſt, & pituitoſa vo-
” munt?) Quid ad illam ſecundi Epid.? Fiebant autem in æſti- *2. Epid. 3. de peticulis.*
” uis febribus,circa ſeptimam,octauam, & nonam diem aſpri-
” tudines,in cute milliacea,culicum morſibus, magnitudine ſi-
” miles,non valde pruriginoſæ.) Eadem in hiſtoria Fullonis, &
Eufranoris filij,7.Epid.39 narrat. Nihil in periodis, vrinis, & *4. De ratione victus. 52. 2. Pror. 43.*
exquiſitis febriũ formis conſtans, quietumq; eſſet,& nõ exac-
tè formã vnã ſeruabat, ſed incõſtans vnde incõtãte febres ap-
pellãtur. Quare, ẽt cũ hoc cõtingit, eſt præcauendum, vt aiunt,
oportetq; ſinere, donec qualis febris, & quæ cõſtantia eius, no-
bis innoteſcat. Victu inſuper, & curatione conuenienti pu-
” gnabis, quod naturale eſt, contemplatus; (nam ſi naturam,
” actamq; ante ægrotantis vitam, aeris, regionis, morborum va-
” gantium, ſpeciem animaduerteris, febris inconſtantis eſſen-
” tiam facilè comprænhenderis, conueniantiaq; remedia adhibe-
” bis: Aliud exemplum, narrat Hollerius, inquiens, Nullam *Hollerius.*
” ægri decubitus ſeruant figuram, omnia faſtidiũt, ſitiũt, vigilãt, *Exemplum febris malignæ.*
” Hyppodondria contenduntur, aut in leui ſomno delerant,
” ob craſſum, vel acrem humorem, bilioſum tunicis ſtomachi
imbibitũ, vel ob virium infirmitatem, aut delatum humorem
& vaporẽ malignũ ad cor, aut humores nimis accenſos. Verũ *De admodũ exitiali, quod conuertitur cũ maligno.*
cum iam dictum ſit, admodum exitiale, & admodum perni-
tioſũ cũ maligno in genere cõuerti, idcircò exẽplũ vnũ Hypp.
adducetur, quãplurimis alijs neglectis breuitatis gratia; Si verò *Not.*
idẽ homo oẽs vomit colores, exitiale admodum iam eſt.) Ver *2. Progn. 40.*
bũ (oẽs) de porraceo, liuido, & nigro, ſeù de alijs ẽt præter natu *Not. circa verbum (omnes.)*
rã coloribus proditur: Vtrouis modo exitioſiſſimũ eſt, indicãs
multas, & difficiles affectiones in corpore haberi. Qua de re ſi
cũ febre cõtinua acuta colores oẽs euomat, maligna vtiq; ĩpro-

pria febre à mediocriter vitiata putredine detinetur: ij namq; calores affectiones multas,& exceſſum intemperiei febrilis, ac humores putreſcẽtes ad tertium notant, vomitio ſuperueniens ſignũ commune, ſicuti ſuſpectiones oculorum per ſomnum vitioſum inditium, lethaleq; admodum eſt: (nempe malignum) in acutis, ſi præter conſuetudinem id æger moliatur aliud exemplum febris, ſed potius ſymptomaticæ obijcitur. Quæcunq; autem ſuppurantur, dum ſcreantur ſummè bilioſa, exitioſa ſunt ſiuè viciſſim bilis ac pus, ſiuè ſimul excernantur.

2. Progn. xij. Exemplum febris malignæ. In progn. p. ij. In progn. 2. 53.

Nam ex Gal. quæ in partibus corporis perſpicuis ſuppurantur, ſi talia in parte pus, in altera reliquam materiam habeant, nullum curatu facile eſt, ſi verò vltra quod non dum habeant pus, adhuc, & maleficum quoddam illis adfuerit inditium, multò magis praua ſunt, ſed ex his multo magis praua cenſenda, quæ præcipuis ſedibus fiunt. Tunc enim humor ferociſſimus indicatur, quandoquidem demonſtrante natura, quonam modo ad concoquendum ſit præparata, nihil prorſus illi conceſſit.

Si igitur ex apoſtemate renum, vteri, miſærei, cerebri, & ſimilium principalium pus, & ſcreatio bilioſa excernatur, aut viciſſim, aut ſimul, tanquàm ſuperueniens (valde prauum ſignum) per hæc verba inuuit malignam febrem, & putredinẽ ad tertium exceſſum, quemadmodum etiam, dum continuæ febres omnino nunquam quieſcebant, ſed inuadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis; & vno die aliquantulum remitebantur, altero ingraueſcebant: quæ in id tempus inciderũt, erãt violentiſſimæ, longiſsimæ, laborioſiſſimæ, lenes à primo, de cætero in totum ſemper increſcebant; & decretorijs diebus multò deteriores, id vſu venit malignis morbis, rigores aũt omnibus inordinatè, & erraticè fiebãt, ac pauciſſimis his, minimiq; in non malignis febribus maiores, & ſudores multi, frigebant his multum extremitates, at vix calor his reuocari poterat, non dormiebant prorſus hi, & rurſus comatoſi, ventres turbatos omnes habebant, prauæ, & peſſimæ vrinæ plurimis horum erant, aut tenues, crudæ, decolores, ac tempore non nihil concoctę, decretoriè, aut craſſitudine quidem præditæ, turbatæ tamen, nec conſiſtentes, nec ſubſidentes, aut paucæ, crudæ, vitioſæ, & quæ ſubſidebant, peſsimę.

P. Epid. 2. 25. 26. & 30. delineatio malignæ febris.

2. Epid. 2. 28. 29. 30. 31.

Hæc ſanè febris (teſte Gal) ex bile, & pituita malignè putreſcente,

ſcente, ortũ traxit, ſymptomataq; enarrata partim ſuperuenientia, partim pathognomonica erant: quemadmodum vrinarũ coctio, & extremitatum frigus manifeſtant. Alibi etiam malignam febrem deſcribit Hipp.

2. De morb. 37. Delineatio maligna feb.

Febris ad contactum foris, debilis eſt, intrinſecus autem ar-
„ det: lingua ægri aſpera eſt, & per nares, & per os calidum ſpirat;
„ precordia quinta die dura ſunt, & dolor ineſt, & calor qualis in
„ morbo regio apparet, craſſamq; & bilioſam vrinam eijcit, hũc
„ à ſeptimã die ſi rigor, & febris vehemens appræhenderit, &
„ exudarit, benè eſt; ſin minus, ſeptima, aut nona moritur.

A calida, & ſicca maligna putredine febris, ſymptomata illa parit, ſicuti à bile vitellina, praſſina, & rubiginoſa, malignę fraudolentæ, & deceptoriæ oriuntur.

Aueazoar l. 3. tract. 1. cap. 7. Exemplum malignæ febris.

De lypiria, atquè Hepiala impropriè maligna febre putrida, & eius ſpeciebus à forma, ſede, & effectrice cauſa.

CAP. XI.

FEBRIS Lypiria, & Hepiala rarò, at pernitioſè moleſtant, atquè diuerſimodè ab auctoribus perpenduntur. Ab accidẽte (vt inquit Gal.) nomen deſumpſere: lipyria cum rigore, aut frigore non ſolum extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac ventrem frigidam reddit, & circa viſcera vitium nullum oſtendit. Atquè hoc toto morbi tempore (vigore excepto) Lipyria etenim, & Hepiala, ex putreſcentibus in venis humoribus, & continuæ receptantur, alia ardens, hepalia alia, acuta, & perniciosa ardentium (quippiam falſum eſt per hæc verba non ad ardentes reuocaſſe, verum potius ab his eas ſecreuiſſe ſentiunt) Gal. manifeſtè ex alibi dictis, & locis citatis inter ardentes connumerat, quinimmò ſtatuens immodicum calorem, & frigus eas concomitari: neceſſariò ardentis eſſentiæ eas propriè adiungit, calore immodico, ſitiq; inextinguibili perpetuò cruciante. Nequaquam tamen (ſicuti alij, parum Galeni mentem ponſequuti putarunt) ab eryſipelate, aut partiũ inflammatione internarum, oriuntur; Hi ſiquidem, non ob partis inflammationem, verum ob in parte inflammationem

Quoad nomẽ 6. Epid. 1. 29. 2. Progn. 4.

Quoad ideam 6. Epid. loc. cit. pr. de diff. feb. 7. 7. Aph. 42. 2. progn. 4. lib. de inæquali intemp. 8. lib. pror. com. 3. Act. lib. 5. c. 97. 4. Aph. 48.

In quoſdam. Not.

Verba Gal. Not.

ſucco.

ſuccorum ideſt in venis aſſerit eas oriri: Hæc auctoritate ſecũdi Prognoſticorum confirmantur: dicit enim, (lipyria) circa viſcus nullum vitium habere debet.

At ſi ab inflammatione, vel eryſipelate naſceretur, magnũ circa viſcus vitium haberet. Etiam ea verba ſuadent, quibus lipyrias ab ardentibus, propter partium inflammationem, diſtinguit. Ait quidem (in his permanent partes circà coſtas, ac ventrem calidæ, aut etiam calidiores, quàm ex natura ſoleant. Verum in illis huiuſcemodi calidæ, aut calidiores non „ ad ſunt, ſed omnis ſuperficies vniuerſi, & extrema frigida per- „ ſentiuntur. Deniq; lipyrias intermittentes, nequè vidit, animo nequè capit. Quapropter aſſeuerantes, lipyriam intermittentem allucinantur.

4. Aphor. 48.

Error quorundã de lipyria intermittente. Lipiriis non dari intermittentes.

Vtiq; à Gal. nedum maligna, verum maligniſſima nuncupatur, & ait (veluti lipyrijs) illud (veluti) exemplificatiua particula eſt: Accedit immodicum calorem, & frigus, ſummum exceſſum, & malignitatem modo impropriè, modo proprie oſtendere. Vt potè cum tertij, aut ferè quarti gradus ſignis noxæ, & intenſionis prodibit. Satis apertè Gal. (ni oſcitanter legatur) huius febris naturam locis citatis declarat, & acutam, & ardentem à ſalſa pituita per putredinem, vel per ſeroſam humiditatem ſalſam, vel vitream bili commixtam, (amaram, non ſalſam) vt de maris ſalſedine docet Ariſtoteles (ſalſus inquam ſapor amarus fit à vehementiori calore deuſtus, amarus alioquin in ſalſum migrare nequit,) vel à craſſa bile, vel ſucco atrabilari productus; ſicuti Raſis, Iſaac, Auicennas, Paulus, Aetius, & Alexander, omneſq; tàm Græci, quàm Arabes ſtatuerunt. Illud accidens ſibi peculiare lypirra obtinuit, minimè verò aliæ pituitoſæ, melanchonicæ, aut bilioſæ, continuæ, acutę, ardentes febres: ad effectum enim determinatum non ſolum effectricis cauſæ aptitudo, ſed paſſi etiam ſpectatur). peculiari copia, qualitate, & craſſitie humoris putreſcentis, & venarum diſpoſitione, in quibus putredo efficitur, habitudine, habituquè corporis potius craſſo, & denſo cõſpirantibus, lipyria, efficitur, (quod rarò euenit). Interiora præcordia, venæq; magnæ, inter inguina, & alas., ibi maximè craſſo humore inflammato, caliditate fuliginum, vaporumq; putridorum coercita, ob humoris craſſitiem meatus obſtruentem, poroſq; conſtipantem, comburuntur. Exigui attamen vapores pauci, ſubtilioreſquè ſunt, & hi continuè, quouſq;

Quomodo differat ſalſus ſapor ab amaro. q.

De paſſionum lepyriam concomitantium cauſis.

uſq; interna accenſio perſeuerat. Sicuti in lebete ebulliente perennes exhalant, tranſpirantq;. Rigor tandem, aut frigus in extimis, ſuperficialibuſquè partibus vniuerſi priuatiuum, retento calore, ſpiritibus, atquè vaporibus putridis, percutit, poſitiuumquè toto morbi decurſu perſeuerans à tenuiori habitu, & vapore, (ſi quidem calido), minimæ verò quantitatis, & molis à putreſcente ſucco, atquè à natura detruſo, ſuccos inteſtinos ità nocuos longius propellente, initium ſumit. *Not.*

Maior humoris copia, & calidior malignæ putreſcens in lipyria magnis in venis intus reſidet; hepialæ ſecus contingit. Iure Auicenna (ſi quis eius ſententiam rectè dimetitur.) hac in re Gal. aſſentiens, cap. de lipyria docuit, non calefieri extrema corporis, cum ſparſione vaporis ſui calefactione plurima. Etenim plurima calefactio intimis præcordijs, veniſquè profundis excitata retinetur: Non plurima aũt, ideſt, minima extimis participatur; in hepialis modo oppoſito fit. Atqui Gal. hinc, & ſibi inuicem, & ab alijs diſſidere, obijcitur, qui in lipyrijs, & hepialis eodem loco, temporequè caliditatem, & frigiditatem, ab ægrotante percipi ſuadet. Et alibi ſentiri frigus immodicum, & calorem vna, ſed non eodem loco, nequè ab eadem cauſa: immò calida, & frigida, mixta pituita, & bile in externis partibus vniuerſis frigus, internis calorem percipi.

Auic. cap. de lipyria lib. 4. Fen. 1. met. 2. cap. 50.

Differentia inter hepialam, & lipyriam.

3. Simpl. 16. Dub.

L. de inæqual. cap. 8.

Profectò intus, & extra ſemper in lipyria, & hepiala calor, & frigus eodem tempore, loco, & materia obſignatur. Exempla nobis à Galeno tradita de duobus circulis in aqua productis à lapidibus proiectis, de ſucco abſinthij melli permixto, & à lingua percepto, de medicamentis diſſimilarium partium, & virium, totum negotium facile reddunt. Maior cruciatus minorem hebetat, maior ignis ad ſe minorem trahi ita maior, ampliorquè lipyriæ interna caliditas, minoris externæ compræhenſionem arcet, non aũt rigoris, aut frigoris externi, tanquam vehementiores, & contrarij. Vapor, habituſquè ille, aut tenuior, ſubtiliorquè ſuccus, auctor rigoris in ambitu, aut frigoris à ſucco in venis malignè putreſcente, & hac ratione calido, & accenſo, eleuatur. Vnde mordax impetu, repentequè ſenſificas partes agitat, rigorem, aut frigus, concuſſionem, & triſtem ſenſum inuehit, feruens calefacit, & ſuccendit.

Sol: quomodo frigus, & calor intus, & extra ſemper, eodemq; tẽpore inueniatur in his febribus.

Verum quia calor exiguus, paucus eſt, ab aeris, & externorũ frigidi-

Cur in vigore calor vndiq; ſolus percipiatur.

Error multorũ.

frigiditate, facilè extinguitur, nequè exactè deprehenditur. In vigore aũt febris calor ſolũmodo intus, & extra percipitur; ignis namq; febrilis craſſitudinem internam diſſipans, liberoſq; tranſitus reddens, habitus copioſiores, calidioreſq; ad extra tunc impartit. An verò Gal., & Auicennæ ſententiam, Fuchſius, Syluius, Herculanus, Sauonarola, Gentilis, Arabes, Græciq; perceperint, vnuſquiſq; loca citata perlegendo accuratè, facillimè agnoſcet. His animaduerſis, cognitio, & curatio lipyriæ, ſpontè ex alijs dicendis lucida erit.

De illegitimè maligna Hepiala febre; & eius differentiis à loco, forma, & efficiente cauſa.

CAP. XII.

Paul. l. 2. cap. 26. Aetius l. 5. cap. 87.

FEBRIS Hepiala ab accidente quoq;, locis citatis, nomen ſortitur; Halè præcipuè,
dico autem mare, à mari, quod græce ὁ ἅλς, „
του ἁλὺς quod initio difficile, turbulen- „
rumquè tranquillum exinde appareat. Vel „
ab Hepios, quod eſt molliter aleætin, quod ſignat calefacere, quaſi dicas blandè, & leuiter calefacere, & ex quotidianarum genere exiſtit; Galeni verò ſententia Hepiala febris exquiſita detenti autumno ſimul febricitant, & rigent, eodemq; tempore in toto corpore vtroquè agitantur affectu.

2. de diff. feb. 6. 3. ſimpl. med. 16.

2. Hepiala, exquiſita, & ſpuria.

Difficultatis ſol.

Veruntamen Auicennæ, & Arabum decreto huiuſcemodi potius hepiala ſpu- „
ria, ac liſura vocata vel alterius generis appellatur: Exquiſita „
dumtaxat hepiæla fit à phlegmate vitreo maligne putreſcen- „
te compræhenſo in occulto, & profundo quod infrigidat lo- „
cum, vbi eſt. „

Auic. loc. cit. decl.

Quarè ſpargitur ex ea vapor eius, quod putreſit, & diſparti- „
tur, & inflammat in exterioribus, & illud quod non eſt putrefactum, infrigidat in interioribus, & eius quidem frigus non fuit apparens in huiuſcemodi tempore, quoniam fuit quietũ conſuetum, & ab eo patitur id, quod occurrit ei. Hæc Auicennæ dicta Galeni ſententiæ accommodantur. Vt quidem in hepiala, pituita vitrea in venis maligne putreſcat, aut craſſus, frigiduſquè humor, & perpetuò ibi putreſcens perſeueret, qui dum copioſiſſimos, tenuiſſimos fumoſos vapores mali-

gnæ calidos,acres,putridoſqué ad ſenſibilia cutanea, mordaci, repentinoq; & inæquali impetu ſubminiſtrat, atq; eodem temporeà copioſiſſimis,& calidis maior in ſuperficieardor diffunditur,& minor in venis, qui humores reſpectu exteriorũ, licet accenſi, putrida tamen caliditate,frigidi dicuntur,eoqué magis cũ per Antiperiſtaſim ex alieno calore frigidiſſimi videantur,acres autem, repentinoq; impetu percurrentes, continuò etiam externis partibus, tametſi non ità facilè percipiatur (frigus, aut rigorem etiam pariunt:) Idcircò Galeni doctrina veriſſima eſt,in qualibet corporis parte, & ſemper ab eodemq; humore diſſimilaribus qualitatibus, & viribus exornato, in his febribus ſimul frigus, & calorem adeſſe, atquè rigorem,& alio etiam reſpectu veriſſima cenſetur. In lipyria imas partes calore defatigari,extima frigore,& rigore corripi, aliter quàm in Hepiala. Ariſt. etiam eodem modo eſt interpretanda ſententia; Ait(nec aliter agi videtur,quàm in his,quos hepiala exercet, qui ſimul, & frigent, & ſitiunt,nec enim illis pars eadẽ corporis inalgeſcit, & concaleſcit): ſed refrigeſcunt per extima corporis; Vnde calor diſcedit, per intima caloris introrſum contracti efficientiã calent. Alij quidem generationis harum febrium modi ex ætherogenea natura humoris maligne putreſcentis,inflammati,& non inflammati,ſed frigidiſſimi adſcribuntur, vt potè ſi craſſior, & frigidior ſuccus in venis inacenſus,auctor frigoris fit, & tenuior ad ambitũ delatus, ibiq; dũtaxat putreſcens,magis igneſcat; In lipyria craſſior, & frigidior in venis maligne putreſcit; tenuior, ac frigidior actu, & potentia ad extra depulſus, frigore, aut rigore afficit. Qui modi cum à Galeni dogmatibus longé recedant,itidem à vero prorſus abſunt, & improprij omnino exiſtimantur.

3. Simp. 16. Gal. vera ſententia, & Concil. cum Auic.

27. Probl. 2.

Alii modi generationis hepialæ & error quorundam.

De exquiſitis, & ſpurijs fol.

De ſecundo genere febrium impropriè malignarum putridarum ex ingenti phlegmone Principis membri, & eius ſpetiebus.

CAP. XIII.

ALTERVM genus impropriè malignarum, putridarumquè febrium ex inflammatione oritur à ſanguine ebulliente, & putreſcente, vel eriſipelatoſa à bile, vel cancroſa, rarò ex atra bile aduſta, vel mixta ædematoſa, pituitoſa, nobilium viſcerum cerebri, cordis, hepatis, vētriculi, vteri, & arteriæ magnæ, quod

Quid rei.

ne dum exuperantia qualitatum à ſecundo vſquè ad tertium gradum, atquè putredinis, verum extenſionis, & renitentiæ, calore, & accēſione exorditur. Pleuritides, Phrenitides, lethargi, Peripneumoniæ, febres epaticæ, vterinæ, ſtomathicæ, atq; cardiæ malignæ oriuntur: ſed accidentales potius, & ſymptomaticæ, quæ ab inflāmata particula ipſæ febres denominantur, & duplicis ordinis ſunt. Ab humore in viſcere inſigni phlegmone obſeſſo, impropriè maligna putredine primum ſuaptè irretito aliæ excitantur. Dein etiam ſecundo aliæ ſimilem eam putredinem humoribus in thalamis cordis communicant: aut tertio aliæ fiunt, cum ſolum à pergrandi illa inflāmatione, & inflammata malignè ſede, (febre non maligna exiſtente, nec humoribus in arce cordis putreſcentibus, aut malignè alteratis) ſed ſicuti in cæteris mitibus, & ſimplicibus febribus. Hoc multiplex genus varijs in locis Hipp. & Gal. patefacere: primo ex lumborum dolore ad cor recurſiones febriles cum horrore, aquoſa, tenuia, & multa reuomentes, mente aberrantes, voce priuati, nigra vomentes, moriuntur.

6. Epid. p. 29. 7. Aphor. 43. P. ad Glauc. 3. 4. 5. de loc. a,ſ. 2.

Variæ ſpecies.

P. Pror. p. 17. 3. Epid. p. 5. 11. 12. 23. 3. Acut. 14. 4. Acut. 14. 15. 16 47. 4. Aphor. 43 p. de diff. feb. 6. 2. Progn. 8. 2. pror. 51.

Cum febriles apparatus, & ſymptomata ad cor regurgitant, è benigna in malignam febris procedit; hac ratione maligni affectus, & febres nonnunquam ad vigeſimum, & vltra protrahuntur. Qui in capitis doloribus æruginoſos vomitus ha- ,,
bent, vigilantquè cum ſurditate, citò vehementer inſaniunt ,,
(vehementer inſanire magnam, & malignam cerebri inflam- ,,
mationem oſtendit. Atteſtante Galeno) ſi flaua bilis in phre- ,,
niticis affectionibus præhenderit, febriſquè vehementia aſſa- ,,
tum hunc ſuccum melanchonicum reddiderit, propter atræ ,,
bilis malignitatem inſaniunt, & furiunt. ,,

Quomodo, & qñ maligna fit cronica.

P. pror. p. 10. 3. Epid. 3. 75. 85. 86.

P. pror. p. 14.

Deinde ob melanchoniam aberrantibus, tremores ſuper- ,,
uenientes

uenientes maligni.) Gal. in Commento affirmat ſymptomã potius ſummè pernitioſum eſſe appellandum, quam malignũ (tunc temporis malignum dumtaxat, pro valde periculoſo accipit) Verumtamen etiam pro valde lethali illud vſurpat, mali- *Malignum pro valde periculoſo, aut pro valde lethali.*
„ gnoſq; tremores, tanquam ſigna maximæ phlegmonis, cere-
„ bri, & neruorum ab atra bile maligna: amplius (ex vomitu fa- *P. pror. p. 17.*
„ ſtidioſo, vox clangoſa, oculiq; concretum puluiſculoſum ha-
„ bentes, inſaniam oſtendunt, vt Hermozygi vxori, quæ vehe- *Not.*
„ menti inſania, acutè correpta, obijt muta (porro verba illa ve-
„ hemens inſania acutè, ſupra acutiem addunt (vehementiam)
„ quæ impropriam malignitatem patefacit, à Galeno in Com-
„ mento exploratam, dum ait, vomitus faſtidioſos, communè
„ quidem ſymptoma talibus eſt pheniticis cũ malignis quibuſdã
„ febribus veluti, & vox claugoſa, ſi pheniticis hęc obtigerint, ma
„ nia deſipiunt. Quod idèm (cum vehementer) vult ſignifica-
„ re; fitquè, propter humoris malignitatem, & immodicam ſic-
„ citatem, vt etiam muti euadant. (atqui quid manifeſtius di- *1. Progn. 21.*
ctis, & alijs exarandis?) ſtridere autem dentibus, quibus non
„ eſt conſuetum à pueritia ità efficere, inſaniam ſignificat & *Admodum exitioſum cum maligno.*
„ mortem, ſed in vtriq; periculum futurum perdicendum eſt:
„ ſin delirans ità efficiat, admodũ iam exitioſum eſt, ſtridere dẽ-
„ tibus ſuperueniens pluribus ſignum, non omnibus contingit
„ verba illa admodum exitioſum, malignam impropriè inſaniã
„ promant. Valde exitioſum etiam non multò poſt, ſed citò
„ ægrum moriturum indicat. Spiritus adhæc creber, dolorem, *1. Progn. 24.*
„ aut inflammationem in regionibus ſupra præcordia ſignificat. Quibus verò ſpiritus magnus, multoquè interpoſito tempore, delirium indicat. Frigidus aũt è naſo, & ore admodum iam exitialis expiratur: ſpiritus ſanè frigidus ſignum haud ſolum pathognomionicum, ingentes cerebri, aut circa thoracem partium inflammationes, ſed aliquando etiam aſſidet, & ſuperuenit. (Si mulieribus à partu alba cum febre detineantur, *P. Pror. 2. 48.*
„ ſurditas, laterisquè acutus dolor fiat, pernitioſè nimiopere in-
„ ſaniunt.) Nequaquam enim in albis ſolum, ſi eorum, quæ à
„ partu vacuantur, retentio fiat, praua tùm cauſa, tùm nota eſt:
„ Verum quoquè in bilioſis, & ſanguine ipſo; nẽpè lochia alie-
„ norum purgatio eſt, quæ geſtationes vteri tempore in venis
„ aceruantur (abſumpto in foetus alimentum vtili, qui in ipſis
„ erat, ſanguine.) at permanente vitioſiore, qui ſingulis menſi-
„ bus iampridem per vterum excernebatur. Cum igitur à mu-

lieris puerperio haud vacuatus fuerit, vterũ aut ipſum in phlegmonen magnam agit, aut ad ſuperiorem ſedem vectus parti excipienti proprium affectum, periculumq; infert; Ad quam autem peruenerit, mox apparentia ſymptomata indicabunt.

3. acut. 29. *Declaratio, & quid malignitas malus mos.* Tum Pleuritides, tùm Peripneumoniæ, in quibus nihil expuitur, inconcoctæ ſunt: coctioni autem perpetuo calidum opitulatur, confertq;: frigidum verò remittitur, & aduerſatur. Cur ergo calidum etiam deuitet Hipp. exymeli? an ob morbi malignitatem, malumq; morem. *Not.* Ex illis verbis (Morbi malignitatem, malumq; morem) duo nobis præ oculis collocantur: *De malignitate inſeparabili, & altera accidentali.* Primum pleuritides, peripneumonias malignas angere: ſecundum malignitatem morbi à malo more diſtingui, & duplicem malignitatem experiri, vnam inſeparabilem, & eſſentialem; alteram accidentalem, & à ſuperuenientibus prognatam. Febres exinde, pleuritides, atq; inflammationes malignæ erunt, quia humor, mediocriter vitiata putredine, & maximè extenſe, ac intensè renitens exardeſcit, tùm ob ſymptoma apprimè vehemens, ſuperueniens, quod malum morẽ mox apparentem inducat. *1. de criſ. 5.* Attamen, ſi prauum ſputamen cietur, periculum imminere ſignificat, ſin autem etiam malignum fuerit, mortẽ minatur. Prauum eſt, quod ſine vlla permixtione, flauum, rufum, craſſum, ſpumoſum, viride, viſcoſum, rotundum, nigrum cernitur, malignumq; tunc his coloribus, & qualitatibus efficacioribus vexat: *1. Aphor. 12.* *Maligna pleuritis. 3. Acut. 37.* Et prauum dicitur non quaquam bonum, ſed malignum; liuidum, eruginoſum, & nigrum valdè pernitioſiſſimum appellatur: Maximè etiam pernitioſè Pleuritici ij tuſſi intus contenta, nimiaq; humoris glutinoſitate, & craſſitie, minime excreantes, habere ſe dicuntur. Nimia enim craſſities, & glutinoſitas ui malignitatis pollet, maximèq; pernitioſum tunc cum maligno conuertitur, & tanquam nomen notius, & manifeſtius nobis malignum enũciat. *2. de Criſ. 7.* Tandem vnico corrolario exempla omnia complectens, ait, (Febris ardens maligna, vel pulmonis, vel Hepatis, aut vẽtriculi eryſipelatibus ſuperuenit). *De inſt. vidè opuſc. 6. cũ opuſc. 12.* Autumno, & æſtate florentibus, maximè hæc contingunt: ventriculus, & hepar è primoribus ſanguinea, bilioſaq; phlegmone corripiuntur. Verùm de his, alijſq; impropriè malignis inflammationibus longior alibi ſermo inſtituendus erit.

De

De tertio genere putridarum impropriè malignarum febrium ob numeroſa, vel ſæuiſsima accidentia, earumq; differentiis.

CAP. XIIII.

Quomodo dupliciter hoc genus febrium malignum eſſe poſſit, & ob ſimpthomata, & ob excellentem putredinem.

PVTRIDAE febres hæ frequentiſſimè incurſant, dum ſæuiſſima ſymptomata ſuperuenientia, vel etiam aſſidentia, noua occaſione magis acuta, quàm ſpecies, & vis morbi requirit; tertij gradus efficacia, intenſione, extenſione, atq; numero torquent, quę vel ſimplicem putredinem adiunctam patiantur, vel mediocriter vitiatam obtinēt: Tuncq; etenim dupliciter maligna febris irruit, propria inquam eſſentia, & ſymptomatis raro ſuperuenientibus adſcititijs, & communibus, hæc quidem ſymptomata ſuperueniunt eodem tempore vnà cum febre.

Hoc febrium genus identidem ægrorum exempla in Epidemicis oſtendunt. Huiuſcemodi namq; maligna clàm vitæ inſidioſa appellantur, dum placida apparent, & perimunt. Acuta ſupra magnitudinem, & acutiem labefactant, & ſigna perualidæ læſionis, & ſummæ intenſionis vbiq; præmonſtrāt. Verùm abditè aliquando inſidiantur; quia in ardentibus, & altero genere ob ingentem inflammationem interna vruntur; & externa, tactu, calore excellenti non depræhenſo algent. Sola ægri inquietudo, angor, & faſtidium cernitur, aut demortua ferè virtus, & extincta iacet, aut ſucci impropriè maligni aliò ruunt. Sed pulſus, vrinæ, & excrementa neceſſariò valdè praua vndiq; ſemper innoteſcent. Etiam ſi ægrotantes ſe rectè valere, nullaſq; moleſtias perpeti affirment.

Dum pus conficitur, dolores, & febres fiunt: in morituris autem nequaquam, pus elaboratum à naturali calore ſuperante, ſed ſanies inconcocti ſucci perdurat. Principio autem febrium, omnia hæc ſaluandis miteſcunt, certamine leui in augumento, & ſtatu exorſo, grauiora vtrimquè pugna inita fiūt. Atqui in declinatione, & victoria iam pure confecto, bellum inter morbifica, & naturam deſinit, omniaq; ſymptomata, & exceſſus placida fiunt. Primo inquam cum ſimplex putrida, acuta febris illicò efficitur, exinde vnum, vel plurima ſymptomata,

2. Aphor. 47

Modi varij, & ſpecies, huius generis febrium

P. ſpecies.

2. Speties. mata, malignitatem conſtituentia ſupergrediuntur. Chronica etiam incipere poteſt, ſed vi poſtea ſymptomatum, acuta
3. Speties. euadit, & ad exitium potiſſimum properat: tertio primo ingens ſymptoma, ſenſim ad tertium vſq; gradum creſcet, febremq; deinceps ſibi annectit atq; tunc ex vtriuſq; graui ma-
P. Pror. 2. 42. gnitudine impropriè maligna excitatur. His omnibus modis hoc tertium genus putridæ febris impropriè malignæ fieri „
poteſt. (Febres cum comate, labore, lucis turbulentia, vigilijs, „
& ſudoribus, malignæ.) In Gal. Comm. non omnia hęc ſimul euenire, ſed horum nonnulla. Cuncta hæc tamen quandoq; erumpunt, cacocthiamquè, vires admodum peſſundan- „
tem inducunt. Alibi in febribus ad Hypodondrium dolores,
P. Pror. 2. 58. ſine voce, ſudore ſi ſoluuntur, maligni. „

His ad coxam, dolores cum ardente febre, & ſi aluus erupe „
Quomodo ſigna aliqua maligna euadant, & ſudores. rit, pernitioſum. „

Duobus modis hęc interprętantur, primo vniuerſaliter de omnibus febribus prolata, ſecundo ibi, (his ad coxas,) ad ardentem febrem (tantum coarctant:(malignum) dolori tribui-
P. Pror. 2. 22. 23. 2. Aphor. 27. tur (prætermiſſa Galeni interpretatione) ſi ſine ſudore, & voce ſoluantur, maligni. Etenim ijs, quæ ſine ratione leuant, ne-
Quomodo ſitis, & ſudor dicitur malignus. quicquam, eſt fidendum, & ſitis, quæ abſquè ratione in acutis morbis ſoluitur, mala eſt, eò magis, ſudor.

A pari itaq; dolores ſua in ægrum voce priuantes, atq; ſine ſudore, & illicò ſine naturæ, vel artis auxilio ceſſantes maligni
P. Pror. 3. vlt. deliteſcunt, vt abſq; iudicatione ſoluti inutiles; addit alteram particulam (His ad coxam dolores) nempè ſi his doloribus ſolutis ſine voce, & ſudore ad coxas dolor accederet, quamuis aluus liquida eſſet, pernitioſum ſymptoma redderetur.

Plura namq; ſymptomata praua ſuper adduntur, & alui fluor tunc temporis nec breuitatem, nec coctionem portẽdẽs, iecur inflammatum, & imbecillum notat. Cum pernitioſum
Quomodo pernitioſum ſemper incoctum. dicat Alui profluuium, docet illud ſine coctionis indicijs, &
Qui dolores dicantur maligni. abſq; actis ope conſtare: Nam ſi opportuno artis, aut coctionis præſidio flueret, tantum abeſt, vt pernitiem comitem haberet, vt per grandem potius vſum tribueret. Huiuſcemodi dolores maligni, febres etiam impropriè malignas ſimiliter
P. Pror. 3. tex comm. 34. pronunciant (ex naribus exiguo cum ſudore, perfrigeſcentia „
maligna prauaq;) dum febre fluxius ſanguinis narium, exiguus ſudor, omniaquè perfrigida ſuperueniũt, corporis habitus, ſanguis, & ſudor, genus febrium, ſumma virium imbecil-

litate,

litate, aut ingẽte nobilium partium phlegmone, aut præſens hoc ob numeroſa ſymptomata ſuadent. Praua enim, & maligna, à Galeno decernuntur. Quid ſtatuendum eſt, cum ait, capitis dolores vehementes continui cum febre, ſi quod ex inditijs extiterit exitioſis, lethales admodum ſunt) niſi his verbis conſulere, febrem impropriè cum capitis dolore malignã eſſe non omnem, ſed ità vehementem, & continuam, vt inditia ſummè exitioſa adiuncta poſſideat, & admodum exitioſum, maligno identidem coincidat.

P. Progn. 11.

Per admodum exitioſum intelligit malignum, & alibi ſæpius, locis recitatis.

De quarto genere impropriè maligno, putridarum febrium à maximis virium abſolutè languoribus excitato.

CAP. XV.

QVARTVM adhuc putridarum febrium impropriè malignum genus à ſumma viriũ imbecillitate multiplex eſt, nam malignus cauſan propter magnam inflammationem præcipui viſceris, aut vires inanitione proſtratas, aut ſuffocatas, copia, vel vtrumq; perpeſſas, aut ità à primordijs inualide ortas, ſed cum mediocriter vitiata putredine, aut minimè etiam, erumpit, quæ tantam vim propter extremum virium languorem exercet, ac ſi mediocriter vitiata putredo ſæuiret. His de cauſis, cum in febribus putridis ad tertium ferè imbecillitatis limen vires peruenerint, parumq; reſiſtãt, in morbificaſq; cauſas debiliter agant per graui periculo, aut diræ morti intendunt, hoc quartum genus oritur. Sed ambiget quis morbi in prima, & ſecunda claſſe (licet rarò) interficiunt; cum tamen in his ratione virium omnes ſaluari deberent? Dicendum hæc vera eſſe, ſed multos ſanos ob natiuam particularem infirmitatem, aut erratis, acquiſitam tunc imbecilles eſſe, & interire. Inſuper tunc in morbis in p. 2. gradu nocentibus, virtutem graduatim labeſcere.

Quæ ſit, & cur eſſentia, & natura malignitatis à viribus ſumme debilibus.

Dubi
Cur in morbis lethalibus, & ægris morituris non ſit malignitas, & quomodo, & quando.

Sol.

Demum in ſimplicibus morbis, & febribus interficientibus, propè mortem infirmitatem neceſſariò malignam euadere, at de his alibi.

Quomodo infirmitas viriũ eſt maligna.

Eſt inſuper animaduertendum huic generi febrium, ſicuti etiam cæteris accidere (quod admonet Hipp.) vt continua febris

P. Epid. 3.
Explicatio

bris quibuſdam incipiens ,floreat, & vigeat maximè, infe-ſtetq; grauius; Circa iudicium verò, & in iudicio imminuatur, nonnullis molliter, & ſubmiſſim incipit, ſed increſcit in dies, & exacerbatur; Sub iudicium verò, & in iudicio abundè elucet, quibuſdam etiam leniter incipiens augetur, & exacerbatur, & ſimul atq; aliquandiù viguerit, vſq; ad iudiciū,& ſub iudiciū rurſus remittit. Hi tres modi ſunt in cauſa, cur medici in morborū præſagijs, curatione, criſibus iudicãdis aberrent. Primus interdum exoritur, dùm humor modicè putreſcens, ſubtilis, facilè mobilis totus in principio accenditur: ſed natura, vel arte deinceps extruditur, aut imminuitur, concoquitur, diſſoluiturue. Vnde fumoſæ ſuperfluitates, & fuliginoſæ collectæ magis diſſipantur, & minus conſeruantur, iureq; merito manifeſtè decreſcit. Secundus modus eſt cum humor alioquin craſſus etherogeneus, difficile mobilis, alterabilis, diù ardorem igneum, & prauum conſeruat, modicèq; inter initia paucus putreſcit; ille autem maiorem ſedem occupans, vicinia multa, & parata corrumpens in die prauior, vehementior, & acerbior fit, eòq; magis cum in iudicio mutuum certamen initur. Tertius modus eſt dùm in minima copia, tenuiq; ſubſtantia humor modicè exardeſcit, ſed maior vi, & copia ſuccenditur, & ea abſumpta, vel extruſa, vel cocta rurſus ſub iudicio miteſcit, diſtinctius ſentẽtiam Gal. enucleauit. Diuerſificãtur enim hi tres modi, vt potè febres aliæ ad ſalutem, ad mortẽ aliæ deſinunt. Genera quæcunq; exceſſu inter ſe differãt, & plus, minuſuè recipiũt, hæc vni ſubiecta sũt generi. Apud medicos autem, ſpeciei nomen, nõ ità exactè ſubſtantialiter, ac apud Philoſophos vſurpatur. Deinde præcipuè morbi eſſentia in qualitate conſiſtit, atq; ad prædicamẽtum qualitatis rationabiliter pertinet, his febribus, & tertianæ benignæ, & malignæ, ſubalterniſq; generibus (Hippocratis, & Galeni teſtimonio) gradualis differẽtia ſatis eſt. Indeq; à propriè realiter, & genericè malignis (vt accidens à ſubſtantia) ſecludit.

Tres modi motuum febris, & ſymptomatũ.

Primus ſemper decreſcens.

Secund. creſcẽs ſemper.

Ter. creſcit, & remittitur.

Ter. Acut. 62.

P. de part. an. 4. 5. Metha.

Quomodo nomẽ ſpeciei à medicis vſurpetur.

Quomodo maligni improriè à propriis differãt 7. Aphor. vlt. Vide de indicationibus lib. 6. de cur. 10.

De

De Principiis, & partibus abuſiuè malignarum Ephemerarum febrium, & ſpeciebus.

CAP. XVI.

CORPORA omnium, tùm hominum, tũ reliquarum animantium, à triplici nutrimento, cibo, potu, ac ſpiritu, ſuſtentantur. Homo à cunctis per duos, tres, pluresuè dies, à ſpiritu nequaquã, neque ab eius attractione, & exhalatione abſtinere poteſt: Imò priuati, & communis morbi auctor ſpiritus eſt. Ephemeræ autem febres (raro inquam) in genere frequentes ſpuriæ malignæ, & breuiſſimæ ſunt: ſimplicesq; dicuntur, non ob cauſam continentem ſpirituum alterationem, ſed ob carentiam fouẽtis accenſionem. (In quibus cauſa eas inflammans, iam adhuc manet, in ijs nec affectus ſimplex, nec ſanatio.) Hipp. & Gal. abſolutè, naturam ſolummodo ſpirituum ad inflammationem facillimam, eorum alias conditiones, & attributa, minimè cogitantes febres ephemeras homines facilè præhendere, identidèm dixere. Nam etiam Ariſtoteles inquit, ſpiritus tenuitate materiæ, his, vel illis qualitatibus facillimè alterari.

L. De Flat. 4. 5. 6.
A tribus animalia ſuſtentantur.
Cur Ephemeræ dicantur ſimplices.
10. Meth. p.
Cur, & qñ ſpiritus facilè accendantur.
8. Probl. 2.

Confirmant Chymici experimento vini, mucore, aut ſiccitate affecti, à quò vitæ aqua extracta, mucorem, aut ſiccitatem illam, quoniam odor, & ſapor in tenuiori, & ſpiritali parte potiſſimum firmatur, nunquam deponunt, ſpiritus motiui corporum huc, & illuc maximè, perpetuò fluentes, ad plurimum nati pertranſire vehementiſſimi, citiſſimi, velociſſimi per arterias, & vniuerſum continuo motu vagi locum mutantes, cęcas, & inuias regiones penetrantes, vim extranei caloris non facilè receptant, neq; eam conſeruant: refrigerium, ventilationem vndiq; adipiſcendo.

Cur, & qñ humores accendantur, & ſolida: in re relata.
De motu anim. 6
2. met. ſum. 3. cap. 2.
Cur ſpiritus non facilè accendantur.

At dum ſuffocantur, dum loco obruuntur, terræ motui ſimilia gignunt. In ardenti febre, in qua omnia hæc efferueſcunt, & ardent, eos accenſione flagrare, eòq; magis humoribus, minus accommodatis, & ſimilari ſubſtantia igneſcente putat Auic. Quid attamen? ſi fulgur identidẽ corpora viuẽtia cõburẽs, pãnos illæſos relinquit? ſi ferrũ renitens colliquat, carnẽ intactã ꝑmittit? Quid ſi ſpiritꝰ ipſi interdũ, minimè aũt ſép

L. 4. fen. p. trac. 2. cap. 39.
Sententia Auic. de alteratione ſpirituum, et humorum.
Contra Auic. rationes, & exempla.

Febris Ephemeræ uera generica.

motu, refrigerio, & ventilatione ſe tuentur? & ſi tantum incaleſcunt? Ephemera ſiquidem dumtaxat impreſſa, & vltimata ſpirituũ accenſio in corde, & vniuerſo, & quando, & cauſa externa calefaciẽs valida, ambiens aer nebuloſus, craſſus, impurus, impprié malignus (is ſicuti purus ſanitatẽ prĩcipalis ſummè conſeruat, ità impurus, alienus, morbos potiſſimum parit, & ſanitatem demolitur, canitiem, ſenectutemq; citius vehit) vel tanta in corpore plenitudo abundet, vel aliqua meatuum conſtipatio, & pororum denſitas, vt ægrè demoueantur, & difflentur.

Lib.4.p.gẽ.trac. p. Cap.5.

Inquit Auicen. , vt non perueniant cauſæ Ephemerę cum ,, vehementia ſua ad hoc, vt pertranſeant illud, quod inflammat ,, ſpiritum, nam ſecus faciunt cadere in hecticam, aut in ſpeciem febrium humorum.

Cur, & quomodo ſpiritus animati appellantur. 2. de criſ. vlt.

Determinatæ autem efficacię eſt cauſa, quæ ſpirituum vltima accẽſione, nequè amplius inflammat. Deniq; impreſſam, & vltimatam cordi, & vniuerſo, vt lædens immediatè operationes, & vt morbus formaliter oriatur, nempè erit febrilis intemperies ad tertium ordinem intenſa in leui ſpiritali ſimilarium partium ſubſtantia, ob perfectam ſpirituum inflammationem ventriculorum, cordis, & inde vniuerſi ad tertiũ gradum vſquè alteratorum.

8. Meth.9.

Quid impropriè maligna ephemera ſit.

Medica hæc impropriè malignæ ephemeræ formaliter, & effectiuè delineatio videtur. In ſimilari quidem tenuiſſima ſpiritali portione ſpiritus flagrant, & in momentanea habitudine, leuiquè affectu, vt poté tenuiſſimi mitem, & ſuauem, febrium aliarum in reſpectu, calorem emittant; licet is ſemper mordax, acerq; ſit; quo tenuior, ſubtilior materia accenſibilis, eò magis placidum calorem, efficacia tamen, & caliditate vehementem effundit. Membri ſpiritalis portio animata morbi ſubiectum exiſtit, (in qualibet parte viuente:) tres portiones, tres ſales, tres ſpiritus, tria olea ſulfurea, nitroſa, calida, ſicca, aluminoſa, vitriolata, acida, diſſoluentia, craſſa, tenuiaq; incraſſantia, tertio mercurialia, aerea reperiuntur.

Not.

Cur calor febrilis malignus ſit ſemper mordax, & acris.

In qualibet parte viuente tres ſunt particulæ.

Hanc malignam ephemerans, innuit Auicennas, & Gal. ét inquiens. Diarijs duplex eſt magnitudo; vna vt febris, altera, vt ephemera: preter quam quod febris eſt, ei etiam magnitudo notabilis acceſſit. Ei ſanè alia magnitudo notabilis non adiungitur, ni quando maligna formatur. Quid impedit, ſpiritus ad tantam alterationem rapi? calorem cordis primo origine

Loc. cit. & 8. Meth. 9.

Quomodo maligna ephemera.

Error quorundã negantium hanc.

gine accendi, & ſpiritus inflammare, aut ſpiritus primò, & poſtea cor, & ſimilaria, aut vtroq; modo? Attamen ſimpliciter exactè oportet, vt ſpiritus tanquam cauſa, & cauſæ ſubiectum primò lædantur, & ij deinde in ventriculis cordis impropriè maligni fiant, & intemperiem morboſam ſpirituoſæ ſubſtantię ſimilaris cordis in leui habitudine inurant. Diaria re, & nomine exquiſita, & vocata à cauſis externis, præcipuè procatarticis balneis, aere fit, qui attractus ipſos in corde continuo ſpiritus neceſſariò tangit. A nulla vtiq; re ita facultates naturales, ceu ab immoderatis cogitationibus, curis, corporis motibus, laſſitudinibus, & vigilijs diſſoluuntur. Atqui in ephemeris nomine non re, ſpurijs etiam ab internis obſtructione, ſtipatione, cutis putredine, quæ cordis ſpiritus tantummodo ſubardeant, ſuppręſſione euacuationis, alui fluore, & phlegmone. Synochus huiuſcemodi etiam ſine putredine à ſanguine impropriè maligno inflammato fit. (licet in putridam facillimè tranſeat) vel à bile etiam abſq; putredine aptè accẽſibili, ęgrè à pituita, ægriuſq; à melancholia cietur. Veruntamen his cauſis interdũ abſentibus, ſpirituum accenſio iampridem facta ſeipſam augens perſeuerabit. Apharabius tria Ephemerarum genera ſtatuit, primario animali ſpiritu accenſo, vnum; ſpiritu vitali accenſo, alterum; Tertium à ſpiritu naturali ex calidis cibis. Quæ diuiſio primi, & tertij generis antecedenter vera fit, itidem conſequenter, & immediatè ſecunda à ſpiritu vitali generis ſolummodo.

Diaria re, & nomine.

Partes diariæ.

Diaria nomine, & non re.

Fernelius 4. Pathol. cap. 4.

tacitæ obiectioni reſp.

L. pract. trac. 3 2 ſec. pr.

Alpharabij expl. cur tria ephemerarũ genera

Inquit enim, Superbia, Ira, ſpiritum animalem, & vitalem, vinum calidum, & cibaria naturalem accendunt. Dein vel primo Ephemera incipit, vel alios morbos ſubſequitur, re, & nomine Ephemera eſt appellanda, diem minimè pertranſiens, alterare non nomine, bubone, aut Synocho ad quartum protrahitur. Quot cauſæ, tot genera, & Ephemerarum ſpecies erunt: impropriè malignæ, Epidemicæ, endimicæ, ſporadicæ: quatuorq; deinceps huiuſcemodi genera, propria eſſentia, nobilium membrorum magnitudine inflammationis, grauiſſimis ſuperuenientibus ſymptomatis, vel ſumma virium imbecillitate eueniunt. Facillimè autem ephemeræ hæ vt plurimũ, in putridam, ſeù hecticam degenerant, in calidis, ſiccisq; naturis præſertim regione, atq; aere, ſolæ raro terminantur: ęſtate picrocholos potius iuuenes inuadũt, vehementiusq; torquent. De ſudore Anglico, alijſquè Ephemeris affectibus, qui vt pri-

Quot cauſæ, tot genera, & ſpe-

 dem,

Vide lib. 6. de indicat. de cura 10. cap. 7.

dẽ, ſummopere lethales, curæ rationabilis inſcit[a], videbãtur, Ità hiſce temporibus potius benigni ſunt, haud modo agẽdũ.

De Principiis, & partibus hecticarum febrium impropriè malignarum, & ſpeciebus.

CAP. XVII.

FEBRIS hectica impropriè maligna (futilibus verbis omiſſis) infigitur, quando vniuerſus corporis habitus, ceù carbo quidam factus eſt. Intẽperies itaq; erit intenſa, vſq; ad tertium ferè caliditatis, & ſiccitatis gradum, in habitu modicè fixo ſolidioris ſubſtantiæ cordis, & ſimilarium, ob primam ſuaptè firmam, exactamq; corruptionem, ad tertium natiuæ cordis, & ſolidorum viuentiũ humiditatis; hæc eſt forma, & cauſa ĩmediata efficiẽs febris hecticæ imꝑpriè malignæ, nã igneus calor intenſione, mole, & copia aliunde augeſcit in tẽſioneq; ſicciori mordax, glutinoſiori ſubiecto ſolutu difficilis, altius infixus, ſubſtantiam ſtabilem, firmam, & glutinoſam, habitumq; corporis inuadit, ſolidis duntaxat partibus, earumq; eſſentialibus, primigenijs humiditatibus, & in eõ quaſi extinctis prioribus qualitatibus, ſe ſe introducit, ceù ignis dum altius lignum, eiuſq; humiditates ſubſtantificas partes terreas conglutinantes accendit: infixè corporis habitum, non ſuperficiem, & leuiter occupat, difficilèq; euocatur (cũ largius incaluerit) nõ incaleſcit (inquit Gal.) cordis corpus, & per ipſum totum calor febrilis permeauerit, febrem ciet, quam hecticam vocant, & cur ſi lignum, aqua, ferrũ, aer, veſtes, & panni accenduntur, ſpontè ad naturalẽ ſtatum remigrant, ad frigiditatem nimirũ, calore eorum, alieno euaneſcente, in hectica, non præſente calore fouente, vt in putridis febribus, calor ille alienus non euaneſcit? An quia humidã, oleosã, pingue, vel glutinosũ patitur? Dicent quidam, ſi calefiat oleũ, tãdẽ calorem illũ actu ſuſceptũ, & inquilinum deſerit: arbitrandũ ergo eſt nequaquã fuiſſe in habitu, & ſi in habitu, vti dum piſces friguntur, oleum abſumi à calore, & craſſamẽtũ quoddã manere. Hic calorẽ febrilẽ hecticũ in viuẽte, adeſſe ꝙ cõtinuo alimẽto egens, nouo pabulo reſtauratur.

Quomodo hectica intenſior ardente, & qua intenſione.

3. de præſ. ex pulſ. 2.

Dub.

Sol.

Poſtre-

Poſtremo à natura hominis aliquando,abſq; medici auxilio initio vincitur. Promiſcue vaſe,aqua,vinum,& oleum detineantur, igniq; ebulliant,aqua primò citior, vinum ſecundo, oleum poſterius reſoluitur. Adhuc autem (modicè) habituatus dicitur, vt per illud (modicè) à peſtilentibus ſeparetur, ſummè radicatis profundius depaſcentibus,& à benignis hecticis, quæ minimè vitioſæ, ſtabileſq; ad reliquas collatæ apparent. Nequaquàm; quia diuturno tempore ægros non excarnent, verùm quia non tàm ocius, & vehementer ad humidi vitalis diſſipationem properant:non ſat eſt ignea intemperies illa fixa ad hecticam exactè, & perfectè omnibus numeris abſoluendam, verùm etiam interna permanens cauſa à ſpiritibus, & humoribus diſtincta. Nimirum radicalis humiditas viſceris cordis irreparabilis victu,primum ſuaptè inflammata: Atq; verò (omnes) Galeni ſententia corporis partes ſolidæ excalefactæ abſolutè. Cum dicat (omnes) carnoſa etiam, membranoſa,fibroſaq; feruida erit. Omnes inquam in genere, & ſpecie, minimè autem (omnes) portiunculas eiuſdem membri dixit. Inſuper oſſa,reliquaq; frigida,& calida membra itidem ab eodem calore aſſimili habituato æquali ſemper, aut inſenſibili ferueſcunt: Corporis namq; habitus à prædominio calidus eſt,licet partes aliquæ frigeant. Duplex ſolida ſubſtantia primigenia,vna à maris, & fœminæ,ſemine, & ſanguine, quæ ſingula portiunculis tribus,carnoſa, febroſa, & membranoſa formatur; Altera alimentalis, recens poſt generationem, & fœtus formationem alimento concreta, & in partem alitam, vel auctam tranſmutata, & pariter carnea, febrea, & membranea in gratiam primigeniæ acquiſita (ex quibus conſtamus,ex eiſdem nutrimur, & è conuerſo.

Exemplum nos. — *10. Meth. 10.* — *7. Meth. 6.* — *Not.* — *De inæq; intẽp. 5.* — *L. de inæqua. inten. 5.* — *Duò.* — *Sol.* — *Not.* — *10. Meth. vlt.* — *2 pars ſolida, primigenia, & alimentalis.*

In ſubſtantia quidem partis ſimilaris, præſertim viuentis primò eſt appoſita in ſpatijs ros dicta, ſecundò gluten,cambiumq; tertiò omnino tranſmutata,& aſſimilata in ſubſtantiã cernitur. Et hæ tres humiditates à nouo alimento editæ, non modo ad nutritionem, & defluxarum, earumq; ſubſtantiæ, carnoſæ, fibroſæ, & membranoſæ in reſartionem concurrunt: ſed ad auctionem etiam, maioremquè amplitudinem latam, diuturnam, & profundam exiſtunt.

Quid ſit ros gluten, & cambiũ.

Hæ abſq; vltima corruunt, & illabuntur. (Plus quod adimitur, quàm quod accreſcit) Proinde benignis ſemper, & his propriè, & impropriè malignis radicalis humiditas

2 De gen. anim. 3. Ob. Reſp.

(mole

(mole minima, virtute maxima) ſuaptè primum, perpetuoq; firmiter efferueſcit, illis minimè, modicè his, reliquis maximè inflammata. Quoniam in hecticis, nedum vt qualitatiua ſubſtantia alteratur, ſed vt quanta diminuitur: & hoc modo ſemper ſiccitas morboſa in his apparet.

Quæ ſit hectica febris.

Ob. Reſp.

Ros inquam, cambium, aut gluté inflammatum, nequaquam ſufficit: cum hæc in exigua quantitate ocyus deſinerent, exindeq; in tertianis, continuis, acutis, ardentibus, & malignis, cordis, & ſimilarium intemperies, acquiſitas humiditates, & pinguendinem diſſipans, maciemq; relinquens, ferueat. In his (& Iure) hectica, vel in habitu intemperies, haud quaquã tamen appellatur; Quinimò, humorum putredine deſinente, e veſtigio intemperies peruolat. Hectica verò (vt per ſæpe docuit Gal. dum propriè loquitur) ſæuiente, partes nedum ſolidæ, veræ, & primæ, ſed ſolidiores, nimirum intimiores, propriè eſſentiam partium conſtituentes, in calefacto per ſe primo fiunt, diſſoluuntur, coeuaporantq; Cuncta hæc Alexander Actuarius, & Auicenna longa, & enodata oratione confirmant. Non ſanè diuerſa eſt intemperies diuerſæ parti infixa ab accenſa humiditate non etiam ab ea diuerſa eſt, huiuſcemodi humiditatis inflammatio, quæ prioritate quidem, temporis, origo, auctor, & cauſa exiſtit: Immò licet quidem prior temperies oriretur (quod impoſſibile cernitur.) nunquam tamen in habitu, & febres hecticæ appellari mærerentur; ni humiditati ſecunda primo accendatur ſubſtantia (minime de eſſentia intemperiei) & continens, immediataq; cauſa febrilis dyſcraſiæ. At veluti in putridis, amota putredine peregrinus calor in corde extinguitur, eoq; diſſipato, intemperies etiam vniuerſi euaneſcit: ità in hecticis contingere eſt impoſſibile, perceptu, vel difficillimum: (imò aſſerendum eſt, diù perſeuerare, ac tandem, ſuperius eudictis cauſis dilabi. In ardentibus, & putridis acutis, ignis in calefieri radicalem humiditatem attingit, & ſecundariò carnoſas ſubſtantias, humores autem ſuaptè primo obſidet: At in hecticis calor extraneus natiuæ membrorum humiditati primò per ſe inhæret, pinguiq; viſcoſæ, tenaci, atq; fibroſæ ſubſtãtiæ ſolidiori, diù perdurat, difficilè extinguitur, ventilatur, refrigeratur, vt potè cauſa valdè interna, profunda, viſcida (quod pingue eſt, lenteris quicquã obtinet) hinc etiam habituata intemperies, ſicuti difficile mẽbrorum viuentium efficacia inſinuatur: ità ægrè ob allatas

Quomodo in habitu fixo ſolidorum ſit hectica.

Art. med. 59.

Alex. l. 12. cap. 4.
Act. l. 4. cap. 3.
l. 3. cap. 21.
Auic. p. 4. tract. 3. cap. 1.

Cur hectica habituata ſit febris Dub.

Sol.

Quomodo in putridis, & ardentibus intemp. dicat. in habitu

3. particulæ curne à ſpirituoſa, & ſolidæ qualibet parte viuente.

cauſas.

cauſas tollitur. Quo alio modo intemperies in habitu aderit? Quo tandiù in habitu conſeruatur? Enimuerò ſi calor igneus ſuperficiales partes carnoſas humidiores, aut ſpirituales ſubtiles, aut humiditates tenuiores, ſpirituales, & medias exercet, tunc in momentanea habitudine, aut mediocri dominatur, atquè expiratione, inſpiratione, & tranſpiratione facilè abiens, diſſipatur. Galenus varios hecticę gradus eſſeriri, & in primo gradu ſolam roridam humiditatem in ſpacijs ſubſtantiæ cordis, feruore increſcere: Quæ prorſus reſoluta, ſecundum hecticę tabidæ gradum emergere conſuluit: Quomodo igitur ſupra cenſet, ſemper primum, & per ſe radicalem cordis humiditatem, & vniuerſi igneo calore, perfectè calefacto corripi? Artificioſa coniectura demonſtrat, præter exaratas rationes roridum, cambium, reliquoſq; aduentitios humores membrorum nutritioni, & radicalis reſtaurationi obtemperare. Verum dicendum eſt, ex abſoluta natiuæ humiditatis accenſione, & prima, ſecundariò rorida efferueſcit, radicalis inquam exactè, altèq; exarſa, eam lenſim, ac ſenſim inflammat, tanquam minus calidam, & ineptam primariæ inflammationi. Vnde primus gradus, ſi rorida euolat, in corde, & aſſimilata magis roridam reſiſtens, colliqueſcere incipiet. Secundus gradus erit, quia tunc eò magis primigenia reſarcitiuo alimento, & proprio deſtituitur. Idcircò ocyus exuritur, & irremediabilis dicitur.

De gradibus hecticæ.

Auer. 7. coll. 15. P. de diff. feb. 9. 10. 7. Meth. 6. x. meth. 5. & x.

P. Dub.

Quomodo calor igneus ſemper occupet radicalem humiditatẽ.

Auer. 3. coll. c. 11. p. gradus.

2. gradus.

Hoc pacto Galeni loca ſunt interpretanda. Hinc aliud offendiculum obuium fit; Entia præter neceſſitatem nos multiplicare, dum Galenus febres has ſimpliciſſimas vocat, ob vnicam tantùm curatiuam indicationem, ſuadetq; eas eſſe interna cauſa, & præſeruatiua indicatione deſtitutas. Intemperiemq; in habitu difficilè à ſolidis, & radicali remouibilem appellat; Adeò, vt humiditas ſubiectum intemperiei, ad autem continens cauſa ſit reſpondendum eſt. Talem porrò loquendi modum, Hipp. & Gal. adhibere, quia, tametſi adſit cauſa, curatiua, & præſeruatiua humectandi intemperiem, refrigerādi ardorem, humiditatis etiam quantitatiuæ reparandę, ferè à communes indicationes in vnam coincidant, & quia ambas vobis indicationes inſuper Gal. enucleat, inquiens, ſubſtantificè refrigerare, & humectare oportere, ſubſtantia quidem quanta augumentatiua, & nutrimentum (humiditate radicali abſumpta) deſideratur, refrigeratio, & humectatio ab intemperie, tùm à calore, & ſiccitate humiditatum omnium iam feruidarum

Quomodo Gal. auctoritates interpretandæ de hecticæ gradibus.

2. Dub.

7. Meth. vlt.

An hectica cauſam continentem obtineat, & cur ſimpliciſſima.

Sol.

darum expetitur: Acceditad hæc euacuationem per ſe primò, non locum habere, at tantummodo alterantia, & augeſcentia. Neq; rationibus his impoſſibilitas à vehementi aliqua cauſa citò, illicò, abſq; Ephemera, hecticam ſuſcitari, arguitur; Nam anteacta vita, habitus, cor calidum, & ſiccûm, maximè, dùiq; paratum, requiritur. Deinceps humiditas oleoſa, tenax, & pinguis in locis quieta, violentiam facilius ſuſcipit, & impreſſam firmius conſeruat, perindè, ac aquæ ſta-

Cur hectica abſque Ephemera.

gnantes, & ferrum candens, ſpiritus verò calidiſſimi, tenuiſſimi, facillimi ad feruorem; attamen vagi alterationem vltimatam in facto, non ità facilè retinent, vt fluentes aquæ nouá ſemper refrigerationem, & euentationem facillimè experiuntur. Aer in cor aduocatus, eos primum attingit, at natiuam humiditatem calfactam, & deficientem ſtabilem, & profundam ægrè perluſtrat, refrigeratquè. Poſtremò quælibet humiditas primigenia, oleoſa, pabulum, & conſeruatiuum caloris eſt, idcircò etiam putridæ ſine ephemera, & hecticæ abſq;

3. de preſag. ex pulſ. 7.
Cur putrefactiua cauſa ſit tantùm calefactiua.
L. de Marc. 7.

putredine impropriè malignæ inueniuntur. Excellens nimirum putredo, nõ vt putrefactiua, verũ, vt calefactiua tantùm, & corporis viſceribs humidũ abſumẽs, tunc tẽporis experitur. Plerũq; Hectica febris reliquis viſceribus cũ bilioſo ſucco cõſiſtit: Vbi is in patientis ventriculo imbibitus, exiccando, & calefaciendo corrumpit, & præſertim iecur, vt mixta ex puteſcente humore, & ſubſtantia iecoris inareſcente videatur.

L. 6. part. morb. cap. 4. 8. de comp. med. voc. cap. 7.

De qua etiam Fernelius, & Galenus; exacta, & firma accenſio ad tertium gradum habituata humiditatis natiuæ, vel eueſtigio (quod raro) illicò quoniam maxima, & potens cauſa, ſolida, validiſſima omnium, à naturaq; maximè cuſtodita ag-

Cur detur incipiens hectica, & quando non.
3. de prog. ex pulſ. cap. 4.
2. de cris. vlt. p. de different. feb. 8.
3. de præſag. ex pulſ. 4.

greditur: ab externa ira, triſtitia, mærore, laſſitudinibus, meraciori vino, calidis in ſummo medicamentis, calidis, ſiccisq; naturis, victu, exercitijs, & in ſimilibus præditis incipit. Vndè facilius corpora apprimè calida, & ſicca iuuenilia æſtate, Autumno mares, & exercitijs dicati obnoxij fiunt, quàm fœminæ, otioſi, ſenes hyeme, & vere, nullam hecticam primis diebus, ſed temporis progreſſu, innouari, Galenus affirmat, ſecus alibi idem Galenus ità interpretandus eſt, non ſtatim, quod alterans agit, hecticam exordiri, verùm dum ſenſim vſq; oleoſas ad humiditates augeſcit.

Lib. de marc. 7.

Pulmo ſiquidem omnium maximè excalfactus hecticam inferret, quam marcor conſequitur. Hoc tamen fieri non con-

ſpicitur

ſpicitur, nec facilè, vnquam viſcus hoc affectionem cauſæ ſimilem ſuſcipiet, tùm quia humidum eſt, tùm etiam quia reſpiratione frigeſit. Demum maraſmodem ex inflammatione inſinuat. *8. Meth. 16. lib. de marc. 7.*

De Gradibus Hecticæ febris ex Galeni auctoritate, & ratione malignis, & rationibus eorum gradibus.

CAP. XVIII.

GALENVS gradus hecticæ propter intemperiem, & humiditatis accenſionem, ſeparat, comuneſq; differentias triplices propter roridę ſubſtantiæ in corde mutationem oſtendit, *De Gradibus modus.* Quæ nobis aptius conſpicitur, *P. gradus.* & conſumptionem radicalis intimiorem *Auer 3. coll. 11.* prænunciat: ſi rorida enim tantúm efferueſcit, primus gradus erumpit, ſi poſtea pinguedo rorida, & adeps diſſipata pænitus cernantur, necnon etiam alimentarius ſuccus, recens in partis ſubſtantiam conuerſus, vti in olei lucernæ ellychnio, ſecundus erit gradus: *2. gradus.* Tabidaq; ſe ſe offert iàm iàm humido acquiſititio, & etiam primigenio, carneo, & fibreo depopulato. Tralliano teſte, ſi humiditas ſubſtantialis in nobis conſumitur, huiuſcemodi febris maraſmodes *L. 12. cap. 4.* appellatur, non etenim amplius humiditatibus acquiſititijs nutriatur; Immò difficilem curationem admittit; quanquam denuò quidam ros ob alimentum nouum ſubminiſtretur: &
» Aetius dicit. Natura huius febris calida, & ſicca, ſimile qui- *Loco citato lib. 5. cap. 92.*
» dam cordi impartitur, quale quid patitur funiculus in lucer-
» nis, vbi plurimum exuſtus comminuitur, vt neq; ſi largum
» oleum affuderis, luculentam flammam cieres; Proindè parua
» hæc, & infirma flamma circuntremit, ſemper amplius mi- *3. gradus.*
noreſcens, donec extincta fuerit. Tertius gradus nitet, quando iàm vbiq; manifeſta conſumptio, vſq; ad veluti membraneam, & arida vbiq; cutis, & oſſa conſpiciuntur, magna ex parte tũc euicta eſt, nedũ humiditas tẽporanea, ſed primaria, carnea, & fibrea, virtuſq; & calidum innatum ad extremum imbecillitatis inſanabilis ſucceſſit, Galeni verba, hæc omnia *X. Meth. 11.* confirmant. Huiuſcemodi febris propriam partium humiditatem, ex qua nutriuntur, depaſcit. En primus gradus,

P. Carneam, 2. fibream, 3. membraneam ſubſtātiam.

ſi verò ad carnoſum genus tranſit (quod circa fibroſas) ſecundus ſenſibiliter, & primo ſubſtantiam partis natiuam, tùm membranoſas abſumit: tertius autem partibus ſolidorum hæret, ipſas deniq; populans. Siquidem in ſingulis ſimplicium, & primarum, quas vocant partium, alia portio ſubſtantiæ eorum eſt; (vt) fibroſa, alia membranoſa, alia carnoſa; dicit verbum (vt) quoniam non omnino fibra, eſt caro, membrana; ſed aſſimilis; & per aſſimilationem hanc, tres hæ portiones ſubſtantiæ inter ſe perſpicuæ, ſenſu diſtinguuntur: Dicit (vt) quoniam non eſt ſolidum, at particula minima ſolidi. Cum demum dicat (ità deinde ipſas ſolidas populatur) alias minimè, præter dictas ſolidorum partes, vel ſolida alia exiſtere, aliaſq; hecticas excitari, cenſendum eſt, tunc enim ſolidum totum ex his omnibus conflatum perpendit, ſignificatq; omnibus illis tribus humiditatibus, & partibus, ceù membra ſolida integrantibus accenſis, tunc propriè ſolidas ipſas depaſcere, ideſt adæquatam ſubſtantiam ſolidi.

Nota

Diſsimilari 2. quoad ſenſum, et rationem, & quoad rationem.

Not.

2. de tempe.

Illæ namq; tres partes iure à Gal. non ſolidæ, verùm ſolidorum elementa vocantur: ſi longitudine, latitudine, & profunditate, quęquam deficit, ſolidum nequaquam amplius viuens eſt; Circa quod pręcipuè hectica verſatur. Ex Gal. venarum fibræ, cute ſunt frigidiores, interiecta autem caro, calidior. En quonam pacto fibrę venæ ſunt temperamento à carne venæ diuerſæ: Idquè arterijs, neruis, & alijs ſimplicibus ſimilaribus partibus, quoàd ſenſum, non quoàd rationem magis apparet.

2. Modus graduum becticarū penes radicalis humiditatis partitionem.

Sanguineæ ſeminalis, mixtæ.

4. Meth. penultimo.

P. gradus carneæ.

Alio modo ēt gradus (at minus manifeſtè) penes humiditatis radicalis partitionem inueniuntur. Triplex ea in ſarcotica ſimilari, ſeminali, ſanguinea, vel mixta, prodit carnea, aerea, & ignea à prædominio prima; ſecūda veluti fibrea, q̄ media ex aere, & aqua, & terra cōflatur: tertia vt pote mēbranea, quæ magis terrea, craſſa, viſcoſa, & glutinoſa depræhenditur: (omnes oleoſæ ſunt) Inter has vtiquè ordo hic diſſoluendi minimè latet primò carnea, vti accenſibilior, tenuior, & reparabilior accenditur; neceſsè .n. igneum calorē in ea ſubiectatum aliquo pacto eā exurere, & diſſipare: diù attamen integra permanet, ſicuti ellychinij in lucerna oleo plena, exemplum manifeſtat.

2. Gradus fibreæ

Secundo loco fibrea in ſecundo gradu, difficilius inflammabilis, & reparabilis, acrius reſiſtens, efficacior lentore; tertio membranea ſolidior, & hac vtiquè glutinoſior, & viſcidior, ægrius, & difficilius flammæ, & reparationi obnoxia eſt.

3. Gradus membraneæ.

Tertium

Tertiumq; gradum patefacit, Vbi manifeſta mors, marcor,& arriditas,oſſeus ſqualor (humido vitali craſſo, & pingui partibus viuentibus deſtitutis) agnoſcitur:eò inquam ordine, & modo, vt diutius humiditates cordis, quàm extra, propter eius validam attractricem reluctentur, citiuſq; ea reliquarum partium,& facilius diſſipentur. Aptè multa hinc problemata enucleantur, Cur pueri citius, quàm ſenes,calidi,& ſicci,ſimili in regione, aere, ætate, victuq; contabeſcant? Nam à ſimilibus ſuę temperaturæ cauſis facilè offenduntur; A modico autem contrariorum vſu iuuantur; Cur aeris diuturna diſpoſitio,& vehemens calida,& humida, vel calida, & ſicca magis lædat,quàm oppoſita: Cur etiam febres hecticæ populares endimię,& ſporadicæ eueniāt, curq; etiam aliæ ſpecies, & hecticarum febrium genera, ingentes ob nobilis membri inflammationes prætermittantur. Cur ſemitertianæ,pleuritidi,peripneumoniæ vtero inflammato coniungitur tabes(ob accidentia valde ſæua)à tabe habito fluxus ſuperueniens, lethale, aut ob nimiam virium imbecillitatem tabi ſemitertiana. Ex dictis vtiq; omnibus iàm manifeſtum fit.

Cur humiditates cordis diutius perducent.

6. De loc.affect. vlt. de marc. cap. 5.

Art.med. 83. Inſt.

P. Epid. 3.5. Hip. 5. Aphor. 14.

Sol.

De Indicationibus vide lib. 6.

De cura huius febris lib. 13. c. 8. 9. &c.

Finis Secundi Libri.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE PASSIONIBVS IMPROPRIE MALIGNARVM Febrium, ſignis Pathognomonicis, prognoſticis, aſſidentibus, atq; alijs notis earum.

LIBER TERTIVS.

Quot modis morbus malignus dicatur, & an accidens, vel ſubſtantia ſit morbus malignus.

CAP. I.

PRO comperto habeatur, morbum quadrupliciter, ob continentem à Gal. cauſam, effectricem, formalem, & finalem (ſi hæc rebus præter naturam addenda) effectiuè, formaliter, ac adæquatè perpendi, & vario modo affectionem, affectum, ſtatum, conſtitutionem, dyſcraſiam, incommodam actionem appellari: Demum morbum ens reale, non realiter à reali intẽperie mala compoſitione, & ſoluta vnitate, ſed formaliter ab his, rationeq; tantùm diſtingui (quemadmodum eſſentiale totum, & compoſitum nihil reale à ſuis partibus diuerſum præmonſtrat) deinde morbus (ab auctoribus in ſpecies, inq; cauſas ſegregatur) ſi in ſpecies diuiſus pro generaliſſimo conceptu, & vniuerſali pro eius continente effectrice expenditur, eſt ſimilarium qualitatum dyſcraſia, & inſtrumenta-

Morbus quadrupliciter conſid.

Quomodo ſanitas, & morbus non realiter, ſed formaliter, & ratione à tribus illis ſpeciebus ſeparetur.

Morbus diuiditur in ſpecies, & cauſas.

Pro cõceptu generaliſſimo,

mentalium diſconuenientia viuentium corporum, & vtro-
rumq; diſcontinuatio: ſi pro cauſa generica formali, præter
naturam conſtitutio, à Gal. dicitur, à qua primùm ea, quæ ſe-
cundum naturam læditur operatio, nec aliam cauſam conti-
nentem habet: Si cum prauo fine (omnis enim actio finis cu-
iusqua gratia) eſt diſtructio naturalis actionis; læſioq; actio-
nis, aut incommoda actio, non autem facultatis ſubſtantialis
fruſtratio, quæ nequicquam patitur: at eius tantummodo or-
gana alterationi ſubiacent: adæquatè verò ex his omnibus ge-
nericè morbus eſt, conſtitutio præter naturam humani corpo-
ris à dyſcraſia qualitatum, ſimilarium inſtrumentalium di-
ſconuenientia, & vtrorunq; diſcontinuatio incommodans
immediatè actioni naturali: & ſic acceptus cauſam continen-
tem habet. Morbus autem pro ſubalterno, aut ſpecifico
conceptu expenſus (multum inquam cognitio, & natura ge-
nerici conceptus à ſpecifico, & ſubalterno differt) de intempe-
rie, quæ eſt conſtitutio præter naturam ſimilarium à qualita-
tum excedenti miſcella, de mala compoſitione, quæ eſt diſcy-
metia moles quatuor corporum elemētorum partium inſtru-
mentalium, & de ſoluta vnitate, quæ eſt diſcontinuatio quali-
tatum, & molis vtrorumq; prædicatur, & formaliter à cauſa
ſubſtantiali ſeparatur: his vtiq; modis morbus malignus à fe-
rè venenata ſubſtantia, atq; malignus impropriè, veluti à di-
ſpoſitionibus qualitatibus, & organis formæ, & eorum pro-
prietate acceptus, tunc ad qualitatis prædicamentum non ad
ſubſtantiam, vel quantitatem attinet. Hoc modo, ſi viri no-
uos morbos, malignoſuè à corruptione à tota ſubſtantia re-
nuentes, generaliterq; tribus à Gal. deſcriptis, (quorum domi-
nio generico cæteri ſubiectant) plures non eſſe reuntur, rectè
decernunt. Sin morbi conceptus ſpecificus adæquatè, & in
cauſas omnes perfectè diuiſus in eas refertur, tunc veluti
quoddam accidentale ex ſubſtantia, & qualitate componitur:
tunc morbus nouus, aut malignus, ideaq; maligna recenſe-
tur: Is ex forma, effectriceque cauſa, ſubſtantia ferè venefica
conſtat. Febris itidem putrida, ex intemperie febrili, humo-
rumq; putredine adæquatè conſtituitur. Niſi quis oculatius
indaget, morbum etiam in cauſas diuiſum, vſq; huc qualita-
tem eſſe, vt putà putridam malignam febrem ex bile mali-
gnè putreſcente, iecoris obſtructionem à pituita, morbum
renum, à calculi numero, manus à ſexto digito: quoniam ex-
cedens

Efficiens cauſa formalis cauſa. Art med. 88. Art. Med. 4.

Morbus malignus pro conceptu maligno generico, & ſpecifico à tota ſubſtantia non datur.

Morbus malignus perfectè, & adæquatè cum omnibus ſuis cauſis propriè datur.

Ob.

Sol.

Quomodo morbus in cauſas diuiſus etiam ad prædicamentum qualitatis pertineat.

ſedens ſubſtantia (non autem vt ſubſtantia) ad paſſibilem qualitatem pertinens pituitæ, bilis, melancoliæ, & ſanguinis humiditate, frigiditate, calore, & ſiccitate excellentem febrem, aut alios morbos, & intemperies inducit; forma enim, figuraq; digiti, & calculi, quarta qualitatis ſpecies obſtructionem, malam conformationem, numerumquè diſconuenientem gignit (ſanitas, & morbus, habitus, & diſpoſitiones qualitatis ſunt) ſed de his hactenus, cum aduerſus Fernelium, & Nouatores viri doctiſſimi tractarint. P. Celi. 23

Clariſsi-

Clariſsimo Medico Sanctorio Sanctorij in Patauino Gymnaſio medicinæ Theoricam primo loco profitenti ; perennem tranquillitatem exoptat. Ioannes Colle Sereniſsimi Vrbini Ducis à Secretis Valetudinis Primus.

LIBELLVM de ſtatica Medicina, quem mihi (vir doctiſsime) liberali dono miſiſti, accuratè perlegi, ſummamq; iucunditatem, admirationem, & doctrinam perlegendo percepi; nouum enim tuum extat inuentum, nouamq; tui aciem ingenii permonſtrat, indicibilemq; omnibus admirationem excitat; quis vnquam fuit tàm nouæ rei, & ſubtilis perſcrutator? acutèq; perſpicax? vt omnia tàm minima inſenſibilia, ordine, numero, menſura, pondere tám exquiſito metiretur? quis experientia, ratione, & lancè cuncta, & quò ad vſum aeris, aquarum, cibi, potus, ſomni, & vigiliæ, exercitii, & quietis, Veneris, & animi affectus tàm accuratè expenderet? eorumq; tempus qualitatem, quantitatem, & loca minutim libraret? nemo quidem; quia nemo arcana cœleſtium, & ſublunarium penetralia adire tàm intimé valuit. Sed quæſo, dum tua admirantur homines, dumq; tua ego laudibus ad Cœlum extollo; meum etiam hoc inuentum de more maligno inſeparabili, aut acquiſitiuo, expendes candidis, & benignis oculis vellem, ſi id tibi Viro doctiſsimo arridet, gratiſsimum, & optatum mihi contingit. Vale, & me ames, te etiam, atq; etiam rogo: iam enim à primis annis, & ſtudiis Patauii amicitia, & neceſsitudo inter nos auſpicatur.

Piſauri Decim. Kal. Nou. M. DC. XV.

Cur

Cur, & quomodo mores, pathognomonica inditia, & ſuperuenientia maligna dicantur.

CAP. II.

MOS benignus, ſimplex, maleficus, & in quadam ſimulatione malignus animalibus, & ſimulantibus conuenit, atqué, vt nomen indicat à conſuetudine increſcit: (operatrix enim facultas exercitatione naturali aſſueſcit, vt hoc, vel illo pacto moueatur) certa eſt humani corporis conſtitutio ad aliquid agendũ: & hæc conſtitutio producit externum moré in actu, qui mos externus eſt actio ab interno more natiuo, vel acquiſito prodiens, & hæc relinquit in corpore ſignum aliquod perſeuerans, aut actum aut actionem, aut qualitatem mutatam: (internus etiam naturalis, proprius, inclinatio, & propenſio, & in potentia nuncupatur.) Galenus autem inanimatis, & morbis metaphoricé accommodat; quoniam mos naturalis natura acquiritur, acquiſititius aſſuetudine. At Ariſtoteles naturam moris his verbis magis declarat. Circa habitus modum erga affectus dicuntur mores; ità morbus, cauſa, & ſymptoma talem habitus modum, ideſt benignam, vel malignam, videlicet modificatam naturam poſſidebit(erga affectuum)erga actionem, & paſſionem benignam, vel malignam ægro impartitam, quæ conſpicitur, aut in excrementis, aut actionibus, aut qualitatibus, tanquam ſignis ſignatæ actionis, quæ ſignat morem, hic verò modum habitus.

2. Ethicorum.

Mos internus, & externus, itẽ naturalis, & acquiſititius.

Art. Medic. 36.

Mor. Eud lib. 2. cap. 4.

Mos apud Ariſt. quid ſit, & eius naturæ explicatio.

Hæc actio, & paſsio ab habitus modo, qui non realiter, ſed tantùm formaliter, & ratione ab ipſo modo, aut cauſa, aut ſymptomate ſeparatur, & immediaté proficiſcitur. Homo, qui tale inſe habitus modo natiuo, aut adſcititio erga affectũ, ideſt iram ſuetus eſt, morem iracundum habere dicitur, vel non, prout ad iram facilis, difficiliſué propenſus eſt. Lucidius Ariſtoteles moris naturam phyſionomicam ex moribus notis „ diſpoſitioné ſequẽtibus, declarat. Vnicuiq; auté mos iracũdo

Quid ſit habitũs modus.

L. Phyſio. cap. 2. 3. 4. 5.

X timido,

timido, & in vnaquaq; aliarum paſsionum, hæret, oportetq; vt paſſiones permutent in aliquo corpora, & ſigna, & ſi non permutant, non poteſt cognoſci. Operationes, & ſcientiæ faciuut cytharædum, & medicum, at in talibus non eſt permutatum ſignum. Ab illis igitur paſſionibus, ſymptomatibus, cauſiſq; mores fiunt, & ſigna in corporibus permutantur.

3. mos cauſæ, ſymptomatis, & morbi.

Ex quibus quælibet cauſa, ſymptoma, & morbus, coloribus, excrementis, actionibus, & qualitatibus innoteſcit, hoc pacto permutatur corpus, & permutatum oculis cernitur. Sicuti dum quis iraſcitur, ſignum iraſcibile ex motibus, figuris, facie, voce, & greſſu apparet.

Duo ſunt modi habitus naturales, aut acquiſititii.

Partes morum, & differentiæ.

Duplex mos, & quid ſit in actu.

Quid ſit modus habitus, & quo modo differt ab habitu, & producat morem.

Ad hæc pro diuerſitate modi, habitus, qui duo ſunt, aut naturales, aut acquiſititij, diuerſi mores, diuerſiquè effectus in ægris, & ſic diuerſæ paſſiones, ſymptomata, & ſigna vario reſpectu conſpiciuntur. Mos in actu erit realis actio, acquiſita, vel natiua à modo habitus profluens, erga ſimilem affectum, ideſt paſſionem, ſigna ſymptomataquè, quæ parit, aut in humoribus, aut ſpiritibus, aut ſolidis, aut actionibus, qualitatibus mutatis, aut excrementis.

Adeò quod ſtatim in lucem editus morbus, vel cauſa, vel ſymptoma, proprium modum obtinet. Iſquè morem producit, & mos ſigna, paſſiones, ſymptomata in corpore conſpicua facit. Ex quibus ſignis extrogrado modo à poſteriori, at facilioribus in notitiam, primo moris, dein modi, & deniquè geniti morbi, cauſæ, vel ſymptomatis ducimur. Ità generatim in potentia, & in actu mos delineatur, qui dupliciter denuò vſurpatur latè, & vniuerſaliter pro quaque aſſuefactione, & naturali proportione modorum habitus.

Dupliciter accipitur mos vniuerſaliter.

Mos particulariter acceptus.

Vel particulariter, & coarctatè pro ea tantùm inclinatione ad benignum, vel malignum accipitur, aut pro ea tantúm in actu operatione modi habitus, benigni, vel maligni erga ſimilem paſſionem, affectumquè, ſeu ſignum illatum, quod cognoſcitur, & dependet à temperie, vnitate, compoſitione, humoribus, ſpiritibus, & hinc actionibus, vel vſibus, excrementis, & qualitatibus ægrotantis, ſi à febre maligna, intemperiequè ipſa totius ſimilarium

Quot modis malignans mos oriri dicitur.

lariũ partiũ, vel febre cum cauſa contentiua, vel adæquata cũ omnibus cauſis, humore, malignè putreſcente, putrida, ſpiritu alterato, ephemera, ſolidis accenſis hectica, aſſueſcit, intriſeceq; neceſſariò, tanquam nobis notiora ſigna, & affectus nempè ſummum periculum, aut diram mortem maiori, vel minori ægrorum numero, ſigna, ſymptomataq; alia grauia ſimul producit, vt potè vrinas pulſus, & qualitates in tertio, aut ferè quarto noxæ, & intenſionis gradu, & ità per hæc ſigna perſeuerantia corpus permutatur.

Quot modis malignus mos oriri dicitur.

Signa moris maligni.

Ait Galenus ſalutem, & mortem ex idea, ſpecieq; morbi deprædhendi, ſecus primo Aphoriſmorum ex ſignis ſuperuenientibus. Quapropter, & ſalus, & mors à maligna, & benigna idea exoriri videtur febris, ſicuti non ex idea maligna, ſed ex ſuperuenientibus eſt dicenda. Aliud vtiq; eſſe, ſalutem, & mortem ex idea, & ſpecie produci, aliud ſalutis, & mortis ſigna apparere: Superuenientia dicuntur dignoſtica, ad præſentem morbum relata, prognoſtica ad futurum, agnoſtica ad præteritum: minimè autem pathognomonica, quæ tantummodo morbi naturam adnotant, & cum illo ſtatim oriuntur: Superuenientia inquam neceſſaria ex idea, & ſpecie morbi egrediuntur, licet ipſa vnà cum morbo minimè, ſed poſtea inuadant: tunc enim temporis in actum prorumpunt. Illa autem ſuperadiecta, contingenter, & adſcititiè, originem, à vi, & ſpecie morbi, modiſq; fiunt: vt hinc febris maligna, vel ex idea, vel ex accidentaliter ſuperuenientibus concitetur, ſignaq; moris vnà cum morbo, ſigniſq; pathognomonicis coincidant, aut poſtea neceſſariò, aut contingenter ſimptomate, & paſſione ſuperueniente.

3. de Cris. 4.

Dub. de ſignis. Sol.

1. Aphor. 12.

An morbus ab idea maligna, vel à ſignis ſuperuenientibus malignus.

Quomodo ſuperuenientia ſigna dicantur dignoſtica, prognoſtica, & agnoſtica.

Quæ ſuperuenientiæ neceſſaria.

Quæ cõtingẽter ſuperuenientia.

Et tot ſunt mores naturales, & acquiſititij in potentia, & actu, endimij, vulgares, ſporadici, & tot modi habitus, à quibus non realiter, ſed formaliter diſtant mores, & in tribus ſignis, actionibus, excrementis, & qualitatibus perſiſtant, & corpus permutant.

Febris maligna vel ex idea vlt. ex ſuperuenientibus fit, & dignoſcitur.

Quot mores naturales, & acqiſititij.

De more inſeparabili, & natiuo maligno, eiuſq; cauſis in malignis febribus, & affectibus.

CAP. III.

Ex Gal. 3. prædic. cap. de qual. 11 meth. p. 3. mos natiuus cauſæ, ſymptomatis, & morbi: & 3. actio, & ſigna.

NATIVVS inſeparabilis, naturalis, inſituſq; mos à natura, eiuſq; modo habitus natiuo inſito, neceſſario ipſam febris, vel cauſæ, vel ſymptomatis eſſentiam conſequente deſcribitur, ſicuti temperamentum mores naturales ſequuntur, ità natiui mores febriũ earũ inſitum, natiuumq; habitus modum: is ſi malignus eſt, à pari annexum, æqualem ſibi morem vindicat, ſi benignus, benignum, atq; amplius, per eademmet ſigna pathognomonica febris, mos etiam ipſe ferè deprehenditur, & adhuc in poſterum pro neceſſariò ſuperuenientia. Quando eędem notæ temperamentum cordis, eiuſq; modum oſtendunt. Demum tria illa ſigna malignitatum, omnium iam declarata, & huiuſcemodi febrium declaranda, perſpicuum, morem faciunt. Attend to, inquit Hipp. (cui ſignorum præceps malum, & mos protendatur.) Ergo mali, & moris ſigna diſtinguuntur, ſicuti malum, & mos. Medici modos febrium nonnunquam mores vocant, nonnunquam differentias, & eſſentias.

Quomodo mos à pathognomonicis cognoſcatur. Art. med. c. 29.

Not. P. Epid. 3. 11. ex p. de criſ. 3.

Quarè mos etiam ab Hipp. & Galeno, eſſentia, differentia, modus nuncupatur. Tres modos Hipp. & Galenus generatim ibi in Commento, & tex. declarant, vnum modum habitus morbi benignum ſecundũ malignum, & tertium magis vniuerſaliter à tali copia, & qualitate humoris erga febris motum proponunt. Primum ſtatuunt, cum febres maximè in-infeſtare incipiunt, & circa iudicium decreſcunt. Secundum cum ſubmiſſim oriuntur, & ſub Iudicio magis increſcũt. Tertium cum leuiter exorientes, vſq; ad iudicium augentur, at ſub iudicium iterum ſe remittunt. Enimuerò, cum eſſentia morbi, aut cauſæ, aut ſymptomatis, oritur; illicò neceſſariò modificata, modiſq; habitus varia magna, parua, breuis, ſegnis, hoc, vel illo motu acuta progrediens, vel chronica, particulariter benigna, vel maligna auſpicatur. Hi ſunt modi habitus qui dicuntur etiam effectus, paſſioneſq; ſimileſquè magnitudinem

Cur modi appellentur mores dicta, & eſſentiæ. Tres modi habitus febrium, & omnium morborum ad mores. Primus. Secundus. Tertius.

Modus habitus parit morem, is ſigna, et ſymptomata.

nem morbi paucitatem,ſegnitiem, breuitatem, & reliqua pariunt. Modus autem habitus malignus, morem propriè æqualem,is ſigna, & ſymptomata paria gignit.

Docet Gal.diſſimilare medicamentum varijs facultatibus, calidis,frigidis,humidis, ſiccis, dulcibus, amaris,ſalſis, auſteris, acerbis præditum, cunctas vires eodem tempore impartire. Idem in morbo euenit: alia vtiq; magnitudinis ſigna prodeunt,alia paruitatis, tarditatis, breuitatis, acutiei, chronicitatis, malignitatis, vel benignitatis eſſurgunt. Quædam » faciunt, vt morborum differentiæ inter ſe diſtinguantur; alia » verò, vt ſingularum affectionum mores,vel futura iudicatio, quænam, & quando futura ſit, cognoſcatur. Omiſsis autem alijs habitus modis, de eo ſolùm ad mores ſpectante, in præſentia agendum eſt. Haud quemquam fugiet, hunc inſitum morem à ſpecie morbi. & habitus modo natiuo ſeparati, tanquam effectum à ſua immediata cauſa: & ſpeciem morbi, & habitus modum inter ſe tantum ratione diſiungi.

5. Simpl. 16. Cur modus habitus varius eo eodem tempore plura operetur varia.

P. Pror. 2. com. 3.

De more inſito à ſpecie morbi qd.

V.g. in malignis affectibus ſummè pulſus imbecilles eſſe, vrinas turbari, ſeſe iactare, reliquaquè, à ſignis ſuperuenientibus fiunt, & illicò orto maligno morbo, præter pathognomonica maligna,quæ ab eorum eſſentia maligna,originemq; habent. Magnitudo, quam etiam modum appellant, tùm ex propria morbi ſpecie, tùm ex ſuperuenientibus ei ſymptomatis, eſt ſpectanda; Porrò natiuum morem, & magnitudinem,ex proprijs Ideæ iudicijs, & ex neceſſariò ſuperuenientibus fieri intelligit.

3. de Criſ. 8. & p. de criſ. 3. Dilucidatio. Cur magnitudo apparet modus habitus, & cur à ſuperuenientibus mutatur idea.

» At tertio de criſibus ſtatuit, ex ſuperuenientibus cognoſci, » non autem à ſpecie morbi, perinde ac moleſtioribus, & no» tioribus,ſicuti tertio de Criſibus,ſalutem, aut mortem ex idea, » more, & magnitudine, more autem maximè conſpici. Is ma» lignitatem, aut benignitatem, natiuumquè habitus febris » modum,præcipuè oſtendit. Demum ſexto Aphor. ſi alui pro» fluuium alia ex cauſa, non à morbi lateralis vi, vel pulmonia fieret, eius morem non ſignificat, ſiquidem oportet, ſignum ſecundum aliquod ei, quod ab ipſo oſtenditur, connecti.

3. De Criſ. 4.

6. Aphor. 16. Dilucidatio.

De more inſeparabili pleuritidis, nimiam ob magnitudinem inflammatæ pleuræ, quæ iecur, & ventriculum in conſenſum trahat,& labefactet, loquitur. Minimè autē de eo, qui nullo pacto, vel accidentaliter, & contingenter connectitur.

Sol. de 2. ſuperueniente.

De

De more ſeparabili impropriè malignarum febrium, & aliorum affectuum malignorum.

CAP. IV.

2. Mos ſeparabilis. Superuenientia duplicia, alia neceſſario, & alia contingẽter adſcititia.

MOS alter malignus ſeparabilis, duplex eſt: vnus contingenter ſuperueniens acquiſititius adſcititium febris modum ſequitur. Alter à diuerſis, pluribuſq; paſſionibus, accidentaliter ſuperuenientibus fit, qui de tertiæ ſpeciei impropriè malignitatis contingit; Hi autem ambo ex ſuperuenientibus contingenter à Gal. agnoſcuntur, quæ adeſſe, & omnino abſquè infeſtantis febris corruptione abeſſe valent. Tertiana continua abſquè vomitu bilioſo, fluore alui, phrenitide comate conuulſione, & alijs perdurat: Quoniam cum talibus accidentibus haud neceſſariò propter eſſentiam illius intrinſecam, & habitus natiui, ſed propter nouos modos inducentes, nouos apparatus efficitur.

3. de Criſ. 4. 6. Aph. 16. & 35.

Quarum cauſarum, & diſpoſitionum nouus auctor eſt impropriè malignitas, vel ſubſtantia ferè venefica, quæ nunc priori cauſæ, & febri adiungitur. Et de his Hipp: loquitur in Progn. (vt inquit ipſe Gal.) at in his libris, ſigna bona, vel mala, non pathognomonica, ſed cunctaaſſidentia, vel ſuperuenientia morem ſeparabilem palam manifeſtant. A ſignis itaq; in malignis adſcititiè ſuperuenientibus reſpectu eſſentiæ febris, tunc inuadentis, ſed proprijs reſpectu effectricis de nouo exortæ, mos iſte fit certior, non autem à neceſſario ſuper apparentibus iam dictis, tùm communibus, tùm proprijs. Verùm enimuerò impropriè maligna qualitas noua itidem contingenter, ſi deleteriæ cauſæ, aut febri accedat (ſpeciem autem nihilò mutet,) modus habitus ſuperadſcititius apparet, moſq; ſimilis impropriè malignus, & eius ſigna hinc inuentis actionibus, & qualitatibus conſpiciuntur. Vel impropriè malignæ annectitur, & naturam febris ratione loci putredinis in corde, & mediocriter vitiati putreſcentis humoris variat, vel ſecundo non diuerſificat, vel tertio tandem cauſæ, aut febri nulla ratione malignæ ſupercontingit; Sed ità eam auget, & qualificat, vt impropriè maligna euadat: Vel poſtremò non

A quibus ſignis agat Hipp. in prognoſticis.

Not.

1. Aphor. 12. 2. Progn. 56. 1. de Criſ. 6.

Quot modis mos adſcititius contingat.

maligna

maligna propria eſſentia fit: ſed mos adſcititius à ſuperuenientibus accidentaliter ſymptomatibus tantùm ipſe malignus, vt perſepè in tribus vltimis febris impropriè malignæ generibus apparet. Demum ſi cauſa venefica, & modus alteri veneficæ cauſæ, & modo adeant, mos adſcititiè verè malignus inſurget; ſin eadem, non propriè venenatæ adiunguntur, aut cordi impartiuntur, & febris ſpeciem immutant, vel cordi non communicata, naturam febris non difformant.

Tunc ille mos à ſuperueniente, in natiuum propriè malignum tranſmigrat ſuper contingentis norma ſeruata. *Quomodo, & quando mos adſcititius fiat natiuus.*

Has omnes miſcellas, aliaſq; vnuſquiſq; ſibi ante oculos proponere poteſt, eundemq; morem diuerſa comparatione, & natiuum, & ſeparabilem appellari ſcit. Dein ſeparabilem reſpectu febris, at aliquando inſeparabilem eſſe ratione propriæ eſſentiæ affectus, à quo dependet. Proinde morem dicentes ad eſſentiam febris, vel ad alios effectus cum febre reſpicimus; Qui ſua magnitudine, & vi eam malignam faciunt. Certè inquit Gal. Hipp. ob morbi malignitatem, malumq; morem oxymeli calidum deuitat. *Cur Gal. nomen malignum, non ideam vocat. Dub.* *3. Auct. 29.*

„ tè inquit Gal. Hipp. ob morbi malignitatem, malumq; mo-
„ rem oxymeli calidum deuitat.

Manifeſtè igitur his verbis ideã morbi malignam ſeparat à more, & alibi benignum, aut malignum morem eſſe, non autem ideam aſſerit.

„ Modi quidem natiui, ab idea ratione tantùm, non realiter *P. pror. 3.*
„ differunt; benigni, maligniq; nomen, mori potius, quàm ideę *3. De Criſ. 3. & 4.*
„ accommodatur.

Amplius minimè ſine additione abſolutè, vt potè de morbo fecit; morem in benignum, & malignum ſecat, taliq; eum nomine inſignit. Ità moris nomen apud Medicos omninò latebat, & metaphoricè vſurpatum: Proinde malignum, vel benignum ei perpetuo addidit. *Cur ſemper mos appellatur cum additione malignus, aut benignus.*

A more autem affectus paſſio, ſymptoma, & ſignum prodit, quod permutat corpus in excrementis, actionibus, & qualitatibus: licet ob rationes (locis citatis) exaratas palàm Ideæ malignæ, benignæuè, nequaquam meminerit; Veruntamen inficias ire non videtur, hanc ideam malignam eſſe, alibiq; talem enunciaſſe, ſicuti ſupra demonſtratum fuit: dum morem malignum à morbi malignitate ſegregat, & dum aſſerit facultatem morbi malignitate diſsolui, & febres cacoethes, non poſse non acutas, maleficas, atq; moroſas eſse, & debiles, & paruas febres, quandoq; valde eſse malignas. Itaq; ex duplici mo- *3. Auct. 29. De pulſ. ad. 11. 3. De cauſ. pulſ. vlt. 2. auct. 40.* *3. de Criſ. 4.*

do

do habitus duplex mos, duplex malignitas, & duplicia ſigna fiunt.

Primò eſt malignitas, mos, & ſignum eſſentiæ, & natiui modi, ſecundò eſt contingenter adſcititiè ſuperueniens: Et pone, alia ſunt ſigna Pathognomonica morbi, tertianæ quippe, pleuritidis, alia quidem ſunt ſigna tertianæ, & pleuritidis benignæ, vt benigna, alia malignæ, vt maligna:

Inſt. Sol.

Si tertiana, vt tertiana expéditur, atq; ſigna ei maligna ſuperueniant, tunc nec genericam eſſentiam obtinent, ſed tertiana ſpecifica, vt ſpecifica eò magis, vt indiuidualis benigna, vel maligna propria ſigna, & morem indiuidualem habebit. Nimirum dicendum eſt, ſigna alia generica, alia ſpecifica, (alia ferè indiuidualia), ſicuti ſi febri tertianę malignitas eã ſpecificans, & reddens diuerſam forma ab alijs, & genere additur; ità neceſſariò Pathognomonica benigna, vel maligna concomitantur.

De ſignis, & Paſsionibus impropriè malignarum febrium, ex modicè vitiata putredine.

CAP. V.

Cur ſigna à tribus oriantur tãtummodo.

MALIGNA quælibet febris habet ſigna inſeparabilia, primò generica, quæ conueniunt omnibus ſpeciebus, quæ hæc ſunt, tres qualitates in exceſſu mutatæ, praua excrementa, & prauæ actiones à medico eleganti, accurata diligentia expendendæ: deinde alia neceſſariò maligna ſuperuenientia ſunt, alia communia, atq; alia vt plurimum ferè ſemper aſſidentia, vendicantur: nec non aliquando raro contingenter multa ſuperuenient, & hæc inter ſe ſunt diſtinguenda, nè error exoriatur, à primo genere modicè culpata, putredine febrium multa primò generica, deinde ſpecifica excitantur. Nam à media eius malignæ putredinis forma corruptio non ità inſignis, ac deleteria aſſurget, vt in peſtilentibus, nec ità benigna, vt in cæteris continuis, & acutis: ſed cum in qualibet acuta febre ponat humores cordis in calefacto eſſe, eò magis maligna, non ſolum in calefacto, ſed in putrido eſſe ſaltem leuiter; quia adeſt maior copia fuliginum, maior exceſſus

Superuenientia duplicia ſunt, alia neceſſariò, alia contingenter.

De pathognomonicis à qualitatibus mutatis excrementis, & actionibus læſis.

ceſſus actiuitatis putrefacientis humoris, cordis humores in-uadentis.

A qualitatibus autem eius manifeſtis totius caliditas, ſic- 3
citas, mediocris humorum humiditas, & fœtor, atquè ſor- 5 4
dities. 2

Vnde exalatio, & expiratio aliquantum fœtida, calida, frequens, inquieta. (loca autem, & quæ in locis tenentur grauiter olent, ſi ſpirandi careant libertate.

Atqui his in febribus, non ſolum acutis, ſed impropriè malignis maior obſtructio, & prohibitio euentandi exiſtit, maiorqué vis putrefaciendi, calefaciendi, diſſipandiquè.

Hinc, & putrilago, fœtor, acredo, & mordacitas à fumido humore putreſcente, per extimaſqué partes maximè effuſa increſcet.

Hinc anhelatio frequens, hinc ſuſpiria, inquietudo, hinc cordis morſus, & ſpirituum languor.

Obſtructiones autem magnitudo ex ipſa febris magnitudine conſpicitur; tangibilia, & odorabilia ad tertium ferè gradum moleſtant. *Ad Lyeum c. 2.*

Pulſus etiam frequentia, & celeritate, magnitudine, & robore mediat, & reſpiratio talis, dolor, & morſus cordis, ſuſpirium, ob neceſſitatem euentandi, ob prauos vapores, ob leuem putredinem in humoribus cordis: nam ſi excellens putredo in venis eſt, & ea humores cordis debet alterare, magis, & ſæuius alterabit, quàm putredo ſimplex benigna, & acuta; quapropter in corde erunt, quàm in acutis tantùm, omnia grauiora damna caloris, ſpiritus, & humoris. *De pulſibus. 8. Meth. 4.* *De Vrinis.*

Vrinæ nequè probam habent conſiſtentiam, nequè odorem, aut colorem vnum; ſed ſemper ſecundum malignum humorem putreſcentem; ſpecifica ſigna præter generica aderunt.

Nam bilem, melancholiam, pituitam, ſanguinem, & iecoris maligna putredo ſpecifica ſpecificè, & ſpecifica ſigna facit, permutatquè,

De his ſignis igitur ſpecificis hoc ſecundo loco agitur: Vnde vrinæ ſubiugales, craſſæ à viſcido humore agitato oriuntur, & hæ ſunt vel turbidæ, cõfuſæ, quæ permanét, vel turbidæ clareſcétes, vel claræ, quæ poſtea turbantur. Hæ oés principio, *De Vrinis ſubiugalibus.*

vel ſtatu cum virium languore, ætate ſenili, æſtate, ſexu fœmineo, mortem ominantur: at ſic virium robore, ætate florente, longitudinem ſignificant.

l.3.c.8. Ex Fernelio autem potius confuſæ vocandæ, non crudorum humorum experientiam, vel renum, & veſicæ vitia, portendentes, vt ſubiugales, & turbatæ, ſed ſanguinis, & humorum in venis maioribus confuſionem, corruptionem, putredinem, eamq; ferè malignam manifeſtant; tenues etiam, aquoſæ, melancholicæ, ſanguineæ, rubeæ, Ichorales, mixtæ qualitatibus primis, & ſecundis, cruditate, colore, & ſubſtantia, ad tertium malignitatis ordinem excedunt. Spumoſæ autem, foetidæ, nigræ, virulentæ, pituita viſcida dominante, aderunt. Enimuerò ſpumæ eleuatio ab humore viſcido, à ſpiritu craſſo, & alterante, calore, vel localiter percutiente excitatur, initio morbi virtute debili à calore externo fit, in ſtatu virtute robuſta à naturali, materiam crudam, & ſpirituoſam agitante. Per ſæpè etiam vrinæ pingues ſuperficie, prodeunt, vti pulli ius concretum, vel boum oculus, vel tela Aranea, colliquationem indicantes, quæ pinguedinis renum, Hepatis, cordis, modò carnis, venarum, arteriarumquè peſſima tela Aranea ſolidas partes carneas colliquari ſignificant: In principio hę ſunt lethales, virtute debili; in ſtatu virtute non ità infirma, ſpem ſalutis etiam non præbent. Corona aliquando nigra, & viridis eſt, non pinguedine, nec ſpuma, ſed ſubſtantia circulo obducta, & ab humido natiuo, vel ſanguinis, vel aliorum humorum ab excellenti calore colliquata. Pinguedini hæc aſſimilis eſt, nequaquam autem pinguedo, & male olens, ab inquilina caliditate accenſa, & maligna, nigret. In ardentibus malignis, & hecticis, hæc principio, augumento, & ſtatu cernitur: Quæ ſi virulenta, & nigra erit, propter virium iacturam; deſperata ſalus eſt; Secus in ſtatu virium cum robore. Inſuper implaciditas, inquietudo, faſtidium, inconſtantia, ſuſpirium, & cordis dolor, ad dexteram, vel læuam torquens, malignam putredinem hanc, vel illam partem crucians, depræhenditur, & hæc ſymptomata generica à ſpecie humoris maligni putreſcentis determinantur.

2. Specifica ſigna ab humoribus. l.de tuend. 4. 4.Aphoriſ.com. 77. De Vrinis pinguibus. De corona in Vrinis. Vide lib.prim.de putred.maligna. Varia ſymptomata. Implaciditas, inquietudo, faſtidium, ſuſpiriū cordis dolor.

Etenim hæc mediocriter praua corde, & vijs illis infeſta huiuſcemodi ſymptomata facit.

Signa ſpecierū. 4. Aphor.com.2 P. ad Glauconē.

Hinc quid ſpeciatim, & particulariter de ſpeciebus ratione proprię

Signa ſpecifica maligna à ſpecie humoris mali=gni putrteſcentis.

Sanguinis putreſcentis ſigna praua.

propriç naturæ ægrotantis, regionis, & aeris, loci, cordis, qualitatis, putredinis vehementis, & ſpeciei humoris liquet. Sanguinis dominium, bilis, pituitæ, melancholię,& ex habitu, temperie, præſenti, anteacta vita, ſymptomatibus, calore, ſiti, excrementis, læſis actionibus, puſtulis, delirio, vomitu, eryſipelate, inflammatione, pſora, cutaneis affectibus, lethargo, cataphora, alui fluore, & ſimilibus, facilè perſpicitur. In pituitoſis impropriè malignis, præter allata ſigna generica, quæ ſemper, & omnibus malignis putridis conueniũt, adduntur ſpecifica, & indiuidualia, nempé fumoſus, & acris calor; in melancholicis, minus fumoſus, at acrior; in bilioſis flammeus, fuliginoſus, mordax; multus in ſanguine, at minus flammeus, atquè mordax: hæc autem in collatione dicta ſunt, nam calor febris, ex humorum putredine ortæ mordax, noſtrum ſemper excellenter corrodit tactum: vrinæ, & pulſus naturam ſpecificam humoris putreſcentis maligni ſequuntur: quid bilis, melancholia, pituita, ſanguis, ichor, miſcella horam variet, toties eſt dictum.

Maligna, & praua ſigna pituitoſæ, & aliarũ ex calore.

Cur papulæ inter ſigna aſſidentia.

Inter aſsidétia, papulæ primò in toto, dorſo autem magis, oculis, vultu, & cuiuſcunq; coloris, magnitudinis, raritatis, crebritatis, ex putrida maligna ebullitione ſuccorum exortæ ſymptomaticè ab expultrice irritata effloreſcunt: vel medio modo demandatæ, vel criticè, natura vincente erunt; nec non etiam contagioſæ extãt, dùm per porros cutaneos ex maligna putredine ibi glutinoſa, & excedenti per habitum corporis diſſeminãtur. Amplius ſubcutanea cõtuſio, fractio, & liuor in dorſo intercutem, & carnem ſuccorum virulentorum, in habitu corporis congeſtione latitat, oculorum turbulentia, excretio per aluum, & vomitum modò aſsident, modó ſuperueniũt, modò neq; his febribus accedunt: ſæpè peticulæ, at non ſæpè contagioſæ vagantur.

De liuore, &c.

De animi deliquio, & artuum refrigeratione.

P. ad Glauc. 14.

Febres malignæ animi defectionem, & artuum refrigerationem ſecum interdum vehunt, ſuccis in profundum confluentibus, facultatemq; ſuffocantibus. Hinc artificioſa ſyndrome coniectatur generica; quę ſemper, & omnibus ſpeciebus cõuenit, deindè ſpecifica, quæ ſingulis ſpeciebus aptatur.

Cur ægri aliquando ſe bene habere dicant, & pulſum ferè naturalem habeant, & pereant.

At qui æger medico, ſe bene habere aliquando videtur ex ipſius relatu, pulſu non omninò imbecilli, & inæquali, vrinis pænitus crudis, calore non ſummè acri, ſymptomatibus, vigilia, delirio, vomitu, & alui fluore.

Breui attamen tempore extremorum frigiditas ægrum corripit, inertia totius corporis occupat, & ad ſomnum inclinatio, ſenſim, ac ſenſim grauat: Ipſe tamen æger, ſe citò è lectò deſilire velle, atq; ſe optimè gerere fatetur.

De quibuſdam exemplis putridā febrem malignam manifeſtantibus: 1591. Venetijs huiuſcemodi exempla pauca, alijs etiam temporibus contingère. Quid ad hæc? nimirum non hectica febre; ſed tunc putrida miſcella ſanguinis, & pituitæ æger laborat, adeòut ſummè intenſa, & extenſa, ſordidā humiditas excellenti putredini aſſociata, natiuum cordis calorem obruat, & paulatim nulla ferè violentia extinguat: frigiditatem extremorum afferat, pulſuſq; molles, debiles, crebros, non multum veloces, at inæquales: dein hic æger ſummo ardore priuatur, vrinæ miſcella quadam naturales colorantur, ac fallax ſuſpenſio, & reſidentia potius humoris crudi, & incōcocti cōſpicitur, in corporibus craſſis, & pinguibus. Demum, quis obijciet hæc potius à manifeſtè frigida, & humida, ſed ferè venenata ſubſtantia prodire; ceù de aura illa à pede elata, & Carbunculo Pliniano: ſed dicendum quomodo concoctæ vrinæ apparent, ſi malignitas putrida cordis calorem, & ſpiritus vitales extinctione laceſſit; quomodo pulſus, vrinæ, & reliqua ſigna naturalia? An coniectandum, hæc non exactè ſymetriam naturalem obtinere, ſed ità exiguè, & ſenſim calorem, & robur decedere, vt vix vlla nota vrinis, & pulſibus eniteat, veluti lucernæ, quæ nimia humiditate extinguuntur, & in humido aere Auſtro, pluuioſoque tempore, flammam debilem emittunt ob craſſitudinem, atque reſiſtentiam aeris, & in elychnio eſcharam quandam pariunt; deinde ſæpè hæmitriteus malignus inſurgit, qui cum febre continua, & intermittente cernitur, quæ dum cum frigore apparet, putant Medici, aliam continuam non eſſe, & intermittere abſolutè, licet alia leuis, & placida ſit febris, at maligna, & continua, & vrinæ illa coctio, eſt alimenti, non materiæ morbificæ, quia ſymptomata alia non miteſcunt; nec inquietudo, vigiliæ, anxietas, pulſus, imbecillitas, & caloris acredo, ſuſpiriaq; deſunt: præterea dum hi quidem aiunt, ſe nihil mali habere, hoc contingit, quia latenti maligna putrida febre ſenſim labuntur, & hæmitriteo prædicto; quæ medicos fallent in eos ignominiæ ſubiciunt.

Maligna 1591. Venetiis conſtitutio.

Not.

Dub.

Reſponſio.

Dub.

Sol.

De vrinis, & pulſu diſceptatio in feb. malignis.

Quomodo videantur ferè naturales.

Error ob hæmitriteum.

2. coctio alimenti, & materiæ morbificæ in vrinis, & excrementis.

Idcircò

Not. nè Medici aberrent.

Idcircò accuratè Medici inſpiciant, conſtitutionem vagantem, & huiuſmodi febres, ne pulſibus, & vrinis decipiantur, quæ quidem non naturales ſunt, nec ipſæ concoctæ ob materiam morbificam. Ex lipyrijs hactenus hæc conuenire videntur; aut mixtam febrem à Fernelio enarratam repręſentant, in qua ignis lentus, macies, fætidus halitus, frequens animi languor, defectio, ſudor frigidus, ingens carnis faſtidium, meraci ſumma, atquè intenſa apperentia vſq; ad tertiũ gradum malignitatem indicant. Inuadit aliquando etiam febris hæc impropriè maligna relicto typo, veluti tertiano, quæ crebrò ſummam virium imbecillitatem, expultricis à putredine adnotat; immò eo tempore ægri manuum, & pedum tepore correpti, febrili calore minus exardeſcunt, angore tantùm cruciantur: dicit Auenzoar inſuper in febre biliosa permixta, bile vitellina, aut æruginoſa, aut praſſina impropriè maligna, maior pars ægrotantium oppetit, inquietudo multa, cum ſiti valida, & forti inſania, phrenitis, per lectum cõuolutio, vigilia, durus pulſus, paruus, & diuerſus, peſſima, deceptoriaq; ſigna ſunt, à quibus ſi ęgri euadunt, longum id poſt tempus contingit. Vrina ad nigredinem, vel viriditatem vergit: ſi cum hypoſtaſi nigra in fundo, citò, maiore coctricis infirmitate æger occubat, ſi in medio, haud ità properè: Si in die critico abſq; hypoſtaſi nigra melior, & ſalutis ſpem, validæ expultrice prænunciat. Quo, vel nigra, vel viridis ſublimior hypoſtaſis, eò velocior mors imminet; Verùm de hiſ in problematicis dilucidationibus in Auenzoar.

Obſeruatio. Circa quandam ſpeciem feb. malignæ.
Cur typum febris malignæ relinquat, & quando.
Auenz. l. 3. trac. p. cap. 7.
Ex. Auenz.
Cur in medio.
Cur.

Venæ cauæ, meſeræi, aut Pancreatis inflammatio febres has interdum concomitatur, quæ interno incendio, externo torpore, pulſibus arteriarum exiguis, creberrimis, ac perinde oppreſsis, extremorum frigore, ſiti aſpera, facie decolori, rubente, & toto ſubrubido corpore, præcordijs duris, reuulſiſquè fæcibus ſanie admixtis, tumore, dolore, & diſtenſione in dextro Hypochondrio, propter iecoris ſitũ, eiuſq; palpitationem in longitudine ad ilia vſq; perueniente, innoteſcit. Suadet Gal. adhuc acutis in morbis, diſtillationem ſanguinis repentinam æſtate, autumnoq; robur, ſummam, & in venis inflammationem ſignificare. Item poſtridie vrinam tenuem.
" Alibi malignæ, ac maleficæ bilioſæ excretiones inquietudiné,
" & membrorum iactationem faciunt, neque Hypochondriorum ardorem extinguunt, ſed excitant.

Sig. inflammationis venarum.
Aret l. 2. cap. 8.
Celſ. l. 3. cap. 10.
5. De loc. affect. vlt. Fernel. l. de part. mor. 7.
4. Acut. 63.
Aret. loc. cit. c. 9.
3. Acut. 14.

Renes

Signa inflammationis renum.

Renes aliquando phlegmone correptos vnà cum hac ſpecie febris putridę impropriè malignæ, dolor, calor, ſumma illarum partium extenſio, vrina rubea, biliosa, purulenta aliquando tandem ſtillatim ſupprę̃ſſa, oſtendunt. Quòd ſi acre, mordaxquè lotium eſt, præcordia frigent, tremunt, conuelluntur, diſtenduntur, & replentur, arteriarum motus initio ſegnes, rariq; ſentiuntur: ſi malum amplius vrgeat, parui, crebri fiunt, turbulentiq; ſomni inordinati tenues, dolore vexati apparent, de repentè ægri ſomno, perindè, ac ſi quis pupugerit, proſiliunt. Poſtea in ſoporem, tanquam laſſitudine oppreſſi, delabuntur: Mentis alienatio non ità magna eſt, ſed nugantur, & facies liuet.

Signa inflammat. veſicæ.

Veſicæ itidem inflammatæ dolore, calore, cruciatibus, diſtenſione, vrinæ ſuppræſſione, abdominis tumore, dolore acuto totum ventrem graſſante offenduntur. Veſica turgente, decima die latens, ſudor exit, pituitàq; prior, bilis poſterior euomitur. Vniuerſum corpus friget, ſed pedes vehementius: ſi malum vigoreſcit, febres ſingultuoſæ homines corripiunt, arteriæ, inordinatis, frequentibus, ac puſillis motibus altercantur, rubidi facie ſitiunt, animo ancipites, mente inconſtantes ſunt, ſanguinem flauum, & tenuem emingunt. Vtilis etiam eſt cognitio, an febris incipiens ſubmiſſim, an ſecus, & quomodo ſub iudicio creſcat. Nimirum ſi indicia maximæ copiæ humoris, & craſſi ex victu, conſuedine, pulſu, habitu carnoſo, colore ſubalbido, ſplenis tumore, iecoris obſtructione aderunt, facilè eueniet, vt ſubmiſſim incipiat, exindequè ſub iudicio acrius continuo exacerbetur. Verù ſi humor exiguus, & tenuis viſcera interna fatiget color, habitus corporis florens, vitaquè moderata ſit. Exemplo initio floret, ponè ſemper miteſcet, pulſuſq; haud ità plenus feriet, vrinę nequaquam valdè craſſeſcunt, nequè excrementa exuberant. Tertiò inditia oriuntur leniter febris incipientis, quis dirior exindè, & vſq; ad iudicium augetur: at ſub iudicio iterum leuiter blanda, fitq; minimæ copiæ, tenuiſquè ſubſtantiæ illa conſpicientur indicia: Verùmtamen non ità tenuis, ac exigua, vt in ſecunda, in dies verò ghiſcit. Atquì ob tenuitatem, & exiguam molem, porrorum patefactionem, minimamq; obſtructionem, rurſum, febris decreſcit. Pulſus medius, vrinæ minimè craſſæ, tenueſq; oſtenduntur: Omnia deniq; recrementa mediocritatem inter primam, & ſecundam

Aet. l. 3. cap. 2. pr. Epid. 3. 20. Declaratio.

Cur ſubmiſſa in die exacerbetur & ex oppoſito.

Et de ſymptomatibus, quæ quaſdam malignas ſpecies febris putridæ ſignificant.

cundam

cundam ſpeciem mediant.

De ſignis humoris Turgentis.

CAP. VI.

TVRGENTEM vtiq; humorem, perturbatio magna inquietudo, iactatio, anxietas, dolor vagus, qualitas mutata, citò, modò hac, modò illa parte inſilieus, promit. Nam turgête materia, cerebri puthemata, aut pulmonis, aut cordis titillatione, humoriſq; calidi, & tenuis motu affligunt, dein vomitio, nauſeaquê, & aluus erumpit, vt quaſi eodem tempore incerta, & anceps prædictio loci affecti, propter mutationem, & velocitatem ſucci ſit, de quo iàm firmato, ratio alia, & certior apparet. *Humoris turgentis ſigna.*

Signa Lipyriæ, & hæpialæ ex iam proprijs in capitibus dictis, perindè etiam an vagentur, an endimiæ, an ſporadicæ ex aeris conſtitutione, victu, erratis, contagio, & ſimilibus dignoſcitur; parotides, bubones, & anthraces cernuntur. A votis dominantis humoris, à ſanguine, ruborem, dolorem, pulſum, cum calore magnitudinem acquirunt; à bile flauitiem, & caloris acredinem, acutiorem dolorem, & ſuperficie tenus, à melancholia duritiem, à pituita foncam, & ferè indolentiam accipiunt. *Signa lipyriæ & hæpialæ.* *Signa parotidum Anthracis, bubonis maligni.*

Quædam

Quædam ſymptomata examinantur, an, quando, & quomodo ad febrium impropriè malignarum putridarum ſigna pertineant.

CAP. VII.

Primum exemplum ægri.

SI febricitantem inquietum, implacidum viderimus, vel papulis quouis colore refertű, vel ſinè his, vrinis ſubiugalibus, linguæ nigredine, & ſcabritie, ſiti, externarum partium tepore, rigore, mœrore, & triſtitia ob ſpiritus vitales, tetros, & imbecilles, manuű tremore propter auram venenoſam petentem neruos, pulſu imbecilli parum reſiſtente, & frequente: itidem ſi inuiſerimus oculorum colore vitioſè lucido, lumine moleq; ægrum deſtitutum cum voce rauca, & clangoſa, terribili aſpectu, oſſium, totiuſq; corporis confractione, laſſitudine, ac pondere, abſq; manifeſta cauſa, ſed propter febris, & putredinis vehementiam, cum aurium ſibilo, faucium inflammatione, ob vapores acres à maligne putreſcentibus ſuccis copioſè irruentes, propter malignos habitus ſincipiti, à grauiſſimo dolore vexatű. Tertiò ſi demum offendimus ęgrotantem humeſcentem, ſudore frigido, animi deliquio, palpitatione, vigilijs, phrenitide, appetitus deiectione, bubone, carbunculis, contagio, idq; genus alia, aut his omnibus, aut pluribus, aut paucis horű conflictatum, præſertim inter morbi initia (dum benignis alijs acutis febribus, vigore, vt plurimum inſultare hæc ſoleant, quod maximè indagandum eſt) conſtanter, ægros hos impropriè, aut propriè maligna febre detentos eſſe, aſſerere debemus. Et ſi collecta hæc accidentia ad tertiű gradum, quartumuè noxæ, & intenſionis ferè accedunt, quæ ſolis his febribus malignis contingunt, quæ Antidotis, Bezaarticiſq; indigent, præſertim ſi talia (licet febris mitis videatur) primis diebus illicò fiant: dubio omni procul, implaciditas, inquietudo, anxietas, faſtidium, & vomitus à tenuibus, ſeroſis, craſſis, viſcidiſq; ſuccis putreſcentibus, nec non vaporibus acribus, putridis, vel virulentis, ad ſtomachi os, vel eius tunicas, ſpatia inuadentibus, efficiantur: Cor, iecur venas occupant, vel ad cutaneas partes titillationé, impe-

P. ſimpl. med. cap. 3.

Vbi

Quomodo cognoſcatur an quis febre maligna detineatur.

Horum ſimptomatum cauſa.

impetumquè concitant: virium imbecillitate, ſi æger inquietatur. Agnoſcitur inquietudo, ſi nudos æger pedes pauxillum callidos habeat, manus, collum, crura inæquabiliter (absquè copia ciborum grauante) diſpergat: papulæ, peticulæ, exanthemata abſquè tumore, morſibus culicum ſimiles, cutem inficiant, quaſi noua fœdatio, & coloris cutis (non autem aſperitas) mutatio) rubræ, nigræ, violaceæ immediatè à ſucco tenuiori putreſcente, & etiam iam putrefacti reliquijs aliquando, ſymptomaticè principio, & augumento, & criticè vigore (concoctis ſuccis) expelluntur:

4. Acut. 43. 8. de comp. local. p. 2. 3. & 4. 3. Acut. 14. P. Progn. 16.

Papulæ à quibus oriantur, & cur.

De earum cauſis an ab humore vel vapore fiãt.

Etenim à calefacta tenuiori, & ichoroſiori, fluida ſegregata portione, aut ſolumodo antecedenti humore, originem ſibi vendicant. Rubræ enim non à iàm putreſcente (ni pænitus pituitoſus ſanguis abundans, & putreſcens, rubedinem nactus fuerit, vt Hippocrates, & Galenus de pleuritide præcipiunt) eoq; minus à puris corrupto, ſed à tenuiori ſanguine ſcatent. Colorem iàm viuum propter putredinem liquerunt: reliquæ inſuper, coloribus ſimilibus efformatæ referentes bilem, pituitam, melancholiam, ichores ſimplices putreſcentes, putrefactos, feruidos, antecedentes, rarò, aut nunquam, efflorеſcunt. Nimirum hi per aluum, veſicam, vterum, ſeù hæmorrhoides, nares, & regionem poſt aures excernuntur.

Actua lib. 22 meth. cap. vlt. & lib. p. cap. 32.

Natura pondus per varia loca, non autem per ſolam cutim, & ſemper expellere tentat. Si ſenſim, à liquore fluctuante, humorequé fluendo, criticè, aut ſymptomaticé oriuntur, nunquamquè exhalationem meminit Galenus, ſi eryſipelata, leucæ, alijqué cutanei affectus, à ſuccis abſqué magnitudine acuta fiunt, cur non etiam maculæ? Quanam re non ab humoribus, ſed tantùm exhalationibus? Arabum, Græcorumqué teſtimonio, principijs febrium non ſimpliciarum, atqui à prauis circa totum corpus humoribus, vibices culicum morſibus ſimiles egerminant.

Peticulæ an ab humore, vel vapore exhalatione ne fiant.

In malignis autem, & peſtilentibus exulceratæ, ad carbunculorum ſpeciem accedunt. Omnia inquam multitudinis corrupti, & humoris rodentis, ſigna ſunt: Verùm alibi inquit Aetius, dum vniuerſum corpus vitioſis

Aet. tract. 11. ſerm. pri. cap. 129.

Titrat. 3. ſerm. 5. cap. 10.

De figura nume- ro, & colore pa- pularum.

humoribus repletur, idipſum, ex calore, & papularum eruptionibus circa cutem, atquè ex ipſa vrina cognoſcitur. In facie, omnium maligniſſimæ, deterioris autem multæ paucioribus, maiores minoribus, citò deliteſcentes per diù ſiſtentibus, feruentes, pruritus inducentibus. Quæ papulæ aluo ſuppreſſæ, aut moderatas egeſtiones facienti ſuccedunt, bonæ: quæ fluenti aluo, malæ.

Has aliquando etiam ſine febre aduenire quotidiè obſeruatum eſt, & à quartana detentum exiguis papulis frequentiſſimis nigris toto corpore floruiſſe, & mulierem etiam retentis menſibus, & puerum primis diebus febre correptum, Deniq; per macularum expulſionem citra tumorem, & cutis eleuationem leuatum eſſe, & etiam alterum à tertiana intermittente: nam ſępè ſæpius in mulieribus, & corporibus melancholico ſanguine refertis, maculæ hæ pullulant: ſed triangulares hæ frequentant; Aliæ demùm benignas febres, aliæ propriè, & impropriè malignas, aliæquè peſtilentes ſectantur.

P. Epid. 20.

De carbunculis, & bubonibus.

De benignioribus Galenus 2. Epid. de malignis, primo Epid. & 5. Meth. loquitur. Bubones, carbunculi benigni, aliquando impropriè, maligni, aliquando peſtilentes endimij, vulgares, ſporadici, contagioſi, non contagioſi, alijq; Venerei apparent.

De Vrinis

6. Epid. 5. 14.

Vrinæ ſubiugales à Gal. & Hipp. ob materiam viſcidam craſſam, à calore alieno, aut putrido, à corruptis vermibus, menſium ſuppreſſione, ſanguinis hę morriodalis, renum, veſicæquè malis, quandoquè agitantur.

Serm. 5. cap. 44.

Ex Aetio graue olentes vrinæ craſſæ, & nigræ acutis, & malignis morbis, periculum minantur.

L. prim. cap. 14.

Ex Actuario poſt denſum, & conturbatum lotium, conuulſus quidam expirauit.

Deſiti nigredine & aſperitate lin guæ, & cauſis horum ſympt.

Nigredo, aſperitas, ſitiſquè linguæ, ab halitibus exuſtis, propter acrem humorem ſalſum, calidum ventriculum, aut pulmonem frangit, & externus tepor ob intro acceſſitum calorem à magna inflammatione, ſuccorum abundantia, virium languore, vitioſa putredine, prohibito tranſpiratu, fit:

De rigore.

rigor ſummus, & ſymptomaticus à ſucco, & habitu impetuosè per ſenſibilia cutanea oritur: Benignus aut impropriè, & propria malignus, acredine caloris à ſpecie bilioſi ſucci, melancholici,

lici, & pituitoſi, calida, & ſicca ægri temperatura, habitu *De ſiti.*
ſimili laceſsit, ſitis ab excellenti humoris feruore, interna partium ſiccitate, ex arterijs, veniſq; in ſplene feruefactis, & areſcentibus, angit: nam perindè affectę à ventriculo ſugunt, ſenſumq; ſuctionis, & humidi defectus imprimunt. Quamobrem ſplen vena quadam à ſtomacho ad ipſum protēſa, aquoſitates, potiones, liquidoſq; humores, nimio arteriarum motu, & humectatione egentium attrahit, exemplo aquam ſæpè bibentium, qui ſplenici intumeſcunt, & illicò torminibus cruciantur. Sanè lien aquam prolectat, eanq; per veſicam, & aluum excernit, & iterum in uentriculum ſuperabundantē, vel incauitatem abdominis trudit. Pulſus inualidus, & ſyſtole magis conflictatus, à mediocriter vitioſa putredine in corde, à maximaq; fuliginum copia pulſificam attractrice, & expultrice conflatam (non autem, vt quidam Galeno aduerſantes eam ſtatuunt, è naturali, & animali formatam) impediente eam, & ſpiritus, & natiuum calorem ſuffocante, exigua frequentia, maior attamen dilatatio, & diaſtolis, ac in hecticis, & ſanitatis tempore ab acuto euentationis, & refrigerationis vſu percipitur, quæ à copioſa caliditate, & putredinoſa vaporum, & exhalationū producitur. Ab his itidē frequens reſpiratio, pluribus, & breuioribus vicibus magnitudinem rependit.

Hipp. l. de morb. tex. 5.
De pulſibus.
6. de vſu part. cap. 18.
7. de vſu part. cap. 5.
6 de loc. affect. vlt.
De reſpiratione.

Oculi caui ſqualore obſiti, à ſpiritibus luminoſi exiguitate, & imbecillitate decoloreſcunt: Inde prauus color, & ſplendor aduentitius à nimia copia, ſubtilium, & putrium vaporū à tenebroſis, aut corruptis exiguis ſpiritibus animalibus, aere, aut externo ſimili excitatur. Oculi maximè firmiſſam totius corporis, & animæ affectus notitiam efficiunt. Oſſa confracta, laſſitudo, vniuerſiq; pondus interinitia (vigilia, inedia ſudoribus, & fluoribus omiſſis) altis in ſedibus, externiſq; muſculis, ſuccorum vbertatem, aut malitiam patefaciunt, motricem caloris natiui impeditam, influentiſq; languorem: frigidus ſudor, caloris extinctionem, & humorum frigiditatem præſefert. Appetitus deiectio, deperditam facultatem, & ſuccos prauos arguit. Animi deliquium, palpitatio, ſomnus profundus, immodica vigilia phrenitis, & huiuſcemodi benignis acutis, & chronicis, non autem perpetuò malignis adhærere ſueſcunt. Qua de re ſat ſit, rarò febres has ſectari, earunquè ſigna certiſsima nequaquam hæc eſſe: perindè

De oculorum colore.
6. Epid. 4. 28.
P. progn. 10. 11.
P. ad loc. affect.
7. 4. de loc. aff.
2. P. ad Glauc. 2.
De laſſitudinibus.
2. 3 4. de tuen. valet.
De appetitus deiectione.

quidam rudi minerua, inartificioſaq; ſyndrome decipitur, dum huiuſcemodi inter pathognomonica recenſet; cum tantummodo aſſidentia, aut ſuperuenientia ſint.

De ſignis ſecundi generis impropriè malignarum febrium putridarum ex ingenti præcipui viſceris phlegmone.

CAP. VIII.

Nota magnæ arteriæ phlegmonis.
Aret.l.2.cap.8.

ARTERIAE magnæ vehemens inflāmatio, motu, & dolore circa cor, ariditate, macie, tumultuoſo ſomno, alui exigua excretione, lotio acri, mordaci, ſegnitie, corpore, mortis conſtantia, Autumno iuuenes, quibus mala viuendi ratio, laboreſq; tenuē corporis habitū cōpararūt, infeſtāt. (ſemper tamen præter hæc enarratā ſigna generica maligna putridæ febris aderunt obſeruanda: nam ſigna generis ſunt in ſpecie, ſicuti animal in homine; at medicus generica primò, deindè ſpecifica, & indiuidualia agnoſcere, & perſpicere debet; nè vt multi faciunt, confusè ſigna dignoſcant, & curam inſtituant, ſæpè quidem acutæ febris ſigna putant eſſe malignæ) Decimo hi quarto die plerunq; oppetunt: quibus morbus diutius trahitur, duplo longiori tempore occubant? Quicunq; autē puſillam ab initio phlegmonem, aut magnam paulatim ſe remittentem, euehunt, mortem inquam euadunt, atqui morbo nondum liberantur: Nimirùm ſi frigidam quamplurimam affatim hauriant, breui vtriq; interuallo moleſtia laxantur, at ipſis ponè ſitis accenditur, rurſunq; vberrimè aquam ingurgitant: extrema frigida maximæ inflammationis nobilis mēbri inditia, non autem nigredo, liuorue perſeuerans, vt potè in exactè malignis: extremorum autem algor ſufficit: valida nanq; phlegmone, ſanguinem, ſpirituſq; præcipuè inuehit: eò magis cum vna etiam in corde putredo media copioſorum, & humidorum latè luxuriet: tunc frigiditas, mitiſq; tepor totum per vniuerſum graſſatur, ſicuti in bilioſis, temperie, & habitu, minor frigiditas, at maior acredo, & mordax, ità perſentitur, circa thoracem verò calor in his acer primò, diùq; etiam mordet. In illis quidem blandus, fumoſus, & longo tempore manui admotæ,

2.Acut.44.45.

admotæ, ſe ſe offert. Iecore apprimè inflammato, dextrum Hipochondrium grauitat, dolor ipſum compeſcit, atq; ad iugulum extendit. Exigua tuſſis, linguæ color, primò ruber, ponè niger, ingens cibi faſtidium, ſitis inexhauſta, vomitus, tùm ſinceræ, tùm vitellinæ, & æruginoſæ bilis fit. Aluus quoquè, (ni imbecillitas contingat) aſtringatur. tuncq; ſunt acutæ febres, ardentes, extrema frigida, ſegnitieſq; totius corporis; ſima deinde iecoris læſa, acerbior inappetentia, nauſea, vomitus bilioſus, & ſitis, magis, (quàm gebbam offenſa) excruciat; & hæc inter ſpirandum fremit, ſiccamq; tuſſim, vt dolor ad partis dextræ iugulum pertingat, magis proritat. Horror, ſingultus, neruorum communicatione, ipſos interimit.

Notæ iecoris inflammati.
5. de loc. aff. 7.
5. Aph. 58.
7. Aphor. 17.
Fernel. l. 6. de morb. 4.
Humorum ſigna

Bilis autem notæ, ſanguinis, pituitæ, aut melancholiæ inflammationem gignentis, à totius corporis habitu, victu, excrementis, vrina, pulſu, calore, & mutatis qualitatibus excedentibus patebunt. Vrina ſemper ſalſa ſicuti etiam ſudor, ſalſior tunc percipitur, dulciſſima, & leuiſſima ſanguinis ad corpus nutriendam portione aſſumpta.

2. Probl. 3.

Ventriculum phlegmone inſigni grauatum, dolor, tenſio, calor circa regionem illam, ſitis, inappetentia, cruditates, animi deliquia, ſyncopes, febris acuta, delirium, conuulſio, morſus ventriculi, corporis magna iactatio, inquietudo, aſſidua ingeſtorum vomitio, & deiectio, (niſi cum fortè eius oſculum, aùt pylonis obſidetur) manifeſtant: His quippè coarctatis, nihil elabitur. Summa ab hepatis inflammatione, lobi, quo ventriculus obtegitur, (licet interdum Medicos experimentatiſſimos fallat) vehementia, atq; ſymptòmatum pernitie, ſolummodo diſterminatur. Perſępè in ventriculum omnium ſæuiſſimæ inflammationes offendunt: hæc affectionem, affectamq; ſupernam ſedem, appetitui deſtinatam, & neruoſiorem, infernam coctioni potius dicatam, & carnoſiorem, minuſq; ſenſu præditam, internam tunicam, vel externam afficiunt. Illæ cibariorum attractionem, retentionem, chyliq; coctionem grauiorem contactu habent; hæc retentionem, chyli expulſionem, febris obliquis, & circulantibus externè tangendo, dolorem, & difficultatem in reſpiratione præbent. Calidis ab humoribus, cuncta acerbiora, calidiora, à frigidis minùs acria, mole autem, & grauitate intenſiora deprehenduntur. Colore plumbeo faciei, huiuſcemodi dominium pituitoſi humoris patefit.

Phlegmonis ventriculi notæ.

Cordis inflammati ſigna.

Atqui cordis valida inflammatio dolore, anxietate, ardore ingenti, ſiti, pulſatione, ſiccaquè tuſſi acriter ſtimulante, innoteſcit.

Vteri inflammati indicia.

Vteri inflammatio propter plurimas, maximaſquè ipſius venas, ob purgamenta ſuppreſſa, præter ſigna inflammationum, vaporum calentium, vi in caput ſubmiſſa, per arterias in ſyncipút diſcurrentes, panditur. Quamobrē ſyncipites, oculorū dolore, coxæ, lūbi, imi ventris vſq; ad clauiculas propter ligaméta vehemēti rubore, calore vehementer deurente, hypochondriorum enixu, & tenſione, ſtercoris, & vrinæ impedita excretione, prout antica, vel poſtca pars veſicæ, aut recto inteſtino aſſociata, torquetur; ceruix, ſeù fundus, pulſibus, modò paruis, inflammationis principio crebris, quandoquè propter febris vehementiam erranter vibrantibus, cardialgia, linguæ nigrore, ſingultu, & extremorum tepore, occupatur. Paulus ſigna omnia copioſè enarrat. Philiniq; vxoris exemplum omnia commonſtrat, quam. 14. à partu die ignis cum rigore inuaſit, huic cor primum dolebat per Hypochondriū dextrum, muliebrium dolores, purgatio deſita eſt, inſomnis, extremitates frigidæ, ſiticuloſa, vrinæ tenues, decolores, delira deſipuit conuulſionibus 11. vrinam multam, craſſam, albam, qualis eſt, quę in matellis ſubſidet, craſſitudo aſſimilis iumentorum vrinis. 14. palpitationes, totum corpus dolebat, multum loquebatur, breui rurſus deſipuit, circa. 17. obmuteſcebat, obijt 20.

L. 3. cap. 64. & 3. Epid. 3. 21. Exemplum inflammationis malignæ vteri. Philini vxoris exemplum.

Huic erat vterus inflammatus, & perpaucæ admodum modicè à partu infeſtantur, quæ in extremum mortis diſcrimen non veniant, & vteri inflammatione non corripiantur. Hæc mulier phlegmone, extremorum frigiditatem, non liuorem perpeſſa eſt: Nimirum ob putredinem mediocriter vitiatam, & in toto, & in corde palpitatione, & cordis dolore inuadebatur, rigor, acuta febris, ſitis, bilioſus affluxus, delirium, vigiliæ, inditia abundantis ſunt bilis; at conuulſiones, palpitationes, & ſimiles vrinæ iumentorum, crudi humoris ea ſunt, & craſſi ſigna. Proindè morbi peſſimi vtriſquè ſuccis cōmemorantur: Extremæ partes frigidæ, febre vehementiſſimā, pernitioſiſſimam portendunt. Eadem monet Epicratis, & Dromeadai vxor, quæ filiam erat enixa, poſtridié rigor cæpit, febris acuta, faſtidioſa, horrens, implacida, primò citia Hypochondrium laborauit, inſomnis, ſpiritus rarus magnus, ſtatim

Gal. in Com.

Com. loc. cit. 28. 2. Exemplum vxoris Epicratis, Dromeadai. 7. Epid. 3. 22.

„ tim reuulſus, vrinæ craſſæ, albæ, turbidæ, tertio die hypochō-
„ drij dolor, faſtidioſa, ſudor vndiqué frigidus, è veſtigio calor
„ illi redit; lingua arida; ſitibunda; quarto, vrinæ paucæ, tenues,
„ oleoſæ, quinto faſtidioſa, ſitibunda, vrina eadem ſexto ſuper
„ riguit, citò percaluit, toto corpore ſudauit, extrema membra
„ frigida, delirauit, ſpiritus magnus, rarus: paulò poſt conuul-
„ ſiones à capite cęperunt, ſubitò obijt. Demùm Lariſſæ Caluo, *3. Epid. 3. 76. 3. Exemp. Calui Lariſſæ.*
dextrum femur doluit repenté, & nihil de his, quæ offereban-
tur, iuuabat; prima die febris acuta ardens paulatim, nequè
commitabantur dolores, altera die femoris remiſſi ſunt dolo-
res, febris verò increuit; implacidior erat, non dormiebat, ex-
tremæ partes frigidæ multa vrina, nequé ea bona reddebatur:
Tertio femur deſijt dolore, mentis alienatio, & turbatio ſe- *Notandum.*
quuta eſt, multùmq; ſe ſe iactauit: (magnam cerebri phleg-
monem) tùm frigiditas, tùm mentis alienatio perpetua, & ve-
hemens oſtendit.

De ſignis tertii generis putridarum impropriè malignarum febrium à à vehementiſsimis ſymptomatis, contingenter ſuperuenientibus.

CAP. VIIII.

SIGNIS abuſiué malignæ intemperiei, putredinis, & humorum omiſsis, circa accidentia valdé ſæua ad tertium gradum vires frangentia, ſermo verſabitur: Hæc prima, *L. Phyſ. cap. 82.* ſecunda, tertia, quarta etiam die ex Ariſtotele, propria proprium, communia commune, & ſtabilia, ſtabile manifeſtant. Quę autem aduenjunt, diſcedunt, & deficiunt, perpetuò rem ſectantia minimè ſunt; Imò vni quidem ſignorum, ſtultum eſt, fidem adhibere, pluribus in vnum collectis, magis credendum eſt: ægri duodecimi exemplum, huic generi aptiſsimum videtur. Acuta febre, & ſymptomatibus intollerabilibus, vexati. *P. de criſ. 6. P. Epid. 3. tex. com. 29.*

Caleſcens cænauit, & potauit largius, vomuit cuncta noc- *Exemplum ægri 12.*
„ te febris acuta, hypochondrij dextri dolor, ſub mollis, in
„ partibus externis inflammatio, noctem moleſtè tranſegit, vri-
„ næ primò rubræ, craſſæ, depoſitæ non conſidebant, lingua

peraridɑ,

perarida, non valdè erat ſitibundus, quarta die febris acuta, vndiquè eũ affligebant dolores, quinto minxit læue, oleoſum, multum: febris acuta; ſexto veſperi multùm delirauit, nec nocte dormiuit, ſeptimo multũ loquebatur, ſibi imperare nõ potuit, aluus irritamento liquida, turbida cum lumbricis excreuit, noctem ſimiliter laborioſam habuit, manè riguit, febris acuta, ſudauit multúm, febre carere viſus eſt, non multùm dormiuit, à ſomno frixit, ſputatio, veſperi multùm delirauit die nono ſomnum non cæpit; decimò crura doluerunt, omnia exacerbata ſunt; delirauit, vndecima defunctus eſt.

Hunc ægrum etiam die nona maligna phrenitide, & febre, frigiditate, et tepore correptum fuiſſe cognoſcimus. Antea doloribus, moleſtijs numero, & intenſione grauibus, vrinæ craſſæ, non ſubſidentes, & oleoſæ, inſtare mortem, & malignã febrem cum ſymptomatibus à bile, pituita, & vermibus, nos certiores faciebant. Vrinæ craſſæ, non validæ ſitis, pituitam præſeferrebant; lingua autem perarida, inflammatio, rigor, & biliosâ vomitio, bilem atteſtabantur.

3. Epid. 2 9.
Exẽplum ægrotæ mixa.

Mulieris hiſtoriam oſtendimus, quam in mendatium foro primum enixam cum dolore maſculũ corripuit ignis: initio ſtatim ſitibunda; cor illi dolebat; faſtidioſa; lingua arida (hæc adnotant primam ſymptomatum ſpeciem,) ventre turbato, tenuibus, paucisquè non dormiuit (Ecce ſuperuenientia adſcititiè ſymptomata maligna) altero die aliquantum riguit, febris acuta, modicus ſecundum caput, & frigidus ſudor: tertio cum dolore deiecit aluus, cruda, tenuia; ſeptimo ſuper riguit, febris acuta, ſitis ingens ſe iactauit, ſub veſperum per totum corpus ſudauit frigidum, extremæ partes algebant, nec calor redibat, (ſudare, ſed non toto corpore, multùm extremitates frigere, malignitatis eſt ſignum) octauo ſitibunda, comatoſa, faſtidioſa, vomuit bilioſa, pauca ſubflaua (duo alia accidẽtia, coma, & vomitus ſuper apparent) duodecimo vomuit multa nigra, foetida, ſingultus multus, ſitis laborioſa, (cum putredo magis increſceret, virtute infirma, magis praua, & virulenta euomit) tandem nigra, & foetida, & nouum adhuc cõtigit accidens, nempè ſingultus expultricis naturalis ventriculi à prauis illis humoribus lancinatæ conuulſio: (decima tertia nigra virulenta euomit, rigor, circa meridiem muta: Decimo quarto ſanguis è naribus, defuncta eſt.

Cur, & quando ſudor primus, et non toto corpore malignitatis ſignum ſit.
3 Epid. 3. 25.
3. Epid. 84.

Huic perpetuò venter lubricus erat, horrebat, annum æta-

tis circa decimum ſeptimum agens, febris ardens. Qui arbitratur excretiones inter initia, ſtatim ſemper ſalutares eſſe, hic, & alibi à Galeno, & Hippocrate recedunt; nam mulier hæc robuſta ætate, & robore ab ortu, ad decimum quartum producta eſt: Indè morbo augeſcente, ità ſymptomata inualebant. Alterum exemplum ſaluandis eſt: Clazomenius, ſurditate, dolore capitis, colli, lumbi, Hyppochondrij, contentione parua, lingua arida, deſipientia, labore, deiectionibus, parotidibus, vehementi coxarum dolore obſitus impriè maligné februit: Mulier etiam in littore decumbens, & Melidia iuxta ædem Iunonis, comate, faſtidio, horrore, malarum rubedine, delirio, ſomno pauco, deiectionibus tenuibus, biliofis mordacibus, admodum paucis, nigris, fœtidis vexabatur: ſed quid de Pythione? quid de Hermocrate aſſerendum? quinto die delirio, eruginoſo ſexto, & comatoſo vndecimo; perpetuo cibũ abhorrente, perpetuò ſurdo: Nam aliquando natura ob imbecillitatem, omninò à concoquendo abſtinet: tunc ægri, nec laborant, nec febricitant, niſi parum, quod exitioſiſſimum eſt ſignum: vndecimo coma cæpiſſet, ſalubrem tunc ſtatum recuperare nequijt: inſanabilia ea demonſtrarunt, frigora calidis, & ſiccis morbis ſuccedentia: lingua aduſta, vigilia, febris vehemens ſexto eruginoſa, perfuſio, excrementa alui combuſta, totam corpori affectionem igneam eſſe declarant. Accidit etiam, quod ſi qua ſuccorum craſſities in Hepate, eiuſq; venis, collecta eſſet, non ea in toto contineretur. Omitto in Dealcis horto decumbentem, capitis grauitate, dextro tempore dolente modico meri ſanguinis de ſiniſtra nare fluxu vrinis tenuibus, febre acuta, deiectionibus nigris, ſpumoſis, liuidis, grauè olẽtibus veterno, vrinis liuidis, ſubuiſcidis, vomitu virulentorũ, bilioſorũ, liene tumido, lingua arida, diſtorto oculo, vigilijs, vrinis turbatis, genu, tibiæ doloribus, ſudores circa clauiculã, & caput, partium extremarum frigore, potius imbecillitate correptum, quadrageſimo poſt recidiuas liberatum. Omitto etiam Philiſtam, quinto die raptum propter apprimè magnos, validoſq; affectus; acuitatem quidem morbi vomitus, vrinæ tenues, perlucidæ, ſuſpenſionem habentes paruam geniturӕ, aſſimilem; ipſius cerebri ſymptomata ſurditas cõuulſio, vehemens inſania, permonſtrarunt:

P. Epid. 3. 27. Exempl. ægri Clazomenii.

Loc. cit. tex. cõ. 30. 31. Exemp. ægræ Melidiæ, & alterius iuxta ædem Iunonis.

3. Epid. 1. 5. 6. vſq. ad 13. Exemp. ægri Pythionis. Hermocratis.

3. Epid. 1. 5.

3. Epid. p. vſq. ad 29.

3. Epid. p. 14. vſq. ad 29. Exemp. ægri in Dealcis horto.

3. Epid. com. 2. 1. Exemp. ægri Philiſtæ.

Gla. in com.

Porrò hunc ægrum febres à mediocriter vitiata putredine,

& ſymptomatibus adſcititiè ſuperuenientibus malignis occupabant. Atquì quid plura? Primo, & ſecundo libro non pauca his de rebus perſcrutati fuimus.

De ſignis quarti generis putridarum impropriè malignarum febrium propter maximam virium, abſolutamq; imbecillitatem.

CAP. X.

Exemplũ ægri. Nicodemi Abderæ. 3 in 3. Epid. 81. ægr. 10.

SVMMVS virium languor, caloris, & ſpirituum ſterilitatem, altius auidè extremè manifeſtat, pulſumquè valdè exiguum, facilè cadentem, inanem, & ferè vacuum inducit. Abderæ Nicodemũ ex Venere, & potũ corripuit ignis, initio faſtidioſus, cordis dolor, ſitis, lingua aduſta, vrinæ tenues, & nigræ, poſtridiè febris exacerbata eſt, horrebat faſtidioſus, non dormiuit,ållioſa vomuit, flaua; vrinæ ſimiles; tertio die ſunt cũcta relaxata, ſub ſolis occaſum rurſus grauius habuit; nox laborioſa; quarto rigor, febris multa; omnia dolebant; ſeptima dies lenis fuit; vigeſimo albam vrinam reddidit, quæ craſſa erat, ſed repoſita non ſubſidebat: multùm ſudauit, viſus eſt febri liber eſſe, veſpere redijt calor, ijdenq; dolores, horror, ſitis; aliquantulum delirauit: Vigeſima quarta multa vrina, & alba, multa ſubſidentia, ſudore, & toto corpore calido ſine febre iudicatus eſt: [liquidò hoc ægro cõpertum eſt, vires vſu Veneris exoluiſſe, & faſtidium, cordis dolorem, vrinaſq; nigras à mediocriter vitiata putredine, & in corde bilis, & pituitæ gigni:]

3. Epid. 3. 87. Exemplum ægri Adoleſcntis Melibææ.

Simili modo adoleſcens Melibϛæ, nimio potu, & Venere diù calfactus decubuit; horrebat; faſtidioſus, inſomnis: aluus prima die multa ſtercora reddidit cũ multa effuſione; ſequentibus diebus multa diluta, bilẽ referentia; vrinas tenues, paucas, decolores: ſpiritũ rarũ, & magnũ per interuallũ, Hypochondrij contẽtionẽ ſubmollẽ ex vtriſq; ob lõgã perpetuã cordis palpitationẽ, oleoſam vrinã minxit: decima delirauit modicè, modeſtus, & tacitus, cute arida, diſtenta, deiectionibus multis tenuibus, bilioſis, & pinguibus: decimo quarto deſipuit, cuncta exacerbata ſunt, multùm delirauit, vigeſima valdè inſaniuit, ſeſe iactauit, nullam vrinam reddidit, modicum potionis continebat, vigeſima quarta

obijt

obijt phrenitis. Paulatim hæc febris primò impropriè maligna ſubcreuit, deindè virium languoribus, etiam ſymptomata, & phrenitis ſuperuenere: Nihil ſitire, nec guſtare quidquam, ſymptoma ſanè malignum extinctà virtute erat in Turyanactis filia: neq; hinc eſt mirandum, vigeſimum quartum diem adoleſcentia, & robore ſuperſtitem fuiſſe: Atq; inditia maligna vni morbo aſſidere, alteri pathognomonicè, alteriq; ſuperuenire certum eſt. Vni nanq; vnum, & idem perſe ſolummodo, pluribus autem per accidens conuenit. Quinimò Galenus aſſerit, extremas partes frigidas, faſtidium, inſomnium, vrinas paucas, tenues, crudas, non ex ijs eſſe, quæ aſſidunt voluuloſis, cæterum ex illis, quæ malo ad malignum tendenti ſuperueniunt. Pulſum in his infirmum, exiguum, & paruum eſſe, patet, vrinaſq; crudas, extremorumq; frigiditatem; magiſq; corporis habitus, ætas, cauſæ prægreſſæ reſoluentes, ſicuti quamplura alia capite proprio ſupra enarrata manifeſtant genus hoc febrium.

3. Epid. 2. 3.

Ob.

Sol.

Exẽplũ filia Turyanactis.

3. Epid. 2. 6. Cur aſſidentia ſigna ſunt vnius morbi, & alterius pathognomonica, aut ſuperuenientia.

De ſignis Ephemerarum impropriè malignarum febrium, & ſpecierum earum.

CAP. XI.

PVTRIDARVM febrium omnium ſigna in Ephemeris deſiderantur, at magna corporis iactatio, pulſus æqualitas (celerior tamen Diaſtole, tardior ſyſtole) velocitas, & magnitudo reſpectiua aderit; virium, animique deliquiũ ſpiritibus ex tàm ingenti alteratione plurimis diſſipatis, atq; corruptis, paucioribus tamen in peſtilentibus, at pluribus, quàm in benignis exoritur. Calor totius mordax in collatione ad reliquas blandus, & mitis à Galeno appellatur; ſed excedens, multus, flammeus, igneus propter leuem ſubſtantiam, ac palea accenditur. In denſata cute, vigilijs, corporis habitu, arida, acrior poſtmodum fit: humoroſitas quædam cutis, non copioſus ſudor, ſpiritu, & calido aeris externi contactu incraſſatus irrorat. Vrinæ feré naturales, ſed coloratæ: quoniam (vt fatetur Auicennas) non in ea, vt ephemera, alterãtur, ſed eſt ſedimen concoctum, ad colorem humoris minimé pro-

De pulſibus.

De calore, Gal. 1. Glauc. 2. Steph. Athe. P. ad Glauc. c. 4.

De Vrinis.

Lib. 4. tract. 1. tom. 1. cap. 6.

penſum: alius enim eſt color vrinarum, permixtione ſucci, »
alius eſt qualitatũ, temperiei, ſpirituumq; præſertim intẽſione. »
Vrina, & pulſus boni ephemeram non malignam ſignant. »
Not. At ſecus non oportet, vt non ſit ephemera. Animaduertenda illa verba (non oportet, vt non ſit Ephemera) negatiuis affirmatiuam colligit: Non enim arguitur, pulſus bonus non eſt, proinde ephemera non viget; quinimò, arguit maligna febris ſæuit, in qua nec pulſus, nec vrina boni ſunt.

Act. lib. 3. 18. Hæc Actuarius confirmat: Multoties in Ephemera vrina tincta, & pulſus diuerſus, & debilis, & paruus exiſtit: nam omnibus in morbis, quibus vires dominantur, praua, & maligna, non aſpiciuntur. Ad hæc propter calorem intemperiei, & ſpirituum ad tertium culmen exuſtum, ſuſpirium, & cordis dolor angit. Hæc quidem Ephemerarum ſpeciebus, procatarcticis cauſis, magis, aut minus calefacientibus, aut exſiccantibus, ęgri natura, habitudine, conſtipatione leui, aut obſtructione variantur. *Quomodo Ephemera in putridã tranſit.* In putridam abire ſuſpicabitur, ſi diem pertranſit, & inæqualitas pulſuum, horror, vrinarumq; cruditas ſenſim ſuggeratur, ſtatuſq; non fiat ad tolerandum facilis, nec madore, aut ſudore ſiſtat. Reliqua ſpeciatim ſigna maximis ab inflammationibus pergrandibus pathematibus, aut ſummo virium languore, ſpontè refulgent, & protinus Epidemica, Endimia, ſporadica, & contagioſa: ſi æger vigilijs, excrementis billioſis, ſiti vexetur, habituq; ſicco conſtet aere, regione, & victu ſimili vtatur, quid ni in bilioſam febrẽ degeneret? Si patiens albus, vita otioſus, excrementa pituitoſa, vrinas crudas, & albas excreuerit, habitu craſſo, & ſomno preſſus, in quotidianam permutatur, ſin verò coloris plumbei mæſtitiæ, timoris, ſuſpirij particeps ſit, in melancholicam febrem tranſit? ſi plethora abundet, calore vegeto, temperie, & habitu ſanguineo, aere, regione, ante acta vita, facilè ſynocho detinebitur.

De

De ſignis hecticarum impropriè malignarum febrium, & ſpecierum genericis, & ſpecificis,

CAP. XII.

FEBRES hecticæ impropriæ malignæ æquales, & mites calore, & potentes mordacitate, macie, & ariditate, puſillæque ſunt: ſolidiſſima nanquè maximè ignita, vt aqua fumo, & lapis aqua ardentior, humoribus, atq; ſpiritibus magis vrunt. Siccatibus hectici facilè infirmantur; aridum enim, & ſiccum non facilè mobile corpus hi habent: Deinde pulſus, exiguitas, imbecillitas, durities, æqualitas, atq; velocitas ad tertium gradum extat. In morbis tabificis arteria, ſecundum ſpinam, manu ſuper cutim hypochondrij iniecta, pulſat: Hoc gracilibus magis, alioquin craſſis, citiſſimè marcore, & tabe abſumitur: & licet peregrinus calor intemperiei, & humiditatis ità vehementer ardeat, exactè tamen æger qualitate vniformi iàm in facto, & mutato eſſe, non ſe febricitare percipit. Vndiq; hecticũ corpus ſimile ſimili, & propter habitum, & puſillum calorem, quaſi ferrum, abſq; flamma, & fumo ignitum, propter carentiam contrariorum variationis, nouæq; additæ cauſæ, & materiæ non detegitur: Nimirũ cibos dumtaxat, frigida, humidaq; hauriens (tanquam later ferucfactus, ferrum candens, nouaq; calx aqua inſperſa) tunc fumido euaporat, & validius, tunc temporis efferueſcit: cibus enim corpori adueniens, inquilinum, febrilemq; calorem experitur, ipſumq; auget. Hinc maligno calore depaſcente, humiditatem ſpiritus, & innatum calidum, tepor, extremorumq; algor exoritur: omnibus ad intima tutanda fugatis, & communicandi eos ad extra impotentia propter inopiam, & imbecillitatem: quid ſi vrina ferè naturalis, ſed cruda elicitur? Quid ſi calor faciei plumbeus, liquorq; parum ad citrinitatẽ vergens, hecticos colorat? Gradus hecticarum ex iàm dictis ſuaptè inhæreſcunt: Omnia quidem principio imbecilliora, pinguedo, vrina telis araneorum ſimilis innatat: in ſecundo gradu omnia ſquallidiora, vehementiori acredine, ariditate, & virium languore cernuntur. In tertio etiam num magis

De calore.

Signa à forma, ſubiecto, & effectrice.

Art. med. 59.

De pulſu.

L. ſimpl. expul. cap. 25. & pri. de dignot. ex pul. cap. 8.

De robore faciei.

De tepore in frigore extremorũ.

De Vrinis.

Alpharabius l. 1. pract. ſec. 3. cap. 2. & 3.

De gradibus hecticarum cognoſcendis.

Paul. l. 2. c. 32.

magis, macies, mordacitas, & æqualitas, oculi caui, tempora collapſa, flos vitalis caloris extinctus, pulſus tenuis, debilis, durus, frequens, vngues incuruatæ, impotentia dormiendi, hypochōdria contracta, gracilia, eorum arteriarum motio, & pulſatio ſatis conſpicua ſunt: vrina pinguis, ſępèq; alui fluor, colliquatiuus carnis, pinguedinis manifeſtantur: tuſſis etiam, & deſtillatio à colliquatæ ſubſtantiæ vapore prodeunt, vox ſubtilis, & debilis ſonat, capilliq; defluunt.

P. de diff. febr. 10.

Hecticæ, & putridæ ſimul adiunctæ, notitiam proprijs ſingularum indicijs conſequuntur: præſertim ſi ros, vaporoſaue perſpiratio corpus temperatum offendat; ſecus autem, ægrè quidem: Ità ſi iecoris, cordis, vteri, renum, hepatis, atq; ſtomachi inflammationes ingruerent, perualida ſymptomata exercerent, aut ingens virium infirmitas interpellaret ex antea recenſitis ſignis, exactè declarantur: ac ſi Epidemicæ, endimicę, ſporadicę eſſent, deindè omnes hecticæ, etiam benignæ, quandam inquinationem effundunt.

De prognoſticis putridarum malignarum febrium in genere, & ſpecie.

CAP. XIII.

Res naturales.

Quæ ſpectare debet medicus rectè preſagiēs, atq; tria, ſomarm, ſubiectum, et efficiens.

Celſ. l. 2. cap. 2.

MEDICO ſubindè ad ægrum maligna febre detentum accedenti primò (incertū eſt propter inordinatos, fallaceſq; motus febribus his malignis præſagium) quod ex anteacta vita, totius corporis habitu, temperie compoſitione, vnione præterita, & præſenti, proprietatibus eius, ſine quibus notitia non facilè in poſterum præſagitur, ſedulò indagandum eſt. Facilè itaq; ſecurus in his aliquis, qui ſæpè ſine periculo euaſit, è cōtra cui hæc noua ſunt, aut qui iſta nunquam ſine cuſtodia ſui tuta habuit. Dein vultum, decubitum, thoracem, præcordia, hypochondria, vexata loca, affectiones, earum magnitudinem, morem, motum, & cauſas ex actionibus læſis, pulſu, paruo, celeri, tardo, frequenti, raro, valido, imbecilli, æquali, inæquali, ordinato, inordinato, longo, breui, lato, ſtricto, ſuperficiali, profundo, duro, molli, calido, frigido, ſimilibuſq; eius differentijs trutinet; atq; ex excrementis, vt ex vrinæ ſubſtantia, colore, liquore, quantitate contentis, eorūq;

Signa quot ex actionibus, qualitatibus, & excrementis. Ex pulſu, & differentiis, & cauſis eius.

Ex vrinæ ſubſtātia, quantitate, qualitate cōtētis & eorū quātitate, ſubſtantia, & qualitate.

ſede

ſede, colore, ſubſtantia, & quantitate, ſpuma, corona, Diaphanitate, luciditate, obſcuritate, acrimonia perquirat. Tertio ex qualitate mutata, ad tactum, viſum, odorem præcipuè. Medicus præterea ægrum hortetur, vt bono animo ſit, futura, & quæ facienda prædicet, adſtantes de ægri cuſtodia, de tempore, modo, & quantitate cibandi, pharmaca, & alia auxilia adhibenda, commonefaciat; Ea demum, quæ ad ſe ipſum ſpectant, ad artem curandi, adq; æconomiam excolat; vt oratione accomodata, veſtibus, & alijs vtatur: Prædictionibus enim præſentiens, ęgroq; coram præſentia, & ventura prædicens, ſibi fidem vendicat: Præſentium cognitio ex affectuum inuentione, præteritorunq; notitia acquiritur. Ex inuentione cauſarum, quæ affectus inducunt, præſagia fatidica ex præſentibus prænuntiantur. Proindè cui facultatis menſura perſpecta ad vnguem ſit, locus, eiuſq; affectus, ad futura hic præſentienda expeditiſſimus dignoſcitur. Facultas primò ex actionibus, agentiumq; intemperie, ſecundò locus ex operatione, excremẽtis, ſpecie doloris, & ſubſtãtia partis excreta apparet; affectus loci natura læſi, & eius affectione patebit. Vltimò ægrũ atq; aſtantes vnica circa ſex res nõ naturales, naturales, & præter naturam, diligentia accreſat. Primò his accuraté perpenſis, ſingula quatuor putridarum impropriè malignarum genera, Medicus elegans præſagiet, non modo ſumma eſſentiæ magnitudine, præſtantis partis, cacoethicæ, cauſæ, atq; acuta motus periculoſi ratione, magna, ſed vehementer amplius diuerſa potius ratione læſionis, & corruptionis generatim, aut valdé periculoſa, aut eximiè lethalia, cùm velocitate adoriri. Maiorem tamen ægrorum numerum à peſtilentibus, aut priuatim, aut publicé conferantur, interfici; ſicuti acutis, & continuis tantũ, numerum ægrotantium copioſiorem ſaluari. Idcircò hac inita comparatione, Galeni, & Hippocratis auctoritates multæ conciliantur. Quæ plurimos enecant, peſſimæ, ſummèquè lethales ſanciuntur. Fatetur Auic. quòd deteriores febres, in quibus putredo in toto corpore, aut in partibus cordis, aut huiuſcemodi, dirius inualeſcit, aut mitius decreſcit: prout vires ægrotantis (quæ in reſpectu ad alias acutas exoluuntur, licet inter ſe latitudinem habeant) valdé infirmantur, & prout mediocriter vitiata putredo, aut principalium membrorum inflammatio, aut perualida ſymptomata numeroſa, aut vehemens imbecillitas vi-

4. de præſag. ex puls. 11.
4. Acut. 58.

Ex quibus locus affectus dignoſcatur.

Res naturales, non natutales, & præter naturam expendendæ.

Genericum præſagium malignarum affectionũ.

P. 4. tract. 2. cap. pri.

rium

rium mitior, grauior, aut rarior ſe oſtendet, locaq; affecta, inflammationeſq; ventriculi, renum, & veſicæ torquent, ſed cò magis principalium viſcerum, lethales erunt: Nam ijs nō modo, qui imbecillis ſunt viribus, ſed etiam ijs, qui valent; vna ſalus ipſum virium robur eſt: ignis enim in profundo corporis depaſcitur, & cordis anxietas, & dolor tollit hominem.

1. Meth. 5. *7. Aphor. 17.*

3. decriſ. 3.

In Hepatis inflammatione, ſingultus, malum: nam iecoris phlegmonę apprimè acutiſſimæ ſunt. Etenim in illo ſanguinis productio, & ſedes viget, ab eoq; emanatio: Deuexæ partis natura ſponte ſoluitur, ſanguinis è dextra nare profluuio, ſudoribus bonis, & vrinis abundantibus: Conuexæ verò excrementis alui biliosis, atq; ſudoribus, non nunquam verò vomitibus: & ſi qua inflammatio ſolutu difficilis, aliquam ex prīcipalibus partibus peroccupauerit, æger, qui ità ſe habet, oppetit. Ventris valdè rubens, proluuies omnibus in morbis quidem mala: minimè verò in comatoſis, & phreneticis, in quibus etiam mala eſt alba deiectio, rigor peſſimus, tremores maligni: intra ſeptimum diem, vt plurimùm mors, raro hunc ſuperueniens, bonum iudicium, ſudor calidus, multus, copioſus totius, aliquando etiam, & ſanguis è naribus. In acutis paſſionibus, & febre, luctuoſa ſuſpiria, malum: (Nam in his impropriè malignis copioſas fuligines, melancholicas, ventriculi, & cordis robur confractum adnōtant.) Cordis morſus, fortiſq; æſtus, dum vtiliores, aut excremēticij ſucci putreſcūt, malum. Malignus cauſus à bile, vomitu, per aluum euacuatione, ſudore, rigore, parotide, fluxu ſanguinis è naribus ſoluitur. Vrinis tamen ſemper coctis cum ſubſidentijs albis, craſſis, aut Eneoremate, ſi à pituita ſalſa fit abſceſſu ſecundū crus, collum, vel teſtes, aut partes infernas finitur. Vbi plurimum ſanguinis abſumitur, ibi ad interitum eius inopia. Cur itaq; ſanguineos lenticularis febris frequētat, & ij minus quàm bilioſi, melancholici, & pituitoſi periclitantur? An ichoroſus, inutiliſuè ſanguis, tantummodò putreſcit in illis; in his verò cauſæ vehementiores, & putredines ingraueſcunt? Deindè obſeruatum eſt purpuratis febribus fluorē alui ſuperuenieṫē, lethalē fore, aut ægrè maximaq; cū difficultate ęgros ſuperſtites futuros: ſicuti cōuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, ītē ritū, aut periculū accelerare. Inter has autē lipyriæ, & Hepialæ maximè lethales, ſua ſponte, ſūt cò magis cū malignæ euaſerit, epidemicæ, endimiæ pīculo, & morte cęteras vincūt febres.

P. Aphor. cō. 2.

P. pror. p. 13. 14.

6. Aphor. 54.

4. Aphor. 65.

4. Acut. 10. 11. 12. vſq. ad 16.

2. de part. an. 5.

Cur ſanguinei facilius febre peticulari tenēātur, & ſaluātur, quā melancholici, bilioſi, & pituitoſi.

4. Aphor. 66.

De

De ſpecificis prognoſticis malignarum febrium, de ſtatu earum cognoſcendo, ac temporibus earum febrium malignarum.

CAP. XIV.

MEDICVS autem adhuc magis ſpeciatim ſex capita in ſingulis perquirere habet. An ſtatus ad quartum, ſeptimum, vndecimum, decimũ quartum, vel decimum ſeptimum attingat.

Sex capita in ſingulo ægro medicus ſpectat in præſagio.

Primo.

Secundo.

An rurſus diuturnus morbus fiat, an celerrimè, ex celeri, aut tarda vrinarum coctione, excrementorum omnium, tanquam ſignorum affectus viſcerum naturalium deliteſcat. Primis diebus perſcrutandum eſt, an primo quaternione, an ſecundo, an tertio apparentium peculiari maligna ſpecie, & idea, motu febris, vehementia, & velocitate ſymptomatum aſſidentium, anticipatione, poſtpoſitione, breuitate, Paroxyſmorum longitudine, nobilis viſceris affectione, more aduentitio ex contingenter ſuperuenientibus maligno, vel benigno, ægri temperie calida, vel frigida, habitu corporis raro, ſpiſſo, gracili, carnoſo, pingui, ætate, ſexu, anteacta
„ vita, aere, atquè regione. Nam (Ariſtotelis teſtimonio) corpora
„ humana tardiora, ac debiliora, Auſtris afflantibus, & per æſta-
„ tem magis aduerſa valetudine laborant. Per hyemem verò ma-
„ gis emoriuntur, & à Virgiliarum occaſu ad fauonij vſq; flatus,
„ & diuturnis morbis correpti, pereunt, & poſt vtrumlibet ſolſti-
„ tium per centum dierum ſpatium natura vtraq; vehementia ca-
„ loris, & frigoris, pernitioſè cõfrangitur. Autumnus grauior eſt,
„ quia corpora calido refrigeſcente potius ægrotant, quàm frigi-
„ do inualeſcente. Tandem externis irritamentis, & præſertim plenilunio, nouilunio, motu, & lumine, aſpectu, occaſu, & ortu aſtrorum remoratur, vel acceleratur. Hæc refrigerant, calefaciunt, exſiccant, & humectant aerem. Deniq; ſicuti ſanè præcipua, ſubtiliora, facilè mobilia, calidiora, exiguæ quantitatis, & molis grauiora ſymptomata, & velocia, breuiorem morbum, & propinquum ſtatum, accelerant, criſimq; bonam, vel malam excretione protinus afferunt. Itidem ignobiliora, craſſiora, immobiliora, frigidiora, crudiora, multa, ſymptomata leuiora, iners eorum motus, leueſq; cruciatus protrahunt, & abſceſſus aliquando pariunt: ſi pedes infernè calidi, ſi frigidi ſupernè:

P. Probl. 24. vſq; ad 28.

Quæ criſim accelerant.

Quæ criſim retardant.

P. 2. & 3. de criſ. P. Aphor. 12. & in progn. Hipp.

Quinimò his de cauſis criſi, & ſubito certamine deſtituuntur,

tur, augumentum, ſtatumq; ſegniùs inueniunt. At de his fuſius Galenus.

2. Ec. tempora vniuerſalia, & particularia malignæ febris.

Tempus vniuerſale exindè particulare exacerbationis malignæ febris à cauſarum motione, à facultate corporis, & natura humoris innoteſcet. Fines, & principia morbi, ſignorũquè imbecilliora ſunt omnia, dummodò noua aliqua eſsentiæ mutatio, detractione, vel additione eſſentialiter non conſtituatur. De ſignis adſcititiè ſuperuenientibus alia ratio: nam hæc harum febrium principio, maiora, ac in augumento, vel ſtatu inſurgent, & quolibet tempore indiſcriminatim, & erraticè ſe grauiter pręſtant. Quæ verò propria eſſentiæ ſigna, perpetuò, eſsentialiterquè adhærent, ordinatim progrediuntur. Dein primum diem, quo æger parùm valere cæpit, neceſse eſt, obſeruare, indèq; principium malignæ febris inſpicitur: ſed nequaquam à decubitu petendum eſt: quando quidem fortis æger etiam malignè febricitans, minimè decumbit, nequè à vigilijs, dolore capitis, oſcitationibus exorditur: Quoniam hæc morbos, febreſq; præcedunt: nondumq; febris eſt, ſed morbi principium tantùm dicitur. Demùm controuerſia interdum de febris die in muliere à partu naturali agitur. Si præter naturam ſymptomatibus, doloribus, retentis menſtruis, originem febris ſortitur; nequaquã à die partus, ſed à doloribus partus computatio facienda venit. Si autem ab alia cauſa, quàm à partu, externa, vel interna vti in vxore Philini, & Dromeadai, eius morbi dies à die febris in Taſo enumeratur. Quemadmodum etiam recidiua, ſi prioris morbi radicem, & eiuſdemmet cauſam, atquè periodum habet; vt tertiana tertianam ſequatur: A primo quidem inſultu primi morbi numerus attenditur, vt in Epidemicis ægris præcipit Hippocrates. Si verò priori debellata periodo, & permutata eſsentia altera ſuperuenit periodus in aliam ſpeciem, humorem, periodum, motumquè tranſmutatur, dies vtiquè enumerandus à ſubſequenti exordietur. Febris principium pulſum, calorem, ſpiritumquè circa thoracem coarctat, augumentum magis per ambitum expandit: Sed anticipatio ad augumenti notitiam non ſufficit; ſtatus amplius æqualiter diffundit magis cuncta, in declinatione ad pedes potiſſimùm calor delabitur: Præterea coctionis ſubobſcuritas, febrilis caliditatis, intemperiei accretio, malignæ putredinis ſymptomatum aſſidentium eſsentialiter, & virtutis imbecillitas augumentum vniuerſale detegit.

Dilucidatio de ſignis ſuperuenientibus, & de pathognomonicis.

An dies à decubitu, vel à ſenſibili læſione petatur.

An morbi dies in mulieribus à partu, vel ante enumerandus.

1. Epid. 3. 21. & 28.

Quomodo dies in recediuis enumerandus eſt.

Valeſius l. x. controuer. 4. & 5.

Signa principii. Vniuerſalis.

Vniuerſalis. Aug. ſigna.

Vt

Vtpotè ſummaextranei caloris, inſidioſæq; putredinis vehe-mentia,cum ſumma ſignorum eſſentialiter ſemper inhærentiũ, & ſuperuenientium efficacia, ſummæ imbecillitatis vigorem ſignificat. At in ſaluandis poſt turbas, & criticas procellas, in fine ſtatus perfecta concoctio, quies & tranquillitas apparebit: Alioquin morituris inquieta omnia, & fluctuantia cernuntur, pulſus, vrinæ, & qualitates mutatæ ad exitium præcipitant. Initio particulari cruditas, pulſus retractio, leuis actionum caloris læſio; in augumento imperfecta concoctio, maior actionum noxa, vehementiora ſymptomata, acceſſio anteuertens in longius extenſa vehementior in ſtatu calor, & pulſus magis expanſus, è contra declinatio. Comparatione circa tempora particularia, circàq; quamlibet particularem acceſſionem facta, eadem ferè, vt circa vniuerſalia animaduerſa fuere, perpendentur.

Vniuerſalis vigoris ſigna. *Vniuerſalis declinationis ſigna.* *Initij particularis.* *Aug.* *ſtatus* (*Notæ declinationis.*

De Prognoſticis ſpecificis circa mortem, & ſalutem, ex actionibus, qualitatibus mutatis, & excrementis prauis ſpeciatim in malignis febribus. CAP. XV.

TERTIO conſideratur, maligna febre detentus, morti ne, an ſaluti ſubijciatur, miniſteriaquè cordis, iecoris, cerebri, & prima, & ſubſeruientia ſpectantur. Mente conſtare, cerebrum, & animales functiones benè ſe habere; & ad cibos, ſanum ventrem, hepar, & cor ſignificat, ſpatium deindé durationis febris, ſtatus præcognitio, virtutis, viæq; longitudo, inuicem accuratè perpenduntur, eorũ
„ poteſtas, & victoria hinc indè indagatur. Fatetur Gal. (de morte
„ autem, & vita omnium ſignorum vires, non vnius tantùm prius
„ ſummè perpendere fas eſt;) Etenim valdè praua pulſus, vrina, excrementa, foedioria, mutatæ qualitates, caloris acredo, cutaneæ deturpationes, algor, frigiditas, aut extremorum liuor, patefactio, plurimaq; in ægrorum exẽplis recitata, ſuperueniũt. In ſaluandis celer vrinarum, & aliorum excrementorum coctio, viriumq; conſtantia ægrum in quarto, aut ſeptimo euaſurum, naturalibuſquè operationibus fungi indicant. Somnia, ſomnumq; tali pacto, tanto tempore, tali figura habere, reſpirare. Vrinam, excrementa certa hora emittere, vocem, locutionemq; talem edere, bonum. In morituris cruditas vrinarum perdurans, excretorum albedo: in vrinis perſpicuitas, & virium languor, omninò lethalia; ſi præſertim iudicatorijs diebus apparét. *4. Aph. 72.*

3. Caput ſpectandum. *2. Aphor. cõ. 33.*

Papularum, efflorescentiæ, alui fluor, vermium mortuorum per vomitum, aut per aluum deiectio, ſudores in die mala frigidi, delirium, ſpirandi difficultas, inquietudo, ſe malé ad cibum præbere, & huiuſcemodi.

4. Acut: 65.
4. Aph. 50.

Si adhuc grauiora, & in calidis, ſiccisq; corporibus anni tempore æſtiuo graſſentur, citò mortem minantur: ſi in frigidis naturis, atq; temporibus longiori interuallo, ſenſim, vel per abſceſſum interficiunt. Summæ perimendi cauſę, duæ ſunt, frigoris, & caloris exceſſus maligni, malignitasq;. Vrinæ prauæ, pingues, virides, acres, oleoſæ, & nigræ, turbatæ inter initia ægri imbecillitate non reſidentes, ſecundò excrementa alui inconcocta, tempore non conſiſtentia, qualitate, quantitate, modo præter naturam, pinguia, fętidiſſima, acria, atrabilaria, liquida, colliquatiua, cærulea, ſincera, propter nimiam caliditatem ſpumoſa, tertiò papulæ nigrę, violaceæ, liuidæ, paucæ, vires omninò præcipitare teſtantur: Nam copioſæ papulæ ſuccum abūdantem, maximamq; ebullitionem indicant, meliores tamen externæ ſunt, quàm intus deliteſcentes. Fracaſtorius, aptius paucas, quàm multas erumpere, easq; citò exindè langueſcere cenſet. Humoribus enim, intro recurſis maior adhuc ex recurſione pulſus imbecillitas, mentis iactatio, & inconſtantia fit, aluiq; fluor, abſceſſus ad nobiliora viſcera, phrenitis, ſyncopis, vomitus, inappetentia, lingua nigra, & aſpera, hypochondriorum tenſio, fortis æſtus, cordis, hepatiſq; dolores, qualitates excellentes, ſcilicet calor accerrimus, ſumma frigiditas, tepor, actiones valdè, prauèq, læſæ, animales, naturales, vitaleſq; debacchantur. His non ſemper medicus detereatur, ſignum fortè plurimum multis debilibus fidelius eſt, vnumq; vehemens malum à multis bonis depugnatur, & è conuerſo. Circa oculos nimia mobilitas, nimius color, obſcuritas, lacrima, lumen, (ni ſplendor ita lædat), effugere oculum altero minorem fieri, peruerti, candidum rubri vice habere, liuidas nigras venulas, aut ſublimes obtinere, cauos euadere, homines nigros intuere. Cerebri, & ſuccorum etiam aduſtionem ſignificant dimiſſis palpebris, candidam partem cerni, dummodo nec alui fluor, nec medicamentum in cauſa ſit, ſi ità non dormire ſueuit, malum ſemper eſt. Sin ob nimiam ſiccitatem, atq; neruorum retractionem peruertitur, vel palpebra liuet, mortem iminere ſciendum.

P. publ. 17.
4. Aphor. 70.
Fracaſtorius de numero, colore, & figura papularum.
De oculis.
1. Progn. 10. 11. 12.
De palpebris.
1. Aphor. 52.
De labris, naribus.

Circa labra ſi peruerſa liueſcant, reſolutaq; ſuſpenſa, frigida, alba

alba ſint, idem circa vultus, valdè exitioſum eſt: Si admodum ſui diſſimilis, horrendiſſimuſq; fuerit, faciei corruptio abſquè prægreſſis vigilijs, fame, alui fluore lethalis eſt, pariter liuidus, niger, viridis vultus, cutis ſecundum frontem arida, torulitas, naſus acutus, oculi caui, tempora collapſa, aures frigidæ, contractę, inuerſæ, dentium præter conſuetudinem fremor, & præter vermium ſuſpicionem; omnia hæc praua admodum ſunt; atq; lethalia. Lingua fuliginoſa, incònſtans, mutus abſq; voce, loquutione, gemitu, ſono, extremam facultatis deſtitutionem ſignificat. Nigredo etiam atram bilem, rubedo ſanguinem, albedo pituitam denunciat: lingua deindè aſpera, liuida, ſciſſa, magnum incendium adnotat. Manuum geſtatio, feſtucarum, muſcarumq; collectio, vngues curui, digiti tremuli, ſenſus tactus deperditio, extremæ partes frigidæ, liuidæ, breuis, ratus, paruus, ſpiritus frigidus mortē̄ p̄nūciāt. Indè ſi frigidū è naribus ſpiret, exitiale eſt. Teſtium, pudendorumq; vehemens reuulſio, liuor, mortem, aut dolorem inſignem portendunt. Inſomnia colorata, ſimilem humorem dominari, mentemq; inijcere, futura demonſtrant. Homo náq; maximè omnium animalium ſomniat: ſed æditis nuper in lucem, & infantibus, nullum protinus ſomnium accidit, ſed pluribus anno circiter quarto, vel quinto ætatis viſa incipiunt. Inueniuntur tamen, & viri, & mulieres, qui nunquam quidquam ſomniarunt, quorum nonnullis in proceſſu ætatis accidit, vt viſo ſomnio mutentur habitu ſui corporis, vel in mortem, vel in morbum. De rebus auditis, geſtis, viſis, & diurnis actionibus ſerijs, & viſtis, bona ſunt, è contra contraria. Si Cœlum, ſydera, Solem, & Lunam, Stellas puras, æthereas, aerem, nitida, ſplendentia, ſi quid purum à Deo accipere, vel ab hominibus, vel mortuis candidis; leniter, & placidè madefieri, terram virentem, arbores florentes, fructuoſas, flumina, aquas puras, bonum: Terram verò, vel domum moueri, vel aſtra celeriter euaneſcere, tranſmutationem morbi ſignificant; de Ventis, & volucribus ſomnia, flatus in corpore oſtendunt, terram combuſtam, nigram, videre, lethalem morbum, & ſiccitatem nunciant, maius eſſe membris, bonum non eſt, formæ peregrinæ inſuetæ, periculoſum malum ſignificant: ſi quis bibere, aut edere videatur, inopiam alimenti, & animę triſtitiam; fluminum trauationes, hoſtes armati, monſtra terrifica, morbum, aut inſaniam demonſtrant. Verùm decubitus etiam prauus, ſupinus, manibus ceruicæ, & cruribus extenſis,

De facie. 6. *Epid.* 3. 34. 1. *Progn.* 5. 6. 7. 8. 21. *In coacis pranot.*

De lingua.

2. *Epid.* 3. *Epid. p. de Conciſ. p. Progn.* 23.

De manibus.

De Teſtibus. 2. *Progn.* 10.

De inſomnijs.

4. *De hiſt. anim.* 8. *l. de inſomn. c* 3. & 4.

Hipp. l. de īſomn n. 4. 10. 11. 14. 16.

Hipp. lib. de inſomn. n. 16. 17. 18.

De decubitu.

1. Progn. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

tenſis. Si verò procliuior deorſum delabitur, ſubindè ad pedes, maiori cum periculo eſt, manus, crura, collum inæqualiter diſpergere, hiantem (ni conſuetudo ſit) dormire, crura ſupini cubantis admodum reducta, diſtracta, in ventrem cubare, reſidere velle, malum pernitioſum eſt. Quid de ſudoribus, abſceſſibus, vlceribus, tumoribus, vigilia, ſomno, alui fluore, vomitu, & alijs prauis, quæ malignis febribus ſæpè accidũt, dicẽdũ eſt? niſi ſemper lethalia, aut periculoſa fore, difficilem iudicationem, laboremq; enunciare; eòq; magis, cum febri impropriè, aut propriè malignæ contingant. Superſunt inquam alia multa, longiori oratione pertractanda; ſed ex his paucis enarratis, quiſq; rectè ſeliget, & quæ generatim in acutis perpendenda forent. Corpora vtiq; ſana, homines, equos, phyſiognomiſta, chyromantes per lineas, motũ, magnitudinem, figuram, colorem præcipuè, aſperitatem, denſitatem, leuitatẽ, duritiem, mollitiem per acutos, obtuſoſq; ſenſus, corporis complexionem, cõpoſitionem, & vnitatem præſagit. Hæc quidem, facultates, corporeaſq; operationes hominis, aut animalis, ſenſitiuas, cognoſcitiuas, & appetitiuas, iram, triſtitiam, gaudium, bonos, ac prauos mores, naturales, manifeſtant. Hæ quidem animæ affectiones corpore, corporalibuſq; diſpoſitionibus egent. Operationes merè naturales, voluntatis imperio minimè ſubijciuntur, vt cerebri, cordis, & pudendorum motus.

De ſudoribus, tumoribus, alui fluxu.

Quæ phyſiognomiſta, & chyſomantes in præſagiis conſiderat.

De Prognoſticis ſpecificis qua hora, die, & tempore aliqua maligna febre detentus ſaluabitur, vel morietur. CAP. XVI.

4. Qua die, & hora æger moriturus, vel ſanãdus ſit.

DENIQVE hora, die, tempore, vitam cum morte commutare præcognoſcitur æger: quò magis, vt plurimùm omnia in vniuerſali principio exacerbantur. Qui propter materiæ craſſitiem, multitudinem, aut inflammationis magnitudinem exitialiter laborat, etiam in augumento, & ſtatu, nec non in particulari declinatione, læthalibuſq; morbis maxima ex parte in augumento moritur. Principijs autem cum criſi, vel ſine criſi, maxima virium aduerſus malignam febrem iactura, vt plurimùm, iudicio quarti, tertia die intereũt, ſeptimi ſexta, vita deficiunt, decimi quarti vndecima, iugulantur. Aeger perſæpè magis principio acceſſionis, quandoquè in ſtatu, eiuſdem grauatur: ſi moriturus eſt, moleſtiori

Aet. l. 5. cap. 55. 56. 4. Aph. com. 71.

tempo-

tempore, impari, pari die magna ex parte abit. Febris vehemẽtior, quantò propius ad iudicationem accedit. Plures autem eorum propè indicationem, etiam difficulter ſpirant, pulſuſq; alios, magnos, & vehementes habere; ſi verò febris admodum velociter inuadat, coloris velox, & ſubſtantiæ vrinæ mutatio fit citò, & etiam iudicatio fiet. Febris nocturna ex Hipp. præcepto, parum læthalis, longa tamen, diurna longior: in quibuſdam autem ad tabem vergit; nam nocturna die inclinat, cuius calor diurnus reliquias excrementi putridi diſſoluit, maior, longior, & malignior, diurna, quarta nocte deſijt, cuius frigus poros cutis conſtringit; alibi è contra ſtatuit, reſpectu humoris nocte dominantis pituitoſi, & melancholici, die verò bilioſi, & ſanguinis. Si tertiana, diuturnior quotidianis, vt potè quæ à minore bile accenditur, quantò plus in tertiana, quàm in quotidianis, corpus requieſcit; tantò diuturnior illis: Quartana alioquin pari ratione, longior tertianis moratur: tùm quia minus bilis æſtuat, tùm quia corpus magis refrigeſcit; difficulter depellitur; bilis atra lentiſſima, & denſiſſima, diuturniores ſedes conſtituit. Hæc Hipp. ſententia admodum dubia eſt; falſum enim exiſtimatur, tertianam à minore bilis copia fieri, diuturnioremq; eſſe. An his auctoritatibus reſpondendum, forſan Hipp. ad vnam periodum tantùm, non ad Paroxyſmum vnũ, vel vniuerſale tertianæ tempus reſpexiſſe? Nam periodus tertianæ ad tertium diem, vnumq; ſolum requieſcit. quotidiana, & quartana, tertianis diuturnior, duobus quieta diebus manet, & à minore bile etiam fit. Hipp. oẽm humorem calidum, vel caliditate propria, vel aliena, & putredinali accensũ, bilem vocat. Sic quotidiana à pituita putreſcẽte ad bilis temperamentum vergit, ſic facilius melancholia. Inſuper Hipp. non humoris copiam, ſed qualitatem animaduertit; ideò quotidiana febris qualitate extenſa, maiorem bilis copiam habet, quartana minorem. Humor enim frigidus, & ſiccus ægré caliditatem, & continuè extenſam recipit, ſed ſingulo quarto die; tertiana febris quòad periodum diuturnior. Nam bilis tenuis vno paroxyſmo abſumitur, alteraq; die febris quieſcit: Quotidiana eſt pituitæ frigidæ, & humidæ, putredoq; in humido facilius accenditur; ideo copia, & facilitate (licet paroxyſmus, & tempus vniuerſale longius protrahatur) periodus breuior terminat. Ità etiam verba 1. Epid. tertij ſexto interpretanda, & veritas ex ipſiſmet verbis enodabitur. Non renuit Hipp., quartanam à lentiſſima, & glutinoſiſſima

P. Epid. 3. 6. Explicatio de febre nocturna.

2. de Nat. humana, vltimo.

Sol. de febre nocturna, contradictio.

Dilucid.

Sol.

Quomodo quiſq; humor vocetur bilis.

Sol. 2.

Quomodo tertiana ſit diuturnior quóad periodum quotidiana.

Concil.

P. Epid. 3. 6. De periodis, & longitudine quartanæ, tertianæ,

ma

quotidianæ, & nece, & periculo earum inter ſe.

ma atra bile fieri: ſed annuit in bilem flauam degenerare. Dicit bilem flauam in pauca quantitate admixtam eſſe: ſic in quotidiana, pituita, humor lentus, & glutinoſus citius in bilem dum putreſcit, conuertitur, vel bile admiſcetur. Tertiana autem, bilis ſolum flauæ, meracæq; pauca copia inquinatur: Quamobrem Paroxyſmum ocyus terminat, periodo tardius redit: continens febris à copioſiſſima, & meraciſſima bile, breui iudicatur, æger à vehementi calore feruefactus, dum nullo temporis interuallo refrigeſcit, celeriter ſoluitur. In continente, & continuis vniuerſale tempus meditatur Hipp., in intermittentibus autem periodum ſpectat. Conſulit etiam, febres magna ex parte à bile fieri (permagna ex parte) hecticas, Ephemeras, à doloribuſq; productas ſecludit. Reliquę autem eò modo, quo fati ſumus, à bile oriri poſſunt: alia quidem eſt animaduerſio paroxyſmi, alia periodi, alia totius morbi vniuerſalis temporis, alia qualitatis, & quantitatis humoris: his diſtinctionibus Hipp. & Gal. auctoritates, quæ inter ſe pugnare videntur, facillimè conciliantur.

Differt paroxiſmus à periodo.

Hip. 2. de Nat. hum. vlt.

Quomodo febris magna ex parte à bile fiat.

De Prognoſticis ſpecificis, an febres malignæ per criſim finiant, necne.

CAP. XVII.

5. Cap. an per criſim, & quales, an paulatim finiant.

QVINTO loco ſigna, an paulatim hæ impropriè malignæ febres, an per criſim, & qualem, bonam, vel malam, citò ad interitum, aut ſalutem perfectam, vel imperfectam, vel erraticè finiant, ſeſe nobis offerunt. Perdifficilè enim eſt quidquam in his certi ſtatuere. Natura inordinatè grauata, à ſucciq; malignitate irritata, vndiq; & quolibet tempore ſe exonerare nititur. Hinc præſagia mortem minitantia interdum fallunt, ſalutemq; pollicentia, aberrant, atq; criſis eſt incerta, quæ dicitur mutatio repentina morbi ad ſaluté, vel pernitiem propter expulſionem humoris cocti, vel incocti ſubitam, & à proprietate humana expultricis, determinatiq; humoris irritantis, huic expultrici, tùm interna principia, temperamentum, corporis habitus, & humoris ſpecies: tùm externa, aer, cœli motus, ſexq; res non naturales, opitulantur. In his cunctis febribus vehementiora ſunt decretoria ſuperuenientia: quæ ſi ſint abſquè præeunte coctione excrementorum vrinarum cũ nubecula, vt plurimùm alba, rarò rubra, & magis cum ſublimamento

Cauſa criſis internæ, & externæ.

Quid ſit criſis.

3. dd. decr. 7.

4. Aph. 71.

mento

mento albo,æquali,atq; conſiſtenti, ſi abſq; virium robore, & tolerantia, iure merito terrifica, penitus ſymptomatica, & lethalia,vt plurimum putantur: non tamen ſunt eadem ſigna de- *P. Aph. 16.17.* cretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Sin ex aduerſo ſuperuenientia ſint cum virium integritate, coctione, generoſum medicum non conſternunt, ſed eadem, quæ notitiam hominis morituri, vel ſanandi afferunt, & citò, vel tardè etiam criſim,& qualem bonam,vel malam, citiorem,vel tardiorem prænunciant. In naturis calidis, regione, aere, & ſuccis excretio eſt cita: in contrarijs contrario modo euenit, & recidiuæ fiũt. morbi ſpecies, magnitudo,motus,& mos,ætas,temperies,regio, *4. Aphor.31.3* anni tempus, criſis ſpeciem, vt plurimum oſtentant. Immò ſi *44.l.de hum.n.5* tempora tempeſtiue, & ordinatè ſe habuerint,morbos iudicatu faciles, faciunt. Sicuti tempora aliena,& inconſtantia, incon- *3.Aphor.4.* ſtantes, recidiuoſq; inducunt. Si motus, & aſpectus communis lunæ, motui, & aſpectui proprio morbi ſit accommodatus, criſim leuiorem accit,ſin,ſecus, ſæuiorem concitat.

Ea propter in febribus ſanguineis, ſynochis,& pericularibus impropriè malignis, quarto, ſeptimo, vndecimo, ſumma ægri conſolatione,& cõmodo contingit ſanguinis è naribus fluor, *Nota ſanguinis è naribus.* quem capitis dolor,grauedo ingens,vertigo, faciei rubor,calor, narium pruritus, lacrimæ, pulſus altus, inundans, temporum ſaltus,præcordiorum ſine dolore tenſio, reſpiratio difficilis, delirium,florens ætas, anni tempus vernum, præmoſtrant.

Deinde vteri grauitas, tenſio, lumborum dolor, color ru- *Ab vtero.* beus, tumor, illarum partium pruritus: necnon ſuppreſſio ſanguinis, craſſa, & rubicunda vrina fluorem ſanguinis ab vtero. Hæc ſimilia,ferè hęmorrhoidum fluxum enunciant,eo magis ſi *Ab hæmorroidibus.* melancholica affectione inuaſus æger per eadem penè loca excernere ſueuit, eaq; tumida ſint.

Ad hæc,vomitum nonnè futurum magni ventriculi morſus, *Signa vomitus* angor, abſtractio ſaliuæ, vertigo, capitis dolor, labri inferioris maxima agitatio,& inclinatio præſagiunt? Nonnè grauitas veſicæ, retentio in egeſtione, vrinæ ardor, multitudo craſſities, multum ſedimen, vrinæ excretionem indicant? Pulſus verò magnæ vndoſitatis,roritas in cute,atquè humiditas,laxitas, raritas, mollities,aſſuetudo,humoris tenuitas,vrina in quarto tincta, in ſeptima craſſa,balnei, aquarum, & fluuiorum ſuauis imaginatio,ſudorem præſantur.

Papulas, & maculas impropriè, aut propriè malignas febris

acuta, cum totius corporis iactatione, anxietate, angore, ſpirandi difficultate, dolore, in dorſo tenſione, pruritu, ac puncturis circà cutim, aurium ſibilo, faucium rubedine, vaporibus acribus, pulſu frequenti, at coarctato, & depreſſo, à copia materiæ grauante, inſomnia, oſcitationes, pandiculationes, vrinę craſſæ, quandoquè turbatæ, delirium, vulgaris graſſatio, tempus, anni, regio, aeris vernalis conſtitutio, habitus, ſanguineaq; temperies potius adnotát. Enimuerò dũ materia illa in venis cõfusè, agitatur, vapores, fuligines, ipſiquè ſucci hinc indè p̃cipitáter ruũt.

Notæ Parotidũ & obſceſſuum. Parotidas, ſubitanea difficultas anhelitus ſuperueniens, mox quieſcens, grauitas, dolor capitis, profundus ſomnus, & ſurditas abſceſſus prænunciant, febres à grauioribus ſuccis, laſſitudines, lumborum dolor, grauitas, o termina, vrinæ tenues circa faciem, craſſæ autem circa articulos affectionem oſtendunt: Præcepit Hipp. quibus in morbis ſtatim manus, aut pedes dolent, in his abſceſſus contingunt: ſi autem materia in habitu reſidet, facilè ad cutim tranſponitur. Si in capite ad aures parotides circa cor ad axillas carbunculos inurit, circà iecur, ad inguina bubonem parit, ſi circà gibbam hepatis per vrinam, ſi ad cauam per aluum facilius excrementa excernuntur. Criſis eorum perfecta minimè recidiuam parit, ſine periculoſis ſymptomatis cum viriumq; firmitate perficitur, quæ autem ſignis coctionis, abſceſſu, virtuteq; valida à frigidis ſuccis oritur, vel excretione abſoluta, manifeſtatur. Ab his autem, quoquo pacto recedens, imperfecta dicitur. Eò etiam ſi diem decretorium criſis anticipet, vel poſtponat. Erraticè motus in lethalibus, & malignis affectibus frequenter natura ſuccumbente, humoreq; vago, & inquieto, nimis vndiquè titillante excitatur. Aut interdum nulli motus fluctuant, nullæq; criſes viribus ſimpliciter extremè languentibus excitantur.

L. De humor. 2. 22. 23.

6. caput de die, & criſi. Vltimo quo die criſis ſimpliciter bona, vel imperfecta ad melius, aut ſimpliciter mala, vel imperfecta ad deterius, abſceſſu, ſeu excretione fiat; à determinata, potiſſimũ febris malignæ natura, depræhẽditur. Nã p̃ſæpè ità acutè, ità animi motus, reliqua calidiora, & nobiliora properant: vt tertius index, quintus decretorius ſit, aut quartus indicet, ſeptimus decernat, ſeptimus præmõſtret, vndecimus iudicet. Modò adhuc vltra, & freq̃uẽter decimus quartus indicet, decimus ſeptimus iudicet; ſola expultrix immediata criſis acutior, mota mouẽs, oĩumq; motuũ, humorũ mobiliũ proprietate, & forma in corpore humano nocua eijcit.

Cauſa immediata criſis.

Acceſſio

Acceſſio autem, aer, luna, interna humoris ſpecies, partis diſpoſitio, febris, animi motus, reliquaq; externa, & interna irritamenta proſunt, atq; modum talem, taliq; die, & hora, ſtatuunt. Variè autem limitata, varios motus, varijſquè diebus cōficit. Quæ varietas, verbis non explicabilis, ratione, & experientia confirmatur. Sæpè inchoatiua conflictatio vna die exorditur, in altera excretio, abſceſſus, febriſuè, ſolutioq; perficitur, aut vno, eodemquè die cuncta hæc tria aſſurgunt. Dies præcipuè, quo excretio, vel abſceſſus fit, tribuitur, eòq; magis, ſi etiā rarò diebus paribus, quarto, ſexto, decimo, decimoquarto, decimo octauo, vigeſimo ſoluat, hoc autē exitiale. Paritatem quidem sāguis, vitæ theſaurus, producet, & lucidè ex hac ſphærula patebit: necnon cur periodi quotidianæ, tertianæ, quartanæ, & cur foetus in vtero, ſeptimo, octauo, nono, decimo, vel vndecimo menſe perficiatur. Et cur imparibus diebus primò, & per ſe, vt plurimùm, impares exacerbationes, & paroxyſmi fiant, & criſes perficiantur, & cur rarò, & ſecundariò pares paribus menſurentur: nam tempus eſt menſura motus: hic ad nutritionem, alterationem, augumentum, locum attinet, & expultricis, coetricis, ſegregatricis, & retentricis vita deſignat: nam ex Hippocrate tertia die reficitur, & reſtauratur deperdita ſubſtātia humani corporis; nam prima die cum cibus, & potus aſsūmūtur, fit chilus, ſecunda fęces alui, genitę ex reliquijs chili egeruntur, tertia hepatis, & vniuerſi excrementa ſegregantur, & gignitur ſanguis, qui totum nutrit, & ſic ordinatim. Hac de cauſa criſis tertia die, & impari, vt plurimùm, & rarò fit pari; & ſi præcurrit, aut remoratur, ſuperuacaneorum excretio, coctio, nutritio, & criſis: malum.

Ar. 5. de hiſt. anim. 2.

3. de dieb. dic. 4.5.6.

Cui diei par. tribuatur criſis.

De ratione, cur pares, aut impares, exacerbationes fiant.

Sol.

lib. 4. de morbs

Perilluſtri, & Excellentiſsimo Flaminio Lepido à Secretis Sereniſsimi Federici Secundi Vrbini Principis Ioannes Colle tranquillitatem precatur.

TV (Vir doctiſsime) non ſolum philoſophia, medicina, & oratoria facultate clarus refulges, & inter Aulicos à ſecretis maximam laudem, & honorem vbiq; acquiſiuiſti; ſed omnibus ſcientiis, prudentia, & dicendi genere ſingularis præſtas, atq; cæleſtibus admirandis, & aſtrologicis excellis; vt non mirum fuerit, ſi quædam à me inuenta ad criticos dies, periodos, & partus horas exopto, ut expendas, atq; vt acutiſsimam ingenii tui aciem adhibeas. Nam ſi hæc á te viro doctiſsimo, & omnibus ſcientiis. & artibus claro erunt laudibus recepta, ſanè vbiq; tuta à detractoribus, & calumniatoribus excellent. Scias interim, velim, me tibi addictiſsimum ſemper fuiſſe, meq; ſemper plurimi ingentes animi tui dotes æſtimaſſe Vale.

Piſauri X. Kal. Nou. M D C X V.

De vſu, & natura ſphœrulæ ad dies criticos, ad periodos, & horas partus declarandas in malignis affectionibus, & febribus.

CAP. XIX.

3. De dieb. dec. 2

INFERIOR Mundus, omniaq; mortalia à Cœleſtium corporũ menſura, numero, motu, & lumine reguntur, regulariterq; ab his regularibus, & ordinatis vbiquè circunſpectantur; ſed hæ cauſæ cœleſtes inferiorum auctrices procul imperant, ſed vtiliter, quæ in humano corpore ſunt, tanquàm ſenſui notiores proximæ cauſæ dicentur, atq; ab aere nos ambiente magnas ſuſcipiunt mutationes.

3. De dieb. dec. c. 3.

Semen quidem hominis ad ſui ſimile producendum, abſq; Cœlo (ſi poſſibile eſſet) ſatisfaceret. Hinc Medicina Aſtrologica exactam perfectionem profitetur, hinc arcana in lucem edit, hinc abdita præſagia mirè profundit, & hinc ſummis laudibus, & vtilitatibus Medico, & ægro extollenda venit.

Quid ſit Medicina Aſtrologica.

Subiectũ, & finis dicinæ aſtrologica.

Principia, partes, & paſſiones medicinæ aſtrologica.

Ars enim eſt, qua ſanitas corporis humani cœleſtibus inſtrumentis, & elementaribus cuſtoditur, vel reparatur. Cuius ſubſtantiam homo ab aſtris, & elemẽtis ſanabilis: finiſq; ſanitas his medijs concinnatur, & principia, partes, & paſſiones huius hominis, mediaq; cœleſtia, & elementaria in hac tractantur. Natura ſingulorum planetarum, motus, lumen, atquè aſpectus enodátur, & omnes proprietates, dignitateſq; internæ, & externæ cõſiderantur: modus cognoſcẽdi naturalem conſtitutionem, neutram, & morboſam eluceſcit, criſis agnoſcitur, figuræ eriguntur, & indicantur, atquè omne morbi, & ſanitatis tempus decernitur: tandem inſtrumenta pharmaceutica, chirurgica, & Diętetica his conſtructa mortalibus, & cœleſtibus, his limitata, his perpolita, quanta, qualia, & vbi adminiſtrantur, vt corrigant, præſeruent, aut curent; ſi ad ſphærulam accedamus, facilè ex hac origo, & cauſa periodorum diei critici, horæq; partus prodibit. Dum ſemper collatio aſpectus primi, & reliquorum lunæ luminis ad primi morbi inſultum, ſeù cauſæ

3. De dieb. dec. 6.

morbificæ, aut ad fœtum celebretur: at illud principium morbi, habebit ét tunc primo ſextilem. 2. quadratum. 3. trinum, & 4. oppoſitionem ad diuerſa ſigna Zodiaci, & primo orientalia, quæ mirificè conferunt, veluti in quinto gradu Arietis; Eſto, Morbus incipiat, habet ſextilem in gemini, quadratum in cancro, 3. in leone, & oppoſitionem in libra: perpetuò quidem

à primo

à primo die morbi, quarta ferè die erit ſextilis falcatæ lunæ. 7. quadratus ſemilunaris,& dichotomos, vndecima trinus gibba. 14. oppoſitio magno lumine vehemens diametra, & iterum quilibet aſpectus ſigillatim monebit lumine primo aerem nos ambientem, & mutantem expultricem, & humorem. Vndé ſemper in aſpectu, aut eius medio indicium, aut iudicium excitabitur, tunc enim cœleſtis virtus magis valet, & magis inferiora ſibi accommodata mouet, & alterat. Verúm lucidius hęc explicentur. Lunæ quidem ſextilis in reſpectu ad morbi initiũ, motu proprio ab Occidente in Orienté (non autem motu primi mobilis) quatuor ferè diebus ſexaginta Zodiaci gradus peragrat, (dixi ferè, quoniam dum in auge eſt, tardius ſe mouet, in oppoſitione velocius), & in acutiſſimis morbis præcipuè validus eſt; dicitur (ferè) quia luna nõ ſemper æqualiter ſe mouet: ſæpiſſimè triduo in coitu ſolis remorata, planè inuiſibilis eſt: tũ propter latitudinis mutationem: tũm propter ſignorum occaſum, non æquali tempore eueniétem, inſuper ob prçteriti cõgreſſus tempus. Quadratus 7. diebus per tria ſigna, & 90. gradus à primo puncto morbi, & à Sole, & Luna ſecedit in peracutis iudicat, in acutis verò, vt plurimũ indicat: trinus vndecim diebus per quatuor ſigna, & gradus centũ, & viginti à primo initio morbi diſtat, in acutis validus pertranſit indicans, aut iudicans. Oppoſitio autem diebus quatuordecim per ſex ſigna gradus centum, & octoginta percurrens in acutis iudicat, aut in his per decidentiã indicat. In acutiſſimis quidé dies quarta ſæpè ſæpius iudicare ſolet: quia ſextilis primus orientalis Lunæ quatuor ferè diebus celebratur, vt plurimum (craſſa minerua, & populariter ad Medicos, non ad Aſtrologos, & Iudiciarios hæc breuiſſimé ſtatuũtur), & ſuccum bilioſum, & furentem motui, & expulſioni aptũ experitur. Is ſanè in quarto, ſi non iudicat, ſaltem iudicium in 7. nempè in quadrato fieri indicat: quoniam adhuc crudus, & craſſus ſuccus aderat, qui ob craſſitiem, aut copiam, aut cruditatem potuit lumini ſextilis primi reſiſtere; quadratus aut in 7., & peracutis iudicium frequenter dictat, aut ſaltem futuram criſim in acutis vndecima prænunciat. trinus in acutis iudicat, aut in decimaquarta, & oppoſitione iudicium præſagit: maius verò tunc lumen Lunæ ad morbi diem primum viget, & maior vis inſtat calorem, & expultricem; poſt oppoſitionem occidentalis trinus primo ratione copiæ luminis (nam tunc lumen

lunæ

2. De dieb. dec. 2. & 3.

Loco cit.

3. De dieb. dec. c. 4.

Lunæ eſt, ac ſi in trino orientali fuiſſet) at ratione graduum primo ſextilis eſt, 2. quadratus, 3. trinus, & vltimo coniunctio; adeò vt totus is menſis medicinalis Lunæ hoc ordine,& via deſcriptus progrediatur, ratione hominis, & motus proprij à primo puncto morbi rediens ad idem punctum. 27. diebus, & tertia diei parte menſuratur, de quo nos in præſentia: quapropter hic progreſſus ab eodem puncto ad idem rediens 27. dierum, ac tertiæ diei ferè partis ſpatio, ac illuminationis dictus, etiam menſis medicinalis Lunæ à primo die morbi iure meritò appellabitur. non eſt 28. dierum, neq; quatuor ſeptimanæ ſunt integræ, quando ſex dietas,& tribus diei partibus tantum ſeptimanam perficit, ideo vnus dies ſupereſt. Verum ſi ſupra enarratus modus non arridet, quiſq; poterit finem imponere menſi 20. die, nempé tertia hebdomada,& denuò incipere, vt ſæpé Hipp. & Gal. docuere: nam ſemper 20. 40. 60. 80. & 100. apud ipſos ſunt critici dies; pariter ſigna, & tempora anni, Ver, Aeſtas, Auctumnus,& Hyems correſpondebunt.

3. de dieb. dec. 4.

De cauſis, & maiori dilucidatione ſupradictorum, criſis, periodi in malignis affectionibus, & febribus.

CAP. XX.

SI igitur ſuccus rebellis concoctioni ab aſpectu oppoſitionis non iudicatur, ſaltem eo lumine poſt oppoſitionem in ſextili occidentali, iudicium obtinebit, qui cum maximo lumine reſpectu ad primum diem morbi facit decimum ſeptimum, aut quadrato, aut trino, aut coniunctione celebrabitur: & iterum ſi morbus chronicus euadet, ſemper hoc ordine,& via hac procedit, & in acceſſionibus ſæpè iudicium euenit, hæc enim mouet, & alterat expultricem (præſertim coctione humoris adiuuante) tandem perpetuò natura ętaſquè ægri, qualitas ſignorum Zodiaci,& exteriora expenduntur. Quoniam morbus, ſymptomata, & cauſa morbifica à contrario Zodiaci ſigno, & luminis Lunæ aſpectu, vt plurimum præſeruatur, aut curatur, aut his ſimilibus ſanitas intenditur. Equidem ſi ægrotare quis in ſigno calido,& humido cæperit, vt plurimum, in ſigno frigido, &

Not.

3. de dieb. dec. 6. & 9.

do, & ſicco ſanabitur. Vt plurimùm dicitur; quia aliquando, vel ope medicinæ, vel alijs de cauſis immediatis, & proprinquioribus magis potentibus ſanitatem in calido ſigno recuperabit. Sicuti ſi in Vere ęgrotat, in Autumno quidem valebit ratione Solis; ſi in coniunctione ad ſanitatem in oppoſitionem redibit, & èconta. Si Cœli virtutes, anni tempus, ætas ægri, & natura, ideaq; morbi magna ex parte correſpondeant, facilius ſupradicta eueniunt. At ſi inter ſe contrarientur, ſæpè iudicium fallit, & errat, & ſæpè inſtabilitatem præſefert. Verùm quæ maiorem vim habent, iudicium faciunt, debiliora verò obediunt eis: & idcircò in ſphærula ſigna Zodiaci, & eius proprietates locantur, & duodecim domus, earumquè paſſiones, & vires examinantur, aut ſexdecim Ptolemæi. Is enim duodecim ſigna in ſexdecim partes ſecuit, & cuilibet ſigno ſoluendo gradus viginti duos, & medium, non autem triginta tribuit, attamen totus Cœli ambitus 360. gradus amplectitur.

Gradus demúm Cœli totius, & Terræ domus duodecim orientales, & occidentales Arcticæ, Antarcticæ, Borealia, & Auſtralia ſigna cum eorum ſignificationibus deſcripta fuere, vt quilibet etiam mediocriter in Aſtrologia exercitatus hac ſola ſphærula mente percepta, cæleſtes virtutes, lumine, & motu, & qualitatibus ornatas, & palàm inferiora alterantes agnoſcere, & ſcire valeat: atquè deindè natiuitatem ægri, & Cœli ſituationem portendentem inſpiciat. Verùm medico ſat eſt, vt primum diem morbi notet, ad primum aſpectum Lunæ ſextilem, & deindè ad alios ſequentes, & menſem medicinalem hoc pacto configuret: poſtea qualitates, ſignum Zodiaci, & lumen Lunæ ad Solem, & aſpectus, & menſem Lunarem ordinarium abſquè ephemeridibus appræhendet: nam ſi Lunæ lumen ad Solem oppoſitum erit, & tunc pariter ſit primus dies morbi ſextilis primus menſis medicinalis, licet minimo lumine tunc abundet, maximo tamen abundabit oppoſitio Lunæ ad Solem, & tunc plurimùm mouebit, & ità ſi continget aliquando, vt duo aſpectus, vnus menſis medicinalis, & alter menſis lunaris ſimul, & eodem tempore oriantur: aut è contrà ſe opponent: ſemper tamen Medicus primo aſpectus menſis medicinalis, non autem ordinarij inſpicere potius debet.

In vltimo circulo ſphærula, paralelli, & climenta ſignantur, vt qualitas, temperies, & habitus ægri à regione calida, frigida, humida, & ſicca, & ſtellarum dominio, atquè virtute facilius innoteſcat, & in quo climate natus ſit, pro erigenda figura, pateat: demùm ſemper duo motus diurnus raptus, & proprius, atquè aſpectus Solis, & Lunæ perpenduntur; lumen enim vniuerſum ægrum alterat, & vario aſpectu figuratum, varium effectum promit: ſed potiſſimùm noſtro inſtituto inſeruit, vt incipiat, tunc illud Lunæ lumen à primo die morbi, tanquàm noui compoſiti exorti: (ſicuti ſi natus in lucem ab vtero egrederetur)ità morbus nouus natus eſt: quoniam cunctas totius Cœli ſtellarum, ſignorum, & planetarum vires, Luna, ac vltima amplectens mortalia magis humectat, exſiccat, refrigerat, calefacit, irritat, excitat, hebetat, demulcet, atquè moderatur, & ſuo menſe medicinali, primò aerem nos ambientem: deindè humores, & omnia membra, & ſpiritus alterat, & mouet, qui à Galeno excogitatus tantùm abeſt, vt à veritate diſcedat, vt maximo vſui ægrorum, & rei veritati neceſſarius arrideat: hinc periodi tertianæ, quartanæ, auſpicantur: Enimuerò, ſingulo die Luna motu diurno rapta quatuor quadratos conficit, & maximè æſtui Maris, tunc inſeruit primo quadrato ad culmen Cœli in meridie vehitur, ſecundo ad primum noctis punctum, tertio ad mediam noctem, quarto ad diem redit: At motu proprio ab occidente in Orientem viginti ſeptem ferè diebus, & tertia diei parte quatuor quadratos facit, & quinquè iam dictis aſpectibus Solem reſpicit primò, & alios planetas: vndè tertiana periodus in medio ſextilis die vna cum medietate fit: quia bilioſus humor ſubtilis, & diſpoſitio bilioſa illa determinata cineris, & inquinamenti ab eo lumine debili incitari poteſt, & licet videatur occupare tertiam diem, non tamen totam complet: raro enim paroxyſmus viginti quatuor horas perdurat: ſic dies nunquam integri enumerantur, & prima periodus tertiana fit in medio ſextilis, ſecunda in fine eiuſdem, & tertia in principio quadrati fit, & ità ſigillatim. Quartanaria verò à perfecto ſextili efficaciori, & adiuuante diſpoſitionem impartitam à Melancholico cinere, & craſſamento terreo difficilè mobili quartæ

3. de dieb. dec. 6.

Cæleſtis cauſa tertianæ periodi.

Cauſa quartanæ periodi.

quartæ diei principio, vel medio, vel fine oritur perfecto ſextili, ſecunda periodus eſt finis primæ, & ſic de alijs. Quotidiana verò quia ſingulo die mouetur etiam à quolibet lumine lunæ, & imbecilli fouente illam indiſpoſitionem à cinere, & inquinamento pituitæ facilè mobilis, & lunæ ſubiectibilis celebratur; ſemper tamen in his formæ ſubſtantialis humorum proprietas tanquam principalis, vt quo, mouet, & excitat: hinc etiam dies critici, hinc menſes partus 7. 9. 10. 11. ſuas cauſas remotas, & proximas promptè, & manifeſtè ſuſcipiunt, ſed de his copioſius in proprio opuſculo in lucem edendo. Cæterum ſpōtè hic menſis omittatur. ſit purum figmentum, vt nonnulli aſſerere ſtudent. Quid? Gal. commentus eſt, & mea etiam lucubratio falſa ſit. Quid? non nè tamen humana natura humores, ſpiritus, inſitum calidum, ni pollent? non ne facultas determinata, ſtatuto tempore nocua expellere iam parata, aut cocta valet? nempè quarta die 7 11. 14. 17. 20. & rarò 21. (certè natura nihil fruſtra operatur, & dirigitur, ab Intelligētia nō errante): ideo ad humorem melancolicum confugere non debemus, qui cum vnicus ſit, vnico tantùm motu, tàm in criſibus; quàm periodis gaudet, non autem triplici, eòq; magis cum melancolia in acutis, & acutiſſimis, raròq; in chronicis, vim aliquam poſſideat, & deinde cum, vt plurimùm diebus imparibus, criſis, & exacerbationes fiant, rarò quidem paribus: at dicet quis, 4. dies par eſt, & 7. impar, & tamen fiunt paroxyſmi quartanarij, & criſes. Reſpondendum, aliud eſſe fieri paroxyſmum, & eius motum periodicum, & aliud criſim: hæc ab humore nocente immediatè irritante, & mouente expultricem, calorem, vim ſenſificam, & totum humanum corpus fit, & humor, vt plurimum bilioſus eſt; rariſſimus autem melancholicus, qui criſim moliatur, paroxyſmus verò, & periodus à propria forma humoris, & idea alterati, aut putreſcentis concitatur, vt aliàs diſſertum eſt. Acquieſcant igitur Gal., & Hipp. dictis, & cauſis immediatis, & proximis aſſentiantur, quæ regularitatem, & inferiora conſeruant, augent, & perficiunt. De his ſæpè cum admodum Illuſtri, & Reuerendiſsimo Bernardino Baldo Vrbinatenſi, & Guaſtallæ Abbate ſermonem habui, viro quidem Hiſtoria, Poeſi, linguarum varietate, & Mathematicis diſciplinis præclaro. Nec non etiam Illuſtriſſimus Guidus Vbaldus è Marchionibus Sanctæ Mariæ, ſplendore generis, ſcientijs, & Mathematicis inter Principes collocandus ſæpè ſæpius menſis medicinalis, & Galenus

Cauſæ quotidianæ periodi.

De cauſis critium.

De cauſis partus.

Obiectio.

Sol.

In quoſdam.

In Prae.

Ob.

Sol.

Quomodo differt criſis à periodo.

admirabilem doctrinam, & veritatem extollebat.

Prima domus vitæ, dat quæſtus eſſe ſecunda,
Tertia vult Fratres, præſentat quarta parentes,
Quinta fouet prolem, carnis dat ſexta dolorem,
Septima dat Nuptum, portatq; octaua færetrum,
Nona viam laudat, ſoliumquè Decana fatigat,
Fœlix vndena, & magis infœlix Duodena.

De Præſagio Ephemerarum febrium impropriè malignarum.

CAP. XXI.

EPHEMERAE impropriè malignæ febres, magis admodum periculoſæ, magiſq; eximiè læthales putridis, videntur; Spiritus enim nobiliora, efficacioraq; ætherea animæ vehicula, ad actiones, & vitam humoribus ſunt; citò autem finiunt. Ignis, quem arundo reddit, „ propter materiæ imbecillitatem infirmior, quàm qui à ligno „ præſtatur. Sed Epidemicæ, & Endimiæ, & contagioſæ, contagione, liberis, & ſporadicis ob communem vehementiorem cauſam, grauiores angunt. Speciatim compertum eſt, ſi qua inflammatio, aut ſymptoma, aut virium imbecillitas aderit, ægrum magis adhuc periclitari. In benignis omnes ſaluantur, in peſtilentibus, ferè omnes intereunt. In his medio modo progrediuntur.

3. Probl. 5.

De Hecticarum impropriè malignarum febrium Præſagio.

CAP. XXII.

P. de diff. feb. 9. Præſagium elicitur à Forma, ſede affecta, & cauſa effectrice.

HECTICARVM omnium febrium diſpoſitio difficillima eſt, vbi iam principij tempus præterierit; Principium autem non dierum, aut „ horarum numero, ſicuti nequè in alijs mor- „ borum generibus: ſed ipſa diſpoſitionis qualitate, mecie, acredine in alto magis deliteſcéte, intemperie totius in habitu firmata, determinatur. Tantùm virtus in hectica laborat, quantùm ſiccitas, atquè caliditas in ipſo corde inualuerit. Si quidem in his impropriè malignis, ſatis amplè excellit, ſatis præceps virtus prolabitur, & magis quàm in benignis ipſæ ſolidæ partes contabeſcunt. Si maraſmus car-

Art. med. 59.

noſam

noſam molem occupat, æger ſalutem adipiſcitur: ipſis autem ſolidis arefactis, membranoſis, & febroſis humiditatibus, prorſus nequaquam ſanatur, atqui omninò eum febris iugulat, vel in ſenium ex morbo rapit: Ad hæc ſicuti in primo, & ſecundo gradu ſimplicium, & benignarum hecticarum, omnes ferè, ſalutis limen attingunt, & periculoſæ tantùm dicuntur: iſtæ porrò maiori diſcrimine vallatæ, maiorem ęgrotum numerum, ac primæ enecant: Maior attamen obſeſſorum pars in reſpectu ad peſtilentes, curationi primis diebus ſubiecta, optimiſquè remedijs indulgens, ſanitati reſtituitur. Neminem præterit ex Hippocratico dogmate, febribus his facilius corripi ſimilem aerem, regionem, ætatem, habitum, & naturam, nanciſcentes, at minus periclitari, oppoſito modo difficilius detineri; ſed periculoſius, & lęthalius prę mi: vtpotè exemplum de Cauſo in hyeme, & ſene commonefacit. Magnitudo morbi, cauſæ magnitudinem adſtipulatur. Quid, ſi primigenium humidum abſumptum reſarciri nequeat? In ſanitati reſtitutis actiones inualidiores, & calidum innatum, admodùm exiguum, & imbecille deberet eſſe, ſecus autem vtiq; videtur? An quod illud humidum craſſius remanet, perfectiuſq; depuratur? Impuriori, & aquoſiori diſſipato? ægrè quidem, longoq; tempore hectica affecti inſtaurantur, & perpetuò quippiam, purioris portione reſoluta, reliquum vitæ curriculum infirmi vehunt. Phrenitidem ardentem, calidoſq; morbos ſubſequutæ, ægrius infeſtant, leuius autem à principio, ab externaq; cauſa naſcentes: Ac perindè iuuenes, robuſti, carnoſi, pingues, calidi, & humidi, prōptius quàm ſenes, inualidi, melancholici, habitu ſicco, gracili, duro, & hirſuto formati, conualeſcunt: Et eò magis ſi exercitia, anteacta vita, curæ, cogitationes, & ſimilia congerantur, anniq; tempora, & regio calida, & ſicca foueat.

11. *Meth. p.* — 2. *Aphor.* 34. — *Dub.* — *Sol.*

Epidemicæ, & contagioſæ maiori periculo, & morti, quàm ſporadicæ ſubijciuntur: Continuò enim cauſa contingit, adhuc ſi inflammatio, ſymptomata grauiora, aut imbecillitas eos concomitentur. A tabe habito, profluuium alui ſuperueniens, læthale. Præſertim in his quis obiciet; Cur non ſitiunt hectici abſumptis humiditatibus? an quia à calore extraneo in habitu, & ſenſim operante, naturalis oris ſtomachi ſymmetria deſtruitur?

5. *Aphor.* 14. — *Dub.* — *Sol.*

Finis Libri Tertii.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE OMNIBVS INDICANTIBVS, Affectuum, ſymptomatum, & febrium impropriè malignarum, priuatimq; peſtilentium, & epidemicarum Indicationibus.

LIBER QVARTVS.

De Indicantibus, & Indicationibus impropriè malignarum febrium putridarum.

CAP. I.

INDICATIONES malignarum putridarum febrium adulterè ab earum perfecta eſſentia emanant (vt Gal. teſtatur) quæ in cauſis, affectione, & ſymptomate poſitæ ſunt. Cauſa eſt humoris malignè putreſcētis multitudo, craſſities, lentor: ſymptoma, & cauſa ſimul tranſpirabilis excrementi retentio, affectio vnà cum cauſa ipſa maligna putredo exiſtit. Morbus autem eſt tùm obſtructio, tùm febris ipſa maligna: ſemper igitur à maligna forma morbi, cauſæ, ſymptomatum, & virium tres indicationes hauriuntur. (in regulari, & aſſueta medicatione à cauſis ad effectus, & ſymptomata medicando progredimur; in cura autem violenta, & irregulari ab effectibus, & ſymptomatibus medicatio, & prouidentia exorditur) Enimuerò forma ea eſt, quæ ſeparat, atquè diſtinguit, & ea, quæ primò indicationem excitat; ſimpliciter à morbo curatiuæ, à cauſa, & ſymptomate præſeruatiuæ, & à viribus vitales. Hipp. Galeni, Medico-

A tribus hauriuntur indicationes feb. putrid.

11. Meth. 9. 10. 11. 13.

A forma morbi cauſa, & viribus.

Ordo medendi in regulari medicatione.

Ordo in violenta & coacta.

Ab intemperie.

Tres genericæ indicationes, cu-

vatiuæ à morbo, præſeruatiuæ à cauſa, vitales à viribus totius, & partis.

Medicorumq; conſenſu indicationes ſumuntur: meritòq; intelligendum eſt ſolum ab eiuſcemodi forma, non autem totali ab eſſentia elici. Proindè impropriè maligna, febriliſq; intemperies, genita calida, & ſicca, vel humida, ſemper curatrice refrigeratione à ſecundò vſquè ad ferè tertium gradum, æqualiq; humectatione, aut exiccatione, non autem præſeruatrice perpetuò attemperanda eſt.

De humiditate, & ſiccitate. Ob. reſp. Not.

Siccitas enim, aut humiditas, adeò his febribus eximiè conſtituuntur, vt morboſas non euadere impoſſibile diſçernatur, eòque magis, & rectius peſtilentibus. (Non ſic autem neceſſariò reliquis febribus, in quibus propter humidi membri reſiſtentiam, & minorem ſiccitatis agentis efficaciam, perſępè in ſanitatis latitudine ſiccitas, aut humiditas manet.)

8. Meth. 2.

Verùm adhuc quæ intemperatio in generatione eſt, dum aufertur cauſa, ipſa vnà interijt, „ ſiquidem ſanamus id febris, quod iam inuaſit, etiam ſi exiguum proſpicimus, nequid „ amplius proueniat, adimentes cauſam. „

11. Meth. 10. Art. med. 79.

Hæc autem à febre indicatio in auxiliorum ordine vltima, alia ratione prima vrget: quippè cum à febre præſidiorum inueniendorum methodus cæperit. (omne vtiquè immoderatum præter naturam, neceſſariò ab immoderato contrario ad mediocritatem redigitur:

7. probl. 59. 2. Probl. 3.

„ Ignis quidem morbos curat, ros, rotis, ignis; Is namquè rorem „ exſiccat,) & habitus profectò excedentes, calidi in frigido, fri- „ gidi in calido magis ſeruantur: Sic enim contrariæ cauſæ contrariant, ſoletquè natura ſemper contra cuiuſuis exuperantiam, auxilium per coniunctionem rei aduerſæ moliri, vt excesſu altero compenſet, & moderetur.

3. Probl. 7. in poſt. præd. 14. L. de reſp. cap. 13. In cauſis.

Eodem pacto impropriè maligna puttredo, cauſæquè effectrices, ideſt eius prohibita tranſpiratio vaporoſæ, habituoſæuè ſubſtantiæ, tertiæ coctionis eorum excrementorum præſeruantur contrarijs:

9. Meth. 10, 11. Meth. 4. 8. 9. 13. 2. de diff. feb. q. 2. Aphor. 17. 4. de tuen. 4. Not.

Et tunc etiam indicatio malignè putreſcentis, & antecedentis humoris (ambientia calida præter naturam, & multa fiunt) vel ob cauitates obſtructas, vel ob poros conſtipatos (vndè ſtipatio fit) vel meatus denſos (vnde denſatio oritur,) & fiens, & iam facta. Inſuper humorum tàm primæ, quàm ſecundæ qualitates mediocriter vitioſæ per æquè in contrarias qualitates, mutantia auxilia præſeruatiua, medicantia, non tuentia, conſtituuntur. Tranſpirabilium retentio, humoris malignè putreſcentis multitudo, corporeaq; moles retenta, excretionem indicant.

A putredine.

Quies eorum præter naturam caloris, humoris, & vaporoſæ ſubſtantiæ motibus ſuis inſitis priuatæ, ventilationem, perflationem, liberûq; tranſi-

tranſitum cupiunt. Non inhibitur febris manente putredine, non tollitur putredo ſubſtantiæ putreſcibilis, manente prohibito tranſpiratu, non hic adimitur perſeuerante obſtructione ab humore, vel excremento, quod excerni, ventilari, & refrigeſcere deſiderat. Vel conſtipatione, vel denſitate; Quare primum totius habito reſpectu, conſilium ad hæc vltima ſigillatim eſt dirigendum de obſtruentibus aperientibus, laxantibus, rarefacientibuſuè. Conſtipatio tota à frigidis, ſiccis, ſalſis, vel ex ſuccorum, qui extrorſum in ipſis meatibus confertim ruerint, craſſitudine, multitudine, lentitia, & denſatio ab aſtringentibus contraria præſidia, indicant.

2. de par. aĩal. 7. l. de reſp. 13. p. probl. 50.

Ordo agendorũ, & indicantium in praxi actuali.

10. Meth. 2.

His autem rectè opitulari nequimus, niſi humorum affluxum compeſcamus, priuſquè abundantia, & tranſpirabilium retentio, tollantur. Cum intrà corpus detinentur, ceù fumida fuliginoſa excrementa ab ijs febris accenditur: medicatricis, curatriciſquè prouidentiæ, hæc, reliquaquè omnia, quæ maligná putridam febrem generant adimere, officium eſt. Quapropter quatenus humor mediocri, & maligno vitio putrefactus eſt, ſtatim foret detrudendus: at in corpore viuente, quod poteſt alterare, idquè vtile reddere, prius vtile eſt efficiendum, minimè autem coctione, quæ manente ſubſtantia, putredinem finiat, quoniam putrefactus non amplius in ſe putredinem continet, ſed iam ipſa deſtitutus, corrupta priori forma, aliud mixtum euaſit: Coctione igitur vtilis ea apta ad euacuationem, & victoria potius qualitatum præter naturam, vel humorum exceſſuum concoquitur. Ex Ariſtotile namquè tunc concoctum dicitur, cum vtile, tuncquè perfectum, & factum eſt: Atquì perfectionis principium à caliditate propria accidit. Etiam ſanabis (Galenus
" ait) putreſcentia, facultatem eius corporis viuentis, qua natu
" raliter concoquit, excitans, firmanſquè: (& alibi ait) Et quod putredinis iam factum eſt, ſanabis, putridumquè venæ ſectione, aut purgatione, educetur.

1. compeſcere affluxu humorum oportet.

9. Meth. p. & 2. 3. Meth. 2.

A putrefacto. Cur putrefactũ illicó non tolliẽ.

Coctio 2. vna ad euacuationem, altera ad nutritionem, & vsũ naturalem corporis humani.

4. Meteor.

11. Meth. 10. 9. met. 10.

Quomodo putreſcentia ex Gal. ſanentur à coctrice facultate.

Hinc primò, & conſultò verba illa (in viuente corpore putreſcentia concoquere adnotanda ſunt, non autem dicere) ſemiputreſcentia, & in corpore non animato (putrefacta) quæ interim corrupta à Galeno appellantur: licet non omne corruptum, putrefactum ſit: Hæc inquam putrefacta, vt talia per ſe primò ſubindè expulſionem indicant: at prout in corpore viuente eſſent apto ipſorum vitia emendare,

3. coll. c. 4. Not.

Putrefactum indicat expulſionem.

Ee contra-

contrarijs alterabuntur, & adæquabuntur ne humor ipſe excellenter putreſcens, aut antecedens, exagitetur, ne primæ eorum excedentes, & vitioſæ qualitates in itinere, loca, atquè vires maximè lædant, ne adhuc viæ obſtructæ, & infarcti meatus obſiſtant. Putrefactorum extruſio, bonitatem, & vtilitatem ad euacuationem tantummodo indicat, vti nobis Hippocrates, & Galenus ſignificarunt: ſin dum putridum illud putreſcebat venæ ſectionem, aut purgationem indicabat, ità iam putrefactum, & corruptum à putredine cum in venis mixtum ſanguini commoretur, viribus permittentibus, etiã recluſa vena ducetur, aut medicamento exturbabitur. Ideò præcipit Galenus, corruptum, à natura alienum, & id ſui ablationem, ſecta vena, vel medicamento indicare: prout hoc, vel illud peculiare indicans petit, magiſquè huic, vel illi euacuationi paratum erit, & ſubſiſtens per hunc, vel illum locum expoſcit. Quin etiam ſi contingerit ex humoribus putreſcentibus accendi febrem, indicatio in huiuſcemodi eſt euacuatio, atq; alteratio:

2. acut. 44.
3. de criſ. 6.
9 Meth. 11. 13.
Art. med. 89.
Explicatio.

De indicationibus in feb. putridis, quæ, quot & quales.

» Hæc quidem, quæ putredinem finiat, manente adhuc cauſa, ideſt ſubſtantia: Euacuatio verò, quæ tota ex corpore ſubſtantiam educat; ſed dicta quidem alterationis ſpecies concoctio exiſtit: Euacuationes autem fiunt, & per ſanguinis miſſionem, cliſteris vſum, & per vrinæ vias, per cutem, vterum, hemorroidas, nares, palatum, & per eam, quæ fit ad partes oppoſitas attractionem, atquè ad alias propinquas deriuationem. »

Not.

Curatrici, non autem tutrici præſeruationi, atquè cauſæ morbificæ intendens, in huiuſcemodi (non febri ſed ſolum humoribus actu, & perfecta putredine, & facta) indicationem tribuit, & licet ea putredo quoddam ens in fluxu, & motu poſitum ſit (putreſcentibus), & verè febrem putridam efficientibus, non autem ſemiputreſcentibus, in fieriquè alterationem, & euacuationem diuerſis febris temporibus diuerſam Galenus accommodat; ſuperius, & alibi aſſeruerit, ſolum putreſcentem coctione egere opere, prætiumquè eſſe naturalem facultatem concoctricem, altricem, vegetatiuam excitare, firmare, & de eius quidem eductione ne verbum fecit, ſed eam putrefacto dumtaxat tribuit.

11. Meth. 10.
Dub.
Cur mod. euacuatur putreſcẽti, accomodat modo putrefacto?
Sol.
Duo in putreſcẽte conſiderãtur, qualitas, & ſubſtãtia quanta.
4. Meth. cap. de coctione.

Nunc, (vt ego cenſeo) duo in putreſcente aduertit, videlicet mixtum corpus, ſubſtantiam, quantam mole (vt etiam

Ariſto-

Ariſtoteles) ſui præſentia, & corporeitate lædentem: ſecundo qualitates præter naturam,& putredinis paſſionem,humori, corporiq; ipſi adhærentem. Hæc equidem coctionem per alterationem refrigerantem, ſiccantem, putredinem finientem, & ſi poſtea humor, cauſaq; in corpore maneat (concoctio enim eſt alteratio). Hæc veré quieſcente ſubſtantia, tranſmutatio ſecundum qualitatem, & humoris paſſio eſt. Alteratio eſt motus ſecundum qualitatem, qualitatis autem habitus quidem, & diſpoſitiones non ſine mutationibus fiunt, quæ ſecundum paſſiones, putà ſanitas,& morbus.

P. De ſem. 15. P. De gen. & cor. tex. p. 23. P. Cæli 21.

Finiet ergo putredo, putreſcens autē humor, idē cum priori forma manet: ſed non ſemper manere in corpore ob allatas rationes valet, nequè ſtatuit Gal. æquum eſſe, vt in corpore commoretur, ſed quod coctio illa humoris putreſcentis putredinem finiat, ſed is cum eadem materia, & forma priore naturali, cum eodem ſubiecto, & vno ſenſibili, nimirùm quod non tranſmutetur omninò ad nouę formæ introductionem maneat. Enimuerò ſi humor putreſcens malignè penitus tranſmutatur, totuſq; coctio tunc non alteratio, & paſſio ſecundum qualitates, ſed corruptio, & generatio exiſteret. Deinceps (ſicuti Gal. docet) intemperies alia prorſus facta curatiuam indicationem oſtendit, alia præſeruatiuam futura hortatur: alia quidem fit, duplicemq; habet indicationem; nam primò quod factum eſt, curare oportet, quod autem futurum, ne fiat prohibere decet. Idem ſtatuendum eſt in putredine, vt ſtatuit in methodo: Etenim putredo alia dicitur in fieri, & hoc fieri duplex eſt: Vnum dicitur, dum putredo adhuc nequaquàm in humore eſt, atqui humor iam iam ad putredinis receptionem diſponitur: Quæ recepta vocatur iam facta putredo; aliud fieri eſt reſpectu eius finis, & putrefacti (nam putredo eſt): ſed quia ipſa moue-tur ad finem; & putrefactum: quia ipſa incedit in motu ſucceſſiuo, eius finis eſt factum, & putrefactum; illa igitur in hoc fieri, alterari, & concoqui debet, ne finis, & factum oriatur, ſed inhibeatur; illud verò factum, vel putredo iam facta, euacuans perpetuò indicat. Hac etiam de cauſa ſecundum Gal. duplex in putreſcente indicatio, euacuatio vna, alteratio altera reperitur: quæ eſt concoctio. Alibi illud, fieri, primo modo accipit: Qua de re diſtinctione iſta accuratè expenſa, multa Hipp. & Gal. obſcura loca dilucidantur. Humor autē actu putreſcens, vtilem coctionem euacuationi, vel difficillimè, viuentiſq;

Nota.

Art. med. cap. 88.

De putredine facta, & fienda. 2. Fieri eſt, & putredine.

Sol altera. Cur putreſcens modò alteratur, modò euacuatur indicet, & cur 2. in fieri ſit. Gal.

nutritioni rarò aptam recipit: citò enim ipſummet putreſcentē,
calor putridus excedens, priuſquam remedium concoquens
exactè ſufficiens exhibeatur, aut natura ei perfectè ſuccurrat, ab
ſumit. Proficuam nihilominus ad tutam facilitate, ægriqué to-
lerantia expulſionem, & euacuationem conſequitur: illa au-
tem deniq; ſubſtantia ſui corporeitate, & præſtantia nocens ali-
4. de præſag. expulſ. vlt. bi, per ſe trudi, ſtatimq; diſſipari flagitat; quod ſæpiſſimè qua-
litatum ingentes exceſſus commemorati, viarum ductus infar-
cti, coctionem, & liberum (niſi quid magis vrgeat) peroptantes
prohibent. Cognoſcitur hinc, Gal. præcepiſſe coctionem eſſe
alterationem, tantùmq; circa qualitates terminantes agentes, &
terminabilia paſſiua humoris oppoſita verſari, circa ſubiectum
vnum idem actu ſenſibile manens. Atquì in febrilibus, quo-
niam, vt plurimùm, humor putreſcens, nutritioni, in malignis,
& peſtilentibus præſertim, nequicquam vtilis redditur (in be-
nignis verò, & leui putredine affectis, minimèq; mutatis ali-
Coctio aliquando dicitur tantū victoria exceſſuum propter naturam humoris. quando, ſed rarò etiam nutritioni accommodatur) victoriæ
paſſionum præter naturam, nomine potius vocanda venit.
Eadem cuncta in methodo, & alibi ſæpè Gal. indagat, quod pu-
trefactum ſiquidem ſui euacuationem ſtatim ſuadet, temporis
ſpatio ſenſim concoquitur, & benignum efficitur: Ptiſana pu-
Quando putrefactum euacuandum. trefactos humores expurgante; proindè alterare, illudq; in cor-
pore viuente vtile reddere debemus. Si primis in vijs id putre- „
factum adeſt, vomitione, vel deiectione expellitur. In inani- „
mato autem, coquendi facultate nudato, illicò repentéadimi- „
3. colliget. c. 17. l. 5. cap. 74. tur. Idem Auer., & Aetius præcipiunt, dum ſtatuunt: ſucci
quandoquidem putridi, aliter in melius reuocari nequeunt, ac
quod alienum eſt vacuandum; quod autem correctionem a-
mittit, eſt inſtaurandum: quæ conſideratio quibuſquè ſuccis
putreſcentibus occurret. De ſanguine putreſcente, ſuiquè eua-
cuationem ſtatim antè coctionem indicante, alia ratio: Eo-
1. Epid. 9 lib. 2. cap. 18. lib. 12. cap. 2. dem pacto plures Hipp. Gal., Pauli, Alexandri, Auicennæ,
auctoritates conciliantur. Quæ qualitates in optimam ſime-
triam mutandas, aut contemperandas, & ſubſtantias alienas fo-
re eximendas, prorſus confirmant. Malignus inquam humor,
aut peſtilenter putreſcens, qualitates ſimiles, & molem corpo-
ream ſubſtantificam obtinet, hiſquè duobus perpetuò nocet:
11. Meth. 13. & 4. Ideò Gal. præcipit in humorum putredine excretionem refrige-
rationem, & ventilationem ad otioſam quietem caloris prætet
naturam, qui introrſum, & extrorſum, ſurſum, deorſum, vbi-
què

què naturaliter moueri, non autem ſuffocari, aut marcore prę-
mi debet, refrigeratio caloris, qualitatem exteram, auctam præ-
ter naturam aduertit. Sed Aetius eſt audiēdus, qui omnes indi-
cationes à putrida febre ad ſeptem præter naturam enumerat,
copia humorum, euacuationem hortatur, craſſitudo ſecantia,
viſcoſitas extergentia, obturatio aperientia, ſupprẽſſio tranſpi-
rantia, cutis diſtandentia, denſitas rarefacientia. Notandum
Aetij verba. Extergentia, alterantia, ac tranſmutantia ſunt in-
dicata præſeruatiua à putrefactione. An quia in omni re putre-
ſcente tres effectus, triaquè indicantia neceſſariò reperiuntur?
ſordities, quæ abſterſionem indicat, caliditas, & humiditas præ-
ter noſtram, quę frigida, & ſicca alterantia expoſtulat: Quies
præter naturam, quæ motum localem, aut ſaltem tranſpiratio-
nis, & euentationis expetit; ſeù rei corruptio adinuenitur, quæ
tranſmutationem ſecundum ſubſtantiam requirit, & tranſmu-
tata ſubſtantia à naturali ſtatu, ab hominiſquè ſimetria, tutò
euacuatur; Auic. autem tria æqualia indicata ad tria generica
" indicantia redigit. Primò inquit vt febris (cum eius acuties,
" & malitia, atquè vehementia inſtat) neceſſariò infrigidetur, &
" humectetur, ſecundò à Medico euacuetur. Præterea hæc indi-
" cantia ad inuicem conferuntur: Modò enim febris, modò ma-
" teria magis vrget, vt digerenda, & maturanda, vel vt euacuanda;
" interdum res omnibus indicantibus ſatisfaciens reperitur, dige-
" rens, euacuatione, ſubtilians, veluti ſympus acetoſus infrigidās.
" Quandoquidem cauſæ, & humori magis eſt incumbendum,
" dum virtuti defficienti auxiliandum, complexionem refrige-
" rantibus contrariam æquando, & virtutem cibo viuificando,
" quę ſi fortis, & valida eſt, robore cibi contrarium ſuum vincit:
" (& hæc virtus eſt tertium indicans) cauſæ tunc operam dare ex-
" petit. Et hæc generaliter præcipit Auicennas.

L. 5. cap. 75.
Indicationes ab Aetio expenſæ ſeptem.
Explicatio verborum Aetij de indicantibus in feb. putrid. malignis.
P. Simpl. med. 11.
P. 4. tract. 2. cap. 17.
De tribus indicantibus, tribus indicationibus ex Auic.

De motibus Indicatis à quiete præter naturam impropriè maligni, atq; putreſcentis humoris. CAP. II.

HVMOR demùm vitio mediocri putreſcens, aut iam
putrefactus, & quiete præter naturam incommo
dans, remoueri, non autem ſemper, & ſtatim exoptat:
ſed quando coctus, & opportunum tempus vrgens,
" atquè præſens inſtabit. In acutis porrò febribus cholericis, &
" à ſubtilibus ſuccis (loquitur de coctione tenuium ſuccorum) vri-
" narum ſedimen inter initia minimè cernitur: niſi quia natura
expellere

Indicatio ab humore maligno.
Auic p. 4. tract. cap. 7.
Quando agendū indicatur ab vrgenti præſenti.

expellere ſuperfluitatem illam poſt horam impoſſibilem, in qua aptitudo ad expellendum exurgit. Pariter ſciendum, arti, humorem ante illam horam educere, in qua vrinæ concoctio conſpicitur, prohibitum, & laborioſum eſſe. Fortaſsè mouet, & non vltimò operatur, & fortaſsè malignum cum bono miſcet. At ſi exactè, & legitimè venenum exterum ad putredinem ſuccos rapiens febrem accenderet, illicò quidem idud penitus remotionem vndiquè, & viciniori modo, & loco tutiori indicat, aut inhibente virtute hanc remotionem, & extirpationem ſaltem tranſpoſitionem ad vilia requireret; quemadmodum Gal. de curandis venenis, & ferè veneficis febribus, earum abditis, & manifeſtis exceſſibus ſtatuit. Quare ferè malignitas, aut humor malignus putreſcens, & varia contagia, non repentinam amotionem, euacuationem, reuulſionem, aut tranſpoſitionem ilicò ſemper indicant. Concoqui enim, vt eorum, qui maiori ex parte ſaluantur, exempla demonſtrant; ſpontè à natura poſſunt: verùm de his infrà. Interim Galeni auctoritas palam oſtendit poſſe malignos humores à natura concoqui, nam inquit, oportet humores neque lentos eſſe, nequè craſſos, nequé aquoſos, nequé plurimos, nequé vehementer calidos, aut frigidos, nequè mordaces, nequé putredini obnoxios, neq; venenoſos; nam vbi fuerint acuti, morbos generant. Augentur autem verò nonnunquam ex eadem cauſa, quæ ab initio generauit. Intentio uerò, & horum ſanatio, duplex exiſtit, alteratio, & euacuatio. Alterantur igitur, vel vbi à corpore concocti, vel aliquibus facultatibus, quæ vim medicamentoſam habent, é quorum numero etiam ſunt ea, quæ exitialium ferarum venenis aduerſantur: & prætere a pharmaca, quæ deleteria, hoc eſt venena appellantur, tranſmutant. Quid lucidius? Gal. enodaté alterationem, & euacuationem humoribus conuenire, inquit: Venenoſos alterari, & à corpore, & al. x. pharmacis aduerſantibus tranſmutari manifeſté ſtatuit. (tranſmutari), & aduerſari Gal. dicit, quia hæc vocabula ad actiones, & vim formarum, atqué ad alterationem attinent. Et quoniam multiplex malignitas, túm ſine contagio, tùm cum contagio, tùm ſine putredine, tùm cum ea ſimili modo putredo maligna, & contagium triplex à contactu, fomite, & ad diſtans peragratur, variæq; eius cauſæ exiſtunt. Varia igitur duo q; præſidia expoſcent. Manifeſtè acrimoniam, lentorem, viſciditatem adimentia. Et abdité formæ aduerſæ, mixtionem tranſmutantia. Quid

4. de tuen. 10. 13 14. Meth. Art. med. 99.

Art. med. 99.

Not.

Dilucidatio.

2 Sanatio humorum, alteratio, & euacuatio.

Q.

Quid ſit tranſmutari, & quid ſit aduerſari.

3. Contagium.

amplius

ampliusinficiasiri, humores ferè veneficos in viuente minimè poſſe gigni? ſi palàm, & in febribus verba Galeni atteſtatur? Sanè quilibet humor malignus qualibet inſigni putredine correptus non euacuationem hortatur, ſed eius cruditas meritò quietem indicat, donec concoquatur, neq; pariter propulſationem ſuadet, veluti turgentia(licet alij aliter affirment) Enimuerò hæc turgentia, atq; fluxus, præcipuũ quodquam membrũ occupans raptim ocius mortem infert, cum inconſtantia, ac mobilitate coctionem fugiat, ſecus malignus humor; qui licet venenoſitate, formæ, qualitatiſq; in humanam naturam actione turgentiam, & fluctuationem ſuperet, quieſcens nihilominus non ſic repentè iugulat, & coctione facilius emendatur. Poſtremò maiora pericula ex quieſcentis eductione imminent, quàm ſi putreſcens ſimpliciter, vel copioſus, vel alio vitio præſtans foret; ipſe.n. vi attrahitur, & forſan viſcidus, lentuſq; ægrè mouetur; Cæteros contactu inficit, coctionem omnem alimẽti, ſuccorũ malignè putreſcẽtiũ, & putrefactorũ interturbat, naturæ motũ impedit, & inceptum, quẽ ignoramus, an natura per veſicam, vel per aluum, vel per vomitum, vel per ſudorem, vel per alias regiones moliatur; de hinc tandem vires vndequaq; diſſipando, proſternit: facultatem nanq; mixti hominis formam, altricem animam, calidum inſitum, influens, atq; ſpiritus imbecillitat, qui cum ad dolentes veſicatas regiones fluant, mox ad actum inſitum calorem citare, reſarcire, coctioniquè opitulari nequeunt, quæ ſemper calido, & quiete fit. Puriorem itidem, & tenuiorem ſanguinis portionem, in calidi natiui ſubſtantiã, & humidũ radicale tranſmutaturã alliciũt; Dum totus ſanè calor in veſicata parte augetur, vniuerſa loci facultas ad malignorum coctionem dicata, minuitur, & ab opere diſtrahitur: Prorin perpetuò, & meritò medicinæ proceres à cæteris quidem nationibus ceſſandum iubent: ſed auxiliantibus potuis calori fomentis, & ſimilibus, quiete, ſubſtantia, & loco adiuuandum. Aeger quieſcere, imotuſq; ex Ariſtotele, etiam quòad maximè fieri poteſt, iacere debet: immotus inquam, quod ignem quoq; marceſcere certum eſt, vbi à nullo mouetur. Flatus excitat ignem, & ex paruo magnus exurgit;(non autem quoad pororum reſerrationem: etenim corpus ſpiratius, ſanitati opportunius exiſtit) atq; vniuerſaliter, febricitanti quies, & inedia confert(alicui tamen fortè non ità conducit.) Ad hæc ſi aliò concitatum humorem non retardarent, neq; humores,

& fumos

Q. An humor malignus, & peſtilens ſtatim indicet ſui euacuationem, an potius coctionem, & alterationẽ.

Not.

Dupl. cõcoct. alimenti, & humorum putreſcentium, & crudorum.

In vexicantia rationes, & quando hæc ſunt euitanda.

Nocumenta, & rationes in veſicantia.

4. *Acut.* 44. *P. Probl* 57. 34. 10. *Mor. vl.*

Tacitæ obiectioni reſp.

& fumos, fuliginoſauè excrementa quotidiè tranſpirabilia, ad cor impetum facientia, retroducerent: ſed cum magis, quàm ligaturæ, frictiones, Balnea tractu polleant, & iſtiusmodi perindè, aclædentia ab Ariſtotele, Galeno, & Hippocrate abiguntur, eò magis veſicantia tàm in principio, quam in augumēto, & adhuc magis in ſtatu. In phlegmone, tranſacto initio, quo ſucci ruunt, non amplius reuulſioni, ſed quieti vacandum eſt. Nequè cum natura etiam num indifferens conſpiciatur, per cutim inuitanda eſt: In principio enim, & augumēto eſto, ſæpè anceps natura ſit, & in coquendo obſcurè imbecillis; Veruntamen in ſtatu, modò per aluum, vrinam, vterum, modò per hemorroidas, vomitum, ſudorem, & abſceſſus, ſuum opus aggreditur. Atq; ſi aliquo indigeat, qui manum porrigat, ijs porrigatur, vt quò natura vergit, eò ducere oportet, ſi per conuenientem regionem, & tempus: ſi verò tuncad cutim medicus eam hortaretur, & violentia cogeret, nunquid (omiſſis alijs erroribus, & periculis) malignum ſuccum, qui exempli gratia, in gibba iecoris iuxtà renes aſſideret, per totum corpus maxima confuſione, inquinamento, contactu, & miſcella diſperderet? omnia agitaret, & volueret: vias imparatas, & minimè admiculantem naturam haberet? Non nè quæcunq; in hepate, aut venis, aut arterijs, aut renibus, per vrinam, ſeù ventrem euacuantur, & quæ in toto ambitu per ſudorem educuntur? Cōſimiliter de cæteris motibus eſt afferendum, de vomitu; quem Ariſtotelis, & Archidemi ſententia ſinapiſmata ad brachia retardant; de alui fluore, qui oppoſito modo fit. Si ſtatu diminutè ad cutem propelleret, non eſt dubitandum, tunc veſicantia affigi, aut quædam alia adiuuantia adminiſtrari. Deniquè autem, ſi in ſtatu ſymptomaticè per vrinam, vel per aluum euacuaret: quis potius ad cutem attrahere mallet, aut aſſerere audeat, veſicantia fluxiones impedire, nequicquam autem vtiles? Perindè hæc ratione participent, vſumq; & damna agnoſcant? Si atram bilem in cancris, & alijs huiuſcemodi malis non niſi coctione elaboratam, blandè pellicere conuenit, cur quieſcentem iſtum malignè ſuccum tanq; altius rebellem mouemus, & agitamus? Si propter humoris craſſitudinem, atquè etiam malignitatem, iubet Galenus ab auerſione deſiſtere? Quo nam modo his in febribus ſæpè ſæpius vna ſimulà craſſis, tenuibuſq; ſuccis conſtantibus, mouere tentabitur? & potiſſimum ſuper viſcera nobiliora? Diſcuſſus humor magis furit, &

14. Acut. 25.

Quando nō ſunt vſurpanda veſicantia, & frictiones.

Art. medicinalis 94. 99.

8. de compoſit. aud 5 l. de vitiis ſtombchi.

Quando rectè veſicatorium admouetur.

14. Meth. 10.

virum ſuum ſparſim diuulgat: Si Auicennas, & omnes medicinæ pugiles, cauendum admonent, quieſcentia vitioſa diuellere, & cum bonis effundere: Iſto quid malignius, uitioſiuſue? Si Emitritheo, in quo præcipué euacuandi indicatio exponenda videtur. Nihilominus rectè Auicennas teſtatur, oportere, vt in ſolutiuis expectetur digeſtio, niſi ſint ex genere, quæ leniant naturam, & ſoluant, & non inquietant, ſicuti aqua Viuleb cum Geleniabim, & cum feſtinatur in potando decoctiones antè digeſtionem, timetur ſirſem? Si Galenus, tranſpoſitionem ſolummodo in oculorum ſuffuſione, lapidum veſicæ, ſagittarum, globulorumquè remotione, & ſpontaneis naturæ motibus approbat? Quæ ſi omninò euacuare nequeat, ſaltem ad vilia tranſponat, & in phlegmonoſa laſſitudine ſanguinem tranſponere ſuadet, & (vt ſummatim dicam) quidquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, ſanationis intentio, eſt ablatio, quæ ſi fieri nequit, tranſpoſitio; quæcunquè autem ex genere præter naturam minimè adſunt, at quantitate damnantur, in his intentio eſt abeuacuatio. Porrò ipſa tranſpoſitio non perturbat, ſed paulatim, & blandé ab inutilibus ſpontè ſegregans tutò transfert. Si autem; quidam omninò implacidum traducere audebunt, potiùs quàm ſinere certò ægrum perire, quid? Cum eo quidem tempore nec turgentiam, nec motum, nec tranſmutationem, diſſolutionemuè, natura tentet? atqué ſumma illa virium imbecillitas præſtet, quæ veſicantia ſpernit, dum quieſcentem crudum, malignum, aliquo pacto exturbant. Tandem illis rationabiliter reſpondit Auicennas, inquiens: Si natura non eſt fortis ad diſcernendum, tunc non prodeſt curatio, quocunquè modo fiet, immò qui feſtinat cum euacuante ante digeſtionem in febribus continuis, & Hemitritheo, mouet humores, & non euacuat eos, & facit accidere anguſtiam, triſtitiam, & nauſeam. Demùm alia eſt ratio, tranſponendi ſanguinem de medio corruptum in ambitum per venam ſectam, alia de ſucco maligno in venis putreſcente, & alia per veſicantia: Si poſtea inter initia humorem incoctũ, atq; copioſum minorandi decretum eſt, non

Humor quieſcẽs malignus non eſt mouendus.

P. 4. tract. 4. cap. 19.

Quid ſit tranſpoſitio.

De tranſpiratione Art. medici. 94. 99. 13. 14. Met. 4. de tuen. 10.

Quando traſpoſitio adhibenda eſt.

Not.

Auic. loc. cit.

Contra illos, qui humorem quieſcentem, et malignũ mouere tentant.

Damna exquieſcente violenter moto.

De Minoratione quæ eſt quando tentatur.

2. Aphor. 29.

12. Meth. 6.

neipſemet Galenus ſolum vberrimum, & inelaboratum in principio morbi, aut ſectione venæ, aut purgatione, minorem facit, non autem veſicantibus? Venæ reſerratione ſanguinis in venis abundantiam, purgatione ſuperfluitates, in primis ductibus meſeraicis, & propé iecur, & alibi minuit, quæ ſuperfluitates intus profectò cutaneis exulcerantibus, rapi nequeunt: Medici inter initia, in tumore linguæ, oculorum inflammatione, Alopetia, dolore iſchiadis, Angina, Pleuritide, capitis dolore, quartana, tùm reuellere, tùm minorare iubent. In his vtiqué, & eiuſcemodi malignus humor non abundat, non intimus viribus imbecillis, nequè febre ſuo contactu cætera inquinat, nec omnia vſqué ad ſinus cordis confundit. Iſtis equidem humor refertus vitijs, & altioribus vaſis, magis tunc meritò euacuationem ſpernit, quàm placidè abundans ſuccus ſui eductionem, & minorationem indicat. Si quidem Medici ipſum quieti conciliari præcipiunt, & affectibus cum annexa febre, & eò magis vehementi, & æſtuoſa, calida medicamenta renuunt, & non mediocri cautione tempeſtiué, & & opportunè (ſi quid neceſſarium videtur) propinant. Dum locus affectus, ſicuti Galenus in externis tumoribus, ictibus, veneficis morſibus, vulneribus, abſqué timore permixtionis cum bonis, viriumqué noxæ, perciperetur. Dubio procul exemplo ab ipſo extrahere, penituſquè euellere vtiliſſimum foret (licet alia ſit de cancrum progignentibus ratio). Non alij modi, & ſcopi penes Hippocratem, Galenum, & Auicennam rationabiliter crudum humorem euacuandi, quàm deſcripti indagantur, qui copioſum minorant: ſecundo venenum propriè exturbant, tertio ſuccum præcipua ad viſcera prareptantem reuellunt, quarto turgentem medicantur, & quinto in primis vijs quieſcentem, cathartico trudunt. In cæteris autem eius quieti, & coctioni in febribus præſertim, perpetuò ſtudent. Eadem præcepta ab Ariſtotile etiam recipiuntur: Cur nequè concumbere, nequè vomere, nequé ſternere, nequè flatum emittere opportet, ni res turgente corpore vrgeat? An quia cum nô turgemus, ſimiles terræ ſtirpibus ſumus: quibus euulſis, aut alienum, conuellitur quippiam, aut aliquid abſciſſum relinquitur.

Obiectionibus, quæ minoranda materia, aut reuellenda.

Reſponſa.

13. Meth. 6. 14. Meth. 10. 3. de loc. aff. 7.

Indicantia, & quot euacuationem.

Quinq; indicantia euacuationẽ crudi humoris.

4. Probl. 9.

Quòd

„ Quodautem cum extrudi debet, minutum remanſerit,dolorem diutius id omne mouebit, & ſi quid alienum commotum ſit,id cum ſua ſede priuetur,dolorem creabit.

Quarè certè ijs vſu euenient, qui cum non turgent, aliquid faciunt ex ijs, quæ modò retulimus, veſicantibus deuoluunt,& ſuccum quieſcentem euellunt ; conatu iſtum difficiliori retrahimus,aut rectius euacuamus,& minoramus,faciliorique raptu delabentem, & propè accliuem diuertimus:eius terminū,à quo reſpicientes, ibi enim principium imbecillum habet.

Q. An facilius, moueatū humor influxu,an quieſcens.
Lib. mecan. quæſtionum 12. 24. 31.

Quando, & quomodo extrà, vel intrò in omnibus putridis, malignis, & peſtilentibus febribus moueantur humores, quandoquè, & quomodo in quibuſdam reuellendi ſint, aut medicandi.

CAP. III.

ACCEDIT adhæc in cunctis malignis putridis febribus nequaquàm eſſe aſſerendum, reuulſionem perpetuò vſurpari ex Hippocrate, & Galeno, quinimò hi in putridis generatim curandis febribus non aliam, quàm concoquendi, & euacuandi indicationem, admonenti, & eo modo, quo ſupra commentum eſt. Nequè vlla adhuc auctoritate, à nouatoribus comprobatur, malignum ſuccum ſuapté vi reuulſionem indicare; Verùm quando medicinæ proceres methodum retrahendi concinnāt, non humorem malignum, peſtilentem, ferè venenatum, atquì iure abſolutè venenum vndiquè exturbandum docent;ſed in concitatione humorem poſitum enumerant. Quarè non eſt de omni, & per ſe iſtius modi febribus habere humoré fláctem, nequè neceſſariò, nequè, vt plurimū, exiſtit. Innumeræ cuiuſlibet generis, ac ſpeciei putridæ febres excruciant, quæ prolabētibus ſuccis, toto tempore non ſcatent. At quis obiciet, vapores quidē, ac veluti fumi aſſiduò in corde ſubeūt, ſuperioraq; à ſummé vitiatis putreſcétibus, & febrili calore eleuati faceſſunt. His reſpondendū eſt, Galenū; eorum reuulſionem, indicationemquè generatī in putridis febribus oīno reticuiſſe, eaq; artificiosè, peridè ac nullá vrgētiæ magnitudiné atteſtáté, penit⁹ neglexiſſe. Propterea ꝙ maximū detrimētū īureret, placidū humoré vnà cū vaporib. à vaſis magnis īternis ad externa, & āguſtiora retrahere

Quæſtio. Quando reuellendi humores, & qui ē

Obiect. Reſp.

An humor malignus, vt talis indicet ſui euacuationē, & reuulſionem.

Tacitæ obiectioni reſp.
Cur fumus putridus ad cor nō egeat reuulſione.

Dè motu humorum in principi parli, & paracismo.

in nonnullis duntaxat putridis malignis febribus, & rarò ex accidenti in ſpecie fluit humor, & reuulſione eget. Pateat inſuper, quando, quomodo extrà, vel intrà in acceſſionis particulari principio, febrium humores elabantur; itidem quando, & quomodo indicationes in his reuellendi, dimouendi, & compeſcendi, quandoquè hauriantur. Lucidiorem tamen ſermonem Galeni auctoritas adhuc exoptat. Clariſſimè recedit, in pleriſq; indicijs de tota ſuperficie externa, ſanguis, confluitque in viſcera: vndè compræſſiones, & obſtructiones fiunt, deſtenſioneſq; arteriarum præcipuarum, propter quas initijs talium acceſſionum coniuncti ſunt pulſus inæquales: quemadmodum etiam languidi ob ſtomachum, & facultatem affectam, (& præcipuè etiam auctoritas, quæ docet in febribus per circuitus, humores in acceſſionis principio moueri, & tunc, quia humor à parte, in quam deſcendit, attrahitur, tùm quia expellitur à robuſtiore, & oportere obſtructionem tollere, deindè inhibere, quod futurum eſt; inhibetur autem, ſi affluxum obſtruentium humorum compeſcas. Secundo de differentijs febrium etiam ſtatuit Galenus longiorem, breuiorem, anticipantem, poſtponentem paroxiſmum concitari, à maiori, aut minori materiæ copia, & à robuſtiori, aut imbecilliori proiaciente, vel amplectente, vt his de cauſis humor, aut attractus Hepatis, ventriculi, Renum, lienis, meſerei, & huiuſcemodi calore, inflammatione, putredinali diſpoſitione, & vi vacui, aut expulſus robore earum, aut incitamento procifiſcatur. Similiter ab auocante particula, vel ab ipſa inualidè ſuſcipiente recolligitur, vt potè ſtomacho in pituitoſis febribus liene in melancholicis, iecore in bilioſis, & ſanguineis, aut determinata ſede, vti pleura, in qua, ſicuti alia quauis in parte, inflammatione, vel feruore accenſa, in principio venæ, parteſuè intumeſcant, ebullientibus ſuccis ibi, vel aliundé collectis: itaqué augeſcunt, ſtant, & deniquè declinant, ità in vaſis, & venis, quibus putreſcunt humores, accidit. Cerebri etiam membranis, vtero, renibus, externa ab intimis, aut ab Hepate, alijſqué altis ſedibus, focus putredinis internus, & accenſus prolectat; Seù robuſtior generans ad inualida loca recolligentia tranſmittit, & trudit. Ambitus ad profunda, intima, ad alia intima, tùm ſuperiora, tùm inferiora, tùm ad latera, vel ad cutanea depellit. His authoritatibus obiectis dicendũ, primòquod ij duplicis ordinis, dupliceſqué affluxus ad extrà, vel intrò acceſſio-

3. De praſ. ex puiſ. cap. 70.

2. de diff. feb. vlt. 11. Meth. 8. & 9.

11. Meth. 8. & 9.

2. de diff. feb.

Quotup. motus ab attrahente, & recipiente 2. de diff. feb. vlt.

nis

nis exordio particulari febrium per circuitus conſurgunt. Sed liquidò conſpicuum fiet, horum nullum veſicantium reuulſione egere; ipſa enim reuulſio non à ſingula humorum alteratione, at ſolummodo valdé ab indecenti, impetu, loco, & tempore indicatur (ni contraria indicatio, & vrgentia curationem ad ſemet hortans offendatur) atquè à principio, vnde is curſus exordiri cæpit, non autem ad quem finit; qui quidem deriuationem, euacuationemq; fluxi potius interpellat. Sinito inſuper retractionem in medium neceſſariò collocari: nihilominus non quælibet reuulſio ſemper per veſicantia celebratur, multoties frictionibus, doloroſis nexibus, balneis, vomitibus, cucurbitulis, medicaminibus, purgatione agitur: prout validum, mediocre, aut minimum indicans erit, & determinatum hunc, vel illum locum magis expoſcit. Prima vaga peragratio, ſpirituum, & influentis caloris, potius quàm humoris recurſione oritur. Quos cum ij in altum aduolent, vt ſuccos malignos coaceruatos diſſipent, tranſmutent, euacuent, vel ſaltem tranſponent, ſiuè quoquo modo internas noxas arceant, retrahere nequaquam decet: Enimuerò viſcera profunda ijs deſtituta maximo cum ægri diſcrimine, ad cuncta huiuſcemodi opera, imbecilliora euaderent. Si autem humorum æqualis impetus, perindè papularum, bubonum, intrò regurgitantiũ læderet, tunc reuulſio molienda venit 3.us motus eſt humorũ affluxus ad focum putredinis, ſcilicet quando iam putredinis fomes in vaſis inter inguina, & alas, tanquam calidior ab Hepate generante, vt plurimùm, alijſquè viſceribus circumiacentibus attrahit, & mouet vitioſos humores, tunc coxis affixa remorantur veſicantia, humores, ne iecur offendatur, aut ſuperna. (Motus fluenti contrarius, locus itidem contrarius ſimul eligendus, non autem tantummodo locus). Et Gal. aliquando in reuulſione, particulari, & locali, vt capitis poſteriori læſa per anteriorem frontis, vtero inflammato per pedes, malleoloſquè reuellit, ſi quidem à corde, vel iecore, humor ad caput, aut vtrum irrueret. Iecorariam venam reuulſoriam é directò identidem in vniuerſali reuulſione motum, & locum contrarium ſuadet: Porrò ſtatim ab initio priuſquam in partem aliquam humores confirmentur, medicandum eſt, vel poſtea cum ad maturitatem perducti fuerint: ideò in prima die, ſecunda, quarta, & quinta medicamenta dedimus, & non in quarta ſolum. Demùm aduerſarijs omnia concedantur, tantùm igitur principio

Concenſio vltrà.

P. acut. 46. 4. acut. 39. p: motus ad intra ſpirituum, & caloris influẽtię quid indicet.

Secundus motus Humorũ ad intra quid indicet.

3. Motus humorum non focum putredinis, & ad cor, qui de indicet.

Notand.

Reuulſio trip. particularis, vniuerſalis, & mixta.

Notand.

4. Acut. 75.

Conceſſio vltrà.

principio exacerbationis, dum quippè humor, & fumus, curſu concitatur; non autem eius augumento, ſtatu & declinatione eſſet reuulſio exequenda. In tertio motu ſupra recitato quid agendum? Dum producens, vt plurimùm eſt Hepar, ipſequè ad putredinis locum transferat, in quo poſteà maligni ſucci putreſcere exordientur? Nonnè eſt vtilius, à iecore nobiliori diſceſſum petere, quàm ibi commorantem, putredinis initium ſumere? Cruribus enim aglutinata veſicantia inhibent, ne iecur effundat, vel effuſos humores ad venam cauam quieſcentes euacuant, & miſcent, & deindè metam, ad quam tendunt; non autem locum, à quo proijciuntur ei proprio reſpiciunt. Si à venis magnis infernis ad cor raptum humor haberet, reuulſio appellari mereretur. At idcircò in paroxiſmi exordio dumtaxat molienda erit, ſi à corde, alijſquè ſuperioribus ad extrà moueretur, tunc potius deriuatio adeſſet, quæ particulam, ad quam ruit, illoqué vltimum motum conatus, methodicè intuetur. Inſuper propulſio iſta fumi, & humoris à generante in exacerbatione, non accidentia manifeſta, & eximia parit: Verùm, feré inſenſibilis, paulatimqué à iecore in venas continuò cum ſanguinea mole progreditur, quã ſi vtiqué inhibere volumus, ſanguinis etiam diſtributionem impediemus: ſi fas, putredinis focum penè in carcerem coercere, nequid ad ipſum accederet, neuè ipſe vicina tangeret, emolumentum quidem æger tunc perciperet; ſed alijs interdum commodioribus medicamentis, affluxus obſtruentium arcendus eſt. Poſtremò Galenus de affluxu iam facto, qui obſtructionem iam factam gignit, loquitur. Fortaſsè autem, dum paroxiſmus auſpicatur, non generantis, aut expellentis, ſed tantùm alterationis, & ſummæ humoris acceſsionis, aut ſpirituum, caloriſquè retractationis, extat dimotio. Eſtò autem, tunc hũc affluxum adeſſe, & antea fuiſſe, & continuò ſtatuto tempore ab impellẽte fieri, aut ab inflammatis venis tranſmiſſum, calidioribuſquè ſuccis malignè putreſcentibus allici, ſi Galenus, & Hippocrates medicinę Principes affluxum hunc degnoſcentes, eumquè conſiderantes, ipſum non alio modo, quàm internis contemperantibus, & concoquentibus prohibentibus, compeſcere tentant. Ne viſcus iterum ſuccos antecedentes procreet, quàm alui lenitione, præmiſſis medicationibus, vena recluſa, purgato corpore indicantium poſtulatu, quàm deniquè medicinali victu? Ad quid? Compeſcere pro reuellere, (cum apprimè ad inuicem diſtent,) inter-

Quæ accidentia pariat motus paroxiſmi.

Not.

Vltima ratio.

De compeſcendo humorum affluxu in feb.

Quid ſit compeſcere affluxum humorum.

interpretari? genuseſt inhibitio, quæ de pluribus ſpecie differentibus prædicatur, de compeſcere, & alijs. Compeſcere autem ſubalternum adhuc genus de pluribus alijs enunciatur; etenim dolorem ſedantia, & refrigerantia, lentore, deriuatione, reuulſu, auxilia, pleraquæquè alia ſpecie differentia compeſcere valent. Ad quid compeſcere ad reuulſionem tantùm coarctamus, & exponimus (vniuerſim) cum non omnibus eueniat? qui dixerit vniuerſim, ac de omnibus dicat, neceſſe eſt. Ad quid ſtudemus medicinæ præcepta optima confundere, nouaquè figmenta, nec ratione, nec experientia, nec auctoritatibus roborata in medium adducere? Hinc Medici Illuſtres maxima damna ſequutum expendentes, cunctas dimotiones, antè humorum, putreſcentis, & putrefacti coctionem, præſertim huiuſcemodi, vetarunt, omniaquè medicamenta mouentia, ſudorifica, balnea, frictiones diurectica, ligaturas, aliaquè penitus reſpuerunt. Equidem dum tempus opportunum, & indicaret, preſto eſt ea adminiſtrare ſuadent, eliguntq; ,eaquæ citra calefactionem, ſiccationemq; inſignem diuertant. Huiuſcemodi non ſunt veſicantia, & nequè eo tempore propriè indicantur, imò qui febrium putridarum curationem rationalem ſtatuerunt, retractionem neglexerunt, quoniam eam ſolum valdè infeſtante turgentia, vel impetu amplectantur. Infeſtare quidem, & ante febrem, & in febre aliquando humorum turgentia, vel fluxus ſolet: ſed non ſemper febribus putridis, vt putridæ ſunt, adiunguntur. Cur tandem ad cutim allicere debemus? Ac ſi Galenus, quædam loca, inteſtina, veſicam, vterum, hemmorroides, fauces, palatum, nares, aures, glandulas, emunctoria, & ſimilia, per quæ commodè ſuperuacanea excrementa expurgantur, non ſtatuerit? Quaſi reuulſio non aliò, quàm ad cutim conciretur, eaquè ſola recto tramite fiat? Quis dicet, humores à venis paruis ad magnas, inquè acceſſionum principio ad viſcera confluere? Qui vel primò ipſis in locis, & corporis ambitu (quod vt plurimùm eſt falſum) vel in iecore, magnis venis, altiſquè viſceribus generantur, & ad paruas tranſmiſſi, ab his poſtea retrogradarentur? At circuitus hic incompoſſibilis cernitur. Putreſcens quippè, humor præſertim malignus, tametſi ab aere infecto originem, & occaſionem primam arriperet, altius incumbit. Vndecimo meth., & alibi non raro, affluxum obſtruentium inhibendum compeſcentibus, probat; non tamen reuulſionem ſingulariter præcipit, imò

Inhibitio generica prædicatur de pluribus ſpeciebus.

5. de generat. animalium 8.

Inſt.

Sol.

11. Meth. 19. 13. Meth. 5. 7. Aphor. 21.

Tacite ob. reſp.

11. Meth. 8. 9.

mò

mò eo loci ſpretis frictionibus, balneis neglectis, ſirupis apprimè attenuātibus reiectis, qualitates eorum acres contemperando, tenues incraſſando, craſſas attenuando, viſcidas abſtergendo, de hinc generantis affectus admendo, hunc affluxum compeſcit, & vetat. Quapropter corruptelam, alienāuè qualitatem ad optimam reducere, aut ſaltem contemperare, docet: Quis forſan aſſeret, ſe non propriè reuulſionem intelligere, motum verò à loco, vnde humor diſcedit ſpectare, rectitudinem non amplecti; ſed quandam mediam retractionem, aut tranſpoſitionem ſuadere, ne humor, qui generatur, & à parte propellitur, ad putredinis focos, ad viſcera, venaſq; inflammatas accedat: neué obſtructiones iam factas, & putredines excellentes pertingat.

7. Aphor. 16. 6 Epid.

Inſtantia affluxū humorū ſemper adeſſe, & cum egere reuellēte, & ſemper veſicatorio.

Præterea hunc ſemper affluxum aſſidere, qui niſi perſeueraret, febris illicò deſineret, morbo in augumento, vel ſtatu, & declinatione exiſtente. Etidcirco quandam hanc retractionem perpetuò affectari, atq; tutiorem, ocioremuè ægre ſalutem fore, quo magis antecedens humor interpellabitur, & longé procul à fomite maligno rapiatur. His omnibus ſubterfugijs antea quidem reſponſum eſt, nempé tanquam commenta erroribus multis ſcatere, atq; deinceps tuta, cita, iucundaq; curatione, nec non coctione, & ſpontaneis dimotionibus priuari. Concedatur autem antecedentem auocari, nō igitur malignè putreſcens retrahitur, nec proprie, & per ſe maligna in febre, vlla indicatio alio humores conuertendi ſuggeretur, quemadmodum quidam affirmare audent.

Reſponſiones ad inſtantiam.

De reliquis indicationibus, & indicantibus à maligno putreſcente ſucco, & eius vitiis prauis, à motu, Turgentia, & qualitatibus primis, & ſecundis.

CAP. IV.

HVNC poſtremò ad reliquas maligni putreſcētis ſucci indicationes eſt properandum; qui ſæpenumero ſimplici curſu, aut turgētia elatus, varia generica præſidia turgentiam medicantia, & motum compeſcentia affectat: exindé magis ſubalterna, & ſpecifica reuulſoria; deriuatoria, intercipientia, & reprimentia hortatur; ideò cordi applicantur, dum id motus, aut turgentia

A motu, & à turgentia.

Quæ ſint, & quot ſpecifica, & ſubalterna reuulſoria magis particularia.

tia

tia inſultat. Non illicò quidem inferendum eſt, veſicantia tunc indicari: Quamplura enim auxilia reuellendi facultate donata ſunt, vtpotè doloroſi nexus, frictiones, cucurbitulæ, ſinapiſmata, picationes, vſtiones, fonticuli, ſcarificationes, catharticum, & venæ inciſio reuellunt: plurimiquè deindè affluxus ſunt, qui reuulſiones non indicāt, aut aliò, quàm ad cutim alliciuntur; ex determinato quidem determinatum, non autem quodlibet ex quolibet indicationem inuitat. Manifeſtè igitur patet, ex indicationibus electis, & indicantibus conſtitutis vniuerſim, nequè malignam febrem, nequé malignum humorem, vt tales ſunt ſuaptè primò, reuulſionem, tranſpoſitionem, deriuationem, euacuationem, aut veſicans indicare, licet perindè malignus vrgendi vim habeat. Nam maior eſt vrgentia cruditatis, tanquam cauſa ſine qua non; vrgentia quidem alia ſimpliciter (omnis vtiquè comparatiua) quaſi primam ſedem occupans, alia ſecundum quid, tanquam cauſa, ſine qua non eſt. Prima ſimpliciter remoueri nequit, alia primam vrgentiam fouet, & coadiuuat; Illa enim eſt, quæ periculum ante alia omnia afferet, & ob id præ alijs auxilium primò flagitat.

Dē vrgentia, & eius ſpeciebus: Et quæ præſidia indicet, & quando.

Vrgētia duplex, vna ſimpliciter, alia tāquā cauſa ſine qua non.

Has omnes vrgentias Galenus illis verbis admonuit. (Quid cum quo, quid poſt quod, quid ante quod.) Sed diligenter perpendendum eſt, febrem non ſolùm curandam fore; ſed potius cauſæ malignæ attendendum eſſe, & eò magis cum furens humor agitetur, citius enim, ac febris, vel quieſcens humor tunc ipſe interficit: Non tamen reliqua negligenda veniunt. Atquì omnibus pro viribus, & præ cæteris virtuti vniuerſi, & cordi; quæ quidem non quantitatem curatorij auxilij indicat, niſi ea ratione, qua febrem magis, vel minus à naturali armonia ſecedere nos certiores fecit. Interim ex prohibendis ijs, quæ adeò ſubſtantiam ipſam vacuare, aut alterare queunt, vt corruptioni propinqua ſit; vt viuamus, & à morbis liberemur.

Explicatio verborum Gal. quid cum quo, quid poſt quod, quid ante quod.

Cardiacis præterea per qualitates manifeſtas, & vitijs contrarias, calidas, frigidas, humidas, ſiccas, vnientes, ſegregantes, illuſtrantes, depurantes, cordis calorem, abditamquè proportionem ſemper, vbiquè ſimilitudine conſeruantes, cordi opem ferre oportet: De quibus Auicennas, Arabes, Græci, & Latini Medici latius ſcripſere. Species humoris, loci affecti,

4. Meth. p. 2. de generatione, & corruptione.

 ægri

ægri temperies, natura, & huiuſcemodi, aliquam ſpecificicé variationem ſuggerunt. Contraria contrarijs, ſimilia ſimilibus manifeſté, & abditè curantur, præſeruantur, & tuentur.

De omnibus Indicationibus, & Indicantibus tertii, & quarti generis impropriè malignarum putridarum febrium.

CAP. V.

9. Meth. 13. 2. Ad Glauc.

A Secundo genere ob ingentem nobilium viſcerum phlegmonem, indicationes modò totum, modò partem affectam reſpicientes oriuntur; primò ſanguinem fluentem, bilem, pituitam reuellendi, copioſum, vitioſumqué inaniendi, fluxum, & iam iam fixum concoquendi, & deriuandi: In parte autem phlegmone obſeſſa, primò eius calidam intemperiem remouere decet, & principio diffluẽtis humoris intercipientia admouere, & repellentia peragrantes, & fluxos educere: quos comprimunt, coarctant, & aſtringunt; hæc autem coercita, tranſitum iacenti non concedunt. Agunt inſuper in humorem, eum inſpiſſando, refrigerando, & & ad motum ineptum reddendo: in augumento partim repellentia, partimquè dirigentia; in ſtatu verò diſſipantia, & adhuc magis in declinatione; Aliquo ſemper ad caloris, & proprietatis particulæ cuſtodiam adiecto, in toto humor antecedens coquendus, incraſſandus, refrigerandus, euacuandus venæ ſectione, aut purgatione venit. Si modò aliquo coaceruatus in vniuerſo fuerit; ſin nulla in toto affluentia, & abundantia apparuerit, ſubindè localibus vtendum eſt, & indicationes partẽ affectam reſpicientes explendæ, vti Pleuritidis iam facere, dolorisq; in corpore puro excrementi immuni, ſedandi exempla decreuit. Ea his etiam, flegmonis, venarum, renum, veſicæ, ventriculi, & huiuſcemodi, quæ forét indicationes, & quid ſpecies humoris antecedentis, impropriè malignis indicabit, perſpicuum erit. A tertio genere ob maxima, aut numeroſa ſymptomata, quid eſſet, ni vniuerſam de particularibus affectibus tractationem, de quibus infra, moliri? A quarto ob ſummam viriũ imbecillitaté reliquis ad conſuetũ, pluriesq; manifeſtatũ examé adductis, illa dũtaxat imbecillitas accuratè perpendenda offertur, victu contéperante, parcè, & ſæpè ſolidiori, aut ſpirituoſo

De cauſis inflammationis, indicationibus. De repellentib. & intercipientibus.

De reſoluẽtibus.

2. & 4. Acut. 3. Epid. 3. 76. 6. de comp. med. local. 3.

Indicationes tertij generis.

Indicationes quarti generis.

aut

aut mediocri reſarcienda. Omiſſa qualibet alia euacuatione reſoluente, virtutemq; diſſipante, niſi admodum leui,& exigua; ſi indicationes pugnabunt, vnam prę feras, quæ à viribus, vel à cauſa, vel à febre ſumitur, cæteris valentior; hanc magis ſectaris; non tamen cæteras negligas.Hæc ſunt omnia indicantia, indicationes, & indicata à putridis impropriè malignis deſumpta,non ex vſu tamen ſemper cunctis medemur, ſed cum ſola per ſe ſubſiſtunt: Nam ſi vna cum alijs incidunt, alijs anteilla medendum eſt, & alijs materijs auxiliandum.

11. Meth. 12. 13.
10. Meth. 1.

De Ephemerarum, & Hecticarum impropriè malignarum febrium Indicationibus, & indicantibus.
CAP. VI.

FEBRES Ephemeræ curatiuam ab intemperie febrili iam finita, & præſeruatiuam medicatricem ab exacta ſpirituum accenſione, refrigerationem,& humectationem vſq; ad tertium gradum hortantur. Vtraq; etiam pariũ in fieri inhibenda videntur; Gal. hanc acceſſionem, tanquam febrilis intemperiei ſcopo coincidẽtẽ, meritò neglexit, ac ferè eadem cum cauſa ſua continente: Si autem adhuc cauſa,ſpirituum accenſionem præcedens, & fouens inſiſtit,non ſimplex affectus, nec ſanatio eſt: ſed ab ipſa etiam tunc petimus conſilium, vt à frigiditate, & conſtipatione cutis propter tranſpirabile mordax, aere à fumo, fuligini, & conſimili,vti etiam à leui obſtructione. Alex. indicationem à ſpiritibus deſumit, inquiens. Niſi ſpiritus humectantia, & refrigerantia,quæ ipſum contemperare, & mitigare queant, conſequatur, & vicinia depaſcitur. Non igitur intemperies facta, & fienda aufferri poteſt, ni ſpirituum accenſio facta extinguatur, futuraq; refrigerio, & ventilatione præcauetur. Verùm iſta humectatio,& refrigeratio velocis penetrationis, & ſubtilitatis particeps eſſe debet; ſpiritus nanq; tenuiſſimi, & aerei vagantur; cuncta viſcera corroboranda, iecur,& cor refrigerandũ eſt,& virtus ſpiritalis alimẽtis tenuibus,ſubtilibus per cõtrariũ cuſtoditur. Reliqua extra nil ad curationẽ indicãt,ad præcautionem,atq; ad medicamentorum cõpoſitionem tantum attinent. Aer enim ſi calidus, refrigerio

Obiect. Reſp.
Cur licet ſint duæ ind. vna tãtum ind. hauriatur.
X. Meth. p. & 2.
Quando duæ ſint indicationes in ephemera.
L. 12. cap. 2.
8. Meth. 2.
Quid indicant Externa.

gaudet, itidem, & animi motus momentaneé tranſeunt, vt nihil vtile, & ex arte indicent, ni morbificum opus corpori impartient; quæ præſentia non ſunt? actu non lædunt? nec in corpore ſubſiſtunt? his curatio? iſq; præſeruatio medicatrix non dirigetur? vnde leuis ſtipatio, ſi perſeueraret obſtructio, attenuátibus, incidentibus, & laxantibus, ſubmouentur: tandem virtuti, quæ in febribus ephemeris generatim negligi ſolet, ſpeciatim ſpiritaliter, & cordiacè præſidium indicat Galenus, qui cuſtodiam validam paruifecit, & imbecillis recepit; eius enim vehementia, & imbecillitas dignitatis, & excellentiæ læſæ actionis, vitalis, cordis, & ex facultate, quæ læſum corpus gubernat, quoquo pacto excellens vrget in his impropriè malignis. Ea propter virtus qualitate, & quantitate, ocius, & celleriter eſt dimetienda; etenim, & ſi ſolidorum, & carnoſi generis ſatis validè inſiſtat, ſpirituũ, nihilominus ad ferè tertiũ receſsũ, imbecillis declinat, rebuſq; præter naturam comparata, febri quippè, & ſpirituum magnæ inflammationi non ſpernitur. Secus benignis febribus abſolutè animaduerſa cõtingit. De reliquis Ephemeris febribus à maxima inflammatione, ſymptomatis vehementiſſimis, aut virium extremo languore indicationes, & indicantia perſpicua ſunt.

De ſpeciebus vehementiæ, & quomodo hæc inducet, & quando.

9. metæ. 9.

Quomodo, & quando vitalis indicatio accipitur, aut negligitur.

De Hecticarum Malignarum indicationibus, & indicantibus.
CAP. VII.

FEBRES Hecticæ ſummam refrigerationẽ, & humectationem, vſq; ad tertium, ad ſubſtantificam magnitudinem augendam petunt; Quæ quidem additamento nutrimẽti potentia quanti cellebratur. Nam occaſionem, ſecundum Alex. ex humiditatis indigentia accipiunt, quæ ſolidas ipſas partes in primis nutrire poteſt, & curatiuam ab intemperie, & præſeruatiuam ab accenſione natiuæ humiditatis, quæ continens cauſa diſtincta à diſcreſia eſt. Hæc ingens refrigeratio qualitati callidæ excellenti aduerſatur, motumq; caloris inquilini marcore preſſi ad ſuperficiem præmodum euolantis remoratur, & ad centrum reconducit. Virtus demúm totius, ſolidorum præcipuè, ſimilibus, & firmis alimentis conſeruanda videtur pro natur.

L. 12. cap. 14.

Duæ indicationes ab intemperie, & à cauſa, & quomodo, & quæ ſint. Explicatio.

Not.

corporis habitu, ægri temperie, compoſitione, & vnitate.
» Quantò autem hecticarum febrium effectus calidior, tantò vti-
» què frigidiora auxilia, maioremquè ſimul ſolicitudinem, nè X. Meth. 19.
» valentibus vtentes quidquam lædamus, appetit. Igitur ex his verbis hecticæ gradus minus calidus, vel calidior, & calidiſſimus elucet, & ideo auxilia paria, non æquè frigiditate, & humiditate æqualia adminiſtramus: quò enim frigidiora, eò maiorem curam optant, nè viſceribus ſquallidis, & imbecillis noxam infringant. Quapropter refrigeratio, & humectatio in impropriè malignis hecticis vehementior erit, & adhuc vltra in peſtilentibus, atq; phlegmoni adiunctis. Quid ſymptomata, quid infirma virtus indicat, perſpicuum eſt; idem videtur dicendũ de gradibus earum febrium: nam pro diuerſitate humiditatis abſumptæ, diuerſa quoq; ſubſtantifica reparatio quanta, modò carnea, modò fibrea, modò membranea expetitur; & hæc alimentis medijs, aut terreis, aut oleoſis, & glutinoſis emendatur: ſanè alimentum, & vt nutriat, & vt augeat magnitudinem iam diminutam requiritur. Contagioſa natura in his omnibus impropriè malignis effectibus, & febribus incidentia abſtergentia, & exſiccantia indicat. Demùm etiam ſi quæ cauſa humiditatis accenſionem faceret, ea ſtatim primò, & penitus ſummo vetuſtauerit.

Cur aliquando remedia non ſunt æqualia morbo.

Triplex humiditas reparanda, triplex præſidiũ indicat.

Finis Quarti Libri.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE INDICANTIBVS VESICANS PRÆSIDIVM, eius rectum vſum, & quamplurimis practicis controuerſijs ad humorum motus in omnibus affectibus, & ſymptomatibus impropriè, & propriè malignis.

LIBER QVINTVS.

De Indicante veſicans præſidium in omnibus putridis malignis febribus, & earum ſpeciebus.

CAP. I.

CVM omnis inuentionis, & demonſtrationis principia, ſenſui, intellectuiq; euidentia ſint, homineſqué in multis errent, quædam fermè penitus ignorando, quædam malè iudicãdo, & quædam tandem ſcriptis negligentius tradendo, omni ſtudio eſt incumbendum; vt manifeſta humorum turgentia, & motus in cor ità peculiariter, ac ſingularibus conditionibus innoteſcat; atqué ſoli blandè attrahenti, auxilio reuulſorio, & euacũanti indigeat: tunc ordo indicantis neceſſarius ad indicatũ veſicans, indicatiq; ad indicans apparebit, quo ſingularem humoris turgentiam, aut raptum coxis, aut axillis affixum veſicans reuulſione compeſcet, quod non tantùm contrarietatem

P. de facul. ſympt. med. cap. 75. 2. De comp. med. loc. p.

P. De facul ſimp. vii.

De Reuulſione.

vexatæ

vexatæ particulæ cordi, ſed motui perſpict, licet Gal. in reuulſionis methodo, loco aliquando oppoſitionem tantam animo compenſet. Hic antiquiſſimus per veſicas modus, ſigillatim, & ſenſim roridam ſubſtantiam effundit, vt natura, conſuetudinem, quam prius inierat, inducere aſſueſcat; nam ex diuturno tempore conſueta, & ſi deteriora, inſuetis minus moleſtant, (& contrario in contrarium frequenter mutari, laborioſum eſt) Neutri nunquam aſſueſcere ſinit, quæ quidem aſſueſcendi ratio, fatigatione vacat; vtique autem ſimul, vt aſſueſcat, fieri non poteſt: Cum autem aliquid pluries fit, velocem ad actionem diſponitur, & virtus roboratur ad eam, quæ veſicantis ope inutilem ab vtili decenter ſegregabit, fluxum, aut turgidam aberrationem loco, quantitate, & qualitate moleſta perpetuò commodè tranſmittet, foraſquè per oppoſitam conuenientem rectitudinem opportuno tempore traijciet: Quanquam concoctio preire debeat, mox diſcretio, poſtea euacuatio ſubſequi, quod concoqui eſt habile concoquendo, quod excerni excernendo. Videtur quidem naturam perbelle humores non ſegregare, & depellere, ni prius coctione muniantur, quæ natura nunquam otiatur: immò perpetuò ab vtilibus ſecretionem aggreditur, & coctionem naturali, & proprio calore operatur. Attamen ſola perfecta ſeparatio ſine vtilium noxa localis, & à bonis diuiſio concoctos humores ſubſequitur, tempus actionis expultricis poſt finem facultatis alteratricis efficitur. Verùm interim abſolutam laborationem, quæ offendunt, amoliri ante cogitur: Vndè humorum turgentium, aut fluctuantium ſeparatio præſtat, in qua omninò naturæ conatus expetitur: ſed nec vt malignus turget, aut fluit, neq; turgentia eſt turgentia, immò tunc quod turget, vrget; ſed non omne, quod vrget, turget. Demúm altera crudorum ad ignobilia loca ſpontè inclinatio vtilis quoquo modo cernitur. Poſtremò eſt inſenſibilis altera victoriæ coctionis iuncta, at ferè localiter non apparens, dum calor natiuus, & influens, morbificas cauſas adæquatione attemperat, & vincit. Etenim (ex Ariſtotile, & Galeno) iſte ſemper concoquit, copulat, ſiccum, & humidum, terminabilia. Tempus, magnitudo, & proximitas agentis determinata in actione edenda expoſcitur, quamobrem in tempore humorem permeat, totum hinc indè coquibilem perluſtrat, vimquè ſingulæ eius portioni vberrimè impartit. Veſicantia equidem hanc eãdem vim, & facultatem habent, & illam

etiam

6. Epid. 2. 26. 2. Aphor. 50. 5. Probl. 12.

Alex. Vall. 5. 12.

Inſtantia.

4. Aphor. 22. ij. Meth. 15. l. quomodo, & quañ. cap. 39. de dieb. decret. 4.

Obiectio. 4. Auct. 421 Aphor. 3. P. ſectio. Reſp. 2. 3. de dieb. decret. 8.

Tertia. Quarta. Quinta.

etiam crudorum præcipitantium ad præcipua viſcera, & aliquã-
do turgentiam, & ad vilia, adquè extra retractionem efficiant.
Hipp., & Gal., fluxioni procliues humores præter naturam
reuulſu curant; ſi verò non ſolùm impetu, ſed copia, aut vitio
fatigent, eodem tempore, & in contrarium retractu inanire,
eamquè copiam ſcientificè minorare, conſueuerunt. Indica- *Sol.*
tionibus verò ſibi aduerſantibus, & paulatim quod vitioſum
euacuare, & ſenſim inuicem, quod ſalubre pro eo reponere
oportet. (Angunt repugnantia interdum cum accidentibus)
quorum indicationes plurium hic conſultò omittuntur; nam
eodem tempore alij ſucci excellenter putreſcentes peragratio-
ni, alij quieti dicati ſollicitant. Quid tunc agere decet? ni ſi-
gillatim errabundo curſu ſuccum labentem reuellere? Quod tu-
tò, & commodè per vrinam, ſudorem, venę ſectionem, aut
purgationem fieri nequit; nam hæ maximæ, repentinæq; eua-
cuationes ſubitò inhibent. Nonnè directò reuulſionem, & ro- *Tacitæ obiectio-*
bur affatim infirmantes, humores etiam quietos exturbantes, *ni. Reſp.*
tunc indicanti non æquale indicatum miniſtrant. At veſicã-
tia euacuando, retrahendo, calefaciendo parùm, & continuò
excitando diù moliuntur, è contra vrinam, & ſudorem, cientia
commorantes intrinſeco contactu néceſſariò exagitant. Quæ *Tacitæ ob. reſp.*
iure toto expurgato, coctaq; materia, ſolummodò probantur. *5. Meth. 3. de*
His non oppugnat Galeni iuſſum, reuulſionem eodem die, & *ſang. min. 21.*
aliquando diuerſis diebus efficiendam eſſe; ibi namquè Gal.
copioſos educit, & tunc impetu ruentes, cum virium robore ea-
dem die auertit; quò enim frequentius euacuatio fit, eò vali-
dius ab incepto curſu retrahitur, & ſi reiteratur, virtus, cuius eſt, *Auic. de med.*
potentior, inſurgit. Sanè quidem Galenus locis citatis diù ſuc- *cord. p. & 6.*
cos fluctuantes, at non vbertimos coercet: nec extra detrudit,
verùm aliò ſolummodò interpellat, viriumqué inconſtantiam
aduertit. Cæterum his præmiſſis hoc proprium indicans no-
bis obijcitur. Succus in venis malignam febrem innouans ad
præcipua viſcera, vel ſolo impetu, vel errante, & incerto curſu
vergens, gelida extrema producens, pulſum imbecillum, retrac-
tum, angorem, thoracis moleſtiam, & ſpiritum frequéntem pa- *Quid indicant*
riens? Aut ſymptomata videlicet caloris quippè ad ima fuga- *veſicantia in*
rio, pectoris, cordis præcipuè, functio, & motrix, repentè læſa. *malignis febri-*
Vndè retrahens calorem, ſuccoſqué ad extra actu aberrãtes ſuc- *bus putridis.*
cos, & in contrarium indicetur? obſeſſam vim releuans, exone- *Auic. cap. de*
rans, & excitans, aut ex ambobus conflatum, vtriſquè pariter *feb. peſtil. Paul.*
l. 2. cap. 36. Aet. Tetrat. 2. ſerm. p. cap. 95.

6.Epid.2.li.13. meth. 6. 14. Meth. 2. & 10. 2. Meth.3.2. incumbens? Si quidem calorem auocat, vnàq; ſimul virtutem expergefacit, ſuffocatam exonerat, & materiem impetuoſam maiori vi, quam aliò moueretur, retrahit? Copia, & vitio ſu- »
percreſcentem inanit, deobſtruit, & perflationem impetum fa- »
P. metior. cienti molitur, qui horum eſt cauſa, cum ſonus de foris fer- »
tur, vel intrò ſimul totus (ſicuti in terremotu contingit) Tale »
oportet intelligere fieri in corporibus animalium, ac in terra, vt comparetur ad paruum maius: Iàm enim terremotus in quibuſdam locis factus, non prius deſijt, quàm cum erruperit in eũ, qui eſt ſuper terram, locum, manifeſtè tanquàm procella exierit, qui mouet ventus, intumeſcit aliquid terræ, & aſcendit veluti collis moles cum ſono, tandem autem ruptio exit ſpiritus, multum, & fauillam, & cinerem eleuat. Omnia inquam, quæ caleſcunt, ſpiritum habent: ſpiritus autem erumpit, & ubimet
ipſi viam faciens, foràs procedit; id autem, quod caleſcit, rur- »
Hipp. de loc. in homine n. 15. ſus in ſe ipſum alium ſpiritum frigidum trahit per fiſſuram, »
vndè nutritur, & omnis humor, calefactus tenuior fit, & omne »
cedens fluit: maximè verò vbi maximè fuerit inflammatum, »
L. de nat. pueri. 13. propter hanc cauſam ruit: pariter aqua, quæ æſtate non hau- »
ritur, calidior hauſta ob ſpiritum exhalantem, & frigidum aliũ »
intromittentem. Aequè medicamentum veſicans his dotibus »
gaudet, & humores retrahens, intumeſcere particulam in ve- »
ſicas elatam, facit, ſuccoſquè calidos reddit; quare cute reſera- »
ta blandè ſpiritus putredinoſus auolat, & ſucci tutò pergentes
2.Meth. 5. de gen. anim. 5. effluunt, refrigeranturquè. Sin autem locus veſicantibus aperietur, humores putreſcentes operimento obruuntur, & ſicuti diluuium fiet: corporis enim partes conſtipatæ, & obſtructæ, humori, ſpirituiquè perflationem non tribuunt; verùm ſpiritus, & humor congregati turgidi ebulliunt, inquè
2. Metheor. 5. 8. Phyſ. 17. de ſomno, & ſenſ. cap. 4. p. de hiſt. anim. 19. 2. de part. animalium 7. molem vaſtam creſcentes omnia conturbant. Ariſtoteles naturam, & proprietatem mundi vniuerſi paruo mundo comparat, & è contra; vt alterum altero declaret: vno itaquè eodem tempore, & ictu, vnà ſimul cauſæ, & ſymptomatibus Veſicatoria ſuffragatur, ac præſeruatiuum auxilium prouidentiæ medicatrici dicatur, magis tamen malignæ cauſæ inſeruiet. Quæ duo iuncta ſimul, in alijs interdum deſiderantur; Enimuerò vno remedio tùm ſymptoma lenire, tùm morbum curare.
12. Meth. p. Dub. Non vtiquè eſt ſymptoma reſpicere, aut ſymptomatis cauſa remedia ſumere: ſed planè omnes eiuſcemodi auxiliorum ſpecies morbi curatio exiſtit.

Non tamen accidenti, & cauſæ inficias iret, vt potè in doloribus à calida, & ſicca intemperie papaueris liquorem, & ſincopià frigidis ſuccis vinum aliquando opem ferre. Proprié nulli ſymptomati primariò, ſed ipſum creanti affectui curatio, perpetuò debetur. *Sol.* *6. Epid. 2. 9.*

Quæ firmata ſunt, magnam vim demolientem expoſcunt, longo tempore, & per fortiora, & plura auxilia comparatam: Collecta igitur accidentia, vel humor non fixus, & ſtabilis; ſed indecenter, & peculiariter ruens attractus, vel tranſmiſſus, aut in ſemetipſo errandi principium obtinens, vel ab alio, nempè cordis caliditate, vel impellente expultrice venarum, arteriarumq; partis, à quibus in cor ſæuius proficiſcitur, præſidium veſicans genericè indicat: Magnitudo enim ipſius mobilis ſucci, aut in cor aberrantis, præſtantia partis, & læſæ actionis excellentia, magnum quidem auxilium, tùm maxima virtute, tùm mediocri, tùm minima præditum æquali intenſioni, & vehementiæ, motus, & turgentiæ maximæ, mediocri, aut minimę ſatisfaciet. (Nam quod magnitudine ſua nihil cedit, aut imbecillitate nihil mouet, neq; humorum motionem efficiet.) Ideò humorem non ſolum abſolutè vacuare; ſed huiuſcemodi vitio, loco, & ſpecie infeſtantem debet, atqué deindè magis ſpeciatim attrahere debet bilem, pituitam, icoroſum ſanguinem, aut melancholiam, modò mixtim, atquè malignum; deinceps etiam vi Alexipharmaca donatum conficietur. *Humor quieſcēs quid indicet.* *Genericum indicans veſicans.* *6. Meth. 6.* *Mecan. quæſt. 34.* *De ſpeciebus.*

Doctiſsimo Medico Vincentio Cruce primario Lectori in Romano Gymnaſio. Ioannes Colle. S. P. D.

SAEPE Sæpius, (Vir Clariſsime) conſultationibus tuis Medicis, & doctiſsimis lucubrationibus me ornaſti, è quibus ſummam voluptatem, & vſum in ægrotantibus medendis percepi; ſed his non tibi ipſi ſatisfactus videris, ſi & epiſtolis, & ſermone apud omnes homines me laudibus extollas: me quidem minimum omnium medicorum agnoſco, tuæq; humanitati ſanè hæc omnia in me collata honorifica tribuo. Hoc vnum ſcio, me nunc Sereniſs. Vrbini Duci inſeruire, qui, & ſcientiis, & prudentia primas ſedes inter Principes obtinet, & cum tanto Heroi omni ſtudio, & diligentia inſeruiam, mihi tamen non ſatisfatio. Sed his ſilentio inuolutis, præteritis annis controuerſia medica de vſu Veſicantium inter doctiſsimos Maſſeriam, & Saxoniam orta fuit, dein de his Gaius, Telius à Fonte Giſtrenius, & alii quamplurimi Viri de re medica benemeriti doctè conſcripſerunt, ab eorum tamen ſententiis valdè recedo, rationibus, authoritatibus, Hipp. Gal., Græcorum, Arabum, & Latinorum fultus, immò etiam nouum ſetacei vſum à me inuentum protuli, & alia multa in hac lite dirimenda ſingulariter excogitaui.

Ad te igitur Virum Clariſsimum, & doctiſsimum hunc librum expendendum mitto, ſi quid in illo rationis, & experientiæ pro ægrorum ſalute munitum inuenies, à detractoribus quæſo, hanc meam ſententiam tuearis, te etiam, adq; etiam rogo; ſin autem liberè in communem medentium vſum, tuum perfectum iuditium proferes: quod hilari vultu, ſummaq; gratiarum actione accipiam. Vale Medicinæ Decus.

Piſauri X. Kal. Nouemb. M. DC. XV.

De quorundam errore quid ſit indicans medicamentum Veſicatorium in putridis, & malignis. CAP. II.

RECENTIORES quidam docti, & eruditi Viri, vt indicans medicamentum Veſicatoriũ in malignis putridis febribus, inuenirent, multa in medium, non omninò rationi, nec Gal. & Hipp. dogmatibus conſentientia, collocarunt. Nam primò commenti ſunt, triplicem eſſe turgentiam, cum tamen vnica ſit eius generica eſſentia, vt docent Gal. & Hipp. Aphor. 22 4. Aphor. p. & 10. & l. quos, & quando, &c. & p. de compoſitione per loca cap. primo, cum humor huc, & illuc vagus irritat expultricem, neq; certam, & firmam ſedem habet: nam quando humor ad vnam partem, vel principem, vel non principem ruit; hæc fluxio, aut vergentia humoris, non autem turgentia appellatur. Secunda ſpecies turgentiæ ab ipſis aduerſarijs excogitatur, quando humor fluit ad partem principem à Gal. 4. Aphor. 10. *In Galuum ſclænum.*
„ ſed non vocatur turgentia; nam loco citato inquit. Quando,
„ vel toto corpore, vel certè partibus principalibus eiuſdem natu-
„ ræ, quæ moleſta ſunt, expellere geſtientis, motum conſueuit
„ Hipp. verbo orgàn ſignificare. Hæc ſunt Galeni verba, quæ non aſſerunt, cum humor fluit ad partem principem, tunc eſſe turgentiam; ſed enumerat terminum, à quo fluit humor, qui eſſe poteſt, vel totum corpus, vel pars princeps, etiam tertia turgentiæ ſpecies inconſona eſt, videlicet cum ad locum aliquem excrementitius humor fluit; nam turgentia huc, & illuc motum varium ſignificat, & ad incertam ſedem, non ad determinatam, impetat.

Quarta addatur ſpecies, quæ eſt, cum morbus eſt acutus, velox cum periculo, aut vrgeat, quia peſtilens, & malignus; at licet morbus ſit periculoſus, ſit læthalis, moueatur velociter cum periculo, non tamen dicitur humor turgere, neq; habet humorẽ turgentem: Differunt admodum inter ſe hæc dicta, morbus poteſt eſſe acutus, eſſe peſtilens, eſſe malignus, non tamen ſecum humorem turgentem habere. A veritate igitur aliena ſunt illa indicantia veſicans; non enim humor malignus, aut peſtilens, vt talis indicat Veſicatorium medicamentum; ſed expetit Bezaartica, Alexipharmaca, quoniam, & concoqui, & præ-

parati

parari poteſt; non ſic eſt quidem venenum, ſed veneni naturã feré ſapit: ſi in motu humor eſt malignus (& minimé criticè moueatur, atq; ad locum conferentem) aut turgeat, tunc euacuans, & reuellens indicat in principio, aut augumento morbi præcipuè; at ſi quieſcat, eget coctione, vt putridus, ſicuti vt deleterius, & malignus Alexipharmaco: nunquam enim Gal. & Hipp. humorem malignum, & peſtilentem eſſe euacuandum; ſed prius concoquendum, & Alexipharmacis alterandum, & oppugnandum arbitrantur: aliud enim eſt humorem tangere, aliud humorem fluere, aliud humorem eſſe peſtilentem, & morbum eſſe acutum.

Aduerſus Schamum. Præterea neq; ſymptoma magnum indicat Veſicans, neq; omnis turgentia, neq; omnis humoris vergentia, & defluxio; nam reuellens, & euacuans multiplex datur, & aliud à veſicante: Verùm quando ſcilicet humor fluit ad cor, quando ſymptomata cordis, & thoracis fiunt à motu humoris maligni, & peſtilentis; tunc retro ad cutim per emunctoria Axillarum, vel inguinum fieri debet euacuatio, & reuulſio talis humoris, vt omnis euacuatio ad cutim, & ad partem ignobilem ſit vtilior, quã ſi ad nobilem fluat: ergo admittenda ſunt veſicantia, vt aiunt

Inſtantijs reſponſa. Viri eruditi, negatur conſequens. Poteſt enim ſæpè ſæpius, faciliuſq; per vrinam, per aluum, per vomitum naturam hos humores euacuare: demùm ſi quieſcunt, & crudi ſint, mouendi nõ ſunt: neq; cura dicitur coacta, niſi quando ſymptomatibus ſtudium adhibere potius, quàm cauſis cogimur, conceditur eſſe vſurpanda remedia indicata à ſymptomatibus, prout hæc habent rationem cauſæ, non indiſcriminatim tamen Veſicantia tantùm; actu plura ſunt alia præſidia, quæ eis conuenire poſſunt: extremis deindé morbis extrema ſunt remedia cooprãda, indicataq; à morbo, vel à cauſa, vel ſymptomatibus rationem cauſæ obtinentibus; ſed multa cum ſint ea remedia, non debemus ea ad vnum veſicatorium coarctare: Neq; præterea valet argumentatio. Morbus eſt malignus, & peſtilens, in qua natura ſuccumbit. Ergo ob inſignem humorum putredinem tentanda ſunt omnia remedia, & ad cutim ducere eos humores. Iam diximus ex Logicæ ignorantia, conſequens falſum eſſe, iamq; diximus ex Hipp. & Gal. quid indicat malignus humor, quid inſignis putredo: Quis igitur Medicinæ initiatus audet aſſerere, eſt malignus, & peſtilens humor. Ergo educendus ilico eſt per cutim? eſt inſignis humoris putredo. Ergo ſtatim per cutim euacuan-

euacuanda? Præterea neque valet argumentatio: eſt humor malignus, & peſtilens, ergo ſui natura talis eſt turgens: primò vt malignus, & peſtilens non neceſſariò eſt turgens; poteſt enim quieſcere, demùm eſto, humorem turgere, aut fluere, neq; tunc etiam neceſſe eſt concludere. Ergo Veſicans remedium indicat; ſed potius reuellens, & euacuans, quod cum multiplex eſſe poſſit, id tunc eſt adminiſtrandum, quod indicanti, eiuſq; ſubſiſtentiæ, & qualitati, & quantitati, & tempori correſpondeat. Verum eſt, vbi turget humor, vel fluit, eſſe euacuandum, vel reuellendum, at non ſi eſt humor corruptus, ſi iſte vrgeat, tàm in cura regulari, quàm coacta. Quare dicendum eſt etiã, materiam crudam alimenti, & morbificam, niſi ipſa turgeat, aut fluat, ex tot Gal. & Hipp. dictis non eſſe mouendam, ſed egere purius coctione: tunc enim non habemus vias paratas, fluuidas, reſeratas, neq; humores in motu, neq; naturam expultricem incitatam, & agitatam. Præterea tàm in morbis benignis, quàm malignis cocta medicari oportet, non cruda, niſi turgeat; in acutis purgandum raro. niſi turgeat, & cum præmeditatione, ſed raro turget.

Poſtremò alia eſt ratio de abſceſſibus externis, de meliceride, atheromate, ſteotomate 14. Meth. 12. nè de malignis, & peſtilentibus ſuccis in venis magnis; quia externi manu extirpantur, neq; egent vijs apertis, neq; bonos valent inficere, cũ ipſos euacuamus, & extirpamus: at in venis magnis reſidentes, & quieſcentes ſi mouentur, tunc bonos inquinant, neq; facilè educi poſſunt, ſed virus ſuum agitatum magis ſpargunt, & diffundunt: quapropter non ſunt iure merito accipienda illa quatuor indicantia Veſicans medicamentum; ob rationes allatas; inſtandumq; rationi, & authoritatibus Gal. & Hipp. eſt, ne quieſcentem humorem malignum, & peſtilentem dimoueamus, ſed duntaxat turgentem, aut fluentem. Hæ ſunt potiſſimæ rationes, auctoritates, & exempla virorum doctiſſimorum, quibus eruditè conati ſunt exponere, quid ſit indicans Veſicatorium, & quotuplex, & quando adminiſtrandum ſit: Hæc ſunt etiam reſponſa noſtra illorum dictis, quæ tutiorem ſententiam, & veriorem Hipp. & Gal. tueri videntur: indicent Viri docti.

De

De rectum vſum veſicantis indicantibus, & quando, & vbi reuulſionem, & deriuationem. CAP. III.

6. Epid. 5. p. 6. Epid. 2. 23. Methodus recta medendi, & auxilia adminiſtrãdi.

2. Mor. Nicom. c. 2.

PRæſidij qualitaté, quãtitaté, occaſioné, & vtendi modum Medicus agnoſcat, tranſitus aperiat, quibus opus eſt, & vt conuenit, & qualia, & vbi, & quando, & quantum oportet; Enimuerò cum hæc veſicarum euacuatio requiritur, non ſimpliciter ad ipſam accedere, ſed prius qua ratione facienda, quæ materia euacuanda, per quã regionem, qua menſura, quo tempore deffinire, vt doctus, & elegans Medicus plurimùm à vulgari diſtet, occaſionis inuentor, auxilijq; faciendi, auctor exiſtat.

Quando à quo indicetur.

Tempus quidem admodùm valere putandum eſt, cùm in morbis omnibus, tùm præcipuè in acutis, & potiſſimùm quibus febris maligna comes adſiſtit. Tunc igitur affigendum erit, cum enarratum indicans vrgens in malignis putridis vigeat, nequè prohibentia diſſuadeant.

Triplex vrgens. 4. Meth. 6. 7. Meth. 12.

Vrgens inquam primò genericé triplex eſt, ſymptomatis, cauſæ, & morbi, & hoc quodlibet adhuc triplex propter magnam eſſentiam propriam, propter partis præſtantiam, propter cacoethiam; & denuò horum quodlibet ſubdiuiditur in principale morbi, cauſæ, ſymptomatis, & in adiuuans principale, vel cuſtodiens, vel ſine quo principale haud tolli queit. Cum igitur plura vrgentia indicantia, quando agendum, tunc dubitabitur, cui horum primò inſeruiendum ſit ad ordinem, & tempus agendi, attinet, quid ante quod, quid poſt quod, & quid cum quo, & an omnibus eodem tempore, an vni tantùm ſatisfacere valeamus: & ſi vni, cui primò, ideſt vrgentiori.

Quando agẽdũ.

Vrgens remouendum illud primò, quod cauſa eſt, ne adiuuans, vel principale adimi poſſit: Hac via, methodo, & ordine in alijs indicantibus ſimul comparatis inſiſtendum. Priuſquam igitur humores in motu firmentur, infinganturq; euacuandi, & reuulſu veſicantis educendi ſunt. Facilius enim tunc remedia patent, & ſæpè ſæpius in principio, & augumento (ſtatu etiam toto in læthalibus) & in ſaluandis ad exordium, & vigorem ipſiuſmet ſtatus

Quomodo tempus in tres partes ſecetur.

(omne quidem morbi tempus in tres mãſiones adhuc ſecatur, initium, medium, & finem) humores vagari ſolent. Quoniam ibi humorum cruditas adeſt, & minimum victoriæ naturalis caloris, & effrenantis circunſtat; quò

maximè

maximè natura vergat per loca conferentia, eò ducere conuenit, non tamen quæ ad pulmonem, thoracem, & cor inclinatio bona eſt. Proinde Medico naturæ inclinationem animaduertendam, idoneæ quidem ſubminiſtrandum, contraria autem ſimul, & noxia prohibenda, transferenda, atquè diuertenda. In primis ductibus ventriculo, inteſtinis, pancreate, ſuperfluitates, & abundantiæ in toto vetant: adeò vt primum aluum lenire, & venam trudere, vel hemorroidas hirudinibus aperire, & cucurbitulas ſcareficatas, vel crurum ſacrificationē moliri, ægrè conferat. Licet enim reuulſio ſit, potius tamen localis, quàm vniuerſalis cenſeatur, idcircò totius plenitudinem euacuatam, totiquê prouidentiàm ſupponit. Immò etiam tempore aſſumpti cibi remouendum foret, dolorq; leniendus, nè inordinatè, & importunè chilus euocetur, cruditates copioſiores gignantur, veluti de balnei vſu accuratè Gal. admonet. Vires demum nimis infirmæ, aut nimis in reſpectu validæ renuūt. Hæc quidem ſymptomata, illa minimè, vel exigua annexa habent, ſed minus malignam febrem, magiſq; pacatum humorem, & victricem naturam oſtendunt. Omninò autem imbecilles, nequè ad actum veſicantia reducerent, neq; ſatis auerſionem iuuarent: quamobrem tunc temporis, ne remedia deteſtentur, omittenda veniunt. Mediocres in comparationem ſuperſunt; quæ his ſymptomatibus aſſociari queunt: Cum verò humoris diuturnus impetus ad cor feriat, & perſeueret, diù per veſicata membra paulatim repurgetur, reuulſionē non leuem, ac ipſum auxilium, quātò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciorem feceris. Multa ſecundarió coadiuuant, & é contra impediunt: ſexus, ætas, anni, tempus, regio, exercitia, temperies partium, & ſenſus, & cum diù præſens vrgens, humor impetum faciens perſeueret, bis, vel ſemel in die, ac nocte veſicans apponendum, innouandum, vt velocior, citiorq; euacuatio, ac diuerſio fiat.

P. Aphor. 22. Quæ vergentia humoris ſit bona & quæ mala.

P. Aphor. p.

Vndé autem, & quomodo euacuatio ſit facienda, locus, æger id ipſe docet, cor, & propinqua vexata, ſigna humoris ad ſe fluentis, aut turgentis exultant. Supernæ verò, aut infernæ partes, vndè impetus, vel ſuccus ipſe ruens, vel iàm iàm inclinatus exordium ſumit, præſeferant, à quo fonte ille indecens fluxus erumpit, vel humor deprauato curſu agitatur, reuellens abſolutum præſidium ſpectat. Reuellens autem ſecundum quid, & ad latera labentem propé finem ſedis, ad quā ruit, & leuior motus

Vbi à quo indicatur.

13 Meth. 11. 14. 8. 5. Meth. 5 6. 6. de loc. aff. fect. 2.

Quæ, & quotuplex reuulſio.

5. de gen. aīal. p. tus à vehementiori expellitur. Veſicans enim vehementius eſt, deindé cauſam antecedentem, & generantem; quæ, vt plurimùm iecur eſt, per venas poſtea tranſmittens, interdum ventriculus, vterus, cerebrum, nec non vena caua, & arteria magna inter inguina, & alas, primus auctor ſpectatur; ſi quidem id, quod per contactum agit, perpetuò, aut continenter, aut proximè efficiens validius, & decentius molitur. Proindè loci, & impetus, tumoris oppoſita rectitudo eiuſdem lateris, vel vtriuſq; depræhenditur: Enimuerò lationis contrarietates ſecundùm loca contrariant. Contrariæ lationes, & quæ ſurſum, & quæ deorſum: contrariæ autem ad contraria loca, contrariorum determinatum altero determinato fruitur. Per axillas, & brachiorum venas, & arterias apud Adenes diuertitur ſuccus ille, qui in venis, & arterijs ſupernis, & iugularibus, exteris, aut altis, & axillaribus, ramiſquè ad pulmones, & circa cor vtrinq;, & ab ipſis ad ipsũ cōcitatus ruit, vijs reſeratis venę arterialis ad dextrũ ſinum, oſtiolis, & arteriæ venalis ad ſiniſtrum hiantibus, ſpontè, aut ſaltem circum obſiſtenda: Ille verò, qui infrà in magna vena ad dextrum thalamum cordis facilé aduolat, ſponte ad intrò vena ingenti recluſa, aut Arte Arteriæ valuulis violentia patefactis ad ſiniſtrum aſcendit, ſeù extra manens ambit, humores per medium cōtactum in finibus coinquinans, alterans, & putrefaciens, cordis, thoraciſq; vitales, & animales actiones, maxima læſione faceſſit. Partes infermæ ſuperioribus ſicciores, cibi humiditaté lucrifaciunt, & humores à natura ſimul deorsũ procidunt, ſi vel modica quædam neceſſitas contingat: facilius igitur per vaſa pedum, aut coxæ internæ propè iecoris emunctoria remeabitur: per idem ſpatium, per quod noxié fluxit, & fluit prolectari, & detrahi debet, dum præſertim ad vilia deducitur. Nihil ex ijs, quæ natura fiunt, ſecus aſſueſcet, atquì cum natura idonea fit, ſuetudine perficitur; putà ſi humor calidus ſurſum natura fertur, ſuetudine facilius attrahitur, & é contra. Duo rami immediatè maximo à trunco per deorſum rectè porriguntur: duo itidem ſupra cor ad axillas, brachia, & indè carpum repunt, ſuper quibus, aut internis axillis ad glandulas vndequaquè applicabitur. Venarum quippè, & arteriarum porri à veſicantis facultatibus motiuis, humores rareſiunt, oſcula nonnulla recluduntur, viæ communicabiles, & continuæ his fauent, & humor, qui attrahitur, nullam propé partem, qua abſumatur, obtinet: Cùm ea loca minus carnoſa oſſibus feré ſcateant,

Quæ contrarietates in reuulſione ſpectantur & quot ſunt.

p. Coeli. 32. 44

Hipp. l. de loc. in hoīe nu. 17.

2. Moral. Hicl. p.

3. Probl. 19.

teant, itaq; vt excedat foras, neceſſe eſt: & magis dum meatibus correſpondant, congruantquè; vis etiam colligendi, & contrahendi ſe ſe, deſit, ni meatus corporum capaces ſint. Exindè mouendi facillimum eſt, ab extremo commotum mouere; iàm enim imbecillis motus finis, quàm principium. Nauigium ſi quis in ſalſo pellat, conto malum, aut aliam aliquam partem attingens, facilè mouet, ſi autem quis in ipſo exiſtens hoc tentet agere, non vtiq; dimouebit. Ad hæc longiſſimè in principio, & toto plethorico, & vniuerſali reuulſione vti debemus, at in magis locali, poſt totius euacuationem etiam ad medias particulas, & diſtantias accedere poſſumus, ſolam loci contrarietatem, localemq; reuulſionem, deriuatione, & euacuatione congeſtam perpendendo: à tentata fluxione parte, quod redundat, reuellere, nequaquam ad eam allicere oportet, & perpetuò quidem omnibus, eamq; è directo non ſecundum fibrarum rectitudinem, aut partium continuationem ſpectamus: ſed potiſſimum ſitum earum, & rectitudinem ad dextram, ſiniſtræ ad ſiniſtram: non autem ſemper motus è directò cutim habet, neq; ſemper ad eam alliciendus, ſed duntaxat cum oppoſitè iàm contrarius oppugnet. Auerſio nanq; in contrarium non tamen maximam, & extremam diſtantiam ſemper obtinet, ſed aliquando propinquam: Proindè duo loca propoſita fuere, propinqua, & diſtantia, axillæ, & manus, coxæ emunctoria, & pedes, quæ ab Hippocrate Antiſpaſis dicitur, non à ſubſtantia, ſed à curandi membri poſitu inuenta, vt ſeruetur vaſorum rectitudo infrà, & ſuprà ſecundum longitudinem, latitudinem, aut altitudinem, ſi à dextro affectus, & motus inſideat, à dextro ſecundum longitudinem, non à ſiniſtro, vt quidam putauere: cum neq; fibræ venarum, arteriarumuè cum indicantibus ſibi conſentiant; neq; mutua quædam, & inſita vis dextræ partis cum dextra, ſinè quibus motus, actioq; earum, ex Gal. perfici nequit. Hæc nos idētidē docēt criſes, abſceſſus, & ſanguinis profluuiū, quæ à dextera parte dexterā partem, & nō è cōtrà ſiniſtrā, leuant; Corpus verò in duo ſuprà, & infrà renes ſecatur, quæ ſuprà deorſum, & in ijs, quæ deorſum ſuprà, ante, & retrò ſecundum altitudinem reuolantur; vndé vena frontis inciditur in doloribus capitis poſterioris; hæc autē auerſio ſecundū priorē longitudinē tentanda venit, ſecundū latitudinē verò hīc, & hinc à dextris, & à ſiniſtris fit. Hæ vtiq; duæ accerſiones ſecūdum quid potius, & particulares appellantur, & poſt totius eua-

L. de animal. motu cap. pri.

Inſtantia.
De reuulſione vniuerſali & locali.

Sol.
De reuulſione, & quotupl. ſimplici, & mixta.

Vbi á curandi membri poſitu indicatur.

Rectitudo ſecundum omnes poſitiones locorum.

Delucidatio.
De reuulſione eius ſpeciebus, & rectitudine vaſorum, & fibrarum ad omnes poſitiones.

Reuulſio ſecundum quid.
5. de vſu parti.
5. Aphor. 68.

cuationem, & vniuerſalem reuulſionem molientur: quoquo
enim, & fluentem, & propé fluxum, humorem aduertunt. Om-
ne inquam trahens Galeni ſententia expeditius ex directé op-
Auer. 10. Metaph. p. 2. Cæli. 101. poſitis, trahitquè continuum tortuoſum, habens angulos mo-
tu æquali ſecundum ſuas partes non mouetur: quando agitatur
ſecundum totum dilabitur: Vna enim latio, vnius, ſimplex
ſimplicis eſt; ſed non contraria, quæ à medio ei fit, quæ ad mediū
quidem contraria, verùm partes omnes inflammatæ humorē
ad ſe rapiunt, acriaq; medicamenta artubus impoſita ad caput,
1. De reuulſ. c. 19. de hiſt. anim. 2. viſceraq; vergentes humores reuellunt. Et in corpus vacuum »
vndiq; fuerit, atq; adamuſſim excremēti expers, fluxionem pro- »
Exempla varia. lectant, & phlegmonem efficiunt. Illud enim eſt compertum, »
Cauſæ fluxionē adiuuantes quæ & quot ſint. quod ſemper alienis in corporibus, aut in quibus inutilis mate- »
ria redundat, magnam portionem ad eas partes ruere, quæ ve- »
hementius incaluerint, in autem ſuperfluitatibus vacantibus »
admodùm pauca. Non parùm verò, & ad partes dolentes de- »
fluunt, plus, vel minus, propter imbecillitatem, dolorem, partiū »
robur, maiorem, aut minorem humoris copiam, & per amplio- »
ra iam facta foramina expeditius peruadunt: Perindé in vaſe, »
cui nomen elypſidra, atquè veſica, ſpiritus poſt relaxata vni- »
uerſus erumpat, neceſſe eſt, cum quis pleno iàm vaſe partem al- »
teram obturauerit.

2. Probl. p. 23. 24. Quo etiam fit, vt ſpiritu retento, minus ſuadere poſſimus, ve-
niſq; diſtenſis, & intumeſcentibus humor educi nequit: Ità ve-
narum, arteriarumq; poris reſeratis, relaxatis, apertiſq; foramini-
bus per veſicantia non ſolùm calore, & diuturno, ſed vlcere, &
familiaritate humores ebullientes, & diſtendentes illùc facilē
tendent: ventilationem, & refrigerationem maiorē inuenient,
4 Cæli 39. & altero etiam modo, vt aqua in vaſe ignita trahitur. Si autē
Exceptiones. Quando non eſt veſicans applicandum, & cur. humor excellenter, aut modicè putreſcens circà ſtomachum,
meſereum, & hepatis ſinum reſideat, hincquè ſummo impetu
magnas ad venas, & ad cor feratur, & illud (quod non raro cō-
tingit) ambiat, ſi tunc locis conſuetis applicentur: malignitas
potius ad venas interiores, & magnas propè cor reciprocabitur,
& ſuprà nobiliora viſcera educta, etiam, atq; etiam nocebit. Hæc
autem per vomitum, aluum, aut hemorroidas commodius re-
A iecore motus. truditur. Vlterius ſi iecur humores infeſtat, ipſorum euacuā-
dorum duæ ſunt accommodæ inclinationes: prima à iocino-
ris cauo per ventrem, cuius illa melior eſt, quæ per inferiora, quā
quæ per vomitum: ſecunda à gibba per renes, & veſicam. Præte-

rea

rea in ſtatu criticè, perfectè, vel diminutè, ſi turbida, & ſubiugalis vrina cietur, nullo modo eſt impedienda, ſed potius adiuuanda in principio, vel augumento, nequè veſicantibus retardanda, quæ tantùm adſunt, vt pedibus aflixa, vrinam citent, vt potius eam, quàm maximè prohibeant, cum (vti Anatome peritis conſtat) venæ, arterięq; pedum, aut coxæ rami ingentes materiam diuertant, quæ per emulgentes traduci poterat, ipſamquè ad glandulas, ad vterum, & hemorroidas prolectent; (niſi interim grandior vtilitas ex materia à corde reuulſa, quam euacuatione per vrinam coercita conſurgat) & in his partibus, & venis etiam magnis inquieta agitatione, ſucci maligni incurſantes præmerent. Verùm aliquando poſt turbidas præmodum claræ, & aquoſæ conſpiciuntur, quando humores hi, qui cum vrina permiſcebantur, potius natura haud regulante, aliò vel ad cor, vel ad cerebrum præcipitant. Tunc porrò veſicátia minimè, aut electiuè purgantia, viribus, & quieti admodū inimica, neceſſariò eligentur. Demùm corpore copioſis maculis effloreſcente, accidentibuſq; illis, aut mediocrem, aut exiguam moleſtiam afferentibus, veſicantia omninò deſerere licet; vetat etiam arteriolarum, & venarum anatome, quæ per vniuerſum cutaneum ambitum diſſeminantur. In his potiſſimùm, & ſpatijs humores maculas pergignentes manent, ſicuti etiam ſi (vt ait Gal. de laſſitudinibus) viſcida, & copioſa congeries in toto, & ambitu reſideret: tantum abeſt, vt tunc veſicas inurentibus ad cutim properè euelleretur, vt illa potius intrò perniciosè regurgitet, & ad venas, maioreſq; arterias, ſuper quibus iaceant, volitat, grandiorq; obſtructio, agitatio, putredo ad culmen perueniat. Etenim quæ circà meſenteriū, iecur, magnaſquè venas impetum facit, ad extrà oppoſito curſu inuitatur, & quæ in ambitu potius ad intrò remeando fatigat; vaſa enim veſicis vlcerata quoquo pacto in medio locantur. Illinc alliciunt, » & ab his ad extra; abquè illis ad intus, contraria ſecundum lo- » cum, ſunt plurimum diſtantia ſecundum locum. Plurimùm autem contrà ſe inuicem poſita diſtant: ſaltem febrarum, & corporis mutuo conſpiratu ommiſſo, pororum, atq; meatuum, ſitu. Nam triplici rectitudine vigente ſitus febrarum conſpiratus, & affinitas ſecundum diametrum vnum, non duo, accidit: ſicuti ventis, quod ſimul flare haud poſſibile eſt. Secundum enim diametrum alter igitur ceſſabit, violentiam paſſus (Quis autem Galeni teſtimonio dubitabit, ſupra ſeptum tranſuerſum,

Not. — *4. de tuen. 6. 7. 9.* — *2 Meteor.* — *Dub. 4. Aphor. 18. 2. et 4. Auc.*

Dub. 4: Aphor. 18. 2. 2. & 4. Acut. uerſum , dolores purgatione indigere: (per ſuperiores) ſignificant, quæcunq; inferiora moleſtant. Per inferiora , ſi dolor
Per quæ loca humor ſit euacuandus. vrgat, ad ſuperiora per venam brachij ; Si ad hyppocōdria medicamento purgante tollitur, & in fluxu narium , oculi , vteri, hemorroidum, alui. Proindè qua de re circa cor, & ſuperna dolore, & noxa vergente, coxis veſicantia non inurentur? An, quia
Sol.
Per decentia loca educitur humor. humorum inclinationes, infeſtantium, quas imitari, & adiuuari Medicum decet, naturæ ad loca conducentia reſpexere? Ni omninò ſymptomaticæ, aut ſuperfluæ, aut copioſæ ſint: minimè autem ad loca indecentia? Morbum affectumq; iàm genitum perpendit, cuius humor fluxus nimia vbertate adhuc ad opportunum locum inclinat, in cuius euácuatione proximam particulam eligimus, deindè humorum, qui ad hyppocōdrium verſus aluum properant, locum, ſitumq; opportunum petere. Quia ad ſuperna, haud ad cor, ſed ad iugulum venam brachij auxiliariam recipere, qui ſupra ſeptũ tranſuerſum per tracheam tuſſim expellit; Verùm vtriq; in morbo (qui adhuc fit, vel imminet) cuius humor eſt alienus à ſanguine , & benignitate adhuc in fluxu eſt , & ad locum omninò indecentem ruit , reuulſionem ad cor vndiquè é directo proportionatam , euacuationi, retractioniq; illius aptam perflagitat. His perſpectis auctoritates quamplures hac de re, atquè de reuulſione, & deriuatione, ſibi inuicem pugnare videntes, nullum diſſidium , quinimò arteficium, & medendi methodum explanabunt.

De menſuram , & modum veſicantis indicante , in malignis putridis febribus : CAP. IV.

AMPLIVS maxima, mediocris, aut minima quantitas, & menſura veſicantis vna, duo , vel tres vnciæ controuenient, vt latè, modicè , exiguè extenſa , particulam occupat; ità vt veſica-
7. Meth. De quantitate. rium pro eſſentia vehementiſſimis, aut mediocribus , aut benignioribus medicamentis paratum, maxima eorum vigoris quantitate, & potentia; idem mox altera maiori , mediocri, aut minima molis, & menſuræ fluctuantium ſuccorum grauiſſima mediocri, aut leui magni-
8. de comp. med. loc. cap. pri. ex Appollonia. tudine indicatum adminiſtretur. Quò enim magnitudo, multitudoq; impetus ſuccorum maior inſultat, eò copioſior, & latior reuellentis veſicantis materia expetitur. Quantum motum
Ar. Mecanic. quæſt. 24. mouit, tantum motum neceſsè eſt, quod diuellatur ab illo , vt multi-

multitudini titillantis ſucci, eiuſq; quantitati, ac motui ab erranti adæquetur; ſitus etiam non ſolùm quantitatem prædicti, ſed molis circumſcribit: Nam ſi humor in profundiori ſede, admodumquè logingua erit, quid in maiora, vehementioraq; præſidia attrahentia flagitat, quàm ſi in ſuperficie, & ſuperiori loco? Exindè atquè in maiori quanto maior virtus, & in minori minor circa idem. Cum humorum motus præter naturam, irregulariſq; exiſtat intenſionem, remiſſionem, ſtatumq; poſſidet: Quibus ægris venæ anguſtæ ſunt, haud facilè humiditas deffluit, idem melancholicis; locus enim inferior infrigidatus eſt, quare ipſis multitudo euaporationis non fit: Atra verò bilis cum naturaliter ſit frigida, nutritiuum locum frigidum facit, & alias particulas, tempore, & regione frigida; quibus è contrà venæ latæ cernuntur, facilius labitur: vndè illis vehementiora, & latiora adminiſtranda ſunt; his autem mitiora, & breuiora. Inſuper quæ ad pedes, vel coxas, & hepatis emunctoria, vt plurimùm magis acria, & lata adhæreant, copioſior, & frequentior impetus ab inferiori ventre, magniſq; venis ad ſuperiora redūdat: calidum quidem ſurſum ad altiora fertur, humiditaſq; eleuatur. Præter ſpontinam humoris ad motum aptitudinem, & inaptitudinem penès leuitatem, grauitatemq; elementorum, ac mobilium corporum ad medium, vel à medio vicem formæ ſubſtantialis gerunt, vt potè in libris de Cœlo conſiderantur. Præter craſſitiem, & lentorē, ſubtilitatē, fiabilem, & calidā vim; adeſt etiam robur, & membrorum imbecillitas, à quibus attractus, vel tranſmiſſus exiſtit. Solus his duobus modis humor ab alio ad motum concitatur: vndè quò maior vis membri calore, intemperie, inflammatione, aut attrahentium dolore præſtat, eò velocius, & vehementius mouetur, eòq; difficilius in aduerſum reducitur; & ideò veſicans in maxima quantitate, & latum indicabit. Quò magis pars, à qua diſcedit attractus, robore præſtabit, eò tardins, & ſegnius motui oppoſito obtemperabit; ipſa vtiq; retinet, & quò imbecillior, è contrà: imbecillitas autē quantum auxilij faciliori attractioni partis ſuſcipientis tribuit; tantum æquè reuulſioni veſicatæ partis impartit. Demùm quò facultas, & membrum expellens, humorem à b te violentia detrudit, eò copioſiori latiori veſicante in contrarium reduci debet: quò debilius, minori, & ſtrictiori, perindè ſi dexteram corporis, & cordis partem magis decurrat, dexterum veſicans efficacius, & latius formandum: ſi per ſiniſtram ſiniſtrum, ſi æquali-

2. Cœli. 35.

2. Prognoſt. 34. 14. Meth. 17.

Quando validius veſicans formandum, & cur.

æqualiter vbiq;, porrò æquale: ægri tamen tollerantia,& facilitate ſemper inſpecta. Quoniam ſi humor fluens euacuetur, tùm ipſum ex ipſo ægroto leuiorem fieri, & magis tollerare neceſſe eſt, quod ſi aliquid ex ijs, quæ ſunt ſecundum naturam excernatur, ægri vires diſſoluuntur, debilitantur, difficultatiſq; tollerantiam ſentiunt; quoniam non ſemper eorum, quæ euacuantur, quantitas attenditur: atqui duas, quæ dictæ ſunt, notas, ſi qualia oportet inaniuntur, & ſi facilè tollerant. Vt enim in vniuerſum dicamus, in quaque euacuatione ægroti vires inſpicientur,& donec tollerant, nec laborant, tentandum, humorem exuberantem, motu noxium educere, cum autem vires diſſoluantur, remaneantq; ſuperfluitates, earum euacuationem, cauere opus eſt.

Duo obſeruanda ſunt in qualibet euacuatione qualitas euacuandorum, & viriũ tollerantia.

Modus applicationis erit, dum primum membrum (pilis denſis) linteo, vel manu fricetur, vel abluetur; dein cuticula tanquam cauſa morbifica ex accidenti prohibens, ne humor transfundi queat; ſui remotionem per veſicas indicat: (ſpreta eius ignobili ſubſtantia) ſubiacentes verò arteriæ,& venæ itidẽ nimis denſæ, & impedientes, ne ſuccus reuulſus extrà erumpat, aperientia, diſcutientia,& dilatantia expoſcunt. Verùm quidem licet ijs facilius exulceratis, humores attracti prodirent, nihilominus partium virtus,& ſpiritus vectant. Deniq; ad quid, ſi vlla ferè abſq; noxa per inſenſibiles meatus, & poros emanant? Omnibus igitur his conditionibus exornatum veſicans applicabitur, & deindè aut pulueribus ruditer contuſis, aut maximè leuigatis, aut tenui, aut craſſiori cerato, aut modo fomenti, & aquæ, aut ſpongia imbuta exulcerante decocto, tùm valdè calfactum, tùm frigidum actu, tùm deniq; tepore blandum, ouale, vel rotundum varijs his modis configuratur, & adiungitur: proùt ſuccus aberrans magis, & minus paſſibilis reſiſtit, aut veſicanti cedet. Patiendi, & renitendi facilitate, aut difficultate, viæ per quas tranſit, latę, vel obſtructæ, rectæ, vel obliquæ, partium prolectantium, tranſmittentium, aut ſuſcipientiũ robur, vel imbecillitas; deinceps propriæ naturæ humores vtique adiuuant: humor vagus facilius attrahitur, & quantò maior,& leuior, curſu velocius fertur: denſus,& paucus citius deorſum ruet, multus autem tardius: Tenuis, & fluxibilis impetum ſeorſum faciens, validiori auxilio in cõtrarium reuocatur, agiẽ mobilis, tenax, & craſſus, quia non maximam ſurſum inclinationem habet (eſt autem perpetuò tenuium partium, magis natura

Quomodo veſicans formandũ, & à quo indicatur.

Q. An humor vagus facilius attrahatur quieſcente.
De Theriac. ad Piſ. 15.4. Cæli 9

tura actiuum, quàm id, quod craſſarum) ſed violentum à putri- 14. Meth. 10.
do calore, leuiori educitur: magis autem congelata ampliori ca- P. de ſymptomatum cauſ. 6.
liditate indigent, non motus ſurſum gratia, ſed attenuationis, Ob.
& reuulſionis merito: Proindè in humore velocem, vel tardum 4. Metheor. 2. 3
ob eius maiorem, aut minorem leuitatem, & igneam naturam,
indè etiam ipſius ſubſtantiam, & corporis modum, ſurſum per-
pendere abſquè motu decet. Malignæ ſuperfluitates incurſan- Reſp.
tes eò velocius volitant, quò ſurſum natura feruntur; ipſæq; dif-
ficilius in contrariam partem decurrunt, quæ ſunt molis ſub-
ſtátiæ tenuis, & facilè mobilis, facillimé fluxui inclinát, attrahé-
tiq; parent. E cõuersò quæ ſurſum tardius, & ægrius natura im-
petant, putà graues, & tenaces melancholici, & pituitoſi, faci-
lius in aduerſum labuntur: eorum tamen ſubſtantia, & corpus;
quia terreum, craſſum, tenax, & lentum exiſtit, ſegnius incedit,
vehementioriq; eget allicienti. Quilibet humor grauitate ad
ignea, leuitate ad contraria, fruitur; leue quidem propriè natura
ſurſum, à grauiori verò deuictum, deorſum cadet; graue autem
ſpontè deorſum, violentiori ſurſum erigitur. In his ſemper ali- L. de motu animad. 6.
qua tarda celeritate, & leui grauitate apparente, bullis tunc ex-
citatis, decem, aut viginti horarum ſpatio pro natura veſican- 16. Meth. 3.
tis, ſexus, ætatis, regionis, anni, temporis, corporis habitus, & cor-
roſa epidermide ſenſu orbata, & à cute pro veſica diſtracta, cõ-
ſuetudo eſt, medicamentum acre obijcere, ſolùmquè miteſcens
imponere, vt cuticula iſta, & cruſta adempta, attrahens, &
emolliens mox ſuper adijciatur, & cutis ſubiacens, vaſorumq;
orificia rarefacta, & recluſa perſeuerent, pori, & meatus hient;
vndè noxius icor, & ſuccus perenniter emanet, & mitiſſimè ro- 2. Probl. 2.
reſcat; quod etiam à calore, dolore, familiaritate, atqué inficta 10. Probl. 53.
croſione ab acri medicamine primò perlectetur, & ſuſcipiatur.
» Hæc omnia Ariſtoteles in problematibus effundit: cutis ſiccior
» facta, atquè in modum teſtæ indurata parùm obtrudit: rela- 2. Probl. 32.
» xans autem ſecus carnem rarefacit, inteſtinumqué humorem 9. Probl. 10. 15.
» ſenſim excitat, vt ſecernendo educi poſſit: carni quidem 17.
» plus ignis adhibitum, quod corporis ima facilé ſubiens,
» humores iàm indè præmolitos in vaporem conuertit, par-
» teſquè eorum prætenues educit cum ſpiritu. Non nè quæſo
hæc omnia in veſicantibus admouendis conueniunt?
Cæterum more ſueto applicitum breuiori tempore, quod par
ſit adhærens, vires ſuas cuti, vaſiſquè ei adiacentibus, & à
corde, hepate, alijſquè viſceribus prolectantibus nimis parcè

communicat, opuſquè nequaquam perficit; partes enim vlceratæ imbecillitas non ſufficit: Quamobrem ſummo foret adiumento, laborq; vndiq; abſolutus finem attingeret, ſi veſicantis portiuncula pro exigentia ſuccorum habitus, & virium ægri medicaměto denuò emullienti addatur: vt ità reforormatum, proprietatis ſubſtantia, reliquiſq; dotibus firma manſione, & diuturniori facilitate impræſſa, rarefactione molli, mitiori tantùm, non carnis induratæ continuo adhæſu, & contactu, ſenſim, ſenſimq; blandè, & adæquatè reuellat. Ab Ariſtotele admonemur, qui diù ſudandi intermiſerint, foraminum vſus iterum clauditur; at ijs, qui crebrò vtuntur, patefactum ſemper addetur, & magis, & facilius ſudant: foraminum quoqué abditorum aperitione, corporis raritate, atq; ſolutione perſeuerante. Hæc eademmet veſicantibus, veſicatiſq; locis ad materiam euocandam accommodantur, dum continuo fluore labitur, & citò, tutó (morbis, & ſymptomatibus inducias non dantibus) viſcera interna deſerit. Vnumquodq; tempus effectuum, & magnitudinem exigit, & propterea, vt proximè ſit ei, quod promptè patiendo naturam habet, & ſi vnum horum deſinit, actio non benè fit: interdum operæ prætium, vt mané, ſeròq; permutentur, & noua rurſus agglutinentur; tunc plenius optimè deterſa ſentiantur, & inconſueta naturæ validius ſuo munere fungantur. Vt magis, faciliuſq; fluant, modò cum ſimplici panno lineo, modò decocto emolliente, & aperiente, manifeſta, & abdita ſubſtantia non abre iudicabitur: tunc humor quondam attractus, aut propè venularum, & arteriarium extremitates reſidens, attenuatur, & per poros allicitur, viæq; & pori liberi pateſcunt. Alioquin dubbium eſt, ne iàm prolectus, veluti operculum foraminibus carnis, arteriarum, venarumq; adhæreat, & ità alterum permeare, promptè prohibeat; quod autem plenum humoris eſt, id nullum ſuſcipiet; intus exiſtens extraneum prohibet. Accedunt ad hæc cuncta, quæ prohibitione, & aſſenſu mentem hùc, & illúc voluunt, corporis habitus, gracilis, carnoſus, rarus, denſus, nimis exquiſita ſenſatio, aſperum, & doloroſum virium ratione diſſuadet, obtuſum facilè vndequaq; concidit, miſſa fiunt, ætas, tempus, anni, & innumera alia, quæ vnicuiq; innoteſcunt.

2. Prob. 8. Auic. de madicamentis cord. cap. p. & 6.

P. Aphor. com. 17.

De ſetaceum in febribus omnibus putridis malignis indicante, & eius rectum vſum. CAP. V.

HIS adductis ad veſicantis indicans, naturam, & rectam adminiſtrationem, obuiam fertur aliud præſidium loco veſicantis, non minus vtile, ſed magis velox, tutum, & facile: nempè reuellens per ſetaceū ipſiſmet locis inuſtū, quibus veſicas egerminantia affigebātur. Hac via, vt caro inter venas, & arterias acu triangulari, vel ſpecello duplicato acu, vel rotundo cadente perforetur, deducta leniter cute forpice à carne, & vaſis ſubiacentibus, ne arteriæ, venæ, nerui, & tendines igneo calore lædantur; quemmadmodum docet Hippocrates de vſtionibus in luxato humero; hinc humor continuò à venis, & arterijs ſupercauitatibus attractus, trāſmiſſus, & reuulſus, à pharmaciſq; ſuperimpoſitis emanabit. Quaré in carpo, vel axillis ſub ala, vel coxa, vbi venæ, & arteriæ prægrandes excurrunt, veluti ad illius emunctoria, peragendum foret; ſuprà verò medicamentum emolliens, reconditè, & manifeſtè trahens concinnādum, vti de veſicantibus ſtatutum eſt: neq; præſidium hoc periculoſum, formidabile, aut inutile eſt arbitrandum; cum omnes antiqui, Paulus, Aetius, Hippocrates, Archigenes, Galenus, varijs particulis, nimirùm hepati, thoraci, renibus, ventriculo, lieni, collo, vtero, cauteria, vſtiones proponant; ad fluxiones verò à capite in lumbos ſiſtendas: Hippocrates carnem in collo inter venas cruſtibus tribus inurendam iuſsit. Si vtiq; periti Artifices offenderētur, qui abſq; periculo vſtionis neruorum, non extimiorum, & ſuperficialium (Hoc enim vnicuiq; facillimé agere) ſed altiorē carnē illā inter venas, arterias, & neruos exurere, acu, ſpecilloq; perforare ſcirent, ſumma humoris abundantia ægrotantium commodo, & vſu ab illis venis, & arterijs deflueret, & planè ſine vlla feré violentia conuerteretur; & deniq; multa pericula veſicantibus imminentia in his parandis penitus vacarent. Sericum filum buccineum purpureum appoſitum ſæpè ſæpius emollientibus, & electiuè attrahentibus abluatur; nec non etiam Alexipharmacis; ſi verò altiorem carnem perforare timoris eſſet, exteriorem ſaltem venis, & arterijs ſuper iacentem actu traijcere, ſetaceumquè alligare licebit, ſuprà tandem perpetuò medicamentum aperiendi, attenuandi,

P. de articulis.

L. de locis in homine.

prolectandiq; vi inſignitum collocetur, vt his, & partium imbecillitate, attractio, & ſuſceptio ſemper die, nocteq; celebretur, & reuulſio haud mediocri commodo eluceat. Quæ de veſicans indicante, eiuſq; recta adminiſtratione in medium allata fuere, eadem in hoc remedio vtendo, & inueniendo accuratè animaduertenda ſuperſunt.

De quamplurimis auctoritatibus veſicantis indicans propoſitum confirmantibus, & de indicationibus in febribus malignis, & peſtilentibus. CAP. VI.

P. de diff. febr. cap. 4. & 5.

Dilucidatio.

NE, quæ hucuſq; explanata fuere de veſicantibus, voluntariè prolata exiſtimentur, Hipp. Gal. & Auic. dogmata ad hæc attinentia perpendátur. Primò de differentijs febrium compendio omniũ peſtilentium febrium, ſpecies, tàm hecticas, Ephemeras, quàm ex humorum purtedine innuit, febremq; omnem peſtilentem à putredine ortum habere, ſiquidem à putrefactiua cauſa, & genericè alloquens, omnes, & primas indicationes non ad præſeruationem, tutricem duntaxat, in præſeruando, dum cauſa non aſſiſtit præſeruans, ſumit, neq; ei aduerſatur; ſed ad medicatricem prouidentiam, & ad curationem haurit; vt corpus, meatuſq; ſuperfluitatibus, & in faretu liberet, & cauſæ poſtea præpotenti ſuccurrat, vberior inquam de putridis ſermo habetur. Ephemera citò ob ſpirituum imbecillitatem, & impaſſibilitatem, ad putridam, ſeù hecticam permutata, eaſdemmet indicationes lucidius, & cumulatius (quemadmodum interpretis munus eſt) in ſpecie expoſuit Auicennas. Summa curationis earum eſt exſiccatio; illud autem cum phlobotomia, & ſolutione ventris, & oportet, vt incipiatur in ea ad euacuandum: ſi autem materia vincens fuerit ſanguinea, fiet phlobotomia, & ſi fuerint humores alij, euacuentur. Hæ primæ communiſ- »
ſimæ indicationes communem ideam generatim reſpiciunt, »
ſed ipſæmet, vexatis particulis, magiſq; determinatis humo- »
rum malignè putreſcentium paſſionibus, ſpecificæ euadunt, »
& poſtea peculiariter ordinantur ab Auicenna, vt humiditates »
exſiccatione deleantur: tùm per ſingularem huius, vel illius loci phlobotomiam, tùm per ſingularem deffiniti humoris, & eius effectuum euacuationem, vti per veſicantia. Non eſt in-

L. 4. de febr. pert.
Auic. de indicationibus febris peſtilentialis.

Not.
Due ſunt cõmuniſſimæ indicationes in feb. peſtilent.
Specificæ indicationes plures ſunt.

ficias

ficias eundum, exſiccationem etiam per alterantia ab ipſo deſcripta moliri. Exſiccantur enim omnia, aut calfacta, aut frigefacta, & omnia calido, aut exteriori coeuaporare faciente humidum, vel eo, quod à ſe trahit propter corporis raritatem; aqua ſibi nequaquam cinerem, atquì cinis, aqam admittit; quod enim tenuius ſubire, id poſſe congruum eſt. Conſtat equidem experimento, cum cinis conſpargitur, reliqua aqua eodem confluit, quo loco inſparſum. His de cauſis veſicata pars identidem emundari debet, arediſq; tenuibus, & attenuantibus exulcerari: quod ſi prolongetur ad hoc, vt tendantur hyppocōdria, & infrigidentur extrema, vigiliæ, & permixtio mentis excitentur, & videns pectus, & quod eſt ipſum eleuari, & deſcendere calidum, aut frigens, & contractum facit motum in paruum conſtrictum, videlicet pectus, tunc neceſſe eſt adminiſtrare coopertūram trahentem caliditatem exterius: quaſi humor malignè putreſcens motu, ſeù turgentia, & ſymptomatum magnitudine infeſtet. Quæ verba copulatè, an diſiuncta legantur, vt præter vnum ſymptoma, & alterum, vel omnia aſſiſtant, dum veſicans adminiſtrabitur; equidem certè ſæuiora ſaltem adeſſe debent, pectoris quippè eleuatio, frigida, extrema, tanquam ſigna, fluxum, & repentinum humoris, atq; firmam circa thoracem quietem nobis atteſtantia: non autem caloris natiui extinctionem, aut nouam paroxiſmi acceſſionem, inflammationis vehementiam, animi defectus, & deniq; occaſiones externas, quibus primis immediatè opponitur coopertura exterius caliditatem attrahens, cum qua etiam humores, & ſpiritus, qui ingentes thoraci noxas infringebant, aſſociatè occurrunt. Per hæc inquam, & quid ſpecificè agendum commonſtrant, & omnia auxilia ad extrà allicientia, ſudorifica, frictiones, ligaturas, cucurbitulas, balnea, Bezaartica, & veſicantia tacitè nobis Auic. ſuggerit. Paulus, & Aetius inquiunt, calefactorijs vtendum eſſe, quò caliditas ad ſuperficiem trahatur, & ſi quo alio modo fieri poſſit, vt ex profundo ad extremas partes ducatur, humores, & ſpiritus ſecum alliciens: hanc procul dubio inter primas, & communes indicationes, quæ omnibus malignis conueniunt, inſtituit. In medio autem capitis (vniuerſalioribus præmiſſis) ſpecificas, & magis particulares tradit; non vniuerſis peſtilentibus, & malignè abſolutis, atquì non nullis tantummodo, hiſq; haud ſemper, ſed aliquando congruunt, dum illa ſymptomata vigent; cum non horum Galenus genericè ſcribens ibi memi-

Ariſt. 4. meteo.

Accidentia veſicans indicantia.

Ex Auic.

Not.

Not.

Verborũ Auic. explicatio.

L. 2. c. 2. & 36 Tetrab. ſerm. p. c. 95.
P. ad Glauc. 14.

meminerit, iure merito ſpeciatim hæc remedia ſilentio reticuit; licet alibi in ſpecie ſermonem habens (ſicuti Auicennas, Paulus, & Actius) inquit. Dum ardens, & maligna febris aliquando ſimul animi deliquio inuadit, & in principijs acceſſionum refrigerantur, his artus fricare, & calfacere, cruraq; & manus alligare, vigilias, & cibi, & potus omnimodam abſtinétiam præcipere oportet. Optimum verò in his, quod futurum ſit, præcognoſcere, atq; hæc ante acceſſionem facere, anticipare (De maligna febre ob intenſam putredinem, vt rei euentus, & illuſtri interpretes affirmant, loquitur) de ſymptomatis ab ea emanantibus ſermonem habet, de curatione, & agendorum vrgentia differit, ſpernit febrem, coctionem negligit, cruditatem non timet, vigilias, neque calorem pauet; ſolis accidentibus, perindè ac magis vrgentibus præ cæteris animum appulit, & his præſidia dirigit: quæ cuncta præcipuè malignos humores ad cor, thoracem impetum facientes, euacuant, reuellunt, calorem excitant, adquè extrà euocant; immò plurimùm calefacere, fricare, & ligare iubet in febribus cum animi exolutione.

Dub. de reuulſ. Cur videatur Gal. vti eiſdem remedijs in præſeruatione, & curatione?

Cæterum non ſibi Gal. inconſtans hic cernitur, dum etiam humorem omninò quieſcentem, & ánte acceſſionem videtur vniuerſaliter præcauens retrahere, & eiſdem medicamentis vti, ac in curatione; dum alibi præſertim multoties auerſionem humoribus tantùm fluentibus, non autem firmatis, ſtatuit. Optimum prudentis, oculati Medici, præclarum opus eſt, quid futurum ſit, præcognoſcere, atq; ne acceſſio obuerſetur, anticipare: multò præſtat, morbum non admittere, quàm morbo liberationem largiri; ſanè ait (ante acceſſionem) non autem, ante fluxionem.

P. ad glauc. 14. Verba Gal. eſplanantur.
Sol.

Equidem euenire poteſt, vt humor lentè vagari incipiat, & perfectam acceſſionem non producat, ſed rudem, & inchoatam, adeò vt tãdem ſenſim, & ſenſim creſcens ad magnum culmen, exactamq; acceſſionem perueniat. Dein ſi quãdam perturbationem, ſignaq; humoris commigrantis in actu fluentis, vel in parte vndè fluxuri, minimé prohibent, quomodo medicus ſincopim præfuturam cognoſcet? quo pacto? ſi ex præſenti arridet indicatio? Demùm ex antecedenti iàm fluxu, & illata ſincopi, necnon ex ſubobſcura, & leui titillatione, inquietudine, & omnium actionum inconſtantia, quædam artificioſa coniectura exoritur, denuò impetum facturi, qui quidẽ in contrarium minorem reſiſtentiam obtinens, facilè retrouertitur. Iàm vtiquè in ipſo loco, à quo diſceſſurus eſt, vagus,

& prom-

& promptus humor exiſtit: etenim partes adminiculante natura fruuntur, & adhuc ad determinatam ſedem curſum humor non erexit, vt hinc indè, quàm modicam renitentiam reuellens facultas in eo inueniat, aut auxilia ea euacuationis humoris gratia tantùm adducit. Idem admonet, vndecimo, & duodecimo methodi; fortaſsè malignis febribus opportunè veſicantibus prætermiſſis, non alia, quàm ſuperiora auxilia videantur conuenire? Verè ſciendum, non de maligna febre cum determinato ſymptomate, ſincope; ſed alijs ferè ſimilibus nos loqui, illa cum ſubitò, & repentè contingant, diù tamen inducias concedunt, perſeuerant, nec tàm citò ad necem impellunt: quapropter medicamen diuturniori tempore ſine virium noxa, non affatim euacuatione, & attractione permanens, ſciētifica ratione excogitatur: quibuſq; alijs, ac in occaſione, facilius, totiuſq; ſcopis omnibus concinnatur. Inſuper methodum nobis generalem curandi, medicamina eligendi, conficiēdi, & experiendi reliquerunt; non autem cunctis particularibus affectibus, quibus aptari, & auxiliari poſſunt particulariter: ſingula experimento probarunt, ſigillatimq; deſcripſerunt. Noua quidem quotidiè rationabilia experimenta in lucem prodeunt, vt non methodo noua, quæ vniuerſalia ſpectat, ſicuti eius vſus particulariter, inter hæc veſicantium in his febribus adminiſtratio conſona videtur; plura inquam cuiquè affectui vtiliſſima remedia ab Hipp. & Gal. traduntur, quæ quidem, & aliò, & ſi ab his nuſquam recenſentur, hodiè tamen ſumma cum ratione, & experientia celebrantur. Poſtremò tacitè præ oculis veſicāria porrigit, quæ licet à frictionibus, doloroſis vinculis, abſtinentia, vigilijs, & calfactionibus, ſeiunguntur; nè quæ ſuperius commemorata fuere, niſi ea, quæ inſenſibili reuulſu, atq; euacuatione releuent, & eò duntaxat tempore, quo adminiſtrantur: illa verò ſenſibiliter, & ſenſim diuturniori tempore proſunt, quoniam pariter diutius ſymptomata illa fatigant. Si in Critone natura molita deponere materiam à principalibus partibus ad crus, totam etiam per eam partem expurgaſſet, & diù madidum rorem effundens, non autem è contrà ad caput, præcipuaq; ad viſcera pręcurrere permiſiſſet, eius morti minimè reliquiſſet locum. Demùm ad quid medius fidius augumēto, vel ſtatu morbi, hæc adminiſtrantur, (in quo Hipp. & Gal. quieti vacare iubent ſi fluxus ad caput, vel aliò inſultet) atq; frictionibus, hirudinibus cucurbitulis, ligaturis, & ſinapiſmis

11. 12. Meth.

Dub.
Sol.

P. Epid. 3. 26.
Dilucidatio.

vtun-

Quando inter initia euacuandum.
L.l.c.c. & Hip. Aetii, & Pauli.

vtuntur? ad quid? in diſenteria, diureticis, in vnctionibus cum oleis calidis, manibus, pedibus, & frictionibus reuellunt, humores perturbant, nec tamen cruditatem metuunt? & cur ſtatim circà initia cathartico, fluctuans humor in pleuritide angina, vteri ſtrangulatu, alopetia, linguæ tumore, iſchiade, oculorum inflammatione, capitis dolore, vulneribus magnis, ictibus, & caſu ab alto truditur?

De Turgentia, & aliis auctoritatibus veſicans ſuadentibus.
CAP. VII.

Obiectio in quẽdam.

DEMVM cur (vt quidam reuntur) medicamen duntaxat exhibendum eſt, quando materia turget, vel concocta eſt, vel quando ſimplici motu fluit, & firmam ſtationem ad locum habet; cum ea propriè turgentia non dicitur? Turgentia enim vrgentiæ ſpecies eſt, quæ eſt

Quid ſit turgentia.

vis indicantis, aut præter naturam, aut ſecundum naturam, & primò ipſi incumbendum videtur; ſed indicat euacuans, vt turgentia, aut alterans, vt intemperies, vel caliditas bilis, virulentia, malignitas, & in ſuperioribus collectis paſſionibus, & huiuſmodi alijs medicatur; de his equidem latius alibi demonſtrabitur. (Interim oportet in principijs euacuare, aut venæ ſectione, aut purgatione, vt minori iàm facta materia, facilius poſſit natura concoquere.) De turgentia in his verbis nihil agit, & nunquam inciſione venæ pro auxilio turgentiæ, ſed purgatione tantùm vſus fuit: immò euacuare indifferenter, & ad ſanguinis miſſionem, & humorum eductionem cathartico vſurpatur; de copioſis autem minorandis, quid, cum minoratio non ad turgentiam, ſed ad copiam pertineat? eamq; excedentem, & nimis incommodantem vires; vndè iurè dixit (ſi videtur) quaſi non abſolutè, & ſemper conueniat: eandem ſententiam alibi recitat, & lucidius in febribus corroborat. Præterea, etiam quando vehementia ſymptomatum vellicat, & propriè venenum nouũ, vel eiaculatum exiſtit, poſtremò ſi turget, medicandum, & eadem die. Quando igitur in toto corpore ſimilis coitui animalium fuerit impetus ad excretionem ſuperfluitatum, vel ſi non toto corpore, ſaltem partibus principalibus, tale quid conſueuit per verbum (turgere) ſignificare, & ſtatim per medicamentum euacuationem faciẽdam indicar, priuſquam, vel virtus vitietur,

2. Aphor. 29.
An turgẽtia ſectione venæ allantur.
Not. dilucidatio de nomine euacuationis.
Quid ſit minoratio.
2. Meth. 11. p. 4. tract. 2. 4. 2. & 3.
P. Aphor. 22. et 24. 4. Aphor. 10 l. 3. de l. 18.
Dup. turgentia vniuerſalis, & particularis.

vel

vel febris caliditas augeatur, vel ad principale decubuerint humo- *L. quos 2. l. de criſib.*
res ij, qui per corpus vagantur. Igitur hùc, vel illùc peragrantes *3. Epid. 3. 25.*
humores titillationem, & angorem in toto procreantes, turgent, *Dup. turgentia*
atqué temerè, nulloq; ordine, & ſtatu ſpatiantes, vt medicus arte, *vniuerſalis, & particularis.*
quò decubituri ſint, percipere non valeat: non nunquam ēt fre-
quentius in principali parte, natura, impetu, coitum animalium
ſuccus emulantes ad excretionem irritant; in qua turgentia hu-
mores, nimirùm in ſinibus cordis putreſcere, non ſat eſt, ſed in
ea parte hùc, & illùc neceſſe eſt, vt aberrent ad exitū paratiſſimi,
& ad euacuationem ſint (oportet inquit, ſi materia vrget, ideſt *4. Aphor. p.*
cogat, accelerare) vocabulum enim ab animalibus ad coitum
concitatis tractum eſt. Cum igitur humores ſuperabundan-
tes dimouentur, & per totum corpus deferuntur, non dum in
aliqua parte firmati, tunc ad eos expellendos incitatur natura, &
aliquo indigent manum porrigēte. In aliqua verò ſede firmatos *Quid ſit quies humorum.*
non mouere, ſed cōcoquere oportet; dū in motu ſunt humores,
& turgidi, tenues, atq; calidi, à natura ſanguinis alieni medi- *4. Acut. 22.*
„ camēto detrudūtur. Per accidēs verò ſanguini permixti ſectio- *2. Publ. 22.*
„ ne venæ expurgantur. Proindè eſt cōſimilis Ariſtotelis ſentētia: *Q. An humores ſanguini mixti euacuandi ſint.*
„ Qñ calor ſe collegerit, qui corpulentior erat, vndiq; cum eo ipſo
„ calore, tùm ſanguine turgeſcente, efficitur: vt motu vario, cre-
„ broq; ægri agitentur, ſeq; modo inflectāt, modò extēdant, & ſę-
„ pè exiliant, & manus perfricent, neq; vnquā quieſcāt; sūt enim
„ ꝓpēſi ad negotiū. Huiuſmodi particularis in nobili mēbro tur- *Turgentia particularis.*
gentia, Gal. verbis, atq; rationi conſentit, vt minimè neganda
ſit (licet quidam id facere conentur) atq; loco tātū differt ab ea,
quæ in toto fit, nempé gibba, ſima, ſtomachi, & lactium venis, *Signa turgentiæ in hepate.*
„ vtero, & renibus inſultat (Non enim raró, quod vſtum eſt) circà
„ iecur, & ventriculum reſidet, nec non etiā in magna vena dor- *P. de diff. feb.*
ſi, quemadmodū cognoſcitur ex proprijs ſignis, grauitate, laxi- *Signa turgētiæ.*
tudine, dolore vago, titillatione, angore, inquietudine, iactatio-
ne, motu incōſtāti humorū, copioſis papulis circà illas ragiones;
ex ſupra ab Ariſt. relatis, ſindromaticè agnoſcere licet: hæc tamē *Quid indicet turgentia.*
particularis turgētia ſingulariū viſcerū euacuans medicamētū (vi
ductuū, materiæ, qualitatis, inclinationis, & humoris ſubſtātiæ
hortatur) Præcipuè principaliter per aluū, dein ꝑ vomitū, & vri-
nā, vt nō ſolū turgētiā, atqui loca, à quibus diſcedit, atq; erraticè
pergit, & rectitudinē ꝓpēdere oportet. Ex aduerſo, quæ in corde, *Quid indicet turgentia in toto.*
aut toto catharticū manum ponens, perindè vniuerſale præſi-
diū toti incumbens: ex indè autem bullas gignentia, tanquàm *Turgētia in corde quid indicet.*
magis remedia localia, particulariquè loco inſeruientia ſuadet:

quatenus illud, hæc, vt propria indicantia aliquando, ſed rarò emergunt: immò quidem turgentia fit, & tantùm acutis; ex Hipp. vtraq; turgentia, vtroq; tempore moleſtiæ interpellat, aut neutra excruciat, ſed duntaxat fluxus ſuperfluitatum ad cor erigitur, & hic frequentior angit. Frequens itaq; reuulſio, & euacuatio vrgentium ſymptomatum gratia, modò per hanc, vel illam partem procliuis ſtatuitur: verùm cum neq; frequenter motus iſte cordis tendat inſidias, neq; etiam veſicantia agglutinari deberent, neq; in ardentibus, & mortiferis febribus, & per circuitus moleſtantibus aduerſæ ſententiæ tutores non elaboratum humorem veſicantibus attrahere ſtudent: etiam ſi ægri morti ſuccumbant ob incoctum humorem, neq; eorum adminiſtratio, & aliorum medicaminum exhibitio, à præſtantibus Medicis eo tempore affertur; iure enim penitus quidem, crudus, & quieſcens tutò ex cuti euacuari nequit: neque ad indicandum magis malignitas, quàm cruditas poſſidet, vt antea fuſius demonſtratum; quinimò ſecus, Gal. & Hipp. teſtimonio contingit, vſq; haud elotum foret; alia enim noua ad ſe attingentia corrumperet, immò prauos, & prorſus eruginoſos ſuccos ingenerans viribus à cuncta euulſione purgantis eiectis, eos tandem morti traderet; neq; licet hi humores ad naturalem habitum amplius redire queant, neceſſariò ſequitur, ante ſtatum his in febribus iudicium fieri, & minus ſi hæ febres ſalubres eſſe debeant. Virtus igitur, tunc eo robore præcellit, quo validæ coctioni, & retentioni malignæ ſuperfluitatis ſatisfaciat: ſi omninò inſalubres erunt, virtus forſan adeò imbecillis conſtabit, vt neq; expulſionem moliri tentet, & forſan in ſtatu propellet, dum maxima conflictatio, & pugna hinc indè obuerſatur: deniq; licet extruſionem perficiat, inuitrix grauata, & irritata poterit omninò ſuccumbi; à patrum documentis de ægrorum ſalute, & morte minimè recedendum eſt. Ad hæc neq; ſi acuties, & pernicies, celeritas, velocitaſq; cum periculo obſideat, turgentiam adeſſe, profitendum eſt; quis mehercules apud Medicinæ Principes vnquam legerit morbus peracutus, acutiſſimus malignus, aut peſtilens fatigat: materia igitur turgente, & aberrāte conſtat quaſi acutiei, malignitatis, & peſtilétiæ alia nō ratio ſit; quaſi peſtilens maligna quieſcens, turgens, & quaſi nō maximā inter ſe apud rei naturam, & illuſtres Medicos diſtent. Accedit inſuper, virtutem ob ſucci maligni raptum, vel turgentiam, interdum vitiatam eſſe, quod non erit propter nouum alium turgentiæ inuentum.

De fluxu humorum ad cor quid indicet.

P. Aphor. Com. 22.

Quomodo fluxus humorum dīrat à turgentia, vrgētia, et vergentia.

Quid malignitas & quid cruditas indicet.

Proindè in cõmento à Gal. narratur, turgentes, priuſquã virtus ab illis conſumpta ſit, euacuari, non autem quieſcentes, aut antequã febris maximè ſit acuta; nimirùm antequàm principium, & augumentũ tranſigat, in quibus fluctuatio, & turgentia potiſſimũ imperium regit: mox indè aliquo in membro firmetur, aut certã inclinationem, & firmã ſedem occupet; vt tunc potius ſtabiles, & quieti parati, humores exiſtant, caloreq; deinceps victi, motum naturæ auxiliariũ aueant. His de cauſis virtute vitiatá, febre acuta, firmatis humoribus, tunc tẽporis, maius ob damnum, quã emolumentũ, medicationem renuunt. Verùm inter cætera ità repentè, & aberrantes ſucci euadũt, ità raró, vt vix inter initia, paucisq; in febribus percipiãtur: ſed tantũmodo vltimus raptus, & finis defluxus ad metam, quando iàm poſt vagum decubitũ ad locum primum, certamq; ſedem irruere exordientur, aut finẽ turgentiæ ſint conſequuti, nobis liqueat. Modo oppoſito fluentiũ motus diuturnior, frequentior, & diutius perſeuerans, attenditur, & infeſtantiũ ſymptomatum ortus magis eluceſcit, nec ità læthalis, & momẽtaneus affirmatur: hæc ægrorum exempla in epidemicis libris ſeriatim docẽt, quæ iterum recenſere, moleſtia afficeret. Pauciſſimi turgentia in toto, alij in præcipua parte, quidam vtraq; torquẽtur; plurimi etiã fuere, quibus harum nulla omninò accidit. Non ſilet etiam auctoritas reuulſioni incumbens, ijs, qui inflantur, & ſtomacho diſtenduntur: ſpõgia accerrimo aceto imbuta pedibus, & brachio apponitur, donec bullæ excitentur, maximè ſi cibos reiectent craſſum vaporem, & melãcholicam ſuperfluitatem à liene ad ventriculum properantẽ, reuulſu tunc Archigenes curat, facultates ſtomachi ad alium motũ contrarium accerſit, non autem (vt quidam rati fuere) vniuerſum calefacit: Etenim pro innouando, & augẽdo calore, ſubſtãtia, aut qualitate vtiliora, & proximiora affecto loco inueniſſet, bullas, meatus extremos excitaſſet, quibus ſi à ſtomacho educere putat: Non nè faciliori, citioriq; ductu, rectiori tramite, à corde, & propinquis ſedibus veſicantia alliciẽt, humores à capite reuellẽt? Præterea ſi Gal. in diſtillat. à capite in pulmones corrodente (in cõmodis vtrinq; expenſis) non tàm velocem interitum, ſæuaq; accidentia afferẽte, quàm indicãtia veſicãs malignis in febribus, euacuationẽ tamen, & reuulſionẽ potius calorificis, vergẽti intẽdens, primò eligit, cur in maiori vitę diſcrimine, ad nobiliora viſcera impetum facientes, placidiſſimè ſine virium diſſolutione per vaſorũ rectitudinem arri-

Quo tẽpore morbi turgentia, & fluxus humorum vigeat.

Cur raró turgentes deprehendãtur humores.

Triplex turgentia, vna in tota, ſecũda in parte, tertia ex vtraq; mixta eſt.

8. de comp. med. local 4. & 2. paſſim. expl. de Reuulſione, & veſicante.

Pro veſicantibus.

P. de hum. Com. 13.

6. Epid. 3. 13. 5. Meth. 14. 6. de tuend. 8.

L.3.c 27.l.4.c. 2.6.& 7. 4. Acut.3.

Not. Veſicãs in pleuritide,& pulmonia.

piendi fruſtra timor occupat ? Celſus in pleuritide , & peripneumonia rectè , ſinape ex aceto ſuper pectus imponit, donec vlcera, puſtulaſq; excitet,& acre medicamentum, quod illuc citet. Nos itidem vndiq; exemplum de angina hortatur , cui ſi febris annexa , & fluxio à capite viſcoſa , & multa ad iugulares venas adhæreat, Gal. venæ, brachij,& linguæ ſectionem conſulit.

In Angina.

Dein poſtea attractoria calida,& gargariſmata, caput abradere, ceratum, tùm capiti, tùm collo imponere, laniſq; circum voluere mollibus ſpongijs ex aqua calida expreſſis, fouere ; & amplius ſuadet, & ad exteram ſuperficiem reuellere circumpoſitis collo, quæ attractoria polleant facultate, medicamentis, teſtatur. Enimuerò ſalubrior ad cutim effluxio eſt, & Aretheus de angina ait.

L.p.c.7.

„ Egregius verò medicus, aut cucurbitula in pectus malum detrahit, aut ſinape oſſibus pectoris, aut partibus iuxta maxillas imponens, extrinſecus vlcerat, defflationemqué molitur. (Quid ad hæc ?)

Not. pro ueſicãte.

Ni, quod in calidis affectibus, & febre, ſpreta caloris indicatione, ſolùm vrgentiori, & peragrationis fluentis materiæ intendit; eadem auxilia Græci omnes receperunt, Alexander, Paulus, Arabes,& Latini, loco dolenti veſicantia apponunt, & Aetius ait, feliciter res procederet , ſi intrinſecus detentam materiam gignentem peſtilentes tumores, vlcera, inflammationes extrà queant transferre medicamenta; verùm innumera clariſſimos apud Medicos teſtimonia conſéntiunt; ſaluberrimum morbis omnibus, & acutis præſertim ſuccorum mentium , ac vrgentiorum diuerſione vti ; iure itaqué omitto complurimas auctoritates ſignificantes, ægros eos minus periclitari, quibus ad extrà materia truditur : vt poté in parotidibus, bubonibus, carbunculis, pſora, lepra, papulis,& præcipuè malignis obſceſſibus, tumoribus ad articulos, & decubitu ad vilia membra natura, vel arte, quibus ipſæmet partes putreſcant, & putrefactæ decidunt externæ , quàm dum intus nobiliores vexantur. Hæc autem formi debiliora, quàm deteriora apparent: iure cutanei affectus in pernicioſa Epidemia multos placidiſſimè, non omnes liberarunt, & ſine febre præſeruarunt ; è contrà internè tentati febre, delirio, alui fluore, diſſenteria, & frequentiori morte opprimebantur. Quædam huiuſcemodi auctoritates (& ſi ad reuulſionem continenter non attineant, & de affectibus ſine febre conſtituantur, perindé ea, quæ ſponté veniunt, quoquo pacto imperfectè comparant, ſi ſymptomaticè, perfectè verò ſi criticè) ſuadent attamen , ſed

L.5.c.p.l.3.c.27. Aet. tetr. 2 ſer.4 c.46.

Not. pro ueſicãte.

Art. med. 99. de conſtit. art. 19. 2 de nat. hum. 4. l. de bono. 8. c. p. P. de diff. feb. 3. 5. Meth. 12. 14. Meth. 10. 3. de vſu part. 5. p. Epid. 2. 38. 3. Epid. 25. 6. Ep. 4. p. 3. de loc. aff. 2. ad Glauc. c. de carbunc. 2. Progn. 67. & 70. 5. Aphor. 65. 66. 6. Aphor. 8.

Inſtantia.

non

non id abſolutè, & indiſcriminatim: Imitatione naturæ ad ex- *Sol.*
trà turgentiam, aut ſimplicem permigrationem euocari poſſe, tempuſq; euacuandi à natura, vel Medico, qui naturam, & tempus rectè operantia ſpectat. Plurima natura ſine Medici auxilio perficiet, quædam Medicus abſq; natura; quædam vtrumq; peragit. Vis illa inſita ſolidis, & carnoſo genere, ſed potiſſimùm, & velocius ſpiritibus, & influenti calori, primò ad ſegregationē, & expulſionem non modicam opem præſtat, ſecundò moleſta tranſmutare ſtudet, vel ad optimum nutritioni hoc ſolum intendit, ſi quidem non perpetuò ſit voti compos, aut ſaltem ad vtile euacuationi; tertiò diſſoluit, & diſſipat habitu, & vapore, cinere, aut fimo relicto, aut penitus omninò diſſoluto, & exhalato: tandèm ſi alterum nequit, ſaltem ad ignobilem partē delegat. His quatuor modis eis auxiliarijs natura orbata, penitus morbifico ab humore vinci conſpicitur, vel tota in toto; proin mors neceſſariò, aut particularis in parte ſuperuenit; vndè illa corruptione tabeſcet: ſin é contra perfectè his ſingulis opportunè fruatur, vt concoquat habile, diſsoluat concoctum, demùm extrudat, aut ſaltem expurget, victoriam abſolutam conſequitur; ſi verò tantùm ſecundum quid, vel tranſmutet, vel diſsoluat, vel euacuet, vel deponat, ſecundum quid etiam victoria, vel ad bonum, vel ad malum obtinebit, perindè vehementiora, numeroſiora, & fida pro hac, vel illa prodibunt ſigna. Non alio modo doctiſſima illa vis noſtra, inſita facultas in humores, toti, vel diffinitæ parti aduerſos operatur, nequè alia ratione prorſus vincit, aut ad alteram partem magis inclinat: & hac de cauſa interdum ſpiritus, & calor influens vnū membrum deſerit, alteriq; velocius decurrens, opem ferre nititur: Ariſtotelis teſtimonio, ſollicitata natura, ſpiritus defluens tumorem admouet, excrementaq; vnà exturbare ſolet; vt putà in terræmotu, rugitibus, torminibus alui, & ſpiritus maximè motrici, & impetuoſi euadunt dum clauſi ampliorem locum occupare tentant. Sicuti dum ex pugillo aeris fiunt decem ignis (mulieri ſanguinem euomenti menſtruis erumpentibus ſolutio:) Sæpé in Aphoriſmis, & Prognoſticis Gal. & Hipp. docent, à Medicis naturam rectè operantem imitantibus agē-da, quæ à principalibus viſceribus ad vilia rectè deponit; cur igitur, & Medici opera ab ipſa excitati ad cutem non alliciunt, eamq; fluentem, & in motu humorem, & corpetentem non diuertent, & potiſſimùm veſicantibus, prius aluo ſubducta, & ſanguine

Quatuor modis natura inſita nocua vincere conatur.
Primus.
Secundus.
Tertius.
Quartus.
Quatuor modis natura vincitur, & vincit.
8. Probl. 27. l. de reſp. 8.
5. Aphor. 32.

ſanguine detracto,& ſarcina depoſita ? non ità Medici veſicans auxilium, quæſo, formident, neq; preſente indicante narrato, negligant.

De tranſpoſitionis humorum inter initia morbi ad ignobilia loca vtilitatibus ad veſicantium, & aliorum auxiliorum confirmationem.

CAP. VIII.

HVMORIS, aut morbi pluribus modis tranſpoſitio fit, & pluribus nominibus vocitatur, modò commutatio, & tranſmutatio dicitur, dum priori ceſſante affectu, alter oriatur, modò ſucceſſio, quod idem eſt, modò ſuperue-
7. Aphor. 11. 4. acut. 68. niens, vt quando priore manente affectu, alter ei ſuperuenit, modò per abſceſſus, qui omninò liberet ægrum: quare opere prætium ducitur medicinæ parentum auctoritatibus, & ægrorum exemplis quædam theoremata non vniuerſalia, nec vniuerſaliter recipienda recenſere, ſed veluti exceptiones vniuerſalium dogmatum antedictorum, raròq; natura conſueta, at ægris cum accidunt quoquo pacto ſemper vtilia, & ſaltem in bonum tendētia animaduertere, paſſim, ac perpetuò conſtat, ſolos abſceſſus materia cocta perfectè,
2. Progno. 34. & 39. & fidé leuare, abſolutè, & exactè vtiles eſſe ait. (ſi morbus ex craſſioribus, & coctu difficilioribus fiat, cogitandum, an æger
Explicatio. perdurare vſq; ad vrinarum coctionem poſſit, vel per abſceſſus finiat) pernicioſa denotant moriturum, mitiora per abſceſſus abſolui, quibus cocta, aut perfectè, aut mediocriter leuiora ſuperuenient; crudæ autem non exactè, non æqué tutà, & fida. Melius quidem, & optimum eſt, naturalem facultatem ſuccos retinere, concoquere, concoctos in abſceſſus, & decubitus ad vilia deponere: ſed Hipp. & Gal. coctionem, & cruditatem reſpicientes ſtatuerunt, bonos, aut malos abſceſſus eſſe, modò loca
2. Progno. c. com. 65. aduertentes ità decreuerunt. Abſceſſus autem ad crura in pulmo- »
nijs vehementibus, & periculoſis omnes cōmodant: optimi »
verò vbi ſcreatio in mutatione eſt, ex Hipp. optimi materia »
deorſum, & quàm longiſſimè ab ægrotatione abſiſtente, ma- »
gis verò concoctione abſoluta; at ſi citra morbi coctionem, »
abſceſſus in crura excitantur equidem, & hunc in modum ho- »
mo à periculo pulmoniæ vindicabitur; ſed articulus ipſe, in »
quem decubuit, difficilius ſanitati reſtituetur. Inquit primò »

cunctos

cunctos abſceſſus vtiles eſſe, licet ſint crudo morbo facti, deindè vendicare ægrotantes: quaré crudo morbo non ſunt veſicantia vitanda. At quis dicet, tunc natura humores motui paratos mouet, & veſicantia fortaſſé imparatos, etiam ſi inutiles agitat: verùm ex Auenzuar liberatur omninò æger frenitide laborans, dum à membrana tenui cerebri inflammata ad duram humores expellit, vel ad ignobilius, tanquam virtutis validæ ſignū: (Hippocrate teſte.) Succeſſiones morborū pernicia- les, & decretoriæ ꝑ ipſorū differētijs morborū, & locis affectis fiunt; nam ſucceſſio in leuiores morbos, & locos ignobiliores eſt ſalutaris, in morbos veró grauiores, locoſq; principales perniciosè, eodem modo abſceſſus (ſicuti etiam Galenus iubet, inſignibus abſceſsibus ſubitò quieſcunt morbi) & alibi per abſceſſus, vel commutationes, vel ad hypocondriorum dolores, vel ad teſtes, vel ad crura (coctis autem his viæ patent, vrinæq; craſſæ, leues, albæ excernuntur) abſceſsus iudicationem infert, ægrumq; à moleſtijs omnibus liberat; commutatio aliarum acceſſionum, affectionumq; principium habet, vt & aliud tempus ad coctionem morbi corporis locus exigat, ad quem infeſtantium humorum cōmutatio citetur, eam ob cauſam adiecit (coctis autem his permeationes fiunt ſputis, vel craſsis vrinis, lenibus, & albis) Gal. & Hip. ſigna coctæ commutationis ex ſputis, vriniſq; concoctis edocent. Profectò eſto de crudo morbo, crudiſq; abſceſsibus, & depoſitionibus loqui; de perfectis autem, & mediocriter elaboratis nulla ſuſpicio, aut dubitatio mentem occupet, neq; his dicta in ſuperioribus, & ab Hip. & Gal. aduerſantur: ibi ſuadebant, abſceſſus maiores, quàm vt ferri ægri poſſint, aut minores, quàm vt prodeſſent quidquam; ſed ſtatim redierunt, & deteriores euaſerunt (Vbi multa incoctorum humorum copia exuberet, abſceſſus naſcuntur, qui parui nihil conducunt, magni autem viribus impares, aut ſecundum aures tumores nigricantes, nihil denunciant) Ex his manifeſté colligendum, mediocres, aut æquales viribus, vtilitatem præbere, & hoc loco comparat materiam coctam, & crudam, magnitudinem, & paruitatem abſceſſus, atq; vires facilé, vel difficilé tollerantes, non autem locum nobilem antea ſarcina præſſum, & ignobilem, in quem delegatur; quis non credet, potius electuros crudum impetum facere à principibus ad non principes, quàm ibi quieſcentem cruciare, atq; vehementia præmere? Ad hæc lucidiora nitent teſtimonio Galeni,

Ratio pro veſicantibus.
Obiec.
L. p. tract. 3. cap. 5.
P. Epid. 2. 35 37. 38.
P. de dieb. decret. prim.
4. acut. 63.
Explicatio.
P. Epid. 2. 30. & 38.
2. Progn. com.
Solut.

non

non ſolùm in frenitide, ſed cæteris affectionibus permutatam clementiam vires à morbo vinci ſignificare. Adiecit autem (in principio,) quia nec forsàn aliàs fore poteſt, ſi è contra morbū vincià viribus ſubiungendum, ly (forsàn) dixit; quia vt plurimùm, at non ſemper id in principio contingit, ſed etiam in augumento, tùm quia alibi Hipp. conſulit, circa principia, & fines omnia imbecilliora, circa vigorem verò fortiora; in principio permutationes aſſiduæ videntur, non autem morbis protractis. Pronunciauit quidem Galenus (in principio aſſiduas) innuens frequentes permutationes experiri, non autem ſemper, eodemq; in morbo, & principio apparere, & redire; deindé abſoluté in morbis, vt plurimùm, non autem raró, cerni: adeò vt hinc minimé eliciendum ſit, acutis in morbis malignis, aut peſtilentibus has permutationes aſſiduas ſemper inter initia fieri, contingūtq; hæ pmutationes ex ratione; in his affectionibus, copia, vel qualitate humorum prauitie diſiunctim per (aut) loquitur, non turgentiæ, aut malignitatis meminens, ſed prauitatis copiæ, & qualitatis: in aliam quidem partē interdum principem, interdum in abiectam tranſmigrantium: Iure igitur permutationes oriuntur (in his,) non autem omnibus, dixit, & inter initia potius, quàm temporibus alijs; quoniā originem primam à copia, vel malitia humorum irruentium ducunt; adeò vt ſucci tranſmigratio à copia, vel qualitate irritata expultrice immediata cauſa tranſmutationis, non autem copia, aut qualitas ſucci, aut acuties, & malignitas morbi exiſtat: qualitas enim, aut copia praua humorum affectiones, & febres producit, fieri etiam poteſt, vt his ſuccus moueatur, & tamen neceſſariò tranſmutatio morbi in clementiam, vel ſæuitiam ad principem locum, vel ad vilem haud fiet, ſed errabundo motu, & inquietudine in venis tandem pacata redeat, vndè diſceſſit, & ibi ſtabilis iaceat, vel in motu omninò diſſoluta, & diſſipata euolet; ſi acuties quidem, & malignitas neceſſariò in cauſa motus, & permutationum euaderet, ſanè in ijs omnibus conſpicientur, quod à veritate, & experientia penitus eſt alienum: ſed ſolùm in illa determinata ſpecie affectionis, & tūc temporis, non autem vniuerſaliter, & in vniuerſali loquitur, ſcilicet cum morbi fluctuante humore ob copiam, & prauas qualitates exordiuntur: tunc aſſiduè, frequenter, & ſæpè, non autem perpetuò expectanda permutatio eſt, quæ ſi mitiora ſigna, non autem concocta, (de crudis ſermonem habebat) nomi-

P. Protect. p. tex. com. 12. *Explicatio.* *Not.* *Not.* *Solutio.* *2. Prognoſt.*

nauit,

» nauit,erit ſalutaris, ſi pernicioſa morté afferet: cruda quidem
» diuturnitatem,& hæc ſuauiora appellantur, alia perniciẽ oſten-
» duntlæthalia vocata; dum quieſcunt minimè in principio,ne-
» què augumento,aut ſtatu,dum inditia,& notæ non præcedunt expectantur, neq; ſemper cum motu citantur humores (ſequitur Gal. quæ igitur in principes partes transfluxiones efficiuntur clementiam diripiunt,)etenim ſi ab inteſtinis, & venis ad os ſtomaci,& cor, à liene ad iecur noxas ingentes parerent, & periculum necis afferrent ,atſi è aduerſo minimè: quæ verò in non principes, quo maximo tempore Medicis procedendum ſit ad euacuationes infeſtantium copia , vel qualitate oſtendunt, quod ſané morborum omnium commune eſt: docens de transfluxione in principes præſagit; at curationem conſultò ommiſit,quæ foret in aduerſum inhibitio , tranſpoſitio , & reuulſio, & è contrà admonens de trãsfluxiones in non principes, ſilet prænotionem, ſed curam ſolummodo notanter prælegit, tùm quia ex prędicta partium nobilium præſcenſione innoteſcit, quid præſagendum in non principibus, ſcilicet augere clementiam , deponere ſeuitiem tutò,& fidè,ſi coctæ ſint, ſi autem crudæ nec abſolutè , nec tutò, nec fideliter,ſed reſpectiuè; tùm quia abſolutè ſæuitiem , ſed partim deponit , & permutat; verùm ſemper, & perpetuò apprimé omnia bona , & tuta proueniunt, tùm demùm; quia ſicuti à præſagio fluxio in partes præcipuas cognoſcitur, quid de ea in viles ſentiendum, ità à curatione huius , quod medicando raptum ad nobiliora viſcera moliri oporteat, conſpicuum fiet. Summo igitur,& Hippocratico artificio vtitur: præterea ait(quo maximo tempore) determinatum tempus ad fluxiones infeſtantium copia , vel qualitate euacuandas præfinire nolens, aliquæ enim ſymptomaticæ ad cutim , axillas , adænas , articulos , viliaquè membra inſultant , quas alibi potius fore adiuuandas, quàm repellendas, & corrigendas docet; aliæ ad aluum, vrinam, quæ nullo pacto opitulandæ, ſed neque reuellendæ , neque retardandæ veniunt, ni vires omninò proſternerent , ſicuti immoderatus alui fluor, ſanguinis,& ſudoris modicè aſtringitur, & modicé contemperatur: ducenda enim quo maximè natura vergit per loca conferentia auxiliantur, quippè non iudicata, neque integrè , per quam partem ? per eam inquam humoris inclinationi , & ipſi partis naturæ opportunè accommodatam.

De transfluxione.

Not. dilucid.

Not.

Qui motus adiuuandi, qui modicè compeſcendi.

P. Aphor. 22.

Quapropter fluxiones in nõ principes impetũ habẽtes conſu- lunt,neceſſariam euacuationem per illam partem adeſſe,reſpi- ciendo,& optimam humoris inclinationem, & loci naturam, ſed coctionis tempore(dum non iudicata,vel non integrè ſit) Ex his Gal. verbis nõ oportet ſtatim per ea loca,dũ vitia ſint, crudas materias euacuandas in toto violente attrahendas; ſed relatas ad principes vtiles eſſe,& hac ratione oblectandas, non autem impediendas: eò magis cum ſpontè natura proprio ro- bore non irritata à Medico depoſuerit; reliquæ non ſemper fo- uendæ,neq; ſemper reuocãdæ,ſed corrigendæ, atq; attemperã- dæ proſunt. Tribus remedijs prohibendo, transferendo, & re- uelendo: nos etiam febribus in malignis, & peſtilentibus vti- mur, dum ad cor præcipitat humor, non autem dum quieſcit. Medicum arguere non licet, natura aliquãdo criticé, aut ſym- ptomaticè ad ignobile viſcus diminutè,ſeù integré incumbit; eam igitur ſic irritare,mouere,& imitari oportet:nam ad quid concoquentem,& quieſcentem reuocare ab incepto opere?quis ſcit,quo loci natura vergere tentabit? alia quidem,& diuerſa eſt ratio, dum ipſa ſponte demandat, alia dum Medicus ſtudet euacuare. Verùm quò magis abſceſſus, decubitus, fluxiones, tranſpoſitiones cocto morbo propè ſtatum,& ad vilia fiunt, eò magis opitulandę ſunt,& è aduerſo,quod Gal. admonuit.

2. de alimentorũ facult. cap. 62.

Tribus remediis vtitur Gal. & Hipp. ad fluxiones humorum.

L. De uocalib. medicamẽt. cap. de Parotide.

De auctoritatibus, & exemplis ad tranſpoſitionem humorum attinentibus in malignis affectionibus. CAP. IX.

VNIVERSALIA præcepta vera paucis ver- bis multa docent, quemadmodum falſa mul- tam perniciem afferunt,& qui communem, vniuerſalemquè locum ſententiæ ex particula- ribus iudicat, cauſam cõtrouerſiæ reperiet; ar- tis enim omnis conſtitutio ex propriorum à communibus diſtinctione oritur, horum di- ſiunctor optimus cenſetur artifex; falluntur artium conſtitu- tores, dum quod cuipiam contingit, id vel in omnes, vel in plures, quàm oportet extendunt: immò vniuerſalium quæ- dam perpetuam habent virtutem, vſumqué; alia verò, vt plu- rimùm,quod ſi anceps quippiam,vel rarum, id ad doctrinam inutile cenſetur.His præmiſſis primùm itaqué ſancitur, tran- ſpoſitionem,ſiuè morbi totius,ſiuè portionis crudæ materiæ,&

noxiæ

noxiæ ad viſcera ignobiliora non inutilem, ſed nullo non tẽpore ſalutarem eſſe, quæ ſymptomatica ob cruditatem inſultat, ità ob robur virium, & qualitatem humoris (attende diligenter excretorum ſpecies) ſed nunc potiſſimum ob locum, & infeſtantia ſymptomata habito reſpectu ad nobiliora membra maligno humore liberata fructuoſa depræhenditur, Actuarius, & Paulus confirmant. His ſolis conditionibus tantùm hominẽ à morte, atq; fide ſemper, & omnibus malignis vindicare non valet, neq; igitur à Medico eſt audaciter prouocanda: quemadmodum peragere ſtudent, qui quolibet tempore morbi, & cõditione admouent veſicantia, & abſolutè, & vniuerſaliter oẽs excretiones ad cutim, abſceſſus, & ſimilia opem perfectam inter initia ferre autumant. Inſanientibus ſi varices, vel hemorroydes ſuperuenerint, deſipientiæ ſolutio. Varices autem latiores in coxis, & cruribus venæ à craſſo, & melancholico ſanguine replẽtur, ad quas pellente natura humores delirium finit, præſertim melancholicis, & craſſis ægris; lienoſi etiàm durã lienẽ iàm diù habentes difficultate inteſtinorum ſaluantur, quando ratione tranſpoſitionis, atq; euacuationis craſſi, & melancholici excrementi lieni inſerti euenerit, & dummodo hæ euacuationes non exceſſerint: Hermocrates ſexto æruginoſus euaſit, ei omnia poſtea exacerbata fuere, mente nõn conſtabat, vigeſimo defunctus. Aurigo non decretoria ſine concoctione obſtructionem, & inflammationem iecoris indicauit, citius tamen, atq; atrocius interijſſet, ſi tota in hepate binoſa cõ geries manſiſſet. Cratiſtonactis pictoris Ancilla cum tubercula ſecundum aurem ſupuraſſent, perijt: ob intrò venas incocta, & inelaborata; fiet quæpiam in parte priuatim concoctio toto morbo, non vndiq; pfecto, & pariter aliquam priuatam hac ſupuratione vtilitatẽ, non quidẽ abſolutam vniuerſalẽ, & tutã præſensij t: aliquando oppoſitè cõtingit, febres decretorio ſudore deſinere, crudis parotidibus relictis, quæ deindè tẽporis diuturnitate cõcoctionẽ aſſecutæ fuere, & aliæ per inferiorẽ regionẽ depurgatæ: quod exemplũ eſt parũ frequens, vtilis ad parotides excretio fuit internas ſedes exonerãs, & reliquos ſuccos altiores pficiẽdi faciliorẽ occaſionẽ præbuit, & tũc iure narã mouẽte, niſi maximus tumor, aut dolor prohibeat: quæ tunc tẽporis, & modicè laxãtia, & modicè epellentia, blandèq; attrahentium medicaminũ, & cucurbitularũ vſum indicãt. Papulæ quotidiè per dorſum, & vniuersũ efflorẽſcẽtes cõfirmãt, & puſtulæ, & tumores ad pedes aſſentiũtur,

Notã

6. Aphor. 21.

6. Aphor. 6. & & com. 43. 3. Epid. p. 2.

7. Epid. 2. 67. 70. 71. 74.

vt Critonij nimia virulentorum maligna copia adhuc in venis
propè cor, non autem talum excreta nobiliora viſcera emun-
dans, & robuſtiorem virtutem reddens, mortem accerſit, quæ
ſi ad pedes tranſpoſita non fuiſſet, veré, & rationabiliter eadem
die, non poſtridié obijſſet: quarè vtilis quomodolibet, & reſpec-
tiuè illa ad pedes transfluxio iudicatur, neq; inficias ire oportet,
totam materiam citiori moleſtia, & atrociori afficere, quàm
partem; minori facta materia millies Gal. fatetur, breuiorem
paroxiſmum oriri: natura hoc modo propellens fructum, &
robur producit, at cur Medicus vagum humorem reuulſu ad
vilia demulcens non auxiliabitur? ſi prohibet, ne præcipua mẽ-
bra aberrans ſuccus petat? ſi in aduerſum eum tranſponit, atq;
diuertit? determinati ſiquidem, atq; ordinati naturæ motus va-
Tacitæ obiectio- lida materiæ dominante, interminati verò inordinati, atq; in-
ni reſp. cogniti ea ſuccumbente, exiſtunt; non tamen vnquam natura
quieſcit, ſed interdum contentos in corpore prauos humores »
ità aggreditur, vt à bonis eos ſeiungat, atqué quouis modo ex- »
4. de rat. vict. cernat, vel ad eam minus præcipuam partem reiciet. Quid lu- »
42.3. de cris. 11. cidius? quid clarius? quidué vnquam tutius, & rationabilius?
laudabilior nãq; diſpoſitio lõginqua à nobilibus membris ſpe-
ctatur, cui Medicus vexicantibus, & ſetaceis ordinem naturæ
nequeunti ob imbecillitatem impetentes ſvccos ad vilia tráſpo-
nere viam parat, vt non quouis modo, ſed indicato, & congruo
affectibus ad minus primariam, & oppoſitam ſedem catichſim
per venas, & arterias carpi axillarum, brachij, coxarum, & pe-
dum traducat: nam in quo deficit, facilè ei adiumento eſt:
quodcunq; ex profundis, & principalioribus ad cutim, & igno-
De ſep. venæ 4. bilia transfertur, eſt bonum, & cauſa exiſtimatur. (Hac ratione
P. Aphor. 20. dixit, ſomni procul dubio ſemper nocerent ad profundum, &
4. Aphor. 67. 6. viſcera materia fluente:) ni coctione plus vtilitatis afferrent, quã
Aphor. 65. 6. damnum ex motu ad interiora: eo modo, & reſpectu toties re-
Aphor. 25. 37. petito, dum Medicus fluctuantem ſuccum non quieſcentem di-
6. Epid. 2. 28. uertit, ſiquidem ex intimioribus, & principalioribus paſſiones
ad cutim transferri bonũ, (ità abſceſſus cum fluxione meliores
illis, qui cum decubitu, & remotiſſimi à loco affecto, & nobili
ſalubriores ſunt.) Contrarij horum mali experiuntur peiora, in
3. Epid. 3. 25. quibus profundius ſecedit humor. Quibuſdam in ſuperficie,
29. 2. Prognoſt. & partes marceſcebat putredo, & incolumitas exoriebatur, vi-
tioſis humoribus ſimul cũ ipſis, quas ij putrefecerant, ommiſ-
ſis. Si melius eſt partem corrumpi, atq; omninò decidere, quã

putredi-

putredinem ità inſignem altius perſiſtere, & necem inurere; ſi tam inſignis ab Hipp. & Gal. putridi humoris tranſmiſſio ad ignobilia collaudatur? cur vexicantia timemus? quæ faciliori, tutiori, & grandiori attractu viſcera leuant, tranſpiratui nitida reddunt? & particulas non putrefaciunt, neq; corrũpunt. Ex-
„ ceptiones præcordiorum ex qualibus, & alia, & viſcerum inflã- *6. Epid. 22.28.*
„ mationes hinc ex iecore in lien, & è contrarió, & huiuſcemodi
„ conſpicere oportet; & in præcordijs, & in alijs omnibus mem-
„ bris ortas, ex quibus affectibus, aut locis, in quos affectus, & lo-
„ ca fiunt, vti in iecore, & liene. Gal. hæc memorat, vt ex liene in *Dilucidatio.* iecur exceptiones periculoſas eſſe ſciamus; diſcrimina tamen vacare potius, quàm vtiles eſſe quæcunq; morborum tranſum- *Verba noti* ptiones ab iecore in lienem fiunt: verùm quis ex verbis (diſcri-
„ mine vacare, & potius quàm vtiles eſſe exceptiones à iecore in
„ liené) Concluſionem adductam redarguet? nempè quamlibet *Tacit. obiect.* tranſpoſitionem à nobiliſſimis ad ignobiliora fructuoſam eſſe, *Reſp.* aut ſibi ipſis Hipp. & Gal. inconſtantes videri diceret, cum alibi dixerint, etiam (bonum eſſe, & commodum); quis non percipit, ſi diſcrimine vacat ad membrum vile ſecedere, etiam ante periculoſum apprimé fuiſſe præcipuum obſidere? & maximá vtilitatem ad non principem adepiſci, ac ſi ex continua febre intermittens exurgat? quis mente non amplectitur, læſa particula, & actione præcipua, nos maiori in periculo, & timore verſari, quàm ſi noxa tota, aut maior portio ad minus nobilem partem transferatur? ſed cum afferat (potius quàm vtiles) nobis *Dilucidatio.* illo dicendi modo adnotauit, non penitus vtiles, ſed potius in cauſa vacationis diſcriminis, & quoquo pacto commodas eſſe, vtilitatemq; opponit diſcrimine vacare, vt perfectiorem vſum, tùm coctionis meritò, tùm temporis, diei, minoris virium diſ-
„ ſolutionis, facilioris tollerantiæ innuat. Hæc omnia clarius de-
„ monſtrat inquiens, vt plurimùm in ſuperioribus excitati diffi-
„ ciliores ſunt, quod membra illa maius, quàm inferiora diſcri-
„ men afferunt, cum vtraq; eodem affectu vexentur, ſiuè cerebrũ,
„ guttur, gula, pulmo, pectus, aut cor inflammentur, mortifera
„ ægretudo eſt, membris infrà cor inflammatis pauci admodùm
„ pereunt, potiſſimùm recta adhibita curatione: quin etiam iecoris ipſius deuexum concauo longé periculoſius, & non nulli
„ ipſum inter ſuperiores totius partes, quemadmodum, & os vé-
„ triculi reponunt. Ex inde tubercula, puſtulæ ex imo ad cutim *P. Pror. 1. P. 2.*
„ recurrentes grauiſſimæ omnium exiſtunt (reuellere igitur ſi *Proret. 51.*

qua

qua non oportet,vergat;ſi autem quo oportet,his aperire, queé-admodum ſingula vergunt pariter dolores, ſi ad inferna delabuntur, hi tolleratu faciles, circà thoràcem, & os ventriculi, maiorem tollerandi difficultatem,quàm cum in ceruice, & cubitu inducunt(Si ad crura morboſam affectionem totam inſigniter iuuabunt) Cum ergo veſicantia reciprocare non permittant,non parcé euacuent, & dolorem circà thoracem ad crura, & brachia reuellent, atq; membra infrà cor inflamment, cur non celebranrur? eo potiſſimùm tempore, cũ determinatè humor ad thoracem ruat,minimé aliò per vrinam, vterum, hemorroydas, aluum, & vomitum? tunc enim veſicantium vſus non ſolùm vtilis; ſed maximé aduerſatur,non quatenus ad cutim,& vilia mẽbra rapit;ſed quatenus à paratis naturę partibus, à decentibus vijs magis opportunis,humores ſegregat, atq; cõfundit. Ad hæc commemorata ab Hipp. accedunt 3.Epid.febre vacabat.27. ſubſiſtit aluus, non multò poſt dextra coxendix grauiter diù doluit, febres rurſus comitabantur, & vrinæ aquoſæ,quadrageſimo dolor remiſſus,octuageſimo obijt.Hæc Hipp.) neq; vlla ſputorum erat concoctio, nec alius ſolitus abſceſſus, licet ſtuderet illicò natura redundantem ad coxendicẽ reponere: Sed hæc videtur reciprocata, ait enim quadrageſimo coxendicis dolor delituit, ſi non reciprocaſſet, neminem fugit, maximum commodi ægrum recepturum. Similiter lariſſæ caluo dextrum femur doluit repenté,nihil ex ijs,quæ offerebantur, iuuabat, prima die acuta ardens paulatim, neq; comitabantur dolores,qui altera die remiteſcerant,febris verò increuit,implacidior non dormiebat, extremæ partes frigidæ, tertio deſit femur dolere,alienatio,& turbatio, multúmq; ſe ſe iactauit,quarto ad meridiem perijt.Dolor femoris ob propulſationem ſuccorum ſymptomaticus, non autem criticus,ſatis quidẽ profuit: cum ſecunda die miteſceret febris, tamen exacerbatio, & implaciditas ſuperfluitatibus prauis ad intimas ſedes recurſis ortũ duxit,& demùm tertia die omninò deſinente cruciatu, & ſurſũ ijs omnibus cor, & cerebrum curſitantibus, alienatio, mentis turbatio, implaciditas, & mos quarta aſſequuta. Abdera Heropito febris acuta ardens, fluxit è naribus,ſubſtiterunt eruptiones, ſed dextra coxendix admodũm dolebat, fiebat autem, vt vel febres maiores fierent, maiorq; ſurditas, vel hoc quidem remitterentur,elleueréturq;. Verùm inferiora ad coxendicem ſita vehementius dolerent, cuncta placida, deliria imminuta, cõtinuo

Margin notes: *2. Prognoſt.70* — *3. Proret. 22. & vlt.3.Epid.2 oct.* — *3.Epid.3.73. Explicatio ægri.* — *3.Epid. 3.66. Aegri expoſitio.* — *3.Epid.3.80. Declaratio ægri.*

tinuò eſt abſolutè iudicatus. Hic vir ex Galeni commento me-
moratu dignus eſt, qui morbum grauem virium robore exce-
pit; vnum verò æger periculoſum ſignum habebat vrinarum
tenuitatem,& nigritiem: vndè natura vix longo tempore mor-
bum debellauit ſanguinis concitata eruptione, die 40. ex decre-
torijs vno coxendiciſq; dolore,& omnium inferius,poſtea crea-
to: magni morbi,& dolores vehementiores excitati in infernis
cuncta remiſerunt ſymptomata . Dromendai vxor febre acuta P. Epid. 3. 28.
circa hypocondrium laborare cæpit, faſtidioſa horrens, impla- Expoſitio ægri.
cida 4. dolor hypocondrij , remiſſus eſt vnà cum dolore capi-
tis, grauitas aliquantulùm ſeparata, parùm nares ſtillarunt , lin-
gua perarida,vrinæ paucæ ſexto obijt. Dum materiæ,& dolor
ad hypocondria ſeceſſit, melius habuit, at quando caput, & ſu-
perna petit,malè, quid tandem ? vnum bonum, maximumq;
inter ſigna , quodq; à maximis periculis vindicauit , hoc fuit ,
quibus ad ſtráguriam humores diuerterent , & in hoc abſceſ-
ſus fierent : ſed diuturna his ſtranguria, ac laborioſa erat. Hoc
videtur cum veſicantibus ſimiltudinem obtinere,quorum ac-
tio diuturna,ac laborioſa vocatur, vtraq; tamen vtilis opportu-
no tempore electa: verùm neminem puto fore negaturum,
auctoritates allatas , & exempla de crudi duntaxat humoris
tranſpoſitione decernere.Diuulgatum exemplum maligna fe- Sileni ægri dilucidatio.
bre priuata detenti offerram , qui vndequaq; ijs cumulatiſſimè
ſatisfaciet, cui aderant in principio meræ deiectiones , климиоſæ,
nigræ vrinæ, deliria , extrema frigida, nono ſudor tuto corpore
frigidus, pabulæ cum ſudore rubentes, parua naris ſimiles per-
manebant, nec abſceſſus afficiebant,vrinæ tenues,& perlucidæ,
11. obijt; Dum igitur robore virium ſeptimum diem potue-
rit ſuperare, octaua papulis rubentes cum ſudore obtinuit ro-
tundas paruas, natura morbo repugnante, & humorem ad cu-
tim propellente.Idquè fuit cauſa, cur die nono nõ ſit mortuus,
ſed vndecimo : quod ſi nihil octauo die accidiſſet , reſtabat,
vt nono ille obiret; cum is certè ſeptimus, quem dixit, fuiſſet ;
quid ad hæc ſeriatim,& legitimè deſcripta? ni ſummoperè,ma-
lignis præcipuè in febribus mediam humoris exonerationem
ad cutim , & ignobilia loca proficere : Sedulò adnotauit (cur Nota.
die nona non ſit mortuus,ſed vndecimo,quod ſi nihil accidiſ-
ſet,octaua die reſtaret,vt nona obiret.)Non ſuperſit æger ob vi-
rium robur, nam illud robur erat primò tale , vt cum ſolum-
modò vſquè ad nouam perduceret, in quo ob virium prædic-

tam

tam qualitatem impotens vlterius vitalem auram tuendi, eam tunc omninò deſerere cogebatur, & in octaua expulſio, tranſpoſitio illa vires magis exoneratas leuauit, & opem adhibuit, vt non ad nonum tantùm, ſed ad vndecimum vſq; ad colluctationem cùm morbo ſuſtinuerit. Nonum robur excretione ſuperacutum eſt, qua additione, quo vigore ob tranſpoſitionē exorſo vndecimum niſi t diem: & iccircò quamuis ſymptomatica apparuerit diſpoſitio, febrem non auxit, dolorem non amplificauit, & velociorem interitum, & miſeriorem non attulit, ſed tardiorem, quinimò emolumentum retribuit: nam ob robur deiectricis, non propter infirmitatem retentricis, ac quaſi deſerentes, vtiles, & inutiles ſuccos, hæc emerũt. Amplius nonne facta fuit exceptio in Herofonte quinto die ad lien inconcocto morbo, & hoc ſolo ſigno bonitatem oſtendente? & octaua à liene translata materia ad inguen, poſtea ad tibias, vrinæ melioris coloris, & reſidebant in ijs pauca, die nona ſudauit, iudicatus eſt, intermiſit. Hic præter expectationem ſuperſtes priſcis diebus meritò interitus ſuſpicatur, nihil boni, niſi quòd lien die quinto intumuit, excepta parte malorum humorum (obque dicta certé fateri cogimur, quinta die coctionē præſentem non ad fuiſſe, ſed tantùm octaua, dùm vrinæ meliorē colorem præſeferrent; nihil aliud boni, quàm lienis, tumefactio, non autem coctio) tunc apparuit, quæ ſemper bona, & nũquam praua, immò tantò citius ægrũ ſanitatē recuperaturum oſtendit, quantò celerius ante oculos collocabitur; quia non ſolùm bonitas ex tantummodo liene, ſed etiam vrinarum coctione emanaſſet, deindè octaua die cum ex liene in crura tranſirent, hic diminuebatur quidem, cæterum ad crura, dum humor inclinaret primum ei inguem doluit ſiniſtrum; hoc enim poſitum eſt ſecundum lienem, poſtea ad vtranque tibiam dolores vergerunt, poſtq; ſymptomata commodè nocte habuit, tanti ſcilicet deceſſiſſe, quæ moleſtè affliciebant ad partes imas, vrinæq; concoctio non primis diebus, ſed poſt octauam apparuit, & omnia ſymptomata, omniumq; ſuccorum prauitatē ſedauit: ſi tandem vrinarũ concoctio non contigiſſet, infida quidem, & inſtabilis difficilis excretio primis diebus foret. Poſtremò vomere biliosa flaua, pauca, virulenta acutè febrire femure directo dolere. Sunt mala ſymptomata omnia, præterquàm abſceſſus, qui in lien, & ſiniſtrum femur fieri videbantur. Mehercle vulgatiſſima hæc dumtaxat exempla placato animo illuſtran-

Herophontis ægri dilucid. P. Epid. 3. 2. 3 Epid. p. 19. P. in Comment.

illuſtranda non autem extorquenda ad problematis confirmationem ſat eſſe debent, multis alijs conſultò reiectis, quam in epidemicis ægris, & vbiq; palàm vnicuiq; ſunt.

De quibuſdam exemplis excretionum ad extra corpus crudarum ſuperfluitatum ad veſicantium probationem, & aliorum præſidiorum euacuantium, & reuellantium crudos humores fluentes, aut turgentes, & quando adminiſtranda, & quomodò vtilia ſunt in malignis affectionibus.

CAP. X.

MEDICINA ſanitati non præſidet, neq; ipſa vtitur, ſed ut fiat, prouidet, idcircò illius cauſa præcipit, non autem illi, & ſecundũ rectã operationem operatur, quæ præter allatas inconcoctorũ tranſpoſitiones abſceſſus, decubitus, & alia præclariſſima exempla in mediũ affert ſponte natura euacuationibus atq; ad extra excretionibus ſaluti reſtitutos, aut ſaltem fructum manifeſtũ, ſi non abſolutũ percipiſſe atteſtantur. Nihil aũt mirum, morbos prauis humoribus euacuatis, atq; tranſmutatis ceſſaſſe, hæc non vniuerſalem doctrinã intendunt, ſed particularẽ normã, & exceptionem præſcribunt: paſſim iubet Gal. ſymptomaticam expulſionem malam, vt ſignum, & vt cauſam eſſe, & vt ſignũ tãtũ, ſed quibuſdam affectibus aliquando, & nõ ſemper cõducere: veluti rarò malignis febribus, & ægris non omnibus, & perpetuò, ſed robuſtiſſimis, atq; poſt iudiciũ perſeuerantibus excretionibus, quę duo prohibent, ne iterum ægri relabantur. Quapropter Medici (ſummũ ius, ſumma iniuria) ſemper mortẽ nõ prænũciabunt, aut nimis audacter incerta coniectura, & infida ſæpè firmati, ſalutem perpetuò, & potiſſimũ in malignis non pollicebuntur, valdè rarũ patũ obſeruandũ. Ex Ariſt. ordo, & certus ſtatus longé magis cęleſtibus, quã nobis patet, incerta aũt inconſtans mortali in genere potius, & rebus præter naturam malignis, & peſtilentibus deuagatur. Non abſolutè igitur certa ratione, & vniuerſali: ſed aliquando rarò, & ancipiti coniectura Hipp. & Gal. auctoritas interpretatur (pernicioſa ſine ſignis excretionis, vel coctionis, leuantia mortem indicare (neque ex his verbis rationabiliter cruda excretio ab interitu vindicat, aut exacta ſalutaris eſt: Etenim ſi pernicioſa abſq; inditijs excretionis, vel coctionis leleuantia necem præmonſtrent, dũ itaq; ſaltẽ expulſionis notæ

Sex. Moral. Nic. vlt.

4. Aphor. cõ. 60

P. Prorrh. p.
4. Aphor. 2. 22.
3. de criſ. 9.

3. de Hiſt. anim. 15.

P. de part. anim. cap. p.

P. Prorrh. 2. 17. dilucidatio

elucerent, interitũ non oſtẽderẽt, quod protinus falſitati adhæ- »
3.Epid.3.75.4. ret. Sæpè ſæpius ſudores, alui fluxus, vrinæ, & excretiones nigræ »
Aphor.36.41. 42.3. Epid. 2. principio vel incremẽto morborũ inſpectãtur, in ijs exitio pro- »
5.7.& 8.6. ximis, ſaluandis aũt in vigore; natura ſuperfluitates expurgante. »
Aphor. 16.3. Huiuſcemodi minimé incolumitati reſtituunt, ſed mortẽ ma- »
Epid 3.55.57. 70. 84 87.3. nifeſtè ſignant, vt tutius ſit, Hipp. & Gal. perpetua dogmata, ra- »
Epid.3 Epid.3. rò particularibus nõ cõfundere, & ſola ea ponenda rationabili- »
76.77.4. Aph. 21. ter quæcunq; in multis, aut omnibus videtur, quæ aũt in paucis, »
P.Cali.102. & rarò rationabiliter non ſunt æſtimanda; ex in perniciosa diù »
perſeuerantia inſtabilia, parũq; durantia nõ formidantur, ſine »
indicijs excretionis coctæ, vel medio modo victæ, vel ſine ſignis
coctionis materiæ quieſcentis, & motũ, excretionẽ, & inclina-
tionẽ aliquo nõ prenunciet, & illud, vel diſiunctiuè diſtermi-
nat coctionis ab excretionis notis, quæ in noctæ præcedente
criſim, vel diem præueniẽt: ante criſim, & ante coctionẽ perni-
cioſa medicũ formidolosũ perterrefaciũt: verùm ex Gal. nõ de-
bet perterrefieri, dum pernicioſa ſignis coctionis, vel excretiõ-
3. de dieb. de- nis coctæ emergant; interdũ coctione abſoluta adhuc moratur,
cret.8. & lente imbecillitate munus expultrix ſubijt, ſuccuſq; coctus,
Explicatio. vel quieti dicatus ſolũ coctionis ſigna, nõ aũt inclinationis, &
excretionis pãdit, per quã partem prolectari geſtiat, vel etiam ex-
cretionẽ, & motum aliquò? & criſim per inferiora ſignificet, quẽ
melior, & tutior præſtat, quãq; per abſceſſus decumbit. Ni aſſe-
rere velimus, Gal. per ea verba (vel ſine ſignis excretionis) intel-
Not. lexiſſe ſanguineæ molis excretionem in ſanguineis affectibus,
quæ coctione immunis ſola excretione cõtenta videtur (vel ſine
6.Metod.4.et 8. ſignis coctionis) ſcilicet alieni ſucci à natura ſanguinis ante eua-
cuationem, elaborationẽ optãtis: his duabus certis, & fidis con-
ditionibus priuata excretio infida eſt, & occultè interitum mi-
natur. Quæ non ex ratione leuant his non fidendũ, neq; valdè
timenda mala præter rationẽ inſurgentia, vti præludijs criſium,
& coctionis, dum pus conficitur, & materia in ſtatu pugnæ co-
quitur ſymptomata, dolores, labores, vigiliæ, inquietudines, &
alia augentur, eo igitur tempore nõ ſunt hæc formidanda; plu-
rima talia inſtabilia vaga nõ permanere conſueuerunt. Nullum
profectò aliud (ex Hipp. & Gal. teſtimonio ex ratione) cer-
ta, & ſcientifica demõſtratione, aut coniectura optimũ ſignum
P.ad Gluuc.15. erit, quã perfecta concoctio, vel ſaltẽ ſtabilis initiata perdurans,
P.acut.25.2. cætera autem potius ex inartificioſa coniectura ex ijs per acci-
acut. 45. dens, & rarò inſtabilibus difficilioribus laborioſis recidiuanti-
bus depromuntur.

Et

Et ideo ſudores, alui fluor, vomitus inter initia meritò noxij humoris, & loci quoquo pacto vehementẽ morbum ex ratione coniecturali incerta, & ancipiti quieſcere aliquãdo faciunt, in aliquo ęgro virium robore, aut perſeuerantia: ex aduerſo cõcoctio tuta, fida, & ſtabili ratione artificioſa, & ſcientifica coniectura perpetuò in omnibus leuat: nam quid eſt ratio, niſi ex Ariſt. demonſtratio, aut diffinitio? & hæc quid? niſi ex prioribus notioribus vniuerſaliter de omnibus, & per ſe? non pariter mala viribus firmis, & coctionibus ſunt timenda, aut quæ inſtabilia parum commorantia, & noxas imprimentia, cætera verò inconcocta, & diù perdurantia ſunt extimenda: Aetius hæc cõprobat ſi principio morbi, aut augumento venter perſeueranter liquidiora egerit, aut veluti quædam billioſa pura, febris perſeuerat, & bilis magis augeſcit, atq; ardentior, & periculoſior, vt plurimum tunc eſt morbus (notandum) vt plurimum (ſententiam ſuperius allatam probans, & illud, ſi febris perſeueret, & bilioſa egerat.) Auicennas etiam teſtatum reliquit, vrinæ craſſæ, & turbidæ, malæ ſunt ſubſtantia, & colore, & in ægritudinibus acutis bonam criſim ſignificant, & hepar, & renes expurgari, quæ auctoritas principio morbi fatetur veritatem, ſi vires robuſtæ fuerint, & morbus ab epate, aut renibus, atquè craſſis, & melancholicis ſuccis, aut in ſtatu, viribus firmis, & ſymptomatibus miteſcentibus originem traxerint: (alibi ab Hipp. & Gal. dicta idonea videntur) febrium quieti fidendum non eſt, ſi cum prauis fiet tùm ſymptomatis, tùm ſignis, veluti in præſentia cum animi deffectu, & linguæ aſperitate: vbi ergo bona malis permiſcentur, viribus quodammodo paria exercitato viro eſt opus, qui in operibus ea ſæpenumero fuerit contemplatus, vbi verò bona vel mala inſtent, cuius patet, quid futurũ exurgat: profectò morbi à coctionis difficultate, & copia crudi humoris nullum ab excretionibus conſequuntur emolumentum, ſed nihil hæ iuuantes, atq; proficientes confeſtim vires opprimunt; Febres peſtilentes, & malignæ morbos à coctionis difficultate, & copia crudi humoris emulantur, in quo morbo putridi, magis à ſtatu naturali humores recedunt, & crudi difficiles concoctu, & reditu ad ſymetriam ſunt? & in quo ſuperabundantia, & cruda colluuies magis coaceruatur: eoq; magis in his omnibus malignis, & peſtilentibus viribus cunctis, & calore ad tertium, & fere quartum gradum imbecillitatis? Idcircò in his magis concoctio, quàm in cæteris deſideratur.

Not. prædictorum dilucidatio.

P. de Anima.

Lib. 5. cap. 46. Aetij explicatio.

Not.

L. 4. fen. 2. tract. p. 6. 80. Dilucidatio.

4. de tract. vict. tex. com. 61.

P. Epid. 2. 37.

De prauis igitur ſimpliciter,& nō pernicioſis id dūtaxat ſatis ,,
2. Proret. 2.17. non his fidendum, ſi abſq; ſignis deſierent, redibunt: ſi quidē, ,,
ſed non tollent hominem, quæ verò eò prauitatis deuenerunt, ,,
vt inter pernicioſa cenſeantur, quod hæc quidem mediocriter ,,
prauis infida magis ſint, nequeunt ſecuræ, & cum fiducia ſine ,,
manifeſtis indicijs ſedari; Hactenus Gal. quò igitur magis per- ,,
nicioſus, lethaliſq; morbus ſæuit, ac malignæ, & peſtilentes; &
magis etiam concoctio expetitur, & fidè, & ſecurè ſine perſpi-
cuis notis minimè hæ febres ſedantur; Galenus quidem non re-
In Nonnullos. ſpuit (vt quidam audacter, & irrationabiliter docent (in mali-
gnis peſtilentibus affectibus criſim iudicium, & coctionem,
immò quam maximè hortatur, cupit, & extollit, ac in omnibus
P. de dieb. decret. p. morbis. Sed morborum ſolutiones, qui non paulatim immi-
nuuntur, verum ſubitò finierunt, fide propter excretionem co-
pioſam, vel abſceſſum inſignem exiſtunt: circa hæc quieſcentes
recidiuant, morbuſq; vehemens ſi inuadat, & mox ſubito quie-
2. Aphor. com. 27. 2. acut. 36. ſcat, non modo per ſudorem, aut vomitum, aut alui excretio-
nem, aut profluuium ſanguinis (corpore non euacuato) ſed nè
viſo quidem ſigno coctionis infidā autumatur talem quietem
eſſe; ſicuti etiam ſi quis præter rationem ſpiret difficulter, vel
deliret, vel febricitet vehementius, vel magno rigore corripiatur:
hæc quoq; firmitatem non habent, tantumq; abeſt, vt malum
aliquod ſignificent, vt non nunquam bonum iudicium non
ità multo poſt futurum enuncient, (ſi morbus vehemens illico
inuadat, & mox ſubito quieſcat, cum initium coctione careat,
& ſolummodo augumentum, & ſtatus ea fruatur, non ita eo
tempore pertimeſcendum eſt: maius diſcrimen, & timor immi-
Verborum dilucidatio. net ſi in incremento, & vigore coctio non appareat, ſed cum
dicat (non modo, ſed nè viſo) morbi permutatione criſi, & ex-
cretionibus terminantur, vel paulatim coctione, ſoluuntur: cē-
ſendum eſt igitur loqui Gal. de his quo tempore concoctio elu-
cere valet, quæ non apparens, aut neq; excretio mortem porrò
ſignificat, vti ſi eò tempore, hiſq; diebus, & morbi progreſſu
augumento, & ſtatu deſſiciant: tunc potius eorum vice auge-
rentur difficultates, & ſymptomata ſæua vigerent; Sed princi-
pijs cruditate vigente alui fluor ſuccorum in altis venis, aut pri-
mis ductibus tantùm, paritérq; ſimilium vomitus fit, & ſudor,
vel eorum, qui intimius, vel ambitu, & carneis ſpacijs excitatur,
ſi originem à ſuccis ſuperficiarijs, aut primis venis trahūt, non
ità difficilis agitatio, commotio, euultio, & miſcella, non ità in-
gens

gens labor expulſione irritatione inutilium cum portione boni apparet: è aduerſo excretiones illæ ſi ab humoribus intimis oriantur. Sed iſtò vtroq; modo Gal. dicta in Commento accipiantur, nõ tamen conſulit, ſanguinis profluuium, ſudorem, vomitum, alui excretionem abſolutè bona exiſtere circa initia, ſed infidam ſolummodo eſſe quietem, & meliorem ſpem imminere, ſi complectendo, & concoquendo crudas ſuperfluitates foueret, at ſi natura talia ſuperandi poteſtate non excellit, commodius ipſa conſtans per ignobilem, & decentem locum deiiciet, ſiuè per abſceſſus deponet: fortaſsè aliquo in ægrotante ſarcina minorata, quæ grauans magnũ morbum producebat, facilius reliquum debellabitur, & fida quies aſſiſtet, ad cuius certam, & ſcientificam durationem, & totam ſecuritatem iucunda concoctio ſupercreſceret, & tũc copioſa depulſio, & cocta ex Gal. ſubitam ſolutionem morbi accommodat, ſi copioſa tota congeries morbi auctor euacuetur, hoc pacto ſubitò tollitur morbus, & quieſcit, aut abſceſſus inſignis fit, (in quo quidem non requiritur, vt ſemper vniuerſa cocta experiatur) Alioquin excretio potius dicitur perturbatio vijs fluidis impuratis, impatientibuſq; crudo ſucco, inepto motui, vtilibus permixto, & qualitatibus nociuis prædito: ægeſtorum non multitudo conſideratur, ſed quomodo, & ſi qualis oportet depurgetur, confert, & benè agi tollerant; Adeò vt non ſolùm quantitas ſpectetur, ſed qualis humoris ſpecies, & concoctio, vel inconcoctio, & quomodo cum dolore, vel ſine dolore, vigilijs, terminibus, cruciatibus, quibus omnibus tollerantia, & conferentia aſſociatur, vel è contrà: per ſeipſos quidem Hipp. & Gal. ſæpè ſæpius ſe dilucidarunt, ſed præcipué, dum inquiunt, quæ abſq; vllo auxilio artis, vel naturæ rectè operantis ceſſauere, infidam habent ſolutionem (aluus in quouis morbo erumpens ſine quidẽ coctionis indicijs nihil iuuat) nõ nẽ manifeſtiſſimè loquuntur? non nè alia loca obſcuriora explanarunt his verbis: Si implacidius natura operatur, præter id, quod nihil iuuat, noxam etiam attulit, cum his verò opitulatur, magiſq; ſi contriſtans humor eximitur, atq; adhuc magis ſi æger poſt euacuationem placeſcat, certiuſq; cum in die iudicatorio apparuerit, quidpiam, quod per indicem ſignificatum fuerit, & abſq; eis limitationibus nunquam errumpens aluus, vomitus, ſudor, & excretio ad extrà iuuabit, vel nocebit.

2. De rat. vict. 45. P. Aphor. 20. e 27. 4. Aphor. 2. & 3.

Explicatio. De quantitate qualitate, & tẽpore excretionis.

P. Prõret. 2. 58.

P. Aphor. 20.

De qui-

De auctoritatibus, & exemplis excretionum crudorum ex Hipp. & Gal. & quando, & quomodo vtiles, vel inutiles à natura, vel arte experiantur. CAP. XI.

HIPPOCRATICO, & Galenico teſtimo- „
nio repentinæ mutationes acutorum optimæ „
omninò ſine coctione non ſunt (hic loquē- „
di modus) omninò (ſine coctione) ad notat, „
ſat eſſe leuem coctionem, non ſemper abſolu-
tam, atq; perfectam die iudicatorio, & indica-
torio præindicatam: in pleuritide ſputum non
omne, ſed coctum circa tertium, vel quartum ante ſeptimum,
citò, euaſurum indicat, primis diebus cruda ſputamina, non
P. de criſ. 5. 3. certam ſalutem enunciant; rarò, & per accidens contrarium
de criſ. 3. p. Ep. 3. à 30. tex. vſq; ad 38. euenit: Nam in tertiana vno paroxiſmo cōſumpta vomitu, aut
ventris ſolutione mundificante, non poterat coctam bilis adeſ-
P. ad glauc. 9. ſe? Cherioni ex potu ignis, & aluus turbata excrementis tenui- „
P. 4. tract. 2. c. 37. bus, bilioſioribus, huicq; perpetuò deiectiones bilioſæ paucæ, „
merę, vrinæ tenues, & boni coloris cum ſuſpenſione nebuloſa „
3. Epid. 2. 2. plané vigeſimo eſt iudicatus: excretio ſymptomatica inter ini- „
tia huic ſalutaris cernitur: forſan quia deturbabat decentia, &
3. Epid. 3. 31. robori virium adderat, vrinæ perpetuò boni coloris, cæterum
tenues hoc loco non ſunt interpretandæ reſpectu craſſarū me-
diocres, concoctæ: & Galeno mulier talibus vrinis prædita na- „
3. Epid. 2. 25. 29. & 30. turæ firmitate ſeruatur, nec eſt obſcurum, quin ſi per uentrem, & „
vrinas humor moleſtus expurgetur, vniuerſo profuerit corpori: „
P. Proret. p. 2. his dictis quis fortaſſe obiciet ex Hipp. ſudores incæptos, ſed „
Proret. 51. protinus veſſantes prauos eſſe, item deiectiones in mulieribus „
per vterum, & per ſanguinis eruptiones: contingit interdū con- „
Inſtantia. coquētem adhuc nr̄am nōdū ad crudam cōpulſionem excita-
ri, in illis verò, quæ cæperunt quidem, ſed protinus deſcierunt,
Solutio. apparere excitationem quandam conante natura moleſtos hu-
mores detrudere, atq; imbecillem non perficiſſe; hinc colliget,
ſi copioſos ſuccos virtutis robur deiceret bonum eſſe; obiectioni
ſupra reſpōſū, cōparatione inter crudū humorē, & coctū melius
eſſe, coctū depurgare, & malū fore nr̄am infirmā ab euacuatione
Sol. fieri. At inter crudū copioſū, & paucū, vtilius eſſe totū, quā por-
tionē à viriū robore inaniri (nō aūt retētricis lāguore), dūmodo
ad ignobile, vel extra depellāt: inter nihil aūt, vel parū, melius pa-
rū, quā nihil imbecillitate ad nihil pergente, at ſi coctricis, & re-
tentricis validitate retinetur optimū eſt, & adhuc tutum, & fidū

ſubleua-

ſubleuamen cenſetur;deindè inter crudæ expulſionem,& quie-
tem vſquequo perfectionem recipiet; melius, ſecurius, & fidius
quieſcere,& deindé coctum excernere,quã ante irritatã, graua-
tam,vel laxatam peruertere,atq; mouere;quãuis copiã magnam
propelleret. Tandé dicédũ,alijs ægris vrinas craſſas,copioſas,va-
rias,rubentes,perulentas,cum dolore omnia hæc accidiſſe, & ſa- 4. *Acut.* *P. Epid. 2. 41.*
lutem ſuperfluitatibus delegatis apparuiſſe. Cum aũt variæ erũ- *42. 43.*
perent ſuperfluitates, non mirũ, ſi varietas quædã fuit vrinarũ,
& hæ omnes ſimiles non mingerentur: ſed alijs ægris aliæ, atq;
hi ſuperſtites omnes; quæſo cum hi omnes,& ſtranguria,& hu-
iuſcemodi vrinis ſanitatem recuperauerint,quis tamen aſſere-
re audebit,rubentes, & purulentas fuiſſe coctione ornatas? quis
non affirmabit de crudo morbo,& crudis humoribus has auc-
toritates atteſtari? rubræ ſalutares,at adhuc incoctum ſuccum, *4. Aphor. 71.*
& ſeroſum, longitudinemq; morbum oſtendũt; & 3. Epid. quæ- *2. Progn. 11.*
dã mulier talibus vrinis, multis tenuibus,& nigris magna copia *3. Epid. 3. com.*
euacuatis auxiliũ percepit. iure dixit (quandã mulieré) quoniam *73.*
nõ omnibus,ſed paucis,raroq; id contingit, nec ratione fiden- *Not. verba.*
dũ: aliquando enim vrinę cõtentũ non albeſcit,licet coctũ,quia *Cur contentum in vrinis rubrũ aliquando bonũ.*
morbificũ in iecore,aut liene,aut renibus eſt, à quibus albidi-
nem conſequi nequit: ſed potius ruboré, deindé etiam ratione
ſubſtantiæ melancholicæ,bilioſæ,aut ſanguineæ. Pituita in he-
pate reſidens contentũ vrinæ album facit, dum coquitur, ſan-
guis putreſcens rubrum,bilis flauum, melancholia nigrum, ſed *2. Pronoſt.*
vlterius adducunt, diuturna hæc erat, moleſtaq; & valdé inor-
dinata,erraticè,atq; ſine iudicio plurima horum permanebant,
quibuſdam perniciosé habentibus,quibuſdam non: plurimos
autem abſquè iudicio reliquerunt. Vndé Gal. in Commento *P. Epid. 2. 33.*
ait,eò quod inordinati humores eſſent, atq; expeterent; frigori
quidem,& copiæ morbos excitantium humorũ meritò referé-
dum,quo ex æquo ea ét ſuperſtitibus euenirent: ſimilia igitur ſi
aliquando contingent malignis febribus,quid mirum? Si non
nunquam humores, & morbi erratice inordinaté, & ſine iudi-
cio ęgros relinquunt: vniuerſalia tamen dogmata actio,& per-
petuæ veritatis minimè negligenda ſunt? Quapropter iure nõ
ſemper,at rarò quidem, & periculosè difficulter, & infidé inte-
gra, & regularis coctio ſuſpicitur: externæ occaſiones neceſſa-
riò,& non neceſſariò occurrentes,vehementiſſima ſymptoma-
ta, motus,copia,qualitas manifeſta,& abdita humorum,patien-
tis ætas, ſexus,ars,habitus,modo accelerant,modò retardant, &

multi-

multifariè imperfectá, & erraticam variationem miniſtrant:
Præterea ardens febris vrinis aquoſis multis puris, tenuibus à »
P. Epid. 2. 66. 67. 70. 71. iudicio Cleonatidi trigeſima die ex vtriſq; naribus ſanguis eru- »
pit, erraticè paulatim vſq; ad iudicium quadrageſimo ſub rubra »
minxit rubro ſedimento multo, leuius habuit, poſtea variarunt »
De vrinis not. vrinæ, interim ſedimento ornatæ, interim non, octauo riguit; »
acuta febris inuaſit, ſudauit, vrinæ ſedimentum rubrum, & leue »
habuerunt; prorſus iudicatus eſt, quidę primò ſanguis nō decre-
torio erupit, & vltimo vrinis ſedimēto rubro eſt iudicatus, quod
tunc omnino naturale album, & æquale nō exiſtit, ideo quod
P. Epid. 3. 24. abſq; concoctione vrinarum iudicatur, in hoc nō recidiuat; ſed
crebro ſanguis, & poſt iudicium fluxit: coctiones celere iudiciū,
& certam ſanitatē promittunt. Ex his auctoritatibus, & exēplis
quid de ſimilibus dicendum, vnicuiq; non obſcurum eſt.

Quibus, quando, & quomodo vtilis, vel inutilis ſanguinis ſpontiua excretio crudo morbo vigeat. CAP. XII.

NON eſt dubitatio de ſanguine criticè fluente,
& tempeſtiuè, loco, qualitate, quantitate, mo-
do, & quando, & cōferente virium tollerātiæ,
4. Aphor. 28. 5. Aphor. 33. naturæq; morbi: nam Hipp. & Gal. teſtimonio
à ſurditate è naribus fluxus liberat, menſes de-
ficientes ſanat, & ſine febre ſanguinē euome-
re bonum, & ſanguis ex aluo egeſtus ſeruat à doloribus præcor-
De transpoſitione ſanguinis. diorum, oris vētriculi, hepatis, & vmbelici vexati, at nō ægreſtas
interficit: Si aūt intēpeſtiuè fluat, malum; itā eius tranſpoſitio à
6. Aphor. 21. 6. Epid. ſupernis ad infernas ſuper vtilis eſt, licet nō exeat, porrò ab inſa-
nia, à pleuritide, pulmonia, palpitatione, & ſincope leuat: partes
enim ſuperæ præſtāt inferioribus, è oppoſito; Si ab infrà ad mā-
mas, oculos, pleurā, epar, atq; cerebrū fluat; ſolummodo dubita-
Quæſiti explicatio. tur de ſanguine, crudo morbo, intēpeſtiuè loco, qualitate, copia,
& natura morbi exeunte, nō autē critico die. Viri nō ineruditi
Opinio quorūdā. intēpeſtiuē fluentē ſuprà, vel infrà ſēper teſtantur eſſe malum:
4. de rat. vict. tex. com. 68. at ex Patrū medicinæ ſententia multus ſanguis quouis modo ex-
cretus ſalutis ſpem habet, īmò nemo interijt, cui largiter, & abun
dē ſanguis emanauit, (cui verò parcè, aut nihil prorſus ſtillarunt
Loco cit. cō. 67. nares, perijt: alio in loco Gal. inquit, magno in diſcrimine ægri
erāt, nihilq; proprius factum, quā vt nō ſeruarentur, ſed 24. &
40. auxilio à ſanguinis eruptionibus potiti ſunt,) ex Gal. ſāgui-
nis profluuio morbo illa die incōcocto, iudicium nō abſolutū;

Periclém

„ Periclem Abdere febris acuta cū dolore corripuit, ſublienoſus, *P. Epid. 2. 34.*
„ & grauato capite erat, prima die é ſiniſtra nare multus erupit; *3. Epid. 3. 7.*
„ quarto circa meridiem ſudor toto corpore inſignis, & calidus *Exemplum ægri Beculis.*
„ ſine febre iudicatur abſquè reditu; Exemplum hic æger acutiſ-
„ ſimi morbi, & horrendi eſt rudibus, cæterúm breui iudicandi
„ prudentibus, tum ſublienoſo primo ſtatim die ſiniſtra nare co-
„ pioſus dilaberetur, vrinæ craſſæ, & albo colore conſiſterent,
„ melior ſpes: adhuc vbi ſecunda die dormijſſet, incolumitatis
„ certitudo firmabatur; (non prætereundus ille Galeni modus *Notè*
„ loquendi, eruptionem ſanguinis largam ſpem ſalutis habere,
„ & meliorem de ægro ſpem eſſe) quaſi ancipiti animo ſtatuet,
„ non vndiq; exactè tutam eſſe (Abdere Virgini menſes primo
„ profluxerunt, decimo ſeptimo multùm è naribus, vigeſimo ite- *3. Epid. 3 78.*
„ rum, liberatur, repetit vigeſimo ſeptimo; exactè multo ſudore *Exemplū virg.*
„ iudicata fuit:) ſed millies Gal. & Hipp. iubent, & vtilis expe-
„ rientia confirmat circa initia morbi, ſanguinem eſſe mitten-
„ dum, & à natura plerumq; vtiliter euacuatum (non omninò,
„ & ſemper) atq; excretum; quando alibi pronunciat, omnes ex-
„ cretiones, & profluuium ſanguinis inter initia non iudicare, *3. vſurpatur criſis.*
„ & per criſim non finire; (criſis pro ſolutione morbi, aut pro
« commotione prægrediente, aut tertio pro ſubita in ſanitatem
« ſimpliciter, vel necem mutatione vſurpatur: aliud eſt inter ini-
« tia excretiones non eſſe iudicantes, & per criſim non finire (in *P. de criſ. 8. dilucidatio.*
« principio quidem) coctione non dominante, neq; proprium
« iudicium, neque verè bona criſis fit, ſed mala, aut imperfecta, *Conciliatio, plurium auctoritatum.*
« quæ deindé perſeuerans propter victoriam coctricis, & eius ro-
« bore præſoluit, ſi è contrà omninò cruditas propter ſuperatam
naturam, & languidam retentricem perniciem comprobat,
Hipp. ſolutionem dixit aliquando iudicationem: ſolutio qua-
« lia oportet euacuans, melancholicum quippé ſanguinem per
« decentem locum ſiniſtram narem lieni, & grauatum caput le-
« uat, dies quartus integré iudicat: perfecta enim eo tempore cō-
coctio aderat: ſed ingenio dixit (de ægro melior erat ſpes, non
autem iudicium) quoniam id circa initium non contingit; il- *Notandū verba.*
la nanquè eruptio primis diebus ſigni vltimi iudicij futuri, nō
autem vltimum, & abſolutum tunc conſtituebatur; quin etiam
» fortaſsé nonnulla cōminiſcētur, immixtū, & purum ſanguinem *De 2. ſanguine puro, & impuro.*
nulla coctione egentē in principio euacuari natura, & arte mi-
nimè alijs humoribus aſſociatū, & alios ēt humores; at his dictis *Sol.*
aduerſātur exarati ægrotātes, & plurimi, nō ſincerum ſanguinē

Reiectio. immò bilioſũ,aut melãcholicũ,aut & bile,& melãcoliæ refertũ
effundẽtes ſanati fuere,Gal.teſte,nõ addubitabis,ſanguinis ema
nationes in ardẽtibus febribus dominio bilis flauæ cõcitari,quæ
ſanguini permixta eum deurens multa calore ad caput ſubue-
P. Epid.2.66. hens ventis nariũ dirumpit: aliud excogitãdũ eſt, ob qualitates
P. Epid. p. 9. 16.17.3. Epid. 3.34.35. præter nãram calidiores, malignas, erodentes, & præter craſſi-
tiem,immobilitatẽ, viſcoſitatem, atq; ab vtili non ſegregatio-
nẽ, & propter præſtantiam inflãmatæ partis,atq; malignorum
abũdantiã,excretionẽ inter initia,nec exactè vtilem nec eo tp̃e
rectè à natura tẽtari, ne pp ingentẽ euulſum,& malignã quali-
tatẽ,& aerẽ per totum,& viſcera agitata virtus, & diſsipata con-
cidat, ne labore nimio, & conatu depultrix vis laxetur; his de
cauſis ſanguis moram trahit, tardè fluit,& ſubtilis ſolus, opti-
muſq; egredietur; demùm ne virtus à coctione reliquorum ſuc-
corum interpelletur, ne tactu, & motu humor malignus coin-
quinet vicinia, & ne per locum naturæ ineptum rapiatur, &
quem, ſi ſpontè natura ageret, ipſa non probaret: hinc teſtatur
Hipp. deiectiones nigras (qualis eſt ſanguis niger) ſpontè veniẽ-
tes cũ febre,vel ſine peſſimas eſſe) & quibuſcunq; ex acutis, aut
diuturnis vulnere, ſiuè quouis alio morbo,extenuatis,nigra bi-
lis,ac sãguis niger deſupter exierit,poſtridiè mors(& ſupra qua-
4. Aphor. 21. 23.25.27. liſcũq; malus, infrà aũt bonus) & quibus in febribus ſanguinis
fluxerit multitudo,quacunque ex parte, reficientibus, alui hu-
L. Coac mectantur, (& in coacijs,è naribus effluxio in ardente ſeptima
die mala(ſi nõ aliquid boni conciderit,quinta minus periculo-
ſa:) & in quartana è naribus exiens,malũ, itidẽ euomentibus cũ
febre, atq; ſtillationes: multus verò quouis modo excretus ſalu-
4. Acut. 66.67 tis ſpem erigit. Verũ,vt tutius, & iucundius ſanguis euacuetur,
prius quiete euincere, cuncta illa uitia, & exceſſus præter nãram
Lib. 5. com. 48. moderatè accuratè ſtudet; His rationibus, & limitationibus eſt
interpretãdus Aetius,(principio ſigna sãguinis,eruptionis cru-
do morbo periculum ſignificant, & tales plerumq; moriuntur,
ſi verò coctione præſertim in vrinis circa morbi vigorẽ,cõmodè
conſpiciuntur; (ſoluunt ſæpè è naribus eruptiones frenitidem
Not. c. 49. Aetii dilucid. nõ tñ lethargum, aut peripneumoniã, & c. 49. per hemorroy-
das, vel vterum exiens ſanguis ſoluit, ſed prægreſſa concoctio
Not. verba tuta, & bona. morbi vigore,bona,& tuta eſt. Aetius (notanter dicit bona, &
tuta) : deindè eruptiones ſanguinis è naribus ſoluere frenitidẽ,
quæ à ſanguine, & tenuiori ſucco oritur, non autem lethargũ,
aut peripneumoniã,quæ à ſuccis frigidis,& pituitoſis gignũtur,

veruntа-

veruntamen in ſanguine prædominante, ſiué mixtim, hæc vitia aliquando non præſto ſunt, non officiunt, nec lædunt, aut non nunquam omninò mitiora ob ſanguinis benigni miſcellam ſe præſeferunt, inter initia: tunc crudo morbo copioſé, & ſalubriter natura eum trudit, & ſine moleſtia, & violentia, qui propè foramen iacet, fluit, atq; ſic poſtea ordinatim ſpontè ſectione, & aperturæ hiatu (vti ferè vinum à dolio recluſo) viciniores partes magis inanes, vacuæ, ſanguineq; diſtitutæ frigeſcunt, quàm diſtantiores: à medicamentis quidem electione rapientibus ſuccus, non ſolúm propinquus, ſed longè diſtans, nō ſolùm ſpontè fluxilis, ſed adhærens, & firmus maximo conatu expultricis venarum, & muſculorum labore educitur, vt non eadem ratio ſit euacuationis natura, vel arte molitæ, & ſanguinis, & aliorum ſuccorum: Quinimò maximè inter ſe diſtant: *2. Quæſt. c. p. et 2.*
Auicennas laudabiliorem, & propinquiorem ad ſeparationem, eſſe per ſanguinis fluxum é naribus criſim pronunciauit, bilioſus, melācholicuſuè ſanguis, aut excrementicia bile ſine melancholia abūdans, ſi enarratis exuberantijs caret, qualitatem, quātitatem, & locum ſeruet, exordio excretus tempus non peruertit, & vtilitate participat, cohibendo morbos, multitudinem, & vitium humorum euacuando: *Conciliatio quæ vtilis, vt inutilis.* Idcircò lethargus, & peripneumonia ſanguinis profluuium forſan non amant; nam à pituitoſo ſucco principaliter hi affectus ſunt exorti, & de alijs affectibus, qui ſanguineam effuſionem ſpernunt, tanquam cachochimis, conſultò ſermo ommittitur; hiſmet de cauſis etiā in aliqua frenitide, aut maligna febre parca eruptio, aut largā inutilis crudo morbo fuit. *4. Aphor. 21. 23. 25. 27.*
In ſecanda nāquè vena hinc Gal. poſtponi tempus iubet laborantibus vitioſis ſuccis, & falſo catharro ad pulmones quicunq; ij parúm habere ſanguinis videbantur, ijs ad ſuccum probiorem reductis detrahere ſanguinē poteritis, tùm rurſus reficere eoſdem, rurſus purgare, ac rurſus reficere; (denuòq; diſſuadet, ſanguinem mittere) potiſſimùm „ quibus limoſus ſanguis, vitioſus, & craſſus totus eſt; at validis, „ multiq; ſanguinis, ſtatim à principio detrahendus. *Sol. 5. Meth. 14.*
Nos igitur docet Gal. operæ prætium eſſe, vbi improbi cum ſanguine abūdant ſucci, & ipſe vitioſus, & paucus eſt, prius eum reducere ad probiorem, corrigereq; ea vitia, nec nō vires reſpicere oportere; *9. Meth. 5.*
In Metone imperfecta ſanguinis excretio adiuuanda fuit, ità per vterum, hemorroydes, ità ſtillæ é naribus per ſectam venā, & libro de coacijs ait, quibus ſanguinis eruptiones plures, his *P. Proret. 4. & 3. Epid. in Metone. lib. de coacijs c. p. & 2.*

 temporis

temporis progreſſu alui male afficiuntur, ſi vrina cocta non prodierit(& t. 2. ſanguinis de naribus ſtillationes, in morbo acuto cum oculorum rectitudine, motu veloci, ſomno turbulento,& vigilijs nihil boni)& tex.p. è naribus fluxio in ardentibus quarta die mala, ſi quid boni non conciderit, quinta minus periculoſa, at morbis in longis pernicioſa: (ſed hæc loca, &

6. in 6. de morb. Epid. dilucid.

plura alia ſunt interprætanda, vt ſupra, quibus ſanguis multus è naribus decolor, & deculoribus parùm prodeſt, quibus verò colores rubicundi his non ſimiliter) decoloratio nunc paucũ non ſanguinem, & multa corruptela,& cachochimia refertum præſcribit, ſicuti rubicundus color multuſq; è naribus fluxus copiam,& puritatem ſignificant: Arabum Princeps in tertia-

Auic. De mittendo sãguine in 3. & 4. quando, & cur.

na, & quartana ſanguinis miſſionem vſq; ad tertium, quartumuè paroxiſmum protrahit, vt bilis, aut melancholia, aut pituita antecedens, non coniuncta (quoniam hæc in ambitu corporis putreſcens ſectione venæ non educitur). Sed potius habitu, atq; ſudore areſcit; ſanguine permixta facilius, & tutius inaniatur inciſa vena modò è contrà illis conditionibus exor-

Conciliatio de ſanguine putro, eſt impermixto, & de ſanguine impuro, & vitioſis ſuccis referto: 2 ſanguis.

natum,& in toto abundantem, ſpontè fluxurum, etiam febriũ initio ſalutarem laudat:& meliorem ſpem de ægro largientem. Amplius in ſinochis, & ſanguineis affectibus, inflammationibus, & huiuſcemodi, vel ſine qua non, coniuncta cauſa tolli poteſt, vel apprimé fouentem calore, & humiditate, vel copia, & ſui præſentia iucundè adimere ſtatuit: vlterius ex Gal. vbi vehemens febris cathartica calidiora, & nimis agitantia contempſit, venam tondendã ob recollectas vtilitates potius amat: nullas enim coactus notus,& violenta euulſio in humoribus, & ſpiritibus, tunc proritatur, haud ſecus à flumine periuulos aqua deducta. Non quidem aliæ cauſæ naturam cogunt, &

ob.

in rectè operando: quædam à toto genere præter naturam excruciant, veluti ſanguinis per nares effluſio, per vterũ, hemorroydas, & vomitus, ſiuè aliud, tamen præter naturam adhuc non ſunt, modo tempeſtiuè fient: tempeſtiuè autem perpetuò

De diff. ſimpt. 6.

contriſtans humor expellitur (temporis hic Gal. non meminit: ſed infeſtantis duntaxat humoris, ideò etiam inter exordia diminutè è naribus in Metone fluentem ſanguinem aquæ calidæ lotione adiuuat) quæ ducere oportet, eò ducenda, quò potiſ-

P. Epid. 3. 24.
3. Epid 3. 38.

ſimum ad commodiora vergãt, vt partis aptitudo, & nocui humoris ſpecies præcipuè cocti, & qualitatibus refracti, vtquè præparatione immunis plurimum faciet. In Metone ſanguinis co-

pia

pia morbum fouebat, quem largæ eruptiones liberarunt; exiguæ igitur à medico adiuuandæ ſunt, vbi craſſities, copia, durities, & venarum ſtrictura impedit, non autem quando, & imbecillis expultrix, propria ratione, & per ſe alteri mulieri menſes profluxerunt, & fuit exacté iudicata (menſes tunc illi primo p-ſeuerarunt, virgo erat, huic non repetijt iudicata die mala, non iudicatoria, & crudo morbo.) Sed perſeueratio diebus à iudicio iudicauit, die ſexto ſanguinis eruptione, & ſudore præcedente: nulla principe particula inflammata, nequè malignorũ humorum abundantia vrgente. iure vtilis principi parti inflámatæ ſanguinis fluor inter initia (diebus decretorijs, & cocto morbo nulli dubium). alibi ſæpè in cerebri flegmone, cordis, iecoris, vteri, renum, ſtomachi, & arteriarum, atquê malignis febribus plurimùm profuit, at lethargo, & pulmoniæ minimè adiuuit; quoniam parùm commodi affert, ſi copia malignorũ humorum, & crudorum adſit. Maligni náq; humores proprié, vel improprié copioſi neceſſariò ſummis erroribus ſcatentes vſum inter initia retardant, neq; ità fidam inanitionem præ-nunciant. Ad hæc accedunt, malignam ſuccorum vbertatem, potius regiones alias, quàm per ſanguinem narium ad imi poſſe, & per illam verba commoſtraſſe Gal. ab euacuatione adhuc ſordem, & labem viſcera pręcipua occupare; equidem vbertatem illam abſq; virium lapſu reuellendo minuerent, & membrorum principum flegmon, non coniunctam cauſam, ſed antecedentem, vel actu mobilem, vel iam iam fluxam non adhuc firmatam, & accenſam maiori commodo, quàm detrimento demerent. Hipp. iuſſit, in pleuritide detrahendum eſſe ſanguinem vſquequo niger, liuidus, aut multum ruber emanet, tanquàm prodiens ab inflammata pleura, & ab alienis ſuccis à ſanguine, atq; particulas in earum inflammationis principio medicamenta ſpernere, & non ſolui, nam tunc temporis cruda, paſſio humorq; iam fixus, & accenſus, atq; tumoris cauſa coniuncta non cedit, immò termina, maior cruditas, & colliquatio exoritur: his declaratur, ſanguinem fluentem, fluxum, & exultum in parte, nec non etiam ſuccum aliò impetum habẽtem, & iam propé firmatum, ſed non quidem fixum, & ebullientem tutò detrahi poſſe, enimueiò antequam coquatur, medicamento reſiſtit, & motui ineptus colliquationem facit.

Sãguinis immi-nutè fluẽs adiu-uandus.

83. loc. citato Dilucid. ægræ Virginis.

Cur robur viriũ & perſeueratio excretionis liberet.

Not.

3. de criſ. 3. 5. Epid. ægro. 6.

Inſtantia 2. Acut. 10. 4. Acut. 75. Sol.

Finis Libri Quinti.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS,

DE MATERIIS CHIRVRGICIS AD CAVSAS, Symptomata, & febres impropriè malignas attinentibus.

LIBER SEXTVS.

De ſectione venæ generatim in putridis febribus, impropriè malignis, & earum ſpetiebus.

CAP. I.

CAVENDVM, ne contingat, quod Hipp. dicit, plenoſq; Medicos, eadem, ac malos gubernatores admittere, etenim illi, cum in trãquillitate gubernantes delinquunt, non fiunt manifeſti, cum verò ventus magnus, & tempeſtas depræhenderit, palàm iam conſpicui omnibus hominibus deteguntur, quod ignorantia, & culpa erroris ſui nauem prodiderunt: ſic ſané, & mali, & plurimi Medici, dum curant, nihil moleſtè patientes, in quos ſi etiam maxime delinquant nihil grauè faciunt, multi tales morbi, & multo ſæpius, quàm graues hominibus accidunt, in talibus ſanè aberrantes non idiotis hominibus manifeſtantur, vbi verò magnus, fortis, & periculoſus morbus obtigerit, tunc ipſorum delicta, & ars omnibus elucefcunt; quemadmodum impropriè malignis affectibus euenirent, quorum medica facultas, non ſolum immonente actione intellectus, & notitia affectuum caſum partium, atq; ſignorum eget, ſed potiſſimum tranſeunte ad externum

Hipp. l. de veteri med. c. 17.

Finis ſub. q; artis medicæ, & eſſentia eius.

Actis Med. 84. 58. terum effectibile opus:primo quippe realia elementa ex vſu artis hominem conſtituentia materiam, & formam ſuccorum, ſpirituum,& continentium(apud quam generatio, & corruptio, non autem alteratio, & morbus fit) & præcipuè accidentalia, diſcretam, & continuam quantitatem, qualitates primas, caliditatem,frigiditatem,humiditatem,& ſiccitatem,atq; ſecundas, mollitiem,duritiem,aſperitatem,craſſitiem,colorem,tenuitatẽ, temperiem,compoſitionem,vnionem,& reliqua ſanitatem formantia,gratia,commodæ vitæ ſcire oportet; *P. de nat. hum. 19. P. de rat. vict. com 5. & 16. P. Meth. 9. 2. de tuenda 4.* Alterabilia quidem hæc ſunt(nam ſi inalterabile,atq; impatibile humanum corpus adeſſet; ſemper optima conſtitutio duraret, neq; artis præſidio indigeret) & huiuſcemodi omnia non noſtra quidem cauſa,ſed vt viuamus:(finis ſemper præſtantior ijs per ſe) quanto nimirum id cuiusgratia,ijſq; ipſius gratia fiunt;) à febribus,& affectibus malignis homo tueri debet, vt ab his ſanitas imminuta, aut deprauata,aut pænitus dirupta, ſi poſſibile erit, ex arte realibus præſidiorum materijs reparetur, quæ inſtrumenta alicuius gratia id eſt ſanitatis;victu,chirugia, & pharmatia conſtruuntur: *P. de part. anim. vlt. p. de nat. hum. 5.* id circò de his à Græcis, Arabibus,Latinis, & Recentioribus copioſiſſimé actum eſt breuiter etiam, & accuratẽ per pulcra, & noua enodabimus,(dialecticis, & vniuerſalioribus præludijs neglectis, tanquàm potius ad genericos ſermones attinẽtibus) *Quid ſit ars, quis vſus actis. 2. Reth. P. metap. p.* magis nanq; propria ad vſum particularia, quàm vniuerſalia experiuntur, ars hæc reſpicit, vſus autem artis illa pertractat, & Socrati, & Calliæ medetur, non autem vniuerſaliter homini:totidem igitur medendi rationes perfulgent,quot morborum ideæ circumſtant, & tandem omnis affectionis corporalis prouidentia in eius eſſentia internoſcenda,& materia præſidiorum imperitat, *5. de tuenda 9. P. de nat. hum. 2.* quæruntur interdum inſtrumenta, interdum vſus ipſorum: *3. mor. Nic. 3.* non eſt conſultabilis finis, ſed quæ ad finem.

Excell.

Excellentiſsimo Ioanni Thomæ Minadoo, Primario in Academia Patauina Lectori, & Comiti Palatino fælicitatem exoptat. Ioannes Colle.

DOCTE (Vir Alme) de maligna febre ſcripſiſti, de eaquè plura, & methodo exornata remedia in lucẽ prodidiſti. ſed quæſo cum multa etiam ego de malignis febribus, & peſtilentibus, & de aliis malignis, & peſtilentibus morbis, ſymptomatibus, & cauſis excogitaſſem, atq; de eorum preſidia, extracta carderica, betaci vſum experientia inueniſſem, exopto te de his verum Iudicem, & benignum; & te obſecro, vt ſicuti doctrina ſingulari, & rationali methodo, atq; experientia facile inter alios is princeps atq; in Academia Patauina Primatu, & honoribus excellis, vt me etiam atq; etiam ames, meq; tibi additiſsimum agnoſcas, ſicuti viua voce dum Florentiæ ad reſarciendam, & præſeruandam ſanitatem Sereniſsimi Magni Ducis Inuitiſsimi Coſmi Secundi cum aliis Medicis doctiſsimis eſſemus tibi manifeſtaui Vale.

Datum Piſauri X. Kal. Nouemb. M. D C. XV.

De ſectione Venæ, & eius recto vſu in malignis affectibus, & febribus in genere. CAP. II.

PRIMO Vena occurrit reſecanda (principio accutiſſimorum citiſſime tranſeunte) dum permittentes vires pro actu primo, & præſertim ſecundo in ſolidis, carnoſo genere, potius quàm in ſpiritibus præſentes, & futuræ reſpiciendæ vigent, habitu corporis, ore ventriculi bene affecto, ætate, regione, & anni tempore ſuadente, atq; ſig nis virtutis, ſanguinis, & excrementi ob prohibitam tranſpirationem, magis, vel minus copioſi, & retenti luxuriantibus; vt deinde potiſſimum per ſe indicans præſtat, quod non putredo in generatione, & iam genita imperfecta, aut perfecta indicat, nam venæ recluſio hanc non immediatè tollit, niſi per accidens, humorem putreſcentem deturbans, refrigerans ſpiritus, atqué vaporoſum excrementum retentum tertiæ coctionis per ambitum vniuerſum difflari inſenſibiliter aſſuetum, atquè extraneos calores, & infractus adimens, nequé etiam obſtructio cenſetur indicans, venæ ſectionem à ſuccis alienis à natura ſanguiniſq; euacuationem præcipuè cactartico expoſtulat quinimo Gal. & Aetius teſtantur, quando quidem, neq; putrefactionem, neq; obturationem, ſolumodo vena ſecta curari, cum alijs auxilijs opus habeant: etenim quæ obſtructio propter abundantiã ſanguinis exurgit, precipuè ſanguinis miſſione debellatur, quæ à lentis, & craſſis ſuccis attenuantia deſiderat: neq; deinde intemperies, & febrilis calor proprié indicabit, hic porrò cõtrarijs qualitatibus extinguendus: nequè tandem prohibita tranſpiratio ob denſationem, vel conſtipationem, quæ relaxantibus, & aperientibus adimitur; deinde neq; retenta vaporoſa excrementitia, quæ à ſubſtantia vltimi partium alimenti relinquuntur quã poris euentantur, & euolant: at his cunctis ſecundario venæ hiatus, ſeueram opem fert, vt docet Gal. & conſequenter refrigerium, reſerationem, tranſpiratus, exhibitionem; affluxus humorum, putredinis finem, atquè concoctionem iuuat, & demum plenitudinem, & plethoram demit.

Quando, & cur putredo non indicat vena ſect. Auer. 7. colliget. cap. 14.

Cur obſtractio, & q. non indicet venæ ſectionem. 6. collig. 15.

Tetra lib. 2. ſerm. p. cap. 75. 11. Meth. 14.

Cur intemp. & febrilis calor nõ indicat venæ ſectione.

Cur prohibita tranſpiratio non indicet venæ ſectionem.

Cur ſecundario pluribus iuuet venæ ſectio. 8. Meth. 4.

Preterea nequé generica magnitudo morbi vis, & vehementia toties à multis decantata, quæ à pluribus alijs cauſis, & non ſanguinea mole producitur indicabit, hæc quidem tantum modo

Cur magnitudo morbi indicat venæ ſectionem. 3. ſpid. p. 3.

do

do genericè magnum auxilium,& curatorium,non ſpecifice, & præſeruatorium, ſectionem venæ,exoptat: verùm illa magnitudo morbi à ſanguinis potenti vitio primo mouente, & immediato,atq; finis,vti; nobis notior tanquam ſpeculum , & veſtigium interim eximij affectus,atq; paſſionis ipſius ſanguinis eſt principale indicans, non autem immediatum: qua propter libro aduerſus Eraſiſtratum ait Gal. non in omni morbo magno vena tundenda eſt,eadem affirmat. 4. Meth. & alibi ſæpe : tanquam ſignum,igitur organum,inſtrumétum,ſcopus notificans altiores ſanguinis paſſiones obicitur morbi magnitudo. quantum enim vnum quodquè à naturali ſtatu recedit,ad tantam morbus magnitudinem peruenit,& non quia dolor ſit acutus, mittitur ſanguis,ſed quia abũdauerit,quæ quidẽ plenitudo,plethora multitudo,& abbũdantia nõ genericũ (de quo ſermo eſt) ſed ſpecificum indicans eſt,atquè vnum ex quatuor ſanguinis paſſionibus ſectionem venę hortantibus : vnde ſi phethora in corpore modũ exceſſerit,ſanguinem euacuari oportet,& ideam, & ſeroſam eius partem,ſi hęc fuerit ſuperabundans, & magnitudo putredinis , ex ipſa magnitudine morbi diſcernitur, hæc
» itaquè magnitudo morbi ſanguinea recedens à naturali ſtatu,
» & tunc dolor acutus à ſanguine eius miſſionem adnotat : tria
» quidem ſunt,ſignum, affectio,& curatio: inuentio tamen eius,
» quod expedit, non ex ſigno,ſed ex affectione, ſucci vitio ſuggeritur: veteres vt ſenſati artifices medio prætermiſſo .i. affectione 3. ſtatim curationem primo.i. ſigno ſubijciere,quod eſt alijs notius nobis, & magis perſpicuum (quid ad hæc lucidiſsime , (quæ lex non iubet,vetat) niſi magnitudinem morbi eſſe ſignũ, quod tanquàm magis notum receptum eſt ab Hipp. immediatum verò, & genericum indicans eſt magnum vitium ſanguinis : quod quidem de quatuor alijs ſpeciebus inter ſe diſtinctis prædicatur, abundantia, magnitudine propter preſtantiã partis aut eſſentiæ, affectus,aut cachoetiæ: dum 4. Meth. Gal. querit id,quod indicat auxilium magnum: duo præſidia tantũ , magna,valida,& vehementia abſoluté enummerat, purgans medicamentum,& ſectionem venæ (de reſpectiuè vehementibus,& indicantibus, atquè auxilijs eſt alia ratio) ibi enim magna indicantia,ſed præſeruatiua præternaturam recenſet,quippe cauſas,aut ſymptomata vicem cauſæ gerentia, & ſic præſeruatiua : loquitur de qualibet magnitudine abſoluta cauſæ, & ſymptomatum: propter has igitur cauſas,nempe abundantiam ſangui-

Orib l 7. coll. 4. 9. Meth. 11. 9. coll. 16. cõciliatio quomodo mag. indicet nox distinctio mag. conſ. per ſe p. & 2. vt ſignum. P. ad Glauc. p. 4. acutorum 74.

Aliud eſt indicans genericũ, aliud ſpecificũ.

P. Aphor.

4. Meth. 4. 6. de tuend. 5.

Not. Auſt. 5. mor. 11.

Quid ſit genericum indicans venæ ſect. quod de quatuor ſpeciebus prædicatur.

4. Meth. 6. die luc.

2. Vehemens, & 2. indicans abſolutum, & reſpectiuum dicitur, aut curatiuum, aut præſeruatiuum.

4. Meth. Cur ſegregat abundantiam ſãguinis à reliquis tribus magnitudinibus, & indicantibus? Sol. p.

nis, quæ grauat, & inhabile corpus ad tranſpirationem reddit, vnde febrilis calor, obſtructio, atq; putredo augetur, vel propter magnitudinẽ morbi, quæ triplex enumerata fuit, pp pręſtantiam partis, aut affectus magnitudinẽ, aut cachoethiam eſſe magnitudines illas, ad ſanguinem, & eius effectus recenſet illa duo præſidia præſeruatiua purgans, aut læſionẽ venæ: & abundãtiã à magnitudine diuidit non quia hæc redũdantia nõ redoleat quãdã magnitudinẽ, ſed quia ipſa notior p ſe tumore venarũ, colore, & habitu fœniceo totius manifeſtatur, reliqui verò affectus in ſanguine vitiaq; dicta magna p ſe occulta interna, & ima p magnitudinẽ morbi nobis notiorẽ effectũ à ſuccis exorſũ innoteſcunt: demũ quia cũ magnitudine abũdãtię non ſẽper

2. Sol. 1. de ſec. venæ aduerſus Era.

morbus propriè annectitur, cũ reliquis verò magnitudinibus ferè ſẽper, & vehemens ſociatur; libro verò de ſectione venæ aduerſus Eraſiſtratũ, Gal. ſanguinẽ tãquã rem conſideratã, vel apprimẽ inutilẽ vel ſũme recedẽtem à naturali ſtatu, & magnitudinẽ vehemẽtẽ tanquã modũ cõſiderãdi animaduertit, qui ad genericũ, determinatum, vt

Sanguinis inutilis hortatur venæ tum ſui gratia tum aliorũ affectuum, & ſymptomatum. Obiectioni reſponſum.

ſectionẽ venæ coarctat, quæ ĩmediatè gratia sãguinis euacuãdi inutilis petitur, is verò talis eſt ſui gr̃a vel alterius, quippé febris, trãſpiratus excremẽtorũ, atq; obſtructionis; ſi copia calidioris sãguinis exuperat febriſq; acuta occupet, euacuanda, ſi validior potentia eſt; ætaſq; cõſiſtẽte vigore, ver, tp̃s ãni, lociq; nar̃a tẽperata, nõ tibi errare cõtingat; ſi vena inciſa tm̃ sãguinis mittes, quãtũ cauſa iubet emitti. Quarè Gal. non magnitudinẽ morbi indicare venæ ſectioniſq; ſed copiã ſanguinis ait: tũc enim ſpecialiter, & cauſæ, nõ morbo indicãs tribuit

Auer. coll. ſect. 3. cap. p.

reliqua verò permittẽt, aut inhibẽt. Auerroes ẽt vniuerſi ait, minime euacuationes moliẽdas, niſi vbi à modo habituq; naturali humores deceſſerint in toto, ſiue in partibus quibuſdam, idq; vel qualitate, vel

2. de cauſis pul. 2.

quantitate, vel vtraq; vitiati (nõ igitur in euacuatione per ſe pri. magnitudinẽ morbi reſpexit, ſed humorũ quãtitatẽ, qualitateſuẽ excedẽtes, nã ſanguinis copia in venis, aut arterijs facillimẽ eius miſſione

6. Epid. con. 6. 6. Epid. 3. 43. 4. de tuenda. 5. 10.

ſedatr̃: p̃terea 6. Epid. ſtatuit Gal. & Hip.) venã autẽ cedere oportet, vbi sãguis multus, aut craſſus in venis abũdet. (quarè nõ ſat eſt, vt abũdet, ſed vt multus abũdet, aut multus craſſus noceat, vt magnitudinẽ pariat, magnuſq; ſit, ob multitudinẽ, & abũdantiã, aut ob craſſitiẽ, per quã ẽt omnia alia vitia, magna ſanguinis adnotantur: multus quidẽ

Oribaſius l. de cucurbitibus 19. l. 7. c. 2. p. de alim. fac. 10. 4. Meth. 6. 5. meth. 14. 8. 4. Meth. 9. 11.

tenuis, multus calidus, multus putridus, aut cahoethe, aut multũ prĩcipẽ partẽ infeſtans, aut affectus sũt vehemẽtes: ita quoq; affatim euacuationes faciẽdæ sũt: & grauiores mordicationes, cõſtat, præſtãtiora ſibi auxilia expoſcere: exurgit magnitudo ſanguinis, propter præſtãtiã partis; quãdo magna violentia ad principẽ ſanguis ruit, vel ad inſeruiẽtia prĩcipali, gratia, vitæ, vel prĩcipalẽ ſui p̃ſentia maximè lædit,

vt

vt ſæpe contingit in malignis febribus, dum vſq; ad cor putre- *Meth. 13. l. 2. 4.*
ſcens humor, & interinguina, & alas propinqua cordi ac- *acutorum 6. de*
cenditur alia magnitudo ipſius affectus apparet, quando *ſectione vent.*
nimia peragratione, ſed non ad principem partem, ſed etiam *6. 8. & 9. 8. de*
vilem, aut maxima qualitate excruciat: magnitudo verò propter *comp. loc. 4. p. ad*
cachoethiam eſt: quando apprime excedens proprias alteratio- *Glauc. p.*
nes, ad malignitatem impropriè, vel propriè adipiſcendam ob- *9. Meth. 11. l. de*
tinet, adhuc tamen non omnino mutatus, nec alienus à natura *miſſione ſangui-*
ſanguinis eſt: tunc enim purgationem, vti cachochimia, & cor- *nis 12. 4. detuẽ-*
ruptela indicaret. A varijs igitur cauſis ſanguis has affectiones *da 10.*
acquirit à viſcerum læſione, vel aliquo humore, vel retentis ex- *Dub. reſp.*
crementis primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ exactionis, vel à victu, *4. de tuenda 4. 5*
& rebus externis occaſionem arripuit, & aliquando corruptum *9. & vlt.*
ſi permiſcetur, & per ſectam venam, euacuatur. Hæc porrò qua-
tuor ſpecifica indicantia equaliter ex aduerſo quatuor indicatis
ſpecie aduerſis correſpondent (licet venæ ſectio quoad foramen
vna ſola, & ſimplex videatur, & p vnũ hiatũ diuerſa purgatio cõ- *Inſtantiæ reſp.*
ſpicitur), atq; indecens fluxus reuulſu, & qualitas cõtrario refrã-
gũtur, attamẽ ſanguinis hi affectus quãtitatis modicæ, aut abũ-
dãtis nõ exiguæ, (quę nullo pacto miſſionẽ ſanguinis admittit)
nõ ità citò, tutò, & ſine agitatione qualitatibus cõtrarijs, atq; ſo-
lo reuulſu adimi poſsũt, ſed venæ hiatu. Vnde Celſus ſi materia, *Celſus l. 2. c. 10.*
ideſt ſanguis, vel deeſt, vel integra eſt: aliena eſt venæ ſectio: at ſi *6. Epid. 3. 43.*
copia ſui male habet, vel corrupta eſt, nullo modo melius ſuccur
ritur. Ergo vehemens febris vbi corpus, plenæq; venæ tumẽt, sã-
guinis detractionẽ requirit, omneſq; acuti morbi, qui modo nõ
infirmitate, ſed onere ſanguinis nocent, atq; fluxu: ſed de his fu-
„ ſius ꝓprio tractatu, ſolũmodo Gal. audiamus: qñ ꝓportione in-
„ ter ſe ſeruata humores oẽs augẽtur, miſſio ſanguinis auxiliatur,
„ nã euacuatio pertinet potius ad miſſionẽ sãguinis, purgatio ve-
„ rò ad medicamentũ, vt ſi bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus ve- *2. Aphor. 8.*
„ rò ſuccus plurimus, ſi verò è contra audacter vena incidenda. *4. de tuenda 4.*

An in febribus impropriè malignis indicans venæ ſectionem inueniatur, & quando, ex Hip. & Gal. auctoritatibus, & rationibus, atq; experimentis, et vſus huius venæ ſectionis in malignis affectionibus. CAP. III.

ACcuratè eſt cogitãdũ, an in putridis ĩpropriè malignis il-
ludinueniri aliqñ indicãs ſectionẽ venę poſſit: ſicuti pa-
tet: multi. n. in cõſtitutionib⁹ illis Epid. atq; malignis ꝓ-
fluuio, e narib⁹, ab vtero, hemorrohidib⁹ ſanitati fuere reſtituti;
ſanguinis igitur euacuatio, aliquãdo his vtilis admodũ eſt: dein-
de ſi Hipp. p. die fuiſſet accerſitus, Critoni venam ſecuiſſet, cuius *3. Epid. 3. 26.*
repenti-

repentina mors nigræ paſtulæ, deiectiones virulente, qualitaté
4. Meth. 6.
malignam ſuccorum prænotarunt: & Gal. ipſe hæc eſſe mali-
gnitatis ſigna affirmat, & 4. Meth. reſeruandam eſſe inquit ve-
nam, cum morbus magnus magnitudine cacoethiæ, aut loci
14. Meth. 3. de comp. loc. 2.
præſtantia, aut propria eſſentia inſidat; quapropter cacoethia
apertionem venæ non renuit, & decimum quartú Meth. in ma-
ligno bubone febri, coniuncto ſanguinem detraxit: identidem
in maligna parotide: & libro de bono eam damnare non au-
L. de bono, & malo ſucco c. p.
ſus fuit, quoniam in his corporibus ob praua cibaria potius
ingens cachochimia catharticum expetebat: deinde in alijs in-
quit morbis maximè eſt periculoſa venæ ſectio, veluti ſi forte
9. Meth. 10. ob. 2. ſponſ.
incidit in maximam corruptelam humorum: verùm cum ma-
xima corruptela his in febribus inſtet; igitur ommittenda: ſed
teſtatur deinde Gal. ſe explanans: ſi igitur cum viribus imbecil-
lis corruptela incidit, vtiq; affectus remedium id cum virtutis
cuſtodia pugnet: ſi quidem affectus euacuandum eſſe præcipit,
idqué vel inciſa vena, vel purgatione: harum auté neutram fer-
rent imbecillæ vires, & dum corruptela crudi ſucci in venis, &
extra abundet: præterea inter initia ſi quid videtur mouendú,
moue, & ſectione venæ vſq; ad animi deliquium, & non nun-
quam purgatione, quatenus illud initium, & tempus nobis vi-
res conſtantes ſignificet: nobiſquè inter initia ſæpe in motu,
& fluxu poſitos humores commonſtrat, & in acutis eadem die
medicandum, & ſanguis, & detrahendus, dum vehemens mor-
4. acutorum p. aphor. p. ad Glauc. l. tranſ. 10. Inſtantia.
bus cum etate florente, & virium robore videatur: at quis dicet,
in libris illis de victu acutorum Hipp. & Gal. de acutis ſpora-
dicis loqui non autem de malignis ſporadicis, aut epidemi-
cis, aut endimijs, quoniam hæc ipſa auctoritate primi acutorú
confirmatur, inquit rarius epidemij tum peſtiferi fiunt, vocati
P. acutor. teſ. 9. 6 Epid. 6. com. vlt.
verò ſporadici frequenter, de quibus, & hoc in loco ab ipſo
agitur; veluti de epidemicis, in libro Epidemiorum, & de endi-
mijs in libro de aere, aquis: nullum autem peculiarem de peſte
Sol.
librum confecit quam eſſe epidemiam, ex epidemicis libris de-
An Epidemia, at endimia, & malignitas impediat, venæ ſectionem, & cur, & quando.
monſtrauit, dicendum verò, de epidemicis, & endimijs nõ trac-
tare, ſed de acutis ſporadicis, eas tamẽ regulas, & curationes om-
nibus acutis communes docere; quæ etiam epidemicis, & endi-
mijs, vt acutis conueniunt, & ſi quid impedit, non eſt acuties, &
ſporadica natura, ſed epidemica, vel endimia, exiſtunt, at iſtæ
nullum præbent impedimentum, nullamq; aliam eſſentiam
acutiei, aut ſparſæ addunt, quàm communitatem illam vulga-

tam

„ tam in plures homines,à communi cauſa;at in vno particula-
„ ri ægrotante quid febris maligna Epidemica, ab altera ſporadi-
ca in altero particulari differtur cum ambo eiuſdem ſpeciei, &
prauitatis inſideant, niſi quòd illa cauſam habet communem;
„ hęc particularem fouentem, vel iam abſenté obtinet? quid hæc
cauſa, in illo ægrotante prohibet, vel indicat? nihil profectò: in-
dicantia enim eſſe in corpore, & præſentia debent, ſicuti pari-
ter prohibentia, huiuſcemodi aer vitioſus, cum ad ſpirituum
generationes,& virium conferat, cum corpus alteret, tanquàm
remotum ſignum virtutis gratia illius aeris facile, vel difficile *P. ad Glauc.*
ſuggere indicationem minorem,vel maiorem copiam mitten-
di ſanguinis valet, vt in ęſtate, temporibus calidioribus, tem-
perie, & vita anteacta, procul dubio ſanguis hic non adeſt,
nec vires aſſentiuntur:& ab alterantibus,& vſu frigidæ atq; hu-
iuſcemodi calor inſignis,ſitis,putredo,opem maiorem,& tutio-
rem,quàm à ſectione venæ recipit, quæ quidem licet refrigeret,
vires proſternit; & licet conſulat in ardentiſſimis febribus,& vbi
feruentis ſanguinis plenitudo accutiſſimam accendit febrem, *Sol.*
ſubito ac ſimul vſq; ad animi deliquium inanire: loquitur ta-
men de ardenti exquiſita, at non ſimpliciter de ardenti à ſan-
guine biloſo: At in exactè ſimpliciter legitima à bile, æſtate *Sol.*
calida,& ſicca,ætate,victu,& temperiè, minimè concedit; ita in *Quando in ardẽ-*
hieme frigidioribuſq; detrahitur minor quantitas, niſi omnia *te ſecatur vena.*
frigida, & exactè ſimpliciter ſint maior in Vere, & Autumno
ſanguinis copia euacuatur: eadem etiam ſunt in illos collocan-
da,qui auctoritates in Meth. medendi, & alibi reſpuunt, quaſi
hæ auctoritates putridis tantum, & non malignis accommo-
„ dentur? vnde generice Gal. loquens pronunciet in febribus non
„ modo continentibus, ſed etiam alijs omnibus, quas putreſcens
„ humor concitat: ſaluberimum eſſe, ſanguinem mittere per cō- *11. Meth. Med.*
„ tinentes,ſanguinem immediatè indicantem,& infeſtantem in- *Dilucidatio.*
nuit: ijs etiam ac continens magna cauſa, vel cum putredine,
vel ſine ea excruciat, per alias verò omnes, quas putreſcens hu-
mor concitat, alios humores alienos à ſanguine, & cauſas reli-
quarum febrium prænunciat, atquè deinde ſanguinem tan- *Quomodo ſan-*
quàm cauſam antecedentem, maxima vi, & magnitudine lædē- *guis immoderate*
tem,& fouentem putredinem, prohibitam tranſpirationem, *aut principaliter*
obſtructionem,& febrem detegit: ne ipſa tutò, & citò demi poſ- *& antecedenter*
ſit: eiſdem de cauſis libro artis medicæ venæ inciſio febribus *indicet ſeſtum*
ex humoribus putreſcentibus apparatur: qui euacuationé mo- *venæ.*
L: Artis medicæ 89. Diluc.

do

do per ſanguinem, modo per pharmacum, chliſteris vſum, & ,,
alia eo loci petunt: & ſeipſum Galenus præſidiorum materias ,,
colligens interpræta tur, varijs humoribus, & putreſcentibus, varijſq; in locis, & varijs febris temporibus aptas, non eodem lo-
Not. co, & tempore; non autem putrefactis, aut concoctis, ſed actu ,,
putreſcentibus, ſicuti alterationem, & concoctionem conſtituit, ita ijſdemmet neceſſario quamlibet euacuationem ſpeciei humoris, eius vehementiæ, & ſedem procliuem, & æqualẽ exop-
9. Meth. 10. tat. 9. Meth. & à putreſcentibus, & putrefactis, & à febre in fieri, & facta, & alijs indicationes haurit; quapropter ſi ſcopi enarrati aliquando malignis in febribus præſto ſint, & aliquando etiam virtus ſuadeat, quæ non tantum reſolutione, quàm grauata qualitate, & vi malignæ putredinis infirmetur. Hæc omnia aliquãdo non ſemper per inciſam venam tolluntur, minuitur ſarcina, fit euentatio, inhibetur putredo, non autem optimus ſanguis educitur, atque ſpiritus inaniuntur, quinimo virtus, & natura
Alex. l. in c. 2. l. de miſs. ſang. 15. (dempta illa malignitate, & corruptela illa ſanguinea indicante) magis roboratur, ne præcipites amplius vires labantur, ſed
Cum 2. immutata, aut antecedẽs hæc omiſſa è contrà venit; præter has Hipp. & Gal. conſenſu, multitudo, & plenitudo quoad vaſa plethora, & plethos ſuccorum omnium equaliter auctio, vel etiã ſanguinis ſolius, ſtatim miſſionem eius indicat, vel prout immediata febris cauſa, vel antecedens exiſtat, verùm intus etiam plenitudo, & multitu-
Quotuplex plenitudo. do iam dicta quoad vires, & ratione facultatis, & potentiæ dum coaceruatus ſuccus aliquis ſuper abundat, vt pituita, bilis, melancolia, ſerum, flatus, & tunc plenitudo, & multitudo flatuoſa, aut biloſa, pituitoſa, ſeroſa, melancolica, & cachochimia appellatur, hæc facile ad putredinem, & corruptelam tranſit, at non ita tranſpiratum inhibet, & refrigerationem caloris natiui (ſi-
Quæ plenitudo vtramq. purgationem, et ſectionem venæ indicet. cuti pletorica abundantia,) & hæc purgationem, & ſectionem venæ indicat, dum verò degrauans plenitudo ideſt quoad vires afficit, non ſemper ſanguinis molitur detractio, fieri enim poteſt, vt crudus ſuccus per corpus colligatur; ſed diligenter
Quæ purgationẽ tantum. aduertendum, quantum valeat robuſta virtus, & quantum humor ipſe refrigeſcat, & rebellet à ſanguine, quo in caſu loco ſectionis venæ potius frictio, mediocriter calefactio, inunctio, inciſio, abſterſio expedit. Id circo cunctis in febribus ne quid magis vrgens vetet, ſcilicet viriũ imbecillitas, vel maxima bilis cõpia vrgentiſsima, aut protinus crudi ſucci) conueniens eſt, ſanguinis miſſio. Inanitis nanquè vænis tranſpiratio, & ventila-

tio

tio facilitat, quæ, (teſte Gal.) calori humoris putreſcentis, atq; trãſpirabilium excrementorũ congenitis motibus ſatisfaciunt: quibus ſi humor priuatur, facilius putreſcit; venæ autem ſectio his ſuccurrit: Quarè cum in omni febre putrida hæc inueniantur, iure meritò Gal. in omnibus ſaluberrimum eſſe ſanguinem mittere ſtatuit: aperientia enim, laxantia, attenuantia humores ad cutim, non abſolutè iuuant: ſectio venæ tandem præter vtilitates allatas etiam fluxus humorum coercet, calorem quieſcentem ventilat, aereaq; calida præter naturam retenta educit; etenim ſanguine detracto ſaltẽ in oībus ſemper fouente putredine capaciora, & liberiora vaſa fiunt, vt motus ingenitos ſecurius, & facilius exerceant, immò conſulit, ſi neq; obſtructio, neq, putredo, ſed ſola ſuccorũ redũdãtia ſubeſſet, protinus fore à miſſione sãguinis incohandũ: deindè vt humor vitioſus tranſpiret, maiori auxilio eſt opus, ideſt ſectione venæ, quin etiam fumoſa, fuliginoſaq; excremẽta, quæ trãſpirant, ſuccis ipſis imminutis, pauciora reſtabunt; Quò igitur, & his iter liberum, & ijſq; foras admouentur, attractio tuta ſit, vtiliſſimum corpus inaniſſe: indè quoq; minor febrilis calor reddetur, ſicut foras trãſpirare; ſi exiguæ obſtructiones ſint, queat. Nõ igitur differendum ſanguinem ità laborantium mittere ad virtutis, atq; obſtructionis portionẽ, vbi verò modicè euacuaueris, aut nutrimentum, aut pharmacum detergens exhibebis.

Cur in omni feb. putrida ſit mittẽdus ſanguis, & quod ſit indicãs in omni putrida feb. & ſemper.

8. *Meth.* 4.

11. *Meth.* 14.

De recto vſu ſectionis Venæ in malignis febribus. CAP. IV.

VERVM in his affectibus remedium cum virtutis cuſtodia pugnat, & incerta eſt ſuccurendi ratio in repugnantijs: oportet, quod vitioſum eſt, euacuare, & paulatim inuicẽ quod ſalubre eſt, pro eo reponere, vocant Medici hãc vitioſi ſucci curationẽ, Epicraſim. Auẽzoar ẽt in his febribus venam ſecat, & Stephanus Athenienſis ait (oportet, aut in his venã ſecãdo, perſpirationẽ moliri, vt ex hac putredinis malignitas ceſſet) ex his verbis tãtũ abeſt, vt prohibeat venæ ſectionẽ, vt hæc potius malignitatem arceat. Detrahere verò ſanguinem ſemel, bis, ter, vel ſæpius in his febribus licet, præſertim ſi vires ad ſummũ infirmẽtur, indicante præſente, nam quoties reiteratur, ſemper ſecundo, & tertio ſanguis corruptior, nigrior, & malignior cernitur, quàm primò, vltimiorẽ, & intimiorem natura expellẽte, ſi adhuc magis dilabantur; protinus abſtinẽdũ, ſicuti alijs in febribus; quãdo indicans viget, at indicatio virium, earumq; magnitudo modicẽ repugnat, atq; permittit, ſaltem partita doſi id agẽdũ; etiam Auic. ait

9. *Meth.* 10. 13.
L. 3. *trat.* 2. *c. de Epidemia.*

In p. ad Glauc. *l.* 153.

P. 4. *trat.* 2. *c.* 3.

conſilium meum in phlebotomia, eſt, vt dimittatur quantum „ poſſibile eſt, ſi aũt nequit, tũc multitudo numeri, melius eſt multi- „ tudine quãtitatis; oportet igitur, vt nõ ſanguis multus ſubitò eua- „ cuetur, qm̃ multũ de eo inanitur, cuius non eſt neceſſaria euacua- „ tio; quod cõſiliũ in oĩbus putridis traditur, quãtò magis in mali- „ gnis perpẽdẽdũ, in alijs verò periculũ nõ imminet, aut nõ ità ma- „

L. 7. c. 7. gnũ. Eadẽ ſuadit Oribaſius: dũ verò maxima copia ſanguinis ex- „ tat, & largæ ruptiones, & ſpõtinæ vtiles fuerũt, larga tñ ſanguinis miſſio ante non eſt fienda, niſi malleolorum ſcarificatione, veluti

Concil. Oribaſio contingit; hinc grauiſſimi Medici varia ſentientes, conciliantur; ſanè diuerſa ratione, & reſpectu, nam qui febres illegit-

Quando parcè, & quando largè ſanguis mittendus. timé, vel legitimè malignas peticulares, epidemicas, aut vernaculas, ſporidicas, aut benignas, & ſalubres tractarunt, vrgente indicante, & preſertim abundantia, ac viribus permittentibus præſentibus, & futuris, optimè venam inter initia parcè, aut iteratè ſecant; qui benignas copioſius, & vnica etiam uice, qui verò potius ad particularem Vrbis, & ægrotantium conſtitutionem, naturã,

Quando vtendũ cucurbitulis. & conſuetudinem inſpexerunt, vt infra dicendum erit de Bello néſibus meis, rectè cucurbitulas inter initia laudarũt; quapropter Gal. teſtimonio totum corpus euacuamus, etiam cum mediocritatem ſuccorum cõtinet: ſi morbi magnitudo id ſuadeat, ſi quidem dolor, & membri inflammati calor, etiam ſi purum ab excremẽtis totũ corpus exiſtat, fluxionis cauſæ fiunt, tunc tamẽ parcius vacuare expedit, idq; habita ætatis natura, anni temporis, re-

3. Meth. gionis, & deniq; conſuetudinis ipſius ægrotantium ratione.

Quando agendũ Celſ. l. 2. c. 10. Eo quidẽ tẽpore peragenda eſt, quãdo malignus affectus, & vrgens ſũmo cũ periculo à ſanguine inſtet, & tardare malum; malignitas. n. maior, abſtructio, putredo, viriũq; lapſus adoritur; numero dierũ ſpreto, ſed ſcopis indicãtibus, & perſuadẽtibus attẽditur, dieiq; ac noctis ſpatio minoris afflictionis, declinationis febris, & exacerbationis cõſulitur: quòd ſi vehemens febris vrget; in ipſo impetu ſãguinẽ mittere, hominẽ iugulare eſt: expectãda igitur remiſſio ſola, nec nõ vẽtre excremẽtis, & ſuperfluitatibus libe-

An prius vena ſecanda vel lenienda aluus. Quæſitum. 7. Meth. 12. 8. de comp. med. loc. Vrgens præſens indicat quando agendum. ro, arte, vel nr̃a. An verò prius vena tudẽda, vel aluus lenienda, aut medicãdũ ſit: Gal. & Hipp. auctoritates docẽt, in quibus normam eligẽdi oppottunũ tẽpus adminiſtrationis materiæ inſtituere; cũ plura eodẽ tẽpore indicẽt, & vrgeat. Quod primũ locũ tẽporis indicat, erit primũ maioris periculi auctor, diſcriminiſq; & vrgẽtiæ; horũ verò cauſa magnitudo vrgẽs genita eſt, vel pp læſæ actionis pſtãtiã, aut ex ꝓpria affect⁹ eſſẽtia, aut facultate, q̃ læſũ corp⁹ gubernat; ſanè quidẽ magnitudine vrgẽte ſãguinis prout læditactiones

cordis

cordis, & propria eſſentia, & malignis diſpoſitionibus cæteris dignitate præſtant primo mittendus: ſi humores alij his vrgentibus magnitudinibus, vt in turgentia, & motu eorum, vigeant, primo medicamentum purgans exhibendum: de excrementis in primis ductibus educendis parum intereſt, cum ſemper occaſionem arripere euacuandi, aut primo, aut illico poſt ſectam venam deceat; Dum veratro Hipp. vtitur, incipit tamen ab inciſione venæ, quia vehemens, & potens medicamentum valde calefacit, digerit, diffundit, atq; humores exagitat: iure primo venam tundit, vt copia ſanguinis minuta, corpus refrigeretur, & viæ faciliores, & patentiores ſint, naturæ, cum verò alio medicamento mitiori fruitur, & æque polleant indicantia, aut vehementius indicans purgationem, exorditur à purgante: eadem Aetius comprobat: hoc pacto Auic. Hipp. Gal. inter ſe de his diſſentientes conueniunt, tutius poſſimus 2. & 3. diem expectare, minus vtile poſt diem quartum, cum iam ſpatio ipſo materia, & exauſta ſit, & corpus corrumpit, vt detractio imbecillum id facere poſſit; nō poſſit aūt integrū; quā uis nō numero dierū, ſed viribus, & indicanti attendendum; preſertim in his, quæ ſtatim habitura ſunt, die vndecimo, vel quartodecimo, quo celeriores, & acutiores, eo celerius, & citius adminiſtranda prꝭſidia, occaſio preceps eſt, ex 4. acutorum ad 4. 6. 7. & 8. prorogare, vt quorundam ſententia eſt, à Gal. & Hipp. dogmate penitus alienum eſſe videtur. Nam in his preſertim febribus ſanguis malignè putreſcens, aut lædens in magnis, & altis tubis, non in ſuperficie, ſicuti 4. de tuenda ſemper deterior fit, & grauiora ſymptomata viſceribus, & cordi impartit: deinde ſanguis coctione, & preparatione non eget, dum ſecta vena allicitur, quemadmodum cæteri humores. Auctoritates verò quarto auctorum, neq; Hip. ſunt, neq; de ſectione venæ decernunt, ſed potius de electiuo purgante, & licet vrinæ aquoſæ, & tenues alliciant, dumodo adſit indicans, numerum igitur dierum præcauere non decet, ſed an indicans vrgeat.

L.5.c.95.

Celſ.l.2.c.10.

4. Acut.

Reſponſa.

In ſuffocatis viribus ſæpe macularum frequens reiteratio, & efflorеſcentia ſymptomatica apparet, non in die critica, & ægri tollerantia, tunc nihil à Medico moliendum videtur, niſi imminutæ agentem eam adiuuare: ſi perfecté, ſi nere, eam optimū negocium explere, nam aliquando grauata, & copia preſſa depellere nequit: tunc porrò minimè paueant Medici, ne intrò regurgitent, atq; vires cadant. ſed vena inciſa parce, & cautè vt

Quid agendum periculis apparentibus.

minorem copiam reddamus naturamq; ſubleuemus, & perſpiratus venis donemus, vt mihi omnium minimò contingit in 8. 9. & 10. die ęgrotantem, qui papulis abundabat, angore, irrequieta, anſietate, dolore cordis frequenti anhelitu torquebatur, ſecta vena incolumen redijſſe, & maiorem expulſioné papularum emergiſſe, atq; leuiora ſymptomata: nam inter initia cuiuſdam Medici timore ob virium iacturam tantummodo cucurbitulæ fuere appoſitæ; hoc ét idé quam plurimis alijs euenit, parcè tamen, vt cauſa tantum antecedens papularum, non autem proxima, & immediata adimatur, intuſq; retrahatur, motuſq; naturæ impediatur. Adeſt etiam aliquando aliud magis vrgens, quàm papularum ex pulſio, videlicet hepatica, vel vterina, vel frenetica inflammatio; quæ quidem tunc ſectionem venæ poſtulant, at ſtatim in principio crudo morbo: enimuerò ſi criticæ florerent extra, ſi admodum maligne cauendum; præſentes enim vires, & magis futuræ non præſiſtent, verùm in papulis benignis, atq; malignis principio apparentibus, cũ virium robore reſpectiuè, & maxima copia ſanguinis detrahere ſecta vena poſſumus: Medici accuraté aduertant, nam hic error mortis eſt auctor, & ſæpe iugulatos egrotantes papulis refertos vidi, & etiam abſq; papulis, ſed maligna putredine detentos, quibus initio vena inciditur, & ſaluatos tantum, qui vel robore viriũ, vel excretionæ naturæ adiuti fuere, cocto morbo, & ſarcina depoſita; Venetijs vbi plurimi ægri malignis papulis, vagãtur, & maligna febre ſæpe interiere medicorum inſcitia, & Aetius conſulit, puſtulas vibices refferentes curari: venæ apertione in principio, ſi nihil impedierit; reuerſæ enim intra corpus periculum afferre ſolent, ſi non per vomitus, aut per aluum acrimonia ſecedat: quapropter etiam aluus per ptyſſinæ ſuccum, oleumq; camomellinum moliatur, detineant autem veſperi infuſum per totam noctem, preterea quis Gal. auctoritatem obiciet? dum vis calidi ſanguinis congeſta in corporis mole eſt, venæ autem ſectio ſuccos è vaſis emittit, vtiles eſſe, poſt priorem demictionem tantis per intermittere, dum aliquid eorum humorum remigret ad venas: quod tum, quoniam committendum non eſt, vt in his maneat, vt poté ex dimidio corruptum, ſed potius plurimum expellatur. Id circo detractionem ſanguinis ſecundo die iteramus, aliquando etiam in tertio, vbi reuellere, & ex alijs in alia transferre viſum eſt conducere(primo cur Gal. non vtitur cucurbitulis, dum ſanguinis vitium in vitanea mole conſiſtit?

Quando non eſt ſecauda vena. Not.

Nota dè ſecanda vena.

Venetiis papularum febris maligna.

Tetrabil. 11. ſer. p. c. 129.

4. De tuenda. Ob.

Cur Gal. non vtitur cucurbitulis.

cur

cur ſecundo ad intro reuocat? ad primum, quia nō aderat malignitas, ſummaq; copia in toto ſanguinis vrgebat, iecoriſq; calor, & ſanguis: his etiam de cauſis reterat, & ſanguinis euacuandum introducit, qui in venulis cutaneis inflammatus commodè per iteratam euacuationem per venam ſectam adducitur: In maculis verò, tum extra venam adeſt humor, tum malignè putreſcit, & totam internam maſſam intus retractus coinquinaret, tum vires tam copioſam, & iteratam detractionem minimè aſſentirentur, vſquèquo ſanguis infectus cutaneus inaniatur: ſuadent alia exempla Gal. qui in eryſipilate, & inflãmatione oculorum, & faucium atq; inſimone puſtulis, & vlcuſculis correpto, & in cutaneis affectibus varioliſq; in Antrace, & bubone ſanguinem mittere non reformidat, & ſuccos per aluum educere, atq; reuellere non pauet, cum in toto abundent, quarè tutò aliquando vena tunditur, tantumq; abeſt, vt naturæ motum præpediet, vt immò magnopere ſubleuata natura foras copioſius per vterum, aluum, hemorroidas, atq; cutim detrudat: deinde ſciendum, tunc ſanguinem excellenter in magnis venis, & non in ſuperficie putreſcere; in qua tenuior quædã pars, & ſubtilior ebulliens ſolum ſpargitur; quarè altior, & verè putreſcens malignè grauans, & cor fatigans, at non ſuperficiarius demitur; teſtatur etiam Auicenna c. de variolis, & in maxima peſtilentia, & abundantia ſanguinis parcé venam tundendam; variolis etiam apparentibus, ſed ſumma meditatione, & artificioſa coniectura ſpectandum, an maxima copia ſanguinis, an modica, vel minima, an potius corruptela aliorum ſuccorum luſcuriet, an imbecilles vires, & magis adhuc futuræ ſint; ſed potiſſimũ an excellens putredo nec ne ferueat. Variolæ ſæpe malignam putredinem annexam, & papulæ etiam non habẽt; ideo in his tutius vena aperitur, preterea ſi eger maligna febre, & maxima ſanguinis plenitudine correptus, die 4. mane occurreret, aut 7. decretorio Hipp. & Gal. & Auicenne iuſſu, non motu naturæ moueas eadem die, attamen alia ratio eſt medicamenti purgantis exhibendi, alia venam ſecandi, quapropter ſi nota criſis ſanguinis profluuium non pronunciet, & maximum periculum, & grauius impendeat, atq; ferè venenati abundantia, ne vas eroſione, aut diſtenſione deuaſtetur, aut princeps ſubito opprimat, aperienda uena, eoq; magis ſi non fore eodem tempore integrè iudicandum ſuſpicaretur, niſi ſubleuetur natura. Demum ſi quis, uel propter ætaté, uel timiditatem permittere

Sol.

Sol.

Cur in malignis papulis vena nõ ſecunda aliquando, & aliquando ita.

2. Aphor. 15. 6. Ep. 2. 37. 29. 4. de tuenda 10 2. ad Glau. 2. Auic. c. de variolis & c. de ſect. venæ.

Auic. de variolis.

Not.

4. de tuenda 4. tere ſe medico ad ſanguinem vllo modo detrahendum nolit, huic aluus largius deicienda, aut ſi id quoquè ſuſpectum habeat alia ratione ducendum, ſuperuacuum eſt.

De quantitate. Quantitas licet ingens, multaq; magnitudo, atq; inutilitas ſanguinis truculenter læderet, & à naturali ſuo habitu recederet, parcè, aut mediocriter non maximè, aut ad animi deliquiũ ſanguinis mittetur, ſicuti in ſynochis, in quibus etiam Auerrois
3. collig. c. 16. tutiorem ſententiam, quam Gal. imitari conabimur. namq; ad id facit naturæ imitatio à Medico ſemper vſurpanda, quæ prudens nuſquam profluuio ſanguinis ad animi deffectum morbos probè iudicauit, quin potius ſi ita contigerit, mali, atq; exitialis iudicij nota eſt, facultate licet propulſoria immodicè valida, & quod bonum quoq; erat vacuante preter conuenientem menſuram ſanguinis, & ſpiritus vitalis, ac innati caloris refrigerio; in ardentibus etiam benignis, acutiſſimis, & huiuſcemodi doloribus, & maximis inflammationibus vſq; ad animi defectum ſanguis detrahi ſolet, ſed in malignis affectibus vires non ſolum præſentes, ſed futuræ plurimum paſſibiles à maligna pu-
Paul. l. 6. c. 90. tredine præmuntur: Idcirco cautè, & parcè ſanguis mittendus eſt, at ſi ob maximam abundantiam, & virium robur vberius fore educendum potius uideretur, uirium, non reuulſionis me-
4. De tuenda. ritò, bis eadem die, & eadem uena partitio, & reiteratio eligitur, tum deinde quia corruptior, & nigrior 2. & 3. uice elicitur, quã prius natura iam inſurgente ad partem aſſuetam magis nocuũ perpellere, eoq; magis adhoc imitamur, cum etiam in putridis
9. Meth. 10. & 13. benignis reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debeat, quo minus intempeſtiuè nutrire, neceſſitate ulla cogamur, & nè (Auerrois ſententia) maior putredo à uiribus imbecillioribus redditis, calore interno ſcilicet imminuto ob ſanguinis im-
3. Colliget. c. 16. modicam euacuationem atq; impotente reſarcire, quod acciderit, & concoquere, & uincere rebelles ſuccos euadat: Interdum ſanguis primo, 2. & 3. vaſe vitreo excipiatur, ut eius color, ſubſtantia, & qualitas calida acris, & mordax facilius innoteſcat,
De modo. & Medicis documentum præbeat. Foramen parum licet, niſi craſſus ſanguis augumentetur, ne ſpiritus diſſipentur, multiplicesq; reſerentur uenæ, quoniam euacuationes ab vniuerſo ani-
Celſ. c. 2. l. 10. malium, non tamen vndequaq; ita celeriter, neq; ita ſimiliter ex omni uena fiunt, determinata reſpondeat, & communicans
3. acutorum 10. eligatur, atq; locus euacuationis acliuis. Verùm ſæpiſſimè ie-
De loco. coraria in toto abundantiam, & locum inter inguina, & alas releuat,

leuat, deindè magis particulares, quippè bracchij internalien intuetur, in malencholicis his febribus, bilis atræ ſanguinis copia, aut ſplenis inflammatione, atq; tumore magis particulariter aperitur, quemadmodum cefalica cathyxin, ad tumores etiã poſt aures, capitis affectus, atq; imminutam narium fluxionem curandam, ſaphena ad infirmas vires, ad menſes diminutos aliquando ad bubonem, infernos abſceſſus dolores, & infra iecur inflammationes, & poſtremò ad antraces laudatur, ni ſumma in toto plenitudo inſultet, quæ prius à iecoraria flagitat, ſed in bubone, & antrace maligno, omiſſa ſuperiori vena, tutius erit oppoſitam tundere: nam primò, & quandam reuulſionẽ in aduerſum, & euacuationem particularem diuerſionem, & deriuationem molimur, cũ ferè ſemper bubonem iã factum, antracem, abſceſſus, & inflammationes curamus, non autem imminentes, & in fieri reuulſionem ad ſupra hortantes præcauemus; ſed in maligno adhuc dubitatur, an in futuro, & imminenti, atq; in fieri à ſuperiori vena, ſanguinem reuellendo mittere commodet, licet non omninò criticus motus, & omninò vndiq; vtilis ſit: materia maligna à locis loginquis euacuatur, atq; per locum conferrentem truditur, aliter de benignis abſceſſibus, bubonibus, & ſuccis ſentiendum, & auctoritatibus Hipp. Gal. & Auic. In ſimone verò ſucci ad cutim vergentes, per eam euacuandi fuere, nõ autem impediendi. At quis dicet, non arcentur, cum totum euacuari poſſit, at non debet reuelli materia ad cutim procliuis, licet ſymptomatica fluat; ſed de his motibus longior ſermo ſupra habitus fuit: quæſo ſucci maligni, qui partibus inferioribus commorantur, ſupra reuulſi, nonnè, & per iecur ipſum, & tandẽ propè cor permanebũt? nõ nè inquinabunt, & totam ſanguinis ſupernam molem contangent? non nè igitur educitur proximus in vena, & deindè ſenſim ex altioribus emittitur: vbi is ſuppræſſus eſt, quia nõ trahitur, ſed venit quidem, quamuis natura noxium primò expellere tentet, bonum verò auarè complectit, tandem Auic. quid reſpondendum? docenti, phletotomiam venarum pedis magis virtutem conuellere, quàm manus? è contrà Gal. eam extollente viribus inualidis? procul dubio paritate animaduerſa, copia ſanguinis, maiori abundantia, breuiori, & citiori, & temporis ſpatio ob propinquitatem cordis plures inaniuntur ſpiritus à vena manus, ideſt brachij, quã pedis: attamen quia hi non longè ab arce euelluntur, neq; procul à corde diſtant; tutius, citius, vicinitate, & præſentia opem cordi preſtant, at à vena pedis, cum tardius, ſegniuſq; educatur ſanguis,

14. Meth.

Saphor. 60.
14. Meth.
2. ad Glauc.

De reuulſione.

Dub.

Not.

Celſ. l. 2. c. 10.
4. p. c. 20. v. finem inſtantia.

Sol.
Cur vena pedis magis imbecillitet, quã manus.

& in

& in remotiſſimam partem ob tarditatem, longiſſimumq; tempus, & interuallum plures ſpiritus, nimiſq; procul à corde tracti illud deſerere cogantur, atq; ei ægré auxilium ſuppeditent; virtus magis languet, attamen non in tanta copia ſpiritus diſſoluuntur, immò ad cor remeant, licet tardius, vt tutius ſit, imbecillitate vrte ſaphenam tundere, quàm bracchij.

De ſectione Venæ ſaluatellæ in febribus impropriè malignis eius indicante, & recto vſu. CAP. V.

Albuc. par. 2. Chirurg. c. de vtilitate phlebotomicæ Gal. l. de ſect. venæ c. 16. l. de humoribus con. l. 2. 3. de aut. den. 16. l. de anati adm. c. 5. Aet. lib. 8. c. 62.

POSTREMO etiam poſt totius euacuationem, & ante etiam, Saluatella obuiam venit aliquando reſeranda, præſertim liene laborante ſanguine melancholico, & debili virtute, vel dextra, hepate affecto, (licet Syluaticus eam improbet) nam Albucaſis, & Gal. teſtantur, nimirùm, & ſplene patiente cõferre venam, quæ iuxta annullaré digitum ſita eſt, & ſecari ex ſiniſtra manu, veluti, & ſi internam in cubito venam aperies: magnificè enim ſpleni malè affecto ſanguinis ex ſiniſtra manu euacuatio opitulatur, præſtat autem non ſemel tantúm, ſed bis detrahere, & quantitatem, quam euacuari par eſt, in duos dies diſtribuere; nec video, cur deſcitum ſit, lienoſis venam ſecare. *Nos.* Ego enim magnam vtilitatem ſemper indè peruenire obſeruaui, & ſi quis ſanguinis libram detraxit; ſed quantum detrahendus ſit, ex ſuperioribus videndum; *In nonnullos.* verùm quidam aſſerunt, aliquos textus dicere, ſic affecto liene, haud æquè adiuuari; ſed malè conſulunt, ſibi quidem ipſimet repugnant, cum dicat Gal. conſpexiſſe ingentem perpetuò vtilitatem, *Dilucidatio textus Gal. de ſaluatella.* malè etiam aliqui per manus ſemper interpræta ntur, brachium, liquido enim Gal. exprеſſit venam inter digitum annullarem, (non negandum, manum accepi non nunquam pro brachio) malè etiam alij ſtatuunt, paucam quantitatem ſanguinis ab ipſa vena emitti, cum ipſe Gal. ſanguinis libram detraxerit; capite etiam vltimo, *C. vlt.* Gal. ait, acceſſi admonitus per quædam inſomnia ad dexteræ manus, arteriamq; inter indicem, & policem ſitam, fluereq; ſini, donec ſanguis reſiſteret, efluxit autem non tota libra; Auicennas ſaluatellam baſilicæ præpoſuit. Raſis etiam, Aliabas, Serapio, Aetius conſulunt, ſi ſplen patiatur, venam inter annullaré, & paruum digitum manus fore ſecandam; Aretæus etiam ſaluatellę incidionem ſummoperè laudat. Quid igitur? licet hinc indè validæ ſint rationes, & quæ textum Galeni deprauatum affirmant, & quæ eam approbant, tanquam

3. fem. 22. t. 2. c. 25. l. p. f. 4. diſ. 5. c. 20. 3. ad almanſorem c. 70. 7. princ. c. 20. br. trac. 6. c. in l. 3. c. 12. l. 2. acut. c. 2.

quàm à loco longinquo,& parcé ſpiritus afferentem,ſummáq; cõmunicantiã cordi,& hepati adminiſtrantẽ: vti cõſtat ex eorũ affectibus,per manus ſignificatis,& aliæ, quæ eã paruipendẽtes, cũ lien nõ ſit affectus, mediã cubiti præferrent, citius, tutius, à corde,iecore,& à putredinis foco allicientẽ, magis refrigerãtẽ, & nocuũ ſanguinẽ cõtinẽtẽ,ſiuè principaliter minuẽtẽ. Saluatella ità procul recedit,vt ſolũ is ſanguis occurrat,qui in venis brachij,& manus habitat,minimè verò altior,& intimior malignè putreſcens; vndé iuuamen, aut nullũ, aut tardũ ab ea depræhẽditur.

Cur aliquando ommittenda ſaluatellæ inciſio.

Preterea ſi ſpirituũ reſolutio à venę cubiti ĩciſione timet, ſãguis in minori copia à brachio detrahi põt, præſertim ſi regio & conſtitutio aeris ambiẽtis exequiſité calida, & ſicca, vt docet Gal. vel ortus canis rarefaciet, aut ſymptomata vires diſſoluãt, q̃ quidẽ ſi admodũ exquiſita ſint, ẽt ex toto ſãguinis euacuationẽ inhibent, neq; pertimeſcendum ex Arabũ, & Celſi ſchola: at ex Gręca pariter ſentiẽdũ, & fortaſsè tutius in pueris optimi tẽperamẽti, habitus, & ſpiſſi aere tẽperato (Vere, nõ æſtiuo calore, aut frigidiſſimo ambiente) atq; ſanguine refertis, nec etiam in grauidis ſeptimo menſe his conditionibus donatis, venam ſecare, licet Hipp. & Gal. euitent,

An grauidis mulieribus, pueris & ſenibus ſit ſanguis mittendus, & quando?

9. Meth. 70. l. de ſang. miſſ. c. 13. de ratione vict. 2. 11. Meth. 14.

nam primo etiam prohibuere ſectionem, quæ nota digna ſit, atq; ſe libræ pondus hauriet, nõ autem ea, quæ noſtris temporibus ad on 3. & octo, vt plurimũ exiguam, & parcam detractionem moliatur, ait Celſus, in pueris verò idem experiri, & in ſenioribus, & in grauidis quoq; mulieribus: ſi quidem antiqui, primam, vltimamq; ætatem ſuſtinere non poſſe, hoc auxilij genus iudicabant: perſuaſerantq; ſibi, mulierem grauidam, quæ ità curata eſſet, abortum facturam, poſtea verò ratio oſtendit, nihil ex ijs eſſe perpetuũ, aliaſq; potiores obſeruationes adhibendas, ad quas dirigi curãtis cõſiliũ debeat; intereſt .n. nõ quæ ætas ſit, neq; quid in corp⁹ intus geratur, ſed quæ vires ſint.

Triplex ſectio venæ maxima, mediocris, & minima.

L. 2. c. 10.

Auerroes 3. col. 1. 4. 6. coliget. c. 4.

11. Meth. 14.

Not.

Igitur ſi iuuenis imbecillis eſt, aut ſi mulier, quæ grauida nõ eſt, parũ valet, malé ſanguis emanat: emoritur .n. vis, & quæ ſuperat, hoc modo erepta eſt, at firmus puer, robuſtus ſenex, & grauida mulier valens tuto curãtur, vt ille nõ molli, ſed firmo habitu, & copia ſãguinis nutritioni, augumẽto, detractioni ſatisfaciet, & ſpõtè profluuia ſanguinis à naribus, ab hemorroydibus, ab vtero, à vulnere larga pueris, & mulieribus grauidis, non ſolùm noxam, ſed plurimùm commodum ſuperuenire: ſæpe ſæpius hæc conſpiciuntur.

Conc.

Sanguis igitur tutò aliquando arte etiam his euacuari poteſt, & Hipp.

 Gal.

Galenus,& alij vt plurimùm tutiori modo, non autem ſemper ſententiam pronunciarunt. Raſis pueri inquit; & firmi minuendi non ſunt, niſi maxima incumbente neceſſitate. In India Orientali Goæ,& Ormoſij (quod à Venetis mercatoribus, & alijs fide dignis mihi relatum) ſeptuagenarijs,& puellis propè natis ſanguinem à brachio detrahunt, ſepties,& decies, atquè pluries ad on. 6. ſingula vice, biſq; in die, & hoc remedio ſingulari ſanantur, hoc prætermiſſo, intereunt: calidiſſima tamen regio, habituſq; corporum gracilis, & ſiccus vigent. Quid tamen auctoritatibus Hipp. & Gal. atq; Auicennę de colericho-rum ebullitione dicendum? niſi Indos, & Hyſpanos parùm eſt ſæpé ſanguinem euacuare, nè fiat ebullitio, nè fiat maior reſolutio ſpirituum; at maior euentatio excitetur, ſicuti è dolio, ſi vinum ſæpè detrahatur, ſed ipſummet Hipp. & Gal. de prægnantibus rectam methodum recenſentes audiamus: ptimis menſibus tutius, alteris etiam acuto morbo ſoleccitáte, vel magno ſanguineo vitio indicáte, viribuſq; validis, nō larga ſáguinis miſſio fit (vt Antiqui obſeruarũt) & præſertim Hip. ſeculo, & Gal. curationis,& præſeruationis gratia; nam ſi media ſolùm ex Gal. adminiſtranda in morbis acutis ſat eſt, ad abortum, eò magis larga ſanguinis effuſio, quæ ad cotylas 7. acceſſit, euentatiua, aut reuulſiua ad on. 2. vel 3. iterata ſemper tuta erit, vt quod remanet ſanguinis, ad alendum fætum ſufficiat, ad inediamq; exhibendum in febribus, ad diſſipationem virium, & ad ſubſtantiam mollem, & facilè diſſipabilem puerorum. His accuratè expenſis, non inutilis, non inconueniens eſt præſentibus indicantibus,& ſuadentibus viribus, modò ſaluatellæ venæ ſectio,& ſanguinis in pueris, vel grauidis detractio parca.

Hipp. & Gal. cõſilium de ſecanda vena in pueris, grauidis, & ſenibus, & de quantitate.

Conciliatio de euentatiua, & reuulſiua ſect. venæ.

De Maleolorum ſcarificatione malignis in febribus adminiſtrandis.
CAP. VI.

2. Aphor. 17. 4. de tuenda 4. & 10. 5. de tuenda vlt.

MALEOLORVM ſcarificatio auxiliatur, quoniam euacuatio omnium humorum æqualiter prouenit: exquiſitiſsima eſt per venæ ſectionem, proxima huic maleolorũ ſcarificatio; ſi ſáguinis copia abundet,& grauet, ,,
aut vena incidẽda, aut aliquid, ꝙ tãtundẽ valeat, agẽdũ, ſanè tãtũdẽ poſſunt hæc, quibus hæmorroydes sũt retẽtæ, ſi has aperu- ,,
eris, ſi mulieri menſtrua conſuetudo ceſſauerit, hãc ſi ꝓuoces, ſi quidẽ horũ nihil eſt, ſi maleolos ſcalpello incidas: crura ipſa lota qui-

quidem prius, vel ſpongia calido fomento adhibito ſcarificantur; eodem namq; anno venam frequenter incidere, minimè quidem rationi conſonum arbitramur; quandoquidem cum larga ſanguinis copia, vitalis quoq; ſpiritus emittitur, quò ſanè abſumpto, crebrius quidem molas vniuerſa frigeſcit, tùm animales functiones omnes deteriores redduntur. Ab ignobilioribus membris, vt puta cruribus ſanguis educendus ſcarificatione ab infernis partibus exorſa tractu, non autem percuſſione; his de cauſis ea, tùm pro euacuatione totius, & partis, tùm reuulſione, deriuatione, ac refrigerio, & locorum affectorum gratia ſeligitur; eò magis his febribus malignis commendatur, & ad priſtinam gloriam hac tempeſtate reuocanda. Dum ſæpe ſæpius medicinę proceres ſummo egrotantium, & puerorum emolumento adminiſtrarunt, & præcipué inter initia peſtilentialiũ, & malignarum febrium, viribus non tàm validis, atq; conſtantibus, vt incidendam venam cubiti admittant. Veſicæ, vtero coxendicij, & renibus obſeſſis abundantia, inflammatione, nec non imminutis purgationibus opitulatur, deriuans, & reuellens particulariter: ſupernis verò partibus, capiti, anginæ, oculorum fluxionibus, & cordi reuellens vtiliter, & totum euacuans iuuat. Si igitur apprimè ingens magnitudo, & ſanguinis exceſſus, viribus imbecillis occurrat; aut modicé ingens cum viribus magis firmis tuto ad crura ſcarificanda confugiam; totius euacuationis meritò; & eò magis, ſi infernæ partes vexicarentur, aut fluxus ad ſuperna rueret, aut pluries ætas, anni tempus, virtutis præcipitis, lapſus ſuſpitio, & ſimilia vndequaq; iudulgerẽt: cum præſertim, ac non ità exquiſitiſſima euacuatio, ac venæ ſectio, ſed ſolùm proxima exiſtat.

Loc. cit. c. 20.

Deriuatio dupl. vna vniuerſalis, altera particularis.

Indicans inciſionem maleolorũ.

De Hyrudinibus malignis in febribus. CAP. VII.

SCARIFICATIONI hirudines hemorroydibus adijciendæ accedunt, & præſertim virtutis robore labeſcente, & non ità inſignibus vitijs affecta ſanguinea mole; nec non etiam infrà iecur in caua vena exiſtente, aut hemorroydibus ſuppræſſis, aut natura multum ſanguinem nigrum melancholicum accumulante; potius enim à corde, hepate, & nobilioribus, & ſuperioribus vaſis ad inferna, & vilia retrahuũt, totumq; æqualiter euacuant: quoniam non ſolùm melancholicum in venis ani, ſed in vniuerſo, & aliũ ẽt rubriorem educũt: præterea altiora regia nõ inquinant; vt inciſio brachij (preclarè

Indicans Hirudines.

4. De tuenda 4. & 10. 4. Aph. 25.

6. Epid 5. 25. 43 Aphor com. 26 Aphor. 21.

 anato-

De venis,& Arteriis hemorroydalibus. anatome exploratum facit) arteriæ, & venæ cauæ, & portę ramos intus ad anum pertingere, quos ſurculos, & à magna, & à ianitrice, & alteram à liene, qui meſaraicis inſeritur; manifeſtiſſimè Excellentiſſimus Aloyſius Tacinus annis elapſis publicam *Aloyſius Tacinus Venetiis.* anatomem Venetijs celebrans occulatè oſtendit, externos potius à caua, internos à porta, & à ramo lienis oriri, qui ſicuti hos ſurculos internos, & externos ani à diuerſis fontibus diuerſos ſcaturire, & verè: hinc varij colorem ſanguinem prodire explanauit, itàquòd plurima alia ab eo nunc primùm inuenta in lucẽ edidit, vt puta muſculos duos in oſſis, & Ilij cauitate ad vrinæ expulſionem, nouam, & admirabilem oculorum inciſionem, duo ad vterum ligamenta, duaſq; cauas vexiculas, arterijs, & venis refertas propé renes, quæ fortaſsé eam vtilitatem renibus, quã cordi aliæ auriculæ tribuunt: ommitto innumera alia ab eo reperta, quæ alias poſteritati noua commendabunt, ſicuti plura *Dioniſius Colle Bellonenſis.* à Dioniſio Colle antiquiſſimo, & celebri familiæ noſtræ Medico, & Anatomico. Quaré non mirum erit, tot grauiſſimos Viros de ſanguinis colore, & ramis hemorroydalibus variè ſentire, & indè fruſtatorios eſſe recurſus à liene, à magna vena ad hepar, ab hoc ad portam, & eius propagines ano circumuolutas, ſanguinemq; arterioſum, tùm craſſum, tùm ichoroſum, & modò nigrum melancholicis, & nefriticis, pulmonariæ, & laterali *6. Epid. 3.37.* morbo adiuuamen cõciliare: quomodo vitio renum laborantibus hemorroydes ſuperuenientes ſuccurerent, cum venæ renum à caua oriantur, ſi hi ſurculi caui non addeſſent? quomodo laterali morbo peripneumoniæ, & melancholicis? apertius docet Gal. inquiens, hemorroydas fieri impoſſibile abſquè hoc, quod propter multitudinem, & craſsitiem ſanguinis ora quarundam venarum aperiantur hepate ad ipſas feculentum ſanguinem reponente, & melancholicum per cauam potiſsimũ tranſmittitur, in quo excrementa eius craſſa, & tenuuia ſegre- *4. Aphor. com. 25. 6. Aph. 11. 12. 21.* gantur, & quoq; modo melancholia maximum eſſet remediũ ſanguinis ex ipſis venis profluuium. Demùm ſurculi tantum- *6. Epid. 3.37.* modo ſint venæ, portæ à lienica vena, qui ſanguinem melancholicum expurgent, non nè porta cum hepate, & caua coit? & vnionem facit? & communicantiam? vt hinc etiam hepar inaniri poſsit, ac vniuerſum? & licet ſanguini melancholico dicatæ hæ venæ, & melancholicis potiſsimùm affectibus cõ- *In Syluaticum.* ferant, ſponté, vel Medici auxilio reſeratæ (vt docet Syluaticus) tamen ipſe propter rationes allatas inficias ire non debet, alijs af-

fectibus ſuccurrere,& alijs ſuccis, & putredini,quæ infrà iecur, in veniſq; magnis exiſtit; neq; rationes Syluatici ijs aduerſantur; retrahunt enim ſanguinem, à quo vapores eleuantur, & præſertim melancholicum, craſſum, & ſubſiſtentẽ infrà iecur: humeralis autem vena à capite iàm fluxum deriuat,cæcæ,tumidæ,atq; etiam non cauſatæ queunt aperiri potentes, ac venæ ſectio,paritate animaduerſa totum euacuare,imminuere,reuulſu, atq; euacuatione curare; nam ſi immediatè ferè à maxima vena ſanguinem hauriunt,quid dubitandum phletoram etiam adimere? motum,& ingentem feruorem extinguere,euentare, atq; omnem ſanguinis magnitudinem compeſcere? eòq; magis cũ ſæpè,& arteriolæ perforentur, tumeſcentes etiam ſymptomaticæ, non modica ægri conſolatione recluduntur,& naturæ motus adiuuatur,quem ea etiam infirma exactè perficere nequiuit, vel vitio orificiorum venarum, vel craſſi, & viſcidi ſanguinis. Ideò ſi ad ignobilem locum, & conuenientem ſanguinem polutum natura deponit,cur non decet opitulari? præſertim cum id ſine virium noxa, humorum agitatione,& cum bonis miſcella fiat? fortaſsé non æquum videbitur ad affectam particulã toto phletorico attrahere? certé quidem, ſi nimia abundantia, ætas,anni tempus,& vires condonarent;prius à vena cubiti ſanguis eſt inaniendus: deindè verò ab ipſis; at ſi è contra anni, aeris regio, ætas, & virtus obſiſtant, & copia non ità excedens luxuriet, aut aliud vitium: exordiendum ab hemorroydum euacuatione eſt, enimuerò non ſe habet, tanquàm vexata ſedes, immò tanquàm conueniens regio, & vilis; per quam natura vtiliter ſe exonerare tentat: (quibus hemorroydes ſunt retentæ, has aperire conuenit) niſi velimus quendam Medicum imitari,qui ignarus vehementiæ, & naturæ indicantis, atq; indicati vænæ ſectionis, cucurbitularum,hyrudinum, & huiuſcemodi materierum,non aliud auctoritatibus,& rationibus reſpondet, niſi per decennium medicinam feciſſe, plurimùmq; lucrari. Manfredinus Ragozzi Nepos meus Medicus doctrina, & experientia non mediocri præditus, cum Feltriæ, & Bellonæ medicinam faceret publico ære,accutiſſimis argumentis huic ſciolo Medico reſponſa dedit: apparentibus verò maculis poſt initiũ, ſi aut ſanguis modò fuerit detractus, aut nimis parcé natura inanitus,vel arte, aut ſymptoma aliquod, frenitis vigilia,dolor capitis,& ſimilia corripiant, atq; vires imbecillæ ſint, & copia ſanguinis defficiat: his relictis, quoniam maculas à magnis va-

Inſt. reſponſ.

4. de tuend. 4. et 10. 6. Aphor. 11. Epid. 6.

Obiec. Quãdo prius vena ſũdẽda & hemorroydes, & è contra. Sol.

Indicans hemorroydum apertionem. Obiectio Sol.

4. de tuenda 4. & 10. & alibi loc. cit.

Manfredinus Ragozzi Medicus.

ſis

ſis exurgentibus retraherent, & deindè à capillaribus, & cutaneis, potius ad cucurbitulas eſt confugiendum, & in quadam vulgari conſtitutione maligna impropria prædictus Ragozzi, tanquàm vtiliſſima præſidia his conditionibus adminiſtrata obſeruauit, quæ ſtatim in libello manu ſcripto inueni reperta, & animaduerſa à Dioniſio Colle Medico inſigni; ſi demùm per eas copioſa inter initia euacuatio redundet, profectò nihil agẽdum, eò minus ſi in ſtatu criticè, & perfectè erumperet; nam quæ iudicantur, vel iudicata ſunt integrè, neq; mouere, ſiué medicamentis, ſiué aliter irritando, ſed ſinere oportet.

Dioniſius Colle Bellonenſis.

Locis.

Alijs etiam ſedibus in his febribus affiguntur, coxis quippè talis, brachijs, atq; prægnantibus ante quartum menſem, & poſt ſeptimum, & pueris etiam loco ſectionis venæ, & viribus inconſtantibus, adde lumbalibus venis propè renalem ſedem; etenim hæ ortum immediatè à magna dorſi vena ſortiuntur, vt ſæpé anotomica diſſectione prædictus Ragozzi Nepos, & ego oculis conſpeximus; in qua ſæpiſſimè malignè putreſcens humor, & obſtructiones commorantur: deindè etiam poſt totius euacuationem ſectam venam, vel primam hemorroydum apertionem, vel cucurbitularum appoſitionem naribus, poſt aures, fronti, varijſq; locis particularium affectuum meritò commendantur: ſi quis æger hemorroydales tubos negliget reſerare, hyrudinibus antiquorum vſu, ſcalpellò, pulueribus, ciclamine, felibus Tauri, Hyrci, Piſcium, Accipitris, Balneis, frictionibus mollibus, foliorum boraginis, bugloſsæ, & ficus poterit, & licet ficus folia, acutie, & acrimonia ſuſpecta videantur, non tamen aculei boraginis, & bugloſsæ manibus prius abſterſæ, vt quidam criminabatur: omnes enim Illuſtres Medici his vtuntur, & vſi fuere, qui etiam ſi in venis, & arterijs ani infixi frictione relinquantur, tantùm abeſt, vt detrimentum, & mortem afferant, vt potius irritando, aperiendo, emolumentum tribuant: recluduntur, nec non etiam ſaphenæ inciſione; ſed cum non ità certi, neq; veloces, atq; tuti ſint hi modi, præ ceteris hyrudines eligãtur, & præ ceteris ſæpè ſæpius hemorroydalis euacuatio pſtabit. Teſtatur .n. Gal. quibuſcũq; pro cõſuetudine ſuperflua per hemorroydes euacuantur, hos oẽs vitã morbis minimè ĩpeditã agere; eã lubẽtiſſimè igitur, & frequẽter Medici imitẽtur ſãguinis impuriorẽ molem educendo infrà à præcipuis viſceribus, & vires non diſſipando, reliqua circà rectam quantitatem, & modum adminiſtrationis iàm ex dictis elucent.

Not.

De vena dorſali, & loco malignæ putredinis.

Partibus.

De ſectione venæ.

De

De cucurbitulis ſcarificatis, & non ſcarificatis Malignis in febribus, & aliis malignis affectionibus. CAP. VIII.

CVM nullum dubium ſit, & in morbis ob humorum confluxum locis affectis,& ſedibus cucurbitulas ſcarificatas initio vſurpari non debere, & non niſi poſt vniuerſi euacuationem, maioriſq; vehementiæ ſanguinis remotionem magno auxilio inciſæ venæ cucurbitulas omnes minori vehementiæ congruentes affigi; nulliq; adhuc minus erit dubium, abſq; totius purgatione, non partibus ſuperiobus: prohibent enim cor,& ſpiritalia membra calida, atq; ingentior attractio feruentium humorum euadit, quàm intimorum ad extra: omnibus thoracis pleuræ, pulmonis inflammationi, totius ſubleuandi meritò adminiſtrantur; varijs in caſibus, & indicantibus vſurpantur,& ratione euacuationis ab alto,& diſſipationis flatus, vt in colicis, & retentionis ſanguinis fluentis, diuerſionis, deriuationis, & euacuationis determinati membri. De his quidem non ſciſcitatur; ſed tantummodo, an ante totius corporis euacuationem, tutò, citò,& cum iucunditate apponantur ſcarificatæ in putridis, & malignis affectibus, & febribus, prædicatum,& ſubiectum in hac propoſitione expendamus, & indicans, an reperiatur, & quod proprium; nam oĩa auxilia adminiſtranda ſunt vi agentium indicantium, & præſentium,& permittentium virium: non autem abſq; ratione indiſcriminatim; confirmat hæc Gal. inquiens, cucurbitula vtiliter perineumonicis, qui ſic laborant, ſi prius ſint euacuati, applicabitur, ſi verò abundantia ſuccorum, quam vocant phletoram, in his ſit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, quàm ex toto corpore attraheret in vtroqué; idem teſtatur Aetius, neq; in morborum principijs, neq; corporibus repletis vtimur; ſed cum euacuatum fuerit totum, neq; præcordijs intempeſtiuè affigantur; ſed coxis, & cruribus malignis in febribus eximio ægrorum fructu celebrantur, præſertim mulieribus retentis,& ĩminutis mẽſtruis, pueris mollis habitus, ſenibus, atq; infrà iecur plenitudine vergente mediocri, & viribus modicè validis permittentibus; mulieribus ẽt albis,& laxis, quoniam ſanguinem ſubtilẽ habẽt: præterea vtero gerentibus brachij affigendæ veniunt vteri ligamentis ad coxas, crura,& lumbos inhibentibus; non ſolùm enim ſecta vena

Indicans cucurbitulas.

11. Meth. 17.

Aetius l. 3. c. 2.

Indicans cucurb.

Auic. 4. p. doc. 5. c. 21. Gal. de ſang. miſs. c. 3. 4. Meth. 6. 13.

tollitur

Meth. 6 4. acutar. 19 de miſs. ang. 4. 5. et 10. Ariſt. 5 de gen. anim. 4.

Plenitudo triplex maxima, mediocris, & minima tria indicata paria indicat.

tollitur plenitudo,ſed balneis, cucurbitulis,inedia, exercitio, & & ſudoribus, ſi cucurbitulis vſus eſt,& de ſcarificatis,& in principio intelligit, cur hæc negligendæ? Animaduertit porrò plenitudinis remiſſionem, intenſionem, quantitatem, modum, qualitatem, nec non vrgentiam perpendit, quæ etiam in ſanitate tuenda, & recuperanda, ob acutum morbum præſentem, & imminentem à Galeno conſiderata, modò auxilium leue ſibi æquale per exercitia, ſudores, inediam minuens, modò medioere per cucurbitulas,& balneum, modò maius per ſectionem venæ flagitat: conſulit Gal. ſi plurima ſuccorum abundantia ſit, nec exercitatione, nec balneo ſine periculo vti (ſin exigua ſit, licet vt eam per hæc euacues) quoniam indicatum æquè pollet, ac indicans; in determinata verò plethoria poſſumus cucurbitulis vti, at in vniuerſali in toto, minimè: potius enim vena inciſa eam, & citius, quàm cucurbitulæ ſcarificatæ tollunt: præterea indicans maius eſt, & æquale remedium indicat. Verùm in minima, ſeu mediocri vbertate ſanguinis, vniuerſali, & plethora ſecundum vaſa, & etiam aliquando ſecundum vires virtute inualida, non ob ſuffocationem, ſed præmiſſa inanitione, & diſſipatione ſpirituum tutò adhibentur: oportet tamen ab ijs cauere, crudis ſuccis, cachochimia exquiſita, albis corporibus, & craſſis, & alijs in caſibus: non his auctoribus aſſentiendum, qui balbutiunt, Galenum, & Hippocratem humoribus cutim petentibus, & puſtulas parientibus, cucurbitulis non vſos fuiſſe, ſed frictionibus, & balneis: negatiuum quidem argumentum nulla vi præſtat, ſed ratio, & experientia viget: ſed legant Gal. qui ait, cucurbitulas opponendas fore, vt infeſtans humor ad cutim ipſam trahatur, cum natura per acutas febres redundantes humores ex vaſis ad regionem inter cutim, & ſubiecta corpora pellit; ſed præter Galeni, & Hippocratis, & Auicennæ citata loca audiamus Albucaſim. Ventoſę crutium minuunt diminutione manifeſta, quæ attrahũt ſanguinem ex toto corpore per minutas venulas, quæ ſunt in carne, & hæ à cefalica, baſilica, & media, Raſim, etiam. Ventoſæ virtutem non debilitant, ſicuti phlebotomia, licet corporis repletionem minuant, ſed illa, quæ in cruris pulpa ponitur, repletionem vehementem adimit: Duplex ergo poſitio experitur, vna in pulpa cruris, & hæc doloroſa, & plures venas incidens, vehementem ſoluit: altera in vniuerſo, & hac etiam demit; ſed non ità valide. Agens enim fortius in proximum

13. Meth. 6. — *Duplex plethora vniuerſalis, & particularis.* — *In negãtes vſum cucurbitularum.* — *3. de comp. med. loc. cap. de parotidibus.* — *Albuc. 2. parte Chirurgiæ* — *Raſis trac. 70. c. 22.* — *Dilucidatio Raſis.*

paſſum

paſſum, quàm in remotum agit; nam per illa verba (in cruris pulpa ponitur) intelligenda eſt ſcarificatio malleolorum, quæ poſt verberationem pulpæ cruris, ad motionem cucurbitulæ ſcarificatæ per plures inciſiones molitas requirit, & ſanguis totum replens vehementer educitur. Amplius Auic. decreuit, 4.p.c.21.
ventoſas quidem ſupra nucam, ideſt venas in collo poſitas nigræ vicarias exiſtere, & ſuper Althael, ideſt locum inter duas ſpatulas vicem tenere baſilicæ, & ſuper Alchada, ideſt eminentia poſterioris capitis vicinæ; duabus venis poſterioris capitis vicinæ; duabus venis poſterius vicarias, cefalicæ, & proximè accedere minutioni, ideſt venæ ſectioni. Si omnes fatentur, baſilica, & cefalica aperta totum, & partē euacuari, æquè igitur cucurbitulis ſcarificatis? quid impedit inter initia ſanguineam cōgeriem per eas educi, minui, & reuelli? & ferè tàm inſigniter refrigerari, euentariq; cùm plurimæ etiam cutaneæ, venulæ, & arteriæ ſecentur? nihil officit, ſanguiem ad nutritionem cutis deſtinatum, & ferè aſſimilatum emanare; nam cutis ignobile membrum vires non proſternit: cum non ſolùm tenuem, & ſuperficialem, ſed etiam in vaſis magnis exiſtentem rapiant vaſorū, coxarum, & crurum communicantia maximæ venæ dorſi, in Not.
qua potiſſimùm excellens putredo angit: & præterea cum hominis cutis magis ſubiecta carni annectatur, quàm brutorum; edocti in anotomicis adminiſtrationibus ſciunt; venas, & arteriolas cutis à ramis maioribus venæ dorſalis, & cauæ hepatis, lienis, renum, cordis, vteri, & aliorum viſcerum ſanguinem altiꝰ in magnis venis putreſcentem prollicere, & à corde remouere? quid vetat euacuari, & attrahi? non viæ clauſæ, non venæ, non arteriæ, quia potius inhibitio in magnis venis, non autem in 10. Probl. 24.
paruis, & cutaneis extat: ſanè quidem ità cutis carni adhęret, ità 29.
extimæ venæ internis propagantur, vt altius arripiant, patente aditu, maioriq; vtilitate ex harum attractu, euacuationeq; exurgente, quàm venarum cubiti ſanguinem à iecore, & circumiacentibus malignè inquinatum: deindè Gal. docet, quæcunq; & quouis modo facta ſanguinis ablatio, æqualiter totum corpus euacuat; cur non per cucurbitulas ſcarificatas? Celſus etiam Celſus l.2.c.11.
Hipp. ſcymia affirmat: in acutis quoq; quibuſdam, ſi & leuari corpus debet, & ex vena ſanguinem mitti vires non patiantur, idq; auxilium, vt minus vehemens; ità magis tutum, neq; vnquam periculoſum eſt, etiam ſi in medio febris impetu, & ſi in cruditare adhibeatur: ideò vbi ſanguinem mitti opus eſt, ſi

inciſa vena præceps periculum adſit, aut ſi in parte corporis ẽt vitium appareat, hùc potius confugiendum, cum eo tamen, vt ſciamus hoc, vt nullum periculum; ità præſidium leuius eſſe, nec poſſe vehementi malo, niſi æquè vehemens auxilium ſuccurrere. Nec non cum naturæ pronitas ad cutim afferratur, ea rectè vergens, & maculas germinans, quæ nunquam ſatis ſunt ad pfectam criſim, & ſalutem ægrorũ, niſi alia exercitio, arte, vel naᷓra perficiatur; emulari, & adiuuari oportet: dũmodò proprium indicans inſtet, nempè modica copia ſanguinis, modica magnitudo vitij eius, & vires modicæ, & præſertim in maligna impropria putredine, in qua tutius longa experientia ſemper obſeruatum. Præterea vias aperire decet, per quas natura expellere conatur, & etiam ſymptomaticè inter initia, eòq; magis ſi imperfectè ſanguinis modica magnitudine, coctione non egent, & diminute aliqua coctionis nota, & ægri ſubleuamine: (de quibus motibus, & eorundem vſibus, & periclis ſuprà abundè actum fuit) lib. de ſanguinis miſſione Gal. cucurbitulas, & ſcarificationem albis mulieribus candidis, & craſſis, ſeu gracilibus & nigris ob craſſitudinem ſanguinis, & tenuitatẽ venarum nõ eſſe adhibendam conſulit: deindé illis conſtitutionibus, & febribus peticularibus vagantibus, at non contagioſis, neq; læthalibus, ſeu contagioſis, ſed benignis, licet tutò præſente tamẽ indicante, ſanguinem vena ſecta detrahere, in his quidem venæ inciſio opẽ fert. In alijs verò malignis, & læthalibus cautè molienda, ſed potius cucurbitulæ ſcarificatæ ſubrogantur: his de cauſis totum negotium, & ambiguitas ſoluitur præſentia venenatæ putredinis, vel abſentia, & deindè virium iactura imminente, & præſente. Modò plures, modò pauciores ſcarificatas cucurbitulas, atq; iteratas admouere conſulitur, prout ſanguinis vitioſi modica magnitudo, vehementia, inutilitas, atq; receſſus, & vires ſuadent, ea tamen ratione, vt ante appoſitionẽ, plethora in vniuerſo imminuatur, (ſi quæ ſit, vt vehemens, aut cachochimia in profundo, & multa fluentia humorum) vt Gal. Paulus, Oribaſius docent, quorũ ſententiam potiſſimùm immitari in febribus malignis, maculis, & cachochimia refertis, debemus: experientia, & obſeruatione cautum, plures ægrotantes ſanitatem cucurbitulis, quàm ſectione venæ in his febribus attingere, immò hac ſæpè ſæpius interire oẽs; illis verò virtus ſeruatur, & à corde cachoetia allicitur, & euocatur ad extra. Ariſt. modũ affigendi has decernit, non nimia flãma, & igne, is

Indicans cucurbitulas ſcarificatas.

L. de ſang. miſs. 12.

Concl. quando vena ſecanda, et quando cucurbitulæ ponendæ ſcarificatæ.

Inſtant.

6. Epid. 2. 3. l. 4 ſinob. 7. 7.

2. Probl. 32. modus.

» his multus in principio carnem, cutemq; ſummam ſicciorem, » occupans vrit, atq; in modum teſtæ indurat, quæ cum talis ſit, » ſudorem arcet, & obtrudit, carni autem raræ plus igne adhibi- » to, & corporis via facilè ſubiens, humores iàm indé præmolitos » in vapores conuertit, parteſq; horum prætenues excernens cum » ſpiritu educit. Foueantur igitur loca, & aqua calida, & decocto maluarum, hordei, florum camemelli, abdito croco; quia attenuat, altius permeat, cor, & ſpiritus viuificabit, frictionibus ét rubefiant, pariterq; poſt inciſiones, vt fumoſa excrementa reſpirent, & iàm attracta liberé diſcutiantur: harum vſus exploratus videtur, vt cucurbitulis non ſcarificatis, cum ex ſe humorem ex imo attrahant, & ad violentam exſuctionem materiæ profundæ à Medicis excogitatæ ſint, reuellant, dolorem ſoluant, inflationes diſcutiant, animi defectiones reuocent, fluxiones ſiſtāt, ſanguinis eruptiones cohibeant, menſes ſuggerant, medicamēta mortifera reuellant, rigoribus finem imponant, circuitus finiant, à cataphora excitent, ſomnum concilient, grauitates alleuent, atq; hæ, & his ſimiles ſint facultates, nihil amplius pronunciandum, niſi adminiſtrari poſſe; dum horum aliquod indicans ſpatiatur in huiuſcemodi febribus, magiſq; id cæteris indicantibus vrgeat, atq; cogat, de qua etiam infrà capite de conſtitutione maligna Bellonenſi.

De Frictionibus. CAP: IX.

FRictiones potiſſimùm leues manibus, aut molli linteo circa dorſum, & vniuerſum, & præcipuè infernas partes vſurpentur. Aliquo modo ſucci ad cutim ruunt, & multæ vt copiam materiæ minuant, in remiſſione tamen, & antè cibum, vt calorem, & ſpiritus intrà recurſos detrahant, ætas, corporis, habitus, regio, anni tempus, demùmq; vires plures, aut paucio- res ſuadent ſuuauiores, aut minus ſuaues: præſertim ſi mordacia excrementa ad cutim impetent, & crudorum copia circà venas, iecoris, & meſenteriam non colligatur; perſpecta prius totius repletione, & qualis, & quanta vniuerſali, & particulari, vt tutò hęc adminiſtrentur, & methodus vniuerſalis vndiq; & perenniter ſeruetur, & potiſsimùm in his malignis affectibus, in quibus nè minimùm quidèm aberrare ob ægrorum ſalutem oportet.

2. de tuenda 3. L. de his quæ in med. 2. c. 3. 25. Auic. p. 3. 11. oc. 2. c. 4. 4. de tuenda.

De materiis vexicantis præſidii, & eius recto vſu in malignis febribus.
CAP. X.

QVONIAM in concinnandis vexicantibus peſtilentium, & malignarum propriè, & impropriè febrium curatrice perſeruatione variæ depræduntur ſententiæ, non inanis opera erit, quædam hoc in loco in medium afferre, cum ſupra de eorum indicantibus, & recta adminiſtratione plura dicta ſint: leues, mediocres, & calidiores materiæ, tùm qualitate manifeſta, tùm proprietate ſubſtantiæ aduerſæ componentur, vt omnibus modis indicantibus ſatisfaciant. Vt r. ſalis gemmei, ſynapis, naſturtij tantùm drac. 2. elatherij, trociſcorum Alandal. trociſ. de vipera, olei ſcorpionis matheoli an. ſcru. 1. ceræ, & picis q. ſ. arte formetur ceratum. Hoc vexicas elleuat, & deindè elatherio, & trociſcis Alandal. ichores pituitoſos, & aquoſos ſuccos à tota ſubſtantia educit. Trociſ. verò viperinis, & oleo ſcorpionis malignitatem oppugnat. Vel. r. Araneorum vn. 1. rutæ caprariæ, ſcorzoneræ, carnis gallinæ, viperis, & ſcorpionibus, nutritæ, ſynapis an. drac. 1. ceræ, & olei ſpicæ q. ſ. fiat vnguentum molle. r. baccarum lauri, ſeminis roſis marini, ſynapis an. drac. 1. 5. terebinthinæ vn. 1. m. coctione cogantur. Aut. r. vtriuſq; ellebori, tapſiæ, euphorbij, ranaculi, ſcorpionis præparati an. drac. 1. 5. fermenti vn. 1. aceti acerrimi q. 5. cataplaſma congeratur, hoc quidèm melancholicis auxiliatur: Deindè. r. ſem. rutæ ſylueſtris, ſylphij, colocintydis, ſpumæ nitri, tapſiæ, trociſcorum viperæ an. drac. 1. terebinthinæ, & picis q. 5. fiat malaegma. Aut. r. ſucci. ciclaminis Anacardi, laureolæ, ſylueſtris cucummeris, thythimallorum an. drac. 4. cordis canis rabidi præparati drac. 2. ſtercoris capræ, viridis æris, euphorbij, agarici: trociſ. ſcamonij an. drac. 5. pinguedinis gallinæ vn. 1. ceræ parùm concinnetur vnguentum molle: cor canis rabidi præparatum alexipharmaca vi malignos humores prolicit, agaricum, & ſcamoneum, & cucumer aſininus à proprietate ſuccos, & ichores bilioſos, pituitoſoſq; ellicit. Vel. r. cantharidarum præparatarum drac. 2. nitri, fimi columbini, iuniperi, ſcyllæ an. drac. 1. pillularum hermodactilorum fætidarum an. drac. ſ. olei Magni Ducis Hetruriæ, ſem. ameos, croci an. ſcr. ſ. raſinæ, & ceræ q. 5. ceratum paretur: Item. r. auri pignenti, calcis, criſocollæ, lepidii an. drac. 2. ſ. ſalis ammoniaci drac. 1. ſ. pulueris ſem. citri, doronici an. ſcr. 1. croci, ſcamonij, ſecuridacæ, an. gr. ſ. fermenti, & aceti acerrimi, q. ſ. his omnibus poſtea configuretur;

Triplex materia valida, mediocris, & leuis à triplici indicante indicata.

Aet. l. 8. c. 57.

R. R. R. R.

r. alij

r. allij contuſi vn.4. piperis, præcipitati, cupreſſi an.drac.2.ventriculi, ciconeæ, ſcordij an. drac. 1. ad emplaſtri formam concilientur. Vehemens, & validum vexicans, & melancholicos ſuccos attrahet, quod conficitur. r. calcis viuæ rad. peucedani an. drac.2.eriſimi, calaminthæ, ellebori nigri, olei ſcorpionis, ſcordij an. drac. 1. ceræ ſexantem ceratum lento igne concreſcat: bilioſos, & aquoſos ſuccos alliciet vehementer; quod. r. ſucci thytimallorum, flammulæ Iouis, ranunculi an. vn. 2. euphorbij trociſcorum de viperis, ſcamonij, elatherij an. drac. 1. infundantur arte, & ſpongia ijs madefacta admoueatur: ex Raſi vexicans, ex naſturtij, pyretri, capparis an.drac. ſ.5.cum aqua cineris ligni ficus conficitur q. ſ. Deindè. r. rad. cucummeris ſylueſtris ſcyllæ, pyretri, euphorbij, gratiolæ, baccarum lauri, pillularum cochiarum, cum elleboro, carnis ſcorpionis an.drac. 2. aceti, & caricarũ piuguium quadrante, conſtruitur cataplaſma. Aut.r.fæcis vini aduſtæ granorum ebuli, cataputiæ, cantharidarum pręparatarum, naſturtij an. drac. 2. ſucci ſcyllæ q. ſ. fiat paſta pro vexicante: aliud. r. trociſcorum de violis, Alandal. ſcamonij, euphorbij, cupreſſi an. drac. 1. ſ. olei ſcorpionis drac. 1. pulueris angelicæ, ranunculi, caulis, braſycæ combuſti, ſcyllæ, laureolę, ligni ſaxafras, felis Vrſi, Vulpis an. drac. 2. olei cheierini, & ceræ an. vn. 3. ad vnguenti molem redigantur. Aliud. r. allei canini, corticis intrini ſambuci, foliorum hyberidis an.drac. 3. fermenti, & aceti acerrimi q. ſ. contuſa affigantur. Item. r. ſaponis nigri, ſalis vulgaris triti, rad. cucummeris agreſtis, ciclamini an. drac. 5. aceti ſcyllitici q. ſ. m. Gal. ex Aſclepiade inquit. r. rad. capparis, tuſæ cribratæ drac.1.ſem. hyoſciami ſcr.5. rad.cameleōtis nigri. ſem. cicutæ, rad. mandragoræ, rad. ſolani an. drac. ſ. omnia tuſa, & cribrata mixta in vaſeolum figulinum reponito, & probè obturata ſeruato. Vſus verò tempore vn.2. indè accipito, & paſſo tritas in vas fictile non picatum conijcito, & addito fæcis vini aridæ vn. 2. ad prunas poſitas diligenter mouendo coquito, donec bis, aut ter efferueant, deindè ab igne ablata, quã calidiſſima imponito, aut quomodo perferri poſſunt: verùm ante huius cataplaſmatis vſum, pedes, & brachia multa aqua frigida perfundere, oportet, & ſpongeis detergere, atq; ità pharmacum imponere: ſupra verò cataplaſma, linteola tenuiſsima aceto imbuta imponãtur, & faſcia circundata ad horas duas pharmacũ, incumbere ſinatur; poſtea verò ablato excitatas bullas acubus perforentur, ab ijs enim humor mucoſus multus, & glutinoſus perfluit, poſt cuius excretionẽ, multa aqua frigida proluantur pedes, & rur-

Lib.de ægritudinibus iunctturarũ c. 16.

& rurſus pharmacum, vt dictum eſt, imponatur, ità tamen, vt pro aceto aqua potabili vtamur, & ex ea rigatum linteolum pharmaco ſuperindemus. Hæc ſunt quæ Gal. adnotauit, & ſumma ani-
R. ex Gal. maduerſione digna eſſe videntur. Aliud etiam vexicans perſcribit. r. farinæ fenu græci, floris lapidis aſij, lomenti, fabæ nigræ mollitæ, farinæ lupinorum an. vn. 5. oĩa mixta, & aqua calida ſubacta, calida pariter imponito, & faſcia conſtringito. Oportet aũt prius affectos locos perfundere, aut ẽt in ſolio lauare, cũ verò faſciæ circundatæ madidæ, & cruentæ factæ fuerint, pharmacũ tollimus, & fotis locis paſtillo ex amygdalis amaris vtimur, & malagmate crocum, iridẽ, & ariſtolochiã habente: poſſumus his electiué trahentia, & bezaartica adiungere; deindẽ aliud.
R. r. Aphronitri, aſiæ petræ floris, turpeti, granorum ſambuci, ſcamonij, fimi columbini, gentianæ, arſenici, euphorbij, auræ Alexandrinæ an. drac. 1. lactis ficcum, & corticis ſambuci an. vn. 2. his artificiosè maſſa conditur. Aliud.
R. r. trociſ. de viperis, æris viridis, agarici præparati, elaterij, ſynapis, naſturtij, theriacę, centaurij maioris an. drac. 5. fermenti vn. 1ſ. aceti acerrimi q. 5. ad mollẽ compagiem conformetur. Quid plura? vnuſquiſq; ſibi varias miſcellas indicantibus accomodatas confinget: verùm ſi ad febres illegitimè malignas coaptentur, quæ à ſimili ſubſtantiæ proprietate in ferè venenatos humores agunt, omittantur; non aũt cordiaca, & electione trahentia, poteruntq; multiplices ſucci parari, quibus filum ſericum ſetacei abluatur, & illiniatur pluries in die, quod ſetaceum mirificè, & blandè ichores malignos expurgat.

De variis materiis, & modis reformandi pharmaca ſuperponenda veſicantibus poſt bullarum eruptionem. C A P. XI.

POSTEA quàm vexicæ diruptæ erunt, & cuticula butyro dempta, aut ſetaceo ſerico alligato manibus, & inguinibus, medicamen ſuper imponendum, emolliens, rarefaciens continuò poros, & qualibet facultate trahens erit; teſtimonio Celſi
L. 4. c. 6. in pleuritide, rectẽ etiam ſynapi, & aceto ſuper pectus imponi-
Not. tur, donec vlcera, poſtulaſq; excitet, & tunc medicamentum, quod humorem illuc citet, vt primò ponatur medicamentum vlcera, & puſtulas excitans, deindẽ aliud, quod humorem illuc citet, & hoc eſt, de quo in præſentia, nempè. r. dyaquilonis ſimplicis vn. 15. ſpecierum omnium in primo vexicante poſitarum vn. 1. olei amyg. q. ſ. fabre fiat lenimeutum. Vel

r. tapſiæ

R. Tapſiæ,euphorbij an.on.2.pinguedinis gallinę,Anatis on.2: R.
ceræ on.1.m.ad compagem reducatur. Aliud R.pinguedinis gal- R.
linæ,Anatis,ceræ an. on. 15.carnis gallinæ,viperibus,& ſcorpio-
nibus nutritæ ſpecierũ ſecundi vexicantis an.on.1.m.& vnguẽtũ
perficiatur. R. ſinimenti ſimplicis on.2.ſpecierum tertij vexican- R.
tis drac.3. cum oleo camemellino,& cera q.ſ. Aliud R. cerati ſa- R.
cri, dyachilonis ſimpl. Adipis Anguillæ an.on. 5.ſpecierũ in 4.
drac. 5.omniaq; ad maſſam coagmententur. R. dyaquilionis cũ R.
gummatis,pinguedinis porcinæ an.on.15. ſpecierum quinti f.2.
carnis ſcorpionis drac. 5.his coactis fiat ſinimentũ. R. butyri re- R.
centis, adipis columbini domeſtici, caniculi an. drac.1.ſpecierũ
ſexti drac. 2,carnis cerui,viperibus nutriti drac.1.R.medullæ cer- R.
ui, pinguedinis humanæ an.on.1. trociſ. de viperibus, ſcamonij,
elatherij, ſem. trifolij odorati, ventriculi ciconiæ an. f.15. ſtudio
perpoliat vnguentum.R.caricarũ pinguiũ,linimenti ſimp.ſucci R.
rutæ caprariæ an.on.1.magnetis,pul. ſcordij, turpeti gratiolæ an.
drac. 5 his omnibus paſta agglutinetur. Aliud R. cineris caulis R.
braſicæ combuſti drac. 3. pul. ſcorz. neræ, granorũ hæderæ ni-
græ,ſem.periclimini an.drac.1. adipis ſuilli on. 1. m. fiat ſinimẽ-
tum ſuperponendum. R.ſem.vrticæ trociſ.de viperibus, lupini, R.
propoleos,ſtercoris hirudinis,ſagapeni, doronici an.drac.1.pin-
guedinis Vrſi, Taſſi an.on.15. m.& emplaſtrum commaſſetur:
Aliud R.ſucci allij ſepæ,ſtercoris caprini; bubuli, ſepi hyrcini,ſe- R.
pi vitulini an.on.5. ceræ nouæ on. 1. theriacæ drac.1.m. conficia-
tur malacgma. Denuò ſemper tamẽ diapalmæ ceratum, aut ſa-
crum ſuperponatur, vt detineat ſubtus medicamen, & id validio-
rem attractionem perficiat. Loco tandem vexicantium pluries
ſum vſus ſetaceo, & acu triangulari perforata cuti ad carpos, &
ad inguina, filoqué ſerico purpureo appenſo, & loto aliquo
ex ſupradictis. Et hæc ſetacea mitiora, & tutiora maiorem co-
piam ſuperfluitatũ euacuant,& altiores ſuccos alliciunt; nam in-
ter carnem, & cutim ſpatium reſidet, per quod ſenſim,& ſenſim
humores vſq; ad id orificijs venarũ attingentibus delabuntur,&
pluries vnà cum Excellentiſs. Manfredino, Laurentio Ragozzi
fratribus, & Nepotibus meis ſummo ægrotũ commodo expertus
ſum, & quilibet copioſiora excremẽta à particula affecta ſetaceo-
què vexicante emanare experietur. Tempus, quantitas, modus,
& locus agendorum conſpicua ex alibi dictis apparent: verùm
de his à Bernardo Colle Medico,& Nepote,& Laurentio Ragoz-
zi plura inuenta, & excogitata fuere, ingenti ægrorum commo-
do,& eorum laude.

Laurentius Ragozzi Bernardus Colle Bellonenſes, & Nepotes.

Finis Libri Sexti.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE PHARMAZEVTICIS MATERIIS AD Febres putridas impropriè malignas primi generis.

LIBER SEPTIMVS.

De Vomitoriis, Clyſteribus, Lenientibus, medicamentis, & eorum recto vſu in febribus impropriè malignis.

CAP. I.

SI in curatione fæces alui retentæ ſint, atq; in primis vijs excrementa redundent, tempus indulgeat, & febris det indutias, ante inciſionem venæ, vel ſcarificationem, vel cucurbitulas, vel hinedines, molles Clyſteres parentur, ne humores confundantur, & eò magis, ſi compactior aluus negotium faceſcat, & ſenſerit, vt monuit Auic. rugitum, & deſcenſum fęcis, & ptyſanna ouo, & roſaceo, vel ex ſero caprino, vel decocto maluæ, lactucæ, hordei, Nimphæe, violarum, camemelli, & oleo roſaceo, violaceo, & melle roſaceo, aut caſſia pro Clyſteri, diapruni ſimplici, melle, *L.3.c.159.*
vel ſyrupo roſaceo ſolutiuo decocto etiam boraginis, bugloſ- *L.9.c.p.*
ſæ, prunorum, hordei, cum oleo roſaceo, & melle; ſat eſt, etiam teſte Aetio infuſio aquæ dulcis calidæ in anum ellicit ſtercora in malignis, & æſtuoſis febribus. Verùm ſi adeſſet ſuſpicio, venas meſearicas, renes, hepar incendio flagrare, quod ſæpè contingit. r. mercurialis viol. maluarum, betæ, bugloſſæ, ℞
boraginis, florum camemelli an. m. 1. 4. ſem. frigid. an drac. 1.

hordei vn: 1. prunorum nu. 10. ſeminum aniſorum,citri an.
ſcr. 1. aqua boraginis,& violarum q.5. fiat decoctio ſecundum
artem. r. huius colaturæ lib. 1. caſſiæ recentis extractę, dia
prunis ſimplicis an. vn. 5. mellis violati vn. 1. olei violacei,
camemillini an. vn. 2. miſce. In ardentibus. r. ptyſannæ
colatæ, ſeri caprini an. lib. 1: olei roſacei, mellis roſacei, an.
vn. 1.5. vitelli ouorum nu. 11. m. Vomitus etiam (indito prius
De Vomitoriis Quid indicans vomitoriũ Auic. Clyſtere, aut balano) adiuuandus eſt, dum pronus æger, gracilis, facilé vomens, æſtate ſpontè incitetur; cùm enim ad os
ventriculi ſuccus impetum habet, ſpecificum remedium vomitorium indicat. Nam ſi agnoſcis humorem in primis declinare ad ſtomacum, fac vomere cum eis, in quibus non ſit diuerſitas conſuetudini; cum verò infernam partem lędit, & fun-
4. Aphor. 12. 11 Meth. 9. 4. de tuenda 6. 2. probl. 22. dum potius deiectorium per aluum expoſtulat: ſolùm enim euomi natura apta eſt, quæ in ventriculo contiɴentur, eorum
verò, quæ in inteſtinis, nihil poteſt per vomitus euacuari: etenim
ex Ariſtotele lenta, & glutinoſa excrementa, vt cum humore
propter mixtionem excerni poſſunt, ità cum ſpiritu nequeunt,
quæ quidem res maximé offici, ventri autem é vicino ſunt, aut
in eo conſiſtunt, aut propè; quo fit, vt duplici queant aliter
educi, quæ in ventre corrupta exiſtunt, vomitione, vel deiectione: non tamen per indè promptum eſt in carne, atq; alijs
corporibus imbibitum educere; ad cutim vergentibus vomi-
4. Probl. 9. tus eſt euitandus. Vomere teſtimonio Ariſtotelis non oportet,
niſi res turgente corpore vrgeat; nam ſi non turgent, conuellitur, abſcinditur aliquod, dum extunditur vomitu, ſignificatur
4. Acutorum 6. & 7. inclinatio ad vomitum, ſi os amarum fuerit: verùm ſi hac non
ſoluatur, lacte Aſinæ cocto purgabis, & ventrem ſublues: tria
indicata proponit, lenientia; vomitoria ſi os eſt amarum, ſublauatio 2. id eſt Clyſterem, lac coctum Aſinæ per os, nam tria
indicantia lenientia inſiſtunt, ratione ſubſiſtētiæ variæ excrementorum. Ea maximè mouere vomitum ſolent, quæ inna-
3. Probl. 18. tant, & inſuauiá, & faſtidioſa ſunt, quale eſt vinum immodicè dilutum, non autem modicé; id non ità tenue eſt, vt perfluere celeriter poſſit, vt aqua, & faſtidioſum, quod parùm obtinet vini: ſenſum enim conturbat, & plures motus in ſtomacho excitat, quē vinũ, quēq; aqua efficere poteſt; quod aũt fuerit
modicé temperatum, his vitijs caret: formantur etiam vomitoria oxymellite ſimplici, ſyr. acetoſo, & aqua tepida, vel hydroleo, hordei decocto, vel iure potius pingui, & ſeminibus
citri, & raphani validius decocto ſeminis vrticæ, radicis atriplicis.

eis Arari, florum geniſtæ, vel ellebori albi, & tandem iure copioſo ellaborato radice peponum, virulentorum enim vomitus in febribus ſæpè contingit; quarè exceſſus contemperandus ſimilibus vomitorijs, paranda vomitoria mediocria, vberiori cibo, & quiete, alibi dixit Gal. & Auicenna oppoſitum, nempé qui Naui vehuntur, & lecticula, ſæpè vomitus concitari ob motum, animalem facultatem, & ſpiritum in cerebro conturbantem, & per conſenſum os ſtomachi; quies verò, quoniam humectat, & fibras laxat, humiditate apparat; ſed actu motus mouet. Dicendum, aliud eſſe loqui de præparatione, aliud de actuali operatione vomitum ad actum illicò redigendum, & aliud eſt de corporibus, validis, & aliud de imbecillis: illa ante cibum, & abſq; motu, hæc poſt cibum, & motum adminiculantem vomi poſſunt. Quando verò in ſtomaco, & ſuperioribus recrementa moram trahant, febris idea perſpecta infeſtantis humoris, ægri temperie, & ante acta vita leniens commodius ratione ibi commorantis excrementi exhibebitur, caſſia cum pulpa tamarindorum, & ſcordio (aut dia prunis ſimplex cum triphera perſica) aut ſyr. rocacens ſolutiuus, aut mel roſaceum ſolutiuum, cum manna, cum aqua, aut decocto cordiali, ſi in potione, ſi in bolis eam pulueribus dictamni, pentaſili, tormentillæ, ſcordij, gentianæ boli Armeniæ, fragmentorum præcioſorum, cinnamomi, ſpeciebus cordialibus temperatis, aut liberantis, omniaq; ſemper iciunio ſtocho, & die, aut ſaltem hora declinatæ febris ſolidam formulam, vel liquidam, conſuetudo ægri ſuadet, & natura humoris facilis, vel difficilis euacuationis, atq; ſubſiſtentiæ tenacis in fundo, vel ore, vel tunicis ventriculi: ad id perpetuò reſpiciendo, quod ordo, & vehementia indicantium præter naturam, & ſecundum naturam dictat. His adde, quę Galenus ſolebat, oximel, aquam mulſam ptyſannam, decoctum filiculæ ad vn. 3. & 4. r. oximellis ſimp. vn. 4. aquæ hordei q. 5. vel r. aquæ mulſæ oximellis ſimplicis an. vn. 4. vel r. lactis Aſini, vel ſeri caprini lib. 4. vel 5. Aetius hoc vnum admonet, neq; danda eſſe euoprotica lenientia ijs, qui adcò formidoloſi ſunt, vt neq; medicamenti nomen ſuſtineant. Delicatioribus, diuitibus, atq; principibus valdè accomodatum erit hoc leniens extractum; vid. r. diaprunis ſimplicis vn. 2. pulpæ paſſularum dulcium, prunorum, & vuarum damaſcenarum per cribrum emiſſæ an. vn. 5. infundantur in decocti hordei, Mercurialis aromatizati, ſpeciebus cordialium temperatarum Diarodonis

L. quos, & qu.

Dub.

Sol.

Modus, & quo modo.

Primum extractum.

Leniens in ſubſtantia.

Abbatis,aromatici roſati an.drac. 1.lib. 1. fiatq; deindè infuſio tribus diebus,& deindè expræſſio torculari, accipe dictam colaturam, & denuò fæces expreſsæ macerentur, ad diem percolentur, cui adde infuſionis ſolutiuæ roſarum lib. 1. ſaccari rubei vn. 5. & omnia in vaſe vitreo proiecta balneo mariæ deſtilla, vſquè quò in vaſe compagies mellea relinquatur. cuius ſpiſſamenti quatuor dracmæ, ad aluum exonerandum ſat erunt.

Secundũ extractum in liquore. Tertium extractum.

Vel accipiatur liquor extractus, & fæces denuò in liquore prædicto pluries maceratæ bis, & ter per cinerem deſtillentur, donec ipſæ omni ſapore, & odore priuentur, cuius liquoris vn. 4. aluum ſubducent. Vel ad formam ſalis redigatur ipſe liquor hoc pacto elaboratus, tandem ſenſim, & ſenſim vaſe terreo figulino cooperto diſſipetur: nam in fine remanebit ſal, cuius

Modus conficiẽdi extract. tripliciter. 4. Extractũ pro humoribus craſſus.

drac. 1. aluum leniter exturbabit: his tribus modis varia extracta ſuauiſſima, & tutiſſima fabrefiunt; humoribus verò craſſis aluum ſubducens chyſnicum celebrabitur, nempé. r. foliorum ſenæ, epithymi an. vn. 1. aniſorum, fænicul. ſpecierum aromatici roſacei cordialium temperatarũ an. ſcr. 1. infundantur decocto hordei, acetoſę, boraginis, mercurialis, betæ florum, & fructuum cordialium, & infuſione ſolutiua roſarum ad dies quatuor: facta deindè diligenti expræſſione colaturæ, illa proiece electuarij lenitiui, diaprunis ſimplicis triphecæ perſicæ an. vn. 2. ad 3. dies, & iterùm exprimantur, & colentur. r. ipſam colaturam maſticis puluerizati vn. 2. terebenthinæ lotæ cum prædicto decocto vn. 1. & vitreo vaſe ter alliciatur, & quod remanet craſſamenti conſeruato, vel in potione, vel ſalis figura, vt antea dictum fuit. Aliud r. ſpecierum diacatholici, tri-

V. extractum. 5.

phecæ perſicæ omnium mirabalanorum an. vn. 2. mannæ electæ vn. 2. in ſolutiua infuſione roſarum, & pluries infuſione, & colatura adhibita. r. ipſam, & adde ei muccilaginem pſilij, cotoneorum, radicis mercurialis, ſem. acetoſæ ſpecierum cordialium, temperatarum an. vn. 5. reducta infuſione ſolutiuâ roſarum, & in duplici vaſe craſſamentum, vel potionem, vel ſal

6. Extractum.

conficies: puluis leniens erit delicatioribus. r. ſenæ orientalis puluerizatæ vn. 2. tartari albi, cinnamomi, ſpecierum aromatici roſacei, diarodonis Abbatis an. ſcr. 1. fiant globuli panno lineo. 5. affundantur in aquæ cinnamomi vn. 2. decocti pentaphili, hordei, mercurialis, infuſionis ſolutiuæ roſ. vn. 3. & confecta per triduum maceratione exprimantur, & percolentur, & denuò in tantundem aquæ, & decocti, & infuſionis inhumeſcat, vſq; quò fæces ſaporis expertes ſint torculari ex-

preſsæ,

preſſæ, tunc poſita in vitreo colatura deſtilletur vſq; quò reli-
quiæ craſſamenti appareant;in fine adiunge maſticis albi pul-
uerizati vn.1. illud craſſamentum ſenſim igne, vel vmbra exic-
catur,cuius ſcr.15. aluum citabit,totieſq; liquior deſtillandus,
vſq; quò aliquod in fundo maneat, & id colligendum accura-
tè: hæc erunt plurium conficiendorum lenientium exempla;
ſed non omittenda erit potio lenitiua extracta admodùm gra-
ta .r. electuarij lenitiui vn. 2. diaſebeſtẽ lenitiui vn.1. decocti *7. Extractum.*
florum,& fructuum cordialium,cum additione foliorum ſenæ
vn.3. deſtillentur cinere,vel duplici vaſe, vt de alijs ſuperioribus
dictũ: ſal ẽt paretur ex his, veluti r.foliorũ ſenæ orientali vn. 5.
tartari albi vn. 1. mannæ electæ vn. ſ. oĩa aqua vitæ, & aqua
ſtillaticia prunorum damaſcenorũ macerentur, & poſt expræſ- *Sal leniens aluũ.*
ſionem, & colaturam fæces comburantur, & madeſcant præ-
dicta colatura pluries,vſq; ad omnimodam ſaporis carentiam;
& vltimò ſenſim liquorem lento igne extrahes, vſq; ad con-
ſumptionem, vel in duplici vaſe per tortam , tandem in fun-
do poſt abſumptionem colaturæ manet ſal, cuius ſcr. aluum *Alia lenientia.*
mollem , & liquidam reddet: decoctum primùm braſicæ, lẽ-
ticulæ, betæ, oſtreorum maris, conchilium lenit, ſicuti ſecun-
dum eorum potius aluum ſiſtit, preterea linitiuum ex roſis hoc
pacto conficietur . r. infuſionis ſolutiuæ roſarum lib. 2. de-
ſtilla, & fæcibus combuſtis ſuper infunde deſtillatam aquam, *8 extractum ro-*
& macerato ad quatuor dies: deindè deſtilla,& iterùm primo *ſarum.*
modo facito,poſtea aquam diſſolue lento igne, vel æſtiuo ſole
roſaceus , ſal lenitiuus remanet, aut ſal gemmæ cum tartaro
albo,aut ſale ex aqua tetutiana conficito cum ſpiſſamento in-
fuſionis ſolutiuæ roſ: ad puluerem reducito , ſal filiculæ , car-
thami, cum tartaro albo , caricæ, paſſulæ pruna , infuſa,cuius *In inf. ſol. roſ.*
ſcrupulus aluum emolliet, pueris, & prægnantibus, atq; inua- *ſuc.*
lidis exhibeatur hoc extractum . r. pulpæ prunarum dama- *9 Extractum*
ſcenorum, paſſularum dulcium , ſebeſten an. vn. ſ. iuris pulli *pro pueris, præ-*
lib.4. ſaccari violace; vn.2. ad dies quatuor digerantur, & per *gnantibus , & delicatioribus.*
manicam Hipp. pluries excolentur . Vel. r. ſeri caprini depu- *10. Extractum.*
rati lib. 4. incoquantur pruna damaſcena,& ſebeſtem , pluries
deindè fiat colatura: r. prædictæ colaturæ lib.4. mannæ elec-
tæ vn. ſ. diſſoluatur manna , poſtea balneo mariæ deſtilla
per incontrum, aut per cartam vulgo,cuius ſtillaticiæ aquę tres
vnciæ ſufficient. Vndecimo.r. ſpiſſamentum in fundo relictũ,
vel ſal conficiatur modis enarratis: deindè loco ſeri acipito *11. Extractum.*

decoctum cordiale, vel tamarindorum,& prunorum, ſed etiam parentur rotulæ ad formam manuſchriſti ex infuſionibus prædictis, vel cum infuſione ſolutiua roſarum ; aqua tandem leniens parùm non ęſtimanda obijcitur. r. radicum polipodij
R. recētis vn.2. ſenæ pulueriʒatæ vn.1. cinnamomi drac.1. in pomis cidoneis apris, & prunis damaſcenis, abſq; oſſibus cooperiatur, hæc omnia paſta tritici, & furno, vel lebete coquantur, deindè remota paſta, omnia vaſe vocato torta,& phyala deſtillentur per cinerem, vel duplici vaſe vulgo etiam lauto appella-
R. to, etiam alio modo: r. polipodij recentis, foliorum ſenæ an. vn. 2. prunorum damaſcenorum abſq; oſſibus vn. 2. 5. pulpæ Thamarindorũ vn.5. aquæ vitæ, in fuſionis ſolutiuæ ros. an. lib. 1. diebus. 10. humeſcant aquæ tepidæ balneo, vel fimo, deindè colentur, colatura fæcibus depurata per cartam, denuò clarificetur. r. prædictæ colaturæ vn. 4. ſaccari fini vn. 15. m. duplici vaſe leniter ferueſcant ad cõſiſtentiam iulapij: erit potio ſatis
14. extractum. lucida, & ſuauis, poteritq; fieri compagies, aut puluis. Aliud
R. r. ſcialapæ, Mechiocanan. lib. 5. prunornm damaſcenorum, ſebeſten an. vn. 2. ſandalorum citrinorum, coriandorum præparatorum an. vn. 1. aquæ vitæ, & infuſionis ſolutiuæ roſarum an. lib. 1. affundantur vt ſupra, poſtea deſtillentur, & ſirupentur, aut euaporentur pro ſapa, aut tandem pro ſale; ſyr. etiam
15. extractum ſyr. ſol. ſolutiuus maximè vtilis aſtruitur, videlicet ex infuſione ſolutiua, fumariæ, mercurialis, foliorum perſicorum, quę ſepties, nouemq; uicibus aqua ſimplici tepida, vel rore, vel ſero caprino elambicato humectentur eo modo, quo roſæ, & ipſa infuſione depurata à fæcibus, & per cartam traiectam, & ſaccaro iulepata duplici vaſe, & lento igne, aut melle hiſpanico ſyr. ſolutiuus confingitur: melancholicis, & hepaticis prodeſt, aluũq; lenit, etiam ex ſola infuſione ſolutiua fumariæ concinnantur, & ex his, & poſt euaporationem gumeus liquor, & ſal efformatur. Aut r. foliorum ſenæ, polipodij an. vn. ſ. aqua cinna-
R. momi drac. 1ſ. decocti cord. vn. ſ. fiat infuſio ſecundum artem, & colatura quam fęcibus depurata per cartam traiectam iulepatur ſaccaro vt ſupra: præterea aluus puerorum, & delicatiorum iucundè, tutò, & citò ſubducitur: ſi illicò ante prandium, vel cænam commedant drac. 2. electuarij confecti ex vn. 2. mannæ diſſolutæ cum infuſione ſolutiua roſarum, tantundem floris caſſiæ, & conſeruæ violarum cinnamomi parùm.
16. extractum. Concinnantur etiam ex prædictis ſpiſſamentum, aut ſal; ſed tandem acetum roſeum pro condiendis acetarijs, & ferculis comparatur.

paratur.r.aceti roſei lib.15.mirobalanorũ, citrinorum,prunorũ damaſcenorũ an. vn.5.digerantur ipſo aceto ad duos dies, poſtea noua doſis earundem repetatur quatuor vicibus, atq; ſemper diligens expræſſio,aut adde colaturam mannæ electæ, pulpæ tamarindorum an. vn.ſ. m. fiat euaporatio lento igne totius aquoſitatis mellea compagies comaſſatur,quæ valdè ſuauiter, & vtiliter citat aluũ ad drac.1.vel 2.deũorata,vel.r. polipodij quercini lib. 1. aquæ aniſorum cinnamomi an. vn. 1. ſalis gemmæ,ſalis nitri drac.1ſ. ſaccari fini diſſoluti lib. 2. diſſ. ſalis, polip. ebulliat vſq; ad cocturam, piſtetur poſtea, & redigitur ad conſiſtentiam conſeruę,vel integrum etiam conditur, vel in aqua,& ſale, hæc facilia cognitu, ſed menſura tempus, & modus exhibitionis difficultant, quemadmodum etiam Ariſt. inquit, mel, vinum, meracum aductionem, & inciſionem noſcere facilius eſt: Quomodo autem ad ſanitatem afferendam cui, & quando adhibenda hæc ſint, tàm eſt ſanè difficilè cognoſcere, quàm Medicum eſſe; nam Medici, & ſanare non eſt incidere, aut non incidere, vel medicamenta adhibere, vel non adhibere, ſed quodamodò vtraq; hæc facere, quibuſdam nulla pars vtilis, vt in curabilibus, & malis; ſed nocent omnia, à quibuſdam quadantenus, atq; hoc propterea humanum eſt.

17. Extractum cum aceto.

Aet. l.9.c.21.

Maculis, & huiuſcemodi apparentibus, necnon etiam occultatis, deindè motu aliquo critico, vel medio ad veſicam, & ſimilia dominante? quotidiè aluus non irritetur, aut clyſteribus ſubducetur, licet Gal. aſſerat, febre detento ſi opus fuerit, clyſtere ſubducere potes, quotieſcunq; volueris, hoc enim minoris periculi eſt; ne decentes inclinationes interturbentur, ſucci coquibiles recrudeſcant, & vires defatigentur, ſed alterius diebus ſat erit; nam Hipp. in acutis ob virium imbecillitatem, quam multi facit, iubet, aliquando clyſteria ommitti; & eorum vice balanum fieri: quarè eò magis in malignis febribus: Ariſt. etiam medicorum facilè princeps, ægrum omninò immotum iacere, & molli lecto, & inflexo corpore cubare, præcipit: venter enim cum recaleſcit, concoquere, celerius poteſt; ſic autem fit, vt recaleat. Tempus igitur, occaſio, modus, & quantitas, atq; indicans clyſteris, vomitorij, & lenientis medicamenti, manifeſeſtè explanata fuere ex dictis.

Quid agendum maculis apparentibus.

Dub.

L. de purgantibus med.

6. Epid. 6.5.

10. Meth. 10.

4. De tuenda 3.

Sol.

P. Acutorum 45

4. acutorum 2.

P. probl.

Quid agendum, & quomodo in malignis affectibus fluente aluo. CAP. II.

Quid agendum fluente aluo?

VERVM ſi quis papulis tuberculis, & ſimilibus refertus, atq; nulla euacuatione leuatus occurrat, alui is lenitionem flagitat: ſi verò alter abſq; maculis, & pariter abſq; medicaminis hauſtu, ſiue etiam cum maculis, ſed ventris fluore cholerico, aut pituitoſo, aut melancholico, mixto, aut ſimplici diarrhea, aut colliquatiuo, qui omnium peſſimus eis frequenter annectitur, vexatus obuiat Medico; quid agendum? quando ille fluxus malignam febrem, & eius cauſam, & colliquantes, & mordaces ſuccos concommittatur, retentricíſq; imbecillitatem ſtomachi, hepatis, aut inteſtinorum repræſentet? vel cum febre exorſus, vel eam poſt paucos dies ſubſequatur: primò omnem ſanguinis inanitionem, & purgationem ſpernit, crudus nanq; ſuccus ſymptomaticus, & longè à tentata fluxione parte educendus, & potius alterantia, & cordiaca ſolummodò petit, virium cuſtodiã maximè hortatur, modicè calorem roborantia, & contemperantia ſucci qualitates, non omninò adſtringentia ſuadet, ex hordeo, roſis, plantagine, lactuca, oleo roſaceo myrthino cidoniorum: porrò ex Hipp. & Galeno, quicunq; purgare, & ſanguinem mittere fluore alui, & febre cum accidentibus tentarunt, ægrum in vitæ diſcrimen duxerunt, & ex Auicenna fluxum, fluxu curare, timoroſum, & eò magis malignis in febribus, quibus diligentiſſimè ſunt vires manutenendæ, nè à medicamine, febre, & fluxu fortaſsè ſymptomaticè ferociente citius præcipites labantur; quid eſt indicans aluum citandi? quid tunc temporis permittens? virtute debili, & in die corruente? & copia humorum ſpontè minorata? in fluxu verò ſine febre (non ab alio morbo, vel febre) quem ſi febris ſubincedit ſymptomatica ex vigilijs, dolore, abraſione, humorum cõcurſu, fluxus fluxu curari amat: in dyſenteria, diarrhea ſanguinis narium, vteri non conſueto profluuio, & vena diſſeccatur, & pharmacum cocto morbo, nõ cruda bile; in exigua tamen copia, & roborans, & vnà educens aliquandò exhibetur bilem aſtringens, & ſiccans, & potius in bolo, vt præter inanitionem noxiorum, affectæ ſedi firmitatem largiatur, & fluxum humorem parti adhæſum euocet: nam neq; Paulus, Aetius, Celſus, Aliabas, neq; alij Arabes purgantis medicamenti in dyſſenteria inter initia meminere, ſed

Triplex fluxus antecedens, & ſubſequens, & ſimul cõmitãs febrim malignam.

4. Acutorum 116. p. ad Glau. 14. Acu. 4. p. c. 3.

Quid in fluxu ſine febre agendum.

Auer. 7. coll. 7.

Rabar-

Rabarbarum, mirobalanos; lac coctum, vel recenter mulctum, vel ſerum lapillis alteratum, inter initia potandum ſuadent, incraſſant, hæc vltima, ſiccant, refrigerant, attemperant, leniunt dolorem, & ſolùm humores in fluxu, non autem in venis exiſtentem interturbant: Rabarbarum, Reuponticum, vel mirobalani diadraganto permixti torrefacti admodùm frigidis, & ſiccis correcti ſucco plantaginis, cicorei, pulpa tamarindorum, & prunorum iuuant: altius hoc pacto eorum vehementia refracta non euacuant; vndè ex Gal. ſerum attemperat, mittigatq; mordaces humores, ſed eos educit, hac ratione ſanationem euacuationis, non attemperationis gratia, molitur; ſed ipſum ſerum, & lac incraſſantibus, & aſtringentibus exornatum modicè ſuccos in teſtinis adherentes attrahit, & robur præſtabit: ſi quis enim lac prius elixando ſerum omne conſumpſerit, nihil prorſus ſubducet, iniectis verò lapillis ignitis tantiſper, dum ſerum omne conſummatur: præterquàm ſic paratum aluum non citat, contrarium etiam efficit, ipſumq; ijs exhibemus, quibus venter acriũ excrementorum demorſu infeſtatur; id ipſum autem efficiunt non minus, quàm lapilli, aut etiam efficacius ferrei orbiculi igniti. Facilè tamen hac huiuſcemodi ventriculo incraſſabile mel, & ſalem exoptat, quin, & aquam etiam effundere ſecurius, vt pleriq; medicorum factitant, acrimoniam, ſeri, non humiditatem fugientes: cuius acrimoniæ gratia lac omne aluum citat; liquidius magis, vt Camellinum, Aſinæ, craſſius autem, vt Vaccæ, Capræ, minus aluum ſollicitat, & laudatur in fluxu, ſicuti pro lenientibus alia lactis genera, tanquàm ſeroſiora; ſed alia ratio in fluore alui. Nunquàm igitur lac, & ſerum Caprinum, ouillum, & Vaccinum gratia contemperandi humores, & virtutem expultricem, irritatam etiam minima copia in huiuſmodi ſuperfluo fluore cum febribus exhibentur, ex Gal. lac malum, quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones; & alibi, qui ventrem inferiorem calidum habent, ſubeuntq; acræ deiectiones, & inæquales à colliquatione id patiuntur, qui ſi valentes fuerint, reuelles elleboro albo, ſi non cremorem tritici, frigidumq; dabis, & quod ex lente conficitur, panemq; ſubcinericeum: & iurè reuellit elleboro, iurèq; ſi vires non adſint, vtitur, tùm aſtringentibus, tùm refrigerantibus; non autem aluum irritantibus, in non febrientibus acuté, vel fluxu diminuto colerico Gal. Hipp. & Alexander lapidatum, & coctum Aſinæ, & ſerum, & huiuſmodi concedunt: ità omnes Arabes, & Greci ſentiunt, ità indicationes ab eſſentia affectus exceptæ hortantur; neq; inficitur, lac, & ſerũ

2. de Simpl. med fac. 12.

5. Aphor. 64.

4. Acutorũ 112.

bilem contemperare,abluere,& aluum ſubducere; ſed tutius me-
dicamentum exhibetur, vt tutò, citò, & cum iucunditate cure-
mus, incoctos humores non moueamus, & ſuperfluum fluxum
acré, cauſaſq; & vires tueamur, lac euitatur ob flatus caput do-
lentibus, tùm quia facilè in nidorem febricitantibus, & deiec-
4.acutorum 4.et 41. tionibus bilioſis maximè abijt, vel aciditatem, in frigido ſto-
macho, ſuſpenſis hypocundrijs murmurantibus concitat. Præ-
terea audiamus Hipp. & Gal. Si venter liqueſcat, & colliquetur, ,,
ſorbitiones frigidiores, craſſioreſq; dantur, potuſq; ſiſtentes, vi- ,,
Tetrabiblio 3. ſermone p.c.35. noſioreſq; & aſtringentiores: ſed potu minimè vtendum: quo- ,,
modo igitur ſerum Caprinum exhibitur? Aetius ait, in febri-
bus cum fluxione bilioſa, lac coctum, & lapidatum potatur; ſi
itaq; bilioſa pura recrementa prodierint, in mags ſalubria per-
mutare ipſa oportet, non tamen per cohibitionem eos curare:
primùm enim lac depurgando ſimul ea, quæ in corpore tempe-
L.3.c.3. rat; poſtremum verò aluum ſiſtit. Celſus in hanc malignam fe-
brem ſtatuit, minimè vtile eſſe, aut fame, aut medicamentis vti,
aut mollem aluum reddere, quaſi dicat, parùm vtile, aut medi-
camentis, aut alui ductione fidere vincere hanc; vires enim non
omninò famem tollerant, medicamentaq; licet euacuent, febrilem
augent calorem, & vires frangunt: ſed tunc, eodemq; modo, & via
fidendum rectè adminiſtratis medicamentis, de quibus facilioris
doctrinæ grã ſupra, vt primas vias, & ductus emũdãtibus, & mitio
Extractum p. ribus, interq; aliud extractum collocatur. r. Tamarindorum,
prunorum damaſcenorum, mirabalanorum citrinorum an. vn.
15. infuſionis ſolutiuæ roſarum lib. 2. quatuor diebus loco cali-
do macerentur, percolentur: deindé alijs tribus vicibus pruna,
Thamarindi, mirobalani, & eodem modo infuſa torcolari co-
gantur, tandem colaturæ adde mannæ electæ vn. 2. ſaccari ru-
bei vn. 1. euaporatio lento igne vſq; ad gummeam congeriem,
fiat, cuius vn. ſ. aluum liquidam faciet, opem etiam præſtat ſyr.
de pomis cum ſena magiſtralis à me ſumma cum ægrorum vti-
Syr. de pomis cū ſena Nouus. litate inuentus. r. ſucci pomorum redolentium lib. 2. ſucci citri
lib. ſ. ſenæ vn. 3: florum violarum, bugloſſæ an. p. 2. cinnamomi
vn. 1. madefacta ad quatuor dies, exprimatur, vltimò ſucci po-
Acetū leniens. morum vn. 2. ſaccari rubei vn. 3. clarificetur ſyr. àcetum etiam
hoc pacto commendatur. r. aceti accerrimi lib. 2. foliorum ſenæ
vn. 3. pulpæ Tamarindorum vn. 4. tartari albi drac. 2. aniſorum
drac. 1. ad quatuor dies affuſa, poſtea expræſſa manica Hipp. ir-
rorentur: hoc aceto bucellæ panis imbutę comeduntur, & ace-
Dub. taria etiam concinnantur. Sed quis obijciet, ſi in conficiendis

ex-

extractis, ſalibus, & alterantibus, & purgantibus ſimplicia medicamenta vruntur: eorum igitur forma ſubſtantialis deperditur, qua euacuatio, & alteratio determinata perficiebatur. Reſpondendum, in quolibet ſimplici mixto, aut vegetabili animato, & inanimato tres portiones maximè actiuas reperiri, vnã mercurialem, volatilem Aeream, & aqueam, aliam ſulphuream, igneam, dulcem, partim fixam, partim volatilem. 3. aeream ſalinam fixam, radicale humidum: idcircò in combuſtis hæc ſaltem remanet, in qua forma extenſibilis, & materialis perſeuerando ſuas vires manifeſtè exercet. At ſi ex his depuratis vnum ſal illis tribus virtutibus, mercuriali, ſulphurea, & ſalina præditum fabrefit, id quidem, & per aluum, & per ſudorem recrementa purgabit: pro pueris verò, & delicatioribus, quibus aluus blandè, & ſuauiter colliquanda venit. r. mannæ electæ calabræ vn. 4. aquæ ſtillaticiæ acetoſæ, boraginis, meliſſæ an. lib. ſ. pulpe tamarindorum vn. 4. ad tres dies madeſcat per manicam Hipp. pluries percolentur vn. 3. cum vn. 5. Syr. acetoſi aluum exturbabunt. Summo etiam artificio delicatioribus ſyr. roſ. ſolutiuus albus hoc pacto celebratur. r. roſarum rubearum vulgo Zebedeæ lib. 10. folia circum circa abſcindantur, vt ſolùm rubea pars maneat. Item. r. aquę roſis lib. 20. hæ roſæ per diem naturalem infuſæ expræſſæ, & iterùm aliæ nouem vicibus apparentur. r. huius infuſionis lib. 4. leniter clarificentur, & ſaccari albi prius depurati q. 5. cuius ſyr. vn. 3. cum aqua ſtillaticia acetoſæ, vel aqua anguriç plurimùm conducunt: alia ſolutiua odore, viſu, & guſtu ægris, accommodenturq; ex violis, & roſis vulgo moſchetis, ex floribus amygdalarum, & floribus perſicorum, geniſtę, & ex radicibus polipodij querni recentibus, & præparatis in acetario: ex radice Brioniæ, ex ſeminibus Ebuli, ſpiſſamenta etiam ex his, & ſalis concinnantur. Sed quia in his recenſendis tempus conterendum non eſt, dum vnuſquiſq; ex normis perſcriptis ſingulæ ætati, conſuetudini, appetitui, & ideæ morbi, atq; anni tempori ſatisfaciet.

Sol.

Extract. liq. mãna.

Extractum ſol. roſ. albi.

De electiuè purgantibus, & an humores inter initia, & quando ſint purgandi, atq; an tenues humores abſq; concoctione ſint medicandi.

CAP. III.

NVLLA ars, neq; medicina ſalubre Socrati, aut Calliæ, ſed quid tali, aut talibus perſcrutatur; hoc nanq; artificioſum, ſed ſingulare infinitum minimè ſcitur: ex

Auer. 7. coll. 9. Quid ſit ex arte & quid ex vſu artis.

arte docent ipſa vniuerſalia, ex vſu verò artis, & artificio ipſa vniuerſalia in operando ſingularibus cooptantur; nam ex artificio operari eſt actus operans ipſius habitus vniuerſalis artis, ſeu habitus operans actu, qui ex arte pro habitu factiuo, rectaq; ratione emanat: quapropter exponenda de medicamentis electiuè euacuantibus in febribus impropriè malignis, poſtea erunt particulariter in medicina magis aduertendà, vt moribus febrium, ſymptomatum magnitudini ideæ, atq; ęgrorum conſuetudini, regioni, & anni tempori ſatisfaciant. Electiuè purgantia, non aliud ſanè genericè indicat ex pluribus Hipp. Gal. Græcorum, & Arabum auctoritatibus, quàm humoris alieni à natura ſanguinis abundantia ſumma, ſummaq; naturæ inutilitas, & magnitudo præſtantiæ partis, aut affectus humoris, aut cacoethia; dum nobile viſeus maximè qualitate, vel quiete, vel motu, vel ſubſtantia faceſſit; dum propriè natura vehemens exurgit, aut qualitate, aut corruptela, aut fluxu ad vilia membra; dum malignitatem obtinet, ſeu diſpoſitiones, & malignam putredinem. Hæc magnitudo à ſanguinis natura rebellans, cacochimia appellatur, & tunc bilis, melancholia, & pituita, ſumma ēt plenitudo quòad vires, vel ratione, & facultatis vocatur, quæ facilè ab inualida facultate corporis concoqui nequit: immò hac de cauſa, vel in vniuerſo, & nuncupatur totius, & vniuerſalis, vel in parte, & dicitur particularis coaceruata. Hæc quidem quatuor ſubalterna indicantia magnum auxilium flagitant, nempè purgans medicamentum: ſeiungit verò Gal. quemadmodùm de ſectione venæ actum fuit, abundantiam humoris excrementitij à magnitudine. Quoniam illa eſt per ſe nota: reliquæ verò affectiones, & paſſiones humorum non ità perſpicuè apparent; ſed magnitudine morbi manifeſtantur: mediocria, frictiones, balneum, exercitia, lenia medicamenta, & minorantia, aut minima, pariter materias auxiliorum mediocres, aut minimas euacuantes hortantur (viribus ſemper, & reliquis coindicantibus expenſis;) indecens aberratio, aut vehemens qualitas, aut ſola corruptio humoris per ſe non videtur euacuationem indicare; ſed tantùm reuulſum, & qualitates contrarias. Verùm annexa mediocri copiæ, & motui, & qualitati ità prauæ, vt non dent inducias, reuulſione tantùm, aut alteratione propriè indicantia purgationem euadunt. Cacochimia, colluuies, & per vniuerſum, & per venas, & arterias magnas diffuſa, primum ortum, & fomitem acquirere, ex infimo ventre, ex iecore, ven-

Quid ſit indicans electiuè purgans med.

2. Aphor. 17; 4. de ratione victus 20. l. quos, & quando. 4. Meth. 6.

Quatuor ſubalterna indicantia med. purgans.

Cur abundantia ſeiungitur à magnitudine. 4. Aphor. com. 2 4. Meth. 6.

Q. Inſtātia, quomodo motus, et qualitas, & corruptio indicent euacuans. Sel. q.

ventriculo, inteſtinis, meſereo, liene, fellea vexicula apprimè ſolet: ſed quãdo hæc medicãda? ſi ſanguis bonus exiguus, humores verò crudi plurimi? tunc nec ſanguis detrahendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omninò motus, aut balneum adhibendum: quippè inciſa vena bonum ſanguinem emittit, malum, quod in primis maximè venis, circa iecur, & quod meſenterium vocat, colligitur, in totum attrahit. Deiectio verò talibus, tormina, & eroſiones creat, animiq; deliquia, cum eo quòd, nec notatu quippè dignum educitur, quando crudi omnes ſucci, atq; ad motum inepti ſunt, craſſitudine, frigiditate, & omnes anguſtas venas obſtruent: porrò crudi non plurimi, aut tenues, aut in motu, erunt, nè inter initia ſemper (vt nonnulli cenſent) euacuandi? an verò prius celebrata coctione ſolùm præparatis meatibus, atq; fluidis redditis? etenim raro in acutis multa ducere oportet; id circò non vndequaq; tuta, & Hipp. & Gal. dogmatibus conſentiens eſt eorum ſententia, qui perpetuò in malignis febribus ancipiti, & graui morbo inchoandum à præcipitato, Antimonio, Euphorbio, elleboro, Turpeti, ſcammonio, & huiuſcemodi execrandis, auctoritate nixi arbitrantur, quod in principijs, ſi quid videatur mouendum, mouere oporteat, præſertim in morbis malignis, & extrema pericula inducentibus, & rebellibus. Animaduertendus tñ ille loquendi modus, (ſi quid videtur) quaſi non ſemper indicatio mouendi adſit, & extremis morbis, .i. acutiſſimis, & admodũ præcipitibus, velociſſimũ, celerrimum motũ, & ſummã vehementiã ſymptomatum habentibus ad ſalutem, vel mortẽ, citò terminãtibus, & ijs, quibus maxima copia, & plenitudo humorũ præſtat in primis vijs gratia remouẽdi impedimẽta, vt facilius humores in venis, & carne crudi coquãtur, mouẽdũ eſſe videtur; extrema quidẽ cõuenire, prȩſidia pariter in malis nõ dantibus morã à maximis auſpicandũ fore, non à leuioribus dicendum eſt. Hæc aliquando in his febribus peragentur, dum præſens indicans, magna turgentia, fluxus, & reliqua inferius dicenda indicant; dum tempus opportunum dictabit, & in primis venis copioſiſſimi ſint humores, fluxiles, nõ firmi, atq; tenaces, neq; febris calor obſtet, neq; vires diſſuadeãt, ſed ægri tollerantia, & virium cuſtodia permittant, an tenues humores abſq; coctione ſint euacuandi.

4. de tuenda 5.

Q. an inter purg. exhibenda.

Ferñelius l. 3. c. 12.

Auer. 7. coll. 9. Alex. lib. q. c. vl.

Quid ſit acutiſſimus morbus, et quæ ſigna habeat

Præterea alij Viri doctiſſimi plurimùm à veritate recedunt; putantes tenuiores ſuccos prius medicari, vel ſint bilioſi, qui leues, & ſpõtè continuò fluitant, vel ichores, vel ſerum, vel alij præter nr̃am, vt in hydrope; tenues .n. & aquoſi (licet tenues, potius bilioſi

lioſi , reliqui aquoſi dicantur) vel ij ſunt tales , & crudi ante
formam, vel recrudeſcentes poſt formam adeptam : Hi igitur
ſtatim ſui purgationem expoſcunt: nam ſi hoc verum eſſet, præ
cæteris ijs contagio prę̃merentur,& malignitate,& ſimiles febres
10. Probl. 25. euenirent : adde tenues , & tenuitate affectos vaga cum bonis
Duplex tenuitas vna cocta , altera interminata , & cruda. confuſos, & interminatos euacuationi ineptos exiſtere. Verùm
ſolummodò tenues perfecta , & concocta tenuitate, concocta
(teſte Ariſt.) quæquè molliora inconcoctis redduntur,qualis eſt
naturaliter ſerum, ſanguis,& vrina habent tenuitatem coctam,
& reliqui . Scire autem oportet, natura haud quaquã quieſcere ,
ſed interdum contentos in corpore prauos humores ità aggre-
di, vt à bonis eos ſeparet, & quouis modo excernat,qua mollio-
res, leuiores, fluidiores, æquales, & ad purgandum ſequaciores
euadant, qua expultricis facultatis fibræ expellendi munere ſuo
facilius, citiuſq; funguntur. Ariſt. & Gal. ſententia,concretum,
& ellaboratum rectius trahitur, facilius protruditur, & conco-
3.coll.c.13. quitur; quàm vndequaq; diffuſum,& diſcretum;ità etiam Auerr.
auctoritas interprætatur de tenuitate interminata , cum dicit.
Quantò ſubtilior eſt ſuccus, tantò difficilius à natura expellitur.
L.quos,& quando 5.de rem.par. 5.6. Epid.2. 33. 3.pergroſt.25.3 de ratione victus 11. & 11. Oribaſ.l.p.ad Euſtatium 16. Aetius l.3.23. Auctoritates verò præcipientes, tenues , & aquoſos humores in-
ter initia euacuari debere, quo tenuiores, & ſeroſiores, eò faci-
lius educi: Relictis aliorum ſententijs, quæ partim teſtum eſ-
ſe deprauatum affirmant, alij tenues, ſeroſos, & aquoſos eſſe tur-
gentes,alij per tenues, & aquoſos tantummodò ſerum,& ichores
intelligunt, alij de euacuatione per lotium in ſanis corporibus;
(quoniam verbis, & dogmatibus Gal. & Hipp. manifeſtè con-
tradicunt) abſolutè qualitas humoris, & tempus euacuandi , ſi-
cuti inſcriptio libri adnotat,nobis explanat tenuitatem, & craſ-
ſitiem animaduertunt ; non autem alia ad optimam , tutamq;
Not.ſol. propulſationem attinentia : tenuitatem quippe coctam, termi-
natam, immunem mordacitate, caliditate inſigni , permixtione
cum bonis denudatam compararunt. Morbi diſpoſitio , & va-
cuandum humorem, & locum,per quem debet euacuari, indi-
Artis Med. 99. cat , vti planè conſulit Gal. ſuccos aquoſos, mordaces, calidos ,
frigidos, craſſos, putredini obnoxios, venenoſos non eximi, ni
prius alteratos , vel ab ipſo corpore coctos, vel ab aliquibus fa-
cultatibus, quæ vim medicamenti habeant. Si natura in prin-
cipio tenues non detrudit, ſed poſteaquàm coctione elaboran-
P.4.t.2.c.7.l. de temperamẽtis 3. tur,cur Medicus eius aſſecla? ſi Auic. & millies Gal. bilioſa,cruda
ichores in febribus,& abſquè febribus prius coctione emendant?

&

& exemplo vrinarum, ſanici, lacrimæ, tuberculorum, & huiuſcemodi docent? non itaq; ſolùm in craſſis ſuccis expectatur concoctio, & deindè purgatio, & lib. aduerſus Iulianum ait, cum bilis vis multa in corpore continetur, ſæpius facilé eſt, dùm febris abſit; eam ipſam euacuare; ſed cum ante acuta corripiatur febre, difficillimè id redditur; neq; enim licuerit abſq; periculo purgãti tunc vti. Ad eundem modum de pituita, & de ſeroſis excrementis æſtimandum, & alibi quicunq; à febribus fortibus oppugnantur, his purgatoria dare non oportet, donec remiſerit febris; ſin minus, ſaltem non intrà quatuordecim dies carnes ipſorum, & ventres cum calida ſint medicamenta, abſumunt, & nihil depurgantur, febris maior fit, & color euertitur, & morbi Regij ſpeciem præſefert: commota enim bile, & purgata non ſorbere vult æger, neq; bibere, ſed omnia abominat, & plerunq; periit; alibi etiam ſuadet. Vbi crudi ſucci exuberant, antequàm morbus inuaſerit, cautè euacuabis; ſed vbi iàm febris corripuerit, nequaquàm: & libro de fracturis, & ſi quidem febris nulla aderit, oportet per ſuperiora purgare. Quarè multùm intereſt in euacuandis humoribus, & ſororis, an febris adſit, nec nè, an tenues ſucci ſint tenuitate terminata, & cocta, aut incocta, & interminata, an in primis vijs, aut propè, aut intimioribus reſidant: difficilé enim, & periculoſam reddit febris euacuationem, niſi concocti aſſiſtant humores; identidem Celſus inquit; ſed medicamentis vti, niſi in vehementibus malis ſuperuacaneum eſt: equidem ſoluentium omnium medicamentorum natura, corporumq; expurgantium naturis contraria eſt, & quiſpiam dixerit læthalis, & deleteria. Præterea de morbis acutis, & febribus loquens Gal. iure meritò ob oculos duos tantùm caſus collocat, in quibus medicari liceat: primus eſt, cum ſtatim ab initio priuſquàm in parte aliqua firmentur humores, qui, & turgidi, & tantummodò fluentes eſſe queunt, ſecundus poſtea, cum fuerint elaborati: in non acutis verò, & abſq; febre alia videtur ratio, & aliter iubet, in ſtatu quieſcendum, ne virtus in morbi vehementia laborans adhuc purgante exhibito magis opprimatur; proprijs opibus direptis infirmior ſuccumbat, atq; ex ipſo conatu imbecilla magnoperè efficiatur: quapropter ad turgentiam dicendum. Primùm non ſolùm tenuibus aptandam fore, licet ij cæteris facilius, & frequentius determinatè irritantes ſic moueantur; eò igitur tempore opportunè inter initia medicari oportet, & eadem die in his malignis acutiſſimis cum turgeant, præmiſſa (ſi poſſumus) ſemper aliqua veloci præparatione

Marginal notes: *Hipp. l. de purg. med.* — *L. De fracturis 2.* — *Not.* — *L. De ſang. miſs. c. 10.* — *L. 4. 1. 19.* — *Not.* — *Ad tranſibulum 41.*

Quot ſunt indicantia euacuat. per aluum, & quādo.

ne(vti præcauent Hipp.& Gal.) ichores verò aquoſi, & tenues humores inciſione, reſeratione viarum non egent, coctione verò, quæ tranſmutatio humoris crudi,& perfectio à victoria caloris naturalis exiſtit, opus habent, aut reuellere commoueantur,aut placidè,& leniter minorare, dum nimia copia aceruati,in meſaraicis, hepatis, ſima, & gybba ad primos ductus procliues vergant, aut lenire,& ſubducere cum ſtomacho,aut inteſtinis, nullo lentore infarcti adhereant, vel tandèm ſi in ſtomacho corruptus cibus, vel excrementum in primis vijs(non autem in venis,& ambitu) infeſtet: ſi verò hæc deſiderentur, neq; medicari, neq; diuertere, neq; minorationem agere,neq; minutionem tentare decet; ſed quieti blandè incumbere, quam ſemper tanti fecère medicinæ Patres, vt aliquandò ne Clyſterem quidem inijcere auderunt: purgationes enim contrariantur coctioni humorum, corpus vehementer dimouentes, frangunt, recrudeſcere ſuccos faciunt, & morbum diutius crudum protrahunt; ſed medicamenta opportuna tempori, & ſpeciei humoris adminiſtranda erunt, præcipuè Agaricus pro pituita. Reubarbarum, & omnes mirobolani pro bile, quæ non ſolùm purgandi; ſed alexipharmaci, & cardiaci vi donantur;ea tamen ratione, ne vis vnius virtutem alterius interpellet, nevè,vt docet Gal. in permiſcendis ſolutiuis contingat; vt vnum citò euacuet, alterum tardè naturam diuellens, & diuerſis temporibus conſternat,diacatholicon,ſena,epithimium,pollipodium, elleborus niger pro melancholia, & ſimilia infuſa, in decocto florum, & fructuum cordialium, vel pentaphili, ſemen citri, cinnamomi, ſpicæ,vel caprio ſero,vel in bolo,cum ſpeciebus cardiacis:ſemper, & in mediocri quantitate potius tempore, & hora ſuauiori; maxima quidem cardiacorum, & alexipharmacorum facultas electiuè purgantibus ſocietur, & humores horarum quatuor, plus vè, & minus trahuntur, vt nè minimum tempus conteratur, quin ſucci, & viſcera omnia alterentur, debellentur; vel. r. reubarbari, foliorum ſenæ,ellebori nigri an.drac:5.cinnamomi ſcrup.5.albuſſinæ oui amygdalæ tres,vel quatuor,ſaccari coopertura ornentur loco pillularum: hoc modo pueros, & alios etiam fallere licet, in rotulis etiam, aut martiapanæ, & tortula electiuè purgantia fabrefiunt: vt.r. diagridij g.4. cinnamomi, parùm aquæ roſaceæ,& ſaccari fini q. 5. rotulū 5.ar.condiantur. Aliud r. ſpecierum eleſcophi ſcr.4. pulpæ piſtaciorum, nucleorum, pineorum an. vn. 3. ſaccari q. ſ. morſelli fiant, vel rotulæ; pariter ex ſpeciebus diapheniconis, elleboro nigro, ephithymio, aniſo

Artis Med. 99.

4. De tuēnda ſ.

Lib. quos, & qn.

Varij modi cōficiendi purgantia med. 5.

Rotulæ ſolutiuæ.

cum

cum ſaccaro, & aqua meliſſæ rotulæ configurantur: pituitoſis, & bilioſis hæc aqua medetur. r. aquæ roſaceæ ſtillaticiæ vn. 2. diagridij g. 8. trociſcorum alandal, Agarici, drac. 5. cinnamomi ſcru. 1. imbibita ad tres dies; deindè manica Hipp. transfundentur: ſal verò humores purgans erit. r. reubarbari electi, epithymij, pollipodij, foliorum ſenæ an. drac. 1. cinnamomi, tartari albi, ſcordij an. drac. 5. pluries decocto elambiccato, prunorum, Tamarindorum, ſcordij, & acetoſæ q. 5. madeſcant, expræſſio, & colatura ſeruata, fæcibus combuſtis ſuperponatur, & iterùm percoletur; poſtea verò ſole, vel igne exiccentur, & in fundo ſal permanebit; cuius ſcru. 2. aluum exturbabunt; at ſi vlli affectui competunt ſolutiua extracta, præcipuè malignis febribus conueniunt, quæ ſummam velocitatem operationis auxilij exoptant. r. itaq; Agarici trociſchati, reubarbari ellecti an. drac. 5. mirobolanorum omnium an. drac. 3. diaprunis ſimp. vn. 1. diacathol. vn. ſ. ſpecierum cordialium temperatarum, ſcordij, ſandalorum rubeorum an. ſcru. 5. tribus diebus infundantur vn. 5. infuſionis ſolutiuæ roſarum, & vini maluatici: tantundèm poſtea torculari coacta, denuò tribus vicibus madeſcant. Tandèm colaturam totam accipito, & terebinthinæ vn. 1. & duplici vaſe excipiantur, vſq; quò craſſamentum reſideat: iterùm atq; iterùm liquorem deſtilla, & quod ſupereſt conſeruato, cuius craſſamenti drac. 1. in bolo euacuabit. Aliud melancholicis. r. ellebori nigri præparati vn. 1. agarici trociſcati, epithymi, pollypodij, electuarij Indi an. 5. inſpergantur ſucco rutæ capariæ, & infuſione ſolutiua roſarum q. 5. cum drac. 1. ſpecierũ cordialium temperatarum, & diamargaritonis, & modus, & ordo ſuperior geratur, addendo maſticis, aut ſtoracis, aut mirræ; aut aloes vn. 1. vt melius craſſeſcat, & vires medicamentorum conſeruentur, & alij, parantur ſales, & ſpiſſamenta, ità ex granis Ebuli, radice brioniæ, ſoldanellæ. Verùm ſi potio chymica, & ſolutiua petatur, fæces, & craſſa compagies relicta liquore tribus vicibus macerata exprimantur, donec odore, & ſapore careant, & liquor ille colligatur: vel ſi puluis ſolutiuus quæratur, craſſamenta illa, & fæces vmbra, vel lento igne exiccentur, quibus infuſionis ſolutiuæ roſarum, & decocti florum, & fructuum cordialium, cum additione foliorum ſenæ, & rabarberi drac. 4. ſuper infundas. His explicatis, opportunum eſt alia non nulla vtiliora examinare.

Aqua ſolutiua.

Extractũ ſalis.

Extractum ſolutiuum.

Extractum ſol. mel.

Potio chymica.

Pulueres chymici.

Quando cum cibo, aut ante cibum, quæ, & qualia medicamenta ſint exhibenda ex Antiquorum auctoritatibus in febribus malignis.

CAP. IV.

IN vſu eſt ſæpè hiſce temporibus medicamenta in his malignis febribus vnà cum cibo exhibere, aliquandò ante cibum per quatuor horas, modò per vnam, modò per mediam: tertio aliquandò à cibo, & à cæna pillolas, præſertim maſtichinas, & ſtomaticas; per duas horas etiam, tres, quatuor ante inceptum opus euacuationis ægrotantes alunt: cum tamen teſte Gal. & Hipp. medicamenta forent, tùm abſq; cibo, tùm ſolùm poſt quatuor, vel quinq; horas vſurpanda, ne eorum actio ab aſſumpto alimento interpelletur. Ex altera parte alibi aſſerunt, ptyſſanam ſtatim poſt ſorbendam, vt deleteria qualitas medicamenti deleatur, & nè diutius in ſtomacho moram trahat, & tunicas ventriculi vellicet: in ægro, qui linguæ tumore laborabat, veſpere datis catapotijs, ex aloè ſcamonio, colocyntide cibum præbuit: Arnaldus Vil. libro de vino inquit. Macrobius ex auctoritate Plinij pillulas ex aloè iuſſit veſperi immediaté poſt cænam. Ego tentaui, & reperij iuuamētum, & etiam in medio cibi: Ariſt. etiam teſtatur, medicamentum non ſolùm à coctione immune eſſe debere; ſed etiam motus efficiens, nec tale omnibus; ſed proprium, pleriſq; & aliud quantitate, vt mel, oleum, lac, muſtum; aliud qualitatibus calidis, & frigidis, non vincitur à calore, ſed diſſoluitur: terrenam tamen ſubſtantiam habens, his colliquat venas, ingreſſum perturbat, fundit humores, & deindè actio ſerum deducit, & detrahit, & iſta dicitur purgatio. Verúm pluribus diſtinctionibus, & concluſionibus hæc ambiguæ, & inter ſe diſſentientes auctoritates enodentur, & lucidius examinentur: primò ex natura medicamenti, 2. cibi, 3. corporis ſuſceptiui.

Arnal. l. de reg. c 42. 2. de ractione victus. — *14. Meth.* — *Arnaldus.* — *P. probl. 41. 42. 43. 44. 48.*

Medicamenta alia ſimpliciter leniunt, & hæc duplicia ſunt, ſimplicia, & admodùm benigna, vti manna, caſſia, pruna, ſebeſten, mel, mulſa, oximel, ſerum Caprinum, lac Aſininum, iris braſſicæ, galli, quæ facilè in chylum, & alimentum labuntur: compoſita, vt ius cum porro, & beta, vel mercuriali, vel Garo, çapparis cum oximelite, vel oxileo, ante alios cibos, malua cocta, oleo, & Garo, ſuccus betæ, vel beta, ſuccus braſſicæ, vel ipſa: deindè Garo, & oleo parata (ſal loco gari vſurpatur) ſic lenticulæ ſuccus, & ipſa lenticula cocta, & parata, vt ſuprà in prima aqua

Ariſt. p. prob. 43. P. de alim. facul. 2. de alim. fac. 34. 42. 43. 44.

(bis

(bis enim cocta braſſica, & lenticula aluum ſiſtit) deindè atriplex, & blitum garo oleo, & aceto conditum, radicula, ideſt raphanum cum garo, & aceto maditur dijciendi gratia. Ius limacum, vel ſuccus oleo garo, vino coctarum; deindè omnia teſtacea, oſtreæ, murenæ, purpuræ, tellinæ ſuccum in ſe alui ſubducendæ obtinent accommodum: ſed primum ius, deindè ptyſſanam cum carthamo, vel iure braſſicæ ſenibus datur, & vnicum cibis admixtum, mercurialis, epithymum, & filicula, compoſita, ſed non admodùm benigna, extant, electuarium lenitiuum, diaprunis lenitiuum, diacaſſia, diamanna, ad hæc purgantia electiuè, ſed benigna. Rabarbarum, Agaricum, ſena, polypodium, epithymum: electiuè purgantia magis deleteria obuiant colocynthis, ſcamonium, elleborus, hermodactili, lapis lazuli, elaterium, antimonium, grana, & ſuccus ebuli, ſcialapa, ſuccus brioniæ, ireos, & huiuſmodi plura. Animaduertant, an in doſi conſueta, vel maiori, vel minima, & an permixta, vel ſimplicia adminiſtrentur; permixtio multiplex, primò vel vnà cum medicamento ſtatim adiungitur cibus, vt manna diſſoluta cum iure, vel caſſia, vel pruna, vel ante ſumitur, & illicò ſuperbibitur, ptyſſana, ius, vel ſerum, vel panatella, vel prandium totum, aut cæna, vel poſt prandium, & cænam vſurpatur, vel pillula aliqua capitalis; quæmadmodùm Raſis, Paulus, Oribaſius, Aetius, Auic. & Gal. vſi ſunt poſt duas horas, vel tres, vel quatuor, aut poſt opus incæptum, euacuationis: tertiò corpus ſuſcepturum robuſtum, vel imbecille ſecundum totum, vel partem, validi ventriculi, vel infirmi, iecoris calidioris, vel frigidioris, ſenſus exquiſiti, vel hebetis, expultricis robuſtæ, aut debilis erit. His omnibus expenſis, & indicantibus vrgentioribus, ciboq; liquido, vel craſſo, pauco, vel multo, vel tantùm alimentali, vel medicinali, variæ concluſiones in medium afferruntur.

3 1. de alim. fac. c. 3. c. 33. 5. de tuenda 9. 13. Meth. 15.

L. diuiſionum, & Aphor. Paul. l. p. c. 43. Oribaſ. q. comp. 9. Aetius l. 3. c. 101. Auic. l. 5. tract. 9 c. de pillulis. Gal. p. de ſimp. med. fac. c. 17.

Primò ſimpliciter lenientia, & familiaria, & cum cibo, & paulò ante cibum per horam, ſeu mediam adhibenda: pariter minoratiua benedicta in minima quantitate, quæ minima quantitas vi familiaritatis fruitur, & à natura in alimentum aſſimilatur; propter enim grauitatem vbi, & pondus, citius é piloro exturbatur: nam, & in vomitu natura docet, ſe cibum illicò aſſumptum amplecti, noxium verò ſuccum expellere, & ſegregare, & videmus quotidié hauſtis medicamentis, vnà cum cibo per aluum ſuccos noxios extrudere, & cibaria, & chylum

3. De tuend.

2. alimẽt. fac. 3 1.

2.de alimen.fac. 34. continere: teſtatur Gal. pruna damaſcena cocta in melicrato, in quo plurimùm ſit mellis, aluum admodùm deijcere, etiam ſi quis ipſa ſola ſumpſerit, & multò magis, ſi poſt ipſa melicratum ſorbſerit, aut vinum dulce: ſed temporis aliquid eſt interponendum, non autem ſtatim poſt prandendum, eadem alibi affirmat.

3.de tuenda valetudine. 2 Compoſita minoratiua non admodùm benigna, ſed conſueta doſi; videlicet electuarij lenitiui vn. 1 ſ. mellis roſati ſolutiui vn. 4. ante cibum per 2. 3. vel 4. horas deuorantur, natura ventriculi enodetur, ſi frigidior eſt, diutius moratur, ſi calidior, citius, ſi valida expultrice præditus, citò detrudit, ſi debilis oppoſitè, ſi eſt ſenſus exquiſiti, vel non; bile, vel pituita, vel melancholia ſcateat.

3 Purgantia benedicta in doſi conſueta ante cibum per horas quatuor, à ventriculo laborantur, & vires per halitus vniuerſo corpori impartiant.

L. quos, & quando 2. acut. 12. 13 4 Tandèm electiué purgantia deleteria correcta ante cibum offerantur; ſi non admodùm caſtigata cum cibo, & ptyſſana liquida, tùm ratione virium, tùm ſpeciei ægritudinis, tùm malitiæ medicamenti: vbi quis medicamentum ebibit, ptyſſanam protinus ſorbendam dato, neq; inſigniter minore, quàm conſuetum eſt, quantitate, & malitiam medicamenti obtundat, attenuet, incidat, & vias, quibus vacuatio aperiat, & patefaciat, ſed vbi purgatio cœpit, ab ea eſt abſtinendum purgantis opera exolui veritus, neq; in media purgatione; ſed vbi deſijt, tunc ſorbitio detur, ſed conſueto minor, deindè liberalius perpetuò exhibetur, ex parte verò corporis primò.

L. quos, & quando 2. acut. Si medicamenta valida cum virium robore adminiſtrentur, non eſt cibus permiſcendus, ſi verò cum infirmitate, dandus; ea tamen quantitate, ne vis medicamenti obruatur, ſed vel ęquali vi, vel maiori: his de cauſis Græci, & Arabes aliquandò cibum adiungunt: tùm etiam ratione partis affectæ validæ. Vndé Gal. in phlegmone cauæ partis iecoris, enicum epithymum, filiculam, cum ptyſſana miſcet, vt facilius medicamentum ad hepar pertranſeat, & temperatius ſit; cum ouis ſorbilibus cathapotia ex Hiera piera.

Aetius l. c. Aetius l. 9. c. 31. 2 Si expultricis validæ, & ſenſus exquiſiti erit, nullo pacto permiſcendus eſt cibus, niſi ità virtus inualeſceret, & ſenſus acies ità exacuerit, vt obtundente, & hebetante egerent; quando verò imbecilli ſenſus expultricis debilis exiſtat, tunc cibaria liquida, & actu calida propinentur, vt calor excitetur, & vis

medi-

medicamenti facilius ad expultricem irritandam, & ora venarum aperienda inſurgat. Quarè ius pulli macrum (licet ſit alimentale) attenuat; calore tamen ſuo medicamentum deducit ad actum naturam ab incæpto opere, cum parùm nutriat, non euacuando.

Poſt incæptum opus euacuationis ius ratione attenuationis,& reductionis ad actum potatur, quod abluit os ventriculi, & fundum, & medicamentum magis attenuat; nam egreſſum pylorum ſupponitur, & actualis caliditas, & humiditas magis medicamenti vim ſoluit, irritat expultricem, & reliquias tunicis, vel fundo adhærentes perabluit: porrò calore, & humiditate fibras relaxante. Quis obijciet emulcire, non autem irritare? Aſſerendum, duo moliri, primò fibras relaxare. 2. quatenus excitat medicamentum, huius vim elatam in vapores magis irritare: præterea dolore ſtomachi infeſtante à flatibus, & medicamentum erodens diſſoluitur, atq; omnes humores attemperando demulcit. *De iure Inſtantia.* *Sol.*

4 Aliquando pillula, vel medicamentum à cæna eſt ſumendum, cum à capite, & à ſupernis partibus trahere exoptamus: diù enim in ventriculo, & ſuperiori parte morando eius facultas capiti facilius impartitur, & ſic ex illa mora iàm elaborato, & digeſto chylo, atq; attracto euacuat, tardius operatur, ſi à cæna, citius, ante cænam? cauendum tamen, ne ſtomachus humoribus prauis, & multis ſcateat; quem vſum Paulus, & Trincauellius damnat, licet Aetius ex Philagrio roſaceum purgatorium à cæna conſulat, & Arnaldus pillulatas medicinas, & electaria. *L.p. de compoſit med. c. 10. L.3. c. 105. L. de regimine ſanit. c.42.*

5 Ante cænam, & prandium pharmacum exhibetur, cum debile id, vel corpus exiſtat, vel euacuatione moderata egeamus, & cibo attemperare opus eſt, ne longius trahat; ſed à vicinis partibus, neq; nocte, ſed die, ſcilicet confecto iàm chylo, & attracto à iecore, tunc vis medicamenti agit: indè caſſiam antè cænam exhibere, & poſtea dormitum ire improbatur; à ſomno enim vis eius (calore, & coctione tunc inualeſcente) diſſipatur: pruna verò, moras, & ficus ante cibum, Gal. catapotias cum vino diluto propter affectus ipſius naturam, ægri temperiem, & partis affectæ iubet: Raſis verò Damaſcenus, & Cophon eunti dormitum poſt cænam catapotias ſumi probarunt: ante balnea inquit Gal. tantùm cibi offerendum, vt æger non lædatur, indè poſtea lauans (licet à balneo cibus ſit præbendus) cogitur tamen aliquandò medicus à cibo, *2. De alim. fac. 3 3. de ſimpl. med. fac. 23. 6. 8. de compoſ. loc. ex Aſclepiade p de comp. loc. 10. Raſis l. aphor. Valer. 5. 2.*

10. *de compoſ. med. 5. & p. 8. de loc. med.*

bo, ſed cum cautela id moliri, pariter de medicamentorum vſu dicendum, & colocyntidem vino exhibet, & cum melle, vua paſſa, & alijs, quæ vim nutriendi habent, permiſcet medicamenta: immò ait, vuam paſſam, vinum, & mel viſceribus conducere: corrigunt quidem intemperies, & maximè familiaria nutriunt. Vnum Meſues expēdendum poſt aſſumptum pharmacum admonet, aquam frigidam dandam fore, aut potius tepidam, deindè aſtringentes fructus: quoniam, grauitate deorſum magis impellunt, & aſtrictione, vt Gal. in Rhetore adnotauit, ſed iuſcula mollia, & pinguia vetat, eò quia laxant, & nauſeam faciunt. Celſus, & Dioſcorides frigidam, & aſtringentia poſt medicamentum laudant: quapropter ſi aliqua ex ante dictis occaſio febre maligna detentis obtigerit, normæ, & regulæ circa medicamentorum exhibitionem ſuprà expreſsæ obſeruentur.

Not. cur. Potus aquæ frigidæ à ſumpto med.

De Aquæ gelidæ recto vſu, de Vrinam cientibus ſudorificis, & balneis in febribus malignis. CAP. V.

INTER ſoluentia aliquandò aquæ gelidæ copioſiſſimi hauſtus locum ſibi vendicant, febre maxima, & aerea ſubſtantia in vaſorum finibus contenta, atq; ſuccis omnibus inflammatis indicantibus, ſimilem euacuationem coctione mediocri elaboratis humoribus, carnoſo corpore, ſtomachi robore, eoq; aſſueto magis ſine membrorum principium inflammatione, & infarctu tutò potatur: In gracili verò, & macie conſumpto cautius agendum; celeriter namq; ad ſolidas animalis partes permeat, nulli, quod vim eius frangat, occurrens. Verùm ſi phlegmone à tenuiori ſanguine, aut bile conuellat, & reliqua materia in toto decoretur præparatione; non ità omninò formidandus eſt gelidæ vſus: pariterq; dum fluxilis, & ſubtilis non vndequaq; eſt elaborata, aut propter ingentem ardorem, vehementiam febris, & humoris, in aere calidiſſimo, & regione hæctica immineat: maius enim, & ſecutius emolumentum hinc percipiet æger, quàm damnum; quò tenuuior eſt humor, eò facilius exinanitur, & præſertim ab aquæ frigiditate emendatus: nam roborata parte, facilius humores expelluntur inutiles per ventrē, vel per cutim deiecti. Quarè Alexander in exquiſita ardente eam laudat, in ſpuria autem pituitæ improbat. Raſis etiā, ſi æger in interioribus apoſtema non habuerit, neq; ſtomachus,

9. Meth. 5. & penult.

Aetius l.5.c.72 77.78.

Auic.p.4. trac.3 c.p.

L.12.c.2.3.trac. 10.c.5.

„ chus, neq; hepar debilia ſint. Incolumis ex aqua frigida ſuper „ niuem infrigidata multam in potu ſummat, & calore valde ac„ cenſo, de aqua adeò vſq; bibat, donec facies eius viridis fiat, „ & tremat; calor enim febrilis, ex hoc illo extinguitur, deindè ſu„ dabit, aut ferè liberabitur. Gal. etiam aſſerit, omnes, quibus propinauit, ſaluatos fuiſſe; quia his, qui pernicioſè inſalubriter ſe habebant, non etiam miniſtrare conatus fuit, né præſidium infamaret, at eos porrò intempeſtiuè exhibentes crudis, craſſiſq; ſuccis, obſtructione, & phlegmone magna principis membri, & gloriam medicamenti, & ægrum vnà non ſolùm diuturnum morbum produxiſſe: ſed peiorem priori excitaſſe, & tandem extinguiſſe: eædem nanq; indicationes minimè elucent, quibus aquam Gal. adminiſtrauit, & quibus prohibuit, & ſi febrem ſalubrem, & inſalubrem habuerit. Præterea electiuè trahentibus concoctio expectatur, & pronitas ad fluxum, eò magis in gelidæ potu minoris deiectionis vi prædita, nec à proprietate ſubſtantiæ, ſed vt frigida calorem, & virtutem roborat ad expulſionem, ſudore, aluo, vaporatione auget, atq; vim calefaciendi, at non per ſe primò poſſidens, attenuat, vias aperit, & laxat, vt copioſa onere detrudit: hinc calor febrilis, ſitis, & acrium vaporum, & vaporoſæ ſubſtantię prohibito tranſpiratu retentæ exhalant, refrigerioq; fruuntur. In ea peſtilentia, quàm ex Tucytide, Gal. deſcribit nimio flagrantes ægri incendio, & velamina renuentes, immò nudi in puteos, flumina, fonteſq; immerſi gelidam, copioſè, & auidè ingurgitantes non ſanabantur, ſed citius cuncti intempeſtiuè crudis ſuccis imbuti interibant; quoniam tantùm abeſt, vt calor febrilis, putredinis, & vaporoſæ, acreæq; ſubſtantiæ poris, & meatibus occluſis, & obturatis euolaret extinctus, emanaret ſudor, aut alui deiectio proritaretur, aut febris mutata eſſentia diuturnior, & benigna miteſceret, vt acutis obſtructionibus, humiditate, & foraminum clauſura, intenſiora, & maligniora cuncta inſultando, & immanem, & celeriorem necem accellerarent: quæ quidem à Gal. alibi, & ab Alexandro confirmantur, frenitidis exemplo: frigidę potio, quamuis mitigare inflammationes, & frenitides videatur, tamē maiores poſtea, & malignas febres excitat, vt etiam alienatio „ mentis augeatur. Breuiter omnia ad deterius, maligniuſq; con„ uertantur; quaré tutius eſt, tepida potius, quàm frigida aqua vti, „ atq; ex his, qui ardenti febre laborant, quidam cum morbus „ inualeſceret, frigidum impudenter liberet, neq; vnquam quò ad moreretur, expletur; ſed talia quidem, & tot numero circa

Dub.

Sol.

6. Epid. p. de diriis. feb.

L. p. c. 13.

venttis

P de cauſis ſymptomatum 7. ventris appetentiam ſunt peccata. Aetius eademmet teſtatur, qui, vt frangatur vis frigiditatis, cyathum atquæ calidę vnà prę- *L. 5. c. 37.* bet. Eiſdem rationibus equè ferè tutò ſubrogari poſſunt; aquæ gelidæ cum olei roſ. vn. ſi patiens gracilis erit, deindè ſeri caprini depuratiſſimi, aquæ ſtillaticiæ, cardiacæ acetoſo ſyr. aut acetoſitate citri, limonis, olei corticis, aut ſeminum citri, aut vitrioli: pariter hordei, nimpheę, acetoſæ, cucurbitæ, anguriæ, ſcordij rutæ caprariæ, copioſiſſimi, & gelidi hauſtus, qui, & aluũ, *7. collig. c. 12.* & ſudorem citabunt. Ab Auerroe ſummoperè probatur aquæ hordei potio, quoniam reſtaurat, & frigidiorem ſanguinem gignit, non autem ſolummodò frigidiorem qualitatem corpori, vt ſimplex aqua impartit. Corrupti quidem malignè, & *Modus, & quantitas.* putrefacti humores iàm, iàm concocti, & vtiliter decorati, ſanè per alia loca, quàm per aluum expurgantur, & vbi aqua multa exhibetur, veſte æger operiendus, & collocandus, vt dormiat: ferèq; poſt longam ſitim, & vigiliam, poſt multam ſatietatem, poſt infractum calorem plenus ſomnus venit, per quem ingens ſudor effunditur, idq; præſentiſſimum auxilium eſt. Demùm vniuerſam aquam, & raptim bibere oportet, quæ indomita à ventre per vexicam, & hepatis venas pertranſit, & altas ſedes magis humectat.

De vrinam cientibus. CAP. VI.

DEMVM quò natura vergit, eò ducere oportet, ſi per conuenientem regionem, & opportuno tempore, & indicante præſente, & adhuc magis in ambitu totius humoribus ſubſiſtentibus, & alijs intra renes, iecoriſq; gibbas, *11. Meth. 8. & 10. 2. acutorum com. 10.* & altas ſedes eodem tempore occupantibus, per vrinam Gal. teſte educentur; nam putrefacti ad euacuationem per vrinam *P ad Glauc. & 3. meth. vlt.* eliciuntur, educunt verò, quę obſtruunt diſſecta, veluti labina, Iris, calamintha, pulegiũ, dictamum, aſarum, coſtus, caſſia, cinnamomum, amomum, ariſtolochia, quæ cuncta vrinam promouent, ſed vrinas mouentia propriè ſicciora menſes cientibus ſunt, vrinas tamen prouocant, & generantia lac, & ſemen, quæ calida ſunt, & humida, & menſes, quæ calida, & ſicca, inſignem caliditatem, & ſiccitatem ſequuntur, acriaq; & incidentia, at larga humiditate egent, vt incidentia pro thoracis excrementis, à quibus non extenuatur duntaxat, ſed funditur, & ſecernitur, non ſecus atq; lac, quod congelatur, ſero ſeorſum ſegregato, craſſo verò in ſe ſe coeunte: ſi quidem facilius ad ſe reņes in

ſangui-

ſanguine aqueum tenue, atq; ſeroſum attrahunt, vtraqué hæc nempè totius ſanguinis primúm fuſio: deindè ſegregatio conferunt, quorum neutrum abſq; valido calore peragitur. Sed dubitatur, Gal. dicente, purgationem menſtruam calidioribus, & magis incidentibus egere, quàm lactis generationem, eò quia mammillæ, & venæ ſubſidium attrahendo præbeant, non autem vterus, ità facta comparatione inter renes, & vterum, & ibidem vrinas, & menſes cientia, ratione attractionis renum, & ſitus propinquitatis minus exiccantia, quàm menſes producentia: Vterus enim minimè trahens, longius diſtat, deindè materiam vrinæ, vina aquoſa, ſemina frigida, tenuuium partium gignunt, quæ calida ſunt; at in reſpectu frigida dicuntur: an dicendum etiam in vrina prouocanda non fuſione, colliquatione, & ſegregatione ſanguinis tenuuioris à craſſiore indigere, in menſibus autem excitandis non expeti, niſi prouocantia, & ducentia, quæ calore, & tenuitate afficiunt: nam idemmet ſanguis calefactus, & attenuatus ad vtenim allicicitur, & ab eo tenuuior, & craſſior tunc ſegregari non debet in diureticis proprijs materiam ad veſicam ducentibus; non autem improprijs, quæ vrinalem aqueam, & ſeroſam gignunt; veluti aquoſa vina, ſemina frigida, & quædam aquæ thermales. Sed inter propria diuretica decoctum comarum, abſinthij, aſari, apij, ſmirni, petroſellini, pulegij, origani, ſeminum frigidiorum, hordei, violarum, maluæ, & milij ſolis, aut capillorum veneris, erythmi, cicerum rubeorum, florum camomelli, & ſeminum vrticæ admodùm opitulatur, ſicuti extractum ex his. Nam contuſa contundenda quatuor digitos aqua ſtillaticia ſupernatet, & digeſta ad octo dies torculari exprimantur, vaporoſo balneo, liquore diſſipato, & reliquum ad ſapæ formam in fundo vaſis ad ſcru. 15. ſingulare diureticum experietur, eadem methodo ex ſeminibus aniſorum, cumini rad. reſtæ boceis, baccarum Iuniperi, raphano, ſem. vrticæ, Alchechengi maceratis, aqua ſaſsifragiæ, & limonum ſucco, vt ſupra conficitur extractum, & plura alia ſimili norma, immò etiam ſales combuſtis fæcibus apparantur.

Dubitatio, de vrinam cientibus, et menſes.

Sol.

5. Simpl. 18.

Extractum diureticum p.

2. diureticum

Sal diureticum

De Sudorificis. CAP. VII.

AD cutim verò tanquàm ſudorifica, vel per inſenſibiles meatus digerentia, in fumum, & halitum, frictiones, balneum aquæ dulcis, vel arte factum cum malua, camomilla, violis alliciunt: lotiones etiam, & iniunctiones Aetij

5. Simpl. de lotionibus, & inunctionibus. ex nitro, oleo, & aqua, vel acetoſæ, & boraginis liquore oleo amygd. dulci, violaceo, & Anethino, vel aqua maluæ, nitro, & parùm croci ſummoperè præſtant. Ab intus exhibitis, attenuantibus, & digerentibus calidis hæc aliquandò fiunt apoſemata rubeorum cicerum, lentium, caricarum pinguium, ſeminum frigidorum, ceterach, capillorum veneris, Adianti, ſeminũ citri, maluarum, vrticæ, opij, & hordei, vel communi oleo, vel amygd. cum croco, & pul. radicis biſlinguæ, dictamini, ſcordij, lacchæ præparatæ, tormentillæ, cardui benedicti, atq; pentafili. Auxiliantur etiam ſucci ſcabioſæ vn. 4. cum Theriacæ dr. 5. pulueres etiam ex his ad ſudorem ciendum, atq; ad bubones, & antraces expellendos iuuant; decoctum lentium, lacchæ, & tragaganthi, quo vtitur Auic. in variolis, & morbillis opem tulit, & turpiter à Fracaſtoreo, & Mandella damnatur; nam experientia, & Gal. auctoritas ſuadet, primam aquam lentis braſſicæ, & lupinorum attenuare, & aperire. 2. verò incraſſare, lacca quidem attenuat, & apperit, & tragagantum non adſtringit, ſed lentore tantùm incraſſat, ſuccos attemperat, & partes lenit, & inſolentem ſuccorum ebullitionem effrenat. Præterea alia ratio ſimplicium medicamentorum, & alia ſimul permixtorum, videtur profectò hoc decoctum, ex duplici baſi à duplici affectu indicatur: humore, qui vergens ad cutim per eam regionem, vt euacuetur, exoptat, & viæ occluſæ, vt reſerentur, primo decocto lentium, & lacchæ 2. partes internæ indicant tutelam ſuam, ne abundanter exulcerentur, & nè à ſuccis excitantibus bubones, Antraces, peticulas, variolos, atq; morbillos corrumpantur. A tragaganthi igitur lentore, abſq; immodica caliditate tutantur, adeò vt nullum medicamentum cautius, & doctius hoc ab Auic. in medium allato excogitetur: efficaciſſima eſt ſudorifera Veccheri potio, quæ, & inter initia, vbi peſtis ſuſpicatur ab aere, vel contactu, materiam adhuc in ambitu non altius impræſſam detrudit. r. aquæ theriacalis camphuratæ drac. 1 ſ. liquoris fæcum vini corrupti drac. 1. ſpiritus, ſeu olei calcanthini drac. ſ. olei margaritarum g. 6. olei corallorum rubeorum ſcru. 1. olei therebinthinæ g. ſ. olei baccarum iuniperi g. 3. eſſentiæ chelidoniæ ſcru. 5. aquæ radicis tuſſilaginis, aquæ eryngij an. vn. 1. aquę florum ſambuci, aquæ violarum lutearum an. vn. ſ. vini rubri dulciſſimi vn. 2. ſ. omnia miſceantur; aut baccarum Iuniperi, radicum Angelicæ, ſem. ocymi, fol. meliſſæ, florum cord. raſuræ ligni aloes q. ſ. aquæ cord. 4. digitos ſupernatantes ad octo dies digerantur, deindè torculari ſeparentur; & li-

De internis diureticis.

Mandella epiſt. 17.

Fracaſtorius l. 3 c. 4.

De aqua lentis p. & 2.

Not.

Examinatur decoctio lentium Auic.

Cur.

Sudorificum Vecherii.

& liquore vaporoſo balneo abſumpto, ſapa in fundo relicta citiſſimè ſudorem excitabit, & malignam ſæuitiem franget. Si verò ardens febris extorret, nulla medicamenti potio detur, ſed in ipſis acceſſionibus oleo, & aqua refrigeretur: quæ miſcenda manu ſunt, donec albeſcant, & conclaui tenendus, quo multum, & parum aerem trahat, neq; multis veſtimentis ſtragulandus, ſed admodùm leuibus tantùm celetur; eadem repetiit Alexander, Paulus, & Aetius; quando verò, & quomodo inunctio illa Aetij adminiſtranda, & adiuuandus ſimilibus ſit eger: naturæ ſpontinus motus, turgentia humorum, ſuperius commemorata indicant. Nam vrina, coctione, alui deiectu, ſanguinis profluuio minimè ſemper natura ſanat; ſed aliquandò ſolo ſudore: deindé non eſt Gal. ſententiæ aduerſandum, febricitantibus, non conuenire exercitatione euacuare exuperantiam, neq; iniunctionem, quæ excalefacit; ſed neq; multa frictione, nec balneo. *Celſ lib. 3. c. 7. Alex. Paulus Aec. loc. cit.* *Tetrabiblio 2. ſerm. p. c. 179. modus, & tempus inunctionis Aetii.*

At inunctio Aetij, parùm calefacit, immò ait, profunditatem refrigerare, poſtulas circa ſuperficiem retinere, materiam in profundo attrahere, & ſępé ſudores excludere, qui acrium humorum multitudinem in vaporem diflant. Præterea aliam vrgentiorem febris indicationem intuetur, motum quippé, & inclinationem maligni humoris ad cutim, & nobilium partium tranſpirationem ad eam. Ij igitur, qui ſtatim inter initia ante lenientia ſectionem venæ, purgationem exhibent, antidotos, & ſudorifica, vt ſtatim virulenta materia eliminetur, frangatur, atq; ad cutim propulſetur: rationi quidem, & experientiæ, ac auctoritatibus opponuntur. Maior enim miſcella, & confuſio malignæ congeriei per vniuerſum diffunditur, & naturæ ſpontino motui, & inclinationi contrariantur; ignari, an per cutim, an per aluum, & vrinam ſit parata deponere ſarcinam, immò crudos humores inopportunè quieſcentes peragitant. *13. Meth.* *Sudorificum à motu, & inclinatione humorũ ad cutim indicatur.*

De alterantibus, concoquentibus, & Cardiacis impropriè malignis febribus accommodatis, & eorum recto vſu. CAP. VIII.

OMNE calidum frigido moderato nutritur: Idcircò febrili ſimilarium partium intemperiei refrigerandæ, humectandæ, aut exiccandæ, cicoreacea, endiuia, ſuncus, acetoſa, nymphea, viola, lactuca, & ea, quæ inter ini- *Hipp. l. de nat. puer. tit. 2.*

tia modicè, & parcè ad vias aperiendas, & infarctus tollendos, & quotidianas reliquias vaporoſæ,& acreæ ſubſtantiæ excremēti tenuuioris tertiæ coctionis, & putrefacti humoris; ſed iam præparati,& aptiſſimi ad euacuationem opem ferrunt. Enimuerò, & per vrinam, ſudorem, & aluum, quod putrefactum euacuant, vti ſemina frigidorum omnium, oxymel, ptyſſanæ cremor, petroſelinum, ſatureia, ſiſimbrium, eupatorium, origanum, calaminthum, capillus veneris, radices aſparagorum; at hæc calidiora minima in quantitate, & menſura adminiſtrantur, nè cæteris incocti temerè agitentur, & febrilis calor augeatur: Qui ſi aliquandò valdè vrget, ſolis frigidis, & oxyſaccara contenti erimus, at ſemi putreſcentes calore magno euocāte proprium, & naturalem, atq; humiditatem refrigeratione, & exiccatione contemperamus ſyr. roſaceo ſimplici, myrthino, de ribes, de agreſta, decocto lapatij, granatorum, pomorum acidorum, oxyacanthe: ibidem ijs, qui eorum humorum ſpecies alterant melancholiam boragineus ſyr. bugloſſatus, lupulorum, capillorum veneris, de pomis, de fumaria biſantinus, de meliſſa: bilem Syr. de ſucco acetoſæ, endiuiæ, ſunchi, cicorei, violæ, nymphęæ, lactucæ, acetoſus ſimplex, acetoſus pyraticus.

Vartiluſſa Pira Belloniæ Vrbis. Nam acetum pirorum Bellonenſium (vulgo varteluſci) mirificè putredini exiccando, refrigerando, cor tuendo, & de obſtruēdo aduerſatur, caput non tentat, & ventriculi os corroborat: ſerum caprinum, citri ſucco, & aqua roſacea, & minimo cinnamomi defæcatum, ne ſtomachus adeò langueſcat, natiuuſq; calor imminuatur, decoctis, aut ſtillaticijs aquis pituitam, craſſoſq; ſuccos, & ſeminaria viſcidiora, & lentiora contagio attenuant, calefaciunt, incidunt, & abſtergunt, præſertim amara, & abſtergentia oxymel ſimplex Syr. de dictammo, de ſcordio, de Angelica odorata, de gentiana, de cardo benedicto, de corticibus citri, Agrimonia, meliſſa, bettonicæ, aut extractum ad conſiſtentiam ſapæ ex his efficaciſſimum parabitur; roſeum mel, & acetoſus ſimplex.

Quid ſit abſterſio. *5.Meth.4.* *11.Meth.13.* *5.ſempl.11.12.* Abſtergere, ſeu eſtergere ſanè eſt viſcidam pituitę ſubſtantiam ab ore vaſorum in ſuperficiem depellere medicamento calidæ, & craſſæ ſubſtantiæ, amaræ, & nitroſæ: caliditas enim, craſſitiem, humiditatemq; deradit, ſicuti ſubſtantiæ tenuitas penetrationem, & apertionem maximè operatur:

De abſtergentibus, & ancariis. Valeriola, & Auerrois opinio. Vndè Chirurgi ſordidis in vlceribus mel præferunt, ſecundum locum verùm ſaccaro, & mannæ poteſtate attenuandi potius ornatis relinquunt. Hinc turpiter Valeriola, & Auerroes à veritate, & à Gal. ſententia deflectunt aſſerentes, amara aliqua à

frigido

frigido exiccante humidum, non autem à calido oriri; atq; frigida non calida eſſe, & odora, & inodora, & à calido naturali, vel adſciticio produci: opium, iuſquiamus, cicuta, incubus, cicoreum amara manifeſtè ſenſum caliditatis oſtendunt, attenuant, aperiunt, & inodora ſunt, atq; calida, quatenus amara, ſed mixta alijs qualitatibus præexcellentibus magis refrigerant; hac de cauſa idem effectus à contrarijs cauſis, & ex Platone, quomodò amara liquefaciant ſi frigida, & ſicca? opium verò calidioribus partes exulcerat, & calore, & portione calida permeat: ſed quoniam terreſtris pars, & humor ab excedente calore calefacto amareſcit, nam per media tranſit; dulcia primò à cocto, & moderato calore, & ſubſtantia euadunt, his excedentibus, & abſumpto humido terrea compagies manet: è contrà amara à frigido per coctionem vlteriorem dulceſcunt, à calido verò primò dulcia, amara deindè fiunt, immediatè tamen ſemper temperamentum calidum aere liquans, & abſtergens concõmittantur: mediatè verò frigidum cogens, & exprimens, quod caloré auget, & vigorat, & ità vigoratus exurit: & Auer. optimus Philoſophus amara fieri, non autem immediaté, hoc pacto à Gal. Platone, Ariſtotele, & Theophraſto non diſſenſit; ſed Valeriola penitus aberrat: à proprio temperamento, & facultate determinata attrahenti, & concoquente liquorem terræ ipſe ſuccus in amaram ſubſtantiam tranſmutatur? quid de amygdalis, perſicis, citri cortice, gentiana, & alijs? hę quidem in generatione primò dulceſcunt, deindè amaræ per vlteriorem coctionem, & calorem euadunt: ſi ſola ſiccitas, & frigiditas ſufficeret, cur glacies, cur plantago, cur biſtorta, pentaphilon, terra lemnia, lapideſq; multi frigidi, & ſicci non amareſcunt? ab exalatione temperata in humido, & ſicco mediocriter cocto odor emanat: quarè, vt Theophraſtus dicit, impoſſibile amara non eſſe etiam odora; quoniam cum à mixto odor ex quatuor elementorum corporibus, & qualitatibus conflato exhalet, ſemper etiam terrea portio exuritur; ſicuti in maſſa ſanguinea generanda quatuor humores exiſtunt, ſed à prædominio vnus excellit, quemadmodùm etiam ſi cyatho aquæ ſcru. 2. aloes reponantur tota aqua amareſcit, an aqua frigida, & ſicca, an calida, & ſicca ratione aloes, humida verò ratione molis aquæ dominantis?

Sol.

Not.

Sol.

4.l.p. Auerroes 5. colliget. 27. 2. de anima l. de ſenſu, & ſenſim.

Verùm in permiſcendis ſyr. vna pluribus indicatio, vel à compoſitis affectibus genere, & ſpecie diuerſis, vel à baſi medicamenti debili, vel valida, vel à natura partis enaſcitur: maior actio indicantis, & vrgentioris non negligitur; medicamentum

minus

minus abſtergens, & attenuans additum maiori, & vehementiori indicato concoquenti vim illius compeſcet, & è contra maius additum minori efficiet. Si mel ſaccaro magis abſtergit, at ſi è contra minus: perpendere quidem vim medicamentorum, & doſim, atq; inter ſe conferre oportet; benè enim affectis ſalubria, ea, quæ re vera ſunt huiuſcemodi morbo correptis diuerſa, amara, dulcia, calida, frigida, grauia, & id genus reliqua.

3. Moral. nichom. 4.

Et demũ, quæ putreſcẽtes cõcoquũt, & putrefactos vtiles reddũt, & quæ putrediñe finiant, potius ad putridas febres in genere attinẽt, & ex dictis, & eò magis ex dicẽdis explorẽtur. Illi nàq; exceſſus, tùm ſimilarium totius, & cordis, tũ putredinis excellentis, & contagij calidiſſimi, & modicè calidi, atq; impropriè maligni (de proprijs verò malignis quid dicendum ex his breuitati ſtudio patebit) atq; iurè frigidiſſima vſq; ad tertium gradum; & humidiſſima, & modicè ſicca, aut pariter ſicciſſima, & modicè frigida indicant. Primi exceſſus potiſſimùm ſuccos, aut decocta ſine ſaccaro (dulcibus facilè bileſcentibus) ſerapia ex hepatica, helxine, endiuia, portulaca, ſemperuiuo, ſuncho, nymphea, attriplice, lenticula, paluſtri, boragine, bugloſſa, lupolis, violis, lactuca, poſtulant. Ac inter cætera elaborantur ſucco cucurbitæ, anguriæ, cucumeris, pomorum dulcium, & acidorum, ſucco aranci, citri, & limonis, vmbelici veneris, equaliter, & ſaccari triente, & ſpeciebus cordialibus, vt ſpiritus, & calor vniuerſi incaleſcat, & cuſtodiatur: ſicuti corpus ex dulci ſucco nutritur, ità ſpiritus, potius alteratione, & generatione, quàm vera nutritione ex aromatico, & aereo vapore temperato recreantur, atq; firmantur. Plurimùm his febribus ſtillaticiæ aquæ ex plantis enarratis, & ſuccis, & inferius enummerandis conducunt, quę (non vt moris eſt hodiernis temporibus) ſed ornatiori, & elegantiori modo primo flores, herbæ, ſemina, radices, & folia loco calido ad octo dies madeſcunt. Deindè torculari expræſſa vitreo vaſe balneo marię deſtillentur, in fundo vaſis reſiduum comburitur, & per manicam Hipp. aqua prius educta calens ſæpè ſæpius ſuper cineribus proijcitur, hoc pacto ſpiritus tres, & ſales, & balſamum odorem, & ſaporem manifeſtans efformatur, ſi flores, & herbas in deſcenſorio tritas admoueas, vel in manica Hippocratis: ſecundi verò exceſſus extrennè ſiccantibus, refrigerantibuſquè corriguntur, cicorea, plantagine, ſicca gramine, pentaphili radice, Anthyli, Valentina eluſij, acidis omnibus, quæ quidem, vt acida tenuis ſubſtantiæ

Modus optimus aquas perfectas deſtillandi, et viribus omnibus praditas.

inci-

incidunt, attenuant, & humores colliquant, indè aluum hu- *Gal. de alim. fac.*
midum reddunt, vaſa verò, & venas potius exiccant, & denſant *Cap. de malis p.*
(non auſteris, & acerbis manifeſtè aſtringentibus) acido citri, limonis, Aranci, malorum punicorum, granatorum dulcium, vel ſubdulcium, præſertim in Italia. In Africa verò Hyſpania, & Syria, lociſq; calidioribus, acida ità matureſcunt, vt omninò aſtrictionis expertia ſint. Hinc controuerſia tollitur, an acida omnia aſtringant, & putridis ſint febribus vſurpanda. *Q. an. acida aſtringant.*
Pyratico aceto, ſir. roſaceo, de ſucco acetoſæ, de pomis ſimplici, qui ſemper magnoperè probatur, fumariæ, papaueris, de ſucco limonum, agreſtæ, fraghæ, granatorum acidorum, prunorum, Thamarindorum, & præſertim debellantur ſir. vel decocto accommodato, ſucco arancij, limonum, acetoſæ, aſtrictionis, imunis tormẽtillæ, penthaphili, been' albi, & rubri ſerico *Syr. cardiacus.*
tincto in chermes, gemmis, cinnamomo, & coriando, videlicet florum nymphæ, endiuiæ, acetoſæ, fumariæ, boraginis, bugloſſæ, violarum, ſeminum omnium frigidorum, rutæ caprariæ, ſcordij, dictammi, ſandalorum omnium, mirabolanorũ omnium, Thamarindorum maturorum, radicis herbæ vocatæ aduerſus venenum à Monardo, ſcorzoneræ, & præſertim Bellonẽſis (quam *Nicolaus Clauena Aromatorius Bellonenſis.*
vnà cum abſinthio, vmbellifero egregius vir Nicolaus Clauena in montibus Bellonæ inuenit, & de his in lucem doctiſſimum libellum edidit, ſicuti de plurimis alijs plantis huius feracis regionis) Angelicæ an. vn. 5. arte prius xx. lib. aquæ acetoſæ, boraginis, meliſſæ ad medietatem diù irrigentur, deindè ſucci berberis maturi, pomorum dulcium, acidorum, aceti pyratici ſingulorum vn. 1. & lento igne iterùm ebulliant. Tandẽm depuratis ſuccis ſpecies cordiales temperatæ, triaſandalorũ, diarodonis Abbatis, trociſcorum de camphora, baccarum Iuniperi, carpobalſamo an. vn. 5. (ſucci quidem expræſſione ex- *Not.*
tracti, magiſq; quàm infuſiones, & decocta celebrantur.) Vel ſir. de corticibus citri de agredine, de ſucco acetoſæ, de gra- *Iulapium cardiacum.*
natis, de pomis æqualiter aromatizata, ſpeciebns diorod. Abbatis, cordialium temperatarum diamargaritonis frigidi incompleti: vel iulapium ſucco roſarum ſimplicium, granatorum, pulpæ Thamarindorum, aceto roſaceo, & ſaccaro elaboretur. Aliud *Aliud.*
etiam, dum præſertim papulæ effloreſcunt, ſummæ vtilitatis erit, videlicet. r. radicis plantaginis, graminis, pentaphili, bilinguæ, cicorei, rad. ſunchi, echij an. vn. 5. lentium lacchæ an. drac. 3. Thamarindorum drac. 5. ſem. omnium frigidorum, nucleorum armeniaci, berberis maturi an. drac. 2. caricarũ pinguium,

pruno-

prunorum maturorum damaſcenorum an.n. 20. aquæ boragi-
nis, hordei, acetoſæ, capillorum veneris an.lib. 2. decoquantur
ad dimidium. r. huius colaturæ vn.4. ſyr. de ſucco citri, limo-
nis, capillorum veneris an. vn. 5. ità Iulapium ſingulo mane
Inſt. de adſtringentibus. ſorbendum fiat. In quibus decoctis, & Iulapijs (licet non nulla
admoueantur, quæ vi aſtringendi pollent) attamen reliquis
addita robur partibus induunt, exiccant, & humiditatibus cor-
Sol. dis aduerſantur, præſertim in minima quantitate, non autem
3. de alim. fac. 32 in pari, & maiori quàm cætera. Porrò in aquam qualitates ſibi
inhęrentes deponunt, ità vt tandém aquea, & apia euadant;
lupini, abſinthium, cicoreum, gentiana, dictamnum, ſcordium,
& aliæ plantæ amaræ, aut pira, aut poma acerba, auſtera elixa-
ta, ipſam quidem amaritudinem, acerbitatem, & auſteritatem
aquæ communicant, & horum immunia, & expertia depræhé-
Not. duntur. Verùm ſi ſuccos ipſos ſolos per ſe concoxeris, primùm
Gal. l. c. quidem ſalſi, poſt etiam amari fiunt; (de ſolidis autem corpori-
bus res aliter ſe habet) deindè iuſcula decorata, acetoſa, bora-
gine, cicoreo, pentaphilo, ſcordio, ſemine citri, radice vmbelici
veneris, auriculæ muris filicis, periclimini, Antilis, Valentinæ,
Eluſij ad vn. 5. ſyr. de ſucco limonis vn. 5. ſpecierum cord. tem-
peratarum, diarod. Abbatis, diamargaritonis frigidi an. ſcru. 5.
Bolus Card. m. ante cænam, & prandium bolus ẽt ſūmoperè auxiliatur. r.
ſeminum centauræ minoris, radicis cameleontis nigri, tormen-
tillæ Ancuſæ an. ſcru. 1. cum ſucco agreſtæ, addere licet chymi-
Cur decocta in iure damnentur. 3 de compoſ. loc. 7. cum oleum margaritarum, & corallorum, ſed maximi extant
præcij, extracta ex met enarratis, etiam eo ordine, & methodo,
qua reliqua ſpiſſamenta fiunt: non vndiq; decocta, & potiones
in iure probantur: nam ex Gal. ſicuti in ſimplicibus intempe-
riebus curandis optimum quid alentis admiſcere, ità intemperie-
Sol. bus cum materia minimè conuenit: an quia alimenta coctio-
nem crudorum humorum inhibeant, & retardant; an quia in-
farciunt. Modo vehiculi, & validioris exiccationis, & cardiacæ
facultatis meritò pauſillum calidorum ſuperioribus ſi permi-
ſceatur, mirificè fælicitabit: exiguum quid compoſitionis ex ruta
Cardiaca vehicula. capraria, ſcordio, bislingua, ſcorzonera Bellonenſi, corticibus,
& ſeminibus citri, trifolio, & betonico, chalamento, gentiana,
ſcabioſa, meliſſa, dictamno, imperatoria, centaurea, Iunco odo-
rato, nardo, caſſia, Myrrha, baccis lauri, Iuniperi, carlina, ange-
lica odorata, myride, calendula, carduo benedicto, Anchora, pal-
Oleũ chymicum. ma Chriſti, oleo ſeminum, aut corticum citri, vitrioli Romani,
& ſimilibus vehiculis, idemmet oleum ex pulpa mirabolanorũ

omnium,

omnium, dactilorum, myrrha, & ſeminibus trifolij æqualiter mixtis alchymico ingenio, & ratione, confectum, nec non etiã excellentius compoſitum ex ſtyrace, Iuniperi, gummate, radice oxalidis, pentaphili, Ramni, Hieracei, baccis Iuniperi, balſami, cardamomi, radice plantaginis, radice vmbelici veneris, auriculæ muris, floribus nymphea, roſarum an. drac. 2. cordis galli, canis, paſſerum, turdorum, palumbium, cinnamomi an. drac. 1. croci ſcru. 5. omnia iſta minutim contrita, vitreo vaſe incluſa octo diebus madida, aqua ſtillaticia, boraginis calida tincturam deponant, vſq; quo putrefiant, vt alchymici loquuntur, deindè arte liquor per tortam mediam attrahitur, & is denuò ſuper fęces deiectus bis, & ter, oleum, humidiq; primigenij aeream ſubſtantiam allicit; quod quidem, & vitia putredinis refrangit exiccando, & refrigerando, obſtructionem aperiendo inhibet, & vires moderata quadam aſtrictione aromatico fragore, & ſuaui pinguedine reſtaurat: cordi verò tetras fuligines fugando ſuccurrit. Mirum etiam immodùm opitulabitur de cornibus Cerui, & aqua de corde Cerui ſtillaticia, quam cōficiendam curaui ex Ceruis captis in venatione Terræ Durantis Sereniſſimo Franciſco Mariæ II. Vrbini Duce VI. Anno 1602. nec non etiam extractum ex corde, & cornibus admodùm ſapæ redactum; atq; electuarium magiſtrale meum de ſanguinibus. r. ſanguinis gallinæ, ſcorpionibus nutritæ, Ciconiæ, Anatis, ſilueſtris, ſanguinis, & cordis Cerui, oſſis de corde Ceruui, trociſcorum de vipera, fragmentorum præcioſorum ſcorzoneræ, margaritarum præparatarum, lapidis bezaar, cornu Cerui vſti, radicis indicæ contra venenum an. drac. 4. ſandalorum citrinorum, Terræ ſigillatæ, boli armenæ, radicis pentaphylli, radicis tormentillæ, pimpinellæ, corallorum rubeorum, & alborum, ſerici, crudi tincti in cocco recenti, & extincti ſucco pomorum, nucum, ſalis, ſtercoris columbini loti aqua roſacea, & ſucco citri roſarum rubearum an. drac. 2. Zedoariæ, folij ſpicæ nardi, baccarum Iuniperi, meliſſæ, ligni aloes, cinnamomi, radices carlinæ conditæ, macis, corticis fiſticorum, gariophilorum, been' albi, & rubri, confectionis alchermes an. drac. 1. radicis bugloſſæ conditæ, corticis citri, limonis, Aranci, ſeminum petroſelini macedonici, ſeminum napij, nucis moſchatæ an. drac. 5. croci ſcru. 5. foliorum auri nu. 10. ſyr. de pomis, de ſucco acetoſæ, de acetoſitate citri, de ſcorzonera an. lib. 5. m. conficiatur electuarium; terram etiam aduerſus omnia venena febres malignas, & peſtem confingere ſoleo. r. ſan-

Venatio Ceruorum Sereniſſimi Ducis Vrbini 1602. aqua cordis Cerui.

Electuariũ nouũ meum de ſanguinibus.

Terra cardiaca cardinea. guinis gallinæ, ſcorpionibus nutritæ vn. 3. terræ ſigillatæ boli armenæ, ſcordij, dictamni, granorum Iuniperi, Trociſcorum de vipera, radicis pentaphilli, ſalis, nucum an. drac. 15. olei roſacei vn. 3. ſucci citri vn. 2. fiat paſta: ex qua rotulæ vmbra exiccantur, cuius drac. 1. vino albo, vel Iure, vel decocto cordiali, maximam opem tulit, arte tandem paratur. Ame oleum ex nucleis Tamarindorum mirabolanorum, dactilorum, ſeminum maluæ, citri, coriando, ruta capraria, nuce moſcata horum omnium drac. 2. acceptis chymico modo, vt ſupra, elaboratur, nec non etiam oleum ex paſſulis: nam inquit Auer. & Gal. vua paſſa aſtringens eſt, & vi concoctoria crudorum humorum, & coercendi maligna potitur, quare etiam oleum ex ipſa extractũ. Aliud oleum per os, & per inunctionem cordis, pulſuum, & ſtomachi vſurpandum deſcribitur. r. fol. perſici, camedrios, dictamni, ſcordij, graminis, ſanchi an. m. ſ. ſeminum citri, ligni aloe an. drac. 2. tartari albi vn. 6. ſucci plantaginis, cicorij, arancij, limonis, citri edrij, aceti roſ. an. lib. ſ. radicis pentaphilli, echij, tormentillæ, graminis, cicorij, ſanchi, ſcorzoneræ, pimpinellæ an. vn. ſ. olei roſ. lib. 2. m. omnia ſimul bulliant ad cõſumationem ſuccorum: deinde exprimetur, & coletur oleum, & inſoletur, & deſtilletur. Deinde etiã ſyr. cum ſaccario, ſuccoque vuæ paſſulæ elaboratur: oleum porro potentia liquores, decocta, infuſiones, & expræſſiones vincit. Non prætereundus liquor, videlicet ſucci pomorum omnium, aceti pyratici an. vn. 3. pulueris diambrdiamuſchię, an. g. v. ſpecierum diamargaritonis frigidi, cordialium temperatarum, electuarij de gemmis facta infuſione ad ſex dies, deſtillentur, & ſuper fæcibus bis, & ter liquor extractus proijciatur: deinde olei Magni Ducis Hetruriæ, Matheoli, liquoris Theriacalis an. drac. 3. ſucci pomorum dulcium, acetoſæ, granatorum cyani, pimpinellæ an. vn. 3. ſucci citri vn. 2. alembicco excipiantur, vt ſupra (vel Alex. Angelici drac. ſ. cum iure, vel aqua acetoſæ, vel ſucco granatorum) Aliud ſubſidium non vulgare offertur: accipe calybis ignem non experti, oſſis dactilorum abſq; medulla, mirobolanorum, perſicorum vn. 2. gentianæ, cardui ſancti, acetoſæ, cicoreæ, ieracei, graminis; florum ſambuci, cyani, pimpinellæ, nenupharis, cicorei, papaueris rubei an. pugillos duos, tormentillæ drac. 2. ſpecierũ cordialium, temperatarum, electuarij de bolo, xylobalſami, ligni aloes, coriandri calcytidis vſti, & præparati an. drac. 2. ſ. aquæ boraginis, bugloſſæ, nenupharis, acetoſæ, ſucci citri, ſcorzoneræ, ſucci aranci, limonis maturi, aquæ roſaceæ an. lib. ſ. in quibus

Oleum cardiacũ card.

Oleum chymicũ ex paſſulis.

Liquor extractus admirabilis alterans.

Extractum alterum cecabibe.

ad octo dies cuncta digerantur, & poſtea diplomate liquor his febribus ſummoperè auxiliarius alliciatur, & fæcibus exuſtis reiteretur, vt omnem tincturam arripiat: deindè aſtruitur etiam ſal, videlicet ſal gemma, nitrum orientale, cinis rubeorum cicerum, calciditis vſti, calybis tantundèm in ſucco oxalidis, & citri infundantur pluries: cremantur fæces, & cineri liquor pluries ſuperponitur, & extrahitur: qui quidem ſole, vel igne exiccatus, in fundo vaſis ſal oſtendit, quod iterùm pluries ijs ſuccis abluitur, cuius drac. admixta acredini citri, aut ſaccaro boraginato mirificè peticulari febri opponitur. Aliud etiam ſal conſtruitur radice Ramni, oxalidis, lapatij acuti, ſilueſtris, myrthi, vulgo apud nos, Iaſna, ſeminis acetoſæ, biſtortæ, pentaphylli, dictamni, ſcordij, mirrhæ, Thuris, omnia iſta putrefactioni dentur per decem dies, liquor pluries ſuperiectus euocetur, & fæcibus combuſtis ſuper liquor frequenter inſtilletur, qui igne, vel ſole areſcat, vt ſupra: eodem modo putrefiunt, elliciuntur, & cō- burantur gummata cupræſſi, Iuniperi, ceraſiorum, & ſucco citri, & oxalidis, ſal concinnantur, & ſyr. etiam, quoniam ille ſuccus antequàm ſoli, vel igni mandetur exiccandus, cum ſaccaro ad apozematis confectionem redigitur, tùm oleum calchanti (licet ab aliquibus ad Cœlum vſq; malignis in febribus extollatur, quia exiccat, caliditate, & ſiccitate ſudorem prouocet, aciditate, & acerbitate, refrigeret, poroſq; etiam reſeret) attamen cum ab antiquis non vſurpatum propter nimis igneam caliditatem, & aſtrictionem conuellat, euitabitur, ſi tamen vti velitis, tutò, prius abluendum diutius aqua hordei, ſucco citri, & limonum, & decocto cordiali.

Sal chymicum cordiale.

Sal cordiale.

Sal chymicum cordiale.

De oleo Calchanti. Dub. Sol.

Dùm verò papulæ culicum morſibus ſimiles apparent, licet ſymptomaticè, modicé adiuuabitur, ea expulſio, decocto hordei, lentium, ficuum, paſſularum, caricarum, lacchę mundæ, ſcordij, radicis lapatij acuti, oxalidis, dictamni in aqua acetoſæ, anguriæ, vel borraginis: non nulli afferunt, palumbum, & piſcem, vulgo Tencam diſſectam calore ſuo naturali applicitum pedibus per 12. horas panno rubro inuolutum à capite, & vniuerſo materiam papularum prolectare, & ſtatim proijciunt piſcem, vel palumbum, & denuò innouant. Pro pueris verò, qui huiuſmodi recuſare ſolent, rotulæ, aut morſelli gratiori apparatu obijciãtur. ℞. finiſſimi ſaccari vn. 2. ſucci endiuiæ, acetoſæ, roſarum, pentaphylli, ſucci citri an. drac. 2. his ſuccis ſaccaro imbibito diù, & diſſoluto, poſtea rotulæ, aut morſelli configurantur vel. ℞. ſucci pimpinellæ, acetoſæ, citri, limonis, aceti roſacei, aquę roſaceæ

Quid agendum dum papulæ erũpant.

Pro pueris, rotulæ, morſelli.

an.vn. ſ. pulueris ſaccari vn. ʒ. albumine oui macerata malaxē-
tur diù, vſq; quo ſucci ſimul commixti ad formā rotulæ elyba-
no ſenſim exiccentur, quemadmodùm ét vulgo pignocatæ: alio
Saccarum variis liquoribus alteratum. modo ét paratur, foramen in pane ſaccari fit, ſoli expoſito, &
ſucci hi ex alto cadentes panē continuò feriūt; ità ſaccarum al-
teratū, & imbibitū his liquoribus, præſertim æſtiuo tempore ad-
modùm ſuaue colligitur: hoc artificio oēs ſyr. fabrefieri poſsūt,
& diuerſimodé ſaccarum madefit, & confingitur, ét bucella pa-
Bucella cardiaca nis cum ſpeciebus diamargaritonis frigidi, margaritis, radice, cō-
tra venenum, ſpeciebus cord. temperatis, & his alijs ſaccaro, &
aqua roſacea, paſſulę dulces, & pruna damaſcena, ceraſia acida, co-
tonea, perſica pariter his condiuntur ſuccis, & ſaccaro.

De actione ſyruporum, et alterantium in continentia, contenta, & ſpiritus in febribus, & affectionibus malignis, & eorum recto vſu. CAP. IX.

P. Gali 28. Alterantia, mouentia qualitatibus, & tranſmutantia (ma-
nente ſubſtantia, & ſubiecto vno, eodemq;) his febribus
ſuccurrunt, ob maximos exuberantes gradus, maxima vi-
tia putredinis, contagij, atq; maximas paſſiones præter naturam
humoris: opere prætium eſt extremis, celerrimis, & periculoſiſſi-
mis affectibus, extrema, ſumma, & celerrima remedia emulentur.
9. Meth. 15. Artis med. 99. 4. Meth. Quippè quod plurimùm à naturali habitu receſſit, vt vehemen-
tibus eget contrarijs, etiam fieri non poteſt, vt quantùm à ſe in-
uicem diſtant, inuenies, niſi compertum habeas, quàm eſſet cor-
pus humidum, aut frigidum, aut calidum, aut ſiccum, cum vale-
ret, licet id difficile ſit cognitu, quantū ex his exceſſerit, poſtquā
Not. q. ægrotauit, attamē ſæpé ſæpius propter humanam conſtitutionē,
Cur med. æquali menſura morbo non reſpondeant. temperiem, & natiuum calorem non ità vehementiſſima; ſed par-
tita doſi, & benigniora demetiuntur: nō enim tantam violentiā,
contrarietatem, & vim ſuſtinet, neq; eadem ratio in vulneribus,
& vlceribus curandis, quorum excrementa, & carnis generatio ſi in
ſecundo exiccantia requirant, nunquā ab ijs in primo ſanantur, at
in febribus humores, & à corpore, & ab aliquibus facultatibus
vim medicamenti habentibus, patiuntur, & concoquuntur, & â
caliditate propria perfectio, & per aliud exteriorum auxilium
contingit, vt alimentum ſimul, & per balnea, & per alia talia cō-
Aliud eſt alteratio, aliud victoria, & tranſmutatio, & noua generatio. coquatur; ſed principium, quod in ipſo, eſt caliditas (propriè au-
tem elixatio humorū in humido, & calido, à caliditate corporis
perficitur; ſed hæc potius victoria) debellatio paſſionum præter
naturam, ſegregatio prauorum ab vtilibus, & crudorum poſt for-
mam adeptā arbitratur, quā amiſſerunt penitus corrupti, & pu-
trefacti,

trefacti,vel non penitus,vt actu putreſcentes, & adhuc minus, vt antecendentes, & aliquam alterationem, & leuem exceſſum habétes, quibus Valeriola aduerſatur inquiens, à ſyr. naturam refocillatam, & veluti reuiuiſcenté actiones ſuas alioquin languidas, & à morbi feritate defatigatas excitare: porrò ſyr. & medicaméta alterantia, tanquàm contraria proximè per ſe in communi materia agentia, & patientia in humores malignè putreſcentes, & cuncta præter naturam in tépore oppoſitè agunt, reagunt, patiũtur, & inuicem reſiſtunt. Aliquid ſemper contrarium obtundendo, & refrenando; actio enim, reactio, paſsio, & reſiſtentia differt, hæc ratione tantũ diſtinguitur à reactione; quia dùm magis vim agentis obtundit, & ſic reſiſtere dicitur, & à forma fit. Reſiſtentia igitur eſt difficultas formæ ad patiendum, & impotentia ad agédũ, & eius finis eſt naturaliter ſe ſe tueri, & conſeruare, ne ab agéte vincatur; hinc Gal. ait, corpora inſalubria vocantur; quia in cauſis, quæ ægritudinem pariunt, non æquè reſiſtunt; ideò facilitas ad patiendũ ex parte paſſi, ex parte verò agentis, potentia ad agendũ erit, qm̃ à forma, vt inquit Zabarella, fluit reſiſtentia; ſed à forma quatenus in materia, vt principalis vis à forma, non autem à materia, niſi quatenus denſa, multa, contraria, magis vnita, atq; ab actione realiter, & effectiuè diſtincta à ſubiecto craſſiori, tenuiori, molli, duro, pauciori, & copioſiori: in maiori copia agit, vt in ferro, & in ligno copioſior ignis, & magis vnitus viget, quàm in palca; caliditas igitur magis inſtat, & prodit, atq; reſiſtit. Tandèm reactio poſitiua inter contrarias qualitates per ſe proximè agentes, in conuenienti materia communi apparet. Atrarò exactè ſimpliciter æqualis, inutriſq; contrarijs ſibi inuicem oppugnantibus inuenitur; actio porrò, & tranſmutatio ad contrariã patiẽti qualitaté à formis ſubſtantialibus, & actiuis qualitatibus ſolũmodò originé ducit, ſicuti reactio eſt reciprocata actio in agenté, qui aliquo modo prioris agentis vim retundit, ſecundũ quid (licet abſolutè agens ſit ſemper tale, aut vincens, aut terminans, aut ad mediũ reducens, aut æqualiter vtrumq;) & quò ſolutio, & libera erit alterãtiũ fã, aut earũ qualitates materia denudatę magis agét, & minus patiẽtur: ignis in mã caliditas patit̃, ſi aũt eſſet ſeparata, hæc nihil vtiq; pateretur. Ex his verbis obiter dicédũ, caliditaté, & frigiditaté inter ſen̄ra nõ fore cõtrarias; ſed oriri tales à mã, & forſitan neq; contrariũ per ſe contrarium appetit, ſed ex accidenti: medij autem appetitio eſt, quod bonum eſt, ſicco bonum eſt, non ſi humidum euadat; ſed ſi ad medium perueniat, calido item, & alijs ſimili modo; ſed de qualitatibus immixtis, inanimatis, vel animatis ſecundum naturam, & præter naturam eſt

L. 3. de locis cõmunibus t. 6.

Quomodo differt actio, reactio, & reſiſtentia.

Quid ſit reſiſtentia, & actio.

Artis med. c. 8. De opt. conſt. 2. P. de tuenda 5 & 6.

Reactio poſitiua.

Actio vel à forma, vel à qualitatibus.

2. De generat. & corrup. et p. t. 55. Nor.

Ariſt. 1. Mẽth. 8.

Quomodo contrariũ agat in contrarium, & id dicitur appetere.

Alia ratio de qualitatibus ſ.n. alia præter naturam.

Triplex reſiſtentia.

eſt diuerſa ratio. Quapropter ſi forma,& qualitates materiæ immergantur, oppoſito modo agunt. Nam ex Ariſtotele ignis caliditas abſq; materia paſsionis, & reſiſtentiæ paſſiuæ auctore, impaſsibilis foret: reſiſtentia quidem triplex, vna tantùm paſſiua, altera actiua, & tertia mixta, & præſertim in mixtione, quæ miſcibilium alteratorum, eſt vnio: Oẽs profectò tangibiles qualitates, quoàd primas earũ operationes actiuæ, & ẽt paſsiuæ ſũt; ſed earum inuicẽ collatæ adhuc duæ actiuæ magis, & alteræ magis paſsiuæ experiũtur,& oẽs paſsiuæ vocari poſſunt, dum mã ad formam recipiendam apparant: ſicuti ad ſecunda opera id eſt terminare, & copulare, ſemper actiuæ, caliditas, & frigiditas, paſſiuæ id eſt terminari,& copulari, quod eſt quoddam pati, ſiccitas,& humiditas, tantummodò exiſtunt. In generatione elementorum, & mixti ſimilium partium, & diſsimilium, nec non etiã viuentium reactio penes terminare, & terminari, & ſecundas operationes inuenitur; humidum enim,& ſiccum non reagunt, & nullam actionem habent, quatenus terminabilia ſunt, quia materiæ, & paſsiua principia tantúm ad patiendum, non autem ad agendum, ſe accommodant: actiuorum vni caliditati maioris efficaciæ, frigiditas validioris reſiſtentiæ aduerſatur, humiditati magis agenti ob tenuuiorem molem ſiccitas magis obſiſtit; quarè ex frigidiſsimis alterationibus, & maximè humidis actiuis, ſed magis reſiſtentibus, frigiditate minus etiam humiditate, atq; ex humoribus calidiſsimis, & ſiccisſimis magis illis operantibus, & minus ob caliditatem, ſed magis ob ſiccitatem reluctantibus ab vtraq; parte horum æqualis victoria conſurgit. Quantùm enim vna pars de actiuitate propter copiam, craſsitiem, denſitatemq, materiæ deperdit, tantùm formæ ob contrarias cauſas repercutione acquirunt; & quantùm altera minori reſiſtentia potitur, tãtũ operandi vigore, magis altera ſibi contraria dimicat. At vlterius hæc non ſubſtantialiter tranſmutat ſecundũ formã; ſed dumtaxat exceſſus, & receſſus à naturali ſtatu refrigerant, humectant, exiccant, refrangunt, adimunt, naturales reddũt, & tandèm ſegregant ab vtilibus (& vt ait Auic.) ſubſtantiã materiei adæquant, præſertim cum admodùm ægrè affectiones malignæ medelis cedant, in quibus, vt ſemper remedijs ab indicatione profectis vtamur, rationi conſonum eſt, tàm, & ſi iuuare in principio nihil videantur; ità vt concoctu maligni humores facilius expellantur: Ariſt. igitur teſtimonio ex nimio humido, calido, ſicco, in minus humidum, calidũ,& ſiccũ Medicus adducit transferens ſe ſe ex contrarij, aut medijs, dum ad eum deueniat habitum, qui ſanitati accommodatur, ex quo quidèm nihil eſſe

Quomodò qualitates actiuæ, & paſſiuæ dicantur.

2. De compoſ. med. loc. c. p.

5. Probl. 7.

natura

nàtura fert, niſi quid medium: alioquin ijs penitus ablatis, & & in ſui ſimilitudinem omninò conuerſis, vires alterantium vſq; ad tertium, vel ferè quartum gradum introducerentur, & noui ex ijs morbi concitati neceſſariò ſanitatem labefactarent, atq; ſic in infinitum; adeò vt prioribus exceſſibus debellatis, denuò alij recenter contrarij reſilirent, à quibus excellentijs tâq; contrarijs inutilibus, & maximè nociuis humanum corpus ſimetria collocatum à natura immunè viuere deberet. Quandò enim actiua, & paſſiua, quodamodo potentijs adæquantur, tunc quidem vtrunq; indominans ex ſui ipſius natura mutatur: quoniam duobus contrarijs cauſis ſimul commiſſis vnam ſuperare, alteram ſuccumbere alteri, neceſſe eſt; at ſi non æquentur, in ſe inuicem tranſgrediuntur, & alterum, non autem medium, & cummune prodit.

19. Meth. 15.

P. de gen. t. 28.
P. de alim. fac. 1

Quomodo alterantia forma, & ſpecie diſsimilia, gradu autem, & potentia ſimilia inuicem patiantur, & agant in febribus, & affectionibus malignis. CAP. X.

EX ſuperius dictis victoria p̃cipuè penes qualitates primas, & primas earũ operationes calefacere, refrigerare, humectare, & ſiccare, nec nõ etiam ſecundas, terminare, & terminari, à proportione maioris efficitur; hæc tamen de abſoluta vni cõtrario ſimpliciter dominante, & penitus illud totum ſubiectiuè ad ſui naturam reducente, de exactè conuerſiua, perfectiua, ſeu corruptiua vnius in alteram ſignificatur; non autem de non conuerſiua; ſeu de alteratiua tantùm, & æquali ſecundum moles, & vires iuſtitiæ intelligitur. Quippè de communi, & æquę hinc, & hinc participata inuicem inter ſe ab vtroq; contrario refracto, & altero, alterum mutuo refrangente, & è contra, vt quod maneat ad ſimilitudinem, neutrius ſit, ſed medium, & cõmuue. Nam Gregorius Ariminenſis, Fernelius, & alij optimè sẽtiunt, qualitates elementorum non ſolùm in ſummo gradu; ſed etiam remiſſas inuicem agere: non enim ſola contraria ſunt, quia maximè diſtant, ſed quia intrinſeca formalitate, & natura, frigus ſemper aduerſatur calori: mixta in ſummo qualitates non obtinentia inuicem agunt, & patiuntur, & quod à natura tale, ſemper tale erit victoria. In homine morboſo ſtatu correpto victoria his omnibus conditionibus exornata, iurè meritò poſitiuis contrarijs, nam genere, & materia ſimilia ſunt, diſſimilia ſpecie, & forma, & paribus gradibus, viribus mole, extenſio-

4. Meteor. c. de coctione.

Duplex eſt victoria, aut ſimpliciter, aut ſecundũ quid, et deindè aut perfectiua, aut corruptiua.

3. de fac. ſimp. med. 12.

Qua de cauſa cõtraria inter ſe agant.

Quæ agunt, & patiuntur, diſsimilia ſpecie, forma, aut gradu, ſimilia vero genere.

tenſione, & intenſione, non autem ſpecie, nec non etiam à minori gradu, & virtute, ſed diuturniori tempore fit: in quolibet gradu, maiori, minori, vel æquali contrarium alteri ſecundum ſpeciem, & formam vigeat, ſemper in actione, paſſione, & pugna ſe exercet, & patiendo, & agendo aliquid continuò ſuperat, & ſuperatur. Quapropter diſſimilia genere, & materia nequeunt eſſe contraria, neq; agunt, atq; patiuntur; ſed ſimilia genere, diſſimilia ſpecie, & forma agent: genere quidem ſimile in ſimile genere, ſed diſſimile ſpecie agit, ſpecie verò in ſimili ſpecie licet, gradu, intenſione, & potentia diſſimile ſit; vt ſimile non dimicat, ſed quatenus cum illa diſsimilitudine contrarium eſt: calidum, vt ſex in calidum, vt quatuor, non vt calidum, ſed vt in frigidum annexum pugnat, neq; diſsimilitudo gradus, aut reſiſtentiæ congerie materiæ denſæ, aut raræ ſat eſt ad actionem, niſi in calido, vt quatuor, & in calido, vt ſex, non ratione caloris; ſed quia in illo, vt quatuor, frigiditas, & minus calidum, vim frigidi obtinet, diſſimilitudo verò in ſpecie, & forma, & ſimilitudo generis ſpectatur. Diſsimilitudo generis, & materiæ, nec contrarietatem, neq; mutuam actionem, & paſsionem exercet.

Diſsimilitudo gradus ſat eſt ad actionem.

Q.

Agentia ſubſtãtialia ſimilia genere, & forma inter ſe agere quomodo.

Verùm diſsimilia genere non nulla inueniuntur, quæ ſimilia forma, etiam inter ſe agunt, ſed hæc ſubſtantialia agentia, non autem qualitates ſunt, quemadmodùm Rabarbarum in bilem ſimilitudine formæ, ipſam motu locali prolectat: iecur, & membra omnia ſanguinem alimentalem tanquàm ſimile, & familiare alliciunt; deindè poſt attractionem alimentum à qualitatibus, & forma alteratur, vſq; quò ipſummet, & eiuſdem naturæ in ſpecie cum attrahente redoleat. Diſſimilitudo demùm, & contrarietas etiam inter ſenſum, & ſenſibile, intellectum, & intelligibile, apparet; ſed hæc actio, & ſimilitudo, & diſsimilitudo ſpiritalis nominatur, veluti dum ſpecies ſenſibilis cognoſcitur, vel intelligibilis intelligitur, facultaſq; ſenſitiua cognoſcens, aut intellectus euadit: ſolummodò ſimilia ſecundum gradum, vires, manſionem, molem, & ſpeciem inuicem non dimicabunt.

Diſsimilitudo inter ſenſum, & ſenſibile facit actionem.

Sol. q.

Quomodo alterentur humores, ſpus, & ſolida.

Quarè alterantia parentandum eſt, non bis, ſed ſæpè alterando, & per plures dies, & frequenter excellentem intemperiem, & malignam putredinem ad ſimetriam, & medium ſtatum transferre (bilis tamen eſſentia adhuc, quæ antea putreſcebat manente) quoniam alterantia ipſi bili putreſcenti eorum frigiditatem, & humiditatem impartiunt, ſic de ſpirituum, & ſolidorum alterãtibus æquè dicendum videtur; ſed ab vtraq; parte excellentijs extinctis, & victorijs communibus, & paribus manife-

niſeſtatis quoddam ſimetrum conflatur, quoddam medium na-
„ turale, mite, benignum, ſalubre, & vtile exurgit. Indicabit enim
„ caliditatem eius propriam dominati humido ex flatuoſis aquea,
„ ex talibus autem terrea concreſcunt,atq; alia quidém per hoc in
„ ſe adducit,alia expellit. Hoc in loco Ariſt. & finem internum
coctionis metaphorificè,& extremum innuit, adipiſcitur, cum
calor humidum,ſiuè adiungit vincens, & dominans, externus
eſt expellere inutile, vel impropriam ſubſtantiam tranſmutare,
expellitur, & humor putrefactus; pituita dulcis reddita in ſan-
guinem poteſt conuerti. Hoc modo,hac via, & ordine ſyr. de-
cocta, Apozemata, pulueres alterando ſpiritus, continentia, &
contenta agent,concoquent,& metaphoricè maturabunt, & his
de cauſis mitiora ingentiores exuperantias extinguunt, & pau-
latim retundunt, relinquendo bilem, pituitam, melancholiam,
ſanguinem, ſpiritus, & ſolida in eo ſtatu, quo naturaliter, aut
propè naturaliter, aut ſaltèm non inutiliter,& innoxè in huma-
no ſalubri corpore dominari ſolent.

Itaq; ex Ariſt. 4.meteor.c.de matur.

Verùm adhuc ſciendum, Gal. & Ariſt. ſententia, ipſa per ſe auxilia cauſas non extirpare, ſed ferè impetum, motuſq; initium naturæ inijcere, reliqua per ſe naturam adminiſtrare, & perficere: equidèm ſanabile, & ægrotabile, licet quandoq; in ſe ipſis principium mutationis ad ſanitatem, vel morbum habeant, at tamen motu facto in ijs, quæ extra ſunt, vel in ægritudinem, vel in ſanitatem efferuntur, cum natura inualuit, & internum principium conſtitutiuum hominis violentiam remediorum perfert, & bonæ, & ingenitæ ſubſtantiæ detractionem facilè ſubſtinet, atq; diuerſantia excutit, & alterat; ſed in morbi vehementia, quod vſu euenit, valdè laborans adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs opibus direptis infirmat, & lædentibus cauſis ſuccumbit; cum autem natura conata ſibi infeſta diſcutere non valuit: magnoperè ex ipſo conatu imbecillis fit. Hæc itaq; cauſæ ſunt, cur morbi initio, ſi quid videatur, mouendum, moueri Hipp. iuſſit; cum ad ſummùm morbus increuit, quieſcendum eſſe docet: quæ verba non ſolúm ad medicamenta euacuantia, ſed ét ad alterantia pertinent; nec mirandũ, ſi varijs,& excellentibus præſidijs adminiſtratis natura aliquandò morbum non vincit; immò ſeuior debachetur: quoniam à ſyr. & alterantibus infirmatur, & eò magis circa ſtatum, & vigorem cautius videtur eſſe agendum, vt quamuis ſumma vehemẽtia rerum præter naturam extremum vigorem alterantium, ob inſitam vim corporis expoſcerit, minor tamen copia exhibeatur, quemadmodùm ſenes febre acũta, & maligna correpti, plurimũ à na-

Ad tranſib. de opt re 41. 4. cæli 24.

Quæ operantur in humanam naturam ſyrupi, & cur, et quomodo.

Not.

Cur aliquando à remediis natura infirmior fiat.

3.coll. c. 2.

à naturali ſtatu egreſſi propter vehementiam cauſæ malignę auxilia fortiora, quàm iuuenes eadem affecti flagitarent; attamen virium infirmitate, natiui caloris exiguitate, & languore mitiora remedia, & refrigerantia adhibetur; non æquè enim medicaméta ſenum calor, ac iuuenũ vincit, & ſubſtantiá igneam dimutat.

De Cardiacorum natura, & viribus ad malignas febres accommodatis, & eorum adminiſtratione. CAP. XI.

CArdiacorum innumera expoſita ſupra, & multiplicia fuere; ſed propria ſolarem cordis à natura conſtitutionem, eius principia ſubſtantialia, & accidentalia eſſentialiter inhærentia muniunt, ſimilitudine manifeſta, & à tota, & abdita proprietate, nec non ét ſimilitudine, atq; identitate ſpecificam armoniam, cordis facultatem, & humanam naturam cuſtodiũt. Propriè cardiaca appellantur, non cognita per indicationẽ, quæ à manifeſta natura rei prodit; ſed ab experientia, quæ eſt obſer-

Quid ſit experientia, & anologiſmus, & iudicatio.

uatio rei pluries eodem modò viſæ, & Analogiſmo, qui eſt comparatio, & conferentia à ſimile, ad ſimile cognito experientia ad ſimile cognoſcendum: hæc vniendo, aſtringendo cordis calorẽ innatũ ſpiritui vitali annexũ nè diſſipetur, nè plus iuſto ad circũferentiã euolet, modicè calefaciendo, dilucidando, & tetros va-

Quomodo cardiaca operentur

Contrariũ ſecundæ, & particulare.

Not.

pores arcendo, robur indunt. Roboratа natura, & cordis, atq; acuta ab his, tanq; alexypharmacum, & Bezaar vis ſibi infeſta, & maligna erũpit, ſed communi, diſſimilitudine tunc agit. Porrò quid magis ipſi malignitati cõmune contrariũ obſeruatur, quã ipſa natura humana? Quid magis corruptiuum, & deſtructiuũ inuicem (ſimile amatur, amatum deſideratur, deſideratum, & appetitum attrahitur per ſe primò; diſſimile verò omninò é contra) qui propriè cardiaca adminiſtrat (licet bezaartica, tùm communia, tùm propria ignorat) ſummam, & maximam opem inducit, & naturam ipſam reſtaurat, efficacioremq; agendo, & reſi-

Ob. reſponſum.

Quomodo vnum contrarietur vni & pluribus.

ſtendo conciliat: ipſa quidẽ principale primũ, & immediatũ effectiuũ principium, atq; contrariũ agendi in malignos humores operatur; hoc modo plures remediorũ materiæ vni aduerſari dicuntur; hoc modo pluribus contrariari, ſed non per ſe primò, & immediatè, ſed quatenus in corporis viuentis facultates diriguntur. Verũ inter cardiaca folia auri, & argenti perfulgent, ſplẽdore ſoli, Iouiq; cõſecrata, cor galli, faſcianorũ, lupi, ſimiæ, vultoris, myl-

Q de ſimpl. med. fac. c. de ventre Mergi.

ui, rapaciũ auium, & diuiuentiũ, cornicis, aquilæ, vrſi, leonis, ſuis, caponũ. Sed quis obijciet, ex Gal. dicto, à ventre mergi, gallinæ, lupino iecore ſe nunq; iuuamẽ cõperiſſe, & ideò verũ nõ eſſe, membra ſimilitudine opitulari, & validiora, & robuſtiora cor hu-

manum

manũ roborare;ſané licet dicat,nõ reperiſſe iuuamen,quod mẽtio ne dignum ſit,non tñ oĩnò refellit,quod alibi millies confirmat, ſed ait,priores medicos nimis his vana promittere,quàm vanam iactationem irridet: quis nam ſimilitudinem ſubſtantiæ, qualitatum, actionum, & facultatum in his ignorat? quis ſimilia à ſimilibus,tanquàm magis ſimbola conſeruari,tueri,quàm contraria non perſpiciet? quis oleum magis conſeruare oleum, quàm aquam non conſulet? non nè temperie, ſubſtantia, magis ſimiles teſtes, teſtibus,quàm cor teſtibus ſunt? non iecur iecori, quàm iecur renibus? ſicuti alteratio à ſimili, & auctio, & vigoratio fit; ità tranſmutatio inter contraria perficitur. Demùm cur his temporibus rarò Bezaartica, & alia huiuſcemodi antidota aduerſus venena ſumma laude experientia, & ægrorum emolumento in febribus, quæ falsò à Medicis malignæ vocantur, vſurpata nihil vtilitatis præbent? an quia non rectè adminiſtrantur, & abſunt indicantia? Medici quidém febres ſimpliciter acutas eſſe malignas reuntur,& malignas impropriè, malignas propriè vocant: Idcircò cùm in his febribus venenata ſubſtantia non experiatur Bezaartica,operationes ſuas non moliuntur, & ſudorem non expellunt: nam determinatum in determinatum obiectum agit, bezaar in venenum, ſcorzonera, & alia. Sed ad cardiaca redeamus, inter quæ recenſetur etiam lignum aloes, xylobalſamum,carpobalſamum, Doronici, Amomum, been' album, & rubrum, Crocus, Cinnamomum, ſemen Napij, morſus diaboli, ſmilax, aſpera, Retaſites, perſonata, ſeu brerdanæ, & lappæ maioris, & minoris radices, atq; ſcabioſæ, radix cyani, pimpinellæ, Ariſtolochia,palma Chriſti,cariophilum, Gingiber, ſpica, Nardus, nux moſcata, myrrha opoponax, olibanum, ſaluia, meliſſa, Ladanum, Moſcus, Zibettum, Ambra, Cardiaca herba,Vrticæ ſimilis, Cupreſſus,& huiuſcemodi calida, & liquor ex floribus Citri, Aranci, Limonis, Gummata etiam, quæ ex eiſdem arboribus inciſis diebus canicularibus emanant: frigida verò cenſentur, roſæ, mirobolani, ſandali, Coralli, bolus armena, Cornu Cerui, Ebor, Vnicorni, Aloe lignum, Viſcus quernum,Coriandrum, Myrthus,ſemen acetoſæ,flores veronici, vulgo Garopholi, ſemina trifolij odorati, lapis bezaar, Hyacinthum, Nympheæ flores, & innumera alia, veluti ſyr. meus magiſtralis. r. bugloſſæ, boraginis, Echij, acetoſæ, Cocorei, ſunchi, florum cordialium, & fructuum, rad. ſcorzoneræ Bellonenſis, pimpinellæ,biſtortæ,penthaphilli, meliſſæ, corticis citri an. p. q. ſucci pomorum dulc. acidorum lib. 6. ſucci citri, ſuc-

Inſt. Sol. Quæ operatur ſimilitudo ſubſtantiæ.

Inſt. Sol. Cur bezaartica ſuas vires non oſtendent, & qñ nõ.

Sol.

Cardiaca calida.

Cardiaca frigida.

Syr. magiſtralis. Auctoris.

ci Echij lib.1. Tamarindorum vn. 3. hæc ad quatuor dies macerata, & deindè deligenter expræſſa torculari, ſucco citri, & albumine oui clarificentur. Huius lib. 6. aceti roſei vn. 5. ſaccari albi lib. 4. cum ſandalis, & lapidibus præcioſis linteo alligatis concinnatur ſyr. qui mihi ſummam laudem, & ægris emolumentum acquiſiuit. Extractum ſcorzoneræ, & ſyr. prædicti, & via, & methodo ſæpius dictitata, aut ſal, aut liquor etiam ſummoperè ægrotantibus auxiliantur. r. radicum ſcorzoneræ, florum Retaſitis, lappæ maioris, ſcabioſæ lib. 1. radicis pentaphilli vn. 5. florum rutę caprariæ pug. 2. aquæ acetoſæ ſtillaticię lib. 4. ad quatuor dies irrigentur, poſtea decoctio, & expræſſio, iterùm noua ſimpliciter digeſta coquantur, & exprimantur in dicta aqua. r. ipſam, & ſenſim euaporare facito, donec mellea compagies reſideat, cuius drac. 5. adminiſtratur. Aliud. r. cordis lupi, ſuis torrefacti, palumbium, rad. cannæ, rad. carlinæ, radicis acetoſæ, ſunchi, petaſitis ſcabioſæ, lappæ maioris an. vn. 1. aceto roſaceo feruenti affundantur, & ſic pluries percoletur, & ſal modo iam enarrato aſtruitur. Sal etiam ſanguinis humani, vel Anatis nutritæ, ſcorpionibus, & viperis confingitur. r. ſanguinis prædicti exiccati, & in puluerem redacti lib. 1. ſcordij, tormentillæ, cornu Cerui, radicis borraginis, bugloſſæ ſilueſtris, biſtortæ, corticis citri an. vn. 5. roſtrato pileo coniecta ad plures dies humefiant: poſtea lento igne extrahitur, & ſal in ſublime albiſſimum aſcendit. Extractum ex Cornibus Ceruinis, & Caprarum, Hirci, vnguium Muli, primò attritis, & maceratis aquis cordialibus ad dies octo, & expræſſis poſtea balneo vaporoſo liquor diſsipatur, & ſapa in fundo manet, cuius ſcru. 1. aduerſatur venenis, & malignitati; ſal etiam fæcibus combuſtis molitur, ſed ex floribus ſcorzoneræ, & radice admirabilis eſt; nec non ex gentiana, & dictamno, ſcordio, Angelica, centaurea baccis lauri, Iuniperi, floribus citri, arancij, limonum, atq; eorum corticibus conficitur.

Scorzonera Bellonenſis Clauenæ peritiſſimi ſimpliciſtæ.

Extractum ſcorzoneræ, & ſyr. ſal, & liquor.

Extractum cordis lupi.

Extractum ex ſanguinibus.

Extractum è cornibus cerui.

Quomodo foſsibilia, præcioſi lapilli, metalla Cardiaca in corpus humanum agant, & in febribus malignis ſint vſurpanda. CAP. XII.

Dupliciter, vel vt med. vel vt alimentũ agere.

OMNES præcioſi lapilli, metalla, aurum, & argentum, & terrea inanimata, non ſunt in alimentum conuertibilia ab humana natura (licet quibuſdam extrahi vapores, atq; alterationes ab eis, in cor, & vniuerſum prodire videtur) ſed ſicuti medicamenta potiſsimùm ſpiritus, & humores alterant

alterant, & tranſmutant, immò etiam à calore animalis patiuntur, & folia auri, & argenti, & aurum potabile, & lapilli in puluerem tenuiſſimi, aut in aquam redacti, vtroq; pacto abſumuntur: non nè mixta ſunt? & ex quatuor elementis conflata qualitatibus, & formis elementorum, & mixta? non nè hæc omnia natura perpetuò aptitudine agendi, & patiendi perfulgent? non nè ad actum reduci à calore queunt? cum is opium, & alia frigidiora, & ſicciora medicamenta actuet? non nè electuario de gemmis, Meſuè, Gal. Auic. & lapidibus præcioſis vſi ſunt? non nè Aetius, Auenzuar, Dioſcorides, Auer. multa extracta, ſales, aceta, vina, alterantia, & euacuantia ſingulari artificio conſtruxerunt? à quibus Andernacus, Veccherius, Quenetanus, & recentiores edocti, poſtea ornatius, & perpolitius chymicè plura in lucem ediderunt. Ommitto chymica recta, & vera methodo conficta ſubtiliora, intimas latebras perluſtrare, cætera medicamenta vecticare, & citiſſimè, & efficaciter debellare? nō autem falſa corruſiua, improba arte exculta vſurpanda ſunt; verùm etiam ſincera, parcè, & tutò alijs admixta, ne humanam fabricam, ac nimis præſtantia perturbent: attrita enim, & contrita in pollinem, aut aquam à calore viuentis ad actum concitantur: Cur itaq; foſſibilia propè poſita non dimicabunt? aut manifeſtè alterando, aut formaliter tranſmutando, aut virtutem impartiendo ſpiritaliter, ſicuti lapis Herculeus in ferrum, Saphirus in Antracem peſtilentem ſpiritalem virtutem depromunt, & plures alij lapides, & mixta abſq; vlla præuia diſpoſitione in aliud vim ſuam vehunt; ſuccinum, Cornu Vnicorni, pes ſiniſter Alcis; alia verò prius elaboratione (antequàm dotes ſuas communicent) egent: deindè alia ſecundum actum, operationemq; alteri famulantur, veluti ſale nitrum, acri ſalſa amara, & ſubacerba facultate præditum in aquam proiectum, primò exiccat, & calidos aquæ vapores diſſipat: deindè ſui acerbitate craſſiorem redditam, & ſinceriorem refrigerat, & aqua in ipſum. Alia tandèm eius ſimilem formam, & primum actum propagari, atq; ad ſui naturam aſſimilari nituntur: ſicq; recipiūt, ſolum actum ſecundum, vel etiam primum. Terra qualitatibus primis refrigerabit, ſiccabit, & adſtringet: calor diaphaneitate, lumen forma abdita ſimilitudine perficiet; vndè meritò Aſtronomicis relictis, ſtatuit Auic. cardiaca varia, varias dotes edere, natiuum calorem vnire, humiditatem areſcere, ſpiritus illuminare, & à corruptione humores, impetentia, & ſolida tutari, & deindè illa conformitate naturalia conſeruantia eodem tem-

Auer. 5. collig. 24. Plinius l.

Auenzuar c. p? tract. 8. c. 20. 27 l. p. tract. 9. c. 7. Aetius l. 3. aſſim. à cap. 57. vſq. in finem. Dioſcor. l. vlt. Auerr.

Not. Chimica duplicia vel rectè confecta, vel prauè.

Cardiaca aliæ alterata, alia ſine alteratione p̄ via agunt.

Quod aqua ſale nitro frigidior fiat.

tempore ingentes exceſſus febrilis, intemperiei, humoris, ſpirituum, aut viſcerum dement. Verùm cum ægrotanti multùm interſit, lapilli veri, an falſi in medicamentis componendis eligantur, opere prætium eſſe duxi, breuiter primò de natura lapidum, de cognitione eorum, de virtutibus, & 4. de figuris ſculptis, diſſerere, & obiter Medicorum Iuuenum gratia recenſere.

De natura lapidum præcioſorum, eorum ſignis, virtutibus, atq; recto vſu in malignis affectibus, & febribus. CAP. XIII.

Materia duplex.

DVPLEX extat materia lapidum, & mineralia duplicia ſunt, alia fluxibilia, & liquefactibilia, trahibilia, & ducibilia, quæ prædominatione aquea concreſcunt; ſed hoc prædominium parum, impurum, medium, multum, mediocre, paucum, cum terreo peſpicitur, atq; hinc lapides clari, lucidi, & durabiliores elucent, vel mineralia terream prædominationem habent, & hinc varia; quia hæc prædominatio, multa, mediocris, pauca, clara, obſcura, permixta erit: vndè ſi ſimplicia, aqueo prædominio congregantur lapides obſcuriores, minus lucidi, & minus durabiles cernuntur. Virtus inſtrumentalis effectiua eſt vbiq; in aere, aqua, terra, igne, animalibus, & plantis, calor concoquens, vt inſtrumentum validus, formam ſubſtantialem inducit, & frigiditas extrinſecè conſiſtentiam condenſat, atq; ipſum calorem per antiperiſteſim attemperat, & auget, lapidifica forma ſubſtantialiter, & formaliter nuncupanda, aget; at inſtrumentaliter calor præcipuum ſenſibile cooperatur: immò quot ſpecies lapidum, & mineralium, tot ſpecies huius virtutis erunt, & quot gradus caloris, & frigiditatis. Præterea lapidifica virtus, & calor à corporum cæleſtium lumine, motu, & aſpectibus adiuuantur; ſed colores eorum proximè ab opacitate terræ, diaphaneitate aeris, aquę, & ignis conſurgunt: nam color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, & commixtione corporis lucidi cum diaphano; corpus etiam erit triplex, lucidum, diaphanum, & opacum: lucidum natura ſua fruitur luce, profert, & lumen emittit; diaphanum, ſeù tranſparens ex ſe lumine non inſignitur; ſed huius intrinſecè, & penetratiuè ſuſceptiuum exiſtit, vt vitrum, chryſtallum, aqua, & aer, opacum deindè ex ſe luminoſum non eſt, aut tranſparens; ſed lumine ſecundum ſuperficiem ornatur; (non tamen penetratiuè, veluti ſolida corpora, polita, & terſa, Luna, & Stellæ) Deindè inter ſe lux, lumen, radius, & illuminatio differunt, hac recta linea à lucido ſit,

Affectrix duplex inſtr. & præcipua. 4. de gen. anim. c. vlt præcipua forma.

Ex quibus color quid ſit color. Triplex corpus coloratum.

fit,ſplendor à reflexione radij in aliquod corpus opacum,& terſũ producitur,& tandem lumen eſt actus diaphani,aut diaphanum ſplendet: albus igitur,& niger color oppoſiti ſunt,tres autem medij ſunt, rubeus, citrinus, & viridis, ſed rubeus à fumoſitate, & tenui igne in perſpicuo luminoſo conſurgit, & hi tres colores, & lapides calidi videntur: carbunculi, balaſſus, rubinus, Iacintus; aquaticus flauus eſt,cum terreſtreitas ſubtilis, & perſpicua à calido alteratur: viridis fit ex aqueo perſpicuo cum terreo vſto; niger ex terreo fumoſo aduſto, & igne nigro oritur albus, ex aqueo claro cum igneo perſpicuo efficitur: deindè ex multiplici miſcella multiplices, atq; varij colores apparent; hos lapides, & mineralia ſecundæ qualitates concomitantur, durities quidém terreum bené commixtum ſequitur, & molities aqueum. Topacei profectò duri non offeruntur propter calidum, & ſiccum imminutum. Sic aliqui ignem patiuntur, & alij non, & alij à frigore ſuinduntur, alij interdùm ab aere indurantur: pariter grauitas, leuitas, & ponderoſitas, ab his cauſis ortum ducunt, omnes enim aqueum ſubeunt,cum tamen non permixta vndiq; aqua, & terrea ſint, leuitas oritur ex ampulla, quamuis multum terræ adſit.

Diff. inter lumen, lucem, radium, et ſplendorem, quid ſit lumen.

Quid ſit color rubeus.

Quid ſit color viridis, et niger, ac albus.

De ſignis lapidum precioſorum. CAP. XIV.

LAPIS verus à falſo, & arte facto innoteſcit lima, quia, præter Topacium reliqui non conterruntur, aſpectu, quia viſum non delectant, lumine candelæ, quia nitent, & fulgent, igne, quia hoc non liquantur, nec conterruntur. Arte facti verò vitreo, ſmalto, lapide vitriario colliquantur, igne, ſale, atramento, atq; metallis funduntur: præterea coloribus, folijs, & additamentis primæ ſuperficiei, vel alteræ; depræhenduntur etiam, ſi lamina plumbi fricentur, qua arte facti, non aut naturales colorem ammittent, atq; ſplendorem.

De virtutibus lapidum precioſorum pro malignis febribus. CAP. XV.

NON ſolùm virtus elementaris calida, frigida, humida, & ſicca, in his lapidibus redundat, ſed ſpecifica à forma, atq; tota ſubſtantia excellit, vt Magnes ferrum attrahit, ità Saphirus antraces curat; ex Salomone alij gratiam Dominorum tribuunt, alij igni reſiſtunt, amabiles faciunt, ſapientiam pariunt, inuiſibilitatem, fulmina, venena, inimicos arcent, theſau-

Duplex virtus lapidum á qualitatibus, & à forma ſpecifica

ros

ros cuſtodiunt, & augent, & tempeſtates marinas ſedant, morboſq; ſanant. Pithagorici verò animatos eos credentes, ab anima ipſorum cunctas virtutes agnoſcunt, pariter Democratus eorum ſententiam imitatur, & Orpheus ſtatuens omnia plena Dijs. Tandém Aſtronomi eis virtutem cęleſtem ab imaginibus, & aſpectibus aſtrorum receptis in puritate materiæ elementari attribuunt, quæ purior, concoctior, & æquabilior à calore claro, & perfectius vim cæleſtem, & ideam, imaginem ſuſcipit, & hæc vnita formæ ſpecificæ elementorum multiplices prodit vires.

Adamas, & eius ſpecies. *Amatiſtus, & eius ſpecies.*

Adamas quidèm ferrugineum chryſtallino colore, & terſo monitus ignem, & ferrum contemnit, Indiuus, Arabicus, Scyrus, Macedonicus, Ethiopicus, atq; Cipricius dignitate ſuccedunt: Amatiſtus ex purpureis, & tranſparentibus, lineis, purpureis, violaceo colore permixtus, & flammulas roſeas fundit, Indicus, Arabicus, Armenius, Gallaticus, Egiptiacus, Tarſicus, & Ciprius venena extinguit.

Ballaſius, et eius ſpecies. *Beſillus, Carbunculus granatus.*

Balaſſius purpureo, ſeu roſaceo colore rutilat: Berillus aqueiſ marisq; colorem obtinet, Carbunculus ardentes vndiq; vibrat radios, & quaſi carbo ignitus conſpicitur. Granatus rubens, ruboreq; obſcuro conſtat, Rubinus cum citrinitate ad inſtar Iacynthi rubrum, violaceum colorem obtinet, quæ gemma cæteris præcioſior cor lætificat, triſtitiam expellit, & à peſtifero morbo cauet. Itidem Iacyntorum ſunt tres ſpecies, citrini, granaticei, Veneti, ſed cuncti tranſparent: Saphirus colore flauo, cæleſti, & perſpicuo decoratus ſole percuſſus fulgorem emittit, quaſi ardétem; Lybicus, & Indicus reperitur, atq; dicitur etiam lapis ſanctus, ſyrites. xyphiries, Ornicus ſmaragdus viridis, viriditate aerem inficit, radijs ſolaribus illuſtratus; duodecimq; ſpecies præſignat leucotriſios, limoniates, gallatides ſardius, ſeu ſarda igne oſcuro ardens, quinq; ſpecies obtinet ſardum, Indicum Arabicum, Egiptyacum, & Ciprum. Spinella ex ardentibus gemmis apertior, & clarior colore rubini perfulget, Topacius exurentiam cū glaucedine, ſplendidiſſimus crocius cum viriditate duas ſpecies ſignat, vnam flaui coloris ad aureum itergentem cum aliqua viriditate, & hæc orientalis eſt, altera occidentalis viridior primò cum remiſſo colore auri, & hæc vilior lima conteritur; tandèm artefacti virtute cæleſti, ſpecifica, elementari priuantur, & ea ſolùm elementorum virtutibus gaudent. Margarita, & vnio candida cæleſti rore in quibuſdam conchis vi illius genita oriétalis, & occidantalis ditatur. Praſſius viridis lapis primam ſpeciem cum craſſitie tranſparentem, non claram ſecundam ſanguinis

Iacintos, & eius ſpecies. *Saphirus, et eius ſpecies.* *Smaragdus, & eius 12. ſpecies.* *Sardius, & eius quinq. ſpecies.* *Spinella.* *Topacius, et eius ſpecies.* *Margarita.*

guineis guttis conſperſam, tertiam lineis albis, & calcedoneis præmonſtrat.

De imagnibus lapidum præcioſorum ad malignas febres. CAP. XVI.

REperiuntur imagines in lapidibus à natura ſculptæ, quæ caſu, vel à vi ſtellarum fixarum imprimuntur, atq; hæc non ſolùm inanimalia, ſed etiam mixta omnia, & metallica vim ſuam cõmunicant, vel ex commixtione, vti ſi in mari, vel lacu, vel thermis piſcis, ouumq; ranæ, & aliud coagmentantur, & petrificantur poſtea, nam etiam in vtero mulíebri fætus petrificati viſi ſunt, vel tandèm hę imagines ab artificis ſtudio Aſtronomico, & Necromantico febre fiunt, ſicuti Iſraelitici in deſerto ob peritiam ſtellarum, & cæleſtium corporum fecère, vel abſq; ſtudio, vt tempore Romanorum Imperatorum, & noſtris voluptatis, & iucunditatis gratia imagines cælantur inſignia atteſtantes, vel religionis, veluti ſi Chriſtus, Virgo Dei genitrix, S. Petrus. S. Paulus, & alij ſancti lapidibus ſculpentur: imagines quidèm ſculptæ à natura, vi ſtellarum, aſtrorum, & necromantiæ peritiæ mirabilibus virtutibus præſtant vſq; quo permiſſu Dei, & eò magis, cum illa cæleſtis ſuper Zenit capitis noſtri ab alijs ſignis opitulantibus vim receperit. Rationalis tamen anima immaterialis, immixta, & immortalis his non ſubijcitur, quia libera voluntate pollet; lapides accommodati temperamento, ſpecifica forma, & conſtellationibus ſeligebantur, vt pariter virtutibus correſponderent, quoniam cælata imago ſubiecto accommodato ſymboleitate mutua lapidum, & conſtellationum vnita magis operatur: conſtellatio verò lumine, motu, & aſpectu, tempore, quo lapis figuratur infuſa, ibi perſeuerat. Hinc monſtra aſtrologicè in humano vtero, & in vniuerſo mundo figurantur, quædam immutata à corpore noſtro, vt alimenta immutantur; quædam non immutata corpus immutant, immutari tamen poſſunt, ſed immutata proprium effectum perdunt, vt venenum; Lapides verò non immutati, vt alimenta à corpore, illud propriè, & ſpecifica forma alterant, & tranſmutant, quæ virtus occulta appellatur, & effectus occultos producit, & modum, de quibus alibi. Cognoſcuntur hæ formæ ex cauſali experientia, non autem methodo, vel per reuelationem à Deo; vel Demone; quidam lapides per manifeſtas qualitates operantur, quidam forma ſpecifica, vt alia immutent, non egent, & alij integri, & non triti, quidam puluerizati agunt, vt Bezuar (de quo fuſius in proprio tractatu) quidam verò pro ſitu, & poſitione huic, vel illi membro, & hæc de lapidibus.

Imagines ſculptæ à nã, caſu, ſtellis, & arte.

D. Thom. 2. 2. q. 96. art. 2.

Dupl. Immutata mutant, & quæ mutata mutant.

De reliquis Cardiacis, & Bezaarticis in malignis febribus admouendis, CAP. XVII.

VERVM Cardiacis medicamentis, & alijs craſſæ ſubſtātiæ, atq; difficilè permeantibus vehiculum adiungendum eſt, nempè ſuccus, vel puluis calidorum ſcordij galligæ, ſem. citri, dictamni, vel frigidorum, & ſiccorum tenuuium partium, ſuccus citri, limonis, acetoſæ, aranci, radicis pentaphilli tenuuium partium, Antillis, Valentinæ. Ommitto compoſita phatmaca cordi opitulantia, Mitridacium, auream Alexandrinam Nicolai, Diamoſcum, Diambram, Diateſſeron, ex gentianæ myrrhæ, baccarum Lauri, Ariſtolochiæ rotundæ æquis portionibus; Diaſcordium Fracaſtorij, confectionem ex gentiana, ruta, ſale, & nucibus, Theriacam Hipp. videlicet calami aromatici, iunci odorati, herbæ ſabinæ an. vn. 3. ſeminis viticis, cardamomi, ciperi crocomagmatis an. vn. 5. nardiceltic æ lib. 5. aſpalati vn. 7. pillularum cupreſſi, roſarum an. vn. 3. laudani, myrrhę, thuris an. lib. 1. baccarum Iuniperi quadraginta: hæc vna tunduntur priuatim, nardi ſpichæ lib. ſ. coſti vn. 4. folij vn. 8. & hæc ſeorſum terruntur maſtichis vn. 4. hoc priuatim iterū atteritur, ſtiracis vn. 10. ſtirax paulatim adijcitur præciofis bellarijs therebinthi lib. 3. mellis attici lib. 5. vini veteris q. 5. ad bellaria macenanda conficiantur melle excepta, pillulas Ioannis Damaſceni: Inter frigida electuarium de gemmis, diamargariton frigidum completum, & incompletum recenſetur. Vel r. furfurum milij, panichi, radicis, lactuchæ ſilueſtris, corticum hordei, radicis cyani, centinodiæ an. drac. 1. puluis tenuiſſimus perficitur, cuius drac. cum aceto mulſo, malignis febribus confert, & p̄ſertim humoribus calidis, & humidis. Vel. r. terræ lemnię, baccarū Iuniperi, radicis trifolij, corticis, radicis Ramni, ſem. rutæ ſylueſtris an. drac. 5. fiat puluis. Vel r. raſuræ eboris, oſſis de corde Cerui, Trociſcorum diarodonis Abbatis, lapidis bezaar, radicis ſcabioſæ, petaſitis, lappæ maioris, & minoris, florum calendulæ an. drac. 1. roſarum rubearum, ſandalorum omnium, ligni rubi canini, terræ ſigillatæ, ſerici crudi, been' albi, & rubri an. drac. ſ. corallorum omnium præparatorum, ſucco citri, ligni aloes, cinnamomi, gariophilorum, angelicæ odoratæ an. ſcru. 5. f. puluis tenuiſſimus, vel addito ſaccaro electuarium concinnetur, vel extractū chymica arte cōſtruitur. Aliud. r. ſeminis periclimini, radicis eiuſdem, Antillis, valentianæ, ſucci cicorei condenſati, ſpecierum aromatici roſacei an. drac. 5. cum ſucco citri. m. & fiant boli.

Frigida comp. Cardiaca.

boli. Aliud. r. radicis filicis, vmbelici veneris, auriculæ muris, ſcordij, pentaphilli an.drac.ſ. xylobalſami, ſpecierum triaſandalorum, dictamni, radicis Nymphex an. ſcru. ſ. cum ſyr. de ſucco roſarum, vel oleo camphuræ boli figurentur: non eſt ommittenda confectio Alchermes, liberantis, Trociſcus, Cypheos, & alij; nam ſi bilis calidiſſima, & ſicciſſima putredine afficiatur, & cor ab ea immaniter vexetur: contraria cardiaca frigida humidiſſimè, & modicè ſicca, formaq; aduerſa expetantur, puluis, bolus, ſyr. apozemata; ſi è contra humidiſsimè, & modicè calida, malignitas pituitam, vel ſanguinem ſuccendant, corquè ab eis laceſſitur, ſicciſſimum puluerem, bolos, liquores indicabit, & modicè frigidum (addito ſemper duce) Si demùm tertiò humidiſſima, & modicè calida bilem, atq; cor depopuletur, exurget quid medium (ex relatis multæ miſcellæ oriuntur, & variè deſcribenda, & adminiſtranda ſubſidia) pro humidiſſima, & modicè calida. r. crocomartis ferri, & calybis, boli armenæ orientalis, radicis pentaphilli an. drac. 1. ſpecierum cordialium temperatarũ ſcru. 5. cum ſucco citri fiant boli. Aliud. r. corticum fabarum, piſtaciorũ, caſſiæ fiſtulæ, orobi, milij, panici, lupinorum, cicerum rub. an. drac. 1. ſucci citri, rutæ caprariæ an. vn. ſ. m. fiant trociſci exiccentur, & deindè fiat puluis vuis drac. ſ. margaritarum præparatarum, dictamni an. drac. ſ. cum ſyr, de cortice citri f. 6. aut puluis in decocto cordiali ſorbeatur, vel. r. ſucci rutæ caprariæ, ſucci citri, vel aquæ totius citri an. vn. 1. aquæ acetoſæ lib. 5. ſem. citri vn. 15. fiat emulſio ſ. a. r. prædictæ emulſionis vn. 1ſ. ſpecierum cordialium temperatarum, margaritarum, carlinæ, pentaphilli an. ſcru. 5. m. bis in die mane, & ſero ante ſyr. hauriat. r. ſpecierũ diamarg. frigidi ſpecierum diaiacynthi confu. Blehermes bolerm. an. drac. 1. aquæ ſcorzoneræ, meliſſæ ſtillaticiæ an. lib. 5. fiat inf. ad quatuor dies, & iterũ aliæ ſpecies infundantur; poſtea per filtrũ coletur. r. colaturę, & ſaccari, tãtundẽ fiat Iulapiũ. Aliud. r. ſucci citri, aranci, acetoſæ, ſucci roſarũ, boraginis ſylueſtris, ſcabioſæ, ſunchi an. lib. ſ. ſcordij, ſem. citri, galaghæ, florũ cordialium, pentaphilli, ſpecierũ cordialiũ temperatarũ, diarodonis Abbatis an. drac. 1ſ. ad conſumptionem tertiæ partis decocta, & expræſſa fæcibus combuſtis bis, & ter proiciatur, poſtea ipſam balneo mariæ deſtilla, & reſiduum in fundo recipiatur, vel liquor pluries extrahatur, vt dictum eſt: præterea efficaciſsimum eſt electuarium magiſtrale Diaiacynthum, vel ſpecies eius. r. Iacyntorum drac. 1. ſmeragdorũ Zaphirorũ Topaciorũ an. drac. 2. granatorũ, margaritarum, oſsis de corde Ceruí, ſeminis acetoſæ, ſem. cardij ſancti, ſanguinis Ciconiæ an. drac. 1. rutæ caprariæ coriandorũ, præparato-

Pro humidiſsima, & modice calida.

Diahyacinthi cõfectio magiſtralis rã.

ratorũ,ſandali citrini, albi, rubei an. drac. 1 ſ. corticis citri, aranci, caffuræ an. drac. 1. ſucci echij, ſunchi, cicorij, ſcorzoneræ, pimpinellæ, rutæ caprariæ condenſantorum an. drac. 2. lapidis bezaar, cardamomi, angelicę odoratæ, radicis ſcorzoneræ, tormentillæ, graminis, pentaphilli, boli armenæ orientalis, terræ ſigillitæ, roſarum rubearum an drac. 2. radicis pimpinellæ, biſtortæ, an. drac. 3. chermes drac. 1. foliorum auri, & argenti n. 30. ſerici crudi drac. 2. ſyr. de pomis ſabor, de ſucco acetoſæ, de acetoſitate, & de corticibus, atq: de pomis noſtri magiſtralis, citri an. q. ſ. pio electuario (vel ſpecies abſq; ſyr. conſeruentur) aut. r. præcioſorum lapidum, terræ lemniæ Vngaricæ, gentianæ rapontici, galanghæ an. ſcru. ſ. cum ſucco limonis, & aceto Pyratico Bellonenſi, fiant boli, aut. r: radicis tormentillę, ſeminis oxalidis, pentaphilli, ſcordij an. ſcru. 1 ſ. auri, & argenti præparati g. 2. cum ſucco roſarum, aut r. ſpecierum aromatici roſacei, diarodonis Abbatis, diamargaritonis frigidi an. drac. ſ. Mitridacei optimi ſcru. ſ. m. pro bolis. Item puluis baccarum lauri, Iuniperi, hæderæ arboreæ, cornu Cerui vſti, eboris, margaritarum an. ſcru. ſ. doronici, ambacis, corallorũ, & ſandalorũ omnium an. drac. 1. cũ ſucco acetoſæ. Aliud r. xylobalſami, carpobalſami, ligni aloes, radicis pentaphilli, ſeminis oxalidis an. ſcru. 1. olei vitrioli Romani g. 3. cum acredine citri; ſed quidam oleum calcanthi calidiſsimum ſudorificum febri, & coctioni humorum aduerſum damnant; ſed calidis, frigidis, & acidis qualitatibus ſubſtantia tenui, & ſicca ornatum putredinalem humiditatem exiccat, humores a corruptione, & putrefactione inhibet: quemadmodùm ſal, & ipſum vitriolum extra conſperſum carnes diù à corruptione conſeruat. Aliud r. radicis peponis, pentaphilli, ſunchi, cicorei, ramni an vn. ſ. corticum fabarum, techæ fabarum, Alghæ marinæ: omnia vaſe coöperto comburantur, ſuper cineribus pluries libræ duæ aquæ acetoſæ ſtillaticiæ feruentis proijciantur: deindè aquam euaporare facito, & ſal in fundo enitet: Aliud r. ſtercoris columbi, gallinæ, nuclei, oſſis Tamarindorum an. ſcru. 1. vſneæ quercus, ſeminum acetoſæ, tormentillæ an. ſcru. 5. cum ſucco rutæ caprariæ, & citri. Aut. r. radicis Antilis, Valentianæ, Eluſij, quæ exiccat, aperit, & minimè calefacit, electuarij de bolo, Trociſcorum de ſpodio, electuarij de gemmis an. ſcru. 1. m. tincturæ foliorum auri, ſucco limonis extractæ vn. 1. vel. r. trociſcorum de cafura, de terra ſigillata, dictamni an. ſcru. 1. cum ſucco aranci, & granatorum q. ſ. extracta etiam admirabilia ex his parantur, ſyr. ex toto citro, aut conſerua ex toto citro etiam auxilium præbet: accipitur enim citrum, & paſta inuolutum, furno coquitur; deindè in quatuor

De oleo Calcanthi.

Inſt. Sol.

Modus conficiendi totum citrũ.

tuor

tuor partes ſectum emundatur, & pelliculæ abijciuntur, craticula diuiſum ſaccaro decoratur, vel cum expræſſo ſucco leniter ſyr. conſtruitur: nam ſi nimis violenter exprimitur ſuccus, ſola inutilis ſpiſſitudo emanat; & conſeruæ, ex totis aranceijs, limonibus, ex vulgo vetonicis, ex acredine citri, terra Magni Ducis Hetruriæ, boli ex Inſula purificati, & radicis contra herbæ dictæ, quæ ex America tranſportatur an. ſcru. 1. cum vino albo, aut. r. oſſium pauonis calcinatorum, & oſſis corui calcinati, & præparati ſucco citri, & in pollinem redacti an. ſcru. 1. 5. marg. ſcru. ſ. cum conſerua ex toto citro q. ſ. m. f. bolus, capiat vnum ante ſyr. & alterū ante cænam: magis hi cineres oſſium pauonis, & corui putredini malignæ reſiſtunt, & magis exiccant, abſtergunt ſorditiem, quàm reliqua bezaartica. Eò modo oſſa Vulpis, Ciconiæ, Aquilæ, Cerui parantur; nam hæc animalia viperis veſcuntur, & adiunctam vim bezaarticam habent, quàm hodiernæ terræ, & Bezaar, & alia doloſè inuenta, vel iure, vel decocto capillorum veneris, oxalidis, hordei, pentaphilli potius in formam aquæ, & horis ſemper quatuor, & ſex ante cibum, vt docet Raſis, eligantur, expurgatis primis vijs, & meſeraicis, vt ad putredinem in venis magis, & ieiunio ſtomacho permeent: radices ſcorzonerę, folia rutæ caprariæ, & folia quinq; folij ſimul elixa, & contrita cum ſucco citri exprimantur. r. expræſsionis, & lento igne euaporato vſq; quo mellea compagies reſideat. Siccisſimæ verò, & calidiſsimæ malignitati, & putredini, conſeruæ, flores, apozemata, ſyr. pulueres, nymphea, lactuchæ, endiuiæ, ſunchi, bugloſſæ, boraginis, violarum, portulachæ, papaueris, ſpecies diorodonis Abbatis, diamargaritonis frigidi, opponuntur, vel. r. florum cordialium pug. 2. pulpæ Tamarindorum vn. ſ. acetoſæ, boraginis, bugloſſæ, endiuiæ, condrilæ, ſunchi, portulachæ an. m. 5. ſucci citri, ſucci pomorum dulcium, ſucci acetoſæ an. lib. 1. ſerici crudi, angelicæ odoratę an. drac. 1. decoctione conſumantur, & fæcibus expræſsis, & combuſtis ſæpè colatura adijciatur. r. prædictæ, & ſaccari quantùm ad ſyr. condiendum ſat erit. Aut. r. coralli albi, radicis tormentillæ, angelichæ, pentaphilli an. ſcru. ſ. Margaritæ, cornu Cerui, oſsis de corde Cerui, radicis ſcorzoneræ an. ſcru. ſ. ſaccari diſſ. aqua ſcorzoneræ q. ſ. m. rotulæ fiant.

Siciſſimæ, & calidiſſimæ malignitati.

Syr. magiſtralis auctoris.

An foſsibilia, aurum, & argentum, ſpecies terræ, lapides præcioſi, Plantæ, & Animalia longæua pariter in febribus malignis humanum corpus diutius præſeruent, & id durabilius reddant. CAP. XVIII.

Ad Illuſtres Medicos, & Nepotes Bernardum Colle, & Laurentium Ragozzi Bellonenſes.

L. 5. de comp. med. 5. gña c. p. & 2.

CVM in deſcribendis cardiacis medicamentis ſemper magnifecerim foſsibilia aurum, argentum, à vaporoſa, & ſicca exhalatione, plantas, & animalia longæua, præſertim quia ſpiritus, & humidum radicale validum à natura, & perfectiorem mixtionem obtinuerint, quæ ſimiles effectus in continentia, contenta, & impetum facientia hominis viuentis producunt, vt docet. Gal. de natura mel: illicò Bernardus Colle, Laurentius Ragozzi Nepotes mei ambo Medici non vulgares, & Philoſophi multis rationibus, inaniter iactare Medicos prædicta ſimplicia, metallica, & foſsibilia, plantas, & animalia, vim habere, vitam hominis longius protrahendi aſtruere conati eſtis; minutim enim prius contrita calorem, & humidum, ipſorum diſſoluunt, & corrumpunt, quæ omnia iàm integra ſe ipſa proficiebant: itidem alio modo in ſe ipſa efficiunt alio in aliud, & ſe tuentur ab ambiente, quod extrinſecum vniuerſale conſeruans, & corrumpens eſt, aliud ab homine viuente, eò minus plantæ, & alia iàm mortua calore vitali, principe vitæ humido radicali pingui, craſſo, viſcido, iàm ammiſſo hominem à putredine conſeruabunt, eius vitam protegent, & malignitatem arcent: præſertim cum experientia exploratum ſit, cadauera citiſſimé putreſcere, plantas aridas, & vita deſtitutas, vti quercus, Larices, Cupreſſos, Iuniperos, & alias diutius à putredine caueri, & à carie immunes perſiſtere: attamen hæ ob humidum aereum pingue, & viſcidum, ob craſſitiem materiæ, & compactam mixtionem, pororum ſpeſsitudinem, longiori vita, quàm animalia fruuntur, ſed minutim in puluerem contrita omnes dotes illas deperdunt; quarè etiam viribus perdurandi, & alia conſeruandi deſtituuntur: immò faciliusab ambiente vincuntur. His experientia, auctoritates, & rationes calidiores contraueniunt: Quoniam in puluerem redacta eius temperiem, calorem, & humidum conſeruant, & quotidiè medicamentorum compoſitione experimur, & chymica arte, ſales, liquores, præditi omnibus facultatibus eliciuntur, quas

L. 5. de compoſ. per gña. c. p. 2.

Reſponſa in aduerſarios.

quas antea obtinebant: cinnamomum, piper, garyophili, moſcus, ambræ integra calefaciunt, in pollinem verò comminuta, hæc eadem, atq; intimius, & validius moliuntur; ſolumodò pori nõ ità clauſi minoré reſiſtẽtiã p̃mõſtrat, ſolumodò id, quod paucũ magna ex parte facilius corrumpitur, quàm quod multum, guſtu percipitur, omnium ſenſuum ad ſimplicium medicamentorum facultates certiore dignoſcendas temperiem, qualitates primas, ſecundas, tertias, & quartas aſſeruare; quapropter integra, atq; minutim conciſa, trita, eliquata, & chymica arte extracta, & ijſdẽ facultatibus agent, & vim ſuam inducent. Experientia etiam præter allatas rationes munit, æqué in pollinem redacta, ac ea ipſa integra perdurare, eòq; longius ſpaginea facultate concinnata. Arabes, & Græci non fruſtra ad componenda medicamenta his vtuntur; ſed Hipp. audiamus, nihil valentius ad diuturnam, & incolumem vitam ſeruandam conducit, quàm quòd ſubſtantia, nequaquàm facilè corruptibili, immò diù perſeuerante polleat, imbecilliora cibaria parùm alent, & parùm ſolidum, & durabile alimentum præbent; caro omnibus nutrientibus vehementius nutrit, corpus impinguat, & roborat. Et Celſus, cibi alij leues, vt lenes, alij ex media materia, alij ex valenti, & craſſa; vltimi robuſtius corpus reddunt. Id valentiſſimum voco, in quo plurimũ alimenti eſt: item omne animal quadrupes domi natum, omnem grandem feram, quales ſunt Capræ, Ceruus, Aper, Onager, omnem grandem Auem, quales ſunt Anſer, Pauo, & Grus, omnes beluas marinas: valentiſſimum opus piſtorium, quod ex frumento, adipe, melle, & caſeo conficitur. Imbecilliſſimam materiam eſſe omne olus, & quicquid in cauliculo naſcitur, qualis cucurbita, & cucumis, & capparis, ſed plus alimenti in carne, quàm in vllo alio, valentior ea, quæ pedibus, quàm, quæ volatu magis nititur vtendo materiæ genere, pro viribus, moduſq; omnibus pro genere ſumendus: Ergo imbecillis hominibus rebus infirmiſſimis opus eſt, mediocriter firmos media materia optimè ſuſtinet, & robuſtis apta validiſſima eſt. Hipp. etiam aſſerit, oua volucrum robuſtum quid habent, & alunt, & inflant; robuſtum, quia generatio eſt animalium, alunt, quia hoc eſt pulli lac, inflãt, quia ex parua mole in multum diffunduntur. Longam igitur vitam calor multus, ac temperatus, ipſumq; humidum primigenium ſolidum, & copioſum affert, at in animalibus foſſibilibus auro, argentoq; potabili hæc omnia excellunt, & præſertim dum aqua mellis, ſaleq. fæcum vini, & aqua vitæ, & aquis cardiacis elambiccantur, & in calcem redigantur, & eorum tincturæ eliciun-

Ob. reſponſio.

6. Epid. Celſ. l. p. Gal. de alim. fa. c. denuis Raſ. l. 3. ad Alm. c. 9.

Celſ. l. p. c. 18. Quæ alimenta magis, & minus nutriant.

L. De dieta.

Mètalla quæ arte cõfici poſsint.

ciun-

ciuntur : nam ſi flores, & herbæ debilioris virtutis, diſſolubilis ſubſtantiæ, naturam, & dotes ſeruant, cò magis aurum, argentum, lapilli precioſi, & Margaritæ, & Plinius ait, Iacyntum hoc pacto confectum mirabiles vires obtinere. Cauendum quidèm ab aqua forti, & alijs modis pacandi hæc excedentibus: ſed quid plura? cum diuerſitas animalium multa diuerſa faciat? & modus conficiendi varius varia modificet, & varias dotes detegat?

De extra applicandis ſacculis, & cardiacis Ephythematibus malignis in febribus, & eorum recto vſu. CAP. XIX.

CORDI ſacculus, ex ſpeciebus cordialium temperatarũ, margaritis, Diarod. Abbatis, caphuræ, ſandalis rubeis, cinnamomo, croco, angelica odorata, biſtorta, ſcordio, & bolo armena commodat. Alius ex floribus boraginis, bugloſſæ, citri, aranci, ſambuci, ſpeciebus aromatici roſati, & diamargaritonis frigidi; Epythemata, & inunctiones viſceribus præcipuis, & teſtibus opponentur, & præſertim dum dolor cor moleſtat, quæ quidèm meatus non obſtruunt, nec expellere internam colluuiem ad extra prohibent, immò vetant, nè cor præcipuum viſcus magis inquinetur, & labefactetur, cuius robore ſpiritibus, innatoq; calido natura per vniuerſum extenſa ad munera omnia inualeſcit, potentior nocua vincit, expellit, nè ſubſtantia cordis, & humorum egelidetur. Ideò ex aquis cardiacis, acetoſę, boraginis, meliſſæ, endiuiæ, nymphæ, roſeo aceto, maluatico vino, croco, ſpeciebus cordialibus, & Theriaca, vel vnguento roſato, ſpeciebus aromatici roſati, & mitridato, vel oleo Magni Ducis Matheoli, & alijs enarratis. Multa Epythemata, inunctiones, & ſacculi ex frigidis, & ſiccis cardiacis, vel modicè humidis, vel mixtis ad cor, vt plurimùm, teſtes, pulſus; tempora, atq; nares parantur. Verùm ſi timor impendet, nè regio cordis ab epytematibus conſtipetur, illa decocto hordei, camemelli, capillorum veneris, croci, & aqua meliſſæ, & boraginis tepida eluatur; ſed magis tutela cordis ab humoribus, & vaporibus vrget, qui diſſolui, & attemperari decocto ex corticibus citri ſandali roſis, floribus cordialibus, Nenufare, ligno aloè, balſami, meliſſæ, ſcordio, dictamno, iride odorata, & huiuſcemodi calidis, & frigidis affectant pro temperiei ægrotantis, regionis, anni temporis, & affectus exigentia. Non prætereundum eſt, epythemata ex libro ſecretorum Gal. aſcripto. r. Thuris xilo, aloes, garyophilorum, ſpodei, ſandalorum rubeorum, carabæ marini, ſandarachæ an. drac. 1. Alumi-

his

Ob. reſp.

3. de rat. vict. 3. Epid. 3. 17. 3. progn. 6. Epid. p. 28.

Not.

nis Iameni drac.ʃ. trita cribentur, aqua roſea, aut aqua malorum confecta cordi,& ſtomacho parentur; eſt enim vltimum. Vel. r. aquæ bugloſſæ, meliſſæ, acetoſæ, cardus benedicti an. vn. 2. ſpecierum diamargaritonis frigidi, aromatici roſati an. drac. ʃ. aceti roſati vn. 5. Item r. Theriacæ, ſcordij, dictamni, gentianæ, boli armenæ orientalis, croci, floris primulæ veris, ſpecierum diarodonis Abbatis an. drac. 2. ſpecierum cordialium temperatarum, aromatici roſati, ſandalorum an. drac. 1. ſucci acetoſæ, limonis, citri an. vn. 15. ſucci rutæ caprariæ, pentaphilli an. vn. 2. m. ad ignem ceræ parum, condiatur arte vnguentum: Cordiale etiam Guainerij ſummoperè auxiliatur: Aetius conſulit tempus frigefacientium, epythematum, & ſimilium eſſe vigorem exacerbationis; nam in principijs, & augumentis, dum adhuc inæqualiter affectum eſt cor, & caliditas circa viſcera reſidet, ſi hæc adhibeantur, diffundunt quidém ſenſum: verùm repellentia caliditatem in profundum maius detrimentum inducunt, intus feruido calore perculſo, & rurſum febrem ardentiorem efficient, at in vigore exacerbationum expanſa caliditate per totum corpus, facilè adhuc reliqua circa viſcera extinguetur: nam, & melius ſpirantes ſeticuloſi his in tempore adhibitis fiunt, & ipſorum roſcido vapore excluſo ad ſomnum conuertuntur. Deindè ex met Aetio, in ardenti febre epythimata pectori, & ſtomacho impoſita conueniunt, palmulæ cum vino, & roſatio, aut melino tritentur, & refrigerantia commoda, veluti pampini vitis triti, ſeris, & poligonum, plátago, ramenta, cucurbitæ, lactucæ, rumex acutus; aſſidui tamen horum vſus deuitentur. At panniculi linei complicati moderatè graciles, aqua, & oleo calidi imbuti, & pectori, & ſtomacho admoti ardentem febrem mirificè ſedant; ſed, & aqua, & oleum calidum, aut aqua, & oleum roſaceum ex alto in pectus delata per lanæ manipulum vehementiam ardoris facilè obtundunt: oportet autem abundè calida eſſe, tepida enim partium firmitatem exoluunt. Quæ Aetij dicta, ſi rectè, & rationabiliter expendentur, non à ratione aliena plurimum emolumenti ægris afferrent; licet Medici hodiernis temporibus nimis timidi, & methodum medendi non ſcientes, hæc ſpernant.

Not. L. 5. c. 78. Quando ex Aetio.

Not. frigidæ epithemata ſint admouenda in vigore.

Epithemata q. an conueniant in feb. Aet. l. c.

In vigore paroxiſmi, & febris ardentis.

Finis Libri Septimi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS:

DE MATERIIS DYETETICIS AD IMPROPRIE malignas febres primi generis.

LIBER OCTAVVS.

De victu in febribus impropriè malignis generatim, & eius exquiſito vſu.

CAP. I.

NATVRA ciborum, & potuum, atq; materies, non ſolùm experientia; ſed ſapore, odore, conſiſtentia, temperamento, & ijs, quæ id ſequuntur dignoſcenda ſe offert: hæc quidem ſubſtantia, qualitatibus, & accidentibus inſtituta, ſubſtantiæ, & qualitati virium reſpondet, & recta eius adminiſtratio: quantitate continua multum, vel parum, qualitate, & modo coquendi, & parandi victum, varijſq; inſtrumentis, & loco per os, vel anum, clyſteribus, ſed raró, tempore opportuno, mane, vel veſperi affectetur; ciborum concoctioni proſpicere magnoperè oportet, atq; eius rei cauſa robori quoq; inſtrumentorum, quibus perficitur, non leuis habenda cura minoris moleſtiæ, vbi omnia quietiora fiunt, calorq; ad pedes deſcenderit, pectus, & venter mitiorem calorem perflant, in febrium inquam exacerbationis decliuio (ſymptoma interpellat, accenleret, vel retardet, vt ſincopis, conſuetudo, & picrocoli natura) biſq; in die, vel ſemel accuratè meditetur pro ætate, ſexu, conſuetudine, ægri temperie, Cœli ſtatu, regione, habitu corporis, raro, vel ſpiſto,

P. de alim. fac. P.
Quæ circa victũ sũt examinanda.
11. Meth. vlt.
11. Meth. 15.
Tẽpus cibi exhibendi opportunum.

ſuccis tenuibus calidis, vel frigidis,& craſſis, tandem pro virtutis tollerantia: In conſueto bis in die, habitu raro, regione, aere calido, ætate florente, ſuccis calidis quid? ſępè cibus offerendus; è contrà in ægro, contrarijs modis conſtituto: Victus ceù dicta non ſolùm cibo, & potione; ſed etiam omnibus alijs ſex rebus non naturalibus, otio, exercitatione, balneo, venere, ſomno, vigilia, animi, & corporis motibus, & verè omnibus, quæ quouis fiunt modo in corporibus humanis auſpicata ad cibum, & potum præcipué nunc vergit, & hinc iudicium ad reliqua. Vbi concors indicantium naturalium, & præter naturam indicatio eſt, nullum exhibetur negotium, vbi diſcors, pro pluribus, & potioribus formabitur victus ratio.

In quibus diæta conſiſtat.
P. de tuenda va- let. vlt.

Præſtantiora indicantia, & vrgentiora ſpectantur.

De victu alimentali ad putridas febres impropriè malignas, & eius vſu notando. CAP. II.

P. de fac. alim. 4. Aphor. cō. 13

PASSIM autem duntaxat alimentalis, aut medicinalis, aut æqué mixtus victus conſurget, quæ tres ſpecies, aut genera victus, ità inter ſe diſtincta multas auctoritates, & loca ſibi ipſis pugnantia, & Auctorum diſſidia concordant. Alimentalis naturalibus, atq; eorum ſubſtantiæ, quantitati, & qualitati inſeruit, & itidèm eius recta adminiſtratio eorum multitudinem, vrgentiam, modum, & locum concōmitatur: vndè ſanis, aut conualeſcentibus maximè conuenit (indicantibus viribus) ægris verò, etiam permittente virtute. Cibi tantùm coctio- „
nem morborum impediunt, quantùm illi ægroto robur adau- „
gent, & ſano robur, ſic laboranti morbus, & ex ſui natura ſoli- „
das animalis partes humectat, quiete ex accidenti, potius in præ- „
ſeruatione, quàm curatione indulgente. At ſi in cura celebratur, „
non aliter, ac à ſimili naturali conſtitutione, corporis, temperie, cōpoſitione, vnitate (& pariter ſumma imbecillitate virium hortante) indicatur. Ijs non identitate, ſed potius ſimilitudine ſubſtantiæ præditus (naturalia ſimilibus conſeruantur, & ſe tuentur) citrà ferè manifeſtam qualitatiuam alterationem in noſtri corporis ſubſtantiam migrat, partim minuens, vt in Athletis, Pletoricis, cachochimis, quorum vitia media minuit, aut augens, vt in conſumptis, qui etiam lætificat: nutriendo enim, ſpiritus reſtaurat, reſtaurati, & copia, & ſubſtantia, & complexione, æquali ad gaudium, & lætitiam diſponuntur: è contrà cibis quantitatis exiguę, craſſæ, terreſtris ſubſtantiæ contingit, vt ſenibus, & melancolicis, aut conſeruans, & benè valentibus; primus indicatur ab exceſſu, ſecundus à defectu ſubſtantiæ, vel qualitatis naturalium intra li-

Victus alimentalis, à quo indicatur.

2. de ratione vict. 2. ad Glauc. 10. 3. Aphor. 62.

Cibus.

mina

mina ſanitatis, vltimus verò à ſimetra earum eſſentia perpetuò ſuggeritur: quæ diuerſa, diuerſam etiam victus rationem definit. Modò magis calidam, frigidam, humidam, ſiccam, tenuem, craſſam, ſolidã, carnoſam, ſpiritualemuè, qui celeri appoſitione opus habet, humidum alimentum ad vires optimum: quicunq; verò celeriori per olfactum; penitus autem morbifica hanc victus reſtaurationem non exigunt; ſed duntaxat prohibent, vel permittunt; quòd verò cibi ſint craſſi ſucci, tardi tranſitus, coctu difficiles etiam ſunt, nihilquè lignum, ac durum facilè coquitur, ſed quod facilè alteratur, facilè corrumpitur, facilè etiam coquitur: & è aduerſo, & denſæ, ac duræ ſubſtantiæ, difficilius laxam, & raram habente coquitur; ſed illud minori mole maius nutrimentum præſtat. Verùm tantùm alimenta pauciſſima inuenta, nulla vincenti qualitate prædita corpus non immutant, ventremq; nec ſoluunt, nec cohibent, ſtomacho nec robur, nec imbecillitatem inducunt, ſicuti ſudores, nec vrinam prouocant, nec coercent, nec aliam quãuis diſpoſitionem calidam, frigidam, humidam, ſiccam ingenerant; ſed quale, quod nutritur, aſſumpſerant, tale corpus conſeruant; medicinalia verò alimenta è contra alterant etiam, & à penitus morbificis indicantur; & tempora morbi, & vigor ſæpiſſimè ab Hipp. & Gal. perpenditur in victu administrando, & eligendo; nam hæc circumſcribunt nobis contemnentia, aut inuentia, conſtitutiones morborum, ideſt proceſſus cuiuslibet morbi in tarditate, velocitate, acutie, vehementia, & lenitate, & acceſſiones paroxiſmi, atq; periodi, ideſt reditus circuitus ab eodem ad idem: pariter anni tempora, regio, ætas, ſexus, & huiuſcemodi alia ſolummodò nobis tanquàm notiora, & externæ regulæ ad verum indicans, aut aſſentiens manuducũt. Quapropter, vt alimentalis, & cuſtodiens naturalia, temperaturá inculpatam, compoſitione confirmationem naturalem omnium partium, ſpiritus, motum, ſubſtantiam, & qualitatem, & calidi inſiti proprietatem, atq; deniq; vires reſpicit; quæ non aliundè, quàm ex horum omnium quantitate, qualitate, & ſubſtantia reſultant, non autem ex humoribus; cum actionem hi non habeant, ſed paſſionem tantùm, ac nimis remotæ cauſæ, ex quibus ſolidæ partes, carnoſæ, ſpirituſuè generentur, quibus propriè vires aſſiſtunt. Qui igitur plurimo calidi innati potiuntur, plurimo alimento egent, quo validiores vires, & copioſiorem cibum auent, & concoquunt: qualitas etiam à qualitate virium indicata, à temperie, ætate, habitu, ſexu, conſuetudine, aere, atquè regione collimatur: hæc ſanè continuò minuere, aut augere, vel conſeruare ſimilibus intendit, cibis bonichimi odoris, ſaporis, æqualis tempe-

11. Meth. 3. L. de alim. part. 9. l. de veter. med. & l. de affect. 2. de alim. fac. 38. 33. T. de alim. fac. p. 2. 3.

Victus med. à quo indicatur.

Quando, & Cur humores nõ habeant vim indicandi.

temperiei, ſubſtantiæ facilis coctionis, digeſtionis, atquè diſtri-butionis, carne vitulina, pullorum, paſſerum, perdicum, turtu-rum, francolini, coturnicis, phaſiani, turdorum, palumbium, vino albo mediocri, vel nigro. Nam quò magis cibi à ſtirpibus, vel animalibus, vel ab his præditis, vt fructus, oua, nobis valdè proximis ſimilibus, & ad vitam, ſubſtantiam calidi inſiti, ſpiri-tuum, partium, & temperamentum eligantur, eò magis, faciliuſ-qué ſubſtantiæ noſtræ ſe aſſimilantur, vt nihil quicquam legiti-mé alat, quod non ipſum prius alatur, ſitq; vita decoratum, vel ab his originem trahat. Ex Ariſt. nihil alitur, nan participans » vita, & ad animatum in principio contrariatur, & paſſibile à » principijs corporis noſtri, & ſimili in fine, & mixtum: cuncta vi- » uentia, calidis, frigidis, humidis, & ſiccis nutriuntur; quaré quò magis ſimile animato, & facilius alimentum erit: craſſum craſ-ſis elementis quatuor, at ſpiritale tenuibus quatuor reſarcitur, hinc vinum primum locum ſibi vendicat, excalefacit, attenuat, ſudorem proritat, concoquit, ſomnum conciliat, ſed viribus im-becillis declinante morbo, coctis ſuccis, carentia, doloris capitis, frenitidis inflammationis, delirij, & huiuſcemodi vigiliarum, ſitij. Præterea aquoſum, inodorum; odor verò ipſius vini aquæ vicē gerit, non vt accidens, & odoratus obiectum (id enim minimé nutrit, ſed tantummodò odoratricem facultatem mouet) citò ca-lorem, & ſpiritum reſtaurat, atquè alterat, vt ſubſtantia mixta cū aere etiam ſanguinem regenerant, & vaporoſum, calidumq; mix-tum odore ornatum ingrediens ventriculum elixabitur, incraſſa-bitur, & excrementa tenuia, & craſſa parabit; ſed difficilè ſolidas particulas nutrit: depuratiſſimum ab excrementis, & omni alie-na labe, atq; concretile imaginetur, ac ſi chimus præparatus à vē-triculo, deindè à iecore rubificatus adeſſet; conducit vltimum commune alimentum animatis partibus (ob hæc neceſſitas ven-triculi, & iecoris) Enimuerò determinatas illas, & ſingulares alte-rationes à propria ſubſtantia chilificatrice ventriculi, & ſanguiui-ficatrice iecoris paſſus nutrimentum appellabitur, nequé veré ale-re à naribus, vel alijs partibus attractum poteſt, ni coactè inædijs, atquè per parúm valebit: tunc enim natura coacta, & praua, & ſibi infenſa ad ſui nutritionem redigere tentat, & præſertim co-pioſum, & multum vaporoſum illud odorabile per nares attrac-tum ex ſubiecto, & fundamento maximè apto ad altiorem ema-nat, vt ex carne cocta aſſa, ex pane recenti, ex lacte ouis, & ſimili-bus excitaretur igni ſuppoſito accommodatè, qui naribus, & ore diù; & copioſè ad proportionem corporis nutrituri alliceretur, vaporoſum enim illud naribus per ſiphonem, fiſtulam à cerebri

Fern. l. de abd. 2. c. penult.

Not. Cur nihil propriè alat, quin prius nō alatur.

8. De rat. vict. com. 6. 5. & 6. de tuen. p. ſiluat. cōtrad. 12.

Quomodo odores, & odorabilia nutriant.

venis

venis concoquetur, & incraſſabitur, atque maximè ſimile, & depuratum ab excrementis in ſubſtantiam ſui tranſmutabitur mediocri conatu, & reliquum à cæteris auidè egentibus: quod ore ſuſcipitur, præſertim in ventriculo incraſſatum elaboratur, & in venis famelici ventriculi eſſuggetur celerrimè, & hæ ad iecur deferunt, qui in ſanguinem conuertit, & facilius commune vltimum alimentum parabit: hoc modo, & hac via per os. Nec mirum videri debet, vaporoſum illud incraſſari, & concoqui, cum mixtum ſit, & in aere quotidiè exhalationes, & vapores craſſeſcant, atq; circa cor locum calidiſſimum pinguedo, & adeps concreſcet, circa renes, circa vicinia iecoris aer, qui potius eſt aereū quoddam ſanguini in pulmone, & ſpiritibus vitalibus in cerebro commiſcetur. Demùm ſi clyſteres alimentales per anum immiſſi nutriunt, quid de aereo, & vaporoſo victu magis elaborato, & depurato dicendum? Quantitas determinari nequit, cum non ex ſpecie morbi acutiſſimi permittente; ſed determinata virium facultate, & conſuetudine ægri, & alijs externis particulariter deſignetur; ea tamen in malignis febribus potius ad tenuem, & mediocrem vergat, plenior autem omninò abigatur: Summa enim imbecillitas virium ad ſe quidèm conſilium trahit; ſed quomodò inualida pluria cibaria concoquet, & in ſui ſimilitudinem, & ſubſtantiam tranſmutabit? quantò verò uires copioſiores fuerint, tantò copioſiora indicabunt, deindè horis conſuetis, & bis, vel ſemel, vel ter, quaterq; pro virium tollerantia, & vrgentia, conſuetudine regione, &c. In acutis non augere vires; ſed modicè
„ imminutas conſeruare licet, etiam (Aetio teſte) plenior fit nutritio,
„ & debet, dum vena ſecatur, non ſubtrahi; ſed etiam conſeruari)
„ Et Auic. hunc victum alimentalem reſpiciens, inquit, oportere
„ eſſe paucæ quantitatis, non tamen famē, aut inædiam probari. Cantus, & ſonus aeri, & lumini ſubrogatur; in medium oſtentat igneum elementum; moderatis animi, & corporis motibus, & exercitijs, & quotidianis excrementis expurgatis, corpus vndiq; liberum tranſpirabit: hilaritati, cantibus, gaudijs incumbat, Venere autem omninò abſtineat, & præſertim dum ab aere epidemica labes circunſtat; quoniam inanito, & rarefactocorpore inſpiratur, & intus per porros ingreditur. Dum verò abſq; aeris contagio, ſed prauis humoribus intus genitis oritur febris, tunc corpus ab excrementis liberat, exhilarat, & tranſpiratum facilem reddit, vireſq; & calorem auget, excitat, & corpora robuſtiora facit, aut ſaltém parciſſimé vti aſſuetos, ſanguineos, & robuſtiſſimos: aerq; purus, lucidus, ſubtilis inſpiretur, qui quidèm à viribus reſidentibus in ſpiritibus indicatur; nam hi ex inſpiratione

Quomodo coctio ſemper incraſſando celebretur.

Quantitas.

Dub. Sol.

Aer.

aeris

aeris puri, ſubtilis, & luminoſi conſeruantur, & reſarciuntur:

Qualitas, et modus.

qualitas cibariorum alimentalium à virium qualitate modificata etiam aſſuetudinem animaduertit; nam qui aſſuetus eſt cibis vilioribus, & temperiem, ruſticamq; naturam obtinet, in aere craſſo, regione frigida, habitu ſpiſſo, denſo, & calido, ei cibaria duræ digeſtionis, & craſſa exhibenda; è contra delicatioribus, &

De ouorum vſu. l. 2. c. 18.

nobilibus: ouà recentia gallinarum, faſianorum, ſorbilia, & tremula cocta (molle, & ſorbile) imbecillimæ materiæ eſt, Celſi teſtimonio; in victu pleniori eliguntur quidèm à Gal. at virium gratia etiam in acutis vſurpantur, tùm quia facilè nutrient, concoquuntur, tùm quia leniunt, humectant acrimoniam febris, & pu-

P. ad Glauc. 4. Acut. 113.

tredinis bilioſæ. Hac ratione Galenus in tertiana laudat ea, & præſertim detracto ſanguine, lenita aluo, & vijs paratis; mi-

L. De bonis cibis cap. 2. Petrus App. 110. Siluat. cōtrad. 6. De ouis dub. & ſol. l. 6. Vide Hipp. l. de diæta. P. Aphor. 4.

nimè alijs aſſentiendum, qui ea damnant, quia facilè corrumpantur, & facilè putreſcant, vt humida: nam licet humida, & modicè calida ſint; habent tamen tenuem ſubſtantiam mediocris alimenti, infirmi, non validi, vt docet Celſus, & amicam naturæ, & facilè in ſanguinis ſubſtantiam conuertibilem. Deindè loquitur de victu alimentali; ſed poſtea medicinalis euadit, dum refrigerantibus, & acidis ſuccis emendatur: ſanè vt febris, nec putredo, vt putredo ouum calidum, & humidum indicat; ſed frigida, & humida, at vires ſimile alimentum, & optimi chi-

Ob. Reſp. Reſtoratiuum ex ouis.

mi, facilisq; concoctu indicant; res verò præter naturam, & vires vnà contrarijs qualitatibus, & ſimilibus gaudent, reſtorum vuulgo, ſiuè reſtauratiuum ſimplex ex ouis duplici vaſe, fit igne calidius, at ſucco citri, aranci, limonis, aquæ roſæ, acetoſæ correctum, optimum, & accommodatum præſidium extat, neque opus cibo

Celſ. l. c. ſupra.

tàm ſtabili, & firmo, dum vires langueant. Mediocris à mediocri- „

Sal. reſtauratiuum.

bus viribus, firmus à validis, leuis ab imbecillis dictatur cap. In „ vaſe terreo nouo ponatur, vſq; quò partes ſolidæ quaſi incinerentur; quibus ſuperponatur ius ſtillatitium ex carnibus capi, faſiani admodùm clarum, & lucidum, & feruidum, hoc pluries cineres ablutę, deindè omnia ſimnl duplici vaſe ebulliant, donec lento

Ob. de ſale.

igne paulatim liquor deſcendat: in fundo verò ſal elucebit, ſuper quo denuò liquor calidus, & feruens irroret, & poſtea deſtil-

Hali. lib. 3. cap. 26. Auic. lib. de cord. tract. 2. c. de carne.

lentur permixta duplici vaſe, & ſal apparebit, cuius drac. in vire, vel ouo, vel vino oligoforo ſummoperé auxiliabitur. At quis obiciet, ſi ſalſa, & amara quatenus talia minimè nutriunt, ſi arida,

Ob. Reſp.

ſiccauè calidæ, & humidę naturæ, & febri non opitulantur; ſed humida attamen, neque amarum, neq; ſalſum abſolutè nutriet, vt tale; ſed, vt ſubſtantificum, & humido radicali præditum, hoc nutrit ſanè, & condimenti, & vehiculi proprij reliquorum alimento-

mentorum vim obtinebit. Ideò hoc ſal reſumptiuis, & contuſis, aut ouis additur; ſuccum quidèm eſt actu, at poteſtate humidum: demùm vtroq; modo ſiccum ſit, non abſoluté medicamenti, & principaliter alimenti potentia fruitur; ſed condimenti, ac ventriculi primariò, ſecundariò etiam alimenti ſpirituoſi, & radicalis, & præſertim in Hecticis laudatur ſal iſtud; nam Gal. etiam, & alij communi ſale his de cauſis in Hectica vtuntur. Aliquandò comburuntur teſtes, & ventriculi gallorum, perdicis, capponum, gallinarum, palumbrium, turdorum, & ſimilium cõbuſtis aqua vitæ q. ſ. ſuperfunditur, denuò vis deſtillatum pluries, ter, quaterq; ex carnibus prædictorum, vt admodùm tenue, & ſubtile, feruidumq; proijciatur cineribus; & ebulliet vſquequò cineres odorem, ſaporemq; vllum conſeruent. Illa aqua vitæ, & ius ſtillatum duplici vaſe lento igne elambicetur, in cuius fundo ſal manebit, cuius ſemidracma in ouo ſorbili viribus infirmi maximé prodeſt. Vel. r. Reſumptiuum ex cappone, turture, perdice, franculino, palumbis, teſtibus, & ventribus gallorum, gallinarum, & ſimilibus, ouiſq; bezaarticis modo, quo ſupra ponatur, & adminiſtretur, ac vtiliſſimum præſidium, & iucundum. *Sal reſtauratiuũ.*

De victu medicinali malignis in febribus, & recta eius adminiſtratione; CAP. III.

MEDICINALIS victus ægrotantibus, at validis commodiſſimus eſt, & exceſſibus omnibus, & cordiaca virtute cõtrarius ſubſtantia, vel accidentibus, contenta, continentia ſpiritus oppugnabit, & immutabit: Porrò ab his malignis exuperantijs indicationem primò, & per ſe, ex accidenti, & ſecundariò à viribus acceptat; nihil enim penitus nutriens, abſoluté medicamentum, non cibum medicinalem redoleret, qui tuncindicatur, dum vehementia, morbi, & malignæ eſſentiæ magis pollet ad eum indicandum, quàm ſubſtantia, vel qualitas virium, & robuſta in reſpectu, atquè potens vſq; ad ſtatum tenuiſſimo victu conſtabit. Hæc victus ratio ſanè plurimùm morbis peracutis, & acutiſſimis ſine malignitate contingit, in quibus ſola mulſa, aqua ordei, oximel, cremor ptiſſanæ Gal. & Hipp. teſtimonio vſq; ad vigorem, iure meritò ſat erat. Enimuerò conſtantes vires fauent; nam ſicuti dum victus tenuis à morbificis affectibus inſtituitur, & virium robur expetitur, eò validiùs, dum tenuiſſimus adminiſtratur: diſſipatio verò per inædiam, ac extremum remedium extremo morbo exiſtit, licet de ſectione venæ ad

A quo indicetur victus medicinalis

4. Aphor. cõ. 13.

P. de alim. fac. p.

Ob. Reſp.

P. Aphor. 4. & 5.

 era-

eraxiſtratum dicat inædiam, collatam pharmaco, & ſectioni venæ, leuiſſimum præſidium eſſe: Verùm ſi robur huiuſcemodi virium, & conſtantia (quod rariſſimè contingit) niſi robuſtiſſimis iuuentibus, in epidemicis, & malignis vigeret; tunc huic etiam medicinali victui, ſeù paulò pleniori, demùmquè mixto locus relinquitur, qui ferè perpetuò conuenit his, magis imbecillæ ad ſe indicationem trahunt: ſemper enim inuicem conferre oportet, malignam vehementiam febris excellentis putredinis, & virium; atq; ordine vrgentis quid cum quo, quid poſt quod, & quid ante, atq; an vni, vel alteri ſit auxiliandum primò, aut omnibus æqualiter, aut principaliter vni, ſecundariò alteri pro vrgentiori eorum natura: periculoſiſſima vehementia virtutis, & omnium præſtans in indicando malignis in febribus experitur, præcipitans velociſſimè, atquè ſumma excellentia morbificorum exceſſuum, à ſecundo vſquè ad tertium, & ferè quartum gradum debacchatur: adeò vt ferè omnes ſemper dignitate in iudicando vincant. Ea tamen lege, vt cætera præter naturam non penitus aſpernat; ſtudio ſunt ægri, qui cibum faſtidiunt, oblectandi, ad æſum, coacti aliqui ſaluantur: itidem qualitas, & quantitas virtutis præcipuè conſideratur, quæ cibum ſola concoquit, medicamenta alterat, & morbos poſtea depellit. Nam medicinalis hic augens, addenſquè contrariam ſubſtantiam, aut qualitatem ei malignè, vel ſimiliter auferet, atq; minuet; ſemperquè ex Galeni iuſſu contrarias qualitates illis, quæ præter naturam inualuerint, opponet: cum hoc multo plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare. Quin etiam hinc victus citò incraſſans, addens in bilioſis malignis, aere calidiſſimo, atquè ſicciſſimo velociter vires confringente obuiat: attenuans, & detergensin hyeme pituitoſis, & melancholicis, calefacienſq; refrigerans, humectans, ſiccans, & minuens accommodatur, prout humoris ſpecies affliget: deobſtruens etiam, bezaarticus, cardiacus, & alexipharmacus recenſetur. Profectò augens à defectu veluti inanitione, & reſolutione humorum, ſpirituum, aut ſolidorum, macie, vigilijs, alui fluore, & ſanguinis, hectica maligna flagitatur; ſicuti minuens, qui ſæpè frequentior eſt à cacoethæ exuberantia, & vberrima corruptela, malignaq; repletione expoſcitur. Præterea morbi tempus, exacerbationis, anni, regio, ætas, ſexus, conſuetudo vetabunt, vel ſuadebunt copioſiorem, ſeù partiorem: cibus frigidiſſimus, & humidus ex propoſitis herbis arte conſtructus, vel ſiccíſsimus, & modicè frigidus probatur, licet Auic. cibum ex acetoſis, & deſiccatiuis,

P. ad Glauc. 9.

Auic. p. 4. tract. 2. cap. 8.

P. 4. cap. 4. dub. & dii.

non

non autem ex humidis propoſuerit: an quia (vt alibi ſæpè conſti-
tutum eſt) ratione corporis ſemper humiditas acquiſititia, vel na- *Sol.*
tiua ſpectatur putredinis mater, tùm quia ibi non ſolùm corpo-
ra; ſed etiam putreſcentes humores, & putredinem expendit, quæ
humiditatem, aut qualitatiuam, aut quantitatiuam molem perpe-
tuò obtinet, & maiorem, quàm naturali ſtatui, & ſimetriæ rectæ
competit. Alibi autem ad genericam eſſentiam febris ad humi- *Quis cibus à ge-*
di natiui diſſipationem à calido extraneo, & alieno, frigidum, & *nerica natura fe-*
humidum omnibus febricitantibus accommodat; omnibus in- *bris indicetur.*
quam, non quibuſdam, genere cunctis ſub ſe ſpeciebus compe-
tente; & ſic generica febris; & natiui humidi lapſus eum indicat,
in quo inſitus calor inhabitat, qui etiam euadit vnà cum alijs ca-
loribus alienus, & extraneus: eò magis in Hecticis febribus, qui-
bus humorum, & putredinis indicationes non interturbant ge-
nericum febrilem ſcopum, neq; eum negligere cogunt. Demùm
(Ariſt. teſte) inter initia mali melius eſt ſorbitionibus recreare; hæ *P. Probl. 12.*
nâquè mitiores, leuiores, & colliquabiliores ſunt. Potio febrien-
tibus ſæpè, & paulatim ſubminiſtranda, quia multa præceps de- *Potiones variæ.*
fertur, exigua verò lentè incedens irrorat, madefacit, ſe ſequè inſi-
nuat corpori (ſicq; aqua per alueum deducta paulatim, vel largè)
potetur aqua ex ſucco roſarum, aranci, citri, ſaccaro concinna-
ta: apozema ordei, ſeminum frigidorum, oxalidis, atq; lactucis; *Prima potio.*
vel. r. ordei ſeminum, peponum an. vn. 5. acetoſæ m. 1. ſucci citri
vn. 1. granatorum dulcium, vel medij ſaporis vn. 2. aquæ bora-
ginis, ſunchi, pimpinellæ an. lib. 4. decoctio arte, & colatura pa-
retur. Aut r. ſaccari fini lib. 5. decocti prunórum damaſcenorum, *2. potio.*
Tamarindorum, florum cordialium lib. 5. ſucci ceraſiorum lib. 1.
ſucci pomorum acidorum vn. 3. ad iulapium longum. Vel. r. ſuc- *3. potio.*
ci aranci, limonum, citri lib. 5. aquæ bugloſſæ, ſcorzoneræ an. lib.
6. ſaccari fini, vel mellis pituitoſis an. lib. 5. Decoctum etiam *4. potio.*
ſtillatitium vitreis vaſibus ex nimphea, aceto, portulaca, hieratio,
ſandalis, & ſpeciebus cordialibus temperatis. Vel acetum pyra- *5. potio.*
ticum Bellonenſe, ſeù Veronenſe, vt ait Suidas, vel decoctio gra-
minis, capillorum veneris, pentaphilli, plantaginis, ſcordij ordei, *6. potio.*
lupulorum, boraginis, aut ſuccus pomorum omnium granato- *7. potio.*
rum, & berberis cum aqua acetoſæ. Item. r. aquæ acetoſæ, bora- *8. potio.*
ginis an. lib. 1. radicis minutim inciſæ, pētaphilli drac. 2. bulliant,
& denuò colentur pro potu; qui admodùm ſuauis odore, ſapore, &
facultate præſtat. Aet. & plura alia ad hos exceſſus corrigendos dili-
gētiſſimè docet: hoc vnū Gal. teſtimonio aduertendū, granatorū
acidorū ſuccū (nō ex toto malo, quoniā tunc adſtringit) vi inci-
dēdi, & attenuandi pollere, & præſertim aluū ſoluendi, dum hu-

midiorem eam inciſis humoribus craſsis,& viſcidis reddit; tenues enim attemperat, & refrigerat, & vias aperit, & quandam roborationem partibus internis impingit; humoribus autem non ſic inuentis,tantùm abeſt,vt aluum lubricam faciat,vt potius poros adſtringat, & aluum ſiſtat.

De victu mixto,vel contemperante malignis in febribus,& eius recto vſu.
CAP. IV.

A quibus indicatur victus mixtus.

Quot modis pars corporis indicat, & expenditur.

VICTVS tandém mixtus, vel contemperans à Gal. vocatus partim nutrit, & æqualiter per ſe primò à rebus naturalibus indicatur, & præſertim etiam à determinata particula (cuius indicatio ſi adimitur, tota ſex menſibus addiſcitur medicina) cum hæc modò, vt indicans vitale, modò, vt prohibens, ac permittens, modòq; etiam tertio, vt ſignificans, atq; menſurans receſſum à naturali ſtatu, tanquàm coarctans determinatum affectum, & indicans conſulitur; partim alterat, atqué oppoſitè tranſmutat à rebus præter naturam, febre, & excellenti putredine, ac malignis exuperantijs, atq; ſymptomatibus ſuggeritur, hic ſtudet conſeruare, ſi non augere vires. Sæpé ſæpius hūc contemperantem Gal. & Hipp. recenſent, quemadmodùm in cura tertianæ exquiſitæ exacté non febrem (vt perperam nonnulli arbitrantur) ſed bilem expendentes (vt cuilibet patet) atq; vires: oui vitella, ſuum pedes, cerebra, ptiſſanam, atq; fructus recolligit ad eius tenuitatem incraſſandam, ad eius nimium feruorem, & acrimeniam domoliendam, refrigerandamuè; licet morbus malignus peracutus, & acutiſsimus ſibi per tenuem, & tenuiſsimum victum delineet: quia tamen omnium quàm maximé in viribus diſſoluendis propter ingentem putredinem, & ſanguineā deturpatam molem præcellit. Iccircò modicè tenui, & augente potius vires, & conſeruante eget, né adhuc vires amplius labantur (augere, aut tales, quales inuenimus,conſeruare, impoſsibile) eòq; magis in his malis. Atq; æqué pariter contemperante vtendum materiæ genere pro viribus, moduſq; omnibus pro genere ſumendus; ergo imbecillis rebus infirmiſsimis opus eſt, mediocriter firmos media materia optimé ſuſtinet, & robuſtis apta validiſſima eſt: plus deindè aliquis aſſumere leuioribus poteſt, magis in his, quæ valentiſsima ſunt, temperare ſibi debet. Collatio ſæpè inter virtutis tolerantiam, & magnitudinem morbi fit in cronicis, peracutis, & acutiſſimis morbis, ſtatim in initio, ſi virtus erit valida, hæc vt valida copioſum alimentum concoquere poteſt; at magnitudo morbi è contra non indicat alimoniam; ſed con-

P. ad Glauc. 9. Expl.

Celſ.l.2.c.18.

Collatio inter vires, et mag. morbi pro cibandis ægris.

contrarium remedium, cum itaq; magis vrgeat vehementia morbi. Ideò ſpreta indicatione virium, quæ vt valida tolerat, cibum partiorem, & tenuuiorem exhibemus, vt minus morbo officiamus, & nè virtutem ſuffocemus, & ab opere oppugnandi morbifica interpellemus: Si verò virtus labeſcit, eò magis tenuem victum concedemus; vndè vel parùm, vel multúm, vel maximè virtus, aut morbus, vel parùm morbus, multa virtus vrget, vel è cõtrà, & ſic de alijs modis complicandis dicendum. Cibi nãq; abſtinentia, quantúm ad morbi coctionem prodeſt, tantùm, vel ét amplius viribus officit. Parúm itaq; & ſæpè contemperantem cibum, Gal. in corruptela humorum, & virium imbecillitate exhibet; corruptela ſæpé contemperari per contraria, & cardiaca, & Bezzartica petit, & imbecillitas virium parùm alimoniæ ſuadet, & ſæpé, vt reſarciatur, & conſeruetur, parúm exoptat; at imbecillis plurimùm alterare ſæpé id iubet, quoniam ſæpé præſto eſt, atq; vrgens: in morbo, qui plus virium auffert, celerius cibus dandus eſt, & itemq; eo Cœl. in morbis, qui colliquefaciunt, vel in quibus hominum virtus ad morbi vſqué indicationem ſufficere nequit, ad ptyſſanæ cremorem perueniemus (conuenit, vt parùm alit febricitanti, & ſatis refrigeret, & humidior, & concocta, difficilior triticea: ſed leuior, & humidior eſt, & alit, & refrigerat. In reliquis omnibus ſola multa, & præſertim ſi vltra quintum diem non ſit prorogaturus; hæ verò impropriè malignæ intra ſeptimum, vndecimum, aut decimum quartum diem terminantes, vires ità imbecilles obtinent, vt ſorbitionem dare parùm, & ſæpé cogamur. Hinc Celſus ait; ſiti nimia æger vexandus non eſt, alendus mediocrius, ideſt à tertio die, deindè perpetuò colliquatio, ſi non alui manifeſta, ſaltèm vrinæ; & reliquarùm corporis partium ſenſim per poros, ac meatus inſenſibiliter, vel ſenſibiliter diſſolutas promit: qualitates enim illæ ità carnem abſumunt, attenuant, pinguedinem ſpiritus diſſipant, & humores fũdunt. At ſi aliquandò appetitus labefactatus corruat, neceſſe eſt tunc ægros ad cibos compellere attemperantes, plures ità coacti ad ſalutem peruenére: finem coniectari quidèm ſemper oportet, an ęger eò victu ſufficiat perdurare ad morbi vigorem, & nũquid prius ille deficiat, & extrema vtraq; euitare, ſecus in additione: deflectendum enim magis ad protractionem dierum, quàm celeriorem alimenti appoſitionem, ſi virtus nihil interpellet. Omnis igitur mixtus, contemperanſq; his febribus aptas ęquè nutriet, & æqualiter vrgentias, vehementiaſq; virtutis imbecillitatis, & morboſorum exceſſuum, reſpiciens adæquabit. Nutritione, & alteratione contemperante frigidiſſima, & modicè humida, aut ſicciſ-

ſima

T. Aphor. 16.

Celſ. l. 3. c. 3.

3. Aeut. 9. 10. 12. 13. 16.
T. Aphor. 4.
T. Proul. 37.

Celſ. l. 3. c. 7.

P. Acut. t. com. 24. ſima, & modicè frigida, atq; cardiaca virtute prędita erit primùm?
tutum igitur ſi morbus iudicatus fuerit ad duos vſq; dies diligen-
gentem victus rationem, qua æger vſus fuerit, ſeruare, præteritis
autem ab indicatione diebus duobus, iàm ſecurius, plenius ciba-
re: ſic, vt nequè mutationem eam vniuerſim, ſubitòquè efficia-
mus; ſed mane quidèm ſorbitionem, poſtea verò dimittente die
iàm, & frumentacea adhibeamus alimenta. Sanè cum Arſipſa
tota ſit magna, non leuiſſima eius pars erit ſcientiæ ordinandi
victus: quarè non ſemper in eadem ſpecie, idea, magnitudine, &
11. Meth. 15. vſu adminiſtrandus; ſed ideæ febris, magnitudini, motui, ac mo-
ri, & naturæ proprię ægrotantis iudulgeat, vt exactè, acutiſſimèq;
extremos ſtatim labores habentes, & primam, ſecundamuè diem
non pertranſeuntes extremum victum, aquam ordei, & mulſam
petunt, & quo protrahuntur, largiorem ptiſſanam quippè, & cre-
morem indicant, quæ verò ad ſeptimum oua, ius, & parùm car-
nis, quæ in decimo quarto iudicantur, copioſiorem ptiſſanam,
carnem, & oua omnium frequentant, quæ ad vndecimum, & de-
cimum quartum ſe porrigunt, & poſtremò non exacté acutæ ad
vigeſimum, licet etiam ipſæ acutæ ſint (neq; enim poſſunt cacoe-
thes non acutas eſſe) adhuc alio febrium genere, quod ex delapſu
acutum dicitur, ad quadrageſimum peruenit, & acutus ſæpè in
diebus imparibus tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, de-
2. Aphor. 23. cimoquarto, decimo ſeptimo torquet: ſemperq; inter quatuorde-
cim dies terminatur, nõ vltrà progreditur; ſed febris incipit eſſe acu-
ta, vel primo die, vel ſexto, vel decimo, vel decimoquarto, ſic etiã
maligné ab exordio, & ortu acutiei neceſſitas munerandi dies
quatuordecim oritur. Inæquales aliquandò motus habent febres,
& quoniam hæ ſpecies illegitimæ malignarum latitudine, & gra-
dibus magis, & minus fruuntur, ità quoq; victum ijs proportio-
natum, & conſuetudini, ætati, temperiei, anni tempori, regioni
obtinent, quæ cuncta augent, minuunt, & partiunt, victum ac-
celerant, & retardant: ſenes facilè ieiunium ferunt, viuentes dif-
ficilè. Aeſtate corpora, regioneq; calida reſoluuntur, Hyeme ve-
rò robuſtiora: Picrocola ſæpè nutrimentum aſſumunt, & è ad-
uerſo craſſa, pinguia, ac inertia. Verùm perpetuò magis primis
diebus prædignoſcet ſpecies febris, & ſymptomatum vehementia,
atq; celeritas, vt non ſicuti hodiernis temporibus ſemper æqualis
victus toto morbi decurſu, & ſæpè plenior circa ſtatum admini-
ſtratur. Vndè ægri periclitantur, & febres diuturniores fiunt, pra-
uaq; coctio in ſtomacho, iecore, & venis efficitur, & excrementa
ſuperuacanea gignuntur. At prius nonnulla ſunt de virtute expro-
randa, vt facilior victus inſtituendi agnitio habeatur.

De quinquè gradibus virtutis, & victu mixto, & eius recto vſu maligni-gnis in febribus. C A P. V.

IN quinq; igitur ordines vehementia virtutis dipartitur, ex facultate, quæ naturalis, aut vitalis corpus gubernat, & ſui cuſtodiam ſimilibus ſubſtantia, & qualitate flagitat, omnibus quatuor gradibus, & numeris ad ſummum integra, ſecunda verò eſt potius reſpectiua, & per gradum vnum à ſua integritate recedit periculo vacans, vt in morbis diſcrimine orbatis, quæ à Medico ſpernitur, immò potius ipſa vehementia ſponte locum primum cauſæ morbificæ, & morbi indicationi relinquit, tertiæ periculoſæ in affectibus iactura tentatis, continuis febribus, acutis, & cronicis, atq; huiuſcemodi ſymptomatibus. In his quidèm vehementia virtutis ſuam ſedem occupare, & imperare exorditur, tanquàm vrgens, quod tempus cæteris primùm ſibi aliquid auxilij præſtandi, aut vnà ſimul cum alijs exoptat: Proſtrata enim vſquè ad ſecundum gradum, & medietatem, opem, quam apprimè auet, vel æquè, ac morbi, & cauſæ; quarta adhuc magis vrgens periculoſa, & cacoethica, vt in his impropriè malignis affectibus, in quibus vſq; ad ferè tertium cenſum, & ſemper ad ſecundum in prima, & ſecunda manſione diruta etiam accuratius, & vrgentius ſui cuſtodiam exoptat, & talem, qualis virtutis debilitas eſt energia, & quoàd quantitatem, qualitatem, & tempus hortatur. Quinta, & vltima uehementia omnium periculoſiſſima, vſquè ad ferè quartam claſſem præcipitata, at neceſſariò vſq; ad tertium in periculoſiſsimis peſtilentibus affectibus cunctis languet, omneſq; hortatu, & vrgentia ſuæ tutelæ vincit: hæc omnia ex parte virium perpenſa ſunt, & etiam ex parte affectuum, & eorum magnitudinibus, ſcilicet dignitatis, & eſſentiæ inuicem accuratè, & particulariter collatis: adde etiam ætatem, conſuetudinem, anni tempora, acceſsionem, motum, febris, & vigorem propinquum, celerem, longum, aut tardum: (teſte Aetio) cauere oportet, nè aduentante ſignificationum tempore, cibus in ventriculo reperiatur. Deindè etiam, an alimentalis, an medicinalis, an potius mixtus, & contemperans probetur, atq; æquè morbus, & exceſſus præter naturam, & virtutis vehementia inualeſcant ad indicandum, vt æqualiter medicinalis ſit, & per exiguè nutriet, æqualiterq; qualitate, quantitate, & tempore ſatisfaciet. Hæc victus ratio mediocritatem ſeruat, uirtus porrò his in ſpecie malignis, non ità languet, ſicuti in peſtilentibus, neq; ità ſicuti in acutis abſq; malignitate ualet; ſed medio modo ſe gerit (etatis diſcri-

Prima. *Quomodo virtus indicat, & quando non.* *Secunda.* *Not.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

4. Acut. 47. diſcrimine conſuetudinis naturæ ægrotantis, loci, & regionis librato. Sed quis dicet, nonnè Hipp. oppoſitum cenſet? quibus febres graues implacidæ ſunt, & hyppocrundia contenta, iacenteſquà ægri ſe ſe continere non poſſunt, atquè extrema frigeſcunt: abſolutiſſima diligentia tùm cuſtodia indigent, eoſquè ità degere oportet, vt nihil præter oximeli aquoſum tangant; ſorbitionem autem non dabis, donec ſe ſe malum demiſerit, & vrinæ maturentur, atq; hæc ſymptomata febrem ſtabilem extuoſam, & malitiam ſtomachi, & magnam viſceris phlegmonem ratione humorum craſſorum ſequuntur. Dicendum primò, has febres non neceſſarium eſſe impropriè malignas, deindè aliquandò cõſuetudinem, regionem, anni tempus ità reluctari, vt hæc vberiorem cibum expoſtulent: docet primò Gal. vbi corruptela humorum cum virium imbecillitate exiſtit, parúm, & ſæpè cibandos eſſe ægros, parúm, ob vires, ſæpé ob corruptelam, quæ ſi erit ſuccorum bilioſorum, & pituitoſorum in corpore facilé reſolutibili, ætate, ſexu, aere, regione calida, vel frigida, magis, vel minus illud parùm, & ſæpè indicabit, ſi breui tempore corpora extenuantur in febribus humoralibus, aut ſpiritalibus, breuiter etiã refici poſſunt; quando verò virtus ſolidarum partium læditur, longo tempore extenuantur, longoquè tempore reſtaurari deſiderant, & quæ velociter nutriunt, expoſtulant. Epidemicæ peticulares febres, ſed non contagioſé, licet acutæ, & peracutæ in ſeptima, & plurimùm vndecima iudicantur: attamen quoniam corruptela talis, ac tanta, vt in malignis febribus impropriè non abũdat, partiori, ac tenuiori victu egét, & eas ſolo cremore, aut ptiſſana, & iuſculis alteratis vſq; ad finem earum, & potionibus cum ſucco limonum, citri, aranci acidorum cum aquis ſtillaticijs, & cardiacis liquoribus rectè curarunt. Nulla res magis adiuuat laborantes, quàm tempeſtiua abſtinentia; In principio vniuerſali febris, panatella in iure vitullino, vel pullorum gallinaceorũ, ſat erit, aut ptiſſana, aut iuſculum cum ſeminibus frigidis, aut aqua roſacea, aceto, ſucco citri, oui luteo prius madefacto, & infuſo in cardiacos liquores conditum adminiſtrabitur; circa ſtatum verò ſolùm ptiſſanæ cremor, ac partius in aqua, vel iure pullorum gallinaceorum longo, ſola panatella in aqua cum emulſione ſeminum melonum, & acetoſæ (facilius impleri potu; cibo liquidiori, quã craſſo) panatella in aqua decorata ſuncho, floribus cordialibus, percolato prius pane infuſo antea aliquo liquore cardiaco grato, & ſuaui, quemadmodùm conſulit Oribaſius, & panis ſiligineus fit fermento, & ſale conditus, & coctus clibano, & aqua roſacea, ſeù eiuſcemodi alijs, emulſione ſeminum peponum, aqua acetoſæ,

Ob. de victu tenuiſſimo. *Sol.* *P. Aphor. 17.* *2. Aph. 7. & 18.* *Not.* *Celſ. l. 2. c. 16.* *Quæ agenda in ſingulo morbi tempore circa victum.* *4. coll. 7.*

toſæ, ſucco citri, pomorum, & granatorum dulcium, & acidorum paratur: caro Vitulina, pullorum, & auium deſtillatum, contuſum, reſumptiuum ex his carnibus, præſertim circa vigorem abnegetur. Vel. r. aquæ acetoſæ lib. 2. aceti, ſucci citri an. vn. ʒ. in quibus pluries aurum extinguatur, hac panis conficitur, & carnes concoquuntur: in principio aũt modicè, & perexiguè concedatur, at declinatione vberius: (ordinatim pertranſire, non autem de extremo ad extremum decet, vt toties Hipp. repetiuit) cum enim venter omninò diutius ociatus eſt, functionem perficere probè nequit, ne prius ſenſim rurſus aſſueſcat, & ſuas operationes exerceat, ſicuti corpus vniuerſum, & ſingulæ eius partes. Quarè eo modo cibaria omnia parentur, vt facilè coquantur, deſtribuantur, facilè in exceſſus agant, dein ea media quantitate, & copia, quæ mediæ actioni virtutis, ſcilicet non validæ, nõ ſummæ imbecillis, & pariter actioni febris, & putredinis correſpondeat, eoq; tempore exhibeantur, vt omninò prohibentia abſint: principia quippè exacerbationis, ſtomachi repletio, pedum frigiditas, ſanè tempus plurimùm valet, præcipuè in acutis, quibus febris vehementior fuerit, periculumq; ſummum, ſed adſit vehementia virium indicantium ſui cuſtodiam, auctionem, reſartionem, & febris, & humoris mediocriter vitiata putredine affecti indicantis contraria, iucunditatis appetitus, & humorum corruptelæ gratia concinnetur, ſalſamentum, roſea aqua, ſucco mirti, citri, ſaccaro; pane, cinnamomo, & ſandalis. Vel aceto roſaceo, lacte amigdalarum dulcium, ſucco agreſtæ, modico panis, ſaccari, & croci parùm, vel ſucco acetoſæ, petroſelini, emulſione ſeminum peporum, pane prius imbibito ſucco citri, & limonis, aceto pyratico Bellonenſi, aquâ ſcorzoneræ roſea, & modico vino: his carnes, & cibaria ornentur. Neceſsè, quanto facilius etiam ſani famem, quàm ſitim ſubſtinent; tantò magis ægris in potione, quàm in cibo indulgere, & nitida, & munda iuſcula præbere, & odorata. De potu ſanè ingens eſt pugna, eòq; magis, quò maior febris: hæc ſitim accendit, & tùm maximè aquam exigit, cùm illa periculoſiſſima eſt; ſed docendus æger, vbi febris conquieuerit, protinus ſitim quoquè quieturam, longioremq; acceſſionem fore, ſi quid ei datum fuerit alimenti, ità celerius eum deſinere ſitire, qui non bibit: potus itaq; indicatur ab humido rorido deficiente, aut à ſicco præter naturam, atq; medicinalis erit. r. pimpinellæ recentis, ſunchi, echij, pentaphilli, capillorum veneris, oxalidis, endiuiæ, ſcorzoneræ, cicorei; florum cordialium, filicis an. m. ʃ. pulpæ Tamarindorum, limonum, citri, florum citri, an. vn. ʃ. ſucci

4. Acut. 43.

2. acut. 50.

Rectus vſus circa qualitatem quantitate, tempus.

L. 2. c. 18. quãdo.
Aet. l. 3. c. 18.
P. acut. vlt.
4. acut. 39.

Salſamentum.
Primum.

Secundum.
Tertium.

Celſ. l. 3. c. 6.

6. Epid. 4. 8.
L. de faſciis.

Varii potus.
Quid indicat potum.
Pr. potio.

acetoſæ, echij, limonum, omphacij, citri, aranci an. lib. 1. aceti roſati lib. ſ. ſeri caprini depurati lib. 10. ad quatuor dies infuſa, balneo Mariæ alliciantur. Aut. r. oſſis de corde Cerui, cornu Cerui, ſpodij, coralliorum, carabæ an. drac. ſ. margaritarum, frac. præcioſorum lapidum an. drac. 1. tormentillæ, biſtortæ, pentaphilli, radicis ecchij, ſcordij, graminis, cuſcutæ, ſeminum frigidorum, ſandalorum, pulpæ Tamarindorum, citri, an. drac. ſ. dictamni, ſeminum citri, corticum citri, boli armenæ an. drac. 2. bislinguæ, carlinæ an. m. ſ. ſucci citri limonum, aranci, aceti roſacei an. lib. ſ. ſucci acetoſæ lib. 5. ſeri caprini depurati lib. ſſ. infuſio, decoctio, atq; colatura celebretur; ſemina, fructus, & plantæ, & animalia coctio qualitatem in aquam deponunt) deinde alia potio non vulgaris paretur. r. ouorum trium, aut quatuor candidum in aquæ congio, videlicet lib. 9. concuſſum, hoc valde frigefacit, & aluum exonerandam conturbat: cuncta verò per noctem ſub Dio expoſita febrienti dabis, exceptis his, quibus alui, pluſquam conuenit, fluunt. Aut. r. adianti farinæ craſſæ ordei in aquam iniectæ coquito, & excolato. Aut. r. aquæ acetoſæ, boraginis cum vino, vel ſirupo granatorum, vel acetum roſaceum, ſuccus roſarum, ſuccus berberis, aquæ acetoſæ: ſaccaro ſimul congeſta ad potum. Aut aqua roſacea nenufaris, ordei cum guttis olei Vitrioli, ſucco limonum, & citri, & acetoſæ. Aut aqua ex coriandro bacchis Iuniperi, balſami, ſemine acetoſæ, lactucæ, & quatuor frigidorum: Verùm ſi virtus maximè labeſcat, parùm vini, & cinammomi additur; ordei, nimpheæ, & oxalidis aqua cum citri, & malorum ſucco, & ſpeciebus cardiacis temperatis præſtat. Vel ex berberis Tamarindis maturis, ſaccaro coriandro, Trociſcis decaffura in aqua boraginis. Vel ex aqua acetoſæ boraginis, cucurbitæ, meliſſæ cum modico aceti, & ſaccari. Non nunquàm verò aqua carnis varijs prius refrigerantibus decorata, viribus non ità validis opitulatur, fit ex carne turdorum, faſiani, perdicis, coturnicis, pullorum gallinaceorum, vituli, vel cordis auium, & capi (deſtillata, ratione vnctuoſitatis aereæ magis inflammabilis videtur) at cum ſandalis iurè meritò coriandro, margaritis, cicoreo, oxalidi, flore nenufaris, mirobalanis, ſemine citri, auri folijs, Ieracio Tamarindis maturis, aceto roſeo acerrimo modico vini aromatici, cinamommi, xilobalſami, ligni aloes, ſucco roſarum, ſucco prunorum piri, pomi, & ſimilibus oleoſitati reluctantibus concinnabitur, & tutò, fideq; exhibebitur; ſicuti etiam aqua ordei cum ſirupo acetoſo, vel aceto, vel aqua potabilis cum aceto ſitis moleſtiam, caloris copiam extinguit: acetum enim extrema refrigerat

Margin notes: 2. Potio. | 2. de alim. fac. 44. | 3. Potio. | 3. De morb. 29. | 4. Potio. | 5. Potio. | 6. Potio. | 7. Potio. | 8. Potio. | 9. Potio. | 10. Potio. | 11. Potio. | Ob. Tacit. ſolutio. | Soli | 12. Potio.

gerat, expeditè permeat, & aqua refrigerat, & humidiſſima om- *P. de ſem. med. fac. 30.*
nium eſt. Ariſtoteles etiam nobis regulam tradit animaduerten- *Modus.*
„ dam. Sæpè, & paulatim ſubminiſtranda eſt potio, quia multa
„ præceps defertur, exigua lentè incedens irrorat, madefacit, ſeſeq;
corpori inſinuat, ſicut in humo, ſi aqua largè acceſſerit, perfluit, *P. Probl. 17.*
ſi paulatim verò, madefaciet tm̃, ità docet Ariſtotelis modum *Modus agendi à quo indicatur.*
agendi, qui à reſiſtentia morbi faciliori, vel difficiliori indica-
tur. Stillatitiæ aquæ è vitreo diplomate cæteras ſui tenuitate, *Tacitæ obiectioni reſponſa.*
puritateq; præſtant, vniuerſum citò permeant, aridas partes hu-
mectant, poroſq; adaperient, minimè verò ſuo motu, & tenui- *De aquis diluc.*
tate bileſcunt; ſed Celſi teſtimonio leuiſſima pluuialis eſt, de-
indè fontanæ, tùm ex flumine, túm ex puteo, poſt hæc ex ni- *Lib. 2. c. 18.*
ue, & glacie; grauior his ex lacu, grauiſſima ex palude: facilis ẽt, *Ob.*
& neceſſaria cognitio eſt naturam eius requirentibus; nam leuis
pondere apparet, meliorq; celerius caleſit, & frigeſcit, & ex ea le-
gumina celerius percoquuntur: ſed aqua cruda, & decocta etiam
excrementitia cruditate, & craſſitudine impenetrabilis facilius
corrumpitur, immota quidèm in viſceribus manens de repen-
te calorem recipit, & propè ad bilem accedit: ex aduerſo tenui-
tas, & motus ſtillatitię magis iuuat, quàm craſſities ad reſiſten-
dum. Præterea quæ ſymboleitas eſt inter bilem, & ſtillatitias *Sol.*
aquas? ſi qualitates omninò ſe ſe deſtruunt, & ſubſtantiæ te-
nuiores exiſtunt (quemadmodùm vrina, & icor; bile etiam ſub-
tilior apparet) Vndè Hipp. & Gal. in acutis morbis aquam coc-
tam aliquandò extollunt, crudam verò perpetuò damnant;
nam tenuior reddita igne migrat per vniuerſum, & madefacit,
illa terreſtrior non defæcata in hypochundrijs congerit ob-
ſtructiones, & iners quieſcit: Hinc adducunt crudam mulſam *Not. de mulſa.*
magis extinguere ſitim, magis humectare, tanquàm aquoſio-
rem, & ſubtiliorem, coctam verò, ob mellis ſpiſſitudinem, &
acrimoniam adeptam facilius aluum ſollicitare, ac vinum dul-
ce ob pondus, & acredinem; ſed alia eſt rõ de his, & de aquis ſtil-
latitijs. Quietus animi, & corporis motibus maneat æger, ae- *De animi, & corporibus motibus*
rem trahat, præſertim ore luminoſum, ſubtilem, purum, ſed
modò frigidum, & humidum, modò ſiccum temperatum, at-
tenuantem, deſtruentem, & contrarium febri, cauſiſq; omni-
bus eius vrgentioribus indicantibus, natura, vel arte paratum
aqua roſacea, aceto, folijs vetium, ſandalis, caphura, lactucis, &
huiuſcemodi vigilia, & ſomno, & reliquis modicè naturaliter
fruatur. At dum papulæ effloreſcunt, vigilijs, lætis, & aere ca- *Calidus aer, & vigilia papulis effloreſcentibus requiritur.*
lidiori oblectetur, & lineis tunicis mundis: ſindonem verò per-
mutare decet, & ſuperſtitioſa negligere; nam morbificis vapor

Dub. de linteaminibus permutandis. exhalans à corpore ea inficit. Verùm recenter emundata linteamina ratione lixiuij, abſterſionis, & attenuationis cutim, & poros aperire, & vires hinc imbecilles reddere videntur; attamen *Sol.* papulis proſunt, & ſordiciei, & immundiciei, quæ obſtruit poros, atq; viribus inualidis. Deindè poſſumus tunicam per diem alteri tribuere vtendam: manus, vultus, & pedes nitidos, & mundos habere, calida lauare, vel vino odorato, vngues retundere, vtile ſemper eſt.

Admodum Illuſtribus Conſulibus, & Syndico Ciuium, & totius Populi Bellonenſis, Ioannes Colle Ciuis veſter perpetuam fœlicitatem deprecatur.

Quomodo Excellentiſsimus Auguſtinus Abioſus in curanda peticulari febre impropriè maligna in Bellonenſes ſæuiente Anno 1569. 1570. 1571. ſe geſſerit. CAP. VI.

Notãda pro cura malignæ febris. ACCIPITE nobiliſsimi, & præſtantiſſimi Ciues à me omnium minimo, ſed antiquos maiores meos erga Patriam egregiè pluribus in Bellis, & Prouincijs ſe optimè gerentes æmulante, nunc pro ſulute veſtra medica præcepta, & hæc læto vultu: maiora enim, & commodiora fortaſsè, tùm de varijs aquis, terris, lapidibus, herbis, plantis, & ſuccis Norici agri Bellonenſis in lucem edam. Peticularem itaq; contagioſam febrem vagantem anno 1569. 1570. 1571. pauciſſimis remedijs, iucundiſsimis auxilijs minima Alexipharmacorum, & Cardiacorum Silua doctiſsimus Auguſtinus Abioſus curauit, Vir ſanè non ſolùm nobilitate generis inſignis; verùm etiam omnium idiomatum, omnium artium, & omniũ ſcientiarum facilè Princeps, ſingulari vultus hilaritate, iucundis, & grauibus ſermonibus ornatus, Vir tandèm, qui innumeros propè extinctos Bellonæ, Venetijs, & circumuicinis Vrbibus ad auræ vitam reuocauit; inter quos plurimos Mater mea Nicoletta Peſculia Colle orta ex matre nobiliſsimæ familiæ Lippæ, & Euſtachio Piſculio antiquiſsimo, & nobil Ciui oriundo ex Norico Cadubrio, fuitq; etiam Chriſtophorus I. V. D. Doctor Frater meus Vir ſanè omnium virtutum ornatiſſimus: ſed quid de tanto Medico omnibus animi dotibus præclaro expectari non potuit? Cui ego etiam plurimùm, ac pluri-

Marginal notes: *1569. 1571.* — *Dotes animi, & corporis Auguſtini Abioſi.* — *Nicoletta Colle Mater Auctoris.* — *Chriſtophorus Colle V. D.*

plurimùm debeo ob praxim ab eo per biennium conſecutam, ſed ad curam febris accedamus. Abioſus quotidiè eo anno publicam Prouinciam centum ferè ægros viſendi ſubſtinuit, perſpecta febris natura, magnitudine, motu, ac ſymptomatibus, ægrorũ téperie, cõſuetudine loci, & aeris cõſtitutione, atq; ſitu, ſectionem venæ neglexit, quam ſummo iudicio expertus fuit, pluribus eo tempore febrientibus, etiam ſanguineis, ætate florentibus, & viribus mediocriter validis nocere, eius vice ſcarificatas cucurbitulas dorſo, & inferioribus partibus perpetuò ſubrogauit; quod conſilium tutius, & ſalutarius eſt, & id ab omnibus Medicis, vt plurimùm æmulandum in huiuſcemodi peticularibus febribus: aluum deindè proritabat caſſiæ flore, & pulpa Tamarindorum, vel melle roſeo ſolútiuo, vel ſirupo roſaceo ſolutiuo, vel electuario lenitiuo, vel Cliſteribus ex decocto roſarum, violarum, lactucę, hordei, anethi, oleo roſaceo, violaceo, melle roſaceo, & violaceo, & caſſia. Sæpè ex aqua hordei cum oleo violaceo, roſeo, & ſaccaro, humores concoctos, & febre declinante expurgabat, reubarbari infuſione in ſero caprino, diapruni ſimplici, diacatholicone, infuſione agarici, ſenæ, epithymi, polipodij, & huiuſcemodi benedictis, vel clyſtere ex ſemine carthami, & iure capi, centaurea, flore caſſiæ, diapruni.

Euacuatio, ſectio venæ, cucurbitulæ, ſcarificatio.

Cliſteres, lenientia, purgantia.

Humorum prauas qualitates, & putredinem corrigebat ſyrupo de ſucco acetoſæ, endiuiæ, bugloſſæ, boraginis, de acredine citri, viol. roſaceo, decocto pentaphilli, agrimoniæ, boraginis acetoſæ, pimpinellæ, ſunchi, laccæ, capillorum veneris, lentium cum corticibus, hordei, radicis graminis, biſtortæ, tormentillæ, radicis ſcabioſæ, lupulorum, beeri albi, & rubri, plantaginis, carpobalſami, ligni aloes, ligni ſandalorum omnium, aut aqua alterata, baccis iuniperi, balſami, ſemine acetoſæ, berberis vulgo Belluni creſpin. aniſorum, Tamarindorum, radice graminis, plantaginis, cicorij, & dictamni; aut decocto ſcordij, ſeminum quatuor frigidorum, hordei, cicerum rubeorum, & caricarum pinguium. Vel iuſculo elaborato, radice biſtortę, tormentillæ, taſsibarbaſsi, ſcabioſæ, floribus, & fructibus cordialibus, ſeminibus frigidis, citri, boli Armenæ, cum vncia ſemis, ſyrupi de limonibus, vel de ſucco citri, aut granatorum, vel boraginis, biſantini, acetati diarodon, cum ſuccis malorum granatorum, arancij, citri, & aceti pyratici, prout ſpecies humoris infeſtantis exigebat, & motus, atq; eius inclinatio petebat: bolis vtebatur ex roſeo ſaccaro, bolo armena orientali, ſcordio, ſyrupo de acredine citri. Vel ex conſerua boraginis, acetoſæ, & ſpeciebus cordialibus temperatis, oſſe de corde Cerui, alce, margaritis.

Alterantia Bezaartica.

Boli cordialis.

ritis. Vel conſerua acredinis citri, & dictamni polline.

Externa epythemata. Cardiacis epythematibus ex aqua meliſſæ, boraginis, bugloſſæ, acetoſæ, nenufaris, violarum roſarum, aceto roſeo: ſpeciebus *Cur externa cardiaca adm.* cordialibus temperatis, croco, & maluatico vino, aut aqua rutæ caprariæ, & aceto, & ſimilia. At ea rationabiliter admouebat; minimè enim adſtringunt, ſed modicè fuligines, & fumos cor petentes, putredinisq; ebullitionem, & calorem repellunt, & extinguunt, modò nimiam humiditatem arcent, robur perpetuò cordi, ſpiritus, & calori largiendo Gal. ſententia, qui refrigerantia, & humida, & varia cerata cordi, thoraciq; appoſuit: demùm Arabum, & Illuſtrium Virorum auctoritate, qui ea ſummo- *Quando.* perè laudarunt (præſertim ſanguinis detractione facta, aluo lenita, totoq; euacuato, atq; vigore morbi, incendio, cordis do- *Cũ ſitis potus* lore, vndiq; conflagrante) ſiti ſi ægri atrociter affligebantur, cum hæc à ventriculo, à iecore, à pulmone, à renibus ortum ducere ſoleat, immò partium harum noxæ, ac inflammationi, & ſiccitati; potus varios parabat: ventriculo aquam gelidam cũ *Symptomatibus auxilia varia, & potiones.* aceto, hepati ſtillatitias endiuiæ, cicorij, acetoſæ, anguriæ, citruli, pulmoni, decoctum hordei cum ſyr. viol. renibus, apozema ſebeſten, liquiritiæ, iuiubarum, hordei, nenufaris, ſuccoſq; citri, arancij, limonis, aut vinum granatorum acidorum addebat: dein aquas cardiacas omnes medio cri in menſura, etiam, atq; etiam laudabat; ius longum, acetoſa boragine, & citro conditum; aquam acetoſæ cum ſyrupo granatorum, vel aquam graminis, cum aqua roſea, & aceto, vel oxiſaccarum cum aceto roſaceo; ſuccum arancij, & citri copioſum cum aqua acetoſę, lactucæ, & ſaccaro, aut acetum piraticum cum iure longo, his ſiti ægro- *Cibi.* rum indulgebat. Pro cibis cremorem, ptiſſariam hordeaceam, panatellam in iure caponum, in quibus cardiaca ſimplicia incoxerint, carnem pullorum, capi, auium concedebat, deſtillatum capi, perdicis herbis cardiacis vitreo vaſe confectum, aut reſumptiuum, oua mane, & ſero aceto, ſuccis citri, limonum, *Quantitas, & qualitas.* acetoſæ madefacta: acetaria, pruna damaſcena, mirobalanos vulgo, acidoſq; fructus, libenter ad ſitim, & ardorem compeſcendum dabat; ea tamen ratione, vt qui ſtatum ſeptima die celerem erant adepturi, quartæ, quintæ magis tenuem victum guſtarent; ſolùm quippè cremorem ptiſſanæ, & ius capi, & pulli, abſq; car- *℞ liquor reſtaurantiuus.* ne, & ouis, aut parcè: qui vndecima, aut decima quarta vberiorem cibum, carnem vitulinam, & pullorum gallinaceorum, & oua ſucco arancij, citri, limonum, granatorum acidorum admi- *Liquor.* niſtrabat: perdices, capos, turtures, palumbes exeaterati modico ſale, cortice mali citri, floribus cordialibus, hordeo ſandalis, igne

lento

lento aſſentur perpetuo aceto, ſuccis citri, arancij, vino granatorum irrorentur, deindè liquor ſeparatur, qui ſpiritus ſubſtantiã auget, vires recreat, ſtomachum roborat, cauſæq; febrili, atquè maligna vrgentiori, potius quàm calori febrili reluctat: ex illo et addito liquore arancij, citri, ſaccaro, modico aceti, & vini, emulſione ſeminum peponum, fiſticorum, pane trito, & imbibito, aceto ſalſamentum iucundum efficitur. Aliud etiam ſucco malorum acidorum, prunorum damaſcenorum, citri, ſaccaro, emulſione ſeminum melonum, aqua roſacea, & prunorum pulpa per cribrum emiſſa; Præterea his etiam circà ſeptimum, & nonum cibum ſubtrahebat inter initia, & finem copioſiori adminiſtrato. Hæc ſunt, quibus Vir ille doctiſſimus contagioſam illam peticularem conſtitutionem profligauit. Suffumigia varia, & pilas (data opera) ſilentio inuoluo, & hæc ex Aromatariorum libris, & ab Excellentiſſimo Franciſco Lippo, Georgio Patre meo, & Dominico Salcis prontiſſimo Chirurgo ſæpè ſæpius audiui. *Saltamentum.*

Quomodo Bellonenſes circa ſectionem venæ, atq; victum pertractandi ſint in malignis febribus, & aliis morbis. CAP. VII.

SECTIO venæ maximum detrimentum etiam ſcopis falsò apparentibus in febribus illis, tunc temporis Bellonenſibus ægris afferebat; Enimuerò ſanguinis copia, ſpirituũ, & virtutis magnitudine perſpecta, altius tamen craſſities, cachochimia, & vitium infeſtabat (tanquàm numiſmata inaurata ſecundum ſuperficiem) & virtus deindè facilè hanc ob prauam congeriem habebatur; ſed illa Epidemica conſtitutione non ſolùm putreſcentes ſucci magnis venis, ſed cutaneis, & totius corporis ambitu vitiosè coaceruati inſidebant (quemadmodùm de laſſitudinibus Gal. docet, & aeris conſtitutio, & labes extera primò pulmones, & cor, & ambitum inuadebat; adeò vt ſanguine per recluſam venam emiſſo, ſuperfluitates vitioſæ ad gràdiora vaſa remeantes, ingentiori putredine, & obſtructione peragitabantur, & cibarijs, quibus plurimi incolæ veſcuntur, pauci nutrimenti, & craſſæ ſubſtantię vinis acerbis, & auſteris, quæ nec aliti ipſius digeſtioni, nec ſanguinis confectioni, nec bonis gignendis humoribus, nec facilè reddendæ vrinæ, nec alliciendis ſudoribus, nec aluo deiciendæ quicquam commodi, & adiumenti afferrunt. Vndè ſcabies, obſtructiones iecoris, congeries in venis craſsi, & melancholici ſucci abundant; loci enim frigiditas, copia humoris crudi, potius valida, attenuan-

tia

tia expoſceret: dein vina, & recentia, & vetuſta vtraq; damna percutiuut; verùm incolę ſtatim recentia potant, quæ nec calefaciunt, nec muneribus naturæ commodant, ſæpè etiam (vt aqua) in ventre ſuſpenſa remanent; vt ſi paulò amplius ex ijs hauſeris, facillimè coaceſcunt, impotentia caput, ebrietatem validam in-
1. De cib. bonit. c. vlt. cutinnt: Ea cruditas longè alijs deterior èſt, quàm vitioſi ſucci cibaria effecerunt, & plurimis in victu erratis à Bellonenſibus perpetratis, potius cachochimiam, & corruptelam, quam plethoram præſignificant; delicatiores, & optimis cibis, vinis alti copioſum, & probum ſanguinem pariunt, & vberem detractionem, victumq; copioſum, & delicatum affectant, è aduerſo alij. Tandém regionem ob frigidam, & aeris ſubtilitatem ventres calidiores reddentem, quæ perpetuò nocuos humores ad cutim detrudit; Cutis verò potius denſa, tenuis tamen non facilè tranſitum habitibus, & fumoſis excrementis præbet, quemadmodùm ſcabiei turpis multitudo plurimos exercens patefacit; poſtremò purpureus, roſeuſq; color puriorem, & tenuiorem ſanguinem ad ſuperficiem vergere propter etheris, & interni caloris efficaciam præmonſtrat; intus autem conchochimia craſſa viribus, & ſpi-
10. Probl. 24. ritibus inepta exultante. Ariſt. teſte, qui ſub Aquilonem incolunt, his ſanguis, dulciſq; ſapor per ſummam potius fluunt formam: quamobrem his color quoq; hilatior eſt, è contra homi-
4. De tuen. &c. 6. lib. de cib. bon. &c. cap. 8. nibus plagam meridianam habitantibus calorem ob altius alimentum, & ſanguinem abſumentem, ferè de Bellonenſibus loqui videtur, qui Aquilonares ſunt. Iure meritò non ſolùm, in his malignis, ſed etiam in alijs omnibus morbis ſatis auarus, & diligens perſcrutator reclusionis venæ ſe prodit Excellentiſſimus Abioſus, eò magis, cum naturam tentantem expellere ad cutim, etiam aſſuetam tali euacuationi incolis illis imitari ſtudio affectaret, & non retrò euocare, ſeminaria, & ſuccos circà ſuperficiem, & ambitum vniuerſi corruptos auderet, pręſertim
3. Acut. c. 22. cum extrinſecus contagio adhæreat, potius quàm interna. Aſclepiedes apud Cœlium Aurelianum Pleuriticos inquit Athenis, „
& Romæ flebotomatos peius habuiſſe, & Eleſponto, & Pario „
releuatos eſſe; quoniam non ſat eſt, genus morbi, ſed ſpeciem „
1. p. c. p. animaduertere, & vires, immò Celſus etiam teſtatur. Ità Proti- „
2. de rat. vict. tit. & com. 36. nus in his affluentis morbi communi contemplatione ad pro- „
37. priam medicinam deſcendit, atq; in hac quoq; rurſus aliæ pro- „
prietatis notitia ſæpè neceſſaria eſt, quia non eadem omnibus „
etiam in ſimilibus caſibus opitulantur: Si quidem certè quæ- „
dam in pluribus ventrem aſtringunt, aut reſoluunt, inueniun- „
tur, aut in quibus aliter, atq; in cæteris idem eueniet, in his er- „

go

go communis inſpectio contraria, propriorum tamen ſalutaris. *10. Moral. Nic. c. vlt.*
Quin etiam morborum in eiſdem aliæ, atque aliæ proprietates
ſunt, & qui ſecundis aliquandò fruſtra curatus eſt, contrarijs;
ſæpé reſtituitur; vtiliter Medicus amicus, quàm extraneus: pro-
prietates enim indiuidui, & amici, non ſolùm communia no-
ſcit. Quapropter cũ per vigintiquinq; annos Doctiſſimus Abio-
ſus Bellonæ Medicinam feciſſet, indiuidui proprietates adeò
callebat, vt facilè propria, & ſalutaria remedia, & aliquandò *Ar. l. c.*
contraria communibus tutò, & iucundè inueſtigaret: pariter
victum non ità exacté per tenuem ſumma præmeditatione, &
experientia, conſuetudine, & anteacta vita à propria ſingulo-
rum Bellonenſium edoctus legit, vt plurimùm non æqualem
tamen omnibus (vt mos eſt hodiernis temporibus) ſed alium
agricolis, & ruſticis, alium nobilibus, & delicatioribus, & vnũ
in principio, alium augumento, alium in ſtatu, & alium decli-
natione rectè memoratur, Hipp. ſcripta oportere ex ſanorum
omnium victu, diſciplinamq; facere, & in ſingulis, & vim, &
ſpeciem morbi, atq; naturam ægrotantis, victus rationem, con- *2. Acut. 20. 36.*
ſuetudinem, non ſolùm in cibis; verùm etiam in potionibus *6. De tuen. 70. Not.*
ætatem etiam, particulares conditiones non genericas ſolùm, & *P. Aphor. 16.*
ſpecificas præpendebat; ſed cum fieri nequit, vt homo vnus cõ- *Ar. 10. Moral. vlt.*
uenientem Methodum, & ſingularia cuncta doceat: ſat erit;
multa commoda ad veſtram vtilitatem (nobiliſſimi Ciues) recẽ- *P. Acut. teſt. & com. 43.*
ſuiſſe. Agnouit Abioſus, Bellonenſes vberrimam ob cachochi-
miam, prauoſq; ſuccos nutritioni, & ſpiritibus facilè imbecil-
litate corripi, & præſertim febribus his malignis, in quibus sũt
vires manutenendæ, cum ſpiritus fortiter exſoluatur à malitia
humorum, & his deſtituatur noua regeneratione: idcircò po-
tu, & cibo accommodato ſpiritibus recreandis, & malitia con-
temperanda vtebatur; tantùm abeſt, vt Gal. præceptis in ſuc-
corum cruda colluuie coquenda, & corruptela caſtiganda ad-
uerſaretur, huiuſcemodi victum præfiniens, vt potius eis ma-
ximè obtemperaret, dum vires, calorem, ſpiritumq; cibarijs op-
timi chimi, & multi; ſed medicinalis, ac mixti, non autem pu-
ri alimenti (quod impura corpora lædit, quò magis nutrit, & *Ob. reſp.*
laboranti eſt morbus) cuſtodit, reſtaurat, & fouet, né in confi-
cienda alimonia, aſſimilandaq; laborant, quinimò citiſſima
digeſtione parùm, & ſæpé recreatæ crudorum vbertatem, putre- *Fracaſt. l. 3. c. 6*
dinem, & corruptelam demunt: ſin' autem inædia, aut nimis te-
nui victu principio inſtituto delinquunt, is, ſicuti vtilis morbi-
ficis cauſis eſt, ità maximé pernicioſus vires conſternit, & præ-

ſertim delicatorum, & aſſuetorum optimis alimentis. De extremo ad extremum tranſire ex Hipp. malum; vires noua concoquunt, expellunt, & diſſoluunt: quarè paulò plenior magis accōmodatur, immò ſubducta aluo, ac minorata materia primis duobus diebus parum limphati vini exhibebat, potiſſimùm ſi dolor capitis, delirium, aut incendium non vexaret, ne' ſtatu nutrire cogeretur, & demùm roborabat vires, vt ſuccos putreſcentes concoquerent: Hipp. & Gal. teſtantur, acutum morbum tenuem victum requirere, tamen ni imbecilliori adijciendum, & pleniorem adhibendum tantò, quantùm virium infirmitas expoſtulat: nam valida ſuſtinere cibum exiguum, & rarò oblatum potest, at debilis parùm, & ſæpè: materia autem vitioſa, & copioſa vberrimum contemperantem indicat, & quò vitioſior, & copioſior magis: è contrà ſi humorum defectus, aut corruptio cum virium imbecillitate contingat, ſæpè, & parùm cibi expoſcit, parùm imbecillitas, ſæpè corruptio, contemperamentum ſui hortatur. Autumnus morbis ex corruptione aſſimilatur; idcircò eo febricitantes tempore, continua boni indigent adiectione, & ſi vires conſtant, ſæpé, & multa dabimus; ſi vires autem imbecillæ pauca, & ſæpius afferrimus: quinimò aliquandò „ ipſo morbi vigore (vbi caſus aliquis interuenerit robur naturæ „ diſſoluens) nutrire cogimur, non tamen Petronatem imitari, „ aut copioſum exactè celebrari oportet; ſed paulò quidèm pleniorem, & regioni, conſuetudini, viribus, condonantem: nam exuperantia noxas inemendabiles faciunt; oppoſitè ſi qua noxa ex parciori victu, non autem inædia, contingat, facilè emendatur. „ Dum aiunt, tenuis, atq; exquiſitus in morbis quidèm longis ſēper, in acutis verò, in quibus non conuenit, periculoſus: porrò „ nos certiores facit, victum tenuem, & exquiſitum à morbis acutis indicari, tanquàm nobis ſignificantibus virium imbecillitatem, à quibus dicatur; attamen aliquandò eſſe periculoſum, at „ non ſemper adminiſtrandum. Sed præterea his temporibus „ propè ſtatum peccata fiunt, eò minus multò lædunt, quàm ſi „ primis quidèm diebus, vel duobus, vel tribus vaſa quis integré „ exinaniuerit, mox quarto, vel quinto talia adminiſtrauerit: adhuc deterius, ſi omnibus his diebus irà fecerit, prius quàm morbus maturus reddatur, hoc pacto mortem plurimis liquidò affert, ni morbus omninò benefaciat; quæ verò in principio cōmittuntur delicta, ea non ſimiliter his domantibus remittuntur, „ ſed facilius donari queunt. Hactenus Hipp. quem Clariſsimus „ Abioſus accuratè imitatus, non ſat, vniuerſalem methodum „

11. Meth.

P. Aphor 4. 5. & 17. Actuar. L. 3. c. 18.

P. Aphor. 9.

medicinæ caluit, ſed ei adiungit, paſsim ab ipſo Hipp. ſcripti- *L. De aere, aquis*
tata, & lib. de aere, &c. tanquàm ſummè vtilia ciuibus medi- *&c. c. p.*
cum publico aere accepturis, atq; medicis in alienis Vrbibus, & incognitis medicinam facientibus. Si quis ad Vrbem ſibi ignotam perueniat, circumſpiciat eius ſitum, quomodò ad vẽtos, & ſolis ortus iaceat: nùm æquales ad Septentrionem ſitæ, & vergentes ad Auſtrum, neq; eius, quæ ſolem exorientem, & quæ eundem occidentem ſpectant, & quomodò habeant circa eam aquæ, nùm ex paluſtribus vtantur, & mollibus, aut duris, ex ſublimi loco prolabentibus, & ſcaturientibus ex petris, ſiué ſalſis, & ſcrudis: Terra etiam ipſa conſideranda nuda né ſit, & aquis carens, aut denſa, & aquoſa, & an concaua, & ęſtuoſa, vel alta, & frigida: hominum inſuper dięta perquirenda, qua maximé delectentur, an bibuli, & lurcones, & otio dediti, aut exercitijs varijs vtentes, & tolerantes laborum, ciborumq; plus appetentes, quàm poculorum; qui enim hæc omnia probé, quantúm fieri poteſt, cognouerit, aut horum plurima, cum non latent, cum in Vrbem etiam ignotam peruenerit; neq; morbi regioni peculiares, & patrij, neq; communes, regionis naturam, qualis nam ea fuerit, vt in dignoſcendis morbis dubius non hæreat, aut erret, ſicuti ad morborum medicationem adhibeatur, quæ ambo illis euenire ſolent, non prius prouidis, & dili-
gentibus. Eadem primo Epid. inquit morbos ex communi *P. Epid. 3. p.*
omnium natura, & cuiuſq; propria ex morbo ægro oblatis, & offerente, ſerutari. Præterea facilius ex his, vel difficilius demùm ex vniuerſo, & ſingulari Cœli ſtatu, & ſingulis locis; dum morbus vni regioni acutus, alteri peracutus euadat: in aere quidèm, & regione frigidiori, ſicuti Bellonenſi, morbi aliquandò minus acuti, & peracuti; ſed longiores excitantur. E aduerſo in calidiori, acuti, & peracuti citò fiunt, aer maxima virtute ad retardandos, vel accelerandos motus humorum potitur, ità de victu, & conſuetudine, & natura ægri dicendum; hinc Gal. teſtimo-
nio Athletæ duas minas carnis parùm dicimus eſſe, & frequen- *2. De dignoſc.*
ter ægroto interdicimus cremoris ptiſſanæ peluim exorbere, vt *pulſ. c. 2.*
ſupra mediocritatem; conſuetudo etiam perpenditur, qui bis in die cibari conſueuerunt, bis pryſſanam dari oportet, qui ſemel, ſemel quidẽ, deindé ſenſim, paulatimq; ſi fieri poteſt, bis quoq; detur, ſi quid putes adijciendum; ſed neq; multum, neq; craſſum:
inter initia languentes, ex repentina victus ratione magis lædũ- *2. Acut. 20.*
tur, ſed multò atrocius, qui acutis infeſtãtur, indè victus ratio, vitę

3. De tuend. 9. genus, ætas, & alia enucleentur, quoniam commune conſilium ,,
remedij, & proprium datur, commune, vt ei, quod exuberat, ſis ,,
attentus, nec tamen reliquum, planè contemnas, proprium ve- ,,
rò cum eo commune ex ipſis membratim affectibus accipien- ,,
dum eſt.

Quarè non ſat commune conſilium, ſed propriũ cõmuni eſt conferendum, & maiori vehementia ſuccurrendum, neq; ſatis eſt, vniuerſum Cœli ſtatum cõſiderare, ſingularem, ſinguloſq; locos, cõſuetudines, & vitæ genus quæ Aetius confirmat. *L. 6. c. 45.* In cura rabiei caninæ, indigentia, & repletio vitanda eſt, & magis inædia: hæc humorũ malignitates auget, nequaquã vlceri maligno cõducit; alimentũ igitur moderetur quo, & propè concoquat, & ſuccuběriſſimũ ex bono ſuccofiat, & alibi ait, famẽ ferentes lædũtur; augeſcit enim ipſis humorũ malignitas inædia. Verũ ad hæc omnia hoc vnum addere licet. *Piſauri Anno 1591. conſtitutio malignarum febrium.* Piſauri Anno 1591. malignæ febres putridæ vagabantur cum Papulis, & rubris effloreſcentijs, & nigris violaceis, delirio, nigra lingua, inquietudine, vrinis ſubiugalibus plurimorum interitu, & alijs ſymptomatibus; ſemper tamen maximo virium languore, anxietate, & vini deſiderio, qui oligophorum ſubducta aluo, poſt quartam biberint ét inuitis Medicis eualeſcebant, qui oppoſitè omnes interiere. His *Nos.* omnibus perfectè edoctus, & longa experientia munitus doctiſſimus Abioſus vobis Bellonenſibus deſecanda vena, & victu præſcribendo magni emolumenti præcepta ante oculos ſemper habenda, & impoſterùm non ſpernenda mandauit: quoniam, & ſi hæc aliquantiſper à ſcopis communibus deflectere videantur, non tamen à proprijs communia coarctantibus recedunt: qui quidém acutiſſimi morbi ſunt in cauſa, vt quemadmodùm ſuadet Hipp. *P. Acut. 16.* inter ſe artifices vſq; adeò diſſentiant, vt quæ alter porrigit, optima eſſe exiſtimans ea, alter mala putet, atq; ferè ob id vaticinationi ars ipſa ſimilis cenſetur.

Finis Libri Octaui.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE MATERIIS CHIRVRGICIS, Pharmazeuticis,& Diæteticis ad reliquas ſpecies febrium, ex inflammatione, ſymptomatibus, & viribus infirmis impropriè malignas ephemeras, & hecticas.

LIBER NONVS.

De inflammationis quarundam venarum, renum, veſicæ, parotidum, bubonum, antracis, impropriè malignorum, curatione in febribus impropriè malignis.

CAP. I.

INFLAMMATIONI lactium, aut venæ dorſi iuxta cor, renes, atq; iecur ſæpè ſæpius in malignæ febris augumento, aut ſtatu prçter modicè vitiatam putredinẽ excrucianti, copioſa ſanguinis miſſio bis, & hæmmorrohydibus hinædines, cucurbitulæ liberalis ſcarificatio(vbi eſt arteriæ tranſitio) opitulantur; de in medicamina refrigerantia toties enarrata ſuperius, & per aluum, & os ſuccurrunt; ſicuti ſerum caprinum, aquæ gelidæ copioſi hauſtus; at ſi ventriculus, aut veſica potam aquam infra expellunt, non eſt vomitoriũ opus, ſin autem, nè dirrumpatur æger, multùm vomendum, atq; ad hæc prohibentia affluxum humorum ad dolentem venam iudicantur, & ſudorifica, & diſflationes humidæ, & ſiccæ, cibaria concoctu facilia, radix fæniculi, & apij ſemen indatur, atq; mel, ſimilis ſit aqua, quæ bibitur, vt omnia correſpondeant

Cura inflammationis lactium, venæq. dorſi.

Aet.lib.6.c.7.

iiſqué

Externa auxilia. ijſquæ in ardentibus febribus fiunt: Extrà verò inter initia regioni celebrentur potus ſucco ſolatri, violarum, roſarum, lacte cum oleo amygdalino dulci, nenufarino, & violaceo, vel decocto maluæ, alteæ, matrum violarum, lactucæ, vt continuò ardor phlegmonis extinguatur, & pororum tranſitus liberè, & blandè recludantur. Caput ſicuti in ardentibus irrigatur, ephythema cordi, & ſiniſtræ mammæ cardiacum ſæpè reiteretur; quoniam venæ ab epate originem ducentes, ei dolorem, & calorem impartiunt; ità cordi arteriæ ab eo propagatæ. Extremas partes videlicet pedes, & manus gleucino oleo, aut ſycinio, aut adarce vnguine excalfacito: nam partes ipſæ valdè frigeſcunt. *Nottandum pro vexicante. renum, & veſicæ inflammationibus præſidia.* Eadem ferè renibus, & veſicæ inflammatæ tribuuntur; ſed ijs emulſiones ſeminum peponum, aquæ anguriæ, cucurbitæ, trociſci alchachengi, aqua hordei, violarum, iuiubarum, ſebeſten, & huiuſcemodi diuretica auxiliantur. *Parotidum cura. Suppurantia.* Parotidum curatio ferè à curatione bubonis, & antracis petenda eſt, vt citò ſuppuretur pinguibus, oleo amygdalino œſyppo, mucillagine, alteæ, maluæ, fenugræci, ſeminum lini, oleo violaceo, emplaſtro maluæ, diaquilone cum pinguidinibus: deindè magis attrahentibus, & reſoluentibus, oleo camemellino, anethino, liliorum alborum, ſi ad ſuppurationem tendit, ferro, vel auro aperietur, vel ſapone nigro, aut fimo columbino recluſo, *Digeſtiua.* digeſtiuo, & therebintina, oui vitello, puluere ſcordij, ſucco rutæ *Sarcoſica.* caprariæ, & oleo myrtino: additur mel roſaceum aliquandò, vt abſtergatur. Demùm carne impletur, thure, ſarcocolla, myrrha, & ad cicatricem malciorio, cerato diapalmate, & barbaro duci- *Cicatrizantia.* tur: ferè eadem eſt curatio bubonum, & antracis, quæ deindè in cura peſtilentis, & frenitricæ inflammationis fuſius pertractantur.

De curatione febrium putridarum illigitimè malignarum ob maximam nobilium partium Phlegmonem. CAP. II.

HIS exploratis ad malignas febres propter modicam viciatam putredinem, & propter ſummam virium imbecillitatem; atq; non nulla ſymptomata ſuperuenientia; ferè nihil ſupereret de reliquis generibus ob ingentem partium præcipuarum inflammationem, vel apprimè ſæua accidentia, dicendum: equidèm rectè præſidijs ad vires, febrem, & putredinem excellentem, humorum ſpecies, locumq; affectum, & cor præfinitio, ſponteq; etiam cætera annexa corruunt. Breuiſſimus tamen ſermo peragetur de auxilijs phlegmonis nobilium viſce-

viſcerum intenſiſſimi, videlicet cerebri, cordis, iecoris, ventriculi, atq; vteri; idcircò, vt omnia omnibus æquè reſpondeant: præſidia etiam quantitate excellentia, atq; plura vno, eodemq; tempore celebrabuntur. Cerebri, phlegmoni, frænitidiq; ardentiſſimæ, primo inſultu exortæ, aut ſubſecutæ incrementum febris, aut vigorem. Illi perpetuò totius prouidentia perſpecta, ſectio venæ, clyſteres, & inædia ſuccurrunt: verùm ſectio venæ moderata ſienda ob plurimam, quæ in ipſis ex vehementi motu contingit, diſcuſſionem, animi exalationem, & propter laſſitudinem: hirudines, ſcarificatio crurum, cucurbitulæ, inciſio venæ frontis, & poſt aures, apertio narium, & hæc breui temporis ſpatio vnius, & alterius diei peragentur. Acutiſſima enim inflammatio indutias vetat, citò extremos labores habens, & velociſſima tempora, ac breuia: cucurbitulæ etiam occipiti applicantur, & totius euacuatione, & capitis, & diuerſione peracta, frictiones, & ligaturæ ſubrogantur; præſertim vbi totum corpus multitudine humorum refectum, aut eorundem malitia vitiatum inſoleſcat. Si verò neutrum horum infeſtet, ſtatim ad curationem localia remedia parantur, chlyſteres communes refrigerantes, humectantes, & molles, & lacte, & Philonio Romano, vel requie Nicolai, vel decocto Iuſquiami, lactucæ, ſemperuiui, & papaueris albi, aut ptyſſana, aut decocto lactucæ, endiuiæ intubi, cicorij, matrum violarum, nymphææ, ſeminum frigidorum, oleo roſaceo, & melle roſaceo, vel oleo violaceo, caſſia, & diapruni ſimplici offerruntur: itidèm (viribus annuentibus) ſanguinis copioſa, & iterata euacuatio molitur, ſemper enim pro affectuum proportione vehementia auxiliorum increſcit, tùm porrò non de qualibet frænitide; ſed de maximè intenſa, & extenſa ſermo à ſanguine ninis excedenti: Aetius verò ſupra loquitur de frænitide à ſanguine mediocri vnà cum bile orta eſt; tanq; vtiliſſimum, & præcipuum remedium à loco inflammato euacuans, reuellens, deriuans, aut mixta cernitur. Aliæ indicationes humoris fluentis ad generationem phlegmouis penes fluxionis initium, augumentum, ſtatum, & declinationem; aliæ quidèm de fluxi, atq; firmati, & phlegmonis progredientis inſtanti; humor, qui actu fluit, habet etiam quatuor tempora: tertiò aliæ iàm genitæ, & factæ frænitridis ſuam perfectionem, & eſſe conſecutæ, & denuò hęc pariter quatuor temporibus fruitur. Prima itaq; ſectio venæ primis indicationibus ſatisfaciens vniuerſalis reuulſoria dicitur, loco, & motui contraria eiuſdem ſitus, è directo fibrarum, conſenſus affinitatis, propaginiſq; partium. Secunda aliquandò reuulſoria localis appellatur, locum contrarium, motum, & plenitudi-

Frænitidis curatio.
Aet. ſer. 2. Tet. 11. c. 11.
Cur in frænitide maligna ſectio venæ moderata adhibeatur.

6. De compoſ. loca. p.

3. De ſect. venæ contradictio Gal. cum Aetio.
6. De compoſ. local p.
Triplex reuulſio.

De reuulſione conc. Acut. P. 2.

nitudinem reſpicit, ſimulqué euacuatiua, & deriuatoria ſecundis indicationibus morem gerit, partim fluxi, & partim fluentis, vndé fluxurum reuellit, & fluxum euacuat. *Tertia.* Tertia principium, & defluxum actu humorem, & iàm genitam phlegmonem tollit, atq; deriuat: euenit etiam, vt localis illa reuulſio mixta, dú à parte affecta delapſum, & dilabentem ſuccú euacuat, ipſius partis excretricem exoneratam irritet, magis ad copioſum, & nocuum expellendum ſuccum incontrarium: poſtea hac copioſè facta inanitione, & inferiores, & ſuperiores partes priuatæ ſáguine, magiſq; eius auaræ, & ad retentionem procliues; non auté ad expulſionem, ſicuti antea, redduntur. *Not.* Immò ſequitur, quemadmodú in maris motu, & ſaxo in altum impulſo, vt velocius recurrat, & maiori impetu, & motu retrogrediatur, adeò vt etiam ſanguinem ab affecta parte violentius rapiant: adde inferiores partes maximè allicere, ſed in principio factæ frenitidis euacuans, deriuans, & mixta adminiſtretur, *Miſsio ſang. quot.* cefalicæ inciſio, aut hemorthoydarum apertio, deindé magis ſpeciatim deriuans fronti, naribus, & poſt aures, hirudines, cucurbitulæ ſcarificatæ, & ſine ſcarificatione, maleolorum conciſio, doloroſi nexus, & frictiones admouentur (teſte Aetio) dum facies poſt venæ ſectionem *Aet. extra. 2. ſer. 2. c. 11.* incontracta rubeat, cucurbitas, occipitio affige, & moderatis vulneribus impactis, cutem ſcarifica, & ad libræ menſuram ſanguinem detrahe. *Quando, & cur euacuans med. exhibendum ſit.* Si verò bilis inter initia, & in fieri ruit, ad caput, ſcamonio, vel diagridio cum ſyr. roſaceo ſolutiuo, aut violaceo, aut caſſia, & Tamarindis educetur, antequàm firmam ſedem occupet: primis tribus diebus tranſactis, actu caput refrigerantibus irrigetur, aut ſtillicidijs gratia fluentis ſucci generationis phlegmonis, & eiuſdem incrementi ſtatus, & declinationis embrocetur. *Cur. Oxirrodina indicantur à ſucco fluente.* Verùm in ſtatu fluxionis, & generationis maiora expetuntur: Æſtate caloris meritò tepidis, Hyeme calidis (paſſio, & qualitas, ſucci frenitidem gignentis ſemper actu frigida poſcit, ſed virtus, & loci natura aliter ſuadet.) *Quando frigida. P. de compoſ. loc. p. ex Archig. 6. de compoſ. med. loc. p.* Æſtate, viribus validis, & ſummè calidis ſuccis, & motui illorú maximo, & reſiſtenti actu frigida; & niue, & aqua gelida refrigerata adminiſtranda ſunt; Hyeme verò ſenibus, ac viribus imbecillis, ſuccis non ità calidis, motui debiliori, & minus reſiſté̄ti tepida opponantur. Enimuerò calor natiuus conſeruatur, humorq; ille minus calidus, minuſq; reſiſtentiæ, & repercuſſioni aptus facilius à leuiori repercutiente mouetur: internè opium (ſumma neceſsitate) adminiſtretur; *Interna. Quinta.* extra oxirrodinum, oleo roſaceo, violaceo, nenufarino, roſeo aceto, & croci parùm, vel ſucco ſemperuiui, ſunchi, lactucæ, ſolani, bettonicæ citri, & aceto

to roſaceo, vnguine Populeonis, oleo Nenuferino, & modico myrrhæ: laudantur capite raſo, pulmones Anetini, elixati ſuccis, & aquis refrigerantibus; ſuffumigia etiam ex rebus ſomniferis, lolio, lupinis, mandragora, opio, aceto roſeo. Demùm aures, tota facies, nares, & teſtes vino alterato ſeminibus Iuſquiami, papaueris, radice mandragoræ proluantur, nec non pedes, & brachia, decocto maluæ, florum camemelli, meliloti, violarum, Nenufaris, roſarum, ſunchi, lactucæ, & caprçolorum vitis irrorentur (Cauendum, ne inflammatio cutaneas partes occupet, quæ potius tunc allicientia, quàm reprimentia indicaret) Deindè radice mandragoræ, Iuſquiami, papaueris, cicutæ, folijs rubi, vitis, plantaginis, anethi, & hordeo decoctis, etiam ſæpè deraſum caput ſpuma ſeri lactis abluatur. Præterea ſacculus ex pulueribus frigidorum omnium ennarratorum fiat, aqua roſacea, aceto, & ſucco citri igne irroratus circumponatur fronti, & capiti. Ore patiens præſertim acutis malis in vigore contineat perpetuò (ſi poſſibile eſt) rotulas ex ſeminibus frigidis, ſyr. de papauere, aquam lactucæ, aut ſyr. ſomniferos, aquas ſtillaticias, aut pillulas poſt cœnã deuoret, videlicet .r. ſem. frigidorum omnium, lactucæ, violarum, florum Nymphææ, corticum mandragoræ an. drac. 1. ſeminis Iuſquiami albi, croci an. ſcru. 1. cum emulſione papaueris reformentur, vel. r: Muccillaginis Pſylij, aqua cucumeris, Indi Tragaganti, gummi arabici, ſeminum citruli, cucurbitæ, cucumeris, amyli, ſandalorum, ſeminum portulacæ, maluæ, viſchi an. drac. 1. m. & fiat pu. aut. r. muccillaginis; ſeminum cotoniorum, Pſylij, papaueris, & lactucæ, aut decoctione ex violis, roſis, lactuca, plantagine, papauere, & dactilis, ſæpè aerem alteratum frigidis, atq; gelida aqua trahat, vt vapores, ſucci acrimoniæ, & calor contemperentur, & repercutiantur: frigidioribus vtendum, dum eriſipelacea excrucet, mitioribus dum ſanguinea (ne vires labantur, aut lætargus, coma, & fatuitas frigidorum vſu oriatur) Vbi verò generatus affectus maiorem habuerit cauſam, impoſsibile, ipſum repulſorijs perfectè ſanare, & maximè vbi ægri corpus humoribus multis ſcateat, aut particula affecta natura debilis; ob id igitur cogimur, ſępè quidem principio, ſæpè verò paulò poſt, quippiam ex diſcuſſorijs admiſcere; ſi verò dolor ſimul vehemens excruciet, etiam ex mitigatorijs. Cæterum perfecta inflammationis magnitudine, ex caliditate, & conſiderata influentis quanritete, ampliuſq; copia humorum in toto corpore per coniecturam pharmaco, in quo aut adſtringentium, aut diſcutientium vis excedit, vtendum. Vndè incrementum fientis calidiuſcula hortatur, partimq; repel-

Not. de teſtibus.

De reprimentibus.

Pillulæ ſomniferæ.

3. de fac. ſimp. med. c. 10. 17. 2. de comp. lo. p & 3.

Car diſcuſſoria indicentur.

Ratione ſucci firmati. lentia, partim digerentia ſuccos adhuc vagantes auet; ad iàm firmatos, oleum camemellinum, anethinum, roſaceum, & violaceum, fomentum ex malua, ſemine lini, roſis, violis: ſedata verò omninò fluxio in ſtatu iàm factę adhuc magis reſoluentia dili-git; Pullos exentheratos, columbos, catulos, anniculos, pulmones agni, caſtrati, actu calidos, fomenta ex camemello, anetho, pulegio, origano: ſpondilium caſtoreum, peucedanum, aceto, & oleo incocta, oleum anethinum, amygdalinum amarum, camemellinum, coſtinum, caſtorei; valentius calefacientia, attenuantia in hac cerebri inflammatione vſurpantur, propter oſſa eorum vim retundentia.

In declinatione. 13. Meth. 21. 2. & 6. de locis affectis p. & 3. Not.

Declinatio exactè digerentibus, & cerebri natiuum roborantibus gaudet, caſtoreo, origano, thymo, dauco, ſerpillo, ſpondilio, myrrha; tenuuioribus partibus, quã crocus: Propinanda quidém aqua gelida eſt, ſed non tanta ob neruos, quanta in ardenti febre.

Cur aqua gelida Not.

In mediocri quãtitate.

Victus ratio.

Victus tenuis refrigerans, & vrinam parcè mouens inſeruit: Fræniticis enim lotij excretio conducit, vti ordeatum cum ſeminibns melonum, liquidiſſima panatella cum radice apij, lactuca, cicoreo, nymphea, aqua endiuiæ cum ſucco citri, & ſæpè, & parùm. Nam cibi parcitas iram aucit, & cogendi aliquandò ſunt ægri ad cibos: in ouo ſorbili ſcru. 5. ſeminum quatuor frigidorum maiorum, & lactis amygdalarum dulcis drac. 5. à cæna, & prandio emulſionem, ſeminũ papaueris albi cum aqua lactucæ, & violarum. Victus igitur tenuis, tenuiſsimus, aut mediocris adminiſtretur, cum infra ſeptimum, aut plurimùm finiat.

4. Acut. 47. 3. Epid. 3. 75. Celſ. l. 3. c. 18. celi aur. l. acut. paſ.

Omnis ægrotatio animi, & corporis mouentia obiecta, picturamq; euitet, lectum ſit molle, aer frigidus, modò calidus, luminoſus, modò obſcurus, prout à ſanguine cum ritu, aut ſtoliditate originem ducit, à bile cum ira, rixa à melancolia cum vrgentiori timore, ſtudio, aut feritate: deindè pro ratione temporum inflammationis in declinatione calidiori aere, & lumine, animiq; læti affectibus fruatur. Reliqua febri humorum, ſpeciei, & putredini oppoſitæ obſiſtant: nam denuò de ſyr. atq; bolis agendum non eſt. Hoc exemplo etiam commonefacimur de cæterarum phlegmonum, ac tumorum; cura; hoc differt, quod in externis, vel dirigendi, vel maturandi ſtudio eſt, & præterea quod medicamento purgante nõ tentandum inter initia ſoluere inflammationem, vt Hipp. & Gal. conſuluere, ſed in declinatione, cocta materia, & tandèm per loca propinqua euacuare, deriuare ſectione venæ, cucurbitulis, medicamentis, & alijs ingenijs attrahentibus poſſumus.

Quãdo med. purgantia. 4. De rat. vict.

Perpendereq; licet, an magis putredini, malignitati, & qualitati calidæ humoris, an eius copiæ, & quieti, an motui incumben-

dum

dum, ſed de re hac in alijs libris de malignis, & peſtilentibus morbis, cauſis, & ſymptomatibus particularibus, atq; ſedes particulares occupantibus copioſè diſſeremus.

De curatione febris putridæ impropriè malignæ ob maximam cordis phlegmonem. C A P. III.

CORDIS maximæ inflammationi, velociſsimé opitulandum, enematibus ſæpé frigidis, & humidis, ſectio; venæ, brachij, & omnibus ſanguinis miſsionibus opportunis, liquoribus, oleis, epythematibus, vnguine, cardiacis intus, & extra, capiti etiam frigidis applicitis. Ore aerem borealem, natura, vel arte paratum, aqua roſea, ſandalis, ſucco citri, acetoſæ, vitis capreolis, lactucæ, folijs inſpiret. Teſtes, & Iecur ſæpè refrigerio madefient; nam ſocietas partium non exiguam nobis indicationem ſuppeditat, præſertim cordis, iecuris, cerebri, teſtium, & oris ventriculi. Euocandus, excitanduſqué extremorum calor, illitu Glaucini olei, aut ſicyonij: quod, & agreſti cucumere efficitur cum pipere, caſtoreo, nitro, & cacri, modicum ceræ in eis aliquandò, vt inunctio membri increſcat. Illitio quoq; ex adarce (limneſtida vocant) Euforbio, & lauri bacca calorem exuſcitat, pariter ex bulbis crudis (illi inquá) qui exigui, crudiq; ſunt cum pipere, & aceti fæce leuigata valentiſsimum pedibts cataplaſma eſt; inſtat enim periculum vlceris, & viſicarum: nemo tamen ex his verbis vſum redarguet vexicantium, quoniam ſicuti febrilem calorem, & inflammationé augere ſinapiſmi vſu Areteus non formidat, ità læſo per eſſentiá corde, timet iure meritò, né, & veſcicæ magis infirment humoribus, & ſanguine per doloroſa vlcera, & veſicas emanante, nè vè in phlegmonis ſtatu, in quo nihil mouendum, exagitant. At præterea non humorem conuertere, & eximere decreuit; ſed dũtaxat calorem euocare, & errigere in præſentia cupit. Eſca ſit leuis ex ptyſſanæ cremore, potus ſubtiliſsimus ex cucurbita, hordeo, acetoſa, aqua borraginis, lactucæ, ſucco citri, limonum, & ſaccaro, decoctio ex ſandalis coriandro, floribus, & fructibus cordialibus, nymphea (inædia fames nequaquam prodeſt) lentè diglutiet, vt frigiditas cordi impartiatur, ſæpé ore gelidam aquam, vel quid aliud frigefactiuum contineat: & quoniam ſpiritus ob ardorem diſsipantur, aqua roſea, ſucco citri, & oligophoro vino reuireſcant, aut iure cardiaco longo.

Areteus l. c.
Not. pro vexicantibus.
Dub. pro vexicantibus. Sol.
Not.

De curatione febris putridæ impropriè malignæ propter Iecoris inflammationem ingentem. CAP. IV.

SICVTI natura larga ſanguinis eruptio, vomitus, alui deiectio, iecoris, phlegmoni auxiliatur; ità arte, fæcunda, & repetita è cubito miſſio prodeſt, principio celebrata, & humore ad inflammationem gignendam impetum à partibus ſuperioribus, & corde profectum reuellit, atq; plenitudinem; præſertim circa Thoracem inclinantem ad iecur tollit, partim impulſu à robuſtioribus Thoracis partibus, partim attractu à calore, dolore, & imbecillitate contentricis hepatis. Dũ verò iàm genita eſt omninò inflammatio, & ſuccus delapſus iecoris ſubſtantiam excellenter diſtendit, fluxum potius deriuat, & euacuat: at ſi reuellit, non appoſitum motum, ſed locum tantummodo cõtrarium elegit. Cucurbitularum ad Hypochundria ſcarificatio alta, & circa renes etiam (ibi enim venarum riuoli ab hepate emulgentes excurrunt) eidemmet loco hirudinum appoſitio, & cucurbitula ab intimis attrahit; & quoniam cauo iocineris phlegmone obſeſſo, protinus etiam venæ meſenterij vnà etiam laborant, quando ex ea, quæ ad portam attinet, omnes egerminent, & oſcula commutua habeant; hemorrohydum præterea, reſeratio opem reuulſoriam inter initia, motu ab inferioribus illis partibus proficiſcente, & plenitudine ibi infeſtante, ferret. Deindè menſibus ſuppræſſis, & imminutis poplitis, aut malleolorũ inciſio iuuat: Verùm purgatione indicata, iocineris cauum per alũum enico cibis admixto, & vrtica, & mercuriali, epythymo, & filicula inanitur; omnibuſq; modicè aluum deicientibus, vt temporibus hiſce ſyr. vel melle roſaceo ſolutiuo, manna, caſſiæ flore, & electuario diapruni ſimplici. In remiſſionibus tamen his ipſis magis audacius, quàm ante utendum, tùm valentioribus partim in ptyſſana coctis, partim tunſis, ac in moliſſimam puluerem redactis; exhibenda verò, & hæc ſunt, vel ex ptyſſana, vel aqua. Ego nanq; etiam filiculæ aliquid in ptyſſana aliquandò incoxi, & nigri veratri corticem, & clyſtere euacuare eos conuenit inter initia, vel ſale, vel nitro, vel aphronitro aquæ mulſæ admixto: in remiſſione verò, potiſſimumq; ſi quid ſchirroſum relictum è phlegmone eſt, etiam valentiora medicamenta admiſcentibus, quippè hyſſopum eo caſu aqua incoquimus, & origanum, & collocyntydem, & minus contrarium: Clyſteres molles, ac refrigerantes ex ptyſſana, ſeminibns melonum, matribus violarum, oleo violaceo, & roſeo, aut ex ſero caprino, ſucco

Tacitæ ob. reſp. de reuulſione.

11. *Meth.* 16. & 17. 13. *Meth.* 11 14. & 15. *Aet. l.* c. 89.

De pharmacis euacuantibus.

Gal. 13. *Meth. med.*

co

eo intubi, & cicorij, vitellis ouorum, & huiuſcemodi ex flore caſſiæ, Tamarindorum, diapruni ſimplicis, ſyr. roſaceo ſolutiuo, præſertim ſima hepatis occupata; intus etiam pro inflammationis tempore, ac ſpecie varia deuoranda, & quæ inter initia repellunt, vti frigida omnia hepatica, Trociſci de caphura, de ſpodio, ſaccarum roſ. confect. diarod. Abbatis, triaſandalum, diacorallium, elec. de gemmis, diamarg. frigidum, diatragagan; ſuccus lactucæ, cicorij, ſunchi portulacæ cum ſyr. roſ. & myrthino, ſerum caprinum, vel chymica methodo ex his extracta, ſales, & liquores: extremé frigida, túm ob cordis conſenſum cum iecore, tùm ob natiuam ſubſtantiam hepatis, atq; calorem vitantur. In augumento his agrimonium, capillus veneris in ſtatu magis reſoluentia apium, aſarum, meu, ceterach, & adhuc magis declinante malo; ſi verò inflammatio ad abſceſſus vergeret, & is ad eruptionem, & in gibba, diuretica validiora eligantur, dum in ſima, & per aluum ſanies irruat, aquam hordei, melicratum, cum ſyr. acetoſo, vel decoctum hordei, marubbij, praſsij, agrimonij, endiuiæ, cicorei, graminis, ſcordij, centaurij ad abſterſionem ſorbeat, ſicuti ad cicatricem inducendam. Troc. Alchachengi, puluerem hyperici, dictamni, felipendulæ, maſticis, comarum abſinthij, olibani, angelicæ, gentianæ, ariſtolochiæ. Si ad renes emollientibus, diureticis, & refrigerantibus adiuuanda, vt opus euellat, ne vè partes abradat, & labe, inquinet: Emulſione ſeminum peponum, ſero lactis caprino, decocto ſtillaticio, capilli veneris, viol. ſebeſten, prunorum, lactucæ, maluæ, liquiritiæ, borraginis, vmbellici veneris, politrici, plantaginis, cicerum rubeorum, ſucco limonum, & melle roſeo: Iocineris inflammationes adſtringentium completum opus habent; extra verò inter initia maximè oleum abſinthites, myrthinũ, roſeum, cytoneum lentiſcinum, maſticinum, tepida non actu calida opitulantur; fotus, autem, embreca ex abſinthio, roſis, cicorio, myrtis, mirobalanis, iride, vel lambruſcæ maturæ, capreolorum vitis, hordei farinæ, cataplaſma, aut ſunchi acetoſæ, endiuiæ, cicorij ſucco, aceto roſáceo, ſandalis, & rubeis roſis mixto, aut ſucco plantaginis, agrimonij, portulacæ, cucurbitæ, abſinthij, ſpeciebus aromatici roſei, diarod. Abb. Aut ſucco citri, nympheæ, vino maluatico, & ſpeciebus corallorum, & triaſandali; in augumento iubet Gal. cataplaſma ex farina hordei, cyperi, ſquinanti, ſpicæ celticæ an. drac. 2. abſinthij drac. 5. olei roſati, aceti, an. drac. 2. olei camomellini, nardini an. vn. ſ. & ex farina hordei, caricis coctis, & mixtis, in vigore ex farina ſeminis lini, fænugræci, parum croci, & oleo camomellino, & roſeo; liquor expræſ-

Interna ad miniſtranda quæ.

Extracta, liquores, ſales chymici.

Abſtergentia.

Cicatrizantia.

Externa.
8. De comp. loc. c. p.

Aet.l.c.5.c.89. Not. pro refrigerantibus pracordia.

expræſſus vuarum acerbarum, & portulacæ refrigeratus niue; vel aqua, cuipolentam tenuiſſimam immiſcere oportet, idq; duplici vaſe linteolum infarctum præcordijs impono, non immorari ſino, ſed vbi tepidum factum fuerit, tollo, & alterum impono, atq; hoc ſemper conſequenter facio, donec æger profunditatem quodamodò refrigeratam ſentiat, & à ſiti liberetur. Itē ſempereiuum, lactucam cum pane trito, & roſaceo ori ventris

In declinatione.

impoſui (ex cinnamomo, myrrha) thure, ſucco apij, & abſinthij: in declinatione fortiora reſoluentia, & digerentia, ex floribus camemelli, anethi, ruta, abſinthio, origano, calamento, pulegio, eupatorio, ſatureia, hyſſopo, roſis aqua, & vino ebullitis, cum radice, & folijs maluæ, altheæ, ſeminibus lini, fænugræci, pinguedinibus, medullis, axungijs, roſæ adijciuntur, vt natiuus calor protegatur. Folia verò maluæ, & altheæ, atq; pinguedines, vt ſi quid craſſioris relictum fuerit, emolliatur. Auic. cataplaſma ſyracis liquidæ ceræ nouæ an. drac. 10. maſticis, croci, amomi

Victus, aer, cor reliqua.

an. drac. 4. olei maſticini, roſacei an. drac. ſ. vini lib: 5. extollit, exquiſitiſſimo victu, qui quidém loca affecta tangit, ſicut aer pulmonem, & cor, opus eſt, atq; liquidiſſimæ, & ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ, contemperantiſq; vt perexiles tumore anguſtatas vias iecoris, labiqueat: cremor ptyſſanæ cum ſeminibus frigidis, ius concinnatum radice apij, cicorij, fæniculi, panatella in aqua cũ emulſione ſeminum peponum, potio aqua endiuiæ ſtillatitia, anguriæ, ſolatri, cum ſyr. acetoſo diar: apozema eſt Intibo, gramine, lactuca, cicerbita, condrilla, lichine, adranto, plantagine, oxalide, aqua carnis chymica; & quo magis ad vigorem properabit affectus, eò rationabilius cibaria, & potiones diureticis præditæ commendantur, aſſaro, apio, meu, cetrach, agrimonio, capillo veneris, gibba præcipué affecta; minimè autem in principio, cum longiſſimè à tentata fluxione parte, quod redundat, reuellere, nequaquàm ad eam trahere; conueniat, & quaſi ſpec-

Not.

tanda ſunt, & addenda pro ſpecie inflammationis, & humoris: nam melen. ſucco dominante borraginem, capillum veneris eupatorium imponinus bilis, ſummè frigida cicoracea; ſanguis autem mitiora, & ſui euacuationem, pituita calidiuſcula, betonicam, agrimoniam, origanum, meliſſam, abſinthium flagitat.

De ventriculi inflammati curatione. CAP. V.

VENTRICVLO inflammato, roſas, abſinthium, maſticem, ſandala, mirabulanos, flores nenuferis addere his licet, ac ipſi ſtomacho peculiaria, & accommodata: itidem rerum, veſicæq; inflammationes pertractantur, cum emulſione ſeminum peponum, frigidorum, maluæ, cydoniorũ, alchachengi, violæ, papaueris, hordei, liquiritiæ decocto: in principio ad fluxionem ſiſtendam, & acerbiſsimum dolorem. ℞. corticis mandragoræ hyoſſiami toſti, ſem. papau. nigri toſti, amyli an. drac. 1. 5. diatracaganthi, carnis palmarum an. drac. 3. dato cum melle. Vel ℞. ſem. lini, pap. albi, cucum. tracaganthi an. drac. 2. amyli drac. 4. cum aqua in paſtillos redigito, & aqua mulſa vtitor. ℞. ſem. cucumeris drac. 6. hyoſſiami drac. 3. ſem. cicutæ, opij, fænugræci, fæniculi, croci an. drac. 1 ſ. caſſiæ drac. 2. amygd. quinq; nuces ponticas quinq; ſem. apij drac. 3. ſem. maluæ ſylueſtris drac. 1 ſ. excipe paſſo cretico; Clyſteres deindé molles, ſectio venæ plurimùm, & conferunt, ſeſsiones, fotus, cataplaſmata, inunctiones, tempori inflammationis ſubſtantiæ, & propriæ naturæ, veſicæ, & renum reſpondeant.

In principio.

Ad renes, & veſicam inflammatum.

De curatione febris putridæ impropriè malignæ ob maximam vteri inflammationem. CAP. VI.

VTERI vehementiſsima phlogoſis pluries ægram perdens accuratam totius animaduerſionem perflagitat, atq; molliſsimos, & refrigerantes clyſteres frequenter, & diù inteſtinis commorantes indicat, & cubiti venam inciſam ad reuulſionem primò, & totius corporis plenitudinem abigendam, deindè poplitis, & maleoli, ad localem euacuationem, ad deriuationemq; celebrandam exoptat. Localiter poſtea inter initia cataplaſma ex portulaca, intubo, lactuca, adianto, capillo veneris, plantagine, roſis, hordei farina, oleo maſticino, & roſeo, aut oleum maſticinum, omphacinum, myrthinum, violaceum, cum puluere cinnamomi, aut nucis moſcatæ, ex vino, & oleo, aut vino, & roſeo vtendum: circa pectinem, & lumbos per capſos lanæ puræ citra deligationem; vehicula, & grati odoris ſocianda, tùm natiuam caliditatem, & frigidam vteri ſubſtãtiam confortantia, ne à frigidis tantùm egregiè affligatur. Intus etiam infunduntur per memneritam ſucci refrigerantes prædicti, & etiam ſemperuiui, rubi, palmatis, vini, garyophilum, marem,

2. Ad Glauc. 1. 13. Meth. Concordãtia plurium auctoritatũ propter multiplicem reuulſionem & deriuationẽ in principio localia.

macem, amomum, carpobalſamum adiungito, dolor roſeo vnguine, adipibus, oleo violaceo, & amygdalino dulci. Aut decocto ex althea, malua, hordeo, camemello, meliloto leniatur; vel mica panis, lacte, & oleo camemellino imbibita, aut vitellis ouorum, oleo amygdalino dulci, anethino; peſſario ex ſucco papaueris, adipe hircino, ſapæ, olei Nenuferini, myrrha, & thure: in affectionis verò incremento compoſita pharmaca calidis, & frigidis vnà congerantur, origano, pulegio, matricaria, matre violarum, lactuca, plantagine, oleo liliorum alborum, & violarum. In vigore magis attenuantibus, emplaſtro radicis altheæ, ſeminum lini, fænugræci, caricarum pinguium, dactilorum, myrrhæ, vitelli ouorum, oleo camemellino, liliorum alborum de ſpica, gariophilorum, nucis moſcatæ, aniſorum; per totam curationē etiam inſeſſibus vtendum: decocto fænugræci, ſeminis lini, maluæ, arthemiſiæ, & oleo; in ijs autem, quæ ferre nequeunt calorem, affuſo roſaceo auxiliandum peſſis. Victus ratio perpetuò tenuiſſima, & contemperans erit, febris, & paſſionis temporibus ſatisfaciet, & exquiſitiſſima in ſtatu, quàm minimè breuitatis ſtudio repetemus; vti ptyſſanæ cremor, panatella in iure pulli alterato, ſeminibus frigidis, cicoreo, ſuncho, borragine, vel aqua anguriæ, peponum, ſero caprino, & ſimilibus: potus aqua hordei ſtillaticia, reliqua alterantia obſorbenda, inflammationi vteri, febri, cauſiſq; opportunè contrauenient, & ferè eadem ſunt, ac ſuperiora: Quomodo veſicæ inflammationes, & renum diuretica clyſteres, victum, ſectionem venæ, brachij totum plethoricum; deindè tali, partem affectam reſpicientem implorent, ſatis conſpicuum videtur: hac de cauſa Hippocrates, & Gal. ſaphenam, & poplitis venam tundunt, minimè verò brachij, & ſupernarum inter initia, reuulſionis meritò, tùm euacuationis, in ſuperioribus autem ob plenitudinem dominantem laudarunt.

In augumento. *In vigore.* *Alex.l.7.c.12. Paul.l.3.c.64.* *Victus ratio.* *Cur ſuperiores inter initia venas laudat.* *Dub.* *Sol. Not.*

De curatione tertii generis febrium putridarum ſpuriè malignarum, ob valdè ſæua accidentia ſuperuenientia. CAP. VII.

Aet.l.5.c.100. vſq. ad 132. Paul.l.2.c.36. vſq; ad 4.

CVRATIO horum ſymptomatum potius ad particulares affectus ſpectat, exploraturq; ex ſuperius recenſitis, nam aurium dolor in febribus, præcedens, aut ſubſequens fit: principio roſaceum tepidum inſtilletur, lac muliebre, candidum oui, oleum anethinum, cataplaſma, ex pane, ſemine lini, meliloti, hyoſſiami; aut papaueris viridibus folijs cū butiro (ſpongia aqua, & oleo imbuta) oleum violaceum, roſeum,

amygda-

amygdalinum in calcie papaueris, inteſtina terræ, Aſelli ſublicijs ſtabullantes, aranei. Sitis ingens, aut ob humiditatis inopiam, aut caloris redundantiam aqua gelida aceto pyratico mixta, emulſione ſeminum papaueris, pſylij, cotoneorum, ſeminum papaueris albi, folijs lactucæ, acetoſæ, pulpa anguriæ, cucurbitæ madefactæ in liquore refrigerante, & actu frigido, rotulis ex ſucco ribes, maraſcarum aqua prunorum, ſuccis granatorum, limonum, citri, arancij, ſedatur, & mitigatur; at intempeſtiuè potio non ſolùm ſitim extinguit, immò vniuerſum magis accendit. Eodem modo ſiccitas, & aſperitas linguæ, emulſione quatuor ſeminum frigidorum cum aqua hordei curatur; vel aqua lactucæ, ſunchi, ſemperuiui (aqua acetoſæ, cum aceto, & ſucco prunorum dulcium, butyro, aqua roſea ſæpè abluto) pillulis, ex cinogloſſa, bechichis humectatur: etiam pillula aurea, lignea, vel argentea, vel vitrea vndiq; perforata, & caua, in cuius medio glacies, vel ſuccus ribes condenſatus, vel ſuccus pomorū, lactucæ, anguriæ, papaueris, ſem. peponum concretus ponitur, irrigatur, qui poſtea ſenſim per foramina ſtillans, linguam humefaciet. Lucis turbulentia dum à frænitide ortum ducit pariter ab ea curationem petit, ſi craſſo humore, vel ſpiritu oculos inuadente attenuantibus, & reuellentibus in toties recollectis demolitur.

Ad ſitim demulcendam.

Ad ſiccitatē, & aſperitatem linguæ.

De vomitu curando in malignis febribus. CAP. VIII.

VOMITVS ſuperuacaneus coercendus inunctione olei abſinthimi, cydoniorum, maſticini, roſei, & menthæ, aut ſpeciebus aromatici roſacei, ſandalorun, macis, maſticis, an. drac. I. olei garyof. parùm m. f. lenim. cum cera, vel comarum, abſinthij, ligni aloes, balſami, been' rubri, & albi, ſpecierum cordialium temperatarum, corticum mirobalanorum omnium an. drac. ſ. olei myrthini, menthæ an. vn. ſ. ceræ parùm malagma figuretur, aut ſpongia imbuta ſimilibus, aut cerata, aut embrocationes: ſed modò calida, modò frigida, modò temperata adhibentur, prout ſtomachi temperies, aut humoris ſpecies indicabitur, itidèm frictiones, ligaturæ, ſinapiſmata ob reuulſionem, atq; clyſteres apparantur. Quid fluor alui, quid anxietas, quid dolor cordis poſtulat, facilè ex his depræhenditur, & infra de particularibus malignis ſymptomatibus.

De ſudore immodico in malignis febribus curando. CAP. IX.

SVDOR immodicus debellatur, vt vires penè à febre, & ſymptomate hoc extinctæ recreentur, dum ſiniſtrę mammæ, cotonea mala, vino auſtero contuſa ſuperdantur; *Areteus.* oleum myrthinum, roſaceum, omphacinum, aqua roſea, ſandalis rubeis, corallis, roſaceo aceto, ſuccorum citri, roſæ rubeæ, folia uitis, plantaginis contunduntur, abſinthij, & myrthi comam, *Celſ.l.3.c.19.* acaciam quoq; & mannam cribratas permiſceto, ſimulq; omnia ſubacta œnanthino cerato, excipito, aliquandò deliniendus æger gypſo, vel argenti ſpuma, cymolia creta, vel etiam ſubindé eorum puluere reſpergendus: idem præſtat puluis contriti, myrthi, vel rubij folij, aut auſteri, & boni vini arida fæce. Aer frigidus omni ingenio diffletur, item, & polline quidèm corporis raras partes contegito, nec non etiam faciem terra ſamia lineo ſacculo cribrata farina, & raro linteolo incluſa inſpergito. Spongia ex frigida faciei admota, vinum quantum potare poſſit concedendum, ſolo enim vino auſtero oligoſaro refrigeratis, ſpes etiam vitæ firmantur, è gelido meraco auſtero, tenui, neq; nullarum virium, neq; ingentium, liberaliter: cibus non multus quidèm, ſed ſæpè tamen noctæ, ac die dandus, vt nutriat, neq; oneret adiecta polenta, quod ſi ſtomachus reſolutus cibum renuèt, ſorbere vini cyathum debet, interpoſitaq; hora ſumere alterum; ſi id quoq; ſtomachus reddiderit, totum *Not.* corpus bulbis contritis ſuper illinendum, qui vbi inaruerint, *De clyſteriis nutrientibus.* efficiunt, vt vinum in ſtomacho contineatur: ex quo toti corpori calor, veniſq; vis reddatur; vltimum auxilium eſt in aluum ptyſſanæ, vel aliæ cremorem ex inferioribus partibus inijcere: ſi *Not.* quidèm id quoq; vires tuetur, neq; eſt alienum: naribus quoq; eſtuantis admouere, quod refficiat, id eſt roſam, & vinum, & ſi qua extremis partibus frigeat, vnctis, & calidis manibus fouere recreatur operimentis tenuuibus, & abſoletis, flabellis: plura autem ſi quis cupit, propria capita adeat, eligatq; ſemper vehementiora virtute, & celeritate præſidia: quoniam hæc ſymptomata validiſſima etiam validiſſimas noxas inducunt.

De

De plurium accidentium cura in his febribus malignis. CAP. X.

E Naribus ſanguineæ ſtillæ etiam quarta die peſſimum ſignũ præbent: quaré vberior excretio irritetur, per graminis cauliculum vaſa narium ſauceantur, aqua tepida fouentur, nõ decet modicum fluxum, ſed pro viribus: ſufficiente facta cuacuatione, conſueto more eundem ſupprimere. Obſcuratio oculorum, quæ contingere ſolet in conualeſcentia, ſæpè ob ſeminis in ſomno effuſionem iuxta morbi ſolutionem, aut refectionem, debilitatem ſpiritus, viſui, & neruoſæ partis ſignat, ſed integra conualeſcentia reſtituitur; quapropter à localibus auxilijs abſtinendum, ſed refectorij totius corporis victus vſu hoc ipſum accidens corrigatur. In principio peſſimarum febrium etiam hoc accidit, vt veſica doleat, & paulatim, & cum dolore vrinã emittat, id circo immò ventri, pectini, inguinibus, lana pura, oleo dulci, calido, aut ſycionio imbuta imponatur: decoctum rutæ, anethi, apij ſemen, clyſter ex oleo, & butiro opem fert: ſectioq; venæ, ptyſſana, & alia lota ex aqua mulſa, aut oua ſorbilia præſtant (ecce vſus ouorum in peſſimis febribus) malua, friabilis, porrum capitatum pluribus aquis coctum, piſces teneriſſimi, inſeſſio in decocto artimiſiæ, fænugræci, meliloti, pulegij oleo mixto: potus ex ſeminibus cucumeris, à reliquis vrinam cientibus interpellandum. Eadem methodo lumborum dolores in principio prauarum febrium infeſtantes tolluntur.

Hipp. Aet. l. 5. c. 123.

De ouorum vſu. in feb.

Not.

De impropriè malignæ Ephemeræ realibus præſidiis, & eorum rationali vſu. CAP. XI.

INQVIT Hipp. quæ celeritatem deſiderant, celeriter adimplere, & quæ puritatem, purè, & quæ ſine dolore adminiſtrare poſtulant, citra dolorem omnem peragere oportet: cuncta igitur, liquores, apozemata, victus, potus, chymica, arte pura, tenuuia, & penetrantia in æphemeris malignis adminiſtrẽtur, quemadmodùm ſi concinnetur (prius habita totius prouidentia, & primorum ductuum, lenitione alui, flore caſſiæ, vel clyſtere refrigerante, ſanguine etiam aliquandò per accidens detracto) ſyr. acetoſæ é ſucco nympheæ, lactucæ, citri, & tandém diplomate depuretur, vel ſpiſſamentum vaporoſo balneo aſtruatur, vel liquores fæcibus combuſtis proiecti deſtillentur, & tenuiſſimi fiant; & ſic de ſingulis dicendis, aut ex decocto pentaphili, tormentillæ, ſunchi, cicorij, endiuiæ, ſcordij, florum, & fruc-

Chimica præſidia.

tuum cordialium, ſeminum frigidorum, vel caprino ſero, vel aquæ citruli elambicatæ copioſiſsimi hauſtus, cum ſucco citri offerantur.

Victus. Victus, quemadmodùm in benignis Ephemeris ob conſtantiam virium, negligitur, ità in his malignis ob virium præcipitem lapſum ſummoperé, citiſſimè, ac ſpiritaliter reſtaurans amatur; (omitto odores, ſuffitus, pilas, ac ſuffumigia illicò celebranda, non ſolùm bené olentium; ſed etiam nutrientium, vini aquæ, carnis, aquæ reſumptiui odorati; refficere enim, & exceſſus per contraria tollere, & aerem emendare debent) oligoforum vinum cum ſucco citri, & aqua lactucæ offeretur, aqua carnis perdicis, turturis, columbarum, turdorum, faſiani, auium cardiacis deſtillatione ornata aqua hordei, ſaccarum, acetum roſaceum, capi, gallinæ, ſturni, cerui, palumbium, hirundinum corda, diplomate arte educta reſumptiuum in liquidiſsima ſubſtantia, cardiacis, ptyſſanæ cremor, melonum ſeminum emulſio, ius capi, faſiani, perdicis, turturis ſimul æqualiter mixta, & pluries vitreo vaſe depurata, lac etiam ex carnibus prædictis, & cordibus, ſtomachoq; expræſsis ſuccis, & calidis naturis minus frigida, & humida contraueniunt; reliquis paritate librata adhuc frigidiora, & vehementiora congruunt. Extra cardiaca cordi Epithemata, aliàs dictitata laudantur; ſimiliter aeris apparatus, & hæc in genere. De ſpeciebus verò, & complicatis, atq; earum præſidijs agere, quid eſſet, niſi totiès repetita repetere? ad inflammationes, virium imbecillitatem, ſæuiora ſymptomata, obſtructiones, & malignas exuperantias?

Aqua carnis. *Reſumptiuum.* *Externa.*

De impropriè malignarum febrium hæcticarum auxiliis, eorumq; vſu.
CAP. XII.

Auer. 7. coll. 15. Paul. l. 2. c. 32. 33. Aet l. 5. c. 93. 93 5. ſimp. 21. 22. 23.

SYRVPI, rotulæ, extracta ſales, aquæ, decocta, apozemata, inunctiones, victus, quæ putredinis, & intemperiei exceſsibus aptabantur, malignè hecticis febribus etiam ferè conueniunt, & magis ſubſtantificè humectantia, quàm refrigerantia, ſeù modicè frigida, & ſicciſſima proſunt: quoniam, tametſi vniuerſalis conſpicua macies, atq; conſumptio cernatur; attamen ſumma caliditas, & humiditatis ingens excellentia primi genium humidum depaſcens, & totius intimam temperiem deuaſtans, qualitatibus exiccantibus corrigenda venit. Enimuerò ſicuti in gigentibus lac, aut ſemen quædam propriè vocantur, alia medicamentoſa, & alia vehicula; ità in his, quæ carnem reſtaurant, & humiditates deperditas reſarciunt, alia immediaté

Quot ſunt reſtaurantia humidum.

mediatè carnem generant, & calida, & humida, optimaq; cibaria, plurimi alimenti, & glutinoſi ſunt, vt oua, caro vitulina, pullorum, capi, faſiani, perdicis, turturis, palumbium, ſuis, vina nigra dulcia: alia non immediatè carnẽ producũt, ſed medicamentoſa, calida, & ſicca potius crudos ſuccos in ſangninem tranſmutant, qui poſtea immediatè inanitas humiditates reparant: tertiò alia alimenta ad locos vehunt, vt eruca, cannabis, ſal, mel, ſaccarum, porri, anethum, cepæ, atquè cibaria condiunt; hinc aliquandò hæc tria in componendis cibarijs, & medicamentis reperiuntur, ſuccos enim pituitoſos incidentibus in ſanguinem vertentibus, ipſum copioſum producentibus indigemus. In præſidijs igitur adminiſtrandis ob natiuæ humiditatis, & laboris naturam non nihil glutinoſi, calidi, & vehiculi accomodatur, non nihilq; longiori interuallo horarum octo, ſeptem vè inter pharmaca, & prandium, aut cænam ſtatuuntur, & præcipuè frigidiori tempore læſas olidorum maximè virtus, vt ad profundas ſedes permeent, longiori interſtitio ad id efficiendum, quàm in cæteris febribus, eget, & hoc Gal. accuratè adnotauit, & Actuarius dicit, per quàm tenui victus ratione quemadmodùm eos, qui continua febre conflictabantur, non ſunt curandi, nullum hic indicium expectatur, neq; partium humorum materia ſubeſt, ſed ne' pleno quidém victu eſt opus, quod is concoqui nequit, atq; inſuper febris indè increſcat; quarè medius, ſeù optimus præferendus, qui modicè refrigerat, cibuſq; boni ſucci, ac concoctu facilis dandus eſt, at non in ſaturitate vice vna, ſed æger à fame, ſiti longa, ira, triſtitia arceatur, quinimò didicimus ex Gal. alimenta ſecundum totam ſubſtantiæ ſuæ proprietatem, & familiaritatem ſe habere ad ea, quæ aluntur, quod maximè eſt in huiuſcemodi affectionibus curandis iuxta intemperiem: optimé enim in ipſis faciunt, quæ vnà cum hoc, quòd intemperiem curant, etiam à lece poſſunt, eiuſcemodi ſunt piſces, qui in ſaxis ſtabulantur, puta, galei, gobij, ſcorpij, filomellæ, panis triticius aqua gelida infuſus, ficus recentes aqua gelida refrigeratæ, & vuæ præſertim moſchatæ marzaminæ vulgo, his ſolùm nutriatur ęger: Exemplum nos docet eorum, qui Autumno ijs veſcentes pingueſcunt, multi his ſolis ferè deſperati ad ſanitatẽ reſtituti ſunt; lac, cucurbita, melones, caſeum humidum, non ſolitum vinum ſubtile cum aqua mulſa, aqua carnis permixta ſyr. de fructibus frigidis acetoſis, aut vitello ouis ſorbilis, ptyſſanæ cremor, aut alicæ Auenæ typhæ: aqua, & exiguo porri, & anethi, tùm ſale, oleo, & aceto, quod ferculum ſi cuilibet hæcticæ congruit, iure meritò

Not. P.

2.

3.

4. *Acut. l. 3. c. 21*

Cur medius victus eligendus.

Auic. c. proſp. 8. med. loc. 7.

Alimenta medicamẽtoſa ſimplicem intemperiẽ facilius tollunt.

Not.

10. *Meth. 11. l. de attenuat. diẽ. cap. 6.*

meritò impropriè malignis, quæ tanquàm vehiculo porto, aceto, & ſale egent; oleo verò tùm ptyſſanæ, frigiditas minimè lædat, tùm, vt oleoſitate, & vnctuoſitate lubrificet, molle faciat, viſcera aglutinet, diſſolutionemq; inhibeat (omninò à melle, mulſa, & dulcibus in his præcipuè abſtinendum) liquor chymicus è cancri fluuiatilibus, limacibus, teſtudinibus, chriſtallo, hordeo,

Liquor cancrorũ limatum Teſtudinis.

nymphea, lactuca, atq; viola ſimul vnà extractus obuiat; tardè enim hæc, lenta, & craſſa nutriunt, at chymica arte velocitatem, & tenuitatem maiorem acquiſiere: tenue quidèm ipſius humidi repletiuum ob tenues, & paruas partes totum tranat, & Hip.

2. Aphor. 15. l. de aliment.

Quod ſit alimentũ citiſſimè nutriens.

& Gal. aiunt, qui citam indigent adiectionem, ijs humidum ad recuperandas vires remedium optimum eſt: vbi autem adhuc citius per odoratum alimentum humidum citò euacuata corpora replet, præcipuè cum fuerit natura calidum, vel apozema ex malua, borragine, bugloſſa, capillo veneris, anguria, cucumere, epatica, zimbellaria, liquiritia, lente paluſtri, althea, ſemine pſylij, cydoniorum (vel è ſyr. de teſtudinibus nemoralibus varignanæ, Fernelij elaborato diatragag. é diamargaritone frigido, emulſione ſeminum peponum, omniumq; frigidorum, ſucco ſemperuiui, roſarum, & ſpeciebus aromatici roſarum, atq; diarodon. Abb.) vel tandèm ſerapio de papauere, emulſione ſeminum lactucæ, portulacæ cotoneorum, maluæ, liquiritiæ, aquæ

De gelidæ aquæ vſu, quomodo, & quando, & quanta.

ſeminum quatuor frigidorum maiorum, & minorum, aquæ cucurbitæ, anguriæ, peponum opem ferunt: ſingulare præſidium occurrit, gelidæ aquæ vſus, ſed non prorſus gelidæ, & multæ ceuquè extenuatis, & pauci omninò ſanguinis incidit, ſed iuncta oleo violaceo, vel roſeo, vel amygd. dulci, ne totius corporis macies; ſolidorum calor, atq; natura defatigetur. Vinum oligo-

Oleum chimicũ ex pluribus.

forum ponatur in phyala, vinum album tenue, in altera aqua carnis, aut hordei, inuicem oſcula aptentur glutine, deindè phyala aquæ ſuperpoſita deſcendet aqua, & vinum ſurſum aſcendet, & hoc modo vinum fit oligoforum, aut aqua odorē vini recipiet, idq; tutò viribus debilibus omnibus in febribus exhibetur; oleũ etiam his remedijs addendum, & extra etiam adminiſtrandum paratur, ex radice maluæ, altheæ, borraginis, coclearum, teſtudi-

Sol.

num, cordis ſuum, atq; pineorum fiſtuorum chymico magiſterio ſimul macerata, & commixta ad octo dies, primò aqua,

Quomodo aqua ſolida humectet, & non.

deindè flegma elicitur, tandèm oleum ſupernatat, plurimorum hæcticos reficiens, pariter olea ex phaſianis, & gallinis iuuant: porrò aqua, nec epota, nec extrinſecus occurſans natura apta

4. Aphor. 13.

eſt ſolidas animalis partes humectare: ſed nunc Gal. de ſubſtantifica humectatione à cibis alentibus loquitur, non autem de

ſimpli-

ſimplici aqua non nutriente : de qnalitatiua verò humectatio-ue minimè negaret; dum carnes liqueſcunt, graciles ægri fiunt, atq; macie confectæ longo tempore extenuantur, longoq; tempore ad reſarctionem indigent. Præterea vt pingueſcant hectici, & calori febrili depaſcenti humidum radicale aduerſemur. r. ſæcti lacertæ vn. 1. cumini, ſalis nitri an. vn. ſ. farinæ tritici vn. 3. aquæ hordei q. 5. f. polenta, qua gallinæ veſcantur, & teſtudines, & veruices, & lues; lacte verò harum carnium ægri alantur, cui addere licet ſcru. 1. ſalis tartari, vel vitrioli, quod humidum radicale ab omni labe maligna emendat. Aliud reſumptiuum deſcribit Auenzoar ex ſucco palumbium abſq; capite, hi mortario piſtantur, & aqua, lacte, & oleo coquantur, poſtea torculari ſeparatur ſuccus refectiuus, vel carne limacum, faſianorum cum emulſione ſeminum peponum, eadem methodo ſuccus reſtauratiuus concinnetur. r. oui vitellornm coctorum nu. ſ. ventriculorum perdicis, faſiani, palumbium, gallinæ, teſtudinis, cuniculorum turdorum an. vn. 3. minutim inciſa, emulſione ſeminum cotoneorum, pſilij, cucurbitæ, anguriæ, pineorũ, fiſticorum facta cum aqua violarum, roſarum q. 5. & ſcru. 1. cinnamomi ſpec. diar. Abb. diatracag. æmilij, an. drac. 2. vini maluatici vn. 3. ſacculus ex tela linea ſubtili paretur, & per phyalam immittatur, in quo prędicta contuſa phyala in balneo mariæ locantur. Et hac arte validum reſumptiuum perficitur, cui puluerem margaritarum, & criſtalli adduut; itidém pullæ gallinaceæ, caponeſq; tritico, & amygdalis dulcibus nutriti proſunt.

Ob. & Sol. 2. Aphor. 7.

Reſumptiuum.

Reſumptiuum.

Auenz. l. 2. trac. 7. c. 19.

Tertium.

Quartum.

Modus conficiẽdi reſumptiua.

Nullius horum æduliorum, & quæ eduntur, & quæ ſorbentur, frigida ſunt exhibenda: nam bibita, & citò caleſcunt, & meatus penetrant, commeſta verò, aut potata diutius in ventre perſeuerantia perfrigerant ipſum, ſi immodicè fuerint frigida : ſed ius primum multorũ, animalium, auium, quadrupedum, potius ſui lubricitate, & leui abſterſione aluum liquidam facit, attenuat, expectorat; ità caro ex Gal. pluries cocta, & colata craſſum, viſcidumq; ſuccum gignit, copioſum alimentum, & facilè alterabile refert: ſi autem non eſt coctione pluries elaborata, & in cremorem redacta, ſuccum craſſum, & difficilem coctu à virtute hæcticorum infirma producit; ità variæ ſcriptorum ſententiæ delimacibus, & ſuibus, & alijs conciliantur; cerebra agnorum, hædorum, vngues, capræ, porcorum, & ſuccum, pedes vitulorum, veruicis, teſtes gallinaceorum cum diù decoxerint, liquorem efficiunt, & apozema addito ſale, oleo, & anetho; atq; etiam morſellos ex carne porcina macra, cocleis, amydo, ſaccaro, & ſale; lac etiam humanum, capræ, aſinæ ouium cum ſcru. cardia-

Aet. l. c.

Cur cibaria non ſunt exhibenda ità frigida, vt potiones.

Conc. Auctorum de limacibus, & ſuibus, Octau. Horat. l. 2. c. 8.

Morſelli ex carne.

corum

corum, atq; deferentis ſalis, ſaccari vè, ne aceſcat; atq; in ſtomacho corrumpatur; ſanè quidém animalia nutrita cardiacis ſummoperè auxiliantur. Confectio ex Muccillagine, ſeminum maluæ, altheæ, pſilij, cotoneorum, papaueris albi, gummi Arabiti, ſpeciebus diatracag. frigidi, & lactis muliebris q. ſat ſit: nō immodica laude, & experientia ſuccus extollitur, elambiccatus à pingui carne aſini, coriandro, thure, & myrrha condita; ſi autem potius frigida, & ſicca expectantur; non eſt ſerapius roſaceus ommittendus, ex pentaphilo, acetoſa, coriandro, ſucco citri, & lactuca, deindè ex myrtho, mirobalanis, nymphea, gramine, plantagine, cicorea, ſuncho, & limone, poſtremò ex ſucco pomorum omnium, arancij, granatorum, oxalidis, ſcorzoneræ, endiuiæ oxiacanthæ, Tamarindis, ac ſpeciebus aromatici roſ. & triaſand. (Alius ex ſemine peponum, anguriæ, pſilij, cotoneorum, ſucco cancrorum fluuiatilium) aut ex ſucco carnis melis, ſucco ecchij, & emulſione ſeminum papaueris albi, Tamarindis multùm quidèm maligna hæctica à reliquis benignis diſſentit: Quæ refrigerantia, & humectantia duntaxat ſibi præſcribunt: Verùm modicè exiccantibus agglutinoſa, & humida quædam nutrientia perpetuò ammiſceantur: magis ſpeciatim etiam inter cibaria denuò cremor ptyſſanæ, hordeaceæ, alicæ, orizæ, lac humanum caprinum, aſininum, ouillum, oua ſorbilia, farina amydi, emulſio peponum ſeminum, igne cuncta ſimul arte, & pauco cinnamomi cocta à balneo offerrantur, vel teſtudines, limaces pluries elixæ, & contuſæ cancri, lacte amygdalarum dulciū, emulſione ſeminum papaueris albi, lactucæ, acetoſæ, maiorum ſeminum frigidorum, nucleorum, pineorum fiſticorum diù coquantur, & ſuccus indè torculari alliciatur ſorbendus, vel emulſionis ſeminum frigidorum vn. ſ. pulpa capi extracti vn. 2. olei nucis indice, vel ſucci vn. ſ. ferculum paretur. Vel accipe medullam panis tritici, lib. 1. cremoris hordei vn. 2. emulſionis ſeminum anguriæ vn. 15. lutea ouorum nu. 5. limaces elixas, & crudas cancros é flumine an. vn. 4. corda, & ſtomacos capi, perdicis, & palumbium nu. 5. cinnamomi, croci an. ſcru. 5. vitreo vaſe concluſa elambiccentur, & liquor fæcibus combuſtis reaffuſus calorem præter naturam altius attinget, refrigerabit, humiditateſq; inſitas reſarciet: immò ex his oleum etiam, aut ſapa elicitur, quod cordis inunctioni, & cibariorum miſcellæ opem fert: demùm farina hordei, cibus, & ſorbitio febrienti competit, vt parùm alat, & ſatis refrigeret; atq; pulmentum ex pulpa capi, carne ſuilla, lacte Vaccino, ſpeciebus cordialibus temperatis, diamarg. frigid. conficitur; optima inter cibaria, pinei, nuclei

Liquor è carne Aſini.
De frigidis, & ſiccis.
Sirupi plures, et chimici.
Not. reſūptiuū.
Oleum.

nuclei roſea aqua decorati, oua ſorbilia, caro hædi, cuniculi, veruicis, vitelli, gallinæ pinguis, capi, ſuis, eorumq; teſtes, cancri fluuiatiles, teſtudines, turtures, perdices enumerantur: parabitur deindè aqua ſtillaticia violarum, hordei, cinnamomi, aqua capi, cum emulſione ſeminum cotoneorum, anguriæ, & lactucæ; (aqua teſtudinis, coclearum, cancrorum, capitum, & pedum vitulorum, ſuum, veruicis, teſtium gallinaceorum, cunicolorum anguillæ cum violis, papauere, hordeo, nymphea, & ſaccaro, & parum garyophilorum; calida, & vt vehicula, & vt calorem natiuum reſtaurantia probantur) vel limphatum vinum, anguriæ, cucumeris, peponum, aqua, album, & tenue, aut ex Arnaldo vinum infirmos decipiens erit, videlicet phyala aqua cocta, vel alterata plena digito claudatur, & in fundum vaſis vino pleni repoſita, ibi per tres, aut per quatuor horas reſideat; deindè ſuperpoſito digito denuò extrahatur, tunc aqua illa odorem vini redolet. Aliud vinum. ℞. aquæ coctæ lib. 2. vini albi vn. 1. ſimul ebulliant, & poſtea niue, vel glacie refrigeretur: hac arte vinum fumoſitatem ammittit, & aqua facilius permeat, vireſq; ſolidorum, & ſpirituum confractas renouat, aut aqua acetoſæ, ſuccuſq; citri cum ſaccaro, omnibus tamen his accomodata cardiaca baſim fælicitent, qui refectionem auent, largos potus bibat, vinumq; dulce, quiete, & immobilitate fruatur, & cibos glutinoſioris nutrimenti ædat, quod non ità tranſpirat; ſed cuti aridæ, & ſiccæ adhæreat. ℞. teſtudinem vnam, & deſtilla, aquas tres elicies flegma, mercurialem, & ſuffuream, deindè fæces calcina, & in cinerem redige, & ſuper huic cineri aquam primam affundere feruentem per manicam Hipp. denuò deſtilla, & in fundo vaſis ſal manet, cui ſecundam aquam proiectam ad ſex dies elambices, & iterùm reſiduo tertiam aquam affundes ad dies octo, vaporoſo balneo diſſolue, & ſal omni virtute euacuatiua, repurgatiua, & confortatiua præditum erit. Cuius ſcru. cibis, aut potibus additus admirabilem renutritionem adauget; vel aqua deſtillata è teſtudinibus, & cancris pluries fæcibus cõbuſtis reiterata, & reuigorata præbeatur: ignari chimici primã aquam tantummodò eliciunt, quæ exigua facultate exornata minimum ægro parat emolumenti: itidèm tres ſales ex aquis illis tribus coagulantur, mercurialis, qui ſitim extinguit, confortat, vnit, & roborat, ſulfureus anima dictus, qui purificat, Vetriolus arſenicalis; ſed ex tribus aquis perfectiſſimus, & numeris abſolutus ſal balſamicus præſtat. Verùm cum elixa minus, quàm aſſa nutriant; humidiora enim hæc ſunt propria humiditate: idcircò, externis partibus abiectis, ſuccus ab internis arſis promatur, qui

Not.
L. De vino.
Vinum Arnaldi.
Vinum medic.
8. De ſiſt. anim. 6.
10. l. de cibis c. 8.
Aqua chimica Teſtudinum.
Sal Teſtudinum, & altorum animalium.
Cõtra chimicos.
De tribus ſalibus
Cur elixa aſſis minus nutriant, & quomodo confectio.

De vſu præſidiorum quantitate, tempore.

lacte vaccino ſeminum peponum, pineorum, nucleorum fiſticorum, oui vitellus expræſſus duplici vaſe elaboratur, & optimum alimentum aggerat. Quantitas, & menſura, à quanta virium firmitate libratur, licet in morbis in habitu non penitus contraria præſidia adminiſtrantur, quoniam ob nimiam actiuitatem æqualia vi, & gradu omninò vires infirmant; leuiora quoq; ſunt vſurpanda, vt ſenſim habitus adimatur, vt ſæpè Gal. & Hipp. docuerē; & tempus ab vrgentis præſentia indicatur. Prandium enim ex Gal. minus ſit, cum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus, plurimum quieſcat, exiguum tamen quippiam inambulet, & loco ambulationis geſtetur, quo cibus per erectam agitur, concuſſus ſubſidat, vtilius etiam ſit, dum aluum exonoret: his etenim probè factis, optimum fuerit, ventrem non attingere, nè cibus deterius concoquatur, ſemicrudus in corpus digeſtus caput turbet, & ſtomachum ſubuertat. Aer intus inſpiratus frigidus, humidus, vel ſiccus arte, aut natura pulmonem inuadat, quod rarum viſcus facilè qualitatem, & ſubſtantiam aeris cordi impartit.

Cur in morbis in habitu præſidia non debent eſſe æqualia.

De externis præſidiis ad impropriè malignas becticas febres, & eorum vſu accommodato. CAP. XIII.

Externa auxilia.

De extra applicandis, & ambientibus, quid commemorandum? optima quidèm abſq; adſtrictione refrigerãtia, & humectantia, & tenuitate ſubſtantiæ præſtant, & per adminiſtrationem acetum etiam confert: veluti vnguentum album, refrigerans Gal. oleum roſaceum cum aceto, ſuccus oxalidis cùm tenui polenta affatim, quamprimùm particulæ imponitur: viridis tribuli, poligoni, lactucæ, intubi ſuccus, vel ſine polenta herbis contuſis, ſuccus roſarum cum aceto, & ipſæ roſæ tritæ, & tunſæ: ſtirpium, quæ mediocriter aſtringant, germina trita ſolanũ; medicamen aũt eò vſq; ſemper ægrũ corpus attinget, dum manifeſtè incaleat, & aſſiduè ſubindè mutetur. Porrò vtendum his eſt, non ſicuti vulgus facit, toti impoſitis Thoraci, aut toti ventri, immò illi maximè, quod primò eſt affectum, ſuccus portulacæ, ſemperuiui, vuæ immaturæ, lentis paluſtris, emulſio lactis ſuper corpus vehementer humectat, itidèm oleum papaueris, cucurbitæ, nenufaris, violarum, amygdalarum dulcium, pinguedo humana, cuniculi, anguillæ, vnguentum roſaceum, populei adiecta muccagine pſilij, cotoneorum, lactucæ, pomorum dulcium, ſpeciebus cordialibus tẽperatis, & diarod. abb. vel polenta ex farina hordei, malua, ma-

5. Simplic. 21.

10. Meth. 9.

Circa vſũ refrigerantium.

Not.

tre

tæ viol. ſucco ſemperuiui, & portulacæ: demùm oleum chimicum prodeſt. r. ſunchi, cicorij, endiuiæ, modicum maluæ, altheæ an. vn. 1. florum camom. ſem. cotoneorum an. vn. 15. amygdalarum dulcium vn. 2: roſ. rub. p. 3. hæc aqua ſtillaticia ad quatuor digitos ſupernatet, & octo dies effuſa deſtillentur, aqua fæcibus ſuperinducta, tandèm ſuper eminet, cuius drac. 1. cum ſcru. olei cinnamomi, abdomen, pectuſquè totum inungatur: Iecori verò epithema, è ſucco cicorij, roſarum, aceti roſei, & ſpeciebus diarodonis Abbatis, & comate abſinthij, aut vnguento ſandalino, roſaceo, ſucco citri, ſpeciebus corallorum, & ſucco eupatorij: teſtes etiam ſimilibus gaudent, vniuerſumq; corpus porcina aſſungia, hircino ſæpo, butiro recenti, oleo violaceo, amygd. dulci, ſpeciebus diatracag. frigidi, & floribus nympheæ, papaueris vnà commixtis, vel aqua ſtillaticia roſ. borraginis, anguriæ, & parum vini aromatici: cauendum perpetuò, ne frigidis reſpiratio, nè vè præcordia vexentur.

Oleum chimicũ refrigerans, & humectans.

Iecori epithima

Not.

De Balneorum vſu in hecticis impropriè malignis, & eius recta adminiſtratione. CAP. XIV.

DVLCIS aquæ balnea refrigerio, magis humectatione hæcticis febribus conueniunt; & ante eorum ingreſſum leniter æger fricetur, quoàd ruborem, vt facilius penetrent: deindé eò vſq; maneat, quò ſudorem effundere incipiat, & ſtatim in frigida imittatur, vt excalfacta innoxiè refrigeſcát, & vires firmentur; poſt balneum vnctum, & veſtibus amictum, quod prohibet, né exalet ſanguinem in cute attractum, & rurſus ſuper lectulo in domum, vbi cibatur, reducent, ac nutrient: ſed balnea, aut ſimplicia erunt, aut decorata ſtirpibus, violis, hordeo, malua, nymphea, vitium capreolis, modò oleis viol. roſ. amygd. dulci, pinguedinibus, capitibus caſtratorum, omento ouium, caprarum, bouumq; ac ſuum vſurpantur: illud etiam ex lacte ouino, caprino, bouillo, mirificè opitulatur. Omnes igitur hęcticos (etiam ſi iàm principium tabeſcendi incæperit) abſq; hoc, vt alia febris ipſis ſit implicata, aut propter humorum putrefactionem, aut cum principalis partis inflammatione, confidenter lauato, citra omnem tamen laborem, nè vires exoluantur. Deferatur itaq; in lecto ad balneum præparata ipſi ſindone calida, in ipſa ad primam balnei domum geſtetur, ſint autem quatuor, qui ſindonem teneant, in ſingulis angulus vnus, deindè in prima domo nudatus, ad ſecundam portetur, in qua toto corpore oleo tepido dulciſſimo perfuſus ad tertiam ferra-

10. Meth. 10. Aet. l. c. Alex. 6. de tuend. 8.

Cur inungatur, ac veſtiatur poſt balneum.

Species bal.

Vſus balnei.

tur, & in ſolium locetur: aer balnei temperatus, & humidus præparetur parietibus aqua calida reperſis; in ipſa verò ſolij aqua tẽperata abundè moderatè in ſindone vectus quieſcat, nulla corporis perfuſione fiente, neq; itèm capitis perfuſione: hinc autem à quatuor adoleſcentibus ſindonem geſtantibus in frigidam aquam confeſtim mergatur, ne minimam quidèm moræ in ipſa trahens, ſtatim autem alius paratam ſindonem, aliam ſibi inijciat, at alius aliam ſimili modo; demiſſus autem in lectum mollibus linteis læniſſimè detergatur, poſtea verò vnctus, & veſtibus contectus ad domum in lecto referatur: ſit autem, & domus balneo vicina; eos verò, qui iàm tabeſcunt, lauare, vt ſupra, oportet, non tabeſcentes etiam ſine ſindone ad modum tabidi ſindone amicti demergantur.

Cur in ſindone alii, & alii non.
P. probl. 4. 24.
Dub. de balneo, & inunctione.
Cur hyeme inũctio, æſtate balneũ ab Ariſt. laudatur.

Verùm Ariſt. ait, æſtiuis laſſitudinibus balneo, hibernis vnctione mederi conuenire, & alibi dicit, qui hiberno tempore calida lauerint, frigus diutius experiuntur, qui frigida, reliquo toto die à frigore tuti ſunt: caro enim ſpiſſeſcit, calorq; intus ſe colligit, contrà autem ijs euenit, qui calidam admiſcere, calor quippè rareſcit, & ad externum locum euocatur.

Sol. Not.

His igitur dictis ambigitur; an hiberno tempore balneo calido hæctici iure vtentur, an potius inunctionibus? conſulendum, & inunctionibus, & oleo tepido corpus laxandum, atq; calido balneo; rarefacta enim cuti, & allicito calore, magis intrò impellitur frigus, & hecticum ignem extinguit: in æſtate etiam tepidum balneum, vti magis humectans, commodat, ſiccitati corporis, & aeris renitens; minimè autem frigido; quia febrilis calor intus potentior inſilet, ſed vltimo tantùm frigidiori fruendum, vt magis refrigeret, humectet, naturalem calorem ſubſtantia roboret, & arceat, né aer calidus per porros intret; ſicuti in hyeme frigidus; ſed ante balnei vſum, ſtomachus maſticino oleo ſpicato, abſinthyte, aut ſtomacho cerato, aut cotoneorum oleo, robore fulciatur; indè primò æger tepidam aquam, vel domum habeat, cui ſuper affundatur calida, & vltimò modicè frigida, vt intus magis refrigerationem, & humectationem impingat.

Conc. Ariſt.

Not.
Quid agendum ante vſum balnei.

Raſis
Auerroes.
An propter maciem maiorem, & minorem.
Sol.
3. & 4. de tuend. cal.

Raſis tepida balnea ob maciem ingentem probat, Auerroeſq; in ſecunda cælula oleo tepido inungit, poſtea in gelida collacata ægros; aliquandò in hæctica maligna humidiſſima, & ſimili ambiente criminantur, ni valdè areſcentibus, & modicè refrigerantibus corrigantur: tempus potius veſpertinum eligatur, id tunc ex Gal. magis humectat.

De

De reliquis ſex rebus non naturalibus ad hæcticas malignas febres, & eorum vſu rationali. CAP. XV.

SOMNVS longus, animiq; tranquillitas, & quies concilietur, ſtatus infrigidantes, & humectantes de corijs, & de lino aqua roſacea parentur, coriacei aqua intumeſcunt, & ſphericitatem, ei rotunditatem accommodam obtineant, aut propè aquas, & curſus earum, & ſub eis folia arborum frigidarum, & humidarum, ſalicis, ſemperuiui, roſę, præputia vitis, hæc, & huiuſcemodi ſunt, quæ per ſe primum, & propriè hæcticæ malignæ petunt, per accidens verò, & aluum, flore caſſiæ, manna, Tamar. vel ſyr. roſaceo ſolutiuo, vel melle in exigua doſi, aut clyſterijs mollibus refrigerantibus, & reſtauratiuis lenire (à venis enim recti inteſtini ſubtiliores, alimentariæ ſubſtantiæ prolectæ imperfecté tranſmutantur, ad heparq; tandém vehuntur, prætetea ſpiritus refocilliant) Demùm etiam bilis Reubarbaro cum ſero caprino ſæpè in his aſſociata educitur, & ſanguis non raró detrahitur, & multa alia præſidia exhibentur, dum putridis, vel phlegmoni, vel ſymptomati annectuntur: Quorum omnium curatio, & præcautio iàm ex alijs perſpicitur. Harum omnium materierum vſu, hoc vnum præter dicta perpenditur, virtutem, cum ea ſolidorum maximé labefactata languore cæteras vincat, ſærapij, & victus molem non coquere, neq; eo temporis ſpatio, quo reliquis in affectibus celebrari.

Lenientia.

Celſ. l. 3. 19. l. de tremore.

Fnis Libri Noni.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS:

DE PROPRIE' MALIGNARVM, ET Peſtilentium febrium ſine peſte, minus communibus principijs, paſſionibus, & differentijs.

LIBER DECIMVS.

Illuſtriſsimis, & Excellentiſs. Patauinæ Academiæ Moderatoribus Aloyſio Georgio, Nicolao Contareno, & Andreæ Mauroceno, D. D. Colendiſs.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS Perennem Tranquillitatem precatur.

PESTIS Populorum deuaſtatrix tantam aliquando cladem infert, vt Princeps abſq; Populo regnare cogatur: intereſt igitur Reipublicæ Venetæ, quæ cæteris optimis legibus, optima forma, & optima gubernatione, nobilitate, vetuſtate, & temporis duratione præſtat, vt etiam ſingularem prouidentiam exerceat, nè ab hac bellua eius populi, & ſubditi deuorentur, & præcipuè vobis prudentiſsimis Patauinæ Academiæ Moderatoribus opera nauanda eſſe videtur, vt publici lectores ingenii acie, ſingulare præſidium aduerſus hanc peſtiferam labem excogitent. Ego omnium minimus, ac fide, & deuotione erga meum Principem nemini ſecundus, quam à maioribus meis heredi-

hæreditariam in Sereniſsimam Rempublicam accepi, qui pluribus in bellis eam ſemper honorificè, præſtarunt: Nunc ſi non in hoſtes armatos, ſaltèm in hoſtem contagioſum, & læthalem clandeſtinum ſaluberrima arma, & ſingularia præſidia expendere, & inuenire ſtudui, vobis qualia, qualiaquè ſint nunc humiliter dedico. Ea igitur Sereniſsimo vultu, & benigno accipite, interim maiora, & iucundiora, Medica, & Philoſophica nouis, & variis decorata ſtudiis lucubrabo. Valeant Illuſtriſs. & Excellentiſs. DD. veſtræ.

Datum Terræ Durantis.

De affectibus, & febribus priuatim peſtilentibus, & malignis ſine peſte generatim.

CAP. I.

P. de rat. vict. 8. 3. Epid. 3. 72. 3. de præſa. ex pulſ. 4. l. de flat. in prin.

SECVNDO loco affectus, febreſq; omnes, ad quartum ferè gradum elatæ, cognitu, & noxâ difficiliores, propria malignitate malignæ, priuatim à tota ſubſtantia, aut ſine peſte peſtilentes, inſurgunt: mortales, citrà peſtem, citrà epidemicam labem, actu infeſtantem, non autem citrà feré venenatam ſubſtantiam corripiendo; neq; enim communem cauſam habent. Priuatim igitur peſtilens, priuataq; peſtilentia ſine vulgari lue in genere ſubſtantialis cauſa, veneno corruptiuo, & putrefactiuo ſimilis, abſq; contagio actuali ad plures communicato, minimè autem abſq; valida corruptione, à ſumma efficacia, ſupremaq; ſubſtantialis formæ agẽdi vi, atq; inſigni putrefactione, à qualitatibus maximè excedentibus, exiſtit: Febris generatim antecedenter quidém ab ipſa ſubſtantia vehementer putrefactiua, & corruptiua particulari maligna, caloriſq; naturalis admodùm in corde accenſio, ad ferè quintum gradum, & deniq; totius corporis ad igneum mutati, per vniuerſam ſimilarem carneam particulam, eſt. Quæ ſanè amplius genericè in omni eximia malignitatis arce, maxima, mediocri, minima, alterutraq; forma, & ſeptica ſubſtantia, furorem ſuum ſpecificè in debellandis humoribus, ſpiritibus, ſolidiſq; itidèm etiam priuatim peſtilentibus maculis, parotidibus, carbunculo, bubone, delirijs, aliiſq; huiuſcemodi caſibus gignendis, præfert. Tanta in homine manifeſta, clandeſtinaq; lues à vitioſis humoribus, recrementis, vt ſæpè accidit coaceruatis; ſpiritibus, ſolidiſuè corruptis, vel cum, vel ſine putredine à veneno clàm exhibito, particulari, venefica, externa cauſa, medicamine, deleteria, maligna aeris infectione, cibis, aquaquè excitatur; vt tàm propria malignitate exuperante, tàmq; citò regiá vitæ aulam, quàm vulgaris peſtilentiæ tempore, funditus euertit. Verùm quaſi furibunda, paſſim haud in vulgum aduolat: nam facultate, & potentia vagandi à ſordidiſſima labe diffuſa, communi adhuc cauſa, plures neceſſariò, continuòq; contangente, corporũq; vulgari aptitudine, actu priuatur. Plura venena lęthalia ſunt, contagio autem libera; interdùm contagium adeſt: aptitudo autem vulgariter diſpoſitorum corporum deſideratur.

Quid peſtilens aff. ſine peſte in genere.

Quæ ſint febres, ſine peſte peſtilẽtes.

Quid ſit febris ſine peſte in gen. peſtilens.

Species, & diff. à cauſis, loco, & forma.

Ab eff.

Cur non contagioſa, & vagans. hæc febris ſit.

Sol.

Cur magis aſsimiles, & ſymbolos inuadat.

Ea propter, aut tantummodò in eo ægrotante iàm pridèm prauè diſpoſito, ſingulares ob celebratos errores, primordia iecit, exitũq; ferè attingit; aut non latè ſpaciatur, atqui paucos, particulari lurida colluuie conſarcinatos, inter anguſtos limites coercita, conſanguineos, vel adſtantes, temperiei, habitus, ætatis ſymboleitate, defatigat, immò ad verè peſtilentiam (aere, victu, & corporibus minimè vulgariter aptis) adire nequit. Ad hæc illa etiam in media quarti gradus manſione, & adhuc illa in minima, hanc eandem ſæuitiem depromet: quamplurima ægrorũ epidemicorum exempla, ſub malignorum, maligniſſimorũq; affectuum nomine apparent. His de cauſis nemo ancipiti animo voluet, impropriè malignos affectus, febres, quoſq; epidemicos tantùm ſtatus, & minoris notæ paſſiones, pſoram, leprã, ſcabiem, hæcticam, oculorum inflammationem, phthiſim, contagium ſibi adſciſcere, haſq; priuatim peſtilentes, ferè venefica cauſa, malignaq; propriè putredine ſcatentes, actuali contagio, perpetuò nequaquàm lædere. In ſingula igitur manſione, propter quamlibet auram malignam, malignaſq; & præuias diſpoſitiones, frequentius putridæ, penè ephemeræ; deniq; hecticæ febres conſurgent: & hæ quidèm (ratio, quotidianaq; experientia fidem perhibent) ſporadicæ, & ſparſæ tantùm exiſtunt. Plures non ab eadem, & ſimili, ſed à pluribus diuerſis diſſimilibus cauſis, atq; priuatis exercent; alij etenim ob victus errata torquentur, ob veneris vſum, ſomnum, vigiliam immodicam, aerem, animi, & corporis motum alij alliciuntur. Quipiam ob repletionem, inanitionem, balnea, medicamenta, & ſimilia abditè exhibita, aut propter internas viſcerum læſiones, corripiuntur. Atquì ferè ſingulus æger propriam, peculiaremq; occaſionem diuerſam, ab alio diſſimilem, ſibi eodem tempore nactus eſt; eò præcipuè, cum nullus peſtiferi modus graſſatus fuerit, ſed morbi, & ſporades, priuatim, ſparſimq; deuinciant: eadem de alijs ſporadicis affectibus, ſymptomatis, cauſis, atq; ſignis exponentur. Hæc neque malignis impropriè, aut vulgaribus peſtilentibus (vt quidam doctiſſimi perperam fecere) confundenda veniunt.

Due dria à forma putredinis maligna. — *Dub.* — *Cur non lædant actuali contagio. Cur p. putridæ 2 ephemeræ, & 3. hecticæ.* — *L. De bonis ſuc. c. vlt.* — *In quoſdam.*

De putridis priuatim peſtilentibus febribus, & earum differentiis.

CAP. II.

De putridis febribus ſine peſte peſtilentibus.

IN putridis febribus, vel æqualiter propriè eximia putredo ab eiuſcemodi particularibus irritamentis, humorum apparatu diuerſis, diſſimilibuſq; excitata, maligniſſimis diſpoſitio-

ſpoſitionibus ad citò formam feré venenatam recipiendam ; abundat ; vel in omnibus vaſis, vel maximis, maximéq; principalibus, inter inguina, & alas ſubſiſtit. Quæ quandoquidèm inflammata, ægros ad dorſum vexant : nam caua vena, & arteria, phlegmone magna exuberans, dolorem infigit, validiorem humorum attractum, & plenitudinem putredine ampliorem congerit, vel vna quapiam particula, phlegmone in ſe, vel citra habente, veluti in foco quodam, febris principium in ſe contraxit : Cum hepatis venæ, arteriæq; omnes anguſta poſſideant oſcula, ea præſertim parte, qua huius viſceriſſima cum gibba coeunt, obturatio, vitioſorumq; humorum oppilatio, facilè aliquandò contingunt. Ad quas, putrefactio in calidis breui, in frigidis intemperaturis verò haud citò accenditur, vel immediatè aer particularis, atq; venenum præſentaneum attractum, cōtinenter humores in finibus cordis labefactat, mox ad tranſpiratum impedimento putrefacit. Equidém ſine obſtructione infarctu, foraminumuè ſtrictura, ſolo contactu ad corruptionem rapit, minimè verò ad putredinem contrahendam ducit Gal. teſtimonio. Si plenum fuerit corpus humoribus vitiatis, ad putridas, ac peſtiferas febres aptis : nulla verò obſtructio aliquod ex viſceribus obſideat, liberè autem totum animal per cutim diffletur, & refrigeretur, ſanitate quidém fruitur : ſed dubia, & momentanea. In obſtructionibus vtiquè foraminum, atqué humorum intruſionibus, ex putredine febrem animalia perpetiuntur: verùm de his p. lib. cap. de putredine. Quarè, obſtructione, aut conſtipatione, aut denſatione in ſinu orta, maximè putreſcentes, non quidèm putrefacti, febrem inducunt. Gal. enim putridæ febris carſam putreſcentem ſuccum immediatè, non autem putrefactum, aut corruptum, niſi tanquàm fomitem antecedentem, aut in alium humorem, vt ſanguis in atram bilem, deſinentem, ſtatuit. Varijs in locis duos hos generationis modos, vnum potiſsimùm ex tertio prognoſticorum docet. Quantum humorum februit æſtiuo tempore per febres continuas, & deſinit in atram bilem, quodammodò reſtinctum eſt. Proindequè calore febrifico æger indicatur : maximequè quoties ſudores ſuperueniunt ; ſed ſi non antea natura quodammodò excernat, veluti cinerem vehementer aſſatorum humorum, hic rurſus permanens in corpore, & caleſcens, putrem quãdam recipit affectionem ; idq; quoties acciditei, feruendo excitat febrē, à qua rurſus eueniente ſudore pariter cum eo, quod ferbuit atra bilis, euanuit. Tùm rurſus aliæ reliquiæ feruentes, rurſus alteram excitant febrem : Hac ratione, cinerem caleſcentem (non

Kkk 2 putre-

11. Meth. 4.

8. De comp. med. local. 7.

Ob. Reſp.

Not.
P. De diff. feb. 3. 8. Meth. 4. 2. de criſib. 12.
In fernel. l. 4. Patolog. cap. 6. in Rudimm, & alios.

Cur humores putreſcentes non putrefacti feb. patr. accendant.

7. Aphor. 43.
Art. med. 99.

P. Modus gener. feb.
3. Progn. 27.
4. Aphor. com. 63
P. de diff. feb. 6.
Explicatio.

Not.
Dilucidatio text. Gal.
Quomodo putris affectio differt à putredine.

Notan. *Quomodo cinis humoris putrefacti ſit noua cauſa putridæ febris, & quomodo ipſe cinis non ſit putreſcens, ſed putrefactiuus.*

putreſcentem, & (recipere quãdam putrem affectionem) non autem putredinem, & feruendo (non putrefaciendo) febrem innouare præcepit. Quoniam ſanè cinis ille non putreſcens, ni tamen putrefaciendi pollens, vicinos alios contactu, feruore, quadãq; illa putri affectione corrumpit, & fouens putrefacit, ipſe aũt nequaquã putreſcit. Sin putredinem concipit, eam ægrè, non aũt ſecundum idem amplectitur: difficillimè, & fortaſsè nunquã in viuente corpore putredine irretitur (licet cinis mixtum ſit, calido, proprioq; natiuo vigeat) Auic. inſuper, fideliſs. Gal. interpres, liquidò expræſſit, & remanet cinereitas eius, & ipſius terreitas: quæ non ſunt vehiculum febris, & caliditatis; ſicuti videtur de diſpoſitione cumulorum ſtercorum, paulatim, paulatim putreſcentium, donec fiat cinis totum. Deindè non remanet caliditas, & quandò non remanet in humore aduſto per putredinem caliditas, deſtruitur febris, quouſq; aggregatur vice alia ad locum putredinis, & iàm remanſerunt in ea reliquiæ caliditatis ex putredine prima, quamuis non remaneat materia; aut pp præſentiã cauſæ putrefactionis in materia prima, & inflammatur in ſecunda, ſecundam ſemitam putrefactionis. Hæc doctiſs. Auic. Præterea, ſi hoc contingeret; febris putrida abſq; putredine oriretur, ſynocha ex ebullitione ſanguinis foret putrida nũcupanda, humoreſq; ſolũmodò calefacti, putreſcentes tunc appellarẽtur, atq; in paroxyſmorũ declinatione maior calor, quã in augumento, vel ſtatu effunderetur, deniqueq; in interuallo, febris adhuc perſiſteret: quoniam eo præcipuè tempore cinerũ, & putrefacti humoris calor perdurat, vt in lignis cõbuſtis videre eſt. Vltimò tandèm febrium omniũ eſſentia in genere putrida foret, nam ſpiritibus, aut ſolidis accenſis, calor etiam in fieri, vel in facto eſſe humoribus impartitur; ſed his obmuteſcãt garuli; ad aliũq; harum febrium generationis modum accedamus. Dùm veluti fumus, & fuligines maximè putreſcentis ſucci, ab alia cauſa, quàm aere, & primùm alio in loco, quàm continenter in corde, at potius à magnis venis inflammatis, aut non, ad illud volitant: Perindè, vt ne dùm humores in finibus cordis, eiuſq; venis ſemper ebulliant, eoſq; putredinoſus calor ad tertium gradum noxę, & intenſionis attingat, verùm haud raro tùm leniter, tùm mediocriter, tùm inſigniter, veré peſtilentialiter priuatim putreſcant, indè putrefacti inſideant. Inuicem comixti, & fuliginibus, fumis, vaporibus vno in loco concluſi, citius priuatione motus malignæ putredini ſubeunt. Peſtilentis itaq; ſine peſte putridæ febris natura eſt febris, ab humoribus in alterutro ventriculorum cordis, aut ambobus propriè maligna priuata putredine accenſis. Hæc quidè putre-

P. 4. tract. 2. c. p. *Quomodo cinereitas relicta denuo poſsit febrẽ putridam accendere, aut alias.*

Inſt. & abſurda

Quomodo ephemera, aut hectica, et humores in calefcant tmo. *2. Modus generationis febris peſtilentis.*

Quid ſit putrida priuatim peſtilẽs. *P. de criſ. 6.*

putredo non ſimplex, ſed ſordida, non impropriè, ſed propriè maligna in corde reſidet. Ob ſui naturam, humorumq; ſpecies, atq; miſcellas, intemperiem calidiſsimam, & ſiccisſimam, aut humidiſsimam, & modicè calidam iuuehit, nec non plures febrium ſpecies, ſanguineas, ardentes, melancholicas, pituitoſas, lipyrias format, quæ quidém multos anno 1592. Venetijs læthaliter exercuere: Interiora enim maximè excellenter vrebantur, exterioribus frigidis, ſitiebant ægri, præter ſitim, ſe bene habere aſſeuerabant. Hi profectò, malignitate, malignaq; febre proprié detinebantur, cui iure meritò neceſſariæ Bezaarticæ opitulationes erant. (Hiſce quidèm temporibus, acutas, malignas quidam ſcioli vocant, eaſq; abuſiuè malignas à tota ferè venenata ſubſtantia eſſe putant: adeò malignitatis ſigna, & ſpecies confuſé perpendentes miſerabili ægrotantium diſcrimine, confundunt) Inſuper ægri alij ſtomachi virtute obruta, minimè amplius ſitiebant: & licet plurimi, putridam priuatim peſtilentem ex atræ bilis circa cor, & affinia putredine, ardentem eſſe cenſeant. Secundò alij tamen etiam à ſanguine maligné putreſcente, alimentali pro tota maſſa cordi, viſceribuſq; annexo febrem ſynocham fore: tertiò alij pro quarta portione ſanguineæ maſſę, quæ nunquàm actu ab alijs tribus portionibus ſegregata reperitur in venis, non autem ab ichore, opinentur. Veruntamen ex vrinis, pulſibus, humoribus, exanthematum colore, qualitatis caliditate, ſiti, vigilia, typis cataphora, læthargo, bilioſorum vomitu, quamplurimiſq; alijs ſymptomatibus inter ſe diſtinctis veritatis conſonum comperitur; hanc inſignem priuatim putredinem, quemlibet humorem adoriri poſſe, quamlibet bilis, pituitæ, melancholiæ, & ſanguinis ſpeciem maligné priuatim putrefacere poſſe. Vndè pituitoſi, melancholici, bilioſi, ſanguinei, pueri, adoleſcentes, iuuenes, mares, foeminæ hac maligna priuata febre putrida corripiuntur; liquet, vt plurimùm, totam ſanguineam congeriem, principaliterq; interdū malignè putreſcere, tùm eius portionem, vnà cum ichoribus ſanguis vitiatus integrò quippè tenuior eſt) tùm in bilem tranſlatam, ardentes parere cognoſcimus: aut ſecundum propriam ſubſtantiam maligna putreſcere, & in melancholiam conuerſam, vel adhuc nouum caracterem nihilò ſuſceptam, ſed quodammodò ad bilem vergentem, vel confinium melancholici excrementi, ferè bilioſas, ferè melancholicas febres vocitari, & penè accenſionē ſine typo gliſcentem, aut decreſcentem, aut Homotonā ſeruantes experimur. Quæcunq; enim febres per circuitos aliquos, ægritudinumq; acceſsiones fiunt, hæ quidèm ex membrorum diſpoſitionibus ſuperuacanea mittentium, aut ſuſcipientium, generantium, aut allicientium oriuntur. At

Differentiæ.

Venetiis. 2592.

In quoſdam cōfundentes febres acutas cum malignis, & propriè cū impropriè.

Prima opinio

2. opinio.

3. opinio.

In quoſdam.

Verior opinio.

Quomodo quilibet humor poſſit fieri peſtilēs

P. de diff. febr: vlt.

Cur frequenter ſanguinea maſsa peſtilens euadat.

2. De ſcriſ. 6. 12
2. de diff. febr.
2. vlt. 9 meth. 3.
4. Aph. 63.

Quomodo ferè bilioſa, ferè melancholica vocitatur, & de ſynocha abſq; typo, & cur.

2. De diff. febr. vlt. in fine cap. Not. verbum præcipuè. —
At quæ non habent circuitus, in his quidèm corporis nulla
pars (præcipuè) offenſa eſt; illud verbum (præcipué) eſt notan-
dum. Conſultò enim illud exarauit Gal. vt minimas, exiguaſq;
partium noxas excluderet: ſed humores in venis, & arterijs om-
nibus contenti, in maximiſq; & plurimo calore abundantibus
præſertim, aut ob aliam quampiam cauſam; quemadmodùm
in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem inducũt,
ſynocham appellatam, quæ à principio vſq; ad finem intermit-
tens, hominem deurit; donec qui ei cauſam afferunt humo-
res, homogeneitate, ſubſtantiaq; ſimili ex toto diſsipantur, co-
quuntur, aut vtrumq; perpetiuntur. Auic. etiam cauſam red-
P. 4. tract. 2. cap. 43. Notan. —
dens inquit, & hæc quidém febris eſt continua, quæ non tepe-
ſcit propter cõmunitatem materiæ (ideſt homogeneam ſimi-
litudinem, & eius adhærentiam vſq; ad criſim, aut mortem)
Q. Cur, & quando Synochus lathalis datur. —
Synochus igitur iſte mortalis inuenitur. Adhæc nihil prohi-
bet, ichorem maligna putredine affici, non autem pinguiorem,
aut ſuauiorem ſanguinis portionem, quæ leuiſsima, & dulciſsi-
ma tota corpori nutiendo dicatur. Quid, ſi ichor in bilem ver-
titur, tunc eam bilem in vehementis putredinis corruptelam
incidere vetat? Quid vetat, dum maligna ſubſtantia, & diſpoſi-
tio venenata, ſanguineam molem hoſtiliter inuadit, naturam ip-
ſam, ceù nitidiorem tutare, ichoroſum verò liquorem ſegregare,
6. Cupid. 238. 2. de part. anim. 4. De ſangue ichoroide, & de ichoribus. —
huncq; maximè vitiatum putreſcere ſinere? Nonné Hipp. & Gal.
» aiunt. De ſanguine ichoroide, quod in pauidis talis, aut in vigi-
» lantibus, ſiue malus, ſiuè bonus? non ſimpliciter tenuem, &
» aqueum ſanguinem ab Hipp. ichoroidea vocari ſuſpicandum
» eſt; ſed eum, qui venenoſa aliqua, & maligna facultate foeda-
» tur, in ſecundo namq; de morbis popularibus, ipſe ſcripſit, &
» ſub cute ichores creabantur, incluſi autem caleſcebant, & pruri-
» tum excitabant: deindè puſtulæ, vt ambuſtis exurgebant. Icho-
Quomodo ichor ſit prauus, & mordax. —
» roides itaq. ſanguis vocatur in ſe prauam, & tenuem humidita-
» tem continens, non aqueam, & morſu carentem, ſed mordacẽ,
» & erodentem, dicente autem Platone. Ichor verò ſanguinis,
» quidèm ſerum mitis, nigra autem bilis, ſed acidæ ferus bifariam
» ſanguinem appellamus, interdùm eum à nuper dictis humori-
» bus diſtinguendo; ſed ichor ex ſingulo humore, & vniuerſus ex
vniuerſa ſanguinis congerie, & prædominans ſanguis tenuis,
» aquoſus, malignus, has febres progignit, inquiens enim Gal. (Ve-
» nenoſa, & maligna vi perturbant) deleteriam formam tacitè no-
bis præter mordacem, & erodentem qualitatem lucidius, præ-
monſtrat, immò eroſio, mordacitas, puſtulæ ambuſtis ſimiles,
quamuis effectus, & cauſatum patentium ſigna videantur, eo
tempore

tempore verò, 2. Epid. vulgariter maligna, vt aſſerit de igne ſacro,& carbunculo vagabantur,& cum maxima ex parte interficerent,formam valdè diſſimilem,& inimicam ſignificabant:ſed in priuata citra peſtem peſtilenti, citiſſima, & ſæuiſſima corruptio, maximeq; vitiata putredo,& ſporadica, non autem vulgaris ſat erit; in qualibet manſione quarti gradus, & maxima, mediocri, & minima, at in ſinu cordis humor propriè maligna putredine detinetur.

De ephemeris, & hæcticis priuatim abſq. peſte peſtilentibus febribus, earumq. ſpeciebus. CAP. III.

EX his, quid de natura priuatim peſtilentium ephemerarum, hecticarumq; febrium dicendum ſit, liquet: Cum hæ febres priuatæ malignisſimæ, atq; ad ſummum culmẽ febrilis intemperiei, à ſpirituum exacta, maligna, & priuata accenſione, vel humiditatis natiuæ ſolidorum, cordis primùm, & ſuaptè fiant. Aliquandò propter diſsimilem, ferèq; venenatam priuatim cauſam, valdè corruptiuam, & putrefactiuam, multifarie productam, vt olim actum fuit, ſpiritus, aut humiditas primigenia exuruntur, vt ex horum perfecta inflammatione, perexcellentiq; corruptione, cor, & ſimilares particulæ in ephemeris, quoàd ſpiritalem portionem, in hecticis quoàd ſolidiorem, ignea intemperie ad quartum ferè gradum excedant, intenſione, noxaq; labórent. Reliqua tria genera cum ſolummodò gradu vno intenſionis, extenſionis, noxæ, ferèq; venenata ſubſtantia, & putredine diſsideant: locupletiſsimè in tractatu de improprié malignis, enarrantur. Vnuſquiſq; breuitatis gratia animaduertẽda percipiet, indicationeſq; à vulgariter peſtilentibus, hauriet, Hipp. Gal. & Auic. id atteſtantibus.

Quid ephemera ſine peſte peſtilens.

Quid ſit hectica ſine peſte peſtil.

3. De præſag. ex pulſ. c. 4.

De variis ſymptomatibus, & ſignis, neceſſariò, aut contingenter è multis febrium priuatim peſtilentium modis, ac differentiis collectis ſuperuenientibus. CAP. IV.

INDITIVM ex demonſtratione de eo eſt, quod perpetuum: ſignum verò eſt ex obſeruatione, & non neceſſariò, nec aſſiduè, ſed magna ex parte. Hæc ſigna à facultate animali, vitali, & naturali multiplicia deprõpta ſunt, quæ per excrementa, actiones, doloris ſpecies, & qualitates mutatas, indicantur. Quaré ægrotantium exempla, maligna priuatim febre, cognitioni, & curationi vtilia, pathognomonica etiam eſſentiali-

3. Prognoſt. 14.

A tribus fontibus omnia ſigna hauriuntur.

tialiter inhærentia, vt intemperiei calidæ, ametria in caliditate;
Ari. med. cap. 8. compoſitionis, numerus, quantitas, mollities, durities, calor, lenitas, aſperitas, operatio, pulchritudo, & deformitas, propalabũt; non eſt abſurdum, vt læthalis humor, qualis rabientium canum, medicamentorumquè diuturnitate temporis corrumpentium, paulatim in corpore erumpat; perindè vt pleroſq; medicos lateat.
P. Proret. 2. 17. *Dilucidatio.* Quomodò in eo, qui ob laſſitudinem (vt videbatur) moderatiſsimè febrijt, qui poſt quartam diem, vrinam ſecreuit, ſubſtantia quidèm tenuem; ſed colore nigram, vt in vtroquè eam, quæ ex pauco atramento ſcriptorio, aqua multa diluto, conſurgit, mixturam repræſentaret, atquè modo alio, ſi non atramentum ipſum dilutum intellexerimus: certè eam, quæ à multis appellatur, fuligo: (Viſus eſt æger iſte quarto die benè habere, ità vt ſequentibus diebus lauaret; deindè die ſeptimo, cum febrire cæpiſſet, tabefactus obijt) Multa nobis hac oratione Gal. animaduertenda obtulit, & primò, cum ait, (pleroſq; Medicos latere) ſcilicet indoctos) peritis enim pernicioſorum ſigna domeſtica ſunt:
Not. vndè hos deridet Gal. qui etiam his vtiquè temporibus vrinam ſanis ſimilem in peſtilentibus, maligniſq, febribus adeſſe, ſuadere nituntur.
In quoſdam de vrina ſanis ſimili. Secundò ait (vt videbatur) quaſi fallax opinio eſſet, & tactus moderatiſsimè febrire iudicans, etiam ſi malignè interiora vrebantur.
Cur. *Vrina magis ex ſubſtantia, quàm colore ſpectetur.* *L. 3. Patholog. c. 14.* *In Fernelium.* Vrina nigra, tenuis, humorum aduſtionem, tenuitas ſumma, cruditatem, caloris languorem, vias obſtructas, anguſtaſq; præfatur (concoctio magis ex ſubſtantia, quàm ex vrinæ colore cernitur) Fernelius conſtanter aſſerens, nigram, & tenuem ſimul nunquàm apparuiſſe, Gal. rationiq. aduerſatur. Demùm per ea verba (viſus eſt quarto die benè habere) ancipitem fiduciam, non certam, vt ignaris benè habere, nequaquàm autem doctis, videretur, oſtendit, ſed alibi etiam quid ſuadet?
P. Proret. 2 8. *2. Progn. 5. 56.* *Dilucidatio.* *De ſignis malignis.* In morbis autem admodùm malignis, permutatio ſummarum corporis partium, hora vna ad contraria efficitur: interdùm quidèm, vt tanquàm hyeme perfrigeſcant, interdùm autem tãquàm æſtate, caleſcant. Id autem contingit, cum propria caliditate deſtituti ægri fuerint, atquè à febribus caleſiant: quæ febris caliditas à corporis medio incipiens, flammæq. ſimilis totum depaſcens, extrema calefacit, quæ cum tranſpirauerit, ſubindè ea frigeſcunt, extincta naturali caliditate.
De extremorum calore, & frigiditate. Hæc alijs etiam in febribus impropriè malignis, & lipyrijs corrumpitur, in his tamen peſtilentibus, nedùm ab inflammatione, verùm à vi febris, putredinis, auræ malignæ, à totaq. ſubſtantia ſpiritus conſternente, citò emarcet, nigredo, calorq. conſpicitur. Per æſtatem nanquè, & hyemem, quaſi ſummum caliditatis,

ditatis, & frigiditatis gradum, in ſolis legitimè malignis febribus repertum adnotauit, & per (à corporis medio incipiens) intellexit locum, venas quippè inter inguina, & alas, in quibus, vt plurimùm, putredine excellenti humor accendi ſolet. Venarum, arteriarumquè inflammatio, è regionis dolore, colore, caliditate, excretis, purè aliquandò mixto, aut per aluum profuſo, atquè pulſu coniectatur. Cum febres ardentes, quibus exitium impenderet, inciperent; ſi quidèm ſubindé ab initio eos febris acuta corripiebat, à qua parùm ſuperigebant: inſomnes erant; ſitibundi grauiter angebantur, faſtidioſi, paulùm in fronte, & clauiculis exſudabant; nemo autem per totum corpus, multùm delirabant, timores, mæſtitiæ, extremitates ſubfrigidæ, vt ſummi pedes, magiſquè manus acceſsiones diebus paribus, plurimi quarto die maximè laborabant, ſudores diutiſsimè ſubfrigidi, extremitates non iàm ad calorem redibant; ſed liuidæ erant, & ſubfrigidæ, nec ſitiebant: ad hæc vrinæ tenues, nigræ, paruæ erant, & alui ſiſtebantur, nec è naribus ſanguis erupit, né his quidém, quibus hæc accidunt; ſed parùm deſtillarunt, nequé recidiua vlli horum aduenit: cæterum ſexta die cum ſudore moriebantur; hæc ferè omnia, ſucci malignitatem ſignant. Quod verò ſtatim à prima die rigerent, proprium malignitatis erat; febres etenim ardentes, rigor iudicare ſolet, non tamen elucere ſtatim decretoria oportet. Cuncta proindé ab Hippocrate accidentia relata, iurè cacoethica, exitialiaquè ſunt; atquè iurè à Galeno cacoethæ, & maligna præter exitialia adduntur; non ſolùm, vt peſtilentem febrem ſine peſte ab alijs exitialibus quidém, non tamen malignis febribus ſecluderet; ſed vt coecam labem ibi annexam fore, ab eaquè exitialia, & cacoethica ſigna pendere, atqué deindè, & amplius, non omnia exarata ſymptomata maligna extare; ſed aliqua exitialia tantúm, non autem maligna pernotaret. Demùm ſtatim à primo die rigere, proprium malignitatis eſſe, admonet; malignus halitus à natura irritata, onuſqué malignum deponere conante, extruditur. Ex his fortaſsè elicitur, rigorem hunc in principio omnibus ardentibus ſolis, ac ſemper malignitatem portendere: Exindè ità eis proprium eſſe, vt vbi malignitas vexat, ibi rigor ità deleterius concitaretur, & oppoſitè. Veruntamen non omni rigori inter initia ſuperuenienti malignitas conuenit; febribus enim intermittentibus nonnullis etiam, & continuis omni malignitate expertibus rigor accidit.

Fern. lib. 6. de morb. cap. 7.

P. Epid 2. 75.

Dilucidatio not. de ſignis malignis.

Gal. in com.

Cur præter exitiale additur cacoethe, & malignum.

Rigor malignus qui qualiſve ſit. Dub. de rigore maligno in febre ardenti.

Sol. 4. Aphor. 58.

L l l   Nequè

Nequè Galeni ratio adæquaté demonſtrat; nempè decretorius non initio fuit rigor, igitur malignus: omnes excretiones inter initia non decretoriæ, hac ratione malignæ vocarentur, ni ampliſſimè malignitas pro malo recipiatur, quem ſignificatum hoc fortaſsè in loco animaduertit Galenus, licet eum ſuprà, & infrà proprijſsimè vſurpet: quarè rigor inter initia, ſi non ſoluit, malus eſt neceſſariò, at non malignus.

De Rigore maligno, eiuſq; natura in febribus malignis, & cur, & quando talis eueniat. CAP. V.

Forma.

RIGOR propriè malignus eſt ſummé dolorifica frictio cum inæquali totius corporis concuſſione à materia impetuoſa, & mordaci, valdequè corruptiua, & putrefactiua, quæ externarum partium, natiui caloris formam, ſubſtantiam, & qualitatem, ad extrà delata, & in opportunè ſenſum tactus, expultricemquè irritat; nedùm cutis (vt horror, & inæqualitas) eſt hæc longa deſcriptio ad medicorum vſum, & ordinata cauſarum collectio; ſed totius altioris ambitus, feritur; nam facultaté naturæ expultricem mordet: mordet .n. vt acidum quoddam vitrea pituita, & nigra bilis, vt autem aere, bilis flaua: ſedulò proin, & rationabiliter, tanquàm ſignum nobis notius, ab alijſquè nequaquàm malignis rigoribus extremitatum perſeuerantem frigiditatem ſecludens, liuorem ſimilem addidit. Quæ frigiditas, & liuor non à virium infirmitate, vel à cauſa tantùm manifeſta, vti in acutis morbis; ſed à maxima, vehementiquè putredine humorum, vnà cum ſumma ad ferè quartum gradum intenſione, extenſione, ac noxa fiunt: Etiam ſubindè in primis diebus, malignitatis proprium omnibus febribus eſt; ſemperquè ſi latè perpendetur malignitas, talis rigor eſt proprius legitimè malignis omnibus, ac ſolis, & ardentibus his, ſed non ſemper. Multa abſquè rigore maligna apparent; multiquè rigores inter initia ſine malignitate vellicant; nam malignitas non omni rigori ſoli, ac perpetuò conuenit; verùm eo duntaxat tempore, cum inter principium accidit, moxquè cum ſumma extremorum frigiditas, & liuor perennis ſuperuenit. Criticus enim alius, poſt coctionem materiæ mordacis, bilis flauæ, vel nigræ. aut pituitæ; alius crudo morbo ſymptomaticus, alius medius, vt acceſsionis

Quid ſit propriè malignus rigor.
Cauſa efficiens.
Pars affecta.
Gal. 6. Epid. 1. 9.
Tacitæ ob. reſp.
Quomodò malignus hic rigor differat à benigno.
Proprietas maligni rigoris.
Quot ſunt rigores, criticus, ſymptomaticus, & medius.

ceſſionis initio eſt) Verùm Fernelius, & aſſeclæ cenſentes, rigorẽ nõ ab humore extra venas detruſo effici; ſed à retractis calore, ſpiritu, & materia ad internas membranas, ſtomachum, hepar, & pancreatem fieri, craſſamq; materiam, viſcidam, tenacem, per anguſtiſſimas vias non defferri (ſpiritu, & calore præſertim intromeantibus) inſuper motum, & refluxum hunc attractionem ſectari opinantes, allatam acriter expoſitionem aſpernabuntur. Alij nimirùm Gal. auctoritate innixi, ſuccos in febribus per circuitus ſemper à venis ambitus ad interna viſcera impetum facere excogitant (licet Ferneliani ſibimet verborum inconſtantia aduerſantes, craſſos, viſcidoſq; humores per cæcos, ductus ab extremo corpore in ventrem prorepere, alibi fateantur. Quaré breuiſsimè, obiterq; pro ea auctoritate confirmanda ſtatuendum eſt, eorum dicta, Ariſt. & Gal. colluctari, eorumq; demùm argumenta, locorum difficultatem, materiæquè ineptitudinem decernere, nequaquàm autem impoſsibilitatem protinus arguere. Non enim tantùm opus eſt, vt verum dicamus, ſed etiam, vt falſi cauſam explicemus, aduerſariorum obiectis reſpondere poſſumus. Primò dicendo, quòd vomitus, lingua nigra, ſitis, alui fluor, anxietas, ob copiam ſpirituum intus retractorum, & vndiq; inutilem ſuccum ægrotantium, rigoris principio perpetuò ingruunt: Augumento, & ſtatu à vaporibus ſucci putreſcentis, ſemiputridi, antecedentiſquè in venis, interdùm meſeraicis propè iecur, & ſtomachum ægrotantes delirant. Quamobrem laxatiuo medicamine exhibito, ad naturalem ſtatum rurſus ægri pergunt. Natura ſi ad nobiles partes ſuccum totum accerſiret, optimè ſe tueretur. Albæ vrinæ ſuccum initio, nequè à calore febrili alteratum, nequè à naturali peſſundatum, oſtendunt. In variolis, & morbillis horror, aut rigor nequaquàm eſt. Impetu nanquè repentino materia, mordax minimè, atquì permixta, & copioſa fertur: Duplices tertianam, quartanam, duo fomitis loca, aut nimia humoris etherogenei vbertas, generantiſquè imbecillitas, annunciant.

In Fernelium, & ſectatores.

Fernel. 3. meth. med. 7. de feb. 4. cap. 9. & 5. Path. cap. 3. de Paralitiſ. 7. Aphor. cõ. p.

Reſp. obiectionibus.

7. Ethicorum c. 14.

Cauſæ quorundam ſymptomatum.

Reddantur, vt obiecta aduerſariorum ſoluantur.

Si in quartana intermittente, ſanguis per venam flauus, & tenuis mittetur; tunc melancholia putreſcens infrà iecur in liene, in meſeraicis, vel adhuc propè venas magnas, craſſa commorabitur, & cum febris, rigoris, cauſaquè intermiſsionis, ſubtilior melancholiæ pars extrà venas eijcitur, ibiquè putreſcit.

Proindé in ſanguine detracto, non craſſities, non nigredo, at flauities, & tenuitas proſpicitur. Cum autem in venis ſupra iecur, ſanguiniq; permixta melancholia aderit, tunc niger, & craſſus inciſa vena, euacuabitur, intermiſſio, rigorq; ab expulſa materia extra venas, ortum ducet. Ad hæc adhuc reſpondimus, quòd putridus vapor, cor petens putridam febrem non ephemeram excitat, ablata deniq; cutis obſtructione, & ſtipàtu, concuſſio ſedatur. Neq; tunc eriſypilas, herpes, icterus exorietur, ſané poſtremò ægri tegumentis leuantur; quia bilis detruſa citò ignitur, 6. Epid. l. p. 6. Epid. 5. 2. 7. Aphor. 54. putreſcit, & reſoluitur. Calor, & ſpiritus retractus, denuò foris delatus, illicò attenuat, rarefacit, & diſperdit, totumq; corpus ſibi ipſi vndiq; vindicans, inuios tranſitus peruios reddit. Inerudita, indoctaq; natura, neceſſaria efficit, qualibetq; arte potentior viam ſemper materiebus valida, indagat: etiamſi quã maximè quodammodò craſſa ſint excrementa, perauguſtaq; fora- L. De flat. t. 11. & 12. mina permeent. Lucidius, & exactius etiam Hipp. teſte rigor à flatu, ideſt ſpirituoſa materia ſuſcitatur. Quantò enim maiori impetu multitudinis, & frigiditatis ipſi flatus præſtiterint, tantò maior fit horror, à pluribus videlicet, & frigidioribus fortior, à paucioribus, minuſq; frigidis, minus etiam fortis. Ità rigor à maiori multitudinis, caliditatis, acrimoniæ, flatuſq; bilioſi impetu efficitur: Horror autem à flatibus humoris pituitoſi, frigus à melancholiæ, & craſſi terreſtris ſucci flatu; deniquè oſcitatio, oriſquè hiatus febres præit. Si quidèm multo aere con- Hipp. lib. de flatib. nu. 12. 13. ſeruato, cumulatim ſuperna petente commouetur, ac deducimur os, cum per hoc exitus ei facillimè pareat, amplius autem, & articuli ante febres exoluuntur: calefacti enim nerui diducuntur: quidquid ergo ignea illa vis attigerit, liquefit, indequè ſpiritus, hinc ſudorq;, capitis dolor, & pulſus circa tempora obſident. Innumeri meatus inſenſibiles, exileſquè venæ Anatomę peritis à vena magna per dorſum egrediuntur, ab ea ad inteſtinis, hæpatem, lienem, pancreata ad lumborumquè muſculos, feruntur ſucci, præſertim
in rigore, quorum tenuior portio magis
parata motui, & futuræ putre-
dini vndiquè ferit,
& mordi-
cat.

De aliis reſponſis ad obiecta, & de natura loco, & cauſis maligni rigoris. CAP. VI.

PRIMO omninò tenax, viſcida, ac craſſa materia quieſcit, nec à caloribus attenuata ad nouam acceſſionem tenuior ſuggeritur. Secundò omnia ex Hipp. ſpiritibus, & ſuccis peruia, ſibiq; inuicem conſentientia, ſunt: Hæc reſponſa, ambiguitates, inſtantiaſq; omnes Fernelianas fugant; ſed videam° quomodo oriatur rigor. Ordinatim in rigoris generatione primùm ſpiritus, & influens calor, non ſemper ſanguis, & omninò cutanei humores (niſi in maximis internis inflammationibus, eriſypilate, & doloribus) intus retrahuntur quia natura, ſanguine, & ſpiritu, tanquàm inſtrumentis, ad expellenda inutilia, & infeſtantia, interiorumq; viſcerum ad tutelam vtitur; ideo in profundum corporis humores vergunt, totuſq; naturalis calor acceſſionum principijs, in rigore, & horrore, reccurret, vt prauum ſuccum benignè tranſmutet, vel ſaltèm diſſoluat, aut deniquè ad ignobilia tranſponat. Quamobrèm primò eius retractu, priuatiuum extremarum partium frigus obuium venit; intrò autem inſultans ſpiritus, & calor expellens, portionemq; humoris infeſti, & putrefactibilis aptiorem mouens, tunc poſitiuum etiam frigus, cauſamq; molitur. Triſtis itidèm, & mordax ſenſus, concuſſio inæqualis, motus naturæ prauus, rigor ab habitu mordaci, repentino, & inæquali, aut ſucco immediatè mordicatiuo, acido, vel acri, actu forſan frigido incipit, dùm is humor, vel halitus malignus per loca externa, etiam gelida, adhuc inaccenſus, ab exiguaq; ſpirituum vnà ſimul copia concomitatus impetuosè pertranſit. Horum præcipuè gratia, humorumq; naturæ motùs, citatur: perindequè detruſus, motiua, impetuoſa, inæquali, mordaciq; vi præditus, ad partes rigorem perpetientes, producit. Humor malignus, tranſitus, porros, meatus cutaneos, copia, quantitaté, & mole impedit, vt liberè, vt antea calor, & ſpiritus meare nequeant. Hinc in ambitum reſilientes, humores tranſitum ſibimetipſis liberum impedient, qui humores maligni febre accenſi, ac malignè putreſcentes, in carnoſis, & ſubcutaneis partibus retenti, ibi cutè ſtipata increſcunt. (Ponè rigor nec morbi principium, nec febris tempus ſuaptè erit) Hoc modo procreato rigore difficultates à Fernelianis in medium allatæ ſponté corruent, Galeni, Ariſtoteliſquè ſententia, à qua haud tàm facilè recedendum eſt, veriſsima refulget, quam paſſim octauo Problematum percipere, amplectiq;

Marginal notes:

7. Aphor. 53.

Quæ in rigore offendũtur, & quo ord. ſpiritus calor. &c.

4. Aphor.
5. Aphor.
P. Aphor.

Tria opera naturæ: Transmutatio, 2. diſſolutio, 3. tranſpoſitio. 4. de tuend. val.

Quomodo oriat. frigus poſitiuũ.

Offenduntur porri, meatus, cutanei.

P. de dieb. decret. 6.

Rigor non eſt febris principium, nec tempus

8. Probl.

ctiquè renuerunt aduerſarij. Dùm pluries rigorem ad extimas cutaneas pilis inſignitas, ad ſuſpenſos pedes pertinere, eaſq; tantùm partes, quæ ab aere tanguntur, & veſicæ collum in

8. Probl. 9. vrina meienda, extrema corpora maximè rigere, liuidos, pallidoſq; fieri homines in rigore manifeſtè Ar. 3. dicit. Cur poeticè

In quoſdã Fern. & ſectatores. pro externis partibus, internas aduerſarij interpretantur? Quæ partes internæ actuali illo frigore corripi, ad horrorem, inæqua-

Q. Partes externas rigore affici, non internas. litatem, rigoremuè apto nequeunt? Inſuper ſi hæ partes intimæ, rigores, paſſioneſq; illas paterentur, per earum actionum notas,

2. Probl. 16. earumq; læſiones cognoſceremus, quod nunquàm contingit.

8. Probl. 25. Nonnè qui dormit, magis ſudat? calor enim parte interna collectus, humorem detrudit: Frigore rigentis calore extincti cer-

Not. nuntur; at aqua effuſa calida, horror etiam exoritur: frigus enim incluſum, circumq; obſiſtens, pilos erigit, & in febrium acceſſione, rigor ſimili de cauſa fit; Si in ardentibus febribus, ſi in critico rigore hic rigoris modus ad extra datur, cur negandus erit

De femine cap. 4. alijs in febribus, & ſymptomatico in rigore? Si perfuſis calido,

3. Probl. p. 2. Probl. 22. 23. confeſtim horror aduenit? ſi per carnem muſculoſam Ariſt. & Gal. à ventriculo, à lociſq; internis, diſtinxere? Si pedes, frigus rigoris initium maximè ſentiunt, & reliquo etiam corpori expeditè committunt? Si neruoſæ partes, ſpinaliſq; medulla in conſenſum reliqua ducunt? Si horror carne iàm ex toto madefacta, caloreq; exeunte de loco lato, ad breuem ambitum citatur?

Not. Et profluente interno calore naturæ rarefaciente, ſummaq; corporis aperiente? Inquit (ſumma, non ima) ſi rigor conuulſionem ſoluit, quatenus humorem peccantem craſſum excernit, & (craſſum dicit) Si qui rigent, frigore tremunt, profectò de quolibet rigore critico, ſymptomatico, & medio, & in princi-

2. Probl. 66. pio acceſſionis differit. Alexander etiam ait. Rigor à flaua bile

Auer. 3. coll. c. 30. acritudinis ratione, quæ membra vellicat, & mordet, atq; etiam

Cur cauſa immediata rigoris vna eſt, antecedentes verò multæ? ex refrigeratione oritur, idemq; affectus à contrarijs cauſis concitatur: immediata tamen cauſa vna acritudo eſt, quæ bilis, & rei frigidæ communis paſſio extat. Verùm amplius, ſi vt ſentiunt aduerſarij à ſolo frigore interno excitaretur, quomodò in internis tibus fieret? ſi eæ externis calidiores ſunt? tunc ſanguis tenuior, calor influens, & ſpiritus, retrò, altèq; confluxerunt: at ſi maior in ſtatu, & augumẽto calor præſtat, maior igitur humoris attractio, hincq; rigor præeſſe deberet, & cur in vomitu billioſo, mordaci, pituitoſo, aut profluuio ex his humoribus rigor non fit? Qua de re in hepialis extra vruntur, intra frigent, & quandoquè è conuerſo in lipyrijs? Fatetur enim Gal. pituitam acidam, &

De diff. feb. vitream per ſentientes corporis partes diffuſam, calores ad imas

partes

partes repercutere, at non immediatam cauſam eſſe: vt nonnulli commenti ſunt. Rigor igitur conſtituitur, nedùm in ſenſu triſti tactus, tactiliſq; mordacitatis nimis acutæ, atq; in caloris priuatione; verùm etiam in concuſſione totius corporis inæquali, in motu prauo naturæ expultricis irritatæ illarum partium extremarum ſua cute perficitur. Nimirùm ſi toto in corpore (ex Gal.) 2. De diff. feb. 6. concitatur: quomodò loco citato in Hepiala eodem tempore, in toto corpore, vtrumq; affectum febrem, & rigorem ſentiunt? Quomodò ſi calorem extrà, vaporibus putridis diſtributis, percipiunt, rigor priuatiuam cauſam, ſpirituum retractionem, poſſidet? eodem tempore eſt impoſſibile, extrà calorem detrudi, ſpirituſquè intrò reuocari, atquè rigorem duplicem cauſam priuatiuam in extima parte, & in ima obtinere, aſſerere. Vnus effectus ab vna tantùm continenti cauſa fit, ſemper autem Gal. & Ariſt. humorem, immediatam poſitiuam cauſam rigoris agnouerunt: quæ quidèm exin, & ſecundariò ſpiritum, caloremquè, ne hi tranſitu libero participent, prohibet. Hinc retractio ſecundariò, vt potè effectus ipſius humoris expulſi, meatus, porroſquè obſtruentis, occurrit. Demùm morituris (quorum exrrema frigida) rigor omnibus, & ijs etiam hyeme, vehementiq; frigore extinctis, conueniret. Hæc omnia etiam à Gal. & Auic. confirmantur: P. Epid. 2. 20. 6. Epid. 3. 19. 10. Meth. 4. & 10. Auic. p. 4. 2. 37. Mordens nàquè halitus, & ſuccus vbi per ſenſibilia corpora fertur, horrores, & inæquales totius corporis concuſſiones (Græci rigi dicunt) faciunt, ex quibus cutis conſtipatur, & quæ prius tranſpirabant, iàm retenta quoties fuliginoſa ſunt, febrem accendunt. Ad quid, medius fidius, audent aſſerere Ferneliani, Galenum intellexiſſe, rigorem partes internas occupare; ſi ſuccos, vel halitus ad ſenſibilia defferri, cutimq; inuadere, vndiq; fatetur? ſi motus, & halitus in cute ſtipata percutientes altercantur? ſi haud tantùm humorem; verùm etiam halitum proponit? ſi deniquè redarguit cenſentes, rigores omnes non vno modo fieri? Hanc eandem ſententiam, Græci, Alexander, & Aetius ſecundant: ità antecedenter auctoritas eſt intelligenda. 6. Epid. 5. 31. quæ ſtatuit, cum frigidus, vel mordens humor in ventriculi ore collectus fuerit, principium rigoris hinc oritur, vel de ſpecie vna loquitur.

De exemplis, & modis febrium putridarum citrà peſtem peſtilentium admodùm expendendis. CAP. VII.

HACTENVS de rigore, ad inſtitutum autem orationem reuocando, Philiſci exemplum accõmodatum offendim⁹. P. Epid. 3. 18. Huic

De Phyſici exẽplo peſtilenti febre correpti.

Varia ſymptomata ſudor primus, vrina ſanguinis ſtillæ examinantur.

Huic prima die ſudor, & febris acuta; ſecundo omnia exacerbata; tertio cum ſudore, ſitis, lingua arida, vrina nigra; quarto oĩa ingraueſcebant; quinto parùm de naribus, idq; merura ſtillauit; vrinæ variæ, in quibus ſuſpenſiones rotundæ quædam, genituræ ſimiles erant, diſperſæ non reſidebant, ſomni pauci, verba delirantia, extremitates vndequaq; frigidæ, nec iàm ad calorem illæ amplius redibant, minxit nigra, ſub diem obmutuit, frigida ſudauit, extremæ partes liueſcebant, die ſexto ad meridiem defunctus. Cum hic tertio, & quarto vrinas redderet, quàm eſſet cacoethes febris apertè prodibat. Sudores præterea frigidi, & ſanguinis ſtilla quĩto die comprobarunt, impendens exitium in propinquo eſſe: multò magis quod adiecis ſtillæ merum valdè atrum. Vrinæ nigræ (licet non ſemper) tunc temporis morbum cacoethe, & ſummè putrefacientem, ſignificarunt: Nempè, vt liuor, ſudores extremitatum frigidi, & guttæ ſanguinis non eſſentiam, nec ſpeciem conſtituere, atqui interitus inditia eius terrorem concomitantia, probarunt.

P. Epid. 3. 25. Secundum Eraſini exemplum ægri peſtilenti febre correpti. Varia ſymptomata maligna expenduntur in Eraſino. Gal. in com.

Eraſinus itidém nos certiores facit, deliria, inſomnia, imaginationes, peiora, & periculoſa, timorem, implaciditatem, extremitates frigidas, vrinas ſublucidas, crudaſqué perpetuò febrem habuit cum ſudore, Hypocundria ſublimia contenta, dolore, vrinas nigras, quæ ſuſpenſiones continebant rotundas, non ſubſidebant, venter ſtercus excreuit, ſitiebat continenter, non valdè; conuulſiones multæ cum ſudore, & ſub mortem continentes, ad ſolis occaſum quinto obijt. Inquit Galenus maligniſſima febris erat, ſudores diaphoretici, ex remitates liuidæ, vrinæ nigræ, citiſsima mors, putredinis malignæ, vim commonſtrant. Quæ virtutes omnes, omneſq; languore tenerent.

P. Epid. 3. 26. Tertium Critonis ægri exemplum peſtilentis cum multis ſymptomatibus malignis animaduertendis. Gal. in com.

Critoni in Thaſo, recto ambulanti, pes ex pollice vehementer doluit, eodem die horreſcens, faſtidioſus, parùm calens decubuit, nocte deſipuit, altero die tumor toto pede, & ad talum ſubrubens cum contentione, puſtulæ nigræ, febris acuta, valdè inſanijt: deiectiones meræ, bilioſæ ſub crebræ fuerunt, perijt poſtridiè, quàm ægrotauit. Malignitatis excrementi ſtatim erant inditium puſtulæ nigræ ad talum generata, nec non quòd horreſcens faſtidioſus, parùm caleret. Alteri ſyncopis, acuta febris, vrina turbata, delirium in febre ardente, & maligna, in Eritone legitimam malignitatem ſæuiſſe, lucidiſſimè Gal. expreſſit: ocuis enim, & plurimùm corpus liuens, aut nigricans, aut varium, aut putredinem moleſtam olens, interficitur. Diſiunctim Gal. loquitur, innuens, vnum, aut alterum ad ferè venenatam ſubſtantiam detegendam ſat eſſe. Eò magis omnia ſi promulgentur, ſi vicinia vehementia, efficaciaq;

P. ad Glauc. 14. 6. de loc aff. 5. Dilucidatio. De ſignis fere venenata ſubſtantia.

ciaq;

Quæ ſigna malignam peſtilentē ex Gal. concomitantur.

Ob. Reſp.
De Theriaca, veſicante, & alexipharmacis.

ciaquè in agendo, vincat, ſi in ſui ſimilitudinem vertat. Sed quis obiciet, ſi maligna, & peſtilens febris fuiſſet, antidota, & bezaartica propoſuit. Theriacæ, atquè veſicantium haud nomenclationem facere; curationem .n. ibi obiter tradit, ipſaquè tunc, ac penè inopportuna, ſecludit. Innumera herclè alexipharmaca magis determinata, & peculiaria erunt; nequè ſi malignus humor alterantia à tota ſpecie, aut euacuans perconctetur; Theriaca, aut veſicantia illicò ſunt admouenda, alia quidèm medicamenta, virtute, vehementiaquè vtilia fortaſſè erunt. Adhæc, multum ſeſe iactare, extremas partes, liuidas, frigidas, puſillum ardentem, nihil ex his, quæ adhibebantur, prodeſſe, & plura alia: tametſi ſolis, perpetuòquè malignis nuſquàm accidant, cauſarum inquam ſpecierum, ægrorumquè affectuum diuerſitate, variè collecta, intenſam, & iàm ferè ad quartum gradum putredinem, cęcamq; labem valdè corruptiuam, & putrefactiuam præmonſtrare quis negabit? Etiam inter aſſidentia, interdùmq; concomitantia, plura mox apparentia, & ſeparabilia erant? Huiuſcemodi, nec ſpeciem ſua præſentia malignam conſtituunt, ſua nec abſentia demunt; nimirùm aptitudine, membrorumquè affectione, cerebri, cordis, ſtomachi, hepatis, alui, qualitate, copia, motu, humorumquè inclinatione, per accidens, & contingenter ei ſuperueniunt. Ceù phrenitis, coma, alui fluor, vomitus, cibi faſtidium, implaciditas, linguæ nigredo, ſcabrities, conuulſio, vrina multa, & alia, quæ ex narratis exemplis, ægrorumq; hiſtoria, liquidò comperiuntur.

Dub. Reſp.
De ſignis peſtilitatis phorognomicis, aſſidentib. & ſuperuenientibus.

De febrium putridarum ephemerarum, & hæcticarum priuatim peſtilentium indiciis pathognomenicis genericis, & ſpecificis. CAP. VIII.

4. Acut. 4. 62. 3. Epid. 3. 34. Art. med. 8.

QVÆLIBET vtiquè morbi Idea, proprijs ſignis illius ſpeciem commoſtrantibus, affectuſquè (vt ità dicam) eſſentiam, conſtituentibus, indiget. Hæc à generibus quatuor, eſſentialiter inhærentibus, ex neceſſitate conſequentibus, tactu, odore, & colore; operationibus, caſibuſquè, propriè accidentibus vocatis, emanant. Aſſidentia ſæpè illis, veluti plurima, olim recenſita, contingunt. Vndè Hippocrates, & Galenus, quamlibet morbi ideam dicentes, nullum morbum, nequè peſtilentem ſecludunt; valdè cognitu obſcurum eſt, cum præcipuè inter initia omnia ſint debilia, & in magnis qnidèm diſtantijs, nota; in paruis autem ſunt ambigua: verùm ea ſigna per artificioſam coniecturam, mediam quandoquidèm inter exactam, & integram ignorantiam, nanciſcimur.

A quibus ſigna oriantur.

Dub.

Art. med. c. 8. P. d. loc. aff. p.

Sol.

Ad quartum gradum ſigna peſtilitatis acceſ dunt.

Ex actionibus læſis, excremẽtis, & qualitatibus mutatis.

Specifica pathognomonica.

P. Proret. p. 4. De pulſu peſtilentium.

P. de cauſ. pulſ. 25. 2. de cauſ. pulſ. p

2. De ratione vic. 36. 37.

mur. Ex ſuperioribus ſigna priuatim peſtilentis ſubſtantiæ, putredinis, humorum putreſcentium, ſpirituum, & ſolidorum accenſionis, febriumq; malignarum, ſolùm priuatim graduali exceſſu ad ferè quartum gradum diſiungentur. Vt omnia ſumma noxa, ſummaq; excellentia prædita ex pulſu, anhelitu, frigido, foetido, denſo, læſis actionibus, ſuperfluitatibus mutatis, vrinis, fæcibus putridis, & liquidis, qualitatibus omnibus ſenſui ſubiectis, mordacitate, acredineque præcipuè, facilè explorentur. Cum autem præter communia, genericaq; ſigna omnibus ſpeciebus comunicata etiam ſpecifica, & ſingulariter maligna, non hominem tantùm inficient; verùm Calliam, & Socratem: æquum eſt etiam propria generica, & ſpecifica febris priuatim peſtilentis, non ſuperuenientia communia, indagare, quibus alterum è duobus inſit, vt, aut ſolis, aut perpetuò contingant: inter quæ Græci, & Arabes cuncti, his in febribus, è veſtigio pulſum deficientem, non præualidum; immò omnium imbecillem formicantem, viriumquè infirmiſſimum languorem eſſe præcipiunt. Enimuerò ibi magnoperè vitalis facultas infirmatur, vbi malignus cordis calor intenditur, & vbi maligna copia premit, parui, tardiquè pulſus creberrimi, inæqualitateq; collectiua inæquales depræhenduntur. Inſuper totius caliditas, in ſummo, aut humiditas, mordacitas, acredo diù tangenti, vrinarum cruditas, omneſq; qualitates ad quartum gradum excedunt; reliquaquè ſenſibus obiecta prauiſſima excrementa ad extremum nocent, olent, & corrumpunt, atquè opem ab Antidotis, & bezaarticis deſiderant, & hæc magis in particulari ægro, Callia, & Socrate, propter indiuiduales proprietates.

De ſpecificis ſignis priuatim peſtilentis febris. CAP. IX.

De proprietatibus indiuidualibus, & ſignis ſpecificis.

In biliosa quæ ſigna de vrinis.

Signa peſtilentia in ſanguinea.

Peſtilenti in pituitoſa febre ſigna peſtilentia.

SPECIATIM verò in febre bilioſa conſpiciuntur vrinæ ſummè crudæ, rufę, virides, aut nigræ, percipiturquè mordax calor totius, acer, liuorq; floreſcens, ſitis admodùm ingens, omnia bilioſa eryſipelatia, flaua, teneſmi, dyſenteriæ, vomitus bilioſorum, & virulentorum; cordis, & ventriculi morſus, vigiliæ, atquè deliria angunt. In febre ſanguinea, pulſus omnium maximè debilis, non autem ità frequens, vrina rubea apprimè incocta, & fortaſsè turbata, calor totius excedens, & reſpectiuè mitis, ingens humiditas, excrementa ſanguinea, fluor ſanguinis, papulæ rubeæ, color totius ſimilis, delirium cum riſu, ſitis mitior, bubones aliquandò cernuntur, & parotides. In febre pituitoſa, vrinæ turbatæ, & ſubiugales, ſed albeſcentes, calor mordax,

fumo-

fumoſus, & inæqualis percipitur, vomituſqué nauſea, anxietas, inquietudo, ſitis excruciat. Proin maligna pituita, & craſsa priuatim peſtilens ad penetralia cordis adit, quæ ſpiritus, caloremq; obruit, viſcera magna, venas, & arterias obſidet; dein excrementa omnia ventriculi tumor, dolor, flatus, puſtulæ albeſcentes, parotides, læthargus, ſomnus, pinguedo, corporis obeſitas, pulſus non ità frequens, ſed admodùm depreſsus, & debilis illam pituitam malignam demonſtrant. Quartò in melancholica febre vrinæ nigræ, aduſtæ, ſubiugales, caliditas apprimè mordax, & inæqualis, papulæ cæruleæ, vndiquè nigræ, pſoræ, lepræ, anthraces, carbunculi, recrementa omnia aduſta, nigra, deliria cum furore, & ſtudio; pulſus rarus, ſummè tamen languidus, habitus corporis, ætas, victus, ante acta vita, regio, & aer, aderunt.

Peſtilēti in melāccholica febre noua ſigna.

Quinto in mixtis febribus peſtilētibus propter varias humorum peſtilentium miſcellas, excellentiſquè putredinis, propter corpora, & loca affecta, diuerſa etiam ſigna reperiuntur.

In mixtis febribus peſtilentia ſigna.

Sexto in ſanguinea, ſimul, & pituitoſa peſtilenti febre craſſi, pinguiquè ægri ſe benè habere videntur, medicuſquè interdùm, fallacibus vrinarum, excrementorumquè notis, pulſu mediocri, ſatiſquè æquali, ſalutem pollicetur; dùm cum extremorum frigiditate, corporis inertia, ſomno leui, quodam etiam carnis rore; vitam dùm morte citiſſimè ægrotantes commutant.

Signa in ſanguinea, & pituitoſa febre.

Not.

Dub. de febre maligna, & ſignis ambiguis eius.

Not.

Mehercule dùm ſalubria (vti contigit ſtrenuo viro, & ſignifero Sancti Angeli in Vado) citrà rationem ſymptomata minimè congruentia appareant, ſuſpicandum eſt, venenum ferè latens cor inuadere. Vndè Hippocrates, vrinæ, quæ de repente citrà rationem concoquuntur, malæ; idem de pulſu, ſiti, reliquiſq; ſtatuendum eſt.

1610. 3. Aprilis æger Sancti Angeli in Vado.

In coacis prænot.

Quid ad hæc? niſi huiuſcemodi corporibus, pituitæ, & ſanguinis ſordidiſſimá putredinem, modicè calidam, valdequè corruptiuam, dicendum ad cor ſigillatim à particula ſerpere, calorem, vitaleſquè ſpiritus, nulla ferè violentia, ſenſim obruendo corrumpere? Seú febrem, lypiriam vtiquè à Galeno, Auicenna, & Hippocrate vocatam, propriè malignam tunc contingere. Nam febres hæ peſtilentes in habitu pituitoſo, hyeme ſenibus, mulieribuſquè dominantur; atquè ſemper partium ſubliuorem, liuorem, frigefactionem moleſtam, putredinem, foetorem, caloremquè propriè viridem effundunt, aluiquè deiectiones, & vrinas virides obtinent.

Solutio.

Quæ ſpecies febris malignæ ſit, quæ dubia ſigna præbet. Not.

Signa an lypiria an hænitritens ſit.

Quilibet igitur febre priuatim peſtilenti detentus, pulſum non prævalidum, vrinas ad extremum crudas, liuorem, ſubliuorem, moleſtam putredinem, foetoremqué tanquàm generica ſigna; ſemper, rarò autem anthraces, bubones, tubercula his vtiqué ſuperuenientia,

Corollarium de ſignis malignæ febris putridæ, de pulſu, vrinis excrementis, & qualitatibus malignis.

tia, ſed vulgaribus peſtilentibus, aſſidentia, maculas nigras malignas poſſidebit, de quibus Aetius, Hippocrates, & Galenus. Quædam ex Gal. exordientium morborum indicia certa ſunt; ,, ſed certis propè accedentia, alia verò ex ſe non; alia autem ,, magna quidèm ex parte accedant, non tamen iàm longe recedunt, ambigua alia, hiſquè iàm alia inferiora. ,,

Nam ſi prima die maligna ſine peſte febris erit, non ità vehemens, cordis robore, vniuerſiquè reagente experitur, dein ,, ſecundo, tertiouè die exacuitur, motuſquè inæquales citando, ,, modò vehementior, modò mitior torpens, rurſus inſurget. ,, Veruntamen certiſſimum eſt, dùm putredo maligna angit, pathognomonica tunc adeſſe, & è conuerſo; licet quoàd nos ità conſpicua nequaquàm ſemper vbiquè ſint. Perindè ac in arboribus, morbos omnibus ſuis partibus abſolutos, cognoſcimus, enaſcentes verò pauci, & periti tantùm agnoſcunt. Quidam domus magiſter alijs medicis accedentibus, ſeptima iudicatus fuit, ſequenti die cum eum multum pulſum deficere ipſi inueniſſent, malignam affectionem latitare autumabant: tametſi ſummoperè deciperentur. Dixi enim (ait Galenus) à primo ortu naturæ pulſum deficere, eiquè naturalem eſſe, non cauſa oppreſſum. Hic itaquè pulſus repentè deficiens abſquè cauſa, eſt proximum malignitatis ſignum, atqué hæc malignitas, vbi ad cor proreptat, pulſum languidum perpetuò gignit, idq; etiam ab Auicenna cap. proprio decernitur. Iure igitur ægri Hippocratici à primo vſquè ad nonum vitali, ac naturali virtute languentes, malignitate, malignæquè putredines corripiebantur. At de ſignis putredinis peſtilentis librum primum c. de putredine vulgari epidemica adire oportet.

2. Aphor. com, 23.

Dub. de pathognomonicis ſignis.

Sol.

De præcognitione ad Poſthumū cap. vlt.

Exemplum ægri maligna febre detenti, & dub. de pulſu imbecilli.

Quando, & cur pulſus deficiens adnotet malignitatem, & nouis ægris Hipp. probatur.

3. Epid. 3. 76

9. ægri ab Hipp. deſcripti ſemper pulſum languidum habebant.

De ſignis Pathognomonicis Ephemerarum, & hecticarum febrium malignarum, & priuatim peſtilentium. CAP. X.

EPHEMERARVM febrium malignarum, & priuatim peſtilentium notæ, multis iàm cap. de impropriè malignis recitatis, conſultò ōmittuntur. Illæ, noxa, morte frequentiori, ſymptomatum extenſione, intenſionequè, calore autem admodùm flammeo, igneo, ſubtili, aereo, cordis languore, ſyncope, deliquio, ſudore circa clauiculam, & faciem frigidi cognoſcuntur. Pulſuſq; æquales, valdè exiles, diaſtole magis, quàm ſyſtole deprauantur, vrinæq; igneæ, ſed crudæ cernuntur.

De

De ſignis febrium hæcticarum malignarum, & priuatim peſtilentium.
C A P. X I.

MALIGNÆ febres hæcticæ æqualem typum (irregularitate ab intenſione, & remiſſione tantùm ſignata) ignorationem eius; à prandio, & cœna, fumoſam recalfactionem, acrem pulſum præ cæteris imbecillum, & durum; lachrymationé ſiccam, tempora caua, collapſaquè præſeferunt. Vrinas colore ſanis ferè ſimiles, ſedimento, hypoſtaſiq; maximè crudas, maciem, colliquationem ingentem, inſenſibiliter, quandoq; etiam ſenſibiliter per aluum, aut deſtillationem cum tuſſi ad pulmonem obtinent. Omnia ſigna ſymptomatum ex toties narrata eſſentia prodeunt; reliqua propriè malignæ febris nobilis viſceris inflammationis, aut magnorum accidentium, aut virium extremæ infirmitatis, ab impropriè malignis vnuſquiſq; palàm poterit depræhendere, & ſcire. *2, Celi tex. 36*

De præſagio febrium putridarum, ephemerarum, hæcticarum priuatim peſtilentium. C A P. X I I.

IN genere quidèm hæ citrà peſtem febres peſtilentes, maiorem obſeſſorum partem enecant; non tamen rebelles, mortiferæq; ità euadunt: neq; adeò, vt vulgares præſidijs adhibitis, obſiſtunt. Epidemica enim cauſa perpetuò contangens, venenatuſq; aer, multùm inſpiratione neceſſariò lædit. A ſporadicis, quàm ab alijs cunctis, plures intereunt; à peſtilentia omnium plurimi, rarò autem, tùm epidemici, tùm peſtiferi fiunt; ſporadici verò acuti, frequentiſſimi, cacoethici, ægrorum maiorem numerum interficiunt. Etenim acuti morbi, ſummoperè periculoſi, & continui ſunt, ſed cacoethici ſunt propriæ eſſentiæ magnitudine, cordiſq; præſtantia. Tribus his magnitudinibus ſæuientes morbi plures perdunt, vires tamen ægrotantium, & ſuperuenientia ſymptomata, ſpecies febris, putredinis, atq; humorum, non nunquam magis determinatè læthalem malignam præſagitionem adaugent, modò minuunt, & occultant, modò non penitus certam ſalutis, aut mortis prænunciationem faciunt: non omnibus in acutis, quibus maximè repentina mors, aut periculum ingruit, certa eſt, ſed fallax, & doloſa, ſubita indicatio, & permutatio. Ex his equidèm non ſolùm mors, aut ſalus, verùm qualis, quaq; die ſtatus, iudicatio,

P. De rõne vict. tex. cõ. 8. 9.

3. Acut. 9. *Conciliatio denn. morientium à ſporadicis, aut epidemicis malignis maiori, vel minori.*

2. Aphor. 19. *3. de tuen. 9.* *Aet. l. 5. cap. ſeſt.*

Cur à ſanguine maligniori, quàm à cæteris humoribus.
2. de diff. feb. 9.

dicatio, & ſolutio vniuerſim depræhendetur; ſed magis ſpeciatim dicendum eſt, à ſanguine febrem maligniſſimam eſſe, apprimèq; læthalem (Is eſt dignitate, & vſu inter contenta vtiliſſimus, mitiores febres ab ichoribus non præbent alimentum corpori; eæ etiam febres, quæ ex bile, vel melancholia oriuntur

Nota.
De qualitatibus mutatis, calore, febre 2.

difficile iudicium habent: caliditatis qualitas, quæ magis vaporoſa, minuſq; moleſta eſt, è ſanguine naſcitur, minuſq; moleſtam febrem præſagit: moleſtæ autem, erodentes, atq; mordaces qualitates, vtramq; bilem conſequuntur; inæquales autem pituitam conſequātur: ſemper autem in ſpecie à qualitate putrefacientis, ab ægrotantis habitu, calido, ſicco, humido, ſpiſſo, raro, leni, molli, ac duro inditium Græci ſumpſere. Mites igitur calore, febres ſanguineæ, & ichorales: cæteris tamen magis immaniter, prauiſsimè, citòq; excruciabunt. Frigido exiſtēte aere modica ſalutis ſpes eſt, ſin' nequè vires, nequè coctiones ſigna tali in aeris ſtatu aderunt, impoſſibile eſt ſeruari. Incurabilibus ægris, nequè occaſio, nequé auxilia commodant: debiles

Aet. l. 5. c. 78.
3. de cris. 4.

quidèm, & paruas febres quandoquè valdé malignas eſſe teſtatur Gal. alias calidas, & incendentes, aut ſtomacho anguſtiam, calorem, ſitimqué non tollerabilem afferre præmonuit. Debiles certè actuali calore in collatione æſtimandæ ſunt, calidæ tamen, & incendentes acredine mordent. Extrà debiles (ſæpius recitatis cauſis) intrò maximè diræ (debiles) amplius eas non Idea, febrili intemperie, atquè effectrice cauſa, natiuaquè magnitudine; ſed caloris intenſione.

Dilucidatio.
Cur febres malignæ debiles calore dicantur, & qua de cauſa;

Quibus in febribus continuis, puſtulæ per totum corpus erumpunt, læthale. An hæc aſſerat Hippocrates, ſi non criticé, & an vti ſigna internæ malignitatis, non autem motus ad extrà ratione, & collatione ad intus: omnis enim ad extrà excretio vtiliori, quàm ad intrò, tutiorq; exiſtit.

Hipp. in coac. præn.
Dilucidatio quando expulſio ad extra vtilis, vel inutilis ſit, & tuta,

De

De Ephemerarum, & Hæcticarum febrium malignarum, & priuatim peſtilentium Præſagiis. CAP. XIII.

DE febribus malignis, priuatimq; peſtilentibus ephemeris, & hæcticis magis particulariter præſenſio inſtituenda eſſet. Verùm quid, cum eædemmet conditiones feré his, ac perindé putridis febribus præfiniantur; eaquè in genere explorata ſint, de his tamen magis ſingulariter demonſtrentur? febres ephemeræ malignæ ob auram, & ſpiritum malignè impetentem, veloci breuitate, grauiori noxa occidendo, putridas vincunt. Hecticæ autem vehementia, & nece, omnes vndiquê ſupereminent. Magis, minuſq; vt poté eis aſſociata noua ſymptomata ſubſequuntur; & ægrotantium robur, aut infirmitas, ætas florens, vel decreſcens, ſexus, regio, anni ſtatus arrident. Ephemeris febribus ſudor frigidus, malus, & nimis abundans pariter ſyncopis, & animi deliquium: febribus hæcticis autem alui fluor, vomitus, aut cibi faſtidium omninò læthale eſt ſin' verò bonum. Tandém ſi præter eſſentiã proprié malignam, peſtilens principalis viſceris inflammatio, ſæuiſſima ſymptomata, aut extremi languores excellerent; quid eſt dubitandum, ocius ad interitum, has febres rapere ægrotantes? 2. Probl. 35.

Finis Libri Decimi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS:

DE PESTIS, ET VVLGARITER FEBRIVM Omnium peſtilentium, minus communibus principijs, partibus, & paſſionibus.

LIBER VNDECIMVS.

De Natura, & cauſis peſtis, peſtilentium affectuum, febriumq; vulgarium in genere, & ſpecie peſtilentium.

C A P. I.

GRAVISSIMI, noxa, intenſione, ſæuitieq; affectus, citiſſimè, ſummè, abditè contagioſi, plurimos cuiuſcunq; ſexus, ætatis, conditioniſq; aggrediuntur, & à cauſa communi epidemicè occupando, laceſſunt. Prima, ſecunda, tertia, & quarta die, raro ſeptima, immaniter, & horribiliter interficiunt, interficiendo, colore, tumoribus, & effigie deformant, deformando, confracta corpora, conuulſa, ac ferè in minorem molem retracta, aut nimis laxa, mollia, horribiliaq; cadauera, numeroſaq; relinquunt; atq; affectus hi humano in genere præcipuè (perindé ac cæteri omnes) triplicem fomitem, originemq; ducunt; alij vtiq; à Deo, magicis artibus, aut à Dæmone, continenter producuntur; de quibus Fernelius, Theologi, & religioſi Viri decernunt. Cœleſtia eorum preſidia, ac ſpiritualia, ex Pythagoreis cæremonialia, à Platonicis amuleta vocata, ſanctè, pieq; tractant. (Peripatetici autem dæmones negantes, omnia ad humores, vim imaginandi, habituſq; ſpecies referunt) Alij ad lumen, & aſtrorũ motũ, tum primi mobilis, & diurni, & fixarum ſtellarum: (motus ſimilaris, & homogeneus, ſi

Qui ſint affectus omnium grauiſſimi, acutiſsimi, & vehementiſſimi.

Morbi omnes á triplici fonte oriuntur.

Pomp l. de incãtatione.

Aug. de ciuit. Dei.

D. Th. p. par. q. 115 p. 2.

Peripatetici nõ ad dæmones, ſed

ad humorũ ideñ effectus conſtituunt. ſolus vagaretur, nequaquã vigeret interitus. Hæc inquã præter illuminationẽ, gyrumq; varium, pp diſſimilares planetarũ aſpectus, & lumina 2. opere, calore, frigore, ſiccitate, & humiditate humana corpora variant, periodoq; propria, Solis, Lunæq; acceſſu, & receſſu generando, & corrumpendo, præſtingunt, & aerem palàm alterant: is nimis interdũ noxã ſigillatim profundius imprimit, imaſq; corporis latebras perluſtrat. Lumen, motuſq. ſitus, aſpectus videlicet ĩfluẽdo his quator diuerſam Saturni ſiccitatẽ, & frigiditatem parit: Iouis, Mercurij, Veneris, determinatã calefactionem, & humectationem inducit: Mars varians aſpectu, ſitu, lumine, & motu varié ardet, & ſiccat: Sol calefacit, Luna diuerſimodè his humectat, attenuatq; & modò intẽſius, modò mitius hęc largiuntur, vt potè longiori tempore, diuerſis aſpectibus, & ſtationibus, nos, & ſublunaria inſpiciendo, largius, aut parcius, rectius, obliquius, luminis, & motus vim perculiunt; atq; Marte, & Saturno dominãtibus, peſtem graſſari, obſeruatum eſt. Variæ itidèm imagines, varijq; characteres horum conſtellationibus, & aſpectibus elaborati, verbaq; ſub ſtella præfixa prolata, ſuſurrationes, pleraq. huiuſcemodi alia, metaphyſica cõfingũtur. Hi aũt morbi, Aſtrologis præcipuè ſciendi; à Ficino, alijſq; doctiſſimè perpenſi, à Medicis elegantibus haud quaquã negligendi ſũt: Hip. ſæpè ſœpius Aſtronomiam maximã in partẽ ad rem medicã conducere, quotidiè, ſinguliſq; ætatibus, cõmonefacit. De nouo, ob nouos aſpectus, & Cœlorũ curſus, nouæ cauſæ oriuntur, noua ſyndrome effectuũ, & affectuũ, morbiq; peſtilẽtes (Cœlo) deſiliunt. Quonã pacto Cœlũ peſtilens vocatur? non id aer interpretandus; perindè eo loco à Gal. à cæteris cauſis peſtilentibus ſeparatur: An exactẽ, accuratèq; Cœlũ lumine, aſtrorumq; motu, & aſpectu vario, aere nos ambiẽte, vim aſtrorũ Cœli colligente, nimis, ac diù calefaciẽdo, humectãdo, ſiccãdo, determinato quodã gradu cœleſti; qualitatiuo tñ ſpiritus, vel humores, vel membra. Plures interdũ vulgariter interficere, cõmunẽ cauſam, pernicioſæq. epidemiæ fomitẽ eſſe admonuit. Nimirũ actio à qualitate, & formis (nõ aũt à mã, quãtitate, oře, numero, ſimilibuſq.) efficitur. Numerus quidẽ numeratus, vt decẽ homines, ceũ res naturalis vim habet agẽdi; numerans aũt, vt cauſa Deus, Idea, cœleſtia corpora, mirificas operationes edunt; vt ſignum ẽt rei numeratæ, leonis, canis, hominis, ac mathematicum, ſolummodò vnitatem, aut rerum illarum multitudinem, ſignat; vt verò ſignum metaphoricè, & analogicè agit, & operatur: hoc pacto, rerum quidditates, ſicuti numeri, ſunt. Tertij morbi peſtilentes, medicis magis accommodati, Phyſicis Amuletis realibus, & Peripateticis formis, non Platonicis, aut Pythago-

2. coll. 22.
Cauſæ aſtrologicæ effectuum ſublunarium.
Ariſt. 2. de gen.
L. de vita cæliũ. comp.
L. de aere cap. p.
D. Th. p p. q. 115
6. Epid. 6. 5.
Explicatio.
Quid pro Cælo intelligẽdum ſit.
Quomodo nomẽ, & quantitas agant, & cur?

thago-

thagoricis præditi,inſtituto noſtro præcipuè inſeruiũt. Hi quidèm (Cœlo,eiuſq; vi inexplicabili ſecluſa) ab infima elementorum alteratione(quæ tamen Solis,Lunæ,ſyderum,lumine,& motu,aſpectu,& ſitu ſemper variatur) aëris ambientis, imbrium, ventorum, exhalationum ;vaporum ſublunarium, temporum mutationibus potiſſimùm magnis, & perſeuerantibus, morbos parientibus,originem ducunt: Vnde ait Hipp. Autumnus cuiq; ſpeciei peſtilentiæ patet,& morborum alij ad alia tempora benè, vel malè ſe habent: quædamq. ætates, naturæ ad tempora,loca, & victus genera in vnum conuenient: adeò fortibus, atq. immoderatis temporum diſpoſitionibus,vt præſens non ſolùm conſtitutio, ſed ex quali, & ad qualem permutationem fiat, poſtremò ab erratis in victu communi,perpendetur. Quartũ morborũ genus prætereo,quod fit ſenectute naturali, à via, ordineq. naturæ, nullam violentiam perpeſsæ, ſi quidèm internis generationis, corruptioniſq. noſtris principijs, ſuſcitatur, vt potè maraſmus, ſenectus,& huiuſcemodi; minimè autem nobis inſeruit,& peſtilentibus, publicéq. graſſantibus morbis ne quicquam adſtipulatur. Qui plures non pernicioſi,horumq. contagioſi, & contagio deſtituti (quod eſt animaduertendũ) alij ſalubres,valdèq. alij læthales vniuerſaliter frequentant. Nemo ambiget,ex vulgariũ morborum numero eos eſſe,qui maligniſſimi, & peſtilentes habentur,peſtilenteſq; vocitant omnes homines,exitialeſq; morbos incurſare ſciunt,& ad Deos perſæpè de curatione eorum conſulẽtes, referunt. A curatione Hipp. multos vno tempore morbos inſtare,oſtendit,quos pernicioſos peſtem dicunt: mitiorem appellationem alteram indicant, epidemiós,vel epidemicos nominãtes,vt epidemius morbus,tempore aliquo,in regione aliqua abũdet. Peſtis aũt eſt epidemia pernicioſa, vniuerſum humanum genus frequentans;non dicitur morbus: quia ſæpè eſt tantùm cauſa,ſæpè ſymptoma,aliquandò morbus;vt patebit infrà. Omnis peſtis eſt epidemia pernicioſa,Gal. teſte, non autem omnis epidemia pernicioſa eſt peſtis: nam verum eſt argumentum à ſpecie ad genus,minimè autem è conuerſo;& ſcimus deffinitionem Topicam non eſſe demonſtratiuam,neq; cũ deffinito eſſe conuertibilẽ. Peſtis ſpecies eſt epidemia pernicioſa,genus cenſetur: oĩs peſtis eſt pernicioſa epidemia; vera eſt propoſitio,& de omni, non tñ ſecũdum quod ipſum demõſtrat. Prædicatum .i. pernicioſa epidemia cuiq; peſti, nõ aũt ſoli conuenit;minus pariter vera, & demõſtrabilis eſt illa propoſitio. Epidemia pernicioſa eſt peſtis;etiãſi prædicatum peſtis, ſubiecto,epidemiæ pernicioſæ congruat,nec equidèm omni plures abſquè peſte pernicioſæ epidemiæ vagantur.

Paul.l.2.cap.38.

3. Aphor.p.2.3. & 11.
Celſ.l.2.cap.1.

Quartum morbi genus.

Cur, & quomodo peſtilentes morbi vulgares dicantur, & quã. P. Epid.

P. Epid.p.in prohem. 2. Epid.3.2.
P. Acu.9. Aliabas l. theo.c. 11.
Iſidorus 4. etim. c.6.

Quid ſit Epid. eff.

Quid ſit peſtis, quomodo cauſa, morbus, & ſymptoma ſit.

3. Epid. 3. 21. 20.

Dub.
Sol.

Quomodo peſtis epidemia pernicioſa ſit.

Duplex vulgaritas ſecundum quid, & ſimpliciter exacta cõtagioſa.

Et epidemicæ, epidemiæ ſecundum quid, non exactè vniuerſales, maiorem, neq; hominum numerum occupantes, experiuntur; quæ vulgares itidèm, & pernicioſæ ſecundum quid, non ſimpliciter exactè vocabuntur. Collectis autem illis ad peſtem requiſitis, quippè communitate epidemica, & interemptione, epidemia tunc arctius, & ſpecificè contrahitur; vt abſolutiſſima exactè, & à cauſa ferè venenata contagioſa, non manifeſta ſit, & ad plurimorum ægrotantium necem ſpectat, contagioq; ſucceſſiuè ſaltèm maior pars ægrorum inficitur, interitq; Duabus his conditionibus ſi præſtabit, epidemia pernicioſa erit peſtis; immò ſi plures homines vna domo ægrotarent, nequaquàm neceſſariò contagioſa affectio dicetur: ſiquidém à communi cauſa, victu, naturæq; ſymboleitate, ſimili morbo ægrotare valent: neq; ſi vna ciuitate plures morbo eodem corripiuntur, is morbus neceſſariò contagioſus appellabitur: Quandoq; enim epidemicæ anginæ vagantur, pulmoniſq; inflammationes pleuritides, colici dolores, appoplexiæ ſyncopes, cholerra propter aeris prægreſſam conſtitutionem, ſæuiunt; neq; deindè ſi acutiſsimi affectus ægrorum plurimos, abſq; contagio, interficiant, peſtis erit appellanda. Ex præcedenti enim aeris tempeſtate, humida, auſtrali, niuoſa, maxima pituitoſorum, bilioſorumq; humorum copia congeritur; quæ ponè flatuum veloci impetu, ad faucem, pleuram, aut pulmonem irruit, inflammationeſq; læthales, abſq; ferè venenata putredine, abſq; vitioſo, & venefico ſucco, gignit: quarè hæc eſt epidemia potius pernicioſa (non peſtilens, malignaq; niſi impropriè) Enimuerò neq; contagium, fomeſuè peſtilens, aut maligna putredo in his malis ſuprà recitatis inuenitur: quæ humorum tantùm copia, qualitatibus primis, vel ſecundis manifeſtis, locorum ratione cordi, vel reſpirationi immediatè inſeruientium interficient, abſq; qua vita diù perdurare nequit: affectuum vicinitate, inflammatio, putriduſq; vapor, cordi communicatur, acriſq; attractu inhibito, ſpiritus ſuffocantur, & frequentes mortes viſuntur, vt in conſtitutione epidemica Vrbinum, Piſaurumq; Anno 1603. occupante, contingit: quæ quidèm epidemica, non peſtilens, & contagioſa fuit.

Quomodo morbi epidemici, pleuritides, anginæ, pleumoniæ, cholerræ interficiãt, & tamen nõ cõtagioſæ, nec peſtilentes ſint vocandæ.

3. Epid. ſec. 7. Piſauri 1603.

Cur dicatur epidemia pernicioſa, at non peſtilens, & quando. Dilucidatio In non nullos ſciolos.

De natura, & modis generationis peſtis, febriumq. vulgariter peſtilentium. CAP. II.

3. Epid. 3. 21.

EX qualibet morborum recenſita ſpecie, complures ęgrotabant, & moriebantur (complures) ait ſanè Hipp. & Gal. ,, (moriebantur) vt amplum interiectum inter epidemiam ,,

ſalubrem, & pernicioſam declaret; quam differentiam quiſpiam ſi obſeruaſſet, non ità ignarè morbos peſtilentes per ſimplex contagium ſtatueret: nam detur contagium ſalubre, & benignũ; affectuſq; epidemici alij abſq. mortis periculo, & abſq. contagio graſſantior: alij cum periculo, maximoq. interitu, & ſine contagio, & alij periculoſiores, & cum contagio feré venæfico, & cum maiori obſeſſorum clade inſiſtunt. Diuerſę morborum ſpecies in vna, eademq. peſtilenti conſtitutione ſunt, ſingulę plurimos ſolicitant, interficientq. pp diuerſitatem corporum patientium, aptitudinemq. eorum. Aliæ conſtitutiones cum plithiſi, tabe, aliæ cum febre ardenti, ſymptomatibus cordis, ventriculi, iecoris, cerebri, inteſtinorum, & teſtium carbunculis, bubonibus, papulis nigris apparent: deindè alię, robuſtos, imbecilles, pituitoſos, melancholicos, ſanguineos,illioſos, quoquo victu, exercitio, animi, corporiſq. motibus fruentes, ætate, ſexuq. exercent. Inſuper quædam vehementiſsimæ totas feré Ciuitates, & Orbem, articulorum denudatione, carbunculis deuaſtant; alię mediocres nigris exanthematibus, puſtulis, delirio, ſiti, mediocrem hominum copiam, moderata ſæuitie exanimat. Mitiores aliæ interitu, caſibuſq. demonſtrantur, atq. remedijs aliquandò mortalibus, & diuinis pręſidijs cedunt, neq. omnes in tempeſtate peſtilentiali ægrotantes, neceſſarium eſt, peſtilentiam corripi, tametſi Thucidides hiſtoriæ mandauit, ſæuiſsima in quadam omnes, qui infirmarentur, peſtilentia poſtremò obſeſſos fuiſſe. Demùm ſi maior obſeſſorum pars, aut præſidijs, aut Medicis, rationabiliq. methodo deſtituta interiret, peſtilentia hæc, epidemica verè, & propriè vocaretur. Cum autem ob communem, & ſimilem cauſam, vno ſtatuto tempore in regione perpetuò aſsiſtentem, plures ægri eadem morbi ſpecie, abundant ſimili, Endimius, Patrius, & Regionalis affectus ſtatuitur: hic ab alijs differt communis tantùm incolas, ac ſi cognatus eſſet, nullo non tempore comitatur, & hic etiam pernicioſus, & peſtilens alijs impartitur. Vt peſtis Bizantij, Alcairi, Aeliopolis, perindè, ac ſtatis temporibus, illarumq. Vrbium incolas feré ſemper determinata reſpicit, tantummodò Endimica ęſtimatur, vt Epidemica ab ea diſtet: non quòd ambo morbi ſint communes; ſed alter certis ſingulariter temporibus, incoliſq. duntaxat popularis incumbit. Ille autem legibus his nequaquàm coarcitus, omnibus anni temporibus, omnibus gentibus vagus furit; de quo præcipuè in epidemicis libris, tanquàm de communiſsimé, maximèq. propriè, & exquiſitè: vulgari: at ſecundariò de Endimia. Morbus peſtilens pluribus de cauſis à nobis facilè depræhenditur, & obſeruatur, ſolus

Cur morbi graſſantes, alii ſalubres, & alii inſalubres.

Triplex Epidemia, benigna, maligna, & maligniſſima.

Tres peſtilentiæ ſpecies, maximæ mediocres, & minimæ, quæ ſẽper animaduertendæ, & ſingula ſpecies.

Cur Non omnes in epidemia peſtilentiali, corripiãtur peſte.

Quid ſit endimius affectus. L. De Aere.

Epidimicus poteſt eſſe peſtilens & in qualibet ſpecie, & qualiter peſtilitas poteſt eſſe endimia. Cur epidemia ab endimia dr̃t.

De natura cõtagii explicatio. P. Probl. 7. Vulgaris, & epidemicus

Duplex ſimpliciter exacte, aut ſecundum quid. Semper peſtem habere annexum contagium ex Ariſt. & Thucydide, Hipp. & aliis, contra nonnullos.

ſolus ex omnibus vitijs præcipuè, vicinos laborantibus afficit, quòd is ſolus omnium morborum communis omnibus hominibus eſt; itaq; peſtem facilè infert omnibus, qui ſunt, deprauato iàm habitu (Is ſolus omnium) d. Gal. Nam endimia (non omnibus) ſed particularibus incolis tantùm communis eſt, & deindè (ſolus) propter illam communitatem excellentem, vſq; ad ferè quartum gradum diffuſam, per aeremq; cunctis hominibus communis, facilius, aptiuſq; quàm cæteris animantibus, naturæ vehementer inimica eſt. Humana conſtitutio ſymetra nedùm inſpiratione, nimirùm cutis tranſpiratione (qua pleraq; animalia bruta duro dorſo, piliſq. ferè priuantur) promptius cæteris viuentium generibus, communi aeri ſubijcitur. Is amplius præcipuè ex omnibus vitijs contagioſus reliquos omnes velocitate, vehementia, ſæuitie, vincit. Talis aũt contagio proindè fit; quoniàm

Ar. 7. probl. 4.

ſpiritus ſpiritũ vitiat, grauemq. reddit: celerrimè aũt morbis ijs corripiuntur, qui ſpiritu corrupto (corrupto, non alterato, dicit) proueniunt: quale ẽ omne peſtilens genus (omne inquit) vt multiplex genus peſtilentiæ, nullum ſecludat: Qui autem appropinquarit, talem profectò ſpiritum trahit, qualem æger ille reddiderit: Aegrotat igitur, quia mortiferum eſt, quod ſpiritu trahitur; ab vno autem morbo recipit, vnus namq; ille ſic ſpirat, cæteri autem ſecus: Eundem verò, quia quò ægrotant, hoc non aliter ſpirat, ac fuerit affectus: Ex Ariſt. itaq. etiam in thorace, & pulmone peſte obſito, ſemper expiratus aer inquinatur, internuſq; ſpiritus, & exterus ambiens, ab hoc morbiferus efficitur: indè malignum contagium, cæteriſq. impartitio excitatur. Morbus inquam, vt motus vim agendi, poſſidet: ſanitas autem in quiete manens, ab actione deſiſtit. Aſclepiades ex Cœlio Aureliano, ait. Luem qualitatem inſuetam in his locis eſſe, vbi eſt conſiſtentium animalium, quæ à communi cauſa facilibus morbis, & interfectiuis adficiuntur. Nunc pro affectu ſumpſit; huius etenim natura eſt qualitas, & decliuitas in ægritudinem, atq. celeberrima, plurimis infeſta, communibus intercedentibus cauſis. Per hæc methodici luem, ac per manifeſtiora, nobiſquè euidentiora, non autẽ per naturæ cauſas, prodiderunt, quæ animali iàm actu impartitur qualitas, aut accidentalis, aut ſubſtantialis à forma inſueta; cæteriſquè rarior vagatur; perſæpè, vtquè plurimùm, ſi aſſueſceret, pleroſquè abſumeret, regionemq. inhoſpitam redderet. Affectio exindè hæc eſt animalium, non autem omnium, ſed (conſiſtentium) nempè diù in regione ea commorantium, ac ſubiacentium, quæ diuturnam ob moram facilius hanc labem recipiunt. His deſtituti Piſces peſtilenti lue nuſquàm inficiuntur (vel) locis

Aet. l. 5. cap. 94. Paul. l. 2. cap. 35 Auerol. l. 3. c. p.

8. De Hiſt. animalium 19.

L. P. Acut. mor. in Probem. Explanatio nat. peſtis ex methodicis.

Cur conſiſtentia animalia facilius inficiantur, quàm vaga.

8. De Hiſt. anim. 19.

anima-

animalium conſiſtentium terreis non aqua, aere, & igne; in quibus regionibus, animalia vaga potius, quàm conſiſtentia vitam degunt (qua) cuius vi, & potentia originem à communi cauſa, aere omnibus neceſſariò ducente (facilibus morbis) non curatu (quia omnium difficillimi) non ſimplicibus: quoniam omnium grauiſſimi, & moleſtiſſimi; ſed facilibus; quia vim ſui facilè impartiunt, facilè animalia præhendunt, facilèq; communi, vulgariq. vi diſponũt, & occupant (Interfectiuis) hoc verbo vtantur methodici, vt à cæteris, vulgaribus, beniguiſq. morbis diſtinguatur peſtilentia, quæ celeberrima plurimis infeſta, maiorem oppreſſorum conſiſtentium numerum occidit, maioremq; animalium copiam læthaliter coinquinat. Ex his quidém, cuilibet eſſentia, viſq; huius conſpicua fiet, atq; ea ex notioribus effectibus, ac euidentibus (Methodicorum inſtituto) ad cauſarum notitiam, accedet.

Cur piſces peſtilentia non inficiantur.

Cur morbi peſtilentes dicantur faciles.

Cur peſtilentes affectus dicantur interfectiui.

Qui igitur ab epidemia pernicioſa contagium aliquandò remouent, allucinantur; quod à Gal. & Hipp. vt notiſſimum, prætermiſſum fuit: quoniam ſubq. aeris venenati nomine, ſubq; non ſecura cum ęgris conuerſatione compræhenſum eſt: Auic. etiam illud manifeſtat, cum dicit, ægritudines facilè de vno ad alium migrant, ſicuti lepra, ſcabies, variolæ, febriſq. peſtilens inueniuntur; ſed Ariſt. lucidius hoc peſtilens contagium expreſſit, experientiaq; à peſtilentijs, hactenuſq; præteritis, confirmatur; Quidam quaſdam peſtilentias contagio vacaſſe aſſerunt, quæ ab aere nimirúm peſtilenti exorta eſt: Verũtamen hæc, ſi cęteris dirior, quomodò in corpore peſte correpto, veſtigia, contagijquê ſeminaria non generantur? humoribus præcipuè magis rebellibus, & malignioribus debacchantibus? Contagium igitur, aer peſtilens contangens, & homines inficit, & humores ad ſui ſimilitudinem tranſmutat. Quam ob rem ij ęgri malignè tranſmutati, contagioſiq. erunt; neq; Thucydides peſtilentiam eo contagio deſtitutam recenſet; ſed potiſſimùm interire, ad ægrotos accedentes ſcribit. Et Hali contagium cum peſte probat, & Dionyſius Halycarnaſſeus, Titus Liuius, Appianus Alexandrinus, plureſq. alij fatentur illud.

Q.
An detur peſtis ſine contagio.
De Theria. ad piſ. de diff. feb. 2.
Auic. l. c.

L. 2.
L. 5. cap. 11.
L. 10.
L. 3.

Hoc vnum autem ſciendùm eſt, naturam contagij, à cauſæ, epidemicæ, vulgaris, & peſtilentiæ natura valdè diſsidere. Si quidèm peſtilens febris, citrà peſtem, & epidemia abſq; contagio (vt eſt alibi probatum) ingruit: Peſtis autem, vt potè admodùm corruptiua, & putrefactiua, vulgaris, contagioſaq; ex cauſa, vt ſummè corruptiua à totius ſubſtantiæ, & proprietate aduerſa, putrefactiua qualitatibus, plurimùm ęgrotantes moleſtat, vt vulgaris plurimos occupat, vt contagioſa de corpore in corpus tranſpergit; furoremq; in vulgum, vtroq; ſecũ

Q.
Quomodo cõtagium dr̃t à cauſa vulgari, epidemica, & à nã peſtilentiæ.

Quid ſit peſtis, & qua facit.

Quid facit vulgaritas.

Q. contactu inuehit. Primam ſibi conditionem à ſimilitudine,
Conditiones, quæ ad peſtem requiruntur, quatuor ſunt. veneno, ſecundam à neceſſaria, publicaq. dominante cauſa, tertiã
à leui viſciditate, maximèq; tranſmeandi exhalatiua potentia,
inq; ſui ſimilitudinem vicinia transſmutandi: atq; poſtremò à cõ-
Prima. *Secunda.* muni corporum aptitudine arrogat. Vndè peſtis facilè, depra-
Tertia. *Quarta.* uato habitu, infertur, celerrimèq; morbi ij, qui à ſpiritu corrup-
Ariſt. l. c. to proueniunt, corripiunt.

De communibus peſtilentibus ſtatibus ab aere obſeruandis.
C A P. III.

P. Probl. 21. 22 COMMVNIS ab aere ſtatus peſtilens, Ariſt. ſententia,
inuadit, dùm Sol multum vaporis è terra excitat, corpo-
raq. multa excrementis redundant, puſillarumq. copia
ranarum increſcit. Marcus Cato Corcyram à peſte, ſingulis, vt
Auſtro feneſtras clauderent, Aquiloni panderent, præcipiendo,
P. ſtatus. liberauit. Ab Hipp. & Gal. etiam deſcribitur primus ſtatus exem-
plo Cranonis: inquiunt .n. in Cranone calidiſſima æſtas, ſiccisſi-
mo, modicèq; humido aere, caliditate, & ſiccitate putredini ad
verſans fuit, quæ humidos tamen in corporibus humores exar-
dens, obſtructioneq; penè colliquans, eos maligna putredine
Duplex conſtitutio apta peſtilit. corripuit. Amplius (ſecundum Auenzoar) perindè ac conſtitutio
complexioni humanæ maximè oppoſita in nebuloſo, impuro,
craſſoq. aere, ob præcedentes humiditates, & imbres, illa calidi-
Not. tas, & ſiccitas fumoſa, non flammea, craſſa, non tenuis, impura, &
P. De diff. feb. 4. ſuffocans, non ætherea videbatur. Primo verò de diff. febrium,
2. ſtatus. *3. Epid. p. de* indicationem à corporibus diſpoſito, non ab aere, conſultò ſu-
diff. feb. p. mit: is iurè in medendi methodo non indicat. Alter ſtatus mo-
P. Probl. 8. 20 & 21. dicè calidus, maximèq. humidus, ſola humiditate, calore, ſicci-
tate fumoſa, ſuffocat (aer ſua craſſitudine calorem pleniorem ſu- „
Aet. l. 5. cap. 54. ſcipiens, exardeſcit, corporaq. æſtu, & anxietate vexat) non aũt „
abdita forma, vulgari eo tempore peſtilentia, non immediatè ad
eius productionem conducente, à ſuccis quidèm vitioſé, & in-
tus ſenſim valdè paratis, de nouo poſtea facilius, ſparſimuè aura
Dub. deleteria exoritur, quę eos ad malignam putredinem ſuſcipien-
dam, parat. Aer quippè maxima putrefaciendi, corrumpendiq.
Sol. facultate, pollet; neq. etiam ſi æſtuoſiſsima æſtas peſtilentiam mi-
nimè genuerit, aliquandòq. hyeme cæperit, æſtatiſq. ardore, vel
Autumno ſoluta, abierit. Euidens argumentum erit, illius pri-
marum aeris qualitatum exuperántiam, calorem, & ſiccitatem
immenſam, aut eximiam humiditatem, modicumq. ignem, il-
lius auctorem non adſiſtere. Aeſtatis ille feruor, citò ab Au-

tumni,

tumni, hyemiſq. frigore frænatur: atq. non vndiq. communiter parata corpora, diùq. intranſpirabilia, & humiditatis plena, obijciebantur. Hyeme exordiens peſtilentia fortaſsè humida, modicèq. calida, æſtatis, & autumni ſquallore contraria extirpata, corruit. Adhæc non aeris exceſſus momentaneus, & citò ſubſequentis temporis, anni, aut conſtitutione emendatus, ſed diuturnus, diùq. ità excellenter perſeuerans per totum annum requiritur. Vndè Celſus ad hunc ſtatũ conſtituendum ſtatuit, vbi graui tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus, aut ſenſim creſcent ad culmen, atquè demùm corporum maxima à communi cauſa, diù vagante aptitudo ſpectatur. Hinc perſpicuum eſt, omnes hos aeris exceſſus notos eſſe; cœleſteſq. formas, orbiumq; intelligentias, ſolummodò lumine, aſpectu, motuq; duntaxat, mũdum inferiorem gubernant. Luna quidèm à Sole lumen mutuás, minorq; Sol alter, omnes ad generationes, perfectioneſq. conducit: calore enim, moderataq; refrigeratione generat, immoderata corrumpit. Rerum nanq. minus principalium, periodus circuitum magis principalium ſequitur. Continens ſemper, aut operatur, aut contrà operatur; & tranſpoſita durabiliora quidèm fiunt, & paucioris durationis natura: aerem enim ea contangentem; mutant. Ideò cœleſtes aſpectus, & prædominatores, calidi innati proportione, ad hanc, vel illam actionem habiliora animalia faciunt. Quamobrèm licet acquiſititia complexio varia, alimentalis, corporiſq. habitus, vt potè craſſi graciles; gracileſq. craſſi euadant; calidi autem frigidiores, & ventriculo, cerebrouè calido exornati, frigido poné fruantur; moreſq; acquiſitij, & actiones ab hiſce emanantes, variari videantur: primò attamen, principaliter, & per ſe calidi innati, humidiq. primigenij temperies, eiuſq. paſſiones, ſpectandæ veniunt. His igitur luminum, & motus aſpectibus, atteritur aer, attritus attenuatur, attenuatus caleſit, & oppoſito modo friget. Ità calefaciendo, refrigerando, exſiccando, humectando, conſequenterq. generando, & corrumpẽdo, inferiora alterat, & tranſmutat: Proin non alias malignas, clandeſtinaſq. proprietates Cœli impartiunt (ni propter peccatorum vindictam, Dæmonum, ſtrigiumq; Dei permiſſione gignãtur) Gal. & Hipp. minimè ægrotationis cauſas ad ſuperos referunt; ſed naturalibus abditis cauſis: nam quid in morbis diuinum agnoſcunt; cum etiam ex Ariſt. nulla res ſit naturæ, in qua nõ mirandum aliquid indicium habeatur. Equidèm ſunt etiam affectus manifeſti, calidi, frigidi, humidi, & ſicci, ab aſtrorum occaſu, & ortu, eorum aſpectu, lumine, motuq. conficti, & in humido radicali, ſanguineo, vel ſemineo reſidẽtes. His de cauſis Auic.

Obiectis reſpõſa.

Alpharab. l. prac. trac. 32. ſec. 4. cap. 4.

L. 2. cap. 10. Oribaſ. l. 3. de cur. morb. cap. 9.

Ariſt. de long. & breu. vitæ cap. 2.

p. 4. tract. 9.

Quomodo ex aere fiat febris peſtilentialis.

d. Principium harum alterationum ſunt formæ Cœli, facientes eſſe neceſſarium illud, cuius aduentus ignoratur; quoniam prima cauſa, figuræ cœleſtes, & propinquæ diſpoſitiones terreſtres, humectationem vehementem faciunt, dum aeri eleuantur vapores, & fumi ad ipſum, & ſparguntur in ipſo, & putrefaciunt eum cum caliditate debili, & aer ſecundum hunc modum venit ad cor: Quarè corrumpit complexionem ſpiritus, qui eſt in ipſo, & putrefit, quod circundat ipſum de humiditate, & accidit caliditas egreſſa à natura, & ſpargitur in corpore cauſa fluxibilitatis ſuæ, & fit febris peſtilentialis quoq. quod aer ambiens, ab ægrorum aere reſpirato, coinquinetur. Aptat Auic. verbum corrumpere ad ſpiritus, & putrefacere ad humores. Eſt tandem malignitas, & ſubſtantia occulta in peſtilentia, aeris etiam ſunt huiuſcemodi conſtitutiones multiplices. Hæ mehercules diuinitates medicæ in morbis cognoſcendæ ſunt.

De aliis ab aere maligno tempeſtatibus peſtilentibus accuratè adnotandis, ad notitiam, & curationem peſtis. CAP. IV.

Ar. p. 7. Probl. Hip. l. de Flatu. Gal. 3. de præ. expulſ. 3.

HIS autem relictis, aliæ inſuper tempeſtates ab aere non ſimplici; verùm tetris putridis, venenoſiſq. vaporibus infecto, tùm etiam ſecundum ſubſtantiam identidèm corrupto fiunt, tùm quando aer, quem attrahimus, putredine infectus, cordis corpus, humoreſuè pridèm ſuperuacanea humiditate habiles, vitijſq. malis paratos eius in finibus attigerit, tùm etiam tranſpiratus, conſtipatione, obſtructione, & denſatione prohibeat. Proinde Gal. ad Piſonem ſe ipſum interpretans, aerem infectum, eſſe perindè àc venenum præſentaneum expreſſit; nimirùm vt aer, ſeù aereum quoddam, putredinis vehementis auctor, ſit interpretandus. His modis aer ad peſtilentiam propagandam circũſiſtit, neq. vt ſimplex auræ formam veneficæ adipiſcitur, tunc enim plura, quã quatuor elementa eſſent, aut ſimplex ſine alia mixtione compoſitum euaderet, quod abſurdum eſt. Sin quædam cum aere cęleſtis virtus, lumine, motuq. mediantibus, ità venefica communicatur; hacq. ratione Illuſtres fortaſsè Medici, propria ſubſtantia venenatum fieri, ſimplicem tamen manere autument. Iàm ſuprà ſtatutum fuit, non alium effectum luminis, & motus; & conſequenter ab his calefactionem, refrigerationemq. confluere. Atquì, id ſi contingeret, tota inquam ætheris regio, inferna, media, ſuperna, deuaſtaretur, per quas directè cœleſtis, ſpiritaliſq. illa virtus, venefica (vt ipſi aiunt) tranſiret; hominéſq. tãtùm illi venit ſubiectos immaniſſimè

Alex. 2. Probl. 93. De Theriaca ad Piſ. de Antidotis.

Quomodo, & quot modis aer dicatur infici, & venenum fieri, atq. peſtilens.

Q. Quomodo æthærea agant in inferiora.

(quod

(quod eſt ſupra hominū perſpectum, phyloſophicamq. cognitionem) vexaret. Hinc Fernelius, Altimarus, & plurimi alij, Hippocratis auctoritate innixi, rectè ſtatuerunt, peſtilentiam ſolummodò epidemiam perniciosam ab aere perpetuo, non autem à communi victu, contagioué, exiſtere. Enimuerò Hipp. nullam aliam communiſſimam cauſam, pleriſq. hominibus (vt etiam autumat Ariſt.) ſexus, generiſq. cuiuslibet neceſſariam ſpaciari, nullamq. aliam, qualibet regione, & loco, tempore, & hora ineuitabilem, quàm aerem præeſſe, iurè loquitur, & de ſimpliciter, & exquiſitè legitima peſtilentia, ſolùm ab aere, & conſtitutionibus, ideſt aeris mutationibus, anni tempori nequidquam inſeruientibus naturaliter proponit. Proin quipiam hoc argumẽto annis elapſis adducti, Venetijs, Vicentiæ, Veronæ, Brixiæ, Mantuæ, Mediolani, legitimam peſtem non ſimpliciter vagari, ſuadere nitebantur. Alij autem ex Gal. alteram ſpeciem à prauo communi victu adiecerunt. Veruntamen cum hic quadantenus communis, non autem omnibus, nec neceſſariò, & perpetuò ſit (nobiles inquam prauo victu interdùm, incolumes alij) Iure peſtilentia non ſimpliciter exquiſita, nec ità popularis percipitur, iurèq. ab Hipp. vt potè morbi contagioſi nomine potiſſimùm vocanda ommittitur. Tertiò peſtilentiam ex ferè venefico contagio ex veſtibus eo foedatis, huiuſcemodi, alij in lucem ediderunt, quæ ſenſim plures homines contangentes, coinquinarunt; nimirùm hanc ſpeciem, Hipp. & Gal. prætermiſere. Quoniam licet plures velociter, immaniter, & contagioſé occumbant, illorum tamen ſententia, peſtilentiam adeſſe, nequaquàm fauet; cum communiſſima cauſa neceſſariò deſideratur. Recentiores inter peſtilentiam, minus quidém legitimè inter initia eam ſtatuerunt; ſed decurſu temporis ità perſeuerans, communem cauſam ſubparit, & vim quādam communem, acquirit. Etenim aeré cõtagioſum, vaporibus malis infectum, vel realem peſtilentium hominum contactum, vel aliarum rerum externarum ſibi comitem adſciſcit. Nos autem facilioris doctrina gratia ſub peſtilentiæ nomine has ſpecies ſtatuemus: Atquì illæ à victu, & contagio diſſeminato rectius contagioſi affectus, & propriè maligni, vt plurimùm, interficientes, appellantur. Auenzoar tres ſpecies enumerat, primam ex aeris corruptione deteriorem ab Hipp. deſcriptam, in qua neq. criſeis ordinata fuerit, ſed lentas febres, quietas, & occultas ferè obtinet. Dein ſymptomata varia actionibus læſis, qualitates mutatas, & excreſines ſolutam vnitatē, malam compoſitionem, intemperiem particularem, aut totius febrilem ſibi annectit, prout cor, aliauè viſcera aggreditur. Hoc

Quid ſit legit. peſtil. p. ab aere.

L. de flat. ſecund. epidem.

Quæſt. ſol. 1572 73. 74. 75. 76.

Secunda ſpecies peſtilentiæ non ſimpliciter, ſed à cõmuni victu.

L. De bon. & mal. ſect. 10.

2. De nat. hum. ſecunda.

3. Peſtilentia ex contagio, & quo modo fiat vulgaris.

A quibus cauſis peſtilentia oriatur, & fiat vulgaris.

Conciliatio de ſpeciebus peſtilentiæ ſimpliciter, & ſec. quid.

L. 3. trac. 3. c. 3.

Auenz. tres ſpecies peſtilentiæ recenſet.

Thucyd. l. 2. 3. Epid. 3. 55. 57. l. de bono, etc. cap. p. 9. ſimpl. et l. ad Piſ.

An detur peſtis ſine febre q.

liquido in epidemica peſtilentia, Thucydidis hiſtorici, clarius Hipp. & Gal. Medici colligitur. Auctoritatibus liquet, & ratione perſpicitur, peſtem raro abſq. febre vagari, atq. inter acutiſſimos affectus febre carentes recenſeri: Acutorum morborum febrem, ſi ea acutis inſinuatur, continuam eſſe dicit: non autem acutos habere ſemper continuam febrem ſtatuit. Summoperè diſtat hic loquendi modus: Apoplexia enim, Epilepſia, conuulſio, ſyncopis, febre vacant: Acuti tamen hi cum velocitate periculoſi ſunt affectus, è contrà peſtilens epidemica febris, nequaquàm ſine peſte fit. Hac etiam ratione Ariſt. aſſerit, peſtilentem morbum, omnibus facilè peſtem inferre: peſtis cum febre identidèm furit, ceùq. fera quædam venenata plurimos miſerè perdit: Hinc peſtilentes fuiſſe morbos demonſtrat Gal. quoniam „

L. ad piſon. de theriaca.

totas Ciuitates depaſcebantur. Quodammodo enim malo aerem „
mutant, vt homines interficiant, qui reſpiratu inhibiti, conta- „
gium euadere nequeunt, & aerem infectum, vti præſentaneum „
venenum in ſe attrahunt. Iſti ſunt duplices peſtilentes ſtatus, qui duplex itidèm febrium putridarum ephemerarum, hæcticarumq. malignum, & vulgare genus producunt.

De communibus peſtis, peſtilentiumq. febrium epidemicarum cauſis vniuerſalibus, & particularibus. CAP. V.

NVNC autem de communibus cauſis ſedulò agendum eſt: cum peſtis, ſtatuſq. peſtilentes, à communi neceſſaria cauſa propriè, itidém peſtilentes vulgares febres, putridæ, hecticæ, ephemeræ affectus, & ſymptomata oriantur; ſed primùm, maximeq. exquiſitæ hæ febres ab aere ineuitabili alterato, vel ſuaptè ſecundum eius ſubſtantiam immutato, vel ſyderum aſpectibus, alterationem, mutationemuè nullam perpeſſo, ſed clandeſtinam, diramq; vim, eorum lumine, motuq. impartitam, humanæ noſtræ abditè repugnantem, exordienrur. Quæ olim fortaſsè modò tantùm Galliæ proceres corripuit, modò plebeios interim defatigauit. Verùm ſecundum Peripateticos, ad determinatos effectus, effectrices cauſæ particulares, & immediatè agentes præter vniuerſales, requiruntur (Sol, & homo generant hominem) vniuerſalis cauſa, Cœlum, & Sol ad quemlibet producendum, indifferens ad peculiarem effectum, à ſingulari agente, & ſic particulariter inferior mundus à ſuperioribus lationibus, gubernatur. Aſtrorum ortus, & occaſus, vnà cum temporibus, ventres in hominibus permutatione, faceſſunt; quia manifeſtè aerem commutant, non autem abditas tunc quidém cauſas, & in-

Oribaſ. ſynop. l. 2. c. 24. Art. med. cap 85 Aet. Paul. loc. cit. Auenzoar.

Cauſæ vniuer. cælum.

Hipp. l. de aere. Secunda cauſa aer per ſe, vel immutatus à Cælo, vel ab inferioribus.

influentias,impartiunt. Ea propter medicus ad ſenſibilia declinãs ſtatuet,nobiles,primatesq. ob cõmunem eorũ victum,& errata in ſex rebus minimè naturalibus, otium,crapulã, venerẽ,ignobiles, & pauperes verò annonæ ob charitatem,praua,craſſioraq. cibaria,magis obſtruentia putredini, malignitatiq. obnoxia, delicta in aere,& victu,exercitiaq. ijs tantùm communia,nõ diuitibus, fuiſſe in Gallia interemptos,conſtituet. Quid Cœlo cum nobilitate ſanguinis? Quid cum ignobilitate? Quodam forſitan ex ignobili ad nobilium ordinem ſcandente,mutaretur ne Cœlum? Sanguis tantùm,complexio victus; ratio, hos, vel illos peſti accomodatos reddunt. Hæc autem fiunt ab aere qualitatibus, qualitatibus excedentibus, diù,ac per totum annum alterato, aut viciato,vaporibus tetris,à terra,aqua,cadaueribus,putredinoſis animalibus,foueis,cauernis, hominum immunditia, ſerpentibus, locuſtis à mare proiectis, vel aere demiſſis: Quemadmodũ Hipp. Thucydides, Lucretius, Liuius,Boccatius,ſacræ,prophanæq. hiſtoriæ teſtantur; vel excitantur à contagio,ſeù communi in exercitu ab hoſtibus venenato victu,vel diù prauis edulijs, vagãtur. Quamobrèm humores intus maligniſſimi paſſim gignuntur, aut ſpiritus malignè inflammantur,vel ſolida peſtilenter exardeſcunt; quæ peſtilentia ſic exorſa, alijs etiam regionibus contagio, commertio, aereq. illo particulari non vniuerſali foedato, alias ad Ciuitates ventis auecto,communicatur. Eodem modo à quopiam,peſtilenti cum peſte, citràq. peſtem febre coinquinato,aer expiratus vicinos polluit,plurimos ſenſim,ſenſimq. ſucceſsiuè occupans, epidemiamq. pernicioſam excitat. His vniuerſalibus cauſis,& diſpoſitionibus ad peſtilentiam cognitis, facilè tranſeundum eſt ad tres ſpecies putridarum febrium peſtilentium, & vulgarium.

Cur nobiles, & non plebei in quadam peſtilentia moriebantur.

Hipp. p. Epid. Auic. p. quarti Ar. p. probl. 20. 21. Gal. p. de diſ. feb. 6. Auenz. l. 3 T. Liuius, Thucydides, Lucretius, Boccatius.

5. Contagium eſt cauſa peſtilẽtiæ.

4. Cõmunis prauuſq. victus.

De tribus internis peſtilentium putridarum ſpeciebus, atq; earum eſſentia,& modis generationis peſtilentibus. CAP. VI.

FEBRES putridæ vulgariter peſtilentes, originem ab his cauſis nactæ in tres claſſes diuiduntur, maximam in qualibet manſione; mediocrem,& minimam; ſed hæ ob ſordidiſsimam putredinem,maximèq. vitiatos putreſcentes humores fiunt: ob id Zoar inquit. Quandò fuerit corruptio fortis, erunt accidentia fortia, quandò verò debilis, leuia: ſumma caliditas eſt manifeſtum vitium peſtilentiæ, in qua ità ægri incendio flagrabant,vt neq; ſubtilia linteolorum velamina,neq. aliud quidquã, præter nuditatem ſufferrent,& in qua peſsima ex acredine calo-

Triplex peſtilẽtia, grauiſsima, mediocris, et minima.

6 Epid. 2. 29. 3 De Praſag. 3.

ris

riſa[illegible]ficiebantur & demùm, qua vrinis exulcerantibus, teneſmis, dyſenterijs augebantur: in his etiam contagium ad diſtans, ſummè vigebat. Huiuſcemodi enim febres viſcidam, lentam, ſordidamq. putredinem, atq. craſſos humores, at qui ſicciores etiam, tenuioreſq. obtinebat. Maximum etiam vitium aliud conſpicuum eſt ſumma vulgaris humiditas, & modicus calor, vt potè in peſtilentia, in qua propter ingentem humiditatem, lentam, ſordidamq. putredinem, atq. contagionem, ſecundum altas, & profundas partes concluſam, modicumq. laxantem calorem, oſſa, caro, labra, mentum, articuli, pedes, nimis putreſcebant, citòq. marcidi, decidebant: nam tunc ſeminaria contagij nimio lentore, & viſciditate vicinia depaſcebantur. Nullus alius eſt eximius exceſſus manifeſtus, nulluſq. alius ab Hipp. & à Gal. delineatur. Miris peſtilentia, quę nunquàm tamen abſq. maligno contagio ſæuit; ab aliquibus inter febres malignas, & contagioſas, interq. ſine peſte peſtilentes (non attamen rectè) conumeratur; Nam hęc communis (plurimos licet initio non perdat) attamen contangentem cauſam, vulgaremq. diſponentem, habet, aeremq. aut victũ, putredinoſumq. vel diſſeminatam luem, plurimos interficientem ſibi annectit; ſed illis putredinoſis veſtigijs accidentibus ſæuiſſimis, vehementiſſimiſq. affectibus, deſtituitur, veluti oſſa denudari, carbunculos, antraces, eriſipelata, viſcera interna eadẽ pati, delirijſq. teneſmis, mordacibus inteſtinorum difficultatib⁹, grauè olentibus vrinis, & exulcerantibus, apparere: ſed placidiſſimè tantummodò cutaneis paſsionibus, maculis, plora, lepra, flegmone, eriſipelate, ſimilibuſq. abundat. De vtraq. ſpecie peſtilentiæ ſcribit. Namprimò ex impropriè malignis febribus exortæ, poſtremò in vulgariter peſtilentes, vel contrario modo deſinunt. Anno 1569. in Hiſpania populariter febres maculares contagioſæ viguere. Omnes ferè, quos aggrederentur enecantes: Ardentes febres, vt plurimùm, vel continentes, pulſu frequenti, paruo, debili, formicante, interdùm vario intercidente aderant: præſertim propè macularum apparitionem, reſpiratione frigida, foetida, difficili, cordis tremore, & anguſtia, maxima ob æſtum inquietudine, pectoris preſsione, magis in nocte inquieti affligebantur, oris ventriculi dolore, totius corporis grauitate, laſsitudine, impotentia vigilandi, delirio, quibus obliuio ſucceſſerat, aliquandò, & inſolentia, ſiti maxima, faſtidio, excretorum foetore horrendo, vrinis modò tenuibus, modò craſſis ſubiugalibus, craſſo, rubro, turbato ſedimẽto, nauſea, vomitu, linguæ tremore. Cur autẽ vrina nigra, pleriq. ſalui erant? fortaſsè quoniã atrabiliatis melãcholia, reliquiæq. putrefacti ſucci expurgabãtur?

Hæc

A forma, & natura cacaocris.

L. de bono, &c. c.p. l. de atra bile cap. 5.

Quorundam error.

L. de Bono, &c. c.p.9. ſimpl.

Anno 1569. mitis Hiſp. peſtis. Mercatus.

Hæc fuit conſtitutio ſymptomatum principalium, quibus Hiſpanici ægri vexabantur, ſæpè numero contagioſè occidentes: mitis, atq. placida altera etiam fuit 1592. Florentiæ, & alibi, Brixiæ. Febres epidemicę, & contagioſæ ab aere quippè humidiori, & modicè calido, diú perſeuerante, plurimoſq. contagio, & morte, nobiles præſertim exanimarunt; papulis diuerſicoloribus, pulſu admodùm imbecilli, vrinis primò tenuibus, poſtremò quarto turbatis, miti, ſed acri calore, diù tangente, duarum ſpuriè tertianarum motu, vno in die, altero in nocte exacerbante: Maxima deindè totius corporis grauedo ſuperueniebat, inclinatio ad ſomnum, vel delirium, ſurditas, ſanguinis é naribus ſtillæ, oculi turbidi, facies torua, lingua ſicca, arida, albicans, vlcuſcula circa fauces, & ora, leuis inflammatio, manus tremulæ, alui fluor foetens, colliquans, chiloſus, aquoſus alteri ſupercreſcebant. Quarè leuis fuit febris peſtilens appellanda 1598. Fori Iulij hyeme, lupi beſtias relinquentes pueros, hominesq. plurimos occiderunt, Aeſtate calor, & ſiccitas maxima, culices, pulices, & muſcæ plurimæ erant, plurimaq. Armeniaca poma, febres tertianæ cum exanthematibus, & continuæ inualeſcebant, quæ venæ ſectione leui, aut purgatione, diarheaq. colerica, citò curabantur: calore Vere, & Aeſtate augeſcente, febres ardentiores, exanthemata, vermes, diarhea, & vomitus aderant; venæ tamen ſectione ſaluti reſtituebantur, pueri morbillis, & variolis coinquinati: licet ſymptomata mala haberent, ferè omnes ſaluabantur. Autumni principio peſtis cum febre ſinocha, & putrida exoritur cum vermibus, & diarhea exulcerante: quibus pulſus erant validi inter initia, vrinæ aquoſæ, capitis dolor maximus: omnes venæ ſectione, ſyruppoq. acetoſo cum aqua acetoſæ euaſerunt. Apparentibus bubonibus, qui ſemper mitiores fuerunt antracibus; quibuſdam ellebori radix in extremitatibus infixa, ſciſſa prius carne, profuit: vrinæ tertia die, vt plurimùm turbidæ, quarto moriebantur in fine pulſus obſcuri, & debiles; Nec Beazar, nec Armenus lapis proficui fuere: mitior hæc peſtilentia inter initia fuit mediocris, & acerbior in poſterum graſſabatur. Apertiſſimum etiam eſt vniuſcuiuſq. manſionis, ac ſpeciei febres vulgariter peſtilentes fieri. Verùm, vt plurimùm, vniuerſam ſanguinis molem deuaſtat, præſertimq. dúm ſanguinei humores in ventriculis cordis, putredine afficiantur; à ſanguine autem, totum corpus ſibi nutritione, & ſpirituum caloris influentis generatione, robur, & firmitatem conciliant. Res enim quæq; humidiſſima referueſcere, refrigeſcereq; apprimè idonea eſt, & ſicuti in veſte

1592. mitis Florentiæ, Brixieq. peſtilentia.

Tronconius Florentinus.

1598. Fori Iulij mitis, & mediocris peſtilentia, à Spinello medico Bergomate.

Vt plurimum peſtilentia ſanguinē inuadit, & cur.

Z. De inſomn. 2. Triplex ſãguinis ſubſtantia, pura in corde, turbida in cerebro, media in hepate.

Z. De ſomno c. vlt.

P. De hiſt. anim. P.

Ab humoribus.

veſte mundiſſima minima macula perſpicua elucet, purumq. quicquid exciperit (præſertim minimos motus) exactè monſtrat; ità in puro, ſinceroq. ſanguine, totius corporis ſpirituum alimento, vitæq. theſauro contingit ſanguis craſſiſſimus, turbidiſſimuſquè in capite eſt in inferioribus, & aliarum ſubiacentium partium ratione, in thalamis cordis, purus, & ſincerus commoratur, in medio ſinu diſcretus; qui ex Ariſt. ſententia, ſiniſtræ auriculæ conſentit. Diſcreto ſanguine animalia ſi priuantur, in perniciem corrui neceſſe eſt. Proindè ſanguini mitiſsimi omnium, aut humoris alimentalis, vndè ſinochus, continenſquè febris, vel excrementitij: Vndè ardentes tertianæ, Hepialæ, lepiriæ, quartanæ, quotidianæ, mixtæ, atq. ſpuriæ efficiuntur; nam ſecundùm præcipua viſcera, & magnas venas, excellens putredo identidèm exorditur, cordiſq. cauitatibus tenus, pertingit. Contagium interdùm porroſitantibus attractum, humores à corde remotos, altiſq. viſceribus, primò contaminat, interdùm etiam vlcus, aut humor ſuaptè malignus, ſeù talis redditus ob ignaram Medici curationem, adeſt. Frenitides etiam vtiq. malignæ, primò, pleuritides, colici, peſtilentes, & letargi ortum ducunt: à quibus, perindèq. locis affectis determinatis, ſubindè, ſigillatimuè à parte ad partem inficiendo ad ſuccos in cordis arce perueniunt, febreſq. ſymptomaticæ appellantur. Fracaſtorius, & Sectatores autumant, humores cordis minimè putreſcere; verùm à ſolo ſeminario peſtilentiali infectos, febres inurere: ſed hi apprimè à Gal. præceptis recedunt; vt paſsim tertio de præſagio expulſibus, exq. rei natura videre eſt. Ab Auic. etiam teſtante, conſpicitur, aerem peſtilentem, humiditates circà cor putrefacere: nam aeris calor putredinoſus, infectus putredine, ceù præſentaneum venenum inſpiratus, illos tangit, exindèq. primò anguſtia producta, occluſo tranſpiratu, auctiſq. hinc indè caloribus cordis ſpirituũ, & vicinarum partium valida prauitate, putrefacit, corrumpitq. Hi autem, mox reliquis extrà cor per vniuerſum, labem impartiunt. Extraneus calor abſq. anguſtia, obſtructione, denſitate, conſtipatione, præter naturam humores corrumpit, nequaquàm autem putrefacit (vt perſpicuum eſſe reor, cap. de putredine) Modis his igitur omnibus, epidemicæ peſtilentes febres primùm ortum, primamq. radicem, obtinent. Quatũ quidèm putrida febris eſt febris vulgaris intenſiſsima in mediocri habitudine propter humores in finibus cordis vulgati, contagioſa, maligniſsimaq. putredine accenſos: hæc Gal. varijſq. in locis, Auic. Paulo Aetio, Alpharabio teſtantibus) In qualibet ſede minima, mediocri, ma-

Febres à locis affectis peſtilentes, & quæ, & quomodo.

In Fracaſtorium.

An humores in ſinibus cordis putreſcere valeant.

P. 4. tract. 4. cap. P.

In Fracaſtor.

In corde quomodo putreſcant, et quomodo corrumpantur humores extra cor.

Quid ſit putrida peſtilens vulgaris.

P. De præſag. ex pulſ. 6. epid. 6. 24. 3. de præſ. ex pulſ. Paul. l. 3. c. 11.

xi-

xima potentiam plurimos occupandi, contagio inficiendi poſſidet. Demùm ſimilem febrilem intemperiem, ad quartum ferè caloris, aut ſiccitatis, humiditatis, modicæuè caliditatis ordinem (occultà intemperies minimè conceditur) mediocri habitudine ſimilarium partium ad differentiam hæcticarum malignarum gignit. In ſiniſtro ſinu, humores aeris contactu viam facilius putredini ſternunt, aditus enim per pulmonem, venalemq. arteriam, patet; difficilius autem ab internè genitis, malignèq. putreſcentibus ad illum ſinum patet aditus: nam Hoſtiola quidèm, & valuulæ magnæ arteriæ, ab intus ad extrà aperiuntur; non autem ab extrà ad intus conformantur. Proin ſiniſtram in cauitatem nihil, ni maxima violentia ingreditur, in ſiniſtro ab internis per magnam venam potiſſimùm, qua hiatus ab aere facilis extat; vena arteriali in pulmone tranſitum per valuulas impediente; ſed magna ſolummodò vena ſpontè ingreſſum ſubminiſtrat: à dextro ſiniſtro, à ſiniſtro dextro, per ſeptum, atq. cordis parietem, perquè inſenſibiles meatus, & porros, naturæ, diligentiq. anatomico cognitos, communicabitur (Si quis autem Gal. ſententiam de cordis pariete tranſiecto, amplius comprobare nititur, in palumbium corde, eam iuxta Baſim veriſſimám explorabit) Hæc obiter. Enarratos inquam peſtilentium putridarum generationis modos, à ſanguine potiſſimùm, nec non etiam quandoquidèm ab alijs humoribus, horumq. miſcella, & ſinuum affectorum, febris etiam generica eſſentia veros fore patefaciet; nã calor extraneus à corde per arterias, & venas diffunditur, qui ſpiritu, ſanguineq. mediantibus, mediocrem habitudinem, mediocremq. ſimilarium partium ſubſtantiam exercet. Non perindè habituatam, intimam, radicalemuè, quæ in hæcticis febribus corripitur, neq. ſpiritalem in ephemeris afficitur. Neminem præterit, maioré permeationé, accéſioné, putrefactionéq. per arterias, (calidiores venulas ab Hip. appellatas) maioremq. affectionem, & noxas ſpiritus, ſuſtinere: ſi à ſiniſtro peſtilens humorum putredo exordietur; ſin à dextro ortum ducet, tunc ſummè per venas, vehementiorem noxam impartit, ſpirituum verò minorem læſionem faciet. Vnica quidèm peſtilens contagioſa infectio, ab humorum maligna putredine fit; nec non à ſpiritibus in ephemeris, in humiditatibus, in hæcticis. Simplices enim intemperationes contagioſæ eſſe nequeũt. Ex putrida .n. cuiuslibet humoris malignè in corde putreſcentis ebullitione, ſpargitur in putridis peſtilentibus febribus contagium; per hæcquè ab alijs omnibus vulgaribus impropriè malignis, ſecernitur.

Aet. l. cap. 129. Alphar. l: prac cap. 4. tract. 22. ſect. 4.

Triplex maxima, mediocris, & minima peſtilentia notandæ.

Differentiæ ab humoribus, & locis affectis not.

6. Epid. 6. 2.

Quæ accidentia ſi humores putreſcant in ſiniſtro ſinu cordis.

Generica hæc deffinitio ab vna potius cauſa, tantùm aeris corruptione, maximè cõmuni, nihilo tamen vniuerſali, & adæquata, cæteras reliquas cauſas, & ſpecies amplectitur, aliæ sũt quippè cauſæ; inſuper contagioſus calor, genus febris tantũmodò adnotat. Sin verò nos effectricem, & materialẽ causã malignã humorũ putredinẽ, cordis finibus addimus, genericã deſcriptionem, ad ſpecificam putridã coarctando, reſtringendoq. enodamus; neq. ſicuti aeris corruptio immediata peſtilentis febris cauſa in genere ẽ, ità neceſſariò, & ſemper febris putridæ peſtilentis; neq. corruptio humoris, ſed contagioſa maligna putredo in finibus cordis cauſa huius eſt. Multo quidẽ amplo interiectu, febris peſtilẽtis generatio in genere, à peſtilentiũ generatione in ſpecie interpellatur. De his aũt alibi eſt diſſertũ, ceù ſpecies aliæ propter ingẽtẽ inflãmationẽ, numeroſa ſymptomata, ſummãq. virium infirmitatẽ accidentales aſſurguut; cũ febres hæ propriè, & legitimè peſtilentes, vulgares per eſſentiã perpetuò, nõ ſicuti ĩpropriè malignę exiſtãt.

De Ephemera febre vulgari peſtilenti, et cauſis eius peſtilentibus vulgariter.

CAP. VII.

Q. cedetur.

FEBRIS Ephemera vulgariter peſtilens erit à vulgaribus illis peſtilentibus ſtatibus febris, internauè contagioſa Epidemica, ob impetũ facientia, vẽtriculorũ cordis, vniuerſiq. peſtilenti, & vulgari calore correpta: hæc ab aura illa cõmuni aduerſiſsima, malignisuè internis contagioſis diſpoſitionibus, vel exteris in ſpiritali habitudine efficitur. Auézoar ex aere corrupto, & putrefacto à tota ſubſtantia interitum, ſyncopem, aut ephemeram fieri, corrumpente ſpiritus vitales cordis propter eius nobilitatem, affirmat, tũ vulgaris formaliter, tùm effectiuè à ſimili publica cauſa, actu ẽt peſtilenti, admodũq. contagioſa expetitur. Cõtagium malignum à cauſa ſimili prodit, cõmuniſq. cauſa perſæpè abſq. contagio vagatur, & ſæpè priuata peſtilens abſq. Epidemia exoritur, & hęc deniq. Epidemia non peſtilentẽ affectũ, atquì benignum parit: Epidemica autem peſtilentia ſemper malignum contagium vehit, interdùm impetũ facientia inflãmat (cordis, & vniuerſi illæſis manentibus) Proindè illa oĩa, quæ ad exactam febris peſtilentis eſſentiam attinent, ẽt ad Epidemiam ephemerã conſtituendam requiruntur. Similem ferè in Germania, Belgia, Britannia ab Anno 1525. vſq. ad 1535. aduentaſſe Fernelius docet. Quam ſudorem Anglicum appellauit, ſoluiquè ſudore perenni, pulſu crebro, & inæquali corripi dixit. Deſcribitur etiam à Fracaſtorio, & ab alijs ſudore ſaluari, dum ſitum,

Quid ſit ephem. peſtilens.
L. 3. tract. 3. c. 2. In Tnoberium.
In concil. diff. 94
Cauſa, & eſſentiæ declaratio.
Peſtilentia ſemper annectitur contagio.
Fernelius 1525. l. de adeb. &c.

tum, habitumq. non penitus ægri permutaſſent, ab aereq. oriri. Dari peſtilentem ephemeram à nobis, alijſq. demonſtratum eſt, eamq. ſibi quodlibet impropriè malignarum febrium, & ſymptomatum, poſſe genus adiungere.

L. 2. cap. 5. De ſignis infra de indicationibus.

De Hectica vulgari peſtilenti febre ſpeciebus eius, & cauſis vulgaribus peſtilentibus. CAP. VIII.

FEBRIS hectica vulgariter peſtilens eſt, popularis contagioſa intentiſsima febris ob primò, & ſuapte cordis viſceris primigeniam humiditatẽ, perfectè ad quartũ ferè gradum igneſcentem, quæ ab eiſdem ſtatibus contagioſè peſtilentibus, & vulgaribus cauſis, auſpicatur. Dicit Gal. Quam autem excogites medicinam, ad putredinem, quæ in corde infecto ex aere fit? Nobis iſte Gal. loquendi modus multa animaduertenda inſinuat, & primò in febribus hecticis peſtilentibus, epidemicis, putredinem eſſe remotam cauſam putrefactiuam, quæ primùm cor viuens ſuo vitio labefactat, ad putredinemq. poſtremò mortuum rapit: Illam ad natiuæ humiditatis exuſtionem quoquo pacto putredinem nuncupari (licet rectius putrefactiua, & corruptiua vulgaris intrinſeca appellabitur, quæ antecedenter ex aere humidiſsimo, calidiſsimo, ſicciſsimo, ignouè, infecto, ex victu ſeminario particulari, excitabitur) Propriè quidem calidiitatis, humidiq. naturalis corruptio, ab inquilino prauo calore, humiditaſq. à tali putredine, aut potius putrefactiua, corruptiuaq. cauſa, accenſu humidiſsimam ſolidorum intemperiem, & morboſè calidam habituatam, producet. Pulmo etiam humoris in eo putreſcentis vitio, temporis inceſſu, putreſcit: calor nihilominus continuò abſumit, humiditatemq. diſcerpens, corpora macie exſiccat, præſertim ſecundùm veras, primas, ſolidaſq. particulas: hac ſiccitate quædam tetri odoris humiditas contagioſa effuriat, irroreſcit, & tunc caro vdior apparet, facilèq. Gangrenę, ſfacelli, & putrilagines largioribus humiditatibus aſſociatæ, hinc ortũ accipiunt: ſi aũt intenſa extranea caliditas, ſiccitaſq. vſq. hac amplius excellens in primigeniam humiditatem imprimatur, febrilis etiam huiuſcemodi intemperatio calidiſsima, ſicciſſimauè euadet, contagioſaq. tamen erit. Ex quibus duorum in maxima, mediocri, minima claſſe, ſuiſq. manſionibus, accidentales ẽt gradus, & differentias cõſtituet, febrẽq. prauã propriè malignam, aut ſymptoma ſibi aſſociatum habere poterit, vt fuſius putridis in peſtilẽtibus febribus actũ eſt. Notum, certũq. adhæc ſit, conſentientia facillimè lædi, contraria aũt renitentia diù inuicta perdurare, non æquè omnia ab eiuſcemodi cauſa eneruari.

Quid, & cauſarum ordo.

" bus, & vulgaribus cauſis ...

" excogites medicinam ...

" aere fit ...

3. de præſ. ex pul. 3. 10. meth. vlt.

Quomodo oriatur hectica peſtilens, & dẽt à putrida In quoſdam ſciolos.

Not.

Dub. Sol.

Quomodo agat peſtilitas in primigeniam humiditatem.

Triplex hectica peſtilens, maxima, mediocris, & minima.

Probl. quædam.

Cur aliquandò magis liberi, aliquandò carceribus detenti, & ſimiles, afficiantur peſtilentia.

Cor, cerebrum, pulmones, quò maior promptitudo ad patiendum, maior infirmitas, conuenientia, efficaciaq. cauſa præſtat, afficiuntur. Si quidèm quipiam ſcabie, lepra, vlceribus, podagra, cauterijs, affecti, ægrè peſtilentia coinquinantur, omneſq. ferè innocui degunt. Carceribus etiam truſi, moniales identidém edacem illam luem, ab aere calidiſſimo, & tetris vaporibus ob ætheris, & locorum craſſitudinem, ob non vehemẽtem ambulationem, exercitium, Veneris vſum, ab alijs, ab aereq. potiſſimùm infecto, ſegregationem, hincq. ab his cauſis ventilationis, refrigerationis, aeriſquè attractionis euadunt; ſin coinquinati incipiunt, immanior, ſæuior, diuturnior in eos ſerpit.

Sol.

Cur alii in aere craſſo, alii in ſubtili corripiantur peſte.

Aliqui autem in aere craſſo, quidam ſubtili facilius corripiuntur, quoniam ipſe, modò principalis cauſa, modò humores interni maligni, exiſtunt; hiq. potius hyeme, & frigore, ille in æſtate, colericoſq. facilius perimit.

Cur lue gallica affecti præſeruẽtur à peſte.

Venerea lue foedatos, ſummè ab hac labe tutos fore, obſeruatum eſt; nam intus exiſtens, internum prohibet. Pleriq. ſemel affecti, in poſterùm cadauera contagioſa, coinquinatoſq. inſontes attractant, omni colluuie, prauaq. cachochimia maligna quondam expurgata; atq. à fortiſſima natura, & Alexipharmacis debellata; nimirùm virtute reualideſcente, optimèq. deindè habituata victus ratione, præſeruantur.

Cur rarò bis eũdem inuaſit peſtilitas.

6. De tuen. val. 5

L. 4. Pathol. cap. 16.

Plures tamen imbecilli, minuſq. validi, aut intẽperati ſecunda vice obruuntur: poſtremi ter, quaterquè polluti, ingenti virium robore, corporis laxitate, ad tranſpiratum plurium excrementorum per cutim alliciente, aut leuiori peſtilentiæ efficacia, incolumes ſuperſunt: Illa ſæuiſſima peſtilentia Thucididis tempore eundem non bis corripuit. His de cauſis problemata multa facillimè tolluntur, peſtilenſq. febris quædam à Fernelio, & alijs inuenta, quæ ſolitaria propter membra corrũpere dicitur, & ſegregatur à putrida, ephemera, & hęctica peſtilenti: quia hæc Galeni, Hippocratiſq. dogmatibus, reiquè naturæ omninò aduerſatur, reicienda eſt. Etenim ſicuti plures peſtilentia abſq. febre, & corripiuntur, & occumbunt, ità nulli abſq. febre putrida, vel ephemera, vel hæctica febriunt; generica febris eſſentia ſine humorum, ſpirituum, aut ſolidorum ſubiecto exiſtere nequiente,

De

De Carbunculis, & Bubonibus omnibus malignis, & peſtilentibus: CAP. IX.

CARBVNCVLVS, & Bubo, febribus nedúm vulgariter peſtilentialibus; verùm etiam impropriè malignis, frequenter præunt: Herpetes etiam, Eriſipelata, Antraces interna viſcera exercent. Malignus igitur antrax cum cauſa vlcere graſſatur, at carbunculus in antracem deſinit. Tumor igitur apprimè doloroſus, nigra, ſeù cinericia cruſta puſtula, vel puſtulis miliaribus à craſſo, fœculentoq. ſanguine feruido corrodente impropriè, vel proprié maligna putredine priuata, aut epidemica contagioſa affecto: in cruſtoſum vlcus auſpicatur, aut primùm à puſtula, cruſtoſoq; vlcere, originem ducit: inferiori carni ità infixum, vt cutis ab ea leuari nequeat. Cum autem malignus humor, malignaué putredo calidiſſima, & ſiciſſima, vel humidiſſima, & modicè calida tenter, ſimilis carbo prodibit. Teſte Gal. multa Phlogoſis primùm ſpeciem, mediocris cum multa humiditate, & magno tremore, alteram manifeſtat. Quoniam autem Galenus ſemper à feruido ſanguine, melancholia naturali aduſta, aut ſanguine, aut bile ſuper aſſata, oriri pronunciat; perpetuò forſitan à calidiſsimo, & ſiciſsimo humore (ſanguis etiam in inflammationibus putreſcit, vndè febres cú alijs, tùm illis, inſultant, quorum adeò immodicum incendium adeſt, vt cutem deurant, & affectum, quem carbunculum vocât, generent) non autem à modicé calidis, & humidiſsimis excitari, dubitabitur: Atquì veriſsimum eſt, ab vtroq. fieri, & in illo feruor intenſiſsimus, & moles minor, in his minus intenſus, & maior magnitudo acuta, fatigat: ideò Gal. aſſerit, cupreſſum humiditatem carbunculi ingentem, aſſumere. Antrax igitur ſumma cū humiditate, modicoq. calore in reſpectu, perindè ac Cranonis conſtitutione excitatur. Ex Plinio alia carbunculi ſpecies occultiſsimis in corporum partibus, formatur; plerunq. ſub lingua durus, rubens, varijs modis nigricans, aliàs liuidus corpus incēdens, nequè intumeſcens, ſine dolore, pruritu, ſine alio, quàm ſomni indicio grauatos, triduo auferet; aliquandò etiam horrorem incutio: circà puſtulas paruas, rarius ſtomachum ferit, fauces cum inuaſerit ociſsimè exanimat; peculiare tunc Narbonenſis prouinciæ malum eſt. Hoc carbunculi genus peſtilentiam nequaquàm preſagit, illiquè minimè congruus eſt, quem nihilominus è propoſitis notis, à materia veneno frigido aſsimili, à totaq. deleteria forma, ortum ſumpſiſſe cenſet. Vt purà aura illà,

quam

L. De bon. et mal. ſuc.

Natura, & eſſentia peſtilentis carbunculi, & bubonis, & dria à loco, cauſis, & formis.

P. de tum. 6. 13. 14. Meth. 2. 2. ad Glauc. 2. 3. Epid. 2. de præſ. cap. p. Celſ. l. p. cap. 28. Aet. l. 4. cap. 58. Paul. l. 4. cap. 25. Raſis trac. 7. cap. 10.

Conciliatio.

2. de Præſag. ex pulſ. cap. p.

Eſſentia carbunculi.

7. Simpl. med. 6. de cupreſſo.

L. 26 cap. p.

De alia ſpecie carbunculi ex Plinio.

6. De loc. affect. quam enarrat Gal. à pede, cerebrum, ſpiritus, humores nimis refrigerans, & corrumpens, ità cor, & calorem natiuum ſuffocans, triduo interficiebat: nequè dolor, nequè pruritus aderat, ſenſorio, ſenſuquè corrupto, & hebeſcente; Liuor tamen partis, & caloris corruptionem deſignabat, rubor ille oriebatur circumiacentium calore, & ſanguine feruido, atquè maligno. *De illigitima aliæ ſpecie carbunculi.* Nequè etiam ſermo in præſentia de carbunculis ijs, qui à nonnullis, Romanum agrum abſq. febre circumluſtrare, dicuntur, fortaſſis natura cunctos rebelles ſuccos ad extrà relegante, aut eorum calore citò, & potius per meatus diſſoluto, quàm intrò remeante, vt Hipp. & Gal. in epidemicis conſtitutionibus docuere. Manus, oſſa, artus, & pedis corruptos cacoetica defluxione, & putredine decidere; ægros attamen à febre penitus incolumes fuiſſe: aut quia hi carbunculi apprimè nothi, & ſpurij ſimilitudine quadam ficti, non autem propriè maligni ſint. *De legitimo, & exquiſito carbunculo peſtilenti. Forma. Loca affecta.* Nunc cum Gal. nobis ſermo eſt de legitimis, & exquiſitis, febri perpetuò aſſociatis, quæ vel primò ab ipſis initium faciat, vel ea prima eorum effectrix, vel vterq. ſimul, eodemq. enaſcatur tempore. Non à certa ſede, at indiſcriminatim, modò ex hac, modò ex illa proſiliens, ſtomachum, exophogum, fauces, axillas, thoracem, crura, cuncta membra obſidet, atq. ſporadicè, endimiè, epidemicè, deniquè impropriè, ac propriè maligna materia ſimilis fœculento ab humore admodùm aduſta, infeſtat, intemperie, magnitudine, compoſitione; nec non ſoluta vnitate, ſubſtantiæ deperditione, conſurget. Humor adeò rebellis, & adurens nequit diù in loco perſiſtere, ni etiam calidam intemperationem inurat, ſubſtantiam corrodat, fœtorem ſpargat, doloremq. inferat.

De Bubone peſtifero. Bubo etiam peſtiferus, de quo Gal. Areteus, & Celſus ſcribunt: tumor eſt Glandularum à ſanguine maligna putredine infecto, aut peſtilenti; qui neceſſariò magnitudini præter naturam morboſæ, aut ſymptomaticæ, nec non intemperiei calidæ partis aſſociatur. Humor enim peſtilens, qualitate, forma nimis vehemens, ſanguiſq. vt plurimùm pituitoſus, melancholicus, aut permixtus, maligna putredine affectus cruciat. Priuatim etiam propriè, ſporadicè, epidemicè, endimicè peſtilens, aut impropriè *Loca affecta.* malignus, glandulas omnes, tonſillas, inguina, alas occupabit, *Forma.* magnitudine gliſcit, malignamq. intemperiem, calidam, vel ſiccam, vel humidiſſimam, & modicè calidam vnà cum ſimili humoris ſpecie, & vehementia, annectit: *Cur Bubones frequentes oriantur in peſtilentia.* Bubonum ortus in peſtilentia frequentior eſt; etenim humores magis naturæ inimici, circà præcipua viſcera, cor, cerebrum, heparq. reſidentes ſummo conatu ad emunctoria detruduntur: Quamobrèm eos Areteus,

Ieco-

Iecoris,Ficinus glandularum ſoboles, vocant.Vbi hæ collo,axillis, brachio, & inguine,ibi etiam bubones exuberant. Tot igitur Antraces,& Bubones, quot formæ loci affecti, cauſæ effectrices intrinſecæ aderunt, & extrinſecæ conſtitutiones dominabuntur.

De Variolis, & Morbillis malignis, priuatim, & epidemicè peſtilentibus. CAP. X.

VARIOLÆ, & morbilli maligni, & peſtilentes, conſtitutionem ſimilem, & peſtem præcedere ſolent, & nunciant: Vndè Arabes poſt curam peſtis, peſtilentiumq; febrium, de his pertractare conſuleruntgenericè, non autem ſpecificè,& particulariter, Hipp. Gal.& Græci eas agnouere (Arabes verò magis particulatim de his ſermonem habuerunt) Primum autem ortum, neque Græci, neque Arabes manifeſtantes: ideò ſemper fuiſſe decernunt,dùm aiunt.„Papulas filias ignis,carbones aduſtos, puſtulas latas, ſublimes,nigras, vlceroſas,caput, cutimq. puerorum occupare, & exanthemata,ecthymata multa, & varia exercere.Quæ quidèm apud omnes gentes,Indos,Americos, Europeos, Aſiaticos, Afros vagantur: ſed fortaſsè alijs nominibus appellatæ fuere hæ variolæ, fere ſemper, & communes & contagioſæ cum febre ſpaciantur; aliquandò Endimiæ, ſporades etiam ob particularem ægrotantis cauſam à ſingulari contagio exurgunt. Vere plerunq. calido, & humido, vel Autumno vitiato,rarò hyeme, & æſtate (niſi Auſtro regnante) ac ſimilibus temporis conſtitutionibus ab aere antecedenter, & procataracticè victù prauo, ex craſſis fœculentis,& copioſis cibarijs dulcibus, lacte equino camellino, vino generoſo, egerminant. Vt anno 1607. ferè totam Italiam, Vrbini Ducatum,Durantis oppidum deuaſtarunt. Anno 1608. (alia labes ſimilis variolis, abſq. autem febre, at quarta die miteſcens, pueros inuaſit. Hæc erat cum paruis veſciculis, ichore plenis, frequentibus,minutis,rotundis,colore ſubalbis, & benignis. Variolæ quidèm pueros circà ſeptimum annum ſæpè tunc valido calore, & copia turbatæ humiditatis vigent, fœtum etiam num in vtero exiſtentem, vel paululùm à partu, adoleſcentes,mares,humidiores,laxaſq. fœminas magis, rametſi dorſo craſſo,& ſpiſſo præditas,ſanguineaqué corpora,rarò iuuenes,rariuſq. ſenes, ſed læthalius inuadunt.Cum febre igitur putrida, maligna, aut peſtilenti, puſtulæ varijs ſimilibus erumpentis per vniuerſam cutim propter ſanguineam molem à labe menſtruali malignam redditam, vel propter peſ-

tilentem

18.Continéntis. P.in 6.Epid.13.

Cur de Variolis poſt peem tractatur.

6.Ep.3. 6. Aph. 9.5 Meth. 12. L.Dd nat hum. l. de morbo ſacro 3. Aphor.26. Paul l.4.cap.10. Celſ.l 5.cap.vlt. de papul. Aetius Tit. lib. 4. ſer. 2.cap. 63. Actuar.l.2. Meth. med.cap.11.Plinius Alliab. l. 8 par. c. 14. 5. Meth.2.

Apud omnes gẽtes variolas vagari diuerſo nomine.

Dub. Soli Variolas ſine febre, & cum febre vagari.

In quibus temporibus anni,& aeris qualitatibus oriantur ſæpè.

Cauſæ externæ, & interna variolarum.

1607. Vrbini. 1608. Durantis.

Alia labes ſimilis variolis vulgo ſchioppi, veſicæ.

Quæ corpora inuadũt præcipuè. Fernel.l.2.cap. 12. Raſis l. 18. continen. cap. 8. 3. Probl. 5.

Dña inter morbillos, & Variolas.

Eſſentia morbilli.

Auic. l. 3. fen. p. trac. 4. cap. 6.

tilentem ſporadicã, vel epidemicam fiunt. Interdùm ſine febre (rarò autem, & benignè tantũ) inſultant. Morbilli autem, cholericæ puſtulæ minores in cute à ſanguine calidiori, & bilioſiori cuilibet malignitati, tertianæ, aut peſtilenti accommodato, extuberant: atq; variolæ à quolibet humidiori ſucco, conturbatiſq. humiditatibus cunctis, & ichoribus ex Auic. ſecunda, tertia, aut quarta die eueniunt. Proindè copioſiores, magiſquè ſanioſæ ſpatiantur, hi minores haud ſanioſi, flauiores, rubrioreſq. ocius deliteſcunt. Illæ albidiores, diù perſeuerantes, veſtigia, & cicatrices relinquunt: Variolæ antecedentes febrem, ſecuriores ſunt melius, ſi primo, ſecundo, tertio, aut quarto die febre definente, errumpunt. Arabes, plurimiq. recentiores diuerſo reſpectu, non immeritò obſtrepunt, has abſq. maligna aeris conſtitutione, ſed à menſtruali ſanguinis labe in porris viſceris conformatione, & membrorum commixtione relicta, demùmq. à ſola colluuie natiui ſanguinis alimentalis fœda, oriri. Dicendum eſt, cuncta viſcera, præſertim ſanguinea per totam ſubſtantiam, & mixtionem coinquinata fuiſſe, atq. diuturnæ, ardẽteſquè febres illam labem expurgant; quoniam hæ in humoribus alimentalibus, & adſititijs perſiſtunt, & humores natiuos in membri natiua, & viſcerum ſeminalium, & ſanguineorum cõſtitutione fedatos fuiſſe, nequè tamen hæc labes ſub hæreditaria nominatione exiſtat; cum hæc hæreditaria infectio ab intriſeca membrorum ſubſtantia, in fœtus formatione cooriatur, atquè natiua proportione, & aptitudine intrinſeca delineetur; quæ minimè, & ſi vnica vice in actum prorumpit, tollitur: vti variolis, & morbillis contingit: quare alia eſt à variolarum labe, licet hæc à ſemine parentum oriatur. Verùm identidém nocet, & vt podagra, & nephritis non recidiuat: Nan viget ſub excrementi ſeminario craſſi viſcidi, quod porris, & cauitatibus membrorum adhæret; non autem intratiua ſubſtantia, & conſtitutione partis viuentis ponitur: Variolarum hanc labem informatione, augumentatione, fœtuſq. abſolutione ſecundum porros, & meatus partes receperunt. Hæc ſanguinis reliquia perindè, ac muſto, & carnibus aqua elixatis determinato tempore, morboſo apparatu, ſingularibuſq. conſtitutionibus, aeris, & certis limitibus indiuiduis temperiei ętatis, & habitus ægrotantium, exorditur; atquè à calore natiuo, & expultrice vniuerſi, membrorum ſanguineorũ præcipuè, atq. ſeminalium, ſegregatur. Mediatè nanq. ex cõuerſo ſanguine in ſemen mẽſtruo puriſſimo partes nutritæ labẽ hãc ẽt obtinẽt. In totaq. maſſa ſanguinea labes infantibus relinquitur, quę ponè nunquã emundatur (licet perẽni alitu abſumatur, multoſq.

Dub.

De cauſa interna generante variolas.

Sol. de hac cauſa generante.

Tacita ob.

Sol.

In Mercurialem non eſſe morbos hæreditarios variolas.

Quomodo cauſa interna oriatur & deliteſcat.

Auic. loc. cit.

Obiectionibus Reſp.

toſq. per annos in halitum partium trãſierit. Enimuerò reſiduum perpetuò in venis à primo ortu, vſq. ad annum ſexageſimum commoratur, labem hanc ſemineam, ſanguineam menſtrualé, & acquiſititiam facilè experiri, Auic. Raſis, Auenzoar, Alpharabius, cunctiq. Arabes demonſtrarunt, dùm, modò neruos, & ſeminaria membra, modò iecur, & ſanguinea, totam modò ſanguinis maſsã aggredi, & quemlibet in ea ſuccum, arbitrentur. Dein aliæ ſecum ſuperfluitates ab illa exigua primigenia lue illinitę, ſimul ad extrà eijciuntur; hinc copia, & colore varij morbilli, & variolæ efflorèſcunt; & ità membra à fomite illo fœdo materno natiuo, & adſititio, noua ebullitione propter nouam aeris conſtitutionem impropriè, vel propriè malignam, ad actum deprompta, vel ſeminarij contagij, vel victus communis, vel ſporadici eodem modo impropriè, vel propriè maligni, peſtilentialis, aut epidemici purificantur, indè ſimiles variolæ, morbilliq; euaſerunt. Quis autem cunctabitur, ſi labes iſta mẽbris inhæret; quonam pacto febris putrida continua, plerunq; ſinocha continens, aut tertiana continua cum variolis, & morbillis adſunt? An quia venæ, hepar, cor, renes, cunctaq muſculoſa caro, partem carnoſam obtinent, quæ venas, & arterias tangunt, quo contactu, humores morboſo apparatu particulari, intrinſeco, vel extrinſeco præuio, aeris aut maligna conſtitutione depoſiti, accenduntur; præſertimq. iàm tunc actuatu in carnoſis membris, aut velaminibus ſemineis natiua, & adſititia materia illa menſtrualis antecedenter ab aere maligno paratur: perindè mox malignè, aut peſtilentialiter humores in venis putreſcunt; vti de alijs peſtilentibus, & malignis putridis febribus dictum fuit. In hac aũt duplex eſt maligna ebullitio, vna in venis, altera in membris (quæ non vti in hæctica) ſed ex reliquijs ferè tertiæ coctionis excrementorum materiei ſanguinis, & adſititij deturpati à materno, porris, partiumq. illarum latebrulis reſidet. Hinc detentis menſtruis, variolæ nuſquam efflorèſcunt: labes enim menſtrui coerciti, aut hemorroidum minimè viſceribus à partu, ſanguineæ maſſę infigitur. Adhæc ſoluit Auic. (Fiunt quandòq. in ea poſt illud ex cibis fœculentis, & malis de illis, quæ rarificant ſubſtantiam, & faciunt ebullire, donec fiat, & ſubſtantia fortior prima, & magis apparet: poſt illud quippè reliquũ menſtrui; quoniàm ſemper menſtrualis labes prima ſupponitur, quæ & ab alijs excitata, externis, vel internis cauſis, humores alterat, & mouet, inquinat, & inficit. Primitiuæ igitur procataracticæ cauſæ ſunt aeris conſtitutiones vernales calidæ, & humidæ, malignæ, & peſtilentiales priuatæ, aut communes, determinato

Gentilis ſuper Auic.

Cur aliæ ſuperfluitates inficiãtur à prima labe ſeminis, & menſtrui.

Cur variolæ diuerſi color.

Cauſa cur noua ebullitio fiat.

Dub.

Cur febris cum variolis ſinocha ſit aliquantó aut tertiana.

Sol.

Fernel l 2 c 12. de abditis.

Pareus l. 19. cap. 8.

Duplex ebullitio, Vna in venis, altera in membris.

Cur in menſtruis retentis non oriũtur Variolæ.

Dub.

Sol.

Auic. l. c.

Serapio.

P. labes à ſanguine, & ſemine eſt, hæc vero excitatur, vel ab internis, vel externis cauſis.

Cauſæ antecedentes. *Cauſæ coniunctæ variolarum.*

quodam apparatu, analogo, & ſymbolo, ad hanc ebullitionem; antecedentes autem ſunt victus, ratio humida, calida, copioſa, fœculenta, otium, repletio, ſomnus, ætas humida, atq. tempe-ries: tandem coniunctæ ſunt extrà venas fomites natiui, & adſititij, contagioſi, & peſtilentiales redditi; immediatæ autem, & in venis coniunctæ, portio ſanguinis bilioſi in morbillis, vel ſanguinis in variolis peſtilentialiter, vel malignè putreſcens vſq. in thalamis cordis, & totuplex, & quotupliciter, quemadmodúm dictum eſt. De febribus malignis, & peſtilentibus, ſecundùm omnes modos antè recenſitos pernoſcentur: cur autem à ſinochis febribus, alijſq. à ſanguinis alimentalis ebullitionibus nunquàm variolæ oriantur? Statuendum eſt, eas ortum tantummodò à ſanguinis menſtrui reliquijs, & fomite ducere, qui fomes porrò ſanguini in venis alimentali, labem, & contagium impartit; à quo efferueſcente, varioſæ, & morbilli à feruore bilioſo magno, ferèq. eriſipelatico, ferſa, & Roſellina, vulgo, oriuntur. Rarò accidit, vt bis vni erumpant, ni vbertas nimia redundet, & vnica vice expurgari nequierit, abſolutamq. emundationem, vitium, & materiæ craſſities, virium imbecillitates, internorumq. viſcerum læthalis corruptio, & fœdatio inhibeat. Exindè prout ſanguis pituitoſam, aut melancholicam, ſpirituoſam, aut aquoſam portionem annexam habet, variæ variolarum, morbillorúq. ſpecies prodeunt: immò tenuis ſanguinis portio in bilem conuerſa, tertianam inducit, craſſior in atram feruentem, acidam, quartanam periodicam oſtendit, pituitoſus quotidianam; ſanguineus, ſinochalem modum gliſcentem, deſcreſcentem, eundem typum ſeruantem efficit.

Dub. de p. fomite et cauſa infecta. Sol. *P. fomes inficit ſanguinem, & membra.* *Dub. Sol.* *A cauſis affectibus.* *Species, & differentiæ variolarum.*

De Variolarum, & morbillorum priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtilentim origine, & cauſis. CAP. XI.

Quomodo exanthema, papulæ, puſtulæ, humores, varioleq. inter ſe differãt. Et quomodo exanthema ſit genericum nomen his omnibus. *Triplex motus, criticus, ſymptomaticus, & mixtus.* *7. ſimpl. cap. de coſto.* *Sol.*

EXanthema, genericum nomen eſt omnibus efflorеſcentijs cutem, qualitate mutata fœdantibus, puta maculæ, papulæ, peticulæ: atquì etiam quantitate lædentibus, vt tumores magni, phlegmone, idema, ſcirrhus, vel mediocres, vt eriſipelas, tuberculæ, vel minimæ, vt morbilli, variolæ, & omnes puſtulæ, ſcabies, lepra, elephantiaſis, & ſimilia. Natura inquam ferè criticè, imperfectum, & nouum opus, elaborare tentat: vndè in his variolis motus criticus abſolutè, vel ſymptomaticus, temporis, loci, materiæ crudæ, atq. ſanguineæ, vtilis, & puræ, ſed præter naturam ratione calefactæ, & putreſcentis expulſæ, vel ſæpè medius citatur.

Qui

Motus medius ab Auic. dr ferè naturalis.

Qui motus hac de cauſa ab Auic. (ferè naturalis) nuncupatur. Naturalis, & innaturalis motus (reſpectu caloris, ſucci, & loci affecti) impurum, malignum, aut peſtilentē ſuccum à puro ſeparat; adq. extrà ad cutim à facie, maximèquè manus, ac pedum, a nobilioribus protrudit. Sicuti humorem impurum à puro criticus, calore naturali partium, atq; expultrice, molitur: cum autem crudus ſuccus, & in principio abſq. coctione exturbatur; perindè à natura non omninò vincente, à calore putredinali, & facultateq. irritata, potiùs copia, & qualitate, ſymptomaticus, æſtimatur. Præterea hæ variolæ, & morbilli modò vti cauſæ morbificæ, modò vti ſymptomata, modò vti morbi; acuta quidèm magnitudo, intemperies calida, ſoluta cutis vnitas, & ſubiacentium partium, pulmonum, & viſcerum internorum ſe habent, & priuſquàm enim in lucem prodeant, quædam maculæ apparent, nō puſtulæ, aut praui tumores, & hæ maculę variolæ nequaquàm tunc appellandæ ſunt; verùm erūt qualitates mutatę, cutim fœdantes: quoniam variolæ varijs ſymptomaticè coloribus, ad viſum inæquales, & aſperæ, ad tactum attinent. Vti cauſæ in naribus, Gutture, Gulam, tracheam, arteriam, exophogum obſtruunt, cauitates claudunt. Vti humidæ autem, calidæq. puſtulæ à ſcabie, lepra, impetigine, omnibuſq. calidis, & ſiccis affectibus diſſident: deindè quolibet à ſucco ſanguineo, à ſanguine pituitoſo, melancholico, & bilioſo, à molis ſanguineæ ichore, à portione præcipuè alimentali ſanguinea, auſpicantur; à quarto ſucco (de quibus loquuntur Gal. Auic. & Hipp.) infecto, menſtrualiq. ſanguine, illo nequaquàm fiunt, qui ſingulo menſe excernitur; Auenzoaris, cæterorumq. Arabum teſtimonio: nam is eſt prauus, & vitioſus; ſed ex ſubſtantia eius ſanguinis valdè laudabilis fiunt, qui ad vterum, & fœtum nutriendum defertur. Cuius tamen reliquiæ, prauitate, fœdationeq. deturpatæ membra ſanguinea, & ſeminalia, ſanguinemq. continuò in epate fœtus genitum, coinquinant. Sicuti vitreatum vas diù fermentum conſeruans, ob qualitatem ſibi impartitam, paſtam fermentat; indè perindè ac muſtum ebulliens partibus ſanguineis, ætherogeneis, ab homogeneis ſegregatis, ebullitione perfectè antè formam vini corruptiuè poſt formam (vt inquit ipſe Auenz.) ità accidit in humoribus, & labe variolarum, & morbillorum. Malignę variolæ cum febre valida, impetuoſa, & maligna, exeunt; ac ſi quis extrahit butyrum à lacte, magno labore, atquè forte valdè motu laborioſo, atquè graui id efficiunt. Accidunt quidèm hominibus ità generaliter, vt pauci, vel nulli reperiantur, quibus non aueniant, & materia harum paſſionum,

Effectus ſinguli motus, ſymp. critici, & medii.

Tripliciter lædunt variolæ, vt morbi, cauſæ, & ſymptomata.

Quomodo variolæ cauſa, ſymptomata, & morbi ſint.

Cauſæ.

L. de ineq. intē cap. vlt. 2. de diff. feb. 9. 2. de aeris 12. l. de nat. humana, p. P. p. cap. de humor. 6. Epid. 2. 38.

L. 3. trac. 3. cap. vlt. & l. 2. tract. 7. cap. 3.

Auenz. loc. cit.

Cur pauci à Variolis immunes ſint.

ſtum, & ſanguis corruptus, & malus menſtrualis, ex quo dulciſſimo, & puriſſimo embrio in vtero matris per vmbilicum nutritur, & augumentatur; cum autem poſt natiuitatem natus inualeſcere incipit, & natura confortata hunc humorem ad extrà expellit, & cum ad hanc expulſionem faciendam mouetur, pro maiori parte febris valida fit, & aliquandò cum ea alienatio: fæcale, & aqueum ſuperfluum expellitur, vt ſanguis poſtea omninò concoctus, & purus à calore naturali, & proprio redeat in venis. Raſis etiam hæc omnia confirmat, & Auerr. & Alpharabius; dicunt enim. Quandò putrefit ab eo ſanguis, illud, quod admiſcetur ei de reliquijs nutrimenti ſui menſtrualis, quod eſt in impregnatione, aut generatur in ea poſt illud ex cibis fœculentis, & malis de illis, quæ ratificant ſubſtantiam eius, & faciunt eam ebullire, donec fiat eius ſubſtantia recta fortior prima, & magis apparens, ſicuti illud, quod natura efficit in ſucco vuæ; ità quod retificat ipſum, faciendo vinum ſimilis ſubſtantiæ, & iàm putruit ſpuma aerea, & fex terrea. Hæc ab Auic. dicta, rectè animaduerſa, variolarum, & cauſarum notitiam afferunt; quoniam reliquiæ nutrimenti menſtruales, fomites primæ in vtero ſunt; quæ deindè ſanguinem ex fœculentis, maliſq. cibis genitum, probum etiam, ſed difficilius, ſigillatim coinquinant, adq. ſucci vuæ inſtar, mox ebullire faciunt, qui tunc non vinum, ſed muſtum inquam, aut ſuccus vuæ rectius appellatur, qui ebullitione (vinum, ſubſtantiæ ſimilis, ideſt homogeneum mixtum ſimilium partium perfectum euadit. Præſertim cum (aerea ſpuma) putrueīit, ſcilicet pars tenuior, & impurior à prædominio calida, & humida (& fex terrea) pars craſſior, & turbulentior: Muſtum his, vt puta à ſuperuacaneis, minimè vini ſubſtantiam conſtituentibus expurgatum perficitur; ſanguis itidém alimentalis aerea ſubſtantia, nimirùm bile excrementitia coinquinata, feceq; terrea, excremento melancholico, depuratus, nutritioni aptior erit. Omnia deniq. membra ſeminalia, & ſanguinea prima luc hac emundata, magis naturales actiones perfectè exercebunt. Plures hinc quantitate continua, & diſcreta, qualitatibus primis, ſecundis, tertijs, & quartis penes omnes ſenſus, plures locorum ratione, pluresq. ab effectionibus cauſis potiſsimū depromptæ variolarū differentiæ eluceſcunt; quæ vtiq. omnes præter febrem malignā, aut peſtilentem publicam, aut priuatam ſibi etiam adſiſcunt, ſitim, ardorem, inquietudinem, vigilias, alienationem mentis, appetitus deiectionem, vocis raucedinem, deglutiendi difficultatem, alui profluuium, atq. innumera alia horribiliora cæteris variolis, & morbillis benignis, & ſalubribus, de quibus, atquè pleriq. con-

10. Ad almans. 28. l. diuiſionū, cap. 159. l. 4. loc. cit. 3. Colliget c. 8.

Dilucidatio An. Quomodo ab aere, à ſpuma, aut terrea ferè orian tur, cur, & quādo.

P. Fomes in vtero quis ſit, & quomodo hic cæteros humores, et membra inquinet ordinatim, et quomodò cauſa externa, et interna primum fomitem excitent ad actum; modò vno tempore, modò alio.

Differentiæ.

contingentibus, periculoq. vacantibus, plures tradiderunt, & à nobis his in libris principaliter non tractantur: quoniam illæ, & ſæpè ſine febre benignæ exiſtunt;& ægri ſanitati reſtituuntur. Tractatur igitur iure meritò de Variolis malignis poſt peſtilentiam, quæ primum fomitem, & labem à ſanguine menſtruo, & ſemine obtinent;hic verò fomes malignus euadit poſtea, & in actum prorumpit à malignis aeris, & cœli conſtitutionibus, aut ab interno maligno humorum apparatu, aut ab erratis in ferè rebus non naturalibus; vere aut autumno, vt plurimùm; neq. hæ propriè hæreditarij affectus dicuntur, licet à ſanguinis menſtrui, & ſeminis labe oriantur; quoniam non eſt intrinſeca membris intemperies, aut compoſitio, aut vnitas læſa, ſed obiectiuè, in venis, & membris tantùm reſidet, atq. contentis humoribus, & excrementis principaliter commoratur.

De pluribus ſymptomatibus, & ſignis vulgariter peſtilentium affectuum, & febrium ex earum cauſis, & eſſentiis peſtilentibus. C A P. X II.

CVNCTA ſecundùm Paulum, Aetium, & Ruffum horrendiſſima in peſte contingunt, nihilq. latet, perindè ac ſingulis in morbis: quoniam deliria, ſubitanea capitis grauitas, dolor ferociunt, biliſq. vomitus, præcordiorum diſtenſiones, ſudores multi, extremarum partium frigiditates, profluuia alui biliosa, tenuia, flatuoſa, vrinæ aquoſæ, tenues, bilioſę, nigræ, malas ſubſidentias habentes, eaque in medio peſsima, ſanguinis è naribus ſtillationes, ardores in thorace, & linguæ torrefactæ apparent: ægri ſiticuloſi, anxij, vigilantes, conuulſionibus violentis, vlceribus, carbunculis, innumeriſq. alijs corripiuntur. Variæ hæc quandoquidèm contingunt, quod maximè eſt perpendendum; quoniam contagium Epidemicum plurimos perdens, ſimiles cauſæ, humores alimentales excrementitij, loca affecta, ſpiritus, ſolida conſtitutionum peſtilentiæ ſpecies, ægrotantium naturæ, & victus, ratio variant, varioſq. varia in peſte affectus inducunt. Quamobrèm iurè de his Hipp. & Gal. Pathognomonica, & ſuperuenientia, tùm communia, tùm propria, plerùnq. aſſidentia ad eorum naturam indagandam, repugnantemq. conciliandam, oſtendere conati ſunt. Singula nihilominus ſuperuenientia nequaquàm peſtifera, alia inquam praua, aut tantùm periculoſa, alia medio ſe modo habentia, cuiuſmodi vlcera, parotides, mentis aberratio, ſe ipſos propinquos, ob morbi vim ignorare; quod etiam Thucidides retulit, & in peſtilenti morbo, ac tempeſtate multi antea, nosquoq. fieri vidimus: His

l. 2. cap. 36. l. 5. cap. 55.

Quæ ſigna pathognomonica.

Quæ ſuperuenientia.

Quæ aſſidentia.

2. Quod animi mores 6. p.

His etiam temporibus in Gallia eſt obſeruatum, cerebrum vi-
L. De mem. c. 2. rulentia occupante. Non fit memoria tanquàm itàq. in aquam
fluentem incidente motu, & ſigillo; alijs autem præterea, quod
frigida ſunt, ceù antiqua ædificiorum, & propter paſſionis acci-
pientis duritiem, non figura ingignitur. Comatoſos diù rurſus
inſomnes eſſe: præterea raucedinem, ſternutamentum, ſpiritum
L. 2. p. Epid. 2. difficilem fœtentem, inquietudinem, angores, linguam exuſtam,
38. 2. Epid. p. nigram, tumidos, & liuidos teſtes, pudendorum inflammatio-
12. 3. Epid. 3. nem excruciare; quam Recentiores viri doctiſſimi, ponè Hipp.
73. à prin. vſq. & Thucididem Venetijs 1576. obſeruauere. Hoc fortaſsè gra-
ad 22. & 58. l. uiſſimum eſt: impotens enim natura ad axillas, & inguina, bu-
de atra bile. c. 4. bones, antraceſuè, parere; poſt mortem effrenatos humores ad
1576. pudenda dimiſit, ad dorſum, ac virgulis cæſum, confractumquè
P. De temp. 4. 3 exanthemata, magnas papulas, ſedes, manus, brachia, crura de-
Epid. 3. à p. vſq. nudari, articulorum prolapſus multos fieri, faucibus laborare,
ad 17. & 49. 5. ora Aphtis viciata, Herpetes lippitudines, carbunculos extrà, in-
Meth. 12. p. de terdùm, intuſq. ob humorum craſſorum, & tenuium miſcellam
rõe vict. 35. 6. vagari, alios ſideratos eſſe, latus liuidum plagæ ſimile, habuiſ-
Epid. 2. 29. P ſe, conuulſos, turbatos aluos, paucis, tenuibus, bilioſis, morda-
Epid. p. 24. 3. cibus, & frequenter, & aliquandò ſiſti, cibum faſtidire, vt potius
Epid. 3. à 22. mori maluerint, quàm comedere, quoſdam ſitibundos, quoſdam
vſq. ad 58. 2. ſecus, aquam inter cutim; tabidos multos, frenitide, & febre
Epi. 3. 3. Aegro. correptos, compluresq. qualibet morborum, quos recenſuimus,
2. 3. Epid. 3. de ſpecie ægrotare, & occumbere. Maligniſſimi nanq. & vulga-
Hermoc. et paſ- res affectus, communiſq. cauſa praua erat: atquì etiam anhelitus
ſim. difficultate, & ſputo ſanguinis augebantur, puta in peſtilentia
Varia peſtilentia. illa à Boccatio, Matheoq. Villano hiſtorijs prodita, & in illa à
1437. Græcis propter vſum fœdiſſimæ aquæ Tanais 1437. Venetijs in-
lata. Tertio die poſt tres ſanguinis corrupti guttulas, illicò mor-
te concidebant. Variæ extiterunt formæ, & clades, varijs, nouiſq.
accidentibus concomitatæ, ſub Dauide Rege ſeptuaginta mil-
lia vna die miſerè interiere. Alia ſub Gallo, & Voluſiano Im-
peratoribus ab Aethiopia exoriens, Romanas omnes Prouin-
cias per annos quindecim deuaſtauit. Bizantij, Iuſtiniano Im-
peratore, ſingulo die quinq. perſæpè decem millia oppetebant,
Aphricana peſtis octoginta hominum millia euerſit, totamquè
ferè Numidiam, & Cartaginem. Vngarica, & Pannonica lues,
1568. Teriades quaſi cerebri vermis Imperatoris Ferdinandi Exercitum
L. De Bono, &c. funditus abſumpſit; adeò vt nedùm innumeris, & varijs ſympto-
c. p. P. de diff. matibus conſtitutæ, nimirùm vna, eademq. peſtilentia morbis,
feb. 3 & ſymptomatibus ad inuicèm diſſidentibus inuaſit; nam ægro-
tantes alius ad alium natura, ætate, & anteacta victus ratione

diffe-

differunt; Quapropter pſora, lepra, impetigo, flegmone, & eriſipelas, alios tantùm placidiſſimè graſſantur; carbunculi, fagedenæ ſæuius alios, plurimos cutaneis affectibus immunes diſenteriæ, teneſmi, vrinę acres exulcerantes, & malè olentes obruerunt; quibuſdam horum quicquam non accidit. Mors eſt frequentior, cum manifeſta viſceris alicuius flegmone, vehementi malignæ febri annectitur; maximum malignitatis inditium eſt interna viſcera, eriſipelata, carbunculos, antraceſq. perpeti; extrà autem nihil effloreſcere. Quoſdam inquàm præcipuè moribundos, etiam cum febribus, ſymptomata mentem affligentia, vnà cum vigilijs, profundoq; ſopore, quem cataphoram vocant, obſiderunt. Eadem ſymptomata Auenzoar ob eaſdem cauſas, obq. famem mortuorum oſſa comedere cogentem, accidiſſe teſtatur. *P. De atra bile cap. 15.* *L. 3. cap. 4.*

E Varijs igitur ſignis, & ſymptomatib⁹ tres agnoſcũtur ſpecies peſtilentiæ, mites, mediocres, & maximæ, & propter varia membra, varioſq. humores, cernuntur; variaq. ſigna, & paſſiones hinc apparent, quæ diuerſitas cuiq. nota eſſe debet, qui rectam medendi methodum callere putat.

De colliquatione in febribus malignis, & peſtilentibus, & cauſis eius.

CAP. XIII.

DEMVM his in febribus peſtilentibus, cæteriſq. alijs priuatim peſtilentibus, & impropriè malignis, multa de colliquatione Hippocrates, & Gal. litteris conſignarunt: Quæ ſi ampliori ſignificatione vſurpatur pro qualibet diſſipatione, vaporis vice, reſolutione, carnis, ſolidorum, atq. pinguedinis macie, vt plurimis in locis ſumpſit Galenus, dubio procul in omnibus his febribus colliquatio conſpicitur abſumpta, calefactaquè, vel pinguedine, vel molli carne propter qualitatum ad quartum ferè gradum excedentium vehementiam. *2. Aph. com 28. 3. Aph. 10. 4. Acut. 3. 10. Meth. 11.* Aut magis propriè, & determinatè pro pingui alui deiectione accipitur, prout colliquatio, quodammodò humectatio eſt, dùm concreta, compactaquè caro, vel piŭguedo, humoruè in ampliorem fluidam molem per aluum delabitur (Quod cuiquè ab Hippocrate, Galeno, Paulo, & Aetio eſt exploratum) vtriquè interdùm etiam contingit: vt recens compacta pinguedo, & caro à febre ardente reſoluitur, & colliquatur. Diutius autem malo perſeuerante aliquid etiam ipſis ex ſolidis colliqueſcit; ea autem *L. De bono, &c. cap. p 3 Epid. 3. 24. 3. Epid. 3. 25. 59. l. 2. cap 41. l. 5. cap. 9.*

tem non omnibus, aliquibus duntaxat ſpeciebus fit. Vndé calida circà viſcus intemperatione, ideſt hepar, exiſtente, primùm humorum colliquationes, dein etiam hepatis ipſius carnis oriuntur. Bilis craſſa, grauè olens, abundé colorata per ventrem euacuatur: Quemadmodùm peſtilentialibus in febribus, quod non proindè fit, carnem, & adipem colliqueſcere. Calor enim intenſus, carnem, moderatior, pinguedinem fundit, nempè, vt colliquationes, quæ per ventrem excernuntur (Aliæ per vrinam, aliæ feré inſenſibiles per diflatum corporis, & porros fiant) Omnes medici à pinguibus deiectionibus diſtare autumant. In peſte quidèm noſtræ ætatis longiſſima colliquationes cuncti excreuerunt, quidam fuluas, omnes certè moderatius putridas habuere. Verùm enimuerò eæ excretiones læthales, tempus minimè perferunt, quod quidèm, febris, quam priuatim peſtilentem vocant, ſymptoma perpetuum videtur eſſe, cùm mortales, vel citrà peſtem corripiant. Sanè quidèm licet de priuatim ſine peſte peſtilentibus Hipp. loquatur, perpetuum etiam in aliqua peſtilentiæ ſpecie; nō auté ſemper omnibus, & ſolis, eſſe poteſt. Plurimis alijs contingit, iſtis autem putridorum colliquatio, illis autem maligniſſimorum etiam exiſtet. Inſuper addit (videtur) Pinguia eſſe colliquationis ſigna, aquoſa eſſe tenuis, ſeroſæquè humiditatis, ipſemet docuit. Idcircò pinguis excretio ad colliquationis naturam attinet, non autem omnis per aluum fluor. Quædam putrefactiones, veluti ſæpè numerò etiam deiectiones nigræ, tenues, ſpumoſæ, liuidæ, virulentæ, pingues, vel humorum antecedentium, vel ſummo vitio putreſcentium, peſtilenti, aut affectorum malignitate accidunt: ſed in colliquatione propria primò pinguedo, ſecundò carnes, membra deinde, mox ſolida poſterius liquantur. Vndè ſquammulæ cum vrinis excernuntur.

8. De cōp. med. loc. 7. 11 Meth. 11. 5. Meth. 12.

3. Epid. 3. 72. 3. de vict. vict.

Dub. Quomodo colliquatio ſit ſymptoma perpetuū feb. peſt.

Sol. Aliquibus, non omnibus & ſemper eſſe perpetuum ſymptoma.

Acū ſer. 10. c. p. 3. Epid p. 18. 3. Epid. 2. 9. 3. Epid. 3. 57. 83. 84. 2. Prog.

De vomitu virulentorum in affectionibus malignis, & peſtilentibus, atq. eius malignis cauſis, & ſpeciebus.

CAP. XIV.

GRÆCI autem, & Arabes quid aiunt de virulentorum vomitu? Cum virus etiam ab animalibus eiaculetur, à quo ſucci virulenti, humano in corpore geniti, receptum nomen ferant, & præcipuè bilis flauæ aduſtæ reliquiæ exiſtant?

14. Meth. 14. P. Pror. 2. 17. 3. Epid 3. 35.

" ſtant? Etenim Galenus, vomere virulenta, eſt ferè adurentibus 3.Epid.3.75.
" febribus, acſi omnibus his contingat: ſed & virulenta vomunt, 3.Epid.2.84.
" & ex his quidèm ſubitò moriuntur, & demonſtrauimus nos,
" talia excrementa alui, & vomitiones, vbi aduritur flaua bilis,
" fieri. Vomuit flaua bilioſa, & paulò poſt virulenta. Neminem P.Epid.3.23.
ex his latet, virulentum ex flaua bile aduſta, ortum capeſcere, 3.Epid.p.19.
frenitideſq. & ardentes febres frequenter concomitari, quod perpetua nimia acuitate, perindè, ac venenum à calidiori exuperantia, vocatur. At præter hunc exceſſum, ei ſemper adhærentem, flaua bilis interdúm ſine putredine, alio autem vitio corrupta, modò ſummè putreſcens in virulentum ſuccum, tota ſpecie malignum, definit; & in peſtilentibus febribus, & huiuſcemodi affectibus euomitur. Exarratis auctoritatibus vtraq. via vomitus recipitur, minus frequenter, vt malignus, & peſtilens, frequentiſſimè autem, vt aeri caliditate, ad ſecundum, tertiumuè gradum flagrat.

Finis Libri Vndecimi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS.

DE PESTE DIGNOSCENDA, ET Præſagienda.

LIBER DVODECIMVS.

De peſtilentibus febribus, & affectionibus peſtilentibus, atq. vulgariter peſtilentium affectuum omnium Pathognomonicis notis generatim.

CAP. I.

SINGVLI morbi proprium caractherem habent, cuipiam contemplanti difficilem perſpectu: ſimiliter peſtilentes epidemici, & peſtis, licet morbi huius nomen certum non ſit; ſed quicunq. certo in loco multos inuadit, ſimul endimius dicitur: ſi interimit, peſtis, tàm in genere, quàm in ſpecie vocatur. Caracther omnibus perſpicuus ob ignotam cauſam à tota ſubſtantia, vltimas eius eſſentiales differentias, & modos agendi, nec non etiam ob procul longinquá inuſitatam, raramq. ægrorum viſitationem, & obſeruationem, nequaquàm refulgit. Indicia propria, paſsiones in genere, peſtis, febriſq. peſtilentis epidemicæ, pridèm ſatis fuere declarata. Lucidius autem vulgarium plurium obſeſsione, acuta morte, cõtagioq. deteguntur; quæ peſtilentia ſi à peſtilenti conſtitutione ambientis fit, magis communis omnibus, omniumq. generum, nobilium, ignobilium, diuitum, pauperum, liberis, clauſtris, carceribuſuè detentis, & ſimplicirer erit vocanda; ſin' verò rerũ infectarum contactu, aut prauo victu communi; non ità popularis ferocit, nequicquam optimis cibis veſcentes, & domi manẽtes aggreditur; niſi à cadaueribus expirata maligna exhalatio aerẽ immutans eos tãgat (vt pſæpè plurimis negocia fugiẽtibus cõtingit)

2. De criſ. 9. 3. Epid. 3. 34.

Signa peſtis à cõmuni cauſa, & ab aere.

Signa peſtis a contagio ad diſtans; aut à prauo victu.

Quomodo peſtilentia ſecundum quid euadat legitima.

Neminem tamen prætereat, peſtilentiam à victu, contactu&c; vaporibus tandém tetris, & prauis, à corporibus inhumatis, viuentium inquinatorum, & cadauerum exhalationibus, aerem corrumpere, indèquè in ſimpliciter exquiſitam, tranſigere; ceû recendum eſt, contigiſſe in illa Romanorum peſtilentia per plures annos prouincias deuaſtante. Facilè (ſecundum Ariſtotelem) peſtis cognoſcitur, & obſeruatur, ad hanc ſigna humorum, ſpirituum, aut ſolidorum, partium affectarum, habitus, naturæquè ægrotantium ádduntur.

Signa febris peſt.

Pet. ſal. diuerſ. lib. Leon. Ioad. de præcog. 2. 8. 9. & l. de morb. acut. curat.

Dub.

Maligna putredo eſt ſordidior.

An ſigna pathognomonica peſtis obtineãt, quæ & quot.

Verùm quorundam prius ſententiæ inter ſe diſſidentes, de medio tollantur, qui aſſerunt, malignam febrem ex humoribus putreſcentibus, ſordidioribus, fœdioribus, & inſidioſioribus fieri, hancquè eius naturam, & definitionem eſſe. Itidèm malignitatem quandam eſſe inſigniorem, ſordidiorem, & fœdiorem putredinem, atquè hac de cauſa febrẽ malignam moris non inſiti, & inſeparabilis fore; verùm aduentitij, atquè accidentalis, tùm proprij, tùm communis, atq. à ſymptomatibus ſuperuenientibus, perſpicui euadere.

Sol.

Paul. l. 2. cap. 100.

His reſpondendum eſt primò; ſi febris natura maligna ex ijs humoribus, eaquè malignitate conſtituitur, proindè ſignis inſeparabilibus pathognomonicis, & huiuſcemodi moribus neceſſariò ea conſtabit: nam eſſentia illa ſordida in lucem deprompta, opere prætium eſt ſemper, & vbiq. inditia propria ipſam denotantia intrinſecè, & è conuerſo, apparere. Nulla inquam affectio in hominis natura, ſigno aliquo non præcedente, conflari poterit; aut ſecundò affirmare cogimur, definitionem, & malignitatem illam non adæquatè, nequè malignę febri congruere; niſi mos malignus rurſus adueniat, aut tertiò inueniri malignam febrem abſquè putredine, vel ſine ſignis præſentem, vel quidquam aliud tandèm, deſiderari. Mos nanq. ſuperueniens, ſuperquè apparẽtia ſymptomata, & eorum ſigna, eodem tempore cum maligna febre, non ſimul inuadunt; verùm mox ſupercontingunt. Exindé ſigna morem aduentitium atteſtantia, ab alijs ſegregantur, eademq; febris malignæ integra eſſentia relicta, Galeni teſtimonio, recedere, valent.

2. De criſ. 2. 3. de criſ. p. Aph.

Poſtremò ex Gal. morbi ex ijs, quæ ſecundùm propriam inſunt ſubſtantiam, perſpici debent: ex ijs etiam, quæ ſæpius accidunt. ” ” ”

Tantúm autem abeſt, vt ſi ex more illo maligno ſuperueniente, febris depræhendatur maligna, ex ijs præſertim, quæ ſecundùm propriam ſubſtantiam innoteſcat, vt immò maximé ex ijs, quæ accidunt, totam cognitionem acciperet. Fatendum profectò, febrium putridarum, ſimplicium ephemerarum, hæcticarum ſignum aliquod nequidquã inueniri; quin etiam in peſtilentibus ingraueſcat, intenſiuſq. aut

ad

ad tertium, aut ferè quartum gradum noxæ, & intenſionis, & extenſionis peſtilenti contagioſa excruciet; neque id elegantem Medicum fallet, dùm generica communitate omnes febres æquè participent, ſed exceſſu vſq. ad quartum gradum vndequaq. in ſpecie differant. Genericam hanc eſſentiam, omnibus, ſolis, & ſemper peſtilentibus communem manifeſtam, primò vulgaris exceſſus ad quartum ferè gradum intemperiei febrilis, calidiſſimæ, ſicciſſimæ, vel humidiſſimæ, & modicè calidæ: deindè maligniſſimum contagium, frequens mors, non prævalidus pulſus, immò formicans, vrina crudiſſima, omninò ſuperata natura, excellentia qualitatum, atque fœtore prędita, propter ingentem putrefactionem demonſtrat, quæ ſimul vnita conuertuntur cum peſte, & contrà peſtis cum his conuertitur. Hæc tria ſigna animaduertant Medici; vt pathognomonica, vt aſſidentia, vt ſuperuenienta; hæcq. tria inter ſe diſtinguant, & agnoſcant, nè ambiguitas in antonem dictis, & confuſio legentium depræhendatur.

Signa generica peſtilentium epidemicè febrium omnium.

Ex qualitatibus mutatis, actionibus læſis, & excremētis in exceſſu ad ferè quartū gradum.

De putridis vulgariter peſtilentibus febribus cognoſcendis in ſpecie.
CAP. II.

CVM genus hoc peſtiferum nunquam actu ſuaptè ſolùm (niſi in anima) ſed ſpeciei annexum ſubſiſtat, neq. ſpecies per ſe ſola; ſed indiuiduo, indiuiduis cauſis, atquè principijs determinatur: ideò ſemper, præter generica, etiam ſpecifica inditia apparent, indiuiduaq. adhuc etiam, & ſingularia ob deſignatam humorum naturam, putredinis, ſubſtantiæ ferè veneficæ, ſedis læſæ, ægri temperiem, ætatem, victum, regionem, cernuntur. Biliosæ, & melancholicæ febres, vno modo generica ſigna coarctant, alio ſanguineæ, & pituitoſæ, mixtæq. alio. Inſuper de tuberculis, antracibus, bubonibus, flegmone, eriſipilate, pudendorum inflationibus, cutaneis, dicendum eſt. Non omnibus, & ſemper hæc neceſſariò, antè, vel poſt mortem, & vt plurimùm, non generi, ſed ſpeciei alicui accidere: ea de cauſa potius inter harum febrium aſſidentia, quàm inter pathognomonica enumerantur. Pleræq. enim peſtilentiæ abſq. ijs, plurimiq. carbunculi, antraces, bubones, exanthemata abſq. peſtilentia prodiere; cui genericæ ſyndromi (vt de ea longior adhuc habeatur oratio) tāquàm ſpecifica differentia, additur ſubſtantia propriè maligna, & in vulgariter putridis, ingentiſſima putredo epidemica, & contagioſa, habetur, & quam ſtatus afferebat, malignitas. Hæc principalis neceſſariò requiritur, & ſcien-

Sol.

Malta generi, multa ſpeciei tātum accidere.

tificè

Contra quoſdam peſtilentem febrem non habere pathognomonica ſigna aſſerentes.

tifice ſtatim inter initia reperitur, realiter,& ſpecificè propria ſigna eſſentiæ ſignificatiua, & eſſentialiter inhærentia perpetuò omnibus ſolis determinat; non quidèm ſufficiunt ſuperuenientia ſymptomata. Enimuerò nulla peſtilens, aut maligna inciperet, neque primo die hæc conſpicerentur: deindè febris hæc eſſentia, & ſpecie à reliquis non ſeparatetur, ſingulus nec morbus pathognomonicis ſignis exornaretur; quæ porrò experientiæ, rationi Hipp. Galeniq. dogmatibus, minimè arrident.

Signa pathognomonica ab intemperie febrili.

Quapropter hæc peſtilens putrida febris primò intemperatione à cæteris calidiſſima, ſicciſſima, humidiſſima, & modicè calida tactui ſtatim diſterminatur. Conſultò,& notanter Gal. æternitati mandauit fieri cacoethes, eo quòd putridus eſſet, qui ,, abundat humor, & adiunctam haberet malignitatem, quam ,, ſtatus afferebat; vt non ſolùm putridum humorem abundan- ,,

In quendam.

tem ſufficere (vt quidam falsò putarunt) inueret, qui putredine, & copia aliarum febrium ſuccos, excellat, ſed epidemicam malignitatem ab aeris ſtatu fouentem adnotaret. Non enim vulgaris,& peſtilens fieret, neque ſpecifica cauſa, neque deindè ſigna inſeparabilia à ſolo putredine abundante ſucco, producerentur; ſed cum alijs febribus communia eſſent; proin iuré Galenus vulgarem malignitatem à ſtatu adiecit. Verùm enimuerò

Tacit. ob. reſp.

cauſa hæc, per ſigna, nobiſq. lucidiora, & ſenſui manifeſtiora, patefieri expoſtulat; præſertim in arte medica ſigna cauſam hanc,

P. Aphor. 12.

ſcilicet excellentem putridum humorem peſtilentem, malignam auram internè latentem, ſignificantia ſectatur, quæ vna cum eo peſtilenti morbo, inuadunt. Aſsidentia autem aliquandò ſimul ingruunt, quandoquidém ſuper adijciuntur; interdùm autem neque omninò veniunt; neque enim à morbo inſeparabilia, neque eorum perindé, ac ſubſtantiam conſtituunt, atqui proprias differentias, celebrant. Hæc ſeriatim, tanquàm ad pathognomonicorum peſtilentis cognitionem vtilia, deſcripta fuere, atque interim, vt vnuſquiſq. illa ab aſſidentibus diuidi facilé dignoſcat. Sciendum eſt amplius, non omne ſuperueniens ſymptoma eſſe etiam aſſidens, aſſidentiumque ſpeciem; ſed aliquod,& aliquandò: multa etiam ſuperuenientia, non aſſidentia ſunt; omne aſsidens poteſt ſuperueniens nuncupari, nequaquàm vice verſa. Denique, quæ duorum, triumuè affectuum aſſociantur, ea alterum patientem locum, alterum diſpoſitionem, alterum ipſius magnitudinem, vel caſus, ſubſequenter ſignificant: poſtremò inaniter circà lucidiſsimam Galeni ſententiam, recentiores decipiuntur.

Notat.

De ſignis ſuperuenientibus, & aſſidentibus.

P. De criſ. 6.

3. De criſ. 10.

Patho-

Pathognomica itaq. ſyndrome ideam morbi vulgariter peſtilentis, demonſtrat; ſuperueniens autem eius manſuetudinem, & malignitatem accidentalem, & morem acquiſititium malignũ, non autem ideam ſignificat. Nobis erit à notiori cognoſcendum occultam, epidemicam illam cauſam præ oculis remotè nuncians, complures tempore aliquo eadem regione contagiosè ægrotare, celeriterq. horribiliter, & immaniter mori; quoniam febri maligniſſimæ, quibus periculoſa ſigna adſunt, die quarto, & citius ſæpiſſimè dira mors contingit. Hanc cognitionem exteræ occaſiones Ciuitatum infectarum propinquitas, delati cõtagij ſuſpicio, diſcraſcia, & qualitas aeris, prauus ciborum, aut aquarum victus, præcedens, augent: interim magis proximè corpus, aut liuens, aut nigricans, aut varium, aut putredine moleſta olidum, confirmant. Quæ cuncta, nedùm veneni corruptiui à forma clàm exhibiti, in homine, probis humoribus ſuapte natura refeito; verùm etiam vitio genitam propriè malignitatem ſignificant; atquè his præſentibus, neceſſariò, vel epotum venenum, vel ei aſſimilis vitioſi humores in corpore geniti ſunt. Disiunctiuè per (aut) loquutus Gal. nos admonet, omnia accidentia iſta non ſemper, at modò vna, modò altera, pro ſpecie peſtis, febris peſtilentis, ægrotantiũq. natura inueniri. Aliqua, vt Hipp. & Gal. peſtilentium tempeſtatum exempla commonefaciunt. Sub his quinq. ſignorum generibus, omnia in epidemicis tempeſtatibus peſtilentibus enarrata continentur: Liuor, nigredo, varietas, diffluuium pertinent ſymptoma ad qualitatis mutatæ, & ad ſymptoma in excrementis maligniſsimis, & vulgaribus reducentur: dein ſummamq. caliditatem, & ſiccitatem, vel eximiã febris humiditatem, quæ difformant, teſtantur, ſi vultus horrendiſſimus, occulorum toruitas, mentis ferè ſtoliditas (Per moleſtam verò putredinem) ea vniuerſa ſenſus ſuperabundanter crucian tia inſinuat: anhelitus fœtidos, fœtidiſſimas vrinas, inquietudinem, dolorem, angorem tactui, intenſiſsimos carbunculos, antraces, ſparſim indifferenter, bubones, teſtium tumorẽ, vibices circà dorſum, papulas efflorеſcentias nigras, ceruleas, viſui, & tactui. Vndè febribus putridis non præualidus pulſus, debilis, atq. formicans (hæcticis autem inualidior, & celerior) contingit. Deceptio aliquandò circà pulſus in exercitatis contingit, quandò à caliditate multa in celeritatem immoderatam (quatenus autem decet) pulſus peruenerit: corde in tali affectione, adeò exſiccato, ut, & læthalem intemperiem habeat, neceſsè eſt. Iſto igitur tempore pulſus ipſe tardior fit; ac aliquis (ut dicebam) opinabitur, ipſum naturalem ad ſtatum redire, licet ad

mor-

4. de ratione victꝰ. 63. Superuenientia manſuetudinem, aut malignitatẽ accidentalem, et morem acquiſititium enunciãt. Signa notiora pathognomonica ab effectibus. 3. Epid. 3. 58. P. de criſ. 16.

6. De loc. affec. 5. A qualitate mutata ab excrementis. Dilucidatio.

3. Epid. 3. l. de bono, cap. p. de Natura humana cap. 4. 5. de præſag. & pulſ. 3. & 4. p. de diff. feb. 3. Ad quinq. ſigna reliquuntur oĩa.

De pulſibus. 3. de præſag. ex pulſ. 3.

L. ſing. cap. 21. P. de præſag. ex pulſ.

Ex qualitate caloris.

Quomodo aliquido intus, aliquandó extrà vrantur ægri, & tertio aliquando intus, & extrà placidum calorē, & aerem percipiant.

6. Epid. 2. 19. 3. Epid. 3. 38. P. pror. 2. 17. Raſis trac. 10. cap. 6. Alphar. L. prac. trac. vlt. ſec. 4. cap. 4.

9. Simpl. cap. de terra ſamia.

Cur aliquando febres malignæ ſint placido calore refertræ intus, & extra.

mortiferam refrigerationem, non ad ſenilem temperaturam pergat: pulſus enim pernitiosè ſe habentium, magis, ac magis ſemper naturali languidior efficitur. Dein calorem naturalem, non aerem ad hæcticas febres comparatæ, putridæ febres in genere præmoſtrant: quidam intus incendio flagrant, alij quidquàm præter nuditatem ferre nequeunt; extrà autem neque calidi, aut perurentes videntur; vt in longiſſima peſtilentia ſexti Epidemiorum, quorum calor per putredinis excellentiam à cæteris differt. In hac enim vniuerſa calidiſſima, & ſiccisſima, rabiei caninæ veneno aſsimilabantur; vaporumq. multitudo, calor circà thoracem, aut inflammatio, aut virium imbecillitas ad intus ſpiritus reuocant. Acredo autem, & mordacitas in ſummo nihilominus extrà perſentitur, tanquàm altè, & fixé humores depaſcens, ſimilariumq. temperiem vndiq. proſternet. Eadem Vngarica in peſtilentia, Lypiriæ peſtilenti, alijſq. interdùm euenere: plures extrà, intuſq. calorem blandum percipiunt. Bibitur Armena bolus ex vino albo, & conſiſtentia tenui, modicè deluto. Si autem planè febre carent ęgri, aut ea leuiter teneantur, ſin grauius febriant, admodùm aqueo: non tamen calore, vehemẽtes ſunt febres peſtilentiales. His verbis ideam alterius peſtilẽtiæ humidiſsimæ, modicê calidæ tàm intus, quàm extrà conſtituit Gal. hancq. etiam latitudinem ex vini vſu bolo armena diluti, habere conſpicitur, neq. interna exardeſcere. Itidem ex ijs verbis (Si planè febre careant, aut leuiter ea teneantur, ſin grauius febriant, calore non vehementes) Vinum inquam album cum armena bolo, imbecillitatem virium humidiſsimam, deleteriãq. ſubſtantiam quoquo pacto obtundentem, acrimoniam, caliditatem, ſimilemq; excellentem putredinem ſanguini grumeſcẽti ineſſe præmonſtrat, vehiculiq. præſefert efficaciam: hæc quidém inſignis ſordidiſsima, & excellens putredo ſimilis ſanguini grumeſcenti in venenum conuerſo calorem, aerem intus, & extrà parit; at intenſione placidum, non excellenter excedentem, igneitate propallat: quæ quidèm non ſunt ignoranda, vt medicus non aberret, & vulgaris euadat; dùm non agnoſcit differentiam acredinis ab igneitate flammea, atq. intenſione.

De cognoſcendis vulgariter peſtilentibus putridis febribus ex vrinis in genere, & ſpecie. CAP. III.

Ex vrinis loc. cit. cap. 4.

EX vrina in eiuſcemodi affectibus firmam notitiam non ſemper petere licet: quia ſæpè colore, & ſedimento ferè ſimilis naturali exiſtit. Sexſingentes tales in peſtilentia diutur-

» diuturna conſpeximus: vbi medicos cerneres nihilo plebe præ-
» ſtantiores, nimirùm imperitiores, multo nonnullos experiente
» plebeo. Vulgus enim ſi nihil aliud, & expirationem ægrotorum
» obſeruare videas, quæ ſi fœtent, peiorem caſum expectant. At
» illi quidèm vſu tale ſignum in peſtilentibus febribus inuenerũt;
» tu non vſu modò; ſed etiam ratione æſtima: iàm os etiam atten-
» dunt, quod ſi illic aliquid caloris peſtilentis cernunt, eos peſte
» laborare confirmant. Equidèm puto hæc medico clariora eſſe,
» quàm vulgo: partim enim illi calorem eriſipelatoſum, partim
» colorem habent depaſcentibus Herpetibus aſſimilem deffuſum
» per plures partes, & ſi manus thoraci exercitatus Medicus admo-
» ueat explorando febrili calore, ne tùm quidèm prætereat eum
» affectus: inſpicienda porro vrina præ cæteris eſt: Etenim contur-
» bata quorundam eorum videtur eſſe. Dixit (quorundam) non omnium. Tales vtiquè à materia craſſa, & denſa, à calore putredinoſo, & maligno agitata fiunt. Hæ quidèm maximé, & ab extrinſeca caliditate in ſpiritum ſolui videntur, cuiuſmodi bitumen, pix, atq. reſina. Ægris autem cauſis tumultuantibus, eiq. renitentibus, quod ſuperatur, & concoquitur, aliam formam præſignat; renitens, & tumultuans aliam ſubſtantiæ inæqualitatem tribuit. Triplex autem conturbata conſpicitur, primò cum talis mingitur, poſtea reſidens clareſcit, ſecunda ſemper ſimilis manet, tertia pura egrediens, mox obtenebreſcit, & omnium prauiſſima: mitis prima, mediat verò inter vtramq. ſecunda. Nonnullorum aquoſior multò, quàm pro natura, tenuior, hæcquè herculè certiſſima, nec non quę naturalibus vndequaq. ſimilis, calore, & craſſitudine apparet. Hæc etiam ad ſecundam ſpeciem certiſsima, quæ ſi probo ſublimamento prædita eſt, multò etiam certior: ſi quidèm ſedimentum candidum, leue, æquabile (præcipuè quidèm ſublimamentis animus adhibendus) quędam enim ſubliuida quodammodò latent, & itèm alia aranearum telas latas in modum telæ congeſtæ referentia, conſumptionem, qualẽ pinguioribus viſculis refrigeſcentibus, indicant. Huiuſcemodi ſi quidquam offenditur, nullum aut vrinis planè ſublimamentum innatat, peiorem in partem interpretandum eſt; ſin quam modo retuli contrarium, haud fieri, vt malè homo affectus ſit; oculi etiam flammei, & calidi inter lauandum, & permanent: hinc à veritate diſcedunt, putantes naturales non eſſe ſimiles (vt dicit Gal.) colore, & craſsitudine, quantùm enim calor putredinoſus, & excellens eas in toto colorat, tantùm fruſtrata concotrix, & deprauata, ob veneficam auram, & præuias eius diſpoſitiones, humorumq. putredinem inalteratas, & incolores relinquit.

Ex fœtida expiratione.

Ex calore eris.

Ex calore.

Vrina præ cæteris inſpicienda eſt.

De turbata nob. vrina.

6. Epid. 5. 15. 4 Aphor. 7 4. de rõe vict. 4. 2. de criſ. 12.

Explicatio autorit. Gal. & Hip. & Auic. de vrinis.

Triplex vrina turbata.

Aquoſior vrina.

Naturalibus vndequaq. ſimilis.

2. In Progn. 35.

Oculi flammei.

Fernel. l. de met. curandarũ feb. c. 10.

P. progn. 2. 24. 25.

P. Progn. 2. 24. 35.

Cur vrinæ aliquando ferè naturales.

Sol.

Q. Quando vrinæ coctæ dicantur malæ.

Medius color, vrinarumq. craſſitudo naturalibus ſimilis reſultat, non quidèm ſedimentum (concoctio vrinæ nunquàm malum adnotat) fallax itaq. & maligna eſt, nulluſq. ex ijs, qui in epidemicis diem obierunt, coctas vrinas excreuit. Quis autem dicet, Hipp. in Prorecticis, vrinas concoctas malas aſſerere? Dicendum cum Gal. vel coctas malas, quæ morbum non ſoluunt (iudicatoriorum non iudicantium alia læthalia, alia difficilem, faciuut iudicationem) vel fortaſsè (per coctas) interpretandum eſt, purulentas, vel prauum continentes craſſamentum, à ſimile cocto (vel per Pepona, ſpipona) ideſt, quæ cum labore excernuntur, eſſe malas: vndè qui in ſcriptura Pepona recipiunt, hi non nulla quidèm, tùm improbabilia, tùm memoratu indigna, effu-riunt. Alij cenſent, ſedimentum naturale alimenti portione confecta; non autem morbificæ materiæ, adeſſe quam natiuus calor non aggredi audet. Vrinæ igitur tales, bonæ, non humoris putreſcentis; ſed tantùm alimenti, & nubeculæ videntur; nimirùm color etiam non febrilem ſuccum, atq. alimentum rap-præſentat: dùm vrinæ primò venarum, arteriarum, & contentorum in eis inditia aliorum viſcerum, & membrorum per accidens ſint, vel quia membra illa tangant, vel quia ducant alimenta, aut eorum viſcerum excrementa recipiat. Tertiò dicetur fortaſsè, vitium in ſubſtantia cordis, intemperiemq. malignam, ſpiritus, & vapores adeſſe, dein, ſi humoribus cordis omnia hæc circumſepta arceantur, ne ità perbellè reliquis venis, arterijs, & tandèm vrinæ communicari poſſint. A ſiniſtro ventriculo ad arteriam aditus, à dextro ad pulmones, minimè autem ad venam cauam exiſtit: his de cauſis putredo in ſinu illo concepta difficilè dignoſcitur. Quarto aliqui (& fortaſsè inaniter) arbitrantur, vrinas huiuſcemodi eſſe, quia à proprietate in cor, vel in craſſum humorem, vel vnam in partem duntaxat venenata lues foriat, reliqua intacta permittens, aut tantùm in humores in corde ſæuire, à quibus difficilè ſerum à renibus attrahitur, vel expellitur à natura; & ideò vrina in cordis affectibus fallit. Sed, & hæc opinio minimè vera eſt: nam ſi febris, & hæc peſtilens præcipuè totius corporis partium ſimilarium venoſi, arterioſiq; generis renum, & veſicæ, calidiſſima paſſio eſt, & primò, & principaliter cordis, & eius inſiti, & influentis calidi exiſtit affectus, à quibus concoctio in toto corporis habitu perficitur, quo pacto vrina naturalis, atquè inalterata erit? Quomodo? Eſto, ſerum ab humoribus putreſcentibus cordis ventriculis, minimè à renibus attrahi, & per lotium expelli? Illud circà Hepar, & venas magnas, alterationem non fugiet? Si in cerebri affectibus, frenitidæ, pe-

2. Opinio. *Eſſe coctas coctione alimenti, non materiæ morbificæ.*

2. Progn. 36. 6. Epid. 3. 83.

3. Opinio.

In recentiores. 4. Opinio.

dum,

dum, manuum, & valdè extremarum partium vrina præter naturam immutatur? Si hæc febrilis paſsio à corde, vniuerſo per arterias, & venas, ſanguine, ſpiritibuſq. mediantibus illabitur? Si Medica in arte cordis temperies reliquis obſiſtens, & vniuerſo ſe ſe diſtribuit? Deindè non eſt cenſendum, ſolummodò humores in corde; ſed etiam vicinioribus, & in magnis venis malignè putreſcere, à quibus facilè ad renes ſerum, materiæ morbificæ, & putreſcentis delabitur. Amplius quomodò excogitare poſſumus, vt euecta excellenti putredine, penituſq. cocta, ægri tamen moriantur? Quid? ſi natura morbificas cauſas ſuperauit? Cenſendum potius erit, aut denuò factam morbi mutationem eſſe, rurſuſq. illicò ad cor malignitatem erumpere, aut ſigna illa non perſeueraſſe; ſed modò coctionem, modò alternatim incoctionem humorum diuerſitate concitatam apparuiſſe, aut excellentem putredinem vinci. Subſtantiam autem propriè malignam modicè calidam, aut frigidam febri ineptam frigidis, & humidiſſimis corporibus ortam eſſe, & ſenſim cordis ſpiritus, & calores extinguere, vrinarumq. immanifeſta mutatione ſuffocare, aut tandem medicorum inſcitia notas, & paſſiones non exactè eſſe depræhenſas; aut fatendum eſt cauſam, febrem, & mortem ſine ſignis inferre. Quod abſurdum dictu videtur, cum de ſyncope, & repentina virium exolutione, ſine cauſa manifeſta, aut de Apoplexia ſermo non ſit; verùm de febribus, & de putridis peſtilentibus. Poſtremò inſurgunt alij aſſerentes, vrinas ſanis ferè ſimiles à re corrupta, leuiquè putredine fieri. Quęſo qua via leuis æſtimatur, ſi maligna, & peſtilens infeſtat? Si omnis putredo eadem eſt, quoàd vltimum actū? ſi à corrupto humore tantū nō ſit putrida febris? & corruptus humor potiſsimùm magis in venis neceſſariò vitiatam vrinam oſtendit? Interim ſi in febribus continuis ſalubribus, & inſalubribus à ſimplici putredine abſq. malignitate, ſemper vrinæ à naturali ſtatu, colore, & ſedimento recedunt? Quò magis hæ malignæ, & peſtilentes diſtabunt? Dùm putredinis excellentia, & malignitate longè omnes dominentur? Fortaſsé perterita natura ferè ſimiles naturæ has producet? Verùm dicent quidam, vincere præter naturam exceſſus, & reducere ad pus, tunc natura non tentat (quod dùm conficitur, dolores, & febres fiunt) ſi autem non fit pus, nequè dolores, neq. febres non inita pugna ingraueſcunt. Sed dicendū eſt, perterita ſit, exagitata, & diſſoluta natura, langueat; quomodò eundem met effectum, manifeſtat, quem ſanitatis tempore, oſtendit? Fortaſsè quis obiciet à peſtilēti ſubſtātia, vitalē calorē in corde ſolū, nō aūt naturalē, quæ vrinas concoquit, laceſſiri? ſed hæc fuga vana eſt, nā

Verior opinio.

Vera Sol.

Q.

Cur, & quomodò dicendum ſit, ægros mori cum vrina bona, & pulſu bono.

5. Opinio. In alios.

Putredo.

Sexta opinio erronea, vrinam ferè naturalem fieri, quia natura perterita ſit.

In Fernel. l. 5. Phiſ. c. 13. 14. 2. de tuen. valet. 11. Steph. Aten. p. ad Glauc. com. l. 6. de inuen. de reſpirat. 6. p.

Ariſtotelis, & Galeni dogmatibus) etiam calor naturalis auctor coctionis, totiuſq. corporis operationum in febribus præcipitur, & idem vitalis eſt naturalis, ſed de vitali, & naturali aliàs; neceſſariò vna facultate vitali læſa, læditur & altera naturalis, & è aduerſo: reliqua ſunt ſigna concomitantia perſæpè aſſidentia, alui deiectiones, animi deliquium, ſudores frigidi, & malè olētes, cuncta enim ſummè, & ferociter exitioſa maximè, maximequè naturæ contraria ſunt. In peſtilentia non terribile, terribile fit, contra quod alioqui terribile non terribile apparet. Cutanea autem ſymptomata, & tubercula, vtplurimùm efflorēſcũt: (ſæpius dictum) nam Pemphingodes terribilis ſemper, tuberculis, carbunculis, & cæteris exanthematibus ſcatet. Altera autem peſtilentia, libro de bono, deſcripta, his deſtituta conſpicitur, dum ait. Sine cutaneis affectibus plurimæ febres viguere, quas ›› alui excrementa graue olentia, & mordacia inteſtinorum difficultates, & teneſmi, concomitantur. Poſtremò aliæ afferebant, ›› túm acres vrinas, eaſq. grauiter olentes, quæ quorundam veſicas exulcerarunt tubercularum vice. Ad extrà quidèm minimè natura tentabat, aut quia nimis grauata, & imbecillis erat, aut quia materia potiſſimùm circà Hepar, & meſereum ob prauitatem annonæ congeſta, ibi adhærebat.

4. De Præſag. p. c. 12. l. de pub. de tinap. cap. 34.

Oribas. ſinop. 7. cap. 25.

Quæ ſint aſsidẽtia ſigna.

6. Epid. 2. 29.

L. De bono, &c. c. p.

De febre Ephemera vulgari peſtilenti dignoſcenda. C A P. IV.

FEBRIVM Ephemerarum vulgariter peſtilentium notæ conſpiciuntur, dùm vno die, vnus, pluresq. ægri non ſequiſſimis tuberculis, cutaneis efflorēſcentijs, alui fluxu; ſed potius cordis angore, animi deliquio, ſyncope, ſudore, frigidoq. madore, ſumma corporis agitatione, vigilijs, pulſu infirmo, æquali, ſummè veloci, calore intenſiſſimo, ſed flammeo, vrinis ferè naturalibus, ſedimento; ſed igneo colore rutilantibus, occumbunt. Hæc quidèm cuncta à ſpiritibus vitalibus alterati vſq. ad ferè quartum gradum, & malignè corruptis vulgariter oriri, auraq. peſtilenti ijs permixta cor inopinato adoriente, ferè etiam inopinatò interire, non mirum eſt; cum tantam vim ſpiritus vitales in eſſe, & conſeruari humanum corpus habeant.

De Hæctica febre vulgari peſtilenti dignoſcenda in genere, & ſpecie. C A P. V.

3. De Præſag.

HÆCTICÆ febres populariter peſtilentes ab initio ad finē interdùm per totum morbum pulſum, perparum à natu-

tali deflectentem, poſsident: ægros primis ſtatim diebus peſsimè acredine calores, ipſaquè caloris ſpecie exanimant: nam inter ægrotos, qui ſe negarent febricitare, his febris, occupato ipſo cordis corpore, planè erat confirmata (vt ità dicam) in habitu. Duo enim hæcticarum hæc propriè ſigna, ſi perpetuò illæ ſibi ſimiles, vllam acceſsionis inuaſionem, incrementum, vigorem, aut remiſsionem minimè habeant, ſeq. febricitare non percipiat ægrotus: pulſus nihil neceſsè maiores iuſto, atquè interim, nec crebriores quidèm eſſe, at omninò celeres tamen ſunt; ſi quidèm propter diſcraſiam corporis ipſius cordis imbecilli ſunt omnes (Perparum igitur pulſus in hæcticis febribus quoàd frequentiam, & celeritatem, non ſanè quoàd robur, & magnitudinem deflectit) Hoc præcipuè conſiderandum eſt; dùm nonnulli ſatis ineptè, pulſus in his aliquàndò naturales eſſe, arbitrantur: celeres perpetuò (niſi quid obſiſtat) vti humores nimis frigidi in finibus cordis contenti, feriunt, qui moderatis ſimiles pulſus efficiuntur. Si propter maximam imbecillitatem in cordis ſubſtantia natiuus calor ſuffocetur: fortaſsè contenta admodùm frigida, totiuſquè temperies calore febrili oppugnabunt, vt ex his quoddam medium exurgat, quod naturale apparet: nam dùm nobiliſsimi viſceris primigenia ſubſtantia igneſcet, neceſſariò exigua vitalium ſpirituum, & caloris generatio, ſummaq. imbecillitas, prodit; hinc etiam timor, mæſtitiaq; fit. Adhæc ſi quamplurimi ſimili modo eodem tempore in regione aliqua ægrotant, & citiſsimè moriuntur, & omnium maiorum numerum. In ſiccißima quidèm peſtilentia omnia aridiora, & acriora; in humidiſsima verò graue olentia, anhelitus fœtidus aderunt; ſpecies de hinc hæcticarum febrium peſtilentium, aliarumquè febrium ex particularibus innoteſcet inditijs.

Aequalis inuaſio, & ignorantia febris.

Cur celeritas pulſus.

An in hæcticis aliquandò pul. naturales ſint, & quomodo.

Cur ferè ſimiles pulſus nàlibus.

Cur ſumma imbecillitas.

Effectus in ſiccißima peſtilentia.

Effectus in humidiſsima peſtilentia.

Vide ind. & curam lib. 6. & 14.

De ſignis Antràcis, atquè Bubonis maligni, & peſtilentis. CAP. VI.

EX propria iàm deſcripta natura carbunculi, & bubonis ſigna formæ, ſedis affectæ, & effectricis cauſæ in genere, & ſpecie ſe ſe manifeſtant. Carbo tumore cruſtoſo, vel melliarijs puſtulis, ſummis cruciatibus, igneo dolore, ſiccitate, fœtore, putrilagine, vicina illicò corrumpente, magno nigrore plerunq. perdet, cum febre neceſſariò peſtilens erit: ſi vagatur, aeris malignitatem adiunctam afferens, vulgaris; ſi in priuatim tantùm febribus, ſporadicus dicetur. Verùm ſi maiorem partem, non interficiat, nequè ſigna illa ad quartum ferè gradum præ-

Signa à forma effectrice, & ſede affecta.

A forma.

monſtret,

A parte affecta. *Ab effectrice.* *Bubonis ſigna à forma, loco affecto, & effectrice cauſa.*

monſtret, potius abuſiuè malignus erit: pars affecta ſuaptè cernitur, ac etiam ex proprijs ſignis craſſus ſanguis, bilis, pituita torrefacta, melancholicum excrementum, & fex ſanguinis, ætate, conſuetudine ciborum, temperie, corporis habitu, colore apparebit. Bubo autem pulſatione, rubedine, tumore, & caliditate dignoſcitur: idem locus glandularum, neque cruciatibus, & doloribus antracem à mitioribus ſuccis exortus æquatur. Siquidem ſigna ad ferè tertium, quartumuè gradum attingant, eiuſq. ſymptomata dominium humoris, qui, vt plurimùm, ſanguis eſt, annexa obtinebunt.

De ſignis Variolarum, & Morbillorum malignorum, & peſtilentium in genere, & ſpecie. CAP. VII.

Signa ab actionibus læſis. *Signa ab actionibus 2. excrementis, 3. à qualitatibus mutatis.* *Cur dolor ingẽs circa dorſum.* *Signa imminentium variolarũ.*

GENERICAE, & ſpecificæ variolarum, & morbillorum peſtilentium notæ ad actiones animales, vitales, naturales, læſas, ad qualitates mutatas, & ad excrementa præter naturam rediguntur: Variolas malignas iminentes, & in fieri, febris modò anteit, modò ſequitur, dolor ingens dorſu propter ſanguinem ebullientem in vena caua, pruritus, punctura, ob ſucci ad cutim vergentis malignam acrimoniam, & præſertim circà faciem tenuiori ſanguine, & cuti donatam, raucedo, oſcitatio, vaporibus ad ebullitionem delatis, dolor capitis pariter, timor in ſomno, oculi rubor, & lacrymatio, rei lucidæ, faſtidium, totius corporis grauitas, membrorum extenſio, aeris Auſtrinæ conſtitutiones malignæ iàm dictæ, regio, tempus, anni, ægrotantis natura, habitus, & ætas, difficultas anhelitus diminuta, vel deprauata, tremor pedum, ſputi craſſities, cauſę ſunt præcedentes.

Morbillorum ſigna.

Morbillos autem, in ſuperficie cutis, roſeus color, maiores Thoracis anguſtiæ, & accenſio, inflammatio vehementior, dorſi dolor minor, præſignat. Variolæ enim propter repletionem, ſanguineis corporibus egerminant: morbilli autem propter malitiam bilioſis, & ferè omnes vna vice contingunt:

Signa actu erumpentium. *Copioſarum variolarum ſigna.*

Cum magis in actu malignæ variolæ prorumpant; rubedo cutis, maculæ, & pũcturæ melio ſimiles accedunt: veſiculę primò circà caput, præſertim faciem, pectus, ſuccis ebullientibus eleuatis, fiunt. Sanie albicante replentur, cruſtaq. alba, vel ſubcenericia, vel nigra attolluntur. Cum germinantur, duplices, & vulgo (materiæ copia) ſtoruolo, dicuntur, conſtrictioq. anhelitus, tuſſis, anguſtia in toto corpore, dolor in gutture, lingua, palato, faucibus, ſitis, aſperitas linguæ vexant:

Quæ ſit febris antecedens, quæ ſubſequens.

febris ſi antecedit, ſymptomatica non eſt, ſi ſubſequitur, accidentalis, ſi vno omnia ſimul tempore incipiant, eſſentialis potius cenſetur.

Mate-

Materia illa ad cutim depulſa ob copiam, craſſitiem, & turbulentiam, nequit rigorem parere. Vrinæ, pulſus, excrementa, contagium, ſicuti in cæteris malignis peſtilentibus affectibus, & febribus, ità in variolis, & morbillis ſuſcitantur, atquè cuncta ſigna malignitatem profitentur. Sed morbilli temperaturam ſiccam, gracilemq. habitum deſiderant, neq. ſaniem efficiunt, atq. leuem ſiccam eminentiam ereſipelaceam, & furfurem relinquunt, oculi maiori ardore lacrymant, tempora micant, ſaliuntq. Tipi dehinc febrium naturam oſtendent, antecedenteſq. remotæ, proximæ ſuprà enarratæ cauſæ, ægrotantium etiam naturæ, puſtularum colores, & copia nunciant: an melancholia, an bilis, an pituita, an ſanguis, vel horum miſcella, an Icores malignè putreſcant, & variolas, & morbillos pareant.

Q. Cur non oriatur rigor. S.

Vrinæ, pulſus, excrementa erũt ac in cæteris peſtilentibus febribus.

Morbillorum ſigna.

Signa humoris prædominantis.

De peſte præſagienda, & agnoſcenda; atq. eius ſpeciebus.

CAP. VIII.

AD peſtem præcognoſcendam, præſagiendamquè ſatis longa oratione ſuperius dictum eſt. Nihilominus cum ſæpè ſignum peſtilentiæ, hominiſq. peſte affecti, aut interempti, ob ciuium ſalutem præcauendam, protegendamquè à Magiſtratibus, & Principibus auidè ſciſcitetur notitia: certa artificioſa coniectura, definitiſq. ſignis, compræhendetur, dùm ſi inter initia, & in conſtitutione peſtilentiæ nequaquàm adhuc ſuſpecta, quis citò, diraq. nece, vrinis prauis, pulſu imbecillimo, cutaneiſq. turpitudinibus intereat. Tunc hoc in caſu, nec peſtilens conſtitutio, nequè contagium, nequè frequens Epidemica labes, nequè morsincurſat: ſed vnus æger, primuſq. auctor obijcitur, & moritur, aut pauci. Ab exteris vtiq. primò accuratè coniectari licet: ſi circà vicinia loca vulgaris pernicioſa lues ſpacietur, aut fuerit, ſi occaſione, contactu, vel aeris vaporibus diffundi, propinquaq. Regio coinquinari potuerit, aut diſpoſita fuerit, propter maximam humiditatem, aut ſuffocantem calorem, aut victum prauum, caritatemq. annonæ. Cum igitur quopiam horum modo primus æger properè interierit, eiuſq. cadauer, aut molle, aut confractum, aut aliquo ſignorum ſexto de locis affectis, aut I. de bono, 2. & 3. Epidemiorum, deturpatum fuerit, neceſſariò peſtilentia actu, non autem omninò adhuc vulgari interemptum fuiſſe, & in proxima potentia ad ſe ſe propaganda, confitendum eſt. Cuncta inquam principia debiliora, & ab vno originem deducunt, eò magis in peſtilenti conſtitutione.

6. De loc. affect. L. De bono, & 2. 3. Epid. 6.

De

De Peſtilentium vulgariter febrium putridarum Ephemerarum, & hecticarum prognoſticis. CAP. IX.

9. Probl. 21.

Declaratio cur, & quādo multi ſuperſtites in peſte.

3. De præſag. 23

Dilucidatio.

4. Aph. com. 7.

PRÆVIAE peſtilentiæ ſigna ſe pādent (ommiſſis florum nimis tempeſtiua pullulatione in æſtate, omnium iactatione, inquietudine ſine cauſa manifeſta, aere eadem die variè alterato, rore ante ſolis ortum collecto canibus læthali, terremotibus, ignis voraginibus, Eclypſibus, cometibus, aerem exhalationibus reffertum ſignificantibus) Ariſtoteles enim arbitratur, quandò multus vapor ex terra aſcendit, annum peſtilentem in his ordiri: fluminum etiam inundatione manifeſtatur: nam Tyberi inundāte 564. 1528. 1544. maxima Italiam peſtis deuaſtauit. Anno ſequenti aere turbido, craſſo, auſtrali, catente pluuijs, leni variolarum multitudine, morbillorū, animalium putridorum, inſipiditate fructuum, diù huiuſcemodi commorantibus; ſed immediaté, & rectius animaduerſis ſenſificis exploratoribus aeris, nempè qualitatibus, & exceſſibus putredinoſis ad calidum, vel ad humidum ſuffocantem diù perſeuerantibus, præſagienda fuit: Hinc aues, & animalia in aere degentia corrupta, & mortua inueniuntur, aut tetris vaporibus à puteis, terremotu, voragine, ſtagnis, paludibus, cadaueribus, locuſtis, & ſerpentibus. Primò quadrupedia, terræquè humilis papula quæritantia obnoxia videntur, aut prauis cibarijs, & alimentis in fame, & hoſtium inſidijs perſpectis. Demùm ad generica præſagia, quid eſt dicendū? Cū Hip. & Gal. paſſim affectus vt plurimū, plurimoſq. interficiētes, & coinquinātes eſſe acutiſſimos morbos acutie, vehemētia, periculo, ac terribili, & numeroſa morte ſuperantes, ad extremum virtuté proſternentes citò, velociter, & maximis ſymptomatibus annuncient, vt exiguus, integer ferè gradus virtutis ad colluctandum maneat, morbo tàm apprimè vehementi; licet multi febribus putridis peſtilentibus correpti, ſuperſtites fuere (ſed multos dixit Gal.) in reſpectu ad hecticas peſtilentes, quæ ferè cunctos extinguunt. Deindè immanior peſtilentia ab aere, quàm à contactu fit, dirior ea, in qua interna viſcera eriſipelata, inflammationes, vt in cauſone peſtilentiali, antraces, inteſtinorum difficultates, veſicæ exulcerationes patiuntur: quæ extrà tuberculis, vlceribus efflореſcentijs, & huiuſcemodi ſcatet, non ità ſæua eſt. Adhæc conflictati ægri ſunt, alui fluore fœtido inordinato, cruciatu, delirio, virium languore, facie tornatili, colore eius nigro, fuſco, nigris cum maculis, vrina craſſa, turbulēta, vel aquea fœtida, & liuida, perſeueran-

uerante ægeſtione fœtida diuerſorum colorum, ſudore frigido malè olente, vomitu viridi, anhelitu fætido, puſtulis apparentibus, & illicò euaneſcentibus, pulſu admodùm vario, capitis dolore nimis, & diù excruciante, ſanguinis etiam ſputo, maximo periculo, & morti citiſſimæ ſubeunt: è contrà maior ſpes minoribus, & mitioribus ſymptomatibus vexatis exurgit, aut cum ijs diebus iudicatorijs, virium tollerantia, coctione celeri, ſymptomata accidunt. In ſpecie autem modò magis, modò minus fœrocitate hæc ſymptomata exultant, perſpecta tamen ægri virtute, & ferè venefica ſubſtantia, excellenti humorum putredine, locis affectis cutaneis, vel internis, nobilibus, vel ignobilibus, dextro ſinu principaliter, vel ſiniſtro cordis. Quis ambiget inflammato iecore, aut in ſiniſtro cordis ſinu maligna putredine vagante, aut ſanguine vitæ theſauro infecto, ægros ociorem, horribilioremquè mortem ſubire, ac ſi lepra, ſcabie, carbunculo, bubone, aut dextro ventriculo laborarent, aut pituita, aut bile ægri fatigarētur? quia externa ſymptomata minus lethalia ſunt, quàm interna. Quid ſi ægris malè habitis, & imbecillis contingunt hæc ſymptomata, atquè ad ſummum malignitatis culmen aduolent? Biliſuè eruginoſa, porracea prȩter malam natiuam qualitatem, etiam peſtilentiali correpta, febrem inuret? diebus paribus laborioſius iudicantur? ſi morbi grauiſſimi à membris validiſsimis proficiſcuntur? puta corde? deniquè ſi vbi cæperint, ibiquè manſerint? neceſſequè ſit, validiſſimum membrum à validiſsima, & læthali cauſa laborare? His ſtantibus certiſsima, & citiſſima mors aderit, pluribuſquè ſæuiſsimis ſymptomatibus vallata.

Specifica præſagia.

Quis neſcius, febres ephemeras peſtilentes omnium citiſsimè interficere? breuiori tempore perdurare, eòquè magis inualidùm ægrum ſi adoriantur, & cum maxima aeris malignitate? Multi (Valeriola, Gema Friſio, Saluio, teſtibus) repentini abſquè (ante, vel poſt mortem) vrinæ notis concidunt, verùm ſubitò ex aeris, auræ vel malignæ inſpiratu propter ſpirituum corruptionē occūbunt? quis hæcticas peſtilentiales frequētius tollere non fatetur? Cum ex Gal. quam Medicinam excogites ad peſtilentiā, quȩ cor occupauerit, quaſi dicat, nullam: præſertim cū febris hȩctica aggredietur, tùm immaniter, & excellenter ſeminalē ſubſtantiā cordis, vt ſimilarium viuentis corruptio appelletur? cū ægri natura, & habitus imbecillis exiſtet, & cauſæ diù quā maximè angāt? Verū dein an quiſq. particularis æger morti, vel ſanitati reſtituatur,

Ephemerarum præſagia.

Hæcticarū præſagia.

tur, qua die, horaué, aut ſtatus febrium propinquus, vel tardus, cum, vel ſine criſi ſuperueniat, & alia huiuſcemodi, ſuprà capite de præſagio impropriè malignarum febrium explorata fuere.

De Præſagio Antracis, & Bubonis maligni, aut peſtilentis. CAP. X.

Genericum præſagium.
Specificum.

ANTRAX periculoſiſsimus doloróſus ſemper, & valdé læthalis æſtimatur, minus tamen rubeus, & citrinus, maximè autem niger, & nobilia membra depræhendens, fatigat. Si verò ab exquiſitis conditionibus recedat mitius lædit, ità exiguus citò maturans, & vnus minus eſt læthalis, quàm maximus, & plures, & impropriè malignus minus offendit, quàm proprié. Bubo itidèm dolore, incendio, nigredine, & pruritu facilior, quàm carbo, pernicie conuellit: Etiam impropriè malignus mitius angit, quàm peſtilentes, ſporadicus, aut epidemicus ſolus, quàm multi, paruus, quàm grandis, & altus remotus partibus, quàm principalibus iniuriam facient, velociter ad ſaniem tranſmutatus, minus excruciet, quàm tardè: magis ſpeciatim humoris ſpecies, mitior, vt ſanguis, & pituita, ægri natura valida, anni tempora ſalubriorem, aut perniciofiorem præſagiunt.

Bubonis præſagium genericum, & ſpecificum.
A forma.
A loco affecto.
Ab humoribus.

De Præſagio variolarum, & morbillorum malignorum, aut peſtilentium priuatim, aut Epidemicè. CAP. XI.

A Sede affecta, formis, & affectricibus præſagitur.

VARIOLARVM, & morbillorum iudicia à ſedibus affectis, formis, figuris, coloribus, & odoribus, quantitate, cauſis materialibus, ex quibus, & effectricibus; vndé motus capiuntur: citò faciléque apparentes, & rotundæ variolæ meliores, & pauciores ſunt, copioſiores autem, ob materiæ copiam peiores æſtimantur. Atquì ſi propter materiæ craſſitudinem, copiam, aut malitiam ſuccorum, ſeù virtutis expellentis imbecillitatem, paucæ, & non rotundæ effloreſcant, malum eſt: ſi cum exigua febre, & alijs ſymptomatibus, bonum eſt: ſi citò veſiculæ maturæ concidant: ſi albæ, & paucæ, albæ, & magnæ; raræ autem non contiguæ, aut contiguæ albæ erunt, bonũ eſt, at duræ difficilioris exitus, & in quibus fouicula in medio erit, dùm turgebunt, nigra, vel cinericia, quaſi retrocedat humor inter initia, vel augumento (non autem ſtatu, & declinatione) malæ ſemper, & læthales erunt variolę: eò magis ſi multæ, & contiguæ, rubræ, paruæ, paucæ, cũ varijs ſymptomatibus effloreſcant.

Dub.
Cur paucæ modò ſalubriores, modò maligniores.
Sol.

De ſubſtantia, colore, qualitate, & quantitate, & numero variolarum varia præſagia, & cur.
Not.

Paucæ

Paucæ ſine ſymptomatibus,& rubræ,vtiquè ſalubriores cenſentur: pariter ſi non acuminatæ, ſi non admodùm nigræ,& liuidæ ſint; at ſi ſub ſe carnem liuidam,atram,ac sfacello detentam relinquant(Nigredine potius à feruore exorta, quàm à ſpecie humoris melancholici,& atri) citò lethales ſunt: ſi extrà (tantùm oculis exceptis,qui plurimis venulis conformati apprimè infeſtari ſolent) non intrò circà nares, fauces, pulmones, cor, hepar, & interna viſcera ſanguinea, & ſeminalia erumpant, melius erit: Albæ meliores, rubræ idem; tutius eſt,vt Verè, quàm Autumno, Aeſtate,vel Hyeme, pueris, & adoleſcentibus, carne mollibus, & porris laxis, quàm ſenibus, & carne duris eueniunt(Bruta menſtruo, ſanguine carentia denſitate pillis, pillorum copia,variolis carent) ſi reſpiratio, & vox bené ſe habet, appetituſquè bonum eſt, è aduerſo malum: ſi variolæ modò appareant, modò deliteſcant, haud tumidæ, ſed rugoſæ, & ſemiplenæ propter virium imbecillitatem, mortem prænunciant; aut in quartanam deſinunt,aut gibboſitatem, ſurditatem, aliaq. grauia ſymptomata relinquunt:quia materia interna petit. Si variolis diſenteriæ, fluxus alui (non cocto morbo,& declinante) tuſſis,& ſyncopis ſuperueniant,læthale eſt: Itidèm ſi ſanguinis mixtio perſeueret, renes vlceratos oſtendet. Critica, ſtranguria, & ſi doloroſa, ſalutem præſignat. Melius eſt,febrem præire variolas, quàm has febrem. Plurimi angina ſuffocati propter variolas moriuntur; quandòq. ægri virium languore, & inteſtinorum raſura,obeunt;ſyncopiſq. cum variolæ retrocedunt, ſuperuenit. Sicuti interdùm caput totum, oculi, vniuerſiq. feré corporis ambitus in magnam, & monſtruoſam molem attolluntur; dùm ægrotantes maximo ardore, & incendio à nimia ichorum copia flatuoſa cruciantur. Quæ maximum, & læthale deſcrimen nunciant,perindè ac dùm crùſtæ vi, & impatientia ægrotantium antè commodum tempus, & maturationem, rumpuntur, & dilacerantur. Quamobrē dura, cruſtoſa cutis exoritur, porris, meatibuſq. deſtituta, ichores ſubiacentes claudit: qui tranſpiratui inhibiti,acriores euadunt, febres vehementiores,magiſq. læthales ſuccendunt. Deniq; mixtio ſanguinis cum vrina nigra ex aduſtione orta,aut ex bile atra mortifera eſt. Morbilli autem propter ſanguinem feruidiorem, febreſq.acutiores,variolis peiores ſunt,eò magis,qui duri, virides, violacei,tardè maturantes,ſyncopemq. frequenté, & difficultaté reſpirandi annexam exerceat; cum autem Morbilli, & Variolæ huiuſcemodi īpropriè,vel propriè maligni,aut peſtilétes inuadūt

Dub: Sol.

Cur, & quo tem pore anni meliores, aut peiores & qua ætate.

Variolæ transfmutantur in alios affectus.

Cur ſi pueri variolas vi dilacerant, facilius intereant.

Præſagia de Morbillis.

De quibus tantummodò in præſentia ſermo eſt, ſummum ſemper periculum, aut mortem frequentem afferrunt. Verùm ſi vel à contagio, vel ab aeris conſtitutione, vel ægri natura, & morbifico apparatu, vel erratis in victu, vel medicis auxilijs maiorem malignitatem acquiſierint; vel ſymptomata plura, & grauiòra concomitantia ferocient, maius adhuc periculum, citioremquê mortem, & acerbiorem inducent.

Finis Libri Duodecimi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS,

DE MALIGNITATIBVS, ET Peſtilentijs.

LIBER XIII.

De indicantibus, & indicationibus priuatim, & vulgariter febrium peſtilentium, putridarum, ephemerarum, & hæcticarum omnium.

CAP. I.

PRIVATIM, & epidemicè peſtilentium febrium indicationes, & indicantia, breui ex antè actis oratione, conſpicuè liquent: Se nanq; gradu vno præſeruatiuæ, curatiuæ, & vitales eleuant, & alexipharmaca à tota ſubſtantia affectant. Quarè putridarum febrium indicantia ſecundum Actium, ſeptem præter naturam offeruntur, à quibus æſtimantur, nempè copia humorum, craſſitudo, viſcoſitas, obturatio, tranſpirantium ſuppreſſio, putrefactio, & febris perennis; cuncta hæc cõtrarijs tolluntur. Virtus imbecillis omnium maximè ſui cuſtodiam auidè, Alimonia ſubſtantia, qualitate, quantitate, & modo reparatur: Septem illa ad duo, curatiuas indicationes, & præſeruatiuas rediguntur Febrilis porrò intemperies vniuersè calidiſſima, & ſicciſſima, vel modicè calida, & humidiſſima, ad quartum ferè gradum per æquè contraria, tàm fiens perpetuò ob putredinis permanentiam, quàm iàm facta, & perſiſtens refrangitur. Humor dein apprimè vitioſus, atquè maligniſsimè putreſcens, putredine maligna, & ſordidiſsima,

Tetrab. 25. p. ca. 75 2. de nat. h. 4. Septem indicantia conſiderantur.

Hæc ſeptem ad duo curatiua, & præſeruatiua rediguntur.

iam

11. Meth. 9. & de ratione vic. 8.

iàm facta, & fienda præſeruatiué validiſſimo refrigerante, exſiccante, vel humectante, atquè ſorditiem abſtergente, remouetur. Obſtructio, conſtipatio, & denſatio ijs fugantur, quibus tranſpiratio præcauetur. Humectantia inquam ob ſiccitatis ſpeciei humoris, febriliſq. intemperiei maximé vrgentis vitium, nequaquàm ſpernentur; licet humiditas (ſed aduentitia, & ſuperuacanea) putredinis, omniumq. malorum ſoboles exſiccationem perquirat. *Dub. Sol.* Iàm putrefactus, peſtilens, & veré malignus humor, & cinis poſt victoriam præſertim, natura, & Bezaarticis adeptam, omninò de medio eſt tollendus ijs, quæ ei à tota ſubſtantia, à totaq. ſpecie aduerſantur, motu, & turgentia agitatus humor decentem ad locum educitur. *11. Meth. 9.* In ijs, methodis oportet, quas nunc tradimus perſiſtere, atq. in ęgrotantibus conſiderare, & quæ ſint ipſius febris remedia, & quæ ipſius, vt per ſe ſola ſubſiſtit putredinis, quæ rurſus efficientis hanc cauſæ, atquè huius quoquè cauſa per ſe ſolúm ſubſiſtit. *Cur primo ſuccurrendum.* Quippé non inter ſe hæc omnia conſentiunt; ſed plerunquè aduerſantur: quo caſu, id, quod maximum omnium eſt, aggredi oportet, atquè ei, vel ſoli, vel magis, quàm cæteris ſubuenire. Porrò difficilè, acriquè iudicio indiget febris, putredinem, & efficientem cauſam, vbi ſcilicet ipſa quoquè adeſt, inter ſe conferre. Difficilius, ſi vires quoquè cum illis vnà conferantur, propter vitæ ipſius reſpectum, qui ſemper eſt neceſſarius. Aliquandò verò ex accidenti, ſicuti ad morborum ſanationem, non parua diligentia adhibenda. Vt quicquid ex ipſius humoribus putreſcentibus concoquì poteſt, veloci coctione vtili ad nutritionem, vel corpori perficiatur, & quod iàm exuſtum, nequè amplius concoquì aptum, euacuetur. Eò magis in peſtilenti, & maligna febre, quoniàm, & malignus ſporadicè, aut epidemicè, vt plurimùm, turget, ruit, & aberrat. Deniq. in corpore morari non debet, nè ſana continentia, ſpiritus, & humores inquinet: prius tamen humor quieſcens ab exceſſibus illis contagijs emendandus eſt, & occaſione, & victoria exceſſum perficiendus. *4. Acut. 44. An crudus humor malignus mouendus.* Purgationes enim, & dimouentia medicamina ſunt ei contraria; virtutem infirmant, vrinam crudam reddunt, febremq. citrà ſudorem, & iudicationem in diuturnum tempus protrahunt. *Peſtilens. Contagium quid indicet.* Demùm peſtilens contagium, alexipharmacum petit, inciſionemq. abſterſionem, & exſiccationem in ſummo hortatur. *Cor quid indicet.* Cor verò perindè perpetuò labefactum, & impeditum cardiacis gaudet, & vires vniuerſi, & partium robore, & alimonia citiſſima, frequenti, & parca contemperante delectatur. *Cauſæ malignæ incumbendum.* Præcipuè ſtudium cauſæ præpotenti, ſummè, & cæleriter corruptiuæ, & putrefactiuę contagioſè incumbendum eſt; quæ corrup-

tiua

tiuá alexipharmacis æget, putrefactiua concoquentibus mediatè, frigidiſſimis, & humidiſſimis, vel modicè frigidis, & ſiccisſimis, contagioſa abſtergentibus, exſiccantibus, & Bezaarticis indiget. His namq. vndiq. adminiſtratis vires ſemet tuentur, partes reſiſtentes concoquunt, & veneficas ſubſtantias particulares, atquè communes, vincunt. Symptomatum inflammationis, virium ſummè imbecillium delirij, comatis, ſyncopis, fluoris, alui, & ſimilium indicationes proprijs capitibus, & auxiliorum materierum tractatu expendentur. Ephemeræ febres malignæ, atq. peſtilentes alterantia, & Bezaartica, citiſsima, velocißima, atquè vitalia propter intemperiem, ſpirituum inflammationem, malignitatem, & virium languorem hortantur: in his enim tunc temporis, nequè humor, nequé turgentia, aut motus humorum perturbat, nequè locum veſicans medicamentum ſibi nanciſcitur; niſi ſpiritus, & humiditates ſubſtantificas, & roridas abſumere, citioremquè mortem incutere velimus. Magis ſpeciatim hæ indicationes, ægri naturæ, & ſpeciebus ephemerarum, refrigerando, humectando, vel exſiccando, & Bezaarticis præpotenti cauſæ aduerſando; necnon etiam ſymptomatibus ſuperuenientibus coaptandæ veniunt. Hacticæ febres malignæ, atq. peſtilentes pariter ſuadent, vt conſumptio æqualiter reparetur, & contemperatio exequatur, atqué ſporadicè, aut epidemicé malignitati aduerſa, & alexipharmaca afferantur. Hinc malignæ diſpoſitiones priuatæ, & vulgares ſolida alterantes, auraqué ipſa ferè venefica determinaté, & æquè potentia contraria, manifeſtè, & abditè communia, & propria requirunt, quę ſicuti non ratione, ac potius experientia inuenta, & ad ęgri vſum reuocata ſunt, ità non ſine ratione, aut tantúm experientia; ſed methodo, & ratione adminiſtrantur, quandò determinatum indicans ſibi oppoſitum, in corpore prę ſto ſit. Virtus demùm ſolidorum ad ſummum infirma, ſolidam cuſtodiam indicat.

Ephemerarum peſtil. ind.

Hecticarum peſtil. ind.

De indicantibus, & indicationibus, antracis, bubonis, variolarum, & morbillorum impropriè, propriè, priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtilentium. CAP. II.

INDICATIONES curatiuę à tumore, morbida magnitudine, & cutanea intemperie, præſeruatiuæ ab humoribus malignè putreſcentibus, vitales à viribus totius, & cutis in antrace, & bubone conſpiciuntur; atquì maximæ, & citiſſimæ malignæ cauſæ inſiſtendum eſt, vt ipſa citò exſiccantibus, detergentibus medicamentis adimatur, vel ferro elliminetur:

Ind. curatiuæ à morbo, præſeruatiuæ à cauſæ, vitales à viribus.

Car-

Treſ,ind. ab vlce re indicantur.

Cardiacis ſemper, & dolorem ſedantibus, & tandèm facto vlcere concoquentibus, mundificantibus, exſiccantibus, & ad cicatricem inducentibus, vti licet; omniq. ingenio malignus humor potius blandè euocandus, vt interna viſcera, & præcipua magis inualeſcant.

L. 4. cap. 22.

Alterum autem (vti docet Celſus) obſeruandū eſt, vt cum ſæpè locus excandenti ferro ſit exulcerandus, materia inutilis prolectetur,

Notan.

illud perpetuum eſt; non vt primum fieri poteſt huius generis vlcera ſanare, ſed ea protrahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquieſcat.

Indicat. Variolarum, & morbillorum ind.

Variolarum, & morbillorum indicationes à febre, ipſorum motibus, quiete, exceſſibus, non à tumore cutaneo, dolore, vlcere, ſanie, & alijs accidentibus: & demùm à malignitate accidentali impropria, vel propria ſubſtantiali ſporadica, aut populari contagioſa febre, & putredine ſumuntur.

A Febri.

Febris enim ſcopos (perindè putridæ, cæteræ malignæ) obtinet,

A causa p.

ſed cauſa maligna præter alias, cum inclinationem ad cutim poſſideat, priuſquam variolæ expullulent, refrigerantibus, exſiccantibus, aut humectantibus temperanda offertur,

A motu humoris.

& motus humoris à tertia, vel quarta die blandè adiuuandus eſt: quęlibet humoris ſuperabundantis ſpecies, contrarias

Ab humorum qualitatibus.

qualitates indicat, & Bezaartica expoſtulat, vireſq. manutenendæ ſunt;

A viribus.

ſed variolæ, vt citò egrediantur, cutim mollem, & lenem ægri habeant, oportet; exindè nè humores præmodùm craſſi, & copioſi inſideant. Quamobrèm habita totius prouidentia ſāguis, tùm vniuerſaliter, tùm particulariter euacuatur, aluuſq. ſi admodùm àſtricta foret educenda.

Quando adſtringentia inter initia vſurpantur, & cur, & quæ?

Interna viſcera modicè refrigerantibus, & aſtringentibus perpetuò ſunt protegenda, præſertim inter initia, vt facilius ad extrà erumpant, & nè alui fluor excitetur,

A ſanie.

A dolore.

ſanies, abſterſionem, & emundationem, dolor, anodina, & vlcera ſanationem ſuadent; nè fouea, & veſtigium maneat,

A veſtigiis.

emollientibus eſt vtendum, & caro in altum educenda: Veſtigia porrò ſimilem cutis ſuperficiem, colore, lenitate, temperie, abſtergentibus, & modicè lenientibus, tùm occulta à proprietate, tùm manifeſta indicant. Morbilli autem maiorem refrigerationē auent, & ferè ſimilibus curantur, & præcauentur. Ac dictum eſt de variolis, quarum principium, augumentum, ſtatus, declinatio, ac ſpecies maximè curæ ſint, vt ordinatim, & methodicè auxilia cooptentur, citò, tutò, & iucundè: nam alia præſidia antè variolarum apparitionem, alia in apparitione, & alia poſt apparitionem adminiſtrantur.

Finis Libri Decimi Tertij.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

DE CVNCTIS PRÆSIDIORVM MATERIIS ad priuatim,& vulgariter peſtilentes febres,affectus,atq; ſympt.

LIBER XIV.

De Chirurgicis auxiliis febrium priuatim , & vulgariter peſtilentium putridarum.

CAP. I.

EX ſcriptis ad medendum non idonei efficimur, cum tamen in his non ſolùm curationem ; ſed quomodò etiam, & ſanari queant homines, & curatio adhibenda ſit, vniuſcuiuſq. habitu diſtincto tradere conentur: quæ ſanè ſicuti expertis conducunt, ità ſcientibus inutilia,& finis artis Medicæ, vt plurimúm, & ſecundúm plurimas ægritudines, & plurima indiuidua, & tempora; non autem ſemper, & in omnibus propter media , quæ in arte cadunt, & alijs etiam mechanicis adeptus eſt; ſine Medico , & medicamentis aliquandò Barbari, & Arabes, & deſerta habitantes pro maiori parte à vehementiſsimis morbis euadunt ; effrenes temperie , & brutorum naturam aſſimilantur, aliquandò Medico, & medicamentis egent , & aliquandò his ſanari nequeunt; ſed in cronicum morbum veniũt, natura non ſatis robore pollente, aliquandò neq. à natura , neq. à Medico , & medicamentis curatur frequenter, priuatim,& vulgariter, peſtilentibus accuratum præſidiorum inuentum flagitantibus hoc contingit; Horum ſumma curationis eſt exiccatio,

10. Mor. Nic. vlt. Cur ſcripta expertis conducãt, at nõ ſcientibus. Auer. 7. coll. 3 1

Auer. 2. l. Tres morbi, alii à natura , alii à medico, alii neq. à nã, neq. à medico curari queunt.

Auic. l. c. Zoar. l. 9. Celſ. l. 3. c. 7. Alex. l. 12. c. 3. Aet. tetr. 11. ſer. p. c. 192. Auer. 7. coll. 14. maer.

phlebotomia, ſi ſanguis abundauerit, & vires aſſentiantur, præcipuè verò ſi cum dolore febris angat, tunc acutiſſimi morbi vehementiores redduntur (ommiſſis inter initia magnis auxilijs, ſectione venæ, aut purgatione, eò magis túm Gal. Oribaſij, Pauli, Aetij, Alexandri, & recentiorum auctoritates ſuadeant; peſtilentibus in febribus, & carbunculis, venæ quidèm ſectionem ſtatim in principio adhibendam, non autem cibi contractionem; ſanguis in his excellenter ſinibus cordis putreſcens inſoleſcit: in Epid. conſtitutionibus plura ægrorum exempla etiam

L. De bono. 2. Quando purgãs med. exh.

atteſtantur, ſanguinis profluuio, ſalutem, peſtilentiſq; bubonis curatione, & febrium peſtilentialium, in quibus corruptela, & cacochimia potius purgationem hortatur, ſanguinem mittendum non improbauit; ſed quod auxilium celerius, tutius inſolenti putredini, ventilationi, & coctioni excogitatur? quę celerius eiuſcemodi tempeſtates corripiunt, quo maturius auxilia

Celſ. l. 3. c. 7. Indicans ſectionem venæ.

etiam cum quadam temeritate rapienda? Indicans requiritur, & vires tolerantes expetuntur, & præcipuè in his ſumma ſanguinis abundantia: quolibet ingens eius magnitudo, aut imminens, aut præſens expoſcit, propria eſſentia præſtantia ſedis, cacocthia, vel vt principaliter, immediatè nocens, vel tanq. cauſa, ſine qua non peſtilens febris curatur: at ſi vires omninò reſolutæ, aut ſuffocatæ cacochimia, corruptela, vitioſa plethora, & plenitudine bilis, pituitæ, vel melancholiæ, vti ſæpè in peſtilentia ob prauam

Conciliatio. Quando non ſecanda vena. L. 3 1. c. 7. Ioan. Lang. Bellacatus, Montanus, Andernac. Lẽnius Friſimelica, Iulius Palmarius. Quãdo vero ſecanda ſit vena.

victus rationem, & hominibus gulæ deditis, lurconibus, & fame, praua cibaria ædentibus euenit; non autem ſanguine abundantibus ſanè ab ipſo cauendum: Sicuti fortaſsè Fracaſtorius, Fallopius, & alij in huiuſcemodi, læthalem ſanguinis detractionem ſunt experti, & præſertim aere infecto, & inſpiratione maligni fomitis, qui intus attrahitur, è contrà plurimi ſanguinea vbertate, & congerie, vrinæ rubedine, craſsitie, colore fæniceo, totius corporis ætate florente, venarum latitudine, ante acta vita nobis præmonſtrata, & allatis indicantibus, ſalubriter ſanguinem è vena detraxerunt.

L. 3. trac. 3. c. p. 2. 3. & 4.

Auenzoar teſtatum reliquit, primò frigida, & ſicca exhibere, ſecundò aperire, abſtergere, & trahere malos humores opus eſſe: ſed antequàm purgatio moliatur, vniuerſalem phlebotomiam vſurpandum.

L. Prac. trac. 32 part. 4.

Alzarauius tundendam venam probat; quoniam licet ſuccus malignè, & peſtilenter putreſcens in ventriculis cordis inſoleſcat, & vt talis alexipharmaca

Conc.

potius exoptet, attamen antecedens cauſa, & fouens ſanguinis detractione adimitur, & forſan' ẽt immediata diſsipatur; quæ non ſolũ alexipharmaca; ſed euacuãtia per aluũ, & per venas, & alios mo

dos

doſ requirit; verùm lucidiſſimè Aetius conſulit, & carbunculoſis *L.5.c.29.*
febribus, venæ quidém aperitionem ſtatim in principio adhibē- *Dilucidatio Aetii.*
dam, non autem cibi contractionem; fames enim peiorem ma- *Cur non inadia*
teriam facit, & vires in his conſcindit, quas integras ſeruare volu- *probatur:*
mus in cunctis febribus, maximè peſtilentibus: Aetij verba ex- *In recentiores Medicos.*
pendantur; cum medici hiſce temporibus ſæpè aliter ſentiant.
Raſis, ſi venam non ſecat, neq. eam meminit, neq; damnat, eo-
demq. die partire non inutile eſt virium ratione, & totius in tē- *L. diuiſ. quando.*
pore protrahere: tardare autem malum; nam morbus acutiſſimus
prima, vel ſecunda die extremos labores habet, & inducias non
præbet; vndé aliquandò bis, & ter parcè ſecatur. In acutis Hipp. *P. Epid. 3. in Eritone.*
ſerò vocatus, & ſecundo die ſanguinem non mittit morbo pro-
greſſo; quò magis in peſtilentiali, & acutiſsimo, & velociſsimo?
ſed citò curatione anginę peſtilentialis ſanguinem hauſit. Auic. *6. Epid. 7. p. ep. 3. 26.*
etiam hęc dogmata firmat, cum poſt poſueris phlebotomiam, *Aet. l. 2. ſerm. p. c. 129.*
non eſt amplius reuocādą; vires. n. cadunt, & putredo in ſanguine
& corde exorſa in alios humores ſerpit, & eò atrocius, ſecta vena,
ferocit.

De Malleolorum ſcarificatione in peſtilentibus febribus, & affectionibus
C A P. II.

ALIQVANDO etiam (Oribaſio fatente) malleorum ſca- *Orib. de morbis cur. collect. 626*
rificatio ſalubrior perficitur, qui peſtilentia correptus, *Orib. ex Antillo*
& copia ſanguinis refertus, non alio auxilio ſanitatem *Tucyd. l. 2.*
impertiuit, ſecunda die, declinata febre, ſanguine per ſcarificata
crura ad libras duas educto, & pleriq; alij hoc præſidio ſuperſti-
tes euaſere. Erant enim plenitudinis ſigna, illiq. præcipuè ſerua-
bantur, ſanguine copioſo exhauſto, dùm peſtilentia in Aſia ortū
duxiſſet ab aere; à ſanguinis tamen miſſione non ſe abdicarunt,
vti quidam aſſerunt paſsim aduerſantes Hip. & Gal. in Epid. dùm *In recentiores.*
plurimos peſtilentia obſeſſos, ſola narium larga ſanguinis erup-
tione, vel ab vtero ſaluatos recenſent. Magis verò tumeſcens ſan- *Aet. l. 3. c. 14.*
guinis vbertate ad duas libras per crura ſcarificata; non autem per
inciſam venam cubiti, in qua minori copia educens inanitur; nō
autem ità parcè, ac hodiernis temporibus: ad hæc, tanquàm cau-
ſa fouens antecedens, & immediatè in finibus putreſcens cordis
euacuatur, & refrigeratur, quinimmò putrefactus vnà cum alio
ſanguine manans (natura ſemper moleſtum prius expellente) adi- *Conc. de ſanguine putreſcente,*
mitur. Scarificatio non ſolùm internam luem; ſed cutaneam tol- *ac putrefacto.*
lit, remigratum ſanguinem foràs euocat, & ad loca inanita, & ſec-
ta, dolore vexata inciſionibus, & vacua facilius prolectat.

De hirudinibus, & cucurbitulis adminiſtrandis in peſtilentibus febribus, & affectionibus in genere, & ſpecie. CAP. III.

VIRIBVS tandem non ità conſtantibus, aut ſanguinea mole ad inferna vergente hirudines hæmmorrhoydibus, & venis ad renes lumbalibus affixæ, locum habent, & maximè tutæ, & præcæteris extollendæ videntur. Summopere etiam cucurbitulæ ſcarificatæ infernis ſedibus, & dorſo laudantur, eòq. magis, dùm humores ad cutim inclinent: verùm rectus horum vſus, quantitas, modus, locus, quando ex toties dictis elucent. Itèm non ſcarificatæ, vapores malignos à corde ad cutim euocant, ac naturam ad ipſam excitant, calorem renouant, & plura commoda inferunt.

De vexicantibus, vſtionibus, ſetaceis, cauteriis in peſtilentibus febribus. CAP. IV.

VEXICANTIA his in febribus maximè expetuntur: aliquandò vſtiones, cauteria, & ſetacea, & innumera alia ſuprà commemorata, & quò ferocior, & celerior morbus, eò vehementiora, & citiora remedia vſurpat, ne vlterius ſerpens vitæ vltimum diſcrimen protinus incutiat: toto igitur pectore incumbendum, nè parùm à veri cogitatione, & tuta curandi methodo deflectamus, ne'ue' breue tempus, & præcipitem occaſionem, & in præcipiti morbo prætereamus, tutis, maximis, & celerrimis auxilijs recenſitis, quorum indicantia, & permittentia ſuprà longo ſermone pertractata fuere, atq; vſus eorum, & quandò agendum, & quantum expenſum fuit.

De auxiliorum materiis euacuantibus ad priuatim, aut vulgariter putridas peſtilentes febres. CAP. V.

DE aluum egelidantibus, Chlyſterijs, Vomitorijs, & electiuè ducentibus, & alijs præſidiorum materijs ſpeciatim ſunt ferè eadem præcepta ſeruanda, ac de improprijs malignis fuere ſtatuta: hoc vnum non prætereundum eſſe reor; has febres minimè inducias dantes, acutiſſimas velociſſimè, illicòq. omnia præſidia efflagitare; deindè, ſi ad maximam ſiccitatem, & calorem vergant exceſſus, ſummoperè flos Caſſiæ, ſyr. roſaceus ſolutiuus cum alexipharmacis, & cardiacis fauet: ſi ad humidum in bolo potius, ac magis exiccantia, & extracta dicentur,

Contra illos, qui ſtatim inter initia ſoluentia propinant.

Conc.

Quando ſunt vſurpanda.

tur; ſententia eorum vitio detur, qui ſtatim Antimonium, elleborum, & pomum, in quo cocta ſit radix eius, Turbeti, præcipitati pillulas, & alia fortiora, radicem brioniæ, pomo cydonio fractam, vel lacte vaccino caſtigatam, incoctis ſuccis exhibent. Enimuerò ſi illa in febre, à medicamentis cruda mouentibus, eſt abſtinendum, hæ ſunt; dùm vbiq. peſtilentes humores abundant, & contagio ſanos inquinant; quibus non turgentibus à tota ſubſtantia auxilijs aduerſandum: ea igitur coctis ſuccis vſurpentur, aut inſoleſcentibus, aut fluctuantibus, aut in primis vijs hærentibus. Vndè Zoar (cauè ne tentes ſpecies difficiles, id eſt medicinas fortes exhibere, quoniam earum finis non laudatur) eandem ſententiam Auic. reſtituit, & Auenzoar electuarium de ſtercore columbini laudat. Quod ſtercoris, & butyri vnctuoſitate horribilitate expellit, putredinoſos ſuccos arefacit, & malignæ auræ à tota ſubſtantia inſidiatur. Vid. r. ſtercoris columbini ſicci, aloes ſuccotrini, Agarici, fæminini, polypodij recentis, radicis lilij cæleſtis, an. aur. 1. Thymeni aur. 1. minus quarta, ſalis, & ellebori nigri an. ſcru. 5. ſucci abſynthij alcond. caratal. cum folijs coloquintidæ an. octauam partem aur. 1. incide minutim colocinthidem, & eam cum tantundèm amygd. commiſce, & poſtea cùm prædictis medicamentis puluerizatis, & butyro vaccino, & ſyr. ex ſquinziabin. & drac. 5. cum ſero lactis, tis, & ſero caprino dabis. Plura expendenda in hoc medicamine, & ſtercoris ſiccitas, & odor, & butyri lenitas, & pluriũ pharmacorum copia, quæ omnia rationali methodo ſunt deſcripta, & indicata ab indicantibus; fætida enim à proprietate ſimili alliciunt fœtida, emollientia vias muniunt, & inhibent vapores ad cor, & pari die non impari exhibentur, quia ſecunda die, ob motum ordinarium naturę, quæ ſemper extracta ſecundæ, & tertiæ coctionis poſt totius nutritionem expellit, & ideò pari die ſuperpurgantur, ſed impari; ideò cauendum, vt docet Hipp.

3. Theſir.

Auic. l. c. l. 3. tract. 3. c. p. 2. & 3. medicamentũ Auenzoar.

Replicatio.

Cur imperidanda ſunt pharmaca.

Quinimò etiam Auer. humores purgantia extollit in peſte oẽs coinquinantes, extractum colocynth. ellebori nigri, & radicis brioniæ, granorum ebuli, & ſimilium paratur, macerantur aqua ſtillaticia totius citri ad octo dies; deindè iterùm, & iterùm expreſſa digeſta, & colata, donec colocynthis elleborus, & alia ſapore priuentur, balneoq. vaporoſo craſſamentum appareat, cuius ſcr. 15. tutò, & vehementer expurgat. Obiter hic adnotabo, citò, tutò, & iucundè ſemper ægros medicamentum adiuuare, dúm recta methodo, è baſi, corrigente, & adiuuante conſtruitur: baſis, qualis, quanta alterans, aut euacuans ſimplex, vel compoſita; æqualis, vel inæqualis à ſimili affectu indicatur, adiuuans à vi,

Extra ſoluentia.

Extra. ſolutiuũ.

Ex quibus, & qua methodo cõponantur med.

&

& ſubſtantia eius, atq. à baſi nimis moleſta, intenſa, atq. maligna, vel imbecilli expoſcitur, corrigens, vt tutò, & cum iucunditate curetur, minor proportio ad baſim corrigentium, & adiuuantium geometrica, & duplex aſtipulatur, vel æqualis vti ſubdupla 8. ad 4. ſubſecupla 4. ad 2. ſubduodecupla 12. ad 4, vel maior: excipientia, & præparantia, ſemper locum corrigentis, & adiuuantis exercent; præter geometricam proportionem, & æqualem morbo extirpando, etiam vires, & gradus medicamentorum collimantur. Ex his omnibus optimè commixtis omnia compoſita, & extracta, vel diacatholici conficientur. r. fumariæ, ellebori nigri, hermodat. turpiti, ſemen mercurialis an. m. 1. florum ebuli p. 1. ſero caprino nouem vicibus madeſcant; aut infuſione ſolutiua, deindè. r. lib. 10. prædictæ infuſionis, maſticis pulueri-zati, ſpecierum triaſandalorum, an. drac. 5. & lento igne ſpiſſamẽto in fundo vaſis congelato ad aluum exturbandam, ſuccos attemperandos, & ſtomachum roborandum vtere: pillulę etiam ex mercurio. r. mercurij vino; & aceto extincti, & pluries percolati drac. 1. garyophilorum, baccarum iuniperi, cinnamomi an. ſcr. 5. m. cum aqua meliſſæ f. p. ſcr. 1. exhibetur. Aliud. r. medullæ collocythidòs ſeminis erucæ, rutæ ſylueſtris, elaterij, granorum cnidij, latyridum, galbani, nitri rubri an. drac. 3. oponacis. drac. 1. Terebinthinæ drac. ſ. m. f. emplaſtrum, vmbelico admouendum, quod pueris, ſenibus, & alijs conducit, oleum etiam ex his purgatorium concinnatur. Aliud. r. ellebori nigri, agarici, reubarbari an. drac. 1. cinnamomi ſcr. 1. in pomo apio incluſa, deindè paſta madefacta, aqua roſacea, ſucco citri, infuſione ſolutiua roſarũ q. ſ. obuoluta vaſe terreo cooperto duplici vaſe coquitur, elleboro, & alijs demùm abiectis pomum, & ſpiſſamentum in vaſe relictum, & id puluere ſandalorum citrinarum, margaritæ an. p. comedat æger, vel oxixachara, & iulapio potetur; aut pomi per ſetaceum percolati ſuccus, cum aqua ſcabioſæ, aut vino oligoforo bibatur, vel elambicco ex hoc liquor extrahitur ſolutiuus, vel fæcibus ignitis, aqua ſolutiua infuſionis roſarum ſuperfunditur, & liquor ſtillaticius chimicho ordine euocatur: aut ſal. combuſtis fæcibus.

Extractum ellebori comp. — *Pillulæ ex mercurio mag.* — *Extractum colocynthydis ſolutiuum.* — *Oleum purgatorium.* — *Succus chymicus extractus ex pluribus.* — *Spiſsamentum chymicum.* — *Sal chymicum.*

Lenientia varia chymica, & vſualia, vt ſuprà, obuiam veniunt, veluti. r. florum mercurialium, betæ, cicorij fumariæ an. lib. 1. infuſionis ſolutiuæ roſarum lib. 1. ſeri caprini deſtillati lib. 10. nouem vicibus imacerentur noui flores, donec ſerum ſolutiuum euadat: deindè. r. illius infuſionis ſolutiuę lib. 10. aloes puluerizatæ; maſticis an. drac. 1 ſ. ſpecierum triaſandalorum an. drac. ſ. lento igne deſtillentur duplici vaſe, in cuius fundo mellea compagies

Lenientia chymica. — *Syr. ſolutiuus ex mercuriali, & aliis.* — *Serum Caprinum.*

pagies

pagies aderit; cuius drac.3.aluum leniter proritabunt, ſuccos bilioſos contemperando, & ſtomacho tobur indendo. Aliud. r. prunorum damaſcenorum vn. 6. coquantur infuſione ſolutiua, roſarum q.5. per cribrum deindè, aut ſetaceum percolatæ. r. vn. 5. marinæ electæ, floris caſsiæ an. vn. 15. ſaccari rubei vn. 15. ſpecierum diarrodonis Abbatis drac. 1. m. electuatium fiat, & vn. 2. ante cibum aluum ſollecitabunt, aut ex hoc liquor B. m. ellicitus, aut ſal. buccellæ etiam imbibitæ illa infuſione ex farina tritici, aut cum ſaccaro, & farina amydi celebrantur: grana coriandri, amigdalæ dulces ſaccaro conditæ, & infuſæ. Solutiuis fortioribus: cortices citri, Arancij eodem modo confectæ ſolutiuæ euadunt, & cotoneata.

Spiſſamentum. *Sal.* *Buccella ſolutiua.*

Vomitus etiam vomitum, & fluxus fluxum ob motum curat, at non contrarijs antecedentes cauſas, & vias fluxus, & vomitus oppugnat; ideò vomitoria, & ſudorifica ex Celſo vſurpantur; prima elleboro albo, flore geniſtæ, ſucco raphani, ſudorifica decocto, lentium, caricarum, rad: feniculi, petroſelini, ſeminum citri, & vini albi, vel Theriacæ, ſcordij, carlinæ, dictamni: lixiuio, croco, ſaſſafras, extracto baccarum Iuniperi, bislinguę, & angelicæ: quorum liquor, aut ſpiſſamentum ſpagirica arte ſudorem mirificè concitant: quandò, quomodò, quantum, hęc celebranda; quid coacta cura, quid vè regulari peragendum, toties ex dictis prodeunt; nam hæc cauſas primò tollit, illa effectus primò adimit.

Vomitoria: *L. 3. c. 7.* *Sudorifica.*

De alterantibus, Bezaarticis, & Alexiteriis ad omnes peſtilentes putridas febres, & eorum recta adminiſtratione.

CAP. VI.

ALTERANTIA, quæ febri, inibito tranſpiratui, putredini, ſpeciçi humorum, putrefactis, ac exceſſibus contraueniant, admodùm vehementiora, quàm in abuſiuè malignis, eligantur, pariter cardiaca, ea tamen, vel ad frigidum, & ſiccum, vel humidum vergant; quorum ſilua ſupra copioſé exarrata alexipharmacis iuncta determinatum, & ſingulare auxilium, peſtilentibus febribus, & propriæ malignitati euadit. Alexiteria, Alexipharmaca, Antidoti (nihil refert) aduerſus venena, & ſimilia veneno pugnant: quæ experientia potius, quàm ratione inuenta, rationabiliter tamen, & methodo adminiſtrata optimè quidèm à cardiacis diſtant; ſed præcipuè, quia diſsimilitudine potiuntur, vel omninò abſoluta, vel media, contrariaquè forma humanæ naturæ, & ſimilitudine, conformitateq. potius veneno, atquè deleteriæ ſubſtantiæ decorantur.

Hæc

Alexiteria communia, & propria ex media.

Hæc in duplicem claſſem diuiduntur; communia omnibus venenis, omnibuſq. à tota ſubſtantia opitulantia, & determinata; at ſicuti communia, & media etiam abſente veneno; at in maiori quantitate, vel ei à ſimili, ratione alterius vrgentis tutò vſurpantur, ſic propria omninò abſolutam difformitatem humano corpori; non antem mediam exercentia renuuntur, ni venenum, ſibi ipſum oppoſitum, ac peculiare ferociet, & inſoleſcat: alioquin tantùm abeſt, vt iuuent, vt potius maxima læſione faceſſent, & minimè amata, deſiderata, & attracta, tanquàm diformia venenoſitatem impingant. Nihil enim in hac ordinata, & admirabili mundi fabrica conſtruitur, vti non, & ſimile, & contrariũ quoddam natura protulerit (etiam ſi noſtro ſtudio non inueniatur) huiuſmodi, experientia, & anologyſmo; minimé autem indicatione conſpicua fiunt: quoniam veneni eſſentia nobis ignota eſt, & qualitate, vel abdita ſubſtantia, & vi euacuat, aut alterat: Alexiterium, ſeu, Alexipharmacum veneno pariter per manifeſtas qualitates, aut reconditam facultatem, attrahendo vi caloris, vel facultatis ſimilitudine, vel diſſipando aduerſatur: ſané ex Gal. à tota ſubſtantia venenum attrahens proditur, ſicuti Magnes ferrum. Quaré peſtilentibus affectibus, & febribus naturá comparanda auxilia totius ſubſtantiæ ſubſidio obuerſa, vt proprijs remedijs non deſtituantur, arbitramur. Inter communia, & propria primum locum ſibi Theriaca ob Viperinam carnem arrogat, præter innumerabilia, & valentiſſima alia præſidia: caro quidèm non veneni redolet; ſed ſimilis conuenientis propter vim attractricem potentia ipſum alliciendi, & attractum propulſandi fruitur; hæc ſuccos tanquàm imbecilliores prolectat.

5. Simpl. 18.
Quid ſit alexiterium.
Communia, & propria alexipharmaca.

De tuto vſu Theriacæ, & eius indicante in malignis, & peſtilentibus febribus, & aliis theriacalibus, & alexiteriis medicamentis.

CAP. VII.

Q. de Theriacæ vſu.

QVARE Theriaca, & in venenum, & in cordis facultatem, ſubſtantiam, & qualitates agit, & quaſi ſupranaturalem vim tribuit, cuius vſus his in febribus, & malignis magnam litem, inter grauiſſimos viros excitauit. In ægro tamen ſene, hyeme, humoribus crudis, craſſis, viſcidis, melancholicis, & copioſis, aut quartana detento à Gal. deteſtatur: itidẽ puerili in ætate intus, & extrà; at alibi pluries eam, ipſis vitijs denudato, & quartana correpto, & morbis à prauo victu peſtilentialibus, & peſtilenti febre, laudauit. Alio in caſu execratur, ſicuti Gal. Theriacale ſal in tempore calido ſimili natura, & gracili habi-

Conci
L. de Antidot. de Theriac. ad Piſ. ad Pamp. Nic.
3. Probl. 22.

habitu ægrotantis;nã meracũ multũ hauſtũ,ignis nimis,ac ſol intimũ calorẽ, exiguum ſuperat:at ipſa,& Theriacale ſal intemperie humida,& pituitoſa ſummã ægro vtilitatẽ largitur. Alij verò ſine accurata animaduerſione exhibentes ad hæcticam plures,& præſertim graciles,& ſicca,& calida tẽperie donatos perduxere: His exceptis iurè meritò, ac præſtantiſſimũ auxiliũ aliquãdò concedi æquum eſt; nõ aũt ſemper,omniq. febris ſpeciei,atq. omni ægrotanti, indiſcriminatim: maius enim emolumentum ex eius operatione venenatos humores alterando, vitales ſpiritus manutenẽdo, recreando, corpuſq. totũ tranſmutãdo; quã ex caliditate, aut humorũ iactatione damnum conſequũtur. Magnitudo ferè venenoſitatis propria eſſentia, & præſtantia læſæ actionis, & cordis magis cæteris vrget,& primam ſedẽ indicando ſibi arrogat:quare Theriacam indicat: deindè hæc ſomnũ cõciliat,obſtructiones aperit, vermes enecat, exanthemata ad cutim expellit,vſq. ad mẽſẽ quartũ refrigerat, & reſiccat, malignitati oppugnat, & vniuerſam hominis armoniam cuſtodit. Calidæ igitur, & humidæ peſtilentiæ proderit(ſi quadrimenſis, aut annua non inueniatur,opio caſtigata præbetur: in ſecundo quidém gradu calida,& ſicca ferè in tertio,vt cuiq.rectè proportionem graduũ calefacientiũ,& exiccãtiũ animaduertenti perſpicuũ fiet; ingenti tamen calore,& ſiccitate pollet,non quidẽ ratione formæ (vt quidã cenſent) nã ex philoſophiæ ſtudijs ſubſtantialis forma intenſionem accidentiũ minimé adauget,neq. refrigetar,aut calefacit; ſed ob gummata,& viſcidam, & terreã molẽ,in qua diù caliditas,& ſiccitas inhæret, in qua diutius perſeuerat,& à quà difficilius diſſipatur. Recentẽ quidèm, circa quatuor menſes pluribus doſibus calidorũ, quã frigidorũ,& opij confectam ſomnum allicere, deſtillationes calidas, tenues, acres, incraſſare, refrigerare, præter Gal. & Medicorũ teſtimònia,effectus, & experientia quotidiè manifeſtè docuere; quemadmodũ ẽt ſomnifera,& requies Nicolai,Philoniũ, frigidis,& calidis efformata ſomnũ inducunt: tantùm .n. vis opij minima in mole congeſta,& Mandragoræ,Iuſquiami inualeſcit, vt reliqua mole maxima, & minima correctioni,& vehiculo inſeruiãt. Peſtilentibus febribus fermentatæ Theriacæ,& antè fermentationem, & alexipharmacorũ tutiſſimus vſus principio,& augumento,tanq̃ purificans ignis experimento cõprobatur, deindè apud Phyloſophos,& Medicos medicamentorum nobilior, vtilior, & ſecurior operatio à forma,quã à qualitatibus extat: ſanè ijs tutò ẽt (nulloq; cruda mouendi timore) & opportuné admiſcentur, quæ febrem putridam, infarctum tranſpiratum in generatione, & iàm genitum inhibent, tollentq; demũ ſicuti morbus iſte celerrimé agit, ità maximum,& velociſſimũ auxiliũ petit,quod, Gal. teſte, Theriaca,

4.Meth. 15.

Not. quando.

Virtutes Theriacæ in feb. peſt.

Temperies Theriacæ quæ, & quanta.

De Theriacæ temp.

Not.

Non à forma ſubſtantiali fieri calidiorem Theriacam.

& ſimilia alexipharmaca veneno pariter exigua quātitate illicò dimicant, naturæq. vniuerſæ ſuccúrrunt: tantúm abeſt, vt coctionē humorum interpellet, & illicò immediatè in illam agens, & tranſpiratus, & malignitates adiuuet, bilioſos ſuccos, ac nimis calidos, & vagos refrigerat, pituitoſos, ac ipſis calidior calefacit, putredinē exſiccando, & refrigerando ſiſtit: ob ſcyllinos Trociſcos attenuat, & incidit, ob aromaticitatem ſpiritus, & calores recreat. Verùm ſi febris peſtilentialis homines, non putredine, non calore; ſed venifica anthipathia ità citò exanimat; cur ei illicò non oppugnandū antidotis, neglectis alijs indicationibus ea? deindè quadrimēſis, vel annua, vel refrigerantibus, & reſiccantibus ſucco citri, oxalidis, cicorij, funchi, ecchi, pentaphili emendata porrigatur. Si citri ſeminibus calidis in 3. ? ſi ſcordio, gentiana, ruta, camedrio, dictamno vtimur? cur non Theriaca? Gal. ad Piſ. peſte correptis: Paulus, Aetius, Raſis, & Serapio exhibent. His aliter ſentientes, & ab alijs etiam doctiſſimè oppugnati conuinciuntur, & quod à melioribus proficiſcitur, melius eſt opus: Terram ſamiam, lemniam Gal. cum vino diluto commendat, dū vehemens calore ſit febris, dū mitior vino ſimplici, túm ob craſſitiem terrę, vt vehat, & ſpiritibus auxilietur; alijs verò in febribus putridis, & continuis, acutis, ſeù cronicis benignis, hanc terram, lapillos præcioſios, margaritas, bezaar, & huiuſcemodi deteſtatur: equidèm in his indicantia huiuſcemodi abſunt, & Gal. magis vrgenti incumbens Zopirum antidotum calidam ſanè febrientibus mulſa, non febrientibus vino exhibet; & alia calida, & amara affectibus calidis, & febribus, cauſæ, vel ſymptomatibus potius, quàm febrili calori ſtudens, offert. Hinc Græci, Arabes, Latini, ac recentiores in benignarum febrium, & acutarum curatione, ne verbum quidē de his habuere. Non ſilentio inuoluenda confectio ex ſanguinib[9] Damocratis, elect. de ouo papæ, Regis Francorum, Hercules cuiuſdam recentioris, atq. liquor deſtillatus, ex ſucco citri, galagæ, carlinæ, ſcabioſæ, oxiladis, Nympheæ, graminis, bislinguæ, aqua vitæ, Theriaca; neq. ab re foret, ſi balſami, terebinthi an. vn. 1. ſucci oxalidis, cicorij an. vn. 2. Theriacæ dr. 5. croci, cinnamomi, ligni aloes parū duplici vaſe ſenſim obturatis vitreis deſcēſorio, atq. recipiente pluries liquor excipiatur, cuius doſis curādo, & pſeuerādo drac. ſit vna: deindè ſtillaticius ex ſanguine taxi, melis aīalis vulgo, Ciconeæ ventriculus oībus venenatis inſultat. Aut. r. Calybis limati ignē non experti, & ſucco limonis, & acetoſæ ſole, & ſuper porfidū leuigati drac. 5. ſpecierū diamargaritonis frigidi dr. 1. ſucco citri f. 6. n. 6. mane cum aqua ſtillaticia acetoſæ, ſucci limonis, borraginis, bugloſſæ vn. 5. in humida peſtilentia, cōfectionis ex bolo armena, aut ex diahiacyntho cum oſtreaccorum, bucci-

Vires Theriacæ in peſtilentibus feb.

Gal. 4. l. 2. c. 45. Raſis l. 17. conc. c. 6. ſerapio trac. de antido. c. 8. Auenz. l. c. Aet. l. 5. c. 29.

Cur Bezaartica in malignis, in reliquis non exh. 2. de antidot. rectus vſus.

In recentiores quoſdā pract.

Confectio ex ſāguinibus, & alia plura.

Liquor Theriacalis noſter.

Ieſa. l. p. c. de molle

Confectio ex lalgb.

norum,

norum, purpurarum teſta ſæpius aqua citri elota, & macerata drac. 1. iuuat. Seu. r. rad. Tormentillæ, verbenæ, ſcabioſæ, anthoræ, pentaphilli, dictamni, doronici an. drac. 15. Terræ ſigillatæ, boli armenæ, ſcordij, calendulæ, graminis, plantaginis an. drac. ʒ. baccarum lauri, Iuniperi, roſarum rubearum, been'albi, & rubri, radicis roſarum, pentaphilli, macis, nenufarum an. drac. 2. florum cordialium p. 2. cuncta aceto pyratico ad octo dies aſpergantur, & deindè elambicco pluries liquor extractus fæcibus ſiccis inijciatur. Item boli ex Trociſcis de vipera, ſalis theriacalis g. 3. conſeruæ borraginis, & Trociſci citri q. ʒ. Aut. r. Mercurij ſaliua, & oleo nucis moſchatæ extincti vn. 1. ſucci oxalidis, Anthoræ, decocti Hieracij citri quatriduo digeratur, Theriacæ vn. 15. & poſtea elixir. Theriacalis chymico magiſterio alliciatur Aut. r. ſpicæ nardi drac. 2. euforbij drac. 4. maſticis drac. 8. f. p. qui, & curando, & præſeruando opem fert: Puluis etiam ex radicibus Hieracij, filicis, Verbenacæ, bislinguæ, hederæ arboreæ, ſandalorum corrallorum, ſeminum trifolij, Trociſ. de caphura. Trociſ. de Viper. electuarij de bolo an. p. eq. exhibeatur, & præſertim ſi extrà bubo, carbo, Antrax, aut maculæ irrumpant. Alter etiam puluis ex criſtallogde, oculi gatti aſpectu Viperæ ad iram acciti, criſtallogdis eiuſdem viperę, nucleorum, Tamar. an. 20. croci, ſeminum citri, electuarij de gemmis an. g. 4. confingitur liquor nobis deſcriptus libro ſecretorum Gal. attributo obuiat. r. bugloſſæ exiccatæ, fol. roſarum, fol. citri ocymici trati, capill. Ven. ocyami gariofilati omnium quarta libra, & g. 3. ſurculorum, mādragorę drac. 8. fruſtum panis, carabæ contriti, ſetæ crudæ, inciſæ, lazuli loti abluti, contritiq: nucis moſchatæ contritæ, Zedoariæ, Doronici, been'albi, & rubri, margaritarum minutarum, corallij, ſpodij. berberis, xiloalœ boni crudi, maſtiches, thuris, maſculi omnium an. aur. trita coquantur lib. 14. aquæ fontis, donec tertiæ duæ abſumantur, colata aggregentur vini, & mellis an. lib. ʒo. poſtea coquantur, & infrigidato adde drac. 1. muſchi contriti, neq. calor moſchi, aut vini pertimendus: blandè enim reliqua exiccantia, & refrigerātia aduehunt. Nō me piget ēt cū tanti momēti res ſit, quędā ex libello manu ſcripto præcipuè à Georgeo Abauo, & Daniele Colle Auo meo Viris animi, & corporis dotibus ornatis exarare: extat primò ſal ex ruta, camedrio, carlina, millefolio, centinodio, baccis Iuniperi, coriādro, gummate prunorum, perſicorū, maraſcarum, Iuniperi, hederæ arboreæ, trociſcis viperinis q. p. putrefactis, ex quibus liquor chymica methodo elicitur; deindè fęcibus ignitis liquor ſemper infūditur, qui tādē ſēſim, & ſenſim igne abſumptus, ſal pulucrizatus, & ablutus pluries, ſucco citri, galagæ,

Liquor noſter Theriacalis.

Mercurialis liquor noſter.

Puluis ad bubones Antraces, maculas.

Liquor Galeni.

Georgius, & Daniel Colle. Sal.

Sales varii, & pulueres. acetoſę mirificè profuit: ex radicibus filicis pep. cucum. oſculenti, cyperi, pariter ſal conſtruitur: cuius drac. ſ. ſummè contulit, acetaria ex folijs perſicis, amygdalarum amararum, & floribus nucis, & Auellanæ, & vitis malignitati, & peſtilentiæ reſiſtunt. Itém ſalis communis albi, & loti ſucco citri, acetoſę, drac. 15. ſcordij, dictamni, cordibus gallinæ, ſcorpionibus nutritæ an. ſcru. ſ. margaritarum præparatarum ſandal. citrin. ligni aloe ſcru. 1. ar. ſucco citri, & rutæ caprariæ q. ſ. omneſq. vnica vice aſſumat: deindè extractum, & mellea compagies ex his maceratis, & ſpagirica arte elaboratis ſummi emolumenti conficitur, & decoctum oxalidis, pentaphilli, cicorei ſuperhauriat. Itidém. r. ſucci oxalidis depurati vn. 4. ſucci roſarum, aceti roſacei an. vn. 1. croci g. 3. m. ſingulo mane potatus peſte depræhenſos curat, & immunes præſeruat. Aut. r. ſucci Taſsi barbaſsi vn. 3. ſcabioſæ vn. 1. mortellæ vn. ſ. vini odoriferi guttis 3. ſingulo mane bibitus curando, & perſeuerando tutatur ex prædictis maceratis, in ſucco granatorum dulcium, limonum, duplici vaſe oleum, & liquor excipitur: Cor Cornicis ſucco pomorum dulcium, & oxalidis, minoris centaurę, & comarum fraxini imbutum, & deindè areſactum peſtilenti veneno proficuit. Itidèm ſuccus condenſatus, ex ſtirpibus Rubi muralis, corticibus nucum, granis herbæ paris, ſucco foliorum mali cotonei, arancij, perſici, floribus nucum, radix pentaphilli, baccæ ramni, radix myrthi humilis vulgo apud nos giaſine: hæc illi experti ruri aſſueuerant, nec etiam ſyr. arte elaboratum, ſucco baccarum humilis myrthi, rubi idei, quæ in montibus Angurdi, & Zaudi abundant, baccarum Iuniperi, ramni, morarum, rubi campeſtris, fragis, ſucco roſarum, & ſaccaro q. ſ. Vltimò ſal ex therebinthina laricina, abietina, gummi Iuniperi, cinere ex oliua, quercu, ruta, nucibus, ficubus, radix angelicæ, ſcorpione combuſto, interaneis abiectis, pluries ſucco limonis loto (rationi conſonum eſt) arbores, eius gummam, & liquores, longa naturaliter vita dotatas præſertim, ſi etiam hyeme vireſcant, & viuentia, metalla, lapillos ferè incoruptibiles, cætera quoquè maximè à corruptione vindicare, tueri, atq. reſarcire. Electarium de Euforbio hinc ab Auėzoar laudatur, & puluis. r. Cerui hinuli coaguli in matris vtero, ſanguis ſartagine frixi, cordis Cerui, & oſſis eius an. drac. 1. m. Fracaſtorius extollit. r. ſucci luiolæ vn. 2. ſucci citri vn. 1. diaſcordij noſtri drac. 1. ſpecierum cordialium è gemmis ſcru. 2. aceti vn. 2. omnia miſceto, & totum haurito. Quod ſi nihil iuuabit, ſcito, morbum maiorem, quàm humana præſidia inſultare. Sal quoq. ex aqua fodinarum Augurdienſium noſtratum, concinnatum, & pluries ſucco pentaphilli, plantaginis, lapatij,

Extractum ex his.

Angurdium Zaudinum.

Sal.

L. 3.

Fracaſt. l. 3. c. 2.

Angurdium ſal.

cama-

camaleontis ablutum confert: cuncta quidèm ſordidiſſimæ putredini oppugnantia, exiccando, abſtergendo, iuuant. Demùm. r. optimæ Theriacæ, Mitridatis, confect. Alcher. diamargaritonis frigidi, trocis de caphura, myrrhæ, thuris, ſulfuris, ligni aloe, balſami, roſarum, ſcabioſę, tormentillæ, biſtortæ, bislinguæ, carlinæ an. ſcru. 1 ſ. coriandri, muſcharum ad napellum depræhenſarum, margaritarum omnium, frag. præcioſarum lapidum an. ſcru. 1. cum ſyr. acetoſo f. opiata. r. ſucci herbæ reginæ condenſatæ, ſucci rutæ caprariæ an. drac. 1. nitri, ſulfuris an. drac. 1 ſ. radicis pentaphilli, radicis cicorij, lactucæ, bugloſſæ, acetoſæ an. ſcru. 3. roſarum rubearum ſcru. 2. ſucco citri f. 6. & ſuperbibat lixiuium, cum oleo amygdalarum dulcium, & croco in præſeruatione; in curatione autem poſt bolum propinabunt, ſucci citri vn. 2. acetoſæ, olei roſati, amygd. dulcium an. vn. 1. m. Itidèm ſalis abſinthij g. 3. ex aqua cardui benedicti, aut vino diluto æſtuat æger, Paulus frigidæ potum exhibet. Aut. r. aquæ roſatæ lib. 1. aceti pyratici, vini albi odoriferi an. vn. ſ. ſucci citri, limonis an. vn. 1. emulſ. ſem. pepon. vn. 5. m. potio etiam longa ſpagirica arte decoratur. r. ſuccorum granatorum, pomorum dulcium, citri, limonis, arancij, ſeri caprini an. lib. 5. ſandalorum rubeorum, citrini; omnium ſeminum frigidorum maiorum, & minorum an. vn. 5. florum cordialium p. 2. m. ad dies octo digeſta deſtillentur; & liquor fæcibus pluries ſuper affuſus, balneo Mariæ extrahatur, aut fecibus ignitis liquore euaporato compagies relicta aſſeruetur.

Electuarium.

Potio ſpagirica.

Compagies.

De propriis Alexipharmacis his febribus peſtilentibus genericis, & ſpecificis accommodatis. C A P. VIII.

DE Alexipharmacis omninò natura venoſa abſolutè prædictis propriè vni ſpeciei veneni determinatis dicendũ eſt: muſtella domeſtica ex Dioſcoride exiccata, & ſale condita, coriandro repleta, ob eius inimicam naturam ſerpentibus, baſiliſco, & morſibus eorum, & huiuſcemodi febribus confert, & præcipuè abluta vino nigro, & decocto pentaphilli, acetoſæ, ecchij, ſucco citri, & ſale; eò magis dùm eius venter, baccis lauri, Iuniperi, coriandro, radice angelicæ repletur. Hyacinthus præcioſus hominem tutum à fulminibus, & peſte reddit, & peſte correpto calorem dilutiorem, & languidiorem induit. Smeragdus omnibus venenis, & Rubinus, Carbunculus Orientalis peſtilentiæ reſiſtit: morſui ſcorpionis eius corpus contritum, & loco adiunctum contrariatur; ſuccum enim eiaculatum ſimilitudine effica-

Muſtella.

Hyacinthus.

Smeragdus, Rubinus.

Antidotus propria his feb. peſt. [illegible]. efficaciori prolectat(caro ſanguinem attrahit, non è oppóſito) ſucco Napelli mus in eius radice ortus. Verùm his in febribus, quæ antidotus ſingularis erit excogitandam ? fortaſsé ſimilitudine cor rabidi canis, aut hominis maligna febre ſimili interempti adiuuabit ? cor Miluij, Accipitris, rapacium auium, caro Ceruí, gallinæ, viperibus, ſcorpionibus nutritæ præſtabit ? ſanguis itidē in venenum conuerſus, & caro eorum, & cor animalium, robuſtius, firmius, venenoſas ſubſtantias allicit, & vincit? ex Ceruo ſic alito ab oculis lacryma bezaartica emanat? Vtinam in promptu hæc ſæpé deſignarentur; & à medicinam facientibus varia, ac tuta huiuſcemodi expetita, & perquiſita proderent. Tandèm enim particulare hoc alexipharmacum inueniretur : ex iàm commemoratis Antidotis communibus, & proprijs, & antipathia, & ſympathia operantibus variæ miſcellæ ferè venenatæ ſubſtantiæ putredini humorum, temperiei, ægrotantis anni tempori, regioni, & conſuetudini apparantur : conſeruæ, boli, puluercs, liquores, decocta, extracta, ſales, & melleæ ſapæ concinnantur; vt ſtatim, inter initia, acutiſſimæ maximæ, & velociſsimæ, lui velociſſimū, *10. Meth. 10. c. 232.* & maximum vndiq. auxilium ſuccurrat. Quantò itaq. ſatius, aliquid non nulla fiducia, vel cum periculo facere, quàm ſpe dempta certò perire? tantò profectò ſatius eſt, potentibus præſidijs pu- *Antidotus climax.* gnare, quàm nihil agere. Hinc Egyptia Antidotus prodit dicta climax, ſcala vè ſacra Nicolai Mirepſij, Myrrhæ opoponacis, liquoris cirenaici an. drac. ſ. carpobalſami, euforbij, croci, petroſelini an. drac. 1. Hiſſopi, cretici, abſinthij Rhei, ſinapis, caſterei an. drac. 15. Ariſtolochiæ longæ, gentianæ, Prietri, Marrubij aridi an. drac. 2. ſeſelis, centauri, anaſi, piperis, lauri ſiccarum, ſem. ſalicis, fol. citri, ſquillæ, Aſſæ an. drac. 3. 5. Ancuſæ, Tragorigani, camemelli, Aridi, Iridis, Illiricæ, ſymphyti, camedrios, an. drac. 3. baccarum lauri ſiccarum, ſilphij, Thymi an. drac. 4. Amomí, ſpicæ Nardi, Caſſiæ an. drac. 4. 5. cumini, caſſiæ ligneæ granibus Nidij crici an. drac. ſ. camedaphnes, balauſtiorum, ſilinuciæ, ſamij aſteris, an. drac. 6. lemnij ſigilli, Angli, Aluminis rotundi, omphacij an. drac. 6. peoniæ, reupontici, Helenij an. drac. 7. Peuce- *Antidotus Peonia.* dani, Arthemiſiæ an. drac. 6. 5. ſtyracis, ſem. rubi an. drac. 8. *L. 5. meth. c. 6.* mellis Attici, aut ſaccari q. 7. antidotus Peoniæ deſcripta ab Ac- *Chymica varia.* tuario. Aut. r. telarum Aranearum, baccarum lauri, ſeminum acetoſæ, ſeminum vulgo liſcani, quæ planta eſt, ſpecies alchali marinæ, acetoſæ, & adſtringentis facultatis, an. drac. 1. ſucco citri, & Ecchij macerentur (Echium eſt ſpecies bugloſsæ ſilueſtris) & ſole, vel vmbra exiccata terantur, aut lactis acetoſi lib. 1. aluminis rotundi, roſarum rubearum, calybis pręparati, & cordis Cer-

ui,

ui, Ciconeæ, Miluij.an. drac.15. Theriacæ drac.5.ad octo dies B. M. ferueantur; deindè torculari liquor collectus, balneo vaporoſo diſſipatur, & mellea compagies reſideat, cuius dracma ingentē opem peſtilentialibus febribus, & in pollinem etiam affert: extractum ex gentianæ, ſcordij, dictamni, & radicis pentaphilli, & ſal chymico magiſterio confectum ex carbunculo, margaritis, ſmeragdo, hyacintho, & aceto ſtillaticio pro principibus, omittendū minimè æſtimatur: ex admirabili mirandum accidere quippiam non eſt abſurdum, (admirabilia præſtita, admirandos parere effectus, & admiranda remedia cupere) veluti. r. ſtercoris muris, gallinæ, muſtellæ, canis, accipitris, hirrundinis, Theriacæ an. drac. 15. ſucci citri, limonis, ecchij an. lib.1. ſucci liſcani vulgo Vrbini; lib.15. aceti lib.2. ſimul octo diebus baln. Mariæ aſſeruentur, & torculari expreſſæ fæces comburantur, liquor emanans fęcibus, illis pluries feruens ſuper affuſus; tandèm vaporoſo balneo diſſoluatur, & ſal vaſe tandèm concreſcet, quod potiſſimùm humidę peſtilentiæ admirabiliter opitulatur: ſed tot, tantaq. ab Antiquis, & recentioribus elixir, antidoti, ſales, liquores, excogitati fuere, vt multa vnuſquiſq. apud ipſos eligere poterit: vtiliora, tutiora, & iucundiora experta docuimus, extractum gentianæ, ſcordij, dictamni, & pentaphilli ad molleam ſpiſſitudinem, vtile erit, atq. ex baccis lauri, & Iuniperi, atq. Ariſtolochiæ, & Angelicæ odoratæ.

Sales varii.

In Meth. Ari.

Sal chimicum ex ſuccis.

De extrà applicandis ad curationem priuatim, ſeu vulgariter peſtilentialium putridarum febrium. C A P. IX

AVERROES, Cor (potentia omnia reliqua corporis membra, appellat, licet vnum tantummodò ſit) ideò omnibus numeris ei perpetuò auxiliandum primis, ſecundis, & tertijs operationibus, tùm extrà cardiaca multifaria, tùm alexipharmaca veniunt adminiſtranda, partim indicata à corde, partim à malignitate, morbificiſq. cauſis, quæ vel exiccant venenum, vel à tota forma repellunt à corde; ſed tutò repellentibus vti nequimus (ni ſecta vena, aut purgatione totum prius ſit inanitum) oleum ſcorpionis Matheoli, carauitæ dictum, Viperinum, Magni Ducis Hetruriæ, ac minimè poros coarctantia, & adſtringentia; ſed à concordi, & diſſona armonia agentia, cordi, arterijs, carpi, temporibus, naribus adiunguntur: lapis bezaar, Smeragdus ad regionem cordis, Alicornu, & ex Ficino bezaar in aureo anulo, cui figura ſcorpionis configuretur, luna in ſcorpione aſcendente: ſerpentina radix in lapide Hæmathite, & aureo anulo confic-

7. Coll. 3.

Art. med. 45.

ta;

ta: Theriaca cum ſucco citri, vnguine roſeo cum ſpeciebus cordialibus temperatis. Aut.r. gentianæ, ſcordij, Theriacę, dictamni, boli armeni, orient. croci florum primulæ veris, ſpecierum diarrodonis Abbatis an. drac. 2. ſpecierum cordialium temperatarum drac. 1. ſucci acetoſæ, limonis, citri an. vn. 15. ſucci rutæ caprariæ, pentaphilli, meliſſæ, aceti roſati an. vn. 1. ceræ p. m. igne vnguem condiatur; quod mirificè ſingulis, vel alternis diebus cordi inunctum à peſte liberos conſeruat, & inquinatos ſanat: fotus aquarũ cardiacarum ſtillaticiarum, & puluerum nitri, aquæ cardui benedicti, & Croci (modò refrigerantium, & humectantium, modò exiccantium paretur) Aut ex floribus cordialium, acetoſæ, meliſſæ, ſem. citri, ſcabioſæ, pentaphilli, radice been' albi, & rubri, cornu Cerui, ſandalis, ſpeciebus cordialibus temperatis decoctis, epithema fit. Hæc perſpiratus haud vetant, immò modicé aperiunt, & cardiaca, & Alexipharmaca virtute cor vexatum fulciunt, & ferè venenatos liberant. Huiuſcemodi etiam teſtibus admota ſingularem vſum præſtant: cordi etiam, & iecori, altioribuſq. viſceribus per arterias, & venas communicatum, & conſenſum ſibi aſciſcunt; non rarò etiam venæ magnæ per dorſum porrectæ, & maligna putredine accéſæ, & inflammatę, oleum violaceum, Nenufar. roſ. ſuccurrit, & decoctum, & fotus ex lactuca, ſandalis, endiuia, anguria, & cucurb. & ſeminibus frigidis prodeſt. Epithema ex ſpeciebus diamargaritonis frigidi, Trociſcorum de ſpodio, cum Theriaca, & aceto roſeo; Aut.r. aquę de corde, & oſſe Cerui, acetoſæ, borraginis an. lib. 1. olei vitrioli Matheoli an. g. ſ. m. Aut oleum carlinæ, ſcordij, gentianæ, radicis pentaphilli, ſcorzoneræ Bellonenſis Clauenæ, oxalidis, oſſis de corde Cerui, cordis gallinæ, viperibus, & ſcorpionibus altæ: ſucco citri, & aceto infuſa ad octo dies chimica arte oleum extrahitur. Aut addito oleo amygdalino dulci, & roſeo per longam ebullitionem conficitur; aut oleo Nucis muſchatæ, Theriacę an. drac. 1. vitrioli g. 3. ſucci citri, limonis, aceti pyratici, vini an. drac. 1. m. ad cor, & arterias, manuum, & pedum leniendas. Aut.r. ſpecierum electuarij diahiacynthi drac. 1. Theriacę drac. 1. vnguenti roſati q. ſ. cum ſucco citri. obuiam veniunt ſacculi ex arſenico criſtallino, & ſublimato, quod aqua roſea, aceto roſeo, ſucco citri, acetoſæ, vino maluatico corrigentur, aut ex roſis, ſandalis, Trociſ. de caphura, ſemine citri, Thapeos, meliſſa, cariofilis, ſemine acetoſæ, vrticæ, ſcabioſæ, ligno aloes, ſpeciebus cordialibus temperatis, diarrod. Abbatis, margaritarum (qui experientia, & ratione pollent, mirifica præſidia inueniunt) ſicuti Arſenicus, & ſublimatum abſq. aliorum miſcella, nimia exiccatione, & vi deleteria cor læderent,ità cardia-

In Epithemata obiectis reſpõſa.

Cur teſtibus epithemata?

Oleũ alexipharmacum.

Clauena Bellonenſis pharmacopola, & ſimplicium indagator.

Oleum.

De ſacculis.

Obiectis in Arſenicum, & ſublimatum.

Reſponſa.

cia

cis emendata ſummam vim exiccandi, attrahendi, & robur cordi affectandi, & à putredine vindicandi præſtabunt: deindè profunda cordis regio ingenter exiccans, & vehicula expoſcit: hydrargirum cordi appoſitum, & aloes ligno, angelica odorata, margaritis, Iacyntho commixtum, venenum fugat: ſacculus ex ſpeciebus diahiacynthi, triaſandalorum, angelica odorata, floribus borraginis, bugloſsæ, ſcord. ſucco citri, limonum, vino, aceto: locus primò irroretur, vt porri reſerentur, dotibuſq. ſacculi aditus pateant.

De ſuffumigiis admouendis in peſtilentibus febribus, & malignis. CAP. X.

SVFFVMIGIA; aceto, roſis, ſandalis, caphurâ, xilobalſamo, Troc. de gallia muſchata Nicolai, & Meſuè, ex Thure myrrha, Troc. eipheos, ligno aloes, ex baccis lauri, Iuniperi, & eorum ligno, ocymo, laccendula, cypero, been' albo, & rubro, laudano, nuce muſchata, gariofolo, cinnamomo, aut ſpica nardi, folio, ambra, zedoaria, meliſſa, cortice citri, angelica odorata, cardamomo, mace, cortice fiſticorum, limonis, arancij, aromatibus omnibus, Iride odorata, floribus lambuſchæ, odoriferis, coronis, & frigidis, & calidis concinnantur, Trociſci cum aqua roſea, vino maluatico, aut humida ſuffumigia ad veſtes, & corpus ornandum celebrantur. *Obiectis reſponſa. Not.*

De Pilis, & globulis geſtandis in peſtilentiis, & malignitatibus. CAP. XI.

ODORATI globuli, & pilæ condiuntur, quæ potius frigidis, & paucis quibuſdam calidis flagrant, & tempori, ætati, temperiei, & ſubſtantiæ ferè veneficæ oppugnant; nam ſpiritus, cor, & natiuum calorem halituoſo, & ſuaui vapore recreant, & licet odor, vt odor qualitas ſit, odoratumq; mixtum calidum, non tamen à prædominio eſt ſemper: enimuerò varijs ex partibus elementorum conflatum modò his, modò illis ſuperabundat; hac de cauſa Gal. inquit. Quicquid redolet, non ſemper calidum eſt, ideſt à prædominio calefacit: alibi verò teſtatur, omnia odorata eſſe calida, quoniàm vapor ille in ſicco tenui, & aereo à calore coquente, & moderato formatus eleuatur à calido: ex auro, & argento perforato, ex ligno Iuniperi, laricis, Pini intus cauo, ſpongiæ varijs imbutæ liquoribus fabrefiunt: ſunt, & alij globuli manu geſtandi addita cera, ladano, ambra, ſtyrace calamita, myrrha, Thure ſandaracha, oleo nucis muſchatæ, cariofilo- *De odore, & corpore odorato mixto. 2. Simpl. 3. 4. Simpl. 21.*

Globuli frigidi, & temperati. rum, cinnamomi, ſpicę, balſami, pulueribus cardiacis,& calidis, & frigidis,& temperatis, & alexipharmacis. r. Trociſ. de caphura, coralliorũ rubeorũ, roſarũ rubearũ, florũ Nenufar.an.dr.ſ.boli armenæ,ligni aloes,balſami an. drac.1.maſticis,ſtiracis, Theriacæ,ladani an.drac.ſ 5.ſpecierũ aromatici roſati, cĩnamomi,ſandalorũ oĩm an.dr.2.moſchi g.3.reſinæ vn.15.aquæ roſatæ,& aceti roſati q.ſ.igne liquentur,& globuli perficiantur æſtate calidioribus exceſſibus accomodati: alij ex aduerſo modicè calidi,& maximè *Globuli calidi, et ſicci.* ſicci. r. ſpecierum cordialium, temperatarum, cinnamomi, gariofilorũ,nucis muſcatæ, croci, florũ lauẽdulæ, calẽdulæ, baccarũ Iuniperi, lauri, ſcordij. an. drac. 5. granorum tinctorum, ligni Aloes, Anthorę, aureæ Alexandrinæ, myrrhæ, ſandalorum an. drac.1. meliſſæ, calamenthi, folij, cipheos, galliæ moſcatæ Meſuè Troc. de caphura,corticis citri,cordis gallinæ,viperis nutritæ, aluminis, ſciſſilis an. drac. 15. ceræ vn.2. Therebinthinæ vn.15. olei de nuce muſcata, vel cinnamomi q. 5. igne,& piſtillo calido pilæ conformentur pro naribus, & lenimentum pro corde. Alter r.vtriuſq. been, baſiliconis, doronici, menthæ, diaſcordij Fracaſtorij, ſpecierum electuarij papæ, corticum fiſticorum, cydoniorum, mirabol. omnium, maris, florum Nenufar. cordialium, lapidum præcioſorum, margaritarum an. ſcru. 1. ſandalorum omnium, ligni Aloes, Iuniperi, Cupreſſi, ſquinanthi, gummi Iuniperi an. drac.ſ.fol. roſarum rubearum, ſerpilli an. ſcru. 1. ceræ *Globuli frigidi.* reſinæ, laricinæ, & aquæ cinnamomi q.ſ.m. f. p. exceſſibus calidis aduerſantes r. ſeminis acetoſæ, berberis, myrthi, corticis limonis, citri an. drac.1. ſpecierum triaſandalorum, diarodonis Abbatis an. drac.ſ. troc. Viperæ, de Alipta muſcata an. ſcru. 1. camphurę g. 3. Therebinthinæ cipriæ, laricinę an. q. ſ. aqua roſea globuli omnibus temporibus, ætatibus, & naturis idonei configurentur. Pauperibus ſe offerunt epithemata, aceto, aqua,& vino odorifero,& ore detenta, nec non etiam poma citri, arancij, limonis odoranda. Aut globulus ex cera, Therebinthina, ſcordio, cupreſſo, agarico, reubarbaro, roſis, cinnamomo, vel ex ligno Iunipero, roſarum, & aqua roſea, ſpongia aceto, vino,& aqua roſacea: ſed plura apud Andernacum Hollerium, Rondeletium, pharmacopeam, Auguſtanam, Veccherium, Maſſariam, Maſsã, Montanum, Sauonarolam, Iacobum de partibus, Gentilem, Nicolaum,& alios; ſicuti Columba diſſecta viua,& exentherata applicita plantis pedum humores peſtilentes, & delirium facientes ſedat, & attrahit. Hirrundines cum nidis pariter extremis partibus adiunctæ, Mures omnes exentherati, Accipitres, & Miluij, Tinca piſcis, & alia quamplura.

De

De victu in priuatim, & publicè peſtilentibus putridis febribus ex eius recto vſu in qualibet ſpecie peſtilentiæ. CAP. XII.

Triplex victus med. alimentalis, & mixtus, à quibus indicatur.

OMNIS ſanè victus alimentalis, medicinalis, & præcipuè contemperans in his febribus peſtilentibus expetitur, qui ideæ febris, magnitudini, motui, & moribus contraueniet; at cum præ cæteris acutiſſimę ad quartum, ſeptimumuè finient, ſtatu admodùm propinquo, tenuiſſimus exquiſitè exhibetur, & ſemper alexipharmacis mixtus; qui quidèm non ſolùm à viribus, ſed à febris, & putrediuis vehementia, & malignitate indicatur, & ideò, & medicinalis, & mixtus qualitate, & quantitate, qualitatem, & quantitatem exceſſuum præter naturam, & virium eſſentiam reſpiciens illos, vincit, & minuit, & hanc auget. Auenzoar tenuem victum frigidum ſiccum, aperientem, & abſterſiuum præbet; panem, aqua, & aceto confectum benè fermẽtatum, ſyclas, blitos cum aceto, at omnes carnes euitat; quarum ſuccus humidus, & lentus facilè putredinem fouet; ſi autem frigidis, & ſiccis incidentibus, & abſterſiuis corrigatur, tribui poterit: Vires tamen debiles, ætas, conſuetudo aliquandò pleniorem hortantur, neq. ità tenuiſſimum admittant, vt cogendi ſint ægri, qui cibum faſtidiunt, & Aetius teſtatur, in peſtilentia, & carbunculoſis ſtatim in principio cibi contractionem non adhibendam fore. Hinc deſtillata, reſumptiua, & huiuſcemodi liquores boni ſucci, facilis coctionis, nutritionis, atq. velocis eligantur; nam ingenti virtutis poſtrationi ſuccurrendum eſt, prǽſentiq. & futuræ cauendum. i. ventriculorum gallinæ capi, Turturis, columbi, auium omnium, Turdorum, Faſiani, minutim inciſorum, atq. ſucco acetoſæ ros, citri irrigatorum, ſpecierum cordialium temperatarum margaritis, oui vitellorum n. 4. omniaq. in ſacculo lineo per collum phialæ balneo mariæ deſtillentur: in fundo gluten valdè expetendum cernitur, inter ſecreta lampertæ frequenter comeſtæ innata virtute aduerſus tàm diram luem ſummæ efficaces habentur: ingenſq. reſumptiuum conditur ſucci extracti è pulpa capi, Perdicis, è ſanguine Anatis, prius irrorato ſucco citri, aqua roſea, arancij, aqua Theriacali, emulſione ſeminum peponum, cucurbitæ, amygd. dulcium pineorum, fiſticorum an. vn. ſ. auri pulueriƶati, margaritarum præparatarum, ſpecierum aromatici roſacei, coralliorũ rubeorũ, diarrod. Abbatis, cord. tẽparat. an. drac. 5. ſucci extracti à corde capi, Turturis vino maluatico conſperſi, & cocti in aqua acetoſa vn. 1. m. Acetariũ cõmẽdatur ex lactuca elixa aceto roſeo, acetoſa cocta ſucco citri, & aceto roſeo: hic Raſis, & Alzar. aiunt, regãtur regimine hæcticæ; q̃m hæctici virib⁹ imbe-

4. Aphor. 4. 5. l. 3. tract. 3. c. 3. Conc. de vſu carnium in feb. malignis, & peſt. Conc. etiam de quantitate tract. 15. ſerm. p.

Reſumptiuum.

Alia reſumptiua.

Alzar. l. pract. tract. vlt.

Raſis trac. 1. c. 16. & l. diuiſ. c. 158.

imbecilles victus potius cõtemperantis opem flagitant,& parùm, & ſæpè,quàm medicamentis, & exhibent in potu aquam frigidã veri frigoris, & rob. granati acetoſi, & rob. agreſtę; & acetoſitatem citri, lac acetoſum, & aquam aceto mixtam ; vinum etiam odoriferum album, cui admixtum ſit quintumplum aquæ dulcis. Vinum ſanè,& vires recreat; & ſudorem citat: pręterea pullis aſſatis, & vitello ouorum nutriunt; fortaſsè aſſati pulli omnibus excrementis vacantes,magis exiccant, nutriunt, & putredini abſiſtunt; immò Auer.inquit,ſi corruptio in aeris ſubſtantia ambit, in domibus terreis, & cauernoſis habitandum, & loca alta ſunt euitanda, & omnes fructus humidi, piſces, carnes,& volucres montanæ; ſed omnia acetoſa probantur: dùm aer verò qualitatibus tantùm,& caliditate excedat,loca alta,& montana petentur, locus ſemper in vim alienam, in quo morbus ille excitatur, eſt mutandus. Vinum ſicuti omnibus alijs febribus, ità etiam his antè coctionis ſigna, non datur. At tunc dilutum aquis cardiacis humores concoquit, ſudorem prouocat, ſomnum conciliat, & vires reficit: ſed minimè nouum; quod ſex annorum dicitur, ſed medium, quod à ſexto ad decimum annum attingit; noſtris quidèm temporibus, ſaltèm vnius anni dilutum vinum potetur, ſæpè etiam incocto morbo ob vires, & ſymptomata iurè prægustatur: potus ſanè varijs offeruntur, at alexipharmacis pollentes. Serum, lactis acetoſi cum Troc. vip., Theriaca, & alijs decoratum (aqua acetoſa, acetum, aqua roſea, ſuccus oxalidis, cornu Cerui, bezaar, bolo armena ad octo dies commixta,& filtro defecata) decocta oxalidis, graminis, angelicæ odoratæ, radicis Ecchij, ſeminum liſcani, radicis pentaphilli, cordis gallinæ viper. enutritæ, cordis Miluij. Aut Ius ſandalis, corallijs, floribus cordialibus, ſucco citri, limonis, arancij, ſucco granatorum, ſucco pomorum acidorum, deſtillatum. Aut aqua hordei, in qua lamina aurea extincta ſit, aqua cardiaca, vinum limphatum, liquoribus Theriacalibus,& reſumptiuis debilioribus ægris, aquæ Bellonenſis ſcorzoneræ acetoſæ, ſucci citri, aceti roſati an. lib. 1. olei vitrioli ſcru. ß. m. Aut. r. hirrundinum n. 10. nidiq; lib. 1. Viperæ cauda,& capite, & interaneis mundat. n. 2. aceti, ſucci citri, aquæ meliſſæ, ſcorzoneræ Bellonenſis ſingularis, & expertæ virtutis, pentaphilli, Ecchij, an. lib. 1. ß. ebullit, torculariq. coguntur, ab his verò balneo mariæ liquore ducitur, qui pluries fæcibus proiectus per colatorium Hipp. dealbetur. Aut. r. cordis gallinæ, Faſciani, Turturis, Turdorum an. lib. 5. Tamarindorum vn. 1. mirob. citrin. drac. 2. cornu Cerui, terræ lemniæ, aut Ongaricæ, aut Turcicæ, boli armenæ, aut Magni Ducis Hetruriæ an. drac. 1. aquæ hordei,

Not. de aſsis carnibus.
6. coll. vlt.
Cur loca alta modo humilia in peſte petenda, & quomodo, & qñ.
2. De natura humida. 4. 8. meth. p. ad Glauc.
4. de men.
7. Aphor. 57.
Agineta libro p. c. 95. Gal. 7. Meth. de vino.

dei, acetoſæ, ſeri acetoſi caprini an. lib.3. ferueant ad tertium: deindè omnia balneo mariæ deſtillentur, fæcibus ignitis liquor ſuperfuſus per manicam Hipp. emundetur; cui addenda vina granatorum acidorum, ſucci citri, vini albi oligofori an.vn.5.m.pro potu. Aut.r. lampetrarum lib.1. cancrorum fluuiatilium cum teſtis lib.2. Viperæ correctæ lib.5. aquæ gramminis lib.1. aquæ meliſſæ lib.2. aceti roſ. lib.1. vini albi vn.2. m. cocta, torculari exprimantur, liquor autem per filtrum ſenſim clareſcat. Aut. r. Theriacæ, Troc. Viper. cypheos an.vn.1. aquæ hordei, ſucci citri an. lib.1. ſucci pomorum dulcium, acidorum, granatorum an. lib.2. aquæ ſtillaticiæ, ſcorzoneræ, acetoſę, lib.3. vini albi lib.1. omnia balneo mariæ prolecta potentur. Recta autem totius victus administratio ſomni, vigiliæ, aeris, motus animi, & corporis ex lõga oratione de impropriè malignis affectibus, & febribus patet: vt hoc in loco pauca perſtringamus. Sæpè igitur de lecto, ac cubiculo permutetur, vt nouum aerem æger inſpiret, ac purior circũſtet, & halituoſa extrà euolent, nouaq. linteamina, aqua roſea, aceto roſaceo irrorentur, induſia, & ſingula omnia: ſuffumigia, ſuffitusq. aerem corrigant; ſomnus omni conatu placeſcat, & animi hilaritas, amicis lætis, ac iucundis ſermonibus inualeat, ſpes in tanta, ac miſera hominum clade, & calamitate firmetur. Aluus lenis, & totum vniuerſum excrementis primæ, ſecundæ, & tertiæ coctionis ſemper liberum ſit. Multiplex victus ratio tot variæ peſtilentiæ, & cauſis tot corporibus, & tot conſuetudinibus, regionibus, & aeris temporibus, atq. conſtitutionibus ſatisfaciet: aſſuetudo periculo vacat, medici tamen iuſsibus indulgeat; nam qui ęgrotat, ſanus non efficitur intemperanter viuendo, & Medicorum præceptis non obtemperando, principium ægrotandi, & non ægrotandi in nobis eſt, non tamen poſtquàm ægrotamus, haud ægrotare valemus. Conciliantur, qui in cruda peſtilentia firmis viribus tenuem victum, & attenuantem, & abſtergentem extollunt, qui pleniorem labeſcente virtute, & mediocrem concedunt, qui potum ardentibus copioſum præbent, & qui parùm ſubminiſtrant pituitoſis, & humidis, vel ab aere, vel à victu peſtilentia vagante; omnes quidèm diuerſa expendentes rectè pronunciant, rectè ſentiunt, & rectè imitantur.

Recta victus administratio.

3. Mor. Nic. 13.5.

Conc. diſcordantium de victu tenui, aut pleno. Conc. cur copioſum, & largum victum, aut potiũ tenuem, et paruũ quidam cõceãnt, & rectè.

De Carbunculis, Antracis, Bubonisq. peſtilentis curatione priuatim, & epidemicè. C A P. XIII.

Auer. 7. coll. 31.

ANTRACI, & Carbunculo ſtatim oppugnamus, ab initio ſecta vena, aut ſcarificatis malleolis, parte affectæ reſpondente præmiſſa, vt tantúm ſanguinis auferratur, quantũ ſufficit (ni aliud prohibuerit) idẽtidẽ totius expurgatione molita, & epythematibus, cardiacis, alterantibus, & victus ratione inſtituta, localis illicò prouidentia, & ſanatio ſpectetur, defẽſiuis inter apoſtema, & cordis regionem, vt malignitas ab ipſo arceatur; & tunc initio modicè concoquentia, digerentia, & ſimul attrahentia, malignitatem debellando, & dolorem leniendo, at non repellendo: vtilius enim eſt (Gal. & Auer. Teſtibus) manus, & brachia incidere, quàm malignos illos ſuccos intus perſiſtere, & viſcera lacerare. Ideò ſtatim circumiacentes regiones ſcarificantur, nihil melius, quàm ſtatim aducere, neq. id graue natura tunc ſentit; quoniam ea caro mortua eſt; finiſq. adminiſtrandi æſtimatur, dũ ex omni parte ſenſus doloris eſt, & deindè medicamentum, quod à viua partem corruptam reſoluit, ponendum; tuncq. à vino, & cibo abſtineat (Columbi, Paſſerumq. ſtercus, pinguedini gallinæ, & ſucco arnogloſſæ permixtum iuuat) emplaſtrum arnogloſſæ, atq. ex malis granatis Auicennæ aceto coctis; quod diſentit, modicè repellit, & exſiccat (ſi fluxio maxima irrueret) at Auic. in omni carbunculi tempore hoc emplaſtrum vſurpat: nam perpetuò materia carbunculi acutor, refrigeratione, & exiccatione eget: Aut emplaſtrum ex radice Maluiſchi, cæpis liliorum alborum, pinguedine, fermento, & ſucco granatorum. Aut nucibus, caricis, betonica, ruta, ſcabioſa, acetoſa, & oleo lumbricorum: emplaſtrum ex caricis, vua paſſa, fermento, farina hordei, ſale, plantagine, ruta, bolo armena: vel ex ſcabioſa, conſolida, & gentiana, elixis aceto. Aut ſale, Theriaca, ſcordio, farina hordei, fermento, & Therebinthina, & oleo roſaceo, & pinguedine Anatis ſimul commixtis: aqua etiam è ſucco plantaginis, ſcabioſæ, ſcordio, ſublimato, ſale gemmeo, vitriolo Rom. conficitur: pinguedines omnes ſcordio, & gentiana, & alijs etiam ſuperioribus medicamentis commixtæ emolumentum præbent: emplaſtrum de nido hyrrundinum malignitatem prolectat, & dolorem ſedat; his, & ſimilibus poſt vſum cauterij, & inciſa apoſtemata vti poſſumus; ſicuti violenter attrahentia, & dolorifica inter initia vitamus. Itidèm. r. radicum raphani, cęparum, ſcillæ, an. vn. 2. pinguedinis gallinę vn. 1. 5. mortario piſtata ſuperponantur. Aut dia-

Totius prouidẽtia.

Localis cura.

Celſ. l. 15. c. 28.

diachilon'magnum Ircatum, finitò dolore, inflammatione quieſcente, emplaſtrum de ficubus, vuis paſſis, ſale, & farina hordei, diachilon' cũgũmate: poſtea in augumento partim maturantia, partim abſtergentia, & exſiccantia contraueniunt; ex cauda æquina, Taſſo barbaſſo, conſolidæ radice, oleo, ſale, & fermento. Aut ex oui vitello, ſale, & ſcabioſæ ſucco. Aut gallinæ cum Theriaca, farinaq. tritici, oleum, mucchilago, althęę, branca vrſina, ſcordium maturant, & exſiccant, aut gallus deplumatus podice apponitur, caloremq. lenit, & maturat, & attrahit: oſtrea viua, ranas viuas, cochleas ad prolectionem adiungimus: his omnibus, & huiuſcemodi alijs in principio, & augumento vtimur; excara verò abiecta, virus, & putrilago ingens ſummam exiccationem indicat. Trociſcos Polydicæ, Andronis, Muſæ, præcipitatum, Vnguen Ægyptiacum, calcem, Arſenicum, Sandaracam cataplaſmata ex farina orobi, lupini, oximellite. Aut ex conſolida maiori, ſcabioſa, dictamno, centaurea.

In augumento.

Poſt eſcarã quæ agenda.

Iterũ dicendũ: primò ſcarificanda circumiacentia loca cauterijs exſiccãtibus, hirrudinibus, factiſq. iucisionibus, aqua ſalſa calẽte abluãtur, né ſanguis ibi cõcreſcat; ſed emanet, aut aqua lupinorum, orobi, lolij, fænugræci, florum camemelli, radix raphani contuſa, & ſub tumorem appoſita malignitatem euocat, hęc ſæpé permutatur: tandém, vt ſuprà diximus, celerius abſtergendum, ſucco apij, melle roſeo, & Iride. Aut ſucco ſcabioſæ, puluere ſcordij, & melle: conſolida, ſcabioſa, & melle. Demùm caro gignitur, maſtice, Thure, myrrha, ceruſſa, Tutia, & ſquama æris, oleo de' ſcorpionibus, liſimachia, aſterattico, cardiacis additis; cicatrix vltimò inducitur, diapalmate, & barbaro, cerato, ærugine, & ſquama aeris, ſcoria plumbi, pompholige, bolo armena, & albo vnguento Ras. Saphirus naſci Antraces vetat, & natos mitigat, atq. ſedat, ſtercus humanum recens oleo camemellino commixtũm, vel folijs camemelli carbunculo, aut buboni apponitur, & quoquò tumor vergit, & emplaſtrum proſequatur, vſq. quò infernas ad partes abſcedat, tunc maturatur, & rumpitur: flos cucurbitæ, carbunculum ad extrà prolectat, atq. vitellum oui, cum Croco, pinguedine gallinæ, & ſaccaro: Columbæ caro, & eneleum vnum, oleum, & vinum in peſtilentia Parthica tempore Antonini Imperatoris ſolum iuuabat.

Iterùm de cura Antracis.

Abſterſiua.

Sarcotica.

Cicatrizantia

Gal.l.5.c.vlt. de comp. med. per gña.

Fracaſtorius documenta ſalubria nobis reliquit, inquiens: dũ carbunculus, aut bubo peſtiferus, aut paroſis irruperit: primùm quidèm caue, né aliquid horum repreſſeris; ſed. potius euoca, quantùm poſſes: ſi igitur Carbunculus in orbem vrat, & membrum corrumpat, tunc protinus nulla interpoſita mora, aut ardenti

L.3.c.7. ex Fracaſtr. cura carbunculi.

denti ferro totum inure, & ſeminaria interfice, aut cauſtico age ægyptiaco vnguento, fermento, cum ſucco ſcyllæ, & ſublimato expeditiſſimo auxilio; vbi cruſta ceciderit, butyro ſuper impoſito, vlcus mondifica, ſed diù adapertum pateſcat: herba etiam bubonio vocata frangit ſeminaria, cucurbita appoſita ſanguinem, & virulentiam trahit. Circumiacentes particulæ tutantur, nè à vicina virulentia deturpentur, oleo roſaceo omphacino, ſucco plantaginis, & aceto: decocto roſarum, plantaginis, portulacæ, acetoſæ, pentaphilli, ſcabioſæ, & ſcordij, vnguento roſaceo, ſandalino, & bolo armena: ceruſſa, pompholige, terra lemnia, plumbo vſto, & ſucco roſarum.

De cura Bubonis peſtilentis epidemici, & priuatim ſporadici.
CAP. XIV.

BVBO pariter peſtilens his ſcopis indiget, adhibita citius prouidentia, ſanguinis miſſione inter initia reuellente, & euacuante, Catarticis etiam nè repat, repellaturuè, nè vè etiam violentia ſuccus euellatur: qui verò iàm propè fluxus tumorem malignum contangit, non vndiq. tutò reuellitur, ſurſum vomitu, aut ſectione venę cubiti; quinimò infernæ ſalubrius cucurb. hirrudinibus, ſcarificatione, apertione venæ ab eodem latere educitur; deindè ſedato dolore, oleo dulci amygdalino, camemellino, anethino, axungia. Aut emplaſtro dialtheæ, diachilone, cum pinguedinibus: ex malua, althea, floribus camomelli, adipibus, & Theriaca; vel ficubus, viſco, ſandraca, & reſina, vel ſcorpionis oleo, & ſcabioſæ ſucco, citiſſima maturatio initietur. Emplaſtro radicum liliorum alborum, ſcordij, ariſtolochia, gentiana, Iride, croco cum farina tritici. Aut ex radicibus ſcyllæ, Iridis Florentiæ, maluiſchi, ficubus, & caulibus elixis per cribrum; hæc emiſſa ad emplaſtri formã cõficiuntur. Aut axungia porcina, ſcabioſa, farina ſeminis lini, hordeo, & croco; vel ex ficubus, fænugræco, lapatio, ferméto coctis in lixiuio, & modico croci. Vel. r. florũ maluæ, violarum an. p. 1. radicis altheæ, maluæ an. vn. 2. ſ. capitum liliorum alborum vn. 2. alliorum ſub prunis vn. 1. contuſa cum farina tritici, oleo communi, butyro, oleo ſcorpionis, axungia porcina, gallinacea, vitello ouorum emplaſtrum fit; vel farina, oleo, & aqua, branca vrſina, liſimachia commixtis: mitigatorijs cataplaſmatis dimiſſis; ad ea, quę digerunt, paulatim eſt tranſeundum. Et primùm mitigatorijs paulùm mellis immiſcendum, mox tritica farina in totum prorſus auferenda contenti hordeacea cum melle vberiori: deindè eiuſcemodi digeren-

6. Epid. 2. ad Glauc.
Lenictia dolorẽ.

tia

tia vſurpamus, quæ vel humida conſiſtentia ſint, ſimiliter ijs; quæ in linamentis lenteolis excipiuntur cerati ſpecie: à duris autem abſtinemus qualia, pleraq. ſunt emplaſtra, nè phlegmonum reliquias contrahant, & rurſus phlegmonem in ægra parte excitent: attrahit, & exſiccat. r. ſucci apij, ſcabioſæ, conſolidæ minoris, acetoſellæ vinci toſſichi, ſucci rutæ, granatorum, plantaginis, graminis an. vn. 3. cum Vitellis ouorum f. linim. facto cauterio. r. emplaſtr. granatorum, vel arnogloſſę Auicennæ. Vel. r. pomorum granatorum diuiſorum per quatuor partes n. 10. bulliant aceto fortiſſimo, & adde colaturæ ſucci conſolidæ minoris, acetoſellæ, ſucci apij an. vn. 2. Theriacæ, ſcordij an. drac. ſ. boli armenæ drac. 1. Trociſcorum de caphura ſcru. 1. m. valenter exſiccat, & allicit, & malignitati reſiſtit: tutius eſt in maligno protinus incidere, cum pus in membro cæperit, quàm exhalationem medicamentis ad id accommodatis moliri; ideò citiſſimè antè perfectam maturationem cauſtico, ſapone nigro, aut cantharidibus, cum arſenico, & fermento, aut ferro ad acuti folium, inciſione facta, planè non magna, fit; ſed in illa inciſione longitudo maior, quàm latitudo ſit: eſto in inguine longitudo per tranſuerſum ducta, & ſemper poſtea, immò diù allicientibus ſupradictis vtimur: vt natura omne virus illùc transfundere aſſueſcat, & nobiliora viſcera velociter liberet: deindè diligentiſſimé detergatur. r. Therebinthinæ, laricinæ cipriæ an. vn. 1. pulueris Iridis, ariſtolochiæ, ſcordij an. vn. 1. ſucci abſinthij libiſtici, rutæ caprariæ, aquæ vitæ an. vn. 15: farinæ lupinorum drac. 2. m. Vel vnguento apoſtolorum: deniquè apertum maneat, & tandém carne repleatur cadmię vnguento, ariſtolochia, aloè, pompholige, Thure, myrrha, aureo Meſuè, fuſco Nicolai, croceo tetrafarmaco: cicatrix obtegatur, quemadmodùm de Antrace diximus, diacalcitide, de Tutia, de ceruſſa, ſuperaddendo aliquid ſcordij, ſcorzoneræ, dictamni, gentianæ, centaurij, ſcabioſæ, angelicæ, vt maligno ſucco ſatisfaciamus.

Quid agendum poſt cauterium.

Not. Cauſtica.

Detergentia.

Cicatrizantia.

De præſidiorum materiis Chirurgicis, Pharmazeuticis, & Diæteticis in curatione, & præſeruatione aduerſus malignas, & peſtilentes Variolas, atq. Morbillos.

CAP. XV.

Ante apparitionem, in apparitione, & poſt apparitionem quæ agenda ſunt.

EFFICACIOR in aduerſis eſt neceſſitas, quàm ratio: omnia in maximis tentanda; ſed febri, eius cauſis, variolis, & ſymptomatibus indicantibus ante apparitioné, in apparitione, & poſt apparitioné (quæ quidé ſummoperè veniunt excogitáda) Hinc refrigerare, exiccare, incidere, attenuare, humores ad cutim propellere, malignitati obſiſtere, copiá imminuere, euacuare, & reuellere oportet; & horum plura nutrici, puello, & adultis accomodatur. Sanguis itaq. tùm vbertate, tùm vitio infeſtans (ætate, & viribus non inhibentibus) inter initia illicò à cubito dextro toto exiſtente plethorico, à cephalica, capite repleto, à ſaphena puellæ, & adultis menſtruis retentis, detrahendus erit: tranſactis mox duobus, tribuſuè diebus, expulſaq. ad cutim lue, raro, & magis parcè, & cauté, quàm peticulis, & papulis malignis efflorеſcentibus: Intus enim putredo magis circà cutim copioſa inſidet, & tunc natura expellens ſubleuatur, in ijs autem magis venis in altis, & pauca extrà maligna excruciat, & ſæpè debilior virtus languet, & irritata ſucumbit; licet maxima abundantia internè luxuriet, quæ tamen à venarum plenitudine, colore totius corporis, purpureo, habitu, craſſo, carnoſo, ante acta vita, largiori, delitiori, ætate florente, & vere, anguſtia, grauitate totius, & anhelitus tunc parcè ſanguinem à brachio in curatione flagitat; at in præſeruatione largè ſuadet (indicatio non à tempore, ſed à præſenti indicante ſumitur) Verùm tempus duorum, & trium dierum nobis iacturam, & ebullitionem eſſe iàm factam, & detruſam materiam ſignat. Nam, & 4. & 5. dùm vires perſiſtunt, & indicans excellit, & adhuc cutaneæ regiones ſuperuacanea maligna non occupauerint, vena tutò, auaré tamen, reſeratur.

De ſanguinis miſſione conc. quando, & vbi ſanguinis miſſio vniuerſalis. Not. cur Auic. loc. cit. Raſis. Auenz. Alzar.

Cur ſanguinis magis parcè cõmittitur in Variolis, quam in peticulis.

Not. in cura parca in præſeruatione longa ſanguinis miſſio.

Quid indicet tẽpus.

Not. cur alia nõ ſit curando malignas, & alias benignas Variolas.

Alia ratio curandi Variolas benignas, & alia malignas vrget, neq; vt Mercatus, & alij ſentiunt, Auicennæ, & rationi aduerſantes, omnes Variolæ ét, & Morbilli ſaltèm malignitate impropria, aut media inter peſtilentem corripiuntur. Sunt quidèm benignæ abſolutè ſimpliciter, à benigna putredine, & be-

nignis,

nignis cauſis ortæ, quæ ſalubritatem, vt plurimùm afferunt.

In Mercatum.

Si poſt primam ſectionem venæ, aut ſanguinis miſſionem, & Variolarum primam apparitionem febris denuò referocitet, & noua putredine, & ebullitione renouari videatur, non eſt inſalubre, iterùm parcé ſanguinem mittere, ſaltèm ſcarificatione, aut cucurbitulis, vt nouæ febri, nouæ putredini, & nouo maligno feruori opem feramus, atq. nouæ plenitudini, & viribus, ætati, tutò, & citò ſatisfaciemus. Negocium arduum ſummam Medici perſpicaciam, & experientiam petit.

Sanguinis euacuatio ſopica, & particularis ſcarificatio cucurbitulæ.

Particulariter frontis vena, & narium ſecatur, prſertim oculorum, & faucium inflammatione imminente, nec non etiam ſcapularum ſcarificatio, & malleolorum conducit, dùm ſponte è naribus fluens ſanguis opem tulerit, atq. etiam é gengiuis. Sunt perpetuò dorſo, & naribus cucurbitulæ eligendæ; vt quò natura vergat, eò & longius à corde virulentia ducatur, quod in his malignis, & peſtilentibus valdè præſtat.

Hirudines.

Deindè pueris hyrudines dorſo, ad renes, brachijs, pedibus ſecundo, & tertio naribus particulariter admouentur, & mulieribus menſibus occluſis, & hæmorrhoydibus obſeſſis, ſaphena, aut malleolorum ſcarificatio iuuat.

Vſus.

Hæmorrhoydes recluduntur, & brachia maſculoſa, & malleola ſcarificantur vice ſectionis venę, præſentibus toties expenſis, & eorum recto vſu cautè obſeruato: ſalubrius eſt, ad inferna reuellere, & allicere ad ſuperficiem, quam ſinere interna peruri, & occupari;

Frictiones, & earum vſus.

blandè etiã frictiones ante eruptionem moliuntur. Aliquandò Variolæ eoq. tempore, cum craſſa colluuies, & cutis exiſtat, inter quam, & epidemidem Variolarum ſuccus efferueſcit, & pus corrodit interna, & ſi retrocedere altius portendat: ſi quidèm talis perforatio tunc concocta colluuie, & coctionem non inhibet, neq. vires proſternit; & cutis eſſentia ſpernitur, è contra ſi cruda materia foret.

Perforationes quæ, & quando. Obiectis reſp.

Folia ſanè ficus, acus argentea, vel aurea apperit, non aſtringit, vt nonnulli falſa differunt: hinc natura pronior demandat, & profunda viſcera degrauat, & latis puſtulis, & maculis cutem facilius deturpat.

Quãdo perforãtur.

5. Meth. 2. l. decõ. produlb. 6. Epid. 2. com. 30.

Magnæ igitur Variolæ ſanioſæ opportuno tempore coctæ recluduntur (non corde) quibus minimè fouea tunc manet, vti mulierculæ contendunt de crudis in principio alia ratio, & iurè ſtatuunt non eſſe perforandas. Nam Auic. & Serapio teſtantur, ſub declinationis initium Variolas ſæpè remeare, dyſenteriam inducere, & vires oppugnare.

Auic. p. 4. tract. 4. cap. 10. Serap. 6. ſuibr. c. 10. atq. 12.

An propter errores ægrotantium, an Medicorum, an aſtantium, an ob externam frigiditatem, & cauſas, quæ denuò repellant, & virulentiam innouent? Quinimmò maiora detrimenta, ingentioreſq. foueæ ſæpé à ſanie, & non ruptis Variolis, iàm coctis, quàm ruptis cernuntur.

In morbillis ſanguinis miſſio quæ, & quandò. In morbillis à minori copia, & ardentiori excrucciante, parca ſanguinis miſſio expetitur; at frigidiora alterantia, & alexipharmaca ſalubriora ſunt. *Cur Autumno Variolæ. Sol.* Sed cur Autumnus nimis calidus, & ſiccus Variolas promoueat, cum humidus magis aptus videatur? an' nimia caliditas, & ſiccitas Autumno violenter ebullire faciat? ſucci quidem calidiores redditi Autumno, poſtea Vere acres expelluntur, & ſegregantur, & fomitem illum ad actum perducunt. *Not.* Non nulli verò plurimis, & copioſis Variolis tentantur ob humidam temperiem, & excrementis abundantem, an ob ſemen, & cæli ſtatum, an ob conceptionem propè ante menſtruum tempus.

De Medicamentis lenientibus, & euacuantibus aduerſus Variolas, & Morbillos peſtilentes, & eorum opportuno vſu. CAP. XVI.

ALVVS non admodùm fluuida citetur, immò ſæpius lænita (vt Felicianus ſuadet) à ratione, & auctoritate abhorret, flore Caſſiæ, fiſtulæ, manna cum Tamarindis, & mirabolanis, aut diaſebeſten' lenitiuo, cum Iuiubis. Aut ſyr. roſ. ſolutiuo. Aut melle roſaceo ſolutiuo. Aut diaprun. ſimpl., & ſimil. in bolo potius, quàm hauſtu, & pauca in doſi. *Lenientia quæ, & quando.* Enimuerò naturæ motus interpellari non licet, cum admodùm vehementibus medicamentis. Pruna etiam damaſcena, Tamarindi, paſſulæ dulces pro Puellis, *Chlyſteres.* Chlyſteres molles viſcera roborantes, ex decocto prunorum, Tamarindorum, plantaginis, roſarum, mirobolanorum, hordei, violarum, & maluæ. Aut ex Iurepulli borragine, lactuca, hordeo: *Balani.* balani etiam ſubdantur, ex ficubus, coriandro, ſaccarato, vel ſapone, aut melle ſpiſſato. *Auic. loc. cit. 2. de morbis c. 2. l. 3 c. 4. Raſis l. 18. continentis.* Auic. & ratio nos ſuadét, ſæpè modicè aſtringentia, & refrigerantia euaprotius fore adiungenda, quæ quidem tantùm abeſt, vt materiam, quæ iudicatur, & ad cutim inclinat, retardet, vt potius exoneratis primis vijs ab excrementis, & attemperatis, robuſtior natura ad expellendum inſurgat (niſi frequentius, quàm ratio, & neceſſitas dictat, aluus ſubducatur) quæ præſertim antè Variolarum apparitionem liquida reddetur; poſt verò efflorèſcentiam cautius, & parcius: *Vomitoria.* Vomitoria etiam (indicante materia in ſtomacho) exturbant, ex Iure pulli, aceto oximellite. Aut ex oleo, aqua, & lixiuio. Purgantia quidèm raro (niſi cocta materia, & in vltima declinatione) exhibentur. *5. Meth. 12. Purgantia. In quendam.* Hinc error cuiuſdam obijcitur, qui cenſet antequàm Variolę prodeant, humorem eſſe turgentem, & medicamento purgante egere. Sanè natura à motu interpellaretur, & syncopes, & dyſenteria concitaretur, humoribuſq. cutim pronis ad intrà

trà reuocatis. Verùm nutrices in præſeruatione, & Chirurgicis, & Pharmazeuticis, & Diæteticis præſidijs curantur, ſpectata natura humorum, ætate, & temperie Nutricis, anni tempore, & regione; quæ quidèm illis impedimentis, careant, Pueros vexantibus.

De Alterantibus, concoquentibus, & Bezaarticis aduerſus Variolas, & Morbillos peſtilentes. CAP. XVII.

AMPLIVS malignam colluuiem coquentibus, attemperantibus, & motum adiuuantibus incumbendum; ſed hæc diuerſa ante Variolarum efflorescentiam, in apparitione, & poſt, exigentur, copiosè tùm bis, in die, tùm ſemper actu calida propinata, in morbillis tenuuiorem, & feruidiorem sãguinem frenent, in Variolis craſsiorem moderent, à ſummè refrigerantibus, & repercurſsiuis cauendum; nè internus calor extinguatur, motus ſuccorum coercitus affatim ebullitionem demat, nè calor natiuus, qui inutilia ſegregat, cruda concoquit, & virulenta eſtirpat, imminnatur; Id circò modicè refrigerantia, & bezaartica ſunt perpetuò ſalubria. In benignis verò, quoniam potiſsima indicatio venenoſitati, & malignitati reſiſtenti, & acriora, & feruidiora attemperandi non præſtat ſola modicè aperientia conferunt (dulcibus, & ſalſis conſultò, & rationabiliter omiſſis) Hoc vnum inter initia expendam, vt admodùm contemperantes, & aliqua roboratione, & bezaartica facultate donentur, vt; aqua lentium, ficuum, hordei, granorum, ribes. Aut decocto tamarindorum, rob agreſtæ, de ribes, depinis, de cidonijs granatorum, diamoronis: hæc quidèm interna viſcera, gulam, exoffagum, pulmonem, ſtomachum, & inteſtina tuentur. His adiunguntur ſemper lenientia, & modicé ad cutim prouocantia, atq. antidoti: Tranſacta verò quarta, etiam iàm errumpentibus minuitur doſis roborantium, & validiora apperientia, & ſudorifica, & incidentia offeruntur, intus decoctio Apij, pimpinellæ, petroſellini, capillorum veneris, borraginis, bugloſſæ, hordei, fæniculi, ſcordij, florum fabarum, ſambuci, calthæ, liquiritię, ſebeſten', & iuiubarum, aut lactucæ, lentium eſcorticatarum, & tracaganthi, & ſcorzoneræ. Turpiter à Fracaſtorio, & Mondella decoctum lentium improbatur. Duplex enim tunc indicatio, & baſis medicamenti promitur, vna vias aperiendi, & ſuccos ad cutim vergentes prolectandi, altera viſcera interna lentore obliuiendi, & humoram ebullitionem coercendi, nè ſi ità feſtinanter, & præproperè exagitent, & vniuerſum perturbent. Lentium quidèm

Quæ ante apparitionem, quæ in apparitione, & quæ poſt apparitionem.

Not. in benignis Variolis.
De dulcibus, & ſalsis.
Auenz. c. 3. l. vl. de roborantibus: quid inter initia.

Apparentibus Variolis, quæ agenda ſunt.
Decocta.

4. *De ratione victus 94.*
3. *Simpl. 14. in Fracaſtorium, & Mandellam decocta lentiũ improbantes.*
Serap. l. 6. c. 10.

De lente, & eius decocto Auic. l. 2 tract. 2. c. de lentibus. 6. Epid. ſ. 33. p. vlt. 18. p. & 2. dalim fac. Mercurialis, & alii.

dèm prima aqua, & braxicæ, & lupinorum ob nitoſam qualitatẽ attenuantem ex Gal. aperit, & ſudorem citat, & aluum: ſecunda verò, & eò magis ſubſtantia biſcocta aſtringit, ità lacca, ac tracaganthum, quadam partium tenuitate referant, & quadam lentore viſcera muniunt, & ebullitionem retardant, & leniendo ſub dulci illo lentore, vt inquit Dioſcorides, fauces exaſperatas, voces retruſas, ſuccos tenues incraſſant, & tenuẽ deſtillationẽ ad pectus cum melle euocant. Viri clariſſimi ſecundam aquam duntaxat receptant (at malè) & primam tanquàm aluum ſubducentem, & aperientem improbant, quæ alijs refracta, præſertim augumento, & ſtatu congrua videtur: Lens à prædominio frigida, & ſicca profectò eſt, & parùm nutrit, at nitroſa portione non

Colle. De ſubſtantia lentis.

caret. Idcircò varijs dotibus prædita, & commixta alijs, varios effectus eodem tempore molitur, aluum aſtringit, acrimoniam compeſcit, fluxum, & ebullitionem attemperat, & motum ad cutim blandè perducit, & iurè eius primum decoctum vſurpatur, ſicuti ſecundum, cum adſtringere magis optamus; ſubſtantia verò lentis comeſta magis incraſſat, & aſtringit.

Inter initia qua agenda.

Inter initia igitur. r. aquę limonum, citri, pomorum acetoſorum, decocti lupulorum, borraginis, bugloſſæ, ſcabiæ, endiuię, acetoſę, iuiubarum, apij, lacchæ, tracaganthi, liquiritiæ, florum cordialium, ecchij, cornu monocerotis, bezaar, terræ lẽniæ an. p. eq. Aut decoctio lentium, lacchæ, hordei, ſcorzoneræ,

In augumento.

Tamarindorum. Aduentante augumento, capillorum veneris, hordei cetrach. confec. alchermes, lentium decorticatarum (ſine cortice minus exſiccant) deindè lentium aperitio alijs admixta refrangitur, bezaar, Troc. dialachæ, additis limonis, citri, &

In ſtatu.

arancij ſuccis. Vnguente morbi feruore, & humoribus ad cutim vrgentibus, æquali menſura apperiẽtium bezaarticorum, & attemperantium ſucci coquantur, liquores pituitoſi, bilioſi, melancholici, ſanguinei, admixti, accomodatè attemperarentur, non ſolùm quidém Ichores feruidi in venis, & in cutaneis ſpatijs corrodentes alterandi veniunt; ſed eorum humores, & colluuies (cognita ſpecie, magnitudine, & motu). r. p. decocti Nenufaris,

Not.

capillorum veneris, ſcorzoneræ, pimpinellæ, fol. vitis, papaueris rubei, cicerum rubeorum, Theriacæ, lentium, radicis Ati, ſcabioſæ, cum corticibus (prima ebullitione enim magis abſtergunt, incidunt, nè attenuant; abſq; corticibus verò in ſecunda ebullitione magis incraſſant) quoniàm terreſtres cortices ſunt, & in prima vis abſtergendi ineſt, & calor: deindè alia ratio de primo,

Conc. de lente p. aut 2. decoctũ cũ cortice, vel non

ſecundo decocto, alia de vſu ſubſtantiæ lentium, & commextione cum aceto, & alijs: iurè prima, aut ſecunda ſubſtantia cocta,

ta,

modó laudatur, modó non, & ſubſtantia eius.

ta, equidèm melancholiam inducit,ſuccos craſſos gignit,aſtringit, alimentum frigidum,paucum,& terreum inducit;ſed aqua, aut decoctio prima attenuat, abſtergit, incidit, & melancholico ſucco aduerſatur: His expenſis, & diſtinctè animaduerſis, variæ, & diſcordes Auctorum ſententiæ conciliantur; ſed aquam

Aqua antiuariola.

Scorzonera.

Antiuoriolam arcanum meum vobis gratis offero. r. ligni lentiſchi, roſarum, Iuniperi, an.vn.1.rad.apij,petroſellini, graminis, pimpinellæ, pentaphilli, ſunchi, Theriacę vn.5. cort. fabarum,fiſticorum, corticis citri, ſeminum caricarum, maluæ, vrticæ an. drac.2. hordei vn.1ſ. aquæ communis lib. 10.ad octo dies emollita: deindè vitreo vaſe incluſa balneo vaporoſo deſtillentur,& torculari fæcibus coactis,denuò liquor elicitur. Super ipſis bis,& ter per manicam Hippocratis percoletur, cuius aquæ vn.3. ſudorem citant, malignæ putredini oppugnant, & interna viſcera roborant,atq. refrigerant. Demùm potius liquores, quàm pulueres ſubſtantiæ, & conſeruæ eligantur; facilius enim venas, cor, & ambitum aggrediuntur,emundant,abſtergunt, & muniunt.

Cur liquida potius, quàm pulueres adminiſt.

Alia aqua antiuariola.

Aut. r. p. decocti lentium ecorticatarum, capilli veneris, corticis fabarum, citri, Apij, diaiacynthi, margaritonis frigidi, cicerum rubeorum, florum cordialium, liquiritiæ, ſcorzoneræ, pentaphilli, rad. graminis, ſunchi, calthæ, florum ſambuci. vn.5.ſyr. de limonibus, de acido citri, de pomis an. vn.ſ. m.

3. Aqua.

Aut æſtuante ægro. r. ſeri Caprini depurati, & decorati, endiuia, pempinella, ſcorzonera, rad. Ecchij, confect. Alchermes, bezaar, capillo veneris, floribus cordialibus, limi, periclimeni, Nenufaris, ſucci citri, limonum, arancij, & acetoſæ lib. 1.

4. Aqua.

Aut 4.r. ſeri Caprini depurati lib. 5. decocti prunorum damaſcenorum, granatorum, Tamarindorum, capilli veneris, lacchæ, apij, diamargaritonis frigidi, lentium cum corticibus, tracaganthi, florum cordialium, ſpecierum diaiacynthi, Alchermes, Theriacæ lib.3, ſucci citri, limonum, granatorum, ſucci acetoſæ, apij, fæniculi, pomorum dulcium, borraginis, violarum, graminis, rutæ capratię an. vn.2. omnia balneo mariæ bis eliciantur. Aut ſal ex his, aut mellea compagies chimicè abſtrahatur, cum liquidis adminiſtranda.

5. Aqua, ſal, & ſub.

Vel ſ. r. liquoris extracti ſupradicti mane, & ſero, infantibus, Pueris, Adultis, & Nutricibus etiam exhibendi vn.6. ſtillaticia aqua à me pluribus experimentis comprobata,& inuenta ſalubriter propinabitur.

6. Admirabilis, & experta.

r. fol. cardui, commextibilis an. m.1: rad. cardui cõmextibilis, ſunchi, apij, petroſellini, fæniculi, cicorij, borraginis, ſcorzoneræ, graminis, pentaphilli, angelicæ odoratæ, been' albi, & rubri an.vn.1.lentium excorticatarum drac.5. diatracaganthi, ſem. maluæ, vrticæ, cardui bene-

dicti,

dicti, raparum, braſciæ ſem.4. frigidorum, corticis fabarum an.
drac. 2. florum cordialium, fabarum, lini, an. p.3. ficuum, nu-
cleorum, dactilorum, ceraſiorum, armeniacorum, liquiritiæ ;
hordei, ſebeſten', prunorum damaſcenorum, tamarindorum an.
vn.1. aquæ communis lib. 15. ſucci citri lib.3. macerata ad qua-
tuor dies, poſtea ad conſumptionem tertiæ partis ebullient, &
vitreo vaſe iniecta, balneo mariæ deſtillentur, & torculari fæci-
bus expreſſis per manicam Hipp. liquor ſuperaffuſus blandè, ſen-
7. Aqua. ſimq. depuretur. Aut.r. decocti lentium, caricarum pinguium,
pimpinellæ, galéghæ ſem. urticæ, Trociſ. de vipera, ſeminum fæ-
niculi, florum papauerum rubeorum, lini, fabarum, tritici, ſe-
caleæ rad. apij, tracaganthi, lacchæ, ſaxifragiæ, calthæ, ſambuci,
ſerici crudi, florum cordialium, cornu Cerui, lib. 1ſ. aceti, ſucci
pomorum acidorum, & dulcium, limonis, arancij, citri, cali,
an. vn.6. decocti galéghæ, hordei, milij, ſerici crudi, oſſium da-
ctilorum 4. ſem. frigidorum, rapæ, & vrticæ lib. 15. balneo ma-
8. Aquæ. riæ methodo ſæpius recitata, deſtillentur. Aqua etiam chimica
9. Aqua. ex floribus lini, modico ſaccaro condita his confert. Nec non au-
rea, ex laminibus aureis ignitis, & extinctis pluries cum ſucco ci-
tri, limonum, & decocto lentium iuuat, luem extrà depellendo,
Raſis. & viſcera omnia tutando. Raſis autem potius benignas vario-
las, & ſalubres animaduertens, ſicuti plurimi etiam Auctores fa-
10. Aqua. ciunt, ad cutim hoc apozemate demandat. r. cariacarum pin-
guium, paſſularum dulcium an. vn. 1. lacchæ vn. 5. tracaganthi
drac. 2. lentium excorticatarum, drac. 2. croci g. 5. aquę fontis
Auicenna. lib. 3. ad tertium coquantur. Itidèm Auic. r. ficuum citrinorum
drac. 7. lentium excorticatarum drac. 3. lacchæ drac. 2. ſ. traca-
ganthi, ſem. fęniculi an. drac. 2. aquæ lib. 2. ad tertium coquan-
tur. His alexipharmaca, & attemperantia adiunguntur, & pro
variolarum temporibus modò rob. inter initia de agreſta, de gra-
natis eſt adijciendus; modò ſyr. de pomis vſu venit, de ſcorzo-
nera, acetat. diarodon, & magiſtralis noſter. Hinc ſales, mellea
compagies, aquæ chimicis magiſterijs, toties recenſitis condiun-
Sales ex ſpiſſamento varia. Indicantia rectum vſum præſidiorum. tur, & adminiſtrãtur, & ſpeciei humorũ, & tẽpori, ac motui, ætati,
regioni, & malignitati ſtudium ſemper nauandũ; vt in tàm graui
morbo pueris ægrotantibus, antè efflorеſcentiam variolarũ, in, &
poſt rectè omnia ſuccedant, rectaq. methodo omnia efficiantur.
Non ſunt omittendi ſyr. de acetoſitate citri, de limonibus, &
arancijs, & reliqua tot, & tanta alexipharmaca, & bezaartica. Sed
Dub. cur dùm variolæ, & morbilli ſunt varis, & verrucis ſimiles, atquè
Cur crudis Variolis exiſtentibus duri, & crudi? ad cutim prouocantibus, & expellentibus, ex Raſi,
Auenzoar vti non debemus? cum tamen videatur accomodum
con-

concoquere, emollire, & crudos ſuccos ad cutim expellere? an quia cruda materia nihil mouendum, & irritandum? & an quia ſi variolæ, & morbilli duri, crudiquè ſunt, eò magis à noua materia, & cruda, à venis ad illos adiuncta recrudeſcerent. Illam igitur in venis primùm concoquere, & deindé mouere oportet; at externis nouam noxam reddere non licet. Idcircò intus ſyr. de corticibus citri, oximelle ſimplici, de bettonica, de ſticade elaborantur, extrà autem pannis calidis, ſuffumigijs, & fomentis blandis: minimè tamen attrahentibus violenter, & ſuffocantibus, vti ſæpè ſæpius muliercularum inſcitia contingit.

non moueantur prouocantibus ſudorem, & humores ad cutim. Sol.

Nota.

De victus ratione aduerſus malignas Variolas, & peſtilentes Morbillos.

CAP. XVIII.

VICTVS qualitate, quantitate, modo, & tempore, diligentiſſimè expenſis, in principio, augumento, ſtatu, & declinatione quæ obſeruanda antè apparitionem, in apparitione, & poſt efflorefcentiam, & rerum non naturalium recta adminiſtratione, accuraté obſeruata, ſpeciei morbi, tempori, motui, & ſymptomatibus ſatisfaciemus, ſi præſertim aer in principio tepeſcat, qui ore attractus febrem, & pulmones inflammatos attemperet; non autem frigidus, qui tranſpiratum inhibet, & motum, & vergentiam humorum coercet.

In victus ratione aer qui, in quolibet tempore Variolarum.
Aer qualis.

In augumento, & ſtatu adhuc magis ad caliditatem vergat, irrumpentibus variolis, aut arte, & varijs ſuffumigijs paretur, & gratus odor euaporet; lucidus, & clarus ſit, minimè turbidus, ſermones grati, & iucundi, lintea, picturæ rubeæ, & lætæ cernantur; quoniàm ſpiritus, & humores ad cutim alliciunt. Somni in principio mediocres, in augumento, & ſtatu breuiores, vt ſuccos ad ſuperficiem vnà cum ſpiritibus, & ſanguine euocent. Abſoluté victus cibi, & potus tenuis, & attenuans, variolarum temporibus indulget, at pueri facilè diſſipabiles, & reſſolubiles, ob calorem tenuem, & laxam ſubſtantiam multo alimento egent, & mediocri victus quantitate: principio panatella cum ſeminibus peponum, ptyſſanna hordeacea in iure lentium cocta; in ſtatu ptyſſannæ cremor, ius longum ſemine cucurbitæ, & aſparagorum; & viribus

Cur rubra, & læta iuuent.
Cur ſomni in ſtatu breuiores.
Cibi, & potus.
7. Aphor. 4.
2. Acut. 10.25.

cadentibus cucurbita, & pepo iure pulli elixus, atquè ſucco citri, arancij, & limonis decoratur. Ius etiam capillo veneris, iuiubis, ſebeſten', lacca, ſcorzonera, daiatracagantho, & lentibus alterato; aut perdix ſeminibus quatuor frigidis, dialacca, & diamargaritone frigido, floribus cordialibus cardiacis repleta, & diù elixa: é qua ſuccus torculari exprimitur; aut in Iure pulli, panis benè fermentatus, & ſalitus, & elixus per ſeraceum immittitur: fermentum, & ſal attenuant, & malignitati oppugnant.

Tacitæ obiectioni reſponſ.
4. Meth. 6.
Dub. cur improbentur carnes à Raſi Auenz. & alijs.
Sol.

Raſis, & Arabes pullos, & oua ſorbilia, & admodùm nutrientia, & præſertim augumento, & ſtatu euitant; at puerili ætate viribus inualidis, aut declinante morbo, aut iàm extrà Variolis detruſis, aut in principio (minimé autem augumento, & ſtatu) his incumbendum, & tantùm abeſt tenuis, vt mediocris à viribus indicatus, atq. rebus morbificis attemperans, parùm, & ſæpè indicetur.

P. Aphor. 14.
Reſumptiua varia.
Quando, & quãtum.

His de cauſis ſorbilia oua, ſuccus capi, & Pulli, Auium, Perdicis, Turturum, Turdorum, Faſiani, Paſſerum, Columbi é Turibus, hyrundinum, quæ ad cutim humores educendi ſingulari facultate pollent, concedantur. Enimuerò hæc in malignis Variolis indicatio exiccandi, malignitati aduerſandi, & nutriendi magis præſtat, quàm reliquorum: reſtauratiua Auium, carnis hædinæ, Vitullinæ, Caſtratorum, & omnium tenuuium partium accõmodantur. Immò ferculum ex ſucco carnis Perdicis, Turdorum, carduo domeſtico, lacte, ſeminum peponum, cucurbitæ, fæniculi, tracagantho, amydo, & lente celebratur. Quod quidém non ſolùm ſucco citri, arancij, & limonis, humorum ebullitionem inter initia, & augumento coercet; ſed vires reſtaurat, malignitati reſiſtit, & vergentiam ad cutim fouet.

Difficilè irrumpentibus: Ius.

Vel. r. difficulter ad extrà in quarta erumpentibus Iuris ſtillaticij, & depurati, chimico modo (ne pinguedo illa aerea bileſcat) Faſiani alterati, capillo veneris, ſemine vrticæ, floribus cordialibus, tamarind. prunis damaſcenis, diaiacyntho, radice apij, petroſellini, ſebeſten', ſcorzoneræ, hordeo, & fiſticis q. 5. in ipſo panis ſalitus, & fermentatus diù elixetur, & per cribrum traiectus commedatur;

Cur ſal non noceat, nec fermẽtum.
Fercula varia.

ſal tunc minima in quantitate non nocet; ſed vehiculum cæteris indicationibus ſatisfacit: fercula etiam ex acetoſa, borragine; ſuncho, lupulis, lactuca, pimpinella, carduo commextibili in iure coctis, biliosis; ptyſſana, ſero caprino, & aqua lentium aureata ſeligitur, aut aquis cordialibus, aut decocto ſcorzoneræ, acetoſæ, pentaphilli, emulſione ſeminum peponum, rapæ, & caulium q. 5. Immò pueris, adultis, Nutricibus delicatis, & viri-

bus

bus infirmis, & robuſtis, omniq. morbi tempori, & ſpeciei
humorum couducit;non nunq. pueri ad cibos cogendi ſunt, & *Not. pro puellis*
varia fercula ſuauia, aut pauco deteriora ijs parantur, multaqué *varii potus con-*
acetaria, & condimenta, varijq. potus offeruntur; perpetuò ta- *dimenta, & ci-*
men bezaartici, & copioſi in principio refrigerantes, compe- *baria.*
ſcentes, in augumento, & ſtatu magis ſudorifici; ea tamen lege, *Pro variis tem-*
ne' interna Vrantur; acrimonia ſuccorum demulceatur, & impe- *poribus morbi.*
tus ad extrà ruat, coq. ordine, & methodo tribuantur, vt indica- *Quæ agenda in*
tionibus principij, deindè augumenti, & vigoris, & vltimò de- *ſingulo tempore*
clinationis ſatisfaciat, quemadmodùm de ſyr. conſultum fuit. *variolarum.*
Potus admirabilis celebratur ex lentibus, caricis, floribus faba- *Potus admirabi-*
rum, lini, cordialium, ſcorzoneræ, aqua etiam hordei, paſſularum, *lis.*
enuclearum, ficuum, fæniculi, ſcorzoneræ, & florum cordia- 2.
lium, Ecchij, & ſeminum Alcali domeſtici; aut ſerum capri- 3.
num deſtillatum cum lentibus, & floribus prædictis, papaue- 4.
re rubeo, & pentaphillo; aqua etiam calybeata, & aurata, cum 5.
floribus ſambuci, & lini mirificè pituitoſis, & humidis confert;
confecta ſeminibus peponum, caricis cum ſyr. de acetoſitate
citri, & granatorum ſuauis appetitur; pueri quidem ſummo-
peré potationem exoptant ſibi gratam. Idcircò varij potus in-
ſtituuntur: mulierculas, & alios vinum, & ſalitas carnes præben- *Dub. de vino, & ſalitis carnibus.*
tes, aliquandò non damnamus. In benignis Variolis abſq. fe- *Conc.*
bre, & difficilè erumpentibus, atq. pituitoſis corporibus: at ma- *Not.*
lignis, & peſtilentibus, biliofis, melancholicis, ſanguineis, &
ardentibus febribus, perniciosè, & lethaliter illa vſurpamus;
quemadmodùm multa alia à vulgo balbutiuntur, nempè in Va- *An nihil agendū*
riolis nihil agendum, totum opus naturæ largiendum, & Medi- *ſit.*
cos, & medicamenta fore vitanda, quæ documenta in benignis, *Dub. Conc.*
& paucis efflorefcentijs fortaſſè non ſunt inutilia. Immò Auen- *Auenzoar de ci-*
zoar docet, ſe ex mellis, & piſcium ſalitorum vſu in grauiſſima *bis, vino, & quan*
diſcrimina incidiſſe Variolis correptum; docetq. ab his abſtinen- *titate horum.*
tiam, aerem frigidum euitare; ſed bonis cibis, & exiguis nutri-
re; & vinum oligoforum in declinatione, & lymphatum aqua
lentium, caricarum, & hordei: dùm vires imbecilles fiant, & dif-
ficilè Variolæ prodeant, aqua frigida, & niue etiam refrigerata
ab Auic. Zoar, Raſi, Alfarabio, & Arabibus tutò Variolas, & Mor- *Dub. Not. de a-*
billos habentibus, exhibetur; ſed admodùm dubium, & ambi- *quæ frigidæ, &*
guum hoc apparet, cum internum calorem nimis violenter ex- *refrigeratis vſu.*
tinguat, ebullitionem, & impetum ſuccorum coerceat, & eò ma-
gis cum omnes repercuſſiua vitanda ſuadeant. An dicendum, ſo-
lummodò aquam illam, tanq. quid agendum, ab indicante ſuc-
co bilioſo nimis calido, & feruente, & putredinoſo indicari?

Ægroq. per. & præſertim antè variolarum apparitionem, à præſenti vrgente, quandò agendum, vt puta in temporibus calidis, regione, temperie, ætate, & febre cordenti, omnibuſq. æſtuantibus? At reliquis temporibus, & ſpeciebus febris, & variolarum omninò ab eius vſu abſtinendum erit.

De extrà applicandis in malignis Variolis, atquè Morbillis. C A P. X I X.

Not. de excruſtatione. CVM extrà Variolæ, aut Morbilli eruperint, aut facilè, aut difficilè maturantur, cauendum, nè violentia eccruſtentur, præſertim crudæ inter initium: quoniam tunc Ichor emanat, & poros conſtringit, & ardorem intus reprimit ingentiorem; ſed blandè ſolumodò, maturæ acu, vel alio præſidio perforantur, & tunc coctæ, tutò abſq. fouea exiccantur, *De perſeueratione. Obiectis reſponſa* & aliquandò excoriantur abſq. vitæ diſcrimine: ſuffumigijs, pulueribus enarratis, aqua ſalita, aqua aureata, aluminoſa, aut aqua maluæ, ſalita, aut aqua hordei, & abſinthij: deindè calidis pannis, & rubeis fouentur, at non ità copioſis, vt ægri, (quod rarò non vidi à mulierculis actum) ſuffocentur, neq. infantes ſtrictè faſcijs ligentur; ſed laxæ ità, vt aer non tangat; linteola etiam adiunguntur madefacta decocto fęnugręci, camemelli, anethi, fęniculi, apij, aut vrticæ, maluæ, croci, & ficuum. Aut milij, myrthi, ſeminum lini, hordei, & furfu- *6. Epid. 2.* rum (exemplo Sinionis) tuentur. Suffumigium cum myrtho nimiam humiditatem exiccat, aut farina fabarum, orbij, & hordei: aut puluere furfurum, milij, myrthi, baccarum Iuniperi, lentiſci: aut ex ligno roſarum, & Iuniperi ſalito, cum ſandalis, & cāphura, & aqua furfurum, & milij exiccat, maturat, & *Quando ſint euitanda externa præſidia.* velociter decidere facit. Hæc porrò à nimia humiditate, & iam ſanioſa indicantur, quibus abſentibus minimè; ſed naturæ opus delegamus, ac tutius, & ſalubrius.

De Præſidiis aduerſus varios effectus, & ſymptomata, partes humani corporis occupantia in Variolis, atquè Morbillis. C A P. X X.

Pulmo. SI Pulmo afficiatur, ei opem fert, loch. ex lentibus cum ſeminibus papaueris, ſyr. violaceus: iuiubinus, & de capillo veneris: emulſio ſeminum peponis cum aqua hordei; gut- *Guttur.* turi rob diamoron, de agreſta, ſyr. de Ribes, de Cydonijs, ſyr. myrthinus; oculi verò tuentur decocto licij, Acactiæ, roſarum, *Oculi.* ſandalorum, ſummach: corallijs, Smaragdo, Diaſpro Orientali,

aqua

aqua plantaginis cum croco: aut aqua roſarum, plantaginis cũ hipociſtide, & ſummach: oleo Tabachi, vel decocto myrthi, lentiſchi, gallarum immaturarum, corticum granatorum: aut ſero Caprino cum aqua roſacea; ſanguinis etiam calens columbarum craſſitiem emollit, ne' palpebræ vniantur, & viſum cuſtodit, ità Crocus repellit, & diſcutit. Poſt Variolarum exitum, oleum fiſticorum viſum rectificat: aut aqua ex lupinis, Tamariſco, ſandalis, cum myrtho, Cupreſſo, & ſale: ſanguis etiam humanus calens, aut Columbi, aut gallinæ lenit, & viſum acuit. *Poſt exitum Variolarum.*

Nares tutantur, rob agreſtæ, aceto roſeo, ſucco menthæ cum ſandalis, roſeis, rubeis, & corallis: aut decocto hordei, roſarum, plantaginis, & gallarum immaturarum; leniuntur etiam melle roſaceo, aut vnguento roſeo, & ſandalino: os etiam munitur ablutione ſeri calybeati; aquæ roſæ, plantaginis, ſucco granatorum, cydoniorum, dyamorone, aqua aurea: decocto lentiſchi, myrthi, balauſtiorum, mirobalanorum, & roſarum: ſymptomatibus varijs, varia etiam medicamina auxiliantur. *Nares.* *Os.* *Symptomata.*

Raucedo muccillagine, pſillij, & ſeminis Cydoniorum adimitur, ſyr. violaceo, decocto paſſularum, liquiritiæ, capillorum veneris, ſebeſten, iuiubarum, hordei lenitur; ſyr. de papauere; acetoſo ſimplici (à copia aceti, & ſolo aceto, abhorrendum; dùm al ui fluxus immineret) ſæpè etiam decoctione florum cordialium, liquiritiæ, tracaganthi, & amyli: aut ſaponea ex aqua violarum, borraginis, amylo, & ſaccaro violaceo iuuatur: ſi in ore excoriatio, & putredo ſit, aquis illis aluminoſis, calybeatis, & aureatis eſtirpatur: quid ſyncopis, dolor capitis, vigiliæ, tumores faciei, & reliqua accidentia exoptent: quid inappetentia ex alibi dictis petendum eſt. *Art. pro aceto.* *Excoriatio oris.*

Pruritus excrucians mitigetur aqua maluæ, altheæ, & hordei; aut decocto fænugræci, & meliloti; ſeminum peponum; aut furfurum, ſeminum rapę, florum lini, fabarum, & ſambuci; goſſipio madefacto tangenda lepidé loca ſunt, & vngues manuum, pedum, ſacculis, & vinculis coercendi, ne crudas variolas, & eò magis peſtilentes (de benignis non ità graue diſcrimen impendet) dilacerent, quæ crudæ, dilaceratæ, & ruptæ necem ob prohibitam virulentorum extromiſſionem incutiunt, quæ ſemper vtilis, & in reſpectu ferè critica æſtimatur. *De pruritu.* *Not. de crudis, & maligni, dilaceratis.*

Inteſtina muniuntur trociſcis de ſpodio, de ſemine acetoſæ, de carabe, decocto cydoniorum, ſandalorum rubeorum, ſummach, plantaginis, & roſarum: aut lacte calybeato cum ſucco plantaginis; aut ſero caprino, in quo plantago roſæ, Cydonium, mirabolani, & Tamarindi ebullierint; aqua etiam dactilorum, & hordei aurificata, & ſerum caprinum laminatum, *Inteſtina.*

&

& lapidatum, in quo lentes, tracaganthum, maſtix, & amydum decocta ſint. Hæc omnia in principio diarrheæ, & eroſionis inteſtinorum, ac torminum opem ferunt, lentium etiam ſubſtantiam (gratia alimenti, & medicamenti) aceto coctam in fluxu alui Auic. iurè meritò aſtrictione, & modica apertione præditam commendandam præbet, ac tot vnà ſimul indicationibus accomodatam laudat. Ex his ſuprà recenſitis, non ſolùm per os; ſed etiam Chlyſteres molles, & roborantes, & attemperantes conficiuntur, & externa fomenta; atq. auxilia.

Not. lentes, & pro alimento, & medicamento vſurpantur.

De Variolarum, & Morbillorum peſtilentium veſtigiis delendis. CAP. XXI.

MACVLÆ, & veſtigia delentur multis præſidiorum materijs, ſpeciebus, magnitudini ſatisfacientibus, orizæ cremore, decocto ſeminum peponum, ſarcocollæ, & hordei, ſaccaro tabarzet; aut aqua albuminis oui; aut vitello ouorum, oleo de lilio, de fiſticis, ſed Aſini adeps cum oleo roſaceo, vel pinguedo humana, & caro viperæ mirificè prodeſt: oleum etiam balſami, ſpuma maris, coſtus, ſal ammoniacum; Thus, ſapo, ariſtolochia, farina lupini, & fabæ eas tollunt. Ex his etiam vnguentum, & aqua admirabilis abſtruitur è corticibus peponum exſiccatis: vnguentum de pomo citri, farina, & ſemina raphani: aut decoctio ſerpentariæ, fabarum, ſucci ſaponariæ, hordei, & orizæ auxiliantur; aut vnguentum ex pinguedine humana, adipe Aſini, puluere oriza ſerpentariæ, florum fabarum, litargirij, Arundinis ſiccæ, ſeminum peponum fabrefiat; aut cum farina cicerum rubeorum, lupinorum, coſto, been, & aqua hordei linimentum formatur; aut cum ſemine lini, fænugræci, pomo dulci apio, & ſaccaro ſimul coctis; aut cum muccillagine ſeminum lini, corticibus fabarum, amylo, oſſibus crematis ſaccaro, & cortice externa fiſticorum corticibus, & tota paſta amygdalarum amararum, dulcium, ſaccaro, ſeſami, & radice apij ſimul elixis, & commixtis: ſuccus limonis deſtillatus, decoctum polygoni ſapomariæ, & hordei, multa, & innumera ſmegmata, ſapones, aquæ ſuperſunt: ad cicatrices delendas, lotium Aſininũ, ſapo, amylum, amygdalæ amaræ, alumen p. eq. ſuccus limonum, aqua fabarum an. lib. 1. à lambicco omnia deſtillentur, cuius liquor admodùm iuuat, frictiones, vt ſanguis ad foueam attrahatur, & oleo amygdalino, ſeſamino, fiſticorum pars repleatur: fouea quidèm adæquat, reliqua membra, cum corpus probis, & copioſis alimentis nutritur, & ad cutim ſanguinem vberrimum demandat.

Aſini adeps.

Aqua ex vnguento.

Liquor admirabilis.

De

De Auxiliis, & præſidiis ad Variolarum, & Morbillorum peſtilentium præſeruationem in epidemica conſtitutione maligna.
CAP. XXII.

PVERI, adulti, & Nutrices preſeruantur, præſertim cum ingens auſtrina conſtitutio graſſetur, & actu Variolæ, & Morbilli ſpatientur; ſi leuis purgatio inſtituatur, exoneretur natura ab excrementis, lenita aluo: ſuccis incidentibus, & refrigerantibus concoctis, euacuata plenitudine, miſſione ſanguinis, aut medicamine purgante, & molita totius prouidentia bezaarticis antidotis, quę à ſuperius enarratis vberrimè colliguntur: Verùm dieta ſex in rebus non naturalibus admodùm ſalubris æſtimatur. Tenuis igitur victus, & attenuans frigidus, & incidens preſcribatur, acetoſis arancijs, limonibus citrijs, acetoſa, cicorea, borragine, lupulis, ſuncho, endiuia, pimpinella, calli domeſtico, cucurbita, ptyſſana hordeacea, cum emulſione ſeminum peponum, pulli gallinacei, Perdices, Faſiani, Turtures, Turdi, Aues omnes, caro hædina, Vitullina, Caſtratorum, Acidis condiuntur; fercula, & acetaria varia concinnantur. Vinum autem oligoforum, & aſtringens potetur, quod quidem malignitati oppugnat, & ebullitioni obſiſtit; exſiccando, & attemperando. Dulce verò, & magnum abnegatur, ſicuti cibaria fæculenta, flatuoſa, ſalſa, craſſa, viſcida, & maximi alimenti, quæ ſanguinem melancholicum, & copioſum, & turbidum gignunt. Parcè bibant, & edant, vt repletioni, & excrementis vacent, mediocrè dormiant, & ſe exerceant, ne' ſomno nimio ſuperuacanea coaceruentur, ne' violento motu ſucci ferueant, moderatè, & temperanter ſe gerant pueri, adulti, & Nutrices; aer ſi permutetur, ad frigidum, & ſiccum vergat, aut ad temperiem accedat, clarus, purus ambiet, lætis, & iucundis operam dent: manè, & ſerò conſeruam ex acido citri, aut ex toto citro deuorent, aut ſaccarum roſaceum; conſeruam acetoſæ, ſcorzoneræ, foliorum pimpinellæ, florum borraginis, lupulorum, cicoreæ, endiuiæ: pueris quidém iucundę rotulæ, & trazemata offerantur. ℞. ſpecierum triaſandalorum drac. 1. bezaar, boli armenæ, corticum citri, margaritarum preparatarum, ſeminum acetoſæ an. ſcru. 1. ſaccari, ſucco citri diſſoluti, fiant rotulæ ſecundùm artem. Aut. ℞. vini Ribes, vini granatorum, ſucci citri, limonis, arancij, an. vn. 1. dracaganthi, ſandalorum citrinorum, ligni, lentiſchi an. vn. ʃ. ſaccari q. ſ. m. vmbra, vel balneo ſicco conglobentur, & fiant morſelli.

Totius prouidentia.

Dieta in ſex rebus non naturalibus qualitas.

Quid ſtatuendũ de vino aſtringenti, & dulci.

Not. Quantitas.

Somni.

Aeris permutatio vtilis.

Rotulæ præſeruatiuæ.

Rotulæ, & morſelli.

Aut.

Rotulæ. Aur.r. decocti pentaphilli, emulſionis ſeminum peponum,ſucci citri, an. vn. 1. tartari albi, boli armenæ, radicis Angelicæ odoratæ an.ſcru. 1. ſaccari q. concinnentur rotulæ, quæ ante cibum duabus horis commeſtæ mirè à variolis, & morbillis præſeruant. Ditioribus ſilentio non eſt obuoluenda ſaluberrima aqua.r. ſucci citri, arancij, limonis, vini granatorum, pomorum acidorum an. lib. 1. decocti pimpinellæ, hordei, ſcorzoneræ, radicis pentaphilli, ſunchi lib. 2. tartari albi vn. 1. nucleorum, ceraſiorum armeniacorum, dactilorum, oſsis Neſpillorum, ligni Iuniperi, cotoneorum, viſchi querni an.vn.ſ. aquæ communis aureatæ lib. 10. ad octo dies madefacta: poſtea vitreo vaſe balneo mariæ deſtillentur, & fæcibus torculari coactis, liquor extractus proiciatur, & per manicam Hipp. depuretur. Cuius vn. 2. horis quatuor antè cibum à variolarum labe præcauent: ſed præſtans auxilium venit, aqua aurifica, & argentea, in qua flores fabarum, lini, & ſambuci diù ſint madefacti, quæ percolata per filtrum præſeruationem conciliat: nec minimè prætermittenda confectio Alchermes videtur, electuarium diamargaritonis frigidi, conſerua radicis ſcorzoneræ, ſunchi, angelicæ odoratæ; at ſi puluis ex nido Hyrundinum, & Hyrundinibus combuſtis, lotiſq. pluries ſucco citri, & oxalidis, & vmbra exſiccatis ad ſcru. 1. vſurpetur in iure pulli, aut vino oligoforo, aut aqua ſcorzoneræ, aut aqua aureata, nihil præſtantius ægro dari poteſt: abſumit quidèm, penitus ebullitionem, & humiditatem illam putreſcibilem extirpat, & labem natiuam ſeminalem, & ſanguineam corrigit, atq. caſtigat. Summam ſpem, & fidem in prçcautione præbeo, ſucco Turturum, aſſarum vmbra exſiccatarum, nec non Pauonum; nam ſicuti hæ Aues diú à putrefactione ſe vindicant, ferè imputreſcibiles, ità earum ſuccus, & liquor torculari extractus, & vmbra exſiccatus immunes alios à putredine, & ſuccorum ebullitione concialiat: ſed quid plura? Cum innumera præſidia, & auxilia excogitentur? ex his quilibet reliqua ſibi accōmodata inueniet: veluti puluerem.r. cruſtæ cancrorum fluuiatilium, & marinorum, maiæ, foliorum auri an. drac.v. ſeminum Citri, margaritarum an. drac. 5. cuius ſcru. valdé à variolis tutatur. Aut.r. pulueris ſcorzoneræ Bellonenſis, margaritarum præparatarum, eboris, nidi Hyrudinis, ſaccari fini an. drac. 1. f.p. tenuiſſimus, cuius ſcru. 1. ſ. vſurpatur.

Aqua turturis ad præſeruationem.

Aliæ aquæ, & conſeruæ.

Puluis ex nido hyrundinis.

De ſucco turturum, & Pauonũ.

Gal.l.5.de comp. med.prog.

Pulueres, & rotulæ variæ.

De cura peſtilentium ephemerarum febrium. CAP. XXIII.

NON ſolùm humoribus, & ſpiritibus cauſaliter, & mediatè; ſed formaliter, & coniunctè parti viuenti ſanitas (Ariſt. duce) viget; potiſſimùm in ſpiritibus organis ad omnia munera præſtantibus: Idcircò velociſſima, ac maxima remedia peſtilentes ephemeræ auent, decoctum quippè violarũ, acetoſæ, ſerici crudi, pimpinellæ, cucurbitæ, condrillæ, lactucæ, hordei, & Theriaca elambicatum, aut apozema ex diamargaritone frigido, tamarindis, prunis damaſcenis, ſeminibus peponum, endiuia, cali domeſtica, & cõmeſtibili: ſimiliter caprinum ſerum cum oleo Magni Ducis Hetruriæ, aut aquam anguriæ, & acetoſæ cum ſucco citri, & olei ſcorpionis, vel Theriacalis guttis duabus, emulſionem ſeminum quatuor frigidorum maiorum, & minorum, Tormentillæ, pentaphilli, cordis gallinæ, ſcorpionibus, & viperis chimico magiſterio prolectam: aut ſuccum ſemper viui, portulacæ, limonis, Troc. Viper. duplici vaſe eductum: aut. ℞. aceti albi, ſucci pomorum acidorum, granatorum, ſucci endiuię, lactucæ, borraginis an. lib. 1. ſeri Caprini lib. 2. terræ lemniæ, diamargaritonis frigidi, ſem. citri, ſerici crudi, florum cordialium an. drac. 1. ad dies octo macerata duplici vaſe ſpagirica arte eliciatur aqua, quæ fæcibus expreſsis ter infuſa per filtrum clareſcat. aut. ℞. nitri drac. 1. aquæ anguriæ, & acetoſæ ſtillaticiæ lib. 1. m. bibita febrem extinguit, ſudorem, & aluum proritat. *2. Phiſ. 22.*

Victus itidèm ſubtiliſsimus, tenuiſsimus, optimi, ac velocis alimenti, atquè puriſsimi ſemper offeratur, liquor chimicus à Perdice, Turture, Faſiano, Pauone, Turdis, Merulis, Columbis Turriculis; capo exornatus cardiacis, & alexipharmacis: contuſa, reſtauratiuaquè prębeantur, ſimilis potus, atq. oligoforum vinum cum terra lemnia, vnicornu, oſſe de corde Cerui, diamargaritone; iuſcula elambiccata, & varijs his decorata præſtant, fercula, ſalſamenta, & obſonia varia varijs condimentis reuigorata, & odora ad citò ſpiritus recreandos, ſummis magiſterijs citiſsimè conſtruantur, vt non ſolùm ſubſtantia; ſed ſuaui odore refocillent, & malignitati, ac peſtilenti auræ aduerſentur.

Extrà verò maximi, & præ cæteris odores, qui velociter, & primò pulmones, cor, atquè ſpiritus aggrediuntur, reuiuiſcunt, reſtaurant, & à labe tuentur, pollutoſquè renouant, continuò naribus ore attrahantur, & inſpirentur, ex *Odores, ſuffumigia multa.*

aqua roſca, & aceto, aqua tribuli, aquatici ſandal. corall. ligni aloes alterata; aqua è floribus arancij, iaſmini, citri, liguſtri, vitis ſilueſtris, roſarum, acetoſæ, borraginis, bugloſſæ, primulæ veris: Vel aqua Iridis, angelicæ odoratæ, è roſis, ſandalis citrinis, floribus ſambuci, Vitis, Vettonici, floribus arancij, hordeo, coriandro, aceto, ſucco citri mixta, & alterata; Aer ſemper purus, lucidus, clarus, frigidus, & ſiccus eligatur: ſi à Cœlo, & ſupernis cauſis cõtagium venit, infimus vtilior cenſetur; ſi à terra, terreniſq. halitibus, vaporibus, cloncis, latrinis, mare, ſtagnis, ſublimis optabilior: & ſi Auer. laudet odorẽ hirci, vrinãq. eorũ multũ, atq. peſtilentię conferre, & malos odores, tanquã anguſtantes porros, & à tota ſubſtantia anologia peſtilentiæ ſeminarijs dimicantes: quod Auer. dictũ ambiguitate nõ caret, & euitandũ ſuaditur; tàm, quã inexpertum, rarũ, amethodicũ eſt, niſi fortaſsé in præſeruatione, dum intus exiſtens prohibeat extraneũ, & pulmo his vaporibus nõ facilè locum aeri peſtilenti largitur; tùm quia naturæ inimicum, & calori natiuo aduerſatur: ſuffitus odorati, laudabiliores, & gratiores, epythemata, inunctiones celebrantur, cordi, teſtibus, carpis, arterijs, & vbiq. per accidens etiam Chlyſteres refrigerantes, humectãtes, vel exſiccãtes ſuccurrũt: ità ſubducẽtia aluũ, & detur bantia, miſſioq. ſanguinis præcauent, ne in putridum labantur, & ſanant.

Conclus. de aere, modó ſublimo, modo infimo eligendo. 6. Coll.

Dubitatio de odore hirci, & aliis malè olentibus. Sol.

De Hacticarum febrium priuatim, & vulgariter peſtilentium curatione. CAP. XXIV.

GALENI iuſſu nulla medicina ad peſtilentiã excogitatur, quæ cor occupauerit; ad peſtilentiã inquã, quæ natiuam cordis humiditatem, & eò magis externarũ manifeſtè conſumpſerit; non tamen ad reliquas ſpecies, quarum adhuc radicalis humiditas reluctatur: Quapropter alterantia, & bezaartica cõmunia, & propria, & præſertim victus exuberãtijs, & malignitati erit accõmodandus, de quibus, nil aliud in præſentia enucleatur, ni quod ijs Cap. de impropiè malignis, commemoratis, alexipharmaca, & vehementoria, & velociora adiunguntur: deindè citò, & internè, & externè omnibus præſidijs, eodemq. ſimul tempore laborandum; velociſſimè enim altas ſubſtantias depaſcit, & deturpat. Obiter hoc in loco non prætercam, vt induſia, amicula, camiſciæ iàm anté dealbatæ, iterúm ac denuò aqua borraginis, lente paluſtri, ſummitatibus papau. Troc. de camphura, folijs ſalicis, & vitium, & lixiuio his concinnato, lauentur, & vmbra exſiccentur; ſacculus cordi, & nari-

4. de præſagio ex pulſ. 4. 6.

De amiculis.

bus

bus opponantur, & odorentur. r. ſandalorum omnium, roſa- *De ſacculis.*
rum rubearum, ſeminum lactucæ, portulacæ, papaueris albi, radicis mandragoræ an. drac. 3. ſeminum Iuſquiami, caphuræ an. drac. 2. florum nenufaris drac. 15. opij Thebaici drac. ſ. florum cordialium, ſeminum quatuor frigidorum maiorum, & minorum an. drac. 3. m. fiant duo ſacculi: oportet itaq. vbi aliquod horum non reſpondet (vt ait Celſus) non tanti putare auctorem illius medicamenti, quanti ægrum, & experiri aliud, atq. aliud: ſic tamen, vt in acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodeſt, in longis, quos tempus, vt facit, ſic etiam ſoluit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit; minus verò remoueatur, ſi quid paulùm ſaltém iuuet; quia profectus tempore expletur. *Celſ.l.3.c.p.*

De ſymptomatum malignorum, & peſtilentium cura. CAP. XXIV.

INNVMERA ferè ſymptomata nauſeæ, cibi faſtidium, vomitus, deliquium animi, ſyncopis, palpitatio cordis, vigiliæ frenitis, alui fluxus, & huiuſcemodi alia in peſtilentia priuata, & vulgari ægros exanimant: ſed horum omnium, & præcautio, & ſanatio infrà opuſculis enodabitur; nam ſæpè alijs neglectis primò preſidia ſibi ipſis exoptant, primò indcant, & primò, ac vrgentia ſummoperè auent.

De preſeruantibus auxiliis ab vtraq. peſtilentia priuata, & vulgari in epidemica conſtitutione. CAP. XXV.

PRÆSERVATIO, ac nobilior, comodiorq. dignitate, atq. tempore medelam, aut ſimilibus ſimilia tuendo, aut neutros errores corrigendo petit: attamen quoniàm ægrû liberare magis vrget, nec non inſtitutum præcipuum eſt, ſanitatem deperditam per noxas peſtilentiales recuperare (ſi pro viribus liquet) de his primò actum fuit, & poſtea de præſeruatione obiter diſſeruimus, & non nulla cumulatius digna animaduertimus; & præſertim, dùm fugam arripere à contagioſa Vrbe homines nequeunt. Interim enodetur Gal. (vnus nanq. & primus in omnibus communis eſt ſcopus) vt corpus quàm maximè excrementis vacet, & benè tranſpiret, ſecûdus ab eo, vt dominanti cauſæ, quoàd fieri poteſt, repugnetur, at quibus côtraria horû in ſunt, ociſſimè laborant, maximéq. ægrotant: at id ipſi cognoſcentes, ſtatim incipiente conſtitutione quæcunq. corpora humida videbamus, confeſtim, quouis modo exiccare tentabamus, quæcunq; verò ſicciora in ijs priſtinam naturam conſeruabamus; quæcunq. aũt excrementis plena purgatione ſanabamus, obſtructiones verò meatuum ſoluebamus, atq. abſtergebamus: ſed hęc quidem iàm *P. de d. feb. 4. L. De natura humana. Dilucidatio. De indicationibus in præcautione.*

ad medendi methodum pertinent; & conſtat, quod in hac tractatione plurimùm de ijs dicetur. Prima cautio ex his verbis exiſtit, non debere niſi incipiente conſtitutione, corpora præparari; ſecunda, quæ, & quotuplices præparationes fiendæ, aduertere: itaq. decet, & corpus, quod corripi poteſt, & eius temperiem, habitum, ætatem ante actam vitam, conſuetudinem, repletionem, inanitionem, & huiuſcemodi, & cauſam præpotentem, ſilicet an aer ſit, vel contagium illatum, vel ex victu, & eius ſpecies; demùm anni tempora, & conſtitutiones. Ex Halli

3. Tex. p. 4. c. de febrib. l. 2. c. 10. Celſus.

Abbate, & Auic. munda non forſitan patiuntur ex illo; nam humor bonus, & præparatus vincit reſiſtendo aerem malum. Ex Celſo (eſt etiam obſeruatio neceſſaria) qua quiſuis in peſtilentia vtatur integer, cum tamen ſecurus eſſe nequeat, nequè mouenda aluus, atq. etiam ſi per ſe mota eſt, comprimenda: profectò his dictis Gal. non aduerſatur; etenim dùm omninò integer homo, ac excrementis omninò liberus eſt, ſanè medicamentis aluus non citanda, immò compeſcenda; at ſi ſuperuacaneis ſcateret, tunc opportunum tempus exturbandi inſtat,

Dub. an præſeruandus ſit homo. Sol. quandò, & quomodò ſit molienda præſeruatio.

L. 7. ſinop. c. 24. Not.

nè à natura penitus aliena facilè labem aſciſcant. Prætereа Oribaſius conſulit; corpora morbo alicui ex propria intemperie vicina à ſimili circundantis nos aeris temperatura deprehenduntur: temperaturam cælo contrariam ſortita, præterquàm quod ab aere non afficiuntur; fiunt etiam meliora, cum temperatura contraria immoderationem corrigat; quod qui agnoſcit, is ſecundam valetudinem tuebitur, contraria corporibus inducens, partim refrigerantibus vtens, ſi ità vſu veniat, partim calefacientibus, aquæ perfuſionibus refrigerans, itémquè ocio, & alia ventorum iniuria, & potione largiori; calefaciens autem operimento, laboribus, cibo liberaliori, &

L. De nat. hum.

quandòquè parciori, quæ Oribaſij ſcripta Gal. ſententiæ maximé aſſentiunt. Ex Hipp. Morbi alij à victus genere, alij à ſpiritu, ſi vna ægritudine complures eodem tempore corripiantur, diuerſi tempore ad cauſam communem confugietis, ſi eodem

Adnot.

tempore diuerſi morbi victus ratio cauſa erit: ideò primos admonere, ne victum mutent, ſed ſenſim demant cibum, & potum, quibus vti conſueuere, ſecundò, vt quàm parciſſimus ſpiritus corpus ingrediatur, iſqué vt maximè peregrinus mutando loca, tùm corpora attenuando, ſi à victu, victum mutare oportet: habitum autem non eundem ſanitati, & robori eſſe

8. Prob. 6. l. de atten. dieta.

idoneum manifeſtum eſt; alteri nanq: pinguis, alteri laxus videtur conuenire: nam ſi ſecundam valetudinem conciliamus, non denſum, ſed rarum reddemus corpus, & ſpiratius, huius

qui-

quidèm præparatio ſemper expetitur; ſæpè tamen maior peſtilentis auræ visagendo ſæuit, quàm temperamenti, & habitus in reſiſtendo reluctat; quapropter, & temperatis etiam illa non parcit, immò frequentius eos occupat. Id circò ob tàm diram luem præcauendam indicationes exarratæ Gal. Græcorum, Arabum, atq. Auenzoar, accuratè expendentur; refrigerantes, exſiccantes, abſtergentes, euacuantes, atq. purgantes. *L.3. trac.3.c.3.*

Quoàd corpus, ſi id humiditatibus laſciuit, habita ratione ætatis, temperiei, habitus, conſuetudinis, & ſpeciei humoris, hæc quidèm exſiccabuntur, per accidens euacuantibus, & ſanguinem, & ſuccos à natura eius alienos, ſecta vena; hirudinibus, cucurbitulis, crurum ſcarificatione, & alijs incisionibus indicatis, pharmacis, fonticulis, cauterijs vexicantibus, ſetaceis, quibus ſolis multi à peſtilentia tuti vixerunt. Aluus citatur iure pulli, decorato mercuriali, beta, vuis paſſis, prunis; vel ſyr. roſaceo ſolutiuo (Trifera perſica minimè his temporibus omittenda eſt) diacatholicone, diafinicone, diaſebeſten, lenitiuo, diaprunii, vel pillulis de tribus Auic. contrà peſtem, aut electario magiſtrali. r. pulpę paſſularum dulcium, prunorum damaſcenorum, vuarum zazinthi, pulpæ tamarindorum an. vn. ſ. Agarici, nitri, tartari albi, Troc. reubarbari electi, mirobalanorum omnium an. drac. 5. maſticis, myrrhæ, Thuris, ſcordij, ſpecierum arom. roſ. diarrodonis Abbatis cord. temp. an. ſcru. 5. infuſionis ſolut. roſ. q. ſ. ad electuarij formam; cuius alternis diebus ſaltémuè in hebdomada aſſumet drac. 6. Pillulæ Ruffi ob caliditatem, & ſiccitatem non omnibus tuto exhibentur; ſed præſertim humidis corporibus, mulieribus, hyeme, ac humidiſſima conſtitutione: alij pillulis ex aloé, croco, & myrrha eq. p. vtuntur; alij gentilis. r. myrrhę, croci, boli armenæ, carabe, coralliorum an. drac. 1. mirobalanorum chebulorum drac. 2. aloes ad pondus omnium. m. Adeſt etiam Angelicus ſyr. Nicolai Maſſæ Viri ſanè doctiſſimi, electuarium magiſtri Iacopi Ricci à multis ſummoperè celebratum, quod à me verò potius empiricum cenſetur. Extractum etiam delicatioribus, & diuitibus dictatur. r. agarici troc. Reub. an. drac. 2. ſpecierum cordialium temperatarum drac. 1. foliorum ſenæ orientalis vn. 1. triduo macerentur decocto acetoſæ, pentaphilli, ſcordij, & cinnamomi: tandèm expreſſioni, & colaturæ adde infuſionis ſolutiuæ roſ. vn. 2. maſticis, aloes loti pluries aqua ſolut. roſ. an. drac. 3. vaſe vitreo ellice liquorem, & melleam compagem aſſerua, cuius drac. ſ. mirè aluum lenit, & corpus à ſuperfluitatibus blandè emundat, viſceraquè ſalubriter cuncta roborat. Aut. r. aloes loti

Totius prouidētia sāguinis miſſione, & purgatione.

Elect. magiſtralis.

Extractum.

aquæ

aquæ roſeæ drac. 1. myrrhæ, croci an. ſcru. 1. Agarici prius infuſi in oximellis vn. 3. mirob. citrin. drac. 2. ſ. chebul. drac. 1 ſ. radicum dictamni, Tormentillæ, maſticis an. ſcru. 1. ſpicæ, cinnamomi ſcru. 5. moſchi tempore frigido g. 3. calido, aceto, camphuræ g. 3. ſyr. de corticibus citri remolleſcant. Inter ſecreta lenitiuum electuarium non nulli recenſent, ſicuti in frigida conſtitutione è centauri maioris, & minoris, polipodij epithymi, foliorum ſenæ, & reup. an. p. eq. chimico magiſterio craſſamentum, aut ſal decoratur: medicamentum ſalis nitri exſiccans, attenuans, calefaciens, aluum citans, cum cibo mixto iucundè ſumitur; à cibo verò neq. hoc, nec aliud vnq. ne' velociorem diſtribationem faciat.

Nol. extracta varia len. ſales 4. De tuen. 7.

De Alterantibus Cardiacis, & Bezaarticis in præſeruatione peſtilentiæ.

C A P. XXVI.

SED præter hæc euacuatione exſiccantia, alterantibus internis, & externis corpus exareſcimus, atq. tutamur: Interna, ſyr. vitioſos humores, pituitam, melancholiam, bilem, ac eorum miſcellam, & cuncta viſcera attemperant; inter quos extat ille de ſucco acetoſæ, Ecchij, pimpinellæ, ſunchi, pentaphilli, roſatum, borraginis, ſcorzoneræ, fumariæ, lupulorum, & de ſucco citri, limonis, arancij, pomorum granatorum, meliſſæ, ſcordij, dictamni, galegæ, gentianæ, angelicæ, de corticibus citri, oximellis ſimplicis, ſyr. acetoſus: Et ex his compoſiti, & magiſtrales, atq. chimici liquores, & extracta, apozemata, dilecta, toties recenſita, qua humorum ſpeciebus accōmodamus, concocti ſucci Pillulis de Tribus Ruffi, Auicennæ, Gentilis elephant. De Tribus cum reubarbaro, vel maſticinis, aut diacatholicone, agarico, reubarbaro, ſena, polypodio, epithymo, elleboro nigro infuſo, & ſimilibus expurgantur: toto deniquè vnica vice, aut bis emundato, obuiam roborantia, antidota, bezaartica, cardiaca manifeſta, & abdita facultate membra tuentia veniunt: conſeruæ, pulueres, boli, ſales, mellea denſatio, extracta, liquores, arcanaq. varia alexipharmaca, cardiaca ſuperius recolecta, quę reſiccant, & temperiei totius, & cordis virtutes cuſtodiunt, veluti quotidiè conſeruæ acetoſæ, & hij ſcariolæ, ſunchi, ſcorzoneræ, pimpinellæ, angelicæ, galegæ, ſcordij, dictamni, florum ſambuci, florum nucum, Auellanæ, Nenufaris, ſaccari roſati, cum bolo armena. Aut aquæ Mitridaticæ, & Theriacales ſingulo die aſſumentur: multùm intereſt perſpicere, quæ conſtitutio, quod contaginm ab aere, vel victu, vel

Syrupi mag. ad coruendam peſt.

Triplex contagium.

vel illatum vagetur: tutiſſima Theriaca, Mitridatium, confect. diaiacynthus, diamargariton frigidum, cardiaca, alexipharmaca media, & communia recitata probantur, & huiuſcemodi. r. boli armenæ orientali drac. 1. cum ſucco acetoſæ, ſcabioſæ, roſarum. Aut terræ lemniæ, aut bezaar veri, Alicornu, lapidum præcioſorum, margaritarum præparatarum, electarij de gemmis, confect. Alchermes, diamargaritonis frigidi completi pro diuitibus. Aut. r. ſcordij, dictamni, roſarum rubearum, terræ lemniæ, boli armenæ, vnicornu, bezaar fragmẽtorum omnium, lapidum præcioſorum, Margaritarum, Reubarbari, biſtortæ, bislinguæ, tormentillæ, pentaphilli, doronici, been' albi, & rubri, baccarum lauri, Iuniperi, balſami, ligni aloes, ſerici crudi, corticum citri, mirobalanorum omnium, ſandalorum, coralliorum omnium, an. drac. 5. ſpecierum pliris Arcothici, ſeminum Citri, limonum, cardui benedicti, radicis Cappari, carlinæ, ſcorzoneræ, gentianæ, ſcabioſæ, centaureæ m. an. drac. 1. elect. de gemmis Alchermes, diamargaritonis frigidi, croci, Iridis Florentinæ, aſſæ odoratæ, agarici, rapontici, pulueris lampretæ, cordis Cornicis, oſſis de corde Cerui, oſſis dactilorum, ceraſij, Tamarindorum, Theriacæ optimæ, Aureæ Alexandrinæ an. drac. 15. conſeruæ roſarum, florum Nymphææ, acetoſæ, rutæ caprariæ, acredinis citri, Alluminis ſciſylis loti, granatorum, hordei aqua pluries, ſucci ſcorzoneræ an. drac. 2. ſyr. de ſucco citri, & galegæ electuarium celebretur. drac. 5. ſingulo mane antè prandium, & cænam horis quatuor permuniet, vel ex his puluis, aut liquor chimicus, aut ſal, aut extractum confingitur: ſuperbibitur decoctum ſcorzoneræ, ſcordij, acetoſæ, borraginis, cicorij, pimpinellæ. Vel. r. myrrhę, Thuris, aloes, loti ſucco limonum, & ſucco raphani, ligni aloes, balſami, terræ ſigillatæ, croci, macis, ſcordij, chamepitios, ſcabioſæ, Zedoariæ, radicis Vmbelici, veneris, graminis, calybis præparati, Troc. de Viperis, de ſpodio, de camphura an. drac. 1. ſucci citri q. ſ. m. Aut. r. ſpecierum cordialium temperatarum, ſcordij, dictamni, conſolidæ maioris, ſeminum citri, biſtortæ, Hiperici, rutæ caprariæ, Carlinæ, myrrhidis, angelicæ odoratæ, calendulæ, ſcabioſæ, palmæ Chriſti, Ariſtolochiæ vtriuſq. rutę, ſeminum vrticæ, Napi, ſeminum omnium quatuor frigidorum, eboris, cornu Cerui vſti, coralliorum omnium, Verbenę an. drac. 1. camaleontis albi, corallinæ, Vſneæ, cardui benedicti, maſticis, corticis fiſticorum, caſſiæ fiſtulæ an. drac. 15. conſeruæ borraginis, acredinis citri, q. 5. ad electarium: adeſt etiam diacaſtorium Fracaſtorij ſummoperè commendatum, & Theriaca Hipp, ex Actuario: Hinc Octa. Horatian. auctor antiquiſſimus ad

Pulueres, liquores, ſales, extractum.

L. 4. c. p. Oct. Horatianus antiquus auctor. ad Euſebium filium ad hanc luem præcauendam, & curandam ſuadet. r. cucumeris ſilueſtris, radicem quantùm habueris, mittes in mortarium, & teres cum folijs teneriuribus ſemperuiui, apij, coriandri, cum benè triueris, adicies mel, & grana piperis imparia, quot volueris, & vniuerſa temperabis, & ſtanno ſeruabis, & ieiunus vteris, & ſi quis appræhenſus fuerit, cum acceperit, ſtatim foris omnis lues ab illo exijt, & ſanus erit: ſed, & qui epulatione vſus fuerit, aut qui ſeruierit ei, qui lue tenetur, nunquàm noceri poterit. Immò pro curatione, & præſeruatione drac. 5. huius pulueris, vel in conſeruis, vel Iure, vel vino oligoforo mirè prodeſt. r. terræ ſigillatæ, boli armenæ orientalis, ſanguinis Ciconiæ, ſcordij, dictamni, an. drac. 3. gentianæ, ligni aloes, baccarum lauri, Iuniperi, Troc. de Viperis, ſalis, nucum, an. drac. 15. olei roſati vn. 2. ſucci citri vn. 15. m. f. paſta, ex qua rotulæ vmbra areſcunt: vtilior hic puluis omnibus alijs, cunctis venenis aduerſatur; porrò ſi ex his chimica arte toties edocta ſal fabrefit, ingentem opem tulit.

Not.

Aqua admirabilis. Demùm obuiat, arcanum quidém poſt pulueris, vel boli aſſumptionem, aqua, cuius ſingulo mane vn. 4. ſuperpotet. r. ſcordij, acetoſæ, borraginis, cicorij, myrtillorum, pentaphilli an. m. 1. ſucci limonis, citri, acetoſæ, galegæ an. vn. 3. Theriacæ optimæ, ſerici crudi, Aureæ Alexandrinæ an. drac. 2. balneo mariæ poſt octo dierum macerationem prolicitur, & pluries fæcibus ſuperiectus liquor manica Hippocratis depuratur.

Alius liquor. Liquor alius ex decocto, pentaphilli, biſtortæ, biſlinguæ, Tormentillæ, Ecchij, ſcorzoneræ, acetoſæ, roſarum rubearum, meliſſæ, corticum citri, Nympheæ, hordei, granorum Iuniperi, lauri, mirtillorum, radicum endiuiæ ſilueſtris, plantaginis, graminis, radicum lupulorum, cicorij, centaur. min. an. p. eq.

Alius liquor. Vel tertia aqua balneo mariæ ex ſcordio, gentiana, dictamno, acetoſa, been albo, & rubro, biſtorta, pentaphillo, aqua vitæ, & ſucco berberis maceratis ad ſex dies extrahitur: ſuccus etiam corticis interioris Fraxini, & Pauonis, & Hyrundinum cinis, aquę Ciconiæ auxiliatur.

4. Liquor. Quarta. r. ſtiracis calamitæ, Thuris, myrrhæ, maſticis, Terebintinæ, balſami an. vn. 5. ſucci roſarum rubearum, acetoſæ, Nymphea, rutæ Caprariæ, ſcorzoneræ, an. lib. 1. limonis, Citri, arancij ſucci an. lib. 1. ſpecierum cordialium temperatarum, diarrodonis

Plura alia præſeruantia. Abbatis, aromatici roſati, coralliorum omnium, ſandalorum, Theriacę, mitridatij, diaſcordij, ſpecierum

Diamar-

Diamargaritonis frigidi, diambræ, auri fini puluerizati, & fol. an. drac 3. octo diebus arte loco calido madeſcant, & deindè liquor balneo mariæ euocetur, & fæcibus ſuperaffuſus pluries dealbetur, eodem magiſterio è gentiana, ſcordio, dictamno, & radice pentaphilli liquor extrahitur ad ſpiſſamentum mellis: cuius ſcrup. 1. vtilitatem attulit, & curando, & præſeruando. Verùm non ommittenda plura alia; atq. electuarium ex nucibus, folijs rutæ, radicis, & ſale: aut ex granis Iuniperi, lauri, nucibus, ruta, ſale, maſtice, myrrha, corallijs, & ſucco acetoſæ. Aliud gentianæ, ſcordij, cardui benedicti, corallinæ, dictamni, centaurij maioris, & minoris an. drac. 1. nucum vn. 20, ſeminum acetoſæ, portulacæ an. vn. 5. ſucci acetoſæ, rutæ caprariæ, baccarum Ramni crocei coloris an. vn. 15. electuarium paratur: quæ cuncta aquæ vitæ, & cinnamomi macerata, tandèm chimica induſtria demanant. Empirici laudant confectionem hanc. ℞ aſſę fætidæ, ſucci allij, cæparum an. vn. 5 baccarum lauri, Iuniperi, nucum, an. vn. 2. m. manè ſcru. 1. aſſumitur: odorem hirci, allium, etiam cæpas, baccas lauri, Iuniperi extollunt, quæ exiccant. Alia ſimplicia medicamenta fætidi odoris experiuntur: commodé alij arcanum tutum extollunt, acetum acerrimum, in quo allium, & cæpe ebullierint, & nux muſcata, vn. 2. huius aceti manè potant, & nares, carpum, corq. madefaciunt, tuti inter peſte affectos ambulant, & aggrediuntur.

De ſacculis, globulis ſuffumigiis, & aliis præſidiis circà ſex non naturalia in peſtilenti conſtitutione. CAP. XXVII.

SACCVLI, inunctiones, epythemata, globuli odoramenta Æſtate, Hyeme, Vere, Autumno varia, & modò calida, modò frigida, ac temperata, ætati, temperiei, & virulentiæ accõmodentur, corpus tranſpirabile reddent, & cauſæ præpotenti reſiſtent, quæ omnia cumulatè ſuprà recolecta fuere. Cauſę quidèm præpotenti auxiliantur, optima domus, emundatio à tetris vaporibus, ſuffumigia, coronæ ex floribus aer ſingulo mane purificandus, & præſertim, ſi mala eius qualitas vagaretur, igne è Cupreſſo, Iunipero, larice, pino, ligno roſarum, cotoneorum, roremarino, cortice Citri, lauendula, corticibus Fiſticorum, ſabina, lauro, Acoro Cypero: ſuffumigia ex aceto, aqua roſea, ſucco citri, Cãphura, ſandalis, corallijs, nuce muſchata, gariophillis, zinzibere, cinnamomo; mirrha, Thure, Trociſcis, cipheos, Iridi odorata, Angelica, Zedoaria,

gallia muſchata Meſuè, Nicolai, ladano, zibetto, flore roſarum rubearum, Nenufaris, Vitium, moſchettis, gelſeminis, calamentho, baſilicone, pulegio, Amaraco, ſatureia, Mentha, Meliſſa, cortice Citri, Arancij, limonis, & innumeris alijs calidis, frigidis, & temperatis: & ſi à tota ſubſtantia exhalatio, & vapor cum aere miſceatur, bezaarticis, & alexipharmacis opus eſt. Corpora inhumata crementur, baratra latrinæ expurgentur, ac tota Ciuitas igne benè olente depuretur, & ſic particularis domus nitida eluceſcat: irroretur varijs ſuffumigijs, dealbetur calce, ex his corporis, & animi motus mediocres, lætus, exercitia manè, & ſerò antè prandium, & cænam, aere tranquillo, & ſereno celebrentur, loca altiora, & montuoſa ſi à terrenis; modò humilia, ſi à cœlo, mala deuenient, ſomnus, & vigilia moderata, linteamina aquis cardiacis, & ſuffumigijs condiantur; omnes repletiones, & nimiæ inanitiones præcauendæ: frictiones lenes, & molles gracilibus vſurpantur, è Raſi ſolúm Venatores, qui exercitio dediti erant, ſaluabantur: quarè exercitium laudabile, id tamen moderatum, & pro conſuetudine aſſuetis, & fortaſsé excrementis vacantibus: gracilibus, porris apertis, optima temperatura, viribus conſtantibus, ac vitalibus ſpiritibus renitentibus præpotenti cauſæ aduerſæ; calor quidèm non augendus, nè aerem fœdum inſpirare pro ventilatione, & refrigerio cogatur; frictiones autem, dùm corpus non exerceatur, moderatè laudantur, non potis eſt, hominum integra ſanitate frui; niſi laboret, optimum eſt ſtudium ſanitatis impigrum eſſe ad laborem, & citrà ſatietatem veſci, mutationem aeris, regioniſq. ad contrariam frigidam, quippé, & ſiccam, vt plurimùm non nulli conſulunt, & aerem meliorem cæteris eſſe, qui àntea inquinatus fuit, at per annum, vel ſaltèm menſes octo immunis penitus ab omni labe, & inquinamento ambiat: an quia abſumpta priori labe lucidior, purior, & ſalubrior euadit. Egredi è domo poſt ſolis ortum, atq; non poſt ſuffitus igneos, & odores, lotiones, epithemata, aere illicò ſe exponere decet, cum adhuc porri cutis reſerentur: Venereorum vſus, aut nullus, aut parcus, & præſertim conſuetis, validiſq. corporibus, præacta coctione, & poſtea diù lecto placidè, & blandè quieſcant, & ſemper læti, lætiſq. operam dent.

Cur, & quandò loca alta, & quandò humida habitando.

Not.

7. contin. 6.

De exercitio contradictio tollitur.

Defend. vit. 6. Fuid. 4.

Cur aer antea inquinatus melior fit.

Sol. g.

De

De victu præcauente, & cuſtodiente à Peſtilentia. CAP. XXVIII.

CIBI facilis digeſtionis, & optimi nutrimenti, & potius *Cur potius victu*
attenuantis, vt corpus vndiq. tranſpiret (licet ex aduerſo *attenuan e, quàm*
alij ſentiant) potiſſimùm in peſtilentia ab aere maligno *incraſſante vti*
æſitentur: immò ex Raſi multus potus, & cibus laudatur, vt in- *debentur.*
tus exiſtens extraneum interdicat, ſicuti odores mali, quibus plu- *An multus an*
rimi nebulones vtantur, ex allio, cæpis, ſtercoribus, latrinis, aſſa *paruus.*
fætida, aut varietates ciborum, replectiones, excrementorum,
& cruditatem auctores tutius euitantur, cum Hipp. & Gal. opti- *Dub.*
mis, & ſalubribus veſci cibis oportere doceant, qui, & probos *Conc.*
ſuccos, difficilè putreſcibiles, & aduerſarios cauſæ præpotenti, *An conſuetudo*
atq. præuijs peſtilentiæ diſpoſitionibus procreent: attamen ali- *ſeruanda: q. 5. De tuenda p. acut.*
bi ſeruandam eſſe conſuetudinem ſtatuunt, licet prauis cibis
veſcantur; quarè non immutanda, ni ſenſim, & paulatim: in-
frà enim ad contrarias peſtilentiæ indicationes, ibi autem ad cõ-
ſuetudinem conſeruandam proſpexerunt, quam pluribus in lo-
cis, etiam paulò deterioribus cibis, & craſſioribus, at iucundio- *2. Aphor. l. 3. c.*
» ribus cuſtodiunt. Ex Celſo victu pauciori, ſemelq. in die exerci- *vlt.*
» tatione, aluiq. lenitione rara, præſertim in peſtilentia ab aere
» calido, & humido, & auſtrina conſtitutione, cibumq. minue-
» re, & laborem augere; ſalubre eſt: enimuerò cauſa ægrotandi ex-
» crementorum habet nimietas, quæ tunc certè exultat, cum aut *P. pr. 47. & 6.*
» cibus ſupereſt, aut labor deeſt. Idcircò molles, & friabiles pi- *epid.*
ſces ad ſanitatem maximè conferunt, quod ij omnium optimi
ſunt ſucci, nihil enim eſt quò ad firmam valetudinem tutandam
adeò conferat, quàm ſuccus bonus (ciborum mutatio minus, *3. Alim. fac. 30.*
quàm aquæ grauis) plurimùm enim aquæ conſumimus in pane, *P. probl. 13. 14*
obſonij, & potu, & aquarum genera multa, & varia ſunt; ſed *15.*
aeris minimè conueniunt accomodatè, & contrariæ conſtitu-
tiones aeris temperiei, & virulentiæ, & ſummè vtiles ſunt cibi,
qui, & iucunditate, & nutrimento auidè ab ægrotantibus ex- *Cibaria variis*
petuntur, duplexq. emolumentum, & viribus, & morbo depro- *mudis condita.*
munt. Condiantur igitur omphacie, aceto roſeo, pyratico; ſucco
limonis, Citri, Arancij, cinnamomo, & Croco, gariofilo, mace,
ſucco granatorum, ribes, cotoneorum, myrthorum, & etiam Per-
dices, Faſiani, aues, Pauo, Turtures, Sturni, Turdi, Paſſeres, Hy-
rundines, Merulæ, Alaudæ: Vitulina caro, hædina aceto, & car-
diacis aquis elixæ, & aſſæ coquantur, reliqua, dulciaq. euitan-
tur, abdicantur Piſces, aut in pauca quantitate; ſaxatiles, & fluuia-
tiles eligantur, & potiſſimùm æſtate, & gracilibus, & picroco-

lis hominibus, gelatinę, aceto, croco confuſæ, acidiq. fructus, & acetaria, ſucco citri, limonum, arancij, emulſione ſeminum peponum, & pane acetato concinnentur; aut ex ſucco acetoſæ, petroſellini, agreſtæ, & bellarijs: herbæ variæ elixæ, aceto, borrago, pimpinella, ſuncus, lupulus, acetoſa, cicorium, endiuia, meliſſa, mentha, oxymum, calendula, folia periclimeni: ex floribus arancij, limonis, citri; ità iura his plantis, & acidis decorantur, hordei, ptyſſana, alicæ cremor, fercula ex panico, milio: exſiccant quidèm, & abſtergunt, varijs pulueribus, varijs plantis, & liquoribus guſtui iucundis, & ſuauibus concinnantur; ſed hæc indicationibus præſeruatiuis corpori, aptitudini, temperiei, & habitui, atq. ſpeciei cauſæ vaganti, nec non tempori anni ſatisfaciant. Panis coriandro, corallis, margaritis, folijs auri, ſpeciebus cordialibus, diarrod. Abbatis, Iride odorata, & aqua roſea, cinnamomo, gariofilis celebratur: vinum medicatum cardiacis, & alexipharmacis communibus bibatur; immò potatores tempore peſtis immunes degunt. An quia vinum aromaticum, & cordi, & ſpiritibus auxiliatur, & aerem purificat, ac allium, cæpa, baceæ lauri, Iuniperi? An quia labem externam exiſtere prohibet, ac ignis? Itidèm ceruiſia ex hordeo, & lupulis non damnatur; ſed eos arbitros eſſe, non aduerſarios oportet, qui veritatem ſunt ſufficienter iudicaturi: quapropter neq; vino indulgere, neq. potenti magis conſonum videtur, limphato, & aquis cardiacis attemperato potius incumbendum. Nõ me latet, viros doctiſſimos arbitrari, optimum eſſe præſidium vinum maluaticum copioſé hauire, & alios varijs edulijs ſe ſe replere: ſed ob rationes ſuprà enucleatas ſatius eſt, hæc relegare: ex multis edulijs, at non copioſis robuſtior virtus efficitur, dùm ſtomachi facultas ea concoquere poteſt, ſin autem inſalubria, ex Gal. & Hipp. cenſentur, & Theriacalis quædam vis emanat. Horum igitur ſex rerum non naturalium euacuantium vt ab excrementis primi ductus emundentur, alterantium, cardiacorum, alexipharmacorum, inunctionum, epithematum, globulorum rationabili vſu manè, & ſerò æger cuſtodiatur. Præſeruat (inquit Celſus) peregrinatio, nauigatio, vbi non licet geſtatio, ambulatio ſubdio antè æſtum, leuiter vitare, frigus, calorem, libidinem, cruditatem, minimèq. poſt cibum, balneum; neq. ieiuno, neq. cænato vomẽdum eſt, neq. mouenda aluus, atq. etiam, dùm per ſe mota eſt, comprimenda: ſomnus meridianus euitandus, & cibus ſemel die, tunc commodius aſſumitur; inſuper etiam modicus, nè cruditatem moueat: alternis diebus inuicem modò aqua, modò vinum bibendum eſt, quibus ſeruatis ex reliqua victus conſuetudine,

Herbæ cõmeſtibiles.
Iuſcula, & fercula.
Panis medicatus
Medicatum vinũ
Cur bibaces à peſtilẽtia immunes.
Sol.
P. Cali 101.
Quæſt.
Fracaſt. l. 3. c. 7.
In quoſdam deceptos.
De vini maluatici vſu.
Conc.
L. p. c. 10.

dine, quæ minimum mutari debet, præſertim in ea peſtilentia, quam auſtri excitarunt, atq. etiam peregrinantibus eadem neceſſaria ſunt, vbi graui tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus, vel vbi in graues regiones venerunt.

De quibuſdam externis ad peſtem auxiliis. CAP. XXIX.

VARIIS modis domus præcautione, calce viua à labe tuentur, & ea correpta emendantur, benè, aut malè olentibus ſuffumigijs, ex Thure, myrrha, pice, ſulfure, reſina, bytumine, aſſa fætida, ſabina, caſtoreo; enimuerò malè olentia maxima vi exſiccandi, & abſtergendi pollent, & magis quàm benè olentia excellunt. Itidèm ſuppelectilia cuncta, decoctis, lixiuijs, cinere Iuniperi, Cupreſſi, ſaluiæ, roris marini, roſis. aquis; fluminibus, ventis borealibus, ſabulis, ſubterraneis foueis caſtigantur, & defęcantur: quædam ſuffitibus, & odoratis; quædam potius igne, & combuſtione egent: cuncta metalla ſolo aceto, & lixiuio depurantur fructus, cerealia omnia non vndiq. mihi tuta videntur; ſicuti carnes omnes, præſertim aeris malignitate ambiente, poros enim obtinent, alterantur, ſiccеſcunt, & intumeſcunt ab eo; cuius igitur labem in ſe recipere nequeunt. Prius itàq. aqua, & fluminibus, & ventis, & ſubdio, aut Cardiacis, & alexiterijs lauentur, repurgentur, & abſtergentur, vt ægri ab his fætidis, & cæteris refecti, ſani tutiores, & ſalubriores inſiſtant, corpora crementur, aut calce viua foueis tegantur, vt penitus tetri vapores abſumantur: nitida, lucida, tranſpirabilia ſint omnia. Verùm inter externas præcautiones piæ orationes, & præces ad Deum maximè offeruntur, & peccatorum contritio: Principum, ac Magiſtratuum iuſſum vrgeat, ſtatim ægros infectos ad loca, (vulgo Lazzaretto) delegare, quæ ad boream, propèq. flumina, & campos lætos conſtruuntur, cõmercium omninò interdicere, & à locis pollutis accuratam cuſtodiam præbere, ignes odoratos aſtruere, & illicò inter initia cuncta inquinata comburenda cõburere, abluenda abluere, & borealibus ventis repurganda repurgare, aut arenis, & ſabulis altius immergere, & ægenis præciũ ſpopondere, vt liberè ſuppelectilia ignẽda offerãt; non autem clã, & perfidè occultent, ſeminarium contagij hac via diſpergentes; præſcripti ſint ordines ſeparatim, domuum, Coquinæ, ęgrorum ſuſpectorum, & conualeſcentium, conficiendi lixiuia, Chirurgos, & Medicos hoſpitandi, & alendi pharmacopolas, mulieres, ſeruos, nutrices, ſtatis, cubiculis ſeparare decet, & ordinatim ſunt cuncta peragenda, ne' noua infectio cõmercio, ne' noua contagio com-

De fructibus in quedam.

commixtione perſonarum, & rerum in ipſiſmet Lazzarettis concitetur: deputati, Viriq. prudentiæ, & auctoritatis, & probitatis inſignes cunctis miniſterijs excellant, ſicuti Venetæ Reipublicæ prudentiſſima, & pijſſima exempla docuere: non ab re fortaſſè huic religioſiſſimæ, & ſapientiſſimæ Reipublicæ conducet, ſi eius impeſio hinc indè bibliopolæ, omnes hiſtorias, tractatus, libellos de peſte, peſtilentibus, & malignis febribus colligant, & breui compendio, & ordine digeſtos à Viris doctiſſimis in publica Veneta Academia locent, vt vno oculi ictu omnes ſpecies peſtilentiæ, omnia remedia conſpicua elucerent: deindè verò ſi Illuſtriſſimi Patauinæ Academiæ Moderatores, primarijs practicis iubeant, ſingulo anno extrà ordinem 20. lectiones de his legant, vt triennio tota doctrina exactè, & locupletiſſimè perficiatur: Hac de re in poſterùm doctiores euaderent Medici, facilius agnoſcerent, & remedia aduerſus tàm diram populorum labem excogitarent; ſine quibus abuſiuè Principes alta ſede præminent.

De his, quæ immunia à contagio ſunt, & quæ non, & an oleum, ſale, & vinum contagio infici poſsint. CAP. XXX.

CAVTE' etiam præcauendum, & expendendum eſt, metalla, aurum, argentum, æs, ferrum, calybs, ſtanneum, plumbum, idhargyrum, dùm omninò abſq. ſordibus ærrugine, terreaq. mole perpolita ſplendent, per ſe primò ob pororum denſitatem, & ſubſtantiæ duritiem à peſtilenti contagio immunia fore; ſed cuncta linea pelitia, coriatia, & ſerica, atq. cibaria, fructus, cerealia, panes, & carnes omnes demortuas pedeſtrium, bipidum Auium, ouaq. etiam, & Piſces extrà aquam contagio infici, & eorum vſum nunquàm tempore peſtis fore tutum, his viſcidum, & putrefactiuum peſtilens contagium adhærere, horum porris, laxæq. ſubſtantiæ, & molli imprimi, & ab his tandèm conſeruari, poteſt.

Sed an vinum, oleum, & ſal eodem peſtilenti contagio fœdari valeant, ſtatutum eſt à Viro doctiſſimo, id minimè contingere poſſe: verùm cum rationes ab ipſo allatæ, nec difficultatem, nec impoſſibilitatem arguent; ſed potius é contrà veritati, & philoſophię magis contraria ſententia conſona videatur. Nam ex Ariſtotile hæc tria ſunt mixta ſimilium partium putreſcibilia, ob aeris ambientis caliditatem; ſanè porros obtinent, per quos ſeminaria contagia ingredi valent, & vinum, & oleum, omnes odores, ſapores, colores rerum, quæ eis permiſcentur, facilli-

Augenius l. 9. epiſt.
4. Meth.

facillimè recipiunt, & contagij auram ferè veneficam ſuſcepitant. Demùm ſi viſcidum adhærens, & maximè actiuum eſt contagium, congruè oleo viſcido, & porroſo intrò ſpatiabitur, & vti viſcidum, viſcido aptè adhærebit, & glutinabitur: quomodò ergò tutò huiuſcemodi à locis infectis, conuhecta in vſum reuocabuntur, eò magis ab hoſtibus, & nebulonibus allata: tandèm ſal contagionem ſuſceptibile æſtimatur ob eaſdemmet de vino, & oleo rationes. Nequè Philoſophię arridet ſal, reliqua à putredine tuetur, atq; contagio: ipſum ergo ab infectione liberum eſt, conſequens nullum videtur; aliquandò enim contagium ità vehemens ferocit, vt actiuitatem ſalis, ſiccitatem, & calorem vincat; quoniàm perſpicuum cernitur, porroſum, & humidum auſtro ſpirante, aut aere, & loco humido facilè liqueſcere, & indé auras contagioſas non ægrè recipere. Præterea lentore, & craſſitie participat, & potentia aqueum, & terreum à calido, ſicco concretum liquefit à frigido, & humido; at ſi omnibus aeris impreſſionibus vinum, ſal, & oleum (vt vnicuiq. patet) aditum præbent, neminem fugit, hęc à contagio peſtilenti coinquinari poſſe, & eò magis arte, & dolo impiorum hominum.

Finis Libri Decimi Quarti.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

DE MALIGNITATIBVS, ET Peſtilentijs medendis.

LIBER XV.

Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo Epiſcopo Belluni Aloyſio Lollino D. & Patrono ſemper Col.^mo^ Perennem fælicitatem precatur.

STEPHANVS GORNVS TRIDENTINVS Humilis, & obſeruantiſſimus Seruus.

CVM Anno elapſo (Illuſtriſsime Antiſtes) Belluni commorarer, vt quædam domeſtica negotia, & locationes prædiorum Excellentiſsimi Ioannis Colle Domini mei conficerem, qui multis medicis occupationibus Sereniſsimorum, & Ducis, & Principis VRBINI detinebatur, multis beneficiis, multiſquè fauoribus (Illuſtriſsime Vir) à te exornatus fui; adeò vt ſemper mecum recordationem tantarum gratiarum recenſerem: Interim cum ab antiquis codicibus, carie, & temporibus vetuſtate conſumptos libellos non nullos de malignitatibus, & peſtilentiis, iuſſu prædicti Excellentiſſ. Joannis, exaraſſem, qui ab antiquis, & maioribus Medicis Familiæ Colle fuere conſcripti, & in lucem nunquàm editi, cogitaui propter multos labores meos in exarandis, & reſcribendis his libellis ſuſceptos, poſſe iurè meritò hos

tibi dedicare: Nam (Religioſiſsime Epiſcope) non ſolùm ſacris ſtudiis toto pectore incumbis, non ſolùm pias conciones ad Populum Bellonenſem agis, non ſolùmquè diu, noctuquè animarum ſaluti inuigilas; ſed politioribus literis, cunctiſquè heroicis virtutibus operam nauas, & aliquandò etiam animi laxandi gratia, & Medicos Illuſtres adis, & antiquas, & recentes Hiſtorias Venetas, & Bellonæ Legis, ſicuti doctiſsimi Pierii Bellonenſis. Demùm quia tota Familia Colle plurimùm tibi Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo Viro debere profitetur, propter plura ſemper in ipſam à te collata beneficia, iurè etiam hi libelli maiorum ſuorum, & quædam à me collecta Epytome huius antiquæ Familiæ tibi debentur; plura enim de his in annalibus Prouinciæ Venetæ, & Bellonæ edenda perleges.

Quapropter gratis auribus, & ſuauibus te etiam, atqué etiam humiliter rogo, vt hos libellos, & Epilogum, quem breuiter recollegi de hac Familia legere, aut audire non dedigneris. Hæc quidèm Familia Colle, nunc, quæ antiquitus vocabatur Nobilis Domus de SANCTO BARTHOLOMEO *de* COLLE *Salcis à* 1236. *vſquè ad hunc Annum* 1615. *longa, & legitima ſerie viris antiquis, diuitiis, rebus magnificè geſtis, literis, armis, & virtutibus præſtantibus claruit. Fuit ſanè* 1236. Dioniſius *Primus ſtrenuus miles Federici Secundi Imperat; de quo Hiſtoriæ, & publici actus teſtantur: hic Odoricum, Bernardum militem, & militum* Ducem, *& Manfredinum genuit: hic* Dioniſium *Secundum Medicum: hic Odoricum Hiſtoricum, & Bartholomeum habuit, qui* 1326. 21. *Ianuarii Notario Vincentio de Rudo à Prætore Belluni, & toto Conſilio Nobiles proponuntur de* SANCTO BARTHOLOMEO *de* COLLE *Salcis, & vocantur, ab Odorico Vincentius Ingegnerius, Bernardus* Dux *Ricardi à Camino; Bernardus Poſthumus, Dioniſius Tertius Medicus* 1380. Leo *Ingegnerius* 1412. *à quo Titianus Colle, qui in Conſilium Belluni coaptatur* 1441. *Chriſtophorus Filius Leonis, & Frater Titiani* 1459. *miles ſtrennus Georgium genuit literis, & armis virum præſtantiſsimum; qui* FEDERICO VRBINI Duci *inſeruiuit: hic* Danielem, *Bernardum, Auantium, Chriſtophorum milites, &* Duces *honorificè laudatos, qui ſub Bartholomeo Aluiano, &* FRANCISCO MARIA VRBINI Duce *egregiè militarunt, à* Daniele Georgius *iuris prudentiæ additus, ab hoc*

Chriſtophorus

Chriſtophorus legum Doctor , *Ioannes nunc Protomedicus Sereniſſimi* VRBINI *Ducis* , *&* *Euſtachius* , *à Chriſtophoro Excell.* Doct. *Bernardus Medicus* , *&* *Georgius Legum* Doctor *orti ſunt* , *ab Euſtachio Georgettus* , *&* *Brunus Monachus Carthuſianus* . *Sed quid plura de hac honeſtiſſima* , *&* *antiqua Familia Colle dicam* , *cum Anno* 1518. *literæ Clariſſimi Marci Miani cum iuramento ad Sereniſſimum Principem Venetiarum Leonardum* Donatum *teſtantur de antiquitate* , *&* *nobilitate huius Familiæ*, *&* *de præclarè geſtis à* Daniele, *Chriſtophoro, Bernardo*, *&* *Auantio Fratribus* , *pro Sereniſſima Venetorum Republica* , *&* *aliæ literæ* 1549. *Clariſſimi* Dominici *Falerii ad* Sereniſſimum Ducem *Franciſcum* Donatum *honeſtam hanc Familiam*, *&* *ſtrenuè geſta ab illis quinq; Fratribus manifeſtent ? adſunt actus publici* , *proceſſus* , *priuilegia*, *&* Ducales *literæ* . *Hæc ſunt (Illuſtriſſime*, *&* *Reuerendiſſ. Antiſtes* , *&* *Patrone Colendiſſ.*) *quæ tibi nunc humili obſeruantia* , *&* *cultu offerre Statui*, *maiora poſthac audebo. Interim me ſeruum humilem tui agnoſcere velim*, *ſummeq;* *&* *auidè mandata tua exoptare. Vale Literarum* Decus.

Piſauri Kal. Decembris *1615.*

Ex libello vetuſto Dioniſij Secundi Colle à me Titiano Colle Filio Leonis Ingegnerij collecto.

De peſtilentia 1348. 1350. & peripneumonia peſtilentiali, & maligna ſimul.

CAP. I.

1348. 1350. A Partibus Orientalibus vſq. ad nos peſtilentia cum ſputo ſanguinis, & notis peripeumoniæ malignæ contagioſæ vulgata eſt: antea verò ingens fames graſſabatur, quæ totum Noricum, Ciſalpinum, & totam regionem Bellonæ vaſtauit, hinc peſtilens lues facere cæpit, & tantam cedem inurere, vt ferè tota Prouincia orba videbatur; neq. medicamenta, neque ferrum iuuabant, ingens ardor, & febris acutiſſima ad quartum, rarò ad ſeptimam enecabat: ſitis magna, lingua nigra; & aſpera, anxietas, & dolor cordis, anhelitus frequens, tuſſis, & ſputamina varia, os ſemper apertum, deliria tumultuantia, furor, vrinæ turbatæ, & ſæpè nigræ conſpiciebantur, excrementa atra, aduſta, melancholica, & ferina, exanthemata nigra, antraces, & fœdi bubones vagabantur. Ægrotantes ob temperiem, & habitum corporis, atq. victum, varij varia ſymptomata paſſi ſunt, alij dyſenterias, vlcera in toto corpore, labrorum, naſiq. corroſionem, pedum gangrenas, & alia dira tollerabant, ob prauos ſuccos, & cibaria acria, & praua comeſta; alij verò delirijs, ſiti, inquietudine infeſtabantur, & alij, alijs cruciati interibant; aer ſemper nebuloſus, & calidus per plures annos dirè afflixit, & hanc Prouinciam perpetuò deuaſtauit; è quibus Dei gratia ego immunis euaſi, cum ferè extinctus ab hoc malo viderer, & innumeris remedijs liberatus fui, quæ exarare, & communicare Ciuibus meis, & vniuerſis libenter volo. Recordabar, cum Iuuenis eſſem, præteritis annis vagaſſe aliã diram peſtilentiam peripneumonicam, & pleuriticam ab Oriente exortam; pluribus medicamentis exhibui, & ab orci faucibus reuocaui. Oh' miſeram hominum vitam, vnuſquiſq. ſibi Medicus erat, neq. pharmacopolæ inueniebantur: deſerta Prouincia, mortibus, & cadaueribus plena aderat: funeſtum vndiquè ſpectaculum.

Hiſtoria peſtil. 1348. & 1350. Bonifac. in hiſtoria Taruiſina.

De

De Pharmacis in hac conſtitutione peſtilenti peripneumonica, & pleuritica vſurpatis à Dionißio Colle Medico.

CAP. II.

PHARMACA ſolutiua faciliora, & tutiora ad peſtilentiam vagantem, quæ apud me in promptu erant, & in regione facilia, præſertim vſurpabam infuſionem ellebori nigri, & elleborinæ folia, & florum perſicorum, centaureæ, & gratulæ, ſoldanellæ cum ſaccaro, aut melle: aliquandò propinaui ſuccum Iridis noſtratis depuratum cum Aniſo, ſuccum cucumeris agreſtis,ebuli,& plura etiam Titimallorum omnium in lacte caprino, & ſero infuſa exhibui; etiam agarici noſtri montani infuſionem, cuius apud nos in Alpibus maxima copia exuberat, vocatur ab Augordinis, Elaudanis, Catherinis, & alijs montium incolis, fungus Laricis, quod quidèm maximè malignitati reſiſtit, pluribus, & præſertim potentibus, & validis hæc inter initia exhibui; quia morbus inducias non dabat.

De Chirurgicis Præſidiis ad peripneumonias, & pleuritides peſtilentes ex Dionißio Colle Medico: CAP. III.

EXPVRGATO corpore primò mane: deindè ſcarificationem crurium, & copioſum vniuerſo corpori admouebam, tanquàm tutiora remedia, & præſertim pletoricis, & iuuenibus(à venæ ſectione,vt plurimùm abſtinui) quarè omnis, qui ſanguine abundabant, hac vſi,interiere, ſanguis niger, & ater conſpiciebatur, & craſſus, aliquibus viridis, & ſeroſus, aliquibus flauus, & ceruleus fluebat, forsàn ob diuerſitatem temperamenti, ægrorum, & victus rationem; qua vſi erant: nihil vtilius expertus ſum, quàm frequens vſus ſcarificationum crurum, & cucurbitularum ad infernas partes, & hinedinum ad hemorrhoidas.

De medicamentis Concoquentibus, Alterantibus, & Bezaarticis, ad peripneumonias, & pleuritides peſtilentes ex Dionißio Colle Medico.

CAP. IV.

OMNES putabant ſudore, & exiccantibus, & peſtilenti malignitati aduerſantibus liberari; ideò paßim mulieres idiotæ, & omnes homines medicamenta propinabant, inuc-

inueniebant, & experiebantur : memoriæ non nulla cōmendabo, quæ tutiora, & commodiora probaui, & quæ ſecuram vtilitatem ęgris attullerunt, & ſunt medicamenta in varijs publicis à me inuenta, & in communem vtilitatem facilè parabilia, & prompta. Quidam profitebantur, & curare infirmos (expurgato tamen prius corpore) hac decisione. r. cornu Caprarum, Arietum, bouis an. lib. 5. rad. nucū niglandiū vn. ſ. nucū n. 20. rad. carlinæ, ſeu camaleontis nigri, & albi vn. 1. aquæ communis lib. 10. ad conſumptionem tertiæ partis, deindè colentur. r. colaturæ huius vn. 7. calidæ, & deindè cooperiebantur. Alij administrabant hanc dec. r. vnguiū aſini, muli, equi, caprarum lib. 1. gallegæ, vinci toſsici, angelicæ an. m. 1. rad. graminis, cicorei, ſunchi, Tricomenis an. vn. 1. ſem. cucurbitæ, & earundem ſurculorum, & florum lini. an. vn. 5. florum liguſtri, lambruſchæ an. m. ſ. aq. com. lib. 1ſ. ebulliant ad tertiam. r. colaturæ vn. 8. manè. Alij accipiebant lotium equi, & Capræ lib. 10. ſtercoris Caprarum, & Canis lib. ſ. rad. acetoſæ, lactucæ, ſunchi, carlinæ an. vn. 1. corticum Auellanæ, nucum, plantaginis an. vn. ſ. aquæ, & ſeri Caprini lib. 20. elixabant ad tertiam huius lib. 1. exhibebant. Verùm quid mirum? putarunt alij poſſe euadere dec. Canis; ideò Canem viuum in cacabo ponebant, adiecto ſuncho, borragine, calendula, fraſenella, rad. pentaphilli, Ramni, oliuellę, & decoquebant ad tertiam, & huius decocti libram ſumebant, vt humorem malignum, & peſtilentem exiccarent. Alij aſſabant Leporem, Canem, Vulpem, Cornua Arietum, & in puluerem hæc omnia redigebant, cuius drac. 2. cum decocto graminis, & centaureæ potabant. Alij pulmonem ex vnguibus mulæ, Caprarum, Aſini, & ex hepate canis propinabant, cum decocto florum perſici, & cotoneorum: Non nulli pro arcano laudibus extollebant decocta fol. perſici, cotoneorum, ſcordij, & camedrios: vidi mulieres colligentes cochleas, & lacertas, atq. ſtelliones captantes, quæ aſſerebant, harum vſtarum omnium pulueres, non ſolùm peſtilentiam hanc extirpare, ſed ab ipſa tutò præſeruare, & huius pul. drac. 2. in vrina Puelli exhibebant (Mirum dictu) multos ſanabant, & multos præſeruabant, plures poſt quàm ſanaui, coactus fui inuiſere, vbiq. inueniebam idiotas, & mulieres medicantes, & vnuſquiſq. ſua arcana, & experimenta ad Cœlum extollebat: ſecretum, & arcanū mihi ſuſurrabat, quidam experijſſe teſtabantur, Cerebra leporum aſſata, & Canum, & Caprarum tanquàm alexipharmaca: equidèm hæc putredinem tollunt, & admodùm exſiccant. Alij cinerum piri ſilueſtris, & roboris in aqua graminis probabant.

Alij

Alij rad. roſ. liguſtri, & Ramni ad tertiam in aqua, & libram huius decocti potabant: ego pluries has plantas collegi, ſunchū, cicoreum, cardum ſtellarem, carlinam, centinodium, rutam, angelicam, rad. cannæ in paludibus inuentæ: rad. mori nigri, perſici, roſ. ex horum decocto drac. 2. cornu capræ, & muli vnguis addendo, & ſumma cum ægrorum vtilitate. Veram, & ſingularem antidotum in curatione, & præſeruatione expertus ſum. r. ſulphuris loti aceto, aqua roſea, drac. 1ſ. æris pulueritzati, argenti viui condenſati an. g. 2. m. cum ſucco rutæ q. 5. fiat bolus, vel puluis ex his paretur, cuius drac. in vino oligoforo, aut iure Capi, aut decocto oxalidis, ſunchi, & myrthi: paraui etiam alijs pul. hunc ex furfure, fabarum, hordei, tritici, & ſecalę, milij, panichi, teſtarum coclearum, cerebri capræ aſſi drac. 2. in ſero Caprino, acido reticere nequeo cancros fluuiatiles, cocleas, trinaceos, apes combuſtas, & fauos mellis arefactos, atq. calceamenta vetuſta cum muſco quærcus, & faggi multos profuiſſe, diù, & noctu per ſiluas, & campos vagabar, quærens aliquod ſimplex medicamentum pro tutela mortalium. Clades erat magna; ſed Deus Optimus Max. mihi adiutor fuit. Tandèm expertus ſum, decoct. hederæ, Ramni, moſchi, & viſchi querni, ligni roſ. cotoneorum, prunorum, & fraxini ad vn 8. ſingulo mane: experiebar enim ſapore, & odore omnia hæc exiccare; & vagantem peſtillentiam exiccantibus, & detergentibus ſordiciē ipſam, & malignitatem debellari. At quid amplius? non né pul. lacertarum, paſſerum comodé inueni, & admodùm exſiccantem, & peſtem aduerſantem? non nè tartarum vini pulucrizatum, & nuces iuglandes an. p. eq. ſummo adiuuamento fuiſſe agnoui? non ne gummata ceraſiorum, prunorum, maraſcarum in pollinem redacta, atq. Iuniperi baccas tutò exhibui? non nè decoctum cornus Iuniperi, & roſ dyſenteriæ, & malignæ peſtilentiali febri tradidi, terram etiam quandam omnibus Villam de Sancto Bartholomeo habitantibus dono dedi? hacquè multi præſeruati, & curati fuere? accipiebam cretam viridem figuli, & pluries decoquebam dec. pentaphilli, carlinæ, camedrios, rutæ, angelicæ, vrticæ, nucum iuglandium, tormentillæ, cicoreæ, ſunchi, lappæ maioris, ſcabioſæ, deindè exiccabam, & tandèm pul. vnguium mulæ, coclearum vſtarum, & radicis vrticæ, & biſtortæ an. vn. 5. cum ſucco cicorei, maſſam conficiebam, & huius drac. 1. in vino albo oligoforo præſeruationis gratia, & in aqua acetoſæ curationis meritò præbebam. Stercus capræ in aceto acerrimo decoquebam, & vngues ca. muli, lignum roſ. & Iuniperi; poſtea hæc exiccata, & in puluerē redacta ad drac. 15.

in vſum reuocaui. Itèmq. cinerem oſſium, Galli domeſtici, Corui, Paſſerum, Merulæ, & Canis, quæ oſſa in vaſe terreo cooperto furni igne calcinabantur: ſucco oxalidis, & aceti roſacei acerrimi aſpergebantur, & denuò exſiccabantur, drac. 1. huius pulueris in vino, vel decocto cardiaco ſumma cum ægrorum vtilitate exhibebam, & mirificè, magiſq. ac terræ bezaarticæ proficiebat, & in vſu deberet quotidié reuocari; cum facilior, ac familiarior ſit, ità oſſa Vulpis, Leporis, Taſſi, calcinaui, & vſurpaui fælicitet. Et hæc ſunt admodùm tuta, & iucunda.

Ex ſcriptis Bartholomei Colle Militis. CAP. V.

ADERAT conſanguineus meus militiæ deditus, & ſtrenuus miles Bartholomeus, qui in Caſtris Ezolini egregia facinora egit, & multa facilé parabilia medicamenta apud milites didicit: is adminiſtrabat pul. confectam ex cruſta cancrorum fluuiatilium, limaciarum, & baccis lauri, & Iuniperi part. eq. ſed cancros, & limaces prius in lixiuio concoquebat, horum puluerem ad drac. 1ſ. miniſtrans: deindè cornua hirci, cruſtas cancrorum, & limaciarum, baccas Iuniperi aceto fortiſſimo ad decem dies locabat, poſtea ſenſim decocta vſq. ad ſpiſſitudinem vtebatur, & in formam electuarij, & in puluerem, quinimò aſſeuerabat, Ezolini Medicos iubere per Caſtra, & tentoria hircos habitare; nam eorum prauo, & fætido odore virulentiam, & luem peſtilentialem fugari aſſerebant, canum cadauerorum putreſcentium odorem fætidum non inhibebant. Iulos vulgo barbulas, nucum iuglandium, nuces etiam ſiccas, rutam, carlinam aceto acerrimo plures dies irrorata, vmbraq. exſiccata, atq. eorum pul. drac. 15. in vino oligoforo, vel decocto vrticæ, cicorei, & ſunchi propinabat: deindè allium, rutam, ſalem, cæpas aceto parabat, in puluerem demùm rad. lappæ maioris, & minoris, vrticæ, ſcabioſæ aceto conditas, edendas dabat. Extrà incidebantur, vrebantur bubones, & antraces: poſtea emplaſtra ſuperponebantur, ex axungia porcina cum ſcordio, & ſaluia, aut butyrum cum folijs Iuniperi, & ruta ſimul commixtis.

De victu in peſtilenti conſtitutione peripneumonica, & pleuritica, & eius vſu, ex Dioniſio Colle Medico. CAP. VI.

AEGRI pro potu ſerum Caprinum cum aceto completo potabant, vel decoctionem cicorei, acetoſæ, carlinæ, ſunchi, & cucurbitæ: alij vrinam puelli extollebant: alij apoze-

apozema ex fructu berberis, & folijs, ſcabioſa, hordeo, ruta, & gramine pro arcano bibebant: alij vrticæ, & lapatij: alij flores garyophili vulgò, & calendulæ vocato mareghere: edebant hædinam carnem, Vitulinam, Pullos gallinaceos, elixos aceto, acetoſa, borragine, ſuncho, vrtica, carlina, bugloſſa, lactuca, calendula: ex his etiam iuſcula apparabant, & fercula; potius victus mediocris adminiſtrabatur, quàm tenuis, & tenuiſſimus; oua et ſorbilia, tàm præſeruatione, quàm curatione, adiectis pulueribus prædictis, ſumebantur: pro arcano aures caprarum elixas, & aceto conditas comedebant, aſſerendo, omnem virulentiam exiccare, atq. febrem malignam expellere. Alij lepores, & canes vſtos, & poſtea in ouo ſorbili huius pulueris accipiebant. Alij cum ferculis puluerem illam prædicantes exiccare omnem virulentiá, & ipſam ad cutim expellere. Alij ſanguinem Tauri, hirci, leporis, & canis aſſabant. Alij hircum totum cum pelle, cuius drac. 2. cum ferculis, & ouo ſorbili, aut iure ſummo cum ægrorum emolumento adminiſtrabant. Quid mirum? omnes omnia pro ſalute experiebantur: fuere qui Cornices tanquàm diù viuentes aſſas in puluerem preſtare putabant, alij Paſſeres, & Turdos, alij etiam nidos hyrundinum.

De remedijs præſeruatiuis ad malignam, & peſtilentem conſtitutionem. 1350. peripneumonicam, & pleuriticam, &c. CAP. VII.

MVLTI in ſtabulis hircorum, & caprarum habitabant, aut manè ad illa primò adibant, vt alium illum haurirent, perſuaſi tutiores poſtea perſeuerare, atq. intus exiſtens prohibere extraneum, & peſtilentiam à corde arcere. Commodum hoc experimentum multi quidém probarunt: quidam vinum è gentiana, ruta, & nuce medicatum ſingulo mane, antequàm è domo egrederentur ad vn. 4. vel 6. alij vinum è centaurea, folijs perſici, & querciolæ paratum; non nulli allium, cæpas, & ſaluiam vino macerata exprimebant, & calidum poſteà hauriebant: & his auxilijs multi quidèm liberi, & immunes euaſere: nullum auxilium excogitatum fuit, quod ſtatim non experiretur. Etenim mortis timor, & neceſſitas audaciam aliquandò præbet (Porrò melius eſt, aliquid experiri, quàm perire) arbitrati rationabiliter non nulli ſunt; non inutiliter: auri tenuiſſimi, aut foliorum ſcru. 5. & argenti viui extincti ſucco pomorum acidorum g. 3. eos tueri à peſte: Hydrargirum enim ſuperuacaneos humores, ſulphurea fumoſitate extirpat; aurum verò ſpiritus vitales, cor, & reliqua viſcera tuetur.

Quamplurimi hoc facilè paratu medicamentum ſingulo mane vſurpabant.r. lixiuij dulcis vn.6. olei com.vn.2. Croci ſcr.1. m. aut croci vice gentianæ, aut ſcordij, aut angelicæ, aut trixag. drac. ſ. hanc potionem paſſim pauperibus perſcripſi: deindè alijs aceti acerrimi vn.3. ol. viol. vn.2. ſucci rutæ drac.5. m. nam exiccat, abſtergit, incidit, aperit, ſudorem prouocat, & interna viſcera roborat, & à peſte munit: ſed Ciuibus meis ab omnibus derelictis opem his varijs præſidiorum materijs contuli; ſummaq; Dei miſericordia multos præſeruaui, multoſq. infectos curaui. Coriarij, qui latrinas exportant, hi etiam qui Xenodochijs inſeruiunt, & locis fætore graui moleſtis, omnes ferè à peſte immunes conſpiciebantur: venenum enim venenis debellatur, arcetur, & expellitur, fumum pulueris bombardarum, & nitri mane, ore, & naribus exceptum prodeſſe, expertum eſt: ore quidém baccas lauri, aut Iuniperi geſtare, aut corticem laricis, aut pini, aut abietis (omnia odorifera, & ſpiritus refocillantia iuuant) ſicuti fu-
Zand. Aug. mus ex his, aut ex aſſa fætida: Augurdinis Zaudanis Alpium, incolis ſummo adiumento fuere ſingulo mane drac.2. raſinæ pinus, aut laricis, aut abietis cum ſcr. 1. pulueris corticum laricis, aut pinus, aut abietis, fumus etiam ex his auxiliabatur: ſola metallina, & foſsibilia, fætidaq. omnia tutum præſidium attuliſſe comperimus. Ex his itaq. veram antidotum, & particula-
Arcanum pro peſte. rem expiſcandam cenſui: veluti ſi nitri, ſulphuris, boracis, vitrioli, aluminis an. vn.1. argenti, auri, æris pulucrizati drac. 1ſ. aſſæ fætidæ, ſtercoris hirci, argenti viui, ſaluia, extincti an. drac.1. aceti acerrimi, aqua roſ. an. lib. ſ. infuſa ad dies 10. deindè omnia ad conſumptionem ſuccorum ebulliant: poſtea quod remanet, exiccetur, & in tenuiſſimam puluerem redigatur, huius pulueris drac. 1. ſingulo mane exhibendam cenſeo, neq. Theriacam neglecimus, neq. mitridatium, & alia ad peſtem: ſed potiſsimùm hæc noſtra antidotus opem omnibus, & ferè deſperatis, & ſpe orbatis tulit.

Finis Libelli peſtilentiæ 1348. 1350.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

LIBELLVS VIVENTII, ET BERNARDI COLLE De malignitatibus, & peſtilentijs medendis.

LIBER XVI.

Medicæ Hiſtoriæ Viuentij, & Bernardi Colle de quibuſdam Epidemicis, & malignis, & peſtilentibus conſtitutionibus, atq. variolis ab egregio, & ſtrenuo Viro Daniele Colle eius Domus recollectis.

CAP. I.

CVM Anno 1440. auſtrina conſtitutio perſeueraſſet, ventis, & pluuijs terra maderet, copia fructuum abundaret: non nulli tuſſes, ſputamina, raucedines, variolas nigras, & paruas cum dolore lateris paſſi ſunt: alij rubris ſputaminibus, difficultate anhelitus, rubore faciei, & febre infeſtabantur. 3. alij dyſenteria, & torminibus ventris inferioris. 4. alij nauſea, cibi faſtidio, delirio, inæqualitate, angore, & inquietudine torquebantur; hi omnes morbis obnoxij ſemper febriebant acutè, & malignè: demùm variolas albas magnas, & raras non nulli habuere; ſed febris indeſinens, ſitis, ardor, vrinæ, vt plurimùm turbatæ hos omnes comitabantur. Hæc fuere ſymptomata, affectus, & febres, quæ conſtitutionem aſſociabant.

De cura ægrotantium Variolis nigris, & paruis, dolore lateris pungitiuo, febre acuta, tuſsi, & aliis ſymptomatibus laborantium.

C A P. II.

PVERIS, & adoleſcentibus plurimis, & præſertim Vico de Colle varia præſidia pro variolarum curatione adhibui, tùm propter multitudinem ægrorum, & puerorum temperationem, habitum, & rationem victus, tùm propter morbi determinatam, in his tutius eſſe arbitratus ſum, à ſanguinis miſſione abſtinere; ſed ſtatim partibus infernis cucurbitulas ſcarifitas, & cum multa aqua calida, & ſpongijs hac imbibitis loca fouebam, vt ſanguinem à locis inferioribus, & corde euacuarem, euellerem, & euocarem; & licet pleuritis infeſtaret, rarò brachiorum venam ſecui, ne vires peſtilentia ſuccumberent, & ſucci maligni ad cor retraherentur; hac cautela multos ad ſanitatem reduxi. Aderat quidèm maligna pleuritis, & malignæ variolæ efflo-reſcebant; adeò copia materiæ rebellis abundabat, non nullis etiã veſicas excitaui, brachijs, & coxis; fermento ſinapi, allio, & pipere, aut flammula Iouis, & ranunculo, & allio, eas quidèm reſeratas diù vlcuſcula emanantia conſeruaui, & ab his ichores atri, & maligni confeſtim fluebant. Omne quidèm ſtudium adhibendum eſt, ne'malignitas cor occupet; verúm cum magnitudo morbi maligni vexaret, ſcopus quidèm accomodatus ad emiſſionem ſanguinis per ſectam venam, tanquàm magnum præſidiũ videbatur: puerilis tamen ætas, & languor virium præſens, & futurus reclamat; deindè manè decocto propinabatur ex floribus lini, fabarum, ſem. cucurbitæ, hordeo, pentaphillo, ecorticatis lentibus, caricis, politrico, flore ſambuci, prunis auguſtanis; Facilè porrò expuebant hoc auxilio, & dolorem minus percipiebãt, & humores ad cutem extrudebantur: primis diebus hac ſuccorũ ebullitione attemperata, conſilium aderat, magis attenuantia, & ſudorifica experiri; inter quæ obijciebatur admodùm vtile, & iucundè decoctum liquiritię, maluæ, borraginis, politrichi, capillorum veneris, prunorum dulcium, ſunchi, florum periclimini, ſem. cucumeris, florum papauerum rubeorum, corticum fabarum, idq. plurimis adiumento fuit; quibus verò craſſior ſuccus, & pituitoſus luxuriabat, potio furfurum, tritici, fabarum, liquiritiæ, hyſſopi, ligni Iuniperi, tartari albi, hordei, ſunchi, rad. lil. alborum, graminis, ſcabioſæ; piloſellę, prunorum dulcium, confecta in ſero caprino adhibebatur, & pro potu eiuſmodi etiã præſertim vſq. ad quartam: qua tranſacta adhùc magis aperientia,

Chir. de ſanguinis miſſione.

Vexicantia.

In principio alterantia.

In Aug.

Sudorifica quæ, & quando.

tia, & ſudorifica in vſu erant: ſi variolæ non facilé ad extra efflo-reſcerent, adiectis rad. altheæ, apij, fæn. carlinæ, pentaphilli præſto erant. Fauces, & oculi tutabantur, aqua roſeacalybeata, aut ſucco berberis, agreſtæ, prunorum acidorum, & morarum nigrarũ, aut ex eorum folijs decocto. Aluus deindé fluuida redebatur clyſtere ex hordeo, beta, mercuriali, & prunis: aut ſero caprino, & ſaccaro: aut medicamento ex pulpa prunorum dulcium cum ſaccaro rubro; cibi refrigerantes, & modicè lenientes adminiſtrabantur, quippé ptyſſana cum prunis, panatella cum ſemine cucurbitę: iuſcula alterata prędictis herbis; hæc tamen morbi temporibus, & qualitati ſuccorum, & variolarum ſatisfaciebant. *Ad oculos.* *Lenientia Clyſteres.* *Medicamenta.*

Extrà loco dolenti ex pleuritide linimentum admouebatur, è pinguedine gallinæ, medulla, bouilla, butyro, & pul. liquiritiæ: aut cataplaſma è malua, & ſemine lini: aut ex matre violarum, farfara, elixis cum butyro, aut axungia: aqua etiam calida; ab aere tandèm frigido cuſtodiebantur, & modicè ſtragulis cooperti, quieti manebant; etenim nec aer frigidus ambiens tutus eſt, nec copia ſtragulorum affert, niſi anguſtiam anhelitus. *Externa ad pleuritidem.*

Secunda conſtitutio maligna de pueris, ac adoleſcentibus, variolis, peripneumonia, ſputo ſanguinis, difficultate anhelitus, ſecta ceruice expiranti-bus, & aliis ſymptomatibus vexatis: CAP. III.

VERVM multos pueros, & adoloſcentes, fæminas, & mares obſeruaui, non ſolùm febre acuta ex humore malignè putreſcente in venis; ſed variolis pernicioſis, ſputaminibus ſanguinolentibus, rubore genarum, difficultate anhelitus, recta ceruice ſpirantes, & altera febre ex pulmonis inflammatio adeſſet, ſæpè alias conſtitutiones malignas, & epidemicas pulmones, pleuram, & inteſtina lacerantes expertus ſum, multaſq. acres defluxiones à cerebro fieri vulgares propter aerem, modò Auſtrinum, modo Aquilonarem, diùq. vario hoc ordine infeſtantem agnoui: & corpora mollia, capita humida, & frigida obnoxia his fuerunt, & vagantem per multas Prouincias hanc conſtitutionem malignam adnotaui, & perſeuerantem ad multos annos perſpexi; tanta enim aliquandò eſt aeris, & Cœli humida, & frigida, aut calida conſtitutio, vt corpora ſublunaria ad ſui ſimilitudinem ſenſim, & ſenſim conuertat. Medici igitur elegantes perpetuò aeris, & Cœli conſtitutiones, atq. temperies aduertant, vt facilius quid humanis corporibus accidere immineat, certò inuenire ſciãt: enimuerò frequenter morbi complicati infeſtant, qui vt plurimùm Medicos ob ſignorum varietatem fallunt, & varia medi- *Hiſtoria.* *Corpora parata.*

medicamenta varietati accommodata expoſcunt; vrgentiori tamen ſuper primùm incumbendum. His adductis, agnita natura, & malignæ conſtitutioni, & ſymptomatibus comitibus expenſis, pulmoniæ opem quamprimùm ferre duxi, &

Chir. citò: quia pulmonis inflammatio ſectionem venæ ex Gal. non amat, eò magis maligna. Crura igitur ſcarificari iuſſi, & cucurbitulas ſectas affigendas, & demùm hirudines, hemorrhoidibus, fricationibus, ligaturis extarocticis adminiſtratis lenita aluo, ad ſuccos rebelles concoquendos, & bezaarticis alterandos animum applicaui; decoctione ex floribus frumenti ſaracennici, vulgò formenton, ex folijs trifolij, vulgò pane cucco, è floribus fabarum, matris ſiluæ, calendulæ, primulæ veris, papaueris rubri, cicoreo, prunis, lentibus ecorticatis, botride, pulmonaria, bislingua, vrtica, ſem. cucumeris, & hordeo; ex his omnibus decoctum diligenter parabatur in aqua, aut iure Pulli debilioribus, & delicatioribus. Quòd percolatum, bis cum ſaccaro manè, & ſerò: pro potu autem hoc idem inſeruiebat; calorem quidém frebilem, & materiæ putreſcentis inflammationem pulmonis, & viſcerum emulcit, ebullitionem ſuccorum effrenat, & facilè ſputamina educit, & ad cutim ſuccos propellit (retardare quidèm, & reſtringere prauum, & læthale munus eſt) at effrenare, compeſcere refrigerantibus, & acidis (at non adſtringentibus) tutum conſilium vidi. Vndè caueant Medici à vino granatorum auſtero, dulce verò, & medij ſaporis, & acidum conceditur, & præſertim, na' fauces, & oris partes exulcerentur, ſummam profectò opem tulit apomeza, é floribus nucum, iuglandium, & Auellanæ, floribus albis volubilis, ſaponariæ, hordei, liquiritiæ, elſine, pulmonaria, malua, tuſſilagine, ſucco myrthi, ſebeſten', iuiubis, capillo veneris, & cæpa lil. alborum. Decoctum etiam ex tota cucurbita, & cucumere in ſero caprino, & ſaccaro aſaro aromatico, & periclimino iuuat; immò è floribus periclimini, & volubilis, pulmonaria, angelica, rad. Hederæ infuſis ad decem dies ſyr. miræ facultatis compoſui ad pulmones expurgandos, lienes, calculos, & variolas ſanandas: aliquandò verò decoctum ſcabioſę, rad. filicis, peoniæ, tormentillæ, graminis, pulmonariæ Adianti, rad. ciclaminis, cicorei, ſunchi, carlinæ, cortice media ſambuci, hordeo, prunis, & lentibus, & depuratum, & percolatum cum ſyr. viol. afferrebam: excellenter quidèm materias pulmonis educit, inflammationem tollit, ebullitionem, & feruorem ſuccorum putreſcentium compeſcit, vt (vix credibile dictu) multos ſanè hoc ſolo curaui, & etiam in præſeruatione, & cautela præmuniui: Decoctum etiam pim-

pinel-

Pharmaca lenientia.
Alterantia. Prima.
Not. de vino granatorum.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
Quinta.
Sexta.

pinellæ, angelicæ, florum borraginis, bugloſſę, periclimini, hordei, hyperici, cardui benedicti, ſcabioſæ admodúm auxiliatur: tandèm ſyr. è corticibus, & ſem. fraxini, viſco querno, ſcordio, lactuca, ſuncho, ſucco pomorum dulcium, ſcabioſa, capillo veneris, gramine, lentibus, tuſſilagine, floribus viol. purpurarum, ſuncho, ſucco viol. pulmunariæ, ſem. cucurbitæ, cucumeris in ſero Caprino, & ſuccis prædictis infuſa ad dies quatuor ad tertiam decoquantur; colaturæ additur ſaccarum pro ſyr. vel abſq. ſaccaro decoctum adminiſtratur, quod plurimùm ęgri profuit, victus tenuis, atq. ad quartum, nam ſeptimúm tranſierunt.

Tertia Conſtitutio maligna de laborantibus variolis, torminibus, dyſſenteria, & eorum curatione. CAP. IV.

DVPLICI febre pueri corripiebantur: vna ducebat ortum ab humoribus malignè putreſcentibus in venis, & variolas producentibus; Altera verò ex inflammatione, & vlcere inteſtini craſſi excitabatur: hi ob fluxionem epidemicam à capite ad ventriculum, & inteſtina craſſæ, pituitæ ſalſæ, atq. malignæ à calidiori iechore dyſſenteria torquebantur, atq. doloribus ventris, & potiſſimùm, qui temperie calida iechoris, habitu corporis gracili, & bilioſo aderant, & potius adoloſcentes laboribus, & venationibus aſſueti, humores acres, & ſalſos facilè procreantes.

Hos quidèm inter initia curaui ſanguine parcè à vena ſecta, emiſſo, & præſertim viribus robuſtis hynedinibus brachij appoſitis, & cucurbitulis ſcarificatis lumbis, & coxis; demùm Clyſteribus aluo lenita, & euacuata.

Manè decoctum lappæ maioris, piloſellæ, centinodiæ, ſcabioſæ, rad. gramini, roſ. ſunchi, plantaginis exhibebatur, atquè iterùm veſperi, pariter ex his Chlyſt. iniciebantur; ſed prius pul. vnguium capræ, mulæ, aſini, lot. decocto graminis, ſcabioſæ, & calthæ ad drac. 1. cum prædicto decocto. Itē ſanguinem hirci, bouum, & leporis concretum, & poſtea ſucco roſ. & lacte dilutum ad drac. 1. cum puluere corticum cicerum rubeorum, & lentium ſcr. 1. margarit. præparat. ſcru. 5. pluribus admodùm profuit, cornu caprę, & hirci, oſſa leporis, & cranea cum puluere calendulæ, his malignis variolis, & dyſſenteria per anum, ſæpè ſæpius ptyſſana calibeara infundebatur, aut lac calybeatum cum ſucco plantaginis: aut decoctum ligni roſ. plantaginis, comarum rubi bubumi vulgo paguogna, aut decoctum prunorū,

&

& corni, maraſcarum, immò etiam in potu lentes, pruna, cornea, hordeum decoquebantur antè cibum. r. pulpæ prunorum damaſcenorum, cornu vn. 1. miccæ cydoneorum drac. 2. ligni roſ. rub. corticum lentium, florum calendulæ, hyperici an. drac. 5. m. deinde panatella in iure pulli alterato cicoreaceis, lentibus, plantagine, & roſis concedebatur, lenteſq. in ſubſtantia decoctas in iure pulli calybeato, hordeum, lentes, milium, panicum ſimul ad ptyſſanam redigebantur cum malo cotoneo: Enimuerò opus erat, & dyſſenteriæ, & variolis, & malignitati ſimul, eodemq. tempore operam nauarem; cydonium etiam coctum in aqua lentium, calendulæ, & ſcabioſæ, quod facilè ægri comedebant, tanquàm gratum, & ſalubre, prunaq. & cornos pariter decocto piloſellæ, lentium, capillo veneris; nam faciliora in promptu, & pueris gratiora, & iucundiora erant, quinimò potum ex cornis, & prunis, atq; berberis, vulgò creſpin in aqua lentium, & ſeminis peponum, & caricarum confeci ſuauem, & ſalubrem, qui colore, odore, & ſapore admodùm expetebatur; alijs condiebatur pro potu iuſculum concinnatum, cotoneis, prunis, rad. graminis, pentaphilli, piloſellæ, floribus ſpinæ albę, & paſſulis. Demùm alijs ius cicerum rubeorum, lentium, graminis, centinodiæ, berberis, corni, vitium germinibus, & rubi gratum erat, pulueremq; oſſium galli calcinatorum ad drac. 1. cum prædicto exhibebam.

Quarta Conſtitutio maligna ægrorum, qui nauſea cibi faſtidio, delirio, inquietudine, & variolis torquebantur, & eorum curatione.

C A P. V.

TANTA erat humorum copia, tanta bilioſi ſanguinis moles, & incendium, tantaq. vndiq. malignitas, vt febris acutiſsima vniuerſum occupabat, delirium cerebrū corripiebat, nauſea cibi faſtidium, ſtomachum, & cutim grauiter, & læthaliter variolæ malignæ deturpabant. His omnibus ſuccurrendum cenſui, primò ſectione venæ parca (viribus, & ætate permittentibus) verùm, vt plurimùm hyrudines hemorrhoidibus applicabantur, quæ à capite, ſtomacho, & iechore reuellebant, & bilioſi ſanguinis copiam minuebant, cucurbitulæ etiam ſcarificatæ, & ſcarificatio crurum, & infernarum partium ſummo cum ægrorum emolumento frequenter admouebantur; venas et ad aures, nares, oculos, lumboſq. ſecare iuſsi. Aluo moliter, & blandè ſubducta prunis coctis, & exematibus refrigerantibus lacte cum ſaccaro rubro: aut ptyſſana cum decocto maluę, prunorum,

Sectio venæ hirudines cucur. Scarificatio crurum.

Venarum inciſio ad aures, oculos, lumbos Clyſteres.

rum,

prunorum, & violarum: humores corrigebantur, ſero caprino, in quo hordeum, lentes, & caricæ, & violæ fuere maceratæ: aut decocto barbæ hirci, piloſellæ, ſunchi, caricarum, lentium, & florum matris ſiluæ: aut ius concinnatum floribus rubi, lactucę, pimpinellæ, calendulæ, ſunchi, cicorei, hepaticæ, graminis, Tragopogoni: non nullis etiam ius capi alteratum è cornibus hircis, lentibus, acetoſa, ſuncho, & capillo veneris, & rad. vrticæ: parabatur etiam decoctum rad. florum, & foliorum ſmilacis aſperæ, volubili, trifolij pratenſis, abſynt. rad. mori nigri, cicorei, tribuli aquatici, ſenationis, hæpaticę, rad. graminis, pentaphilli, oxalidis: hæc omnia iure lentium, & ſero caprino decocta ad tertiam, & deindè expreſſa ad vn. 6. pluribus adiumento fuere, decoctumq. ex floribus, & radicibus lupulorum, matris ſiluæ, floribus ſambuci, & ciceribus rubeis, & radicibus bugloſſæ borraginis, atq. fæniculi. Extrà oxirrodinum ex aqua roſea, & aceto roſeo, ſucco lactucæ, capiti, & ſaturæ coronali admouebatur, ſtomacho cydonium coctum cum maſtice, & roſis, aut oleum de cotoneis, & roſatum, aut fomentum ex his moliebatur: repellere quidèm à ſtomaco humores bilioſos, & acres neceſſe erat. Cibi, & potus refrigerantes, ptyſſana hordeacea, panatella, cucurbitæ elixæ, fercula è ſuncho, pimpinella, lupulis lentibus intubo; carnes etiam in iure alterato his plantis decoquebantur; tanta enim erat clades, & horum temporum miſeria, vt neq. aſtantes, neq. pharmacopei inueniebantur: vnuſquiſq. ſibi parare remedia cogebatur, aut ab aliquo experto ea inquirere. Hæc ſunt, quæ ex libellis antiquis ſparſim fuere collecta, & in hunc ordinem redacta.

Finis Libelli Decimi Sexti.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

EX LIBELLO GEORGII COLLE PATRIS AVCTORIS:
De malignitatibus, & peſtilentijs medendis.

LIBER XVII.

DE CONSTITVTIONE PESTILENTI Bellonam deuaſtante. Anno 1537.

CAP. I.

GRAVIS Bellonam peſtilentia Anno 1531. inuaſit, de qua, dùm Ruri in Prædio noſtro Nauaſæ cum Patre Daniele, & Matre Margharita Lippa Colle, quæ obijt, degerem; & Iuris prudentię ſtudijs incumberem, ad Clientes deffendendos, & cauſas forenſes diſertè agendas, vt tàm diram luem euitaremus, multa effatu digna obſeruaui, conſtitutio humida, & Auſtralis ad annos duos perennis excelluit: poſtea plurimi acutiſſima febre, & vehementiſſima vexari cæperunt, delirabant omnes cum maximo cordis dolore, vrinis turbidis, & nigris, ingenti iactatione, lingua humida, & atra, Antracibus, & Bubonibus, ſiti ardebant, ferè omnes correpti interiebant.

De

De Præſidiis Chirurgicis, Pharmazeuticis, & Dieteticis in curatione, & præſeruatione prædictæ peſtilentiæ.

CAP. II.

PRÆSIDIA admodùm exiccantia, tutiora, ſalubriora, videbantur, & quilibet ſuo Marte guſtu, & experientia plura inueniebat: inter Chirurgica cucurbitulæ ſcarificatæ cruribus vtiliter affigebantur; quinimò vſtiones è ferro candente brachijs, & pedibus, vexicantia ex allio, cæpa, Ranunculo, flamula Iouis, & fermento, acetoq. acerrimo, & cauteria, & ſetacea ad colluuiem malignam, & peſtilentem euacuandam opem præſtabant: virus per hæc loca diù aperta effluebat, & nobiliora viſcera pręſeruabat: frictiones, ligaturæ, picationes, & rubificantia ad plantas pedum reuellendo. Aluus deturbabatur chlyſteribus ex decocto abſynthij, centaurij, foliorum perſici, betæ, mercurialis, maluæ; aut furfurum, vrticæ, & elleborinæ; aut Thythimalij, pulegij, eſulæ florum, & ſambuci, & prunorum; aut è radice hederæ, violis, prunis, mercuriali. Alterabantur ſingulo mane in cura, & tutela humores; veluti decoctio ſudorifica, & cordialis, & folijs perſici, rutæ, carlinæ, abſynthij, cicorei, & pentaphilli; aut è radice, & folijs pentaphilli, vrticæ, pulegij Tricomanes, cimbellaria, beta, herba murali, caltha; aut ex gramine, lactuca, acetoſa, libiſtico, ruta, & nuce; aut ex berberis folijs vulgò noſtrati, creſpin, acetoſa, camedrio, bettonica, ſcordio. *Apozemata.* Iuuabat plures, ſucci depurati gentianæ, dictamni albi, foliorum berberis an. vn. 5. ſaccari vn. 1. m. Verùm antè huiuſcemodi apozemata aſſumebant drac. 2. huius pulueris. r. cruſtæ Cancrorum fluuiatilium, coclearum (quibus regio tota maximè abundat) vnguium Equi, Muli, vſtorum, & lotorum, ſucco acetoſæ, & trifolij an. ſcru. 1. baccarum Iuniperi ſcru. 5. aut electarij .r. rutæ, nucis, ſalis, ſcordij, foliorum berberis, cornu capræ præparati an. vn. 1. mellis deſpumati lib. 2. m. Aut gentianæ, camedrios, dictamni albi noſtratis, vulgò fraxenella, foliorum creſpin, berberis, radicis pentaphilli, centaurij minoris, cornu bouis, & vnguium vſtarum an. drac. 3. mellis deſpumati lib. 2. m. f. elect. ſ. ar. Aut .r. ſalis communis loti pluries decocto ſunchi, hordei,

℞. puluis.

Electaria.

 cicorei

cicorei lib. 5. pulueris galli combuſti, & præparati vn. 2. ſucci cicorij, berberis an. lib. 1. m. ſimul decoquantur ad ſpiſſitudinẽ. r. prædictæ drac. 3. Aut. r. baccarum Iuniperi, pulueris canis aſſi in clibano, & non excorticati, pulueris Perdicis, muris, muſtellæ, quæ aſſa decocto ſunchi hordei, abluantur: deindè adde cornu bouum, capræ, cruſtæ cancrorum fluuiatilium an. vn. 2. cum ſucco berberis, & roſarum conficiebatur electuarium.

Extrà cordi apponebatur emplaſtrum è folijs berberis, Iuniperi, perſici, acetoſæ, & roſarum elixis, & contuſis. Aut è folijs fraxini, borraginis, Ecchij, & vrticæ (exiccant quidèm hæc, & ad cutim virulentiam rapiant, aut é nido hirudinis, ſucco cicorij, & aceto albo.

Victus mediocris è pullis gallinaceis, Auibus, hædo, & vitello condiebatur ſemper nuce, acetoſa, berberis, & pyrri, folijs ſilueſtris; potiones proderant ex decocto pruni, acetoſæ, & berberis, aut ex hordeo, Ecchio: folijs pyrri, cotonei, & Iuniperi; aut ex aceto pyratico, aqua roſacea, & decocto hordei, & berberis; aut ex ſero caprino cum ſucco acetoſæ, berberis, & ſunchi. Oua ſorbilia vtilia erant cum ſcr. 1. pulueris nucis, ſalis, rutæ, & foliorum perſici: Ruri hæc faciliora, & ſalubriora experiebantur.

At parentes mei diù húc, & illùc per prata, & campos plures herbeas, & plantas pro pauperibus ægris colligere iubebant, maximam charitatem exercentes in auxiliandis ægris, & pecunia, & præſidijs medicis omnes circumuicini habitatores domum noſtram frequentabant, & inuiſebant ad implorandas opes, quæ cuncta hilari vultu è liberali munificentia omnibus largiebantur, Deo Optimo Maximo, & D. Martino Nauaſiæ protectori gratias immenſas humiliter ago, qui Patrem, & me ab hac dira peſtilentia tutarunt, & plurimos remedijs præſeruarunt, & multos præſidijs ferè extinctos ad ſanitatem reduxere. Hæc opera, & manus Dei ſunt.

Finis Lib. Decimi Septimi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

AVANTII COLLE BELLONENSIS, ET GEORGII FILIJ
De malignitatibus, & peſtilentijs medendis.

LIBER XVIII.

DE CONSTITVTIONE PESTILENTI

Cum nigris puſtulis vniuerſi corporis, & dyſenteria Zaudum deuaſtante. 1513.

CAP. I.

POST quindecim militiæ annos, poſt tot expenſas, & labores in bellis pro Sereniſſima Venetorum Republica ſub Vitello, Brandolino, Aluiano, & Ruuerio Exercituum Imperatoribus, cum quatuor eſſemus Fratres Daniel, Chriſtophorus, Bernardus, & Ego, paternaq. bona ad modùm diminuta fuiſſent, mihi Prædiùm S. Mariæ Magdalenæ ſolummodò relictum erat; his de cauſis ad Caſtrum Zaudi, in quo multæ fornaces calybem, & ferrum copioſè perficiunt, in quo Trabes, & lignamina abundant, me contuli, ibiq. mercaturæ, & forenſibus cauſis operam dedi, vt reſiduum vitæ meæ commodè, & honeſtè tranſigerem, maioribuſq. meis genere, & operibus non defraudarem honeſtis, & præclara eorum exempla imitater; qui ab anno 1236. vſq. ad hunc diem ſemper nobiliter vixerunt.

Interim Anno 1513. cum ingens fames Annonę caritate pluuioſis conſtitutionibus, ingenti frigore ad duos annos perſeueraſſet, homines prauis cibarijs, radicibus, plantis, leguminibus veſci cogebantur; propter hæc tandem febre contagioſa, dyſenteria, & nigris puſtulis in toto corpore laborare cæperunt, & ferè omnes interibant: imbecilles enim propter famem, & ſanguinem prauum coaceruatum, prauo colore, cachochimio, & humido vultu, & pedum inflatione vix ambulabant, & vix auram inſpirabant, excrementa alui nigra corrodebant inteſtina, & vrinæ nigræ ſtranguriam efficiebant; nam atra bilis in venis calida, & ſicca coaceruata erat, & tunc fætebant omnia, anhelitus quippè, vrina, ſputa, & alui excrementa; omnes ægros deſerebant, & procul abibant.

De curatione, & remedijs adhibitis prædictæ conſtitutioni peſtilenti. CAP. II.

CVI tàm diræ calamitati, quæ omnes feré incolas Zaudi, & illius Montanæ Regionis interfecit, pauca præſidia opem tulerunt? ſanguis non detrahebatur propter virium imbecillitatem, & languorem, prauam, & malignam colluuiem, & cachochiam in venis, & vniuerſo excellentem, ſolummodò aliquod emolumentum præſtarunt cucurbitæ ſcarificatæ, quæ virulentiam euacuabant, & vſtiones, & cauteria cruribus, coxis, & brachijs admota iuuabant; è quibus perpetuò contagioſus, & peſtilens ichor emanabat, & nigræ puſtulæ euaneſcebant vtiliter, & non reuertebantur. Clyſteres frequenter in vſu erant, dolori, vlceriq; inteſtini craſſi opitulantes, è ſero Caprino, Vaccino calybeato, & in quo cocti erant fructus Rubi, & Myrthi; aut è ſucco plantaginis, & ſæpo hircino, aut ex decocto, & ſucco iaſnè, vulgo myrthi humilis, pentaphilli, corticibus Pinus haricis, roſis, centinodiæ, ſucco cicorij, & borraginis; aut ex iure pingui inteſtinorum capræ, caſtrati, bouis calybeato, floribus ſambuci, mille folio, trifolio, lente, & hordeo torrefactis; aut ex decocto roſarum, cydonei, corticis Mori nigri, myrthi, pyri ſylueſtris, prunorum ſylueſtrium, borraginis, & bugloſſæ cum ſæpo hircino, & butyro. Per os adminiſtrabantur decocta berberis, plantaginis, cydoniorum, Ecchij, cicorij, borraginis, hordei, pentaphilli, & gentianæ, aut ſerum Caprinum calybeatum cum ſucco berberis, & ſunchi, aut ius pulli, aut vituli, in quo elixabantur cicoreum, roſæ, ſunchus, ſcordium, gentiana, plantago, & dictamnus albus, oleum etiam roſaceum lotú

cum

cum ſucco plantaginis potabatur, gallus, cornua capræ, & vngues, pimpinellæ radices aſſabantur, & in pollinem redigebantur, cuius drac. 1. cum iure pulli manè, & ſerò exhibebatur. Alij caſeum antiquum, & coagulum leporis, & hædi aſſum, & in pollinem comminutum adminiſtrabant cum vn. 1. ſucci berberis, & ſunchi, aut lib. 1. ſeri caprini depurati, & calybeati.

Comedebant oua ſorbilia, carnes vitullinas, hædinas, pullos gallinaceos, & iuſcula ex his, ferculaq. varia à prædictis plantis, & herbis, multi in iure pulli calybeato carnes hædinas elixas exprimebant, & ſuccum aſſumebant. Enimuerò languor virium præſtabat: vndè nullum maius præſidium ægris ſubuenit, quàm iuſcula, & reſumptiua, & torculata cum acetoſa, & hordeo, & decocta acetoſæ, hordei iaſne, berberis, plantaginis, roſarum, & pentaphilli: etiam caprinum ſerum calybeatum copiosè potabatur. Alij è gallis montanis, & francolinis aſſis, & expreſſum torculari liquorem prçſumebant. Hæc ſunt, quæ in illa maligna conſtitutione in vſum venerant.

Finis Lib. Decimi Octaui.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

BERNARDI COLLE BELLONENSIS GEORGII FILII.

De malignitatibus, & peſtilentijs medendis.

LIBER XVIIII.

De peſtilentia Augurdum oppidum deuaſtante Anno 1547. cum vomitu, delirio, ardente febre, & ſiti.

CAP. I.

FRATRE Daniele Bellonæ, Auantioq. Zaudo commorantibus, poſt obitum Chriſtophori Fratris mei, oppidum Augurdium petij, ibi Vicarij Fodinis metallorum, controuerſijſq. de his oriundis publicè præeram; nam Regio Augurdij multis Fodinis abundat, è quibus aurum, argentum, æs, & Vitriolum vberrimè extrahitur, ſtudijs etiam liberalibus deditus, expenſas in bellis per tot annos confectas reſarcire ſtudebam. Enimuerò Sereniſſimus Venetorum Dux pro rebus honorificè geſtis à nobis quatuor fratribus in bellis literas magnificas Poteſtati, & Capitaneo Belluni dedit, vt primò in numerum Conſiliariorum Belluni annumeraremur (vt maiores noſtri fuerunt) deindè, vt Campi vigintiquinq. communium bonorum concederentur: verùm hæc Priuilegia ob Ciuium ſimultates controuerſa diú, & partium aduerſariorum potentia; noſtra autem ignauia, & bonorum fortunæ indigentia vſq. adhùc, abſq. debita executione iacent: his ſimultatibus iac-

tatæ noſtræ mentes, deffeſſæq. tot laboribus bellicis, Bellonæ, Feltriæ, Foriulij, Florentiæ, Romæ: nos fratres, atq. fortunæ diſpẽdijs aliam vitam traducere, paternis bonis curam adhibendo, expenſas quadantenus reficere putauimus: ſed his ſilentio inuolutis, cum publica teſtimonia manifeſtè de ſtrenuè geſtis à nobis, de ære conſumpto, de ſuppelectibilibus ammiſſis, de Prędijs venditis, de honeſta, & antiqua Familia Colle, de Egregio Viro Georgio Patre noſtro, de Chriſtophoro Auo, & Leone biſauo, Titiano, Dioniſio, Manfredino, & alijs maioribus loquuntur, quorum ab Anno 1236. publicæ, & priuatæ actiones, belli, & Pacis temporibus, excellenter ab omnibus vſq. adhùc extolluntur, & laudibus iurè meritò commendantur, de quibus infrà non nulla colligam: nam, & Duces militum, Medici, Hiſtorici, Architecti plures fuere, & nobili genere orti, honorificè vixerunt; vt ex publicis actibus, literis, & priuilegijs Imperatorum, & Venetorum Ducum patet.

Primò hiſtoriam truculentam, contagioſam, malignam plurimos perdentem enarrabo, quæ Augurdium oppidum, & eius regionem per duos annos ſæuiens ferè penitus deſtruxit. Poſt bella à Maximiliano Primo Imperatore Venetis illata, poſt tot calamitates, Annonæq. penuriam aeris inæqualitas, tùm auſtrina, tùm æſtuoſa ità perſeuerauit, atq. locuſtarum numeroſa multitudo præiuit, vt ſterilis regio tota euaſit. Demùm inficiens contagium, vndiq; homines peſtileni febre, delirio, vomitu bilioſiorum, ſitiq. clamoſa depræhendit, & quarta die interficiebat. Multis Carbunculi, & puſtulæ pruriginoſæ, & atræ ſuperuenere, huiuſcemodi praua ſymptomata ortum ducebant à bile, & melancholia malignè, & contagioſe putreſcentibus.

De remediis adhibitis huic peſtilentiæ, & eorum vſu. CAP. II.

HIS malis remedia varia, & multiplicia offerebantur: crurum ſcarificatio vtilis fuit, & cucurbitularum inciſarum infernis partibus admotio, hirudinumq. hemorrhoidibus, & poſt aures affixio, ſed maius cæteris emolumentum afferebant vſtiones ferro candente, brachijs, & cruribus, & emunctorijs inguinum; nàm butyro, ammota cruſta, maligni ichores effluebant per loca illa: empiricus quidèm ſumma cum ægrorum vtilitate duo ſetacea ad inguina, & vnum ad ſcrotum imponebat, deìdè tãquã arcanũ adminiſtrabat puluerẽ ex viſco querno, vinca, radice camaleontis nigri, corno capræ an. p. eq. ad drac. 15. in lixiuio dulci, & oleo communi. Prætereca (ſcitu dignum) cornua, vn-

vngues, oſſaq. capræ ſilueſtris, & capreoli calcinata, & corium ēt, & eorum omnium pulueris ad dr. 2. in iure dictorum tradebat, mira ægrorum vtilitate: cor etiam lauabatur decocto roſarum, pyrris ſilueſtris, & primulæ veris, etiam frictiones, & ligaturæ proficiebant.

Vomitus vomitorio compeſcebatur; nam vomitus vomitum curat ex oleo, & lixiuio, aut aqua ordei cum oleo violaceo, & roſaceo, & humores illi acres, & maligni attemperentur; deindè potiones alexipharmachæ preſto erant ſingulo mane, pruna, cicoreum, acetoſa, berberis, hordeum, ſunchus, myrthus, vrtica, in iure pulli coquebantur, & ius illud cum g. 2. Croci ad vn 8. exhibebatur, aut ſeri caprini lib. 1. ſucci foliorum berberis vn. 1. pulueris dictamni albi drac. 1. Croci g. 2. m. Aut ius hædi cōcinnatum roſis, pentaphillo, trifolio, ſuncho, & condrilla. Aut aqua hordei, & acetoſæ ad lib. 2. aceti roſacei vn. 5. m. Aut. r. olei roſacei, violacei an. vn. ſ. decocti prunorum, cicorei, acetoſæ, trifolij, & Ecchij lib. 1. m. Quid plura? pauci ſaluati fuere. Interea quidam leporem, & canem cum radice pentaphilli, & folijs perfici in clibano aſſabant; deindè horum pulueris drac. 15. in iure eorum exhibebant, acetumq. in quo allium, & cæpa ebullierint, potabant.

Victus ſummoperè probabatur mediocris è pullis, vitulo, caſtrato, hædo, auibus, & ſorbilibus ouis: ex his conſumptiua torculata, & varia fercula conficiebantur, copioſi hauſtus aquæ ordei, & berberis, aut aquæ violaceæ, & roſaceæ cum aceto, aut ſeri Caprini depurati extollebantur. Extrà terram metallicam, ex fodinis auri, & argenti pluries lotam aceto roſaceo, & decocto hordei, & pentaphilli cordis regioni apponebant, carbunculis etiam ferro, & igno reſeratis emplaſtrum admouebatur, è ciclamine, radice ari, ſerpentariæ, enulæ, & butyro. His virus alliciebatur, & lues peſtilens ingenti celeritate extirpabatur.

Finis Primi Tomi de malignis, & peſtilentibus affectionibus, & earum medela.

INDEX LIBRORVM TOMI SECVNDI

DE minus communibus principijs, partibus, & paſſionibus omnium morborum, & ſymptomatum particulariũ impropriè, propriè, priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtilentium totius humani corporis, atquè de eorum ſingulatim perfecta, & noua curatione. Liber Primus.

De impropriè, & propriè malignis, & peſtilentibus priuatim, & vulgariter affectibus, & ſymptomatib. thoracis, cognoſcendis, præſeruandis, atquè curandis. Liber Secundus.

De malignis, & peſtilentibus, priuatis, & vulgaribus, ſtomaci, & inteſtinorum vitijs. Liber Tertius.

De morborum genitalium malignis & peſtilentibus affectibus, ſymptomatibus, cauſis. Liber Quartus, & vltimus.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI

TOMI SECVNDI.

DE catharro impropriè, & propriè maligno, & peſtilenti, atq; eius noua, & exacta curatione. Cap. primum, pag. 1.

De ſignis, & præſagio maligni catharri, & peſtilentis in genere, & ſpecie. cap. 2. p. 6.

De præſagio. cap. 3. p. 7.

De ſcopis, & indicationibus in maligno, & peſtilenti catharro. c. 4. p. 7.

De præſidiorum materijs chirurgicis, pharmaceuticis, diæteticis pro omni maligno catharro, & peſtilenti curando. cap. 5. p. 10.

De remedijs motui, & fluxui maligni, & peſtilentis catharri. cap. 6. p. 13.

De victu motui humoris accommodato in maligno catharro. c. 7. p. 16

De auxilijs ſpeciei humoris fluentis, & pacti generantis in maligno catharro, & podagra. cap. 8. p. 17.

De ſenſatione ſecundùm naturam. cap. 9. p. 21.

De impropriè, & propriè maligno capitis dolore, & differentijs, & voluptatibus. cap. 10. p. 23.

De differentijs, ſignis, indicationibus, & præſagio maligni doloris capitis. cap. 11. p. 29.

De præſagio doloris capitis maligni. cap. 12. p. 31.

De ratione curandi omnibus præſidijs malignum dolorem capitis. cap. 13. p. 31.

De victus ratione ad malignum capitis dolorem. cap. 14. p. 36.

De vigilia maligna in genere, & ſpecie, & eius eſſentia. cap. 15. p. 36.

De ſignis, indicationibus, & præſagio malignæ vigiliæ. cap. 16. p. 42.

De cura malignæ vigiliæ, & cauſarum reſoluentium. cap. 17. p. 42.
De victu. cap. 18. p. 44.
De ſomno maligno in genere, & ſpecie, & eius natura. cap. 19. p. 44.
De ſignis, præſagio, & indicationibus maligni ſomni, cap. 20. p. 48.
De cura maligni ſomni, & cauſarum ſuffocantium. cap. 21. p. 49.
De maligno cathoco, eius perfecta natura, & ſpeciebus. cap. 22. p. 50.
De maligni cathochi curatione. cap. 23. p. 53.
De maligna conuulſione, & eius differentijs, & modis generationis. cap. 24. p. 54.
De malignæ conuulſionis cura. cap. 25. pag. 58.
De malignæ epilepſiæ natura, & eſſentia, & varijs ſpeciebus, & modis generationis. cap. 26. p. 61.
De ſignis, præſagio, & indicatione malignæ epilepſiæ. cap. 27. p. 66.
De malignæ epilepſiæ auxilijs chirurgicis, & pharmaceuticis. c. 28. p. 67.
De arcanis ad medelam epilepſiæ. cap. 29. p. 70.
De victu administrando, & eius recto vſu in maligna epilepſia. cap. 30. p. 72.
De maligno carho, ſeu ſopore, & differentijs eius. cap. 31. p. 73.
De partibus, ſignis, præſagio, indicationibus, & remedijs chari malignis. cap. 32. p. 77.
De malignæ apoplexiæ natura, & multis generationis modis, aliorumq; ſententijs. cap. 33. p. 78.
De indicationibus malignę apoplexiæ. cap. 34. p. 82.
De præſidijs malignæ apoplexiæ. cap. 35. p. 82.
De topicis adminiſtrādis. cap. 36. p. 83.
De victu in maligna apoplexia adminiſtrando. cap. 37. p. 84.
De maligno lethargo impropriè, & propriè, atq; cauſis eius. cap. 38. p. 84.
De ſignis, indicationibus, & præſagio maligni læthargi. cap. 39. p. 87.
De materijs auxiliorum ad malignum læthargum. cap. 40. pag. 88.
De alterantibus, bezaarticis ad malignum læthargum. cap. 41. p. 89.
De victu in maligno læthargo adminiſtrando. cap. 42. p. 90.
De malignæ frænitidis natura, & varijs auctorum ſententijs, & earum dilucidatione. cap. 43. p. 91.
De cauſa formali, & efficiente frænititidis, & auctorum cōciliatione. cap. 44. p. 92.
De natura frænitidis, & cauſarum explicatione. cap. 45. p. 97.
De differentijs frænitidum malignarum, & ſignis generis, & ſpecierum. cap. 46. p. 100.
De ſignis immin. frænifis. c. 47. p. 102.
De ſignis præſentis malignæ frænitidis. cap. 48. pag. 103.
De præſagio mortis, & periculi frænitidis malignæ, & omnium eius specierum. cap. 49. p. 104.
De indicationibus malignæ frænitidis impropriè, & propriè: cap. 50. p. 105.
De cura malignę frębnitidis. c. 51. p. 105.
De victu in maligna frænitide. cap. 52. pag. 107.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI.

DE malignæ, ac peſtilentis priuatim, aut vulgariter anginæ eſſentia. cap. 1. p. 109
De ſignis, præſagio, & indicationibus malignæ anginæ. cap. 2. p. 112
De præſidiorum materijs ad malignā anginam. cap. 3. p. 114
De pharmacis internis, & externis euacuantibus adminiſtrandis in maligna angina. cap. 4. p. 116
De alterantibus. cap. 5. p. 117
De externis remedijs ad malignam anginam. cap, 6. p. 119
De victu in maligna angina c. 7. p. 121
De malignæ peripneumoniæ natura, differentijs, ſignis, præſagio, & indicationibus. cap. 8 p. 122
De ſignis, præſagio, & indicationibus malignæ peripneumoniæ. cap. 10 pag. 127
De præſidiorum materijs ad malignā peripneumoniam. cap. 11. p. 131
De pleuritidis malignæ natura, & ſpeciebus. cap. 12. p. 136
De ſignis, præſagio, & ſcopis malignę pleuritidis. cap. 13. p. 140
De pręſagio malig. pleurit. c. 14 p. 143
De longitudine, & breuitate pleuritidis malignæ. cap. 15. p. 143
De ægrorum interitu, & vita in maligna pleuritide. cap. 16. p. 144
De præſidiorum materijs chirurgicis ad pleuritidem malignam curandam. cap. 17. p. 146
De pharmaceuticis præſidiorum materijs ad malignam pleuritidem. cap. 18 p. 149
De tribus ſpeciebus fomentorum in maligna pleuritide. cap. 19 p. 151
De alterātibus, ſyrupis, & alijs in maligna pleuritide adminiſtrandis. c. 20 p. 153
De his, quæ agunt à proprietate ex auctoribus. cap. 21 p. 156
De cura pleuritidis malignæ tranſmutatæ. cap. 22. p. 156
De ſex rebus non naturalibus ad malignam pleuritidem curandam. cap. 23 p. 157
De maligna, aut peſtilenti priuata, atquè vulgari phthyſi. cap. 24. p. 161
De differentijs, & ſignis malignæ phthyſis. cap. 25 p. 166
De præſagio malignę phthyſis. cap. 26 pag. 168
De indicationibus malignæ phræniſis. cap. 27 p. 169
De chirurgicis, & pharmaceuticis præſidijs pro maligna phtyſi curanda. cap. 28 p. 170
De ſarcoticis, & cicatrizantibus maligni pulmonis vlcus. c. 29 p. 176
De cicatrizantibus malignum pulmonis vlcus. cap. 30 p. 178
De victus ratione malignæ phthyſi accomodata tēporibus vlceris. cap. 31 p. 179.
De medela ſymptomatum ſuperuenientium malignæ phthyſi. c. 32 p. 182
De malignę, & peſtilentis ſyncopis natura, & aliorū ſententijs. c. 33. p. 183
De differentijs, & ſignis malignæ ſyncopis. cap. 34. p. 188.
De præſagio malignę ſyncopis. cap. 35 pag. 189
De indicantibus in maligna ſyncope. cap. 36 p. 190
De maligna ſyncopi curanda chirurgicis, pharmaceuticis, & diæteticis remedijs. cap. 37. p. 190.
De cura malignæ ſyncopis præſentis.

cad.

cap. 39 p. 194
De cauſis digerentibus remedia in maligna ſyncopi. cap. 40 p. 199
De palpitatione cordis maligna, & peſtilenti ex Hip. Gal. & Ariſt. c. 41. pag. 201
De modo, & ordine generat. palpitationis malignæ ex Ariſt. Hip. Gal. & alijs. cap. 42 p. 205
De ſignis, indicationibus, & præſagio malignæ palpitationis. c. 43 p. 209
De præſagio malignæ palpitationis in genere, & ſpecie. cap. 44 p. 211
De maligna palpitatione curanda, de ſectione venæ, & recto vſu, & aliorũ præſidiorum. cap. 45 p. 211
De externis præſidijs ad malignã palpitationem. cap. 46 p. 215
De victu in maligna palpitatione, atq; ſex rebus non naturalibus cap. 47 pag. 216

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII.

De maligna, & peſtilenti colera. cap. 1 p. 219
De ſignis indicantibus, & præſagijs malignæ coleræ. c. 2 p. 223
De malignę colerę medela chirurgica, pharm. & diætetica. cap. 3 p. 224.
De victus ratione in maligna colera. cap. 4 p. 227
De ſymptomatum malignæ coleræ medela. cap. 5 p. 228
De maligno peſtilenti, & canino appetitu. cap. 6 p. 229
De maligni peſtilentis canini appetitus lucidiori eſſentia. cap. 7 p. 231
De maligni appetitus canini definitione examinanda. cap. 8 p. 232
De ſignis, indicationibus, & præſagio canini maligni appet. cap. 9 p. 233
De curanda maligna, & peſtilenti canina fame cap. 10 p. 235
De maligno, & peſtilenti bulimo, ſeu ablata appetentia à cauſis malignis. cap. 11 p. 239
De ſignis, indicationibus, & præſagio bulimi maligni. cap. 12 p. 240
De curãdo malig. bulimo. c. 13 p. 241
Aduerſus deliquium, & ſyncopim remedia. cap. 14 p. 243
De cardiaco affectu, cardialgia, cardiagmo, angore, ſeu anxietate, atq; faſtidio malignis. cap. 15 p. 244
De differẽtijs, ſignis, indicationibus, & præſagio card. malig. c. 16 p. 247
De curatione cardiaci affectus maligni. cap. 17 p. 247
De cardialgię malignę natura, & eſſẽtia. cap. 18 p. 250
Differentiæ, ſigna, præſagium, & ind. cad. malig. examinantur. c. 19 p. 251
De curanda malig. card. cap. 20 p. 251
De bezaarticis, & cardiacis aduerſus malignã cardialgiam. cap. 21 p. 252
De cardiogmo maligno. c. 22 p. 255
De ſigno, præſagio, & ſcopis cardiag. maligni. cap. 23 p. 254
De curando malig. cardiog. c. 24 p. 255
De anxietate, angore, faſtidio, & tædio maligno. cap. 25 p. 256
De curando maligno ſtomaci angore. cap. 26 p. 258
De colico malig. eiuſq; diff. c. 27 p. 259
De doloris colici malig. indicationibus, præſagio, & ſignis. c. 28 p. 263
De maligni doloris colici à ſucco mordaci, & flato malig. med. c. 29 p. 267
De recta, & breui methodo medendi colicum dolorem malignum, & de vſu remediorum. cap. 30 p. 268
De victus ratione colico maligno admini-

mini-

miniſtranda.cap. 31 p.270
De victus ratione ad flatus, & pituitã in dolore colico maligno.c.32 p.275
De victus ratione ad acrem,& mordacem materiam, & flatus in collico maligno dolore.cap.33 p.272
De voluuli,& illiaci doloris,& cordapſi malig. nat. & eſſent.cap.34 p.273
De diff. ſignis,præſagio,& indic. malig. voluuli.cad.35 p.275
De præſag.malig.voluuli.cap.36 p.275
Ind. malig' illei.& volu.c.37 p.276
De curando malig. volu.c.38 p.276
De pharmazeuticis adminiſtrandis in maligno voluulo.cap.39 p.277
De victu in voluulo maligno adminiſtrando.cad.40 p.279

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI

DE maligna; & peſtilenti ſatyriaſi,& priapiſmo.cap.1 p.281
De natura, & cauſis ſatyriaſis malignæ.cap. 2 p. 283
De diff. ſignis,præſagio,& ind. ſatyriaſis malignæ.cap.3 p.286
De curando maligno priapiſmo,& ſatyriaſi:cap:4 p.287
De pharmazeuticis auxilijs.c.5 p.288
De externis ad malignam ſatyriaſim præſidijs. cap.6 p.289
De victu adhibendo in maligna ſatyriaſi.cap.7 p.289
De malig. vteri præfocatione.c.8 p.290
De malignæ vteri præfocationis aſſentiæ dilucidatione.cap.9 p.293
De differentijs,ſignis,præſagio, & indicationibus malignæ vteri præfocationis.cap.10 p.295
De præſagio malig. pref.cap.11 p.296
De curanda maligna vteri præfocatione chirurgicis, pharmazeuticis, & diæteticis materijs.cap.12 p.297
De pharmazeuticis præſidijs in maligna vteri præfocatione.c.13 p.297
De odoribus in maligna præfocatione peſtis,ſacculis, & alijs externis: cap.14 p.278
De peſarijs in maligna præfocatione. cap.15 p.298
De ſacculis, epithematibuſq; ad vteri præfocationẽ malig. cap. 16 p. 299
De ſynapiſmatibus, & vexicatibus ad malig. vteri præfocat.cap. 17 p. 299
De victu inſtituendi in maligna vteri præfocatione.cap.18 p.300
De multis Hip. auctoritatibus ad curã præfocationis malignæ attinentibus dilucidationem.cap.19 p.300
De præſeruatione à maligna præfocatione vteri.cap.20 p.302
De breui methodo medendi omnes cauſas morbificas, ſymptomata, & morbos.cap.21 p.302
De cauſæ morbificæ eſſentia, & medela.cap.22 p.302
De morbi natura,ſpeciebus,& cura. cap.23 p.303
De ſymptomatis natura,ſpeciebus, & medicatione ex ſuprà collectis. cap. 24 p.303

Finis Ind. Cap. Tomi Secundi.

INDEX MEMORABILIVM TOMI SECVNDI.

A

ANNODINI natura quæ, & quotuplex. 30.
Animalis facultas quomadò influat abſq; voluntate. 57.
Apoplexiæ malignæ generatio varia, & multæ definitiones 78 cum auctorum declaratione.
Apoplexia cur acutiſſima dicatur. 78
Animalis facultas, ſpiritus quomodó dicatur fluere. 79. 80.
Apoplexia externa, quæ ſit. 80.
Apop ſigna, diff. ind. & præſagia. 81 82.
Apop remedia vniuerſalia, & topica 83 84
Anginæ malignæ, & peſt. nomen, & multæ def. & dilucidatio. 109 110
Angina ſine febre quæ ſit. 110
Ang. cauſæ triplices, externæ, antec. & coniunct. 111
In ang. humores tripliciter fluunt. 111
Ang ſpecies tres à forma, eff. & loco. 111
Ang. malignæ ſigna, diff. praeſagia, indicationes à forma, eff. & loco. 112 113
In ang. cur rubor externus modò bonus, modò malus. 113 conciliatio locorum Hip. & aliorum.
Ang malignæ praeſidia chirurgica, pharmazeutica. & diaetetica. 114. 115. 116
In ang. quandò p. ſeccanda ſit vena, aut purgans med. exhibendum 115 & an guttur incidendum, & quom.
In ang. maligna ext. med. quæ, & qualia praeſidia 119 120 in ang. victus qui, & qualis 121
Appetitus nat. quid ſit, & quid praeter naturam. 229
Appetentia in iecore, & teſtibus quid ſit 230
Appetitus famis, & ſitis quomodò fiat, & cõciliatio auctorum 229. 230
Appetitus nat. & animalis quomodó agat 229
Appetens facultas, & cognoſcitiua quomodó agat, & in quæ obiecta 229. 236
Ab appetẽte ſenſitiua, & cognoſcitiua ſenſus tactus re, & eſſentia non differt 229
Anxietas, angor, & faſtidium, taediũ quid ſit 259 eiuſdem differentiae, ſigna, ind. eiuſdem curatio 258.

B

BILIS quomodó frigidior ſanguine 128
Bulimus malignus, & peſtilens quid ſit. 239
Eiuſdem ſigna, indicationes, & praeſagia. 239.
Eiuſdem cura, & multa extracta. 241. 242
Bulimi remedia ad ſyncopim. Bernardus Colle medicinae Dactor. Bernardinus Baldus Abbas, & Vrbinas, 243

C

CARHI ſpecies illegit. & diff. à laethargo 76
Carhi differentiae, ſigna, praeſagia, indicationes, & remedia. 77
Cerebrum quo motu moueatur. 81
Cerebrũ, cor quomodó principia motus. & ſenſus ſint. 81
Cerebri diuerſa ſubſtantia diuerſas facultates, & actiones exercet. 101
Colerae nomen, & eſſentia. 219
Colerae malignae ſigna, indicantia, & praeſidia. 223
Colerae malignae medela chirurgica, pharmazeutica, & diaetetica. 224 vſque ad. 228
Canini appetitus maligni natura. 229
Canini appetitus lucidior eſſentia. 231
Canini appetitus multa dubia & ſolutiones. 232
Canini appetitus maligni variae definitiones, & earum dilucidatio. 232.
Eiuſdem ſign., indicationes, & praeſagia 233
Eiuſdem cura chirurgica, pharmazeutica, & diaetetica, & multa extracta. 235 236
De Caraseci affectus natura 244 245
Eiuſdem dilucidationes l. c.
Eiuſdem ſigna, indicationes, & praeſagia. 247
Eiuſdem cura. 247
Cardialgiae naturae definitio. 250
Eiuſdem diff. ſigna, indicationes, praeſagia. 351
Cardialgiae malignae cura. 251
Eiuſdem remedia cardiaca & bezaartica. 252
Cardiocgmi maligni natura. 253
Eiuſdem diff. ſigna, indicationes, praeſagia. 254
Eiuſdem curatio, & dilucidatio remediorum. 155
Catharri maligni, & peſt. variae definitiones c. 1
Cerebrum conſideratur pluribus modis c. 1.
Catharri cauſae triplices externae, antecedentes, & immediatae c. 3 4.
Catharri praeſagium á forma, effectrice, & parte c. 7
Catharri ind á forma effectrice, & parte c. 7
Catharri maligni praeſidia chirurgica, pharmazeutica, & diaetetica c. 10 12. 13
Catharri motui praeſidia c. 13
Catharri motui victus c. 16
Catharri ſpeciei humoris fluentis remedia c. 17
Cerebrum ſenſiterium particulare, & manifeſtius c. 38
Cathocus quid ſit, & quid nominis. 50.
Cathocus quomodó differat à ſomno, apop: & aliis 50 5
Cathocus exquiſitus, & non exquiſitus quid ſit. 51 52
Cathocus quid ſit ex Methodicis, & ex Galeno, Hip. & Graecis. 5 253
Cathoci ſigna, differentiae, ind. & praeſagia à forma, effectrice, & ſubiecto. 52 53
Cathoci maligni cura ex chirurgia, pharmaſia, & diaeta c. 53 54
Conuulſionis natura, & dilucidatio. 54
Conuulſio duplex, & triplex. 54. 55

Co-

Conuulſio quadrupliciter conſideratur 55
Conuulſio legitima, & ſpuria quid, & quot. 55.56.57
Conuulſio morb. ſolius morbi quomodò. Conuulſio paſſio voluntatis. 56
Conuulſionis ſigna, differentiae, indicationes, & praeſagia à forma, effectrice, & ſubiecto. 59.60
Carbi maligni natura, dilucidatio plurium auct. 72.73
In carbo quomodò motus illaeſus manet. 74.
Carbi cauſa immediata. 75
Colici maligni, & peſt. natura. Eiuſdem diff. ſigna. 260
Indicationes. 272 Eiuſdem curatio. 273
Cur in colico ſolutiua in pauca doſi laudantur. 263
Eiuſdem cura ab humore acri. 267
Colici maligni curandi methodus. 268.
Colici diaeta, & victus. 370
Cauſa morbifica quid ſit, & quotuplex, & eius naturae noua definitio, & dilucidatio 302

D

DOLORIS natura apud Philoſophos, & Medicos c. 22
De dolore capitis maligni variae definitiones. 23.34.
Doloris capitis varia loca dilucidanda. 27
Doloris capitis maligni diff. ſigna, ind. & praeſag. c. 29
Doloris capitis maligni cura ex chirurgia, pharmacia, & ſex rebus non naturalibus c. 31
Doloris capitis maligni chimica praeſidia. 36
Daniel Colle.

E

EPYLEPSIAE malignae variae definitiones, & dilucidationes auctorum. 61.62.63
Epylepſia qui facilè, vel difficilè corripiantur. 62
Epylepſia abſquè motu, ſpuma, & conuulſione. 63
Epylepſiae ſymptomatum cauſae. 64.65
Epylepſiae ſigna, praeſagium, indicationes. 66.67
Epylep. auxilia chirurgica, pharm. & diaetetica. 67
Epylepſiae varia chimica auxilia. 68.
Epylepſiae malignae arcana, & chimica. 98
Epylepſiae victus, & med. & alexipharmacus, chimicus & occultis viribus. 72.73.74
Euſtachius Colle Auctoris Frater

F

FRENITIDI malignae quid nominis definitiones multae. 91
Frenitidis maligna cauſae, & earum conciliatio: 92
In frenitide cur dicatur cor fatuum. 94
Frenitidis malignae paſſionum cauſae, & dilucidatio, & conciliatio auctorum. 93 95
In frenitide quae facultas cognoſcitiua laedatur, imaginatio, an intellectus ſecundum oper. p. 2. & 3. 95
In frenitide errat cognoſcitiua trip. 96
Fraenitidis malignae, & cauſarum exacta explicatio, & locorum conciliatio 97 98
Freniſis cur circà vnum obiectum, & non aliud ſit. 99
Frenitidem cur calor, & inflammatio acredo, & alia pariant. 99
Freniſis à methodicis explicatur. 100
Frenitidis differentiae, ſigna, praeſagia, ſcopi à forma, efficiente, & loco affecto. 100.101
In frenitide cur Gal. non meminit laeſionis mem. 102
Imminentis freniſis ſigna, & praeſentis 102.103
Frenit. diff. multae, praeſag. ſcopi, & cura. 104.105.106
Frenitidis auxilia chirurgica, pharmazeutica, & diaetetica multa, & chimica. 106.107
Felix Pacciotus Vrbinas Philoſophus, Mathematicus, & Theologus celeberrimus. 232
Federicus Bonauatura Vrbinas l. c.
Franciſcus Lippus leg. Doc.

L

LAETHARGI natura, generatio, & definitiones multae 85 malignus laethargus quotuplex l. c.
Laethargo corpora parata. 85
Laethargum concomitantia, & eorum cauſae. 86
Laethargi maligni ſigna, partes, praeſagia, indicationes, & cura. 87.88 Ad laethargum malignum bezaartica, & chirurgica praeſidia. 89
Laethargi maligni diaeta in ſex rebus non naturalibus, & variorum locorum dilucidatio. 90.91
Laurentius Ragozzi Medicus, & Nepos Auctoris l. c.

M

MALIGNITAS in agendo, & reſiſtendo. 163
Malignitas, aut propria eſſentia accidentali, aut eſſentiali, aut propter inflammationem inſignem, aut ſympt. multa, aut virium languorem magnum. 123 & p. libro primi Tomi.
Motio quomodò differat à moto. 223
Morbus quid ſit, & quotuplex, & exacta eius naturae dilucidatio. 339.
Manfredinus Ragozzi Medicus Nepos Auctoris l. c.

N

NVTRIMENTVM quid ſit, & quot. 229.
Nutritio quomodó fiat. 229. An nutritiua oriatur 230. Dilucidatio Q. contra Licetum.
Nicolaus Clauena Pharmacopola, & plantarum Peritiſſimus Bellonenſis l. c.

P

PALPITATIO maligna quid ſit, quid ſaltus. 201
Palpitatio duplex, legitima & ſpuria. 203
Palpitatio quomodó generatur ex Ariſt. & Gal. 206
Cur non percipiatur dup. motus in palpitat. 208
Palpitationū ſigna, & differentiarum. 209.210
Palpitationis præſagia, cura chir. phar. diætetica. 211
In palpitatione extracta med. varia. 211.212.214.217
Maligna vteri præfocatio 290
Præfocationis malignae eſſentiae dilucidatio. 290.291. 292.293
Eiuſdem diff. ſigna, praeſagia, indicationes 295
Eiuſdem cura, & praeſidia ex Hip. & Gal. 297 vſque ad. 299
Peripneumoniae malignae, & peſt. nomen, natura, definitiones, & earum dilucidatio. 122.123
Peripneumonia quot modis ſit maligna 142
Peripneumonia ſputi cruenti conciliatio inter Aetium & Gal. 124.125
Cauſae perip. explicatio, & dilucidatio. 124.126
Eiuſdem ſigna, diff. praeſagia ſcopi. 127

INDEX

Eiuſdem praeſidia chir. phar. & diaetetica. 131.132.133.134

In peripneumonia cur p. pingues potiones, & deinde dulces, & poſtea è contra Dilucidatio 134

In perip. humoribus fluentibus, aut firmatis quid agẽdum 139

Pleuritidis malignae def. & dilucidatio multorum locorum, & conciliatio. 137

Eiuſdem variae ſpecies legitimae, & ſpuriae. 138

Pleuritidis ſigna, praeſagia, ſcopi á forma, effectrice, & loco affecto. 140.141.143.144

Pleuritidis malignae praeſidia multa chirurgica, pharmazeutica, & diaetetica. 146.147.148.149

Eiuſdem multorum auctorum conciliatio l. c.

In pleuritide tria fomenta, quae, & quandò adminiſtranda. 151

Pleuritidis alterantia, ſyruppi magiſtrales, & chimici manifeſtis, & occultis viribus praediti. 154.155.156

De *cura malignae pleurit. tranſmutatae in puſ.* 156

Pleuritidis victus in ſingulo tempore eius. 157.158

Pthyſis malignae def. & explicatio omnium cauſarum eius & auctorum conciliatio. 161.162.163

In pthyſi malig. an febris ſit hect. vel putrida. 162

Pthyſi quae ſubſtantia deperdatur, & quid ſit deperditas & deperditio 164

Eiuſdem ſigna, praeſagia, & ſcopi ab Idea, *ſede, & effectrice.* 163.166.169

Eiuſdem pthyſis cura, & loc. diluc. 170.171.172.174

R

RISVS *quid ſit* 103 *Eius ob. & facultas.*

Rabies canina ſolo inſpiratu abſq. morſu 112 *gignit.*

S

SENSATIO *quid ſit, & quomodo celebretur. c.* 21 Dilucidatio.

Senſationis initium in cerebro quomodó. 21

Senſus quomodò ſit agens, & patiens. 22

Senſiterium quotuplex, & quod primum. 37

Somni naturalis def. cauſæ, ſub. & dil. auct. de hoc. 46

Somnus malig. quomodó differat à charo apo. & aliis. 47.

Somni maligni definitio cauſae. 48

Somni per ſenſiterium quid. 48

Somni malig. ſigna, diff. ind. & praeſagia. 48.49.50

Syncopis natura in genere, & ſpecie. 183

Syncopis malignae definit. 184.185

Syncopis quatuor modis conſideratur. 184

Syncopis cauſa vna ſolùm immediata. 183.184

Syncopis cauſae antec. duae ſuffocans, aut digerẽs. 185

In ſyncope ceſſant omnes virtutes, at nutritio tamèn celebratur. 186 *not.*

Syncope eſt morbus, & eſt ſymptoma 186 *& dil. locorũ.*

Syncopis malignae quae & quot differentiae. 188

Syncopis malignae praeſagium, & indicantia. 189.190

Syncopis cura pharm. diaet. chir. 190.191 *& varia loca explicantur vſq; ad* 200 *& dubitationes tolluntur.*

Stomachus quot modis conſideratur ad eſſe, benè eſſe, ſui, vel alterius. 219

Stomachus conſideratur, vel vt recipiens, vel vt agens. 219.220

Stomachus ſenſu tactus, & appetentia animali fruitur ad ſui. & alterius voluptatem. 220

Satyriaſis malignae natura, & priapiſmi. 281.282.284

Eiuſdem def. diff. ſigna, praeſagia, ind. 286

Eiuſdem cura per omnes mat. praeſidiorum. 287.8.9

Eiuſdem chimica aqua praeſtantiſſima. l. c.

Symptoma quid ſit, & quotuplex, & eius naturae definitio, & dilucidatio 353

T

TESTIVM *vſus plures, &* Ariſt. *dilucidatio de teſtibus.* 284

V

VOLVPTAS *duplex intellectiua, & ſenſitiua.* 25

Voluptas ſenſitiua quid ſit, & quotuplex. 25

Voluptatis naturae dilucidatio. 25

Vigiliae malignae natura, cauſae, & differentiae 37

Vigiliae naturalis def. finis, cauſae. 36.37.38

In vigilia quae paſſio cordis. 40

Vigiliae malignae ſigna, ind. praeſagia à tribus, forma, effectrice, & ſubiecto. 42

Vigiliae à cauſa reſoluente cura. 42.43

Voluuli, Illei cord. natura maligni. 273

Eiuſdem diff. ſigna, indicationes, praeſagia. 275

Eiuſdem curatio chir. phar. & diæt. 277.8.9.

Veneris appetentia duplex, vna antè coitum, altera in coitu 284

Vteri maligna praefocatio. 293

Venae ſectionem indicans quod, & quotuplex. 187

FINIS.

Emendata lectio Tomi Secundi.

3. Se, deleatur, obnoxium retentricis, 4. amara, vel, cum, enim, 8. termino, 9. humorem, pharmaco, 14. prædicta, nigella, 17. iuæ, farfara, 28. fruitio, 41. legeris, vt, 52. humorum, librentur, 53. melancholicum, 54. erithmi, 61. corporis, 63. tumefacit, 70. vaiaci, & ſic in alijs locis, 76. clauſio, 77. irradiatione, 78. ſpectra, 82. ſterterit, 86. ſedi, 95. rectricem, 96. alijs, aues, 140. pleuritide maligna, 142. luuiter, 167. difficultate, 172. leuiter, 183. totius, 184. ob excedentem, 200. neceſſitudo, 204. palpitationis, 207. antiperiſtaſis, 229. corporis ſolida, 230. alimento, 231. quapropter, 237. ſuppreſſis, 238. zeat, 241. crinibus, 242. vtitor, 243. paucum, marg. 244. Celſo, 248. teporis, 249. citrâ, 250. ad os, acer, 253. craſſitudine, 254. gelu, cardiocgmos, acciditate, 255. inciſio, radiculæ, expurgatur, 258. permittunt, vt 259. antiperiſtaſi, 267. omnium, 273. ſpurius, 275. cancerolo, 302. vegetatiuæ;

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

DE MINVS COMMVNIBVS PRINCIPIIS, Partibus, & paſsionibus omnium morborum, & ſymptomatum particularium impropriè, propriè, priuatim, & vulgariter malignorum, & peſtilentium totius humani corporis.

ATQ; DE EORVM SINGVLATIM PERFECTA, Et noua curatione.

LIBER PRIMVS.

DE MORBIS, ET SYMPTOMATIBVS CAPITIS Impropriè, & propriè malignis, & priuatim, ac vulgariter peſtilentibus.

DE CATARRHO IMPROPRIE', ET PROPRIE' Maligno, & peſtilenti, atq; eius noua, & exacta curatione.

CAP. I.

AGENDÆ autem res ex ijs ſunt, quæ particularia, & vltima omnium ſingularia primò intellectus cognoſcit: quarè peritorum hominum, & ſeniorem, ſeù prudentium Medicorum pronunciationibus, & opinionibus abſq. dedemonſtratione, non minus, quàm demonſtraionibus videtur eſſe attendendum. Cum ex ipſa experientia

6.Mor.7 & 11. P.Meth.

Ordo agendorum, & cur.

viſum habent, & principia intuentur, & in attinentibus ad actiones, aut effectionem magis eſt confidendum viro experto in ſingularibus, quàm in prædicto exactiori ſcientia, & verſato in ſolis communibus; non enim corporis, ſed animi opera, & ſcientiæ in cerebro: ideò vniuerſalibus, & totius humani corporis malignis affectibus primò animaduerſis, quemadmodùm, & Celſus exorſus fuit, & Auer. & Hipp. inquiunt; primùm autem à communiſſimo morbo febrili exordium ſumatur, & qui omnium morborum comes eſt: particulares, & præſertim primò nobiliſſimi ſupremi ventris, nempè capitis, nobis magis obuij facilius externos accurſus, fluxiones, alterabilitatem ſuſceptibilis, & ex dirutis actionibus cognoſcibilis perpendentur (morbi in ipſo fiunt, acutiſſimi, & maximi, & præcipuè læthales, & qui difficilem indicationem habent apud inexpertos) qui humorum eius, aut animalis ſpiritus, aut viuentium partium, vel duorum, vel omnium ſimul, vitioſo magno defectu, aut maximo incremento penès eorum generabiles, aut corruptibiles ſubſtantias, materiam, & prçcipuè formam, quantitates æquales, & inæquales, alterabiles qualitates, & locum, originem ducunt (medicina enim ablatio excedentium, aut adpoſitio deficientium eſt: Verùm frequenter affectus ab humoribus, & partibus excitati ſuccis primò accõmodantur; ijs non raró paſſiones ſolidis impartientibus, è contrà aliquandò à continentibus ſtatim enaſcuntur, dùm ſuccos alteratione, aut tranſmutatione, retentione, aut expulſione vitiant: ſimiliter de ſpiritibus hæc ſunt dicenda. Præterea cum expenditur cerebrum, vt inſtrumentum naturę, primò origine gratia indiuidui, alterationem, coctionem, attractionem, retentionem, expulſionem, acretionem, & generationem, gratia ſpeciei conſeruandæ, appetitionem, gratia ſui, tùm ſpeciei, tùm communem iraſcibilitatem producit, quæ concupiſcentiæ, & appetentiæ ciborum bonorum, animi, corporis, fortunæ inſeruit: Dein verò, & ſecundò, vt inſtrumentum animæ. i. ſenſus, & motus rectriciſq; nobiliores, deprauat, vel minuit, vel penitus demit (aliorum hinc iuré ordine neglecto) præcipuiq. erunt, tanquàm normæ, & exempla ad reliquos facilius dignoſcendos, & curandos: quid enim, & quomodò ſit pertractandum capitis vlcus ex carbúculo, & antrace mala compoſitio, ex eiſdem, & inflammatione, intemperies ex febribus: actiones læſæ, qualitates mutatæ, & excrementa ex ſuperuenientibus notitiam acquiſiere; & ne' tot inanis repetitio reciprocetur. Sciendum pariter quemlibet particularem affectum enarrandum malignitatem impropriê, proprié, priuatim, & vulgariter, & propria eſſentia, aut ex

P. Met. p.

Cur ordine vſus hoc ſit Auctor. L. 3. c. p. 7. coll. c. p. Hipp. l. de flatibus c. 7.

L. De miſ. ſang. 8. 5. Aphor. 69.

L. De morbo ſacr. t. 18.

L. De flat. 3.

De origine morborum triplici, eorumquè mutua tranſmutatione.

7. Polit. 15.

Quot modis cerebrum conſ. & lædi poteſt.

Quomodo omnes morbi, cauſæ, & ſymptomata curari poſſint, & à quibus normã ſuſcipiant.

acci-

accidenti ob virium ſummam imbecillitatem, aut ſymptomata ſuperuenientia redolere poſſe. Quaré breuitatis ſtudio, ſe tot ſpecies cuilibet cauſæ ſymptomati, & morbo applicandæ accedunt, atqué antè è doctrina de febribus cuncta perſpicientur: an verò per venas, aut per cutanea ſpatia humor fluat, vt Fernelius cenſet; cum vtroq. modò fluere poſſit, non diſerendum: cũq. à frigido comprimente aliquandò delabatur, quid veritati (vt Mercadus facit) oppugnandum: cumq. ſemper ſit præter naturam, ſemperq. dicitur incoctum, aut craſſum, aut tenue, aut defectu caloris, aut exceſſu aduſtionis, & violenti ſuper aſſantis: hæc quidẽ Phil. compertò conſpicua videntur ex Ariſt. doctrina 4. Meteor. ſed ad vtiliora accedendum eſt, malignus catharrus, ſeù deſtillatio Autumno potius ob aeris inæqualitatem, Auſtro, vel Borea diù perſeuerante, ſenibus, mulieribus, calidum, & humidum caput obtinentibus, maximè obnoxia, externis cauſis, vel frigidum, & humidum præcipuè internis, balneo, vino, crapula, venere, ſudore, labore, lociſq. humidis vtentibus malignè inuadit: quod frigeſit citò, eſſe frigidum, vel rarum indicat; ſi verò non facilè, vel calidum erit, vel denſum (ſed pati à frigido, vel à calido facilius, & ſentire exceſſus, alia ratio) vt Hiſpani facilius à frigido, quàm Itali moleſtantur, & è contrà: ſed humores functionibus naturę alterantis, expellentis, & continentis, atq. vitio humorum, qui incocti, crudi, non detenti naturaliter; ſed potius expulſi præcipitant (catharrus, vel abſolutè pro qualibet fluxione, & curſu materiei à cerebro ad infernas partes acceptatur, & hæc magis propriè vocatur; dũm ad pulmonem per aſperam fertur arteriam: demùm ad ſubiecta membra per muſculorum ſpacia, cutaneum ambitum, & neruorum ſuperficiem, & ad totum etiam per venas, quo ſæpè catharri febris hęcticæ ſimilis medicum fallens inuadit, ac ſenes citò interrimens; vel præterea duntaxat, vt localis eſt, ille defluens, & excrementi maligni admodùm intenſus expenditur. Id circò magis adæquatè ex vtraq. conſideratione vna conficietur deſcriptio; nempè humor malignus à capite imbecilli admodùm præcipitanter fluens ad ſubiectas partes: hic quidẽ omni malignitate præditus eſſe poteſt, & sũmè fruſtrata eius retentrice vehementiſſimæ noxę ad locum aliquẽ ruit infirmitate retentiuis (ait Gal.) oĩa, quæ euacuãtur à corpore noſtro, vel excernũtur, à continentibus corporibus, vel ſpontè fluuant. Ergo caput, & cerebrum, quod continet, demãdat, vel irritata expultrice qualitate, vel copia materiæ, vel infirmitate retentiuis, propria eſſentia, ſi ſpontè ruunt, id fit, quia tenuia, vel quia copioſa, & grauia deſcendunt.

4. Meteor. *Celſ. l. 4. c. 2.*

Art. med. 49. *Quæ frigida, quæ calida ſint corpora, & quomodo cogant.* *L. 3. ſen. 5. t. p. c. 11. de ſympt. cauſ. c. 4.*

Catharri maligni deſcriptio generica.

6. De loc. aff. 6.

Humor

Humor itàq. valdè ruens malignus, vel erit pituita admodùm malignè frigida genita ob caput imbecille propter lęſam coctricē, vel intemp. vel mala comp. vel ſoluta vnitate, vel obiecto, vel ſummè ſalſa, quæ ſalſedo ob putredinem, & moram in capite, vel ob mixtionem ſalſæ, & ſeroſæ humiditatis; non autem, vt falſò Auic. teſtatur, ob mixtionem bilis, quæ amara; non autem ſalſa, experitur (nàm aloes amarus aquæ inſperſus, aquam amaram, non ſalſam reddit) ſudor, vrina, ſalſiq. liquores, non amari guſtantur (maiorem aduſtionem amant, quàm ſalſedo prænunciant) vel melancholia, amaraq. bilis, vel æruginoſa, porracea, aut permixtus malignis ſemper exceſſibus, atquè ad tertium, vel feré quartum gradum præſtans endimiè, vulgariter, aut ſporadicè in cerebro, vex extrà humores hi maligni, & infrà fluētes, generantur: Sæpè enim in epidemicis conſtitutiones catharrales malignas Hipp. Valeſius, & Mercadus recenſent; commemorati quidèm vapor, aut exhalatio, niſi craſſeſcant, deſtillationis nomine non cohoneſtantur; quæ deſtillatio capitis internarum, & externarum partium, aut vtriuſq. ſimul cerebri coctrice læſa producitur, propria ratione malignam ob intemperiem calidam, & ſiccam adurentem, malam compoſitionem, obſtructionem anguſtantem, tumores, ſolutam vnitatem, vulnera, vlcera, aut propter delati humoris vitium ad cerebrum, attractu, vel impulſu, à toto, vel ſtomaco, vtero, iechore, & viſceribus peſſimè affectis, vel tandèm externorum culpa maligni, balnei, & præſertim in nocte corpore, ac capite denudato, aut leuibus tegumentis ſuffult., aut copioſi ſomni, qui nimis infrigidat, & humectat, fumos eleuat, & diſſolui excrementa interdicit; venus etiam, crapula, vinum, cæpe, allia, ſinapi caput admodùm replent: vndè perſpirare, atq. concoqui inutilia nequeunt, eò magis cum homo maximum, & humidiſſimum cerebrum contineat, & imbecillius ocyus àquocunq. mutatur, quā quod validum, & recipere quodcunq. & recipi à quocunq. eſt facilius; hinc tuſſes, hinc deſtillationes excitantur, prężertim capite humido, & laxo, & foraminibus pluribus ornato, vt patet ex capillorum ortu, venarum multitudine: atq. ſi cerebrum frigidum ſit, cum alimentum ſurſum per venas reſpiret, ibi excrementum ob eius loci vim, refrigeratum fluxiones pituitæ, & ſaniei mouet; quod ſimile generationi imbrium contingit: cerebrum eſt commune terræ, & àquę, eam enim coquitur, indureſcit, atq. ſicceſcit: & mares plures, quàm fœminæ, & plures ſuturas ob caliditatem maiorem habent. Verùm Ariſtotiles teſtatur, ſi venter ſuperior ſiccus fuerit, nempè caput, inferior, videlicet

De ſaled. cōtra Auic. Not. Quomodo humor ſalſus, & amarus fiat contra Auic.

Cauſæ omnes.

P. Epid. p. 28. 30. 1557. 1580. L. 2. c. 60. In Fernelium 2. ad Glauc.

Cauſæ omnes procatarcticæ, antecedentes, & immediatæ.

Art. med. 14. 19

10. Probl. 9. 12. Probl. 13.

2. Probl. 17.

P. de part. anim. 7.

2. Metheór. 5. 2. c. p.

licèt aluus contrariè diſponitur, è oppoſito inferno ſicco,& humidus, & frigidus ſuperior exiſtit; quod ab Hipp.ſumpſit: nàm coaceruatis fæcibus, & recrementis in ſtomacho, & inteſtinis, fumi, & vapores caput humectant, & replent; ſi verò ſiccum caput ſit, omnia ſuperuacanea, & humores ad ventrem ruentes humectant: hinc fluente aluo ſurditas debellatur, at vexante ſurditate, & vigilijs, aluus comprimitur. His de cauſis excrementa, & alimenta, vapores, exhalationes, aerq. ambiens, & venti à coctricis virtute non ſuperantur; ſed maligna ob ingentes exceſſus euadunt, malignæq; impetant, malignoq; curſu, atq; deſcenſu petenni retentricis immediaté errore, dùm munere naturaliter retinendi, intemperie quidèm frigida, & humida, aut laxatis venarum, aut ſubſtantia cerebri, membranarum, adenum febris deficit, aut expreſſa non complectitur, aut tenuitate colliquata, aut expreſſa non complectitur, aut ex accidenti irritatā ob expultricem malignis humoris exuperantijs, etiàm recluſas inuita concedit; aliquandò ſpatium, & cauitatem aſperæ arteriæ ità occupat, vt intùs aerem trahere, & fuliginoſa propellere nequeant: membra demùm inferna, pulmones, cor, ſtomachum, inteſtina, hepar, lienem, renes, vterum, teſtes, venas malignè occupare poterit, malignè lædere, alterando, & corrumpendo ſubſtantiam, qualitates, quantitatem membrorum, adeò vt mutata in intéperie, aut mala cōpoſitione, aut ſymptomata in actione læſa, qualitate mutata, aut excrementis maligna pariat, & inducat: & hoc pacto, & ratione ſuæ eſſentiæ, & oratione effectus maligni, quem producit, dupliciter malignus catharrus ſit vocitandus; imminuit, deprauat, auffert malignè actiones corporis, multiplex multiplici impetu prodit (abſq. quo non amplius catharrus pronunciatur) materia enim, & qualitates ad motum propriè non attinent; ſed concomitanter eum accellerant, augent, minuunt, & remorantur. Multiplex apparet multiplici, primò humorum Idea, & qualitate, amara, accida, ſalſa fœtente, craſſa, tenui: multiplex etiàm multitudine loci maligna fluxione detenti ſporadicè, endimiè, vel epidemiè, propriè, vel impropriè eſt. Hinc impetu, humore, noxa, & malignè torquet; ſi quis enim cauſas corporis affecti probè cognouit, potens eſt valdè ea afferre, quæ corpori commodent.

2. Aphor.
4. Aphor.

Cur fluẽte aluo ſurditas tollitur, & è contrario euenit.

Quotmodis catharrus euadat malignus.
Diff. & partes.

L. de flat. c. 2.

De

De ſignis, & præſagio maligni catharri, & peſtilentis in genere, & ſpecie. CAP. II.

Signa ab actionibus, excrementis, & mutatis qualitatibus.

FACILE generatim, & ſpeciatim endimié, ſporadicè, epidemicè affligens catharrus innoteſcit ex cõmuni ægrorum copia, vulgari, & peculiari aeris conſtitutione, ventis, publico victu, & huiuſcemodi; ſicuti ſporadicè ex priuatis erroribus, idea humoris, colore, qualitate, ſapore, odore, fœtore, ſubſtantia, quantitate percipitur; vel aere, temperie, habitu, atq; anteacta vita ægrotantium, ſubfiguratur; atq; à iuuantibus, & lædentibus.

Signa frigidi. Sanè frigidum copia, tenuitas, craſſities, facies alba, pallida, tumida, otium, crapula concomitatur, & frigidorum vſus declarat, ſenſitiuarum operationum internarum, externarum, motiuarum, ac principum imbecillitas, & imminutio prodit, atq; naturalium excrementa copioſa vagantur:

Signa calidi. ſicuti calidum corrodentes contrariè, & caloris ſenſus circà caput, color rubicundus, venarum apparentia manifeſtant, operationumq; omnium promptitudo, & perſpicacitas vndiq; proſilit.

Præſagium. Cerebrum eſſentia affectum curatu difficilem catharum, & diuturnum annectit, frigida, vel calida cerebri imtemperies ab humoris qualitatibus, & copia ferè depræhenditur;

Signa capitis. nec non ex animalium actionum, & ſenſuum robore, atq; impotentia, colore pilorum, faciei, venarum, circunſpectione, vel occultatione, canitie, & huiuſcemodi detegitur. Identidèm retentricis vitia, aut expultricis per conſenſum à toto, vel parte mandante totius, vel partis conceſſæ ſigna prodibunt, capitiſq; imbecillis notæ paruitate, aut magnitudine figuræ capitis, operationibus motiuis, ſenſitiuis, & principatum gubernantibus, atq; naturalibus imminutis, & deprauatis, facilé eluceſcens, ab ijs extrinſecus occurſantibus, iuuantibus, & nocentibus, & quò maiores exceſſus aderunt, eò lucidius noxæ patebunt. (*Art. med. 11.*)

Morbi capitis notæ. Ad quem locum fluit, ad illum etiàm nocumenta actionum cernuntur, dùm caput calefactum, & repletum eſt, copioſa vrina mingitur, & ſtillicidium liqueſcente pituita exanimat.

Hipp. 2. de morb. 12.

Imminuté ablatè, vel corrupté malæ compoſitiones numero, quantitate, figura, ſitu, ſuperficie, meatibus, & alijs: ſolutæ vnitates, vel intemperies, tactu, excrementis, & iuuantium, & lædentium vſu agnoſcuntur.

Pulmonis læſi ſigna. *Stomachi læſi ſigna.* Si ad pulmonem tuſſis, vlcuſq; ſæpè fatigat aſthima, & ferè ablata reſpiratio vexat, ſi ad ſtomachum caninus appetitus, bolimus, dolor,

fluctua-

fluctuatio, murmur, nauſea, vrgitus, vomituſquè circunſtat: ſi ad inteſtina diarſea, dyſenteria, lienteria, colicus, anxiæ excutient: ſi ad artus dolores articulares, podagra, chiragra, dilacerant: ſi ad neruos, ſtupor paralyſis, immotum corpus reddunt; tandém errores externi ſponte palàm obuij fiunt.

Inteſtini offenſi noxæ.
Articulorum læſorum notæ.

De Præſagio. CAP. III.

CATHARRVS ſoboles omnium malorum, dùm pulmonem, & ſtomachum oppugnat, periculoſus eſt; at periculoſior malignus erit, & dùm ſenes occupat, ijs difficilior eſt frigidus, iuuenibus calidus, qui per eſſentiam, & antiquus, eo, qui per conſenſum, & nouus aggreditur, tenuior, craſſo, ſubtilior corrodens, & acris, frigidus febre; minimè verò calidus concoquitur, & quibus accidit, plené immunes viuút: vna læſa particula, cæteræ frequenter vacare ſolent affectibus, & neutra, quę pluries habet æquales.

Celſ. l. 4. c. 2.
Hipp. 6. Epid. 3. 18.
Fen. 5. l. 3. cap. 11.
Art. med. 73.

De *ſcopis, & indicationibus in maligno, & peſtilenti catharro.*

CAP. IV.

ALIQVANDO eſt error in fine, & in actionibus, quibus vtimur ad conſequendum finem: oportet autem in actibus, & ſcientijs hęc vtraq. obtineri, finem, & eas, quæ ſunt ad finem, actiones; nequè enim quale aliquid eſſe oportet ſanum corpus, rectè indicat interdùm; neq. ad ſubiectum ſibi finem operæ diriguntur. Quarè indicationes particulares à Meſue, & Auic. ſex artificioſè locantur, ſectio, occurſus, commenſuratio eius, motus ad alias partes, oppoſitio cauſæ patientis, vltimò anteceſſio prohibitionis eius. Sed hæc cuncta generatim ad naturam catharri, quippè primò ad motum illum accedere, ſecundò ad humorem malignum cerebri, & tertiò ad partem impetu demolitam reducuntur: nam fluxus ille malignus, omnimodam quietem ei contrariam dictat; hæc verò præcipuè refrigerantibus, & condenſantibus conciliatur, quæ medicamenta, & condenſando, & refrigerando in humorem agunt, & conſtringendo, & coarctando in vias, per quas fluit, frigore, immobilitatem, caliditate è contra producente: ex accidenti autem intercipientibus, & vaſa obturantibus, quæ re vera talia non experiuntur; ſed tantùm partes, & viæ hùc aditum

Not.
A forma, offectrice, & ſubiecto.
7. Polit. 13.
Sex indicationes ab Auic. & Meſue.
Ad tres ind. reducuntur illæ ſex: ad naturam catharri, motūq. eius: 2. ad humorem malignū cerebri: 3. ad partem impetu demolitam.

tum præbentes videntur, & aſtrictionem indicant, reuertentibus ad contraria ſuperiora, inferiora, extrà, & ad latera.

5. et 6. phyſ. paſſim.

Demùm cauſis ipſius motus oppugnando (motum ab aliquo ſemper mouetur) idcircò frigidam contentricis vaſorum, cerebri intemperiem calefacere, laxas fibras exſiccare, atquè ſtringere (ità à pluribus adſtringentia in catharro indicantur) expultricis irritamenta, malignam acrimoniam, & quantitatem, adimere: malignos itidém exceſſus, frigiditatem aeris comprimentem, vel caliditatem colliquantem, & attenuantem, contrarijs oppugnare decet. Tertiò humoris affluentiæ minutionem, & euacuationem malignæ bezaartica, craſſæ attenuationem, tenuitati incraſſationem, viſciditati abſterſionem, frigidæ calefactionem, calidè frigefactionem opponere conſilium, rationabile eſt. Coctricis imbecillitas, & cauſæ generantes, atquè exteri errores, quid iubeant, notum eſt, ſicuti fluxus iàm humor per loca propinqua deriuandus eſt.

Quid, & quotuplex deriuatio.

Porrò ſimplex deriuatio tantùm abeſt, vt motui humoris, & terminũ ad quem contraueniat (vti falsò nonnulli arbitrantur) vt potius materiæ quieti, iàm decumbentis, & ter. obliterati motus omninò aduerſetur.

2. Ad Glauc. 2. art. med. 89. & 99.

Etenim (Gal. teſte) deriuamus humores, dùm non am- »
plius ad ſedem affectam ruunt, & paſſio ſit diuturna; deindè »
humorum medela eſt deriuatio, qui iàm membra obſiderunt:

Reuulſoria deriuatio quid indicet.

verúm reuulſoria deriuatio delabentem propè finem diuertit, ad gorgulionem, & palatus per nares; deriuare porrò eſt à riuis ad latera allicere.

Duplex deriuatio, ſimplex, & reuulſoria.

Orib. l. de cucurb. 18.

6. Epid.

P. Indicatio.

Sed cunctæ hæ indicationes à Gal. Hipp. Oribaſio, & alijs varijs in locis explicantur, qui 6. Epid. orationem habens de ſubtili corroſiua, & maligna deſtillatione ad pulmones; vrgentioribus duntaxat indicantibus ſtuduit, malignæ quippè ſubtilitati, & corroſioni humoris iàm ad pulmonem delati, & capitis calidæ intemperantiæ generanti, oprimunt, non ſtatim è pectore ducit; ſed prius incraſſationi, & elaborationi operam nauat, at non vndiquè perfectè, ſicuti in alijs:

30. Probl. 7.

Semper enim ex Ariſtotele, quod melius eſt, & ratio artis ſpec- »
tat, id facit, & omnia ex contrarijs, vel ex medijs, transfert ſe »
ſe ex contrarijs, aut medijs, vt ad eum deueniat habitum, »
qui ſanitati accommodet, ex quo quidém nihil eſſe natura, »
fert, niſi quid medium.

P. de part. anim. cap. 7.

Secunda indic.

5. Meth. 13. & 14.

Dilucida explicatio.

Propter ſecundam autem indicationem, ne viſcus dilaceretur, tunc diù, ac perfectè concoquit; alias verò indicationes preter has tradit, & cumulatius 5. Methodi, tres illas, nempè genericas, dùm nobilem Romanam vendicat à catharro, docet: qui, quidém catharrus ex ætate, ſexu, habitu matronæ, adhibitis medicamentis,

camentis, acri clyſtere, lactis inhibitione, quatriduana inædia abſquè ſiti, & ex eo quòd ſtatim ſanguinem ei miſiſſet, ni fuiſſet inædia conſumpta: demùm ex eo, quod ſalſum catharrum infrà cap. 14. ſanat, frigidus, copioſus, atquè tenuis erat. *C. 14. l.c.*

Statim igitur inter initia humorum fluentem calefacienti pharmacum, crura, & manus fricando, & vinciendo ad latera; & ad infrà inuitat, & cerato ex Tapſia, & palumbium ſtercore capiti admoto impetentem ſuccum ab intus, & infrà, ad extrà, & ſuprà diuertit, & ſimul frigidam, & humidam intemperiem curat; quam indicationem iterùm in medium affert, inquiens. *P. indicatio motui humoris.* *5. Simpl. 24.*

„ Partes affidua fluxione tentatæ à Tapſiæ piretri, ca-
„ paris, nappi, & huiuſcemodi vrentium vſu iuuantur. Enim-
„ uerò frigidam, & humidam earum intemperationem, ſimul excalfaciunt, & deſiccant: deindé ſecundò quietem fluxui Theriaca recenti, & vſu fructuum auſterorum à cibo parat, *Secunda ind. Queti humoris.* finito catharro, & indicatione à motu, & à cerebri affectu alium ſcopum aduertens, vt putà humoris decumbentis, & impartitæ noxæ eum è pectore melle cocto, & Theriaca vetuſtiori educit, & vlcus exſiccat, & dein' rurſumquè ex interuallo ad caput quidèm conſueto cerato, quod Tapſiam recipit, vtitur. *Not.* *Tertia mixta ind.*

Noſtris verò temporibus difficillimè diſtillationi ſuccurrimus, fortaſsé non recta cura inſtituta, & Galenica methodo; nam capiti primò, & materiæ fluenti, & mox delatæ, & iterúm per tres, aut quatuor dies fluxui, & deindè fluxæ per interuallum auxiliatur; ſi enim diuturno tempore decocto aliquo (vt hodié mos eſt) chinæ, ſaſſafras, vaiaci, iuniperi vteremur: non ne' nimis ſucci ab his colliquati ruerent? & præcipuè dùm ad pectus tantùm impetum catharrus habet; ſi verò ad ambitum vniuerſi, atq. ad articulos flueret; non iniuria tunc illud decoctū vſurparetur. *Cur his tempori bus rarò cathar=ro ſucurrimus.*

Cap. 14. in ſalſuginoſo ait. Medicum apprimé ſolicitū eſſe debere, vt neq. tuſſiant ægri, neq. ex capite aliquid in pulmones defluat; ideò ſtatim inter initia cerato ex Tapſia capiti applicito, frictione, inambulatione, balneo, purgatione reuellit, motumq. diaſpermate coercit; dein' lactis ſalubris adſtringentis potu, ſucco corrodenti leniendo, calido refrigerando, copioſo educendo, vlceri exſiccationi obtemperando ſatisfacit: *Diluc. Cap. 14. & 6. Epid.* *Not.*

Eaſdem tres indicationes ab eſſentia catharri 6. de tuen. haurit: cap. primo firmandum conſulit, ne' perennis impetus inferna laceſcet, firmatquè (tunc temporis calida intemperie capitis inſæuiente, & vrgentiori) frequenti balneo aquæ dulcis potabilis capiti adminiſtrato, quod quidèm eius temperamento melius reddit, & ſuccos calidos; vaporeſq. euocat, *Dilucid. 6. De tuen. 9. Tres ind. à catharro ſumit p. & præcipuas.*

(licet reuellentia ſint etiam balnea, & Tapſia, attamen, & aquas calidas ſponte naſcentes, ſulfureas, bituminoſas, aluminoſas, tūc temporis damnat) quæ cuncta capiti vexato catharro ſalſo adhibuit: an fortaſsè, non abſolutè eam improbat; ſed medicos ſolùm indiſcriminatim, & ſemper ijs abutentes? an damnet ea, non ſumpta indicatione à motu, ſed ab æſtu cerebri? quemadmodùm etiam tertio de compoſitione Medicam. local.? tunc enim magnitudo naturalis intemperantiæ magis poteſt, quàm motus indicatio, quod etiam cæraſi ex roſis adminiſtratio, non autem ex frondibus, & ex oleo crudo omphacino ſuadet. Semper igitur magnitudines morbi, cerebri, humoris fluētis maligni, & ſubiecti membri indicantium inter ſe conferri debent, ità loca Hippocratis, & Gal. diſſentientia de catharro facilè conciliantur: Enimuerò modo vni indicationi deffluxus vrgentioris, modò deffluxæ materiæ, & parti ſuſceptanti, & modò intemperiebus difficilioribus ſumma ratione, & methodo intendunt, & vrgentiori remedia applicant medici.

Tacitæ obiectioni reſponſio.

5. Meth. 14. Dilucidatio, & ſolutio.

Not.

3. De comp. med. local. 3.

Colatio vrgētiū inter ſe, & ordo agendorum ab vrgentiori exorditur.

De Præſidiorum materiis chirurgicis, pharmazeuticis, diæteticis pro omni maligno catharro, & peſtilenti curando.

CAP. V.

PRÆSIDIORVM materiæ, ſeù inſtrumenta medica, magnitudine, atquè numero finita; ſed multiplicia ob cauſas, & occaſiones varias: verùm tria vehementiora ſunt, & talia appellantur, quoniàm per ſe expetuntur, ſed vtilia, & ſalubria conſequendæ ſanitatis deperditæ propter fluxionem malignam, aut præſentis conſeruandæ indulgent. In materiæ inuētu, & eius congruo vſu hæc medica inſtrumenta conſiſtunt; ſed quę nunc opem prauæ malignæ, aut peſtilenti deſtillationi ferunt, multa ſunt, & valida; ſed potiſſimùm inter hæc eſt collocanda p. venæ inciſio: nam ex Auic. exordiendum eſt à fluxu ventris, & extractione ſanguinis, (indicante toties enarrato, viribus, & ætate ſuadente) non ſolùm (vt ait Meſues) vena eſt ſecāda, dùm calidus catharrus impetuosè principem partem adoritur, & cum febre præſertim continua; ſed etiam in frigido, dū plethoricum corpus eſt, tanquàm adiuuans, fouens, & cauſa, ſine qua non luxuriat, & validi ægrotantes, multiq. ſanguinis apparent, aut quibus veluti limus, vitioſus, & craſſus, totus ſanguis exiſtit. Recrementum enim vitioſum in cerebro, vel ſpiritus inſtrumentis ſubſiſtens, detractionem ſanguinis illicò ſaluberri-

P. Polit. 5. & 7. Meth. 6. Motui humorū, p. indicationi, & vniuerſo. Sectio venæ, quæ & quandò. L. 3. fen. 5. tract. p. cap. 13.

4. De tuen. 10. 4. Meth. 13. 14. 9. Meth. 11. Auic. l. 3. fen. 5. tract. 1. cap. 13.

berrimè hortatur, plenitudine, plethoraué à cachochimia ex Gal. diſtincta, qui humorem inutilem ad nutritionem fieri bifariam ſtatuit, vel quandò exactè qualitatem propriam non ſeruat, vt calidior, frigidior, tenuior, craſſior, putriduſq. fit, & tunc vitioſus, malignus putreſcens, malus, maleficus, peſtilens, & corruptela appellatur; cachochimia verò potius ad quantitatem vitioſam ſpectat, licet nonnulli, & Auic. & Arabes malè conſulent (cachochimiam, & plenitudinem quoàd vires eſſe corruptelam, & qualitates attendere) vel quandò quantitate ità creuit, vt nutritioni inepteſcat, & hæc duplex eſt quoàd vaſa, quæ didiſtenſione vaſorum, venarum, & arteriarum, vel quoàd vires animales, vitales, & naturales, quæ grauitate, laſſitudine totius corporis, omnibus manifeſtatur, & hæc etiam duplex oſtenditur, vel quandò æqualiter omnes humores ſunt in ſanguine aucti, & propriè hæc plethora, & plenitudo dicitur, vel quandò vnus tantùm, nempè bilis, melancholia, pituita, & cachochimia vocatur: profectò omnis repletio abundantia eſt; hæc verò ſubdiuiditur in plenitudinem, & plethoram, aut cachochimiam, non autem è contrà: at ſicuti plethora, & plenitudo, quoàd vaſa, & quoàd vires duplicatur, pariter cachochimia duplex inſultat. Præterea aut æqualiter in toto, aut in parte viget, alterutra, vel eodem tempore, & plethora, & cachochimia diuerſis in locis, dominantur: verùm ſæpè cachochimia ſibi vitioſas qualitates primas, & ſecundas præter naturam annectit, & ſimiliter plethora: ideò in plenitudine vena eſt tundenda, eòq. magis ſi amarus ſalſus, aeris malignè catharrus excruciet, ætas florens ſuadeat, & epatis caliditas vrgeat, ad pulmoneſquè oculos, & ſtomacum præcipitet: tunc enim copiosè, & illicò perniciem citiſſimâ, aut diſcrimen maximum permonſtrat. At in frigido per eſſentiam à capite, corporeq. cachochimo, non oportet (vt Gal. & Auic. locis citatis ſtatuunt) feſtinare: ſed prius nutrire, optimos ſuccos gignere, deindè partita vice, & per interualla ſanguinem inanire (teſte Gal.) ſi catharrus, virium robore conſtante, adhuc infeſtat, æſtimandum eſt, ſanguinis ne cum copia, an crudis, & minimè coctis humoribus, an per ſe ſolus conſiſtet, vitioſus humor: ſi primò vena incidenda erit, vel agendum, quod tantundèm valet; ſanè tantundèm poſſent hæc, quibus hemorrhoides ſunt retentæ, ſi has aperueris, ſi mulieri menſtrua purgatio ceſſauit, hanc ſi prouoces, ſi quibus horum nihil eſt, ſi malleolos ſcalpello incidas: poſt hæc aluus eò medicamento deijcitur maximè accommodato malo ſucco. Quòd ſi vitioſi tantùm ſucci, hiq. citrà ſanguinis copiam aggrauent, purgatio

Da phlethora, et cachochimia, atq. earum ſpeciebus ex Hipp. Gal. & Arab. Expl.

13. *Meth. 2. de compoſit. local.*
Duplex Plethora quoàd vaſa, & quoàd vires, & duplex cachochimia, & corruptela.
Deindè duplex, aut in toto, aut in parte.

Concil. de ſang: miſſione.
5. *Meth. 14. 4. de Tuen. 4.*

gatio petenda venit, quæ infeſtanti excremento congruet; quid adhæc Gal. dicta? ſed denuò eundem Gal. audiamus. Si bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus, verò ſuccus plurimus, vtiq. in his abſtinendum, ſi is quidém exiguus, ſanguis verò copioſus, audacter incidenda vena. Quod ſi quis vel propter ætatem, vel timorem ad ſanguinem nullo modo detrahendum nolit, huic deijcienda largius aluus eſt, aut ſi id quoq. ſuſpectum habet, alia ratione educendum eſt ſuperuacaneum. Actius inquit, ſi dolor capitis, vertigo, & arteriarum caliditas vexet, arterias capitis ſecare oportet, quemadmodùm brachij venas, cephalicas, aut pedum ſaphenas, particulari ſubſiſtente indicante, in hac, vel illa parte magis, pariter ex Diocle vena linguæ tunditur, aliquandò crurum ſcarificatio, hemorrhoidum apertio, cucurbitulęq. inciſę ſubrogantur. »

5. Meth. cap. 14.

4. De tuen. ſanit. Quid agendum quandò ſanguis non detrahitur propter ætatem, aut timorem.

Q. An inter initia medicamenta purgantia ſint exhibenda. 5. meth. 14. 15. Med. euacuantia & extracta.

Inter initia purgantia, & reuellentia à Gal. ſtatim vſurpantur: quia in acutis, & malignis eadem die medicandum, tardare autem malum eſt. Et primò acris clyſter immittitur, dúm vires non admodùm valent; ſi autem florent pilulæ diuerſos humores vno, eodemquè tempore deturbantes ex aloe, colocyntide, ſcamonio, agarico, bdelio, & gumi arabico exhibentur, vel ſpiſſamentum ex his aqua cinnamomi extractum administratur, vel atram bilem euacuantia præbentur, ſenæ epythymi, polypodij, ellebori nigri, lapidis lazuli; quibus à capite fluxio eſt, ijs elleborum dare oportet; ſed aliquandò agaricum pro pituita, aliquandò capiti ſoli alteratione prouidemus, dùm ab externa occaſione humor dilabitur. Lenientia à Gal. minimè; ſed ſolummodò à Raſi præbentur, qui caſſiam fiſtulam, tamarindos, tereniabin cum pectorali decocto propinat: ſed is primos ductus ab excrementis liberat, ille verò totum vniuerſum emundat, & noxios humores labentes euacuando diuertit. Pruna damaſcena in melicrato cocta, & ijs ſuperbibere vinum dulce, & temporis aliquod interponere; non aũt ſtatim poſt prandere: ſic toto diligenter expurgatò, & venæ ſectione, & pharmaco reuulſis humoribus, gratia fluentis, & ſuffocantis ſucci, tanquàm vrgentis principaliter; magis particulariter indicationibus ſtudium ſingulare applicandum eſt: nàm eadem die hæc omnia peragentur, & vrgenti motui, & capiti auxilientur; & deindè ſecundò cauſis generantibus, licet cauſæ fluxionis benignæ primò, & deindè cerebri intemperiebus in cura non coacta attenditur, atq. præparationi humorum, & ſenſim euacuationum: quoniàm nec fluxus humoris, nec qualitas eius maligna, nec præſtantia partis læſæ ob impetum, & dila-

4. Acut. 84.

Concil. inter Gal. & Raſ. de purg.

2. Alim. facul. 31.

Tribus indicantibus conſilium.

Duplex medela regularis, & cõſi. à ſimp.

dilapſum vrget,& inſtat, quin'methodicè à cauſis exordiamur, non autem à ſymptomatum natura. Interim recentioribus medicis occulaté præcipiendum, ne' vno medicamento omnibus indicationibus ſatisfacere conantur; quoniam fruſtrà, cum ſumma ægri iactura id peragunt; ſed primò, vt nos docuit Gal: & Hipp. fluxui humorum, & capiti operam dent; ſecundò cauſis, motum, & humorem inducentibus, & tertiò fluxo iàm catharro, & firmato, & ſedi ſuſcipienti humorem fluentem propter imbecillitatem natiuam, vel acquiſititiam.

Cui primò, cui ſecundò, & cui tertiò incumbendū.

De remediis motui, & fluxui maligni, & peſtilentis catharri. CAP. VI.

QVAPROPTER ſtatim motui contraueniendum eſt, manus, crura acriter fricando, terq. quaterq. in die, & magis inferna: poſt cibum, intermittenda hora, ne' fortaſsè vapores eleuentur, & caput aggrauent, & oleo camemellino, rutaceo, de piperibus, de caſtoreo, vulpino, aut cum pice, & oleo plurimùm diſſoluta, aut irrorando, abluendo, calidorum decoctis. Præterea teſtes etiam, & caput pectinando; quinimò exulcerandus eſt æger ferro candenti ſub mento, altero in gutture, duobus ad mammam vtranq. Itèm ſub imis oſſibus ſcapularum, quas omoplatas Græci vocant, ſic ne' ſaneſcere vlcera ſinamus, niſi tuſſi finita, cui per ſe quoq. medendum eſſe manifeſtum eſt. Ex Ariſtotele verò didicimus, fluxionibus ad oculos, ad aliaſq. partes ferro candente venæ temporum aduruntur, & caput diſſecta cute obſcalpitur, vt foramina humoris obcęcentur, atq. inſpiſſeſcant. Sed, & vſtiones, locaq. inferna, & reuellendo diſtantia, oppoſitione, rectitudine, & communione vaſorum perſpecta, doloroſis nexibus torquẽdo, & illicò ẽt cerato ex Tapſia, ſinapi in frigido capiti admoto, & ex palumbiũ ſtercore, vexicantibus, cauterijs ſufferre conati, ſetaceis; potiſs. cauteria, & ſetacea iuuant, ſi humor ruens ad externa vergat, & cutaneas regiones inuadat, & is humor, & tenuis ſit, aut permixtus cũ calido, ad deriuationẽ, & reuulſionem, nec ignis timendus, qui ad craneum, & mininges non peruenit ad cerebrum exſiccandum in calido catharro, & intemp. ſimili: at ſi humor eſt tenax, & frigidus, intẽperieq. eadẽ cum max. cerebri imb. & grauedine, non eſt cauterium infigendum; qm̃ omnia imbecilliora, & frigidiora euadunt, nec educitur ſuprà ad ſuturam humor, nec reuellitur, & deriuatur cucurbitulis ſine ſcarificatione ſuper nuchas. His verò (teſte Aetio) qui inueterata, & continua iàm deſtillatione adficiuntur, caput radere oportet, & factis ſcarificationibus bituminoſa emplaſtra imponere. Et

P. motui humorum.

Celſ. l. 3. cap. 22

Celſ. loc. cit.

Raſis l. diuiſionum c. 52.

Not. pro fonticulis ad tempus.

31. Probl. 5.

L. 2. de cur. mor. c. p.

Qui humor indicet fonticulum, & quandó.

Quandó cauterium non eſt capiti affigendum.

Capitis ſcarificatio ad catharrũ vtilis eſt.

L. p. Tract. 11. c. 2.

Et ex Auenz. r. macis drac. 1. Cariof. drac. 5. piperis nigri drac. 10. ſcru. puluis ſubtiliſſimus parte anteriori capitis inſpergendus: at ſi ex cauſa calida, pręदicamenta ſunt interdicenda; ſed calida, & ſicca moderatè cum modica ſiccitate, & aromaticitate ſat erunt. Diuertunt enim hæc ad latera fluxum, & ſuprà ręuellunt, & intemperiem tollunt, & imminentem ſuffucationem inhibent: demùm ſtillicidia arte parata balneo aquę dulcis in calido. Compeſcitur iſte motus etiam in craſſantibus, & adſtringentibus, paulò antè ſomnum theriaca recenti, vel ſyrupo de papauero cum diaſpermate, diatragaganto frigido, & cum bolo, requie Nicolai, Filonco Romano, pilulis cum opio, mirrha, ſtirace, & melle, aut ſapa in frigido. In calido etiam ſpeciebus diarodonis Abbatis, diatragaganti frigidi, triaſanderi, ſaccaro roſ. cum bolo armena, diacolione, diacitonite, & diaſorbolosa, diacornu, diameſpilla cum diaſpermate, & emulſione ſeminum peponum, & papaueris: decocto florum violarum, ordei, furfurum, ſaccaro, & aqua roſacea, centinodię, & pentaphilli, nocteq. æger pillulam ex maſtice, thure, ſucco corneorum, ſorbi, pentaphilli, centinodiæ, mirrha, nuce cupreſſi, ſtirace, calamitæ, & liquida, vua paſſa, iuiubis, emulſione pſilij, cotonei cum idromelite ore teneat. Sæpéq. decocto coriandi, corticumqué mirabolanorum, ſeminum pap. albi, acetoſæ, mentæ, roſarum, maſticis, florum nenupheris, pap. rubei, boli armenę, lambruſcæ os abluat, aut pillulas ex cinogloſſa deglutiet ſcr. 1. huius pulueris. r. mirrhę tragloditicæ drac. 6. olibani dr. 5. opij, iuſquiami, radicis arnogloſſæ an. drac. 4. cum aqua roſacea ſumatur, aut pulueris fabæ torrefactæ drac. 1. cum ouo ſorbili, aut aquæ roſarum vn. 3. camphoræ ſcr. 1. in calido. Verùm non niſi inter initia vrgente fluxione, quæ vndequaq. (vt hos Gal. Aet. Auenz. Auic. & Alphar. conſulunt) maximo in ægrorum diſcrimine, & ſuffucatione, huiuſcemodi internè conſtringentia, & incraſſantia, capiti moliuntur. Enimuerò potius reuellentia, diuertentia, & euacuantia intus, & extrà tutò adhibentur. Exemplo textorum, qui raro (eorum pedibus continuò motu agitatis) deſtillatione laborant, & ruſticorum caput à ſolis radijs, & vniuerſum arefactum minimè fluxione tentatur. Expendendum iurè meritò eſt vrgens, & indicans, & quandò ceratum capitale, Montagnanæ, aut aliud ſimile adſtringens ſit capiti applicandum: nàm huiuſcemodi gratia nos ceratum ex laudano, maſtice, milio, vuę nigræ nucleis vigella cum cera, pice, & oleo camomellino, & mirtino capitis coronali ſuturæ affigi curamus; in corroſiuo maligno, aut in ſuffucatiuo laxatis febris,

In cauſa calida præd. euitantur.

Stillicidia quæ, & quandò.

In calido.

Q. Cur textores, & ruſtici raro fluxione tentētur.

Ceratum capitale quod, quale, et quando.

febris, humida, & frigida cerebri intemperie vrgente, maxima, tenuiqué fluxione ad pulmonem; cura coacta antè totius expurgationem illicò vexicans, vſtiones plures, & ceratum adſtringens, & calefaciens apponimus: è contrà calida, & humida intemperie, tenui, & corroſiua deſtillatione præcipitante, adſtringens, & refrigerans eligimus: ſed hæc cerata potius à vijs latis, & intemperiebus, quàm à motu humorum indicantur, neq. à Gal. & Auenz. vnquàm proponuntur; qui magis rationabiliter probarunt calefacientia, & reuellentia cerata ex tapſia, & ſtercore columbino, vexicantia, & puſtulas ad caput; quàm alia; ſemper tamen inanito vniuerſaliter toto corpore, quippè ex laudano, myrrha, maſtice, thure, vtraq. ſtyrace, & vernice: aut ex myrrha, maſtice, vernice, reſina, roſis, & ſandalis rubeis, aut emplaſtrum ex vrina pueri, ſtercore Bouis, Columbi, nuce cupreſſi, betonica, olibano, farina ordei, nigella, & ſinapi. Si calidus humor deſtillet, & calida ſit cerebri diſcraſſia, temperaté calida, & ſicca cum aromaticitate (vt admonet Auic. & Auenz.) & frigida nonnulla attemperantia probantur, roſæ quippè, ſemina plantaginis, acetoſæ, coriand. torrefacti, cortices mirobalani, meſpilli, ſorbæ, a caua, hipociſtis, bacchæ, mirthi addentur.

In frigido cura cuncta ſuffocante catharro, quæ agēda primo sūt. in calido quid.

A quibus indicatur ceratum capitale.

Cur calida cerata antiqui probarunt.

Demùm etiam ſuffumigia ore ex vernice, aceto cum ſulfure, fumoq. plumæ perdicum, turturum torrefactæ, nigella, lino, aſphalto, vtraq. ſtirace, aceto acerrimo infuſa ſumuntur, & receptantur, aut ex bolo armena, ſtyrace, ſandalis rubeis, & ſemine papaueris albi, aut ex coſto thure, vnguę Muli, Aſini, Equi, Capræ, pulegio, maiorana, cortice citri, arancij: aut ſtyrace liquida, ligno aloes coſt. gallia muſcata, nuce cupreſſi cū ſyr. de bet. f. troc. in frigido; in calido aūt ex hordeo, millio, corticibus mirobalani, panico, & faba exſiccatis, ſulfure, ſandalis, aceto madefactis hauriuntur: interim puluis capiti deraſo inſpergitur é radice peoniæ, gallis, coſto, roſis, mentha, bettonica, alumine, & nitro: aut fæce vini vſta, baccis lauri, ſpica nardi, folio, balauſtijs, radice camaleonis nigri: aut iride, cortice thuris, pinus, ciperi, lentiſcij, ligni roſarum, & cotonei: aut ille Auenz. puluis calidus, & alius temperatus, qui magnoperè ſemper conducit; pila etiam in calido odoratur. r. Auellanæ indæ, ſandali albi, & rubei an. drac. 1. roſarum drac. 2. & ſ. ſandali citrini drac. 3. camphoræ drac. ſ. boli armenæ drac. 5. aqua roſarum, & gumi arabico configuretur. In frigido. r. ſtyracis calamitæ ſcru. ſ. olibani, maſticis, vernicis an. ſcru. 3. coſti ſpicæ an. ſcru. 2. laudani, ligni aloes an. ſcru. ſ. moſchi gr. 10. vino aromatico f. p. Vel. r. laudani ſcru. ſ. ligni aloes, galliæ muſchatæ an. ſcru. 6. ambræ ſcru. 1. moſchi gr. quinquè.

Suffumigia in calido, & frigido catharro quæ, & qualia, & quandò vſurpantur.

Prima.

Secunda.

Tertia.

In frigido.

In calido.

Puluis inſperſilis qualis, et quādò capiti deraſo

Pila in calido.

In frigido.

Ae: Tetrab 2. ſer 2. c. 4. l. 6. c. 56.

Sapones, ſmegmata quæ, et quãdo.

Aet. ſapones recenſet pulueres, & ſmegmata; ſed potius hæc intemperantias cerebri, quàm ſuccorum impetum coercent: balauſtiorum mirrhæ, ſandarachæ, an. vn. 2. coſti, aloes, gallarum, thuris, malicorci, foliorum roſarum, ſarcocolæ an. vn. 3. ſaponis gallici lib. vnam, decocti lupinorum amarorum ſext. vnum arida contundito, & cribato, & cum liquidis conterito, ſapone adiecto. Sinciput illiniatur antè balneum, capite deraſo.

Sapo Andreæ.

Sapo Andreæ. r. floris vinci odorati, caſſiæ, ciperi, ammomij, folij malabatri, coſti an. vn. 1. gallarum vn. 1. vel 5. nardi Celticæ, aluminis, iridis, fœcis vini antiqui vſtę, gypſi vſti, nitri, an. ſcru. 14. roſarum ſiccarum ſcru. 13. ſalis ſcru. 10. teſtæ purpuræ vſtæ vn. 3. ſaponis gallici lib. 1 lupinorum decocto trita excipe, ac

Puluis Aetii.

vtere: Aet. admirabilem puluerem ad deſtillationes, & aquoſas capitis affectiones tradit. r. nitri aſſati vino extincti ſemiſſen, Iridis, Ariſtolochię, Gelenij an. vn. 1. aceti mulſi quantum ſufficit, ſincipiti raſo antè balneum illinito, & breui tempore ſinito, & aſtricato. Item radicis peoniæ vn. 1. aluminis ſciſſilis vn. 1. baccarum lauri drac. 4 ciperi vn. 2. nardi Celticę libr. 5. contuſa, & cribrata inſperge, hoc ego ſæpè expertus ſum.

De victu motui humoris accommodato in maligno catharro.

CAP. VII.

VICTVS ſit exiguus, & facilis digeſtionis, cremor ptiſſanæ fabarum, amyli, farris, & panatella cum lacte ſeminum peponum, ferculum cucurbitæ ſerò elixæ in calido: nemor autem tritici, & cicerum in frigido; piſces etiam ſa-

Aet. l. c.

xatiles conueniunt, caſeus tener, & recens vtilis, & cauliculi braſſicæ crudis à iecunis commeſtæ: ſimiliter, & braſſica dilicatior cocta; qui verò calidiori ſunt præditi temperatura, lactucæ germine, parumq. fercumfacta ædant, in poſca verò ipſa intingant. Aquam hordei. ſeminum frigidorum, coriand. lactucæ, pirrorum, meſpili, vini granatorum, cidonei, delibes, & berberis potent, aut feruidam aquam bis, terq. in die acrimoniam, ſalſi, & corrodentis ſucci attemperantem, & ſiſtentem ſorbitent: poſt cibum fructus auſteri, condita cidonia meſpilla, ſorbę cornæ, per-

Auic. l. c.

Vinum cur interdicitur.

ſica probantur. Vinum penitus interdicitur, ſi arte non accommoder, quemadmodùm noſtrate è ſucco berberis, mali punici, maraſchæ, ribes, vulgares, aquam ſtillaticiam acetoſæ, borraginis,

Not.

Cur ſternutatio inhibetur, & quibus remediis.

pimpinellæ, portulachæ, roſarum. Præterea omni taciturnitate, & quiete ſeruentur ægri, à gargariſmate attenuante, & à ſternutatione caueant, quæ inhibetur oleo roſaceo in nares im-

miſſo

miſſo de ſalicibus, ſucco renum animalium aſſatorum, odore pomi, oleo calido in vtramquè aurem inſtillato. Vigilia tanquàm exſiccans præſidium; atqué ad circumferentiam diuertens commodat: aer calidus, modò frigidus, ſiccus tamen arte paratur, luminoſus, & purus naturæ deſtillationis adæquetur.

De auxiliis ſpeciei humoris fluentis, & pacti generantis in maligno catharro, & podagra. C A P. VIII.

SPECIEI humoris fluentis, & impropriè maligni priuatim, aut vulgariter peſtilentis, quæ Apozemata, quæ alterantia Alexipharmaca cardiaca ſalubriter conducant; iàm ex febrium curatione perſpicuum. Materia quidèm accumbens euacuatur expurgantibus, & partem reſpicientibus, atquè expectorantibus melle cocto, oximellite; ſyr. de praſſio iuiubus violaceo de capillo veneris, betonica, ſtecadæ, & liquiritia loch de furfura, allio ſano, & experto, ſyr. magiſtrali ex baccis lauri, iuniperi, botride, capillo veneris, & pulmone vulpis: loch ex ipſo pulmone, conſeruis etiam, & electarijs cerebrum, & pulmonem ad eucraſiam redigentibus, cauterijs, inuſtionibus, veſicantibus, cerato ex tapſia, & theriaca vetuſtiori. Nam finito catharro Gal. propter frigidam intemperationem capitis, & humorem in thorace congeſtum ijs vtitur, atq. decocto ſalſæ pærillæ, chinæ, ſaſſafras, ligni vaiaci, iuniperi, roriſmarini, ſaluiæ, & ſtecados; propter autem calidam, & humidam intemperiem potius conuenit decoctum ligni lentiſchi, roſæ, cotonei, ſoroæ ſandali, & corticum mirab. omnium: itidém conſeruæ, & electuaria calefacientia, & adſtringentia ſimul, & exſiccantia iuuant: de betonica, rore marino, ſaluia, ſtecade, roſis cydonei, & galliç muſchatæ, ciphæos, mitridatium, diaſulfur, diambra, diacaſtoreum, confectio anacardina de peonia, athanaſiæ de ſerpillo, meliſſa, de corticibus citri, arancij, limonis, & innumera alia probantur; ſicuti extracta ex his, & angelica odorata: ſed quandò agendum ab vrgenti indicanti ſpectatur. Verùm pro loci, quo decumbit natura, ſitu, & poſitione, remedia quoq; diuerſa adminiſtrantur, euacuantia, naſalia, gargariſmate, eclegmata, apoflecmata, & pillulç noſtræ ex terebinthi cypirij vn. 1. croci, ricç, betonicæ yſſopi, ſulfuris viui. Vel arte expurgati, & depurati, liquiritiæ, ſalſæ parillæ, pulmonis vulpis, ſpecierum diadraganti frigidi an. drac. 5. cum ſyr. de praſſio oximellite ſimplici aſtruantur, è pulmone viſcidam, & purulentam pituitam educunt, pulmoni-

Sec. indicat.

Materiæ impactæ, & fluxæ auxilia quæ, & quando.

Syr. mag. auctoris.

Chirurgica.

Pharmaceutica in frigido.

In calido.

Ratione loci occupati.

Pilulæ auctoris expectorantes.

Aqua expectorans auctoris.

què, & cerebro auxiliantur: deindè hæc aqua pectus emundat: r. radicum ireos vn. 1. & 5. liquiritiæ, ænulæ campanæ, lapacij, botridis, pulmonariæ, fœniculi, aſparagi an. vn. ſ. calamenthi, maluæ, Altheæ an. m. 5. pineorum, hordei, ſeminum napi, braſſicæ baccarum lauri, iuniperi, nucleorum ceraſiorum, fiſticorum, amigd. amararum, & dulcium an. vn. 1. decocti pectoralis lib. 10. vini albi dulcis lib. 2. ad octo dies vaſe vitreo digeſta, balneo mariæ deſtillentur, & torculari fœcibus admodùm compreſſis aqua percoletur, cuius vnciæ duæ cum ſyr. altheæ fernelij, vel oximel. vel ſyrupi violacci, putridæ, & malignæ materiæ collectæ ſuccurrunt, atq. etiam pleuritidi, & peripneumoniæ iuuant: eclegma ſalubre offertur. r. pulpę granorum ſebeſten, Iuiubarum, pineorum, fiſticorum, ſeminum peponum, amigd. amararum an. vn. 1. ſpecierum diadrag. frigidi drac. 1. pulueris ſeminum pap. albi, acinorum rucæ, liquiritiæ an. drac. ſ. ſapæ q. ſ. & emulſione ſeminum pep. f. rotulæ, vel eclegma: itidém varia conſtruuntur, ex paſſulis, ficubus, nucleis pineorum, atq. ſucco prunorum dulcium, granorum mirtillorum, ſorbarum, meſpillorum cum radice ſymphiti, ſaccaro candido, violato, cum ſpeciebus diamargaritonis frigidi, diatragaganthi, pulmone Vulpis, baccis lauri, iuniperi. Sed parti etiam ſingulari, & capiti lixiuia arteficialia, & ſtillicidia ex aquis Thermalibus, Thermæ, luta, aquæ Aponenſes, Lucenſes, Calderianæ, Viterbenſes Montis Catini, & aliæ; plureq. ſunt etiam in agro Bellonenſi, præſertim apud Caſtrum Augurdi, quæ ære, ſale, vitriolo, & alumine prędıtæ, exſiccant, calefaciunt, & abſtergunt. Aliæ ferro, & marmore inſignitæ refrigerant, adſtringunt, & roborant, quæ à Ciuibus Bellonenſibus exornandæ forent ædificijs, & à Cōciuibus Medicis pluribus experimentis muniendæ: lactis demùm vſus expurgato corpore, calidis fluxionibus emolumentum tribuit. Intemperantiæ, atq. vitia facultatis naturalis cerebri, ſtomachi, hepatis, vteri, pulmonis, & aliorum membrorum proprijs capitibus tradentur, & curantur; immò ex his totius Artritidis podagræ, chiragræ, gonagræ, & articulorum affectuum curatio exorditur, ſolummodò localia ad dolorem Tophos, & diſſoluendos tumores ab alibi dictis, & dicendis petentur. Verùm, hoc vnum in medium afferam non ſubticendum maximi experimenti. r. ligni lentiſci, mirthi cum cortice an. vn. 2. ligni guaiaci, granorum vuæ nigræ, corticum mirab. citrini, florum ſambuci, oſſis crurum canis, an. drac. 2. aquæ communis lib. ſex, fiat infuſio ad quatuor dies, & poſtea decoctio, cuius decoctiones, & colaturæ, tàm curatione, quàm præſeruatione in

Eclegma Auctoris ſalubre.

Stillicidia, lixiuia quæ, & qñ.

Aquæ Thermales in Agro Bellonenſi ad Caſtrū Augurdii.

Lactis vſus vtilis quandó, & cur.

Podagræ, chiragræ, & fluxionis curatio obiter.

R. p. ad podagrā & chiragram.

prandio,

prandio, & cena potentur. Aliud .r. cerebri leporis, & lupi aſſi an. drac. 1. ſcru. cuius drac. 1. ad quadraginta dies in aqua lentiſci aſſumitur. Aliud .r. barbæ hirci, cranei humani, radicis vrticæ, corallij rubei, radicis angelicæ ſcru. p. cuius dracmæ duæ in aqua ligni cidonij ſingulo mane per annum exhibeantur. Aliud. r. ſi Princeps podraga, & chiragra laboret, poſt exactam purgationem per annum pauonis aſſam carnem, & perdicis, & turturis comedat, & ex toto pauone confracto, & torrefacto etiã puluis conſtruatur, cuius drac. 2. ſingulo mane cum tribus vn. aquæ lentiſci, aſſumat per annum: alarum Corui, & pedum, Leporiſq. crurum puluis per annum expoſito iuuat: nec non ex oſſibus Pauonum calcinatis. Externi errores contraria victus ratione debellantur, cibi ſubtrahentur: nàm quod plus eſt, exuperatq. noxas, interdùm inemendabales facit: verùm, quod minus eſt, facilè corrigitur, & præſidi ſinguli quantitas artificioſa cum iactura eget, & ſemper non ſanantem variare oportet modum, & ſi quidem peius reddiderit malum, ad contrarium te conuerte: ſi verò ad ſanitatem tendat, omninò nihil ab his, quæ adhibentur, auferre oportet, nequè quidquam aliud addere, aut apponere. Cibo potu parco, aere, regione, alimentali, & medicinali fruatur, venereq. abſtineat: duplici pileo caput à frigore contegatur, pectinatio celebretur, quæ poros reſerrat, & recrementa diſſoluit; ſe admodùm exerceat, & caput vino abluat, calidis linteis, & veſtibus inuoluat, donec conſtrictio à frido ambiente ceſſauerit. Cæterum dùm à ſex rebus non naturalibus concitetur catharrus, ſtatim permutatio molienda eſt, è maligno quippé, frigido, & calido, aeris, regioniſq. mutatio valdè præſeruat, atq. exercitationis, cibi, potus, & varia opiata tuentur; balneum vniuerſum digerens, frictiones, lotiones extremorum, inædia, pilulæ euacuantes de agarico Meſue, de nitro Alexandri de hermodactilis, de quatuor generibus mirobulanorum, aureæ, maſticinæ, cochiæ, de tribus cum reubarbero, fœtidæ, & extracta ex his per interualla coaceruatam colluuiem demunt: ſed præcipuum, & ſalubrius præſidium parca victus ratio experitur, inædiaq. & ſerotina perfectè iuuat, atquè vinum album, & auſterum, Celſ. exercitia ad diſſipationem, & reſſolutionem laudat, Aet. & Meſuè ad coctionem, & maturationem probant quietem; Nam generantem, & domandantem particulam, & ſuſcipientem, vias, & humorem iàm in motu his præſidijs ſanant, & id, quod mouetur, quod mouet, & quod motum ſuſcipit ad ſimetriam naturalem reuocant. Materia quippè, & vt excrementitia cerebri, & vt ab eo dillabitur, & tertio, vt nocue membrum

maligna

2. Ad eandem. *3. Ad eandem.* *4. Ad eandem.* *5. Ad eandem.* *2. Acut. tex. cõ. 37.* *Hipp. l. de loc. in homine tex. 20.* *Raſis 9. ad Almans.* *Aet. l. 6. In præſeruatione* *Cæna part. q. Conciliatio auctorum de vinis.* *Q. De vini vſu ſubſtantia, & colore.*

Quale vinum in p quale in declinatione.

maligna inuadit, cuncta expenſa auxilia, & cibum parcum, & potum maximé accommodum, vinum album, tenue, aquoſum in declinatione, in principio verò nullum, aut oligoferum, & rubri coloris ex Auic. fitiet, & famem patiatur æger; coctrix enim infirma, potius digeſtioni excrementi dilabentis, quàm cibo operam nauat. His agnoſcitur, an cæna vberior prandio conueniet nunc, an conſuetudini, & ſymptomati, & nocti frigidæ, & humidæ incumbendum ſit, an potius largius cænandum.

Q. An cæna vberior prandio, quando.

Ad podagrã cũ dolore. Primum Antitodum.

Obiter ad dolorem podagricum emulciendum tutò, & iucundè hæc vnguenta adminiſtrantur. r. oſſis crurum Bouis, Canis, Arietis, Cornu Capræ, Arietis, vnguium Muli an. lib. 1. Catuli pinguis n. vno vitrioli drac. 3. aquæ communis lib. 25. coquantur ad conſumptionem medietatis; deindè aqua refrigerata, quod ſupernatat, colligitur.

2. Antitotum.

r. pinguedinis illius ſupernatantis, Anatis, anſeris, ſucci maluæ, plantaginis, iuſquiami, ſucci lini, borraginis an. vn. 2. bullient ad conſumptionem ſuccorum, reſiduum adſeruetur ad vſum.

3. Antitodum.

Itém. r. inteſtinorum agni pinguis lib. 4. medullæ ſuillæ ſalitæ lib. 1. cerebri agni numero duo, nucum regiarum num. 20. plantaginis, roſarum an. p. 1. aquæ lib. 15. perfectè elixentur: deindè perfrigerata pinguedo colligitur.

4. Antitodum.

Aut. r. inteſtini Bouum, Anguillarum ſalitarum Pernæ, Pallamidis pinguis an. lib. 1. Iuſquiami m. 1. vitrioli, drac. 2. aquę lib. 20. fiat ebullitio, & poſtea refrigeratio, & pinguedo congelatur.

5. Antitodum.

Aut. r. pinguedinis Anatis, Anſeris, Gallinarum, ſuis an. lib. 5. nucum iuglandium, fagij n. 10. foliorum ſambuci m. 5. florum calendulæ, matris ſiluæ, taſſibarbaſſi, Camemelli, fabarum an. p. 1. iuſquiami, maluæ an. m. 1. Vitrioli, tartari albi an. vn. 5. in ventre agni pinguis exentherati ponantur, poſtea aſſetur, ſenſim, & ſenſim, quod deſtillat, colligatur: deindè totus agnus torculari comprimitur:

6 Antitodum.

r. prædicti liquoris, decocti, corticum mediorum ſambuci, florum lini, plantaginis, fabarum, foliorum hæderæ, radicum liliorum alborum an. parum ſimul ad conſumptionem decocti ebullient; quod remanet, vſui paratur.

7. Antitodum.

Item. r. Catuli pinguis, inteſtini caſtrati, agni pinguis an. lib. 2. vermium terreſtrium lib. 1. florum verbaſchi lib. 5. aquæ communis lib. 20. coquantur ad medietatem; deindè ſupernatans pinguedo colligitur.

8. Antitodum.

Item. r. Vulturis, Aquilæ num. 1. Catuli num. 1. inteſtinorum ſuis lib. 5. Anſeris num. 1. florum hyperici lib. 5. Vitrioli vn. 1. vnguium Equi lib. 1. capitum pap. lib. 5. ſunchi m. 1. aquæ communis lib. 30. coquantur ad medietatem; deindè adſeruetur pinguedo ſupernatans, & liquor etiam, qui torculari exprimetur. Et

hæc

hæc obiter de podagra: leniens purgans præſeruat etiam à podagra, electuarium noſtrum è ſcialappa, mechiocan, pulpa paſſularum dulcium, & prunorum damaſcen. cum ſaccaro.

De ſenſatione ſecundum naturam, & præter naturam. CAP. VIV.

Quid ſit ſentire quid ſit ſenſatio ſ. n.

2. De Aĩa 37. 51.62. l. de veg. c. 2. l. de motu anim. l de inſom. c.2.

ANIMA, vt ſentiat obiecto, organo, atq. medio potitur, cuius ſentire eſt moueri aliquid, & pati: alteratio verò quidam motus eſt non ſolius animæ, neque ſolius corporis proprius; ſed animæ per corpus à ſenſibili primò materialiter, & deindè ſpiritaliter à producta ſpecie mouente: finis propter ſalutem indiuidui, vel ſpeciei; animal quidèm, vt corpus primò, ſecundò vt medium, tertiò, vt ſenſorium penès temperiem, calidum innatum, animalem ſpiritum, compoſitionem, vnionem, & neruum immutatur à ſpecie ſenſibili ſine materia, at reali (vt

Finis ſenſationis eſt ſalus indiuidui, vel ſpeciei.

Ordo agẽdi obiecti ſenſibilis materialis in corpus animatum.

2. De ãia.

» contrà diſtinguitur ab ente rationis) Obiectum quidèm exter-
» num, ſenſibiliquè materialiter corpus prius ferit, ab eoq. ſpecies
» rappræſentans qualitatem primam, aut ſecundam, ac eo modo
» alterans in animam informantem organum agit, eamq. ſibi aſ-
» ſimilat, ſenſitiuum potentia eſt tale, quale iam actu ſenſibile: patitur igitur non ſimile exiſtens, paſſum autem aſſimilatum eſt, & quale illud. Hinc ſentire, actus ſentiendi, & dignotio ſpeciei oritur: ſenſibilia enim ſecundum ſingulum ſenſorium in nobis efficiunt ſenſum, & quæ fit ab eis paſſio, non ſolùm ineſt in ſenſorijs, dùm ſenſus agunt; ſed etiam dùm abierunt, nàm ſenſoria ſentiunt. Quare actio ſentiendi non ſolùm ad ſenſum communem; ſed ad particularia ſenſoria aptanda venit, quod multi falsò opinantes confringere tentant: Enimuerò vbi facultas animalis influxa viget, ibi dignotio, & ſenſio præſtat: at vbiq. (Gal. teſte) ſpiritibus, aut radijs eorum facultas demanat. Ergo in cerebro vniuerſale iudicium tantummodò fit, tanquàm organorum organo omnia ſenſibilia iudicante: Immò etiam oculum videre, aures audire, tactum tangere, linguam guſtare, & nares olfacere vniuerſaliter iudicat; ſed organa particularia in ſe ipſi ſe reflectere nequeunt, neq. ſe ſentire poſſunt, nempè chriſtallino in humore, primò ſubſtantia ſpectatur, ex quatuor elementis miſcella, ſecundò qualitas, temperiesp. quæ ſequuntur ipſam, & quæ accidunt, tenuitas, craſſities, diaphaneitas, mollities, durities, raritas, denſitas, color, ſapor, odor, forma, figura, & ſitus. Prçterea animaduertitur innatum calidum, implantantum, calor influens, ſpiritus vitalis, animalis in max. copia tenuitate, & luciditate; indè ſenſitiua facultas diudicans ſpecies

Q.

Quomodo ſingulus ſenſus dignoſcat proprium obiectum.

7. De plac. 5. 6. 7. & 8. l. de inſem. c. 2.

Dilucidatio. q. In quoſdam negantes particularia ſenſoria sẽtire.

Cur iudicium in cerebro, & quomodo, & quale ſit.

Quæ in Anathome cuiuslibet particulæ ſunt animaduertenda.

adeſt,

àdeſt, tertiò his cunctis ornatus chriſtallinus eſt organum, quod vidit vt quod, facultas, vt quo, reliqua verò facultati inſeruiunt: præſertim animalis ſpiritus, cum calido innato, & influente principale eſt inſtrumentum minus præcipua temperies, & quæ eam ſequuntur, & quæ accidunt, hæc autem ad iudicium, aut ad conſeruationem, aut ad tutelam facultatis delegantur. Cæterum de ſpiritibus notandum eſt, vitalem rubrum, igneum, & flammeum potius ad vitam ſimpliciter, atq. opera vegetatiua, & eius cuſtodiam attinere; animalem verò ad cognitionem ſenſitiuæ, & intellectiuæ, & motum, lucidum expertem omnium qualitatum ad receptionem omnium ſpecierum, aptiorem euadere (de intellectiua nunc non agitur) Deindè ſenſus dupliciter expenditur, prout organum informat, recipere, & pati à ſenſibili ſpecie valet, prout organo quidèm iàm informato anima vtitur, ſpeciem iudicat, & agit per emanationem in ſpeciem, & fit vnum cum ea; non autem per tranſmutationem agit. Duplex ſanè in Philoſophia agnoſcitur agens, vnum per emanationem, alterum per tranſmutationem: hinc phantaſmata, ſpecies, & idola per ſpiritus ad animam vehuntur, atq. offeruntur, at non diù in ſpiritibus conſeruantur; quoniam ij continuò moti diſsipationi, & regenerationi obnoxij fiunt, neq. in vlt. ventriculo ſpiritus elaboratus, phantaſmata pro memoria conſeruat; ſed ea mediante ſpiritu inſito temperie, & ſubſtantia cerebri amplectitur. Profectò hoc ordine, & hac via in alijs ſingulis ſenſibus progrediendum eſt, atq. in cerebri ſubſtantiam imprimuntur, vt docent Ar. Gal. & alij. Quorum ſenſatio præter naturam tripliciter conſurgit, p. quia vix, aut 2. quia vitioſè, aut 3. quia nullo modo fit: etenim imbecille, exiguumq. ſenſile, aut corporis calidum inſitum, aut influens, ſpirituſq. robur infirmum, aut deturpata ſuperficies, aut ſemi anguſtia, & inſpiſſatio neruorum (ommiſſis medijs externis, & ipſorum erroribus) imminutum ſēſum affert: deindè obiectum vnum, aut corporis omne calidum valdè diſſipatum, aut temperies egregiè labefactata, aut ſpiritus, radijq. ipſius, aut viæ impeditæ, aut facultas nulla decurrens, aut demandata, ablatum penitus manifeſtat. Poſtremò nimis excellens ſenſibile, aut exquiſitè calida temperies, aut ſpiritus animalis, nimis ſenſificus, ſoluta vnitas, aut ſolutio prauam ſenſationem inducit, & vnà ſimul tempore dolorem parit, qui dùm fit, medicè loquendo ex vſu artis, triſtis ſenſatio, exoritur: at propriè dolor non eſt illa ſenſatio; ſed eam ſequitur, & ſubcomitatur, quæ circà quemlibet ſingulum ſenſum; ſed magis propriè circà tactum experitur, cuius ſenſibile cæteris

craſſius

P. De vſu part.
Quomodò partes ad ſenſat. cōcurrant.
De ſpirituum vitalium, animaliū, & naturalium eſſentia.
Q.
Quomodò ſenſus ſit agens, & patiens.
Conciliatio, & diluc. q.
Duplex agens, vnum per emanationem, alterū per tranſmutationem.
Ordo ſenſationis.
L. de me.
L. de arte parua.
Art. med. c. 80.
Quomodò ſenſatio præter naturam trip. fiat.
Quomodò imminuta, & à quibus cauſis.
Ablata, et à quibus cauſis.
Corrupta à quibus cauſis.
3. de loc. aff. 6.
Dolor, & eius generica natura apud Medicos, & Ph.

craſſius exiſtens, craſſiorem etiam, & grauiorem actionem imprimit, & organum, & animal corrumpere valet, cuius natura, & eſſentia abſq. tactu eſſe nequit. Hinc elucet, cerebrum eſſe præcipuum animæ organum, non aũt cor, niſi ratione ſpiritus vitalis, & caloris influẽtis: præterea ſpiritum animalem nõ eſſe animam, ſed præcipuum animæ animalis inſtrumentum, vitalem animoſæ, naturalem naturalis vegetatiuæ.

Cur dolor pot. ad tactum, licet ad oẽm ſenſum pt.

De impropriè, & propriè maligno capitis dolore, & differentiis, & voluptatibus. CAP. X.

DOLORIS omnium ſenſuum communiſsima ratio, & & efficiens (Gal. dictante) pars affecta, & qualis, deſcribitur, abitio à naturali ſtatu ad præter naturam ſimul, & celeriter facta propter violentam paſſionem, ſimul multam, & velocem; aliquandò etiam reditus ad naturalem ſtatum, non vt reditus, neque ad naturalem; ſed vt motus repentinus, & velox, qui triſtem ſenſationem ſentire facit. Omne enim violentum, & inæquale, neruoſas particulas diſproportionatas reddendo, & ſoluendo, dolorem parit (Natura quod moleſtum eſt fugere, quod iucundum appetere videtur) pariter ab Auic. nimis largé colligitur, appræhenſio, aduentus imperfectionis appropriatæ alicui virtuti, ſenſus aduentum imperfectionis ſentit, dùm violentam, & excellentem ſpeciem iudicat, quæ violenta præter naturam, & imperfecta, etiam imperfectam quodammodò animam reddit, & ſenſorium ab innata perfectione remouet, licèt ſi oculo iuuenis ſenes frueretur, cerneret, ac ille. His Auic. præter naturam facultatis ſentienti aduentum animaduertit: quoniàm dolor non eſt triſtis cognitio ſenſitiua; ſed imperfectio ſenſorij materialis, quæ poſt cognitionem aduenit; ſed eodem tempore illam cognitionem ſequitur, adeò, vt illa cognitio triſtis, tanq. obiectũ improportionatũ, & organo, & facultati, fit agens per emanationem, & producens dolorem, & hanc imperfectionem, quæ deindè ẽt cognoſcitur à ſenſu; Gal. aũt naturalis ſtatus deperditionẽ, & modũ reſpexit; Siquidèm .n. exit, aut detrahitur, neceſſariò aliud additur, & aduenit. Verũ magis ſpecificè doloris eſsẽtia, prout ſymptoma ad actionẽ ſenſitiuã deprauatam attinet, quàmuis Gal. ꝓpriè loquendo eã ſeiunxerit ab actionibus læſis, profectò nõ à facultate ſenſitiua; ſed ab eius obiecti violẽti, & ĩproportionati cognitione producitur. Sciendũ, ibi Gal. ſpeciẽ doloris materialis, vel uti ſignũ accipere; nũc formaliter primò tactiuæ virtutis potẽtiæ malignus capitis dolor, non aliarũ partiũ, non criticus, qui ſæpè vomitum, & nariũ ſanguinis fluxum ſignificat, & remedia non expetit; ſed cum febre, & ſine febre acutus, atq. peſtiferus vocitatus

P. deſcriptio.
P. de ſympt. cau. 6. 12. Meth. 7. 2. Acut. p.
Generica deſcr. 2. doloris ex Gal.
8. Nic. l. 5.
Auic. l. de virt. cord. trac. p. c. 8.
Auic. generica deſcriptio.
Concil. & dil. de natura doloris inter auctores medicos, & phil.
Quomodó cognitio dolorem producat.
Quomodò cognitio ſit in dolore perducendo agẽs per emanationẽ.
Specifica doloris conſid.
P. de loc. aff. Cel. l. 4. c. 2.
Dilucidatio.
Cur Gal. dolorem ab actionibus læſis ſeparauit. p. de loc. aff.

rum ſine materia; ſed index manifeſtatur; ſed ſpecies tactilis efficiens, & mouens ità violenta ſpiritali maligna intenſione qualitatiua, & etiam reali paſſione maligna omnibus modis impropriè,

7. De Placitis 8. 2. De Anima.

& propriè tactiuam vim neruoſarum partium arteriȩ, venæ, nerui, muſculi, tendonis, & membranarum, vt plurimùm, quæ potiſſimùm exquiſiti ſenſus à natura conſtituta fuere, & cutis ipſius capitis, aut externè, aut internè ſecundùm totum, aut medietatem malignè vincit, & ſuperat; corrumpitur quidèm ſenſorium tactus capitis, quod, vt cognoſcitur, producit ſenſationẽ,

Modus generat. doloris. 3. Eth. 12.

quæ, vt ſubnotio, vt improportionata, & diſſoluens, tactus organum, dolorem tunc facit; ſicuti lumen Solis oculorum aciẽ noctuæ, & immateriales ſubſtantiæ intellectum corpori inuinctum excellunt: ità repentina inſueta nimis velociter, & im-

Duplex vnio qualitatum, corporũ molis, duplex diſcretio qualitatũ & molis.

mediatè realiter, & materialiter, vt qualitas elementaris malignè excedens mediam, & ſenſoriam ei propugnaculam, ſubſtantia, quantitate, & qualitatibus ſtrenuè alterat, alterando diſſoluit vnionem qualitatum, & corporum elementorum, & dolorem ſic inducit: hic enim primò, & per ſe, vt ſuprà dictum fuit, ad cognitionem ſenſitiuam non pertinet; ſed eam

Aetii deffinitio, & explicatio. Tetrab. 2. ſer. p. c. 100.

ſubſequitur. Præterea Aet. eam triſtem ſen. appellat, ſed dicit, dolorem eſſe repentinam temperamenti mutationem, & futuram continuitatis ſolutionem, quæ accidentaliter refrigerat, calefacit, & eſſentiam alicuius corporis ſenſitiui diuidit, licet in pri-

Not.

ma propoſitione non ponat (Aut) tamen in ſecunda ſe expli-

Duplex cauſa antecedens.

cat, quoniàm ſpecies duas genericas doloris, & cauſas duas antecedentes principales in medium affert, quæ eſt prima elementaris qualitas, caliditas, frigiditas, mutans repentè temperamentum, aut ſecunda, acuties, grauitas, durịties, ſoluens continuitatem molis. Hæ duæ cauſæ eſſentiam corporis ſenſitiui diuidunt, faciuntqué diſcretum, cuius partes non amplius

Cauſalis def. doloris, & medica.

communi termino copulantur. Demúm cauſaliter, & magis ex vſu artis deſcribitur malignus dolor ſummè inæqualis, corruptio, ſeù mutatio, ſeù diſſolutio capitis organi tactus ab improportionato tangibili maligno. Non dicitur organum tactus corruptum, mutatum, aut ſolutum in facto eſſe, quia iàm tunc deſijt ágens agere, vicit iàm, & contrarium mutauit, non itidèm æquale, & vniforme, quia non ſentitur, vt in ecthicis, ſed maligna, inſueta, & velox mutatio experitur, quæ immediatè malignum dolorem facit: omnȩ quidèm tangibile primò ſenſum mouet, & à ſenſu cognoſcitur, ſi illud excellens eſt, ſenſorium materialiter corrumpit: ità malignè improportionatum tangibile inſuetum, velox, inæqualè, & difforme neceſſariò dolo-

dolorem malignum procreat, qui conſequitur primam triſtem cognitionem formaliter: licet Medici largè loquendo ſæpè te-ſtentur, dolorem eſſe triſtem ſenſationem: pariter voluptas ſen-ſitiua, cuiuslibet ſenſus differt à cognitione obiecti iucundi, & proportionati illius ſenſus: ſed illicò conſequitur eam, eſtq. per-fectio ſenſorij à cognito ſenſibili, vt proportionato, quæ extrin-ſecè propriam naturam organi perficit, neq. quid reale poſt eius fluxum organo relinquit. Tripliciter conſideratur voluptas, & dolor, vt fons, & origo omnium perturbationum ex cognitio-ne obiecti, vt conferentis, vel aduerſi, ſecundò ratione finis po-titi, vel priuati, tertiò ex obiecto tactus, & guſtus. Præterea triplex eſt, antè actionem, in actione, & poſt actionem, aut intellectiua, aut actiua, aut effectiua: dicitur aliquàdò totú, & mutatur ratione finis, & vltimi termini, aliquandò appellatur motus animi ſubi-tus, & repentinus, prout in fluxu, & in emanatione viget: ſed de his alibi diſſerendum eſt, nunc magis medicè loquendum; iccir-cò ad naturam doloris denuò explicandam accedimus, quæ erit philoſophicè, imperfectio ſenſorij à cognito ſenſibili impropor-tionato, & totuplex, quodt. voluptas iàm dicta. Si obiectũ inſue-tũ ſenſim, & paulatim ageret, & eſſet inæquale, dolor tamen, neq. modus ille oriretur; ſed tantùmodò cum velociter, & repentè dif-formitatem magnam, & vehementem inæqualitatem inſuetam, improportionatam organo inureret. Quis obiciet? Omnia mẽ-bra naturaliter difformitatem obtinere. Ergo dolorẽ ſentire. Di-cendum, inæqualitates illas membrorum eſſe, ſed non diſcretas: deindè exiguas, & ſuetas, non aũt violentas, & repentinas. Prima igitur, aut ſec. tangibilis qualitas maligna (non ſubſtantialis for-ma) neceſſariò, & ſemper ſenſorium corrumpit, & à naturali ſta-tu ad præter naturam improportionata mouet; ſed non neceſſariò dolorem infert, niſi velox, & inæqualis exiſtat (negligitur iurè tũc medium, quod poterit, vel vt diſſimilare, vel ſimilare mutari) ſed vniuerſale adæquatum, & totius corporis, vt fuſius cap. de cute, nõ eſt caro: enimuerò ſenſibile poſitum ſuprà ſenſum non facit ſenſa-tionem, multęq. particulæ carne denudatæ ſentiunt, non cutis, vt cutis, ſed neruis prædita, Ariſt. teſtimonio (& ſi aliter ex aliorũ ſẽ-tentijs, & alio modo ſanciatur) ſed profectò eſt aliquod ſimilare, intimius, terreſtre, diſtinctum à cęteris, potentia tactile, at neutrũ horũ, his cunctis ornatum ſola medulla nerui, vt quò, totus neruus, ſeù membrana, vt quod, conſtituetur medium. Gal. tanquã prin-cipale organum tactus externum iurè meritò cutem in concreto fatetur, dũm ipſa neruea, aut membranea expenditur, pro medul-lari ſubſtantia neruorum cutis: deindè alibi internum principa-

Tacitæ ob. reſp. quomodò dolor ſit triſtis ſenſatio

Quid ſit voluptas, ſenſitiua, & quotuplex.

Not.

Solutio.

Obiectio an ſemper in corpore vigeat dolor.

Sol. obiectionis.

Q. quid ſit medium in ſenſatione tactus.

Diſſimilare, & ſimilare.

2. De Aĩa. 2. de Hiſt. Anim. de part. anim.

Quid ſit organũ tactus propriè, vt quod, vt quo ẽ aĩa ſenſitiua.

Q.

De organis ſenſus tactus, & medio.

Cur, & qñ cutis ſit organum. q.

Cur, & qñ ventriculis ſit organus. q. in ſpecie.

le aduertens in ſpecie ventriculum proponit ob neruorum co-
Concil. de organis diuerſis.
piam, cauſa appetendi alimenti, cuius etiam tactus eſt; nàm cæ-
teris viſceribus vi ſentiendi præcellit: Quapropter continuum
ſimilare medullę neruorum capitis, eiuſq. partium neruoſarum
internè, vel externè; in genere etiam vnica tactilitas, at in ſpe-
cie duplex erit, temperies quippè, & vnio, ſeù prima, aut ſecun-
Cur duplex tactilitas, duplex organum, & duplex vnio, et duplex doloris ſpecies.
da qualitas tangibilis, quæ organicè tactiuæ facultati inſeruiunt,
& dupliciter à duplici tangibili excedente ſoluuntur. Hincq. du-
plex ſolummodò doloris ſpecies concitatur: genericè, porrò vnū
organum, vna continuitas, vnaq. tactilitas exiſtit. Si continuum
In genere vnum organum, vna vnio, vna tactilitas.
qualitatum primarum harmonia illa, atq. concentus nimis ma-
lignè alteratur, corrumpitur, aut ſoluitur inæqualiter, inſuetè,
etiam illicò repentè, & in fieri admodùm improportionata pra-
Art. med. 80.
ua qualitas prima, & inæqualis calida, frigida, aut ſicca intro-
ducitur; dùm verò continuum alterum corporum elemento-
rum medullæ ità excellenter, & prauè diſſoluitur, ſecatur, diuel-
litur, diſtrahitur, lancinatur, diſcretumq. fit; pariter ſecunda ma-
ligna qualitas exoritur acuta, dura, diſtendens, frangens, pun-
gens, comprimens, & incidens: ex accidenti autem etiam ex ni-
mio calore, vel frigore contractio, diſtenſio, compreſſio, diſſo-
Tacitæ ob. reſp.
lutio, inanitas, deperditio violenta, vnitæ ſubſtantiæ fit. Si acu
pungatur ſenſorium tactus, ſtatim eius ſimilare continuum diſ-
ſoluitur, ſegregatur, atq. ſeiungitur, à qualitate ſecunda pungente
L. de Pred. cap. de quant. Art. med. 8. de cauſ. morb. & diff. 2. 2. meth. medendi.
acuta, & hęc dicitur ab Ariſtotele diſcretio præter naturam. Id-
circò hoc nomen vnitas, & continuitas commune, vtriſq. etiam
de vtriſq. prædicatur, & iure continuitas qualitatum, & conti-
nuitas commenſurationis, vel quantitatis, numeri, formationis,
ſitus, figuræ, & ſuperficiei appellatur. Qualitas igitur prima
nimis malignè excellens, immediatè tangens malignum dolo-
Ordo generat. doloris, & cognitionis ſenſibilis.
rem parit: Vndè illa diſſolutio continui, ſenſorij nobis ſemper
tria annexa demonſtrat, p. motum diſproportionatum, & com-
mune ſenſibile, 2. realem corpoream qualitatem malignè exu-
perantem impreſſam, & præſentem, atq. ſpiritalem ſimiliter
Auic. p. 3. trac. 2. 2. c. p.
ſpeciem, 3. receptam, & cognitam à tactrice virtute, qua præ-
ſens, & in parte à virtute difuſa nimis excellens tangibile mate-
riale, ac diſſoluens naturale partis ſenſitiuæ continuum, aut quo-
Duplex ſolutio, & continuitas, ratione contemplabilis interna, altera realis ſenſu cognita, & eā effectus.
àd molē, aut quoàd harmoniā qualitatū diiudicatur. Hoc pacto
accipiēs diſſolutionē Auic. & Gal. ſtatuūt, ipſam ſolutionē ratio-
ne, & intellectu contēplabilē internè immediatam doloris cau-
ſam eſſe, & ipſam genericam, dolorem genericum efficere, qua
poſita ponitur, ablataq. auffertur. & eam in particulari ſub ratio-
ne qualitatis p. vel 2. excellentis, & indiuiduæ dignoſci, dolo-
riſq.

riſq. tantummodò duas ſpecies conſtituere: p. quandò affatim inſuete Socratis intemperies, quippè continuum primarum qualitatum à calido, frigido, ſicco improportionaté, & inequaliter feriat ſenſorium: ſecunda quandò continuitas inciſione, eroſione, fractione, aut tentione ſoluitur. Excellens quidém tangibile non ſolùm tactus ſenſuum, vt reliqua obiecta ſuperantia; ſed animal corrumpit, hoc enim tale per tactum exiſtit. Sed dubitatur, quomodò decernendum organum eſſe vnum, & ſimilare in genere, ſi ex temperie qualitatum, & commenſuratione inſtrumentalium, num. magnitudine, figura, ſitu, & ſuperficie cõflatur? & ſi ſuprà duplex, vnum qualitatum, alterum quantitatis, & molis ennumerauimus? An fatendum, organum ſimilare ſenſu apparere, non ratione? An tantùm ex qualitatibus primis, & ſecundis conſtare, non auté ex ſubſtãtia diuerſi generis, vt manus, & pes? Nàm illæ duæ qualitates (Gal. teſtimonio) ſunt prima principia alterabilia, & eſſentia noſtri corporis. Inſuper ex Hipp. & per caliditatem, frigiditatem, & valdè exuperans, & propter imminutam fit; in ſingulis enim, quorum natura permutatur, & corrumpitur, dolores oriuntur, corrumpitur, & permutatur ſenſorium tactus in quolibet dolore; ſed celeriter, & repentè, non autem ſenſim: deindé à valdé excellenti tactili, humidoq. etiam, vt replente, tumore, tumidoq. loco grauante, aut diſtendente; necnon ab imminuto, ideſt, ſiccitate, & inaniente cauſa: inanit quidém ſiccitas, & compreſſio; in tactilitate quidém immediatè improportionata, & inæquali dolor perſiſtit: nàm caliditas, frigiditas, acuties, durities non ſoluunt, vt caliditas, & durities, &c. ſed prout in ſe tactilitatem illam inæqualem improportionatam obtinent, & generica diuerſificatur ſpecie: prima de qualitatibus primis, ſecunda de ſecundis prædicatur. Et hæ malignæ qualitates primæ, aut ſecundæ internæ, vel externæ quatuor humorum, ſpirituum, vaporum, partium intemperie, inflammatione, tumore affectarum ſimplices, vel compoſitæ per eſſentiam in capite, vel per conſenſum attractæ, aut tranſmiſſæ, vt plurimùm à ventriculo, vtero, aut à toto fiunt. Hoc modò rationabiliter interpretantur nonnullæ Hipp. Gal. Auic. Aetij, Græcorum, & Arabum auctoritates, aut de ſolut. formaliter, prout organum tactus eſt, aut prout cauſa efficiens doloris exiſtit. Hipp. mira breuitate omnia complectens ait, dolo-
» rem ad ulcerum genus pertinere. Equidèm vlcus ſemper ſibi duplicem illam continui ſolutionem aſſociet, p. à calido humore temperiem deprauante, & ſec. ab eodem acuto, & acriturè
» etiam alibi dixit, dolorem fieri propter calidum, & frigidum, propter

2. De loc. aff. 5. 12. Meth. 7. art. med. 80. Aet. Tetrab. 2. ſer. 2. c. 40.

Dub. de vnitate organi tactus. 3. de ſubſt. vlt. Sol.

Art. med. 4. 5. 6. 7. & 8.

I. de loc. ſin. tex. 51.

Diluc. Hipp.

Quomodo humedum ſit doloris cauſa.

Tactilitas excedens quid ſit.

6. De tuen. 10. 2. de comp. loc. p. 4. de comp. loc. 2 l. de inæq. intẽp. 3. l. de fract. 34. Artis med. 80. de conſtit. art. med. p. 3. trac. 2. c. p. Auer. collig. Diluc. horum locorum Hip.

Dilucidat. Auer. Q.

propter plus, & propter minus illis primam, his ſecundam qualitatem innuendo, & meritò docuit Auer. ſolutionem continuitatis eſſe cauſam complexionis, quæ facit dolorem, quoniàm ſolutio vnitatis qualitatum primarum, vel ſecundarum profectò eſt

Quomodo ſolutio continui ſit cauſa complexionis ex Auer.

cauſa, & origo complexionis, ideſt qualitatis primæ, vel ſecundæ tangibilis, infixæ, inæqualis, improportionatæ in parte dolente (vt vnius generatio ſit alterius corruptio) complexionem appellauit Auer. qm̃ nunquàm ſimplex tantummodò qualitas excedens vnà diù perſeuerat, & vicem primæ naturalis iàm extirpatæ, & victæ ſubeſt: per ſolutionem autem intellexit illam extrinſecam, &

Solutio cauſa ãntus, & efficiens, dr̃t ab illa, quæ eſt cauſa interna 3. Moral. vlt. & 7. Moral. vlt.

cauſam efficientem, & antecedentem. Dolor quidèm exturbat, & corrumpit naturam eius, qui eo afficitur: voluptas autem nihil talefacit, inſatiabilis rerum iucundarum appetitio eſt; nulla aũt res inuenitur, quæ eadem ſemper ſit ſuauis, quia ſimplex natura materia minimè eſt; ſed inſitum diuerſum quid etiam habet, quo eſt corruptibilis, vt ſi alterum quid agat, id alteri naturæ, ſit præter naturam: cum verò adæquantur, neq; moleſtum, neq. iucundum, id, quod agitur, eſſe videatur. Hoc porrò diuerſum duplex

Expl. Ariſt. de duplici ſolutione, et vnione qualitatum, & molis.

eſt illa vnio, & duplex diſſolutio, quam aliqui negant, & præſertim illam qualitatum, aſſerentes valdè impropriè eſſe, ſolutionem qualitatum ſtatuere. Sed non nè harmonia ſoluitur, diſproportionatur? deindè obiectum ſoluens certè duplex, prima, & ſecunda qualitas experitur; ergo, & duplex ſolubile qualitas, nẽpè prima, & ſecunda, quæ ſicut generatim conueniunt in tactilitate, & in vnam genericam naturam tactilitatis abeunt, ſic in ſpecie differunt: immò nec voluptas, nec dolor ſenſationes, motiones, generationes, & corruptiones ſunt, ſed modi cognitionem obiecti ſequentes, & functiones confertim factæ ab obiecto ſenſibili deducente organo ad ſtatum naturalem in voluptate: in dolore aũt ad præter naturam vocantur; & tunc functio eſt relatio, quæ voluptas, & dolor eſt, aut primò dicitur perfectio, imperfectio ſenſorij; formalis eſſentia doloris, & voluptatis à perceptione conuenientis ſpeciei, & diſconuenientis, aũt frictio perceptionis, ipſa à materialis forma, & immerſa materiæ non ſe reflectente productæ, incommodè, & malignè recipiuntur, & iudicantur: indè ſequitur dolor, aut voluptas. Sed cur ſenſus tactus

Dub. de ſolutione qualitatum.

Duplex ſolutio, & duplex eſt cã efficiens ſoluens, duplex ſolubile. Sol.

10. Eth. p. & ſeqq.

Error quorundã putantium dolorem, & voluptatem eſſe cognitionem.

Dub. cur ſenſus tactus imbecillior apud cerebrum. Sol.

imbecillior apud cerebrum, ad radices autem vnguium, & extremarum partium exquiſitiſſimè ſentit? An quia reflexio ſpirituum ibi efficitur, an quia caro illarum partium ſiccior, & temperatior exiſtit? & cur dolor modò philoſophicè imperfectio ſenſorij, modò medicè triſtis ſenſatio, modò abitio a naturali ſtatu violenta, modò corruptio ſenſorij, dicitur? an diuerſimodè expenſus,

Cur dolor variis modis definiatur. Sol.

di-

diuerſam naturam, & definitionem expetit?

De differentiis, ſignis, indicationibus, & præſagio maligni doloris capitis.

CAP. XI.

TRISTIS maligna ſenſatio tactiua magis,& minus excellit, *A formà*
& qualis ſpecies maligna,calida,vel frigida,acuta,vel du-
ra,totuplex formaliter elucebit:deindè ob naturam partis *A loco.*
membranæ pungitiuus,arteriæ,& venæ,tenſiuus,& pulſatiuus, & *Species doloris à*
grauatiuus erit, dimidia pars capitis emicraneam inducit : egrò *ſede affecta, &*
ſolubilis , & inueteratus externi , vel interni totius cephaleam *qualitate humo-*
acutam, & peſtiferam inuehit, nouus, & facilis ſolubilis dolor to- *ris declarantur.* *Aet. Tetr.2. ſer. 2.c.48.*
tius capitis intus, vel extrà cephalalgiam inurit. Species prima , *Ab effetrice.*
& ſecunda duplex continuum ſoluit , duplicemq. dolorem pa-
rit, calidum, frigidum, ſiccum, acutum , pungitiuum ,durum ,
grauatiuum: biliosa, & melancholica mordacem,& acrem;pitui-
toſa,& ſanguinea tenſiuum, & grauatiuum ; flatuoſa , & vapo-
roſa tenſiuum abſq. grauitate deſignant . Facilè dolor , & eius *Signa.*
ſpecies relatu ægri dignoſcitur,malignæ cephaleæ ſigna ſunt hor- *Cephaleæ.*
ror validus , neruorum reſolutio , oculorum caligo , mentis alie-
natio , vomitus, ſicut vox ſupprimatur , vel ſanguinis è naribus
curſus, ſic,vt corpus frigeſcat, anima deficiet ; præter hæc dolor
intolerabilis maximè circà tempora , vel occipicium . An mate-
ria, vel vapor tranſmittatur à toto , vel parte ſigna apparebunt
horum, quæ his recenſere non decet ; ſed proprijs capitibus: dùm
attrahitur, caput quidém dolore, vel calore vexatur , vel vi vacui
propter inanitionem lęditur: dùm per eſſentiam gignitur intē- *Attractæ mate-*
peries calida fatigat, quæ tactu , calore , robore animalium ac- *riæ ſigna.*
tionum vegetalium, ſenſuum acie , faciei rubedine , acriditate ,
collapſu capillorum, nigredine,colore ruffo, duritie, biliosis ex-
crementis , frigidorum tandém ope, in lucem prodit . Si frigi- *Calidæ intempe-*
da è contrà , ſi autem ſicca , excrementorum, ſomniqué exigui- *riei ſigna.* *Frigidæ intem-*
tas, durities cutis, & capillorum; humida oppoſitis eluceſcit: ma- *periei ſigna.*
la compoſitio, & ſoluta vnitas oculis cernitur; culpa verò hu- *Malæ compoſitio-*
morum, & alimenti, dùm nimis calida , frigida, humida, & ſic- *nis indicia.*
ca deferuntur , vel aeris ambientis maligni , & peſtiferi vaporis .
Totius capitis temperiei , & intemperiei , inflammationis ſigna
à Gal. art. med. declarantur, nec non etiam ab Auicenna . Qua- *Art. med. p. ad*
re non inutiliter exarranda : præterea Gal. p.ad Glauc. qui cum *Glauc.*
grauitate fiunt dolores, multitudinem oſtendunt,qui cum mor- *P. ad Glauc.*
dacitate acrimoniam , vaporum , vel ſuccorum , qui cum pulſu
flegmo-

flegmonem: deindé ſpiritus inconcocti ,& flatuoſi multitudinem, ſi cum pulſu, & tenſione abſq. grauitate ,membranoſi corporis flegmonem tenſiuam, ſi cum grauitate multitudinem intrà membranas contentam.

Sat erit in præſentia depræhendere malignam illam triſtem tactiuam cognitionem, prout virtutem ſoluit, ſymptoma vim cauſæ diſſipantis, aut obruentis vrgere, atq. aliò excellentem euocationem, minutionem, & perfectionem expetere. Caput ſui tutelam, ac ſpecies tangibilis excedens detractionem, & contemperationem qualitatis primæ, vel ſecundæ: demúm ſolutio ſenſorij eget vnione continua molis, aut qualitatum harmonia, obiectum tangibile malignum impropriè eſt contemperandum qualitatibus contrarijs. Etenim venefica ſubſtantialis forma, & quidditas, licet ſenſorium corrumpere valeat, non ſentitur à tactu; ſed ab intellectu (qualitate tantummodò à ſenſibus percepta) Anodinum verò dolorem ſanat, non autèm cauſis aduerſatur, vti calidum, & humidum, ſpeciem calidam, & humidam patiens, ſecundùm eſſe intentionale, & ſpiritale, violentam ſpeciẽ obtundit, & materialiter corporeum, ſenſorij corpoream mediocritatem conciliat. Frigidum autem impropriè Anodinum, organa ſenſus, calorem, temperiem, & ſpiritus animalis aciem demit, atquè ſenſibilem facultatem ſtupefacit, non proptereà quod affectioni proſit, mitigare dolorem ſolet: nàm ſpecies nõ ità violenter defertur, aut nullo modo tactiuæ facultati obijcitur, nequè obiectum improportionatum tangibile corporeum reale ità celeriter, & vehementer ſenſorium diuellit (frigiditas immobilitatem facit) poterit quidèm eodem tempore humorũ, & partium affectus ex accidenti contemperare, & doloremem ulcere; quoniàm mediocritate rarefacit, emollit, & qualitatum primarum, aut ſecundarum exceſſus lenit, & æquabile, & proportionatum reddit, quod præter naturam in parte dolente eſt: non autem omninò ſanat, & vt ità citò excedens ſpecies tactui non offeratur, & diſſolutio non ità celeriter fiat. Quare Anodinum à dolore præſeruatiuum auxilium eſt, vti Gal. l. c. innuere videtur: ſemper accidens æquabilia reddens præter naturam; vitale autèm indicatur à natura partis, quæ ſui naturalem ſymetriam deſiderat, & ſimili conſeruatur: minimè (ex Gal. ſententia) putatur, dùm manifeſtè doceat indicari à ſymptomate, & dolore, vt dolor eſt, atq. non à cauſis ipſius, niſi tunc euadat mixtum remedium ſanans, & Anodinum: dolor quidém nullo pacto ad naturalia redigi poteſt; ſed perpetuò ad non naturales exceſſus, & ideò præſeruationi curatiuæ obiectum eſt. Verùm ſi formaliter,

Indicationes.

Vnio molis, & vnio qualitatum.

Forma ſubſtantialis non ſentitur, ſed intelligitur.

2. Met. p. 2. ad Glauc. 6. 5. ſimp. 19. 2. de comp. loc. 2. ex Archig. de fiſſuris.

De Natura Anodini.

Triplex anodinũ proprium, & improprium.

Tacitæ ob. reſp. Sol.

In Recentiores.

Q. Cur Anodinũ, ſit, & quomodó auxilium præſeruatiuum, & vitale.

De duplici Anodino vero, & im proprio, & ſimplici, aut mixto vniuerſali, aut particulari.

Mixtum Anodinum à quo ind.

Q. Sol.

& intentionaliter, vniuerſaliterquè indicans triſtem ſpeciem, vniuerſaliter accipiatur, formale Anodinum, mentem aliò euocans, eſt parandum; ità pariter ſi particulariter indicans ſpeciem particularem in organo particulari repetit, quod euocat, & obtundat particularem facultatem; ſed cum ipſa ſit materialis: at impaſſibilis, organa eius ſunt alteranda, ſpiritus quippé, & calor, & temperies, & ſubſtantia partis. Itidém ſi cauſaliter expendatur cauſale, & materiale corporeum, oportet, corruptionem organi tactus à ſolutione continui facta ab improportionato violento, repentinoq. tangibili illam reintegrare; ſed tunc cauſis medemur.

Quomodò facultas non patiatur, ſed organa eius.

Dub. Sol.

De præſagio doloris capitis maligni. CAP. XII.

DOLOR impropriè malignus vires admodùm reſoluens, aut maximum periculum, aut mortem minatur, & licet Gal. de dolore benigno, & in genere loquens aſſerat, neminem ob dolorem vehementem capitis animi deliquio compræhenſum, mortuum eſſe, neq. ſe ipſum occidiſſe, quemadmodùm dolore coli vexati fecere; attamen de dolore maligno, & in ſpecie fortaſsè credendum, contingere: dolor quidèm continenter excrucians, & vigilias pariens, inſaniam inducit, ſtertorem, & obmuteſcentiam, & ſeptem diebus mortem, grauiſſimi à qualitate calida, acuta, corrodante, aut ægré ſolubiles, & cephalea, aut facilè, vt cephalgia; ſi internas cap. partes, membranas oculorum radices periculoſior, & læthalior videtur, quàm ſi externas: ſi à cauſa per eſſentiam, quàm ſi per conſenſum: ſoluitur aqua, puré, & ſanguine è naribus fluente, ore, aluo excretis: quibus vrinæ turbatæ, his dolor capitis, vel adeſt, vel aderit.

Præſagium: 2. de comp. loc. p. ex Apollonio. Tacitæ ob. reſp. An dolor capitis an coli maior ſit. q. Solutio q. 6. Aphor. 51. 3. Prog. 7. 12. 4. Aphor. 31.

4. Aphor.

De ratione curandi omnibus præſidiis malignum dolorem capitis. CAP. XIII.

SI igitur excrementis æger abundet, vt ex victus ratione anteacta, aereq. interno tranſpiratum prohibente dignoſcere licet, ſtatim antequàm deturbatam ſedem lenire, calefacereq. tentet, ſanguis primò emundatis inteſtinis eſt, ſecta vena, ducendus, vel reuellendus, & deriuandus (dũ uires, & indicantia determinata ſuadeant) tuncq; cubiti venam, vel cephaliam, tùm poſtremò frontis incides, poſteriori parte capitis doleate; ſi anterior, è contrà, occipitij venulæ ſcarificentur (poſt totius ſanè euacuationem) immò perſeuerante affectione; arteriæ circà aures, & præſertim, quæ in temporibus, ſecantur.

3. Epid. 3. 76. Alex l. p. c. 12. 12. Meth. 7. 8. Chirurgica auxilia.

Hipp.l.de aff.t.2. Narium etiam, & aurium venulæ, ſetis, aut hirudinibus, aut cucurbitulis paruis aperiuntur; præſertim cum materia, & vapor ferociet: præterea, & hirudinibus, & cucurb. ſcarif. & non ſcarif. & ano, cruribus, & infernis partibus ſanguis, inanitur, prout ſubſiſtens modò in vniuerſo, modò in parte ſibi locum aſciſcit.

Itidèm purgatione excrementa inutilia educuntur (dùm indicantia, & vrgentia iubent) quippè humores à natura ſanguinis alieni: vomitorijs ex raphano, ex elleboro albo, & alijs maligna recrementa in ſtomacho euacuantur; qm̃ etiam eas vias emundat à pituita, familiare remedium, Beta, & porrum cum ſinapi coctum: fænum græcum cum garo; ſuccuſq. fænugræci cum melle, ſic phaſioli parantur, atquè capparis antè alios cibos oximellite, vel oxileo. Euacuantur altius humores bilioſi, & maligni pilulis aureis, de tribus cum reub. diagridio, ſcamonio, & extracto ex his aqua vitæ, vel aqua endiuiæ ſtillatitia confecto: aut extracto Mechiocan, & ſcialappæ, quæ tenues, & calidos ſuccos admodùm vehementer deturbant. ℞ Mechiochan, ſcialappæ an. lib. 1. aquæ endiuię, ſtillatitiæ, aquæ vitæ an. vn. 3. aquę infuſ. ſolutiuæ roſ. lib. 3. pluries infundentur ad octo dies, & renouentur, Mechiocan, & ſcialappa ſaltèm ad quatuor vices, poſtea exprimantur torculari, & addito ſaccaro vaſe cooperto in duplici balneo, ſenſim euaporet, donec ſpiſſamentum remaneat, aut per cinerem calidum, aut arenam, cuius ſcru. valenter expurgat: pituita fœtidis pilulis, cochijs, de agarico, lieris pieris Gal. Logadij, Pachij, Ruffi: melancholia, ſena, epyth. polip. elleboro nigro p. pillulis Gal. ex Coll. de lapide Lazuli, confectione Amech inanitur: coctis humoribus ijs pharmacis cap. de feb. humoralium præparatione, aut ſtatim aliquandò inter initia turgentibus, aut ſe ſe mouentibus. Non ſunt omittendæ ligaturę, frictiones, cauteria, veſicantia, ferrum candens, inuſtiones, cranei perforatio, abraſio capillorum, inciſio frequens cutis, vt euacuatione, reuulſu, ac deriuatione vitioſi ſucci vndiquè expurgentur; de recta verò horum adminiſtratione quomodò, quãtũ, & qñ, iàm antè ſæpè ſatis dictum videtur. Præterea dùm nulla in corpore humorum affluentia luxuriat, & localibus auxilijs adhibitis dolor non ſedatur, iurè meritò vniuerſum euacuandum: etenim in eo frequenter abundantia paulatim eſt coaceruata, vbi apud ſe ciborum, nequè qualitas, nequè quantitas animaduertitur; aliquandò etiam cutis ſe ipſa denſior reddita cauſis idiotas latentibus, perſpirationem prohibens origo euaſit plethoricæ affe-

Pharmaceutica lenientia præſidia.

P. de alim. fac. p 24. 25. 34. ſoluentia.

Ad Bilem.

Extractum Mechiocan, & ſcialappæ.

Ad pituitam.

Ad melanc.

Topica poſt totius expurgationem.

2. Acuti

Cur, & quandò localia vſurpantur, & quandò non.

affectionis, & totum vniuerſaliter inaniendum; ſi verò immune ab excrementis omninò ſe videatur (quod rarò contingit) tunc à localibus incipere poſſumus, Gal. & Hipp. teſtimonio: topicè per nares, palatum, cutim inſenſibiliter, & ſenſibiliter expurgatur, balneis, ſtillicidijs, ſacculis, cauterijs, ſetaceis, veſicātibus, inuſtionibus, & huiuſcemodi alijs ex Celſo: cucurbitas temporibus,& occipitio admouere, ſanguinem è naribus detrahere; reſina ſubindè tempora puellere, & impoſito ſinapi exulcerare, corrodentibus, ferramentis excitare, ſcalpello, frictionibus tentandum, & his omnibus occaſione,& opportunitate inſtante. Poſtea Anodina propria, & impropria vſurpantur, atq. dein' mentem alienantia, ſonus, cantus, viſus, læta, & iucunda obiecta, ſermoneſq. ſuaues: dolorem verò propriè permiteſcentia, oleum camemellinum, anethinum, amigd. dulcium, aſſungiæ, oui vitellæ: aut decoctum ex fænugræco, malua, althea, ficubus, floribus violarum, camemelli, & anethi; decoctio ex ſtecade,& nidi hirundinis, atq. ſcorzoneræ, & ſenecta ſerpentis abditè ſedat; Equidém dolori ità vrgenti, eſt præ cæteris ſuccurrendum, ſpongia, aut veſica imbuta oleis, & decoctis enarratis, omētis, pinguibus, pulmonibus Arietinis: ſed palumbi recentes abſciſſi, catuli, mures, cuniculi, & caro viperina opem ferunt. Amigdalæ amaræ cum micis panis temporibus, ac fronti, aloe illita cum aceto: inteſtina terræ celeriter, & mirificè opitulantur. Olea huiuſcemodi, & decocta in nares immiſſa; Aſelli ſub hydrijs inuenti,& cincedulæ, ſeú lucedulæ, quæ æſtate, nocte è clunibus volitantes lucem emittunt, ad emplaſtri formam redactæ, dolori maligno proſunt: ſeú decoctum verbenæ, maioranæ, hyſſopi, florum ſambuci, capill. ven. calamenthi, bugloſſæ: aut emplaſtrū ex caſſia fiſtula, vitellis ouorum, & puluere camemelli: aut aqua ſtillaticia ex ſemine cotoneorum; pſyllij, floribus lini, ſambuci, geniſtæ, camemelli, anethi, floribus taſsi barbaſsi, thiliæ, capilli ven. nam hæc omnia contuſa, & ad dies octo digeſta cum libris tribus inteſtinorum terræ, vitreis vaſis deſtillantur. Anodina impropriè frigida, & ſtupefactiua recenſentur philonium requies Nic. theriaca recens, diaſpermatum, mandragrora, iuſquiamus, lactuca, ſemperuiuum minus, & maius, nimphea, folia rubi, plantago, roſæ, cicuta, opium, papauer, quæ, vt inquit Aet. nocua ſunt in dolore ex capite ardente, aut caliditate: at nō in maligno, qui sūmus ſumma ĕt remedia adiuuantibus,& corrigētibus, commixta petit: ſi in febre caput doleat, euitatur lux, oris collutio, frequens potus, clamor, ira, caliditas à carbonibus, & lucernis, Sole, & fumo, vtendum oleo roſacco omphacino,

Not. 9. Chir. pharmaceutica.

L. 4. c. 2.

De Anodinis tribus.

Celſ. l. 4. c. 2.

Aqua ſtillaticia Anodina.

Anodina frigida impropriè.

Tetrab. 7. ſer. 2. c. 4. l. 5. c. 115.

ſucco poligoni, ozimini, menthæ, cum tertia parte roſacei, & aceti, fomentis é roſis, pulegio, & mirthis: aut hioſciami, viridibus folijs, papaueris cum mica panis; ſed neq; coronali ſuturæ, nec occipitrio admouentur; ſed fronti, temporibus, & naribus. *Not. de loco.* Cęterum ſi materia doloris calida ferueat, hæc vehementiora vſurpantur; atq. actu tepida virtutis meritò, non doloris, necnon in modum ſtillicidij gratia maioris penetrationis, & validioris efficaciæ in agendo. *Modus agendi.* Hęc huiuſcemodi etiam in principio humorum impetum repellendi facultate donantur: vndè oxirodina ex aceto, oleo roſaceo, nenupharino celebrantur: aut ſucco citri cum bilis, aut melancholia membranas vellicat: emplaſtra ex ſemine lini, lactucæ, ſief Memite, aut ex ſandalo rubeo, & albo, roſis, opio, cum aqua roſacea, & aceto; aut ſucco citri, & limonum. *Exirodina.* Quod tepefactum, iterùm infuſum ſuperponatur; deindè ob Solis ardorem, roſaceum frigidiſſimum ſincipiti affundatur; aut ex ſucco ſemper viui, lactucæ, poligoni, vuæ acerbæ, portulacæ: aut pampinorum vitis, aut pſilij, intubi, papaueris, & mandragoræ commaſſetur. *Repellentia.*

Ad intemp. calidam humorem, & vaporem exuſtum. Capitis intemperies calida ad exceſſum maligna huiuſcemodi humor, aut vapor, frigidis ſuprà memoratis, atq. aqua frigida multa ſuper infuſa, vel ſpongiâ imbibita aceto roſaceo, & aqua roſacea debellabitur: necnon intus etiam ſyrupo roſaceo, violaceo, nenupharino, de lactuca, anguria, cucurbita, cicoraceis, acetoſa, poligono, epatica, portulaca, ſaccaro roſaceo, diamargaritone frigido, ſandalis, corrallijs, ſpeciebus diarradonis Abb. Diadraganti frigidi, aromatici, roſacei, Trociſis de caphura, de mirobalanis. Etiam aquæ lucenſes, Calderanæ B. Virginis, ſerúq. lactis iuuant. Itèm ligni roſarum decoctum, ſandali citrini, ſcorzoneræ Bellonenſis inuentæ à peritiſſimo Nicolao Clauena, & de re medica optimé meritò an. partes æquales, ſeri caprini depurati lib. 10. macerata ad octo dies chimico magiſterio eliciuntur. *Nicolaus Clauena Bellonenſis de re herbaria benemeritus.* Non ſpernitur ſpagirica aqua è cornu Cerui, & ex vnguibus Aſini, ligno cotonei, radice ſcorzoneræ, mandragoræ, capitibus, & floribus papaueris, nenupharis ſimul cum ſero caprino madefactis, hæc admirabilis malignitati, dolori, & calidæ materiæ ſuccurrit. *Aqua ſpagirica refrigerans.* Extrà lotiones lixiuiæ, epithemata, ſacculi; emplaſtra, odores ex caphura, opio, ſalicibus, aqua roſacea nenupheris, violis, vehicula, & corrigentia ob caloris cerebri tutelam his commiſcenda veniunt: *Externa.* veſicantia, dúm vi caloris, & doloris materia ad caput attrahitur, infernis partibus admouentur. *Externa refrigerantia.* Atquè frictiones, ligaturæ, & balnea; oleum de ſalicibus violaceum, de cucurbita in nares dimiſſum, nenupharinum, violaceum cum

lacte mulieris: demùm cornu Cerui exuſtum, & tritum cum roſaceo dolenti loco fert opem. Frigida intemperatio maligna, vapor, atq; humor calidia internis, & externis adimitur, veſicantibus quippè, & ſinapiſmate, rubificantibus, ſtillicidijs, & lixiuijs arte paratis, betonica, origano, ſtecade, ſaluia, calamentho, ſemine rutę, dictamno, ſcordeo, floribus camemelli, anethi, aniſo, fœniculo, galanga, pinetro, nuce muſchata, oleis de piperibus, euphorbio, collocynthide, ſynapi, caſtoreo, vulpino, rutaceo, camemellino, anethino, liliorum alborum, de geniſta, ciclamine, trino, tabacco Hiſpanorum, & laurino: aut raſo capite euphorbij vn. 1. tribus cerę, olei libra miſce: emplaſtrum ex agarico, iride, ſcilla, cucumere aſinino: vel ex ſcamonio, peucedano, & aloe: aut ex cantharidibus, & mira facit, dúm per longum tempus vlcuſcula madent. Naſturtium torrefactum aceto, & roſaceo; aut pillulas caprini ſtercoris tritas illinito, ozimum tritum, & mentham cum aceto; cinerem carnis coclearum, ſtercus bubullum, thus aceto trita admoue: ſtercus columbarum, atramentum ſutorium, ideſt vitriolum cum aceto: frons etiam cipheos confectione illinitur. Aut. r. croci drac. 5. calcanti drac. 4. aluminis ſciſſi drac. 6. mirrhæ drac. 3. omphacij calcitis, gummi an. drac. 3. vini auſteri q. ſ. vtitur cum poſca. Aut. r. Peucedani drac. 4. tapſiæ, croci an. drac. 1. mirrhæ drac. 4. opij drac. 1. cum aceto paſtillos formato. Aliud ſucci aqſcythij, hederæ, ſtercoris canis, coclearum, vnà cum teſtis vſtæ, cartæ vſtæ, baccarum lauri, bulborum, thuris, euphorbij, atramenti ſutorij; & ſcriptorij, crocomaematis, gallarũ, foliorum raphani, vitellorum oui, ſucci maluæ, æquis partibus cum aceto in paſtillos redigito, & vtere cum aceto. Innumera alia recenſeri valent, aquæ ſulphureæ, Patauinæ, Thetutianæ, Sancti Caſſiani, Aqua vitæ, theriaca, mitridatium, diambra, lætificans ad Almanſorem, pliris arcoticum, diaſcordium Fracaſtorij, confectio Anacardina, decoctum ſaxafras, vaiaci, chinæ, ſalſæ perillæ: aut decoctio ligni lauri, iuniperi, roris marini, ſaluiæ, ſtecados, radicis angelicæ odoratę, aſeri. Deindè conſeruæ capitales ex ſaluia, betonica, rore marino, ſerpillo, maiorana, euphragia, calamentho, vinum medicatum ex his, & alia plura: ſed de his hactenus, vtilius ægro eſt tempus adminiſtrandi accommodùm eligere.

Ad intemperiem frigidã malignã, ſuccum, & vaporem.

Vulcuſcula diù reſerata maneãt.

Tetrab. 2. ſer. 2 c. 50. Raſ. 9. ad Almans. Alex. l. c.

Sicca intemperies, humor, & exhalatio emulcientur boragine, malua, althea, capillo veneris, pulitrico, cimbelaria, aſſungijs, oleis amygd. dulcium, camemellino, communi balneo aquæ dulcis, vel arte facto, ſtillicidijs, lixiuijs, emplaſtris, inunctionibus, ſpongijs, veſicis, decoctis, oleis, ſuccisq. plenis, vſu lactis

Ad ſiccam malignam intemperiẽ humorem, et exhalationem.

Liquor chimici ex carne Aſini, ſuis, & cuniculi.
Quandò agendũ.
Modus agendi.
Qñtas auxilii.
2. Med. loc. p. ex Appoll.
De roborantibus caput.

lactis potati, & balnei. Verùm ſuccus, & liquor ex carne Aſini, ſuis, & cuniculi, è lambico extractus miram vtilitatem præbet; etenim maligna ſiccitate vrgente, acrior, & malignior dolor, omni ingenio eſt eſtirpandus. Cæterum his omnibus adminiſtrandis, tempus opportunum cenſetur, toto expurgato, & præſente indicante, modus, prout materia, exhalatio, vapor, atq. affectus rebellis inſurget, aut facilis cedet. Dùm malignus exerceat dolor, valida peragendi facultate, auxilia debentur, atq. ea menſura magnitudini doloris ægri habitui, ætati, regioni, anni temporibus correſpondentia, vt tutam, citam, & iucundam ſanitatem inducant. Vltimò caput eſt roborandum, neuè attrahat, aut ſuſcipiat, aut malé concoquat, calorq. eius capitalibus, & manifeſtis, & abditis viribus fulciatur, ex ſaluia, betonica, ſtecade, mirobalanis, confectione Anacardina, rore marino, peonia, euphragia, craneo Aſini, humano, mitridatio, theriaca, atq. ex his ſales, & liquores chimicé conſtruuntur. Itidem reliqua viſcera mandantia, atq. gignentia curantur, & præſeruantur.

De victus ratione ad malignum capitis dolorem. CAP. XIV.

AER, cibus, potus, atq. tota victus ratio, Bezaarticis, & contrarijs inſtituitur, calefaciens, refrigerans, qualiſquè, & quanta, atq. occaſio ordinatur, quemadmodùm frequenter in libris de malignis febribus diſſertum fuit.

De vigilia maligna in genere, & ſpecie, & eius eſſentia.

CAP. XV.

2. De Anima tex. 5. & 6.
An prior vigilia ſomno. q. & conciliatio.
18. Probl. p.
Vigilia prior in iàm genito.
Ariſt. l. de ſomno & vigilia.
Somnus prior in generando.
5. de generat. Anim. p.
Them. l. de ſomno & vig.
Vig. natur. deſcr.

IN homine iàm genito prima generatione videtur ſomno, ,,
vigilia, tanquàm finis, ac optimum; nàm ſentire, & ſapere ,,
omnibus finis, atq. cum ſecundùm naturam noſter animus ,,
agitatur, nullo tùm ſomno præmitur, tùm enim maximè vi- ,,
uit; vigilantia autem, quam ſomnus, cauſa potius eſt, cur viue- ,,
re valeamus; neceſſe omne, quod vigilet, contingere dormire; ,,
impoſsibile enim ſemper agere, ſimiliter autem, neque ſemper ,,
dormire; hinc prodit vtilitas, & neceſſitas ſomni. Ariſt. verò ait, ,,
quoniàm primùm eſt tranſitio de non eſſe ad eſſe, & magis ,,
principio ſomniculoſa animalia videntur, dein' expergeſcibilia ,,
ætate ſenili, vt ſomnus viuendi, & non viuendi inter liminium ,,
ſit, & neque omninò ſit, qui dormit, neque non ſit; viuitur ,,
quidém potiſsimùm vigilia per ſenſum, & videntur expergiſci in ,,

in vtero. Itaq. de vigilia primò agendum, non certè naturali, quæ eſt mobilitas p. ſenſiterij ad obeunda munera animalia, ſenſitiua, & motiua, non critica, non impropria, & per conſenſum; ſed de maligna exquiſita, atq. per eſſentiam in cerebro, ſermo erit. Quæ porrò affectio communis ſenſus primi ſenſiterij, vnà cum corpore, non ſolius ſenſus, nequè ſolius corporis humiditates naturales, vaporeſq. ambientes cor, & cerebrum, ſpiritus, & calores, ità abſumit, & ità contabeſcit, vt marcorem, ariditatem, & conuulſionem ſæpè producat: ſed formaliter, & cauſaliter ex vſu artis medicæ deſcribitur. Excedens mobilitas ad tertium gradum primi ſenſitorij propter valdè prauam conſumptionem, humiditatum eius. Vel deffinietur ab effectibus, & poſteriori, malignus, continuus motus ad extrà ſpirituum vitalium, & animalium ad ſenſoria particularia, ab excedenti mobilitate ad tertium gradum primi ſenſiterij. Profectò ille motus eſt formalis ratio, violentæq. mobilitatis cauſa, & ſubiectum, in quo primum ſenſitorium, vt ſingulæ particulæ diffinitionis ſigillatim lucidius, enodabuntur. Etenim prima excedens mobilitas ad tertium gradum noxæ, & intenſionis propriè forma eſt; primum verò ſenſitorium ſtatuitur affecta ſedes, efficiens, humiditatum conſumptio. Mouetur quidèm primum ſenſiterium à phantaſmatibus, vt ſenſitiuum, à motu ſpirituum, & calorum, vt ſimilare corpus, & vt diſſimilare, conſumpta humiditate, quæ porros obtundit, & obliuit, & quietos reddit ſpiritus, & calores, & his tranſitum inhibet: deindè etiam à caliditate, & ſiccitate ipſam diſſipante, afficitur. Hæc verò caliditas, & à cauſis internis, & externis prouenit; reliquæ deſcriptiones potius à poſteriori, & per effectus delineantur: nempè cúm deſcribitur continuus, & excedens motus ad extrà, ſpirituum, & cæt. ſed formalis, & cauſalis ex vſu artis medicæ magis videtur, & ſic ſtatuitur, perennis excedens motus ad tertium gradum ſpirituũ, & influentis calidi ad extrà, à validè reclusis, meatibus, porris, & vijs primi ſenſiterij. Hæ duæ deſcriptiones in idem veniunt, & forma efficiente, & ſubiecto conſtant, tanquàm accidentium diffinitiones; primum ſenſiterium, reliquis ſenſorijs commune eſt, cor vniuerſaliter ex Ariſt. cerebrum particulariter ex Gal. quod anterior ſubſtantia cerebri prædita caloribus, naturali, natiuo, influente, temperie, ſpiritibus vitalibus, & animalibus, atq. anima ſenſitiua æſtimatur: ſubſtantia quidém cerebri gignitur, atq. corrumpitur, & calores, & ſpiritus alterantur, atquè locali motu intus ad pabulum, extrà ad refrigerationem propter igneitatem profiliunt: cor autem vniuerſale ſenſiterium primum, & vni-

Auic. p. 3. trac. 4. c. 4.

De qua vigilia agat auctor.

P de ſympt. cauſ. 8. l. de vig. cap. 5 10. Probl. 33. 2. Aph. 3. 7. Aphor. 31. p. Pror. 2. 29.

Cauſalis, & formalis deſcriptio.

Secunda Deſcr. ab effectu.

Explanatio diffinitionum.

P. ſenſiterium conſr̃ vt ſenſitiuũ 2. vt ſimilare, 3. vt diſsimilare.

Cauſalis, & formalis deſcr. med.

Concil. de p. ſenſiterio, corde, vel cerebro inter Ariſt. & Gal.

Cor ſenſiterium vniuerſale, & p.

Cerebrum ſenſoriū particulare, & manifeſtius.

vnicum in genere putatur; reliqua verò ſenſoria particularia ab ipſo vniuerſali, & vnico hauriunt primas opes, quæ quidèm poſtea magis in cerebro, ac particulari ornatæ commodiores ad quinq. ſenſoria manifeſtantur, & delegantur. Deſcribitur etiam

Formalis deſcr. philoſophica.

formaliter; ſed nimis recondité, & philoſophicè admodúm violenta mobilitas primi ſenſiterij, ſeù relaxatio, & ſolutio cerebri, ſenſu communi præditi, aut per valdè ſolutio, relaxatio, remiſſioq. ſenſus (Vigilare eſt in eo, quod eſt ſentire) primum ſenſiterium præter naturam labefactatur, vt ſimilare ab excellenti caliditate, & ſiccitate; deindé, vt diſſimilare vijs apertis

3. De cauſ. pulſ. 11.3 de Anima l. de vig. c. 2.
Quomodò cerebrum, vt animatum alteretur phantaſmatibus, vt ſimilare à qualitatibus, vt diſſimilare à disformantibus comp.
Quomodò cætera ſenſoria non ſeparantur à corde, at cor à reliquis.

diſcontinuatur, & humiditates eius abſumuntur. Hinc natiuus calor, & ſpiritus foràs, malignè, & diuturnè proſiliunt; deindè, vt animatum ſenſu: ſpiritaliter etiam à phantaſmatibus continuis, atq. ſenſibilibus agitatur; anima enim ipſa ſentiens per rappræſentationem fit qualis, & quoquomodò ſimilis obiecto ipſam alteranti: ſed vnà ſimul alterantur ſpiritus, & quinq. particularia organa ſenſus; quia vigilia eſt affectio corporea ſenſus corporis, à quo cæteri ſenſus dependunt, & alia ſenſoria non ſeparantur à corde; hoc verò ab alijs ſeparatur: corde offenſo, neceſſe eſt, & reliqua pati, at non é conuerſo; nàm ſi cor affligitur, cerebrum, & ſenſoria læduntur: ſi autem cerebrum, aut oculus, auris, vel lingua realiter, & ſenſibiliter opprimantur, non ſequitur neceſſariò, cor affligi. Fantaſmata itaq. & idola; ſpiritus, calores, realiter ſanguinem puriorem mouent, vt deindé ſenſiterium, &

2. Aph. p. 2. et 3.

ſpiritaliter ſenſum communem; quia permeant, & patentes viæ ſuperfluè, & malignè admodùm hiant; conſumptis omnibus vaporibus, & humiditatibus ſenſiterium humectantibus, & vias claudentibus: cum ſanguis corpulentior, vapor, & humiditas, meatibus infarcta, omninò tunc penitus victa fuerit tota, &

Cauſæ oēs externæ, & internæ vigiliæ.

præter naturam à nimia, & maligna caliditate, & ſiccitate vaporum, exhalationum, ſuccorum acrium, & calidorum, bilis, melancholiæ, pituitæ ſalſæ, aut apoſtematis melancholici, aut canceroſi, eriſipelacei, phlegmonoſi, aut à partibus calidis, & ſiccis cerebri, aut impetum facientibus, aut ab aere maligno, & peſtilenti, externis medicamentis adhibitis, applicitis, victu, ſexq. rebus non naturalibus, neceſſariò, & non neceſſariò occurrentibus, aut dolore vi vacui ira, triſtitia, forti cogitatione, nimia loci raritate, tumultu, inanitione, & lumine, vigilia maligna excitabitur, quæ ad nouém dies perdurare ſolet (ſicuti in aere abſolutis omnibus vaporibus, & calidiori reddita infima, & media regione aeris, nec non ſuprema, exuſtaq. terra non fiunt pluuiæ, nubes, ſed perpetua ſerenitas) ità vigilia indeſinens. Verùm

4. De Præſag. ex pulſ. 8. 3. Aph. vlt. 2. Progn. 12. Auic. l. c.

ab

ab his cauſis potius, tanquàm antecedentibus immediata in lu-
cem prodit materialis, effectrix, & formalis: hoc ordine, primum *Conc. de cauſa immediata, & ort. vigiliæ.*
quidém ſenſiterium à caliditate, & ſiccitate maligna ad tertium
gradum feré, vt ſimilare labefactatur, vt animatum ſenſu à con-
tinuis, & violentis phantaſmatibus; deindè hæc alteratio humi-
ditates abſumit, porros, & meatus apperit, & vt diſſimilare diſ
format, indè tertiò ſpiritus immodicè ad extrà, & perpetuò
fluunt, & ſenſuum externorum, & præſertim tactus, & internè
communis ſenſus, & immaginatio perennis ſemper viget: hoc
modo maligna vigilia orietur. Scaligerus animaduertens pri- *Scaligeri ſent. et Concil.*
» mum ſenſiterium, animatum, & ſenſitiuum, ait. Auffertur ſom-
» nus propter imaginatiuæ agitationem, & concoctio deprauа-
» tur; quia ſpiritus aliò intendunt, ad vtraq. verò commoda
» fiunt inepti: craſſeſcunt enim, atq. obſcurantur. Quapropter neq.
» penetrant; ſed torpent circà ſpeciem, quæ meroris cauſa eſt, nec
» viuidi ſunt. Priuatim verò ſomno incommodat humidum con-
» ſumptum, cuius reſolutio fit contentione motu animi, qui per-
» petuò circà vnam rem aberrat, atq. obuoluitur. Hæc Scaligeri *Scal. exerc. 311.*
dicta partim vera, partim falſa cernuntur; vera imaginatiuæ agi- *In Scaligerum Concil.*
tatione, & ſpiritus aliò tendere, falſa ipſos craſſeſcere, & obſcu-
rare; cum hi potius attenuentur, lucidiores, & viuaciores propter
motum perennem, & continuam actionem ſenſuum externo-
rum fiant, niſi diuturna tandèm exercitatione in fine vitæ, cum
ferè extincti langueſcant, & non amplius regenerentur. Auic. *Auic. l. 3. fen. p. trac. 4. c. 4. 2. col. 21.*
» & Auerr. ab effectu definientes inquiunt. Vigilia maligna eſt
» excedens mobilitas, ſeú reditus violentus animalis, ſpiritus, & ca- *Auic. & Auer. diff. ab effectu.*
» loris ad inſtruméta ſenſus, & motus, à nimis perenni copia caloris
» naturalis à corde ad cerebrũ, vbi tranſmiſsio manifeſtatur. Per ca-
lorem ét ſpiritus animales, & vitales vnà intelligit: demùm alibi
ét aſſerit, expendens actionem ſenſuum, & ſpiritaliũ inſtrumen-
» torũ. Vigilia eſt aſcenſus ſenſus cõmunis à corde ad cerebrũ locũ
» ſuum: quæ tamen omnes definitiones diuerſimodè in idem ve-
niunt, & proptereà diſſoluuntur omnes ſenſus particulares in eo- *3. Colliget. 4. Altera Auer. definitio.*
rum inſtrumentis, vt operentur actiones ipſorum. Sed hic motus
iſtius ſenſus formalis cauſa vigiliæ erit, ſubiectũ, ſenſus cõmunis,
& cor radix vniuerſalis, à qua generica, & vniuerſa facultas ſpiritus
vitalis, & influens calor emanat, atq. cerebrũ ipſius inſtrumentũ
particulare, cum quo operatur, & in quo oĩa inſtrumenta ad vlti-

Mutua paſsio cerebri, & cordis in vigilia.

mam perfectionem rediguntur, & à quo ſpiritus animalis, & ſimulacra ſenſibilium fluunt: inuicèm in maligna vigilia producenda cor, & cerebrum compatiuntur, vt ſi prius cerebrum egregié præter naturam calefiat, illa tunc calefactio excedens communicata cordi vitales ſpiritus, influentem calorem, & facultatem communem in corde excitando immodicé mouet; adeò vt etiam in corde, ac in cerebro vię nimis pateſcant, & ſpirituum nimis motus ad extrà peruolitet, hùc vitalis ſpiritus, illùc animalis, & communis anima, & particularis in cerebro ad opera penniter exercentur: eodem modo, & ordine, ſi cor primùm calore, & ſiccitate magna afficiatur, hæc contingunt (atq. de ſomno eadem dicenda) Tandém malignæ vigiliæ eſſentia formalis, & cauſalis adæquata colligitur admodùm eximia remiſsiò (ſolutio, relaxatio, mobilitas) ſpirituum, & calorum primi ſenſiterij, omniumq· operationum animalium, & præſertim ſenſitiuarum à nimis praua conſumptione humiditatum eorum, & eſt tanquàm demoſtratio ſolo ſitu differens. Dùm igitur cauſę externæ in ſex rebus non naturalibus poſitæ, & internæ naturales, & præter naturam, dúm caliditas, & ſiccitas, dùm viæ patentes malignæ impropríé, & propriè, tùm communiter, tùm priuatim excedunt à tertio vſq. feré ad quartum gradum; ſimiliter vigilia maligna prodibit, huicq. duplex motus, & alteratio, vna corporea, & realis penès temperiem, compoſitionem, vnitatem, & inſt. primi ſenſiterij, altera ſpiritalis, & incorporea, penès animam ſenſitiuam, eius dignotionem, & iudicium aderit.

Quæ, & qualis læſio cordis ſit in vigilia penès in temper & comp.

3. Adæquata formalis, & cauſalis eſſentia malignæ vigiliæ.

Duplex alteratio corporea, alia incorporea in vigilia.

Not.

Clariſ.

Clariſsimo, & Nobiliſsimo Medico Octauio Amaltheo.

IOANNES COLLE SVMMA BONA AVET.

TANTA eſt (Vir doctiſsime) ſama tui nominis apud Venetos, & Europos omnes, tanta in Patauina Academia laus acquiſita adhùc euolat, dùm publicè, & honorificentiſsimè legens, ſeneſcentem te omnes experientia, doctrina, & eloquentia primum, primumq. totus terrarum orbis extollant: plura enim ſunt annorum curricula, quæ Virum tàm doctum, tàm facundum, tàm expertem, & tàm elegantem non viderint. Ideò te Virum nobiliſsimum, præclariſsimumq. Aſculapium oro, vt librum de malignitatibus, & peſtilentiis cerebrum occupantibus à me conſcriptum perlegas, à quibus nobilior anima, ſenſus, phantaſia, memoria, intellectus offenduntur, à quibus earum actiones imminutæ, aut ablatæ, aut prauæ ſæpè repræſentantur. Si labores hi mei tibi Viro ingenioſiſsimo, expertiſsimo, doctiſsimo placuerint, multùm, multùmq. conſecutum fore iudicabo. Faxit Deus, vt hæc ad vota mea ſuccedant, meq. interim tibi addictiſsimum agnoſcas, velim. Vale Europeorum Medicorum ſublime decus.

Piſauri 10. Kal. Nou. M DC XV.

De ſignis, indicationibus, & præſagio malignæ vigiliæ;

CAP. XVI.

MALIGNA vigilia facilè omnibus innoteſcit, quia ſenſus omnes interni, & externi continuò violenter, ni actu operantur, vel aliquis ſaltém internorum motuum viget: præterea ſiccitas, & calor totius, & linguæ depræhenditur, ſicuti marcor, & conuulſio: præterea cauſæ omnes procatarticę, & internę in exceſſu calidæ, & ſiccæ diſſipantes, & ad extrà offeruntur, temperies, ætas, anni tempus, aeris conſtitutio nimis calida, & ſicca, ſquallor oculorum puluerulentus, dominium bilis, melancholiæ aduſtæ, pituitæ ſalſæ, & exhalationum. Neceſsè videtur, nimiam mobilitatem immobilem reddere, alterationem calidam, & ſiccam ſenſorij, vapores, exhalationes, ſuccos, impetum facientia, & ſolida, calores, ſpiritus, cerebrum, & cor refrigerio, & humectatione compeſcere, vias, & porros recluſos placido, & corpulento vapore oblenire perennem motum ſpirituum, & influentis caloris refrenare, externæq. conſtitutioni, ſi adeſt, & cauſæ præpotenti aduerſari, phantaſmata grauia, & grauia obiecta repræſentare, vt facultas nimis actuata torpeſcat, & ſpiritus denſentur, & obtenebrentur, copiam humorum, & exhalationum adimere, atq. omnia viſcera præſidijs vitalibus reſarcire. Impropriè maligna, vt plurimùm inſalubris, peſtilens, & maligna propriè, frequenter pernicioſa, iuuenes, ſenes, calidi, & ſicci habitus, bilioſos picrocolos, æſtateq. magis inuadit, & eos ſimili victu, & exercitio aſſuetos compræhendet.

Themiſtius l. c. cap. 2.

Indicationes.

Præſagium.

De cura malignæ vigiliæ, & cauſarum reſoluentium. CAP. XVII.

PRÆSIDIORVM materiæ eædem ferè obijciuntur, ac in frenitide, & capitis dolore, à calidis, tùm doloris ratione, tùm geniti à caliditate vaporum, exhalationum, ſpirituum contentorum, & continentium. Quapropter, & chirurgica, & pharmaceutica, & diatætica, opportunè ibi petentur; ad hæc tamen accedunt cantilenæ, ſonus, cantus, fragor arborum, ſonitus aquarum ex alto cadentium, fontes, balnea aquæ dulcis, & tæpidi lactis, lux, mox illicò tenebræ, ſtabilis ſtatio, oculiq. aperti diù, ſomnum conciliant, frictiones, ligaturæ doloroſæ, ſtatimq. earum ſolutio, narium, aurium, teſtium, capitis lotio, & ſtillicidia, epithemata cordi, cerebro, teſtibus, bracchijs,

Vide cap. de frenitide maligna.

6. Epid 4. 16.

chijs, pulſibus, refrigerantia, & humectantia, ſpongia madefacta ſomnifero, & naribus applicita, ſpina dorſi, & tempora inũgantur vnguento popoleonis, & oleo nenupharino; aut ſucco lactucæ, oleo roſaceo, opij, crociq. parùm: aut oleo mandrag. r. ſucci pomorum mandragoræ, iuſquiami, cicutæ, violarum nenupharis, papaueris albi an. vn. ſ. opij gr. 5. ſtiracis drac. ſ. ſucci amigd. dulcium, olei violarum communis lib. 2. ſuccis conſumptis oleum paretur; aqua admirabilis. r. lolij lib. 1. opij drac. ſ. ſeminum papaueris albi, nigri, radicis iuſquiami, mandragoræ an. lib. 5. mirrhæ, caſtorei, croci an. drac. 1. vini albi potentis, aquæ nenupharis an. lib. 5. macerata diù ſtillentur, & pluries fęcibus liquor proijcitur; intùs, & extrà vſurpamus, ſuffumigia ex ſemine lactucæ, papaueris albi, radicis mandragoræ, amigd. dulcium cum aqua violarum, lolij, & vini q. 5. Aet. recenſet, vigilijs nimis infeſtantibus manus, & crurum deligatione, vſquequò ſomnus occupet, occulos aperiant, & claudant palpebras, donec defatigati ſint; deindé repentè legamenta ſoluantur, adimaturq. lucerna, puluinaria, ex folijs iuſquiami mandragoræ, papaueris, odoramenta ex his, & lactucis, ſuffumigia ex ſtirace, ſucco mirrhi, ſemine papaueris, folijs mandragoræ, iuſsyami, olei roſacei, & vini veteris. q. 5. ſerpillum cum meliloto fronti appoſitum, & paſſo coctum, etiam pectori multa admouentur ſomnifera, veluti cataplaſma ex palmulis maceratis, & elixis, vino cum polenta, & modico roſaceo, aut melino, turrundæ immiſſę in nares ex bombace madefacto opio, & lacte amigdalino: ſucciq. omnes refrigerantes, & hirina opiata ſuccurrunt. In ouo ſorbili puluis. r. papaueris albi drac. 1. & 5. margaritarum præparatarum, folij aurei an. ſcru. ſ. miſce. Aut. r. corticum radicis mandragoræ, ſeminum iuſsyami nigri, albi, & rubri an. vn. 5. aqua lolij coquitur ad dimidium, & ſaccari albi lib. 1. ad ſyr. denſationem: demùm. r. pulueris nucis muſchatæ, galliæ muſchatæ, ligni aloes an. drac. ſ. corticum mandragoræ, ſeminum iuſquiami, papaueris albi, & rubri an. drac. 1. & 5. opij drac. 5. ad formam electuarij cum melle. Aut. r. ſeminum lactucæ, omniumq. frigidorum maiorum, & minorum an. drac. ſ. ſucci liquiritiæ, dracaganti, amyli, opij an. drac. 1. cum muccillagine pſilij fiant trociſci, & dentur drac. 3. & 2. Aut. r. opij drac. 1. croci, caſsiæ ligneæ an. drac. ſ. aquæ lactucę vn. ſ. miſce, fiat potio. Omnia quidèm Anodina impropriè dolorem ſedant, oleũ quippè ex ſeminibus peponum, cucurbitæ, ſambuci, populi.

Oleum mandrag. compoſitum.

Aqua ſomnifera. L. 5. cap. 116.

ſuffumigia.

Odoramenta.

Cataplaſmata pectori.

Hirrina.

Puluis in ouo ſorbili ſomniferus.

Oleum ſomniferum.

De

De *victu*. CAP. XVIII.

3. De humoribus com. 29. 6. Epid. 4. 13.

CIBI, & potus his condiantur, amigdalæ dulces comeſtæ, iuſcula ex lacte ſeminum papaueris, peponum, ptyſana hordeacea, parata aqua lolij, nenupheris, fercula ex lactuca, ſunco, & papauere: carnes cum his plantis elixentur, panis etiam ex pulueribus opiatis, & ſcorzonera conficitur.

De *ſomno maligno in genere, & ſpecie, & eius natura*.

CAP. XIX.

P. pror. p. p. Quomodò diſt. ſomnus malignus à carbo, apop. et aliis.

P. moral. nic. vlt. p. pror. 2. 29. cō.

Somnus naturalis quomodò diſt. à præter natur.

MALIGNVS ſomnus per eſſentiam læſo primo ſenſitiuo, ac propria ratione palàm ſe nobis ex natura malignæ vigiliæ iàm patet (contrariorum eſt eadem doctrina) verùm quoquò modò comati, cataphoræ, ſomnoq. profundo emulatur: modò non ſomnum actu; ſed tantùm dilationem in ſomnum innuere videtur; æger tamen in illa dilatione vigilat: à læthargo diſterminatur febreà carho loco affecto; & motus, ſenſus, & rationis noxa ab apoplexia, ſenſus omninò priuatione, motu etiam, ſola vix reſpiratione parũ obeunte differt: ocium quidèm animæ ſomnus eſt, atq. præter naturam, ſi modum exceſſerit tempore, & profunditate: vidimus enim in ægris quibuſdam, qui tribus quidém, & quatuor diebus vigiles permanſerunt, difficilem excitatu ſomnum ſuperuenientem, qui prorſus nocte, dieq. perſeuerans, magnum attulit auxilium, ſæpius quoquè, & in infantibus ſomnum eiuſcemodi ſuperuenientem; non modò die ſolùm, verúm quoqué, & duobus ex ordine diebus magno ipſis fuiſſe commodo: is porrò incidit, cum natiuus calor, aut ex fatigatione, & nimia ſiccitate ad alimentum ſe conuertit; aut ob immodicam humiditatem foràs nequat progredi; quorum primus eſt naturalis, alter comatibus, & læthargis præter naturam: vbi abſolutè ſucci confecti ſunt, ſi in ſomno homo permaneat, immoderatus erit, vtiq. talis: conuenit cum viuentibus confectio alimenti; reliqua mortuis ſunt ſimilia, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel loqui, vel ſentire, ratione carere, proiectum: omnia quidèm pedeſtria, & prædita ſanguine dormire, & vigilare, & ſenſu ipſo percipiuntur, quibus palpebræ, diunctæ ſunt, conniuendo obdormiſcunt. Et omnia aquatilia, & inſecta, apes, muſchæ, lacertæ, & ſerpentes: nàm vbi ſenſus, ibi ſomnus, & vbi vigilia, etiam ſomnus: cuncta vigi-

3. De cauſ. pulſ. 9. 10. Ar. de ſōno, et vig. Thom. l. c. Auer. Auic. l. l. c. c.

4. de Hiſt. Anim. 10.

lant

lant animalia, & ſentiunt: at proprietates, & paſsiones oppoſitæ circà idem fiunt: ergò dormiunt, fruuntur ſenſibus, & requieſcere exoptant. Teſtatur Ariſt. non eſſe adhùc compertum, an' oſtreacea, & alia exanguia dormiant, non tamen negat; ſed cur parte dextra cubantibus ſomnus magis accedit? vtrum quod vigilantes contrà, quàm dormientes habemus? Ergò cum vigilando parte cubamus ſiniſtra, contrarium ſequitur dormiendo, initio cùm id contrarium ſit; an quòd ſomnus priuatio motionis eſt; partes igitur, quarum mouere intereſt, quieſcant, oportet: dextrarum autèm partium mouere intereſt, cùm autèm accubamus ità, veluti initium quoddam reſurgendi detentum, obligatumq; habemus, & feneſtra propter lumen conſtructa erat ad ſiniſtram, vt vigiles lumen ad munera obeunda, libera, & ſoluta dextera parte motionis origine reſurgeremus. Erit igitur ſomnus naturalis immobilitas primorum ſenſiteriorum, nempè cordis, & cerebri à vaporoſa humiditate alimenti ipſa occupante: tunc enim non mouetur à phantaſmatibus, vt animatum ſenſu communi, ſed vt ſimilare, & diſsimilare quieſcit, propter copiam, & molem vaporoſam humiditatem, quæ porris, & vijs anterioris ſubſtantiæ, cerebri, cordis, atquè viarum à corde ad cerebrum occludit: ſed de ſomno maligno, & præſertim impropriè nunc diſſerimus, quapropter is erit ad tertium noxæ gradũ immobilitas primorum ſenſiteriorum propter prauam eorum humiditatem, & frigiditatem. Excedenti immobilitate tripliciter languent, ipſa prima ſenſiteria, & quoàd ſenſum, & quoàd temperiem, & conſequentia ipſam, & conformationem, & ipſi contingentia malignè, atquè ex dictis de vigilia maligna eluceſcunt, pluries aliæ deſcriptiones ipſius ſomni maligni ab effectibus: Veluti cum violenter ſpiritus animales, & vitales, calorq. influens, & natiuus quieſcunt, & in ipſis ſenſiterijs, & dúm extrà, ad quinq. organa deferri nequeunt, immobileſquè vndiq. iacent ob maximam copiam, humiditatem, & frigiditatem humoris occluſos tranſitus occupantem, anguſtia, vel obſtructione, vel conſtipatione, vel compreſsione, vel denſitate, aut ſubſidentia à mole, & quantitate, & qualitate materiæ. Sed agnoſcendum eſt, non penitus animales ſpiritus, vitales, & calores quieſcere; quia ſemper, dùm animal viuit, mouentur, & in ſomno (vt nobis inſomnia fidem faciunt) ſed nunc vix, & imbecillimo modo torpeſcunt, & immobiles, & inertes manent; ſanguis enim, ſpiritus, & calor ad interiora feruntur, non ſolùm à mole grauante; ſed præcipuè in maligno ſomno, à frigido etiam, & humido, vel frigidis, & humidis qualitatibus malignis condenſantibus; atq.

6. Probl. 5.

Cur magis in dextera parte, quàm ſiniſtra dormiamus.

Definitio ſomni naturalis ex Ar.

Somni maligni deſcriptio formalis, & cauſalis.

Tacitæ dubitationi de quiete omnimoda ſpirituum reſp.

Not.

P. Aphor. com. p.

exceſſu

exceſſu tertij ferè gradus labefactantur, à disformantibus temperiem, ſpiritus, calores externos meatus, & cauitates anterioris cerebri, & cordis, non autèm ventriculos, vt in apoplexia, epil. & car. porri tamen ventriculorum irrorari queunt (inquiunt Græci, Arabes, & Latini) fieri comatoſos ex frigore ſuccorum crudorum, & eorum malignitate: ſemper quidèm Gal. molem grauantem, & obturantem adnotat, ſicuti etiam Ar. corpulentiam: vndè inquit. Pituitoſus fumus humectat, & grauat cerebrum, cogitquè in grauem ſomnum deferri, ac ſopiri hominem: vbi multùm humectat, pars eſt, quæ origo, & cauſa ſenſuum exiſtit, vt euenit ebrijs: ſubindé ob ſolum frigus, quod non immediatè vt qualitas frigida; ſed vt denſans, & anguſtans qualitate, & mole grauans ſomnum, parit. Hac dilucidatione Auic. & aliorum auctoritates enodentur, quæ definitionē naturalis ſomni ab Ariſt. traditam confirmant, qui dicitur conuentus caloris intrò, & naturalis circùm obſiſtentia propter euaporationem dulcem à nutrimento, primum ſenſitiuum occupantem, gratia ſalutis animalis. In ſomno igitur maligno à copioſa euaporatione cruda frigida, & humida grauante, & cerebrum irrigante vſq. ad tertium gradum noxæ, & intenſionis, & extenſionis à crudis excrementis genitis, vel ab intemperie frtgida, & humida, vel aliundè tranſmiſſis, ſtomacho, inteſtinis, hepate, meſereo, vtero, dein à priuatis cauſis externis, aut communibus vagantibus; fit enim ſomnus quemadmodúm dictum eſt, dùm corpulentum ſurſum fertur à caliditate per venas ad caput; cùm verò amplius non poteſt, ſed multitudine luxuriet, quod eleuatum eſt, iterúm repellitur, & deorſùm præcipitat: ideò cadunt homines ſubtracto calore, qui ſurſùm ferebatur; ſed dominus eſt locus, qui circà cerebrum, id omnium enim, quæ in corpore eſt frigidiſſimum. Quemadmodùm igitur humidum, quod euaporatà Solis caliditate, cùm venerit ad ſupremum locum propter frigiditatem ipſius infrigidatur, & cùm craſſe fiat, deorſùm illabitur, facta rurſus aqua, ſic in euaporatione calidi ad cerebrum: excrementitia quidém euaporatio in pituita conſiſtit; nutritiua verò, & non morboſa deorſùm ruit conglobata, & refrigerat calidum. Confert ad infrigidandum tenuitas, & anguſtia venarum, atquè ad non facilè ſuſcipiendum, quæ circà cerebrum, & ſanguis maximè indiſcretus enaſcitur propter nutrimēti oblationem: immò ait etiam Ar. Somnus eſt primi ſenſiterij compræhenſio, immobilitaſq. propter corpulentum, quod ſurſum ad id fertur per ingenitum calorem, circùm obſiſtentiam compræhēſum: geſtatio, nauigatio, ſonus, labor, curæ, vigiliæ, voluptas quæ-

Alf. l. prac. 26. 3 Epid. 3. 43. p. Aph. p.

4 De cauſ. pulſ. 8. 12.

Not.

3. Epid. 3. p. 7. 11 16. 34. 63. P. pror. 3. p. P. de ſimpt. cauſ. 8. vlt. l. de vig. 2. 4.

An ſolum frigus poſſit eſſe ſomni maligni.

Dilucidationes de cauſa morbifica im. ſomni.

Quid ſit naturalis ſomnus.

Procul. l. p. c. 97. Aet l. 3. Aet. l. 5. c. 117. & l. 6. c. 6.

Ar. l. 6. Them.

Def. Ar. ſomni formalis, & cauſalis.

quædam, cantus, tenebræ, frictiones, ſterpitus aquarum, do- *Diluc. & Conc.*
lor, gaudium, & huiuſmodi alia, partim antecedenter ſomnũ
alliciunt, ſpiritus refrigerando, & calorem perſe, vel per accidens,
atq. primum ſenſiterium; deindè obſtruendo, partim vapores
crudos, & excrementitios gignendo, qui corpulentia, vias calo-
ris, & ſpirituum anguſtant, cauſaſq. calidas Ar. antecedenter, non *Not. Sol.*
immediatè enunciat. Vndè & de cauſa efficiente, & de loco, & *In Argenterium.*
forma Argenterius toto Cœlo aberrat à Gal. & à rei veritate; im- *Auer. 2. coll. 21. Def. ſomni ex*
mò Auer. ſummus Perip. palàm teſtatur, ſomnum eſſe profun- *auer.*
dationem ſenſus communis à cerebro ad cor; & propterea tunc
ligantur ſenſus particulares, & conſtringuntur in eorum inſtru-
mentis, & quod non eſt neceſsè, vt moueantur ad eorum ſerui-
tia; ſed læſo principaliter p. ſenſiterio, particulariter aliquandò
ſenſoria percultiuntur, vt in Apop. Epilepſia, carho, & læthargo,
at non primum ſenſiterium vniuerſaliter; idcircò talibus affecti-
bus homines grauati non dicuntur propriè dormire: itidèm in
ſomno maligno violenter, atq. nimis excellenter vinciuntur in
inſtrumentis; quoniàm ſpiritus permeare nequeunt vijs occluſis,
& intemperie frigida, & humida calores, & ſpiritus, vſq. ad ter-
„ tium gradum obtorpefaciendo. Demùm ſomni effectus Auer. & *Auer. & alii ab*
„ alij animaduertentes dictant, eſſe quietem præter naturam ſen- *effectibus deſcr. ſomni p. n.*
„ ſuum, & ceſſationem ſuarum operationum propter nimis mor-
„ boſam recurſionem caloris naturalis (addere etiam licet ſpirituũ *Not.*
animalium, & vitalium conſequenter per calorem) Ar. hos ét in-
telligente, ad cor, & cerebrum eorum ſubiecta: recurſio morbo-
ſa ad differentiam naturalis continens author apparet; hęc autem
à tranſitu circumuallato, à meatibus anguſtatis primi ſenſitorij
cerebri, & cordis, vel à materia obſtruente, conſtipante, denſan-
te, comprimente, conſi dente impeditur, & cogitur. Hinc neceſſa-
riò ſpiritus violenter immobiles in p. ſenſiterio cõmorantur iner-
tes, & quaſi in carcerẽ ab enarratis cauſis; ſed præcipuè ab humo-
re maligno frigido, & humido, qui non ſolũ mole, & quantitate
infarcit; ſed quali tate frigida ipſos ſegnes efficit, & porros denſat:
immò Gal. in cerebro humido fiunt ſomni graues multi, atquè *Art. med. 17. 19.*
profundi, in calido, & humido ſimul graui ſomno tentantur,
& vigilant: quoniàm in his intemperaturis excrementa frigida,
& copioſa gignuntur. Alfarabius aſſerit, ſomnum fieri ex ina- *L. prac. ſec. 2. c. 12.*
nitione ſpiritus, ſicuti accidit fatigatis labore; nàm innanitæ
videntur omnes partes extrà prima ſenſitoria, etiam ſom-
nifera grauem ſomnum inducunt, & aer, cibi, potus re-
frigerantes, & humectantes: in morituris à ſola frigidi- *Ob. Reſp.*
tate, & ſiccitate porri denſantur, meatuſquè conſidunt, *In morituris, & ſincope.*

ſpiritúſq. hinc, & calores iàm ferè extincti, & exigui impediuntur; in ſyncope autem, & hiſtericis, & alijs impotentijs vigilandi equidèm inſtat, at non ſomnus; ſed quæ fit circà prima ſenſiteria, & ob eius immobilitatem, à dictis cauſis malignis, ſomnus malignus erit.

De ſignis, præſagio, & indicationibus maligni ſomni. CAP. XX.

Notæ. SOMNVS malignus dignoſcitur omnium ſenſuum quiete, palpebrarum grauitate, cibi, potus, negligentia, corporis, ac cadaueris decubitu, faciei pallore, vrinæ, ac fæcum inuoluntaria, ac indicenti emiſſione, vrinis crudis, & albis, pulſu tardo, ac molli. *Dub. de primo ſenſitorio.* Hinc arguunt Perip. cor eſſe primum ſenſiterium, & particulam primam, circà quam ſomnus, & vigilia celebrantur: nàm hoc refrigerato, & vijs ſpiritus, & caloris influentis organi omnium ſenſuum operationum obſeſſis, ſtatim oritur ſomnus, & é oppoſito vigilia, non ità de cerebro ſtatuût; *Sol. q.* ſed ex iàm dictis ſancitum eſt, cor vniuerſale ſenſiterium, & principale, tàm ratione ſui, tàm ratione communiſſimi organi, caloris, & ſpiritus vitalis; at cerebrum primum particulare, atqué magis manifeſtatiuum à corde dependens, non è contrà. Prætereà innoteſcit, ſignis capitis frigidi, & humidi, vel externarum cauſarum, victu prægreſſo, atq. anteacta vita, aere, & graſſantibus malis: ſentiunt, ſi purgantur, in carho minimè, atq. Apop. in ſyncope pulſus paruus, in ſomno fortis, vndoſus, & mollis, facies tumida: in ſuffucatione matricis punctæ minimè ſenſum percipiunt, atqué reſpondent. *Indicationes.* Immobilitatem reddere oportet mobilem, & ſenſificam vim excitare, quietem ſpirituum, & caloris allicere, anguſtias reſerantibus tollere, vel de obſtruentibus attenuantibus, calefacientibus, aperientibus, frigidam, & humidam intemperationem excellentibus ad tertium calorificis, & exſiccantibus, itidèm contenta frigida, & humidam copiam, & molem ſuccorum minuere euacuantibus, attrahentibus aliò, & repellentibus in principio, ſi flueret, calorem, & vires tandèm *Præſagium.* reſarcire calefacientibus, & adſtringentibus: apop. carhum, læthargum, atquè mortem præſignet, eòquè magis ſi ætas ſenilis, aut ocioſa, deſideſq. vita, totius ægri temperies, aer, tempus, anni conſenſerint, & ſi multa, & copioſa materia, admodùmq. frigida, & humida fuerit: Somno, & imę partes frigent, tegu- *2. Aph p.* mentiſq. amplioribus egent. Hic ſomnus laborem maximum facit; ideò maximè læthalis, modúmq. maximè excedit, vireſq. & calores omninò ſuffocat, atq. extinguit.

De

De cura maligni ſomni, & cauſarum ſuffocantium. CAP. XXI.

INSTRVMENTA, & media, quibus hoc ſymptoma oppugnatur, ſi ſanguis in toto, vel capite abundet, ſectio venæ cubiti, hirudines, cucurbitulæ ſcarificatæ, ligaturæ, frictiones, veſicantia, ferrum candens, inuſtiones offeruntur: demùm medicamenta euacuantia per aluum, per os, palatum, nares, & alterantia in dol. cap. ennarrata, Mitridatium, Theriaca, confectio Anacardina, aqua vitæ, elixir, aquæ theriacales, ſpecies gingiberis, diatrium pepereon, diamuſcus, diambra, diacaſtorium, Aſdræ Antidotus, diaſcordium, aqua ſtillaticia Thyriacæ, pulegij, origani, nigellæ, ſtecados; ſal, & ſpiſſamentum ex his aqua vitæ, & cinnamomi extractum vſurpantur. Tandèm omnia capitalia calida ſuccurrunt, at ex Aetio adminiſtrantur ſpōgia poſca imbuta faciem detergens, extremitatum, fortiter deligatio, odoramenta inciſoria, & excitatoria ex caſtoreo, pipere, nigella: cucurbitæ, dorſo, & ſpinæ efficaciter affixio ſternutatoria in remiſsionibus exacerbationum, acetum ſcyllinum naribus addactum, cauendum à lucernarum vſu, & fumo, & ab aſſuetis: nàm conſuetudo eſt actio, qua agentia, & patientia ſimilia quodammodò euadunt. Idcircò inſueta magis facultatem ſopitam excitant; inuentio ex habitu eſt. Ergo rectè medicus ille inueniet remedia, qui artis habitum eſt adeptus, & huic malo optimam adminiſtrationem, & vſum, quandò, quantum, quomodò, & vbi vſurpabit. Extrà emplaſtrum de euforbio; lotio ex decocto anethi, cumini, mentaſtri, ex licinio rutæ, ſaluiæ, roris marini, vrticæ, è floribus camemelli, anethi, ſtecade, ſerpillo: emplaſtra ex ſynapi, caſtorio, piretro, & ſale, & ammoniaco: olea ex his, atq. baccis iuniperi, lauri, ex ſemine, & corticibus citri, nucleis perſicorum: cantus, ſonus, iracundiæ, cogitationes, & ratiocinationis exercitia, ſtrepitus, omniaqué aliundé mentem alliciant, & cerebrum calefacient, & exſiccent: ſomnum etiam arcet veſpertilionis corpus aridum alligatum, lotiones partium externarum, ſtillicidia ex alto cadentia ex ſuprà collectis. Victus his omnibus arrideat, à vino tamen cauendum; ſed loco eius ſubrogetur aqua ſaxafras è ligno ſancto, ſaluia, origano, ſtecade roremarino, aqua cinnamomi, è bacris iuniperi, & ligno è corticibus, & ſemine citri; cibi attenuantes, & calefacientes, perdices, ſturni, paſſeres, turtures, pauo præbeantur, & calidis, & ſiccis, & aperientibus condiantur, ſalſamentaq. è ſynapi, & gingibere parentur.

Sectio venæ quæ quanta, qualis, quandò, & vbi.

L. 5. c. 117.

Quid ſit aſſuetudo, & quæ aſſueta.

30. Probl. 2.

6. Epid. 5. 9.

De maligno Cathoco, eius perfecta natura, & ſpeciebus.

CAP. XXII.

Nomen.
Paul.l. 3. c. 5.
Aet.l.6.c.4.

CATHOCVS malignus, ſeù catalepſis, quæ diuerſimodè, & varié congelatio, poſſeſſio, detentio, morbus veternoſus, ſomnus vigilans, ſtupor vigilans, & Arabicè ſochos nuncupatur, & maximè maligno ſomno accedit, raròque contingens, medicos fallit, eſt violenta vſq. ad ſecũdũ gradũ noxæ, & intẽſionis, quies ſpirituũ animaliũ (hi quidẽ naturaliter in motu versãtur, & vẽtilatione, reſpiratione, & compreſsione naturali cerebri egent ob excedentẽ ſpirituoſã anguſtiam cerebelli, atq. ſpinalis medellæ exquiſitus cathocus, præſertim melancholicos, inertes, pigros, ſtolidoſq. ſenes, mulieres, literis, ac ſtudijs dicatos, nocte, frigidis temporibus, aere, regione, ventis, & victu ſimili fatigat, & quaſi vniuerſum corpus ſtipat, & cogit; non autèm laxat, vt læthargus: dein' principes functiones, rationem, memoriam, imaginationem non laceſsit, viſum, at non euidenter oculos apertos, immunem frequenter relinquit; vocem tamen, tactum, & motum voluntarium (expiratione excepta ob neceſsitatem vitæ, & quoſdam neruulos liberos) totius corporis tollit (maiori robore motu egente, quàm ſenſu) relinquit ægros, tanquàm ſtatuas marmoreas, ac timore attonitos, eadem figura, ſituq. ſupinos, vel rectos, vel curuos, quæ acceſsio eos inuaſit, & omnia hæc ſymptomata ſæuiora irruunt; dùm maligna catalepſis deuenit, quę quidèm manifeſtius ex affectu euidenti, & ſymptomate animali videtur tactus, & motus voluntarij vniuerſi corporis, ingens omninò deperditio propter admodũm excellentem quietem animalium, ſpirituum cerebri poſterioris, & ſpinalis medullæ, ſpiritum magna ex parte agere conſentaneum eſt, vt inſtrumentum, ſicq. in rebus à natura inſtitutis, is varium exhibet vſum. Inquit Gal. mediat inter frenitidem, & læthargum; nàm frenitidi ſiccitate, læthargo frigiditate aſsimilatur; poſteriora cerebri motui potiſsimùm dicata afficiuntur; ſed expiratio nõ valdè læditur, & palpebræ deſiſcunt: ità verò præter naturam ſpirituum animalis præcipué motui, & motui vniuerſi corporis deſtinatus noxa ad feré tertium gradum; etenim paria neruorũ in poſtica ſede locata, atq. ſpinalis medullæ filamenta ferè omnia, ac crines propagati maligna anguſtia exercentur; vel à vapore melancholico maligno nimis frigido, & exſiccante, vel à tota ſubſtantia venefico, vel aura, vt nerui hac ſpirituoſa mole reple-

Rei deſcriptio.
4 de cauſ. pul 16.
P. Pror. 2. 56.
Aet. extr. Re. ſer. 2. c. 4.
7. Aphor. 14.
4. de loc. affect. 2
Deſcriptio exquiſita catalepſis.
5. De gen. anim. vlt. 2. de part. anim. 7.
4. De præſag. ex pulſ. c. 8.

repleti, & qualitate nimis frigida, & ſicca ſtepati tendantur, & rigidum totum corpus efforment; nequè mirum eſt, viſum, auditum, principeſq. operationes vegetes operari; cúm hæ potius in receptione, quàm actione præſiſtant, & exiguos etiam, imbecilleſq. ſpiritus ſibi arrogent ad miniſteria, & pars anterior, & media cerebri calidior, & humidior neruis viſus, & auditus mollitudine pręſtet: motiua verò actione impetens, robuſtis, & validis, & copioſioribus ſpiritibus, vt plurimùm eget, neruiſq. duris, & ſiccis natura, locoq. ſolidiori, ac poſteriori auxiliante: cum verò aliquandò tàm impetuosè accedat, & recedat; à ſola vaporoſa igitur, & ſpirituoſa exhalatione (vt ſæpè in Meteor. fatebatur Ariſt.) immediatè prouentum habet; antecedenter verò à vehementi intemperatione frigida, & ſicca cerebri, aut tanquàm auctore ſpiritus melancholici, aut coadiuuante conſtipationem neruorum, aut ſpinalis medullæ, & ab humore melancholico, quandòquè etiam ob ſanguinis multitudinem caput occupantis, & ipſum ſubimplentis; ſicuti aliquandò à cauſa externa, aere frigidiſsimo, & ſiccisſimo cohibente meatus; ſed non ità facilè, & citò fit, licet refrigeratio, potiuſq. intemperies in habitu, vel habitudine vocitetur. Demùm vapores, & ſucci, ſi impropriè, vel propriè maligni, túm in cerebro intemperato oriuntur, tùm aliundè confluunt, à vermibus, ſanguine grumeſcente, vel ſemine in venenum conuerſo, ab vtero, veſica, ſtomacho, veniſq. mæſeraicis: ſolet etiam ab externis, aere, regione, ventis, ac victu communi, vel priuato, atquè graſſantibus cauſis adhibitis, ſed applicitis concitari: locum affectum, affectionem, & anguſtiam confirmat Paulus inquiens, corporis detentionem aliud eſſe dicunt à vigilante ſopore, quod non amplius compoſita; ſed ſimplici quadam cauſa fruantur: frigidiorem enim, & ſicciorem ſuccum, qui poſteriorem cerebri ventriculum obtinuerit, eam affectionem efficere, qua correptus æger derepentè in illa figura fixè manet, in qua acriter depræhenditur, ſtans, videlicet, aut ſedens, aut clauſis oculis, aut videntibus, & apertis: quapropter ét cathocos. 1. detentos ipſos veteres appellare. Aliæ ſpecies non legitimæ febri, & inflammationi freniticæ, & læthargicæ, tactui, & motui imminuto, cùm imaginatione deprauata ſubnotantur; at hæc potius delerij ſpecies, & amentiæ cenſentur: ſi manus ſuas aliquandò ad caput, & oculos, & nares attollunt, veluti qui vellicantur, atquè hoc non ſentiunt; fiunt etiam ob ſanguinis multitudinem confeſtim caput occupantis, & ipſam ſemper implentis, & exl. iuuenis ponit Aet. qui oculis apertis non reſpondens quarta die ſanguinis eruptione larga per nares ab omnibus

Cur viſus, auditus, & rectrices actiones non lædantur? q. Sol.

Concil. de cauſis immediatis, & antecedentibus cathochi.

Cauſæ internæ, & externæ.

Aet. l. c.

Locus affectus.

L. 3. c. 10.

Not.

Species non legitima Cathochi.

Aet. l. c.

4. de ratione vic. P. pror. 2. 5 c.

nibus moleſtijs confeſtim eſt liberatus. Cælius etiam ait, cathocus non latè diſſidet à læthargo, & veluti obſtupet refrigeratione, p. quod intumeſcat habitus: deſsignat hanc paſſionem d. catalepſim, aphoniam, cathocum, apprehenſionem febres acutæ, vocis ſilentium, ſenſuum hebetudo, pulſus magnus, plenus, vehemens, & humectans oculorum ſtans, & fixus obtuſus: eſt autèm paſsio celeris, & acuta, etiam ſi in chronias venerit febris, vt eſt magna, atquè ſtrictura rapta corporis, quam Græci ſpaſmum vocant, fieri perſpicitur, niſi per immodicum fluxum: ſequitur ſchema iacendi rugiter ſupinum, colli diſtentio, genarum rubor, febris, vocis amputatio, ſenſuum torpor, atqué hebetudo, palpebrarum diſtantia infixa, atq. ſtabilis, intentio luminum, tanquàm quicquàm intenſo obtutu aſpicere cupientium, aut bouum ceruicis repentino motu cadentium, lacrymatio tanquàm ſentientium, atq. dolentium, ſaltus latenter mouens muſculos buccæ, labra, & ſupercilia, digitos, atq. manus: Singultus creber, atqué reſonans, palpitatio; inclamare multùm inſimulant reſpondere volentium, & ſi ad peiora paſsio fuerit deuoluta, feruor plurimus corporis in ſuperficie magis ſentitur, ſpiratio, oculorum conuerſio, menti quoquè fixa conditio, manuum contractus, & muſculorum buccæ, tanquàm ridentium, & quibuſdam in Thorace, & vultu emergentes diſcolores, & ſtantes in rotunditate maculæ, repentinus virium caſus, gutturis ſtridor, oregmon, torpor frigidus, pallidus vultus: ex miſcella humorem hæc notha, & ſpuria catalepſis exurgit. Paulus varia etiàm in medium attulit ſigna exq. primò reſpiratio ferè nulla erit; pulſus exiguus, languidus, oculi immobiles, aluus, & vrina detinentur, vocis, ſenſuſquè priuatio (alij dicunt auditum) mortui figura, facies ſubrubeſcit, ſi à ſanguine, ſi à melancholico vapore liuet: differt à carho, comate, læthargo, & alijs narratis paſſionibus; differt etiàm ab vteri ſtrangulatu: ſanè naturaliter mulier iacere videtur, inclamata excitatur, rurſuſquè ſomno graui ſopitur. Enarrata hucùſquè perſpicuam eſſentiam cathochi efformant; vtinam itá facilem curationem manifeſtarent, quæ quidèm ſemper admodùm periculoſa, & læthalis inſultat, eòq. magis, cùm ſtrictura vrinæ, & fæcum, ætas, temperies, victus (cõſentiente regione, aere, & alijs) apparuerint, grauior à melancholico vapore, quàm à ſanguine; læthalior q. exquiſita, quàm ſpuria, ſi in ſene, quàm iuuene: reliqua conferantur, & actiones, ext. & qualitates mutatæ liberentur, artificioſè conijcere viri eſt, qui vires omnium, quæ in arte ſunt; didicerit, memoriæ mandauerit, atquè diligentia etiam adhibita ſe in operibus exercuerit.

Cel. Aur. 2. tard. paſs. 5. & 6. & p. Auct. 10.

Signa.

Quid rei, eſſentia methodicorum, & ſigna.

L. 3. c. 10.

Exp. ſigna.

Præſagium.

Q.

Artificioſa coniectura à quibus hauriatur.

Opus

Opus eſt omni induſtria ſpiritus ad extrà allicere, anguſtiam reſerantibus adimere mel. eum vaporem calidiſſimis, & humidiſſimis diſcutere, ſuccum, & intemperationem contrarijs dirimere, & tandèm bezaarticis oppugnare, & è corpore detrudere maligna, vermes, ſanguinem grumeſcentem, ſemen corruptum, venenum, ſuccum ferè veneficum, & huiuſcemodi, ſi præſentia forent: demùm calorem natiuum cerebri poſterioris, eiuſq. proprietatem ſimilibus tutari, & reſarcire, viſcera læſa curare, & fluxum humoris ad caput, tùm compeſcere reuellentibus, tùm deuincere deriuantibus.

Indicationes à forma, ſede, & effectrice.

De maligni cathochi curatione. CAP. XXIII.

SANE' quidèm in omnibus, ſed maximè in acutis erratum periculum, aut mortem infert; ſed grauior fit ægris offenſa cum propè vigorem; quæ verò peccata in principio, ea facilius domari poſſunt, chirurgia, pharmacia, & victu. Id circò in exquiſita catalepſi, vt plurimùm venæ ſectio negligitur, niſi aliqua conſueta euacuatio ſuppreſſa per hemorroydes, vel vterum inanitionem ſortiatur: immò ex Aetio vidimus in adoleſcentulo quodam multo ſanguine referto, qui cum triduum exigiſſet, nequè claudens palpebras, nequè ad vehementes vociferationes tranſmouens oculos, ne què reſpondens, quarta die ſanguinis eruptione larga per nares facta ab omnibus moleſtijs confeſtim liberatus eſt: quarè ſi æger multo ſanguine refertus iaceat, illicò vena ſuperna in cubito ſecta, & pro viribus detrahe; in alijs autém primum ventrem ſubluere oportet: vſurpantur etiam cucurbitulæ ſcarificatæ, crurum ſcarificatio, hemorroydibus hirudinum admotio, & fonticuli, ferraq. cadentia in hoc affectu ſæpè deſiderantur, nec non veſicantia, & ſynapiſmata, quæ frigidis, & humidis, non autèm calidis, & ſiccis affectibus ex Aetio, & Gal. probantur; frictiones, doloroſi nexus ad crura, atq. brachia clyſteres atres ex Tymo, polip. epithymo, Nitro, hieris magnis commodè auxiliantur: é ſpuma nitri melle, & furfurum ſucco; aut polipodio, radice ellebori nigri, ſale, & cornis ebuli parantur: pillulæ fœtidæ de quinquè generibus mirobal. de lapide lazuli, extracta ellebori nigri, polipodij, epithymi, aut pulueres hieræ magnæ Logodij, Pachij, Ruffi, hæc omnia, & vehementiora expurgantia arrident: morbus enim admodùm contumax materia, & loco obſiſtit; ſed aqua comarum ebuli, radicis nigri, veratri, lapidis lazuli ſaccaro decorata miram opem tulit, atquè Antimonium etiam, & præcipitati

12. Acut. 40.

Tetrab. 2. ſerm. 2. 4. Chirurgica.

Tetrab. p. ſer. 3. c. 174. De ſanguinis miſſione.

Quæ, & quandó vena ſecatur.

Aet. l. c.

9. Ad Almans. c. Varia extracta, & purgantia.

quinta

quinta eſſentia cardiacis extracta, vſurpantur, toto vniuerſo prouidentia adhibita. Topica calidiſſima, & humidiſsima, præſertim parti poſteriori admoueantur, caſtoreum, oleum de euforbio, de ſynapi, ſambucinum, theriaca, mitridatium cum oleo amigd. dulci, liliorum alborum, cam. aneth. pinguedinibus anſeris, gallinæ: totum corpus hyeme oleo anethino inũgatur, ſtillicidio ex caſtoreo; euforbio, ſynapi, ther. mitridatio cum aquis calendulæ, & florum cam. aut ex ſerpillo, origano, ſtecade, & ſaluia; aut ex oleis pręd. puluereſ, cuffilæq. his imbutę capiti apponuntur: oleum arte chimica elicitum ex radice anthoræ, altheæ, panacis, radice crythuſi, vrticæ origani, liliorum alborum, ciclaminis, ſaſſafras, paridis, ſigilli ſalomonis, gratiolæ, ſambuci periclimeni, hæc omnia oleo amigd. dulci, cam. & aqua vitæ ad octo dies madeſcant, quo miniſterio peracto per alembicum diſtillentur ſenſim: ſternutatoria ex nigella, elleboro nigro, elaterio, caſtoreo, ſucco betæ, ſaluiæ, ſaturiæ, maioranæ; demúm cuncta accommodant, quę dolori cap. à frigidis cauſis, & ſiccis, & apoplexiæ aduerſantur, atquè eadem victus ratio, aeris conſtitutio, odoramenta, atq. ſacculi expetuntur. In non exquiſita ſæpé ſanguinem audacter, copioſèq. mittere conuenit, & pituitam etiam, aut bilem, aut melancholiam, aut miſcellam concoquere, & coctam è corpore educere, caput aliquandò irrigare oleo pap. violaceo, roſ. verùm cùm ab exq. Aetio, & Cælio teſtibus interſtinguatur, cibi, potus, & reliqua contraria erunt; aqua his aduerſatur; auget enim inflammationem, fluctuationes facit, & ſplenes excitat, & ſitim non ſedat, ideò apomeli, & aqua mulſa arridet.

Paul. l. 3. c. 10. De recto vſu topicorum, localiumq.

Oleum chimicũ.

Sternutatoria.

Odoramenta, ſacculi.

Q. Cur, & quomodò aqua inflam. augeat.

De maligna conuulſione, & eius differentiis, & modis generationis.

CAP. XXIV.

Quid nominis.

POTISSIMVM de vniuerſi corporis conuulſione, contractione quippé omnium neruoſarum partium ad ſua principia, atquè omnium muſculorum abbreuiatione, deque impotentia flectendi, atquè extendendi membra, ac vniuerſum vehementiſsima, maligna, legitima, atquè ſpuria peragendum eſt; prouentu quidèm hæc ducit à neruorum cerebri motui, & ſenſui dicati, ac ſpinalis medullæ nimis aucta quantitate, vel imminuta (inq. Gal. & Auic. ex repletione, & inanitione) reducant fortaſsè ſpuriam ad inanitionem, & repletionem; ſed hac ſpuria qualitatem malignam, vel ſpiritum, vel aurã, vaporem,

8. De comp. loc. 3. 3. coll. 33.

Cur tm̃ duplex ſit conuulſio, & duplex cauſa tm̃.

vaporem,vel ſuccum expultricem tunicarum,neruorum ſpinæ irritantem; quemadmodùm faciunt animalia,quæ ad curſum,vel ad ſaltum concitata in ſe ipſa ſe contrahunt,& colligunt,vt validiora euadant; & demùm aſſociatam obtinet vitiatam figuram membri,quæ motui voluntario incommodat. Sic ex Ariſtotele tripliciter uſurpatur, non voluntarius, primò cũ ſimpliciter volũtas non eſt domina. ſec. voluntarius, cùm ſimpliciter iubet. ter. inuoluntarius,cùm nullo modo voluntate conſcietẽte fit,& is quidèm violentus abſoluté vocabitur.

L. de motu animal.8.
Trip. motus.

Quadrupliciter conſideranda obijcitur conuulſio. Primò in fieri,ſic eſt motus iuſtrumentorum, nulla concurrente ſimpliciter vi,nequè animali,nequé naturali; ſed ſolius morbi prauus, non naturæ,ideſt animæ nerui,expultricis,immodicaq. tenſio muſculorum, neruorum, & ſpinalis medullæ,tunicarum, quatio ad ſua principia à cauſa præter naturam non à facultate, animaq. ſed hæc potius notha depræhenditur: materia quippè præter naturam excitat expultricem ad noxam expulſandam, quæ quoties perſeuerat, ſemper expultricem cogit exurgere: medulla enim nerui, per quam radij ad ſenſationem permeant, immunis exiſtit (in epilepſia etiam,febribuſq. ſæpè hic motus, & improportionatus ſpaſmus euadit) cernitur etiam in vulneribus capitis, & membranarum, & in appoſitione medicamentorum acrium; tunc enim ſtatim homines conuelluntur,& dentes franguntur, & conquatiuntur. Secundò accipitur conuulſio in facto, & eſt tunc perfecta, atquè legitima immobilitas motiuarum actionum, atq. motus voluntarius omninò deperditus ob muſculos contractos à tunicis neruorum, & ſpinæ dorſi, quæ quidèm eſt abbreu. admodùm præter naturam à cauſa excellenter replente, vel exſiccante;non autèm à facultatis animalis noxa, niſi conſequenter: vndè Auic. teſtatur eſſe paſſionem neruoſam, qua mouentur lacerti verſus ſua principia cum ablatione motus; animalis facultas, ſpirituſq. ob læſionẽ neruoſarum partiũ, ac inſtrumenti ſibi ipſis inſeruientiũ, quæ penitus munere proprio deſtituũtur. Tertiò perpẽditur, vt morbus partis ſolidæ in mala figura breuiori naturales, & animales actiones malignè impediente. At quartò, vt eſt ſymptoma malignũ animalis actionis,ſcilicet motus voluntarij tenſionis, & retractionis, non per ſe, ſed per accidens à cauſa maligna replente,vel exiccante inſtrumẽta expultricis,& attractricis,quæ violenter motũ abſq. vi naturali faciunt, & animalẽ voluntarium impediunt: in ſpuria eſt motus naturæ per ſe;ſed irritatæ,quarè eſt contractio, vel à ſolo morbo, vel natura, ideſt anima vegetatrice: immò Gale-

4. conſi. conuulſio.
P. in fieri.
2. de loc. aff. 7.
6. Aphor. 39.
4. Acut. 27.
2. in facto.
Quid ſit in facto eſſe.
Tertiò, vt morbus partis ſolidæ in figura praua.
Quartó, vt ſymptoma actionis animalis.
Fibræ naturales.
Spuria quid.

3. Epid. p. 4. Galeni iuſſu, offenſæ voluntarijs in motibus fiunt muſcu- ,,
lorum, à quibus etiam non ſecundùm naturam celebrantur, ſci- ,,
mus obiri; ſed quod in ijs eſt ſecundùm naturam, vnum eſt, & ,,
ſimplex; quod eſt præter naturam in primis, fit duabus diffe- ,,
rentijs, aut præter voluntatem, aut de voluntate, non tamen ſe- ,,
cundùm naturam: ſed hoc loco ſecundùm appetitum dicas, an ,,
ſecundùm voluntatem, nihil intereſt; at verò motuum, qui ci- ,,
trà voluntatem fiunt in voluntarijs inſtrumentis, quæ ad motū ,,
ſunt comparata, hæc conuulſio vocatur; iàm motus voluntarius, ,,
qui non ſecundùm naturam obitur, vna eſt forma, qui tremor ,,
2. De auſ. ſimpt. p. 3. de loc. aff. 6. Concil. appellatur. Duobuſq. his motibus intendens Gal. modò ait, ,,
conuulſionem eſſe motum ſolius morbi, modò ait, non differre
Q. Quomodò cōuulſio dr̄ motus ſolius morbi, & quomodò appelletur voluntatis paſſio. à voluntario, niſi quod prȩter voluntatem noſtram erumpit, &
læſio voluntariæ functionis adeſt, ſcilicet conſequenter; at verò
per ſe primò inſtrumentorum voluntati inſeruientium: nàm ſi
imaginaremur, neruos, & muſculos animalem facultatem non
poſſidere, conuulſionem tamen pati poſſunt; etenim membra
Sol. ſunt trahibilia, humida, mollia, atquè viſcoſa: ideò ducit conu-
2. De aur. ſimp. 2. ulſio in eandem diſpoſitionem neruos, & muſculos, in quā, cum
pro naturæ lege ſe habebunt, ab animali virtute ducebantur: ſa-
nè igitur ad principium tenſis, ſiue à flatibus in fluxu impletis
Quomodò cōuulſio. muſculis, voluntarij motus erant obiti. Conuulſio conuulſis ad
6. Aphor. 39. propria capita muſculis fit, vt autèm clarius diceretur, retractis,
ſicuti etiam eſt motus eorum ſecundùm naturam: verùm hic qui-
dam non fit ſine animalis appetitu (appetitiuum eſt diſtinctum
à motiuo, cùm plura animalia appetant, at ſint imobilia) Conuul ,,
ſio autem eſt paſſio inuoluntaria ad ſimilem venientibus ner- ,,
uoſis partibus diſpoſitionem, quam etiam in motibus factis ſe- ,,
cundùm appetitum aſſumebant: flatuoſus ſpiritus in muſculis ,,
gigni poteſt, & conuulſionem parit, & multi alij affectus, vt ,,
Sol. tacitæ ob. 8. De comp. med. loc. 3. phlegmone, quorum auctor repletio, aut euacuatio. Loqui- ,,
tur enim tunc de legitima tantùm conuulſione, vel ſpuria redi-
gitur ad repletionem: reſidet enim maligna qualitas in mate-
ria; porrò quod impletis, vacuatiſq. plus iuſto neruoſis corpori-
bus, tendi eis omnibus contingat, docent, quȩ in inſtrumentis
muſicis detentæ ſunt cordæ, quippè quæ ſiuè in humidam, &
humectam, ſiuè in ſiccam, & ſquallentem domum tenſæ ſint,
Quomodò dr̄t à paralyſi repoſitæ rumpantur. Propter hoc igitur dictum eſt, ſpu-
rium conuulſionis motum ex ſolo fieri morbo; immobilitati,
quæ in paralyſi viſitur, non diſsiminaliter, vt quæ ipſa
quoquè morbi occaſione incidat, non tamen æquè; quo-
niàm remanet ſenſus attractus, & fortaſsè animalis fa-
cultas

cultas non influit impedita, quæ imperio voluntatis mouet,non tamen eiuſdem nutu emanat (vt nonnulli putarunt) Etenim ſpiritus radij, viſq. ſpiritalis in cerebro, abſquè voluntatis aſſenſu neruis, & medullæ impartitur (dùm quid non obſtet) impoſſibile profectò videtur, ſolum tàm citò permeare, quandò voluntas imperat, pedem, manum, oculum tunc illicò moueri : ſanè erat emandata, & ea tunc opus exercet, cum appetitus, & voluntas iubet, & Auic. inquit. Spaſmus eſt epilepſia membri, & epilepſia eſt ſpaſmus totius corporis: etiam Cœl. Aur. dicit. Inuoluntaria tenſio, atq. conductio partium cum vehementia, & acuto dolore ob ſtricturæ nimietatem inuito homine, & præter voluntatis motum tenduntur neruoſæ partes extenſibiles, è contrario conducuntur aduerſæ, tùm neruoſæ, tùm muſculoſæ, ac ſolidæ, oſſaq. (ſi oſſibus muſculi alligantur) ſi brachium conuellitur ad intrà, neceſſariò externi muſculi extenduntur, & interni conducuntur, cęteræq. partes: ſtricturæ nimietas, ſcilicet plenitudo, vel ſiccitas, vel qualitas irritans: hæc omnia vehementer porros, & continuum ſtringunt, tanquàm excellens tangibile ſoluens; diuerſo tamen reſpectu, continuum tunicarum neruorum, & ſpinæ dolorem acutum parit; ſtringit porros multitudo humoris replendo, ſtringit ſiccitas coarctando in ſe ipſos, perſtringit qualitas maligna, & eius præſentia cum materia excludendo, tùm in ſe ipſas fibras trahi cogendo.

Q. Quomodò uis animalis, & ſpiritus abſq. voluntate influant.

Quid ſit ex Auicenna 2.3.c.5. L.3.acut. morb.6 Cœli Aur. exempio.

Methodicorum opĩo de conuulſione, et dilucidatio eiuſdem.

Quid ſit ſtrictura apud methodicos.

Maligna igitur conuulſio dicetur inuoluntaria admodùm excedens abbreuiatio longitudinis muſculoſarum partium vniuerſi à maligno contrahente. Quod triplex eſt, aut replens, aut inaniens, aut irritans: maligna abbreuiatio inter initia prauum, & ingentem motum, & dein' vitiatam figuram in tertio, aut quarto gradu adnotat, quæ minimê à facultate animali voluntaria, nequè naturali producitur; ſed à cauſa maligna, vel expultrice irritata: totum nanq. corpus contrahibile per varias, & multiplices dearticulationes, quaſi in vnum coarctatur in latitudine auctum; vnum eſt pellens, & non pellitur (vti anima) vnum pellens, & pellitur, vt neruus, & muſculus, vnum autem pellitur tantùm, membrum quippè vniuerſo corpori commune: ſi totum deturpatur, lædi oportet, videlicet neruorum tunica cerebri, aut ſpina; medullaris autem ſubſtantia alba extenſioni inepta videtur, niſi conſequenter: replent deindè omnes ſucci vulgariter, ſporadicè, vel priuatim propriè, & impropriè maligni, ſanguis, bilis, melancholia; ſed potiſſimùm pituita, flatuoſus ſpiritus, nimiaq. inflammatio; exſiccant poſtea ardentiſſimæ febres, frenitides, inflammationes, vigiliæ,

Conulſ. deſcriptio medica. 3. De loc. aff. 6.

Abbreuiatio non fit ab aĩali nequè naturali, facultate.

2. De cauſ. ſymp. 2.6. Aph. 39.

3. de anim. 65. Triplex in motu cõſ. pellẽs, vt aĩa & motũ mouẽs, vt neruus, & muſculus, tertio motum tm̃, vt membrum.

Cauſæ omnes legitimæ.

cura, fluores, vermes, victus, inædia, ambiens calor, & medicamenta adhibita, ſeù applicita: vexat irritatione vapor acris, & malignus à tota ſubſtantia inimicus, morſus animalis venefici, punctata, vlcus, & ictus. Itaquè conuulſio maligna forma, ſubiecto, & cauſis, ſporadicè, aut priuatè, aut vulgariter ob humidiſsimum, frigidiſsimumq. ſtatum, vel ſicciſſimum, aut prauis, peſtilentiſquè vaporibus oculis cernitur ex ſummè abbreuiati hominis figura, noxaq. motus (ratione, memoria illæſis) ſtridore dentium, ſuffocatione ob Thoracis muſculos extremè conuulſos, pulſu aſcendente, & deſcendente, ac diuerſo in ſitu, vibrationi potius ſimile: ex cauſis inanientibus, vel replentibus prægreſsis, vel præſentibus; verùm à ſiccitate paulatim fit, à repletione ſæpè, & illicò apparet, vlcus, ictus, morſus ſe ſe manifeſtant. Pueros vſquè ad 7. annum, & lac comedentes propter neruorum infirmitatem exercet humidos, & ſiccos; à ſiccitate, inanitione, inædia, venere, ictu, vulnere, inflammatione, æſtibus fortibus, ellebori euacuatione, fluxus ferè incurabilis excitatur. Nàm radicalis quidèm humiditas abſumitur, omniſquè periculoſiſsima, & læthaliſsima erit; ſed prout cauſæ non naturales conſentient, & diſſentient, ſi febris ſuperuenerit conuulſioni (ex repletione) bonum, ſi è contrà febri, malum.

Cauſæ omnes ſpuriæ. 2. Epid. 2. 24. ſigna.

Præſagium.

4. 5; 6. Aphor. 25 31. c. 5. Paul. 3. c. 19.

De malignæ conuulſionis cura. CAP. XXV.

TOTIVS corporis muſculoſæ partes (peracta totius prouidentia) egent elongatione, non autèm in aduerſam partem retractione; ſed emollitis tunicis neruorum cerebri, & ſpinæ, vel copiam replentem euacuantibus, vel inanitas partes replentibus, & humectantibus ſubſtantificè, vel qualitates acres, malignas miteſcentibus, & à forma aduerſantibus anodinis humidis, calidis, vel frigidis, materiaſquè venenatas omninò exturbantibus, neruoſaſq. partes à proprietate roborantibus. Conuulſio à continenti ſanguinis copia, aut eiuſdem antecedenti fomite ſectionem venæ hortatur, repetitaq. potius, quemadmodùm etiam ſæpè illa à qualitate maligna, aut hirudines, ſcarificationem crurum, cucurbitulas ſcarificatas, & præſertim ſi aſſuetæ euacuationes ſuppreſſæ forent: cauteria, ſynapiſmata, veſicantia circà nucham, & ſpatulas, celebrantur, & frictiones, poſtquàm vas inungere oportet, & balneis vti, & lenia, & deindè aeria eliſmata: error quippè eſt in curatione medica, & circà vniuerſale, veluti omne calidum neruis amicum, & circà ſingulare, nempè hoc medicamentum eſt calidum, contingere poteſt: nã

Ind. à forma ſubiecto, & effectrice cauſa.

Chirurgica ſectio venæ.

ſcien-

ſcientia,& arte vniuerſale cognoſcitur, experientia,& ſenſu ſingulare addiſcitur; ſed experientiam temporis longitudo affert: ideò ars longa dictitatur, & medicina coniecturalis, & medici periti, & ſenes,aliquandò ſcientibus præſtantiores,& effectuoſiores sũt. Vtraq. igitur ad malignam conuulſionem adminiſtranda ſunt, ne in tàm graui malo error contingat; ſed chirurgicis auxilijs expenſis, humores corrigentia, melancholicos,pituitoſos, & alios deindè purgantia , & vehementiſſima aliquandò adhibeutur, vt febris accendatur exſiccans, & calefaciens: euacuato vniuerſo, atquè demùm capite pilulis de euforbio non exiſtente inflammatione de Nitro , fœtidis , diaturbit , diacol. pilulis de ſagapeno, magiſtralibus de granis ebuli: hæderæ ,cheruæ , Ricini , Denda Arabice; herba regina , videlicet Tabacco Hiſpanorum, & Antimonio p. & extractis ellebori nigri, radicis Brioniæ, ſoldanellæ magiſterio toties recenſito, maſticatoria , Naſalia, ſternutatoria , caput purgia , exercenda ſunt, ſtillicidiaq. ex aquis thermalibus Aponi, Tetucij: luta poſteriori capitis parti applicita, balnea naturalia, vel arte facta ſale, ſulfure, alumine, ſaluia origano, malua, althea, ſtecade, naſturtio, & pipere: decoctum ad plures dies aſſumitur chinæ, ſalſæ parillæ, vriaci , ſaſſafras in iure palumbi, turturis, perdicis, vel ex lignis ſaluiæ, roris marini, iuniperi, Laricis, Pinus, Abietis cum iure Phaſiani: excellenter exſiccantia cauemus; ſed oleoſitate pingui prædita ſaltèm ſint, vt nerui modicum calidum , & radicale humidum aſſeruetur: p. dianthos, diamuſcum dulce, & amarum : diambræ, confectio Anacandina, cypheos, gallia muſchata, ſpecies electuarij de ligno aloes. Magnæ Antidoti , necnon etiam ſingulo mane antè prandium, puluerem opoponacis, carpobalſami , mirrhæ an ſcru. 5.in decoctione Hyſſopi,vel aſſæ fœtidæ, caſtorei an. ſcr. ʃ. aſſumat in aqua vitæ. Raſis, ſeminum rutæ in vino albo, vel nucis muſcatæ, cinnamomi gariof. aſari, acori,caſtorei an. drac. 1. in aqua vitæ. Raſis.17. contin. ex Gargeo Medico.r. trium piperum ſquinanti, carui an. drac. 2. Caſtorei, Acori, ſquillæ albæ an. drac. 1. Vel Irtos, Maſticis ſem. apij.an. drac. 1. ſpicænardi, florum lilij agreſtis an.drac.1.ʃ.mellis drac. 5. f. elec. ſuccus centaurij ebibitus etiam in melancholica, & pituitoſa conuulſione plurimùm valet. Extrà admouentur primò ſtillicidia, & balnea naturalia ſulfurea, aut artefacta ſale,ſulfure,alumine,ſaluia, ſpina alba, ruta, baccis lauri,iuniperi, Iua, camedrio origano, malua, althea, ſtecade, naſturtio, pipere: emplaſtrum de euforbio, oleum ex pinguibus catellis, pinguedinibus renum Capræ, oleum de Caſtoreo Rutaceo, lib. alb. camemellino: emplaſtrum de baccis lauri,

6. Mor. Nic. 8. 11.

Pharmaceutica.

Not.

17. Contin. Raſis.

Externa.

lauri, diafenicon, oleum Hipericonis, vulpinum, de lumbricis, oleum Terebentinæ, ceræ, de ouis, de cherua, de fiſticis: oleum ex medullis ceruis, ſuis, ſalitis, r. radicis ciclaminis, ſalſæ perillæ, ſaſſafras an. vn. 5. Iuæ, betonicæ, ſaluiæ, ſtecados, origani, calamenti, ſerpillo, fænugræci, mellilofi, altheæ, maluæ an. vn. 1. florum cam. anethi an. p. 1. ſeminum lini, aniſorum, fæniculi an. drac. 2. vini albi potentis lib. 10. aquæ lib. 2. lumbricorum terreſtrium lib. 1. f. dec. ad cõſ. med. r. ipſius colaturæ pinguedinis gallinæ, cati, vrſi, olei cam. anethini, amygd. dulcium, lil. alb. rutacei, ex lumbricis Hipericonis olei ceræ, de euforbio de cherua, de Terebintina an. vn. 3. gummi Arabici, bdillij, ſerapini, opoponacis, aſſæ fætidæ, galbani, euforbij, thuris, mirrhæ, caſtorei an. drac. 2. diſt. gumata aqua vitæ q. 5. croci, baccarum lauri, iuniperi, ſpecierum galliæ muſcatæ, ſpec. electuarij ligni aloes, diatuum pep. theriacæ, confec. anacardinæ, an drac. 5. inf. gumata iàm diſſoluta oleis prædictis, & colaturæ, & in duplici vaſe fiat ebul. ad conſumptionem colaturæ, poſtea torculari expreſſa percolentur. Præterea repentina immerſio in aquam frigidam, multæ frigidæ aquæ profuſio caloris reuocationem facit, & ſoluit morbum, ſed iuueni carnoſo, & robuſto conuenit; licet à Paulo reprobetur; pluraq. alia ſunt tentanda, quæ de capitis dolore à ſuccis pituitoſis, & melancholicis, & alijs ſunt petenda. Ea verò conuulſio, quæ fit ex ſiccitate, & inanitione omnẽ euacuationem, & ſectionem venæ abnegat, ſola humectantia ſubſtantificè, & interné, & externè expoſtulat, victumq. calidum, & humidum, olea, pinguedines, balnea dulcia, pinguia, inunctiones è pinguedine humana, Cuniculi, Anguillæ, ouis, melis, Vituli, gallinæ, ſuis, oleo amygd. dulci, & ſimilibus in hæctica febre narratis: balneum ex lacte caprillo, ouillo, aut ex oleo dulci, aut ex decocto maluæ, altheæ florum, & foliorum viol. nenuf. hordei, cucurbitæ, peponum, cicorei, boragi: bugloſſæ, vermium terreſtrium cimbelariæ cum ping. & oleis; à balneo inunctiones variæ efficiantur.

Olcum vng. — *Perfuſio aquæ frigidæ rectus vſus.* — *Cura conuulſionis ex ſiccitate, & inanitione.* — *Balneum artificiale.*

A veneno cura. A veneno, & morſu animalis venefici, extrahatur venenum ſuctu, ſcarificatione, cucurbitulis, cæpa, emplaſtro de gentiana, pinguedine gallinæ, Theriaca, & alijs in cura carbunculi, antracis collectis. *A vermibus cura.* Si à vermibus hi enecentur amaris, ſemine citri, dictamno, ſcordio, amigd. amaris, abſynthio, ſemine napi decocta, centaurij minoris, & cardui bened. aut gentianæ, zedoariç, & ſeminum citri, corallina, ſucco rutæ caprariæ, ſucco raphani, centaurij minoris: educunturq. agarico hiera Gal. diaco. ſena, epithymo, polipodio, elleboro nigro, & reub. Aut. r. dictam-

tamni vn. 2. ſeminum citri, zedoariæ an. ſcru. 5. m. cum aqua gentianæ q. ſ. venenum venenata animalia expellit, & tempore peſtis, & præſeruando, & curando iuuat. Renouemus aeres, & ferè veneficas qualitates refrigerantibus, & humectantibus ad ſũmùm, & à tota ſubſtantia, decocto ſcorzoneræ Bellonenſis, pentaphilli, ſunchi, echij cicor. pimpinellæ; aut aquis ſtillatitijs maluæ, altheę, violarum, ſem. quatuor frigidorum, margaritarum, aut ſero caprino, tamarindis, prunis damaſcenis, ſerico, ſcorzonera maceratis, & è lambico deſtillato. Vulnera, ictuſq. & morſus maligni curantur, punctuſqué neruus omninò totus tranſuerſim ſcindi debet, inhibetur inflammatio, & tumores ſanantur, vt proprijs capitibus: Bezaartica verò perpetuò propriè, & impropriè malignis cauſis commiſceantur, partis conſtitutio contrarijs corrigitur, ſuffumigijs, & victus ratio accommodaté inſtituitur.

Ioan Heben. l. de peſte.

De puncturæ nerui cura.

De malignæ epilepſiæ naturà, & eſſentia, & variis ſpeciebus, & modis generationis. CAP. XXVI.

MALIGNÆ conuulſioni iurè maligna epipleſia, ſpaſmuſq. continenter totius corporis cum actionum reſtricum læſione; ſed non abſoluta ſuccedit: verùm maligna corripit, nimirúm quandò continenter fit, ità vt ægri, & reſurgant, & decidant; dicitur etiam malignior, ſi antecedit reſolutio, ſincope, Tabes, vt vires diſſolutę affectum, in quo animus deficit, excipiant. Epi ſignificat ſuprà, lepſia, læſio, quaſi ſuperioris partis læſio, analepſia à vitio ſtomachi, catalepſia à toto corpore, & Mirach. prouenit: detentio etiam appellatur, quia ſenſum, & mentem pariter appræhendat, & puerilis paſſio, ſi quidèm in ipſis ętatibus ob humidiorem cerebri temperationem, & turbulentos vapores abundat, & ferit ſacra, ſiuè quod diuinitus putetur immiſſa, ſiuè quod ſacram contaminat animã, ſiuè, quod in capite fit; quod multorũ Philoſophorũ iudicio ſacrũ templum extat, ſiuè ob magnitudinem paſſionis: maiora enim vulgus ſacra vocauit, indè ſacrum mare, ſacra domus. Comitialis, quia ſi quis eo die corripiatur, comitias impediebat: Herculeus, vel quia fortitudine Herculis patiens egit pro debellando hoc vitio, vel quia Hercules torquebatur. Lunaticus, quia Lunæ motum concommitatur, aut variat; hinc circumuolutatio originem ducit à maligna quiete humorum, & ſpirituum intemperie, malaq. formatione ſolidorum: verùm huic in principio aliquandò conuulſio omnium ſaporis partium non perpe-

P. ad Glauc. 14. Stef. Ath. l. c. Ordo.

Stef. Athen. in p. Glauc. cõ. 163. Quid nominis. Cæl. Aur. p. ſurd. paſ. 4.

Auer. 3. coll. 4.

Quæ in principio contingat.

3. De loc. aff. 7. P. meth. vult dd. ſympt. 3.

tuò

Alex.l p.c.15.
tuò adhæret; aliquandò nullus raptus apparet, ſed repentinus
ſolummodò caſus cum eleuatione per ſe ipſos: in principio etiã
3.coll.4.3.3.t.5 c.8.6.Epid.6.7,
paroxiſmi, aut leui quadam epilepſia vis animalis per neruos ir-
radiat, imbecilleſq. motus, & ſenſus edit; non completa (vt do-
cent Auer. & Auic.) oppilatione: demùm variè, & inordinatè
affligit, non autèm ſtatutis periodis, atq. temporibus ferit pue-
Cur raró ſenes, & fœminæ ſæpè pueri, & adulti corripiantur.
ros, adultos, raró ſenes, & fœminas ob humorum lentorem,
& dulcedinem; illos autem ob eorum acrimoniam, & prauas
qualitates: ſpumam etiam ſæpè ex flatu, & viſcida materia agi-
tatam, non humido radicali, at pulmonis ſpiritu, vt in apople-
xia, & laqueo ſuſpenſis, modò annexam habet, modò non: præ-
Cur abſq. ſpuma. In perfecta, & facta epilep.
ſertim cum à flatu, vel aura, aut venefica qualitate excitatur: at
in perfecta, & iàm facta; motus animalis, ſenſuſq. omnis, & rec-
tricis, imaginatiuæ, rationis, & memoriæ operatio abolетur: vn-
dè ægri ſubitò concidunt, at redictes per ſe ipſos conſurgunt, pri-
L.tetraſ. c.8. Contra Hermeticos, cor p. non affici.
mò tanquã cadauera iacentes: hinc falsò Hermetices, & Querce-
tanus ſtatuunt, primò aliquandò cor affici; nàm ſemper mo-
tus, & ſenſus læditur, licet aliquandò memoria, aut viſus, audi-
tus illæſi maneant ob determinatam læſionem cerebri, ventri-
Obiectis reſp.
culi anterioris ſecundùm primam, ſeú mediam, ſeù poſteriorem
eius partem: immò expulſu dignoſcitur cor illæſum; at ſi oritur
Celſ.l.3.c.23.
palpitatio, contingit, quia tunc epilepſia fit per conſenſum ab
infernis partibus, vel à cerebro per arterias, & rete mirabile, &
Epilepſiæ deſcr. p. ad Glauc. Stephan. Ath L. c.
plexum coroydem cordi impartitur.

Altera ſpecies ſomno altiſſimo videtur ſimilis, altera rapta di-
uerſò afficit corpus, prima grauior ſimilis apop. ſed propria, & exq.
Paul.l.3.c.13.
Erit genericè, & ex vſu artis maligna epilepſia continẽter ſenſuũ,
Raſis q. ad Almar.11. Achar. l.p.c.13.
motus, atq. mẽtis perexcellens cohibitio à nimis vitioſa quiete ſpi-
rituũ animalium in cerebro: hi quidèm ob inſignem anguſtiam
Quomodò drt læſio in apop. & epilapſia.
cerebri ſinus malignè quieſcunt, & hæc anguſtia mult. à pluri-
bus cauſis appellatur à Cœlio Aur. maligna, & ab occulta appræ-
Alphar.l.prac.t. p.c.34. cet. Nerat.l.4. ad Euſebium filium.c.vl.
henſione cauſarum oritur, cohibitaq. eſt omnis princeps, &
non princeps animalis actio, quæ licet etiàm in apop. decidere
videatur, differt tamen; quoniàm potius ratio, & ſubſtantia ce-
rebri, quàm ſinus percutiuntur, & ipſa in paralyſim deſinit, hæc
minimè: deindè inquit Actuarius, Alf. Auic. Octauius, Horat.
omneſq. Græci, & Arabes, humores, aut flatus claudere, interio-
Spiritus animalis in cerebro ſinibus, & ſubſtãtia, qui ſenſui, et motui, & qui rõi magis accommodatur.
res meatus infarcere, & exitum ſpiritibus obſepire: ſpiritus qui-
dèm animalis in ſubſtantia cerebri maximè apoplexiæ noxæ
accommodatus eſt, ſicuti ille, qui in ventriculo anteriori, me-
dio, & poſterioribus, principio ſpinalis medullæ, & neruorum
potius ſenſibus, & motibus eſt addictus; ideò ſpecificè in his
omni-

omnibus locis, aut coniunctim, aut ſeparatim ſumma violentia ſpiritus quieſcet, & ineptum organum harum facultatum euadit. Auctores de loco affecto, & varijs ſpeciebus differentes, varia quoq. loquuntur; nàm anguſtatur ſæpé medius ventriculus, & ſpiritus non fluit ad poſteriores, noxaq. primò tunc concitatur rationis, poſtea ſenſus, & vltimò motus: poſteriores aliquandò, ſed raró occluduntur, hinc primò ſenſus, & motus obſtupeſcunt, demùm per accidens ratio: pariterquè; dùm principium aliquandò ſpinalis medullæ, atquè neruorum occupatur, & aliqua harum pars irrigata, & aliquandò irritata ſe ipſam quatit valida, vt excutiat ea, quæ nocua ſunt: modò non ſe ipſam quatit imbecillis, & maxima copia grauata. Idcircò ſi motus conuulſiuus irritata fibrarum expultrice, non totius morbi accidat, nequé iſtum motum conuulſiuum genericè deſcribenda eſt epilepſia; licèt aliter alij contrà rationem, & auctoritates opinentur, ex motu, & certamine humoris, & ſpiritus oritur ille: anguſtatur verò à tumoribus, iſta raró cõpræſſione, aut ſubſidentia, ſæpè à flatibus, aut humoribus leuibus, & ſpumoſis, qualitatibus, aut copia, moleſtis, fit: deindé à qualitate venefica, & aura maligna expirante à corruptis meningibus, aut ſemine, aut ſanguine grumeſcente, vermibus, veneno, aere maligno, & vaporibus, venenoſitate fumoſa, humiditate malæ ſubſtantiæ, aut à cerebro genita per eſſentiam, vel aliundè impartita, ſplene, ventriculo, veſica, vtero, meſeraicis venis, pede, inteſtinis: hanc ſpeciem ſubodorauit Ariſt. Hipp. & Galenus; Epilepſiæ dormientes capiuntur, ac priori, ſimile eſt ſomnus epilepſiæ ob ſuperiora nimis humida, ac frigida, repletaq. inferiora in illa ætate ſurſùm calida euaporant, & accidit hæc paſſio plurimùm dormientibus. Deſcendit demùm, & venas tomefacit iugulares, aut carotidas: his oppletis ſanguis corrumpitur, ſpiritus infrigidantur, & viæ cohibentur; dein' ſpiritus vitales aſcendere nequeunt; vndè animalis nec generatur, & ille iàm genitus à vapore eleuato à ſanguine corrupto venis in iugularibus corrumpitur, fitquè ſubſidentia immediatè in cerebri ſinu; in venis autèm iugularibus, & carotidibus obſtructio producitur, & ſuffocantur ſinus, his deſtituti concidunt, ne'vacuum detur. Citiſſima, repentinaquè eſt huiuſcemodi epileſia; illa autèm obſtructio euadit, frequenter vitio ſpirituum craſſorum, & turbulentorum, qui tales euadunt ob intemperiem frigidam, & humidam, aut à ſpiritu vitali, & aere craſſo obſcuro, cibiſquè, tùm à craſſo, viſcidouè humore, non. d. acri, & mordaci ſemper qualitate irritante; ſed copia grauante, pituita, & mel. raró flaua bile, & ſanguine, atqué à calidis ſuccis, non tantùm grauantibus, ſed colli-

4. De loc. aff. 2. Aphor. 45. cõc. de loco affecto, & variis ſpeciebus Epilepſiæ.

Cur nõ oriatur conuulſio, & quaſſatio aliquãdó.

In quoſdam. Cauſæ.

Act. l. c.

Fer l. par. morb. 3. Auic. l. c. p. Epid. 3. ad 16. 20. 29. L. de vic. 4. 4. Acut. 23. 27.

An epilepſia in ſomno capiãtur.

Explicatio quomodò venæ iugulares ſint in cauſa epilepſiæ.

5. Aphor.

3. Prob. p. Dilucidatio.

5. De loc. aff. 6. Alf. l. c.

quantibus pituitam , & attenuantibus , veluti à ſole , & igne contingit , atquè exemplum Grammatici , qui ob vſum meriepilepticis ſymptomatibus vexabatur , nos admonet , aut ab humoribus , & flatibus mixtis excitatur : ſubitanea vaſorum obſtructio à vaporibus , & flatibus oriri poteſt. Hi (teſte Ariſtotele) maximè veloces , & motiui ; ab humore etiàm immediatè prouentum habent , & affectus cerebri oritur , vel à viſceribus alijs morboſis : Intemperies natiua , aut hæreditaria , vel adſititia , pariterquè mala compoſitio , tanquàm cauſæ antecedentes , aut principales , aut remotæ ſæpè à Galeno recenſentur , & ſic etiàm antecedenter ſimilaris affectio vocatur , quamuis inſtrumentalis immediatè ſit ; de ea epilepſia à Demone etiam aliquandò ſuſcitata aliàs . Redeunt ſæpè ſæpius acceſsiones ob communicatos ſucceſsiuè vapores , & auram à ſtomacho, & alijs viſceribusad ſinus cerebri , vel à cerebro per eſſentiam intemperie, aut ſalſæ pituitæ, melancholiæ , vaporumq. labefactato : Verùm ides , & cauſas genericæ , & ſpecierum etiàm epilepſiæ narratas confirmant Hipp. Gal. Auer. & cuncti Arabes, & Græci.

3 de tuen. 10. Alex. Val. l. p. c. 17.

Conc. plurium locorum de cauſa immediata, et ancedenti .

A Demone ſpecies epilepſiæ.

Cur occaſiones redeant .

Lib. de ſucco morbo.

Literis proditum ab Hippocrate, qui ad venas peruenit aer, confert ad ventriculos ingreſſus, & ad cerebrum, atquè ſic ſapientiam , & motum membris exhibet, vbi verò fuerit excluſus præ pituita, mutum , & deſipientem hominem reddit, manus impotentes fiunt, & conuelluntur ſanguine quieſcente , & dùm non diffunditur , vti ſolebat , oculi quoquè diſtorquentur, aere à venis excluſo , & commouentur: ſpuma verò ex ore prodit ex pulmone; cùm enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum , ſpumeſcit , & ebullit , veluti moriens : ſtercor verò abit, dùm violenter ſuffocatur. Suffocatur autèm hepate, & ventre ſursùm ad ſeptum tranſuerſum irruentibus, & ſtomacho ventris concluſo : Calcitrat pedibus , cùm aer in membris concluſus foràs penetrare nequit præ pituita , verùm exiliens per ſanguinem ſurſùm, & deorſùm conuulſionem , & dolorem inducit , & pituita frigida congelat , ſiſtitquè ſanguinem.

Cauſæ plurimũ ſymptomatum , quæ epilepſiam concomitantur .

Spumæ .

Calcitrationes.

L. de flat. t. 21. 22. 23.

Dilucidatio de eſſentia, & ſymptomatibus epil.

Sed audiamus eum etiam l. de flatibns, ſummo artificio dictâtem. Morbus ſacrus fit, cùm plurimus ſpiritus per omne corpus vniuerſo ſanguini fuerit permixtus: tùm enim multæ oppilationes oriuntur, multifariam per omnes venas, cùmq; in craſſiores, & pleniores ſanguine venas aer prodierit, progreſſuſq. diutius maneat, prohibet ſanguinis ſurſùm, atq. alio quidē loco conſiſtit, alio lentius penetrat, alicubi aũt citius, qua ſanè inæqualitate tranſitus ſanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates per oẽ corpus contingunt, quod vndequaq. contrahitur, & turbatur: eò

enim

» enim quo corripiuntur à morbo, tempore, neq. ſentiunt quicq.
» nequé audiunt, quæ dicuntur, nequè vident, quæ fiunt, nequè
» vllos alios dolores percipiunt: ſic nànq. aer conturbatus ſangui-
» nem turbauit, ac conſpurcauit, ſpumaq. etiam illis per os excur-
» rit, neq. id ab re eſt; nàm per iugulares venas aer tranſiens pene-
» trat quidèm ipſe: adducit autèm ſimul ſecum, quod tenuiſſi-
» mum eſt, in ſanguine id ipſum, cùm humidum ſit, multa per-
» mixtione albeſcit: liberantur aliquandò huic morbo obnoxij
» hyeme; quoniàm calefactum corpus varijs exercitationibus ſan-
» guis calefit, diſſipantur, diſſoluuntur, & diſſoluunt ſanguinem
» compactum ſimul. Ex hac longa oratione cauſam effectricem ex
vſu artis Hipp. enarrat, & actiones læſas; cúm dicat non ſenti-
re, audire, videre, cauſam verò, dúm ait, flatus progreſſum diu-
tius manentem, oppillantem; hinc fit anguſtia viarum, & ſpi-
ritus animalis quies præter naturam, & prohibitio ſanguinis
curſus conficitur: & quamuis in cerebro potiſſimùm hic flatus
fit, à toto etiam emanare poteſt, totuſq. ſanguis turbatus ſpiri
tibus, & compactus vias impedit, atq. tandèm in cerebro: ſed
flatus iſte in ſanguine eſt, qui quidèm modò oritur à pituita,
modò à melancholia, modò à bile, modò à ſanguine; adeò vt
neceſſarium ſit præter ſuccos vitioſos, ſpiritus, flatuſuè ſemper
cum his miſceri. Inquit etiam ſpiritum non trahit; ſed ſpiritus
quieſcit, & cerebrum compingitur, & ſanguis conſiſtit, & ſic
» ſecernitur, ac defluit pituita: Homines verò naturam, & cau-
» ſam eius Diuinam eſſe putauerunt præ inexperientia, & admi-
» ratione, propterea quòd reliquis morbis nulla res ſimilis eſt,
» vt magi, expiatores, circulatores, & quidam arrogantes, expia-
» mentis, incantamentis vtentes. Non enim poſſibile eſt, ſpiri-
» tum ſtare; ſed procedit ſursùm, & deorsúm: ſi porrò alicubi
» conſtiterit, & interceptus fuerit, impotens redditur illa pars, vbi
» conſtiterit, cuius rei ſignum hoc eſt; cùm enim deſidenti, aut de-
» cumbenti venulæ compreſſæ fuerint, ac ſpiritus à vena diſcur-
» rat, ſtatim torpor occupat. Manifeſtè ex his auctoritatibus
collectis, ſpirituum animalium quietem præter naturam agno-
ſcimus. Animaduertendum tamèn eſt, Raſim, & Monta-
gnanam quandam ſpeciem ſtatuere, quæ minimè mæretur
nomen epilepſiæ, cùm noxa rectricis, atquè animalis facul-
tatis cohibitæ non appareat: ſed tantùm ſpaſmi, & motiuæ
deprauatę ob calidam intemperationem propter materiam hu-
iuſcemodi putreſcentem in neruis cerebri: cum qua febris, do-
lor capitis, vigiliæ, lacrymæ, fletus, & tandèm mors aſſocian-
tur; ſed cur non delirium etiam? An quia ſubſtantia cerebri, aut

Cur hyeme liberentur aliquandò epileptici.
Dilucidatio.
Cauſa effectrix.

Effectus, quos producit flatus.
L. De morb ſac. t. 11. t. 5. 6. & t. p.

Q.
Cur epilepſia eſſentiam diuinam appellant?
Sol q.
A ſpiritus oritate an.

Speciès ſpuriæ epilepſiæ Raſis, & Montagnanæ.
P. cont. c. q. conſ. 45.

metubranæ non inflammentur; ſed tantùm baſis, primiq. ductus neruorum? Quæ, quotuplex epilepſia maligna propriè, vel impropriè, vulgaris, ſporadica, endimia, perfecta, in fieri, vel in facto eſſe, legitima, vel ſpuria per eſſentiam, vel per conſenſum, ab actionibus læſis, tot cauſis, ſedibus affectis diuerſificabitur, & cum ſpuma, & ſine ſpuma.

Partes, & diff.

De ſignis, præſagio, & indicatione malignæ epilepſiæ.
CAP. XXVII.

Signa á forma, ſubiecto, & effectrice cauſa.
Ar.l.de vig.præſagium à tribus illis dictis cauſis q. ad Alm.
Qui ſint epilepſiæ obnoxii.

EX ſymptomatibus dictis, eſſentia epilepſiæ expenſa ſuperius facilè dignoſcitur, & omnes, & ſingulæ ſpecies; fa cilè etiam à forma, cauſis, & locis affectis variæ prodeunt. Præſertim verno tempore inuadit pueros, & eos, qui imbecille caput obtinent; qui verò mundi ſunt, & nequè vlcus vllum circà caput, neq. mucus, neq. ſaliua vlla exit, nequè in vteris purgationem fecerunt, talibus periculum imminet, vt ab hoc morbo corripiantur:ſi verò é contrà immunes euadunt; edaces, bibulos, ocio, ſtudijs, & curis deditos, vtero gerentes, meridionalem regionem, & humidam domum colentes, humi cubantes, melancholicos, ſæpius viros, quàm fæminas, rarò adultos, & ſenes corripit: ſed paruuli correpti, vt plurimùm moriuntur, ità ſenes in vltimo, ſenio ob anguſtas venulas, & ſanguinem frigidiorem, & tenuiorem, non autèm poſt vigeſimum ſextum annum, niſi raró; menſtruorum, aut ſeminis initiata excretio pueros, ac puellas ſanat, ætaſq. regio, victus, ratio mutata tollit; ſin' autèm incurabilis, ea per conſenſum frequenter adimitur, etiam vltrà. 25. annum perdurans; quoniàm Hipp. & Gal. non ſolùm ad ætatem calore, & vigore exſiccantem pituitoſum ſuccum, & intemperiem frigidam, & humidam calefacientem; ſed ad medicamenta recté adhibita à medico ſpectarunt: verùm cùm ægri in victu, aere, regione, & alijs delinquant, quomodò auxilium ab ætate arripient, cùm maligna ſit admodúm periculoſa: Eſt etiam læthalis, ſi dùm æger in paroximo, & conuulſione perdurat, virtus quidèm pugnans vincitur, & ſuperatur, & hi, qui ſine ſignis præcedentibus corripiuntur, magis periclitantur. Leues epilepſiæ inter initia latent, prenunciant tamén hanc citrinitas linguæ, permixtio intellectus, obliuio, grauitas capitis, motus, & dolor, & particulares affectus, ſtomachi, vteri, pedum, veſicæ, vermium, veneni, aeris peſtilentis; detegit ſuffumigium ex cornu Capræ, & picis, lapidis gagatis, corticis Thuris, lapidis iudaici, apium comeſtum, omneſq. gra-

De ſignis per-monſtrantibus.

graues, & fœtidi odores; pathognomonica, ſunt caſus ſubitus, ſenſus, & motus, rectriciſq. cohibitio: ſed quomodò à carho, & apop. diſtabit? ſi ſpuma, & conuulſiuus tactus in principio acceſſionis, & fine paroxiſmi non ſunt ex neceſſitate de eſſentia epilep. vt videtur innuere Gal.? An quia in catho magis libera eſt reſpiratio, quàm in apop. & epilepſia adhùc magis, & nequè deſinit in paralyſim, nequè in motus ſenſuum, & rectricis imbecillitatem; ſed ſtatim à ſe ipſis reſurgunt, valent ſe mouere, illicò ambulare; ſed geſtorum non recordantur; in carho dein' per aliquot dies amiſſio, & imbecillitas perſeuerare ſolet, in epil. breuior eſt acceſſio. Aſſidentia, vt plurimùm conuulſio, ſpuma in ore, & ſaliuæ copia, & color, qualitatem, & quantitatem ſucci denunciant, raró inuoluntaria ſeminis, vrinæ, fæcumq. excretio; ſigna flatuum, pituitæ, melanc., ſanguinis, & bilis aliàs perſpicua ſunt, locorum affectorum, cerebri, & ſinus; quid? percuſſis poſterioribus, & principijs neruorum, magis ſéſus, & motus primò ruunt, per accidens autèm ratio, è contrà anteriori, linguæ inordinatus motus, vociferatio, iracundiaqué propallatur.

De ſignis pathognomonicis. Qnomodó d'rt carho, & apoplexia, & quibus. Geſtorum nõ recordantur. De ſignis aſſidentibus. Quandò ſenſus, & motus, & qñ ratio, & memoria deperdantur.

De maligna Epileſiæ auxiliis chirurgicis, & pharmaceuticis.

CAP. XXVIII.

CONSENTANEVM igitur erit, actiones animales ad modùm obſeſſas maximè, & citò concitare, malignam ſpirituum quietem mouere, ad extràq. trahere, anguſtiam adimere reſerantibus, & attenuantibus accomodis ſpeciei humoris, & flatus, atq. à tota ſubſtantia pugnantibus, ſuccos, & vapores peruolitantes reuellere, & repercutere, atquè omnes è corpore exturbare, intemperata viſcera contrarijs corrigere, & tandém cerebro, & ſpinali medullæ abdita proprietate, & euidenti robur indere. In præſeruatione verò, ſi indicans ſectionem venæ adeſt, vires, & reliqua ſuadeant, mittendus ſanguis eſt, tùm à brachio, tùm à cephalica, venis, poſt aures, narium, & ſcarificatione crurum, tùm demùm hemorroydum apertione, & cucurbitulis ſcarificatis; porrò Auic. arbitratur in quacunqué epilepſia, & ex quocunq. humore eſſe venas duas incidendas, cephalicam, & venam linguæ, & cucurbitulas applicandas, vt materia in hebdomada trahatur à cerebro. Attamèn dicendum in quacunquè Epilep. & humore, dummodò immediaté, vel mediatè, & antecedenter ſanguis affectionem foueat, & vires conſen-

Indicationes à ſã effectrice, & ſebe affecta. Chirurg. mat. Auic. l. c. Reſp. Auic. de ſecandis venis. Dilucidatio dictorum Auic.

tiant;

Quid agendum in exquiſita epilepſia l. 3. c. 23. Calſ. dilucid. de ſecanda vena Cælius Aurelianus ẽt l. c. de ſecanda vena. Aurel. l. c.

tiant; at in exquiſita epilepſia à frigidiſſimis ſuccis, & flatibus malignis in ſenili ętate, tempore anni, minimè. Sed cur Cælſus, dicit, vbi concidit aliquis, ſi nulla neruorum diſtenſio acceſſit, vtiq. ſanguis mitti debet, ſi acceſsit, non itàq. ni alia quoquè hortentur? An cum ſit diſtenſio, vires ruunt; at ſi diſtenſio à ſanguine tunc magis ſanguinis, quàm virium indicatio inſtaret, aſpectaturq. copia ſanguinis, corpus cerebri, & ventres grauans: potiuſq. neruorum principia, & ętas florens, vita anteacta, plenitudo, tempus anni, & regio hortantur. Solent frictiones aſperæ, ſetacea, veſicantia, ferra cadentia, perforationes eranci vſurpari, vt ſucci omni ingenio à cerebro alliciantur: occipitij inuſtiones euacuant, reuellunt, ſiccant, laudanturq. à Cælſo, Areteo, Oribaſio in epilepſia per eſſentiam: ſed in recenter natis ob ætatem cauendum (Aetij Teſtimonio) Euacuatis humoribus toties

De trab. 5. ſer. 2. c. 17; 18. 21. Pharmaceutica ſal purgans. Extracta ſolutiua.

recenſiti, pharmacis lenientibus, clyſteribus, atq. purgantibus ex Aetio l. 5. c. 109. r. euphorbij piperis, ſales an. an. vn. 1. terito, & redigito in puluerem, dato ſcru. 4. in ouo ſorbili, & ſimiles ſales ibi parat. Vel extractum ex elleboro nigro, polip. carthamo. Quæ in pręſeruatione ſingulis octo diebus veniunt vſurpanda, vt ab extinctis liber ſemper ſit æger. Sale ex antimonio, vel hoc. Alandal, Agarico, collocynthide combuſtis, & aqua cardui benedicti ſtillaticia percolatis per feltrum, hacquè toties euaporata, donec ſal in fundo maneat, aut extractum pilularum. r. colocyntidis, elle. nigri, hermodactilorum an. vn. 1. agarici troc. vn. ſ. decocti ſaluiæ, peoniæ, corticum citri lib. 1. f. inf. ad quatuor dies: deindè exp. r. expræſsionis, bdellij, gumi arabici, terebinthinæ an. drac. 1. omnia in vaſe fig. cooperto, in ſurno ponantur, donec humiditas abſumatur, fiatq. ſpiſſamentũ molle r. drac. 5. ſingulis 10. diebus, aut elle. nigro, polip. epithymo, ſenna, pilulis fœtidis, cochijs, de hermodactilis; infuſione Agarici, ſeminum carthami, Turbit in decocto peoniæ, folij, ſaluiæ, origani, piretri, aut hieris Gal. omnibus, Pachij, Ruffi, Logodij, vel infuſione ſeminum cheruæ, colocyntid. ellebori nigri, carthami, agarici; coc-

Alterantia.

tiſquè ſuccis pituitoſis, melancholicis, oxim. 5. oximelle ſcyllitico, ſyrupo de betonica, de hyſſopo, de ſtecade, de agrimonia, decocto origami, ſaluiæ, roris marini, calthæ, baccarum iuniperi, peoniæ, eufragiæ; aut de borragine, bugloſſa, floribus cordialibus, ſyr. magiſtrali noſtr. de pomis: demùm decoctum ſalſæ,

Topica.

chinæ, ſaſſafras, ligni vriaci. Habita totius prouidentia, & capitis per caput purgia, denuò magis ſpeciatim, & topicé plura

Aet. l. 6. c. 14.

vſurpantur, & potiſſimúm epilepſiæ per eſſentiam, maſticatoria, errhina, ſuffumigia; apoplegmatiſmi, ſtillicidia, lotiones, inunctiones,

tiones, antidoti variæ, ſcarificationes capitis, ſinapiſmata, boli, conſeruæ, pulueres, ſales, extracta: aquæ chimicæ. Languis ſummoperè laudat aquam ſtillaticiam è lilijs conuallibus vino veteri per octo dies maceratis per balneum. M. extractum .r. aquæ deſtillatione ceraſorum nigrorum lib. 15. infunde florum lauendulæ, antho. an. p. 1. cariophillorum drac. 1. Macis drac. 5. viſci querni, radicis pioniæ: an. drac. 2. incidenda incidantur, & digeſta diù vapore aquæ calidæ ter diſtillentur. Aut aquam hirundinum aſſarum in vaſe vitreo obturato, accipe horum cinerum vn. 4. cineris cranci humani vn. 2. pulueris rad. viſci quercini, radicis angelicæ, zedoariæ an. drac. 1. ſ. ſeminum peoniæ, granorum iuniperi an. drac. 6. caſtorei drac. 1. ſucci radicis, & foliorum peoniæ, aceti ſcyllitici an. lib. 1. aquarum hyſſopi, florum tiliæ, liliorum conuallium, ſaluiæ, roris marini an. lib. 1. madeſcant ad octo dies 6. m. & per cinerem deſtillentur. Poſtremò cinis, & ſedimentum calcinetur, & aqua deſtillata ferueus pluries per cineres calcinatos coletur: tunc enim abſtrahens ſal à cineribus, tanquàm præſeruatiuum, & origo omnium virtutum aqua prædicta euadit, & cæteræ aquæ hac methodo non vulgari cnncinnantur, doſis eſt cocleare vnum. Altera aqua. r. hirundinum nidos cum pullis ſeptem, & octo, & coquantur cũ oximellite q. 10. adde ſemina peoniæ, radiceſq. angelicæ, viſci querni en. drac. 2. raſuræ cranci humani, baccarum iuniperi, cornu Ceruini, dictamni, betonicæ, meliſſæ, thymi, hyſſopi an. drac. 1. iuſculum prelo fortiter exprimatur, & percoletur, cui percolationi adde macis, nucis muſchatæ, cariophillorum, cinnamomi an. drac. 2. caſtorei drac. ſ. florum purpureorum anagellidis, liliorum conuallium, tiliæ arboris, roris marini, ſaluiæ, betonicæ an. p. 1. croci ſcru. 1. camphoræ drac. 1. ſ. aquæ calendulæ, primulæ veris an. lib. 1. digeſta ad octo dies arte ſpagirica, vt ſuprà diſtillantur, & in paroxiſmo, & extrà doſis erit ſemicocleare: aut ſyrupum. r. radicis ari, cenulæ campanæ an. vn. 2. raſuræ ligni iuniperi, ligni rodij an. vn. 1. 5. hyſſopi, herbæ paraliſis, flornm liliorum conuallium, calendulæ, lauendulæ. an. p. 1. madeſcanto horis 24. in lib. 6. hidromelitis ſimplicis, dein conſumpta medietate per manicam Hip. tranſcolentur, & nuce muſchata, & cinnamomo condiantur: capiat vncias 4. hac methodo reliqui ſyrupi, & decocta ad pituitam, aut melancholiam, aut bilem parantur: quinimmò ſi efficaciores expetuntur. r. faces, & eas combure, & calcina; ſuper has ebullientem decoctionem proijce, & manica Hip. dealbatur: itidèm decoctum ligni Vuiaci, ſalſæ, chinæ, ſaſſafras, ligni iuniperi, lauri, Pinùs, laricis,

Languis.

R. aqua admirabilis ex ceraſis nigris.

Aqua chimica miræ virtutis ex hirudinibus.

Modus aquas ſtillaticias conficiendi.

3. Hirudinum, et nidi.

Seq. mag. ad epilepſiam.

Doſis ſyrupi.

Syrupus.

Aqua antilepſica.

laricis, vegetabiliumq. hac via elicitur. Alia aqua Theriacalis. r. radicis angelicæ, zedoariæ, bardanæ, ſcorzoneræ, tormentillæ, biſtortæ, ænulæ campanæ, gentianæ, petaſites an. vn. 1. ſ. radicis peoniæ maris, & fœminæ decreſcente luna in ſigno leonis collectæ, raſuræ ligni buxi, viſci quercini recentis, & corallij an. vn. 2. ſandali citrini, ligni aloes, mirobal. omnium an. vn. 1. dictamni albi drac. 6. meliſſæ, ſcabioſæ, acetoſæ, fumariæ, agrimonij, rutæ, anagallidis matricariæ, menthæ rubræ, abſynthij vmbelliferi Bellonenſis à peritiſs. D. Nicolao Clauena inuento, & in lucem edito, hyſſopi an. m. 2. ſeminum cardui benedicti, citri, peoniæ, ſeſeleos, granorum iuniperi an. vn. ſ. cubebarum, macis, nucis muſchatæ, cinnamomi an. drac. 3. florum geniſtæ, hyperici, centaurij min: tiliæ arboris, lilij conuall. calendulæ, lauendulæ an. p. 2. florum cicorij, fumariæ, bugloſſi, roſarum rubearum an. p. 1. omnia in mortario proiecta cum aquis calendulę, primulæ veris, liliorum conuallium, florum tiliæ, roris marini, hyſſopi, geniſtæ, vini albi an. lib. 2. ſ. & 6. m. octo diebus madefacta torculari exprimantur, & fæces calcinentur, ſuper quibus pluries aqua colata adijciatur, cui colaturæ filtratæ adde Theriacæ Venetæ vn. 4. confec. de Hyacyntho noſtro, vn. 1. alchermes. vn. ſ. puluis diamarg. diacorallij lætificantis ad Almans. an. drac. 2. diacaſtorei drac. 4. camphuræ drac. 2. Iterùm in mortario B. M. macerata deſtillentur, & ter, quaterq. fæcibus aqua proijciatur, quæ quidèm, & epilepſię, & apop. & hiſtericis miram opem tulit, & ſal, & extractum confici poterit. Sal aliud. r. radicis peoniæ, cranei Aſini, viſci quercini, rutę caprariæ, ſtercoris pauonis, hepatis pdicis, teſticuli Vrſi, & Apri cráei humani, radicũ ſaluię, baccarum, & ligni iuniperi, ſtecados, roris marini, maioranæ, theriacę an. drac. 2. baccarum lauri, folij, xilobalſami, carpobalſami, ligni abietis, laricis an. drac. 10. cuncta vaſe fictili obturato comburantur, & cineri ſuperinfunde decoctum rad. peoniæ, ſaluiæ, ſcorzoneræ, roris marini, roſ. rub. cranei humani, & ſimul ebulliant, & elambico deſtilla, & per filtrum, donec in fundo ſal apparet.

Nicolaus Clauena inuentor abſynthii vmbelliferi

Modus conficiēdi aquas ſtillatitias, ſal, & ſpiſſamentum, atquè ſyrupos ex his.

Sal ſpagiricum ad epilepſiam. Modus ſal conficiendi.

De Arcanis ad medelam epilepſiæ. CAP. XXIX.

De arcanis ad epilepſiam.

POSTHÆC quædam arcana in medium adducentur, vt omni accurata ſolicitudine hoc dirum ſymptoma eliminetur: veluti puluis radicis peoniæ, viſci quercini; aut ſmaragdi, & corallij, & hirundinis, ad plures dies, magnæ antidoti, confec. Anacard. Troc. de Vipera, cypheos, conſeruæ

antheos, ſaluiæ,betonicæ,rutæ caprariæ,diambræ,diamuſcum , cerui, hominis, Aſiniq. craneum , vrina Apricum,veſica exſiccata, ſmaragdus, ſales cranei, Aſini, & Humani. r. horum cranorum inciſorum an. lib. ſ. decocto peoniæ , ſaluiæ ad octo dies macerentur, & fumo reuerberij , ſeù Athanore dicto in cinerem redigantur, his ciniscum prædicto decocto ad quinq. dies, iteretur pluries, donec aqua viribus huius cineris colorata, & prædita euadat, dein' deſtilletur, & ſal in fundo criſtallinus elucet : eadem via, ſal vitrioli, ſalis communis, ſulfuris celebrantur; Vnguis Alcis,coralliorum rubeorum, Iaſpidis criſoliti, Aſini frontis perrara, aut nulla etiàm adhùc experientia, ea veritas mihi innotuit; ſed radix peonię epifepſiæ aduerſatur. Enimuerò citrà vehementem calefactionem reſerandi viribus pollet, aut tenuitate partium, & odoris vi diſcutit venenatam materiam: aqua ſtillaticia ex floribus Tiliæ, & ex ceraſis: deindè. r. olei cranei humani, olei peoniæ, balſami recentis an. drac. 1. olei ſeminum citri ſcru. 5. m. & ſingulo die æger ſcrupulum ſenis cum vncijs tribus decocti camedrios, ſtæcados, ſaluiæ, peoniæ, betonicæ, folij capiat. Vel. r. ſanguinis draconis, opopon. caſtorei an. p. equ. cum oximelle ſcyllino f. paſtilli. Vel. r. olei cranei Aſinini, Paſſeris, Perdicis, Lupi, Vrſi, Vulpis, Corui, Pauonis an. ſcru. 1. ſucci carlinæ depurati ſcru. 4. olei ſpicæ gr. 5. adminiſtretur, vt ſuprà. Vel. r. olei Theriacalis, olei radicis, & ſem. peoniæ maris an. ſcru. 2. ſecundinæ Aſinæ, epatis Lupi, cordis cornicis an. ſcru. 1. 5. f. b. cum ſyrupo de ſtæcade. r. opoponacis, Mirrhæ , peoniæ, balſami veri an. ſcru. 1. ſ. caſtorei, coralliorum an. ſcru. 5. cum ſucco ſaluiæ. f. 6. r. olei taiaci, ſalſæ parillæ, ſaſſafras, baccarum lauri, radicis ariſtolochiæ rotundæ, ſeſeleos iuniperi, ſtyracis, calamitæ, ambræ, nidi hirundinis an. ſcru. 1. cum ſucco ru. ſylueſtris f. 6. r. olei aniſorum, gariof. Nucis muſchatæ an. ſcru. 1. pulueris camaleontis, peoniæ, opop. cranei paſſeris , theriacæ an. ſcru. m. congulum leporinum, Cameli cerebrum exiccatum, & aceto exhibetur ſtellio, qui eſt lacerſus, epotus comitiali morbo remedio eſt, & congulum Vitulimarini, Caſtoris: ex his ſexcenta alia, & aquæ, ſyrupi, decocta, ſales, ſpiſſamenta concinnantur, quæ, & intùs exhibita, & extrà illinita iuuant; ſed pilulæ confectæ ex Galbano, Aloe, radice peoniæ, cardo benedicto æq. par. cum ſucco rutæ ad plures dies deuoratæ ſanant: ſanguis Turturis confecti, Cocodrilli inteſtina cum aceto mulſo, aut ex craneo humano, ſemine peoniæ maris, ebore, viſco querno, radice tormentillæ, caſtoreo, & calamentho cum melle f. p.

Sal antipilepticum.

Alex. Trac. l. p. c. 15.

De radice peoniæ.

Aqua antipileptica.

Paſtil.

Oleum antipilepticum.

Oleum.

Bolus.

Pilulæ.

Cataplaſma. Alex.l.c1

Cataplaſma ſuturæ coronali imponendum eſt. r. ſynapi vn. 1. ſtercoris caprarum , & columborum an. vn. ſ. pul. ſeminum peoniæ, granorum iuniperi, radicis ireos,florum ſaluiæ an. ſcru. 2. foliorum rutæ, vini, mellis, & aceti q.5. f. empl. Vel. r. ammoniaci drac. ſ. piretrhi drac. 2. cum ſucco radicis Ireos.f. paſta; quæ calida in nares immittitur : vnguentum pro temporum inunctione, & narium, intrinſecè. r. opoponacis gr. v. ſtaphiſagriæ, coſti, peoniæ, folij arthanitæ an. drac. 1. fellis Tauri drac. 1. ſ. ſucci maioranæ q. ſ. ad compagem ; puluis ſuturæ coronali appoſitus ex ſaluia, peonia, folio, betonica , origano, ſtyrace, mirrha, croco, viſco querno : prima odorifera varia arte perpolita, epythemata cordi, de quibus omnibus aliàs: medulla crurum. Cameli cum oleo roſ. ſuper tempora , pectus, & commiſſuras; vitis alba circumducta collo . In acceſſione ſuffumigium redolet ex gagate, caſtoreo, aſſa fœtida, & huiuſcemodi, & os apertum cocleare argenteo, penna imbuta oleo amigd. in exophagum immittitur, ad pituitam detergendam : ſpinæq. dorſum illinitur , oleo de lumbricis , de caſtoreo, pariter bracchia, & crura, & ligantur: frictionibus, nexibus, cucurbitulis excitetur, ſecaturquè vena, ſi immediatè à ſanguinis abundantia corripiatur, & membra cuncta oleis emollientibus blandè perunguntur; aqua etiàm ceraſiorum in ore detenta, vel ex floribus tiliæ, paroxiſmum epilepticum excutit, ſpongia ſudorem, & ſpumam detergimus, terribilia, timorem, vociferationem amouemus. Si ab aura maligna opilepſia oritur, oportet ſedem affectam vinculo p. ligare, & ſcarificare, cauterijs etiam ibi diù recluſis, vti, & veſicantibus, theriaca ſæpè, & melle anacardino, omnibuſq. extirpantibus, & euellentibus virulentiam illam, quemadmodùm de antraco, & bubone dictum fuit. Affectiones vteri, ſtomachi, &c. lienis proprijs cap. curantur. Nutrix Infantis epilepſia vexati, medicamentis, victuq. præcipuè atteuuante, ac propoſitis alterantibus additè, & manifeſté præſeruetur.

Puluis ſuturæ coronali.

Suffumigium in acceſſione.

De victu adminiſtrando, & eius recto vſu in maligna epilepſia.

C A P. XXX.

Q. Cur cibi varii, ſed ationem moueant. L. de flatibus t. 10.

VICTVS tenuis, & attenuans, vt plurimùm calefaciens, exſiccás, vel humectans eligetur, & tñ rõe, vt cauſis effectricibus, toti⁹ corporis tẽperiei, & habitui, ętatiq. ſatisfaciat, ſimiliſq. ſit. Ná cibi varij, & diſſimiles ſeditionẽ mouẽt, difficilius „ concoquũtur, ſpiritus plures in corpus inferũt; vndè manifeſtum „ fit, quòd plurimis eructationes poſt cibos, & potus contingunt. „

Caro

Caro ficedulæ, paſſerum, hyrundinum, pauonis, perdicis, phaſiani, palumbium: Vitullina, Arietina, Capi, & pullorum gallinaceorum, & iuſcula earum, radice, & ſemine peoniæ, floribus, ſaluiæ, & roris marini condiantur: vinum abnegatum, vel admodùm limphatum, ac medicatum plantis enarratis diù, & per annum concedendum eſt. Thomas Eraſtus vinum pro epilepticis enarrat. r. radicis peoniæ, & ſeminum eius decorticat. an. drac. 10.5. cinnamomi, macis, galangæ, zinziberis, cariophillorum an. drac. 1. fol. ſenæ vn. ſ. Turpeti drac. 6. vel agarici, reub. drac. 6. vini drac. 12. aquæ vnc. octo macerata per horas 24. dein' addito ſaccaro q. ſ. per filtrum ſæpius colentur. Alia vina ſpeciei epilepſiæ, & naturæ ægri, & aeris, & regionis hoc modo concinnantur: puluis obſonij gratia ferrulis inſperſilis; capparorumq. vſus. Auic. duas partes cibi in prandio, & vnam in cœna ſtatuit, è contrà Gal. iubet, ille ſpeciem epilepſiæ à ſtomacho bilioſo adnotauit, & calidi natiui, & adſiticij vires non aliunde in nocte diuulſas, & epilepſiam die moleſtantem aduertit, hic potius cerebrum frigidum, & humidum, & catarrhum, & epilepſiam nocte concutientem: deindè Auic. duas partes elegit, improbans exercitia poſt prandium, cupienſq. vt optimè concoquantur præd. quia, vt plurimùm epil. à craſſo, viſcidoq. ſucco prouentum habet, duæq. partes in die facilius digeruntur, & calore diurno, & exercitio excrementa diſſipantur: in nocte verò ob aeris frigiditatem, & caloris ad ima recurſum non ità fuligines, & ſuperuacanea diſſoluuntur; immò accumulatius in toto ambitu coaceruantur: ideò vna pars tãtũ comeditur, licèt quoàd coctionẽ aliméti exactius perficiatur in nocte, & excreméta in tribus coctionibus, prima, ſecunda, & tertia genita noctu accommodatè, non ità facilè ſeparantur, ſegregantur, aditumque patentem ad vniuerſum, atq. ad cutim habent. Capite eleuato æger maneat, geſtatio, nauigatio imperanda, frictioq. aeris mutatio, regionis, victus, exercitij vtilis, & ab exceſſibus abſtinentia, excrementorum inanitio, & liquida aluus natura, vel arte conducit.

Vinum antipilepticum.

Puluis obſonii.

Concil. de quantitate cœnæ, & prandii inter Auic. & Gal.

Auic.

Gal.

De maligno carho, ſeù ſopore, & differentiis eius. CAP. XXXI.

LICET ſæpé carhus, ſeù ſopor, grauatio ẽt dicta, & capitis perculſio pro ſomno profundo, comate, & cataphora impropriè accipiatur; exquiſitus tñ diſtinguitur, & propriè totius corporis ingens inſenſibilitas, atq. immobilitas repentina dicitur: nã ſi quę ſola anterior cerebri pars obſidetur, ſupremũ ipſius

Quid nominis.

Gal. Aur. l. 3.

Auct c. 5.

5. Aphor. 5.

Alex. l. p c. 14. 4 de loc. affect. 2.

Paul.l.3.c. 11. Aet.l.6.c.5.

laberinthum ei conſentire, atq. cogitandi actiones vitiari, ne-
ceſſe eſt, & qui ità afficitur, nequè ſenſus, neq. motionis mune-
re fungitur; ſpirandi tamèn facultas haud quaquàm langueſcit,
neq. nerui ſpinalis medullæ, atque animalis ſpiritus in quarto ſi-
nu circà eam illæſus manet: ſi verò adeò vehementer ſpirationē
opprimat, vt quis vel magno conatu vix ſpiritum edere queat,
eorum exemplo, qui per grauem ſomnum ſtertere ſolent, apo-
plexię inſignia commonſtrat; dein' hac finita ſuccedet paraple-
gia, & paralyſis, ſopore autèm diſcuſſo bona valetudo magna

Quæ noxa in apop. quæ in epilep. & quæ in carbo, & quomodó hæc inter ſe differant.

ex parte ſubereſcit: muſculis autèm temporum laceſſitis, vehe-
mentibus etiàm doloribus delabente robore ſpiritus animalis
perculit; ſed anterior pars cerebri magis, & magis ventriculi,
quàm cerebri corpus deturpatur in apoplexia, & epilepſia qui-
dém vtraq. ſedes affliguntur; ſed corpus magis in illa, & thala-
mi magis in iſta grauantur, profectò à quolibet ſomno, & co-

P. Pror. 2. 29.

mate ſegregatur. Verúm ſi cerebrum ob pituitam, tùm humec-
tetur, túm refrigeretur in læthargicis affectionibus, coma erit, ”
quem, & ipſum, ſi lubet, carhum appellare poteris: ſunt qui, vbi ”
æger, tùm motu, túm ſenſu tempore aliquo priuatur, etiàm ſi ”
vel ſtimules, vel ferias, vel inclamites, carhum appellant, qua- ”
lis in quibuſdam viſitur, vbi temporalibus in muſculis vehemen- ”

Cur, quomodò, & quandò motus illæſus manet læſo ſenſu, & è cōtrá.

ter percuſſi fuerint: videtur quandoq. ſæpius, & in febrium, & ”
morborum acceſſionibus, in quibus neq. ſtimulantes, nequè fe- ”
rientes, ne dúm inclamitantes ſentiunt ægri; manet aliquandò ”
motus læſo ſenſu, quia in eamet parte affecta, duo ſunt nerui, ”
alij ad motum, & alij ad ſenſum: aliquandò vnus tantùm ”
neruus, & motum, & ſenſum perficit, & tunc impoſſibile eſt, ”
motum impediri, integro ſenſu; nàm cùm ille maiori robore, ”
& copia ſpirituum egeat in operando, hic minori vbertate, &
efficacia in quoddam pati; alteratione, perceptione, & digno-

Quandò aufertur motus ſenſu libero.

tione viget? quomodò ablato maiori robore ſeruabitur minus?
at auffertur quippè motus, ſenſu libero, qui minorem copiam,
& debiliorem facultatem expetit, ſenſu autém ſine ratione abo-
lito, nunquàm motus celebrabitur: patet quidèm in freniticis,
diaphoraticis, qui ob neruorum exſiccationem, & calefactionē

Ob. reſp.

obtusè ſentiunt, & validè mouentur, & agitantur; in epilepticis
ſenſatio obtruncatur, at motus conuulſiuus vbiquè viget, aut
quia non fit ab animali facultate, aut quia ſpinalis medulla, &
nerui manuum, thoracis, & crurum minimè laborant; itidèm
in apoplexia, & carho thoracis reſpiratio eandem ob cauſam ci-
tatur. Si ergò patherua eiuſcemodi, qui carhum appellant, dif-
ficilem verò excitatū conſtitutionem, & comam, & cataphoram,

& ter-

& tertium, aut ab ipſis ſomnum profundum, cuius primum meminimus, nunquàm (quod coma bonum ſit, nedúm, quod carhus dicere oportet) quoniàm medicamenta ſomnifera non ſomnum; ſed comam, & catòn, & totius corporis torporem inferunt: vtiq. cum principium, quod in cerebro, & neruis eſt, ſimul afficitur; quibus igitur carhus accidit, caput perfūdit, ei cataplaſma imponit, radit, & cucurbitulas affigit, omniaq. molitur, tanquàm hic morbi radix conſiſtat, vt compreſsi cerebri ſinus ſæpè affectus carho ſimiles pariant: at is exquiſitus per ſe, abſq. febre eſt; licèt aliquandò ei ex accidenti febris aſſocietur, & ea præceſſit; demùm ſimul etiàm in notho, & ſpurio inuadat. Paulus ſtatuit, ſi humori frigiditas acceſſerit, carhos, & læthargos inducit. His Galenicis, & Hipp. ſententijs malignus, & genuinus carhus efformabitur totius corporis inſenſibilitas, atq. immobilitas, repentina vſq. ad tertium gradum, & feré quartum à ſummè morboſa quiete ſpiritus animalis anterioris, cerebri, qui ſinus maligna clauſura anguſtatur: ſané quidèm exemplar apoplexiæ inſenſibilitate, immobilitate, & rectricis offenſa fit; ſed in hac ſpirandi facultas magis innoxia cernitur, illæſis poſterioribus cerebri thalamis, atq. neruis motui thoracis potiſsimùm indulgentibus, minuſq. affligitur cerebri corpus: & hinc ratio, & mens minus feritur; ſed potius ſenſoriæ vires, cogitatio, phantaſia, & memoria in cerebri anterioris ſubſtantia reſidens ob organa, & ſpiritus quippe anterioris ſinus, quiete, qualitate, & ſubſtantia initiati bruuntur: dein' repentina, non ſenſim puncta, admodùmq. excellens ad tertium, & quartum gradum noxæ, intenſionis, extenſionis, & virium non immediaté ab intemperie; ſed tantummodò antecedenter oriri ſuadet. Inſenſibilitas, & immobilitas apparet: quoniàm licèt anterioris laberinthe ſpiritus potius viſui, & phantaſiæ, ſenſuiq. communi per ſe primò dicantur; attamen ibi tranſitu circumuallato; dùm reliquis ſinibus, cerebri ſubſtantiæ, ſpinali medullæ, & neruis impartiri nequeat, reliquum eſt, vt illæ particulæ etiàm ſpiritu orbatæ ſuccumbant, muneribuſq. proprijs vacent: demùm ſpiritus vehementer quieſcentes, inertes, & pigri, roboreq. conciſi, ac ſuffocati, refrigerio, & humiditate eis communicata, vel ab excellenti frigida intemperie cerebri ſimplici, vel pituitæ craſſitie, viſciditate, & frigiditate, vel narcoticis, vel aere frigidiori, vel ſpiritali vapore impropriè, ac propriè maligno, auraquè, & frigidiſſimo veneno intus genito, vel exhibito, vel ſummis doloribus vitales, & animales ſpiritus, & calores allicientibus, & marceſcentibus; hinc immediatè, & illicò concidens clauſura, & inanitio vaſorum

P. De ſympt. cauſ. 7. 3. de tēp. 2. Antid. 2. 12. L. de inſt. odoratus vlt. 6.

Carhus ſpurius.

Paul. l. c.

Quid rei. Carhi deſcr.

Quomodò dĩt ab apop. reſpiratione minus læſa, et ratione.

Conc. de cauſa im.

De quiete ſpirituum animaliũ, & noxa.

Cauſæ.

Cauſa coniuncta carbi.

ſorum ſuſcitatur, vel obſtructio à vaporibus malignis elatis à vermibus, vel ſuccis viſcidis, atquè copioſis frigidiſsimis, & ſpiritus nimis refrigerantibus, & humectantibus, aut gignitur compreſſio ab ictu, percuſſione, tumoribus, quæ ſpiritus, & calores ſuffucatione extinguit, & in alium locum detrudit, exhauſto ſinu, à quibus anguſtijs ſpiritus motu, qualitate, & ſubſtantia imbecilles, ſuffocati, pigri, frigidi, inerteſq. languent, & facultates animales obruuntur. Aetius aliam ſpeciem ſatis illegitimam carhi recenſet, cùm frigidi, & humidi ſucci cerebrum occupent carhos, hoc eſt capitis perculſio, ſuccedit cum debili febre, conſequitur ſenſuum ſtupor, & totius corporis immobilitas cum principalium actionum læſione; oculi verò ipſorum ſemper ſunt clauſi: à læthargo differt, quòd læthargici interrogati reſpondeant, & non omninò ſine voce decumbant. Verùm quòd in carhum collapſi ſunt, ſomno profundiſſimo detineantur, at dùm punguntur, ſentiunt quidèm; non tamén loquuntur, neque oculos aperiunt. Nequit ſanè æger punctione, doloroſoquè nexu motum, & ſenſum præſtare, niſi tactus vigeat, voluntatiſq. motus. At quid abſurdius aſſerere? tunc naturalem expultricem hæc moliri? Cùm nequè fiat conuulſio, nequè vigente ſenſitiua, & motrice hoc pariatur? Sed quoniàm in ſpuria, non omninò perfecta eſt ſpirituum clariſio, ità quodammodò īminutus quidam ſenſus, ac motus exercetur: dùm ab aliquo excellenti obiecto, non autèm debili, ſtimulatur, eoq. magis, quia mens triſte obiectum; ſed leuiter percipit: debilis autèm febris ob exigué putreſcentem pituitam in cerebro, non tamén inflammationem (quemadmodùm in læthargo) annectitur, ſemianguſtia præmit ob calorem febrilem attenuantem, & aperientem ſinus. Iccircò ſentiunt; at non loquuntur, neq. ſe mouent, maiorem raſerationem, & robur ſpiritus validius locutione, & motu expoſtulante. Paulus etiam aliam notham ſpeciem ſoporis in medium collocat, quæ à materia frigida eadem, qua læthargus, gignitur; ſed eam febris, & vehementior præcedit (in læthargo verò ſubſequitur) Enimuerò materia frigida accenſa, quæ grauiorem febrem conſtituerat, conſumpta, & natiuo calore ob hanc diſſipato, partes cerebri frigidiores, vt reliquæ materiæ obſtruentes, & craſſiores, permanſerunt: quaré, & ſpiritus robore conciſi, & thalami anguſtia conficti, iurè carhum poſſe tunc gignere videntur.

Tet.2.ſer.2.c 5. Species illegitima carhi maligni.

Quomodò dīt à lætargo.

In Quendam Dub. an expultrix poſſit mouere, et ſenſum producere?
Sol.
Cauſæ ſolut.
Q.
Not.

Lib.3. c. 9. ſec. ſpecies nothi ſoporis.

De

De partibus, ſignis, præſagio, indicationibus, & remediis carbi maligni.

CAP. XXXII.

PARTES, notæ,& præſagium, tùm genericum, tùm ſpecificum à forma, effectricibus, & ſedibus affectis non obſcuræ ſunt: concidentia quidèm læthalior eſt, quàm obſtructio, ictus etiam,atq. percuſſio, & quo cauſæ grauiores,communiores,ſporadicæ,vel endimię, qua vires ægri, ætas,temperies, anteactaq. vita conſentiet. Senſus, motus, viſq. cogitandi reſarcienda erit, motu, qualitate,ſubſtantia, & irridiatione ſpirituum, reciſa obſtructione, vel confidentia, vel compreſſione, ſcopis non obſcuris,atq. pharmacis vniuerſalibus, & topicis, intus, & extrà manifeſtè, & abditè operantibus, quemadmodùm ſuprà in epilepſia, ſomno profundo, & deindè apop. peractum. *Partes ſignâ, & præſagium.* *Indicationes á forma, effectrice & loco affecto.*

Sanguine detracto, ſi principaliter, aut antecedenter is nocet, aut fouet, ferriſq. candentibus(excitata virtute) cauterio, ſetaceis ſuperuacaneis inanitis, & veſicantibus, atq. ſynapiſmis, ſedibus euacuatis, & calefactis: frictionibus, & nexibus doloroſis conſopitam facultatem, quietem ſpirituum euocantibus, & humores reuellentibus: neceſsè quidèm eſt, velociſſima, & vehementiſsima medicamenta exhibere,ſales, liquores, & extracta. r. rad.peoniæ minutim inciſæ vn. ſ. ſaluię, roris marini, origani, maioranæ, calamenthi an. m. 5. cranei humani, ligni, viſci querni, baccarum iuniperi an. drac. 2. ſpecierum diar. Abb. arom. roſ. an. drac. 1. Cuncta ſtyllaticio vino macerata ad octo dies in aqua calida, vel Sole, vel balneo; poſtea torculari cogentur, ſeruaturq. vinum, & iterantibus vicibus ingredientia infunduntur, adeò vt tandém B. M. diſtilletur, donec ſpiſſamentum melleum appareat, & aquoſitas vini effluat, huius vini,& ſpiſſamenti drac. 1. vtatur patiens, ſal etiàm ex his paratur: talis, ac tanta vis deſtillationis, & ſpiritus (vt loquuntur Chimici) mirabilia producit: maſticentur folia oxalidis, peoniæ, & alia, ſuccus, & ſpiritus ſenſim, & ſenſim ab his plantis ore ſuggitur, in quibus virtus, & facultas omnium potens adeſt: tandèm poſt multas maſticationes, ſolummodò terreſtris quædam materia in ore inſipida relinquitur, nullaq. facultate prædita. Aliquid ergo ſi valemus, puro ſpiritu, & ſucco valido vti? terreas, & materiatas ſubſtantias vſurpamus? non eſt quidém inficiendum, vbi adſtrictio, incraſſatio, congelatio, affluxuum cohibitio flagitatur, plantas, & medicamenta terreſtritati, & mixtioni omnium elementorum *Chirur.* *Pharmaceutica. Sales. Spiſſamenta.* *Liquores.* *Ob. in quendam.* *De chimicis remediis, & ſubtiliatione quid ſtatuendum.*

Q. Extractum ſoluens.

mentorum naturalium abſq. vi chimica commodare: aqua ſolutiua erit r. hermodactilorum, Turbitan. vn. 1. granorum ebuli vn. ſ. cinnamomi, garioffilorum, mentæ, origani, peoniæ an. p. aquæ vitæ lib. 2. infuſ. ſolutiuæ ros. vn. 2. madefacta ad octo dies, fimo, vel tepidis balneis, deindè piſtillo contuſa ſenſim per

2. Aliud extractum.

tortam in duplici vaſe elicitur. Aut. r. pomi cydonij, & apij an. n. ſ. in his radices ellebori nigri, hermodactili, turbit, agarici an.

3. Extractū ſoluens.

drac. 2. infigantur, cinnamomi, garioff. an. drac. ſ. poſtea triticea maſſa inuoluta, furno lento igne coquuntur, & dein' ablata paſta, poma incidantur, & in boccia torta per cinerem, vel duplici vaſe deſtillentur, & aqua ſtillaticia denuò ſuper fœcibus

Scialappe aliud extractum.

proijcitur, & extrahitur. r. Mechiocan, ſcialapppæ, granorum hederæ, iuniperi. an. vn. ſ. digeſta aquæ vitæ per octo dies chimica arte, vt ſuprà ellambicentur: ſed ex his liquores, ſales, & ſpiſſa-

Victus ratio.

menta, vt cuilibet placuerit, conficiuntur. Victus ratio ſcopis ſatisfaciet, & potus ſtillaticij ex peonia, origano, floribus ſaluiæ; roris marini, baccarum iuniperi adhibeatur, liquores theriacales, & aqua ſaluiæ, peoniæ: ſint reſtauratiua, reſumptiua, & attenuantia, atq. tenuiſſima diæta, ex perdicibus, phaſianis, merulis, turdis, turturibus, ſturnis; aer ad ſiccum, & calidum vergat, & lucida ſint omnia.

De *Malignæ Apoplexiæ natura, & multis generationis modis, aliorumquè ſententiis.* CAP. XXXIII.

Ex methodicis quid nominis.

APOPLEXIA, attonita concidentia, & captatoſis ex arte exquiſita, quaſi vniuerſum corpus conſtrictum virtutes non demandat. Dùm naturaliter ad motum non dilatatur, conſtrictio, & dilatatio ob obiecta adſtrictibilia, vel dilatabilia præcedit: terrifica quidèm, & frigida adſtringunt; læta,

L: de motu animæ.

iucunda, & calida dilatant, & Ar. ſpiritus calidos, vel frigidos, qui adſtringunt, vel dilatant illicò, & repentê, tanquàm velociſſimos, & potentiſsimos cauſata aſſignat. Niſi enim à cerebro ad cerebrum alteratio, quæ in vnoquoq. ſenſorio fit, per-

Quid nominis.

uenerit, nihil amplius animus ſentiet; intelligere id poſſumus ex ijs, quos apoplexia infeſtat, qui cùm illæſa habeant omnia ſenſoria inſtrumenta, nihil tamén ex eo ad ſenſibilium dignotionem aſſequuntur, cum facultas animæ princeps alterationem

Qui ſint apop. parati.

non ſentit. Ecce læſio facultatis principis in apop. & retentio

3. Aphor. 20. 23 31.

ſpirituum, qui ad ſenſoria non deffluunt, neque ſpect. ad prin-

P. Epid. p. 3.

cipem vim ducunt. Senibus, pueris, fœminis, & breui ceruice à

2. Aphor. 42.

natura conformatis, familiariſſima eſt, hyeme, regionibus frigidis,

dis, & humidis, pluuiarum multitudine, aere maligno, nebuloſo, craſſo inuadit: deindè maligna potius ſub nomine morbi acutiſsimi, vehementiſsimi, fortis, ab Hippocrate, Galeno; ab Auic. autèm ſub nomine peruerſæ appellatur propter gradus excedentes intenſionis, extenſionis, & noxæ. Verùm aliquandò, dùm ab apoſtemate cerebri oritur, febris adeſt, at abſquè febre, vt plurimùm; & abſquè apoſtemate perculit, nullis perexiſtentibus notis, modò verò etiàm præ incipientibus, & magna voce, & eiulatu, clamore, dolore capitis, derepentè illicò poſt irruit, & de repentè omninò, ac penitus voce, & ſenſu, & motu, & rectricis functionibus ægrum priuat, qui ſolùm reſpirat, nihil autèm intelligit, & multùm mingit, & mingere ſe non ſentit: tripliciter expenditur, vel prout cerebro animales operationes à ſe in ſe producenti officit, quæ quidém videtur præceps virium animalium principium admodùm ingens lapſus ob cerebri ventres, & porros ſummè ſtrictos. Secundò prout vniuerſo, non autèm principaliter à ſe functiones impartitur, & tunc conſideratur repentina, perexcellenſq. priuatio totius corporis ſenſus, & motus vehementer impedito tranſitu animalium ſpirituum à cerebro. Vel 3. perfectè vtroq. modo cerebro, & toti corpori, atq. tunc ex artis vſu, formaliter, & effectiuè conſpicitur. Summa totius corporis reſolutio animalis, & rectricis, & ob ſpirituum animalium nimiam copiam in ventribus, & porris ſubſtantiæ cerebri. Sed quis dicet (Gal. teſte) non ſpiritus, ſed radij, & vis animalis deffluit? ſecundò potius defectus ſpirituum, quàm copia adeſt? nàm ſi vbertas excelleret, ratio, cogitatio, & memoria non abolerentur? tertiò potius anguſtia illa inopiam ſpirituum decernit. Teſtandum primò ad neruos apticos ſubſtantiam, & molem ſpirituum demandari: enimuerò caui hi ſunt, at reliqui vim impartiri, ſicuti magnetis vis ferro, quæ potentia copiam ſpirituum efflagitat: ſecundò, vt copia eſt optimū inſtrumentū illarum facultatum; ità ſuffocata immobilis euadit, & tandèm marceſcit, & corrumpitur: hinc poſtea defectus oritur. Vndè apopletici hi, licèt reualeſcant, attamèn ſecundùm actiones oēs imbecilles apparent: ſpirituum enim reſtaurationem exoptant, & temperie, & calore innato, ac facultate eos generante regent: tertiò eſt author, vt de nouo non gignatur; ſed orti iàm in cerebro manent, non producuntur aūt; quoniàm generationis materia, & opifex non accōmodatè inſeruiunt, ob anguſtiam, & ſuccos. Demùm cuncta offenſa in extremo ſunt, motus, & ſenſus omnes, thorax autèm muſculis, & animali potentia mouentur; ſed tunc miſerè viuit, tranſpiratione ſola, calore adiuto: dein'

Cur maligna a: cutiſſima dr.

Paſſiones præcedētes apop. malignam.

Trip. Apop.

Apop. p. deſcriptio.

Deſcrip. 2.

Deſcrip. 3. perfecta.

Act tet. 2. ſerm. 2. c. 27.

Obiectio.

An ſpiritus, an radii, an. fac. diſluat.

Q. ſolut.

De motu thoracis animali, & duplici reſpiratione.

ab impulſu calidi cordis ſursùm attollentis,& ex accidenti coacta tam,& difficillimam reſpirationem gignente,ventilationes,& refrigerij gratia,& hoc in acutiſſima,& læthali apop. contingit; in reliquis verò non abſurdum ob vitæ neceſſitatem,naturam,reſpirationem tueri,& cunctam propter vſum caloris exiguã animalẽ vim tranſmittere.Prætereà imaginatio,ratio,& memoria omninò exulant,& ceſſante ét acceſsione,geſta neſciunt. Vndè Celſus in- „qui. In hac paſsione corpus, & mens ſtupet,& plerũq. miſerũ „ſpiritum trahunt, memoria quoq. amiſsa, neq. ſine ratione hæc „infeſtant: commune enim, & ſpiritale organum animalis vir- „tutis,quo ſcilicèt motiua, ſenſitiua,& retrix in ſe, & extrà ſe vtuntur, nimia oblæditur copia,qua ſuffocatur id, quod in cerebri ſubſt. facultati rectrici, quod in Thalamis cerebri ſenſitiua, ac motiua ſicratur, eo corporaliter præſente,vel ſpiritualiter, & virtualiter per contactũ extrà cerebrũ,animalis anima in neruis, cerebroq. potiſs. reſidens operatur,& de potentia ad actum prodit. Hoc modo cenſendum eſt, vim animalem à cerebro fluere;non quidèm, quòd anima fluat,non quòd ipſius potentia de loco ad locum tranſmigret, quæ ab eſſentia formaliter minimè ſegregatur, aut qualitas ſpiritalis, ſicuti de magnete dicitur, quæ ab intercluſo itinere, & meatu non perpeditur; ſed nimia copia ſpirituum eſt in cauſa,vt moueri,ac difflari nequeat; hinc motus ſpirituũ per porros,ſinuſq. à facultate expultrice concitati, ſponteq. ét propria natura ætherea moti ſuffocantur,& extinguuntur, & hæc à Gal.vocatur quies, immobilitas,facultatis, functionumq. voluntariarum. Tandèm ille ſpiritus,qui in porris cerebri inhabitat, immobilis rectrici inſeruire impotens eſt, qui in ventriculis cerebello, & ſpinali medulla,& porris neruorum ſenſibus,& motui morbosè quies ſit, & fruſtrata expultrice, & tranſmittente, immobile totum iacet,animalis generatur,hic nimia copia ſuffocans; quia impartiri nequit partibus à natura ordinatis, fruſtrata expultrice ob anguſtiam potius ſubſtantiæ præcipuæ, necnon ét ſinuum ob aliquam vehementem inflammationem,ictum, percuſsionem,comprimente,aut obſtructionem extenſam,ac intenſam à craſſo, viſcido, malignoquè ſucco, vt plurimùm; ſed etiàm aliquandò (licet rarò) ex Galeno à flaua bile, vel atra, aut ſanguine pituitoſo, & exurgit aliquandò hac de cauſa. poſt læthargum, atquè frænitidem, vel tandèm fit ab aere, vaporibuſquè tetris, nebuloſis, malignis, & appellatur ab Auicenna externa apop. Hippocrat. Galenus, & Ariſtotel. innuere aliam ſpeciem videntur, dùm venæ circà caput, aut arteriæ iugulares carotides, & toporariæ dictæ ità opplentur, vt

L.3.c.26.27.
Quomodò animalis facultas dr̄ fluere à cerebro.
Quomodò dr̄ anima, & facultas fluere.
Pã nõ ſegregatur ab anima realiter.
2. De præſ. ex pulſ. 4.
Duplex expultrix humorum, & ſpirituum.
Q.
Dilucidatio.
7. Aphor. 58.
2. Aphor. 42.
5. Aphor. 20.
4. De loc. aff. 2.
De miſs.ſang. 5.
4. Acut.
Cauſæ ſuffocationis ſpiritus anim.
Quæ externa apop. appellatur ab Auic. l. c. & l. de ſomno.

hinc ſanguinis corruptio fiat, ſpiritus infrigidentur, & ortus ſpirituum vitalium, & hinc animalium minimé ſuccedat: dein' illa oppletione non difflantur, & porri, meatuſq. cerebri anguſtia præmuntur; nàm dùm illa obſtructio in venis, aut arterijs oboritur, neceſſariò ſanguis, & vitalis, & animalis ſpiritus in plexu coroyde, & reti formi, ſimilibuſq. magnis, venis, arterijs naturaliter non ventilatur, nec fluit, & animales ſpiritus priuantur materia generationis, ſpiritu vitali, & puriori ſanguine: Cerebrum verò non animali, ac voluntario motu citatur, nec alieno nempè arteriarum, vel caloris influentis, vel ſpiritus vitalis, vel animalis; ſed motu naturali inſito mouetur, qui fibris, & villis non eget: aerem enim tantummodò, & ſpiritum trahit, fuligines, & ſpiritus ad neruos trudit; cúm verò nequeat in apop. naturaliter moueri, nequè expellere, nec attrahere, coaceruantur fuligines, & ſpiritus ibi copioſi manent, & quieſcunt. Auic. etiam, & Auer. has cauſas recenſet, oppilatio eſt, vel in meatibus ſpiritus à cerebro, vel ad cerebrum; nàm & à cerebro ad reliquas corporis partes ſpiritus animalis, & ſanguis fluit, vel ad cerebrum ſpiritus vitalis, & ſanguis. Quoniàm ſunt duo principia motus, vuiuerſalis, & particularis, cor, & cerebrum: antecedenter venæ, & arteriæ iugularis ab humoribus anguſtantur, qui vel à cerebri vitioſa intemperie generantur, vel aliquo errore ibi coaceruati, attracti, ſuſcepti ab aere maligno, cibis, potu, vel à ſtomacho, vtero, hepate, renibus, veſica excitantur.

De iugulari apop. cauſæ huius iugularis apop.

Cerebrum quo motu moueatur.

L. c.

Q.

Quomodò cor, et cerebrum principia motus, & ſenſus ſint.

Diluc. q.

Species formales, ſubiectiuæ, & effectrices, exquiſitæ, & non exquiſitæ, legitimæ, nothæ appop. ſignaq. itidem hæc triplicia ex enarrata eſſentia, pathognomonicis, concomitantibus, aſſidentibus, ſymptomatibus perſpicua fiunt, pituita, ſanguis, bilis, melancholia, abſceſſus, ictus, percuſſio obuia fit: facilè ſciungitur à ſyncope, pulſu maiori, vehementiori, & facie magis colorata, à catrho perſocatione, & huiuſcemodi ex dictis: at ſentiunt quidèm apopletici, nec mouentur puncti, & imaginatione, memoria, & ratione priuantur, tanquàm cadauera (ſolo vitali calore, & naturali vigente, & anima nutriente, vitaliq. primo, & ſecundo actu) præcedit tinnitus, non nunquàm ſenſuum imbecillitas, grauitas capitis, oris ſaliua, torpor, facies tumida, palumbea, aliquandò clamor, & eualatus: à forti, acutiſſima, peruerſa, atq. maligna, impoſſibilis videtur curatio: nàm tandèm cordis calor extinguitur, deſtitutus reſpiratione, læthaliſſima à bile, melan„ cholia, & apoſtemate, quibuſcunq. ſanis dolores in capite de repéte „ fiunt, & ſtertunt, pereunt in ſeptè diebus, ſi non eos febris occupet.

Tres ſpecies à for. eff. & ſede. tria ſigna à tribus illis cauſis. Triplex præſagium à trib. illis cauſis for. eff. & ſede affecta.

Cur calor naturalis, & vitalis vigeat in apop. Signa præcedentia apop. Præſagium. 2. de Preſ. 24. 2. Aph. 6. Apho. 51.

Cur ſtertor modó ſignum mortis, modó ſalutis. Dilucidatio de ſertore, & q. Qui facilius, vel difficilius curantur apopl. Cæl. Aurel. l. 3. acut. 5.

Raſis cum parùm ſarterit æger malum; nàm calor natiuus cordis imbecillis ſurſum pectus attollere nequit, & ſupponit maiorem fuiſſe ſtertorem: at ſi non incæperit, cum ſtertore non ob nimiam imbecillitatem; ſed ob minorem læſionem reſpirationis, quæ tunc ordinatur, & æqualis ſit, & ſufficiat calori reſtaurando, minus læthalis erit: difficilius fœminæ, pueri, ſenes curantur, quàm adulti ob caloris robur, difficilius adulti; quoniàm vehementior eſt cauſa, & morbus admodùm à natura ætatis illius recedit.

De indicationibus malignæ Apoplexiæ. CAP. XXXIV.

Indicationes à forma, effectrice, & ſubiecto.

ACTIONES animales in ſe, & extrà ſe omni ingenio, atq. citiſſimè in lucem edere tentandum eſt: ſpiritus animales ventilatione, motu, minoratione: hac verò dempta, ſubſtantia, ac ſinuum obſtructione, euacuantibus materiá, incidentibus, attenuantibus, calefacientibus, & exſiccantibus pituitam, pituitoſumq. ſanguinem, vel refrigerantibus, & humectantibus bilem, vel melancholiam calefacientibus; aliundèq. reuellentibus, compreſſione ſublata, ſanguinem, inflammationem, & humores grauantes euacuantibus, & ſubſtantiam cerebri ictu compreſſam ſursùm attollentibus, ſubſidentiam reuocantibus, ſpiritus, & malignos vapores reſoluentibus, omniaq. contraria contrarijs demuntur, & viſcera tandèm manifeſtè, & abditè roborantur bezaarticis, & capitalibus.

De præſidiis malignæ Apoplexiæ. CAP. XXXV.

Q. Cur, & quandò ſecanda ſit vena.

EST ſanguis feré ad animi deliquium detrahendus, dùm compreſſio ſanguinea, aut obſtructio vehementiſſimè, & immediaté grauat totum antecedenter, à communi brachio primò; deindè à cephalicis venis narium, aurium, frontis; aut ſcarificatione crurum, cucurbitulis ſcarificatis, aut hirudinibus; prout ſanguis húc, vel illùc conſiſtens in toto, vel in parte determinata vrgebit: ſi uerò antecedenter humores frigidi, aut medicamenta calida ſui pręſentia prohibuerint, tanquàm non principalis, & cauſa ſine qua non mittendus erit ſemel, atquè parcius: ætate verò ſenili, regione frigida, frigidiſq. ſuccis omninò dominantibus, atquè exquiſita exactê apoplexia occupante, ſané õmittenda venæ inciſio conſulitur. Inquit Cælſus, ſi membra vehementer reſoluta ſunt, ſanguinis detractio, vel occidit, vel liberat; occidit, ſi exquiſita erit apop. liberat, ſi non exquiſita.

Q. Quandò non ſecanda vena ſit, & cur. L. 3. c. 26.

Aliud

" Aliud curationis genus vix vnquàm ſanitatem reſtituit, ſæpè " mortem tantùm difert, vitam interim præmit, poſt ſanguinis " miſſionem, ſi non redit, & motus, & mens, nihil ſpei ſupereſt, " ſi redit, ſanitas quoq. proſpicitur. Sed eius vice illicò euacuantia pharmaca ſunt vſurpanda, veratro albo vomitus concitatur, clyſteribus acribus ſuppoſitorijs ex colocyntide, hieris magnis, ſale gemmæ, elleboroq. aluus turbatur: ſoluentia fortia in exigua potione diſſoluta commodant, antimonium, extractum noſtrum ex colocyntide, iride, ebuli granis, & hederæ, ſodanella; cucumere agreſte, aut pilulis de aſſa fœtida, cochijs cum elleboro de ſagapeno, de lapide lazuli, de præcipitato, de mezereon, & ſalibus ex his, aut ex herba tabacco, aut cotoneato ex elleboro nigro, & ſcamonio, aut ſucco congelato, ribes cum infuſione colocyntidis, ellebori, & ſcamonij. *Pharmaca ſolutiua.* *Extractā*

De topicis adminiſtrandis. CAP. XXXVI.

INANITO vniuerſo ſecunda die quamprimùm topica adminiſtramus, cutis ſcarificatio, vſtiones, & cucurbitulę ſine ſcarificatione ab infernis vſquè ad ſuperna applicitæ per partem poſt partem, lamina candefacta, ſetacea, picationes, geſtationes, motu lecti concuſſio, frictiones, ligaturæ, veſicantia, ſynapiſmata opem ferunt: inter hæc ſternutamenta ex ſagapeno, caſtoreo, galbano, naſturtio, pipere ex elleboro, caſtoreo: inunctio palati ex mitridatio, theriaca, oximelle ſcyllitico, aqua vitæ (cõfectione Anacardina) olea calida ex euforbio, caſtoreo, pipere, vulpino, nardino, aut chimica è ligno ſancto, ſaſſafras, iuniperi, ruta, caſtoreo, lilijs albis. Emplaſtrum ex euforbio, piretho, ruta, pulegio, caſtoreo, galbano, opoponace, ſulfure viuo, ſynapi, axungia leonis: ſtillicidiũ erit ex aquis thermalibus, & artefactum è pulegio, origano, ſtæcade, mentha, roremarino, camem. & ſatureia. Decoctum chinæ, ſalſæ parillæ, vriaci, ſaſſafras, iuniperi, lar. laricis, pinus, potio olei de cherua ad drac. ſ. balſami, liquidæ ambræ, & ambra ſicca indica occidentalis: confectio de Aromatibus, quæ quidém omnia, tùm in curatione, tùm in præſeruatione pro cauſis debellandis, & reliquijs obſumendis, præſtabunt. Plura alia offeruntur chimica, ſales, extracta, liquores ex ſupradictis confecta, & magiſterio toties ennarrato; ſed de his diſſertum fuit in cura cathochi, & epilepſiæ: aqua ſtillaticia è ſpica, & lauendula auxiliatur. r. ſpicæ, lauendulæ, florum camem. cyperi, cranei humani, betonicæ, ſtæcados, roriſmarini, ammoniaci, mirrhæ, ſeminum fœniculi, aniſorum an. parum, mace-

33. Probl. 9. *Cepas decorticat. in nare indice.* *2. de morb. 22. 25.* *Emplaſtra.* *2. De morb. 22. 25.* *Stillicidia.* *Decocta alterantua.* *Aqua chimica.*

rata

rata ad octo dies aquæ vitæ deſtillentur vitreis organis, & ſuper fæcibus bis, & ter repetita aqua, denuò elambicantur; ſed poſtremò etiàm oleum albicitur: omnia quidèm tentanda ſunt; nàm de non apparentibus, & difficillimis ægritudinibus planè opinio magis, quàm ars ipſa iudicat; in his ergò plurimúm refert, expertus ne ſit quis, an omni experientia carens. Curatio apop. mel. bilioſæ ex apoſtemate, vel ictu pát, & pharmaca melancholiam, bilem, ducentia; demùm concoquentia, & roborantia, tàm interna, quàm externa perſpecta videntur: in qualibet enim attenuantibus reſerare oportet, vt anguſtia tollatur, aer ambiens emendetur, alexipharmacis; & cardiaca, & bezaartica ſemper accommodatè permiſceantur.

I. Deflat. 2. Not.

De victu in maligna apoplexia adminiſtrando. CAP. XXXVII.

QVI ægros morborum exordijs in omni morborum abſtinentia ſeruant, ſi ad vigorem vſq. talem victus ſpeciem ſeruare poſſunt, nemo eos culpauerit, quod ſi facere nequeat, ob intèr labentes vires, perperam inędia vtuntur; hinc quandò tenuiſſimus victus, & quandò non tenuiſsimus indicatur, à vino, vt plurimùm abſtinemus; ſed aquam mulſam, vel oximel, vel aquam chinæ, fæniculi, aniſorum, ſtæcados ægri potent; ius itidém galli, columborum: ſenes, & imbecilles vinum medicatum; panatella cum ficubus ſiccis, caro turdorum, auium, phaſiani, columborum, oua ſorbilia, torchiata, reſumptiua, & embamata varia ex ſaluia, petroſelino, naſturtio, eruca, pulegio, mentha, & fercula etiàm ex his, & angelica odorata in vſu erunt. In præſeruatione tenuis dięta, vix, caro, panis, & oua probantur, aer alteratur contrarijs calidis, & ſiccis, vel humidis; at non ità excellenter, vt reſpiratione maiori egeat, & calidior pulmo euadat.

2. Auct. 44.

In præſeruatione.

De maligno læthargo impropriè, & propriè; atqué cauſis eius.

CAP. XXXVIII.

NON ſolùm mores naturales corporis temperationem ſequuntur, & hæc illi variata deflectunt (vndè melancholicum temperamentum varium ex frigido, & ſicco, & calido varias actiones, & inconſtantes parit) Sed actiones ſenſitiuæ, motiuæ, imaginatio, memoria, & ratio eadem patiuntur: nàm ex Ariſt. alij memores, alii immemores; reminiſcitiui autèm,

Quomodo mores naturales dicantur ſequi temp. & oēs aliæ corporis actiones. Ar. l. de mem. et remin.

tèm,qui facilè mouentur, tanquàm calidum temperamẽtum obtinentes,tardi, qui frigidũ,& ſiccũ.Hinc Eunuchi propter amiſſos teſtes frigidi,& humidi, memoria, imaginatione , & ratione languent; immò etiàm figuræ hominũ, & mores ſequũtur regionẽ,ſitũ Vrbium, victũ,aquas, aerem , frequentes temporũ mutationes ſimiles, vel diſſimiles, vti docet Hipp. Equidẽ ex vniformitate amabiles formæ,& mores enaſcuntur , ex difformitate difformes:porrò in anima ſunt phantaſmata,& memoria,& visquædam cõmunis animæ ad retinendum rerũ imagines particulares, & vniuerſales in homine,ſubſtantiales,accidentales,& eget ſubſt. cerebri ſicca,vt ſpiritus permeet ad repetitam actionẽ,& operam phantaſiæ,& intellectus:deindè opus eſt,vt ſubſt. ſit permeabilis, ſin' aũt tarda memoria fit,aut obliuio excitatur. Verũ ſpiritaliter phãtaſmata eſſe queunt in anima,tã materiali,& corruptibili brutorũ, quã immateriali, & immortali hominũ.Apon. de hac facultate dubitabat,an eſſet,quid eſſet,qualis eſſet, & vbi eſſet in anteriori, vel poſteriori parte; ſed Scalig. & Philoſophos petere oportet.In præſentia de maligno læthargo eſt agẽdũ , in quo ratio , & memoria pereunt, penès extinctionẽ,& imbecillitatẽ;at non omninò ablationem,in ætate à vigore declinantibus, vt plurimũ læthargus cõtingit:nã ſenibus in vlt. ſenio à 75. & vltrà propter frigiditatem ætatis, febris non accenditur, plurimus quidẽ eſt humor pituitoſus,in alia ætate humor ſuperabundat,& non admodũ frigidum corpus eſt,& corporibus pinguibus inertibus,aere,hyeme, regione,& conſtitutione frigida contingere ſolet obliuioſus, veternus,profundus ſomnus,inexpugnabilis:affectus vndequaq.frenitidi contrarius,læthargus dictus,qui cerebrũ dicatũ,non ſolùm functionibus naturæ;ſed ẽt cõmunis ſenſus,& aliorũ,intelligẽtiæ , & motus alterat,excedens frigiditas,& copia humoris frigidi inflãmãtes,putreſcẽteſq. cerebrũ grauat,& in magnitudinẽ attollit per eſſentiã,aut totã ſubſt. corrũpit;haſq. omnes functiones,& naturales, & animales imminuens,ac ferè extinguens cũ lenta, tepida, perpetuaq. febre,quæ ſimul cũ eo læthargo ſemper inuadit; ſæpè quadã imagine cõfunditur læthargus cõmati,cataphoræ, ſomno profundo,ſtoliditati,comati vigili,læthargo vigili,quæ dicitur ẽt frænitis à pituita, & bile,& Tiphomania,charo:ſed hæc partim à vaporibus frigidis,& humidis in febrium acceſſionibus,partim ſine febre ab intemperie frigida,& humida,tñ;at cũ euadit malignus , oĩa recitata in exceſsu à 3. vſq. ad ferè 4. gradũ augentur,& „ tunc eſt totius animalis facultatis admodũ vehemens ferè immo„ bilitas cũ febre propter ferè quietẽ ſpirituũ animaliũ:læditur peni„ tus imaginatiua,memoria,intell.ſenſus,motus;præſertim quia cerebrum

De Eunuchis 5. de Hiſt. anim.

L. de aere.

Quomodò memoria, & reminiſcentia fiat, & obliuio.

Aponenſis Cardanus.

Scalig. exe. 308.

L. Quod anim. mor. 3. 3. Aph. 30.

Qui euadant obnoxii lætargo.

Cel. l. 7. c. 20. 11. ſymp. med. c. de caſtoreo.

Quot modis cerebrum conſid.

P. Pror. p. p. l. de comate 3. Aet. tet. 2 ſer. 2. c. 23. l. 6. c. 3. Paul. l. 3. c. 9. 3. Epid. p. 7. et 11. 4. de cauſ. pulſ. 13.

Quomodò diſt. á reliquis ſimilib. veternoſis affectibus.

Malignus lætargus quid ſit.

rebrũ anterius ob inflãmationem pituitoſam cerebri ſubſtantiæ,
aut rarò melancholicam apprimè ingentem occupatur. Præci-
puè ſenſus communis, imaginatio, & memoria ferè abolentur;
vndè ſomnus profundus, & obliuio percipitur, tunc enim ante-
rior pars cerebri potiſsimũ, ac primũ ſenſiterium occupatur: nã
intelligentia, quæ in media potius cerebri ſubſtantia reſidet, tan-
quã puriori non per ſe primò; ſed ex accidenti, & ſecundariò af-
ficitur (& alij perperàm ſentiunt) ſicuti ẽt motrix: ſpiritus quidẽ

3. De loc. aff. 5. 7. 4. de Præſ. ex pulſ. 8. Aph. l. prac. c. 16. Opinio varia de ſede affecta.

animales primam originẽ, & perfectionẽ in ventriculis primis ſu-
ſceptant, & dein' poſtea ratiocinatrici in medio inſeruiunt; pari-
ter motrici, quæ præſertim poſteriori cerebri ſede, & cerebello ac-
cõmodatur. Sunt quidẽ nonnulli, qui poſterius cerebrũ in læthar-
go exturbari dicunt, alij è contrà anterius affirmant. Sed quomo-
dò poſterius? Si vbi ſenſus cõmunis, & imaginatio eſt, ibi & me-
moria patefacit opus? at ipſa ſolũ anteriori inhæret. Sed dicendũ
eſt, vt cõcilientur auctores, eſſe in poſteriori parte anteriorum vẽ-

3. Epid. 3. 63.

triculorum immobiles ferè ſpiritus animales, & inertes frigidita-
te, & humiditate impartita cerebri ab intemperie, vel humori-
bus, vel aere, vel aura aliqua redduntur, tùm mole, copia, ac quã-
titate aucta cerebri, quæ vias, & meatus, & poroſitates ferè præ-

Cauſa ſympt. quæ lætargum concomitantur.

pediunt: quarè ægri vix puncti ſentiunt, ac ſolidi ſomno inex-
pugnabili grauati reſpondent, oculis clauſis, annunt, renuunt,
iacente ſpiritu animali ferè immobili, ſuffocato, ac torpido, ſed
putredinalis ille calor, & febrilis pituitoſus, vel melancholicus

Gal. de ſymp. d. c. 3.

ex toto has facultates, & actiones obruit: ideò de ſympt. diff. inquit.

Not. Alen. l. p. c. 14.

Motus veluti deficiens, & imbecillis rectricis facultatis in læthar-
go cernitur (veluti) ait (& deficiens) ſpiritus nõ immediatè remol-
leſcit, qui in ventriculis; ſed is, qui in cerebri ſubſt. porriſq. an-
terioris, & medij; eundem locũ occupat ex Paulo, ac frænitis, & p
conſenſum, & per eſſentiam, & aliquandò in principio incidit,

L. 2. de re med. 5. 9. 7. Aph.

& aliquandò ſuperuenit, atq. ẽt conuulſis, & contractis neruis.
Philoteus etiàm aſſerit, læthargum eſſe paſſionem conſiſtentem
ex humida, frigidaq. materia, ex qua ẽt difficilis expergiſcentia,
vnà cum ſpiritus animalis imbecillitate prouenit. Celſus verò,
nequè vigilando melior fit; ſed per ſe, ſi melior eſt, vigilat; ſi verò
ei continuus ſomnus eſt, vtiq. excitandus; ſed his temporibus, qui-

L. 3. c. 20. Q. Quomodò, & cur læditur cerebrum, vt ſimilare, & vt diſsimilare.

bus febris leuiſſima eſt, vt ea excernat aliquid, & ſumat. Hæc qui-
dèm immobilitas, & frigiditatem, & humiditatem, & craſſitiem,
& vias anguſtas arguit, quæ non aliundè oriuntur, quàm ex pitui-
tæ excrementitiæ, & malignæ putreſcentis, vel ſanguinis pituitoſi,
rarò melancholici, qualitate nimis excellenter alterante cerebrum
ad frigidum, vt ſimilare, & ſpiritus; mole aũt, & copia vias, & por-

ros

ros exceſſiuè occupante, vt diſſimilare, & in magnitudinem intenſã, & extenſam attollente, prout verò putreſcit, atq. ebullit, malignam inflammationem, & febrem parit: non nè oleum, & & aqua feruefacta in altum creſcit? immò ex Cælio Aureliano, & membranas tumore afficit pituitoſo, licèt raro: nàm ex Auic. ex Gal. ſententia, humor iſte membranarum duritiem permeare nequit, neq. ſubſtantiam propter viſciditatem; ſed porros infarcit, ac cerebrum: humor iſte gignitur in cerebro per eſſentiam, intemperie frigida, & humida, ex alimento ſimili, victu, aere nebuloſo maligno ambiente: at intemperies, & qualitas frigida antecedenter potius, quàm immediaté læthargicam paſſionem inducit. Tarantula aranei genus læthargum infert, & correpti muſicæ cantu, motu, & labore ſanantur: nàm venenum huius animalis frigidiſſimũ eſt, & intrò ſpiritus, & calorem retrahit, & ſuccos immobiles, & frigidos reddit, qui poſtea inflammantur. Idcircò eius remedium eſt labor, motus, & retractio caloris ad extrà; hac ratione apud Platonem inducitur quies Socratis à Carnifice imperata, vt cicuta illum occidere valeat citius.

Quomodò ſubſtantia cerebri creſcat inflãmata l. 2. acut. 7.

P. 3. t. 3. c. 7.

4. *De cauſ. pulſ.* 13. 14.

Cauſæ per eſſentiam, & per conſenſum.

Q.

Tarantula quomodò lætargum inferrat.

Cur cicuta Socratem interfecit.

De ſignis, indicationibus, & præſagio maligni læthargi. CAP. XXXIX.

PVLSVS latus, vndoſus, humilis inconſtans, & intermittens malignum, & peſſimum læthargum ſignificat, ob mollitiem, & humiditatem multam in cerebro: rarus, & tardus, aliquandò minutiſſimus, ægrè mobilis his, qui perpetuò affecti ſunt; non autèm ijs, qui per interualla reuocantur; calor febrilis placidus, tumida, & diſcolorata facies, vrinæ albæ, & aquoſæ, ac aliquandò ſubiugales, reſpiratio omninò imbecillis, & rara, copioſa pituitæ, excrementa per nares, & os, atquè oculos, aut melancholiæ, quam præſagit dolor, febris magis ſicca, & ſquallor, & habitus melancholicus, curæ, & affectus præcedentes. Membranæ affectæ acutiorem dolorem inuehunt, & febrem, quam cerebri ſubſtantia differt à catho ex Paulo; quia febris carhum præcedit, eaq. vehementior, læthargum ſubſequitur. Itém quod carhum etiàm alia ſymptomata concomitantur, naſus ſtillat, os hiat, aucto malo totum corpus ſegne redditur, & ſupinus decubitus ſolet in quarta, & ſeptima (qua tranſacta aliqua ſpes eſt) tanquàm acutiſſimus morbus interficere, & magis iuuenes, quàm ſenes: cauſa .n. vehementior furit, & naturæ, & ætati eſt contraria; eò magis ſi anni conſtitutio, & aer malignus ambiat, in læthargo tumor malum, & frigidus circà caput; quoniàm materia, non ſolùm cerebrum, ſed motorios neruos premit, & calorem

Signa pituitoſi lætargi.

Signa mel.

Signa locorum affectorum.

Cur magis iuuenes, quàm ſenes interficiat.

Præſagia 7. *Aphor.* 50. 76.

natiuum extinguit. Optimum eſt, abſceſſus fieri circà caput, mortaleq. è contrà: & ſi ſternutamentis adhibitis non ſternutent, repugnante natura, nihil proficit medicina.

Hauriuntur ſcopi à forma eff. & ſubiecto.

Actiones omnes animales, & naturales iminutas, ac ferè extinctas reuocare oppugnamus mobilitate ſpiritus animalis, qui calefacta cerebri intemperatione, & pituitoſa congerie attenuata, atq. inanita ad motum naturalem redibit, minuta magnitudine cerebri, tùm euacuantibus ſenſibiliter, & inſenſibiliter, expulſa phlogoſi, & humoris motu repellentibus, atq. refrigerantibus in principio; dein' pariter ac in frænitide, principium, &

Medicina eſt poſita in detractione, & additione laxo, & ſtricto.

declinatio ſanationis conuenit: quarè medicina in additione, & detractione poſita, ac in laxo, & ſtricto in præsẽtia actiones, & qualitates naturales augebit, copiam humorum malignè putreſcentium, & qualitatum præter naturam admodùm rebellium ſubſtantiam, & magnitudinem minuet, bezaartica, & capitalia indicantur.

De materiis auxiliorum ad malignum læthargum. CAP. XXXX.

Præſidia chirurgica.

VENÆ ſectio, ſed parca, maximò emolumento in non germano læthargo indicatur: in perfectè exquiſito ſanguinis fluxus, & detractio ferè non amatur; omnia .n. nempè ætas, regio, temperatio, ante acta vita, & ſucci ad frigidum

Alex. p. 1. 14.
Paul. Aet. l. c. 3
Gal. de criſ. 3.
Not.

vergunt; cucurbitulæ ſcarificatæ, hirudines, crurum ſcarificatio, ſetacea, ferra candentia, fonticuli, aſperæ frictiones, ligaturæ, veſicantia, ſynapiſmata, & præſertim poſt cibum, reliquis horis, cuſicantia, ſynapiſmata, & præſertim poſt cibum, reliquis horis, cucurbitulæ ſine ſcarificatione multæ ſuper nuchã, vt ẽt vapores à cibo aliundè alliciantur: demũ (inquit Alex.) ſi affectus malignus eſt, & inueteraſcit, capillo adimito, vngitoq. tũ caput ijs, quæ exaſperare, & vellere cutim poſſunt, vnà cũ caſtoreo, datoq. ipſis ca-

Not.

ſtoreum præ omnibus: cephalica vena narium, & frontis topicè (habita prius totius prouidentia) conducit, ſtrepituſq. rumores,

Vomitoria.

& vellicationes vtiles ſunt. Vomitoria cum penna ſynapi, & melle illinita: glans ex hiæra, diacolocyntide, ex ruta, nitro, cumeno,

Clyſteria.

& melle clyſteria acuta, & acria adminiſtrentur, omniaquè vehementia pharmaca educentia pituitam, & illicò antimonium ex-

Extracta multa.

tracta agarici, collocyntidis, granorũ, & radicis ebuli: iridis ex ſena, polip. elleboro nigro. Itèm pillulæ fætidæ, cochiæ, de Agarico Meſue, de Mezercon, & ex his ſimul cũ aqua vitæ, & ſucco ſaluiæ maceratis ellicitur per manicam Hipp. liquor, nec nom per chartam admirabilis, atq. ſuauior ad exturbandos in corpore humores.

Confi-

Cõnficitur etiàm cotoneatum ex infuſione horum, & liquor ex- *Cotoneatum.*
preſſus ex his coctis in malo apio, & paſta inuoluto.

De *alterantibus, bezaarticis ad malignum lethargum*. CAP. XXXXI.

VARIA ſunt alterantia primò pituitam, & melancho- *Elettaria.*
liam, quæ malignitati aduerſantur ſyrupi, decocta, apo-
zemata, antidoti, Theriaca, Mitridatium, Alchermes,
Cæpheos, diagalanga, diamuſcum, diambra, lætificans ad Al-
manſorem, diacaſtoreum, diacalaminthes, elect. de Aromati-
bus, aqua cinnamomi, aqua lauendulæ, ſaluiæ, roriſmarini: ex-
trà ſuffumigia, odoramenta ex pilis humanis crematis quadam *Odorámenta.*
ſymp. vi aduerſa, & ex ſucco laſempitij, galbano, ſagapeno,
caſtoreo, cornu Cerui, thymo, pulegio, coagulo Vituli ma-
rini, & in vino epato, maiorana, ſaluia, ſtæcade, mentha, abrota-
no, ruta, roremarino, gargariſmata ſubtilliatiua, maſticatiua ve- *Gargariſmata.*
hementiſſima, & acuta, pipere, piretro, collocyntide, paſſulis, a-
garico in linea tela; formantur autèm origano, calamentho, hyſ-
ſopo, maſtice, cera, & melle; ablutio narium, & totius faciei, &
temporum ex decocto thymi, pulegij, origani, aceti ſcyllitici: na-
ribus etiàm infunditur elaterium cum lacte, vel ciclaminis ſuc-
cus, aut radix ipſa ſicca, & trita inſufflanda, & ori, ac palato
ſynapi cum melle illinendum. Synapiſmata cum vrtica, caricis,
& pipere, vel piretro, & ſynapi: veſicantia túm primò longinquis *Veſicantia: ſac-*
partibus, dein' propinquioribus, ac tandém capitis applicita, *culi, cuphulæ, lo-*
ſacculi, cuphulæ, lotiones, inunctiones, oleo, vino, ſynapi, ſemine *tiones.*
vrticæ, ſemine laureolæ, pipere, & piretro: ſtillicidia ex his, & ſac-
culi, cuphulæ formantur: ſuturea cum aceto mirificè capiti pro- *Extracta roriſ-*
deſt, confectio Anacardina per os exhibita, extractum roriſmari- *marini, & plu-*
ni, ſaluiæ, cõfectio ex ſaluia, ſtæcade, Ammio, camedrio, camepi- *rium, &c.*
tio, aniſis, & fœniculo: gallia muſchata Nicolai, & Meſue; vinum *Vinum medica-*
angelicæ odoratæ, meliſſæ, corticum citri, ſaluia, origano, ſtæca- *tum.*
de, & pulegio, atq. aqua vitæ extrahitur: ſicuti oĩa elixir vitæ miri-
ficè prodeſt, aqua ſtillaticia, ſtæcados, caſtorij, & cranei Vulpis, & *Aqua chimica.*
Canis, & capitibus Ciconiarum, Gruum, Paſſerum, nidoq. Hirun- *L. 3. c. 143.*
dinũ. Suffitus Aetij, qui anheloſas, ſuppuratas, & pleuriticas affec- *Suphitus.*
tiones ſanat (purgato corpore) paribus, & diſparatis cruribus, & in-
clinato capite inter hæc recipiat æger per infundibulum fumũ. r.
ſtyracis, terebentinæ, ſandarachæ, maſtiches an. drac. 1. m. f. ſuffu-
migium. Ad cerebri, & membranarum phlegmaticam inflam- *Ad inflam. a*
mationẽ multa recenſemus, quæ in principio qualitatem frigidam *phlegmate.*

humoris putreſcentis vincant, & commeantem ſuccum repri-mant tepida, oleum roſ. comple. cum aceto, vel ſucco cicorij, Nenuf. acetoſæ, citri, additurq. parùm croci. In augumento mixtim partim refrigerantia, & partim calefacientia, acetum ſylliticum, & caſtoreum adiungitur: in ſtatu reſoluentia, anethi, pulegij, betonicæ, calamenthi, roriſmarini decoctum, & aqua ſtillaticia ex his, necnon emplaſtra; declinante morbo vehementiſſima reſoluentia, vſurpantur (ac in frænitide) ob pituitæ, & melancholiæ naturam, nè tamèn indureſcant, addantur emollientia. Sed longius de his capite de frænitide, Epil. & catho, atq. profũdo ſomno: oleum de caſtoreo, de piperibns, de cucumere aſinino, axungijs ſuillis, gallinaceis, adipe Vulpino, Vrſino, & Leonino adiectis.

Cur emollientia addantur.

De victu in maligno læthargo adminiſtrando. CAP. XXXXII.

2. Acut. 44.

CRVDVS manet morbus ob longam diætam, & intempeſtiuam cibi oblationem, & aliquandò inquietudo, & anxietas. Victus igitur medicinalis partim vires addit qualitates præter naturam expellens, partim detrahit copiam, qualitates, & magnitudinem cibi porrò ſint tenues, & incitorij, & reſeccantes, & cum condimentis parati, apij, aniſi, cumini, pipere, baccis lauri, gallina domeſtica, columba, aues montanæ, perdix, piſces petroſi, porri, aſparagus, petroſellinum, vinum aquoſum, tenue, album ſubſtringens in declinatione, dulcedo, & auſteritas propria ratione, ſic tùm potentia, tùm imbecillitas, tùm tenuitas, tùm craſſities lædunt, vel iuuant: color, & odor per accidens. Vtendum igitur inter initia aqua lupinorum, ciceris rub. aqua mellis: exitu decocto Thymi, origani, ſaluiæ, mulſa aqua cinn. aniſorum, & peoniæ ſtillaticia, aqua ex baccis lauri, iuniperi, ſtæcade, & cortice citri: ptyſſana apparata fœnicudo, thymo, origano, nuce muſchata, cinn. pipere, gariofilo, mace, gingibere, melle etiàm cum lacte amygdalino, cremor auennæ, aliſæ cum oximellite, & ſalibus, vel pulegio: nunc quotidiè, nunc vno die interpoſito. Sal chimicum Aet. ius pulli, perdicis, palumbium, cum nuce muſchata, amomo ſpica, mace, ſampſuco, & ſatureia: poſt cibum frictiones, & ligaturæ, vt vapores caput non petat: perſpicuum eſt enim, à cibo corripere ſomnum; vinum quoquè cum tempeſtiuo cibo datum non mediocriter iuuat. Antè acceſ- „
ſionem autèm tribus, quatuoruè horis caſtoreum, ſi venter ad- „
ſtrictus eſt, mixtum cum ſcammonea, ſi non eſt per ſeipſum „
cum aqua dandum; ſi præcordia mollea ſunt, cibis vtendum „
leuio-

Aet. Paul. l. c.

Quæ in p. agenda.

Quæ in declinatione.

Q.

Cur à cibo frictiones, ligaturæ, cucurbitæ?

Celſ. l. c.

leuioribus, ſi dùm in ijſdem ſorbitionibus ſubſiſtendum, imponendumquè præcordijs, quod ſimul, & reprimat, & emolliat. *Not:*

Aer pro affectus temporibus variè corrigatur, in principio potius repellentibus, in augumento mixtis, in ſtatu calidioribus, in declinatione adhúc magis calidis, & odoribus, ſit luminoſus, lucidus, cubiculum autèm varijs picturis, & coloribus rubeis, & lætis ſit exornatum. Verùm ſi vrinæ, & ſtercus committere obliuiſcantur, vtraq. emunctoria, & ventrem decocto camemillæ, meliloti, viol. radicis lilij, & radicis iridis, cucumeris Aſinini, ebuli, colocyntidis, ellebori nigri, & albi, fælis Tauri Centaurij fouere, & veſicam comprimere oportet. *Qualis aer in quolibet tempore morbi.*

De malignæ frænitidis natura, & varijs auctorum ſententiis, & earum dilucidatione. CAP. XXXXIII.

POSTREMO exquiſita, & pura dementia cum febre acuta, & principali, frænitis dicta, aut ſirſen calidum, ideſt, ſit (capitis) ſen apoſtema: atquè carabitus cerebrum dicatum functionibus intellectus, & cogitatiuæ primas, ſecundas, & præſertim tertias diſcurſiuas deprauat, principalem hominem vitiat, vt homo eſt; deindè, & organicè, & mobilitatem, acredinem, & putredinem humorum, ſpirituum, ac ſolidorum inflammationem, vnà ſimul parit, atquè febrem, quæ citò inter initia plurimos quarta, & quinta irruit, & ſoluendo continuum mébranarum, & tactiuam vim earum corrumpit (at dolor non ſentitur mente ægra, atquè vniuerſalem intellectiuam illius doloris nationem non depræhendenté) Quapropter materialiter admodùm ingens inflammatio membranarum, & cerebri erit, quæ intenſione qualitatum, ac extenſione, & obſeſſione ſtricta eximiè præmit; formaliter verò, & effectiuè videtur admodùm inepta intellectio phantaſmatum (oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari). Cum excellenter mobilitate, & calore animalis ſpiritus, propter ſummé vehementem inflammationem membranarum, & cerebri, ſcilicet ſubſtantiæ anterioris, vel mediæ, quæ quidém cum mutuatur, extendi, intendiq. poteſt (licèt rarò) & continentis, vt plurimùm, membranæ ob copiam venarum, & arteriarum, at vtriuſquè ſemper, non rarò etiam coroydis plexus, qui ad tertium ventriculum reſidet, aut retis mirabilis, ob innumeras arteriolas, & venulas ibi intextas meritò elaborationis ſpiritus animalis, facilé inflammationi paratus, & tenui meningi adhærentes. Vndé ſanguis è naribus ab his venulis

Quid nominis.

3. De loc. aff. 4. Aet. tetr. 2. ſer. 2. c. 11.

Frænitis materialis definitio.

Effectiua formalis definitio rei.

Diffinitionum explicatio, & partium earum.

4. De cauſ. pulſ. 14.

De loco affecto.

Not. de ſang. e naribus.

nulis reclufis emanat ; enimuerò hæ inflammantur , vel à torculari,quj vſquè Conum , & mamillares proceſſus attinet . Harum partium aliqua ſemper in frænitide perfecta phlegmone laborat, non ſemper perfecta(cerebrum) vti deſiunctiuè Auctores , & Gal. loquuntur, aut cerebri, aut membranarum . Verùm Gal. inquit. Subtilis meninx; quæ cerebrum amplectitur , ſola mi- »
hi nullum vnquàm iſtorum affectuum ſubire videtur poſſe, niſi »
vnà cum cerebro, nec etiàm cerebrum citrà meningem; ſed ſiué »
citrà fluxionem intemp. ſiué etiam incubuerit fluxio, in alteru- »
trum horum ſtatim impartiri, mea quidèm ſententia affectum »
oportet alteri: at dùm meninx , quoniàm longiſſimé à cerebro »
diſſita eſt , affici ſola poteſt. Alibi docet, membranas vnà cum »
cerebro inflammari . Aet. & Paul. his de cauſis recenſent mem- »
branas inflammari, aliquandò ſubſtantiam cerebri, videlicèt per conſenſum membranæ, aliquandò caliditatis præter naturam in ipſo conſiſtentis, nempè non inflammati ; ſed calefacti à tumore calido membranarum : at in exquiſita , & maligna frænitide perfectè, & meninx , & ſubſtantia cerebri phlegmone tentantur extremo. Cœlius Aur. ait, aliqui cerebrum pati dixerunt , alij vti Herophilas, Xenocrates eius fundum, ſiué baſim, alij mẽbranas, quemadmodùm Eraſiſtratus , alij , & cerebrum , & eius membranas, alij cor , & alij eius humiditatem , & alij membranam, quæ cor circumtegit, alij arteriam artam , alij magnam venam, & demùm diafracma , ſinguli cum locum in fræniticis dixerunt , in quo animæ regimen eſſe ſuſpicati ſunt. Tandèm Auenzoar rete mirabile inflammari teſtatur: Sed cum cerebrum, ſubſtantiaquè eius præcipuum domicilium ſit nobilius animæ , ſemper cum eius actio deprauatur, læditur ét , afficiturq. valdé, & intrinſecè , atq. conſtitutiuè ad eſſentiam mẽbri , & ità cerebri.

De perfecta, & imperfecta inf. Conciliatio. 4. *De præſ. ex pulſ.* 9. Q. *Quomodò membranæ, & cereb. afficiantur, an omnes ſimul, an ſeparatim.* 2. *De cauſ. ſymp. l.* 3. *c.* 6. *Tetra.* 2. *ſer.* 2. *c.* 11. *Sol. q. De infl. membranæ, & cerebri imper. Met. Cæl. Aur. de ſede affecta, & op. multorũ. Auenzoar de ſede l. p. trac.* 3. *c.* 6.

De cauſa formali, & efficiente malignæ frænitidis, & auctorum conciliatione.

C A P. XXXXIV.

ANIMA quidèm certa , & determinata organorum corporalium diſpoſitione eget , qua operari valeat(corpus animæ gratia conditum eſt) ſed organis, prout alitèr , & alitèr affectis, ideò alitèr , & alitèr anima agit, & vnuſquiſq. actus in propria materia eſt: cum humor itàq. calidus in capite coaceruatur, perpetuus motus cum rationis noxa furit. Ex calore .n. immodicus motus, & humoris vitio, dementia excitatur: per vitium humoris intelligitur fortaſſé quantitas, qualitas ſecunda , tertia , & occulta; nec nõ ſitus, quies, & motus eius præter naturam: quod

De cauſa formali 2. *de an.* 20. *p. poſt* 43. 44. *p. de part. an.* 2. 20. *Phyſ.* 26. *Quibus organis egeat anima ad operandum.*

Q.
Cur dementes fiant ob put. & acredinem.
3. Epid. 3. 43. 49.

ab ipſomet Gal. teſtatur, dùm inquit, dementes fieri, quod putreſcentes ſucci acredinem pariebant, & calorem; putredo itaq. & acredo extat vitium, quod dementiam facit, ac frænitidem veram. Enimuerò bilioſus humor, vt calidus in delirio quoq. motum inducit, prout calor motum, & in ordinationem ſpirituum, & phantaſmatum exagitat: Vitium verò tenebroſitas, acredo, putredo, & alia dementiam, mærorē, anxietatem, clamorē, efficit; non quia hæc in mentem, tanquā impaſſibilem, & immortalem agant, niſi medicè, & impropriè, vt ſæpè Hipp. & Gal. per mentem ægrotare, igneſcere, animam, & actum primum corporis alterabilis ad ſanitatem, & morbum, non generabilis, & corruptibilis, acceperunt, organa ſpiritualia, ſpiritus, calorem, temperiem, & qualitates. Agunt igitur in ſpiritus, calores, temperiem, & ſubſtantiam cerebri tenuem, craſſam, mollem, duram, albā, quantam, & tali figura, & ſuperficie ornatam. Sed quomodò hoc vitium neceſſariò dementiam, atq. delirium producere valet? An quia non ſolùm qualitates primas, ſed ſecundas, tertias, & organa imaginatiuæ, cogitatiuæ, quæ verſatur circà ſenſibilium phantaſmata per ſecunda, & tertia, & intellectus, qui circà vniuerſalia prima, ſecunda, & tertia indiſcurſu; ſed ſubſtantiam, & quantitatem calore, motu, acredine, & putredine minuit, indurat, opacat, & exſiccat, mouet, & agitat; adeò vt neq. motu condecenti, neq. colore, neq. qualitatibus, neq. quantitate cerebrum præſtet, quæ & ad munera naturæ, & ſenſus, & intellectus requiruntur. His verò deprauatis, ſtatim imaginatio cogitatiua, aut intellectus, & anima circà phantaſmata naturaliter non negociatur; ſed prauè agit, oriturq. tunc delerium: adeò vt magis continens cauſa delirij ſit vitium hoc impartitum ab acredine, & putredine, quàm à calore motus. Loquitur de maligna frænitide, in qua ægri magna ex parte moriuntur, adnotatq. eſſentiam eius his indicijs: " videlicet. Deſipiunt incerti, & diſcurrentes lucis ſplendores ocu- " lis obijciuntur, aures replentur ſono, frigent extrema, vrinæ cru- " deſcunt, ſputa tenuia fiunt, ſalſa colore ſincero, & exigua, ſudo- " res circà collum, anxietates, inquietationes, & ſpiritus offendens. Dein' alibi inquit fieri ob inflammationem cerebro offenſo, quæ deſipientia ab alia ob ſuccū bilioſum; non tamèn ob inflammationem diſtinguitur: hæc potius parafrænitis, & delirium, & mania appellatur: nā frænitis fit ob ſēp inflam. quia cerebrum, & mē- " brana ob ſanguinem, vel mel. vel bilem, vel miſcellam inflamma- " tione præmitur. Immò deſipiunt in hoc morbo ſemper ſangui- " ne corrupto, & ex conſueta motione amoto: nàm ſanguis maxi- " mam partem ad prudentiæ confert: quidam dicūt totam, per cor-

Sol. q.

Dub. cur vitium humoris dementiam pariat?
Sol. q.

Quomodò oriatur, & quibus de cauſis frænitis: ordo originis eiuſdem.

2. Aunt. 44. 45. Dilucidatio de malignæ frænitidis eſſentia, & cauſis.
2. Epid. 3. 2.

P. de morb. 28. 30. l. de virg. mort. 2.

ruptio-

ruptionem ſanguinis, vel ſymplicis, vel birioſi, vel melancholici, intelligit potius putredinem, quàm acredo, & calor præter naturam ſequitur, & hinc frænifis. Etenim quieſcendo mens, prudens fit firmitate ſpirituum, & phantaſmatum: demùm l. de virg. morb. Sanguis, dùm in virginibus, vel ſterilibus viro iunctis non habuerit affluxum, præ multitudine reſilit ad cor, & ad ſeptum tranſuerſum: cúm igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deindè ex fatuitate torpedo, poſtea ex torpedine delirium appræhendit, ex corde, & ſepto tranſuerſo tardè refluit ſanguis; venæ enim obliquæ ſunt, & locus periculoſus, & ad delirium & inſaniam paratus: cùm enim hæ partes repletæ fuerint, vt horror cum febre ingruit, & erroneas febres appellant. His autém ſic habentibus peracuta inflammatione inſanit; præ cōpreſsione verò circà cor ſtrangulationes parat, præ ſanguinis autèm malitia animus mærens, ac anſius malum attrahit, per acutam inflammationem, motum, & putredinem ſimul oſtendit. Sed putredo ēt alium affectum, & clamorem excitat; ſed ſi ex humore atro fit, oritur caliginoſitas, & ſpirituum tenebroſitas, quæ timorem, & formidinem, maliq. futuri expectationem inducit: per malitiam ſanguinis, nigritiem, turbulentiam, opacitatem, putredinem, motum, calorem igneum, & reliquas qualitates excedentes intelligit; quomodò verò animus fit anxius? An quoniàm continuò irritatur, excitatur à malitia ſanguinis, & à phantaſmatibus, & requiem ab his moleſtijs quærit, & nequit? Quarè perpetuò affligitur, hùcquè, & illùc vagus impellitur? Magnæ, & vehementes cupiditates rationem extrudunt: vndè in puteos ſe profiliunt, ſtrangulantur, tanquàm meliora ſint hæc? aliquandò verò ſine ſpectris, & phantaſmatis voluptas quædam adeſt, ex qua mortem, velut bonum aliquod, amant. Si quammaximè triſtari, gaudere, aut cogitare motus ſunt, & vnumquodq. ab anima mouetur, vt iraſci, & timere, eò quòd cor hoc malo mouetur, cogitare autèm, aut huiuſcemodi, aut forſitàn aliquid aliud: nàm cogitatio eſt motus vſq. ad illam, ſenſus ab illa, ipſum intelligere, & ipſum ſpeculari marceſcit, alio quidèm interius corrupto, ipſum autèm impaſſibile. Sed cur in para frænitide, mania, & melancholia aberrat diſcurſus; licet non ſit acredo, & putredo, & vitium, & malitia humoris? Dicendum eſt, ſemper acredinem bilis, vel humoris atri adeſſe in illis malis, atquè perindè vitium penès qualitates primas, & ſecundas. Verùm rectrix cognoſcitiua, imaginatio, & phantaſia iuncta rationi, vel intellectus, & mens, animaquè intellectiua errat ineptè, vel quoàd ſimpliciū terminorum decem prædicamētorum,

L. De Virg. mor. Q. Cur, & quo modó, cor fatuū fiat.

Not. De cauſis paſſionum, quæ frænitidem concomitantur.

D. Quomodò animus ſit anxius?

S. 7. mor. Nic. 7. vlt. 3. mor. vlt.

3. De anim. 63. 65. 66. 67. Dub. de diſcurſu vitiato.

Sol.

torum (vocet quidèm hominem, Franc. panem, licèt ſit Antonius, vel caro, quod vni conuenit, alteri applicat, ratione propria principaliter, tùm ſecuudariò ratione alterius ex accidenti ſenſuum particularium, vt ſi oculus, nares, auditus, lingua malè ſint affecti, offendiculumqué in his organis extet, ſpectra non ſicuti ſe habent extrà intellectum, & realiter in actu exiſtentiæ obijciuntur ſenſui communi, phantaſiæ, & poſtea intellectui: hic ſecundus modus non propriè ad frænesim ſpectat; ſed primus, qui quidèm reflectitur aliquandò ad ſenſoria, vt deprauaté audiat, videat, odoret, guſtet, tangat, quæ operatio, & intelligentia, dicta nus ſæpé confunditur, non ab Hippocrate, qui ſtatuit, dolorem non ſentiri; quia mens ægrotat: ſed à Galeno, cum imaginatiua, & ſenſu communi, qui dixit (errat rectrix) eam rectricens putans quid commune ad omnes facultates cognoſcentes, tàm ſenſitiuas, quàm intellectiuas. Verùm actio illa, quæ vocatur imaginatio, phantaſia, & ſenſitiua notitia à Galeno (cogitatiua etiam ab Auer. appellatur) in Theophilo tibicines vidente, & audiente, non eſt imaginatio ex Ariſtotele propriè loquendo: nàm imaginamur, quod volumus, at in frænitide eſt coacta imaginatio: deindè eſt vera, & falſa; ſed eam non ſequitur fides, & credere, quæ ſequuntur opinionem: fidem ſequitur ſuaſio, ſuaſionem ratio: in frænitide imaginantur, & credunt, ergo. Præterea cúm opinamur aliquid difficile, & terribile, oritur timor, fuga, at cum imaginamur, timor, & fuga non excitatur, nequè paſſio. Oportet itaq. per imaginationem apud Hipp. intelligere, aut imaginationem vnitam menti, vti d. Ariſt. imaginationem cum ratione, & imaginationem ſine ratione, quatenus ſeruat off. proprium, aut iungitur, & ſenſui communi, vel imaginando parúm propè, vel parùm probè ratiocinando, ſenſui ratio coniuncta eſt: deindè mens ità velociſſimé tranſcurrit, vt ſæpènumerò aliquod ſolo ſenſu depræhendere videtur; tamèn phantaſiæ tunc iniungitur, & ad materialia illicò, & ſenſibilia ſe deflectit, & ea aut appræhēdit, aut cōponit, & diuidit, aut iudicat, & appellatur tunc cogitatiua: vel errat quoàd compoſitionem, & diuiſionem, & receptionem terminorum vniuerſalium intellectus componit, & diuidit, affirmat, & negat de aliquo, propoſitionem formans: Vel 3. errat diſcurſu, & illatione (quæ ratio, & ratiocinium de vniuerſalibus, de ſcientijs, & diſciplinis appellatur) Vel quartò omnibus his tribus modis vno, eodemquè tempore terminos ſenſibiles, aut vniuerſales, vocabulaqué, ac primas notas proprias rei praué recipit, caſquè malè coniungit, ac tertiò

3. Errat mens, et imaginatio: primó quoad p. appræhenſionem rerum, & cur, & qñ? p. per ſe, 2. ratione ſenſus. P. ratione propria 2. ex acut. ſenſuum.

Not.

Quid intelligat Gal. per rectricē facultatem. D. d. ſympt. 3.

In Theophilo quomodò errabat mens. De aīa. 20. 2. De Anima 155.

Duplex iagi-natio cum ratione, & ſine ea.

3. De dig. ex pul. p.

2. Quoad comp. & diuiſionem errat, et cur, et qñ?

Vel 3. diſcurſu errat.

Vel 4. his oībus ſimul eodēq. tempore inſanit.

ratiocinando, atq. diſcurrendo infert; quaſi quoddam commune, tàm ad munus phantaſiæ agnoſcentis ſimplices ſenſibiles, & ſingulares terminos (& vi memoriæ præteritorum ad remota, & longinqua monet aliter) quàm ad munus intellectus vniuerſales terminos intelligētis, eos vniuerſales affirmantis, & negantis, & ratiocinantis vniuerſaliter de dicto, de omni. Phantaſia quidèm circà ſingularia, intellectus circà vniuerſalia proprié verſatur, illa nec dictio, nequè negatio, nequè compoſitio, & diuiſio, nequè illatio eſt, niſi rationi in actu, & ei ab intellectu res cognita, denuò offertur, & ſola ſine ratione vigens, ſolùm p. res oblatas à ſenſibus externis agnoſcit, & indicat: errore fallaci itàq. omnibus his modis obuoluitur fræniticus, dùm non recté rem cum re annectit, vt Cygnum nigredini, nequè ſicuti res ſe habet ad eſſe, ità cognoſcit, vel ſe eſſe Deum, vel Gallinam, granum milij, habere anguem in ſtomacho, naſum pergrandem, aut caput, aut alias monſtruoſas imagines putat; vel rem cum tempore (quod difficilius, & laborioſius eſt menti) vt eſſe in purgatorio, vel in aliquo viridario, in carcere, vndiquè ab hoſtibus vallatum, eſſe mortuum, tibicines audire (vt Theophilo cōtingit) qui non per accidens; ſed primò, & per ſe quoàd primam operationem noxæ interna lædebatur, quæ dein' auribus communicata, etiam falſum pariet, diſcurſum, & tertiam operationem, & illationem ex vno in aliud, vel naturalem, artificialem, interdùm colligit ex aliquo nón complicato eſſentialiter, nec accidentaliter; ſed diſproportionato: vt ille, qui vaſa, & puerum ab alto proiecit, & ſimilia, rectè vaſa, & puerum, primamquè operationem, & terminorum ſimplicium intelligentiam agnouit (licèt eorum ſimplicem naturam frangibilem ignorare videatur, at malè ex his ratiocinium fecit, dùm ea eiecit ab alto. Hinc error tertiæ operationis ſæpè à ſecunda emanat, & ſecundæ à p. quoàd nomina, vel quoàd nominum ſignificationem: etenim, qui compoſuit, & hanc propoſitionem contexit, ſe vitam cum morte commutaſſe, dein' amplius colligit, ſe comedere nolle; quia mortui cibos non capiunt: omnes mortui cibos non capiunt, ego ſum mortuus, ergo cibum aſſumere nequeo. Ille, qui arbitrabatur ſe habere alas, nequé terminos, neq. cōpoſitioné terminorū rectè agnoſcens, ratiocinabatur, ſe volare, & manus, & brachia auium more, ac alas extendebat; qui alijs fruitur, ijs ad volatum vtitur, & volat, ego alas habeo, ergo, &c. Qui milij, triticiq. granum eſſe imaginabatur, ſtatim arguebat, ſe ab auibus, & gallinis deuorari poſſe, neq. ab his tutum eſſe vndiq. ſuſpicabatur, cēſebatq. omnia, aures, & gallinas eſſe: qui naſum, aut caput

Quæ phantaſia operatur. 3. de an. 39.

Cur quarto modò, & quandò errat rem cū re, rē tempore coniungere, vel diſiungere malè, vel bené.

Q.
Quomodò error tertiæ operationis ſæpè emanet à ſecund. errore.

Exemplum errātis circà primos terminos, & ſecund. operationē negātē, & affirmantem.
Aet. l. 6. & 9. & 10. & Gal. 6. de loc. aff. & 3. de loc. aff.

put magnum, ſe non poſſe cubiculum ingredi, qui vrbem aquis ſubmergi, ſe nolle vrinam excernere affirmabat, nè vberius aquæ percreſcerent: qui angues in ſtomacho adeſſe aſſeuerabat, ſe ab eorum veneno perire; qui tibicinis audire, ſe ab ijs moleſtari, ideòq. expellendos forè: quòd moleſtum debet expelli, Tibicines, quos ægré audio, mihi moleſti ſunt, ergo arcendi ſunt à cubiculo: ſed de his innumera ſunt exempla, & hæc enarrata ſufficient; neq. horum omnium accidentium cauſa explicari nequit: idcircò dicit Aet. eſt morbus hic omnifarius, & non facilè conumerabilis, veluti verbi cauſa circà timores, circà linguæ incontinentiam; veloci verò plerunq. lingua ſunt, & balbi, & gracili voce præditi, quia nequit lingua ità velox eſſe, ac phantaſmata mouent, quia id concitatè mouetur, & citò defluit.

Aet. l. c.
A quibus cauſis fiat lingua incontinentia.

De naturæ frænitidis, & cauſarum explicatione. CAP. XXXXV.

FORTASSE propter noxam particularem rationis, ſenſibilia etiàm ſæpènum. ab aliqua læſione in particularibus ſenſorijs, vti auribus, oculis, lingua, naribus, & tactu, praua offeruntur ſenſui communi, & ab hoc phantaſiæ, & ab hoc intellectui. Quapropter Gal. refert, paſſionem mentis ad ſenſoria deprauata; quod aliquandò verùm eſſe contingit, vt & hæc læſa, vel primò, vel ſecundariò ſint; at ſemper tamèn in frænitide ob inflammationem, & putreſcentes in cerebro ſuccos, retrix vitio laborat, menſq. amplo ſignificatu ab antiquis vſurpata pro qualibet interna facultate cognoſcitrice ægrotat (Sciẽdũ obiter ex Gal. antiquos, mentẽ appellaſſe oẽm facultatem cognoſcentem internam, & externam) in alijs melancholicis affectibus, ſola noxa materialiter, & effectiuè, cauſaliter primariò redigitur in ſenſoria particularia, formaliter tamèn paſſio ad deprauatam phantaſiam ſpectat, quæ ex noxa materiali ſenſorij particularis alium conceptum imaginabatur: videlicèt ſe dulcibus frui, vel tonitrua audire, vel videre ſtellas cadentes, & flammas: forma paſſionis ad imaginationem corruptam à ſenſorio particulari læſo, materialiter à pituita dulci in lingua, à ſono in auribus, ab igneo vapore in oculis attinet; inanem operam in his recenſendis amplius nauare non decet. Sed hoc vnum expendendum eſt, enarrata ſæpè ſæpius melancholico affectui abſquè febre euenire, & plura à Galeno aptè accommodata fuiſſe: aliquandò tamèn etiam frænicis exquiſitè, atrocius, & immanius accidere malignis.

Quæreq. ad veram frænitidis eſſentiam.
Not. de vera frænitide, & læſione ſenſ. externorum.
Quid per mẽtẽ, & rectricem intelligitur.
Formaliter paſſio frænitidis ſpectat ad phantaſiam.
Quid faciat læſio p apud ſenſus part. ſenſui com. & phant. hinc poſtea oblata.

Dub. Sol. Cur magis freneſis circà vnũ phantaſma, quàm aliud?

Cur magis hoc,vel illud ineptum phãtaſma frænitico offertur? An quod æger circà illud diù antea frequenter cogitare ſolebat? vel ei perſæpè obijciebatur? vel quid viſum,auditum, cogitatum antè diù fuit? quod ità fortiter, ac fixè imprimatur ſpiritibus, ac memoriæ?vt perpetuò,velut plurimùm oblatum perpendere frænitícus cogatur?deindè ætas,conſuetudo, exercitia, ſpectra, externa ſenſuum obiecta, ſæpè, & frequenter; præſertim ægrotationis tempore, cogitationes, curæ, & reliqua magis vni,quàm alteri mentem alienando indulgent. Prætereà ineptiſſima hæc phãtaſmata ſimplicia, compoſita, diuiſa illata, materialia, ſenſibilia, ſingularia,aut vniuerſalia,conceptuſuè ſimplices, vel complexi, non vitio animæ intellectiuæ;ſed vitio organorum eius euadunt:

Quomodò, & cur ſenſus corrũpatur, at intellectus perficiatur. Ar. 3. de Anima.

quoniàm intellectiua omninò impaſſibilis: ſenſitiua licèt impaſſibilis aliquo pacto, non tamén omniquaq. nàm ab excellenti ſenſibili corrumpitur ratio ſenſus,& ab excellenti intelligibili perficitur intellectus,qui videtur innaſci,non corrumpi in ſenio:ſed dumtaxat à phantaſiæ conditionibus, qua obiectione vtitur, videtur aliquid pati. Verùm ipſa incorporea materialis eſt facultas, & materiæ immerſa materialia cognoſcit, & ijs materialiter vtitur:

Quæ organa ſpiritalia, & materialia ſenſibus, & intellectui.

organa verò corporea, & ſpiritalia intellectus ſunt iàm dicta temperies, calidum innatum,ſpiritus vitalis, animalis, compoſitio cerebri, vnio, color, tenuitas ſubſtantiæ eius, craſſities, lentor, viſciditas, & alia, quæ accidunt compoſitioni, & tẽperatum conſequuntur.

Cauſæ paſſionũ concomitantium frænitidem.

Sed his ommiſſis à tumore inflammatorio imminutio ſpirituum animalium,& vitalium excitatur, magnitudo augetur, color vitiatur, qualitateſq. primæ, & ſecundæ alterantur à qualitatibus humoris calidi, & putreſcentis: ab intemperie deprauatio,& motus ab acredine ſiccitas, & macies omnium organorum fit; ſed phantaſmata aliqua mollitie ex parte cerebri, ſpirituum, caloriſq. egent,vt aptè recipiantur,conſeruentur à facultate animali,quę mollities diſſipatur,& ſiccitas,ſi vigeat

Quæ ſymp. pariat velocitas ſpirituum.

nimis,velociter mouetur ſpiritus,& phãtaſmata, vt nõ figantur(tã quàm ſigillum in arenam) quæmadmodùm in affectibus humidis nimis, ſigillum in aquam: ac præterea ſint quaſi nimis excellentia,vt anima non valeat ſe diù firmare ſuper obiecto, & illud rectè perpendere, quod recipere debet. Vndè propter hanc velocitatem ſpirituum,ac mobilitatem citiſsimam non oritur rei viſæ memoria, immò illicò abijt, tanquàm non viſa, nec audita, nec odorata, tacta, & guſtata.

Quæ bilioſi patiuntur circà cog.

Hinc, qui bilioſa temperatione igneſcunt, inſtabilitate, & volubilitate excedunt, qui melancholica è contrà:

Quæ mel.

at cum modico calore prudentes euadunt; prudentes fuere melancholici, & eiuſcemodi melancholici prudentes

dentes, non quidèm atra bile nimis torrida, aut frigida prædi-ti; ſed temperatè calida: deindè terminos his de cauſis, quos annectere, vel diuidere, vel inferre, & negociari, an rectè habeant ad eſſe, ſicut ad cognoſci, vt fiat perfecta adæquatio rei cum intellectu, vtquè ſint omnia cum re, & tempore rectè percepta, compoſita, diuiſa, illata, nequit; ſed húc, & illùc fluctuans, indeq. inordinata comprænſio, diſparis, inconcina compoſitio, diuiſio, & tandém illatio concitatur. Quapropter inſana, inepta, diſparata, incompoſſibilia, impoſſibilia, & non vera frænitici loquuntur, quia modò circà hoc, modò circà illud obiectum mens eorum voluratur: at ſi diù circà vnum perſeuerat, id quidém magis eſt illi aſſuetum, ac fixum, intuſquè excellens prohibet extraneum, neq. vnquàm ab illo phantaſmate denudantur, organis intellectus inſinuato, tàm ſpiritalibus præcipuè, quàm materialibus: hinc euenit, vt delirent circà vnum obiectum, atq. circà alia rectè diſcurrent. Maligna igitur frænitis admodùm ingens, atquè maligna inflammatio cerebri, & membranarum eius erit, quæ aut extenſione ob eximiè ingentem, & occupantem maximam cerebri molem latitudine, longitudine, ac profunditate, aut intenſione qualitatum (quæ propriè intenduntur) calidorum, & vitio putredinis, & acredinis à ſucco veneno læthali aſſimili producitur: adeò vt non tantùm copia; ſed qualitate ſucci virulenti; fiat etiàm maligna inflammatio impropriè quatuor illis modis à nobis anteà recenſitis, atquè propriè, & peſtilens, à ſanguine, bile, nec non attrabiliario ſucco, vel ſimul mixtis: vndé nomen ſuſcepit, eriſipelatoſæ, ſibare, canceroſæ, ſanguineæ, crambiti compoſiti, amentes ſunt pueri, ebrij, & inſani; facit etenim calor, qui nimius in his eſt, vt motu plurimo, vehementiſſimoquè inquietentur, quo motu deſiſtente prudentiores eſſe incipiunt; monſtruoſæ imaginationes excitantur ob inæqualitatem phantaſmatum, vt remi in aqua, atq. hæc inæqualitas ob nimium motum ſpirituum, & exhalationum euadit. Delirare propter in pulmone affectiones aliquádò euenit: delirant etiàm ex melancholia cum apoſtemate calido, & colera rubea, & aduſta in cerebro: hi ſucci túm ob intemperiem cerebri gignuntur, tùm aliundè confluunt attracti à cerebro calidiori, vel recepti ab eodem imbecilliori, ab vtero in virginibus, & ſterilibus menſtruis retentis, vt docet Hipp. ab hæpate, meſereo, atquè à toto, ab aere maligno, victuq. calidiori, medicamentiſq. ſimilibus epotis, & adhibitis; interim verò ſic intemperies cerebri habituat r, vt quaſi hæctica euadat, ſubſtantiaq. cerebri, ac humiditas radicalis depaſcitur; tuncquè hæc-

Ordo delirii, & cauſæ huius.

Dub. *Cur circà vnum, & non alia aberret.*

Dub. *Sol.*

Quomodò infl. euadat malgna.

3. Epid. 3. 75.

4. De rat. vic. 4. 44.

Cauſæ homorales inflammatioinis, quæ, & quot.

30. Probl. 13.

Quomodò calor ſit cauſa frænitidis.

2. Progn. 68.

Cauſæ, & humores naturales, & ant. & int. per eſſentiam, aut p conſenſum.

L. de virg. mor.

Frænitis hæctica quæ, & qualis ſit.

tica frænitis appellatur, diciturq. obſcura, tremula, contrectabilis deſipientia: quarum frænitidum generatio, ſicuti poteſt eſſe ſubita, non ità generationis cauſa; ſed paulatim exurgit; ſed aucta ad culmen repentè læthale ſymptoma efficitur: frænitis à ſepto tranſuerſo inflammato ſola reſpiratione frequenti cum multitudine, & caliditate ſpiritus, non ità vigilijs, caloreq. capitis intenditur.

Frænifis à ſepto tranſuerſo inflãmato.

Methodicorum definitio frænitidis.

Dilucidatio Method. def.

Aſclapides inquit, frænitis eſt corpuſculorum ſtatio, ſiuè obſtruſio in cerebri membranis frequenter, & ſine conſenſu, cum alienatione, & febribus, expletione corpuſculorum vaporum, & exhalationum; maximè calida fiunt loca cerebri, hincq. attrahunt, & replentur magis.

Omnes affectus apud Met. conſiſtunt, aut in adſcrictione, aut fluore, aut ex his mixt.

Vndè acuta febris, & alienatio per eſſentiam, non conſenſum fit: quoniàm de legitima frænitide loquitur empiricè, & methodicè per ſigna, & ſymptomata pathognomonica, & aſſidentia, & per affectum adſtrictionis definit, nempè per alienationem mentis celerem cum febre acuta, manuum varium errorem, paruum pulſum, ac denſum (omnes affectus apud methodicos, vel in adſtrictione, vel fluore conſiſtunt) qui quidèm à Galenicis dogmatibus non valdè diſſentiunt re; ſed potius verbis.

De differentiis frænitidum malignarum, & ſignis generis, & ſpecierum.

CAP. XXXXVI.

Prima dif. circà primã operat.

DIFFERENTIÆ à forma tres potiſsimùm ſunt, aut ſolummodò imaginatio, ſenſus communis, & prima intellectus operatio deprauatur conuerſi ad phantaſiam, atquè ad ſenſitiuam notitiam; ſeruata autém memoria, quæ vbi deperditur in febrib⁹ morbilis, ſimul omninò imaginatio, & ratio perit: ſi quidém ſpecies conſeruatas, & eis oblatas poſtea ſpeculatur; componit, diuidit, infert: proindè anteriori cerebri parte læſa, imaginatio ſola deturpatur; medio verò cerebri ſinu offenſo, ratio peruertitur; poſteriore autèm circà occipitium, memoria ruit, & vnà cum ea etiàm reliquæ duæ facultates deſidunt; nam corrupta memoria, reliquæ integræ manere nequeunt: quibus igitur imaginatio læſa eſt, hi iudicant quidèm rectè, imaginantur autèm non rectè, quibus autèm memoria perijt, nullius antefactorum meminerunt: immò nequé omninò rectè imaginantur, neq. iudicant (hac via frænifis ad rationem tantùm pertinet) Conuenit igitur parti magis affectæ adhibere

Cur deperdita memoria ſimul, & ratio deprauatur, et perit.q.

Sol.q. præd.

hibere

„ hibere præſidium: at tamèn nec aliàs negligere: loquitur de læſione memoriæ, quatenus ipſa rappreſentat ſpectra, & ſeruatas ſpecies intellectui, qui inordinatè,tumultuosè,malè,& deprauatè ſe ſe ſpeciebus annectit, ipſa intuetur,recipit, & indicat. At ſi ſola inflammatio, vel noxa eſſet apud memoriam, & poſteriorem cerebri ſedem,ex eius ſententia,non eſſet frænitis; ex phantaſmatibus etiàm ratio alio ordine corrumpitur, videlicèt illicò viſis, auditis, lectis, & perceptis à ſenſibus externis:nàm ſi imaginatio,aut communis ſenſus, aut intellectus ad ipſas conuerſus, aut ratiocinatio; compoſitio, diuiſio, aut illatio diſcurſus non deprauaretur primariò ob inflammationem, non eſſet frenitis appellanda: hinc patet ex Gal. Græcis, Arabibus,facultates in cerebro loco, ſedeuè diſtingui. Adeſt quidèm diligenter inſpicienti diuerſitas ſubſtantiæ cerebri, & organorum, temperie, calore, ſpiritibus, ſubſtantia,colore,quantitate, & qualitatibus; anterior vbi imaginatio, & ſenſus communis laxam ſubſtantiam temperiem frigidiorem, colorem, ſpiritusquè molles obtinet,media omnia hæc perfectiora poſſidet. Præterea eſt Auctoritas Gal. in Progn. in quam partem cerebri humor ruat, læditur modò imaginatio, modò ratio, modò mem. pro loci diuerſitate: deindè diuerſitas neruorum, & eorum exorſus varius hanc diuerſitatem oſtendit, & diuerſitas actionum, diuerſitas ſpecierum materialium, immaterialium, & conſeruatarum in Theſauro memoriæ, modiquè operandi, & Galenus ait,
„ Frænitici quidam de his, quæ oculis offeruntur, rectè quan-
„ tùm ad ſenſitiuam notitiam pertinet, iudicant. Per ſenſitiuam notitiam interpretari debemus primam operationem intellectus ad phantaſiam, ſenſum communem, & ſenſibilia phantaſmata conuerſi; cogitando verò à naturali iudicio aberrat, & tunc cogitatio pertinet ad intellectum: quoniàm facta prima apprehenſione terminorum rectè illos terminos, malè coniungit, diuidit, atquè iudicat: alij cogitatione falluntur minimè, ſenſibus tamèn difformiter mouentur, videlicèt diſcurſu non aberrante, quia iudicant ea, quæ fuere intellectui oblata; at oblata à ſenſibus difformiter, prauèq. ſunt (nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu) quæ difformitas ſenſuum originem primariò ducit à cerebri inflammatione, & à vaporibus, & ſpeciebus prauè ad ſenſoria delatis: tunc enim ratio non corrumpitur ob inflammationem, quia noxa, & affectus grauior, & ſæuior ad eam lædendam expetitur; leuior autèm ad ſenſoria: nàm & pars illa cerebri media robuſtior, & ſpiritus validior reſiſtit iniuriis, alij ſenſus

Aet. Tet. ſer. 2. c. 11.

Q. Quomodò, & cur non oriatur frænitis ſola poſteriori cerebri parte læſa? Sol. q.

Facultates in cerebro loco diſtinguuntur ex Græcis, et Arabibus.

Quæ anterior, quæ media, quæ poſterior pars cerebri poſſideat. P. art. par. 8. de vſu par.

Diuerſitas cerebri diuerſam actionem parit. 2. prog. 4. de loc. aff. 2.

Quid ſit ſenſitiua notitia.

Secunda dif. circà ſecundam operationem.

Tertia diff. circa ſẽſus, & rationẽ, cogitationemq.

ſenſus, & cogitationis vitio laborant. Etenim noxa exteris ſenſorijs communicatur, atquè ea ità præſtat, vt labefactet, & impedict organa rationis, rectricisq. facultatis in cerebro.

Memoria, imaginatio ſenſ. com. eſſentia nõ differunt.

Loco, & ſede ſeparantur, & organis.

Memoria, imaginatio, & ſenſus communis ſunt facultates animæ ſentientis, neq. intrinſeca formalitate, & eſſentia diſtinguũtur: quoniàm tot eſſent animæ ſpecie diuerſæ; ſed ſeparantur ſede, ſubſtantia cerebri, ſpiritibus, natiuo calore, & alijs organis; hincquè modò abſtrahendi, & cognoſcendi, pariterq. facultas rectrix, ideſt intelligens, ſecunda ratiocinatrix, & tertia diſcurrens, non formalitate; ſed loco, ſede, & inſtrumentis, & conſequenter modis intelligendi, & operandi: Gal. non meminit læſionis memoriæ in frænitide; quoniam cùm læditur imaginatio, ſemper phantaſmata memorabilia læduntur, & memoria agens (teſte Ariſt.) indicat memorabile, quod obiectum memorabile non nulli non intelligentes irrident memoriam agentem, quaſi tantùm memoria appelletur gratia conſeruationis; ſed circà imaginem alterius iàm præteriti, viſi, auditi, facti deprauetur iudicium.

Cur non meminit Gal. læſionis memoriæ in frænitide.

Sol. q.

Quomodò detur memoria agens, & indicans memorabile contrà non nullos.

De ſignis imminentis frænitis. CAP. XXXXVII.

3. Epid. 3. 87.

QVI hemorroydibus laborant; niſi ſumma abundantia bilis, humoriſqué melancholici ſit, non ſolent frænitide tentari, pariter, qui aluos humidos habent, at eam portendunt natura ægrotantes melancholica, curis, ſtudijs exercitijs, vino, veneriq. dediti: leues, & turbulenti, qui deliri facilibus de cauſis fiunt: qui verò contrarijs ſunt moribus, magnis de cauſis inſaniant. p. ſomnus turbatus, clamor irrationalis, obliuio, conuulſiones, lingua arida, denſa, aurium ſonitus, è vomitu faſtidioſo vox clangoſa, oculoſquè concretum puluiſculum habentes, vrinæ in turbulentis, vigilibuſquè decolores, nigræ ſublimè petentes, ſercatus frequens, & qui in cap. doloribus æruginoſos vomitus habent: in acutis morbis, doloroſa in faucibus, gracilia, puſilla, ſtrangulantia, atq. cùm æger hiauerit, non facilè tùm os cogere, tùm aperire, ex his frænitici fiunt, & perniciosé habentes, extrema frigent, vrinas tenues, & albas; ſenſibiles arteriarum motiones, inquietus decubitus, corporis iactatio, & inordinata figura, & inuerecunda reſilitio:

P. Pror. 2. 4. 5. 10. 11. 17.

4. Acut. 11. 42.

De

De ſignis præſentis malignæ frænitidis. CAP. XXXXVIII.

PRÆSENTEM dignoſcimus perpetuo delirio, & acuta febre, vigilijs, manuum vago errore, variaq. mentis alienatione, impudentiq. reſponſo, oculorum rubore, pulſu duro, ſerrino, & frequenti tremulo, reſpiratione magna; ſed rara, lingua aſpera, ſanguinis è naribus fluore, oculi ſquallore ſine lacrymis, & dolore in occipitio, acri totius calore, vrinis tenuibus, flauis, decoloribus, aquoſis, aut turbatis, licèt 2. Pror. doceat, nihil perſpicui habere ex vrinis de inditijs frenitidis pathognomonicis membranarum, & cerebri inflammationis: atquatenus venæ in capite afficiuntur, & indé per febrem vniuerſum venoſum genus, conſequenter notæ ex vrinis eliciuntur: nonnè etiàm dolor capitis imminens è lotio turbato dignoſcitur? obliuione potus, & excretionis fæcum, & vrinæ, licèt his omnibus irritentur: extremorum frigiditas, & algor, cæteraq. ſigna, & malignam inflammationem intenſione, vel extenſione, vel ſucci virulentiam, manifeſtantia patent. Forma deindé frenitidis in prima, ſecunda, tertiauè operatione intellectus deprauatur, quæ vt ſpecies intelligibilis obijciatur, vel quæ ſpontè apperet; hincq. loci affecti anterioris cerebri, vel medij, cauſa efficiens materialis: ſanguis copioſus dulcis, ex eius dominio, & riſu, qui eſt motus compoſitus ex admiratione, & lætitia ab obiecto iucundo nouo, innocuo, & repentino: rarefiunt ſpiritus, & calor, qui membra, & muſculos oris, & principaliter cor, pulmonem, & diafracma dilatant; mitiori calore, & frænifi, vrinis rubeis, coloreq. roſeo totius, temperie calida, & humida, ætate, victu, conſuetudine, aeris regione, anni tempore efficitur: biliosa dignoſcitur ex ira, excandeſcentia, temperie calida, & ſicca, habitu gracili, ætate florenti, cibis calidioribus, ſalſis, exercitijs, labore, æſtate, regione calida, calore acri, & mordaci, lingua aridiori, ſcabra, ſiti, excrementis biliosis, vomitu, melancholica apparet, aduſta bile ex furore, percuſſione, mærore, fletuq. clamore, vel ſtudio, temperamento calido ægri, & ſicco, victu, curis, ſtudio, laboribus, aere, ætate virili calida, quæ omnia calorem humoris, & qualitatem præferunt:

4. De cauſ. pulſuum. 14. 5. de loc. aff. 4. Act. l. 6. c. 9. & 10.

2. Pror.

Dub. de ſignis ex vrinis in frænitide. l. c.

Sol. q. de vrinis in frænitide.

An vrinæ expēdendæ ſint.

Signa à ſanguine riſus quid ſit.

A bile quæ ſigna.

A *melanc. quæ ſigna.*

Frenitis diſtinguitur à delirio ob ſepti tranſuerſi inflammationem, quoniàm in hac frequens eſt reſpiratio, & parua, vox acuta, hypochundria ſursū cōtracta, febriſq. magis anxioſa, ſitiſq. moleſtior. Deindè hæctica frænitis pulſum durum, & debilē ſibi aſſociat, & frequēt. & tumultuoſæ frænitidi ſuccedit, & oīa macie, &

Signæ frænitidis à diafracmate.

Signæ hæcticæ frænitidis.

ariditate confecta præmonſtrat: ex vſu frigidorum, vel copiâ pituitæ, vel ſucci poſt aduſtionem relicti, in conuulſionem, & læthargum aliquandò frænitis permutatur; ſed ex proprijs ſignis conuulſionem, aut læthargum portendentibus innoteſcit. Tempora ipſius frænitidis principium, augumentum, ſtatus, & declinatio ex motu, & magnitudine ſymptomatum neceſſariò conſequentium maiori, vel minori percipiuntur, in principio omnia debiliora, in augumento creſcunt, in ſtatu verò adhúc magis furiunt.

Signa temporũ frænitidis.

3. de loc. aff. 7. 2. Aphor. 26. 6. Aphor. 53. 4. Aphor. 72.

De præſagio mortis, & periculi frænitidis malignæ, & omnium eius ſpecierum. CAP. XXXXIX.

OMNIS frænitis periculoſiſſima, læthalis, & acuta eſt, eòq. magis maligna iàm facta, & confirmata; quæ à ſanguine, aut pallida bile excitatur, in relatu mitior eſt, vehementior à flaua; fęrina, & dirior fit à ſuperaſſato humore ferocit: inſignior, ſi ratio, & diſcurſus deprauentur, quàm ſi notitia tantúm ſenſitiua deturpetur: ſi totum carebrum læſum eſt, læthaliſſima, non ità pericoloſa, ſi interior tantùm pars afficitur. »

P. Pror. 2. 2.

Ventris valdè rubens profluuies, mala quidèm in omnibus mor- »
bis: non minimè verò in conatoſis frænitіcis, prædebilitatorum »
deſipientiæ peſſimæ. Vrinæ albæ aquoſæ, ſummam crudita- »
tem, & perniciem oſtendunt, & bilem omnem ſursùm ferri, in »
principio elementer habere; ſed cerebro permutari malum eſt: »
mala quoq. & ſputatio, albaq. deiectio, rigorq. in his peſſimus »
ob decurſum bilis ad cerebrum, & cutaneas partes, tremoreſq. »
ſuperuenientes, læthales, pernicioſi, maligni: peius eſt, ſi ex fræ- »
nitico fiat læthargicus, melius è contra. Nàm abſumpto calore, »

Quid vrinæ albæ significent.

frigida omnia languent, ſyncope extrema frigida, veſica in pollice exorſa læthalia: ſudore multo calido, & capitis, & vniuerſi, narium ſanguinis fluore, & hemorroydum, ſolui conſueuit, vel puris craſſi expulſione, abſceſſu poſt aures, à primo die ſtatim correpto: quarta, quinta die intrà ſeptimam vidi examinatos. Tertium non vidi, ſic nec 20. attigiſſe in notha frænitide, vel ea, quæ non acuta, aut primo die non cæpit ad 21. ad 24. obiere; dúm etiam ob virium robur mortis terminum prorogarunt.

3. De criſ. 3. 2. Acut. 4.

Solutio frænitidis quæ, & qualis.

Dub. de die mortis.

Sol. de frænitide legitima, & ſpuria.

3. Epid. 3. 86. 87

De indicationibus malignæ frænitidis impropriè, & propriè.

CAP. XXXXX.

INDICATIONES febris, putredinis malignæ, vigiliæ, mentis alienationis præcipuè ex alibi dictis innoteſcunt: falſas imagines leuare, & paulatim ijs aſſentiendum melius eſt, quàm repugnandum, organa immobilia reddere, ac lenire oportet, facultates, & operationes prauas ſedatas reddere, & naturæ rei correſpondentes refrigerantibus, & humectantibus humorũ, & ſpirituum nimius motus compeſcatur, inflammatioq. fluxus incipiens retrahatur, propè fluens, & fluxus repercutiatur, firmatus verò coctione ornetur, in iàm facta frænitide, & fiente: nàm huius principium, augumentum, ſtatus, & declinatio ſemper indicat repercutientia; iàm facta verò principium lenientia, & compeſcentia calorem, acredinem, putredinem, motum ſpirituum, & humorum, augumentum fore ſtupefacientibus eget, at ſtatus digerentibus, & euocantibus modicè calidis, & humidis, & firmato ſucco, & declinante malo, magis digerentibus. Iccircò inquit Gal. in vigore, ac ſummo incremento oportere vti decocto capitum papaueris, hioſciami fientis inflammationis; incremento enim, & vigore iàm factæ alius ſcopus inſtat ratione motus, quia medicationes ſolent fieri per contraria, & hæc aut manifeſta, aut abdita, & occulta.

A forma.

13. *Meth. l. c.*

Ab humore.

Frænitis duplex fiens, & iam facta, & vtriuſq. Tempora fientis, & iã facta quæ?

L. c.

Dub.

Sol.

2. *Moral. Nicom.* 3.

De cura malignæ frænitidis. CAP. XXXXXI.

» OPORTET vbi aliquid non reſpondet, non tanti puta-
» re Auctorem, quanti ægrum, & experiri aliud, atquè
» aliud, ſic tamèn, ut citò mutetur, quod nihil prodeſt in
» acutis morbis: Dein ægrotantes medicos diligenter audientes,
» nihil tamén eorum, quàm ab ipſis mandantur, efficientes nun-
» quàm valebunt, dùm ità curantur: in vnaquaq. re medium in-
» uenire, difficile eſt: nàm mel, vinum, veratrum, aduſtionem, in-
» ciſionem ſcire, perfacilè eſt, & reliqua præſidia chirurgica, phar-
» maceutica, & diætetica; ſed quonam modo ad ſanitatem efficien-
» dam, & cui, & quandò ſint tribuenda, tanta eſt difficultas ſcire,
» quanta eſt; medicum eſſe. Hæc Ar. ab Hipp. mutuatus, aſſeruit, qui in Epid. & alibi conſideranda hæc ſtatuit, quò, vndè, & quamobrèm, quæ oportet, & vt oportet, & qualia, & quæ, & quandò, & quantùm, nihil contemnendum, nihil comprobandum temerè.

Celſ. l. 3. *c. p.*

Not.

2. *Nic.* 4. 9.

5. *Ethic.* 9

Rectus vſus agẽdorũ difficilior ẽ quàm quid agẽdum ſcire.

6. *Epid.* 2. 16. 34. 23.

Locus qñ, quantùm, quomodò ab Hip. animad.

Præſidiorum materiæ alibi fuſius perſcrutantur, hic ſolùm cõpendiosè, & venæ ſectio illicò adhibeatur cubiti, ſcarificatio malleolorum, frontis, ad aures, hirundinum appoſitio, & oucurbit. inuſtiones, & huiuſcemodi in medium veniunt, frictiones, ligaturæ: paruis tamèn (vt docet Aet.) fiſſuris vtendum eſt, in fræniticis, aut mente motis, aut aliàs delirantibus, quò cita glutinatio vulnuſculi fiat: contingit enim, vt deliri ſæpé latenter vinculum manus ſoluant, & ſi quidèm contingit, magnam eſſe ſciſſuram, ſequitur periculum ex ſanguinis eruptione, caput tonditur ad cutim; quoniàm melius diffluitur, liberiuſq. per ſuos meatus mã digeritur, & fluit. Aluus etiam deturbatur clyſteribus refrigerantibus, & humectantibus, & ſero lactis, decocto maluæ, latucæ, iuſquiami pap. borrag· bugloſſæ, prunis, aut ex ptyſſana, & lacte; aut ex decocto violæ, lupuli, fumariæ, ſunchi, & iure; aut ex cucur. elixis melonibus, cucum. aut per os caſſia, tamar. ſyr. roſ. ſol. aut extracto. r. pulpæ tamarindorum, prunorum damaſc. mirob. citrin: an. vn. 6. infuſionis ſolut. roſ. lib. 2. ad quatuor dies poſtea macerata colo traijciantur. Itém vnciam ſemis ſingulorum immerge dictæ colaturæ ad quatuor dies, & molita expreſſione, adde mannæ. vn. 2. in vaſe terreo vitriato omnia appone, igne duplici vaſe ſenſim euaporare facito, quod remanet in fundo ad drac. 3. exhibito illicò antè prandium. Extractum liquoris aliud. r. polipodij quercini p. vn. 2. 5. decocti cordialis ſtillaticijs vn. 6. coriand. præparatorum ſcru. 1. ad octo dies infundantur, deindè expreſſa torculari percolentur, ipſa colatura ſenſim per filtrum traijciatur; & per cartam, cui ità clarificatæ adde ſaccari candidi violati vn. 1 ſ. m. ſyrupetur pro potione. Aut r. fol. ſenæ vn. 2. ſ. aquæ cinam. drac· 1. decocti florum, & fruct. cord. vn. ſ. ad diem inf. exprimatur, & coletur per cartam, cui colaturæ addæ vn. 1. ſ. ſaccari, & f. ſ. ar. iulapium in duplici vaſe: ſinatur, vt colatura ſedimentum faciat, poſtea coletur, & ſyrupetur: & ſic de alijs, adduntq. guttulæ ſucci limonis. In fine præparantur humores maligni decocto ſunchi, pimpinellæ, pentaphilli, acetoſæ, florum cord. ſcorzoneræ: aut ſero caprino cum emulſ. ſem. pap. albi, & peponum, & his ſimilibus, additis acidis, citri, limonum, granatorum arancij, & quàmplurimis, quæ ſuprà excitata fuere.

Aet. l. 3. c. 14. ex Antylo.

Chirurgica.

Alex. p. probl. 37.

Pharmaceutica.

Extracta.

Liquor extractus leniens.

Aliud extractũ.

Liquor extractus leniens.

Alterantia, & bezaartica.

De

De victu in maligna frænitide. CAP. XXXXXII.

IN cibo dandus eſt ptyſſanæ, aut aliræ ſuccus, aut micæ panis ſæpè lotæ cum roſaceo melle, & iuſcula plantis cicoraceis, refrigerantibus decorata, & fercula ex his: mitigata verò febri dentur oua ſorbilia, & lactucæ feruefactæ; quæcunq. moderatè humectant, & frigefaciunt, vnàq. nutriunt propter virium imbecillitatem, quæ torculata, & piſta, & reſtauratiua ex capis, turturibus, faſianis, perdicibus, frigefacientibus, & humectantibus herbis, & bezaarticis expoſtulant. Vnum mihi maximè arridet, quatuor ſemina maiora, & minora, tamarindi, pruna, grana malorum acidorum, & dulcium, lactuca, ſunchus, ſcorzonera, pimpinellę, margaritæ, ſandali citrini an. p. in ventre capi racondantur, is carta inuolutus, igne ſenſim aſſetur, & in aſſatione lactis ſero, & aqua roſ. irroretur, poſteà torculari eliciatur ſuccus, qui in panatella ex ſeminum pep. emulſ. ad duo coclearea exhibeatur. Omnibus ſcopis ſatisfacit, gratuſq. cibus, & ſuauis euadit, puluis ouo ſorbili, & cibarijs inſpergendus, aut antè cibũ bis in die ſumendus. r. Margaritarum prætioſarum, lapidum præcioſorum, eboris, cornu Ceruí vſti an. ſcru. 1. ſandali citrini. ſem. pap. albi, radicis ſcorzoneræ, pentaphilli vettonici, florum ſambuci an. ſcru. 1. roſ. rub. dentis Apri an. ſcru. ſ. m. f. pul. tenuiſs. qui in frænitide maligna plurimùm iuuat, & malignitatè, & furorem refrenat, & ſpiritus demulcit alimentales, & vitales. Extrà oxirrodina, fotus, & refrigerantes, humectantes, & inunctiones, & ſpongiæ capiti, cordi, & teſtibus, & demùm pulmones, agni lacte vaccino elixi, & pulli columbacei, & catuli, & plura ex his L. Decimo cap. 2:

Ael. l. 6. c. 2.
Qui cibi, & potus.
Chimicum nutrimentum.
Puluis in ouo ſorbili.
Externa.

Finis Libri Primi Tomi Secundi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

DE IMPROPRIE, ET PROPRIE, MALIGNIS, Et peſtilentibus priuatim, & vulgariter affectibus, & ſymptomatibus thoracis, cognoſcendis, præſeruandis, atquè curandis.

LIBER SECVNDVS.

DE MALIGNAE, AC PESTILENTIS PRIVATIM, Aut vulgariter Anginæ eſſentia.

CAP. I.

FAVCES, Gula, Exophagus, Guttur, & Trachea perpenduntur; tùm vt ſibi ipſis nutriendis inſeruiunt, túm alteri, deglutioni, quippé, reſpirationi, voci, atq. locutioni, quæ eſt explanatio vocis per linguam: Vox enim acuta, vel grauis, magna, vel parua, aſpera, aut lenis conformationem, & compoſitionem aſperæ arteriæ, latitudinem, & anguſtiam; deindè afflatum vehementiorem, vel imbecilliorem ſequitur: quaré nequè ſemper, neq. primùm, ſed ex accidenti temperatiores naturales, non autèm adſititias ea vocis magnitudo, aut paruitas concomitatur. Verùm harum partium inflammatio ingens, & vehementer excedens, maligna angina appellatur, chinantia, græcè, latinè præfocatio: Vere, & Autumno à bilioſis humoribus ſæpè, Hyeme verò à pituitoſis, quandòquè origine ducit, atq. homines, calidi, & humidi capitis, & diſtillationi-

Quot modis gratia ſui, & alterius guttur expendatur. 4. de hiſt. anim. 9. De natura vocis & locutionis. Art. med 67 68. 69.

Nomen. 5. Aphor. 22. Tempora, et corpora aptiora Angine.

6. Epid. 7. 3. aph. 16. P. Epid. 0. 4. aph. 34 p. de loc aff. 7. 4. de loc. aff. 3.

lationibus obnoxios, & balneo, vino, Venere, & Solaribus radijs vtentes, capillorum ornatu, & eorum ablutione prændit; porrò licèt naturalem facultatem intemperie calidiori labefactet, præcipuè tamèn deglutioni, reſpirationi, atq. voci, motrici, & naturali, & animali, & ſentienti ob dolorem, impedimento eſt, potiſſimùmq. in pluuiarum multitudine.

Angina deſcriptio generica.

Idcircò dicitur ſubitus interitus propter defectum reſpirationis, qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumenti ex ijs, quæ reſpirationi opitulentur, propter ſuperfluam ſiccitatem, vel humiditatem, vel repletionem. Hipp. anginæ nomine appellare ſolet omnes affectus huic loco accedentes, quos ſpirandi difficultas concomitatur: repenté ſtrangulari ſoli gutturi ineſt: hinc autèm magnitudo illarum partiú, incendium ſpiritus, aeriſq. expirati exiſtit, aut imminuta, aut ablata ferè deglutio, aut reſpiratio à motrice impedita, tùm animali, tùm naturali propter additam molémuſculorum: à phlegmone (aut illarum partium anguſtia propter incenſam, & inflammatam materiã) aut calidam intemperiem, & dolorem, qui quidèm non ſemper adeſt, ſicuti nequè febris.

Angina ſine febre.

Vndè hinc viſcera, pulmo, cor, calor natiuus, & ſpiritus refrigerio, reſpiratu, vẽtilatione nequeunt recreari, & macie tabeſcunt; dúm muſculi thoracis, pulmo, & cor ægré attollantur: quapropter in angina vitium pené humores, ſpiritus, & ſolida fatigat, quę maligna exquiſitè, non illegitima, abſq. febre, & humorum accenſione aliquandò præmit, aut vertebrarum luſcatione.

Membra quæ leduntur in angina animalia, vitalia & naturalia.

Malignæ Anginæ generica deſcriptio.

Genericè omnes ſpecies amplectendo deſcribi poterit, admodùm vehemens ſpiritus faucium compræhenſio: quælibet enim angina conſtat hac difficultate ingente; aliquandò verò ſola accedente caliditate, & ſiccitate ſpiritus pulmonis, & cordis; aliquandò etiam phlegmone ob anguſtiam faucium à materia loca occupante, & obſtruente, aut à qualitate exſiccante, & corrugante, vtità nimia macie, fauces, pulmo, & cor areſcant, & muſculi, nequè hæ partes ſe ſe dilatare valeant.

Secunda Malignæ humoralis angelinæ deſcriptio.

Materialiter etiàm, & effectiué humoralis delineatur angina frequentius infeſtans, admodùm ingens faucium phlegmone.

L. 3. acut. c. p. Tertia deſcriptio, & eius explanatio.

Formalis deindè, & effectiua à Celio Aur. affertur, dùm inquit. Angina eſt ingens difficultas tranſuorandi, atquè acuta præfocatio ob vehementiam ad tertium, & feré quartum gradum tumoris faucium: licèt humoris vehementia, & gulam exercere cibis deſeruientem, & Tracheam inſpirationi internè, & externè, & vbiqué ſimul eodem tempore poſſit; attamèn quoniàm vtraqué deglutio, & reſpiratio perpetuò grauantur, modò verò magis vna, quàm altera, modò æqualiter, ob locorum vicinitatem, & compaſſionem: ideò, & diffi-

difficultatem tranſuorandi, & præfocationem acutam, difficilemq. reſpirationem adnotauit. Omittitur dolor, quia eius cauſa, non imminet vitæ periculum; ſed anguſtiæ totum diſcrimẽ impendit. Scribit (fauces) quoniàm hoc nomen omnibus his partibus comune eſt, & gulæ, & tracheæ: demùm (tumoris vehementiam) pronunciat, vt nobis ſignificet, magnitudinem acutam, intenſam, & extenſam illius, eòq. magis cùm vulgaris, aut priuata peſtilens, aut maligna debacchetur, à Celſo demùm dicitur peſtiferum, & acutum morbi genus, & à Raſi mala ſynache. His omnibus tumor eſſe poteſt vehementia ſeuiori, & efficaciori præditus, cùm malignus, aut propriè, aut impropriè, maligna humorum putredine, ac deleteria priuatim, vel epidemiè fuerit, quolibet ſucco, à ſanguine, bile pituita malancholica, vel ex his miſcella propriè vel, quatuor illis modis impropriè putreſcente: adeò vt admodùm ægrè reſpirent ægri, & natiuus calor, tùm refrigerio, tùm ventilatione deſtituatur; & non immeritò, qui immoderatior exiſtit, pulmonem accendit, & cor, febremq. auget, quæ acuta ab inflammatione, & concomitantibus, originem ducit: hi ſucci frequenter à capite, & iugularibus venis, pituitoſi, bilioſi, melancholici, ſangninei, & mixti ruunt, vel ab hepate, ſtomacho, vtero, liene, totòq. corpore tranſmiſſi, ac ſuſcepti, aut attracti à faucibus, clamore, eiulatu, nimio itinere, ſolaribus radijs defatigatis, atq. aere calidiori, potioneq. aliqua ſimili, & exaſperante vel, med. elleboro albo, colocinthyde, vomitorio accẽſis: pituitoſi ſucci, non tã profundas ſedes occupant; ſed circumiacentem ſanguinem congelant, refrigerant, & vias obſtruunt: bilioſi altius, & intimius ad laringem, & latiores venas ſuccumbunt, & manẽt: craſſi ſæpè citrà multitudinẽ, ſed craſſitie obturantes, aliquandò multitudine ſola loca tumefaciunt. Hi ob intemperantias calidiores, aut frigidiores viſcerũ, vel victu, aereq malignis, ac peſtilentibus priuatim, aut vulgariter gignuntur, & præcipuè laringem, aut pharingem exquiſita, & legitima excellenter inflammat, reliquæ ſpuriæ ob locum, & humorem alienum à natura ſãguinis, & tumorem, appellantur. Quot extant humores, quotuplex malignitas eſt, quotuplicia ſunt loca, gula, arteria interior, aut exterior, earum muſculi, exophagus, cinanche, ſinanche, paracinanche, paraſinanche appellantur, & tot ſpecies erunt: Aræteo teſte, angina morbus acutus eſt; ſpiritus .n. comprimitur: duæ verò eius ſpecies ſunt, aut inſtrumentorum ſpirandi phlegmone eſt, aut ſolius ſpiritus, in ſe ipſo cauſã habentis affectus ob phlegmonis excellentẽ magnitudinẽ, linguã extrà denes præferunt: oris .n. cauernam implet, & ipſius, quod abundãt, extrà dentes exeritur:

Anguſtia faucitũ vitæ diſcrimen eſt.

Per fauces quid? Per tumoris vehementiã quid?

L.4.c.4. Raſ.l.9. c.54.

Cauſæ effectrices humarales.

3. Aphor. 16. 4. Acut. 30. 35. de ſympt. cauſ. 12.

A quibus partibus humores fluant, & tripliciter attracti, impulſi, & mixtim vtroq. modò nocent.

Species à tribus ſã, effectrice, & ſede affecta oriũtur.

L.p.c.7.

Duæ ſpecies Anginæ.

hoc malum ſinanche græcè, latinè angina, & cinanche .i. canina angina nominatur, aut quoniàm huiuſmodi animalia aſſiduè hoc malo vexentur, aut quod etiam ſana linguam exerere conſueuerunt, alteri autèm generi contraria eueniunt. Inſtrumentorum collapſio, & ſingulorum natura, inſignis macies, & ſtrangulatio vehemens, vt ipſiſmet in pectore, latentioribuſqué partibus circà cor, atq. pulmones abdita eſſe inflamatio videatur, anginam hanc appellamus, quaſi interius vergentem, atquè angentem. Ego verò exiſtimo, ipſius ſolius ſpiritus id vitium eſſe, praua conuerſione ad calidiſſimum, ſicciſſimumquè conuerſi, nulla corporis parte inflamatione laborante: id autèm mirandum nō eſt. Nàm in Charoneis ſtrangulatus, citrà vllum corporis affectum acutiſſimi contingunt, immò, vel vna inſpiratione, prius quàm corpus aliquod maleficium contrahat, homines moriuntur, quia etiàm, & à rabido cane, qui in faciem, dùm ſpiritus adducitur, tantummodò inſpirauit, & nullo pacto momorderit, in rabiem homo agitur. Talem igitur reſpirationis mutationem interius fieri, haud eſt ex his, quæ fieri nequeunt; quandoquidèm, & alia infinita eorum, quæ in homine ſunt, eandèm ſpeciem cum exterioribus cauſis obtinent; ſucci perdentes intrà corpus ſunt, & exterius, morbi quoq. medicamentis pernicioſis aſſimiles, & à medicamentis talia euomunt, qualia ob febres vomere ſolent: quocircà nequè à ratione alienum eſt, in peſtilentia, quæ Athenas afflixit, nullos exiſtimaſſe, in puteos Piræi à Peloponenſibus venena fuiſſe coniecta; homines enim peſtilētis morbi cū læthalibus medicamētis ſimilitudinē ignorabāt.

An paſſio ſpiritus ſit.
In charoneis.
Not.
Rabies canina oritur abſq. morſu, ſed inſpiratu.
Not.

De ſignis, præſagio, & indicationibus malignæ Anginæ.

CAP. II.

Notæ generica.

GENERICE depræhenditur, difficili reſpiratione, voce, & deglutione, puta per nares, deiectionibus per aluū, & per vrinam febre continua acuta, & maligna, anxietate, partiumq. extremarum frigore, pulſuq. admodùm imbecilli: ſpecificè, ſi gula obſidetur, deglutitio magis moleſtat, aut penitus aufertur, atq. ciborum attractio; facilius tumor, & rubor in ore cernitur, & extrà conſpicitur, ſi adeſt: ſi externi gulæ muſculi inflammantur, expulſio magis, & ēt reſpiratio offenditur; ſi Trachea, & larinx, & pharinx læditur; tumor non facilè agnoſcitur, nequè rubor, reſpiratio difficilior, ſpirituſquè, & calor ſuffocantur corde, pulmone, refrigerio vti nequeuntibus; atquè maximis conatibus fruſtrà inſultantibus: tandém exigua, & frequens reſpiratio inſurgit, & recta ceruice; morſquè

Notæ ſpecificæ a locis affectis.

tunc

tunc in propatulo eſt , & ſi interna tracheæ pars inflammata , humoreque grauatur,illicò ſuffocatur, ſi externa non tàm citò : Sanguinem perſpicuè elucet ex phlethora, iuuentute , temperie , anteacta vita, rubore faciei, oculorū, faucium , maxima ſuffocatione, ſiti, dolore, febreq. ſynocha, pituitoſa,& ſaliuæ multitudine, paucitate doloris, ruboris, maiorique anguſtia, minori ſiti, deſtillatione à capite; habitu pituitoſo, hyeme , ædulijſquè ſimilibus. Colerica incendio, dolore , ſiti vrgentiſſima, linguæ ariditate, ſcabritie, febri ardentiſsima , & inquietudine : melancholica, medio modo ex habitu , temperie , autumno , antegeſta vita , cibis, melancholiam producentibus, æſtate,& autumno, typis quartanarijs, febre ſiccißima ferociente,atquè ex permixtis ſignis permixta patet ſiccißima, & calidiſſima, ex aere ſimili, ex conſtitutione temporum , maligna graſſante endimicè, epidemicè , vel ſporadicè. At cùm maligna ſit ex ſymptomatibus malignis genericè annexis, ac ſpecificè , è ſuccis malignis,malignè putreſcentibus , & alijs ſpecierum ſignis, toties recenſitis. Præſagia collecta à vi,vehementiaquè malignæ anginæ, viribus, & ſymptomatibus, quæ genericé affectibus malignis , & febribus ſæpè accomodata fuere , eadem anginæ competunt , eòq. magis,cùm via ſpiritus,& cibi, ex quibus tota vita illicò opē haurit, intercludatur, ſolaq. virium conſtantia ſpem ſalutis portendat. Mulieres ,frigidioreſq. viri ob mitiorem caloris, euentationis neceſſitatem , diutius ſuſtinent; cùm vndiq. nec ore , nec collo,nec ceruice, nec ſterno , humor, rubor perſpicuus ſit,celerrimè,ac horribiliter ſtrangulat; ſi liuor, elenigratio in facie ,& vnguibus, & ſi intùs,& extrà hęc adſint, repentè interficit.Spuma in ore,à nimio motu ,& à ſubſtantia aerea pulmonis exoritur;ſi ſacer ignis non intrò reccurrat, bonum, ſi verò nec diebus decretorijs rubor euaneſcat, nequè tuberculum conuertatur in ſedem exteriorem, pus non facilè exercet, & videntur ſine dolore agere mortem,indicat, aut recidiuam:rubores contra. 2.Epid.
„ anginoſa mulier cum rubore colli , & pectoris ex vtraq.parte ,
„ quarta die perijt, & 5. Epid. cum rubore maxillarum quinto die
„ interijt; nàm ſi rubor, & humor prima vice in externis oritur, atq. interni muſculi profundiores expertes ſint, bonum;aut ſi per decubitum ,& tranſmiſsionem fiat rubor in ſuperficie, depulſa materia;at ſi rubor internos, & externos, & fauces,malum :ità in Epid. Hip. conciliandus cenſetur. Scopos eoſdémmet,ac in frænitide dictare conuenit, tùm ratione febrilis intemperiei malignæ,tùm inflammationis,túm humoris iàm fluentis, firmati , & eius qualitatis,& ſedis affectę,gutturis,& gulæ,internæ,& externę.

Ab humoribus, & forma humoris ſanguinea pituitoſa.

Colerica.
Melancholica.

Permixta.

Malig. ſigna.

Præſagia ab Idea cauſis, & virtute fiunt.

3. Epid. 2 4.
3. In Prog. 2.
6. Aphor. 4. de cauſ. pulſ. 20.

3. In Prog. 19.
Dub. de humore
2. Epid. 2.
5. Epid.
ut.
Cur rubor externus modò bonus, modò malus.

Celſ.l.

Audio (inquit Celſus) ſi quis pullum hyrundinis ederit, angina toto anno non periclitari, vomeatq. aſſuetus, & à ſolaribus radijs, pluuiarum ablutione, auſtro, allio, cepa, nucibus, amigd. vino potenti, & huiuſcemodi caput replentibus caueat.

De præſidiorum materiis ad malignam Anginam. CAP. III.

6. De comp. loc. p. art. med. 93.

Quandò localia tutò adminiſtrantur.

Not. de repellẽtibus, & reuellentibus.

DVM verò ad particularem affectum oculos dirigimus, euacuato vniuerſo, aut reuulſione raptum compeſcente, aut euacuatione multitudinem adimente (inquit Gal.) venæ ſectione vtimur, & purgatione, clyſteribus, & inædia; vbi totum corpus apparuerit, aut multitudine humorum refertum, aut eorundem malitia vitiatum: nàm prius non admittit Gal. localia, nequé repellentia, nequé digerentia; ſi verò neutrum horum adſit, ſtatim ad curationem per localia remedia peruenimus: porrò corpus plenum, aut euacuatur, aut omninò ad alia loca retrahitur, quod patienti particulæ influit: quo perfecto opere, prius à parte repellendum, vi ad nobiliora viſcera impingatur, aut ad altiora malignus, deleteriuſq. ſuccus, quàm diſpergendum; quantò enim per maiora fit vaſa, tantò eſpeditior fit euacuatio: à patiente verò loco adſtringendo, ac refrigendo retrò oppugnamus, ſed exinanita loca attrahunt ad ſeipſa, quæcumquè repercutiuntur.

De sãguinis miſſione quanta, quali loco, & quandò.

Quid agendum fluentibus, & hemorrhoidibus.

De ordine, agendorũ, et tempore.

Indicans genericũ ſectionem venæ quale ſit.

Triplex vehemẽtia magnitudinis ſpectanda.

Quæ venæ p. aut 2. loco reſeruandæ? deindè aut pñs, aut imminẽs in meth. tuend. ſan. aut med.

In Angina, totius prouidentia erit, ſanguinis miſſio primò per venam humoralem, ſi in toto plethora abundet, ab eaq. impetus ad fauces prouentum habeat, ſin' magis ab hemorrhoidibus, aut menſtruis retentis, hæc plethora, & angina oriatur, & magis inferna plethora ad vterum, & venas hemorrhoidales vergent, quàm ſuperior, & ea circà locum affectum anginoſum, à talo, & ſcarificatis cruribus eſt inchoandum: tanta enim aliquandò vitæ periculum ſuffocatione, & tumore laringis, & pharingis inſtat, vt alijs neglectis, ét fluentibus hemorrhoidibus, & menſtruis, copioſé, & opportunè, cubiti vena parcè primò inciditur; ſin' magis à capitis plenitudine, & ſanguinea magnitudine morbifica (quæ genericum, & immediatum ſectionem venæ indicans eſt) nàm iſta magnitudo vehemens in ſanguine triplex eſt, & tripliciter, propria morbifica, eſſentia, præſtantia partis, cachoetica; aut immediaté lædit; aut ſi non immediatè, ſaltèm tánquàm cauſa adiuuans immediatam, aut tanquàm ſine qua non immediata tolli nequit tutò, citò, & iucundè: deindè ipſa præſens eſt, aut imminens, aut in ſanitate deperdita, aut in tuenda præſenti, ſed ad lapſum declinante per cephalicam, túm per hemorrhoi-

morrhoides, vel malleolos ſcarificatos, ſi illæ, vel menſtruæ purgationes coercerentur, aut poſt ſuperiorem venam inciſam; denuò infernæ eſſent reuulſionis gratia apponendæ, fouerentq. hæ in fauces impetum: at ſi nimia copia ſanguinis in toto exuperaret, & præſertim ſuprà iecur, primùm vena brachij tundenda: deindè crurum. Meſues d. ſi cum ſanguine bilis redundat, prius bilis ducenda, quàm ſanguis: fortaſſè quia bilis copia, & eius motus, & qualitas calida, & ſicca magis fatigat, quàm ſanguis, & ea maiorem caliditatem febrilem accendit; ſanguis verò mitiorem facit, & reliqua ſymptomata lenia affert, motum tardiorem irritat, dolorem, reſpirationem, & præcordiorum incendium faceſſit.

Q. An p. ſanguis mittendus, 2. purgans, an è cõtrà. Meſ. c. p.
Dub. an p. ſeccãda vena, vel purgans med. ſit exhibendum.
Sol.

Demúm (his, gratia vniuerſæ plenitudinis, expenſis) ad viciniora deuenimus, & deriuantia primò amplectimur, aut mixta, particulariaq. reuellentia, nempè ad cucurb. ſcarificatas, & abſquè ſcarificatione Thoraci, ſpatulis, Collo; ad hyrudines, naribus, aut poſt aures affixas, ad venas in oculis occultas: tandèm poſtremò inueteratæ paſſioni, & firmato fluxui, apertio venarum linguæ ſuccurrit, copioſuſquè ſanguis detrahitur; dùm maximè abundat, vires, ætaſq. ſuadeant; ſin' autèm, modicé, aut parcè, iteratéq. exinaniendus, & præcipuè in hac maligna angina: nàm partitæ vices, tutiorem, ac celeriorem ſanitatem afferunt, quàm repentinæ, & maximæ euacuationes: maxillas, collum mentum ſcarificare, ceruicis venas, ſi à capite; mammarum, ſi ab vtero, ſanguis ruit, tundere oportet; prius tamen toto inanito. Acria medicamenta primò ſpatulis, deindè collo impoſita euocationis ad extrà, & euacuationis gratia, capiti etiàm ſunt affigéda, ſi hinc ſucci deffluunt, præſertim pituitoſi; inciſio gutturis ad anulos tranſuerſim in parte; ſed non in toto, ſumma cogente neceſſitate reſpirationis, atquè tumoris; interna inciſio, & ruptio candela, aut argentea lamula, aut ſpongia alligata filo deglutita, & iterùm ſurſùm retracta. Frictiones aſperæ, extremorum doloroſi nexus, lotiones pedum, atq. manuum calida aqua, & decocto vrticæ, ſynapi, naſturtij, nigellæ, calamenthi aliundè ſuccos retrahentes probantur, vexicantia, ſynapiſmata, rubificantia, cucurbitæ magna flamma ſæpé reiteratæ, cauteria, & ſetaceá, cunctaq. ad cutim impactum ſuccum, & tumorem inanientia, accomoda videntur, ſub maximillis, collo, mento, ceruice, mammis vſurpanda veniunt:

Deriuans quid, & reuellens mixtum.
Cel. Aur. l. c.
P. Aphor. Hip. l. 3. de morbis 4. acut. 50. 51. 35. 3. Epid. 28.
Inciſio gutturis quomodò, & quãdó mol tur.

De pharmacis internis, & externis euacuantibus adminiſtrandis in maligna Angina. CAP. IV.

LENIENTE pharmaco, tùm humores in primis vijs deturbantur, tùm quoquomodò fluentes euacuantur, & compeſcuntur: caſsiæ flore, tammarindis, prunis, ſymp. roſ. noſtro ſolutiuo depurato, manna: purgantia aliquandò ex Hipp. inter initia non deteſtanda videntur; cogit enim impetens, & ſubitus ſtrangulatus magis, quàm cruditas ſucci: ideò, & ſcamonium in ptyſſana exhibetur; at vno, eodemq. tempore refrigerantia, & humectantia commendantur, & extracta agarici, polipodij, ellebori ad malancholiam, & pituitam deturbandam, tùm in ſubſtantia, tùm liquore deſtillato, & depurato euacuant, & reuellunt, aut ellectuarium noſtrum iucundiſsimum Principibus accomodatum. r. fol. ſem. polipodij querni, rad. altheæ an. vn. 4. epithymi vn. ſ. aniſ. tartari albi an. drac. 1. f. inf. in aqua communi, & dec. s. ar. f. col. & expreſſio, adde ſaccari vn. 6. pulpæ paſſul. dulcium, pulpæ prunorum damaſce. matur. extrac. cum præd. inf. an. vn. 8. mechiocan puluerizati vn. 1. ſ. m. f. electu. s. artem. exhibetur ab vncia vna ad duas. Summoperè etiàm præſtat ſyrupus noſter ſolutiuus, è roſis muſcatis, vulgo moſchette. r. infuſionis ſolutiuæ muſchetarum factæ eo modo, quo roſarum pallidarum infuſio ſolutiua conficitur lib. 1. leui ebullitione in duplici vaſe depuretur: deindè ſenſim per filtrum, aut chartam percolate vn. ſ. ſaccari albi clarificati vn. 1. m. in dup. vaſe, coquantur ad iulapij conſiſtentiam, pro vnica vice, addatur ſcru. 5. aquæ cinnamomi, aut aniſorum ad flatus adimendos. Deindè purgatorium ex citrio Oribaſij, & Aetij. r. citri corticis, & carnis an. lib. ſ. aquæ communis lib. 3. mellis lib. 1. aniſorum, ordei drac. 3. ſcamonei vn. 1. citrum in tenues partes ſecato, & cum aqua ad tertiam coquito; deindè colato, & reliquias terito, ipſiſquè arida tenuiſsimè trita inſpergito; & vbi ſimul triueris, coctam aquam illam mulſam adicito, & vnitis vtitor: coclearium vnum exhibens, aut bucella purgatoria adminiſtretur: r. farinæ triticeæ lib. 2. ſcamonij vn. 1. olei, ſalis, coclearia duo, ſpecierum diatragaganti frigidi, farinæ penidiorum an. drac. 2. aquæ communis q. s. ad compagiem reducendam, fermenti pauco, torreto in clibano: ieiunij vtantur vncijs duabus huius panis; bilem abſquè omni moleſtia purgat, aut cum cydoniato ſcamonium permiſcetur, aut loco ſcamonij ſcialappe vn. ſ. 5. addicitur, aut ſucci ireos gratiolæ, ebuli, & ſoldanellæ granorū

Quandò inter initia purgantia ſint exhibenda.

Extracta multa.

Electuarium noſtrum.

Syrupus noſter ſolutiuus.

Purgatorium ex citrio. l. 3. c. 93.

Bucella purgatoria.

Diacidonium cū ſcamonio.

Varia extracta ſolutiua.

norũ thythimalli, aut ex his ſyrupus depuratus, vt ſuprà ex ſuccis, aut infuſis, duplici vaſe emundatis, & iulupatis admodũ ſuauis, odore, colore, & guſtu conficitur; Nàm ſi ſpagirica arte per tortam, aut incontrum infuſiones, aut ſucci ſolutiui extrahuntur, defecati, vim purgandi ammittunt, niſi fæcibus relictis, liquor extractus in colo poſitis feruens prohiciatur, & ſuper tantundèm pulueribus ſcialappe, aut Ireos ſucco denſato, aut elleboro, aut agarico, polipodio, ſena, ebuli, & Thythimalli granis, & huiuſcemodi, vt vis, & facultas ſoluendi vigoretur, & huius liquoris depurati vn. 3. aut 4. cum ſaccari clarificati vn. 1. ſ. & aquæ cinnamomi deſtillate gr. ſ. duplici vaſe in balneo Mariæ ad iulapij conſiſtentiam rediguntur. His modis tutiora, gratiora, & iucundiora purgantia euadunt: at non ſolùm inter initia turgente materia, aut cogente, humore ſuffocante, nondúmq. impacto, & fixé firmato; verùm etiam tádèm declinante malo, omninò exturbantia iàm dicta humorum ſpeciei accõmodant: præterea acres clyſteres ad reuellendos, & Bezaarticis, & educendos humores inijciuntur. *Quomodò chimici extracta ſolutiua efficiant.*

De Alterantibus. CAP. V.

EST demùm humorum impetus omni via cohercendus, ſyrupis, decoctis, aquis, modò repellentibus, quæ Raſis, vſquè ad tertiam diem in ſanguinea molitur, túm fortaſſe; quia ſanguis admodùm fluxilis, & tenuis, diù motum ſeruat, egrè medicamentis reſiſtit. Idcircò diù in vſu repellentium perſeuerat, tùm quia Gal. toto morbi proceſſu, non ſolùm in principio repellentibus, modò magis, modò minus vtitur: ſemper .n. fluxus humoris propter calorem, putredinem, & inflammationem gutturis inſtat, quæ perpetuò ob reſpirationis neceſſitatem à capite, vel pulmone ſuccos in fluxu paratos attrahunt: ideò ſemper ſuffocationis periculum imminens repellentia exoptat. In pituitoſa verò Angina, quoniàm pituita ægrè ſe mouet, craſſitie, & frigiditate, facilèq. medicamentis cædit, leui auxilio, breuiq. tempore exhibet, immò potius calore febrili, tunc non vrgente, ſed magis tumore frigido, & copioſo, pillulas cochias, & clyſteres acutos probat; quæ humorem euacuant, & reuellunt, non autèm ad affectam ſedem præcipitant, vt nonnulli falsò aſſerere conantur aduerſantes Gal. Raſi, Aetio, & alijs bilem, & ſanguinem propellunt, rub. nucum cum mori rubi, plantaginiſquè decocto, aut ſucco roſarum, infuſione violarum, & aqua ordei, aut emulſio ſeminum peponum cum vino granatorum: aqua

9. Ad Alm. 54.

Not. de hoc med.

Cur ſemper repellentia admiſceantur.

Quæ in ſanguinea.

Quæ in pituitoſa.

Quæ imbiloſa.

anguriæ

anguriæ,cucurbitæ cum ſyrupo myrtino, & de papauere , aqua ordei calybeata , & ſuccus cydoneorum cum rob, agreſtæ , decoctum dactilorum , prunorum, maraſcarum,ſummitatum glãdis cum ſyrupo roſaceo , de roſis ſiccis, & aceto roſaceo , aut è ſorbis, meſpillis , & cotoneis, vinum etiàm granatorum omniũ cum ſyrupo de papauere,& myrtino , apozema nucum uiridiũ, morarum rubi , corticum mirobalani , citrini , caſſiæ fiſtulæ , tamarindorum , & liquiritiæ . In forma ſolida tabellæ è ſucco ribes, emulſione papaueris, & nido hyrundinis, aut è ſucco roſarum plantaginis, cydonei , vino granatorum cum farina penidij q. ſ.

Aër frigidus ore inſpiretur, & aquæ gelidæ niue refrigeratur; in ore detentio frequentetur ſuccus mali corei, balauſtij, hipocistidos, acaciæ, lentiſci, aut decoctum Gallæ omphacitis, pinus corticum, glandium, palmulæ , pampinorum vitis , ſorborum , meſpilli,myrtiq. fructus, folia, & ſucci miricæ, & ſpinæ ægiptiæ proſunt: repellit etiàm alumen ſciſſum,defriges, rhois culinarius, aqua frigida cum ſumac , roſacea cum ſucco agreſtæ, aceto , & ribes. Enimuerò hæc eodem inſtanti quoquo pacto inflammationem , ſuccum ferueſcentem , & dolorem ſedant, refrigerant, & repercutiunt : dolorem quidèm lenire oportet, nè noua attractio , iugiſqué decurrat . Vndè Auic. aſtipulatur , prius dolorem eſſe adimendum . r. quat. ſeminum frigidorum , roſarum , ſpodij , amyli ſumac, gumi tracaganti, an. ſcru. 5. camphuræ gr. 3. balauſti , ſcru. 1. cum ſyrupo de roſis ſiccis , & ſucco plantaginis fiat pilula , ſub lingua tenenda : puluis etiàm inſuflatur ex folijs plantaginis, roſis rubeis,& alumine & ſaffir. ex his repellentibus. Raſis etiàm iubet , rob prunorum facti cum vino , decocti caricarum vn. 1. Aluminis iamenij drac. 3. medullæ caſſiæ fiſtulæ vn. 1. cum ſucco citri , vel citranguli f. gargariſmus; alter etiàm ex lacte calybeato , aut ſero caprino, aqua ordei cum ſyrup. de papau. & nimphea,& muccillagine phylij : ſyrupi etiàm præter hæc, ad coquendos humores perſcribentur, & iuſcula.

Pilula adſtringens.

De

De externis remediis ad Malignam Anginam.

CAP. VI.

EXTRA verò inter initia lenire, at non repellere decet: ideò oleum viol. amigd. dulc. medulla vitellina, & gallinæ pinguedo auxiliatur, ſicuti etiam decoctum alheæ, viol. maluæ, florum ſambuci enulæ campanæ, hordei, aut caſſiæ, tracta cum oleo viol. & amigd. & farina hordei opem fert: fomenta humida potius, quàm ſicca probantur, ſpongiæ humidæ his madefactę liquoribus, & oleis, lana ſuccida, omenta pinguia, pulmones agni collo circumponuntur, & hæc ſæpè reiteranda, ac remananda, ne calefacta (teſte Gal.) calorem parti adaugeant. In pituitoſa angina, & melancholica, tepida repellentia ob natiui coloris cuſtodiā, atquè leuiorem impetum addere licet ſyrupos, nempè capill. ven. borrag. liquitæ de althea Fer. quæ quidèm apta ſpeciei humorem videntur; ne magis incraſſeſcant, tùm motui, & penetrationi. Apophlegmatiſmi damnantur, nè concitatior impetus fauces ferrat; ſicuti ſummé repellentia, nè motui tardiores, ac reſolutioni inepti fiant humores. Tumor verò in fieri, ac augumento, humoreſq. iàm partim firmati, ac fixi malignè putreſcentes, túm intùs, tùm extrà ſunt attenuandi, modicèq; refrigerandi, atq; ex Gal. repellendi & occultis qualitatibus alexipharmacis obuerſandi prioribus reppellentibus ſolis, addita ſapa, & ſyrupo de ſcorzonera, myrra, croco, nitro, origano, pulegio, thymbra, thymo, calamétho, beſara, videlicèt ex rutæ confectione. Heræ, quæ adſtringit, repercutit, magis tamèn diſcutit. In vigore, ſuccis iàm firmatis, cùm omnia ſint in ſummò, videlicèt febris, inflammatio humorum, putredo, ſané potius refrigerantibus, & humectantibus, ac bezaarticis toties enarratis vtendum eſſet, non autêm diſcuſſorijs, & calidis attenuantibus. Verùm ad duo medicus cogitur, atq; magis ad vrgentius animum appellere, cùm iàm materia infixa, & quieſcens, vehementius, & læthalius periculum intendat, quàm ipſius qualitates; ideò tunc localia calida, & attrahentia, & diſcutientia modicè adminiſtrantur, vt tumor ille, ac quieſcens humor in halitum digeratur, extraq; eliciatur; non tamèn quæ acria ſunt admodúm, emplaſtria, inunctioneſq; eligantur, immò intus ſpernere, hoc tempore non decet ſyruppos refrigerantes, & humectantes, attenuanteſq; mixtos cum parùm repellentibus. Meritò extrà recenſentur emplaſtra ex nido hyrundinum, ex althea, matre violarum, fænugræco, aut ex farina, aqua, oleo,

Not. quid agendum inter initiā de externis.

Quæ repellentia in pituitoſa, & melia.

Quæ agenda in argumentos

Quæ agenda in ſtatu.

Extrema.

adiecto croco, emplaſtrum de baccislauri, meliloti, altheæ, axū-giæ, pinguetudineq; præſertim in pituitoſa, & melancholica, nè craſſiores ſucci indureſcant: bubo, ſeú rubeta cocta, colloq; appoſita, filum coctum cum cineribus appoſitum, iuuat: ſpolia, ſenectaq; ſerpentum in oleo amigd. cocta à proprietate materiam ad extrà ellicit, ſtercus pueri, canis, Lupi, hyrundinum, melle exceptum: filum, quo vipera ſtrangulatur, bdelium diſſolutum cum vino, & ſucco liquiritiæ, ſuccus caulium intùs, & extrà cum melle ecclecma pinus ſanum, & expertum, oximel

Interna. ſymp. ſtylliticum: ſcrup. capilli Ven. borraginis, bugloſſæ, lupulorum, liquiritiæ, farfaræ, mel violatum, depraſſio, aqua farfaræ, altheæ, corticum fiſticorum, ſyrup. noſter magiſtralis ex

Syrup. Magiſtralis ad Ang. in quolibet tempore. decocto ſcorzoneræ, florum cordialium, ſtercoris Lupi, canis, hyrundinum, earumq; nidi, ſenectæ, ſerpentum, ſeminum quatuor frigidorum, radicis farfaræ, helenij, botridis, ſcabioſæ, corticum fiſticorum, nucum viridium, liquiritiæ, hordei, radicis Iridis, comarum ebuli lib. 3. ſucci nucum viridium, ſucci pomorum dulcium, & acidorum, ſucci cidonij, vini mali punici, an. vn. 2. ſucci galegæ, ſucci violarum an. vn. 1. ſaccari

Decoctio. q. ſ. omnia ad ſyrupi formam redigantur: hic quolibet morbi tempore, & pro ſyrupo, & lambitiuo vſurpandus. Apozema etiam hyſſopi, origani, pulegij, nucum, penidiarum, iuiubarum, ſebeſten, liquiritiæ, hordei, iridis Illiricæ, & ſulfure,

Oleū chymicū. Puluis. ſummoperè auxiliantur. Oleum chymicum, ſulfuris, & vitrioli cum præd. decocto prodeſt: puluis è nido hyrundinum, & ipſæ hyrundines præparatæ, & in polinem redactæ irridis, myrræ, croci, ſeminum peponum an. partes æquales cum ſyrupo violaceo, fiet electarium, vel cum ſapa. Aut .r. cicerum rubeo-

Electarium. rum, fiſticorum, nucum, pinus, liquiritæ, dactilorum, iuiubarum, ſtercoris cani an. partes æquales cum melle, fabrefiat electuarium, id apperit, maturat, & digerit. Aſſa fœtida, nitrum, ſynapi, ſucco rafani admixta opitulantur, atq; ſal armoniacū cum ſyrupo acetoſo. In maxima Angina ſemen vrticæ, & ſtercus anſeris cum melle excipitur, lambitiuum etiàm è muccagi-

Lambitiua. ne ſeminum altheæ, maluæ, caulium, caricarum, liquiritiæ, vuæ damaſcenæ, Ireos cum aqua maluæ, & altheæ. Flos violæ purpureæ cum aqua calida bibitus, à proprietate, ſanat: ſuccus ebuli gargatizatus, ſtercus Aquilæ fæminæ cum melle, & elaterium ad extrà pariter cum melle. Præterea emplaſtrum ex dactilis, caricis, muccillagine, maluæ, altheæ, ſtercora hyrun-

2. de morb. 28 dinum, nitri, croci, & Thuris. Ex Hip. foris, ceruicem, & maxillas farina calida in vino, & oleo cocta, integito, & panes calidos

apponito

apponito; cum nihil deglutiat, & per nares effluit, illi mentham viridem tritam, apium, origanum, nitrum, & rohen rubrum melle diluito, intus linguam, qua parte tumet, illinito. Aqua chimica artefabrefacta, quæ tranſacto principio ſumma virtute pollet, diſcutiendi, & digerendi manifeſtè, & occultè, internè, & externè adhibita, videlicet. r. nitri bdelij, mirræ, croci, iridis, radicis liliorum, hiſſopi, ſtercoris canis, lupi, hyrundinum, vnguium aſini, mulæ, ſpolij ſerpentis, calybis præparati, nidi hyrundinum, cinnamomi, radicis altheæ, florum ſambuci, nucleorum pineorum, perſici, ceraſiorum, florum fabæ, radicis maluæ, liquiritiæ, florum cordialium, ordei, dactilorum, caricarũ pinguium, paſſullarum dulcium, ſeminum melonum, dictamni, panaceæ an. par. æqua. decoctionis liquiritiæ, maluæ, camemillæ, ordei lib. 6. omnia vitreo vaſe macerata ad dies octo deſtillentur, ſæpèq. fæces contuſæ madeſcant, & denuò deſtillatione elicientur. Aliquandò apoſtema aperitur, & tunc gargariſmus fit ex aqua ordei, & oximelite, vel vino cum melle, vel hidromele, in decocto ſaluiæ, ireos, & centaureæ. Angina verò ab aere calidiſſimo, & ſicciſſimo, quæ potius ſyncopis appellanda erit, non euacuantibns, non reuellentibus eget, ſed validè refrigerantibus, & humectantibus potibus, & liquidiſſimis ſorbitionibus, atquè expectorantibus, nempè ſero caprino depurato cum floribus cord. emulſione ſeminum peponum, aqua anguriæ, cicerbitæ, ordei niue refrigerata, ac glacie, ptiſſana, & alijs, quæ fuere in feb. peſt. enarrata, externis refrigerantibus inunctionibus, emplaſtris acri frigido, arte, & chimico modo ore attracto, & aquæ gelidæ aſſiduo poto in ore; epythemata cordi, teſtibus, fronti, arterijs refrigerantia, lotiones adminiſtrantur; vt interna caliditas refrigerio miteſcat, & incendio non euolet, ex pentaphyllo, pimpinella, ſucco ſcorzoneræ, vnicornu, cornu Ceruì, terra lemnia, bezaar, roſis, aceto roſ. ſuccis arancij, limonis, & huiuſcemodi parantur.

Aqua chimica in augumento, et vigore.

Cura anginæ ſicciſſimæ, ſincopiſq;

De victu in maligna angina. C A P. VII.

VICTVS tenuis, & ſubtilis offertur; aqua dilutæ mulſæ, aqua ordei, cremor ptiſſanæ, panatella, in aqua cum ſem. pep. fercula ex ſuncho, cucurbita, lactuca, ſcorzonera, & borragine: à carne, ouis, contuſoq. auium abſtineat: Veſica, & canula oblonga cibum liquidum in ventriculum immittere cogimur: enimuerò ductus, & viæ oĩnò anguſtia præmũtur, potus varij, & cibi pro tẽpore morbi, ac inflãmationis principio, atq. humo-

Auenz.

humoris putreſcentis, bilioſi, pituitoſi, melancholici, ſanguin ſpecie modicè repellentes, in augumento mixti, in ſtatu mag digerentes, atquè lenientes, & in declinatione adhùc magis eli gantur, victuſquè ſimilis, & quantitas ſit minima, vſq. tranſac. to vigore, de quibus aliàs ſæpè. Aer corrigatur contrarijs, & bezaarticis, deindè lucidus, & caliolus, & humidus potius ambiat, vt tumor, & materia extrahatur.

De malignæ peripneumoniæ natura, differentiis, ſignis, præſagio, & indicationibus. C A P. VIII.

3. *Aphor.* 23. & 30. *L. de dieb. iudic.* 8. *L. De aere* 4. 3. *de hum.* 4.

HIEME pulmonis inflammationes moleſtant; quoniàm inſtrumenta reſpirationi ſeruientia, frigiditate læduntur, cúm alia ità benè obtegerermur, vt nihil, aut minimum ſentiant ambientis frigiditatem; reſpirationem verò nemo poteſt cohibere, nequè aliter datur reſpirandi facultas: fiuntquè vltrà iuuentutem, quintam ſeptimanam, videlicet trigeſimum quintum annum; quia iuuenes ſimili victu, & laboribus vtuntur; ſed multò imbecillius, quàm illi corpus habent, ſcilicèt adoleſcentes, tùm ad gignendos ſuccos pituitoſos, facilè labentes, tùm pulmonem paratum natura, & eius motu perenni, vel adſiticio affectu ad eos ſuſcipiendos, qui quidèm pulmo tunc vno, eodemq. tempore ſimul offenditur, dicatus reſpirationi, atq. voci, ope muſculorum, thoracis & laringis dilatantium, & conſtringentium: mole, ac magnitudine aucta eius compoſitione, atq. obſtructis meatibus, & bronchijs; vndè in vehementiſſima, & exquiſita peripneumonia recta ceruice, at ſemper difficilè ægrè, densé, & calidè ſpiratur: demúm ſoluta vnitas torquet, quæ etiàm grauatiuum dolorem deſignat; vt autèm paratur vitalis ſpiritus, atquè caloris propagationi, & alteratrici ignea intemperie labefactatur.

4. *De hiſt. anim.* 9.

Hip. l. de aff. t. 9. *l.* 2. *c.* 9.

Hinc oritur acuta febris, ſitis, linguæ ſcabrities, malarumquè rubor propter extraneum calorem, ſuccorum copiam, ac fuliginum excretionem. Aræteus, hæc etiàm enarrans, inquit. Spiratio multò magis vitæ conducit, quàm eſca: illam enim ſi quiſpiam ſupprimet, non diù foret incolumis; ſed protinus interibit: pulmo verò attrahendi cauſam in ſe continet, nànquè in ipſo medio calidum viſcus ſedet, cor vitæ, ſpirandiq. principium, id pulmoni quoq. trahendi frigidi aeris cupiditatem inijcit, ſi quidém ipſam incendit: verùm coreſt, quod attrahit, idém aſtiſtipulatur Hipp. In primis igitur, ſi cor afficitur, non diuturna eſt mortis dilatio, ſi pulmo ſolus malè habet, puſillam quidèm

L. Dè coac. præn. 7. *Hipp. l. p. de morbis* 23. 24.

ob cauſam difficulter ſpirat, malè vitam agit, mors tardiſſimè aduenit, ſi quis medelam adhibet, ſi vitium inſigne fuerit, qualis eſt phlegmone, ſtrangulatur, vocis, ſpirituſq. ſublatio, & ſubita pernicies imminet; hæc eſt ægritudo ea, quàm Græci peripneumoniam, Latini pulmoricam dicunt (gneumon græcè, pulmo, latinè appellatur) eam febris acuta aſſociat, & vehementior, quàm in pleuritide propter vicinitatem cordi, tunc pectoris grauitas, ſimul ipſis adeſt, doloris carentia, ſi ſolus pulmo inflammatur, per pulmonem, vt ſpiret aerem, cor accerſit: veruntamèn pulmo, non ex æquo ſpirandi facultate participat, cum facultates non inſtrumentis; ſed vbi eſt vitæ fons, atq. roboris, ſtatuantur. Cuncta hæc grauiora, & ſæuiora maligna in peripneumonia inſultabunt, quæ deſcribitur.

Deſeriptio quid. Aet.l c. Paul l 3 c.30. Alex. l. 5. c.12. Aet. 2. ſer. 4. c. 66. Celſ. l. 4. c. 7. Raſis l. 9. ad Alm. c 59. Auic. 10. 31. t. 3. c. 10.

Admodùm ingens pulmonis inflammatio à ſucco malignè vulgariter, aut ſporadicè putreſcente. Admodùm quidèm ingens erit, tùm extenſione per totum pulmonem, & vicinia, mediaſtinum, cor in conſenſum ducente, atq. ſæpè pleuram, aut intenſione flegmonis ſummè calidæ, & ſiccæ, aut humidæ, atq. ſuccis malignè impropriè, aut propriè peſtilenterq. epidemicè, aut ſporadicè putreſcentibus, totq. modis ſuperius recitatis: pariter vniuerſi pulmonis, aut dextri, aut ſiniſtri, & præcipuæ eius ſubſtantiæ, & carnis, non tantùm venarum, & atteriarum.

Cur frequentius pituitoſa, quàm bilioſa.

Demùm frequentius pituitoſa maligna eſt peſtilens, quàm bilioſa, ob tenuem pulmonis ſubſtantiam euadet. Auenzoar aſſerit, non à pituita; ſed à ſanguine pituitoſo fieri, cùm illa nequeat pulmonem inflammare, & familiaris ſit ei, è contrà in pleuritide: appellatur calidum apoſtema ratione loci, & putreſcentis humoris, ab alijs etiàm ſuccis ſanguine quippè potiſſimùm à dextro ventriculo cordis, per venam arterialem excuſſo fit, qui venas, arterias, ſubſtantiamq. pulmonis replet, & accendit, ibiq. malignè putreſcit, à melancholia etiàm, & adiunctis ſuccis oritur, ſed vera, & legitima, exquiſitè, & exactè à ſola pituita prouentum habent, quę à cærebro confertim in pulmones illata, ibiq. putredine maligna accenſa inflammationem parit.

4. De loc. aff. 8. 4. acut. 39. 78. 11. Meth. 17. 2. ad Gla. 2. 6. Epid. 3. 37. 2. de criſ. 2. 6. Aph. 33. Ara. l. c. Dub. ex Gal. & Meſue.

Solutio.

An pulm. ſit legitima à bile, ſpuria à pituita.

Qui verò aſſerunt, contrà ſententiam Galeni, & Meſuæ, peripneumoniam à bile eſſe propriam, & germanam, à pituita verò ſpuriam, reſpiciunt potius qualitatem inflammationis, & facilitatem humoris inflammabilis, & Gal. Meſuè, & alij, communiorem paſſionem propter membri naturam, animaduertere. Frequentior, & communior eſt pituitoſa; quoniàm pulmonis ſubſtantia eam facilius conſeruat, quàm bilem (licèt ſanguine bilioſo aeri permixto nutriatur) at per viam decubitus pituita facilius deſcendit. Conciliator ait, ratione congeſtus

Def. 100. Cur à ſanguine bilioſo, ſed craſſo fiat.

geſtus poſt nutritionem, & ſanguinis pro alimento à dextro ventriculo cordis: propria eſt, & exquiſita peripneumonia à ſanguine; ſed craſſiori, à bilioſo ſanguine pariter craſſiori, & à bile etiã craſſiori: craſſities quidèm, & lentor experitur, vt ij humores pulmoni adhæreant; nàm ſiuè rectè valeat, ſiuè ægrotet pulmo, natiuam ſubſtantiam mollem, & paratã obtinendo ad ſe humores allicit, qui fluunt ſæpiſſimè à capite diſtillatione correpto, vel à iecore, ſtomacho, vteroq. demandantur, vel paulatim ibi congeruntur ob intemperationem pulmonis, aut malam alimenti rationem, aut aerem ambientem humidiſſimum, & calidiſsimum, vel ſiccißimam, & malignam, vulgarem, aut ſporadicam conſtitutionem: poterit etiàm maligna excitari, vel propter viriũ valdè ingentem languorem, dùm inflammatio, virtuti admodùm præcipitanti ſuperuenit, præcipuè cùm pleuritis, vel angina in peripneumoniam deſinit, vel propter annexa numeroſa ſymptomata, quæ ità noxam augent, vt cacohethicam naturam induant; nàm omnes peripneumonici acuta febre tenentur, adiũctumq. habent non nihil comatis. Ex Cælio Aureliano, hæc paſſio eſt ſtrictura vehemens, atq. acuta pulmonis cum ſputis, & ſiti, febricula, celeri, & acuta. Methodicè, & manifeſtè eam deſcripſit cum apparatu ſignorum neceſſario conſequentium; omnis quippè affectus ex Methodicorum ſententia ſtrictus, vel laxus, vel medius eſt: de quibus doctiſſimè egit Alpinus. Tumor quidèm mole occupat, & ſtringit, vt inflammatorius pulmonis vehemẽtiam, & acutiem ſecum accerſit: meatus enim infarcit, eius magnitudinem auget, & pectoris cauitatem præter naturam occupando, viſcera comprimit, acutus deindè, & vehemens furit ob viciniam cordis, obq. magnitudinem calidi phlegmonis (non frigidi) & humorum malignè putreſcentium, è quibus tuſsis, ſitis, & febris acutiſsima exurgit: etiàm Gal. malignam pulmoniã vocat pluribus in locis, quandò nimia ſtrictura nihil expuitur, vel admodùm craſſum, & viſcidum proijcitur ſputum, aut (Aetio teſte) cruentum, & floridum vehementer, quibus verbis Gal. aduerſari videtur Aetius, qui ſputum floridum, & cruentum appellat malignum; Gal. verò liuidum, nigrum, & æruginoſum. Re vera dicendum, vehementer floridum, & cruentum peſſimam ſignificationem, & malignitatem adnotare; nàm quò magis affectus à propria, & communi natura diſtat, eò ſæuior excruciat, ſputum quidèm in pulmonia benigna, & exquiſita, pituitoſum, & ſpumeum eſſe debet; idcircò vehementer floridum, & cruentum, à ſanguine arteriali inflammationem excitari, & maximam ebulitionem, & feruorem ſignificat, & externi vtiliores, & tenuio-

Fern. l. 5. c. 10. Tribus modis humor colligitur in aliquo loco.

Quot modis maligna fit. Auic. l. c. 6. & 7. Aphor. 3. de morb. 4. de cauſ. pulſ. 12.

Cæl. Aur. 2. acut. 25. 26. Peripneumonia quid ſit à methodicis explicatur.

Alpinus de medicina methodica.

2. Acut. 29. 36. p. de criſ. 5. 3. acut. 25. 17. Aet. l. c.

Conciliatio inter Gal. & Aetium de ſputo cruento.

nuuiores ſuccos ab arterijs, in quibus vitalis ſpiritus reſidet, &
præſertim ſecundum ſiniſtrum lobum à ſiniſtro ſinu cordis arte- *Dub.*
ria venalis oritur. Vadè cuidam Venetijs cùm leue, & paruum 1193. *Dil. l. de cone 3.*
punctim vulnus inflictum eſſet, pulmonis lobo ſiniſtro, ſtatim
concidens, mortuus eſt, & ſciſcitabatur de cauſa, cùm pulmo ſo-
leat vulnera magna ſuſtinere. An quia arteria ſanciata fuit, & ſpi-
ritus vitalis exinanitus, & tunc ſiniſter cordis thalamus per arteriã
venalem repletus, & ſuffocatione detentus, cor ſuffocabatur, &
pulmo eodem tempore inaniebatur? Idem dicendum auctorita- *3. de criſ. 3.*
,, tibus Hip. cùm ait. Valdè rubicundæ ſanguinis ſtillæ in pulmo-
,, nis affectibus malæ ſunt, etſi valdè floridas ſanguis expuetur, læ-
thale. Et auctoritas his etiàm rationibus lucidior euadit, lęthargũ
& peripneumoniam fluxum ſanguinis non amare. Quoniàm in-
flammatio potius pituitoſa exiſtit, & euacuantibus, & alteranti-
bus pituitã, quæ ſang. eget: ſicuti clarè docet Aetius ipſe Gal. ſim.
videlicèt ſanguinis, & phlegmoni à ſanguine, ſanguinis eruptio
è naribus vtiliter ſequitur. Pituitoſis, & biliofis, & ſimilibus in-
flammationibus exturbatio conuenit, multis exuntibus bilioſis,
& pituitoſis humoribus; aliquandò etiàm inflammatio in pus
mutata per ventrem, aut vrinam excernitur, & ſtatim ab omni
moleſtia ægri liberantur. His etiàm de cauſis Auic. ſtatuit, fluxũ *Auic. l. &c.*
ſanguinis narium non conferre in peripneumonia, ſicuti in pleu-
,, riſi propter diuerſitatem duarum materierum, & Hip. ait. Cùm *P. de loc. in hom. 24.*
,, in pulmonem fluxerit, à capite per guttur, & aortas appellatas
,, appendentes partes pulmonis: pulmo tanquàm natura rarus, &
,, ſiccus attrahit ad ſe humores, quantum eius capere poteſt, & vbi
,, influxerit, maior fit; & vbi quidém in totum fluxerit, extremitas
,, eius maior reddita, vtrumque latus contingit, & peripneumo-
,, niam pulmonis appellatam, morbum facit; cùm verò alterum *Not.*
,, tantùm, pleuritis, ideſt coſtalis morbus fit, ſcilicet cùm tantùm
dextrum, vel ſiniſtrum lobum occupat, fieri pleuritidem: ſci-
licèt extrudi ad pleuram membranam ſubiungentem coſtas; *Dub.*
quia pulmo tunc robuſtior noxium humorem expellit. Atdu-
bitatur, ergo non oritur peripneumonia, niſi totus pulmo oc-
cupatur ſecundum vtrumq; latus? Ità ex Hip. vt plurimùm di-
cendum contingere. Anno 1548. peripneumonia peſtilens 1548.
cum ſputo ſanguinis vagabatur. Item 1553. 1564. 1565. 1553. 1564. 1565.
de quibus Schenchen, & Dodoneus diſſeruerunt. 1602. Piſauri, 1602.
Vrbini, Fani conſtitutio diù perſeuerens humida, & frigi-
da, tùm demùm ventoſa, & ſicca Autumno, & Hyeme fuit;
& poſtea plures decubuere febre acutiſſima, tuſſi, grauitate, &
difficultate anhelitus, vrinis turbatis, & plures interiere antè
ſepti-

Hiſt. & cauſa. ſeptimam. Non aderat ſumma neceſſitas reſpirandi, neque recta ceruice, neque dolor acutus, & pungitiuus; ſed pulmo eriſipilate ædematoſa à prædominio pituitæ cum portione bilis corripiebatur, & putredo tunc humorum, & viſceris ſæuiebat, non quidem maligna; ſed ſimplex, non quidem contagioſa; ſed epidemica ob aëris conſtitutionem (alia quidem eſt ratio contagij, alia epidemiæ, & vulgaritatis, multi ob aerem malis corripiuntur, quæ non ſunt contagioſa) Succi quidem paulatim congeſti, & decumbentes ob progreſſas cauſas procatarcticas frigidas, humidas; & demum aquilonares ventos ſenſim, & ſenſim pulmonis lobos corruperunt, & rarò etiam pleuritidem excitarunt. Vrinæ turbatæ erant; quia putredo pituitæ per venam magnam dorſi communicabatur, citiſſima mors aderat; quia vapor putridus cordi impartiebatur, & in capſula cordis aqua fœtida inuenta fuit. Tanta enim copia humorum in thorace colligebatur, & tam diù ibi noxam incutiens perſeuerauit, vt ſine alia occulta cauſa, & peſtilenti mortem, & ſymptomata prædicta parere poterant.

Dub. Variè Hip. Gal. & alij grauiſſimi viri de peripneumonia *5. Epiſt. egr. ſext. Sol.* locuti fuere; an quia Medicos ſæpè fallat, ob varias eius ſpecies? Spuriam quandam pulmonariam recenſet Hip. in Lariſſa Hippoſtantes pulmonia appræhenſus eſſe Medicis » videbatur; erat autem nequaquam. Verum principio lu- » ctans duro loco cecidit ſupinus, aduerſario ipſi illapſo, & » lauatus eſt frigida, & cænauit, & grauior factus eſſe ſibi » videbatur. Sequenti autem die febricitauit, & tuſſis ap- » præhendit ſiccior, & ſpiritus denſus, quinto die cruentum » excreuit, non multum, & delirare incipiebat: quando tuſſie- » bat, dolebat pectus, & dorſum; ſexta die vbi ſternutaſſet, » ſanguis fluxit é naribus quatuor heminarum menſura, ad » veſperam neque loquebatur, neque ſentiebat, quid fieret, » neque quid diceret, vndecima mortuus eſt; per quinque dies » modò ſapiens erat, modò non, & ſine febre; ſputum autem » nullum procedebat, neque ſtercorem habebat, non enim erat » ſputum.

Præterea datur peripneumonia vera, & hæc duplex. Vna *3. morb.* humida, altera ſicca. Prima deſcribitur ab Hippocrate & tuſſim, ſoporem, ſaliuam multam, & ſpumoſam habet, & liquidam. At ſi moriturus ſit æger, liquida egerit, & hæc dum commota eſt pituita, & bilis, & à attracta pulmo-

nis

nis caliditate, & ſiccitate, atq. cum ſpirandi difficultate, denſo, & frequenti ſpiritu, grauitate pectoris, & febre acuta, dolore coſtarum, dorſi ſpinæ, humeri: fit ēt humida à ſanguine, & à ſola pituita. Demùm ſicca altera, lib. 3. de morb. teſte Hipp. oritur, cùm pulmo præſiccatur, & quantùm in ipſo ineſt bilis, aut pituitæ, neq. putrefacit æqualiter, neq. per ſputum reddit, & quantùm in ipſo humiditatis, aut à potu, aut à ſorbitione, aut à vicinis locis, hoc totum exurit præ nimia ſiccitate, & calore: huic potiones liberé conducunt, à quibus pulmo humectatur, & ſputum reijcit; ſi .n. ſputum non reiecerit, & durior, & cohaleſcit, & hominē perimit, vinū albū dulce, aquosū paulatim frequenter bibēdum (paulatim) eſt modus adminiſtrādi, qui indicatur à paſſione materiæ ſubſiſtētis in pectore, quæ eget cōtinua, & longa humectatione (frequenter) eſt tempus, quod à præſenti vrgente indicante hauritur, quod quidèm tunc præſens aderat, & vrgebat, & hæc obiter. Quot cauſæ, loca affecta, & formæ, & tot ſpecies peripneumoniæ erunt; nàm modò legitima, modò ſpuria, humida, vel ſicca, totum, vel partem pulmonis occupat, pituitoſa, biliòſa, melàcholica, ſāguinea, aut ex his mixta prædominātet exurgit: de indè maligna propriè, vel impropriè, peſtilens priuatim, vel epidemica, vel alteri malo ſuccedit, vel p. inſultu ſtatim ſæua excitatur.

Humida. 3. de morb. Sicca quæ ſit.

Not. de quantitate, & modo. De indicante modum agendi. De indicante quādò agendum.

Differentia à ſā; cauſis, & locis affectis.

De ſignis, præſagio, & indicationibus malignæ peripneumoniæ. CAP. X.

GENERICE internoſcitur ex ſuprà collectis, difficiliori reſpiratione, ac pleuritide; quoniàm recta ceruice aerem rapere coguntur, dolore non pungitiuo (niſi annexa ſit pleuritis) vt aliquandò contingit, vberrimo infeſtante catharro, aut membranæ conſenſu afficiantur; ſed grauatiuo ad pectus, & ſpinam vinculorum aligantium cauſa, ſiti, quæ potius, inſpiratione aeris, quā potu extinguitur anhelitu calido, plus inſpirāte, & longius expiratione à calido aere læſo, rubore malarum, à vaporibus ſanguineis, tenuē cutem petentibus, pulſu vndoſo, inæquali, paruo languido, molli, frequenti, crebro, copia maligni ſucci, & anguſtia prauè phlegmonis preſſo, raro, dicroto intercurrēte, præſertim læthalibus. Concupiſcentia aquæ frigidæ, & aeris frigidi appetitu, oculorū rubore, naſus ſymitate, excellēte venarū, tēporū leuatione, extremorū frigiditate, & vnguiū liuore, febre acuta celeri, atq. vehemētiſſima, vti in pleuritide, lingua pallida, viridi, cōpacta excreāte (præcipuè dū vtrūq. latus occupat) Saliua aderit craſſa, modò ſubdulcis, & purulēta, ſpiritus frequēs, & calidus, anxietas, in appetētia, iactatio, & dolor ſub ſcapulas, & ad clauiculā, & ad māmā & grauitas in pectore qñq. ēt deliriū: quidā dolorē nō sētiūt, do-

Signa generica.

Aetius Aret. Alex. loco c. ar. med. 64. Octau. Orat. l. 26. 5. 2. de præſag. ex pulſibus c. 5.

Hipp. de loc. in homine. 2. de morb. 43. 3. de morb. 16. lib. de affectionibus 97.

nec tuſſire incipiunt, aliquandò nigra lingua, aut flaua; aliquandò rumpitur, & ſi digitum apponas, adhæret; quandò verò (ait Gal.) ſpirandi difficultatem, cui, & anguſtia, & grauitas
4. de loc. aff. 8. coniuncta eſt, acuta quoquè febris incederit, is affectus pulmonis,
Signa eriſipelatoſæ. inflammatio eſt: at ſi intollerabile fuerit incendium, anguſtiæ verò, grauitatiſq. ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare, cenſen-
Hipp. l. de internis aff. 8. dum eſt; quod ſitim, febrem, caloremq. acriorem accerſit, ſiccam tuſſim, ſputum flauum, anhelitum calidionem, frigidi aeris, & aquæ ingentem cupiditatem, tempus anni calidiſsimum, temperiem, & habitum ægri calidum, & ſiccum, victumq. ſimilem. Præterea nares aperit, tanquàm equus à curſu, linguam exerit, tan-
Signa pituitoſæ. quàm canis æſtate, paruum loquitur, ſeipſumq. anxius iactat. Pituitoſa ſpumeum pituitoſum albicans, ſputum calorem fumoſum, maximam grauitatem, linguam viſcidam, ſcabroſam producit, & venter ſonitum edit, & murmurat: deindè reliqua pitui-
Signa melanc. toſum ſuccum gignentia, & concomitantia apparent. Melancholica annexum ſputum nigrum habet, liuidum, & ſæpé nullũ: deindè incendium minus vehemens, vrinæ nigræ cernuntur, & lingua pariter atra, & omnes notæ melancholiam præſeferunt.
Signa ſanguineæ. Sanguinea rubra omnia præmonſtrat, & calorem mitiorém. Sed quomodò mitior eſſe poteſt calor, quàm inললbilioſa, ſi Hipp. in-
Dub. de mitiori calore. quit, frigidior eſt aliquantò bilis ſanguine? Dicendum, ſangui-
L. de coa. prænot. nem dup. eſſe alentem in venis, & vitalem in arterijs, & vtrumq.
P. de morb. 12. in venis, & arterijs permixtum ſpiritibus, & calore influenti ca-
Quomodo bilis ſit frigidior ſanguine. lidiorem eſſe bile excrementitia; non autèm bilioſo ſanguine: impermixtum verò, & ſecundùm propriam eſſentiam tantùm;
Sol. procul dub. frigidiorem eſſe. Præterea hi ægrotantes, temperiem calidam, & humidam, habitum carnoſum, molem, & ætatem florentem, ver, & victum ſimilem habent. Variæ partes
Signa locorum affectorum. læſæ depræhenduntur ex Hipp. ſi lingua alba, & aſpera fit, ambæ pulmonis partes inflammantur, quibus verò dimidium, vna iuxtà quam apparet, & quibus ad vnam clauiculam dolor fit, his ſuperna pulmonis ala vna ægrotat: quibus autèm ad ambas clauiculas, ambæ ſupernę pulmonis alæ afficiuntur, quibus iuxtà mediam coſtam, media, quibus ad diſcriminationem, inferna, at totam vnam partem dolentibus; nàm iuxtà hanc dolent. Si quidèm igitur, aortæ appellatæ appendentes, pulmonis partes valdè inflammatæ ſunt, vt ad latus aſ-
Not. de externo liuore maligno. ſideant, à corporis parte reſoluuntur, & liuoris foris circà coſtam habent; dùm verò valdè inflammatæ non ſunt, vt non aſsideant, dolor fit per totum, non tamèn reſoluuntur: nequè liuores habent; quibus verò totus pulmo inflammatur, vnà

cum

cum corde,vt ad latus allabatur, ij toti reſoluuntur, & iacet æger frigidus, ſenſus exors,moriturq. ſecunda,aut tertia die: dùm verò & ſine cordis inflammatione contigerit, minus diù viuunt (fortaſsè, nè in Aetio ſit pugnantia) Dicendum eſt, magis diú viuunt: quidam autém, & ſeruantur, ſolent concomitari coma, ſomnus profundus,aliquandò vigiliæ frænitides: vndé Auic. inquit,rarò permutatur ad pleuritim, quandòq. ad exituras, quandòq. induratur, quandòq. ad carabites, quandòq. ad ſaniationem, ſi malignæ vagantur, & peſtilens ſtatus ſit,maior ægrotantium pars interijt, & malignitas propria, & impropria, epidemia, & ſporadica ex toties ſignis deſcriptis facilè manifeſtatur: ſicuti è maxima virium iactura,& memoratis ſymptomatibus ſuperuenientibus, & annexis agnoſcitur. Quicunq. pulmonia laborant à pituita, niſi diffundatur.i. altè, & latè occupet inflammata, pulmonem, ſuperſtes erunt: peripneumonia multò periculoſior eſt, & dolores multò fortiores ſunt, qui ad laterũ mollitudinẽ, & ad clauiculas tẽdunt,& lingua multò aridior,ac pallidior, & fauces præ fluxione dolent,& laſſitudo fortis occupat,& ſpiritus, ſexta,aut ſeptima die corripit; hũc ſi non ſeptima die febris dimiſerit, moritur, aut ſuffocatur, aut vtrunq. ſi verò nona duobus diebus interpoſitis corripiat, vt plurimũ ẽt hic, aut moritur, aut ſuppuratus euadit: dũ verò duodecima ſuppuratus ſit, ſi quarta, & decima ſanatur, & quicunq. præ peripneumonia, aut pleuritide, ſuppurantur, non moriuntur; ſed ſani fiunt: deindè, dùm in indicatorijs diebus non purgetur; ſed relinquatur in pulmone ſputum, ac pituita, ſuppuratur. Abſceſſus autèm, qui ad crura in pulmonijs vehementibus, & periculoſis omnes vtiles ſunt; indicium erit malefici morbi, ſi non rectè excreantur; nec vacuantur, quæ in Thorace, & pulmone, etiamquè adſint indicia quædam cruditatis humoris: non ſit excretio, aut propter virtutis imbecillitatem. Thoracem mouentis, interdùm propter lentitiam, & craſſitudinem excretionis, quandòq. propter amborum concurſum, tùm virium debilitatẽ, tũ ẽt qualitatem puris, purulentorũ ex pulmonijs, ſeniores potius intereunt, per alias verò ſuppurationes, iuniores potius moriuntur. Si abſceſſus recurrerint, malũ, quibus totus pulmo inflãmatur vnà cum corde, hi toti reſoluuntur,& ſenſus exortes occidunt: ſecunda, tertiauè, celerrimam cordi, ac oĩum maximam noxam dat pulmo, erectum ſedere velle, malum, abſceſſus circà aures, infernaſq. partes, bonũ. Vrinæ craſſæ in princ. ſi antè quartã attenuantur, malũ. Sputa æruginoſa, nigra, viſcida praua, bonũ ẽ, & in his, & in omnibus circà pulmonem morbis, facilé feré morbum, & à dolore liberatum eſſe, ſputũ facilé educere, benè ſpirare,

Aët.
Not. verba, vt concordent.

Auic.
Quot modis permutatur pulmonia.
Signa malignitatis impropriæ, & propriæ.

Præſagium á viribus, eſſentia morbi, & vehemẽtia cauſarum formatur.

Hipp. l. de loc. in homine t. 25.

P. de morb. 10.

2. Prog. 67. 68.

A quibus cauſis impediatur excretio.

L. de coat. præn. leſ. 3. de Præſag. ex pulſ. cap. 2.

Comparatio inter pulm. & pleuritidem.

& ſine ſiti eſſe, & totum corpus, æqualiter incaleſcere, ac molle eſſe. Magis læthalis, ac pleuritis læthaliſſima verò, ſi peſtilens, & maligna; minus verò, ſi impropriè cacoethica: mulierem prægnantem neceſſariò interimi, ſi ſaliua inſuauis ſit. Flauos euellere, aut paleas de parietibus detrahere, læthale, & alui profluuiũ;

L. præg. tex. 4. p. de morb. 3. 3. de morb. 16. 6. Aph. 16. 10. Met. Conc. diff. 100.

ſola virtus ſanos facit, vt ſæpè in epidem. ægris adnotauit Gal. ſola virium firmitate ſeruator eſſe: non autèm coctione, & alijs. Eriſypelos è colera rubra interficit, vt plurimùm ſui acuitateq; tunc emittit ſputum vehementer floridum, atq. cruentum: Demùm melancholica, & minus pituitoſa; dùm ab atra bile, vel ſanguine aduſto, illicò læthalis eſt, & præſertim, ſi ſputum liuidum, nigrum, & æruginoſum apparet. Dùm totus pulmo magis infeſtat, quàm pars, dùm in conſenſum cor, & membranas circumiacentes ducit, quàm ſi ſolus, ſi virium languore, & ſenectute, quàm ſi cum robore, & ætatis flore, ſi numeroſa ſymptomata, quàm ſi ſola neceſſariò conſequentia habuerit: vbi aũt ad ſtatum peruenerit, quandò peripneumonici non repurgantur, auxilium non habent, & mala eſt, ſi laborans ægrè ſpirauerit; fuerintq. vrinæ tenues, & acres: atq. ſi ſudores circà ceruicem, & parcè oriantur: nànq. iſti mali ſunt vincente ob æſtum impetumq. & violentiam ægritudine; niſi vrinæ multæ, & craſſæ prodierint, & concocta ſputa: verùm autèm ex his ſpontè euenerit, ſoluit morbum. Expurgat vomica, abſceſſus, purulentus ruptus pulmonis per arteriam venalem in ſiniſtrum cordis ſinum, & deindè per arterias ad renes, & ſi valida eſt vis, non inficiuntur ſpiritus, nec oritur ſincope, nec palpitatio, ſi debilis, moritur homo. In peripneumonia ſicca parua concocta educere horrenda res eſt: cur ſi cocta? in pectoribus rubores ſubleuati ijs, qui pauca concocta educunt, pernicioſi. Sudores, frigiditas extremorum, crudis vrinis, ſputiſquè difficultate anhelitus, læthales admodùm ſunt: æſtus natiuum calorem diſſipat, impetus materiæ ſtrangulatum celerem infert, violentia irritatæ naturæ in expellenda noxa, aereq. attrahendo fatigat, ſolummodò craſſæ vrinæ, ac ſputa coctionem, & naturæ victoriam præmonſtrant. Abſceſſus circà aures, aut ad infernas partes ſupporantur, & commodi ſunt; optimi autèm, ſputo purulento pro flauo exeunte, non procedente verò ſputo ſecundùm rationem, nequè vrina bonam ſubſidentiam habente, periculum eſt, claudum fieri hominem, aut multum moleſtiarum: ſi verò reccurrerint abſceſſus, febre conſequente, & ſputo non procedente, periculum eſt, nè moriatur, ac deliret: quicunquè autèm non purgati ſunt iudicatorijs; ſed menſe moti quatuordecim dies effugierint, eos, periculum

4. Acut. 78. (beside "tur, auxilium non habent")

Not.

De ruptione abſceſſus vtilitates, & noxæ quæ & quandò, & quomodò.

Dubitatio quomodò cocta ſputa ſint mala.

culum eſt, ſuppuratos fieri: Peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſeueriores fiunt his, quæ ab initio: euadunt etiàm, ſi exituræ ad mammas (ſeptem diebus pereunt, angina ad pulmonem tranſmiſſa) & à morbo laterali, inflammatio pulmonis, malum. Corpora exercitata, ac denſa, citius à pleuriticis, & peripneumonijs morbis pereuntq. inexercitata an quia intus exiſtétia ægrè per cutim emittuntur, & per os? grauedines, & ſternutationes in morbis circà pulmonem, & anteceſſiſſe, & ſuccedere malum; & ſi accidat adoleſcentibus vſquàm ad 25. annum pernicioſa eſt, & vix euadunt; fæminis autèm poſt 25. non naſcitur, ac ſi euenerit, non mortis periculum affert, immò facilius curatur: mariſcis laborantes, peripneumonia non capiuntur; ſeniores facilius euadunt, propter amplitudinem, & cauitatem arteriarum, vniores difficilius ob vehementiam caloris, & refrigerij, & euentationis neceſſitatem. Scopi in qualibet ſpecie inflammationis malignæ, pro temporum, humorum, & virium ratione ijdem offeruntur: ac in frænitide, & angina. Pulmo verò quid peculiare iubet euidens, & occultum, turgentes, & in motu humores ſtatim ſunt euacuandi, aut reuellendi, compeſcendi, coquendi; demùm ſunt firmati, & vires totius cuſtodiendæ; febris maligna, malignique ſucci, & inflammatio, ſibi propria indicant contraria, & aduerſa expetunt.

Auic. l. c. *7. Aphor. 11.* *Not.* *6. Epid. 3. 37. p. de morb. 21.* *Indicationes.*

De Præſidiorum materiis ad malignam peripneumoniam.

CAP. XII.

IDCIRCO quæ agenda ſuaſerit Gal. Hipp. & alij celebres Auctores, exactè nunc expendemus. Inquit. n. Ariſt. vbi, & quandò adhibenda hæc ſint, tàm eſt graue, & difficilè cognoſcere, quàm Medicum eſſe: nàm mederi, & ſanare, non eſt incidere, aut non incidere, vel medicamenta adhibere; vel non adhibere: ſed quodam diligentis modo, vtraq. hæc facere, mel, vinum, veratrum, ad auctionem, itèm, & inciſionem noſcere, facilius eſt; quomodò autèm ad ſanitatem afferrendam, non facilé. Accuratè igitur ad materierum vſum animus intendat, nàm Gal. teſtimonio, mariſcis laborantes, peripneumonia non tentantur: deindè quid dicendum de ſectione venæ; cùm mortuus ſit æger ſextus in quinto epidemiorum, quamuis maxima copia ſanguinis è naribus effluxerit? Enimuerò crudo humore, & à ſanguine, nec principaliter coniunctim, nec coadiuuanter ortum ducente, indecens erat, & inconueniens, ſanguinis tunc inanitio; neq.

7. Mor. 9. *De ſecto vſu remediorum, quantitate, qualitate, tempore, & loco.* *5. Epid. ægro ſexto de ſectione venæ dub.*

Sol. de legitima, & ſpuria. 3. de criſ. 3. Aet. l. 8. c. 66. 2. Prog. 63. 67.

Inſpuria: Quandò ſanguis mittendus erit aut pharmacum exibendum in legitima.

neq. eius euacuatio à natura diligitur, & Aetius ſoluit ſtatuens, ſi ad ſalutem permutetur morbus, ſanguinis eruptio abundanter ſequitur, aut alui exturbatio, multis exeuntibus bilioſis, & ſpumoſis humoribus: itaq. ſi nihilo obſtiterit, vena eſt ſeccanda in cubito, & ſi vires ſuſtinuerint, ex vtroquè brachio ſanguis eſt extrahendus (cuius extractionem, ſané legitima peripneumoniæ impedit, & humores crudi in toto abundantes recuſant: deindè ſaphenæ inciſio, crurum ſcarificatio, & cucurbitulæ conciſæ dorſo, thoraci, pectori, & præcordijs affixæ materiam extrà trahunt, inanes etiàm cucurbitulæ, frictiones, ligaturæ extremorum, acrium olfactus, & illitio. At ſi pituitoſa fuerit inflammatio, ſpumeumqué ſputum, magis clyſteres acres ſunt eligendi, (omiſſa venarum inanitione, inutili, & nocua, vt 6. ægroto contingit) & ait Gal. ex nitro, ſale, terebintina, & melle, vel ex decocto hyſſopi, rutæ, & oleo, vel Thymi, centaureæ, ellebori nigri, agarici, ſenæ, cucurbitæ ſylueſtris, Trociſcorum Alandal. ventreſq. lenes his aſſiduò fient; tùm per os exhibenda, manna, caſſia, ſyrup. viol. ſol. oportet autèm ex Hipp. aluum primis quatuor diebus, & quinq. ſubducere, & non valdè ſupræſſam eſſe, vt ne' febres ſint acutæ, nec valdé egerere, quo ſaliua ſeorsù m educi poſſit, & æger viribus valeat, & nona die, & morbo adhùc vlterius progreſſo, magis exhibeto: nàm indicans venæ ſectionem, amplius præſens non eſt, nec vires permittunt. Succi putreſcentes, & maligni poſtea concoquentur, pharmacis in potu, quibus pulmo humectetur, & pus ſursùm purgetur, & eadem medicamenta, ac pleuritidis: particularia in actionem veniunt, non vniuerſalia, non ſicca; ſed tale ſiccum, calidum, frigidum, humidum, dulce, videlicet. Omne dulce guſtandum, hoc eſt dulce, g. guſtandum. Dulce particulare eſt illud, quod actu in actionem venit, & operatur, & ſenſim, ſtillantia pulmonem, irrorant, efficacioraq. vim maligni morbi vincunt, & præſertim in pituitoſa maligna, in qua probatur, mulſa, oximel cum ruta capraria, ſcorzonera, bislingua, carlina, melliſſa, angelica, gentiana, ſcordio, dictamno aquoſum, vt ſputum facilius educatur (eclegma è nucleis pineorum, galbano, & melle Attrio) abrotanum ex oximellite, & pipen. panacem ex oximellite feruefactam, percolatamq. propinare benefaciet ex vino, & melle: ſi per aluũ, aut per vrinas expelli deſiderant. Verùm, quæ ventri expurganda exhibitura ſint, ea cum multa aquoſa, & multa propinabis; decoctumq. hyſſopi, & lilij cæleſtis, vel hyſſopum decoctum cum citro, aut omnia cum aceto, & melle, aut ſynapi humidum cum mulſa: ſingulis autèm iridis radicem, & piper inſpergere auſo, benè cedit.

6. Epid. 5. de tuend. 12. Gal. loc. cit. Aret. 2. acut. p. Auer. 7. col. 20. 10. M. et 17.

5 Epid. 3. de criſ. 3.

Oct. Orat. l. cit. 3. de morb.

L. de aff. text. 9. 3. Eth. 3.

Particularia potiſſimum ſunt pernoſcenda in vſu.

In pituitoſa.

3. de rat. victus 40. 4. acut. 39.

7. loco comp. c. 5. Char.

cedit. Itèm hæc arida cribrato, & cum melle exhibeto, vel myrrhæ, corticis, thuris, mandragoræ, ſemperuiui, ſeminis hioſciami albi, opop. dictamni, cretici, pillularum marrubij an. drac. 4. aqua in paſtillos cogito, datoq. ex his obolos tres, ex aquæ mulſæ cyathis tribus.r. cinnamomi, coſti, galbani, caſtorij, ſucci, pap. piperis nigri, & longi, ſtyracis an. vn. ſ. mellis ſextarium vnum, arida cribrentur per anguſtiſſimum cribrum (vt facilius longum iter, & altius penetrent) galbanum coquitur cum melle, & diſſolutum, mel excolatur: ipſiq. reliqua affunduntur, dat. fabæ ægyptiacæ magnitudine aquæ mulſæ ciathis duobus: irroratis guttis, aceti nouem pro temporum inflammatione, & ſpeciei ſucci ebulientis, & maligni, bezaartica, theriacalia, mitridatia, & expectorantia ſimul adminiſtrantur, modò mitiora, modò calidiora, dùm craſſiores materiæ abundant, & viſcidæ humidiora vſui ſunt mulſa è dactilis, caricis, malua, althea, hordeo, floribus cord. ſcorzonera, aut decoctum capilli Vener. ſebeſten, viol. ſem. pep. citruli, hordei farfaræ, bothridis, pulmonariæ, & coclearum, aut aqua chimica ex his. In eriſipelatoſa, aqua anguriæ, cucurb. melonum, florum gariophili, vulgo ſunchi, lactucæ, piloſellæ, ſcabioſæ, ſemem caprinum deſtillatum cũ ſem. pep. hordeo, ſebecten', & radice pentaphilli; aqua è caſſia fiſtula corticibus contuſis, & nido hyrundinum, ſucco ſemperuiui, viol. farfaræ, lactucæ dupplici vaſe extracta (repellentia, & adſtringentia euitentur) quinnimò toto ſtudio incumbimus, vt ſputum citius, faciliuſq. educatur, quàm in pleuritide, & febris, & inflammatio extinguatur; quibus opitulantur conſeruæ è floribus maluæ, althcæ, viol. borag. capil. ven. fabarum, lini, ſambuci, matris ſyluæ, farfaræ; electaria ex ficubus, manna, flore caſſiæ, vuis paſsis, dactilis, oleo amygd. dulci, viol. penidijs, ſucco farfaræ, ſucco botridis, pulmonariæ ſimul commixtis, loch è radice enulæ campanæ, & pulmone vulpis cum mulſa, butyrum cum melle, & amygd. amaris: diapenidium, diaolibanum, gummi cedri. Tandem coctis humoribus, eos medicari oportet, aut ſaltèm ſi turgent, vel inter initia fluant, ac mobiles, medicamentis purgantibus extracto agarici, mechiochan, ſcialappæ, aut ſale.r. pulmouis vulpis, coclearum mund. dactilorum ſucci, liquiritiæ troc. de viol. loch de pulmone vulpis an. drac. 5. hermodac: Agarici troc. turpeti an. vn. 1. iridis, ebuli, ſoldanellæ an. vn. ſ. vaſe figulino combuſtis: tunc ſuper cineribus decoctum pectorale feruidum proijciatur, terq. quaterq. donec cineres ſapore priuentur, vaſe denuò liquor cooperto igne abſummatur, qui remanet, adſeruetur pro ſale, cuiq. ſcru. 1. mirificè pulmonem à

craſſis,

7. loc. comp.
C. 5. Char.
Ariſtarchi l. 6.
Aqua chimica expectorans.
In Eriſipelatoſa.
Cur ſputum facilius educendum in pleuritide.
Not.
Purgantia med. quæ, & quandò.
Sal. chimicum, ſolutiuum. & pectorale.

craſſis, viſcidiſq. humoribus liberat: interim abſq. combuſtio-
ne porſunt pluries in decocto pectorali, & vrticæ infundi, &
facta expræſsione, lento igne decoctum, euaporatur, reliquum

Craſſamentum chimicum ſolutiuum, & pectorale.

craſſamentum in vſum reuocato ad ſcrup. ſ. quinnimò diligen-
ti ratione obſeruare oportet, verum eſſe (vt plurimùm, non
autèm ſemper) Hipp. dictum, quia vt plurimùm criſes impari-

Dilucidatio 4. morb 23.

bus, diebus, raro paribus ità acceſsiones grauiores contingunt, »

Not.

Cur nimium purgentur die impari, non autem pari.

quicunq. à febre continua correpti pharmaco vſi ſunt in diebus »
paribus, hi nimiùm purgati nunquàm ſunt, qui verò in die- »
bus imparibns medicamento forti vſi ſunt, nimiùm purgati »
ſunt, multi etiàm perierunt nimiùm purgati; proindè priores me- »
dici in hoc maximè peccarunt. Medicamenta enim exibue- »

Sol.

runt in diebus imparibus, ſemper enim natura humores, &
in ſano corpore, & ægro expellit tertia die, ac impari, quoàd
intelligendum, vt plurimùm, & præcipuè in acutis à bile, raro

De Pericle, & Virgine Lariſsea

paribus, vt in Pericle, qui quarta indicatus fuit, & Virgine.
Lariſſea, quæ ſexta integrum indicium, & abſolutum conſe-

Dub.

cuta fuit; fortaſsè dubia ſententia Hipp. videtur, dùm alibi
ait. In turgentia humorum facilè eſſe euacuare, quia natu- »
ra tunc adminiculatur, & facilior rem ſequi purgationem, cúm »
promptus, & paratus ſit humor excretioni, & Auic. dixerit; »
Si natura non mouet, moue tu eadem hora: attamèn verior »

Sol.

eſt Hipp. opinio; quoniàm licèt humor ſit paratus, & natu-
ra excretrix iritata, poteſt etiàm eſſe, vt medicamenrum tunc
copioſius educat, & calcar equo curren̄ti adiungat, túm præci-
puè medicamenti purgantis actio, non ſicut venæ ſectio in ma-

Not.

Modus, & tempus.

nibus medici, locata ſit. Peripneumonia ſicca curatur potio-
nibus humectantibus, vino dulci, aquoſo, & albo, paulatim,
& frequenter, ptiſſanæ ſucco melle admixto, ter in die, donec dies
decem, & octo preterierint, & febri definit: preterea ieiu- »
nus cum ſaliua vini illam portionem bibat, & leguminis freſi, »
decoctum ſorbeat, adipe multo admixto: ſi non calor fuerit »
ſi verò fuerit, non ſorbeat; ſed cibis vtatur ſalſis, & pinguibus, »

Cur pingues potiones ſecundo loco, & primo dulces ſint exhibēdæ

& marinis, potius quàm carnibus: & primùm caput leuius fa- »
cere incipit, quo nihil influat ad pectus; primis autèm diebus »
ſorbitiones ſint dulciores: ſic enim id, quòd conſedit, ac com- »
pactū eſt, potiſsimùm elueris, & commoueris, quarta die, quinta, »
ac ſexta non àplius dulces, ſed pingues: nàm ad ſputū ſursùm ex-
creandum conducunt, & ſalſi primò, & marini, ac minus nu-
trientes; ſed magis in pectore educentes cōmendantur: his de
cauſis ità docuit Hipp. Extrà balneum magis confert peripneu-

3. acut. 58. De balneo.

moniæ, quàm ardenti febri rectè adminiſtratum; nàm lateris,

pectoris

doloroem,dorſiq. emulcet, ſputum maturat,educit, & ſpiritum facilem reddit,ad locum dolentem cubatur:an quia fouet calorem natiuum,& cruda concoquit. Emplaſtra fortiora, & acriora applicantur,quæ ſi ipſi viſceri, per multorum enim corporum media, ipſi membro patienti occurrunt, & exoluuntur, ſi imbecillia fuerint: tantùm igitur aduentitij roboris adiungere oportet, quantùm in tranſitu amittitur, vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat: lana, aut ſpongia imbuta oleo, ſale, & nitro, vel emplaſtrum è malua,althea, fænu græco, hyſſopo, iride, myrrha, thure, origano, & dactilorum pulpa, ceratum è cera, reſina, medulla vitulina, butyro, æſſipo, iride ſicca, & vnguento Nardino paratur. Veſicantia, & ſynapiſmata,& huiuſcemodi(toto prius inanito per pharmacũ,aut ſectionẽ venæ)& aliò reuulſis humoribus,hiſq.firmatis(pectori,& dorſo affiguntur)Sal optimè contritus cærato mixtus,leuiter cutim erodit,eòq.impetum materiæ, quò pulmo vexatur, euocat: optima eſt inunctio ex Adarce; ſynapi etiàm aridum cerato humido prodeſt, atq. in ſumma humores, color, & ſpiritus perpetuò extrà educentur. Hæc facienti,niſi morbus cædat,de hominis valetudine actum eſt. Inter diù inſomnes, & noctem totam quoquè peruigilantes, ne' furor corripiat, metuitur: quarè ſomniferis (ni ægritudo remittat) vti decet, cap. de frænitide, & vigilia exarratis; ſi verò coma aggrauent, excitantia, & mobilitatem inuehentia, peragentur de ſomno maligno, & apoplexia dicta: demùm ſi cor calidum afficiatur, ét epithemate ipſum modicè refrigerantia in vſum veniunt; pariter numeroſa ſymptomata ſingula particularia auxilia exoptant, de quibus cap. proprijs particulariter. In virium valida imbecillitate, victus paucus,& ſæpè maximi nutrimenti, ſubtilioris, & tenuioris ſubſtantiæ reſummatur; profectò pulmonis inflammatio auxilijs ſuprà recitatis minimé negligenda venit: hinc etiàm Auenzoar ſtatuit, vſum carnium euitari ſola panatella adminiſtrata: Cur carnes euitat? an ob acutiem? an quia ſputum imbeant, an quia calores incendant? Potetur modice, cúm pulmoni madefactio inimica ſit, atquè is à gula, & ventriculo trahat ſalubria ea cenſentur: eiuſcemodi morbo correptis aduerſantia perniciofum quidèm eſt plus, & minus in medicina; medium autèm effectiuum, aut conſeruatiuum ſanitatis, aqua mulſa, oximel aquoſum ſi æſtas eſt, frigidum, ſin' autèm egelidum, aqua ordei cum ſyrupo acetoſo, nenufarino, violaceo, myrthino, iuiubino, de capillo Vener. de papauere, aqua anguriæ, cucurbitæ, acetoſæ, borraginis,lactucę,ſunchi,viol.ſcorzonerę,ſerũ caprinũ deſtillatũ

Cubatio quæ vtilis.

Not. Quando. Synapiſmata, & veſicantia.

Auenz. l. c. Gal. p. de rat. victus.

Not. 3. Moralium 4. 5. Etucb c, vlt.

uiolis, farfara, pulmonaria, ſemine papaueris, & ſcabioſa: quæ potiones, humoris, & inflammationis naturæ reſpondeant, temperie, habitu, ætate, conſuetudine ægri perſpecta. Firmatis humoribus potus eligitur, magis expectorans, & attenuans, aqua ſtillatitia è dictamno, iride, nucleis pineorum, fiſticorum, ſebeſten', iuiubis, ordeo, pulmone Vulpis, liquiritia, paſſulis, dactilis, myrrha, cortice thuris, farfara, botride, centaureo, amygd. amar. dulcibus, ſemine peponum, cucurbitæ, anguriæ, marrubio, capillo Veneris, caricis, ariſtolochia, radice panacis, cocleis, violis, pane, melle, baccis iuniperi, baccis piſinæ dictis, apud noſtrates Zaudanos, galbano, ſagapeno, opoponace, baccis myrthi, gumi ceraſiorum, carne capi, diapenidio, ſpeciebus diatragaganti frigidi, ſemine vrticæ an. par. æqua: macerata ad octo dies decocto ordei, liquiritiæ, farfaræ, violarum, q. ſ. balneo mariæ fiat deſtillatio, mirabilis hæc aqua elicitur. Tandèm extremo malo, Auic. tutò adminiſtrat florem æris; nitrum, ſcordium, rutam, & alia huiuſcemodi. Comedat etiàm in ſummo virium languore reſumptiuum é capo irrorato, melle, ſucco liquiritiæ, emulſione ſeminum peponum, nucleorum pineorum, fiſticorum, vinoqué maluatico dulci. Itèm è Perdicibus, Attagenis, turdis, ſturnis, turturibus, columbisé turri contuſum, aut lac ab ipſis contuſis carnibus aſſis extractum, & alteratum ſupradictis: aut ſtillatitium ius ex auibus narratis, repletiſq. dactilis, vuis paſſis, ſebeſten', liquiritia, nucleis pineorum, fiſticorum, amygdalis dulcibus, diapenidio, diatragaganto, adiecto cinnamomo, croco, & melle. Aut r. ouorum vitella n. quinq. pulpæ carnis capi, perdicis, aut faſiani, & ſimilium an. lib. 5. pulpæ dactilorum, ſeminum peponum, citruli, liquiritiæ, mellis an. ſ. cinnamomi, ſpecierum diapenidij, diatragaganti frigidi, an. drac. 5. ſacculus è tenuiſſima tela ijs repletus immitatur per collum phyalæ; deindè per balneum Mariæ, clauſa phyala deſtilletur per decem horas, vſquequo liquor infundum phyalæ reſideat: qui quidém ſummi nutrimenti, facilisq. coctionis pulmoniæ auxiliatur; ſicuti aliud reſumptiuum, fabrefit, è vitellis tantùm ouorum, pulmone canis, ſuis, vituli, vulpis, & pulueribus iucundis: ſales, & aquæ multæ ex his, ſumma cum iucunditate, colore, & odore conſtruuntur.

Firmatis humoribus quæ agēda.

Languori viriū victus, & cibaria quæ, & quāta exhib.

Chimica reſumptiua.

Modus conficiendi reſumptiuum.

De pleuritidis malignæ natura, & ſpeciebus. CAP. XII.

IN morbo laterali exquiſito ratione membranæ coſtis ſubſtratæ, & accenſæ dexteræ, vel ſiniſtræ internæ ad cor vergentis, vel externæ ad coſtas, & muſculos inclinatæ, qui inflammati, intercoſtales, aut externi, ſpuriam pleuritidē gignunt, neceſſariò dolor inuehitur, & qm̄ neruoſa eſt, tunc pungens, & longè exten-

2. De criſ. 10. 5. de aff. 3. 3. Aph. 23.

tenſus: tales enim ſunt ſentientium membranarum dolores, & quoniàm eadem pars vnum eſt ex ſpirandi inſtrumentis, neceſſariò animal difficilem habet reſpirationem, cordiq. proxima, facilè aliquod inflammationis ei impartitur, febricitabitquè animal, ſicuti quoniàm pulmoni vicinia, facilè ſuum illi communicabit affectum, cùm præſertim adeò rarum, ac molle numerũ » omnem ſubſtantiem humidam facilè admittat. Tuſſietur igitur » ſtatim homo, non tamèn omninò ſtatim ſpuet; ſed ſi craſſum, ac » multum ab inflammatione defluxerit, tuſsi excernet, ſi paucum, » & tenax, non antequàm collectum ſimul, atq. concoctum, ad » multitudinem craſsitudinemque peruenerit. Quarè ex his verbis notandum eſt, non expui tenax, & paucum, niſi coctum ad craſsitudinem, & multitudinem deuenerit; nàm multitudo, & craſsities æqual is, & cocta ad ſpuitionem conducit, tenuis autèm humor, & paucus expui nequit, vt crudus, & interminatus, & dùm anguſta, & veluti alligans in ſe ipſa vniuerſum fluxum » cohibuerit: alio modo, vt inquit Hipp. Multoties eſt ſputum bo» num, & facilis ſimiliter anhelitus, & cernuntur illic alia ſigna ma» la, & læthalia, ſicuti ſpecies, in qua eſt dolor ad poſteriora, & dor» ſum patientis videtur aſsimile verberato, vrinaq. eius ſanguinea, » & ſanioſa conſpicitur, & rarò ad ſalutem, immò ad mortem, » inter quartam, & ſeptimam rapitur, raròq. ad decimamquartam » protenditur, & in pluribus cùm pertranſit, ſanatur, & multo» ties apparet inter humeros patientes rubedo, & calefit ſpatula eius, » & quieſcere nequit à nimia repletione, non ſolùm membranam, » ſed muſculos omnes in conſenſum ducente, & præſertim circà » ſpinam dorſi, vbi magnæ venæ inflammãtur, & pulmo, non » admodùm patitur, & ſputum illud bonum eſt. Verba illa, alterius materiæ, quam inflammatæ, in dorſo nigredo, dorſum verberati, quid nobis ſignificant, niſi ſummam putredinem, & fortaſsè sfacellum? Præterea pulſus durus, vnà cum tenſione neruoſum eſſe locum affectum, oſtendit: quas verò ſerræ ſimilis ſit, diſpoſitionem eſſe inflammationem; quatenus autèm magnus, frequens, & velox ad inflammationem conſequi febrem adnotat; adeò vt morbus lateralis, aucta magnitudo, atq. intẽperies calida potiſsimùm naturales, & vitales actiones deprauat, velut ſymptoma fatigat, vt dolorem gignens tuſsim, & alia mala. Aliquandò tumor abſquè phlegmone inſurgit, qui tamén afficit, vt morbus, vel ſymptoma; aliquãdò colligitur mã, aliquandò abſceſſus, cũ in pus conuertitur. Maligna itaq. pleuritis eſt vehemẽtiſsima inflãmatio ſubcingentis mẽbranæ, ſeu lateralis, à quolibet ſucco maligno, & peſtilenti, ſporadicè, aut vulgariter, aut priuatim putreſcente.

Eſſentia pleuritidis, & ſymptomatum.

2. Prog. t. com. 67.

Not.
Auic. 3. fen. 3. tract. 4. c. 4.
De natura ſputi.

Auic. l. c.
Not.
Signa, & ſymptomata malignæ cuiuſdam pleuritidis ſpecifica.

Dilucidatio verborum Auic.
Not.

Quid ſit pleuritis maligna ingenere 2.prog.67.

Hæc eſt generica eius natura, quæ potiſſimùm calidas, & humidas, vires anguſtas thorace, imbecilliquè fluxione tentat, ſimili regione, aere, Hyeme, Vere, victuq. calido, & humido vtentes, atq. magnis in laboribus, exercitatos corripit, atq. é contrà oppoſitum contingit. Quemadmodùm etiam ijs, qui acidum eructant, ob pituitæ abundantiam, vel frigidæ, vel ſalſæ, & qui rubricam aluum, vel hemorroydas habent; maligna verò exquiſita præcipuè infeſtat, tùm extenſione, & intenſione, tumoris, phlegmonoſi, à maxima repletione ſanguinis, biliosi maligné putreſcentis, tùm ob tumorem ipſum malignitate donatum, tùm intemperiem febrilem, dolorem, & alios exceſſus eximiè vehementes vſqué ad tertium, & ferè quartum gradum noxæ intenſionis, & extenſionis, aut ſanguinem purum, rarò pituitoſum, magis rarò melancholicum, vel ob bilem, pituitam, melancholiam excrementitiam ſanguini permixtam, vel hos ſimul complicatos, vnumq. aut mole, aut vi prædominantem, & malignê putreſcentem, epidemicè, aut ſporadicé, propriè, aut impropriè.

6. Aph. 33. lib. de acce c. 2. 6. Epid.

Quid ſit exquiſita maligna pleuritis.

Fern. l. 5. de mor. & ſymp. c. 11.

Hi humores maligni à capite, iecore, vtero, ſtomacho, liene, atq. à toto, ſæpè attracti ad pleuram ruunt; alliciuntur verò dolore, ictu, plaga, contuſione, calore, vi vacui, exercitio, ira, aere calido, & vere, victu, balneo, atq. ſimilibus; vel tenuiores ſpontè decumbunt, ac facilè mobiles per recluſos meatus, & venas debiliorem particulam natiuè, vel adſcititiè inuadunt, vel tertiò hi à fortioribus coerciti impelluntur aliò; veluti aere aquilonari, hyemali frigore, validioribus partibus copia; aut ſæua qualitate ſuccorum irritatis, & conantibus eos deponere. Poſtremò maligna euadet pleuritis, non ſolùm ſuæ propriæ eſſentiæ, vi inflammationis, ſed humorum etiàm virulentia, & cachoetia, nec non etiàm ob numeroſa ſymptomata, atq. virium ingentem languorem. Sæpé quidèm ventris profluuium, & ſincope laterali inflammationi ſupercontingit, dùm malignus humor cor, aluum, ſtomachum, atq. pleuram hoſtiliter aggreditur: ſæpè ob hæc vires admodùm validæ languent, tàm vitales, quàm animales propter maximam thoracis conſtrictionem, eandem celerrimam tuſſim, & materiæ expulſum. Spuriæ autèm, quæ externa muſcula, & mediaſtinum occupant, aut quæ à pituita, & melancholia, & humorum miſcella ſimiliter originem ducunt, ab his malignis ſuccis, & maligna propriè, & impropriè, tot modis ſpecificè eſſe poterunt. Innuit Hipp. & Gal. multis in locis, malignam pleuritidem, & præſertim cum ſtatuit, qui nihil tuſſire, „ aut excernere valent ob nimiam craſſitiem, & glutinoſitatem, „ ſucci (maximè perniciosé) .i. maligné ſe habent, calidumq. oxi- „

Tripliciter mouētur humores, ſpōtè attracti, & impulſi.

Quot modis euadat maligna pleuritis ſpecies.

Spur. 2. prog. 67. p. Aph. 12. p. acut. 38. 39. 2. acut. 29. 3. acut. 26. 27. P. De criſ. 5. Auic. l. c.

melli

„ melli euitandum ob malignitatē,malūq. mortem, & malignum
„ ſputamen, in pleuritide mortem minatur (verùm hac de re cap. de malignitate) propter ingentem inflammationem. Omnes igitur ſpecies pleuritidis, & legitimas, & nothas, tùm ratione loci, tùm humorum amplectemur, dùm aſſerimus, malignam pleuritidem eſſe admodùm ingentem inflammationem, membranæ coſtas ſubcingentis: enimuerò, & mediaſtinum inflammatum, punctorium dolorem, acutamq. febrem, tuſſim, & reſpirationem inducit, & muſculi externi abſquè neceſſario conſenſu, membranæ, & abſquè tuſſi; ſed grauatiuo dolore potius & interni conſenſu, vel primariò afficiuntur, vel ſecundariò orta primò in membrana maligna phlegmone, neque hæc ſemper excitatur à bilioſo ſanguine, aut ſanguinea mole; ſed ſæpè ab icoribus ſuccorum, aut totius maſſæ ſanguineæ (icor, aliquandò ſanguis tenuiſſimus appellatur) vti in exquiſita, ſed à ſanguine pituitòſo, aut melancholico, aut eorum icore, & ſæpè é miſcella, & ſæpè ab excrementis ſanguini admixtis, bile à iecore, pituita à cerebro, melancholia à liene demandatis. Hincquè tumor adeſt, auctaq. magnitudo ab his conſurgit, ali- *Not. 3. acut. 3. de criſ. 2. pror.* *Spuriæ ſpecies.*
„ quandò abſquè putredine, & inflammatione. Quaprop-
„ ter dicendum erit, genericè eſſe perſummam nonnullarum partium thoracis inflammationem, ab humoribus malignè putreſcentibus ſporadicè, endimiè, vel epidemiè. Recitat Montagnana pleuritidem populariter peſtilentem. Alia fuit Piſauri, Vrbini 1602. & alia 1603; & 1612. Calli Montis Feretri, Senogalliæ: equidèm menſe Ianuario, Februario, & Martio vagabatur pleuritica conſtitutio, & peripneumonica; nàm cum æſtate præcedenti, & hyeme conſtitutio aquoſa, & humida, niuoſaq. excelluiſſet per duos menſes; poſtea ſicca fuit abſq. pluuia; ſed ventoſa: hincq. deſtillationes pituitoſæ ad fauces, & pectus decubuere; hinc in vniuerſo pituitoſus ſanguis, in venis coaceruatur: hincquè cuncta viſcera, his frigidis recrementis abundabant, præcipuè pectus, & pulmo. Vndè leui occaſione, exercitio, labore, calore, illicò noua affluxio ad pectus, tuſſis, dolor lateralis, obſcurus, pſeudo pleurilis oriebatur, tertia, aut quarta, aut ſexta, vt plurimùm ſtertore moriebantur ægri: occupabat totius corporis grauedo ob copiam pituitæ delatæ ad muſculos vniuerſè, & ob ſpirituum vitalium ſuffocationem, & influentis caloris. Alijs fluor alui, & capitis grauitas, vrinæ craſſæ, aliquandò turbatæ, pulſus mollis, rarò durus, aut ſerrinus, admodùmq. frequens: tandèm ſitis, & vigiliæ concomitabantur. His inter initia venæ ſectio minimè opem ferebat; ſed potius clyſteres, *Not.* *Generica deſcriptio malig. pleur. Conſ. 94.* *Hiſtoria peſtilentis, & malignæ pleuritidis, & peripneum. Peſtilentes pleurit. et peripnem. Vrbini Calii, ad 1602. & 1612.*

ſteres, & euacuatio per farmacum, & cucurbitularum ad infer-nas partes appoſitio, atq. crurum ſcarificatio: tunc quidèm caco-chimia, non autèm plectora vigebat, ſummaq. crudorum ſuc-corum redundantia ſcatente; deindè vires propter hanc, & ſan-guinis optimi penuriam paucæ, & imbecilles depræhendeban-tur. Totuplex erit, quotuplex,, & qualis exquiſita, & non ex-quiſita, ob loca primò quadrupliciter, intercoſtaliſq. ſuperiorum eſt coſtarum, hyppocondrica, quæ inferiorum, & notharum, antica, quæ ſterni, & mediaſtini, quarta dorſi, & poſtica dicetur aut propter ſuccos ſimplices, & commixtos, & formam propter putredinem, malignaſquè febres; tot erunt, quot ſuprà expen-ſæ fuerunt, cauſæ, loca, & formæ, à quibus tribus tota eſſentia emanat.

Differentiæ pleu ritidis. Differentiæ à loco, humore, & forma.

De ſignis, præſagio, & ſcopis malignæ pleuritidis. CAP. XIII.

PERSPICVA in genere ex dictis nothis apparet, atq. ex enarrata eſſentia, & Idea innoteſcet. Signa quidèm ità ſunt propria ei, vt ab alijs interdiſtinguant; ab hæpatis profectò inflammatione, dolore grauatiuo, potius circà pro-priam ſedem pulſu frequenti, ac non duro, calore totius præſer-tim flauo, tuſſiq. ſicca. Specificæ differentiæ à ſede, humoribus malignè putreſcentibus, ſpecie, & magnitudine phlegmonis cachoethicæ terribilia, pathognomonica, & aſſidentia indu-cent, nempè dolorem extremum, punctorium, & fixum, non erran tem, ſicuti in flatuoſa, reſpirationem frequentiſſimam, & paruã malè olentẽ, tusſim, febrẽ, pulſum durum, atq. ſerinũ. Vniuerſa pleura, phlegmone tàm prauè deuaſtata dolorem ad iugulum, & ad hyppochundriũ, in omniq. decubitu impartit, ſi ad vnum magis, quàm ad alterum pariter, ſic dolor reſpondet, ac ſitus. Si ſuperficies ad coſtas dolor magis ad latus decum-bit, è contrà ſi in oppoſitum. Muſculi externi dolorem potius grauatiuum ſibi arrogant, mitiorẽm febrem, reſpirationem, & abſquè tusſi. Grauiſſima omnia inſultant, dùm à membrana interna, vſquè ad muſculos externos, fit communicatio, vt dor-ſum verberati plaga, ac quaſi ſyderatum appareat. Bilioſa pleu-ritis maligna, ſputum admodùm flaueſcenscum rubedine, ſi à ſanguine bilioſo, abſq. rubedine, ſi ab excrementitia bile putre-ſcente, inuaſionem de tertia in tertium, manè, dolorem acutiſ-ſimum, febrem ardentem, calorem acrem, & mordaciſſimum, ſitim ingentiſſimam, moleſtam tuſsim, & admodùm frequen-tem, exiguam reſpirationem, pulſum duriſsimum, lotium flauum cum

Signa generica. Quomodò diſt. ab hepatis inflã. Specificarum dif ferẽtiarũ ſigna, ab humoribus, lo cis, & formis.

Cæl. Aurel. l. 2. c. 14. Alex. lib. c. p. Auic loc. cit. Gal. 5. de locis aff. 3.

Signa bilioſæ 2. de rat. vict. p. 2. 3. & ſeq.

cum rubedine, vel non dolorem capitis,inquietudinem, extremorum frigiditatem, atq. liuorem affert. Sanguinea ſputum cruentum, vel ſubcrudum, rubrum, tenue, ichoroſum, febrem vniformem,dolorem, & calorem mitiorem, ſitimquè, & reſpirationem, atq. pulſum minus durum,lotium rubrum, vel ſubrubrum, ſubrufum, & ſubiugale inducit; ſed malignè putreſcens ſanguis, illicò in bilem,vel melancholiam traſmutatur, & mala ſæuiſſima, & læthalia impartit. Pituitoſa ſpumeum ſputum, vel omninò ſub album, ſummé viſcidum, craſſum, ab excremento pituitoſo,aut nullum, quotidié inuadentem acceſſionem,& circà noctem, ſitim non ità intenſam, nequè pulſum ità durum,ac tuſſim, & reſpirationem ægrè moleſtam, vrinam craſſam, ſubiugalem, aut albam, & tenuem protendit. Melancholica, ſanguineum nigrum,liuidum, & craſſum ſputum, vel omninò rubore, & ſanguineo à nigra bile deſtitutum, expellit, de quarto in quartum exacerbationem, circà veſperas, habet: nàm ſæpè humores partibus diei correſpondēt, (manè ſanguis, meridiei bilis,veſperi melancholia, & nocti pituita arridet, & ſic. Veri, Æſtati, Autumno, & Hyemi, ità regioni, & ætati) linguam ſiccam, aridam,nigram,ſitim, reſpirationem frequentiſsimam, tuſſim moleſtam,atquè difficilem parùm excreantem ob craſsitudinem ſucci, lotium nigrum, pallidum, ſubobſcurum annexum, habet: pulſus quidèm durus, & paruus emicat propter tenſionem arteriæ;attamén maior, quàm ſibi ſano conueniret ob febrilem calorē celerior,atq. frequentior, his tamèn ſemper languidus virulentia percipitur: aliquandò maculæ, exanthemata, inquietudo, atquè vrinæ ſumma cruditas,animi deliquium, & angor, excitantur à cacohetica, ſuccorumq. putreſcentia, & eorum multitudine;ſed potiſsimùm reſpiratio læditur, & ſupernus ad iugulam dolor excruciat,qui à calidis ſuccis oboritur,ſicuti ad hyppocundria vergens à frigidis, & grauioribus concitatur. Præterea ſi accidentia ſuperuenientia preſto erunt, veluti maximus virium languor, ex ſignis clarè depræhendentur,pariter quilibet humor propriè, vel impropriè putreſcens, ſporadicé, aut vulgariter dignoſcetur, & quælibet maligna inflammatio extremorum frigiditate, & liuore conſpicua eſt, epidemicé,publicè graſſantur, endimiè tempore, & regione ſtatuta, ſporadicé ſpaſsim, à varijs cauſis originem ducunt,atq. priuatis. Oportet ex Galeno obſeruare, quiſnam in parte phlegmone laborante, vincat humor, quod ſcitur ex ætate, ægri naturali temperie, anni temporibus, locis, & vita anteacta; ſed hæc coniecturalis eſt dignotio, non ſcientifica, non certa, compertaquè præſertim, vbi in corporis imo ſita ſit, & do-

Signa ſanguineæ

Signa pituitoſæ

Signa melancholicæ.

Not.

2. Acut. p.

2. Acut. 2.

& dolore afficitur particula. Pleuritis nànque præ caloris copia, & diſtemperantia thoracis partes contriſtat, & eas ſimul, ſubitòq. tranſmutat, & repletione diſtendit. Tempus inflammationis, principium, augumentum, ſtatus, & declinatio interdiſtinguuntur à magnitudine ſymptomatum, dolore, tuſſi, ſputo, febre, reſpiratione: imbecilliora in principio, augentur incremento, & adhùc magis in vigore perſiſtunt. In laterum, & pulmonum paſſionibus ea, quæ propriè ſputamina appellantur, vrinarum ſubſidentijs aſſimilantur: nihil verò omninò expuere; ſed tandèm tuſſim ſiccam habere, tale quidem eſt, quale in vrinis extremè crudum; quod aquoſum nominamus, quod ſi ab eo, quod eſt, nihil expuere ad expuere. Verùm liquida, & omninò cruda fiet tranſmutatio, liquet, quod debilis, & omninò obſcura eſt huius mali permutatio, & non dùm eſt finitū ægritudinis tempus, quod principia nominari diximus. Quandò verò cæperit expuere pauca, cocta; integrè morbus ad augumentum conuertetur, reliquo omni tempore, ab hinc vſq: ad ſtatum ſemper eò plura, ac meliora, atquè faciliùs: cùm verò exquiſitè cocta fuerint, & multa ſine difficultate ducta, tùnc ſtatus eſt tempus, quandò exquiſitè cocta ſine moleſtia reiecta, multitudo imminuta, & dolor non affuerit, incipit declinatio. Quapropter pro coctionis modo, menſura temporis conſequitur: ſicuti ergo ſputū perfectæ coctionis ſignum eſt, quandò album fuerit, leue, & æquale, conſiſtentiam, neq. nimis humidam, neq. nimis craſſam habeat: pariter integram cruditatem oſtendunt, quod nullo modo expuitur; ſed ſi expuatur quidèm: eſt tñ adhùc tenue, debilis coctionis eſt ſignum, quod coctum eſt, & neq. ſanguini, neq. bili pallidæ, nec pernigræ commixtum cernitur id, quod tale eſt, propriè ſputum appellamus, quod non tantùm emanat à putreſcente ſucco in pleura; ſed etiàm ab antecedente: quoniàm accenſus humor ità copioſus foret, neq. ità mærus, & purus putreſcens quidem exiguus eſt, & colorem è putredinali maligno colore amiſit, & alium aduentitium, & prauum ſuſcepit. Si dolor perdurat, & nullis auxilijs ſedatur, nec ét naturæ ope per ſputum expectanda eſt ſuppuratio (intellige ſi nihil exitiale appareat, putà, nec vires inualidæ, nec alia ſigna praua adſint, ſic .n. mors immineret) dùm ad ſuppurationem inflammatio venit, omnia maxima fiūt; ſed reiectio praua eſt cum maiori tuſſi, & ex violento abſceſſu in primis pituita fertur, bile infecta ad nigritiem vergens, tanquā admixta fuligine, adhùc tñ cruenta, ac pinguis pituita eſt; quod ſi proximè rumpenda inflammatio extat, quæ reijciuntur, ſpeciem carnis habent, craſſioraq. ſunt.

Cognitio temporum pleuritidis.

P. de criſ. 8. ſigna principii.

Signa augumentationis.

Signa ſtatus.

Signa declina.

P. Aphor. 12.

De

De præſagio malignæ pleuritidis. CAP. XIV.

EST præſagium pathologicum fientis, atq. iàm factæ, ſicuti phyſiologicum eſt futuræ, & corporum præparatorum: quantò robuſtiores ſunt dexteræ partes, tantò etiàm fortiores morbi in ipſis ferociunt; at pleuritis relata ad imbecillitatem ſiniſtrę partis, & cordis nobilitatem læthalior erit. Verùm quia doloris, ſputi, & febris vehementem naturam, & malignam inflammationem, atq. eorum vltimas differentias nequimus exactè dignoſcere; ſat eſt, cuiuſq; rei virtute intellecta, omnes inter ſe comparare, ſummamq. omnem ex ipſis colligere. Qua quidem in re tùm meliores, tùm deteriores reperiuntur Medici quãquàm eadẽ didicerint. Pleuritis illigitimè, vel legitimè maligna, & peſtilens acutiem maximã, & ſymptomatũ vehementiã cõnotant, pariter diſcrimen, & interitũ, & eò magis, & minus portendit, prout epidemica, vel endimia, vel ſporadica erit; & prout vires, & ætas ægri conſtabunt. Cæterum læthalior eſt ſiniſtrum latũ occupans, & cordi propinquior, & quæ vniuerſam pleuram, & præſertim vſq. ad dorſum, & ad extrà, è contrà minus, mitior ſanguinea, acutior bilioſa, tertiò pituitoſa, & adhùc magis melancholica. Cælſus dubiũ proponere videtur; per tuſſim excreatur pituita: ſi tollerabilis morbus eſt, ſi grauis ſanguis. Attamen ſtatuit Gal. & oẽs practici, ſecuriorem eſſe pleuritidẽ à ſanguine puro perflaueſcente, vel pituitoſo, vel melancholico, quàm à pituita, videlicèt ab excrementis, vel bile, melancholia, & alijs. Conciliamus diuerſo reſpectu, locutos fuiſſe: Gal. nànq. animaduertens ſymptomata, calorem febrilem, naturam membranæ, & ſanguinis ad eam permeandam, ac facilè accendendam, protulit à ſanguine pleuritidẽ mitionẽ eſſe; Celſus verò expendens nobilitatem, & vtilitatẽ ſucci ſanguinei, quo putreſcente facilius vires labuntur; quã ab inutilibus ſuccis nutritioni, ẽ contrà teſtatur aſſerendũ, incipere ferè ſemper excerni inter initia pituitam, quæ in pulmone ferè ſemper reſidet, & tunc affectus tollerabilis eſt, poſtea excernitur à pleura circà augumentum, pars tenuior flaueſcentis ſanguinis, puri, ac rubri, ſanies, quæ adiuncta pituitæ pulmonis ſputũm ſanguineum reddit, & tunc ingraueſcit affectus, & ad augumentum accedit: quæ deſumpta ab Hipp. bilioſa mitior, at ſanguinea fortis, & doloroſa, & læthalis eſt, accuratè hæc perſcrutẽtur.

Dupl. præſagiũ, phyſiologicum, & pathologicum 3. de morb. 26.

2. Acut. 36.

L. 4. c. 6. Dubti. ex Cælſo, & Gal. de ſputo.

Conciliatio Cælſi & Gal.

Not. De pituitoſo ſputo.

3. De morb. 19.

De longitudine, & breuitate pleuritidis malignæ. CAP. XV.

QVOAD longitudinẽ, & breuitatẽ, breuior erit ſanguinea, poſtea bilioſa, 3. pituitoſa, & 4. melãcholica; præſertim ætate, temperie, habitu corporis, raro, vel denſo, regione calida, vel frigida, & tempore anni perpenſis.

A ſpecie, & forma, ab humoris natura, 3. à loci compoſitione, & temperie.

Enimuerò ſicut huiuſcemodi calidiora, & latus ſiniſtrũ affectum
abbreuiant morbum, ità frigida, & denſantia, & latus dextrum
protrahunt ipſum, quod dignoſcitur, dùm ſputamen celerius, vel
tardius, facilius, vel difficilius, permixtum, vel ſincerum, paucũ,
P. Aph. 12. vel multũ apparebit. Si circà tertiam, vel quartam diem ſputum
2. Prog. 43. non contingit, morbus tranſcendit ſeptimam; ſi ſtatum circà
ſeptimam habet, finis verò ad decimũquartũ erit: nàm ob mul-
titudinem, tenuiores ſucci egrediuntur pleurá, & à motu pul-
monis in ſe attrahuntur, demũ à thoracis motu impulſi cogun-
tur. Quandò igitur ſputũ coctũ. i. ſubcraſſum citò apparuerit, mor
bũ facit breuiorem, cũ verò nullo modo educitur, aut crudũ in-
2. de diff. feb. dicat pleuritim, aut in longius debere protrahi: dolores pleuriti-
5. de loc. aff. 3. corũ confertim deſinunt ſpontè, vbi aliquid effectu dignum, tũ
P. d. criſ. 21. 2. de criſ. 10. expui, tùm expurgari cęperit, nempè, & purgationes longè perfec-
tiores exiſtunt, minuſq. purulenti ità fiunt, coctis, ſi quidẽ humo-
ribus, qui affectum progignunt, confertim excreabunt. Quod ſi »
P. acut. 27. qualia oportet, ſolum expuere cæperint, in neutro adhùc modo- »
rum, neq. in affectibus, neq in ſymptomatis morbus augebitur: »
nã ſæpius affectio ipſi, qua laborant, mitior quidẽ exiſtit; ſed ſym-
ptomata increſcunt, vt in phlegmone obſeſſis particulis, quò in-
quit, ipſe, modò cũ pus conficitur, dolores, & febres fiunt, magis,
3. acut. vlt. quã cũ iàm factũ fuerit; ſæpius aũt, & mitius erunt in incrementis,
decrementiſq. ſymptomatum magnitudines, & ea, quæ affectio-
nis eſt, fitq. id in ijs phlegmonis, in quibus pus effluit, quod iàm
P. acut. 23. eſt confectũ, vt in vulneribus quibuſdã fieri contingit pleuritidi-
bus, pulmonijſq. & citius, magiſq. fiunt, iudicationis; quæ demẽ-
tiunt celeritatem; quæ verò tardius, minuſq. tardiorem ſignificant
P. de morb. 23. iudicationem, ſæpènumero ſi ad infernas partes pleuritis conuer-
tatur, dolorem per venas ad veſicam diſtribuit, multumq. & bi-
lioſum æger tunc mingit.

De ægrorum interitu, & vita in maligna pleuritide. CAP. XVI.

QVIBVS ſtatim ſputa varia ſunt, & dolores valdé acuti,
3. de morb. 20. 21. hi tertia die moriuntur; hanc autèm tranſgreſſi ſane-
ſcunt: dolorem porrò in omni pleuritide, plerunq. ma-
gis inter diù, quã noctu, leuiores fiunt, pleuritides ſiccę ſine ſputo,
difficiles ſũt. Prauũ cũ educitur ſputamẽ (ſputamẽ appellat, nõ ſpu
Quomodò differ. ſputamen á ſputo. tũ) periculũ imminere ſignificat; ſi aũt malignũ fuerit, mortẽ mi-
natur illud, ꝙ ſanguineũ ẽ, aut bilioſũ, atq. ſpumoſũ, dicitur ſpu-
P. Aph. 12. p. de cris 5. & 21. tamẽ, quod, vel ſolã cruditatẽ ſignificat, vt ſubflauũ, ſubruſtũ, ſub
2. de cris 10. pallidũ, ſubſpumoſũ, tenue impermixtũ, flauũ, ruffũ, craſſum, atq.
ſpumoſũ, viride, viſcoſum, atquè rotundum, atquè id ẽt magis ni-
grum eſt paruum, liuidum, aut æruginis ſimile; nigrum aũt per-

nicio-

niciofiſſimũ malignũ dicitur;ſputum verò dicitur,cùm coctum, atq. naturale eſt. Vrinæ admodùm crudæ,vel nigræ,ac ſubiugales malæ. Purulentæ non malæ (an'per purulentas perfectè coctas intelligit) aliquandò per venam axigos expurgantur, quæ venæ emulgenti ſiniſtræ coniungitur: in maxillis rubedo, orecmum, & in oculis ſtupor, mortem propinquam præmonſtrant: extremorum frigiditas, ac liuor; ſitis ingens, difficultas in ſummo reſpirandi,pulſus creberrimus,ac durus,nigredo,aſperitas linguæ,alienatio mentis(quæ raró contingit,vt ſcilicèt traſmittatur bilis ad cerebrum). Vrina mala in pleuritide perterefacit; bona verò non ſecuritatem præbet,an' quia illa morbum in venis oſtendere poteſt, licèt quoàd pectus æger bené ſe habeat: hæc autèm humores in venis, non eſſe prauos; ſed coctos nunciat; peribit ratione febris, & crudi abſceſſus in pleura, quæmadmodúm docet Gal. de parotidibus in epidemijs,videlicèt aliquãdò parotidem eſſe crudam, morbum verò alium in venis coctum, è contrà eſſe morbum crudum, at parotidem coctam. In morbo laterali inflammatio pulmonis malũ; in mediocri aũt pleuritide, & pulmonia,profluuium alui ſuperueniens poteſt interdùm prodeſſe ratione euacuationis, & eò magis, cùm ſigna coctionis apparuerint ineſſe paſsionibus. In maligna verò,& maxima,& hæpar in contenſum trahente, malum ſignum eſt alui fluor: ſi cor conſenſerit, tremor tunc, & ſyncope adeſt, ſi cerebrum cõpatitur, delirium fit,ſi nerui læduntur, ſtupor,tremor,ſpaſmus, præhendunt: demũ pleutitis à pulmonis vomica exoriens benignior eſt;morbi verò pulmonis pleuritidi ſuccedentes,nõ vſquequaq. ſalubres ſunt; qui verò in 14. diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem veniunt,& dùm maturatur inflãmatio,febris, dolorq. augetur,& dúm pus conficitur,ariditas linguæ,ſitis, horror, delirium ſuperueniunt; poſt erruptionem autèm,ſi non repurgantur 40. diebus fiunt pthyſici,& tabeſcunt ſenſim: ſi præterea maligna erit ob ſuperuenientia ſymptomata, aut ob viriũ nimium lapſum,quid niſi admodũ læthales fore?Pleuritis per hæmorroydas,per vterum iudicatur,& è ſanguinis fluore per nares, demùm ſudore etiàm copioſo definit. Scopi à ſuccis, maligna febre,inflammatione,& à viribus conſpiciuntur cap.de frænitide, angina peripneumonia. Vitanda quidèm eſt in pleuritide repercuſſio,nõ tñ modicè incraſſatio, reſrigeratio,atq. bilis humectatio: tẽpora inflãmationis præmonſtrant ſpeciem, naturã, & qualitatem humorum, atq. eorũ motuum; vndè etiàm ſcopi variantur, & admodùm pugnantes inter ſe exoriuntur propter ſuccos malignos, & peſtilentes, loca affecta,& formas inflammationis.

Not. cur purulentæ vrinæ non ſint malæ, & quomodò?

Raſis non.ad Al. 57. p. pror. 3. 5.

7. Aph. 11. 6. *Aph.* 16. *Aret. l. p. acut.* 10.

Tres ſunt tantũ indicationes, à morbo, cauſis, & virt.te.

Not de repellentibus.

De præſidiorum materiis chirurgicis ad pleuritidem malignam curandam.

CAP. XVII.

P. ad Flau. p. Methodus medẽdi quæ, & à quibus, & circà quæ ſit.

REMEDIORVM quædam vniuerſalis methodus ſubfiguratur à qualitate ſingulorum præſidiorum, quæ ab affectionis ſpecie ſumitur, & à quantitate, quæ à magnitudine ipſius oritur, & modo eorum vſus à loco intùs, vel extrà per inferiora, vel ſuperiora, & occaſione præcipiti, & vrgente: quæ horum omnium cognitu difficillima, maximè momentanea, ac præceps eſt. Vndè ſæpé, non vulgares ſolùm medicos, ob ſui imperitiam; ſed optimos ét ob rei incompræhenſibilitatem fallit modus vtendi, & qualitas, idiotis etiàm cognitu faciles, & communes ſunt. Si igitur neceſſarium eſt, per hos ſcopos fieri curationem, maximé confert occaſio, & quantitas præſidiorum; hæc autèm in ſingulis ægrotantibus propriè inuenies, nihil autèm, quod ſit proprium, ratione explicatur; ſed commune ſcribere cogimur, quamuis id vſu ſit ſecundum: quaré ſi pleuritidem curaueris, obſeruabis, quæ expuendo excernuntur ex ætate laborantis, naturali temperatione, anni temporibus, locis, & vita peracta. Nàm præfacta omnis dignotio coniecturalis ſit, & non ſcientifica; præſertim vbi in corporis imo ſita ſit particula, quæ dolore afficitur, ab ijs te inchoare oportet, quanquàm cætera magis auxilio eſſe ſibi videntur, quod ſi nihil præſidij tulleris, ad alia etiàm te transferre conueniet. Primò maximè auxiliantur omnibus acutis morbis purgatio, aut venæ ſectio; nulla mora in pleuritidis, & malignis, quin protinus valenti remedio ſuccurramus. Febris enim peracuta ad perniciem properat, dolor quoq. ſubcingentis membranæ in peius vrget, nec non etiàm tuſſis pectus, caputq. concutiendo vires proſternit. Quocircà eodem potiſſimùm die vena cædenda eſt, ſin autèm ex ingurgitatione ciborum, potuſquè ægritudo perueniet, dicta die vno ægroto imperanda, poſt ſanguinem à vena mittito, quæ in cauo cubiti eſt, non eius, qui in rectum inceſſum inflammatis coſtis opponitur: præſtat enim maximè procul abducere, ſanguinem verò né vſq. ad animi deliquium fundere; nàm ſi refrigeratum corpus animo deſtituitur, pulmoniam inducere periculum eſt: humores nànquè exteriori caliditate attractione priuati in pernitiores partes relabuntur: itèm pulmo rarus calidus, ad attrahendumq. valentiſſimus exiſtit; coſtis etiam proximus, earumq. doloris eſt particeps. Cælius etiam Aurelianus Metho-

P. Aphor. p.

De vſu remedio. Occaſio, & quantitas plurimùm valet in curatione.

Not. Quid proprium, & quid commune deceat in cura.

2. Acut. 2.

Duo ſunt magna præſidia purgatio, & venæ ſectio.

Cælſus Aur. l. 2. c. 18. Aet. loc. cit. Paul. l. 3. c. 33. Aet. l. c. Eur. l. 4. c. 80.

Not. Loca ſectionis venæ. Aret. l. p. acut. c. 10.

Cæl. Aur. loc. cit.

dicé

„ dicè loquens, ait. Dolori vehementi, phlebothomiã conuenit ad-
„ hibere; ſi nullus ventris aderit fluor intrà tertiam diem: fortaſsè
ab Hipp. & Gal. mutuauit in maximis doloribus, inflammatio-
nibus; & ardentibus febribus nullum præſtantius remedium
adinuenire, quàm ſectionem venæ, vel purgationem. In billioſa,
& ſanguinea pleuritide, ſi dolor ad iugulum aſcendat, aut mole-
ſta ſit grauitas brachio, aut mammæ, aut partibus ſepto tranſuer-
ſo ſuperioribus; aut deſcendat ad hyppocundria, febri vehementi
(viribus, & ætate annuentibus) vena ſecetur. In mitiori verò, per *Quandò:*
cruentum, & copioſum ſputum miteſcente, detractio ſanguinis
omninò ab Hipp. & Gal. ſpernitur, atq. etiàm vtero gerentibus
non nunquàm tunditur, aliquandò etiàm õmittitur. Tempus,
loca, modus, quantitas ex alibi dictis petenda forent: opere præ-
tium tamèn videtur, cùm familiariſſimus hic affectus frequen-
tet, atq. apud omnes præcipuè decantetur, & primo de loco ſan- *De loco.*
guinis extrahendi (quæſtionibus conſultò ommiſſis) cùm ab alijs *Q.*
pluries ſint recitatæ, breuiter ſtatuendum eſt. Dùm pleuritis gi- *Cur, & quandò oppoſita vena ſecatur.*
gnitur, ruitq. ſanguis ebundans è toto, illicò oppoſita vena lateri
dolenti inciditur, quæ non ſolúm vniuerſi plenitudinem mi- *Conciliatio: Duplex pleuritis fiens, & iàm facta.*
nuit; ſed aliundè longè à tentata parte, curſum reuocat: dùm ve-
rò iàm facta inflammatio magis infeſtat (quæ, vt plurimùm cõ-
tingit, & dolore aſſiduo tuſſi, anhelitus difficultate, febre acriter *Cur, & quandò à latere dolente ſecatur vena.*
inuadente, & perſeuerante dignoſcitur) ab interna eiuſdem la-
teris vena tuta experientia ſanguis emittitur; tunc citò, & ma- *2. Acut. 10.*
ximam, & confertim vtilitatem affert, magis, ac velocius euacuat, *4. Acut. 76.*
atq. recollit: ſi verò oppoſita reſeratur, tardum, aut nullum emo-
lumentum fit. Etenim dùm à viciniori vaſorum rectitudine,
inanitus, ac vſq. ad coloris mutationem; nempè donec rubidior
multum, pituitoſiore exiſtente in toto, vel pro puro in parte li-
uidus, & niger fluxerit. Quapropter Raſis etiàm doctiſſimè *Loc. cit. 7. cal. 30*
ſcripſit, & Auerr. cum aliquis ſub coſtis ſuis dolorem pungitiuũ
ſentit, & propriè quandò ſiccam patitur tuſſim, & febrit, expe-
dit, vt dolore ſuper partem coſtarum, & furculam tendente, mi-
nuatur baſilica eius partis, in qua eſt dolor (niſi totum corpus
multum ſanguine repleatur) Quaré aduertendum eſt primò an' *Q.*
in toto, deindè, an' multus ſanguis ſit; tunc .n. è contrario late- *Not. cur in iàm facta p. oppoſita vena ſecatur, & quandò.*
re eius detractio molietur: ægritudo quoqué, dùm iàm per ali-
quot dies à ſui principio infeſtauerit, phlebothomia ſimiliter à *Plethora duplex vniuerſ. & part.*
parte dolente efficietur, protracto quidém iàm morbo, vires ne-
qué conſentiunt, & plenitudo, inædia, atq. affectu, remiſſa ui- *Not.*
detur: hinc omne conſilium ad iàm factum phlegmon dirigi- *Cur, & quandò aliquandó à parte dolente mitta-*
tur, & primò axiliaris interna (hæc quidèm ramos Thoraticos
ſpargit,

ſpargit,coeuntes cum ramis venæ à zigos) Vndè euacuatio,reuulſio, & deriuatio propter communionem harum venarum ſimul conſequitur (quod nouum, & pulcherrimum à recentioribus anatomicis obſeruatum eſt) quę axilaris internā,ſi non apparuerit,alia interna, aut humoralis tundetur. Euacuationes quidèm ab vniuerſo animalium corpore fiunt,non tamèn ità celeriter, & & ſimiliter ex omni vena. Tandèm ſi inutilitas ſanguinis ad vterum luxuriet,ab eo, quæ ſcateat,& attrocius infeſtet, quàm iā decurſus ad pleuram, primò ſaphena pedis ex Auic. præcepto incidatur, poſtea ea brachij, ſi appoſito modo, oppoſita primo ſecetur. Præterea in vtero gerentibus timor, & vires non admodùm conſtantes,aut indicans non ità validum, & magnum hartantur; ſaluatella non negligitur, & præſertim in lienoſis. Hyrundines etiàm puellis brachij venis affigantur, arteriæ pedis, & ſummæ manus inciſio confert:quemadmodū etiàm crurum ſcarificatio. Quantitas vſq. ad mutationes coloris(viribus ſuadentibus) ſed melius virtutem non exoluere,quàm ſanguinem redūdantem ità euacuare; ſin'autém reiteranda eſt venæ inciſio:quapropter cum mediocriter ſanguis effluxerit(interiecto ad recreādum hominem temporis ſpatio) iterùm detrahere opùs eſt: ſi benè quidèm habeat,eodem die cum longa remiſſio fit, ſin'minus poſtridiè,quod ſi neq. febris remittat (ſæpè enim diem vnum febris occupat,& augetur tertio) in ſecunda remiſſione, in qua, & cibi dandi ſunt, ſanguinem detrahe: ad octauum vſquè in anaxione protracta eſt ſanguinis miſſio; quoniàm tunc ſanguis admodùm craſſus, & inconcocta pleuritis, primò fomentis externis tentandum fuit, vt ſanguis in loco affecto attenuetur: deindè etiàm medicamentis per os exhibitis; attenuantibus, vt poſtea ſecta vena eiuſdem lateris; facilius educeretur. Hyrundines brachijs admouentur, vel hemorrhoydibus,magis tutò,ſi occluſæ forent; ac humidæ (viribus, ætate puerili, vteri geſtatione, & indicante conſulentibus) nàm mariſcis laborantes pleuritide non præmuntur. Cucurbitulæ ſcarificatæ his de cauſis etiàm eò magis, dùm papulæ effloreſcerēt, ſubrogantur, præcipuè infernis partibus (ni timor ſit abortus) tùm euacuationis,tùm reuulſionis gratia: ſedi verò affectæ poſt totius expurgationem deriuationis meritò vlcuſcula ſale, & oleo illiniantur, vt diù reſerrata maneant, egrediaturq. materia; ſecundo die denuò apponitur cucurbita, quæ efficacior prima,& vtilior,non ſanguinem, aut alimentum, ſed ſaniem educit: non ſcarificatæ verò vniuerſo, ad frequenter vexato loco affixæ materiam ab alto rapiunt, atq. ad ignobilem cutem, longè ab inflammata parte retrahunt; ligaturæ,

2. acut. 10.

De ſanguine circá vterum.

L. De ſang. miſs. vlt. l. de cucur. ex Orib. 20. 2. acut. 10. quant. Aret. l. c.

Dub.

Not. cur octaua die anaxionis ſit ſanguis detractus.

Solut.

Aret. l. c.

Not.

ræ, frictioneſq. ſiccæ, & humidæ cum oleis relaxantibus, & mitigantibus, vtiles admodùm ſunt; præterea oleo, & ſulfure, crura, & lumbos inungere, & pinguedine illinire confert, & hypocundria quoq. vſq. ad mammas è lini ſemine (quod lini ſemen, ab Horatiano improbatur, tanquàm inferens dolorem capiti in febribus) Summoperè ab Arabibus, & Græcis, eidem loco dolenti, & thoracis ſynapiſmata, rubificantia, & veſicantia extolluntur: ſynapa cum ficubus, lana ſubfurata; donec puſtulas, & vulnera excitent, & medicamentum, quod humorem illùc citet: at tandè vſtiores, ferrum candens, radix ariſtolochiæ longæ, ſiccæ, & accenſæ oleo pluribus in locis pectoris, & dorſi inuſta, inciſio, perforatio inter coſtam, & coſtam, ſetacea, & cauteria adminiſtrentur, quæ auxilia, ſi hodiernis temporibus in vſum reuocarentur; præſertim dùm potius ad extrà pleuritis vergit, & flammeus tumor in muſculis cernitur, aut cùm omninò inconcocta pleuritis perſeuerat, aut ſputum nullum, aut admodùm glutinoſum, craſſum, viſcidum erumpit: plures quidem ægrotantes euaderent, & medici doctiores æſtimarentur. *Auic. l. c. Aph. Alex. Aret. loc. cit. Aet. tetra bib. 2. ſer. 4. c. 69. 4 acut. 78* *Celſ. l. 4. c. 6. Alb. p. p. chirurg. c. 32. Octau. Horat. l. 2. c. 4.*

De pharmazeuticis præſidiorum materiis ad malignam pleuritidem.

CAP. XVIII.

MALIGNI humores alieni à natura ſanguinis, ſimulq. dolore ad hyppocundria, febriſq. calore miti manifeſté turgentes, errantes, & incerti hincindè (quod aliquandò contingere, ſed raró poteſt) Hipp. ſententia medicã-tur, euacuationis, aut reuulſionis gratia, prima, ſecunda, tertia, quarta, quinta die. Quoniàm affectus, & fluxus tandiù perſeuerare valet; ſi quid enim videtur mouendnm, mouet inter initia ſectione venæ, non nunquàm verò purgatione inquit (non nunquàm Gal.) quoniàm raró conuenit purgatio, ſæpius autèm venæ inciſio: equidèm à ſitu, & ſubſiſtentia vergentis humoris ſumpſit Hipp. indicationem purgandi, & deriuandi peplij, vetratrij nigri, aut agarici exhibitione (reub. mirobal. aliijſq. mitioribus, & adſtringentibus meritò neglectis) pectorali addita decoctione, aut ptyſſanæ cremore, qui ſuperingeſtus abſtergit, deorsùm trahit, & qualitatem medicamenti contemperat: ſed vbi purgatio exorditur à ſorbitione cremoris, à qualibet alia abſtinẽdum (ni ſymptoma, aut virium lapſus cogat) ſummoperé et laudatur extractum à Scribonio Largo, videlicèt. r. Hieræ Pachij vn. 2. decocti pec. ſtillaticij lib. 2. ad duas macerentur dies; deindé

Not. de indicãtibus purg. *2. Acut. p. Aph.* *Vbi à quo indicantur.* *Extractum Scribonii Largi.*

deindè expræſſa pluries fæcibus proiecta vaſe cooperto, lento igne
Extracta ſolutiua inuenta. abſummatur, donec craſſeſcat, cuius ſcru. 1.ſ. datur. Eodem mo-
do ellebori, peplij, colocyntidis, gratiolæ extractum, aut ſal cō-
ficitur: ſunt etiàm admodùm præſentaneæ pilulæ ex colocynti-
de Gal. necnon malignitati aduerſæ, & à me pluries, & in epilep-
ſia, apoplexia, & alijs grauiſſimis morbis peſtilentibus expertæ,
Noſtræ pilulæ ſolut. ex hidrarg. & excogitatæ: r. hydrargiri Hyſpani optimi ex ſucco limonum,
& zibetto, & primò extincti, & poſtea ſucco ſaluiæ, & hyſſopi
ad duos dies macerati, aut decocto pectorali drac. 3. ellebori ni-
gri, collocyntidos, hermodactilorum, foliorum ſenæ, agarici
trociſcati an. drac. 1. ſ. ſagapeni, armoniaci, macis, ſalſæ perillæ,
nitri, euforbij an. ſcru. 1. radicis peoniæ, liquiritiæ, dentis apri,
ſcorzoneræ, ſtercoris canis, ſalis gemmei, aloes optimi an. ſcru. ſ.
Not. cum ſyrupo de liquiritia, de polipodio, decocto Vaiaci an. p. æq.
3. De morb. 22. & 23. m. pillularum, maſſa efformetur. At ſi æger bilioſus natura ſit,
Quandò purgãdum. & non purgatus morbo corripiatur, prius quàm ſaliuam bilio-
ſam expuet, etiàm medicamento bilem probè purgato: ſi verò
Not. iàm expuat bilioſam, medicamentum ne' dederis; ſi enim dede-
ris, ſputum ſurſùm prodire nequit, ſed ſeptima, aut nona ſuffo-
cabitur, maximè ſi præcordia doleant: ſed tunc clyſteres adhi-
bentur, & in potu ieiuno bibendam dare ariſtolochiam, hyſſo-
pum, cominum, ſylphium mecona appellatum album, florem
Quandò ſunt purgantia omittēda. æris, mel, acetum, & aquam. Abſentibus quidèm ſcopis tur-
gentiæ, fluxionis, aut vergentiæ (quò natura vergit, eò ducere
oportet) inter initia medicamentum purgans omittitur: nàm vt
Tres ſcopi, quandò crudo morbo ſunt, qui purgantia medicam. indicant. inquit Hipp. & Gal. inflammationem non tollit; ſed tormina,
& crudas materias magis excitat: Loquuntur enim de humore
iàm fixo, firmato, & continuo; non autèm de eo, qui in par-
tibus circuniacentibus, & proximis membraneæ inflammatæ
commoratur; ſed tantummodò aluus lubrica fiet clyſtere emol-
liente ex iure pulli cum malua, althea, ordeo, & caſſia tracta,
aut decocto pectorali, & manna, aut infuſo communi oleo
amygd. dulci, & electario lenitiuo. Si autèm per os primi duc-
tus abluantur, manna, melle violaceo ſolutiuo, flore caſſiæ, dia-
Noua electuaria noſtra iucunda. pruni lenitiuo, diaſebeſten, vel electuaria noſtra. r. floris caſſiæ,
mannæ an. vn. 5. infuſionis ſolutiuæ violarum, conſeruæ viola-
P. rum an. drac. 2. pulueris liquiritiæ ſcru. 1. m. pueris, & ſenibus
2. antè prandium auxiliatur. Aut. r. pulpæ paſſularum dulcium,
prunorum damaſcenorum, mannæ, floris caſſiæ, conſeruæ vio-
3. larum an. drac. 2. ſ. liquiritiæ, ſaccari rubei, tartari albi an. ſcru. ſ.
m. Aut. r. tartari albi pulueriżati, & loti decocto pectorali drac.
2. mannæ drac. 4. mechiocan ſcru. 1. m. quod medicamentum

non

non ſolùm à recrementis liberat, ſed incipientem pleuritidem omninò extirpat: potio etiàm admodùm præſtat. r. decocti prunorum damaſcenorum, paſſularum dulcium, Mercurialis, Tartari albi, coclearum, hordei, ſeminum peponum, florum papaueris rubei vn. 6. ſyrup. viol. ſolut. vn. 1. 5. m. f. p. Aut. r. iuris primi breſicæ coclearum primi, an. vn. 2. mulſæ marinæ ex aqua maris confectæ vn. 1. ſ. ſyrup. viol. ſol. vn. 1. m. pro potione. Succi tandèm billioſi, pituitoſi, & melancholici coquantur, & attemperentur ſyrupis, iulapijs, decoctis, iuribus, & expectorantibus, nec non bezaarticis à tota ſubſtantia aduerſis, at minimè aſtringentibus; ſemper enim humor infixus, & inflammatus per ſputum facilè, & promptè educi conuenit, de quibus omnibus aliàs ſæpé.

Prima potio iucunda leniens.

Secunda potio leniens.

De tribus ſpeciebus fomentorum in maligna pleuritide. CAP. XIX.

TRIPLICITER fomenta deindè vſurpantur, primò euacuatiua inter initia exiguæ, & paucæ materiæ, ſecundò lenitiua dolorem, tertiò etiàm meritò euacuationis, coctioniſq. materiæ in augumento, ſtatu, & declinatione: prima quidẽ humida, & mollia, tanquã tutiora, & omni periculo vacantia (vt Hipp. admonet) in iàm facta pleuritide, nõ admodùm vehementi dolore, febre, & tuſſi (plethoricaq. aut cachochimia nõ vigente) huiuſcemodi parcé calefaciunt, reſoluunt, adimunt humorem iàm fluxum, exiguũ, paucum, minimèq. impactum, & p̃cipuè bilioſum ſuccũ, acrem, & mordacẽ, nempè ſpongiæ, lintea, lanaq. madefacta, aqua calida, aut vas æneum, teſtaceum, aut veſica oleo communi repleta, vel amygd. dulci, vel ſeminis lini, vel decocto hordei, maluæ, altheæ, fenugræci, florum camemelli, anethi, axungia gallinæ: fomentũ aquæ maris inter initia ab Auic. probatur, aduerſus autèm aquoſum ſanguinem pituitoſum, & melancholicum, fomenta ſicca, & acria proſunt ex hordeo, eruo, furfure, ſale, & aceto diluto, quæ tutâ methodo adminiſtrantur: ſin' autem, cum efficacionem facultatem, & fortem habeant, non ſolùm ſalutaria; ſed maximè nocua febrem augebunt, & flegmontm: ſacculi ex milio, & ſale frictis, & aceto acerrimo aſperſis, vt acriora fiant, lauri folia, eruum cum ſale, & acceto cocta, hordeumquè anethi, & camemelli flores, ſemen lini, & fenugræci, dolore his non ſedato, totius euacuatio non reclamat; ſignũ quidèm eſt (vt aſſerunt Gal. & Auic.) copiam humoris in toto præſtare, qui perenniter impetat ad inflammatam ſedem, & foueat. Igitur tunc vena primò ſecanda, aut totum purgatur porò

2. De rat. vict. 3. & com. p. 2. 3. et 3. 4. & ſeq.

Fomenta triplicia à triplici indicantur.

Quæ prima fomẽta gratia aut paucæ mat. humida indicantur à bile.

Fomenta acria, & ſicca ind. à pit. et mel.

Cur primis fomẽtis, non ſedato dolore, med. exal. aut ſectio venæ adm.

Secunda fomenta gratia doloris.

frequentiſſimè cachochimia, aut plecthora abundat, alia de cauſa præter iàm dictam ijs fomentis vti licet, propter quippè dolorem ſedandum (narcoticis tamèn ommiſſis) etenim Auic. decreuit, antequàm euacues, dolorem ſedari, & meritò ſic ſtatuit: continuò quidèm dolor attrahit, & euacuationem humoris à loco affecto inhibet. Quarè antè venæ ſectionem, aut purgationem, licèt in maximis, & vehementiſſimis doloribus, inflammationibus, & ardentibus febribus nullum maius experiatur præſidium, quàm ſtatim ſanguinem detrahere vſqué ad animi deliquium, vel pharmacum purgans exhibere; quoniàm cauſam doloris hęc adimendo, dolorem quoquè ex accidenti tollunt. Non inutile tamèn erit, frequenter antè, & poſt euacuationes prædictas dolorem extrinſecus demulcire; & intrinſecus etiàm, pro natura, ſpecie humoris, & tempore inflammationis.

Auic. dilucidatio l. c. de ſedando dolore.

In lenientia dolorem.

Extrinſecus etiàm inter initia, parietaria cocta in patella, oleo amygd. dulci, & violaceo ſuperpoſita iuuat. Itèm fomentum ex furfura, borragine, malua, in iure camemelli elixis, foliū caulis, cineribus calfactū, & butyro antiquo admixtu; vnguentum altheæ pectorale lotū, pectorali apozemate; pinguedo gallinæ, butyrum recens, oleum amygdalinum dulce, violaceum cum ſucco maluæ, & parietariæ, aut pinguedo anguillæ, cuniculi, melis, pecoræ, lota decocto, maluæ, altheæ, florum papauerum rubeorum, parietariæ, & hordei. Emplaſtrum maluæ, violarum, hordei, capillorum veneris, borraginis cum oleo violaceo, & amygd. aut epatica, Tricomane, viola, radix altheæ, cimbelaria, bugloſſa Atriplex, pulmonaria, iure pingui elixa; enula campana, butyro, & gallinæ pinguedini admixta; lana ſuccida in decocto narrato emollita auxiliantur, malum dulce coctum cum manna, & pulpa paſſularum dulcium, & oleo violaceo dolorem illicò tollit. Ceratis ex adipibus, & fomentis admodùm lenibus, quatenus licèt inter initia potiſſimùm vtitur: vbi verò concoctio apparuerit, nihil nocebis, ſi ēt emplaſtrū calfaciens admoueris, quale eſt, ꝙ ex melle paratur per ſe, & cum ſuillo adhibitum, aliud de caulis, & feniculo elixatis. Enimuerò in exordio magis mitigantia, refrigerantia, & modicè calefacientia, in augumento mixta, fortioraquè in ſtatu, & adhùc magis reſoluentia in declinatione, vſurpantur acriora, in affectibus ſuccingentis membranæ, intùs, & extrà conducunt ob naturam eius; ſed potius ob loci affecti profūditaté: equidéin bilioſa, & ſanguinea pleuritide mitiora: in pituitoſa verò, & malécholica, calidiora, & acria ſanant, oleum quippè camemellinum, anethinū cū pinguedinibus gallinæ; an ſeris, anatis, axungia ſuilla, caricis, dactilis, fenugræco, althea, lini

Tertia fomenta gratia an. coctioni, reuulſionis. Alex. l. 6. c. p. Auic. loc. cit.

2. Ad Glauc. 2.

lini ſemine, & eruo, vel omentum ſuillum, veruicinum, agni, & pulmones, oleis prædictis, aut iuribus pinguibus, aut decoctis elixantur: aut butyrum, & pinguedo gallinæ, & ſuis cum ſale, aniſo, & cumino: aut emplaſtrum é radice altheæ, tuſſilaginis, enulæ campanæ, ſemine vrticæ, liquiritia, ſcabioſa, hyſſopo, cumino, & butyro: aut vnguentum dialtheæ, diameliloti applicetur: aut farina fabarum, lolij cum ſuilla aſſungia, & oleo violaceo, catulus etiàm oleo communi, & violaceo elixus prodeſt; ſed nihil præſtantius experitur, quàm cerebrum agni, ſuis, & canis cum butyro, & oleo violaceo. Aut. r. olei roſacei vn. 6. terebintine vn. 1. ſulfuris tenuiſſimi tantundèm, millepedum contuſarum vn. 1. ſ. omnia ſimul elixa ad vnam horam colentur, quo oleo pars affecta illinita, ſtatim dolore priuatur. Tandèm anas, & anſer deplumantur, & exenterentur, in quorum ventre althea, ciminum, aniſum, radix enulæ, ſulfur, vermes terreſtres, vipera, ſcorpio, mille pedes, flores papaueris rubri, Anguilla inciſa, dés Apri, cerebra agni an. par. æq. poſita, diùquè cocta, donec tota caro ab oſſibus flacceſcat: Vnguentum in ſuperficie emittunt, quod collectum locum dolentem mirabiliter, & citò ſanat: Aut. r. pernæ porcinæ ſalitæ lib. 1. flores cucumeris, cucurbitæ, ſeminum fagi, nucum iuglandium, radicis altheæ, liquiritiæ, tuſſilaginis, florum lupulorum, pulmunariæ, echij, ſcorzoneræ, florum primulæ veris an. p. æq. cumini, feniculi, ſeminum lini an. drac. 1. olei violacei, amygdalini dulcis, decocti pectoralis an. lib. 1. m. ad conſumptionem libræ ebullient: deindè facta expræſſione, quod ſuperſit, coletur, & ſupernatans pinguedo, ſummoperè pleuritidis malignę conflictatis opem tulit, nobiſq. laudem prębuit.

Emplaſtra vtilia ad dolorem, & euac.

Vnguentum magiſtrale noſtrum.

Aliud admirabile.

De alterantibus loch, ſyrupis, & aliis in maligna pleuritide adminiſtrandis.

CAP. XX.

INTRINSECVS vulgo ſaponea cum aqua ſcorzoneræ, botridis, & pulmonariæ dolorem emulcit, oleum etiàm ſeminum lini cum ſucco parietariæ, & maluæ depurato, in pituitoſa, & melancholica arcanum eſt; in bilioſa verò violaceum, oleum cum aqua ordei, violarum, iuiubarum, ſebeſten, & florum papaueris rubri (ne' febris ab oleogineis intendatur) vel oleum violaceum, & amygdalinum dulce cum emulſione ſeminum peponum, aut ſyrupo iuiubino, de liquiritia, farfara, & lupulis. Summi etiàm emolumenti

Ad dolorem ſedãdum intrins.

aqua ſtillatitia è cocleis,floribus lupulorum, camemelli, capilli Ven.cicerum rubeorum, ſcorzoneræ, pulmonariæ, floribus papaueris rubri, dentis Apri, corticum viperæ cum ſyrupo de liquiritia,& violaceo experitur; ſudorem quidèm prouocat, dolorem lenit, & malignitati aduerſatur; adeò vt inter arcana poſt totius euacuationem, hæc aqua noſtra extollatur. Oleum etiàm è nucleis Armeniacis,ſeminum lini, cum ſucco altheæ, maluæ, echij elaborato ſuffragatur:tandèm aquæ hæderæ terreſtris calidæ vnciæ quatuor opem ferunt.

Aqua admirabilis noſtra. 2.acut.1 1.

Expectorantia.

Vniuerſo inanito ſanguinis detractione, aut cachoetia, & cachochimia euacuata, formentorumquè vſu deindè perſeuerante continuò, & intùs, & extrà dolorem blandientibus, interea nequeunt ſperni eclegmata, linctus, lambitiuaq. indicata à motu materiæ extrà pleuram: dulcia quidèm his admiſcentur, aſperam, vt leniant, arteriam, eamquè impleant, vt cauitate impedita, tuſſis oriatur; viæ tamèn, & ductus fluxiles,& parati exiſtant: ideò eodemqué tempore conſulimus malignæ inflammationi, ſpeciei humoris, qualitatis, & putredinis, quantitati, & motui, ſyrupis quidē cardiacis, bezaarticis, abſtergentibus, calefacientibus,vel humectantibus, & refrigerantibus,attenuareque, incidere, & alia moliri oportet. Inter initia,primiſquè diebus, tribus, dùm adhùc in fieri, & fluxu præcipitat humor, iugitur ſyrup. violac. myrtin. in modica quantitate cum iulapio acetoſo, auto ximelite cum aqua ordei, dente Apri, & floribus papaueris ſylueſtris rubri (nàm inhibent affluxum) ſingulæ, & præſertim bilioſæ auxiliantur, caliditatem, & motum attemperant, quemadmodùm etiàm ſyrup. violac. myrtin. iuiubin. de capillo Ven. & de nenufare; aut emulſio ſeminum peponum, citruli, cucurbitæ, ſcorzoneræ, echij: potiſſimùm ſal condenſatum è cinere farfaræ, pulmonariæ, echij, ſcorzoneræ, florum camemelli, fabarum, cicerum rubeorum, radicis altheæ, mercurialis, ordei, violarum, ſcabioſæ, pulmonis an.p. æq. his combuſtis, & calcinatis, proijcitur aqua ſtillatitia florum camemelli, corticum phyſticorum, dentis Apri, florum papaueris rubri, violarum, ordei, liquiritiæ, dactilorum, & pluries feruens cineribus tranſmiſſa ſenſim diſſoluitur, & in fundo vaſis ſal conformatur, cuius dracma, aut cum aqua ſtillatitia prædicta, aut ouo ſorbili, aut pomo dulci, aut oximelite, aut ſyrup. de althea Fernelij, extinctos reuocauit. Aliud ſal è cineribus aſſæ fætidæ, radicis vrticæ, hyſſopi, enulæ campnaæ cum aqua chimica pectorali,& ordei duplici vaſe fabrefactum in declinatione, craſſis, viſcidiſquè ſuccis dominantibus cum aceto, vel oximelle ſcyllitico exhibetur. Pituitam, & me-

A quo indicatur. — *Quæ lambitiua inter initia.* — *Sal expectorans, & dolorē leniēs.* — *Aqua ſtillaticia in bilioſa.* — *Sal chimicum.* — *Aliud ſal.*

& melancholiam concoquunt, alterant, auocant, ſyrupus de liquiritia, de farfara, hyſſopo, borragine, bugloſſa, lupulis, capillo Ven. de althea Fernelij cum decocto eorundem, & ſcorzoneræ, echij, pimpinellæ, penthaphilli, florum ſambuci: aut ex ciceribus rubeis, floribus camemelli, hyperici, iuiulis, bugloſſa, echio dactilis. Oximel tandèm ſimplex hyeme calidum, æſtate frigidum; ſed tuſſi validè infeſtante, mellicrato vtendum, & aqua, in qua per ſe pota, culpa non caret; verùm dùm ſitiunt poſt oximel dandum, & mellicratum, poſt hoc aqua. Sanè quidém propter materiæ motum, à pleura ad extrà; quoniàm facilius patitur à tepido, ex calido adiuuante coctionem, & attenuationem, quã frigido eius inimico: deberet ét in æſtate calidum, vel tepidum exhiberi. Atqm̃ altera paſſio humoris, ſcilicèt caliditas: ſitis, & ariditas pulmonis ab aere calidiori attracto æſtate inhibet, & his de cauſis ſputũ incraſſatur, ſpiritusque redditur frequentior: ideò frigidum æſtate probatur, hyeme autèm tepidum, vtrique paſſioni ſatisfacit: auxiliumq. huiuſcemodi ab aeri ſupramodùm oximelite (cum ægri vires conſtant; at non ſi valent) minimè iuuabit, tale quidèm, vel prorſus non ſecabit; ſed glutinoſum glutinoſius reddet, vel diſſecabit, abæergetquè: verùm ſubitam, vniuerſamq. eductionem, & euacuationem, quam molietur, non ſufferente natura, contingit ſtrangulari hominem: ſi verò firma virtus aderit, valdè acre propinabitur, per quam tepidum, paulatim, & nõ affatim, ità omnem calidi, & frigidi noxam effugit, & ſiticuloſiorem hominem non reddit, nequé ſputum viſcoſum, immò, quæ non omninò craſſa, glutinoſaq. facilè educet. Hinc partes oris, fauciumq. humectat, flatum diſcutit, vrinaſq. mouet; acetum aduerſatur longè magis mulieribus, quàm viris: nàm vterum dolore afficit, & melancholicos; g. in his parcè vtendum. Quamdiù adhùc phlegmone inualeſcit, quæ mediocria ſunt; cum verò iàm planè decreuit, aut penitus ceſſauit, & educi excrementa poſtulant, quæ valentiora ſunt, mediocre in hoc genere eſt, ptyſſanæ cremor, mulſa, ſcilicèt diſſecantiam, aperientia craſſos humores, valentius vrticæ ſemen, & mulſa, in quam coniectum fuit paululùm aliquid acrium herbarum, quales ſunt origanum, hyſſopum, calaminthæ pulegium, & illiriæ, ireos radix, quod ſi plus horum admiſces, medicamentum habebis ad eundem modum: Et quod ex marrubio conficitur oximeli, aliaq. huiuſcemodi valenter, craſſiora excrementa in pectore, & pulmone incidunt. Præterea oximel ſcylliticum, & acetum ſcylliticum in admodùm craſſis, viſcoſiſq. humoribus, & hyeme, & ſene cum radice enulæ campanæ, dictamno, ſcordio

In pituitoſæ, & mel.

3. Acut. 39. Modus, & ordo agendorum.

Dub. De modo materiæ auxilii, quæ indicatur à paſſione, & reſiſtentia cauſæ, aut morbi.

Sol.

3. Acut. 26. 28. 39. p. acut. 43.

3. Acut. 39. 13. Met. 18. Alex l.c.

Not.

&

Biliosæ. gentiana, camedrio, carlina, & ſcabioſa laudatur. Lambitiua paulatim, & ſenſim tepida, & humida, bilioſæ opem ferunt. Diatragaganti frigidi puluis, diapenidium ſine ſpeciebus, diapapauer, conſerua papaueris rubri, capillorum Veneris, violarum, florum fabarum, cicerum albotum, fragarum, volubilis, & ſcabioſæ, & nenufaris. *Pituitoſæ, & melancholicæ.* Pituitoſæ, & melancholicæ opitulatur diapraſſum, diacalamenthum, diahyſſopum, diaireos, lac de pino cum ſyrupo de liquiritia, farfara, hyſſopo, borragine, lupulis, bugloſſa, echio oximel acri, vel aquoſum, pomum coctum cum puluere cimini, liquiritiæ, croci, mirræ, butyro, & ſaccaro: *Aqua ſti'lattiia.* vel extrahatur ſuccus cæpæ coctæ, iure cicerum rubeorum, adiecta liquiritia, & melle: deſtilletur ſuccus enulæ campanæ, radicis caulium, altheæ, liquiritiæ cum penidijs, & pulmone Vulpis; *Loch in biliosa.* ex his etiàm loch parabitur ſumendus aqua ordei in bilioſa, vel apozemate, cicerum rubeorum, bliti, farfaræ, florum camemelli, ſcabioſæ, fabarum, *In pituitoſa, in melancholica.* ſcorzoneræ, & pulmonariæ. In melancholicis, & pituitoſis pomum ex Alex. cum olibano, ſub cineribus coctum opitulatur. *In diſperat. Auic. 13. tract. 5. c. 2. Hip. 3. de morb. 25.* Cumquè ad vltimum peruenit inobedientia anhelitus coarctati, & orecmon, aſſummat de nitro aſſato cum ſumma trium digitorum, & de flore æris, quantitate vnius fabæ: parúm olei, & aquę *Modus agendi.* tepidæ, melliſq. parum; ſi autèm non valent, addatur eis flos vini cum pipere, & aceto, & ſint omnia tepida, & hoc eſt fortius illo. In vehementiſſimo dolore, qui cogat voces, & clamores addere: exhibeatur faba de aſſa fætida cum melle, aceto, & aqua: aut flos æris cum melle, & ſorbeat, cùm ſpuit, vitellum oui, vt remoueatur malitia eius. *De balneo, & curatione.* Balneum dolorem mitigat, ſputum maturat, educit, & facilé reddit, & cubatio ſuper latus infirmum, eadem molitur calorem fouendo natiuum.

De his, quæ agunt à proprietate ex auctoribus. CAP. XXI.

Dub. Sol. A Proprietate ſanat puluis dentis Apri, & florum papauerum rubeorum; an fortaſsè, quia initio exhibita impetum ſuccorum compeſcunt, refrigerant, & exſiccant, & *Celſ. l. cit.* triſſago ſatis adiuuat ruſticos teſtimonio Cælſi.

De cura pleuritidis malignæ tranſmutatæ. CAP. XXII.

Cura pleuritidis in pus conuerſæ. CVM tranſierit apoſtema in pus, maturatur emplaſtro è radice altheæ, maluæ, liliorum alborum, enulæ, cæpę, violis, flore camemelli, meliloti, elixis, atquè contuſis. Demùm addita farina fenugræci, tritici, fermento, pinguedine gallinæ,

linæ, & porci. Oleum amygd. dulce, commune, & crocum, aut ex muccagine ſeminum lini, altheæ, caulium, ficuum; lacte vaccino, butyro, & oleo ſeſamino: aut è ſtercore columbi, althea, malua, butyro, & ſuilla axungia. Vociferatio, clamor, & motus rumpit, ſal è ſynapi, nitro, & ſale communi combuſtis, & ſuperiecta aqua ſtillaticia camemelli. Facta eruptione abſtergere oportet, melle roſaceo, violaceo, & oximeli: aut decocto lupinorum, rutæ caprapriæ, abſinthij, ariſtolochiæ rotundæ, dictamni, ſcordij, angelicæ cũ melle, penidijſquè coniectis, aqua hordei cũ mulſa, vel oximelle, ſyrupo acetoſo, & de liquiritia: Aqua cicerum rubeorum cum radice enulæ, ireos, hordei, hyſſopi, marrubi, herbæ Reginæ, videlicet Tabacchi, & Hiſperici.

Cura rup. apoſtematis.

De ſex rebus non naturalibus ad malignam pleuritidem curandam.

CAP. XXIII.

OPORTET autèm ex ſanorum victu diſciplinam, quæ conferat, haurire, atquì, quod vitioſus cibus, & potus, ſemper ſibi ſimilis ad ſanitatem tutior ſit, quàm ſi quis ſubitò ad alterum, vel meliorem ſe transferat, conſuetudinem ſeruare decet, ſemèl, vel bis, vel ter comedant ægri, quæ ſi ſanis ſeruanda eſt, eò magis ægrotis, & ſi permutata ſanos lædit, vel grauat, vel exſiccat; eò magis ægros in acutis morbis: ſubitæ, & repentinæ mutationes fugiendæ. Conijcere autèm oportet, & robur, & morbi cuiuſquè ſpeciem hominis, itèm naturam, atqué ægrotantis, in victu conſuetudinem, non in cibis ſolúm; verùm quoq. & in potionibus. Quapropter victus tenuis exquiſitus, & præſertim medicinalis, attemperans, cardiacus, bezaarticus, attenuans, incidens, ſecans, abſtergenſq. expetitur inter initia; alimentalis etiàm, & magis in ſtatu, & declinatione; cùm acutiſſimus morbus ſit, atq. malignus. Ideò, dùm vires conſentiant, ætas, temperies, tempus anni, & conſuetudo, ſòlo oximelite, vel mulſa, aut aceto mulſo, aut aceto, & aqua: hæc autèm quáplurima offerre oportet, quò humectatio fiat, eaquè facta excretionem moliatur, aqua hordei primis tribus diebus vtimur; poſtea verò (inanito vniuerſo ſanguinis detractione, vel excrementis expurgatis) cremorem ptyſſanæ, & ſi cibum faſtidierit æger, piſces ſaxatiles ex aqua, porro, anetho, ſale, & modico oleo, paratos comedat, atquè ex non ſaxatilibus apellos; ſed oximel antè bibat, ſtomacho non aduerſante: dumqué nerui affecti non ſint, vel vterus, cremor non exhibitur (niſi aluo fluuida facta, ac

Victus, & eius vſus recta adminiſt. quãt. qual. modo, & tempore, & vbi.
2. Acut. 20. vſq. ad 33.
Quomodò, & quandò conſuetudo ſit ſeruanda bona, vel mala.

2. *Acut.* 36.
Quis victus inter initia præbeatur pleuriticis.
P. Acut. 33.
Quantitas.

De locis in homine 30. 34. 40.
Quando acetũ ẽ cauẽdum, et cur.
Quandó cremor, ptyſſana, & alia cibaria.

toto euacuato) immò lęduntur etiàm ab oximelite, & mulſa, dū ægri euacuati non fuerint antè; eòq. magis, ſi biberint, vel ædeꝛint, deterius his: poſtea ad ptyſſanam accedendum, vel auenatum, vel amygdalatum (nihil cōmodius eſt pleuriticis, quàm medicamentum, humectatione, & abſterſione præditum) & permiſcere portionem cremoris, & ptyſſanæ; ſed plus cremoris, deindè æquas portiones, poſtea maiorem ptyſſanæ ſolidiorem cibum, *P. Acut. 8. 23.* firmiores expetunt vires. Gradatim Hipp. & Gal. miſcellam inducūt (Natura enim extrema vitat, & per media tranſit) circà ſtatum, copioſa expuitio eſt, & vires defatigantur: quarè copioſa ſorbitio arridet, ſi quæ expuuntur, talia ſunt, qualia eſſe oportet, ſorbitionis quantitatem, vt dicam, ſummatim augere conuenit: iuuat cremor ptyſſanæ, & panatella cum emulſione ſeminum peponum, aut lacte amygdalarum dulcium cum pectorali liquore, aut ſemine vrticæ, hyſſopo, & mulſa. Si humida, copioſaquè per os materia feratur, ſulfurem ignem non expertum, ni- *Aret. l. 6.* trumq. in oua inſpegito.i. circà ſtatum: ſed mirificè proſunt oua nuper à gallina edita, exiguo igne calentia, quippè à matre caliditas ineſt, igne quidèm humidior; ſed ægrotanti familiarior, vt potè ab animali. Sin autem pituitoſa, glutinoſa, & tenax ſit, in oua oleum infundito, & reſinam ſiccam pineam, quò ſulfur melius reddatur, inſpergito, nec non etiàm terebinthi reſinam eliquato: piper in ouis, ptyſſana in omnibus epulis, & quæcunq. piperi ſimilia ſunt. Inter carnes extremi pedes, in cremoribus eliquati, columbæ, gallinæ, elixæ, porcorum cerebra, & marini piſces: è fructibus malum in malua, aut aqua elixum, aut cum *Dub. cur in pleuritide victus plenior propem ſtatum.* adipe aſſatum, ficus, & horrarij fructus. Alijs in morbis propè ſtatum tenuior victus datur, ſubtrahiturq. è contrà in pleuritide, & peripneumonia: nàm motiua facultas, & naturalis thora- *Sol.* cis ægrè laborant in reiectandis excrementis, maximèquè tunc ſpiritus, & calores diſſipantur in ſtatu: nàm iàm cocta eſt materia, & copioſè expurgatur, atquè iàm vincens natura à cibo non grauata; ſed inualeſcens ad maiorem extrūſionem fortior inſurgit. Poſſemus etiàm panatellam, cremorem, ptyſſanam iàm coctam denuò vaſe dupplici deſtillare, & viribus admodùm infirmis non ab re erit, portiunculam addere reſumptiui, aut tor- *Potiones variæ.* chiati vulgo. Pro potu aqua carnis cum liquiritia, hordeo, & ſaccaro, aut mica panis intincta iure alterato pectoralibus ſuccis, & vino, atq. emulſiones ſeminum peponum dupplici vaſe *Quandó vinum ſit exhibendum.* extracta, prodeſt: Vinum dulce, oligoforum, tenue, album, & præcipuè in declinatione, aut fine vigoris; potiones variæ *In bilioſa, & ſanguinea.* aſtruuntur in bilioſa, ſanguinea, ex aquis ſtillaticijs, hordei, flo-

rum

rum violæ, ſebeſten' iuiubarum, liliquiritiæ, ex ſeminibus melonum, citruli, cucurbitæ, hæpaticæ acetoſę, cimbellarię, ſcorzoneræ, graminis, pimpinellæ, ſcabioſæ, farfaræ, pulmunarię, echij, baccis lauri, & ſaccaro. In pituitoſa, & melancholica, è floribus borr. bugloſſæ, cicerum rubeorum, capillorum Ven. radice ruſchi, altheæ, & maluæ, aut floribus camemelli, anethi Taſſi barbaſſi cum penidijs, aqua mulſa, & oximelite, decoctum hyſopi, botridis, enulæ, farfaræ, liliorum alborum, ciclaminis, capilli Ven. ceterhac cum modico croci: ſicuti in augumento, & propè ſtatum buccellæ panis, ſaccaro, & lacte amygdalarum, piſtacchiorum, pineorum conſperſæ, & penidijs deſtillentur, vel in quo porrum, & cæpa cum pullo gallinaceo ſit elixa, vel ius coclearum, paratum violis, paſſulis dulcibus, ordeo, radice altheæ, pulmonaria, capillo Ven. ciceribus rubeis, atquè penidijs: hæcquè non dentur, niſi tertia die; poſt ſeptimam verò, ſputis iàm coctis, atq. copioſis, oua, reſumptiua, perdices, turdos, phaſianos, & pullos gallinaceos aſſumment, aut ſaltèm lac ex his carnibus cum iure coclearum, ſic dactilos, caricas, pineas iuribus conditas, paſſulas dulces ſine arillis, primaqué dulcia elixa, liquore maluæ florum, altheæ, & origani: non protinus ab exercitatione, aut medicamento, potus cibuſquè deuoratur: adhùc enim corpus purgatum, nec dùm labore quieſcit, excrementaquè excita redundant. Vlterius elegans medicus circumſpectet, potiſſimùm quandò agendum, vbi plura quidèm eodem tempore indicantia eueniunt. Cui igitur primò? nàm præſentia, & vrgentia ſunt, alia ratione magnitudinis proprię eſſentię pleuritidis, alia præſtantiæ actionis læſę, & cordi vicinitatis, alia cachoethicę inflammationis, & humoris maligni, alia adiuuantis meritò morbum, aut cauſam; alia quintò ratione, ſine qua non cætera præſidia tutò, citòq. optima, rationaliqué methodo nequeunt adminiſtrari. Idcircò antè omnia exhibentur (licèt vires præſentes, & vrgentes indicent) ea ad aluum primò turbandam; quoniàm excrementa in ſtomacho, aut inteſtinis præſentia primò vrgent, tanquàm cauſæ ſine qua non, reliqua ſecura methodo vſurpentur, & tanquàm fouentia inflammationem. Secundò vena ſecatur, ſanguine principali, vel immediatè vrgente præſenti propter magnitudinem propriæ eſſentiæ, & propter fomitem addictum inflammatæ pleuræ, & ſic de alijs præſidijs: tertio, & quarto loco adminiſtratis: & pariter de cibo, & potu: nàm inquiunt Hipp. & Galenus, ſi quis

In pituitoſa, & melancholica.

5. Prob. 28. Quandó cibus exhibendus.

Quandò agendū, dùm plura ſunt indicantia, & vrgentia.

Quintupliciter expenduntur vrgentia in quandò agendum.

Cur p. dantur lenientia.

Cur 2. vena ſecatur.

Cur 3. 4. alia præſidia adminiſtrantur.

quis incluſo eo excremento inteſtinis ptyſſanam dedit, ideſt ex ,,
multo tempore nequaquàm eiectum; lateri offenſam fieri eſt ne- ,,
ceſſe, propter inteſtinorum oppillatioñe, quam ex collecto in ipſis ,,
ſtercore; flatuq. propter oblatam ptyſſanam minimè pertran- ,,
ſeunte, & ob prauam affectæ parti diſtributionem; pariter dûm, ,,
incoctilis pleuritis, nihilq. expuet, glutinoſumq. admodùm ſpu- ,,

Quæ ſunt agenda in augumento l. cit. 32. 33.

tum eliciatur, dolor aſſiduus fomentis non cedat, vel alui ſub- ,,
ductione, vel ſecta vena pro vtrius vis exigentia: ptyſſanam autèm ,,
ita affectis dederit, præcipitem agit in mortem. In augumento ,,
quidèm (inflammatione pleuritica vigente) ſeptima die, vel cele-
rius moriuntur, alij quidèm delirij, alij verò ab difficultatem re-
ſpirandi, ſtertoreq. ſuffocati: præhenduntur autèm his, non ſo-
lùm, dùm ptyſſana intempeſtiuè vtuntur, verùm, & multò magis,

Quomodò differt ptyſſana à tota ptyſſana in cremore, & p. à potione. 40. l. c.

ſi quippiam aliud, ptyſſana deterius, ederint, vel biberint, aquam
multam, vinum oximel (differt ptyſſana, ſeù tota ptyſſana à cre-
more, & potione ſola) Cibus ſua ratione morbum non iuuat:
quibus igitur per cutis meatus parùm exhalat, decet, his ſummam
conſulere inædiam, & magis, vbi virtute ab initio valida ſufful-
ciantur: quaſi velociter laboret, quæ imbecilla, veluti ſenum fuerit:
ſi nihil è noſtro corpore effluerer, alimento opus non eſſet, cibi

L. c. 43. Indicans tempus cibi.

offerendi tempus ex morbo non prohibente, inuenitur. In primis
autèm, & maximè cremore, deindè ptyſſana, cæteris præſcriptis
coniecturis diligenter attentus, ſcilicet ætatis, temperiei, habitus,
conſuetudinis, proprij, & peculiaris vſus, temporis anni, validæ,
vel imbecillæ vitalis facultatis. Senſim, paulatimquè primo ſo-
lo potu ægri regentur; deindè cremore, & cremoris plurimo, &

Ordo quantitatis cibi 2. acut. 15. Not. de cibi modo, tempore, & quant.

ptyſſanæ exiguo, deinceps æqualiter vtraquè mox plurimo, atquè
tandèm ea ſola, alibi etiàm teſtantur: melius ſi quidèm eſſe di-
co, protinus à morbi initio ſorbere (ſed antè ſorbitionem præ-
paratio eſt molienda, vel ſectione venæ, vel clyſmate) ità de
potu dicendum, nam ſi, vt ſtatutum eſt, tempore in opportuno
antè euacuationem ptyſſana, cremor, vel potus exhibeatur, læ-
dentur maximè ægri; ſed qui ſolo potu, minimè omnium,
repentinæ victus mutationes laceſcunt ſanos, eò magis ægros:
præterea cardiaca bezaartica cibis, & potibus perpetuò admi-
ſcentur, de quibus toties ſuprà alijs in libris, & morbis.

Cæl. Aur. l. c. cap. 18.

Somnus, præſidijs antè collectis conciliabitur, & aluus flu-
uida magis, magiſquè prodeſt, ad inferna reuulſis humoribus;
locus lucidus, atq. calidus, & mediocriter amplus iuuat, mollibuſq.
ſtrumentis cubare. Nàm luciditas ſpiritum, & calorem foràs al-
licit, hincquè calor attenuat, & recreat, medioctis amplitudo, aeris
quan-

quantitatem adnotat, quæ libera magis attrahit, & pulmones depurat, aer peſtilens corrigetur ſuprà recenſitis præſidijs. Vetuſta quidèm, pleraq. rudiora ſunt nouis, & hæc optimè proficiunt, dùm eorum ſingula, non multis; ſed vni deſeruiant: Idcircò extracta, ſales, aquæ ſtillatitiæ, alterantes, purgantes, & reſumptiua commemorata chimico magiſterio gratiora, & iucundiora erunt.

2. polit. 8. P. polit. p.

De maligna, aut peſtilenti priuata, atq. vulgari phthyſi.

CAP. XXIV.

ANGVSTISSIMVM ventrem ex omnibus animalibus homo habet à poſteriori ad anteriorem partem; inſuperq. etiàm iuxtà pectus: Deindè genus tabidorum glabrum, ſubalbum, pituitoſum, ſubrubicundum, cæſium, leucophlegmatræ, à quibus ſcapulæ in morem alarum prominebant, mulierefq. Itidèm melancholicum genus, & ſubſanguineum, ij temperamento nimis frigido, & humido, vel calido, & habitu craſſo, molli, aut gracili, ſicco, & denſo conſtituti facilè tabe corripiebantur, Aquilone vigente, capite deſtillatione repleto, anguſto pectore, thorace depræſſo, ætate à 18. vſq. ad 35. adoleſcentiæ quippe vſq. ad 25. ab hoc ad 35. iuuentutis, in qua ætate pulmo laxus eſt, & humores acres, & acuti eum lacerant: idonei, autumno frigido, & ſicco, inæquali, & ſimili conſtitutione frigida, obq. nõ nulla ex vaſis in reſpirationis inſtrumẽtis dirrũpũtur, vel calida, & humida, & tempore: vndè caput repletũ fluxiones ad pulmonem demandat; deindè viro, vel fæminæ, pituita, vel flaua bile, vel atra, vel ipſo ſanguine plenæ, ad exercitationem perductæ periculum imminet, ne'rupto in pulmone vaſe, in morbũ incidat inſanabilem .i. phthyſim, quæ cauſaliter, & effectiuè, præſtat maligna exulceratio pulmonis. (Omiſsis reliquis duabus tabis ſpeciebus) s. primo attrophia, qua corpus non alitur, & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum ſubeuntibus: aut enim nimio timore minus, aut nimia
" auiditate pluſquam debet, aſſumitur, ità vel quod deeſt, in-
" firmat, vel quod ſuperat, corumpitur ſecunda, nempè Cache-
" xia, vbi malus corporis habitus, omnia alimenta corrumpit,
" nàm longo morbo vitiata corpora etiàm, ſi illo vacant, refectionẽ tamèn nõ recipiũt, aut cũ malis medicamentis corpus affectũ eſt, aut cũ diù neceſſaria defuerũt, aut cũ inuſitatos, & inutiles cibos, quis aſsũpſerit, aliquidue ſimile incidit, huic præter tabem, illud quoque nõ nũquã accidere ſolet, vt aſſiduis puſtulis, aut vlceribus

2. de actic. 6. Epid. 7. 12. 3. Epid. 3. 3. Auic. 11. 3. lib. Tract. 5. cap. 18. 19. 20 3. Aphor. 8. 13. 20. 4. Aphor. 8. 3. Epid. 3. 19. 32 5. Aphor. 9. 11. 12. 3. Aph. 16. 20. lib. de gland. Tex. 10. 2. de morb. Tex. 46.

Deſcrip. generica malignæ phthyſis. Aet. tetra 2. ſer. 4. cap. 67. Celſ. lib. 3. c. 22. Gal. p. Acut. 8. Alex. l. 5. c. vii. & lib. 7. cap. 2. Aret. l. p. c. 8. Auic. loco c. Hip. lib. de inter. aff. 21. & lib. de coaciis prænotionibus.

ſũma cutis eaxſperetur,vel corporis partes intumeſcant:phthyſis, inquam latiné corruptio, longè periculoſiſſima tabis ſpecies oritur feré à capite(ferè ait)quoniàm , & aliundè etiàm originem

7. Apho: 16. 5. Meth. 8. lib. de Gland. 4. de locis affect.

ducit,indè in pulmonem deſtillat, eumq. exulcerat, ex hac febricúla leuis fit, quæ etiàm, dùm quieuit, tamèn & repetit, frequens tuſſis eſt, pus excreatur; interdúm cruentum aliquid, & quicquid excernitùr, iǹ ignem coniectum mali odoris eſt: hæc verò phthyſis maligna.& peſtilens omnibus modis iàm enarratis fieri poteſt, & acutiſſimè, celerrimèq. inuadere, & interficere , quæ quidèm

Quid ſit maligna phthyſis.

(Gal. teſtimonio) deſcribetur admodùm vehemens extenuatio totius corporis, parua cum febré, ob pulmonis malignum vlcus, ſeu excellens cõtagioſa hęcthica,macies totius ob pulmonis cacoethicum vlcûs. Tunc triplex eſt morbus, intemperies totius febrilis calida,& ſicca,hæcticaq. ſecundò ſoluta vnitas pulmonis, & tertiò imminuta magnitudo habitus carnoſæ partis vniuerſi. Ità macies, & tabes vniuerſalis, ſenſim , & ſenſim immediatè à cordis hæctica intemperie,mediatè verò à pulmonis vlcere cacoethico, & excrementis malignè, & peſtilenter priuatim , aut vulgariter propriè, aut impropriè putredinoſis ipſius, cor ità prauè, ità inſigniter, ità malignè labefactante, oritur: Equidèm per

Deſcriptionis declaratio, & verborum.

excellentia, sũmam nobis agendi vim , & facilè patiendi reſiſtentiam prodit, oculté, & manifeſtè , hæctica radicalem humiditatem diſſipari, exſiccariq. circumſcribit febrili , habituataq. intẽperie calida , & ſicca(quæ parua febris , atq. latens febricula dicitur) Quoniàm iugiter ferè vniformis, & æqualis infeſtat, & ab ægro non depræhenſa , minimè acuta , & ingenti vaporoſa caliditate; ſed ſummé acri , mordaci , & alta exurit , atq. maximè pertinaci exaſperat ob primigenij exuſtionem humidi, & ſolidarum(ac ferrum , & carbo ignitus) & accenditur ab excrementis vlceris malignis valdè , & peracuté corruptiuis , & excellenter putrefactiuis , & malè olentibus cordi propinquis, & perenniter impartitis. Demùm viſciditate, lentore, & cacoethica

An in phthyſi febris ſit hæctica, an putrida, an mixta.

ſorditie facilè adhærentibus corpori cordis; qua de cauſa, potius ipſum , quàm humores morbificè inflamãtur, & potius hæctica , quàm putrida febris incurſat : non inficiendum tamén , aliquandò poſſe lentam , continuamq. febrem humoralem ab

Quomodò phthyſis ſit macies cõtagioſa

his incitari.Contagioſa macies eſt, nàm phthyſis contagioſa etiã ab Ariſt . appellatur, atq. a Gal. ob putredinem viſcidam ,atq. lentam , & actiuam auram putridam adhæreſcentem (imminui

P. de diff. feb. 2. 3. Epid. 3. Triplex immutatio, ſolidæ, ſan-

tur) porrò ſubſtantia quanta , & extenuatio humani corporis manifeſtatur, tùm penès ſolida ,per quæ concoctio, diſtributio, & nutritio, & ſanguis perficitur , tùm penés alimentales ſuccos,

cos, ac vtiles nutritioni, atq. penès ſpiritus: pauco tempore humoribus, & ſpiritibus euacuatis corpora extenuantur; longiori verò ſolida excreſcunt, & à calore febrili, natiuæ humiditates abſumētur; citius tamèn alimentales humores, qui nequè naturales gignuntur, coctione totius cōfracta propter calidam & ſiccā intēperationem, & magis in dies ſicciores euadunt. Vndè ſuperuacanea congeries recrementorum dominatur; demùm ſpiritus his ſtantibus, nec copioſi, nec validi, neq. puri aderunt; puriori, ac tenuiori ſanguine deficiente, & facultate generante imbecilla, & cordis corpore hæctica deprauato; quinimò hinc oculi venuſtate, ac viuido ſplendore deſtituuntur viribus, & naturalibus, & animalibus ſenſim, ſenſim priuātur, licèt facilis coctionis, & plurimi alimenti cibaria edant. Hæc quidèm nimis ſicca, arida, acria, ſalſa, & nutritioni inæpta (dulcia, & calida, & humida petit) ab acri ſalſuginoſo calore febrili contingunt (totius ſcilicét vniuerſi corporis) non partis tantùm, vt brachij, & cruris; ſed omnium ſolidorū continentium, contentorum, & impetum facientium (his tribus humana fabrica conſtructa eſt) totū enim liqueſcit ob malignum vlcus, primò propria eſſentia ſolutæ vnitatis, deindé (vt docet Gal.) annexa intemperies pulmonis, & qualitate ſuccorum maligna, quæ, quod bonum eſt in pulmone, vel ad ipſum fluit, ſumma vehementia, & velocitate corrumpit. Intemperies enim tunc agit, atq. reſiſtit, non ſolummodò (vt quidam aiunt) reſiſtit, præſertim in præcipua parte; verùm cum ſæpè vlcera externa, non quia dumtaxàt magna; ſed quia inſanabilia, vel rebellia, vel contumacia appellantur maligna: tametſi nequè mortem, nequè periculum acutum inferant. Dicendum eſt, nomen maligni, tunc alio modo vſurpari, ac pro difficili, vel incurabili, aut propter intemperiem partis, aut humorem fluentem, quæ perpetuò impediunt carnis generationem, & aglutinationem: enimuerò non omnis intemperatio, aut tumor, qui diù agit, & reſiſtit, atq; excellenter, ſunt acuta maligna, ac malignitatis cauſæ: ſed ea, quæ admodùm excellenter, quæ ſumma velocitate, & acutie, ac vehementia huiuſcemodi patrantur. Adeſt quidém putredo humorum in venis in continua chronica febre, & etiàm in acuta; ſed hæc velox ad finem properat, & periculoſa frequentat, & illicò magna ſymptomata infert, & uires citò exterminat; illa verò tarda, lento motu incedit, & diſcrimini aſſociata inſidet, at non ità grauiter viribus aduerſatur. Frequentiſſimè pulmonis vlcus malignum erit propter materiem abradentem, malignā impropriè, vel propriè peſtilentem, vulgarem, aut priuatam: deindè propter præſtantiam,

guinis, & ſpiritibus.
2. Aphor. 7.
Ordo abſumendi tria illa dicta.

Malignitas in agendo, & reſiſtendo.

Dub.

Solutio de natura malignitatis in quendam.

Tacitæ ob. reſp. de natura malignitatis.

Cur vlcus pulmonis difficilè ſanetur, & q.

ſtantiam, ac viciniam cordi, & ſubſtantiam inſanabilem, motu ſeminali carne, & longo itinere pharmacorum, atq. ſummo virium languore, cùm extremæ imbecilles ſint progreſſis affectibus, angina, peripneumonia, pleuritide, empiemate, & ſuperuenientibus ſymptomatibus, & ei contingenter annexis, quemadmodùm in conſtitutione illa conuenit p. Epid. quo in loco Gal. ea, quæ tabi, vt tabes eſt, contingunt, enarrat: deindè alia, quę ratione tempeſtatis, ægrotantium naturarum, ætatis, habitus corporis ſuperuenerunt: (infeſtabant illos pleroſq.) non dicit omnes, ſed pleroſq. omnes (illiùs tempeſtatis, quoniàm non pathognomica; ſed ſuperuenientia pathemata erunt) hæc incommoda febres horrificæ, continuæ, acutæ omninò non intermittentes: modus erat ſemitertianus, vno die leuius, altero grauius, iterùm inuadentes: in ſumma in dies acutiores euadebant: horrificæ non initio tantùm acceſſionis; ſed potius incrementi, & inæquali horrore ſemitertianæ conſtant ex inæquali humore, ſcilicèt ex amara bile, acri, & pituita putreſcente, continuæ, non autèm intermittentes, atq. acutæ ad differentiam diuturnarum: hæ acutæ circuitum habent plurimum octonum, & quadragenum horarum, quantùm, & tertiana: cibum faſtidire, non ſitire deſtillationibus paruis, tenuibus, acribus detineri, fauces dolere, aut inconcoctum, aut nihil, aut parùm expuere. Accidit phthyſico ex Auic. caſus vuæ, hinq; labor, & præfocatio, vt abſcindere etiàm cogamur; vlcus verò quid eſt, niſi manifeſta priuatio continuantis ſubſtantiæ pulmonis ab excedente, vel euidenter deperdita, primigenia caro pulmonis ob depaſcentem humorem? priuantur ſepè ſepiùs, vt in macie, & hæctica, & colliquantur humores, & humiditates in ardentibus febribus; at non continuans humiditas, quæ à natura fibreis, membraneis, carneis, texturis, ac filamentis ſuffulcitur: remanet vnio in his, in hac verò ſoluitur, in illis ſenſim, ac quaſi occultè deperditur, in hac euidenter, diſcontinuatiuè particula à particula continuante primigenia ſegregatur: non autèm alimentalis, aut quoquo modo ſuperacuta, ac fortaſsè præter naturam auferretur, non ob incidentem, vel lacerantem, vel diſtrahentem, vel colliquantem cauſam internam, vel externam, ſed ob corroſiuam, quæ admota corpori extrà, vel intùs genita, vel aſſumpta vi ſua erodente particulas, ac ſubſtantiam continuantem pulmonis abradit; vt hinc actu deperdita, in facto eſſe (non infieri priuatio, & deperditio) dicatur. Cauſa verò depaſcens primò obijcitur aer attractus, vi malignus, aut exibitum medicamentum, vel applicitum pectori, lepus marinus, victus,

P. Epid. p. 11. 17. vſq. ad calcē.

P. Epid. p. 23. Dilucidatio.

L. C.

Defin. vlceris pulmonis generice.

Not. quid ſit deperditas, & quid perditio in fieri.

ctus, potus, vel ſuccus à capite fluens, ſalſa pituita, aduſta bilis,& *Quotuplex eſt*
flaua, vel ex affectibus ipſius pulmonis, aut nimio madore laxus, *cauſa depaſcens.*
& corruptus flaceſcens exulceratur, omninòq. poſtquam expui- *P. Epid. p. 17.*
tur ſanguis, potiſſimùm vaſe rupto ex labore, curſu, tuſſi, decu-
bitu, in loco duro, ſaltu, ictu, contuſione, vociferatione, multi-
tudine, vel ex ęſo, vel rarefacto, vel inciſo, aut nimio catharro rela-
xante ob humiditatem, vel per abſceſſum pulmonis, ex both. ex *L. De inter affec.*
variolis, & morbillis; tunc ſanguis ibi grumeſcens putredine in- *P. De coacis.*
ficitur, & acrimoniam acquirens, corrodit; ſæpè etiàm impleto
viſcere hoc ex partibus alijs, nempè maligno purè tranſmiſſo à
pleura, faucibus, anginoſis, ab empiemate, à catharro, à materia
virulenta iecoris, ſtomachi, vteti lienis, & renum; dùm huiuſce-
modi vlcus reſideat in pulmone, tunc maligna phthyſis exurgit,
„ maligna totius macies, atq. extenuatio cum pauca febre, ſæuit,
„ cuius ſæpè initium declinante incipit die, atq. veniente luce, le-
„ uigatur; atteſtante toſſicula multa initio noctis, atq. fine, cum
„ ſputis ſanioſis, p. in ijs, qui non antè ſanguinis fluore vexantur:
demùm ſub quodam veluti typo, & caractere veſpertinis horis *Varii Typi*
magis commouetur, vt aliquandò quotidiè, aliquoties circà diem *Cæl. Aur. 2. tard.*
tertium ex multitudine ſaniei putreſcentis, ac fætidi vaporis, & *paſſionum 14.*
qualitate grauando, & ſubſtantia calida, & ſicca, bilem referente: *Octau. Orat. l. 2.*
in ſubſtantia pulmonis externa, vel interna dextra, vel ſiniſtra ad *c. 8.*
dorſum, vel ad pectus inclinante, vel arterijs, bronchijs, venis, vel
ſimulatq. his omnibus. Putreſcentes ſucci in aſperis arterijs, pul-
monem ſuo vitio conſpurcant, & temporis progreſſu putrefa-
ciunt; at hi, uel contrahuntur in aſperas arterias per deſtillatio-
nem à capite, vel ex pleuritide pulmonia, angina, empiemate.
Originem hinc ducunt putredines, quoniàm minus probé ex-
puentur, nàm, & hi ſunt vitioſi, & locus calidus deſiderant, eua-
cuationem: ſubindé etiam pulmonis vaſe rupto, immititur ſan-
guis aſperam in arteriam, qui quidèm diuturnitate putreſcens,
labem excitat, quo etiàm deuenit vlcus, & pus, & vaſa exulcera-
ta eiciuntur; quibuſdem mulieribus menſes bimeſtres in vteris *P. De morb. mul.*
„ exiſtentes, multi ad pulmones procedunt, vbi accepti fuerint, *6.*
„ omnia patiuntur, quæ in tabe dicta ſunt, & non eſt poſſibile, ip-
„ ſum ſupereſſe; hoc, quod in pulmone conſiſtit, & quod fluit,
„ pus fit, & in thorace manens, ac congregatum vlcerat, & putre-
facit, & poſtquàm exulcerata fuerint, ab vlcerato influit, & cúm *De loc. in hom. c.*
excreat, caput ſimul concuſſum magis fluit, ſimulq. exulcerato in *26. 27.*
thorace ad pulmonem magis deſtillat, & vlcera agitata refringun-
tur. Etiàm ſi fluxus à capite ceſſet, is, qui ab ipſis vlceribus venit,
ſufficit, morbum facere: ſit præterea etiàm ab vlcere ſupurato, &

leuior

leuior hic morbus exiſtit: cùm verò multùm de capite fluerit, pruritus in pulmone non euenit, multùm enim eſt, quod in ipſum influit, & ſuppurati ex his tabidis, ſiuè phthyſicis græcè appellatis, fiunt. Vbi corpus humectius contigerit, & contrà, vbi citius arruerit, ex ſuppuratis tabidi oriuntur.

De differentiis; & ſignis malignæ phthyſis. CAP. XXV.

A tribus, Idea, ſede, et cauſa dif. petuntur.

4. De loco aff. 8. Signa ab illis tribus in genere, & ſpecie.

QVOTVPLEX excellentia maciei, quot pulmonis particulæ malignum vlcus, malignitas vulgaris, priuata, ſporadica, quoteius cauſæ ex enarrata eſſentia perſpiciuntur, totuplex, quoàd formam, loca, & cauſas erit maligna phthyſis; quæ generatim primò genericis ſignis omnibus ſpeciebus communibus; deindè ſpecificis cuilibet ſpeciei ſe prodit, tuſſi ſine cruciatu, ſenſu pulmonis exiguo, febrili pulſu admodùm paruo, imbecilli, duro, ob igneam maciem, molli ob laxitatem pulmonis, macie totius ob perennem diſsipantem, fixumq. calorem præter naturam, acredine ob ſolidorum ignem tenebricoſum, ſputo admodùm ſubuiridi, citrino, purulento, friabili fundum vaſis non petenti, ſanguine aliquandò variegato, graueolente, non craſſo, viſcido, albo tenaci, vti pituitoſo, quod ibi putreſcens fætorem quendam, & puris ſimilitudinem æmulatur; at minimè eſt verè pus ex vlcere; ſed porrò interim vnà cum pure adiunctum cernitur, & medicos fallit, fætida reſpiratione exuſtas, & ſanioſas fuligines vlceris, atteſtante rubedine circà faciem à cibo, vrina ferè naturali, aliquandò oleoginea, furfuracea propter humidi natiui colliquationem: in nocte, & veſpertinis horis grauiorum ſymptomatum repetitio; & hæc omnia grauiſſima eminenter ferociunt, vel epidemicé, vel ſporadicé. Pathognomonica quidèm ſigna colliguntur febris continua hæctica, ſputum purulentum, pulſus ſiccus, paruus, mollis, calor aeris, fætida reſpiratio; hæc cuncta ſemper, & neceſſariò vlcus pulmonis ſectantur; diligenter affectuum cognitio circumſpectetur; nàm hæc materia remediorum exiſtit. Præterea ex prægreſſis, vel præſentibus cauſis, abraſionis, ruptionis, & cuiuslibet putrefactiuæ malignitatis, nares acutæ, ac tenues, tempora plana, oculi conca-ui, ſpatulæ, humeri, atq. alæ eminentes, anhelitus difficultas, volæ manuum, ac plantæ pedum, à cibo, & nocte calidæ, & acres: à quocunq. aere calido, & frigido, læſio, ira, ſudores omni hora, propter languorem retentricis alimenti, & hæc omnia ad tertium, & ferè quartum gradum noxæ, & intenſionis excedunt, & malignam profectò phthyſim manifeſtant: deindè peſtilentem vulga-

Not. Duplex pus, vnum verè, alteram aſſimile, ſed pituitoſum. Auenz. l. p. trac. 11. c. 4.

Pathognomonica ſigna.

P. *De fac. alim. p.*

vulgarem cum plurimorum pernicie, & regionalem, ſporadicam, ex ſparſis affectibus. Tempeſtas, aer, & huiuſcemodi aliæ notę preſto erunt, quæ malignitates, & ſtatus communes, vel priuatos circumſcribere ſolent, de quibus pluries ſermo habitus fuit in alijs libris. Cęlius Aurelianus ſpecies lucidé exponit inquiens. *2.Tard paſſ.14.*

» Phthyſis poſt ſanguinis ſputum, primò oſtéditur ſanguinolento,
» deindè liuido, vel praſſino, vltimò albo, atq. puro, lento, dulci,
» vel ſalſo cum voce rauca, aut acuta difficultatem inſpirationis,
» atq. genarum rubore, & reliqui corporis cinereo colore: itèm ſe-
» quitur oculus exoletus, cuius partes nigræ fulgent, & albæ, albiſ-
» ſimæ fiunt, aſpectus tornus, nocturnęquè pollutiones contin-

gunt. Nàm colliquatæ partes acres excitant vaſa ſpermatica noctu ob concentrationem caloris, corporis tenuitas, quæ nudatis membris magis proditur, quàm aſpectu vultus: quoſdam etiàm ſibilatio, vel ſtridor thoracis accedit. Et creſcente paſſione, ſudor ſupernarum partium vſquè ad pectoris finem, cibi faſtidium, & maior appetitus, ſitis, & quibuſdam grauedo vulnerati pulmonis, vt ét eius expuent fibras, quibuſdam punctio vulnerati thoracis, pulſus debilis, denſus, formicabilis adſunt: digitorùm ſummitates craſſeſcunt, aduncatis vnguibus ob retractionem, & exſiccationem partium: indè ferinus appellatur affectus, propter curuas vngues rapacium auium. Sequitur pedum inflatio, & nunc frigus, nunc feruor articulorum, naſi ſumitas palleſcit, atq. nariùm laminæ frigeſcunt. Tunc peiorante paſſione ventris efficitur *Cur dicatur ferinus affectus.*

» fluor, albidarum egeſtionum, & indigeſtarum, debilitatis na- *5.Aph.5.Epid: Not.*
» turalibus digeſtionis officijs; longo tempore febricitantes, atq.
» tuſſientes minimè vitioſis ſputis affecti, nè dùm phthyſici iudi-
» cantur; ſed in phthyſicã verò paſſionẽ proni, ac decliues eſſe noſcũ
» tur. At locus affectus in genere facilé ex dictis apprehenditur in ſpe *Loci affecti ſigna. 6.Prob.*
» cie ét àn dexter, àn ſiniſter (Caſsij medici teſtimonio) & rectè auc-
» tor iſte pronunciat. Enimuerò tunc æger melius decumbit in
» partem affectam, quàm è contrà: hac neceſsitate ego cenſeo, quia
» ſi in aduerſam cubaret, pars affecta præmeret, & grauaret illæſũ,
» vt non poſſet ventilare: deindè ſuſpenſa maneret; vndè difficilior
» reſpiratio oritur, in ſede verò læſa ſuperior pars pulmonis, libe-
» ra euentari, moueri, & aerem intromittere valet. Demùm

qui expuunt, aut tuſsiunt ſpumoſum ſanguinem, præmonſtrãt carnoſam pulmonis ſubſtantiam, ipſius proprium corpus, affectum vlceribus eſſe, adeò, vt veré quidèm dicatur ſolius pulmonis vlcera ex ſpumoſo ſanguine indicari; non verè autèm vlcerato pulmone ex neceſsitate ſpumoſum expui, & plus ſputi *Dub. de ſpumoſo ſanguine. Not. Sol.*

eiicitur, quàm ex vlcere gutturis; propria ſubſtantia interim ex-
pellitur. Si ſanguinolentum vas aliquod eroſum erit, ſi carũcu-
læ, tunica venæ arteriæ, & ipſa vaſa vlcerata intuentur; altèq. vl-

Aret. p. de ſig. & cauſis dict. c. 8.

cus penetrat, ſitus noxæ, grauitatis, inſenſibiliſq, doloris, ſedem
deturbatam colluſtrat, dexteram, vel ſiniſtram, anticam, vel po-
ſticam, & vltimò palpebras eleuare nequeunt ob languorem, &

Cauſæ abradentis ſigna.

maciem. Humor àn ab vniuerſo demandetur, an à capite, iecore,
liene, vtero, & ſtomacho facilè dignoſcitur; itèmq. ſi bilioſus, ſi
melancholicus, pituitoſus, attrabilaris, ſalſus, aut mixtus, ex co-
lore, albo, nigro, citrino, flauo, variegato; ex ſubſtantia craſſa,
tenui, viſcida friabili, ex amarore, ſalſadine, & dulcore, ex ſiti, igneo
calore, typo febris, naturaq. ægrotantis contemplatur; quemad-
modùm in pleuritide actum fuit, ſi aer malignus percipitur, &
quæ malignitas ſit, ex pluries dictis innoteſcet. Ex rupto vaſe,
vel vulnere, vel purulenta materia, ab angina, pleuritide, empie-
mate, vel pulmonia. Hæc quidèm præceſſerunt, pariter pulmo-
nis intemperies calida, vel frigida, humida, vel ſicca ſimpliciter,
aut vnà cum humore: ſi ob virium languorem prærerierunt cau-
ſæ, aut ob magna ſuperuenientia ſymptomata, hæc præſtant; vti
horrifica febris, alui fluor, præcordij reuulſio, ſitis, & cibi inap-
petentia eodem tempore ægrum occupant. Mirum eſt autèm, „
in his; quod tenor, quam corpulentia, maior eſt: animi verò ala- „
critas, & conſtantia tenore potentior; inflantur extremitates, & „

Auic l. c.

pedes, lapillos expuunt, & ſanguinem congelatum, qui magni vl- „
ceris nota eſt; non expuunt autèm propter graſſitiem materiæ, „
aut propter virium imbecillitatem, ſi tuſſi moleſtantur, dùm ea „
prohibitiuis ſputi perſanatur, & compeſcitur, moriuntur cum le- „

Not. de ſputo.

uitate inteſtinorum adueniente eis; ſi autèm dimittautur tuſſire, „
ſanguinem ſpuendo, intereunt.

De *præſagio malignæ Phthyſis.* CAP. XXVI.

MALIGNA phthyſis neceſſitate mortẽ ſemper, aut ſæpè in-
cuti ſummum periculum, aut interitum perpetuò mi-

6. Aph. 8.
Cur ægrè ſanetur pulmonis vlcus.
Auenz. l. c.
Auer. 7. collig. 31.

natur; ſed peſtilens magis, quã impropriè maligna, tũ vl-
cere, tũ ipſa malignitate, tũ ſuccis, & præſertim attrabile cacoethi-
ca: demũ ſubſtantia pulmonis ſeminali irreparabili quoàd primá
intentionem, at quoàd sm̃ aliquandò agglutinabili: mollis eius
ſubſtantia, continuus motus, tuſſis perennis, arteriæ duabus tantũ
tunicis refertæ, & ſitus profũdus à medicamentis, arduã procunciá
nunciát, immò (teſte Auer.) mẽbra nimio motu, vel nimia ſicci-
tate fracta, vniri nequeunt. Tandèm ob contrarias indicationes,

eodemq.

eodémquè tempore vrgentes, bronchi expuitionem, vlceris magnitudinem, & profunditatem, & copioſam ſaniem. Infantes facilius euadunt, ſic vlcera in ſuperficie ſanantur; at minimè in profundò, & dùm phlegmon inuaſit, Tabidi, ſi ſputum, quod reiectant, graueolet, irriectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, læthale. Omnis tunc alimenti defectus oſtenditur, & ijs alui profluuio ſuperueniente moriuntur, primùm ex ſiccitate, alterum ex potentiæ languore, eò vſq. extenuati viuunt, donec extuſſire, & per ea, quæ expuunt, pulmonem expurgare queunt: cùm verò intùs manet, obſerantur quidèm viæ ſpiritus, patienteſquè ſuffocantur à ſanguinis ſputo, puris ſputum malum, non omne ſputum ſanguinis concomitatur purulentum; ſed tantummodò malignitate ſuffultum. Læthale autèm eſt omninò à pulmone: præterea vlcera in eo creberrimé oriuntur, at curationem (vt quibuſdam videtur) nequaquàm admittunt, aut, vt alij putant, difficulter ſanantur, & longo tempore antiqua, licèt aliquandò curentur, calloſam ſubſtantiam, & fiſtuloſam obtinent, quæ leui occaſione poſtea excoriantur, & cum ijs ſputaminibus ramentum interdùm conſpicitur, nec non etiàm cruoris guttula: qua in re cùm vlceribus aliarum partium communicat. In malignisſimis autèm, quibus proxima mors impendet, ſputa nè paululùm quidém concoquuntur; in alijs verò moderatis, & in longius tépus protractis, iurè meritò, commodè humores in pulmone ſuperflui elaborantur, & facilè excreantur propé morituris, vngues lucidæ incuruantur, & ſudor à cibo quaſi alimentalis humiditatis irrorat. Aliqui porrò iactantes ſuam peritiam curauerunt ſynticos; ideſt atraphia affectos, quos phthyſicos mentiebantur, medicus vere eſt ille, non fictus, qui agit, præcipit, & oſtendit, & tertiò qui à pueritia expertus medelam affert, & iudicat, ſi alius rectè curat, tribuimus iudicium, non minus expertis, quàm ſcientibus. Tandèm Hipocr. ſtatuit, ſi non ſtatim ſanantur, aut ſi recidiuant, omninò inſanabiles fiunt.

Auic. l. c. 5. Meth. 8. & 11 Aret. l. c.

5. Aph. 9. 11. 12. 14.

7. Aph. 15. 17. 74.

Conciliator diff. 193. 7. Collig. 31. 34. Auenz. l. p. tract. 11. cap. 4

4. De loc. aff. 5.

T. Epid p. 27.

Celſ. loc. cit.

Oct Horat. c. 21. Simulata curatio.

Ariſt. 3. Pol. 7.

De inter. aff. 3.

De indicationibus malignæ phrenyſis. CAP. XXVII.

NE fruſtrà tempus conteratur, ſcopi febrilis extenuationis, ab hæctica maligna petentur: ſucci ēt, & fluxi, & fluentis, atq. fluxuri in cap. de maligno catharro, vberrimé deſcribétur: pulmo quidē, abdito, & euidenti robore ſimili tutatur; vt à morbo curatiue, ab humoribus præſeruatiuæ, à parte vitales indicationes haurianur. In hoc cap. nunc accuratius oportet deperditam carnem eam gignentibus calidis, & modicé ſiccis reſarcire, diſſolutam continuationem ſtatim vnire, validioribus exſiccantibus, & protinus inhibere, nè ſanies oriatur: quoniàm hæc

Indicationes ab vlcere quæ ſint. Sarcot. naturæ.

exorta vlcus ſordidius, altius, & maius efformat, quæ quidèm exſiccantia acriora, & vehementiora, quàm in alijs vlceribus; tùm propter vnionem, tùm propter malignitatem, & longum medicaminum iter deſiderantur, rectè hæc conſequantur; dùm triplicia impedimenta primò facultatis, pulmonis vitio, vel alterius, atq. vlceris tertiò remouentur: facultatis eſt inhibitio prima, dùm coctrix præcipuè, & reliquæ inſeruientes ab intemperie, mala compoſitione, & ſoluta vnitate proprio munere priuantur; nàm carnis generatio, & glutinatio naturæ opus, non medicamentorum eſt. Alterius culpa impeditur, dùm ſuccus fluens à capite, vel à toto, aut excrementa in ipſo genita, aut lapillus, aut intercidens inhibet: tertium impedimentum affert vlcus (dùm in qualibet eius coctione, & alteratione duo excrementa tenuuia, & craſſa ſegregantur) Tenuuia indicant exſiccantia, craſſa verò, & ſordida, quæ abſtergunt, & emundant: at quia in alto reſidet, ſæpè bechichis expurgantur, dùm vnio perficitur, non tantùm ſuperuacanea vlceris refrenare; ſed etiàm recrementa in nutritione partis remanſa diſſipare congruit; quapropter maiora exſiccantia adhibentur: callus quidèm pro carnis propriè vice inducitur. Quid tandèm reliquę cauſæ internæ, & externæ? Quid ſymptomata, quid virium languor? quid uè purulenta materia demãdata ab angina, pleuritide, empiemate, & alijs indicent, perſpicuum ex alibi eſt. Semper enim primò cauſæ vlceris, chatharro, & alijs ſuccurritur: deindè ipſi vlceri, hinc his duabus ſolùm indicationibus ordinatim ſatisfaciendo, phthyſicos curare aggrediemur.

Tria impedimẽta in quolibet vlcere.
Cui p. occurrendum.
P. imped. à facultate.
2. Impedimentũ à ſucco.
3. impedimentũ ab vlcere.
Cui p. & cui 2. & 3 vrgentiori ſtudendum.

De Chirurgicis, & pharmazeuticis præſidiis pro maligna phthyſi curanda.

CAP. XXVIII.

IN præſeruatione, & rupto vaſe ſanguinei ſputi, vel deſtillationis ſalſæ pituitæ, atrabilaris ſucci, bilis ſtatim pro exigentia, aut vena tunditur propter copiam ſanguinis, aut motum eius magnum affectum producentem, vel præmonſtrantem cum maximo ægri periculo, teſte Hipp. Quinimmò Auer. phthyſim per accidens ſanari; ſed ratò ſanguine è vena communi detracto, aſſerit, ſi nimié is abundat; ſin' minùs è baſilica: àn quia communis vena potius vniuerſalem totius plectoram minuit; baſilica verò magis epaticam: deindè teſtatur tempore phlebothomiæ, teſticulos, & brachia forê liganda, & vincienda; fortaſsê, vt ſanguis euacuetur, at ſine ſpirituum inanitione, qui vt facilè velo-

Duplex curandi ratio.
Indicans venæ ſect.
5. & 3. Epid. de venæ ſectione, & loco. 7. coll. 31. 34.
Dilucidatio de teſtibus, & brachiis vinciendis.

ces

ces ad doloroſa membra fluerent: hinc duabus vicibus extrahitur. Auenzoar etiàm venam ſecat, dùm vlcus à catharro ſalſo, & erodente excitatur, ſtatimq. vrgente indicante, ſanguis emittitur, aut per venam cubiti, aut per talum, & ſaphenam, menſibus, aut hemmorhoydibus obcæcatis, aut per hirudines ani venis admotas, aut per ſcarificationem malleolorum, aut per cucurbitulas ſcarificatas; ſed parcè educatur, cum præcipuè, & principaliter non lædat, atq. corrodat; ſed tanquàm adiuuans, & impediens noceat. Cucurbitulæ ſcarificatæ, & toti, & parti aliquandò affixæ opem ferunt, & hyrudines poſt aures, & ſectio venæ frontis, catharro, ſuccurrunt; ſed proprijs cap. hæc ſtatuta fuere. Ligaturæ, frictiones, inuſtio, cauteria, veſicantia, & ſetacea adminiſtrantur; tùm, vt reuellent, tùm vt euacuent, exiccentq. coronali ſuturæ, occipitio, brachijs, cruribus, & ſæpè etiam Thoraci, & ſpatulis. Extremis quidèm morbis, extrema aptantur remedia, omniq. ingenio tentantur tutò, citò, & iucundè: primò, ne'humor ad vlcus ruat, ſecundò, & vt ipſum obicibus amotis, citò ſanetur. Sanabitur quidèm, ſi æger obtemperet, & medicus illicò non leuia; ſed vehementiora perſcribat: purgandus igitur, & reuellendus inter initia, ſi adhuc in motu, & fluxu humor dilabatur: Agarico, cochijs cum gummi, & bdelio, epitymo, polipodio, colocintyde, & extractis, atq. ſalibus ex his, elleborus etiàm à Praxagora initio probatur, malè à Cælio Aurel. carpto, nàm is admodùm pulmonem emundat. Sitis porrò incitatur, quia hæc ſiccius reddit corpus, & vlceris conſolidationem, & excrementorum habitum faciliusinurit (licèt macies per ſe vtrumq. reſpuat) Sed hæc ab vlcere exordiens, & ſecundariò lædens ſpernitur. Sanè quomodò catharro, hæcticæ, pleuritidi, anginæ, peripneumoniæ, malignitatibus, viribuſquè admodùm infirmis ſuccurratur; quomodò vlceri fluxione vexato, aut intemperie auxilietur, præſertim cùm id ad ſanitatem non perducatur, niſi ijs ſublatis? totum ſtudium primò his, tanquàm vrgentioribus cauſis, ſine quibus vlcus ſanari nequit, locabitur. Quomodò natura partis carnem gignet, & impedita, & labefactata coctionem perficiet? ſimul igitur vlceri, & cauſis ipſius attendendum eſt, ſaltèm vt cauſa vlcus fouens, remoueatur, & id calloſum blandè reformetur, niſi perfectè ob allatas difficultates agglutinetur. Phthyſi iàm facta, & vlcere maligno vigente, ad vniuerſalem prouidentiam totius ordinatim medendo, primò aluus parcè, & leuiter exturbetur, flore caſſiæ, manna cum ſero caprino, aut ſyrup. violac. ſolutiuo, melle, vel ſyrup. roſaceo ſolut. tamarindis, mirobalanis, diaſebeſten, diacaſſia, diapruni lenitiuo, aut ſyrup. ſcialappæ

Quantitas.
Auenz. l. c.
Quandò.
Not. de quantitate.
Quæ p. agenda.
Quid p. quid 2. agendum.
Cæl. Aur. l. c.
Contradictio, & ſolutio de ſiti.
Ordo medendi.

Syrup. ſolut. ſcialappæ.
Aqua, & ſal.

lappæ clarificato v. g. r. ſcialappæ drac. 3. decocti pector vn. 5. macerata ad diem colataquè, dupplici vaſe lenitur, ferueat, cui adde ſaccari candidi violati vn. 1. & 5. cum duabus guttulis ſucci limonis, dupplicique vaſe iulapij modo conſiſtet, ſalubre, & iucundum pulmonem expurgat, atq. vlcus, aut aqua chimica, aucta doſi ſcialappæ paretur, aut ex radice brioniæ, gratiolæ, folijs eodem modo ſyrup. & aqua fabrefit. Aut r. polipodij, querni, turbit, enichi, ſoldanellæ an. drac. 2. infuſionis ſolutiuæ roſarum, & violarum an. vn. 3. maſticis, aniſorum an. ſcru. 1. infuſa, vt ſuprà, ſyrup. clarificatus, aut aqua conficiatur; hæc primos ductus placidè mundant, thoracis vias expurgant, & roborant, exceptis ſemper medicamentis, aut liquoribus, vel pulueribus, exſiccantibus, abſtergentibus, incarnantibus, & abſtergentibus, habita ratione naturæ ægrotantis, temporis, & vlceris: veluti decocto ordei, liquiritiæ, paſſularum, capilli Ven. caricarum, vel mulſa pro abſterſione, vel decoctorofarum, vel apozemate roſarum, plantaginis, hypociſtidis, & malicorij, aut liquore maſticis, Thuris, gummi arabici, trachaganthi adiectis paſſulis, liquiritia, iuiubis, tanquàm vehiculis, & pectori accommodatis: pro aglutinatione aluus cita, vbiq. euitetur vomituſquè in hoc morbo frequens eſt perniciofus, maximè ſanguineus. Quoàd catharrum, & cauſas, vlcus fouentes, ſyrupi, decocta, electaria, primò ordinatim, & accurratè primò adhibeantur, de quibus multa cap. de catharro. Nunc verò quoàd vlcus pulmonis primò ſciendum, ex Gal. doctr. ſiuè medicamentum ſit ex ijs, quæ extrinſecus opponuntur, ſiuè ex comeſtis, aut bibitis, non præſens eius vis conſideratur; ſed qualem obtinebit, quandò ad membrum affectum peruenerit: Ob hæc igitur quæcunq. in pulmonis inflammationibus thoraci applicantur, valdè fortiora, atq. acriora ſunt, quàm ſi ipſa viſceri patienti annecterentur: quod .n. per multorũ corporum media ipſi membro affecto eſt occurſurum, omninò exoluitur, & viribus deficit, ſi ab initio fuerit imbecille. Tantùm igitur aduentitij roboris adiungere oportet, quantúm in tranſitu ammittitur, vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat. Sicuti reliquis malignis in febribus, & affectibus tria inſpectantur ſeminaria, & contagia facti, fomitis, vel ad inſtans; & àn primò in partes ſolidas, vel ſpiritus, vel humores hoſtiliter vergat, ſic in phthyſi maligna. Sanè p. inanito vniuerſo, alui deiectione, & ſanguinis detractu, cauſis ſtudetur, abſtergendo illicò vlcus, & inhibendo ſaniem, non fortioribus; ſed mediocribus, nè ſanguinis ſputum concitetur, magna febris inſideat, & ariditas increſcat: in calidis quidèm naturis aqua mulſa

Aqua chimica ſcialappæ.
Aquæ gratiolæ, brioniæ.
Syrup. clarificatus ſoldanellæ, & polipodii.
Aqua, & ſal ex his.

2. Ad Glauc. 2.

Tria cōtagia, facti, fomitis, & ad inſtans;

Abſtergentia in calidis naturis.
Not. vt tollatur à ſuperioribus contradictio de fortioribus, quādò agendum.

mulſa cum radice penthaphilli, ſcorzonerę, oxalidis, & lapatij acuti, aut ſunchi, echij, plantaginis, eringij, graminis, & ſcabioſæ, aqua ordei ſaccherata, & concinnata, furfuribus fabæ, lentium, orobi, milij, panici, atque corticibus fiſticorum, & internis pelliculis, auellanæ, & nucum, aqua cicerum rubeorum, viticis, gummi Arabici, maſticis cum oximelite fabrefacto, liquore pentaphilli, conſolidæ, dictamni, ſyrup. de liquiritia, violaceo acetoſo, melle roſaceo, decocto borraginis, echij, lupulorum, thymi, ſeminum maiorum, & minorum emulſione. In frigidioribus diacalamentum, diapraſſium, diahyſſopum, diaſcilliticum cum decocto rutæ caprariæ, ſcordij, dictamni, ordei, fabarum, aut liquor gentianæ, carlinæ, angelicæ odoratæ, teſtarum conchilium, & cruſtarum limacis, & cancrorum cum ſyrup. de iride, betonica, farfara, & hyſſopo, aut ſyrup. de althea fernelij cum liquore ſcabioſæ, hyſſopi, & antilis, loch addito de pino, allio, ſcilla, atq. de pulmone Vulpis. Præter hęc exactè mundificant decoctione erui, amygd. amararum, porri, caulium, fæniculi, hyſſopi, ſcillæ, & nitri, è ſuccis capilli Ven. farfaræ pulmonariæ, fæniculi, liquiritiæ, hyſſopi, caulium, cicerum rubeorum, butyro, & terebentina: aſtruuntur electuaria, & linctus. r. Terebentinæ, butyri an. vn. 1. pulueris Erui, pentaphylli, ſcordij: an. drac. 5. m. & fiat linctus, citrà moleſtiam repurgat pus, & abſtergit, farina Erui, ſucco ſcillæ ſubacta, aut ſcilla aſſata, & trita, & farina Erui. Aliud. r. farinæ Erui vn. 1. hyſſopi, ſeminis vrticæ quadrantem, iridis vn. mellis q. ſ. aliud magis conducit frigidis temperaturis. r. iridis illiricæ, farinæ Erui ſextantem, hyſſopi, pulegij fumo non exiccati, ſeminis vrticæ an. drac. 8. piperis drac. 12. excipe melle, & exhibe coclearia duo, manè vnum, alterum ad veſperam cum decocto aliquo ſupradictorum, vel catapotium, videlicet cardamomi torefacti drac. 16. thuris, galbani, iridis, piperis, an. drac. 4. caſſiæ, croci, mirrhæ an. drac. 3. opij drac. 1. cum aquæ cyathis tribus, vel paſſi duabus, cocleare vnum, aliquandò etiàm duo præbeto, vel fiat placentula cum amyg. amar. decurticatis, nucibus pineis, ſemine lini, amylo, & melle; etiam antidotus ex orobo repurgat, & cicatricem inducit. Itèm ſtiracis flaui, piperis albi, mirrhę, tragloditicæ, caſtorei, galbani, puri, opij Achaici omnium æquales partes aqua calida formato. Mitigari itaq. oportet pulmonis vulcera eo apparatu, quo facilè ſurſùm efferantur humores, ad os, vel extrà, cura ſimul adhibita, nè alij congregentur: vndè ſyrupi, decocta, iuſcula ex bechicis pulmonificis, & bezaarticis decorata exhibeantur: at ſi humor à capite fluat, ei puluis admoueatur, è cortice cidoniorum, macis, nucis muſcatæ. Si autèm humor

In frigidioribus nat.

Electaria, linctus

Not.

Capiti puluis inſpergitur.

mor tenuis illabitur, & frigidus, puluis è cariophilis, pipere, & pulegio inſpergatur, aut ſuffitus etiàm ex bolo armena ignita, & aqua roſacea irrorata. Contagium verò extirpatur fumo ſandarachæ, quæ vulgo appellatur vernix, diaſcordio, dictamni iridis, radicis dracunculi, ari, decocto, aut ariſtolochiæ, dictamni, ſcordij, pulegij, radicis baccharæ in aqua, & aceto, ſimplici, vel aurata, vel calybeata. Non nulli pulmonis vlceribus affectos potione tantùm lactis, & præcipuê muliebris, ore ſucti curare putant. Aut decoctum admirabile fluxioni, & vlceri paretur. r. iridis, tusſilaginis, capill. Ven. radicis dracunculi, lapidis hæmatitidis, sfragidis, boli armenæ, alluminis an. drac. 2. ligni Vaiaci, ligni roſarum an. vn. 1. radicis ſymphiti, altheæ, pentaphilli, ſcorzoneræ, ſunchi, pimpinellæ, pulmonariæ, botridis an. vn. ſ. aquæ auratæ, & calybeatæ lib. 10. ad tertiam decoctio ſaccaro, & paſſulis pro potu, & ſyrupis dulcoretur omnibus temporibus, & præſertim fluente humore acri à capite ad pulmones phthyſicis confert, aut ſaccari roſacei vn. 2. boli armenæ drac. 1. olei vitrioli rectê parati gr. ſ. cũ ſyrupo de pomis magiſtrali, de althea fernelij, mirthini an. æq. eclegma fiat, vtere omni tempore. Cauſam quidém fluentem primò adimere oportet, recenti theriaca, trociſcis, andronis, de terra ſygillata, & diaſpermaton, vt admonet Gal. aut aqua ſtillaticia intùs, & extrà ad repurgandam purulentam colluuiem, ab ſtergendam ſorditiem, & fluxum ſedandum, & coercendum. r. porri, & allij, cæparũ, marrubij, hyſſopi, iridis, liquiritiæ, pulegij, dictamni, ſaluiæ, palmularum, paſſularum, botridis, capilli ven. radicis plantaginis, ſymphiti, baccarum mirti, ſcorzoneræ, radicis pentaphilli, cornu Cerui, corallorum rubeorum, ſpecierum triaſandalorum, diatracaganti frigidi, roſarum rubearum, tuſſilaginis an. p. æq. ſeminum quatuor frigidorum, ſeminum lini, pulmonis Vulpis, nidi hyrundinis, corticum limacis, & cancrorum an. drac. 3. ſtiracijs, terebintinæ, maſticis, mirrhæ, gummi arabici, ammoniaci, opoponacis, galbani an. drac. 2. coclearum vſtarum, teſtudinis, cancrorum fluuiatilium an. vn. 5. ſucci conſolidæ, ſucci plantaginis, centinodiæ an. lib. 2. aquæ hordei torrefacti lib. 1. aquæ mirthi auratæ, & calybeatæ lib. 1ſ. macerata ad quatuor dies, & concocta ad tertiam, vitreo vaſe per tortam deſtillentur, & denuò aqua elambicata fæcibus ſuperfuſa eliciatur. Huius vn. 4. fluxum à capite coercent, vlcus emundant, atq. ſanant triginta diebus. Vel r. ſulfuris, ammonici, pulmonis vulpis, hyſſopi an. drac. 1. liquiritiæ, corticum fabarum, ſeminum vrticæ an. drac. ſ. terebintinæ vn. 1. m. p. vel electuarium, vel pilulæ.

Auenæ in antidotario.
De lactis vſu.
Fracaſt. l. 3. c. 8. lib. boni, & mali ſuccis. 3.
6. Meth.
Ad fluentem ſuccum quæ præbenda. p.
Aqua chimica.

Repurgant etiàm veſicantia, ſetaceum, vſtiones, ſynapiſmata, thoraci, ſpatulis, & dorſo admota: eſt.n. æger exulcerandus duobus locis ad mãmã vtrãq. itém ſublimis oſſibus ſcapularũ; ſic né ſaneſcere vlcera ſinamus: Thoraxq. leui manu pertractandus, rubificantia etiàm ex pumice, nitro, fæce vini, cuiuſq. vn. 1. & floris iũci odorati, auripigmenti, ſpumæ nitri alcionij ſextantem; hæc contuſa, & cribrata vnguento calorifico commiſcentur, pectuſq. & dorſum, donec igneſcant, confricatur: ex frequenti.n. huiuſcemodi perfricationis vſu ſpirandi difficultatem, tuſſim, omnemq. purulentam pectoris affectionem propulſabis. Sed obiter iuré quidé tutanda eſt regio cordis ad dorſum, & pectus, frigidis, ratione hæcticæ febris, oleo violaceo, roſaceo, & nenufarino, aut aqua roſacea, & aceto roſaceo, & lactucæ ſucco, aut vnguento roſaceo, & ſandalino cum ſpeciebus diarrodonis abbatis, ſandalis, aceti, ſuccíq. citri modico, vel emplaſtro lactucæ, portulacæ, nenufaris, violarum, roſarum, borraginis, acetoſæ, ſcorzoneræ, echij, pentaphilli, ſunchi, pimpinellæ, graminis, adiectis ſandalis, & croco. Vtinàm hac tempeſtate medici hæc auderent, & omnibus indicationibus inter ſe contrarijs ſatisfacere cupientes, omné methodum vrgentiorum, cauſarumq. vlcus fouentiũ, & ipſiuſmet vlceris indicationes non negligerent. His duobus primò eſt incumbendum, cæteris prætermiſſis: Si rectè ſcirent medicinã facientes, hæc adhibere, plures quidèm ſanitati reſtituerentur: vaporationes ét ſpongiarum ex medicamentis dictis proſunt, ſuffumigia ex collũbi fimo, nitro, & hibiſco, aut emplaſtro ex caricis, coctis, farina hordei, & modica reſina, aut cataplaſma ex ſemine lini, & tenuiſſimo polline, decoctione fenugræci, althϾ, oleoq. & melle, admiſceri ét althϾ folia trita poſſunt: hæc omnia ſtatim poſt exacerbationum remiſſionem vſurpentur; temporis deindé intercapédine ad cærata tranſeundum ex butyro, oleo laurino, & cera. Repurgationis autém tempore epythemata in vſum veniunt, ex terebentina, oleo citrino, & butyro, medulla Ceruina, adipe Vaccino, iridiſq. farina, & Æſippo; hoc eſt lanæ ſuccidæ ſordibus æqualibus omnium partibus commixtis; emplaſtro naſeæ, aut aliquo ex ſympliciotibus vtendum: itèm è caricis, paſſulis, farina orobi, fænugręci, enula campana, tuſſilagine, oleo camemellino, amygdalino, violaceo, & butyro. Radix etiàm lilij albi, ari, & ciclaminis bis elixa pulmonem liberat, aut. r. axungiæ ſuillæ vn. 4. butyri vn. 2. terebentinæ vn. 1. ſtyracis liquidæ vn. 5. iridis, thuris, ariſtolochiæ, enulæ an. drac. 2. argenti uiui vn. 1. vnguentũ fiat, quo brachia interna tota, & dorſũ inunge (corde excepto) Alij hoc vnguẽtũ in liquoré ſtillatitiũ chimico magiſterio trãſmutãt: quod quidé ét maximè lui venereæ accomodat.

Celſ. Aet. Oct. Horat. loc. cit.

Quæ methodus in curãda phthyſi, curanda ſit.

Vnguentum ſudrargiri, ad phthyſiani.

Humore non à capite, ſed ab vtero, liene, iecore, aut ſtomaco fluente ad pulmones, & ipſum vlcus fouente, particulatim proprijs cap. de præſidijs chirurgicis, pharmaceuticis, & diæteticis ad fluxum reuellendum, partes ſanandas opera nauanda erit.

De ſarcoticis, & cicatrizantibus malignum pulmonis vlcus.

CAP. XXIX.

MVNDIFICATIO vlcere, & cauſis ipſius præſeruatis internis, & externis auxilijs, carnem gignere ſtatuitur, interq. primò lac caprinum, Aſininum, & humanũ cacalybeatum, & auratum, thure, maſtice, ſarcocolla, & gũmi arabico infuſis ad ſex vncias, horis ſex antè cibum potabitur; bolum etiàm hunc ægri anté lac ſumment. r. thutis, maſticis, ſarcocollæ, boli armenæ, roſarum rubearum, baccarum myrthi, corallij rubei, ſpecierum diatracaganti, radicis ſymphiti, liquiritiæ an. dr. 1. olei vitrioli guttis quinq. ſaccari roſacei antiqui vn. 1. fiant boli quinq. ad duas vices: hæc diú vſurpata vniunt, vel fictitiè callum inducunt; ſæpè ſæpius cogimnr in hoc vitio medicamenta exhibere vnà, eodemq. tempore commixta abſtergentibus, quia perpetuò ſordida excrementa repullulant, exiccantibus, quia humidæ, & tenues ſuperfluitates abundant, & agglutinantibus, quia ſoluta vnitas vnitatem requirit, & ſarcoticis, quia cauitas repletionem flagitat, ſed continuò ratione temporis, vlceris, & vrgentię vni primò cauſæ, deindè vlceris abſterſioni, & vnioni, tanquàm principalibus incumbimus. Supinè dormiat, & iaceat, vt ſenſim, & paulatim pharmaca deglutiet, atq. eorum vis ad pulmonem facilius permeet: pariter bolus armena, terra ſigillata, herba ſanguinalis, plantago, aut ſuccus condenſatus plantaginis, conſolidæ cum puluere mirthi, roſarum rubearum, ſpodij, corallij rubei, hypociſtidos, mali corei, rhois, gallæ immaturæ, addere his licet mel pro vehiculo, aut ſapam, aut rob é paſſulis, trociſcorum etiã de caphura, andronis, cocleæ vſtæ, cornu Cerui, margaritarum, carabe, mummiæ veræ puluiscum ſucco baccarũ myrthi, & roſarũ permiſceatur; cuius drachma in bolo aureato antè lac, ſeu liquor ſimilium plantarum mirè prodeſt. Aliud, pulmo vulpis, oleum vitrioli, diaſpermaton, magnæ antidoti athanaſia ſimul commaſſata ad partes æquales opem ſingularem tulit, electarium etiàm ex his apparatur abſterſioni, conſolidationi, & macici conſulens r. corallij rubei, carabæ, litij, terræ ſigillatæ, hypociſtidos amyli, ſpodij, margaritarum, lapidum præcioſorum, ſerici crudi, liquiritiæ, quatuur ſeminnm frigidorũ maiorũ, & minorũ, gũmi arabici,

De lactæ, & eius recto vſu.

Electuarium magiſtrale;

arabici, tracaganti, roſarum rubearum, ſulfuris, vitrioli an. drac. 1. pinearum mundatarum, piſtachiorum, amygdalarum dulciũ an. drac. 2. fiat puluis; cuius drac. adiecta conſeruæ ſymphiti, teſtudinis elixæ, capill. Ven. ſaccari roſacei antiqui an. drac. 3. m. electuarium formetur. Demùm ex his morſelli concinnantur, aut aqua chimica, aut mellea compages, aut ſal: itém alius puluis hali .r. papaueris albi drac. 10. gummi arabici, amyli, tracaganti an. drac. 3. ſeminum portulacæ, maluæ an. drac. ſ. ſeminum cucurbitæ, melonum, citruli, cotoneorum mundatorum an. drac. 7. ſpodij, ſucci liquiritiæ an. drac. 3. penidiorũ ad pondus omniũ f. p. Aut. r. ſyrupi de althea Fernelij, de ſymphito an. vn. 2. pulmonis Vulpis an. drac. 1. olei vitrioli gr. 5. m. pro lambitiuo ad dies 30: horis 4. antè prandium ſummendo. Ignorandũ non eſt, ſubſtantiam, & temperiem pulmonis modicé ſicca expetere; ſed humiditates extraneas, & recrementa vlceris, in eo collecta valdè exſiccantia indicare: naturaliter. n. ſicca viſcera, ſiccis, vt conſeruentur, & humida humidis egent, ſicuti morboſa contrarijs. Dernus Turturis ius, aut aquam auratam, calybeatam, argenteam, in qua laminæ auri, calybis, & argenti pluries fuerint extinctæ, & china gentiana, ſcordium, dictamnum, pentaphilli, biſtorta, ruta capraria, antilis, furfures hordei, fabarum, lentium, cortex piſtachiorum, cicerum rubeorum, baccæ lauri, mirthi, iuniperi, iuiubæ, ſemina peponum, caricæ paſſulæ, teſtudo, cancri, cocleæ vſtæ, radix ſymphiti an. parùm arte ebulierint. His extractis coletur aqua per cartam, hoc iuſculum, aut ſimplici elixatione, & Hippocratica colatura, aut chimicè conſtructum plures ſanauit. Eruum torrefactum, maceratum, & dulcoratum, quarta die exſiccato, & lini ſemen, & ſeſamum toſtum, cum erui, & polentæ æquali menſura: ſeſami tertia pars, lini verò dimidium, vnius, hæc lacte caprino cocta, quàm liquidiſſimè ſorbeantur, ſanguinem porrò ſiſtant, & pulmonem repurgant, centaureæ radices, & draconcij in vino deraſç, aut melle confectæ ſanant. Aut. r. dictamni, ſcordij, radicis graminis, been albi, & rubri, radicis mori nigri, tormentillæ, nucis cupreſſi, ſandalorum omnium, millefolij, hiperici, plantaginis, roſarum rubearum corticum granatorum, balauſtij orientalis, gallæ immaturæ, corticum caſtanearum, hyſſopi, capil. Ven. baccarum iuniperi, corticum piſtachiorum, ſeminum vrticæ, papaueris albi an. drac. ſ. cotonei, quatuor maiorum, & minorum ſeminum, lapidis hæmatitis, trociſcorum de ſpodio andronis, coclęę vſtæ, pentaphilli, biſtortæ, antilis, liquiritiæ, paſſularum, an. drac. 4. oſſis dactilorum, thuris, maſticis, ſarcacollæ, tracagãti, gummi arabici, hordei cum

Pulueres varii.

Dub. de ſubſtantia, & tempore pulmonis. Sol.

Ius turturis, aut aqua multis decorata.

L. De inter aff. p. Aqua mag. chimica, ſal. ſyrupus & craſſamentũ conficitur ex his.

corticibus, lentium, radicum ſymphiti, litij, hipociſtidos, terræ ſigillatæ, boli armenæ, ſeminum maluæ, radicum altheæ, an. vn. 5. carnis teſtitudinis, cancri fluuiatilis, cocleæ an. vn. 11. aquæ auratæ lib. 20. ſucci roſarum, plantaginis, eringij, capilli Veneris, ſymphiti, pulmonariæ, altheæ decocti lib. 4. ad tertiam coquantur; huius colaturæ vn. 3. ſyrupi myrthini, de roſis ſiccis an. vn. 5. olei Vitrioli gr. 3. m. aut chimico opificio liquor eliciatur, aut ſal: hæc quidèm conſolidant, & ſaniem tutò inhibent.

De cicatrizantibus malignum pulmonis vlcus. CAP. XXX.

EXICCANT & conſolidant cauteria, rubificantia, frictiones, ſuffumigia, inunctiones, & emplaſtra, de quibus ſermo pluries habitus fuit; quia pluribus indicantibus indulgent: humorum .n. fluxum reuellendo iuuant, iàm fluxum, & firmatum euacuāt, aut ad propinqua deriuant, aut vlceris excrementa ſiccant, & educunt, aut vlcus ipſum valenter vniunt. His ſcopis porrò ſatisfaciunt vnguentum comitiſſæ, ſandalinum, de ſalicibus cum thure, mirrha, maſtice, & roſis rubeis. Itèm ex melle, carabe, plantagine, corallis rubeis, & galla immatura de corticibus caſtaneæ, diaſinicum, & ex ſylueſtri cucumere. Aut. r. ceræ, picis, an. lib. 1. viſci querni vn. 1. ammoniaci, thimiamatis trientem, gallæ, hypociſtidos, alluminis ſciſſilis; acaciæ, mali corij, ſeminum apij, rhois culinarij, cuiuſq. vn. 1. olei mirthini, aut roſarum trientem; in hyeme autèm paulò plus. Suffumigia verò ad vlceris excrementa, aglutinationem, & vermium interitum. r. arſenicum, & piper cum albumine oui, fient rotulæ. Itèm. r. foliorum oliuæ dulcis, ſtercoris vaccç montanæ, adipis, renum hirci, arſenici, & ſtercoris Leporis p. æq. Itèm. r. cortices Nabach, & arſenicum, & adipem renum hirci. Aliud r. arſenicum, & butyrum ouinum. r. arſenici, ariſtolochiæ, corticis radicum capparorum partes æquales, aggregantur melle, & butyro, & etiàm pineæ, in quibus fæx picis condenſatur, atq. arſenicum oleo ſeſamino: ſed quoties complexio eius ſuperfluè accendit; curatur, trociſcis de camphura aliquibus diebus, & poſtea iterùm exiccationi conſulitur cum huiuſcemodi, nempe. r. ſulfuris ſublimati drac. 1. ſaccari roſacei antiqui. m.

Cælius Aur. Aet. Aret. Oct. Hor. lac. cit. Al-ph. l. prac. trac. 14. c. 3. Auenz. l. p. trac. 11.

De victu ratione malignæ phthyſi accomodata temporibus vlceris.

CAP. XXXI.

VICTVS ratio humorum fluxui, vlceris cauſæ immediatæ, & ipſi præcipué inſeruiet, tanquàm his vrgentioribus, magis laborioſis, atq. læthalibus. Inter cætera ſorbilia, & tenuuia, vt pectus, & pulmones penetrent (& præſertim cum maſticatio incommodet) lac humanum præſtat, gratia ſimilitudinis, humectationis, & vlceris; vti 7. Methodi Gal. docet: poſtea aſininum, equinum, capræ, vaccæ, & ouium, magis vlceris meritò, vti quintò methodi ſtatuit; abſtergit.n. ſeroſitate, incraſſat terrena mole, & humida ſubſtãtia nutrit, p. aquaſiora; deindé craſſiora adminiſtrentur: dũ verò magis exſiccare, & incraſſare ſtudemus, coquuntur lapillis, calybe, laminis argenteis, aureis, & plantis accommodatis, & ſuperius recenſitis; additurq. ſępè pro indicantium vrgenti præſenti, decoctum abſterſiuum, ſarcoticum; cicatrizans, & vehementer exſiccans, aut puluis huiuſmodi admiſcetur, aut ſal, aut chimicus liquor, olea veluti ſuccus ſymphiti, plantaginis, pulmonariæ, roſarum, portulachæ depuratus, aut aqua calybeata, aurata, argentea, & coquuntur ad conſumptionem ſuccorum, aut ad tertiam. Aluntur etiàm animalia plantis, & farinis memoratis, vt lac indicationi probè ſatisfaciat. Menſura erit ab vncijs tribus ad ſex, & ſemel in die, biſquè, & præſcriptum pollinem addere licet: verùm ſi putrida etiàm febris aſſocietur, lac euitamus, in doloribus capitis, acutis febribus, & putridis; & dùm potatur, vinum interdicitur, nè coaguletur; ptyſſanaq. ſummoperè laudatur, vel ſimplex, vel alterata prædictis, vel mixta cum lente, phaccoptyſſana dicitur, auenatum, far, oriza, alica, lens, aut ferculum è panico, milio, eruo, hordeo, lente, ſeſamo, & ſemine lini torrefácto, ęquis portionibus conſtruatur. Cibus inquit Cęlſus, primò acer, vt allium, porrum, idquè ipſum ex aceto, vel ex eodem intubus ocymum, lactuca, præbeatur, primus abſtergit, ſecundus lenit: picem percoquam, ſiuè quã viſcoſam vocant, & rubricam ſcythycam, quam alij piſſaſpaltum appellant, con ſæui ceruini cyatho vno, & lactis Bubuli, vel Ouili pari menſura. Si quis tàm periclitanti phthyſico in potu, vel in cibo quotidiè dederit, mirè ei ſubueniet, ſæuum Capræ ſilueſtris cum lacte eliquatum, phthyſicos liberat: itèm aquæ hederæ ſtillatitiæ vn.3. cum ſemidrachma pulueris cornu Cerui, pariter aqua ſtillatitia capitum hædorum, veruicum, cancrorum fluuia-

Modus.
De lacte concil. 7. Meth. medend.
5. Meth.
Puluis, ſal, liquor, oleum.
Quantitas.
Fercula multa.
Cur cibus p. acer deindè leniens. Oct. Hor. l. c. 8. marc.
Plinius.

fluuiatilium, pedum vitulorum, liquiritię, radicis enulæ campanæ, ſpagirica methodo conſtructa, reſtaurat, incraſſat, & fluxionem ſiſtit. Huic pro tempore vlceris, & naturæ erodentis cauſæ plantas, ſemina, & terras adijcimus, ſerum etiàm caprinum, corallis, maſtice, thure, hordeo, lentibus, ſemine papaueris albi, & ebore alteratum deſtillatur pro potu: Itèm ſaccari roſacei antiqui vſus cum pane ſalis, vitrioli, & fermenti modico elaborato, ſalutem ferè deſperatis prębere cenſetur. Inter aues ſturni, hirundines, cypſeli, merulæ, turdi, faſiani, perdices, tutò æſitantur, & turtures, palumbæ, alaudæ, attageres, ſummoperè conferunt, exiccant quidèm, & probi ſunt alimenti; capo aſſatus, & pulli gallinacei, pauo, vngues caprarum, hædorum, tuberones Cerui, & Daini tenelli, pedes vitulini, lagana, itria, oua ſorbilia, hęc omnia arefaciunt, atq. denſant. Teſtes gallorum, collumbi tenelli è turribus, piſces ſaxatiles, conchilia, teſtudines, cancri, ranæ, additis aniſo, libiſtico, pipere, melle, & aceto, primò abſtergentia cibarijs commiſcenda; deindé ſarcotia, & vltimò omnino exiccantia, & cicatrizantia, & tunc in aqua calybeata, aurata, & argentea, aut lapillis ignitis confecta, aut terralemnia ignita decoquantur, aut his aquis, & ſuccis irrorata, aſſentur: oriza, panicum, milium, ſpelta, lens bis cocta, epar gallinarum, pauonis, cor, & pulmo, hirundinis, turturæ, columbi, ſturni, anſeris ſyluestris, ſanat phthyſicos ex Chirando. Quid ſi diutius æger pulmonibus vulpis, & canis nutriretur, atq. caprarum? quid ſi ad maciem, ſuccorum fluxum, & abſterſionem excrementorum teſtudines, cancri fluuiatiles, cocleæ in aqua aureata, & corallijs cornu Cerui, ebore, liquiria amygd. amaris, eruo, & fabis elixentur? Quid ſi in lacte hiſmet parato? Quid ſi panis biſcoctus his concinnetur? & potus aquæ ſtillatitiæ, vngulæ caballinæ, ſymphiti, & roſarum rubearum? Quid ſi conficiatur ius turturis, & paſſerum domeſticorum, tracaganto, maſtice, pulmonaria, ſymphito, ſeminibus quatuor maioribus, & minoribus frigidis? Electarium etiàm reſtauratiuum é carne elixa Turturis, Pauonis, Teſtudinis, cancrorum, emulſione ſeminum peponum, piſtachiorum, pineorum, amygdarum dulcium cum puluere hali, & ſpeciebus bezaarticis, ſcorzonera, radice ſymphiti, eringij, carlina, radice echij, pentaphilli conformetur? in his quidèm (vt inquit Auenzoar) non ſolùm per ſexaginta dies, ſed integrum annum perſiſtendum, vt perfectè ſanetur, aut callo muniatur. Vel r. pulpæ faſiani, francolini, capi, aſſatæ, an. vn. 3. amygdalarum cum corticibus dulcium, pinearum, an. vn. 5. auellanæ, ſeminum quatuor frigidorum, an. drac. 2. amyli vn. 1. liquiritię, paſſularum dulciũ drac. 6.

Octau. Hor. l. 2. c. 8.

Ius reſtauratiuũ.

Electuarium reſtauratiuum, & ſanans.

Tempus.

Aliud reſtauratiuum, & ſanans.

drac.6. margaritarum præparatarum, electuarij de gemmis, ſcoriæ ferri, lapidis æmatitis præparati an. ſcru. ſ. corallii rubei, bacchrum mirti, terræ lemniæ, eboris, cornu Cerui vſti, maſticis, au. ſcru. 1. gummi arabici, tracaganti, ſpecierum diacorallij, diatraſandalorum, diarodonis abbatis, ſeminis papaueris albi, plantaginis, portulacæ an. drac. 5. penidorum vn. 1. cum ſaccaro: morſelli reformentur, aut cum ſyrupo myrtino, & de roſis ſiccis linctus, aut chimica elaboratione denſatio mellea, aut ſal, aut aqua ad cicatricem inducendam efficiatur, aut. r. conſeruæ roſarum rubearum, cornorum ſympliti an. vn. 1. & 5. ſpecierum triaſandalorum, diarrodonis abbatis, trociſcorum de terra ſigillata, de ſpodio, cornu Cerui, ſpicæ, eboris an. drac. 2 radicum conſolidæ, plantaginis, centinodij, pentaphilli, nucum, cupreſiq. an vn. 1. turturum n. 1. perdicis aſſę n. 1. panis biſcocti lib. 1. aquæ calybeatæ, & auratæ lib. 20. arte infuſa, dupliciquè vaſe edu cta, & combuſtis fæcibus ſuper infuſa per manicam Hyppocratic. coletur, nutrit quidèm, exiccat, vnit, abſtergit, refrigerat, & deniquè catarrho aduerſatur. *Lintus, ſal, liquor, compages ad cicatricem.*

„ Sanè non purum alimentum vnà cum
„ puro totum facit vtilius, quàm paucum purum Ariſt. teſtimonio. *3 Pol. 7.* An potius dequant, quàm de probitate alimenti decernat. An illa miſcella quid corrigit? Vium tenne, dulce, oligoforum, dùm abſtergimus, exhibendum eſt, auſterum autèm, rubrumq. ſymfarum, dúm exiccamus, vel aquæ calybeatæ, auratæ, argenteę, vel iuſcula alterata, quæ emundent, aut carnem gignant, aut aglutinent: ſed plura etiã in hecticis malignis curandis dicta fuere. Cur igitur Auenz. vſum carnis inhibet? àn quia comglutinationem vetat? & putrilaginem auget? *Auenz l. c. cura carnib. abſtin.* Aer ſiccus ſemper, & marinus, ideò nauigatio commendatur (& ſi vires patiuntur) longa nauigatione peregrino Cælo vtatur, ſic vt denſius, quàm id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur; ideoq. Alexandriam ex Italia itur, & ad Tabias, aut ſaltèm aer corrigatur bezaarticis, cardiacis: ſicciſſimuſq. redigatur, vt Tabiæ ex Gal. vlcus n. ſiccitate eget, aut odoribus, & alijs ſicciſſimis fabrefiat: frigidus verò ob febrem requiritur caliditate, & ſiccitate medius, dúm febris, & macies magis vrgerent, quã vlcus; ſed obſecro, vlcere ſanato, nõne febris, & macies adimitur? *Cur ſemper aer ſiccas, & marinus expetatur.* nunc geſtari comodiſſimum eſt lectica, vel alio modo corpus dimouendum, tùm à negocijs, omnibuſquê rebus abſtinamus, quę animum ſolicitare poſſunt, ſomno indulgeat, deſtillationes caueat, ne ſi quid eum leuaret, exaſperent, & ob id eſt vitanda cruditas, ſimulq. ſol, & frigus, ira, mæſtitia: os obſtergendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remedijs lenienda: *Cel. Aur.* abſtinere à vino, venere, & balneo vtile eſt: Varias etenim mate-

rias poſuimus, ſi quidèm iugis ſpeciei vnius oblatio ſatiat ægrotantes, & propterea recuſatur: fugienda præterea inædia, nimis bibendi ſatietas, & eligendus conſuetorum vſus magis, ſiquidèm inſueta materia vexatus ſtomachus, atquè faſtidio ſupinatus perdit ægrotantes. Eſt vehementer vtilis nauilis geſtatio, atq. longa nauigatio, lectio, vocis exercitatio, & omne, quod dare corpori fortitudinem valet. Alex. inter arcana decernit, r. tuſſilaginis, lardi porcini benè contuſi, an. p. æ. ouorum recen. numero vnũ coque pro placentula, qua cum per nouem dies vſus fuerit æger, effectum admiratione dignum conſpicere licebit.

Ariſt. 7. Prob. Hip. de inter. aff. p. & 2. Alex.

Valida exercitia, equitationem, curſum, vociferationem, & iracundiam vitet, ſi phthyſicis ex vlcere fit, at ſi impropria phohiſis vexet ex nimia humiditate, laxatis pulmonibus, tunc vociferatio, & reliqua magna exercitia exiccant, & calefaciunt. His tollitur cõtradictio diligenter hęc omnia accuratè pro indicationum exigentia, non confusè, & temerè adminiſtrentur: nàm turpe eſt, „ & in omni arte, & non minimè in medicina multam turbam, „ & multam oſtentationem concitare, & deindè nullam vtilitatem „ afferre Gal. hæc nobis reliquit: idcircò mirum non nullis videri non debet, dùm noua quædam, & arcana pro hac tabe vlceroſa curanda excogitata, & experta communicare decreui, noua decet in medicina inuenire; ſicut cæteris in artibus, & legibus melius, vt mutationem recipiant; nàm alijs quidém ſcientijs hoc prodeſt, ceú ſi medicina ab inſtitutis patrijs, & antiquis recedat, mutetur, & gimnaſtica, & aliæ artes, atq. facultates.

Phthyſicus. Auenz. Cur modò magna exercitia, modò mediocria probantur. Dub. Sol.

Gal. l. 2. de art.

2. Polit. 3. & 6.

De medela ſymptomatum ſuperuenientium malignæ phthyſi. CAP. XXXII.

SVPERVENIVNT aliquandò ſanguinis ſputum, alui fluor, conſtipatio, faſtidium, putrida febris, & vigiliæ, his ſuccurrendum: ſanguinis ſputo opem ferunt omnia recenſita ad cicatricem gignendam, diacorallium, maxtix, thus, & ſandali, terra lemnia, bolus armona, cornu Cerui, & ebur: tuſsi loch de pino, de farfara, ſyrupus de papauere, iuiubinus, mirthinus, pilula de cinogloſſa, & alia capitibus de catharro, & vigilia memorata.. Putrida adimitur, vt ſuprà cap. proprijs: aluus clyſterijs mollibus lenitur, faſtidium roborantibus ſtomachum, oleo mirtino, cotoneorũ, & nucis muſcatæ, emplaſtro de cruſta panis, de cotoneis, & diafinicone calido: cor tuetur cardiacis vnguentis, epitematibns, ſacculis, toties recitatis, ne fætor in pulmonibus etiàm cor, propinquitate laceſcat.

De

De malignæ, & peſtilentis ſyncopis natura, & aliorum ſententiis.

CAP. XXXIII.

COR nobiliſſimum, & principale viſcus ſibi, & alteri inſeruit ad vitam communem, priuatam, & meliorem; ſed potiſſimũ in calido influente gignendo, & ſpiritu excellit, ſibiquè & alteri ſuccurrit; animi deliquium, & ſyncopẽ patitur, quę neceſſariò præcipitem virium lapſum concomitatur, motumq. debilem cordis; hic primò, & immed. ĩminutus viriũ iacturæ eſt auctor. Syncopem vocat Ariſt. imbecillitatẽ ſenſitiuæ particulæ .i. cordis, non ablationem, aut corruptionẽ (quod à medicis obſeruandũ) vt facilius Ariſt. ſententiam calleant: vires quidém, & vita non pro actu primo phyſico ad medicum ſpectante .i. calido inſito, hoc .n. dicitur eſſentia virtutis, & organũ primi actus ſubſtãtialis, & phyſici: vndè viuere viuentibus ſit eſſe. Eius .n. actus iactura eſt profectò corruptio, & mors, ſed vſurpatur pro actu ſecundo, & operationibus oĩbus aĩæ, vegetatiuæ, sẽſitiuæ, motiuæ, & intellectiuæ, quæ tres vltimæ in ſyncopi p̃ſertim maligna ferè abolitæ iacent; minus tñ in animi deliquio, lipothymia, languent, ſed vegetalis, naturalis, vitalis, imminutæ cernũtur propter caloris, & ſpirituum vitalium cõmuniũ organorũ nutritioni, augumẽto, & generationi inopiã; extrà cor, propter aũt nimiã eorũ vbertatẽ in ipſo, atq. hæc quidẽ vires ſubiectiuæ in ſolidis, & carnoſo genere præſtant; inſtrumentariè verò in ſpiritibus, tanquã innanimatis inſtrumentis: vndè Aret. natura robuſta, & probè temperata oĩa ſuperat, oĩbus dominatur, ac per humorẽ, ſpiritũ, & ſolida, horũq. oĩum conuenientẽ ordinẽ, & modũ hominis vitam adminiſtrat. Pręterea hic præceps virium lapſus operationũ quippè oĩum viuentis, vel tantùm primũ locũ regiũ, nempè cor, reſpicit, & eius operationes à ſe in ſe, veluti motũ, eius nutritionem, generationẽ ſanguinis vitalis, ſpirituũ vitaliũ, & caloris innati, nõ aũt à ſe in aliud extrà ſe, nẽpè motũ arteriarũ, tranſmiſsionum ſpirituum, & caloris influentis, itaq; & huiuſcemodi alia, cũ ad vitã cõmunẽ ſimpliciter toti corpori, & propriã ſibi ad eſſe benè eſſe, & melius eſſe à nãtã eminenter productum ſit. Vel 3. tandẽ reſpicit cor, proutà ſe in aliud extrà ſe reliquarum partium vniuerſi corporis operationes, & noxas agit, fouet, ſubminiſtrat, atq. patit. Vndè Gal. ait, confluit à corde vitalis calor vniuerſo, non ab hoc ad cor, nã cordis virtute, & caloris labeſcente, vniuerſi ẽt actiones conſteruntur, non è contra. Vel 4. ſimul ad æquatũ ſubiectum vniuerſum, & præcipuum, & in ſe, & extrà ſe agens perpenditur: idcircò dup. euenit ſyncopis conſideratio malignæ, vt particularis affectio cordis, & vt vniuerſi corporis; deindè, vt ſymptoma particulare ipſius, & vt vniuerſale totus, quemadmodùm febris morbus cordis, & omnium ſimilarum vocatur; at in febre cor toti

Triplex vita, cõmunis, priuata melior: ad eſſe ſimplic. benè, at melius, ſui, & alterius.

Quid ſit ſync. & cur ad motricem pert.

Cur appel. imbecillitas ſenſitiuæ particulæ.

Quot modis vires accipiantur.

2. De anima 9. Met. 10. & 13. p. de plen. 3. 5. de loc. aff. p. 4. de rat. victus 25. de ſec. venæ 6.

Cur vires in ſolidis, carnoſo genere, & ſpiritibus reſideant, & quomodò?

Operationes cordis à ſe in ſe.

Operationes cordis à ſe, in aliud extrà ſe.

3. Extrà ſe operationes aliorum fouet.

3. De vſu pulſ. c. 2.

Tertiæ operat. cordis à ſe in aliud reſpectu partiũ vniuerſi.

4 vt in ſe, & extrà ſe ratione ſui & aliarum partium adæquatè.

Duplex ſyncopis conſideratio, vt particularis cordis affectio, et vt vniuerſi.

Quando, & quæ propriè ſit appellanda ſyncope.

corpori calorē extraneū communicat. In ſyncope verò, in ſe præter
nam̄ retinet auarū ſpirit⁹,& calorē:quarè ſicuti dū ceteræ partes abſq.
corde intēperie calida eſsēt affectæ;febris tn̄ nō appellaret:ità ſi impe
tuoſa iactura viriū ſolū cor opprimeret,non meritò ſyncopis nomina
bitur;ſed legitimè quidē,dū vexatur,& per vniuersū corpus læſio per
ficitur,& actionū quippè, & tenoris vitæ dextructio manifeſta appa-
ret.Cordis tantū principalis, & particularis mēbri ſyncopis maligna
ea formaliter effectiuè,cauſaliterq. deſcribetur,admodū præceps viriū „

Prima deſcriptio ſyncopis malignæ.

Explanatio deſcriptionis.

cordis lapſus à motu eius valdè imminuto,qui quidē oritur pp valdè „
nimiā copiā ſpirituū,& caloris in ſiniſtro ventriculo affatim replētē, „
& diſtēdentē. Singula verba huius deſcriptionis,causā formalē, ſub-
iectū, & efficiens enodabimus:ſemper quidē cauſa aggregationis ſpi
rituum ità magna, & violenta eſt in extimis membris,& circunfe-
rentia vniuerſi,atq. defectus max.ſpirituum,vt reliqui ad arcem celer-
ri curſu,& præcipiti confugiant,& eam malignæ violento,& repenti-
no motu ità replent,& coarctāt,vt cor nequeat ferè mouere ſe,neq. fi-
bras rectas attrahendo, & dilatando, neq obliquas conſtringendo,
neq. ſpiritus amplius liberum tranſitū obtinere ad reliqua membra.
Ità per admodúm præceps, & abundans(hic ſpiritibus & calore diffe
rat) ab eo virium lapſu, qui in morituris, macie, phthyſi, & febribus
paulatim,& inopia contingit,& ab eo ēt,qui ſyncopi benignę euenit:
ſanè quidē maxima copia repentina, & p uiolenta extenſiuè obſtruit,
anguſtat,& intenſiuè maligna motū cordis debilitat,atq. debilem di-
latationem,& cōſtrictionem eius ad quartum ferè gradum effingit,
& hinc vitalis noxa excellenter vexat,eòq. magis,& minus,quò mali-
gnitas propria ſubſtātialis,& peſtilitas,aut impropria, & accidentalis
qualitatiua dirè ferocit: frequenter exempli gratia, veſicæ accidit pp
nimiā vbertatē vrinæ,eam fibras ad expulſionē contrahere nō poſſe,
neq. ipsā vrinā expellere;ità cordi in ſyncope obtigit. Dū verò contē-
platur ſyncope,vt eſt affectus viriū totius vniuerſi adęquati,& particu

Secunda deſcriptio ſyncopis malignæ.

laris nobis ſe ſe offert delineanda valdè excellenter repētina totius cor „
poris viriū proſtratio,excedentē repentinam ſpirituū oīum,& caloris „
influentis redundantiā ſiniſtrū ſinū affatim ſemiobſtruentē. Huius ef „
ficiens cauſa principalis,& immediata vnica eſt,nō aūt duæ(vt mul-
ti indoctè aſſerunt) cùm vnius effectus,vna ſit tantū cauſa,& ipſa qui
dē in corde viget,ac mēbro principaliter læſo. Cæterū id primò gra-
uatur,& impeditur;qm̄ ad ipsū valdè nimij,& copioſi ruunt ſpiritus,
tùm ſpōtè,tanquā ad arcem,& tutelā viſceris,& opificis proprij,ſimi-
litudine,attractioneq. cordis,vel aliqua cauſa præter nam̄, & p eſsētiā
in corde,inflāmat. ſyrrho, tumore,& copia sāguinis, aut īpulſi ab ali
quo extrīſeco nimis violēter ad cor retrocedūt,& ipſi malignā noxam
inferūt:ſed eis ſpiritib. hæ duæ decurſiones,atq. deperditiones cōtingūt.

Cur attrahuntur, aut ſponte ruunt ſpiritus ad cor.

propter

propter cauſam malignam ſuffocantem,&applentẽ viam ſpirituũ, vel omninò reſoluentem.Spontè quidèm, & attracti in cordis areẽ conſcendunt ab aliquo cordis morbo reſoluente, vel alterati tãtùm,& partim digeſti à calida vniuerſi tẽperie, innanitione, fluoribus,dolore,digeſtione,corruptione,raritate,& tandẽ interna,vel externa cauſa diſſipante. Impulſi aũt potius à ſuffocante violenlentiam patiuntur aſpectu rerum terribilium , aut deloco valdè excelſo,vel rerum volubilium,& ſe ſe voluentium, nec non ẽt cordis ſimilari morbo,vel inſtrumentali, tumore,ſcirrho, copia humorum excrementorũ, & fuliginum, aut ſimili interna cauſa ſuffocante,atq. repellente,craſſis nempè humoribus, viſcidis, crudis malignis,peſtilentibus,tetris vaporibus,aere peſtillenti,fętore ſubſtantiæ contrariæ,eſſentialiter ſpiritibus, & cordi, impetu vaporis ferè venenoſi,ad cor ab vlcere, vel vulnere maligno, abſceſſibus, apoſtematibus,vermibus,atq. ſimili coerſterna, & coarctante maligna cauſa: Quapropter forma affectus in vniuerſo cernitur repẽtina omnium partium,non aũt ſolũ cordis, virium priuatio à tertio ferè vſq. ad quartum gradum, quæ ex omnibus hiſce cauſis relatis,impropriè,& propriè malignis,gradu noxæ,intenſionis , & extenſionis,ortum ducit. Aræteus,hanc ſyncopẽ malignam doctè delineat, inquiens eſſe tenoris naturæ omnimodam excellentem deſtructionem. Tenor quidẽ eſt illa cõmenſuratio naturalis ſymetra, & amica, atq. omnium actionũ benigna productrix, quibus viuens difert à mortuo. Eſt itaq. tenor, ratio, numerus, & muſicalis armonia actionũ naturæ(quoniàm natura eſt principium motus, & actionũ)ſtatuit(naturæ)non aũt animæ eſſe tenorem (vt medicè loquatur) enimuerò potiſſimũ actio facultatis naturalis, vitalis, & animæ vegetatiuæ, quæ in corde, tanquã in fonte reſidet,& cõmuniſſimo organo læditur,& hæc anima naturalis appellatur ad differentiã ſenſitiuæ,& rationalis,cum dicit(tenorem naturæ)omittẽs cordis,vt vniuerſi,& corporis.ſ.ſubiecti adnotat, non ſolũ cordis, ſed vninerſi hominis habitus, & per conſequens(cordis) à quo p. eminenter tenor oĩum partium naturæ dependet, quod eſt cor. Inquit ẽt(deſtructio).v.nõ corruptio, non imminutio. Omnes.n.actiones animales deſtruuntur vitales, & naturales ferè abolentur à frigido,& humido. Intùs.n.& extrà frigidũ apparet:frigiditas quidẽ,& humiditas in cute, & in vniuerſo perſentitur, atq. in corde coniectatur; in quo eſt vnica,& immediata cauſa ſyncopis: Etenim ob inopiã ſpirituũ,& caloris reſoluti ad extrà, atq. intùs in corde propter nimiam violentam coarctationem oritur frigiditas , & humiditas cordis, quæ eleuare ipſum,& attollere, atq. toto vniuerſo robur, calorem,& tenorem impartiri nequit.

Duplex cauſa ſyncopis, ſuffocans, & reſoluens.

12. Meth. cap. 5. 6. & 7. paſſim.

Cur ad cor impellantur.

Alex. lib. 7. c. 9.

Forma ſyncopis.

Lib. 3. cap. 3. Deſcriptio ſyncop. ex Aræteo.

Deſcriptionis dilucidatio.

Quid intelligat Aræteus per tenorem naturæ.

Quid ſit deſtructio.

Cur à frigido, & humido in ſyncope omnes actiones deſtruantur, & quomodò.

Cauſæ inanientes, & ſuffocantes multæ extrà cor ſpatiantur, ſem-
per tamén in corde, vnica quippé admodúm nimia copia, & ma-
ligna ſpirituum experitur, quæ cordis euentationem retardat: vndé
ipſius calores, ſpiritus ſuffocatur, & frigiditas, & humiditas exur-
git; & ità cor moueri nequit, & diſtribuere externis partibus vitam,

2. ſync. deſcrip. ex Aret.

& tenoré. Aliter etiàm ſyncopem deſcribit ipſe Aræteus, ſtatuens, „
eſſe cordis ægritudinem, & detrimentũ maximũ in eo vitalis pote- „
ſtatis, eſſeq. vinculorum poteſtatis vitam fouentis, diſſolutionem „
hominis conſtitutioni aduerſariã. Hæ deſcriptiones Arętei priori- „
bus facilè conciliantur, licèt ab aliorum ſententijs, & eius imme-
diata cauſa perpendenda diſſentire videantur. Dicendúm cum

Noua ſyncop. deſcrip. ex Hipp. et Gal.

Gal. & Hipp. Malignam ſyncopim eſſe admodùm repentinam, „
& acutã virium oĩum vniuerſi, & cordis exolutionem. Acuta qui- „
dèm, atqué admodùm repentina exolutio ſubitaneam amiſſio-
nem virium adnotat, & operationum vniuerſi corporis ſenſus,
motus, rationis, atq. memoriæ diciturferè vitalem extingui,
quia hæc non omninò quieſcit, niſi mors accidat, nequè nutrito

An in ſyncop. ceſſet nutritio, & quomodò.

ab opere vnquàm ceſſat, Ariſt. veritatiſq. teſtimonio, ſpiritus, &
humores quoquo pacto (licèt patiantur) tranſmittuntur in vni-
uerſum, & tranſmutantur à ſolidis, humores etiàm in perennem

Q. Def. ſyncop. malignæ ex Ariſt.

nutritionem abeunt: fortaſsè melius cum Ariſt. ſtatuendum, eſſe „
imbecillitatem ſenſitiuæ particulæ, atq. malignam: quoniã hæc ma „
ligna imbecillitas eſt affectus, non ſolùm motricis cordis; ſed pul-
ſificæ, vitalis, & generatricis innati caloris, atq. vitalis ſpiritus. Si

Noxa principalis in ſyncope eſt apud motum cordis, deĩdè 2. apud reliquas operationes.

quidèm in ſyncope, licèt ſit immediata, & principalis noxa apud
morbificam quietem cordis, attamen ẽt ſecundariò apud reliquas
facultates manifeſtè apparet: ideò imbecillitas generalius, & vni-
uerſalius nomen ãplectitur plura ſenſitiuæ particulæ .i. cordis.

Quomodò cor dicatur ſenſitiua particula, & ſub. ſyncopis princip.

Quoniàm cor vniuerſale, & genericum principium eſt auctor oĩs
vitæ vegetatiuæ, animalis, & rationalis, tùm ratione communiſſi-
mi organi, ſpiritus vitalis, & caloris influentis, omnibus membris
accomodati, tùm ratione vniuerſaliſſimæ animæ, & potentiæ eius,
quæ magis ſpecificè in cerebro euadit animalis, in corde ſpecificè
vitalis, & in hepate propriè naturalis: licèt ſit tóta in toto, & tota in

Quomodò ſync. ſit morbus, & ſymptoma.

qualibet parte, neq. ab re videtur, poſſe ſyncopim affectũ, & morbũ
appellari, non quippè penès intemperiem, aut ſolutam vnitatẽ; ſed
malam compoſitionem, conformationem, & obſtructionem
meatuum, & viarum à nimia copia ſpirituũ, qui ſuffocati frigidita-
tem, & humiditatem pariunt, & motum intùs, & extrà, ſurſùm, &

12. Meth. 5. 3. Collig. 15. deſcrip. ſyncop. ex Auer.

deorsùm cordis ferè inhibent (De ſyncopo verò principali abſqué
febre nunc ſermo eſt, non autèm de ſyncopali febre humorali, vel
minuta.) Auer. ẽt aſſerit, ſyncopim eſſe reuocationem ſubitam „

caloris

» caloris naturalis, nempè ſpiritus vitalis ab omnibus partibus cor-
» poris ad cor, ità quod membra regi non poſſint, & hoc accidit, aut
» propter paucitatem caloris, aut propter nimiam eius diſſolutioné
» & propter alias cauſas. Hæc eſt definitio per cauſá efficienté, quæ é *Cauſa eff.*
reuocatio, ſubitam illam, tanquàm immediatam, & vnicam cau- *Ordo generationis ipſius ſyncopis.*
ſam efficientem, quæ poſtea antecedenter à duabus, vel reſoluente,
vel digerente manifeſté, vel occulté, aut ſuffocante nota, vel abdi-
ta excitatur: formalis autèm cauſa cenſetur, quæ huic paſſioni dat *Cauſa formalis.*
eſſe, & eius naturá, & eſſentiam explanat, & hæc erit ſanè defectio
operationum omnium membrorum; tàm animalium, quàm na-
turalium, & vitalium. Sed quis obiciet, hanc defectionem ét epilep *Dub.*
ſiæ, apoplexiæ, carho, & alijs affectibus contingere. Dicendú, di- *Sol.*
uerſimodè illis hæc accidere, atq. ſyncopi, vt perſpicuum eſt cuili-
bet ſcienti medico, & in proprijs cap. Auer. autèm enumerando *Cur Auer. ſolùm cauſas antecedẽtes enumerat.*
cauſas, eas ſolummodò antecedentes proponit, paucitatem quip-
pè, & nimiam diſſolutionem, & alias cauſas, cum per coniunctá,
& immediatam definiuiſſet. Tandèm paucis verbis eſſentiam, &
» cauſas, & ordinem cauſarum, & ordinem generationis ſyncopis *3. Fen. 10. trac. 2. cap. 6.*
» eſt deſtructio plurium virtutum, motiuæ, & ſenſibilis propter de- *Deſcrip. ſyncop. ex Auic.*
» bilitatem cordis, & totius ſpiritus aggregationem ad ipſum, prop-
» ter cauſam mouentem eum ad interiora, aut propter cauſam præ-
» focantem ipſum interius: quarè non inuenit ſpiraculum paruitate,
» aut frigiditate ſua, ideò non ſuperfluit ſuper illú, qui inuenitur in
» minera. Primò quidèm deſtruuntur quoàd actum ſecundum plu- *Quæ, & quomodò deſtruantur virtutes in ſyncope.*
res virtutes, naturales, vitales, & iraſcibiles, ſed præcipuè quoàd no-
ſtram cognitionem, motiua, & ſenſibilis, omninò deſtituuntur, *Ordo cauſarum, & gener. eius.*
ſyncopi correpti, manifeſté motu, & ſenſu, ob primam cauſam, ſci- *Verborum Auic. dilucidatio, ordo generationis, ſyncopis, & cauſarum.*
licet ob debilitatem cordis: neceſſariò igitur p. debilitas in cor-
de percipi debet, quæ ad motum eius attinens, nec non etiàm ſe-
cundariò ad generationem ſpiritus, & caloris, eſt quidèm natura-
lis attratrix, & expultrix, & hæc debilis fit; quia à nimia copia ſpi-
ritus obruitur, & mouere, & expellere, neq. alterare, & ſe nutrire, vel
quia paucitate, & inopia ſpirituum nequit ſe, & vniuerſum conſer-
uare impartiendo omnibus partibus ſpiritum, & calorem. Aggre-
gatur ſpiritus totus ad ipſum cor præter naturam, quia primò illa *Cauſa ſuffocans quæ, & quotuplex.*
debilitate corripitur, & deindè aggregatur ad tutelam cordis: hęc
quidèm aggregatio in qualibet ſycope reperitur, & efficitur prop- *Ordo cauſarum & generationis ſyncopis.*
ter cauſam mouenté ad interiora. i. ad cor, cauſa mouens eſt ſanè
duplex in corde, & extrà cor, profocans, multitudine, craſſitie *Cauſa reſoluens quæ, & quotuplex.*
timore, malignitate, & copia. Vndè ventilari impeditur, aut reſol-
uens, quæ dup. eſt digerens, diſſipans; vndè oritur paucitas ſpiri-
tuum, aut nimis alterans, vndè producitur ſubtilitas eorum præter

natu-

Not. Gal. verba 12. Meth.
Aggregatio fit à duplici cauſa, & reſoluente, & ſuffocante.
Omnes cauſæ ſyncopis rediguntur ad duo, ſuffocans, & digerens.
Dub. de materia venefica.
Sol. de eadem materia.

naturam, complexio, atq. ſubſtantia nimis tenuis, hinc Gal. ait; & præfert illa verba diſiunctiua (vel digeritur, vel deperditur) Dup. igitur aggregatio inuenitur, vna facta à cauſa ſuffocante, altera à natura digerente eo modo, quem ſuprà recitauimus; adeò vt oēs cauſę ad illa duo capita principalia redigātur ſuffocationē, & à reſolutionē: hę quidē ſubdiuidūtur in plures alias cauſas, antecedētes, & procatarticas. Sciendum tamèn, materiam à tota ſubſtantia aduerſam, & ſuffocare aliquandò, & diſſoluere, & vnicam cauſam duplici munere diuerſo reſpectu, & diuerſa pot. frui; vt calida, ſanè diſſoluit, vt copioſa, ſuffocat, vt maligna, vtrunq. patratur. &c.

De differentiis, & ſignis malignæ ſyncopis. CAP. XXXIV.

Differentiæ.

PARTES, & differentiæ formales ſecundùm magis, & minus, aut deliquium animi, & lipotimiam, aut veram ſyncopim præmonſtrant: effectrices autém, & antecedentes; aut reſoluentē cauſam, aut ſuffocantem annunciant; ſubiectiuę quidē totū cor, aut ſiniſtrū ventriculū, aut arterias leues, aut venoſam pulmonis obſtructam manifeſtant: epidemicæ vulgares, endimiæ, aut ſporadicæ malignæ propriè peſtilentes, aut impropriè, & qualitatiuæ depræhenduntur, ex tot aliàs memoratis ſignis. Cæterum humores, ſpiritus, vaporeſq. tetri maligni proprij, aut improprij ſuffocantes, aut diſſoluētes excitabuntur, adeò vt ratione formæ, cauſæ immediatæ, & coniunctæ, & antecedētium, atq. totius ſubiecti, aut partis maligna ſyncope prodirè valeat; quę ab alia benigna, & acuta his de cauſis diſiungitur. Dignoſcitur ex alibi dictis repentina admodùm virium iactura, pulſu obſcuro, raro, vel aliquádò tardo, animali facultate, rectrice, motu, & ſenſibus præcipuè deperditis, tactu, viſu, & vltimò auditu. Etenim maiori in motu, ac validiori robore, quàm in ſenſu egemus, nec non ēt in viſu, quàm in auditu propter opticorū cauitatē. Deprehend. ēt nimio pallore faciei, extremorum frigiditate, frigido ſudore frontis, & ſubſtantificè frigido. In apoplexia quidém, nec facies ità decoloratur, nec pulſus ità languet, nec mortis imago ità apparet: memoria poſt caſum remanet; minimè quidèm in apoplexia cauſæ quidèm perſpiciuntur aſtantium relatione, aut acta vita, & ſuccorum dominio: alijſq. ſymptomatis, & præſertim ijs, quæ capite de palpitatione differentur. Pariter ſi à ventriculi morſu, vel maligno, lento, viſcidoq. ſucco pituitoſo, vel tenui bilioſo, & nimis acri, vel venefico vapore, venenoq. ſi cū febre, vel ſine, ſi euacuationes ſuppreſſæ, vel profluentes, ſi vermes, ſi aura maligna, vel peſtilens aer, tetraq. exhalatio à lumbicis, veneno, lacubus, lacunis, cadaueribus cor faceſ-

Signa.

Signa generica.

Not. in viſu, & motu egemus copioſiori, & validiori ſpiritu.

ſunt: ſi à ſemine, vel ſanguine eximiè corrupto in vtero, veſica, teſtibus, ſi à liene, mæſereo, à morſu animalis venenoſi, vel potu, ciboq. delethєrio originem trahunt. Notę harum cauſarum, necnō locorum affectorum erunt, veluti dùm plethora abundat, venę latæ tument, habitus carnoſus apparet, & pondus totius grauat: in humorali quidèm à crudis, & prauis ſuccis, copia, craſſitie, & malignitate infeſtantibus acceſſiones præcipuè exercent ad veſperas, & noctu, non autèm manè, nec ad meridiem, ægriq. faciem tumidiorem, & pallidiorem habent, & os ventriculi, totumq. ventrem malignis flatibus diſtentum obtinent, & grauitatem nimiam percipiunt: ad hæc pulſus exiles, raros, & tardos, inſuper ructus ſuſtinent acidos, habitumq. pituitoſiorem repræſentant, ætatem, regionem, & victus normam, ſimilem, bilioſis, facies ſqualida, & ſicca conſpicitur, pulſus exigui, inæquales, & inordinati depræhenduntur; deiectiones autèm bilioſæ apparent: vigiliæ magis, quàm in alijs vigent, ſitisſq. affigit, & regio, aer, victus, & habitus ægrotantis exceſſu caliditatis, & ſiccitatis conſpirant. *Signa plethoræ.* *Signa cacochimiæ.*

De præſagio malignæ ſyncopis. CAP. XXXV.

» QVI frequenter, & fortiter ſine cauſa manifeſta exoluuntur, *2. Aphor. 2. de loc. aff 41. 5. de loc. aff.*
» ij derepentè moriuntur ob virtutis vitalis imbecillitatē,
» ſicuti; & ille, dùm exolueretur, cor fortiter palpitabat. Periculoſior eſt illa à cauſa reſoluente maligna, quàm à ſuffocante, vi occulta, & deleteria, quám manifeſta, ab aere maligno, quàm benigno, & ſimiliter de vaporibus malignis, & peſtilentibus: deindè ſi primigenio, affectumq. ſi communicato. Vbi facies liuida, & extrema viſuntur læthaliſſima opprimit: pariter tumore, inflammatione cordis, ſoluta vnitate, atq. intemperie in habitu excellente. Præterea dùm originem traheret à ſtomachi, iecoris, & vteri inflammatione, quid ſperandum eſt? quandò aſſiduè cosnutrire, neq. fas eſt, ſed tantummodò in remiſſionibus, neq. ij ſeruari abſq. nutrimento queunt? In huiuſcemodi affectibus, citò mortifera illa ſpecies in facie conſpicitur, dùm naſus acutus, oculi caui, & reliqua colore, & calore deſtituta horribiliter liueſcunt; nàm ſiuè multùm excernant, ſiuè vigilent, ſiuè triſtentur, ſiuè non celeriter nutriantur, protinus huiuſcemodi faciem habent: porrò, ſi alicuius horum, aut etiàm plurium occaſione tales eſſe videantur, minus eſſe malum putabit, quàm ſi abſq. ijs eſſent emaciati.

De

De indicantibus in maligna ſyncopi. CAP. XXXVI.

SPIRITVS, influentiſq. caloris ſubſtantia,& motus naturalem moderationem,& cuſtodiam ſibi exoptant,veluti nimius motusad extrà quietem indicat,nimia aũt quies,& ſuffocatio illicò motum flagitat: ſubſtantia deindé diſſipata, aut corrupta nouã copiá,& regenerationem cupit, cor,calida, & ſicca aſtringentia,vnientia cardiaca requirit.Tentandum prętерea eſt, deffectui repẽtino virium ſuccurrere per repentinum,& magnum auxiliũ ſubſtantificum,& ſpirituale,atq. auctiuum: deindè oportet,imminutam tranſmiſſionẽ extrà cor citò reuocare,& excitare, & illã aggregationẽ præcipitem velociter reuellere, atq. ad omnes partes æqualiter allicere.Demũ cauſis diſperdentibus,ſuffocatione, vel reſolutione ex vſu artis,& medicè oppugnamus,quemadmodùm calida,vel frigida intemperies cordis excedens calorificis, vel frigidis debellabitur,ità humores,& habitus maligni bezaarticis, cardiacis,attenuantibus,digerentibus,aut incraſſantibus,& compeſcentibus tolluntur. Venenũ illicò expellitur,atq.extruditur,dolor lenitur, inflammationes, tumores,& abſceſſus deturbantur,& corũ materiæ purulentæ,& veneficæ,bezaarticis,& reuellentibus corriguntur,animi accidentia lętis,iucundis,& ſuaui odore præſeruantur: verũ ſingulæ cauſæ malignæ enarratæ, quia ablationem ſui expetunt,alterantes alterantia,occulta,vel nota indicant; copioſæ verò euacuantia flagitant, diſſipantes coercentia, & deperdẽtes reſtaurantia: ſuffocantes rarefacientiũ vſum exoptant: profluuium quidém aſtringendum,& refrigerandũ videtur: ſudores itèm immodici,& ſuperfluæ euacuationes, è contrà verò coercitæ; ſed de his ſingulis in ſingulis cap. perſcrutabimur.

De maligna ſyncopi curanda chirurgicis pharmaceutius, & Diatæticis remediis. CAP. XXXVII.

Prouidentia futuræ, aut iàm factæ cura 12. Met. p. & 6. & p. ad Glauc.

SI depræhenſus ſyncope cubans eſt,omnis ſolicitudo medentis ad ſymptoma vertitur; ſi non ea præmitur, vtriuſq. curam habebit,& vt ſymptoma non incidat, & vt morbus paulatim diſcutiatur, celerius diſcuteremus, ſi nullius ſymptomatis ſub eſſe; metus, quippequi multitudine maligni ſucci,& crudi grauatur,hunc, ſi modò iuxtam ſemel euacuationem ferre poſſet, nec metus aliquis ſyncopis impenderet, ſemel arbitror euacuatum, à morbo explicaremus: dùm verò ſucci,& ſpiritus facilè exhalant, ſi antè acceſſionem ægrum cibare non cogeremur,longiorem illi morbum certè non redderemus. Quapropter,vel primò imminentem arcere medici elegantis officium eſt, ſecundò præſentem ſanare,& tertiò deſinentem iàm ad integrum redigere.

P. Imminentis præſeruatio. Curatio. 2. Præſentis 3. deſinentis reſtauratio.

Maxi-

Sectio venæ quæ & quandò, & vbi.

Alex. lib. 12. c. 3.

Aret. l. c.

Maxima copia ſanguinis, aut puri, aut praui, dúm in totò redundat; baſilica, & actu iàm ſyncope ob copiam vigente, & proximé impendente, tunditur: multò tamèn minus ſanguis, quàm in alijs occaſionibus hauriendus eſt. Nam in ſyncope ſi vel minimum erroris cõmittitur, ad interitum ducit, hemorroydibus, aut menſibus coercitis, primò ſcarificatio malleolorum, vel ſaphenæ recluſio conuenit: demùm hirudines, & cucurbitulæ ſcarificatæ affiguntur, vt robur virtutis conſeruetur, & ſyncopalis acceſſio minus derepentè incidat. Singulare præſidium eſt temperamenti cuſtodia: anté omnia quidèm principiorum, mox verò reliquarum partium, quæ in conſortium affectus principia ſecum ex facili trahunt; cuiuſmodi eſt cor, & ventriculi os, quod propter exquiſitum ſenſum, tùm propter alia ſymptomata non pauca, tunc verò ſyncopem accerſit. Ideò os ſtomachi in morſu à calidis ſuccis primò roboratur oleo maſticino, roſaceo cidoniorum, vel ſpongia imbuta decocto roſarum, plantaginis, foliorum oliuæ, ſandalorum, abſinthij, coriandri, maſtices, cicorei, corticum cidonij, meſpillorum, malicoris, balauſtij, & florum lambruſchę; aut vnguentum roſaceum, ſpeciebus triaſandalorum, diarrodonis abbatis, puluere roſarum, aloes, & ſpeciebus aromatici roſacei. In frigida verò, oleo menthæ, maſticis, de abſinthio, de ſpica, nucis muſcatæ, gariophillorum, aniſi, de corticibus citri: demùm fomentis ex his calefacientibus, aut vnguentis ex maſtice, roſis, abſynthio, lauendula, ſpica nardi, mace, gariophillis, nuce muſcata, cortice citri, cinnamomo, & pulegio, adiectis ſpeciebus cordialibus temperatis; diamargaritonis calidi, diagalanghæ, electuarium de aromatibus, cardiacis, ephematib us etiàm, atquè vnguentis, Guainerij, & aliorum; calidis, & frigidis, cor ſeruabitur, ſicuti de febribus malignis dictum fuit. Demùm ſacculi non improbantur odoramenta, pilæ, atquè ſuffitus; nàm futuram ſyncopem arcere, ſin minus ſaltèm nuper incipienti reſiſtere debemus; & protinus ad vires inſtaurandas alimentum dare congruit: Natura enim priorum repulſu, & nouorum adiectione lætatur, qui prætenues ſuccos habent, ſic, vt ociſſimè exalent, ſyncope ſimiliter corripiuntur; ſed hos paulatim, & aſſidué nutriemus contrario modo illos, quià craſſis, & crudis humoribus vexabantur, paulatim, & aſſiduè euacuamus. Præterea quod multam ſimul euacuationem ferre non poterunt, quod ſi à principio illos viribus adhúc valentibus, curandos ſuſceperimus, nec paulatim eos cibabimus; poſſunt nanq. hi, vel quod liberius ſemel datum eſt, nutrimentum ſuperare, non ſolùm

De prouidentia in ſyncope imminente.

12. Meth. 5. 6.

Quandó roborandus eſt ventriculus in calidis ſuccis, & quãdò.

In frigida ſtomachi prouidentia.

Aret. l. c.

A ſuccis tenuibus.

A craſſis ſuccis, 12. Meth. 6.

lùm autèm extenuatis ad eum modum digeſtio, ſpirituum, & ſanguinis ſæpè incidere aſſueuit; ſed etiàm expultrice per vniuerſam corporis molem immoderatius concitata, id, quod accidere maximè ex imbecillitate retentricis ſolet. Sané nutrire quidquid horũ contingertit, eſt neceſſe, ſicuti, & corporis ſummã denſare, non ſecus quã priorem rarefacere. Inungendi præterea ſũt aſtrictorijs vnguentis, tũ cibi ijs dandi, qui non admodũ prõptè deffluant; non aqua mulſa, non ptyſſanæ cremor, ſed panis, & ſorbitio ex alica, & fructus auſteri, & qui non facilé corrumpantur, tũ ipſi per ſe, tũ ẽt cum pane in aqua cocta: dabis verò ijs aliquandò oua, præcipuè vitellos eorũ (albũ.n. ægrè concoquitur) Demũ gallinaceorũ lacte altos teſticulos, itemq. ſuillũ cerebrũ, ſed diligenter aſſum: Sané omni arte agendũ, & ſuccorum naturã craſſiorẽ reddes; & exalationẽ inhibeas. Vinũ quidẽ ijs aquoſum neceſſariò ĩter initia potetur poſt cibũ aſſumptũ, quod ſi ex ſententia nobis oĩa reſpondeant, ẽt carnei ijs aliquid nutrimenti poſt alia dabimus, potiſſimũ à quarta die. Succis, qui febrem excitauerunt iàm ad cõctionẽ venientibus poſtremò capitis, & teſtium irrigationes frigidæ iuuant, ex aceto roſaceo, aqua roſacea, modico vini adiecto (ſicuti de frenitide ſtatutum fuit) paululùm mediocritarem excedentia omnia adhibentur, viſuſq. oblectandus aſpectu aquarum, picturæ, & plantarũ. Ceterũ hæc oĩa iucundè, ſuauiterq. intuenda, nec non amicorũ præſentiũ locutiones ſint ioculares, atq. ridiculæ: ſumma ſit in ægrotantis corpore quies, & in animo hilaritas; ſed ob ſuccũ irruentem calidũ, frigidũ, vel mixtũ, tenuẽ, vel craſſum, malignũ, & putreſcentẽ ad os ſtomachi quid agendum præter dicta vſq. adhuc in imminentis ſyncopis prouidentia? Clyſterijs primò communibus aluus ſubluatur, deindè oleo roſaceo, violaceo, & flore caſſiæ, vel decocto hyſſopi, mercurialis, furfurũ, pulegij, electuario lenitiuo, vel melle roſaceo ſolutiuo, deindè cucurbitulis ſiccis infernis partibus admotis, doloroſis nexibus, frictionibus, rubificantibus, & vexiccantibus erit ſuccus in motu poſitus, & vagus reuellẽdus. Demùm perſcrutatur, an iſte humor ſit exturbãdus medicam. purgante, vel leniẽte. Minimè quidem videtur cõſẽtaneum; cum os ſtomachi ſit pars affecta, & humores maligni medicamẽto ad vẽtriculũ trahãtur; attamẽ nõnulli propinare audent ſyrup. roſaceum ſol. cum tamarindis, & ſero caprino in bilioſa ſyncope: alij mel roſaceum ſolutiuum cum puluere maſticis, & decocto abſinthij, & mẽthæ in pituitoſo. Cæterum hæc ſunt peragenda ſaltèm ſpatio vnius diei, antequã ſyncopis accerſio referociet, nõ aũt eodẽ die: hæc methodus tutior quidẽ cenſetur. Intùs præterea roborãtia vẽtriculũ, & cor adminiſtrãtur, vti diacitonites, ſaccarũ

Not. de ouis.

12. Meth. p. & 6. teſtium irrigatio.

Q. Au purgans medicamentum ſit exhibendum, dũ humor in ſtomacho reſidet.

Solutio.

roſaceũ,diracidũ citri,rotulæ ſandalis, aromatico roſaceo,& diaro done abbaris, electuariũ de gẽmis auxiliatur:boli ẽt ex pulverib. bezaarticis,& cardiacis proſunt.Vinũ tũ auſterũ, tùm ex ſucco gra natorum,acidorum,& maraſcarũ,concinnato margaritis,& ligno aloes, vt adimatur motus humectatione, & impetus coerceatur: Cibi porrò ob caliditatem,vel balnei,& aeris calidi, ſuccis fluxuris habituiq. ſicco, & calido,ægrotantis conueniunt cremor alicę,panis hidroſatus,aut omphacomelites,gallorũ teſticuli,citrum,intubus,lactuca,aſtaci,pectines,buccina,malũ punicũ,pira,atq.hęc nõ vnica vice;ſed particulatim,& ex interuallis offerre conducit,vi ẽt, id,quod ratione alimenti datur, non grauet in ſyncope vires, ſed potius augeat,reſumptiua quippè ex capo perdice, francolino,faſiano,turdis,columbis,tenellis,& ſimilibus. A crudis ſuccis,& malignis impendenti, cordeq. his vexato indulget mulſa,in qua hyſſopum concoctum ſit,thymum,pulegiũ,diaſpoliticum ẽt diatriũpipereon cum abſinthio,& oximele, arrident . Nutriatur quidẽm tunc temporis,cremore ptyſſanæ, aut alicæ cum oximelite,& pane in vinum tincto: vbi vires admodùm imbecillæ appareant,polentæ aqua,aut aceto inſperſo,aut panis calidus recentiſſimè coctus grati odori naribus offeratur , os vino non copioſo colluatur, neq. prorſus denegetur,polenta ẽt vino dulci,& ſapa nouo ordeo mediocriter frixo ſine ariſta,vel auena conficitur,quę minus flatus ciet. A' nimia copia ſudoris prouenienteꝛin acceſſionis principio, vel declinatione,aut alio modo,cutis antè deffinitum tempus refrigeranda,& aſtringenda eſt, atq. vinum potiſſimùm frigidum potandum venit,neq. ligare imos aretus,neq. ad vomitum cogere oportet;ſed ventorũ ingreſſus eos potius moliri cõuenit, & domus aerem ad refrigerantem,& aſtringentem qualitatem conuertere,mirthi, & vitium capreolis,& roſis pauimentum inſternere. Horũ vllo veteris, vbi fluxiones in ventrem tendunt; nàm eæ tantũ augeſcunt,quantũ cutis denſata fuerit,pulli gallinacei in aqua roſacea,& pomorũ ſucco cũ modico boni vini,& aromatibus elixẽtur,& ius illud moſco, cinnamomo,cariophilis,ſandalis, xilo aloe concinnetur.In ſolo.n.vino refrigeratis ſpes vitæ locatur;caput deindè irrigationibus fouemus: vinum primis quatuor cyathis calidũ,deindè frigidũ potetur panis buccellæ vino madentes, & calefactæ,duæ treſué initio præbeantur,poſtea aũt oĩa frigida miniſtrentur(niſi forsàn interiùs flegmone deliteſcat) Vinum odoratũ quã minimè craſſum exhibemus,& cum cibis; ſi neceſſitas vrgeat,cibus antẽ ſummendus,& poſthæc abſtinendũ, & quies concedenda.Dũ verò ſudor perſeuerat , vinũ largius donatur,& palmulæ in vino mecerato cum aloe, & croco ſiniſtræ mãmæ ſuperdentur.

A crudis ſuccis imminens ſyncope maligna.

A nimia copia ſudoris ſyncopé maligna impendens.

Not. de vomitu & aretuum ligatione , quandò agendo.

Not. quandò aſtringentia ſine adminiſtranda.

Modus, & tempus vſus vini.

Not.de epthem. cordis quandò.

dentur. Ceratum ẽt cũ nardo factũ iſta excipiet: mala cotonea cõtuſa polentæ odoratæ admiſcemus, calx extincta, & gypſum, cimolia terra cribrata, omnia ſunt accomoda, farinaq. ẽt tritici cum furfuribus, vtiliſſima, & prompta videtur, quam

Cura ſerui Peſ-vill. Ioan. Mariæ Caualcæ.

Seruo Nobiliſſimi Cubicularij Sereniſs. Ducis Vrbini, hoc ſymptomate correpto 1600. menſe Auguſti fæliciter adminiſtraui, & vinum potens, niueq. refrigeratum pluries adhibui, & alia externa, & interna auxilia, hiſq. citò conualuit.

Ab ardore ſtomachi ſyncope.

Ab ardore ſtomachi, ſi maligna ſyncope inſultet, refrigerantiũ aliquod miſceri debet, vti ſuccus cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, ſolani ſeridis, & vuę acerbæ: his quid non aſſeruat ſolũ, ſed confirmat iàm aqua frigida tempeſtiuè ijs data, quibus ſtomachus ardore extuat, frequenter proficit, quemadmodùm intẽpeſtiuè exhibita valdè nocet; ſed idcircò potius quandò dari debeat, accuratè intergnoſcendũ eſt, extremorũ frictio, & tandèm balneum inſigniter adiuuat.

A vitioſis humoribus ſtomachi erodentibus.

Ob vitioſos humores ventriculi os erodẽtes vomitus aqua calente, & hidroleo recipitur; dùm aut ęger

De vomitu not.

difficulter vomat ipſas ſtomachi regiones, pedeſq. & manus prius oportet fomentis calefacere, ſi n' vomere nequeat digitis, aut pennis in os inditis ad id prouocandi ſunt, ſi nec ità quidèm potuerint, rurſus eis oleũ calidũ, quãcopioſiſſimum exhibere conuenit. Solet aũt frequenter hidroleo, non ad vomitum incitare; ſed ventrem emolire, idq. in præſentia non exiguũ præſidium affert: at ſi euacuatio ex his prouenerit abſyntij turionibus decoctis mulſa paratur, potiuſq. dari in ſequenti tempore, vinũ quoq. debet, & particulis varijs modis, tũm externis epithematibus, tũm abſintij potione roboratis, non tamèn id per initia præcipitur, ſed poſtea cum venter fuerit purgatus; vbi verò humores in eo continentur, ne vtiq. eum aſtringere, ſed fomentis calefacere oportet.

12. Meth. 15. 16. & 18.

Not. de roborãtibus ſtomachũ. Quandò.

De cura malignæ ſyncopis præſentis. CAP. XXXVIII.

SANITAS (ſicuti reliquæ formæ artificiales) in mente collocatur medici, effectiuè in humoribus, atq. formaliter in viuentis partibus reſidet: attamèn intellectum practicũ dirigit, vt ea quidèm præſens ſimilibus conſeruetur, & deperdita internis, aut externis iniurijs introducatur cõtrarijs (medendi .n. ars ratio ſanitatis eſt) Quapropter, iàm iàm malignam ſyncopem prę-incipientem præuertimus; nunc verò actu iàm factam ſanare tentamus, ſanguinis miſſione, ſecta vena, vel hirundinibus, vel malleolis ſcarificatis, aut ſafena inciſa, ſi à plethora fiat; & hæc ſuprà, vel infrà iecur ſubſiſtat: deindè ligaturis, frictionibus, vſtionibus, & ferro candente rubificantibus, & ſynapiſmis, euacuatione ẽt per

Chirurgica.

Sectio venæ quãdò, & vbi.

aluum

aluum,glande acri,deindè à vitioſis ſuccis, & malignis corde, vel ſtomachi ore præhenſo,pilorum,barbę auulſione,oris,dentiumq. reſerratione,& clamore,atq. vi,vti oportet: etiàm palatum amaris inungere,theriaca,mitridatio,aloe,caſtoreo,ſternutamentiſq.excitare é ſucco maioranæ,& nigellæ(aut elaterio cum lacte, & pipere) iuuat. Turunda etiàm,ſapone,ſale,nitro,& pipere inſperſa, vel ex radice ellebori nigri,gentianæ,colocintide,& aloe ſuffumigijs gratis,aut tetris:tandèm fæcies aqua roſacea,& muſcata,aut aqua frigida ſimplici,aut ſucco citri,limonum,& aceto roſaceo irroretur. In frigida verò,frigidiſq.ſuccis dominantibus potius vino,vel aqua meliſſæ,pulegij,cinnamomi,& gariophilli inſpergatur, & ſi tunc potius cauſæ,quàm ſymptomati conſilium dirigatur, ſtringitur anhelitus nares ſtringendo,& os:aer.n. attractus ad intrà exire cupiens,cúm egreſſum non inueniat,ad interiora reuertitur,& caloré naturalem excitat,eumq. & ſpiritum commouet: præter hæc ſuccurrunt ét boni odores,vinũq. limphatum frigida,vel calidũ, aromatica frigida,vel calida,& cardiaca,& bezaartica intùs, & extrà perpetuò conducunt pro ſpecie ſyncopis. Si ab vtero oriatur, ſuffumigia tetri odoris admoueãtur, grati verò ſi é ſtomacho fiat: aliquandò coacti ſumus reuocare extremarum partium calorem, illinitione glaucini olei, aut ſicionij; quod ex agreſti cucumere efficitur cum pipere,caſtoreo,vino, & cacri modicum ceræ in ijs eliquando,vt inunctio membris inhæreſcat; itidèm ex limneſtide .i.adarce, euforbio,& lauri bacca, calorem exſuſcitat, pariter, & bulbi crudi,illi inquam,qui exigui, & rubri ſunt cum pipere, & aceti fæce leuigato,valétiſsimum pedibus cataplaſma imponitur, ſed intrà horæ ſpatium illiud frequentiſsimè auferendum eſt; inſtat quidẽ periculum vlceris,& veſicarum. Vinum album,& flauũ, à Gal.& omnibus largitur,ſymptomati actu excrucianti auxilium, quod quidèm extrà paroxiſmum damnatur,& aliquandò craſsũ, nigrum,& auſterum probatur,vt firmet,roboret,& aſtringat;quãdò verò febris vehemens,aut apoſtema,inflammatio, vigilia, maxima plenitudo,ingens dolor capitis,& mentis alienatio conturbant, vinum omninò interdicitur. Verùm in ſyncope maligna à fluxũ ventris,& ſymptomatis ſuperuenientibus. Hali reſpiciens vrgentiam ſyncopis præſentis,aquam frigidam roſaceam præbet,& huiuſcemodi ad exiccaudam,& inſpiſſandam cutim, Auic. verò loco cit.cauſas antecedentes,& curam fluxus expendens,ea ſpernĩt. Quoniã inſpiſſatio humores à cẽtro ad aluũ repellit,immò ab Hip. & Gal. balneæ laudantur fluxui,niſi materię delabentes,prauæ ſit. Aer purus,& hæreus apparetur, ſpiritus enim primum inſtrumẽtũ aereũ ex puro,& halituoſo ſanguine,& aere primò in pulmone in-

Aliab.l.6.cap. vlt.

Not. de ſuffumigus ratione vteri.

Synapiſmata, et veſicantia.

Not.

Diata.

Conciliatio de vſu vini.

Quandó vinum interdicitur, & quandò non, & quod,qualeuè,

De vſu aquæ frigidæ conciliatio Auic.

De vſu balnei.

De generatione ſpiritus vitalis.

choa-

choatur; deindè perfectè in corde exquiſitè gignitur: quarè ſãguis optimis alimentis, & aer arte, & natura lucidus, & boniodoris conficiatur: omnia alia auxilia reſoluenti, aut ſuffocanti cauſa intendant, & ea ſemper recto vſu quantitatis, qualitatis, temporis, & loci exornata. Velociſſimaq. & citiſſima operandi vi polleant, indè chimica diligentia expetitur; nàm ſyncopis maligna inducias non præbet. Experientia vice normæ ſemper habenda eſt corũ, quæ excogitaueris, nec ſcribendum pro vtili quidquam, quod non ſis expertus, niſi tamen hoc ipſum teſteris, non eſſe à te adhùc cõprobatum. Hinc non nulli neſcientes Medici, ſcientibus non nullis effectuoſiores putantur, & in his, & in reliquis illi, qui ſunt periti; nàm ſi quis leues quidèm carnes cognouerit faciles concoctu eſſe, & ſalubres, quæ tamén leues ſint, ignoret: is profectò ſanitatem non efficiet; ſed ille magis, qui auium carnes eſſe leues, & ſalubres ſciuerit: ars quidèm effectiua vtranq. cognitionem, vel hanc potius habere oportet. Sed his expenſis quis ſtatim obijciet, cur Aetius dicat ijs, qui animo liquuntur ob ſudores immodicos, aut ſanguinis euacuationes, non conuenire balnea, ligare extremitates, neq. vomere, nec animo moueri? Non nè ligaturæ ſanguinem reuellunt, & euacuationem retardant? Sed reſpondendũ, his magis denſationem, & frigefactionem conuenire, nec non ab extrà ad intùs ſpirituum ſanguinis, & caloris motum compeſcere: reuulſio enim (licèt refrenet, & dolor) vires attamén, & ſpiritus diſſoluunt, & ad extrà reuocant. Secundò obijciet, cur ijs, qui ob immodicam menſium euacuationem, animo liquuntur manus magis daligabimus, & fricabimus, & cucurbitulam pectori affigemus? non nè etiàm euacuatio immodica ſanguinis, & mẽſtrui vires diſſoluit? vti è naribus hemorroydibus? non nè etiàm hoc in caſu ligaturæ dolore vires diſſipant? Aſſerendum, hanc immodicam euacuationem eſſe magis tollerabilem per loca naturalia, & aſſueta; deindè virtutem non tantùm proſternere, ac immẽſurabilem è naribus euacuationem, quæ magis imbecillitat ægrũ. Tertiò, cur his, qui exoluuntur ob nimiam frigiditatem, vt bulimo, hoc eſt magna fame, ex frigore orta, vinum exhibetur calida dilutum; & cibi calefacientes probantur? An quia vinum tale calefacit, attenuat, & fibras corrugatas à frigiditate malignæ pituitæ, vel rei frigidæ externæ, nimis excellentes relaxat? Quartò, cur linquentes ob ſiccitatem in exacerbationum principijs, duabus, aut tribus horis, anté acceſſionem nutrire, manus, & pedes ligare, panem ex vino dare, ſi magnum imminet periculum, aut aliam vino infuſam oportet. At ſi modicam fore ſyncopẽ ſpiret, vinum non largitur, ſed poma, mala punica, & fructus aſtringentes, cibis

6. De tuend. 14.

6. Morb. c. 4. & 7. merap. c. p.

L. 5. cap. 101.

Prima dubitatio de balnei vſu.

Solutio.

Secunda obiectio de manuum ligatione.

Solutio.

Tertia obiectio de vino.

Solutio.

Quarta dubitatio de cibis.

Solutio.

bis admiſcet? an quia indicatio à viribus collapſis, & collabendis non eſt ità vehemens; immò cibi, & mala granata aſtringentia, & poma ſufficiunt? Quintò, cur Aetius fructus aſtringentes cibis commiſcet? An quia eodem tempore gratia virium naturalium nutrit, & victu medicinali preſeruationis, & curationis meritò vtatur? Calorem quidèm, & ſpiritus, & os ventriculi roborat præſeruando, at curando repellit; & ſiccitatem oris ventriculi, & bilioſi ſucci humectat, aut vapores exuſtos os ventriculi exiccantes, humidos reddit? Sextò, cur ſi propter triſtitiam, aut gaudium, aut timorem, aut iram, terroremq. exolutio contingat; per odoramenta, & narium, & oris apprehenſioné reuocatos, ad vomitum cogit? cum gaudium à cauſa contraria triſtitiæ fiat, & timor iræ obuerſetur? A gaudio quidèm indicatur aſtringens, quia id egregiè reſoluit; à triſtitia verò reuocans, calfaciens, quia à ſuffocante, & frigido excitatur, & timor ab obiecto, arduo, terribili, & moleſto fit; ira autèm à moleſto arduo, ſed iucundo propter vindictam reſurgit? præterea odoramenta reſoluunt, & calefaciunt; neque igitur gaudio, neque iræ conuenire videntur. An quia odoramenta ipſa non tantùm à cauſis indicantur; ſed à viribus, & ſpiritibus, qui odoribus recreantur? Verùm ad reliquas preſidiorum materias accedamus; dùm iàm ſyncopem deſinentem ad integrum redigere ſtudemus, tùm ſymptomati auxiliari, atquè viribus adhùc infirmis, nec non cordi ſtomacho, cerebro, teſtibus, & hepati intùs, & extrà ſuccurere expedit: deniquè reſoluenti, vel ſuffocanti cauſæ. Quaré breuiter in ſpecie non nullis prouidemus, ſi à vaporibus ſucciſquè propriè, vel impropriè malignis, aereuè peſtilenti oriatur. Hoc loco quidèm non ſunt recitanda lenientia, clyſteres, vomitoria, frictiones, ligaturæ, vſtiones, veſicantia, & plura, quæ curatione febrium malignarum fuere exarrata; quinimmò ſyrupos, decocta, bolos, ſacculos, epythemata, ſuffumigia, cerata, vnguenta, cardiaca, & bezaartica denuò nunc aſcribere nō eſt tentandum. At ſi à fluore alui, & alijs ſymptomatis malignis ortum trahat, proprium caput adire conuenit: quemadmodùm cap. de euacuantib. medicamentis, & de cura catharti maligni docetur, quomodò fluxus ſit moderandus, & modicè compeſcendus, & quomodò propter dolorem capitis, morbi acumen, & malignitatem ægri ſæpè ſine pulſu, & vitæ tenore delinquunt, cura ità ab his locis petenda eſt. Itèm ſi ob inediam, euacuationem, & innanitionem ſuperueniat, ſic affecti, cibari, quàm celerrimé expoſtulant: contrà autèm, qui ob dolorem, & maligni morbi acumen, parùm valentem habent

Quinta dub. de fructibus auſteris.

Solutio.

Sexta obiectio de odoribus. Aet. loc. cit. c. 214.

Solutio.

Quid ſit timor, & triſtitia.

bent facultatem,euacuatione interdúm magis, quàm repletione indigent; immò qui cibum his præbet, maximum affert detrimentum, vaſorum quidèm innanitione imbecilles, ſi quis diæta tenui præſſerit, valdè lædet, quanquàm non ęquè euidenter, celeriter.

De cauſis ſuffocantibus remedia in maligna ſyncopi.

C A P. XXXIX.

CRASSIS humoribus opitulatur mulſa cum hyſſopo, & origano, oximel ſimplex, & compoſitum, ſyrupus de corticibus citri, decoctum manubij, ſcabioſæ, calamenthi, ſunchi, & calendulæ, & quinta eſſentia gariophillorum, & cinnamomi ter, quaterqué infunduntur in aqua ſimplici ſtillitatia; dein facta expræſſione, colatura illa diù alterata, ſyrupatur. ſ. ar. ità folij, ità moſchi, & ambræ ter, quaterquè alterata infuſio ſaccaro conficitur: ità omnes flores ſaluiæ, roris marini, ſampſuchi, aqua ſtillatitia infuſi pluries, vim deponunt; aqua verò ipſa ad iulapium ſuaue, & cardiacu m redigitur. Vomitus etiam ſyrupo acetoſo, ſale, & aqua tepida, iuuat: poſt vomitum ſtomachus illiniatur oleo roſaceo cum maſticino, & abſynthino, vel in quo ſit decoctum maxtix, baſilicum, abſynthium, pulegium, mentha, & gariophillum: ſpecies hieræ, & pillulæ maſticinę, aleſanginæ, de tribus cum reubarb. ad ſtomachi expurgationem primò deuorentur; poſt hæc adhùc magis cientibus vrinam vtatur medicus ex anetho, feniculo, apio, ſpica nardi, dauco, aniſo, aut chimicis liquoribus ex his. Balneum verò his incommodum erit: nàm materia, dùm craſſior, & copioſa redundat, non dúmquè extenuata, eo balneo diſcuti nequit; ſed magis meatibus inficta obſtruet, & febres augebit. At concoctione apparente ægros lauare, & cibo leuiter calfaciente nutrire oportet, gallinarum cohortalium alis, & porro probè cocto, & piſcibus, ſi fieri poſſit ſaxatilibus, ſin minus fluuiatilibus; oximelite conditis: deindè poſtquàm vires ex his auctæ fuerint, citrà noxam deinceps, cibi offerri poſſunt, qui valentiores ad nutriendum exiſtent, ex aqua carnis, contuſo, aſſis caponibus, & dùm aſantur, aqua roſacea, & aceto roſaceo, vel ſucco mali punici, poſca, & vino irrorantur; indè torculari exprimuntur: vitellum oui ſic madefactum, & expręſſum optimi, & velocis nutrimenti erit: conditur etiàm

Alex. loc. cit. Paul. lib. 2. c. 27 28. Concil. de balnei tempore, quantitas, & quandò agendũ.

Quid ſit indicãs victum pleniorẽ & quandò.

capo abſquè pinguedine minutim inciſus,& ſuccis prædictis maceratus,vaſe terreo obturato, vel vitreo ad plures horas coquitur, in cuius fundo tandèm ſubſtantificum liquamen congelatur: aqua etiàm ex his cardiacis,& bezaarticis,& perdice,faſiano, francolino,ſpagirico ſtudio elambicatur,ità fercula varia, nec non ét ſalſamenta cardiaca,& bezaartica reformantur.

De cauſis digerentibus remedia in maligna ſyncopi. CAP. XXXX.

SVCCIS autém biliosis, cauſiſq. malignè digerentibus, & corrumpétibus chirurgica,pharmaceutica, & diatætica prę ſidia,atq. ét bezaartica refrigerant compeſcentia, & aſtringētia ſe offerunt:ſyrupi,epozemata,boli,ſacculi,epithemata cordi, iecori,& ſtomacho vtiliter conducunt:ſed vinum his aquoſum datur,quale eſt enidium,aut ſurrentinum,aut generoſum ſabinum, dúm nimis vetuſtum non ſit; ſed adeò aquoſum; quin' etiàm inunctio cutim denſans,& corroborans experitur,ex oleo mellino, floris roſarum,puluere,& roſis ipſis. Euomat autèm radice,& ſucco atriplicis,aut aqua hordei, & ſyrupo acetoſo,à vomitu illiniatur ſtomachus aqua roſacea cum ſandalis,& modico croci, cucumer magnus odoratus à proprietate confert.Itèm meliſſa, & bugloſa,ieiuné comeſta, amplius puluis inſperſilis conformetur. r. coralli rubei, ſandalorum omnium, ſerici crudi, margaritarum, lapidum præcioſorum,radicis pentaphilli,mirthi,leucacanthęan. ſcru. ſ. auri,argenti,lapidis bezaar,cornu Cerui vſti, vnicornu an: gr.5.croc.g.1.m. ouis,& ſucco carnis turturis aſſæ,& irroratæ aquis cardiacis,ſcorzoneræ,& vino malipunici,atq.capis,& faſianis aſſatis,& repletis floribus cordialibus,ſandalis,margaritis,radice echij ſunchi, & ſcorzoneræ: Morſelli quoq. comeduntur è pulpa perdicis cum lapillis præcioſis, cinnamomo,margaritis,flore gariofilorum vulgo,ſaccaro,& aqua roſacea.Itèm ferculum ex contuſis carnibus,faſiani,capi,turturis,lacte ſeminum peponum,piſtacchiorum,& nucleorum ceraſiorum,cum margaritarum,ſmeragdi, iacintij,& bezaar an.gr.5.vinum limphatum aqua cardiaca refrigerante,aut aurea,aut argentea,aut abſq. vino hæ aquę ſtillatitiæ cordiales potentur actu frigidæ, & Æſtate, niue, aut fontanæ aqua gelidæ.

Clariſs. Medico Ioanni Baptiſtæ Colle Piceno ab Apiro tranquillitatem precatur.

IOANNES COLLE BELLONENSIS PRIMVS A Secretis Valetudinis Sereniſs. Vrbini Ducis.

ANTIQVA inter nos (Vir Exc.) familiaritas, & viceſſitudo, non ſolùm beneuolentiæ, & ſtudiorum ſimilitudine; ſed beneficiorum recordatione, & cognominum Colle vniformitate, me etiàm, atq. etiàm hortantur, & inuitant, vt ad te Medicum doctiſsimum librum de malignitatibus, & peſtilentiis, cordiſq. toto corde mittam, & te ſuauiter rogem, vt non dedigneris oculi candore expendere; & ſi quid noui inuenies ad eſſentiam malignitatis, peſtilentiæ, & earum ſpecierum, atq. ad curationem, exiſtimes, rationibus, auctoritatibus, & experientia cuncta roborata excellere, neq. tantillùm à dogmatibus Græcorum diſcedere: quæ omnia tibi Viro in medica facultate exercitatiſsimo notiſsima erunt. His igitur velim antiquum amicum, tibiq. addictiſsimum ames. Interim mandata tua etiàm, atq. etiàm hilari vultu expecto. Vale.

Piſauri 10. Kal. Nou. 1615.

De palpitatione cordis maligna, & peſtilenti ex Hipp. Gal. & Ariſt. CAP. XXXXI.

MALIGNA cordis palpitatio à maligno obiecto concitata, differt ab illo ſaltu; qui in tremoribus ob concentrationem ſpiritus propter obiectũ terribile, & fomidabile efficitur, timentes infrigidantur ſecundùm ſuperna: deindè etiàm ab illo in hiſtericis, & vermibns ob flatuoſos ſpiritus cor petentes, qui momentaneus inſurgit, citò deſinit, vel extinguit animal: ità vt medici opera locum non habeat, & ſymptomate debellato, etiàm ipſe ſaltus aboletur, iſq. nomine palpitationis minimè rationabiliter cohoneſtatur. Ariſt. & Gal. teſtibus inuicèm „ conſentientibus ſaltus effectiuè, & genericè deſcribitur. Compul- „ ſio calidi, quod in corde propter refrigerationem excrementitiã, „ aut colliquatricem eſt. Vti in affectu, qui vocatur palpitatio, & alijs morbis, & timoribus. Hæc quidèm generica natura de pluribus ſub ſe ſpeciebus prædicatur, de palpitatione, timore, vteri ſuffocatione, & alijs. Quæ igitur ſaltui conueniunt, ẽt palpitationi, tanquàm ſpeciei ſaltus, & in ſe eius genericam naturam complectenti, accõmodantur: quapropter calidum in concreto (non aũt in abſtracto ſimplex qualitas) eſt ſubſtantia mixta vaporoſa, halituoſa, quę in corde tunc præter naturam reſidens p. morbificum mouens, & compellens, compulſiſq. auctor extimatur, minimè aũt tunc facultas cordis anima, aut natura mouet, niſi ex accidenti inſeruiens, ſecundariòq. coactè, & concomitanter: etenim (teſte Gal. & Ariſt.) palpitatio eſt læſio inſtrumentorum, vt diſtenſibilium, & cauitatem habentium, non aũt facultatis eorum, vt tremor: itaq. ea eſt prauus motus ſolius morbi, non autèm animæ, aut naturæ. Natura ſæpè accipitur pro forma ſubſtantiali infrà animam, frequenter pro vegetali, & vitali: vndè ſtatuit Gal. vitalem non eſſe animam. i. animalem, ſentientem, & cognoſcitiuã, & pulſum eſſe operationem animæ vegetantis, non animæ, naturæ. i. non animæ ſentientis, ſed naturæ vegetatiuæ, quæ à Gal. & à medicis ſępè ſæpius natura vocatur, licèt ſit anima; & nomen animæ apud Phyloſophos vſurpes. Mobile, & compulſum eſt vltima tunica cordis, calidũ præter naturam fugiens, & contractum „ facit prauum motum, in parum conſtrictum. Attollere quidèm ca- „ lidum rationabile eſt, & habere quoq. ſanguinem calidi locum, „ ſic terræmotus firmatur maximè propter anguſtiam; ſpiritus aũt „ factus vehemens propter ipſã, & multitudinem, ægregia repellit, „ & in vnum locum compreſſus fortiter mouet, & offendit. Opor-

Quid ſit genericè ſaltus, & quomodò differant inter ſe lib. de reſp. c. 15.

Generica natura ſaltus morboſi cõuenit palpitationi, tanquàm eius ſpeciei.

Quomodò caliditas, & calidum differant, & quæ ſint hæc.

Not.

In palpitatione legitima cordis facultas non operatur.

Lib. de palp. cap. 5. 2 de cauſ. ſym. p. & 2.

Subiectum patiens.

2. Meth. cap. de terrem.

tet.n. intelligere, quod ſicuti in corpore noſtro, & tremorum, & pulſuũ cauſa eſt ſpũs, qui intercipitur intùs, ſic & in terra ſimilia facit; quantam aũt habeat ſpiritus virtutem, non ſolũ ex ijs, quæ in aere fiunt, ſpeculari oportet, hic.n. propter magnitudiné exiſtimat, vtiq. aliquis talia poſſe facere; ſed & in corporibus animaliũ, tentiones, & conuulſiones: ſpiritus quidém ſunt motus, tantò aũt robore pollent, vt multi ſimul tentátes, vi tenere, nequeant dominari motibus ægrotantiũ. Vt tandé reſilitio ex his eſſe videatur, & facta abiciatio ad frigidi compulſationé. Vndé maligna palpitatio definitur.

Quid ſit maligna palpitatio.

Cur, & quomodó calidum malignum ſit imed. cauſa palpitationis.

Stabilis, & permanens maximè excellens compulſio cordis à ſe in aliud à calido tertij vſq. ad ferè quartum gradum, id ſolum malignum prauum motum gignit, dùm in corde abſolutè malignè ferit: nàm dùm in corde maligniter inſurgit, etiàm malignam palpitationem cordis efficit, illud attamèn, vel ibi ſolùm à cauſis in corde productis per eſſentiam oritur, vel aliũdè defluit per conſenſum: non omne calidũ in corde, tanquàm cauſa efficiens immediata ſat eſt ad eius motum, & malignum palpitãtem in lucem edendum; in naturali quippé ſtatu, & alijs affectibus calidum reperitur, & id non malignum, neq. malignè mouens: quarè nequè maligna ſequitur palpitatio. Dictum eſt igitur in corde, quoniàm viſcus dura carne ſuffultum, diù retinere calidum illud malignũ valet; vndè neceſſaria fuit particulæ additio, vt euadat violentum peſtilens, & malignum, effectiuũ principiũ à

Refrigeratio excrementitia, aut colliquatrix eſt cauſa maligni calidi antecedens. L. de Vigilia c. 5.

refrigeratione excrementitia, aut colliquatrice, non dixit Ariſt. à frigiditate, aut frigore; ſed ait à refrigeratione excrementitia, & morboſa, illud calidum vitioſum inſurgere, quaſi frigus, & frigiditas momentaneam actionem præſeferant; refrigeratio verò excrementia excedens illud malignum calidum maximè violentũ, & impetuoſum tunicam cordis compellit, obuiatq. & reſiſtit ad cõpulſioné frigidi; id in duas ſubdiuiditur ſpecies excrementitiã, aut in colliquatricé. Hic Philoſophus, vt Philoſophus pedẽ ſiſtit, vltrà autèm progredi, & magis ſpecificè cauſas inueſtigare medico

Cur neceſſaria refrigeratio excrementitia ſit cordi, & calido illo maligno.

Humor tripliciter mouetur, ſpõtè, atractus, aut impulſus. Tacit. ob. reſp. l. de ſom. 4. & 5.

eleganti curandi gratia relinquit, vtranq. cauſã Ariſt. tùm cordi, tùm calido accommodat; cordi quippè eius venis, arterijs, & cauitatibus reſidet, & ſimiliter calidum, quod dupliciter noxam patitur ab ea, aut colliquatrice, vel per miſcellã ſpiritus maligni vaporoſi, craſſi, multiq. aliũdè ſpontè præcipitantis, vel attracti, vel impulſi, vel ibi geniti, qui quidé vapor excelléter frigidus, vel calidus à tertio ferè vſq. ad quartũ gradũ à prædominio ſecernitur in reſpectu cordis calidiſſimi viſceris, frigidus apparebit, & deindè, vt multus (licet calidus) ipſum locũ propter motũ refrigerat, ad quem peruenit, quouſq. à loco ipſo alteratur, & calefiat. Demùm abſq. miſcella offenditur, ſed tãtũmodò cordis, & vicinarũ partiũ

ſenſim

ſēſim,& ſēſim maligna refrigeratione facta ab excellēti intēperie, vapore,ſuccoq. circū obſiſtente ad extrà. Præterea à colliquatrice maligna læditur ipſum calidū,quæ præter modos iàm recenſitos intenſioni,& maiori frigiditate nocet, mordacior,& intēſior frigiditas nimis coarctando calidum, & cor, ità accendit, vt colliquefaciet;colliquamentū (Ariſt. ſent.) ex incremento ſecernitur reſolutione præter naturam: aliquandò etiàm excellens frigiditas vrere,& calefacere dicitur,nō vt calida;ſed quia congregat,& quia circúm obſiſtit,& labor etiàm appellatur colliquatiuus.Colliquamentū igitur fit,quemadmodùm nutrimentum inconcoctum,& replens locum vacuum ipſum infrigidat; indè orta euaporatio à colliquatrice cauſa,ſurſùmq. ad cor elata, ipſum nimis frigefacit; deindè aſcendente caliditate, quæ congregatur frigiditate, frigidum reddit, & calidum ſecundùm naturam langueſcere, & ſecedere facit; hinc humidum in ſinu cordis attollit, & in molem diſtendit, ſpiritumq. flatuoſum velociter ferientem parit. Hoc ſanè facto cor refrigeratum, & mole interna, congerieq. maiori impeditū compellit calidum, vaporoſam,ventoſamq. ſubſtantiam,& hęc poſtea tunicam ipſius cordis maligné attollit: demùm etiàm cordis refrigeratio maligna,aut excremētitia,aut colliquatrix originem ducit à maligna intemperie, & inſtrumentalibus morbis obſtruentibus, vel ſuccis, vaporibuſq. excellēter frigidis. Vndè hæc ad culmen exceſſus peruenta accidentaliter colliquant,refrigerant, & à calidis, eo modo, quo dictum fuit, excitatur: quaré etiàm in genere, & generica eſſentia, & natura æqualiter à ſpeciebus participata coarctatur ab eſſentia ſpecifica ſuperaddita(ſicuti animalitas à rationalitate) propter formam igitur, & effectricem cauſam maligna palpitatio legitimè eſt ſolius morbi admodùm praua eleuatio tunicæ cordis,& à ſaltibus propriè loquendo, ſegregatur,prout nō ſolū valdè morboſā,& ſtabilem compulſationem tunicarū cordis à calido requirit; ſed etiā ipſo læſo à maligna refrigeratione excremētitia,aut colliquatrice.Quis fortaſſé percunctabitur, palpitationē attinere imbecillitati facultatis naturalis,tāquā

„ immediatæ cauſæ,īquiūt Hip.&Gal.quicūq.ſine cauſa manifeſta,
„ ſæpè,& fortiter exuluūtur,ij ob virtutis vitalis lāguorē hoc ſuſtinēt,
„ ſicuti,& ille,cui dū exolueretur,cor fortiter palpitabat,hīcq. de re-
„ pēté mortuus ē. Manifeſtè de palpitatione cordis ſermonē habēt,

& ſpecifica,& ſyncopi annexa,in qua ſyncope,& palpitatione infirmitas alteratricis aderat per vitalē alterationē,non licèt motricē interpræatari(vt nō nulli ridiculé faciūt)quāuis in ſyncope vitalis lędatur;ſed quia vita,& pro actu p.&2.præſertim ad alteratricē,quæ vitalis, & generatrix caloris īnati,īfluētis,& ſpirituū appellat̃, ſpectat,nec nō ad eius nobiliſſimā operationē,ideò noxā ei tribuunt;

Quomodò, & cur refrigeratio colliquatrix ſit neceſſaria.

P. de generat. animaliū c. 18.

4. Meth. 2. lib. 2. de de ſomno, & vig. c. 4. & 5.

Ordo, & modus generationis palpitationis.

2. Aphor. 41. 4. Aphor. 65.

Dubitatio, & dilucidatio Gal. verborum.

Sol.

Cordis palpitatio ſyncopi annexa.

Quomodò facultas vitalis,& qñ concurrat, vt antecedens cauſa ĩ palpitationis ſpecie.

non tamèn immed. patit. neq. continens cauſa palpitationis,
& ſyncopis eſt. Tandêm etiàm in palpitatione primum efficiens
malignum eſt calidú admodùm excellens, & prauum; quod ſtrenuè
præter naturam mouet tunicam cordis; languor verò vitalis
antecedenter potuit calidum illud flatuoſum in corde progignere,

Solutio de cauſa antecedente lib. de motu anim. 6.

vel ſuſcipere, quod læthalis illius palpitationis auctor fuit (Ariſt.
doctrina, opera motuum pulſio, & tractio ſunt) quarè oportet, & »
inſtrumentum augeri poſſe, & contrahi; talis autèm natura ſpiri- »
tus eſt; etenim, & ſine violentia contracta, & tractiua, & pulſiua eſt »
propter eandem cauſam, & habet grauitatem ad ignea, & leuita- »

In quoſdam. 2. Meth. 3. 2.

tem ad contraria. Non inficiendum eſt, motum palpitationis im- »
mediatè à ſpiritu flatuoſo excitari: nam, & ſecundo Metheororú
inquit Ariſt. maximé corporú ſpiritus motiuum eſt, & ignis; qua-

Alia explicatio refrigerationis excrementitiæ, aut colliquatricis.

rè cùm ſpiritus fuerit flammæ, celerriter fertur. Poſtremò alia inter-
prætatio expendenda eſt, circà illa verba Ariſt. (propter refrigera- »
tionem excrementitiam, aut colliquatricem) vt illa particula (aut) »
ſit explanatiua excrementitiæ, & adnotet eſſe excrementitiam, quæ
colliquet; adeò vt ſola refrigeratio excrementitia colliquatrix ſit
immediata cauſa calidi, quod compellit: fit autèm excrementi-
tia colliquatrix, enarratis modis excellenter lædens, & cor, &

3. Prob. 25.

calidum in finibus cordis. Vritur à gelu, & à calore, vbi ge- »
lu calorem coegerit vniuerſum, itaq. quoquò modò idèm effec- »
tus à contrarijs proficiſcitur: hæc omnia quidèm pluribus in lo- »

Cur legitima, & quibus modis euadat ad ſimil. vtrium.

cis Gal. Ariſt. imitatus, manifeſtauit, qui ſimiliter nullum alium
generationis modum legitimæ, & morboſæ palpitationis, quàm
deſcriptum à motu ſolius morbi cenſuit: nec vllum muſculorum,
cutis, frontis, palpebrarum, arteriarum, & cordis prauum mo-
tum agnouit, quàm ſolius morbi dilatationem præter naturam
in particula dilatabili, nequé alium motum, quàm legitimum,

P. Prog. 8. l. c.

ad ſimilitudinem vtrium putauit, qui dilatantur; quia im-
plentur, factumq. deniq. à ſpiritu nebuloſo, craſſo, vaporoſo,
replente, impellente, veluti aqua feruida bullos, & hac ratione di-
ſtendente laxa, raraq. corpora ob motum, & ſolutionis celerritaté,
atq. ortú à frigido, tunc ſemper condenſante vaporé, tùm perpetuò
cognouit; nàm docet Gal. poſtquã peruentus fuerit vapor ad lo-
cum refrigeratum condenſari, & prohiberi: ideò tunc motum, &
impetum facere, tranſitus, & porros partium conſtringendo, &

Cur ſpuria euadat, & quibus de cauſis ad ſimilitudinem folium fabrorum.

ſpiritus generando; ſpuriam nanq. fieri teſtatur ad ſimilitudiné
folium fabrorum ab irritata pulſifica cordis: àn quia vapores illi
halituoſi, & nebuloſi non ità valent, ſed dùm cor dilatatur, ipſis re-

2. De cauſis ſym. p. & 2. lib. de

pletur? an quia dilatatur facultate irritata, tunc repletur? quia ex-
tenditur fugiens, & quaſi locum cedens vſq. quò poteſt, & de-

nuò

nuò neceſſitata renuit, & expellit coarctata,& conſtricta,atq. tūc ſiſtolen violentam parit. Hanc damnauit Gal. tanquàm naturalibus principijs aduerſantem, mixtam alij eſſe ſtatuunt, eleuationem quippe à motu ſolius morbi, in generatione fieri, in depreſſione autem tunicæ eſſe motum naturæ expultricis; ſed falsò hoc commenti ſunt, quia tunc non eſſet legitima,& tuuc ſponte tunica primò,& per ſe pondere concidat, extincto, diſſipatoq. ſpiritu morboſo ab alteratrice calida cordis,& per porros euolāte; ſicuti à calore Solis vapores diſſipantur. Cæterum cùm expultrix inſurgit,fit ſpuria:non ne etiam in tremore brachij fit declinatio ratione ponderis? deindè ſi concurrit expultrix ad ſiſtolem naturalem producendam, aliter in legitima contingit, & morbosè deorsùm præcipitat. *Mixta palpitatio.* *In Mercatum, et Capiuacium.*

De modo, & ordine generationis palpitationis malignæ ex Ariſt. Hipp. Gal. & alijs. CAP. XXXXII.

MOTVS tremulus,& ſaltus à ſtimulata expultrice minimè negandus eſt,ſed is maximè diſtat motu,duratione, modo,magnitudine, & cauſis à legitima palpitatione; Gal. vnà cum Ariſt. manifeſtiſſimis verbis ordinem, & modum generationis,palpitationis malignæ ſcriptum reliquit,& vniformem ſemper arbitratus eſt, iudicando eſſe præter naturam admodùm inſignem cordis eleuationem à maligno calido:hæc ſanè fit ſurſùm, & deorſùm à ſpiritu maligno vehementer vaporoſo,humido,& craſſo (non admodùm tenui) multo,non autèm pauco, maximum impetum faciente, tranſitumq. liberum non habente; ſed talis euadit propter malignam excellentem refrigerationē excrementitiam,aut colliquatricem, hæc demùm ab alia cauſa pēdet. Liquidò Gal. affirmat,eſſe inſtrumentorum læſionem, non aūt facultatis, vt in tremore; deindè ſpiritum nebuloſum,caliginoſum,craſſum, flatulentum,aereum,ſubſt. halituoſam,humidam eſſe immed. cauſam (calidā verò vel frigidam fore,non ità apertè enunciat) quamuis lib. de palpit. cap. 5. aſſerat, quemadmodū, & Ariſt. de terræmotu,qui potius nocte,quàm, diù tranquilli potius tempore,& ſerò,quā nebuloſo,frigido quā calido,in pluuijs,& ſiccitatib. oriri putauit. Tempora.n. hæc,max. ſpirituoſa, & Vere,& Autumno præcipuè,non Æſtate,& Hyeme hæc propter gelu, illa propter æſtum, immobilitatem parit: vna valdè frigida,altera valdè ſicca eſt,facilius in frigidis tēporibus,hiberno tempore,& ſimilibus cibis inſultat; quoniàm flatus tunc aptius erumpūt, & locus, in quo recipiuntur, denſus, ac ſpiſſus à frigidis naturis euadit,attamèn *Quid ſit palpitatio cordis maligna ex Gal. & Ariſt.* *Primus modus ortus palpitationis.* *Lib. de palp. cap 5.*

Cauſæ antecedētes.

tamèn ēt in melancholicis,lienoſis, ſanguinis ſupreſſione, adultis ſanguineis,& adoleſcentibus contingit, in quibus calida exhalatio primò,& per ſe dominatur, quæ emanat à ſuccis propriè, vel impropriè malignis,pituita,bile,melancholia,ab aura maligna, à ſanguine,vel ſemine in venenum ferè conuerſo,ab aere maligno

Quot modis maligna euadit palpitatio cordis. Secundus modus

vel peſtilenti intùs inſpirato;quæ quidém omnia à toto,vel à parte demandantur,vel attrahuntur:excitatur ſæpè à liene, & frequenter ēt ab vtero;deindè maligna fit præter dictas cauſas,à superuenientibus ſymptomatis, vel virium ſummo languore, ſicuti quādò eis ſyncope ex Gal.annectitur. Præterea à vermibus, & morſu animalium venenoſorum,à cauſis diſſoluentibus, à magnis doloribus,à ſudore immodico,labore,& nimio nutrimenti defectu.

Depreſſio cordis in legitima palpitatione quæ, & quomodò fiat, et an morboſa.

Ab his omnibus antecedenter vaporoſus ſpiritus malignus continenter eleuatur,quiquidē antecedenter dup.calidus,aut frigidus; ſed non omninò motui inneptus ,eſt præcipuus auctor legitimæ palpitationis,diſtenſionis,& malignæ eleuationis cordis.Cæterū depreſſio ipſius in legitima ēt morboſa eſt, nā pondere cordis, & ſpontè,nō aūt facultatis decidit; innanito .n. ſpiritu illo vaporoſo à calore naturali cordis per porros,& meatus,langueſcentibus om-

Quomodò depreſſio cordis oriatur in legitima, & in ſpuria palpitatione.

nibus facultatibus,ſpontè tūc deorsùm tunica cadit,quæ in ſpuria ab irritata expultrice conſtringitur; quoniàm comprimendo tentat noxium,& malignum vaporē extrà cor depellere. Vterq. vapor natus eſt attollere,& vterq.in loco palpitante calidus eſſe debet(Attollere calidū rationabile videtur aptū ſurſū ferri, & eleuari, & eò ,,
magis,cùm præter naturā in loco colligatur à contrario circum ,,

Tacitæ obiect. reſp.

obſiſtente) Borealis quidèm frigiditas,& ventus frigidus abſolutè in viuente non experitur; ſed qui influit calidus à loco frigido cōdenſationē acquirit,& craſſus permixtus calido loco magis reſiſtēs, & per porros minus reſolubilis euadit,impetumq.hinc indè facit; ſicuti in nube calida exhalatio fulguris,& tonitrui propter obuiationem ad frigidā cōpulſationem; quæ erit cō pellere ſuum con-

Cur Ariſt.dicat calidum, quod in corde, non calidum cordis. Hipp.de morbo ſacro. Alphar.lib. prat. trac.13.cap.3.6. Epid.4.19.

trarium. Idcircò Ariſt.immediatā cauſam contemplans calidum ,,
(quod in corde,non calidū cordis ait) probat,quod valeat gigni in ,,
ipſo corde præter naturā à ſanguinis copia, feruore,vel alio ſucco, ,,
vel aliundè tranſmitti à melancholia,bile, & pituita maligna, cerebri,ſtomachi,hepatis,lienis,& vteri,ad vias pulmonis.Gal.verò, vt medicus curationi incūbēs,cauſas etiàm antecedentes, & proximas ſuprà frequēter recenſitas, enumerat, & ait, ſpirituoſos flatus, ,,
deindè ad locū peruentos tranſire in omnibus, ſemper in quoddā ,,
vnum calidum.i. corpus vaporoſum calidū (non caliditatē:) vapor, atq. & flatus, qui frigidus commigrat in locum frigefactum, inſpiſſatumuè conſtrictus, & vnitus, per antipariſtaſim quan-

dam

dam leuem caliditatẽ aptam motui ſursùm à calore influente na-
tiuo,& naturali partis coarctato in molem humidam attollentem
recipit,& ebuliens vndiq; aditum quærit, & agitatus , & agitans *Lib. 5. de morbis cap. 2. 3. de morb. 11. li. 2. c. p.*
malignè compellit , & agitantem ad motum prauum ſuggerit,
manifeſtè conſpicitur,glaciẽ,pituitã,crudos ſuccos,collectos in lo
co,leui calore ẽt in halitũ diſſolui:eadẽ affirmat Fern. Auic. Actua- *Lib. 4. meth. medend. c. 3. lib. 3. c. 34.*
» rius, & Paulus Ægineta , & aſſerunt , palpitationes cordis vehe-
» mentes ſæpè fieri ob ſanguinis in ipſo copiam,aut feruorem. Cur *Dubitatio cur à ſang. copia , & feruore fiat , & quomodò.*
hi duas cauſas meminere, neq. frigiditatem recenſent? Dicendũ ,
nimiam copiam ſanguinis calidum, quod in corde eſt, inhibere,
ne euentetur,& hac ratione refrigerare,& vaporoſam ſubſtantiã, *Solutio.*
atq. feruorem gignere, ſimiliter potius, ſpuriã palpitationẽ indu- *Verborum dilucidatio.*
cere; legitimã verò quatenus hinc indè humores cor attrahit, qui *Non eſt cõtrad.*
illud attingentes ipſum grauant,& deindè ab ipſis flatuoſa, nebu-
loſa, & ſpirituoſa ſubſtantia efficitur, quæ impetum quærens ma-
lignè eleuat ipſius tunicã. Loquitur Paulus de cauſis antecedẽtibus
à quibus varia ſeries,& modus generationis procedit; ſed cauſa cõ-
iuncta vna sẽper eſt,& vnicã eſſentiã malignæ palpitationis indu-
cit. Si porrò ad cor deffluxerit pituita,& venę violenter refrigeratæ *Solutio 2.*
aſſilient,palpitatio oritur,& pro hac neceſſitate anhelationes , &
ſpiratio erecta ceruice, cõtingunt; nõ. n. ſpiritũ ſuſcipere põ, donec *Lib. de morbo ſacro c. 7.*
id,quod influxerit, vincatur, tardiuſq. aut citius ſedatur; prout co-
pia eius fuerit. Diuerſo reſpectu è ſuprà allatis,& rõe diuerſitatis ob
iectorũ, idem locus,& calefacit,& refrigerat; hoc modo quilibet in *Quomodò locus, & calefaciat, & refrigeret.*
corde ſpiritus vaporoſus, vel intùs in ſinu cordis genitus ſanguine
arterioſo, ac ſpiritu vitali nebuloſo reddito, à vitalis imbecillitate,
refrigerationeq. excrementitia; aut colliquatrice, vel (difficilè tñ) p
arteriam venalẽ,& magnã ingreſſus replet,& calidũ cordis,& hu
midũ malignũ facit,& inflat, inflandoq. malignè diſtendit,& di-
ſtendẽdo præter nãm maximè inordinatè eleuat, vſquequò diſſi-
patur, aut tranſitum inueniet. Vndè vel eundem tenorẽ ſeruat, vel
ſemper creſcit vſq. in finem, vel ſemper decreſcit, vel erraticè infe-
ſtat, vel per antipariſtaſim tertiò cor circumobſiſtendo efficitur , *Tertius modus generationis palpitationis.*
(vt dictũ fuit) quandò in pericardio tumor aliquis, aut ſuccus exi-
ſteret, licèt pericardium moueretur, non eſſet tñ palpitatio; poteſt
quidẽ,& ſæpè contingit, cauſam grauantẽ, ſeu refrigerantẽ, & cõ-
denſantem antipariſtaſim continere: aliquandò materia obſtruẽs,
refrigerans, condenſans in arteria venali, vel vena arteriali reſidet ,
aliquandò etiàm febris concomitatur, dùm à vapore calido, copia
tamèn principaliter grauante,& impediente , atquè indè impel-
lente, vt calido , exoritur; (impoſſibile non cernitur) in corde ,
cuius figura ſubſtantia , & natura vaporoſæ ſubſtantiæ accom-

Tacitæ ob. reſp. In quoſdã negantes, vaporoſã ſubſtantiam gigni, aut exiſtere in corde.

modata videtur, calidos, aut frigidos vapores intùs per antipariſtaſim produci, & calidum morbificum gigni, vel intùs influere recipi, & morari: ſemper tamèn cordis excrementitia refrigeratio, vehementer excellens in tertio, vel feré quarto gradu expetitur, vt ea quadantenus defluxum, aut ibi genitum condenſet: enimuerò licèt calidiſſimum viſcus ſit, vitales tamèn ſpiritus, tenuiores fuligines, malignè putreſcẽtes humores, atq. exhalationes cõtinet, neq. eas illicò diſſipare valet; quinimmò frequẽter cordis cõtenta frigida ſunt, at calida eius ſubſtantia ſolida viget, & è cõtrà, vt Gal. affirmat. Alloyſius Tacinus præſtantiſſimus Anatomicus priuatim, & publicè Venetijs in ſene oſtendit, arterias magnas, non ſolũ copioſa, & viſcida pituita refertas; ſed lapidea quadam ſubſtãt. fiſtuloſa conteſtas, oſtenditq. palàm, arteriã venalem, venam arterialem, & ſiniſtrũ cordis thalamũ, eodẽ craſſo, viſcido, alboq. flegmate repletũ: deindè vnà ſimul Patauij conſpeximus in hoſpitali Sancti Franciſci cuiuſdã pericardiũ vberrima pituita occupatũ. Tandẽ excellens Phyſicus Manfredinus Ragozzi Nepos meus teſtatus eſt, Patauij in eodẽ Zenobio vidiſſe palpitatione laborantẽ, cuius pericardiũ maxima pituita diſtendebatur: ſimiliter monialẽ pijſſimam Venetijs in Monaſterio S. Luciæ, ego conſpexi inflammationes, tumores, intemperies peſtilentes, ſymptomata vehementiſſima, in habitudine, & habitu cor patitur, immò ex Gal. empiema par ſiniſtrum cordis ſinũ expurgatũ fuit, atq. pus fætidum, criticè, ſymptomaticè per eundẽ ductũ excolari poteſt, vt doctiſsimè Andreas Laurentius probat. Rationabilius apparet, ſaltũ hunc à motiuo ſpiritu flatuoſo, & præter naturam cor ſuſtinere poſſe, licét rarò, quoniã tantùm abeſt, vt naturalem cordis motũ abruat, ſpiritus vitales, & calorẽ deſtruat, vt immò potius quoquo pacto ea oĩa intendat (morbificè tamèn) & dilatando refrigerationem, euẽtationem, aeream qualitatem, & ſubſtantiam attrahat, & cõſeruet.

4. De præſ. ex pulſibus 4. & 6.

Aloyſius Tacinus è Caſtro Frãco.

Manfredinus Ragozzi.

6. De loc. aff. 4.

Lib. 4. c. 14.

Cur non percipiatur duplex motus in corde.

Non percipitur aũt duplex motus, tũ quia (licét vterq. ſinus naturaliter dimoueatur) magis tamén ſiniſter, & magis ſenſibiliter palpitat, veluti motus diurnus, eos ſeptẽ planetarũ ferè inſenſibiles reddit, dexter ẽt ſinus per venã cauã magis intromittit vapores; tùm ẽt quia licèt diuerſo tẽpore malignus vapor cor eleuet, & diſtẽdat, & alio tẽpore pulſifica virtus, pulsũ edat, vnus tamén ſemper rectè, & meritò vibrat, natura perpetuò vna vice ſupplere hoc modo tẽtãte: quippè eodẽ tẽpore, quo facultas cordis tendit, ẽt ſpiritus vaporoſus velociter ferit, compellit, atq. in molem morbificè attollit; quia tũc minorẽ reſiſtẽtiã à viſcere patitur: ſi verò conaretur, dũ cõſtringitur naturaliter, & ſiſtolẽ facit, contrario nixu eleuare (ad quod patrandũ maxima vi prędité eſſe requireret) tunc eleuatio illa nãlis

2. De cauſis ſympt. 2. & 3. 37. prob. 3.

motus

motus munere fungeretur; adeò vt inanis noua diaſtoles foret. In maximis quidèm conatibus, & maximis exceſſibus fruitur illo motu naturali diaſtolis, & ſiſtolis; & eo modo, quo poteſt, ne calor, & ſpiritus marceſcat. Præterea curatio à Gal. deſcripta cuncta enarrata confirmat, inquit in omnibus intùs, & extrà calida eſſe adminiſtranda propter flatus diſcuſſionem, & locorum palpitantium, & halitus gignentium calefactionem, nec non etiàm eodem lib. de palpit. teſtatur: non in omnibus ſecandam eſſe venā iubet, ſed in his ſolùm, quibus præſens eſt propriū indicans, & quibus ſpiritus vaporoſus calidus nocet, is enim ſanguinem calidiorem, & copioſiorem oſtendit, qualitate, & motū etiàm vehementer affectum in adultis, & adoleſcentibus, quorum ætas, non ſolùm virtutis ſignum, venæ inciſionem ſuadentis, ſed ēt, vt plurimùm per ſe abundantiam calidioris ſanguinis præſefert. Tandèm duas curationes in medium adducit ad antecedentes cauſas, & morbos, nempè euacuationem, & alterationem; vnam verò ſolam immediatę cauſæ calidis quippè diſſipare flatus, & calidum vaporoſum malignum; alia eſt curatio, actu palpitationis iàm factæ, quæ cauſam immediatā, & præcedentes inſpectat, alia abſentis, & in fieri: deindè alia in ſaltu, & momentanea palpitatione à vapore elato ad cor per conſenſum, alia in ſtabili, & diù perſeuerante, & cauſis diutius ferientibus, ſimplex affectus ſimplicem curationem, compoſitus verò compoſitam indicat. Ex his differentiæ formales, effectrices, & ſubiectiuæ iàm patent, nàm à forma legitima, aut ſpuria, ab effectrice alia calida, alia frigida exoritur, à loco vnica, & ſiniſtri cordis ſinus tunica ſola præcipuè patitur: verùm longiori oratione ſuprà omnes differentiæ expenſę fuere, & multiplices à forma, cauſis effectricibus, & loco, extiterunt, &c.

5. De loc. aff. 2.

Lib. de palpit. c. 5.

Quid ſit indicās, & permittens venæ ſectionem. Duplex curatio iàm factæ, & in fieri.

Differentiæ, & partes.

De ſignis, indicationibus, & præſagio malignæ palpitationis.

CAP. XXXXIII.

DIGNOSCITVR legitima palpitatio, corde ad ſimilitudinem vtrium malignè moto à copioſo ſanguineo halitu, & grauantibus ſuccis, & plethora, laſſitudine phlegmonoſa, & ſomno. Spuria aūt, ad ſimilitudinem foliū fabrorum diſtenſo, à cauſis irritantibus, & mordicātibus, bile, atro humore, cacohimia, vlceroſa laſſitudine ſiti, & vigilijs: deindè vehemētior, ac mitior conſpicitur, ſiniſtro, vel dextro ſinu, vel vtroq. concuſſo, non autèm pericardio.

Conciliatio, vterq. ſinus palpitare poteſt, ſed magis, & p. ſiniſter.
Notæ humorum, & halituum.

Cauſæ etiam immediatæ, & antecedentes ex habitu, temperie, victu ægrotantis, & aere benigno, vel maligno elucefcunt: ſymptomata ſuperuenientia, & virtutis extremis languor, ſe produnt primò ex plurium ſymptomatum num. ex ingenti viriũ laborem, & cauſis præcedentibus, aut diſſipantibus, innanitione, & fluore, aut grauantibus copia, & qualitatis malitia, & aura ferè venefica, contagioſiſqué halitibus, & peſtiferis, primò generatim conſpicitur, adeò vt coſtas ſępiſſimé frangat ex illa excellenter deprauata cordis, & arteriarum, iuxtà iugulum celerima pulſatione, ex admodùm frequenti, & imbecilli, pauco, & inæquali pulſu, reſpirationeq. admodùm perexigua. Intemperiem frigidam cordis per eſſentiam, timor, mæſtitia, tarditas operationum, pulſus paruus, rarus, & languidus concomitatur; per conſenſum verò aliundè, à vaporibus tetris, & ferè venenatis, à melancholia hypochundriaca, meſenterio, liene, ſtomacho, vtero, atq. cerebro ortum ducunt, & hæ ſedes affectæ, & noxæ circà ipſas apparent. Species etiàm ſuccorum in toto, vel parte, innoteſcunt ab excrementis, actionibus læſis, & actionibus mutatis: An ſanguis quippè melancholia, pituita, vel bilis aggrauet, & vexet, temperatio, victus, & habitus ægrotantis, tempus, anni regio, morbiquè graſſantes nos certiores faciunt, in ſanguinea pulſus inæqualitas viget, in ea, quæ à vaporibus ſurſùm elatis efficitur, nulla quidèm adeſt, ſed magna reſpiratio, æſtus, febris, velocitas, pulſus, frequentia, & ingens calor adſunt. Cauſæ tandém reſoluentes manifeſtè dignoſcuntur, atq. à proprijs capitibus petentur: aquoſitatis, & humoris frigidi in pericardio notæ exiſtunt, primò cor innatare ferè in aqua, lædi à frigidis, humidis naturis, mulieribus contigiſſe, anni tempore, regione, & victu frigido; ſic affecti tabidi fiunt, & febricula fixa præhenduntur, quia huiuſcemodi excruciati, cor dilatare nequeunt, atquè huius anguſtia febrilis calor fixus accenditur. Tandèm aer peſtilens, malignus vapor, ſuſpicio veneni, aura ferè venenata, febris peſtilens, ſuperuenientia ſymptomata, & toties conculcata malignitas, ſudor, ſyncope, extremorumq. frigiditas, & liuor ſponte ſe manifeſtant: omnis quidèm ſpiritus, & calor ad arcem fugiunt, atq. extrema deſerunt. an. v. epidemica, an endimica, an ſporadica ſit palpitatio, ex commemoratis innoteſcit, ſpuria facilius elucet propter expultricem irritatam à calido, & maligno vapore, mordicante, ab intemperatione calida, pulſuq. frequenti legitima ab halituoſo, & copioſo calido grauante, cauſiſq. & effectibus ſimilibus, & ægri natura, & diæta, ſi per eſſentiam, noxa, & morbi valdé circà cor inſultant ſi per conſenſum, vel in toto excrementa maligna

Per eſſentiam frigida intemp. dignoſcitur.
Per conſenſum frigida.

Signa à cauſis, & humoribus. Actuar. loc. cit.

F. pericardii læſæ notæ.

Spuriæ notæ.

Legitimæ ſigna an per eſſentiã, an per conſensũ noxæ.

gna redundant, vel in parte determinata læſiones, ingraueſcunt manifeſtæ. Indicationes præcipuè à forma, effectricibus, & loco affecto aderunt; calidum, quod in corde vaporoſum eſt, calorificis, & attenuantibus æget, idq; malignum cardiacis, & bezaarticis propulſatur, humoribus ſingulis, malignæ melancholiæ, bili pituitæ, commoderatio per contraria congruit, aut euacuatio per purgans, aut ſectam venam. Refrigeratio verò maligna excrementitia, aut colliquatrix calidis ad tertiũ, & ferè quartum tollitur, pariter viç impeditæ cordis, & pulmonis deobſtruuntur, concentrati ſpiritus, vaporeſq. impetentes deriuantur, & reuelluntur, pericardij tumor, & aquoſitas abſumitur, & digeritur, & intemperies alterantibus debellantur: tandèm ſymptomata, & affectiones lienis; vteri eſt ſimilium proprias indicationes expetunt. Semper tamén hæc viſcera roborantur; ſed prçcipuè cor bezaarticis, & cardiacis cuſtoditur, atqué imbecillitas virium alimonia admodúm veloci, ſed parca reſtaurationem hortatur. *Indicationes à triplici fonte.*

De præſagio malignæ palpitationis in genere, & ſpecie.
CAP. XXXXIV.

PRÆSAGIVM malignæ palpitationis à forma, effectrice, & ſede affecta deſumitur, hæc per eſſentiam, admodùm pernicioſa, & læthalis ferit, celeriter diram mortem infert. Similiter ſi ab aura maligna, vel aere, vel veneno, è poto, vel peſtilentiali febre annexa, aut ſyncope lipothimia, ſudore, extremorum frigiditate, & liuore fiat, ſané deſperandum; nam dùm ad ſyncopim permutatur, admodùm ſuperfluit. Spuria non ità graues noxas impartit: moriuntur anté ſenectutem, ſyncope collapſi, eòq. magis dùm apoſtema calidum, vel frigidum grauat, aut febris maligna, aer peſtilens, & vehementiora ſymptomata agant; à vermibus autèm, & feré venefica aura. Cæterum collatis magnitudinibus inter ſe formæ, & effectricis immediatæ, & antecedentis, atquè ſedis affectç, magis tutò præſagiendum in ſpecie, cùm ſemper generatim, vt maligna plurimam, & citiſſimam næcem inferat. *Quinto de loc. aff. 2 Aph. 14. Aetius Auic. Actua. Paul. loc. cit.*

De maligna palpitatione curanda, & de ſectione venæ, & recto vſu, & aliorum præſidiorum. CAP. XXXXV.

SI verò palpitationem fortiorem, ægrotumq. validum, aut debilem acceperis Hip. teſtimonio debilibus pharmacis curabis, *De loc. in hom. c. 46.*

bis,quæ ipſum morbum ſuperent, & abducant. Verùm ægrotum ,,
nihilo debiliorem reddant, ſi è contra contrario, vteris modo, & ,,
ſi morbum, ſpeciemq. ignores, medicamentum non fortè præbe- ,,
bis, ſi leuior indè fiat, monſtrata via eſt, ſi non leuior, ſed peius ,,
habeat, contraria facienda ſunt. Omne igitur conſilium in ma- ,,
teriali palpitatione primò, & principaliter ab euacuantibus ſan-
guinem, vel alios ſuccos præcedentes ad exigentiam indicantium
exorditur; in adultis, & ſanguineis ſanguis mittitur, & vt ſtatuit
Auic. extremitate vltima maxima quidèm tunc copia, tanquàm
antecedens cauſa (non autèm coniuncta) ingens etiàm plenitudo,
atq. feruor infeſtat: vndè maligna, & vaporoſa exhalatio in cor
ſubit. Ideò baſilica tunditur dextri brachij, in toto, & circà ie-
cur plethora luxuriante; ſiniſtri, ac ſiniſtræ manus, ſi lien, & ſi-
niſter ſinus cordis attollatur, vel hirudines ſubrogantur, ſi he-
morroydes retentæ ſint, aut limoſus ſanguis abundet, vel ſaphe-
na, aut crurum ſcarificatio, dùm menſtrua repurgamenta acclu-
duntur; cucurbitæ etiàm inciſæ, & infernis affixæ auxiliantur:
demùm rubificantia ſynapiſmata, veſicantia, doloroſi nexus, &
frictionis extremis partibus admotæ reuellunt. Regioni cordis
vſtiones, cauteria, ſetacea ad ſucci aquoſi in pericardio euocatio-
nem, cordis calefactionem, vaporumq. diſſipatum adhibentur,
nequé nobilis membri dignitas hæc vetat, cùm tutius ſit, omnia
experiri, quàm mortem: multaq. alia medicamenta cap. de mali-
gna phthyſi enarrata, hunc in locum ſunt reuocanda. Quaprop-
ter primò ratione totius prouidentiæ liquida fit aluus, & viæ pri-
mæ, & ductus, inaniuntur, & pro ſpecie humoris naturæ conſue-
tudinis, & habitus ægrotantis celebrata præparatione, ſyrupis, de-
coctis cardiacis, & bezaarticis exturbantur humores, & pręſer-
tim melancholia pilulis de lapide lazuli, indis, de quatuor gene-
ribus mirobalanorum, hiera Ruffi, & Logodij, vel extracto.r.pilula
rum indarum de quatuor generibus mirobalanorum, de lapide
lazuli an. drac. 2. fodiculorum ſenæ drac. 1. margaritarum præ-
paratarum, ſerici crudi, ſpecierum pliris Arcotici an. drac. 5. aquæ
vitæ vn. 2. hæc omnia in vaſe vitreo loco tepido per duos dies
2. macerata, iterùmq. ſuperinfuſa reliquijs, vnciæ duæ aquæ vitæ, &
madefactis ad alios duos dies vn. 4. ſyrupi de pomis labor,
de polipodio compoſiti, & vitreo vaſe per tortam deſtilla-
3. re, vel euaporare facito; donec ſpiſſamentum fundo adhæ-
reat, cuius erit doſis ſcru. 1. & 5. Aut. r. epithymi, foliorum ſenæ
polipodij querni an. drac. 4. corticum citri, gariophillorum an.
ſcru. 1. mannę electæ drac. 1. aquæ cinnamomi infuſa, & decoc-
4. to cordiali leuiter ebulita, & colatura clarificata cum drac. 1. & 5.
ſaccari

Sectio venæ à quo indicatur.

Not. de extremitate vltima venæ ſectionis.

Ratione cauſæ antecedentis, nõ coniunctæ.

Locus indicatur a ſubſiſtente humore.

Extractum p. ad melancholiam.

ſaccari ſyrupetur, aut deſtillatione aqua efficiatur, aut diſſolutione mellea compages craſſeſcat. Aut 4. rotulæ cum prędicta colatura addito ſaccaro conficiantur, 5. Tabellæ cum farina amidi, aut quintò puluis fabrefiat ouo ſorbilli, aut decocto cordiali ſummendus. Aliud etiàm extractum non innutile conſtruitur, veluti. ℞. foliorum ſenæ, polipodij querni, ellebori nigri, radicis ſoldanellæ an. vn. 5. cinnamomi, aniſorum, Tartari albi an. ſcru. 5. aquæ cinnamomi ad hęc irroranda, vn. ʃ. decocti, florum, & fructuum cordialium cum ſena, hæc colata in duplici vaſe leuiter ebulient, & gutulis ſucci limonis clarificata cum ſaccari albi vn. 1. & 5. ad iulapium confomentur pro vnica vice. Aut aqua deſtillata poſitis his omnibus in deſcenſorio emanet, aut euaporetur, ſedimentum reſideat, aut puluis, aut rotulæ, aut tabellæ celebrantur, vt ſuprà recenſitum eſt; deinde cortices præparati citri, aut arancij infuſione elaterij ſcamonij, ellebori nigri, lapidis Lazuli, ad quatuor dies macerantur: deindè hi cortices, puluere ſaccari concinnantur, quorum vn. 1. gratiſſima aluum deturbat, flores etiàm perſici, citri, aranci, amygdalarum, ceraſorum, roſarum vulgo moſchettæ, flores ebuli, iridis, hæderæ his infuſionibus madefacti, diù terq. quaterq. & vmbra exſiccati ſaccaro condiuntur, ſimiliter radices brioniæ, mechiocani, ſcialapæ, polipodij, ſoldanellæ, cucumeris agreſtis, ellebori nigri, graciolæ, macerantur prædictis infuſionibus, & ſaccherate iucunde ſunt ad aluum expurgandam. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Ad pituitam verò educendam, Hieræ magnę vtiliter conducunt, pilulæ de Agarico Meſue, cochiæ, fætidæ, & huiuſcemodi, aut extracta ex agarico, colocyntide, turbit, & ſemine cartami, vt ſuprà, apparantur. Verùm cum afficiatur cor, purgantibus medicamentis ſemper aromata, & cardiaca adiungere, & ammiſcere ſummoperé conuenit, veluti. ℞. Agarici Trociſcati drac. ʃ. Turbit, gratiolæ, ſoldanellæ an. ſcru. ʃ. bdelij, pulpæ colocyntidis an. gr. 3. moſchi fini, croci gr. 2. xilo aloes gr. 1. ſalis gemmæ gr. 3. m.f. puluis pro vnica doſi, aut tabellæ, aut pilulæ configurentur. Aliud extractum ex comis ebuli, reubarbaro, folijs ſenæ, agarico, & ſoldanella æqualiter magnoperè auxiliatur: demùm particulariter magis (vniuerſo prius inanito, ſectione venæ, & pharmaco) Cordi ſuccurrunt, quæ flatus diſcutiunt, & pituitoſos humores concoquent, ſyrup. biſantinus, acetoſus compoſitus, de corticibus citri, de aromatibus, de betonica, compoſitus noſter de pomis, decoctum meliſſę, betonicæ, fęniculi, aniſorum, ſaluiæ, maiorana, pulegi, aut aqua chimica ex his, & angelica odorata, aſaro, calamento, & quinta eſſentia cinnamomi, cariophilli,

Medicamenta ad pituitam euacuandam.

Extractum primum.

2.

Localia.

folij,

folij, auri foliorum factæ in aquis ſtillatitijs, & ſyrupentur, concoctis, & expurgatis humoribus pituitoſis, meritò conuenit decoctio chinæ, ſaxàfràs, & ligni Vaiaci. Aut radicis angelicæ, dictamni, ligni iuniperi ad dies 30. Aut radicis roris marini, dauci, ammij, ſeſeleos, filicis, gingiberis, coſti, & folij, aut ligni aloes, ſcorzoneræ, baccarum Lauri, Iuniperi, & Crithmi. Melancholicis autèm proſunt ſyrupus de epithymo, de lupulis, de ſucco borraginis, bugloſſæ, roſaceus, de pomis, de fumaria, aqua, vel apozemata florum cordialium, lupulorum, ſcolopendriæ, capilli veneris, ſerici crudi, pentaphilli, ſcorzoneræ, meliſſæ, mirobalanorum omnium, ſampſuci, ozimi, calamenthi, corticum, & ſeminum citri, dictamni, cinnamomi, cariophillorum, macis, zedoariæ, ligni aloes, & ſandalorum omnium: ex his ēt ſedimentum, & ſales cōficiuntur. Inter compoſita primam ſedem obtinet confectio alchermes, diambra, diaiacynthum, diamargariton frigidum, & calidum, electuarium aromatici roſati, diamuſchum dulce, & amarum, electuarium de gemmis lætificans ad Almanſorem, magnæ antidoti alipta, & gellia muſcata cum ſerico crudo, ambra, muſcho: confectio Anachardina, elixir, cardiacum, & bezaarticū, puluis etiàm ex Alpharabio r. corallij caſtorei, corticis citri ſicci, an. drac. 1. ſeminis baſiliconis, gariophillorum drac. 5. terantur, & ſummat totam doſim cum ſyrupo meliſſæ. Itē Trociſcus Auic. r. bugloſſæ drac. 1. zurumbet, doronici an. drac. 4. m. & in vino odoro ponantur. r. carabæ, caſtorei an. drac. 1. corticis citri, ſeminum baſiliconis an. drac. 5. corallij drac. 1. cum ſyrupo de pomis, aquæ bugloſſæ, ſuccus borraginis, & ecchij, & meliſſæ depuratus perpetuò exhibendus; nec non ſpecies phiri ſarcotici, trociſcus muſchatus. Raſis; deindè ad plures dies, & menſes conficiatur ſyrupus magiſtralis, melancholiæ, pituitæ, flatibus, & robori cordis accomodatus. r. ſucci bugloſſæ, borraginis, ecchij, ſcorzonerę, meliſſæ, maioranæ, ozimi, roſarum, pomorum dulcium, fumariæ, ſunchi, pimpinellę, graminis, acetoſæ, aceti piratici, lupulorum, violarum, an. lib. 5. decocti ſcorzonerę, pentaphilli, & omnium ſupradictarum plantarum, florum cordialium, angelicæ, corticum citri, hordei, dictamni, mirobalanorū citrinorum, rutæ caprariæ, ſeminum baſiliconis, ſatureiæ, ſerici crudi, biſtortæ, been albi, & rubri, zedoariæ, macis, corticis, piſtacchiorum lib. 2. his ſuccis, & decocto ad plures dies madeſcant ſpecies aromatici roſati, aliptæ muſchatæ, ſpecies diābræ, diamuſchi dulcis de gemmis, cordis ſimiæ, lupi, cipheos, trociſci hedycroi, ſpecies triaſandalorum, radicis angelicæ an. drac. ſ. deindè expræſſione facta adde ſyrup. de corticibus citri, de pomis magiſtralis, de

Alphar. puluis bezaart.

Auic. & Hali.

Syrupus cordialis magiſtralis Auctoris.

acre-

acredine citri an. vn. 1. & 5. ſucci paſſularũ dulcium lib. 3. ſaccari finiq. ſ. ſyrup. sm̃ artem apparatur, & in fine cum ſcru. 1. aliptæ muſcatæ, moſchi, ambrę, & croci an. gr. 2. condiatur. Ex his oĩb. ẽt electarium, vel puluis, vel ſal, diſſipatis ſuccis conſtruitur; ſed in frigidioribus naturis, & cauſis, extrahatur aquauitæ, in calidioribus verò, ſucci, decocta, apozemata ea methodo elambicentur, quam toties docuimus, ex his ẽt elixir intús, & extrà, & vinum medicatum, ſaſſafras, china, ligno ſanctò, iuniperi, & radice angelicæ odoratæ adhibentur. In calidioribus corallij, margaritarum, linguæ bouis, alluminis ſciſſi an. drac. 1. ſaccari drac. 6. cum aqua roſacea, vel frigida ſummatur drac. 1. trociſci ẽt de camphura cum troco laudantur. Itèm. r. amyli, carabæ, margaritarum, meliſſæ, ozimi, gariophillorum, aluminis ſciſſi frixi drac. 3. luti armeni rubei, coriandorum an. drac. 5. cum aqua meliſſę potantur: nonnunquàm ſemina mandragoræ, & papaueris albi adiecta moſchi, vel diambræ, vel aromatũ portione adminiſtrantur, à proprietate cor ſimiæ ad pondus vnius dracmæ, cum melicrato antiquo iuuat, ſemper tñ primò totius prouidentia, & expurgatio celebrabitur. *Alphar.* *Raſis.*

De externis præſidiis ad malignam palpitationem. CAP. XXXXVI.

EXTRA ſacculi, epithemata, innunctiones, emplaſtra, cerata, lotiones, & ſpongiæ ex prędictis cardiacis, & bezaarticis frigidis, calidis, & temperatis cordi, & teſtibus admouẽtur: in palpitatione propter aquoſitatem pericardij àdmodùm probatur emplaſtrum è caſtoreo, mentaſtro, abſynthio, ſatureia, angelica, calamentho, rore marino, & ſaluia, ſeù ex betonica, hyſſopo, cinnamomo, gariophillis, & meliſſa, atq. decocta ex his: vnguentum roſaceum cum ſpeciebus pliris arcotici, & gallia muſcata, theriaca, & mitridatium cum diambra, vnguentum ſandalinum cũm oleo cinnamomi, & nucis muſcatæ, oleum Matheoli de ſcorpionibus: oleum de ſeminibus, & corticibus citri, itèm à floribus vulgò garofoli, radice angelicæ, a niſis, fæniculis: Nux muſcata, caſtoreum cum oleo abſynthino, de mentha: Plura alia epithemata, & ſacculi, pilæ, odores, ſuffumigia nunc nõ recenſentur, quia ſupra cap. de cura febrium malignarum, & peſtilentium collecta fuere: veluti. r. aquæ meliſſæ, acetoſæ, borraginis, roſarum, maioranæ an. vn. 3. vini generoſi vn. 1. ſpecierum electarij de gẽmis, galliæ muſcatæ añ. ſcru. 1. ligni aloes, ſandalorum omnium, macis, doronici, croci an. ſcru. ſ. m. Vnguentum etiàm cordiale Guainerij: inunctio theriacæ, mitridatij cũ ſucco citri emolumẽtũ præbet. Vermibus aduerſatur aloes epatici vn. 5. croci ſcr. 1. ſucci citri dr. 2. vini albi odoriferi drac. 1. hæc mixtura cordi admoueatur.

Itém r. farinæ lupinorum, aloes, an. drac.ʒ. ſucci abſyntij q. 5. vmbilico affigatur; quid verò agēdū erit, ſi deſtillatio à capite malignam palpitationē efficiat? ſi ab vtero tetri vapores, à liene melancholicę exhalationes, à ſtomacho feruida bilis, & plura alia ſymptomata, & virium lapſus oriantur? quid ſi peſtilens febris incurſet, aut hæctica macies colliquatiua infeſtet? ſanè ad propria capita eſt accedendum, & ab his cura petenda venit.

De victu in maligna palpitatione, atq. ſex rebus non naturalibus.

C A P. XXXXVII.

Aet.l.c. ID in omnibus ſcire licet, quò temperies medicamentorum ,,
vergit, eò reliquus oīs victus inclinare debet: quarè ſi frigida ,,
conferunt, eò ēt reliquum alimentū deflectit, ſi n calida expediant, cibus ēt conſentiet, qui optimi ſucci, facilis digeſtionis, tenuis, & tenuantis ſubſtantiæ erit, pro vt humores noxij, & natura palpitationis malignæ vexabunt: cibi condiantur ſerpillo, ſatureia, mace, cinnamomo, ſaluia, rore marino, meliſſa, ſcorzonera, sūcho, maiorana, bugloſſa, borragine, lupulis, floribus cordialibus, alipta muſcata, ligno aloe, ambra, muſco, ſemine ozimi, gariophillo, cortice, citri, arancij, ſandalis, margaritis, & bezaar: his cōmiſta reſumptiua, contuſa, torculata, lacq. carnis, turdorū, faſiani, perdicū, capi, turturum, pulli columbacei, aut gallinacei, vino maluatico, aut muſto, & aquis cardiacis elixa, aut aſſa comparentur; oua ēt
Alph.l.c. lacte piſtacchiorū, & ſaccaro concinnata, & ſpeciebus cordialibus optima ſunt, iura ex his carnibus chimico ſtudio probantur, panatella, fercula varia, morſelli, ex pulpa capi, perdicum, faſiani, piſtacchiorū cum ſpeciebus aliptæ muſcatæ, & meſtib. an. gr. 2. aquæ roſaceæ & ſaccari q. ſ, Vinum dulce odoriferum, aut aqua ſtillatitia carnis cardiacis, & aromatib. condita potetur, in febribus peſtilētibus, aut hæctica vinum interdicitur; ſed potius ius alteratū prædictis cardiacis, & bezaarticis, vel aqua ſpagirica, aut decoctio florū cordialium, meliſſæ, ſcorzoneræ, angelicæ, radicis ſunchi, pentaphilli, in quo aurea lamina ſint pluries extīcta, quotidiè ſorbeatur. Aer alteretur lignis aromaticis, cupreſſi, iuniperi, pinis laricis, ſaluię roriſmarini, aut aceto roſaceo ſuffitus odoretur, in quo cortices citri, gariophillum, cinnamomū, ſandali, roſę, ebulierint. Si à cauſa calida maligna palpitatio excruciet, aer, & victus frigidis cardiacis aduerſabitur, ſi à frigida calidis: præterea hæc oīa expendētur, dùm actu moleſtat, dū per eſſentiā, aut per conſensū, & interualla fit, aut tandē poſt exacerbationē, aut pro curatione cauſarū antecedētiū, quibus oīb. ſi cōſiliū adhibeatur, facilius, ægri ſanitati reſtituēt, & medēdi methodus recti⁹ ſeruabitur, vſuſq. prędidiorū, ad chirurgiā

phar-

pharmaciam,& diætam, ſex rerum non naturalium, toties recollectus,in quantitate,qualitate, loco, & tempore, pro vrgentia, & exigentia indicantium perpetuò exerceatur. Quid turpius, quàm hodiernis temporibus,neglecta notitia temporum morborum,& indicantium, vrgentium, ea prius adminiſtrare,quæ ſecundo loco forent paranda? & è oppoſito? Quid irrationabilius epythemata cordi,abſq. vlla prius emolita purgatione,aut ſectione venæ, aut ſaltèm alui lenitione,admouere? Quid audacius, quàm abſq. methodo,& experientia, confusè præſidia, quæ calidis flatibus conueniunt,frigidis adhibere? ignorata malignę palpitationis ſpecie, & cui victus tenuis attenuans frigidus,aut temperatus exigitur,calidum,& mediocrem adminiſtrare? profectò non ſolùm genericis (vt inquit Gal.) indicationibus; ſed ſpecificis, & indiuidualibus conſilium dirigere oportet, magiſq. his, quàm illis incumbere decet: non illicò ſtatuendum eſt, nunc palpitatio maligna torquet. Ergo diſcutientibus flatus vtendū: ſed prius exactè inſpectandū eſt, an à cauſa calida,vel frigida per eſſentiam,vel per conſenſum legitima,vel ſpuria ſit; nàm maior,& malignior valentiora præſidia expoſtulat, & ſingularibus, atq. indiuidualibus conditionibus palpitationis, & ęgri toto pectore ſtudere debemus.

P. Ad Glauc. p. 2. & 3.

2. De alim. fac. 11.

Finis Libri Secundi Tomi Secundi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

DE MALIGNIS, ET PESTILENTIBVS, Priuatis, & vulgaribus, ſtomachi,& inteſtinorum vitijs.

LIBER TERTIVS.

DE MALIGNA, ET PESTILENTI Colera.

CAP. I.

STOMACHI malignæ affectiones primò ab humorum vitio, ſecundò à ſpiritus naturalis, & caldi innati culpa, 3 à ſolidæ viuentis ſubſtantiæ deffectu, vel ſuperabundantia exoriuntur: hæ quidém inſultantes ſtomachum, aut recipientem tantúm occupant (nàm ventrem natura animalibus fabricauit, veluti penu nutrimenti, quemadmodúm ſtirpibus terram) Vndè hoc munere retinendi deperdito, illicò cibi,& chili lienteria producitur: præterea is, vt recipiens cõſideratur ad eſſe ſui ſimpliciter, vt viuens naturali facultate, & appetitu ordinato donatus, inq. ſtatim eo læſo mala retentio, attractio, expulſio vomitus, colera, nauſea, ſingultus, mala nutritio, & vitioſa ſuctio excitatur, vel alterius gratia viuit, & tunc vitioſa chilificatio naſcitur (enimuerò nugis poſthabitis, ſolo ſanguine ſtomachus nutritur, chilo verò oblectatur, vt appe-

Quot modis ſtomachus conſideratur, & læditur.

Vt recipiens ad eſſe ſimpliciter. 2 ad alterius gratiam.

3. vt agens ad eſſe ſimpliciter ſui, vel alterius.

tens

tens) Demùm hæ malignæ paſſiones ad ſtomachum pertinent, vt agentem ſui gratia; vndê nutritio,& chilificatio fruſtratur, aut alterius meritò, nempè gratia hepatis:ſed recipiat, vel agat, inſeruiatq. ſibi, vel alteri, neceſſariò quidèm ad benè eſſe ſenſu tactus, & appetentia animali fruitur ad ſui, & alterius voluptatem: quapropter caninus appetitus, bulimus, ſitis moleſta,& fames excruciat, aut mala os ſupernum occupant, aut corpus, & profundum exercent, aut pilorum, & os infernum, quod appellatur infernum à Gal. reſpectu ſuperni,non autèm decliuitatis, & grauitatis,& deorſùm;vt quidã Gal. aduerſantes teſtantur. Profectò colera (Alexandri ſententia) acutiſſimus affectus (non enim de critica,aut de facta ab ordine cibariorum, & à fugacibus fructibus corruptis ſermonem habet) ſyncopem inſignem, immodicam virium diſſolutionẽ inducit,eò magis peſtilens,& maligna grauiora ſymptomata, & velociora incutiet. Idcircò accuratè internoſci, & celerrimè mederi expoſtulat: etenim dilatio omnibus in acutis nocet, in hoc autèm etiàm exigua, & leuis curandi mora,non ſimplicem offenſam; ſed etiàm abſolutam impartit, non vocatur colera à bile;ſed quia materia per ventrem delata ex inteſtinis detruditur, inteſtina verò colades veteres appellabant, à quibus nomen ſumpſit. Gignitur ob copioſiorem cibum aſſumptum, & quia concoqui non poterat, corruptum, à prauis etiàm humoribus, cibis,aut potionibus præſertim qualitate ſtomachum offendentibus, qualis eſt Pepon, mala armeniaca,lac, pingues, & oleoſi cibi, ex copia etiàm malignæ bilis, naturam ſursùm, & deorsùm ad excernendum irritantis, oritur, nec non propter non nulla frigida applicita,& frigidarum aquarum vsũ, ſi eas biberint, aut in eis diù natauerint; ſed has plures cauſas ab Alex. recenſita,Paulus ad duas repilogat, ad multam cibariorum prauitatem,aut ad prauorum humorum redundantiam:nàm diuturna in aquis frigidis mora ſtomachi calorem offendens, aut prauos cibos efficit, aut humores corrumpit; Aetius paucis verbis naturam, cauſas, & ſigna eiuſdem memorat, quemadmodùm ét Alex. dinumerat, inquiens. Colera apellatur, cùm propter multas cruditates vomitus bilioſorum, acidus, & nidoroſus, ad plures horas continuò perſeuerat, & venter infernè eadem deturbat,ſequitur exudatio,impeditus pulſus, muſculoſum, manuum, & peduum; maximè verò ſurarum contractio,& tenſio, atq. ſitis. Acidus quidèm pituitam adnotat, nidoroſus corruptas materias, & bilioſus bilem,& ſitim manifeſtat. Verùm Cælſus loca affecta, ordinem, qualitatem, & ſubſtantiam deiectorum notas proprias, & aſſidentes memorat, inquiens. Colera eſt vitium commune

ſtoma-

4. Ad benè eſſe gratia ſui, & alterius.

Alex.l.7.c.14.

Quid nominis.

2.Meth.8. cauſæ.

Lib.3.cap.39.

Tetra 4. ſer.p. cap. 12.

Celſ.l.4.c.11. Aret lib.2. Cal. Aur.l.3.acut.c. 19.20.

ſtomachi, atq. inteſtinorum; nàm ſimul, & deiectio, & vomitus inflatio, inteſtinorum tormina, & bilis ſuprà, infràquè eruptio concitantur primùm aquæ ſimilis: deindè, vt in ea recens caro, lota eſſe videatur, interdùm alba, non nunquàm nigra, vel varia. Methodici eam hoc pacto deſcribunt, potius id, quod ex cauſis conficitur docentes, quàm immediatas cauſas, tanquàm occultas, ipſis verò patentia, & euidentia duntaxat animaduertentibus, aut antecedentes effectrices: ideò Soranus ex Cælio Aureliano ait. Colerica paſſio eſt ſolutio ſtomachi, & ventris .i. oris totius ventriculi, & inteſtinorum cum celerimo periculo. Cauſæ antecedentes violentia, malum medicamen epotum, aquarum calidarum potatio, primæ nauigationis iactatio maritima, indigeſtio ob plurimos cibos inſuetos, & curiosè conditos, ſolutio, laxitas, raritas humoris fluentis vnà, eodemq. tempore à ſtomacho, ventre, & inteſtinis cum celerimo periculo ſunt: Nequè enim in dyſenteria diarrhea, vomitu, & alijs profluuijs eodem tēpore ſoluitur ſtomachus, venter, & inteſtina, & cum velociſſimo diſcrimine: quare cùm acuta ſit paſſio à celeri humore, celeriter ſoluente, nempè bile efficitur, ſed partis læſio non facilè dignoſcitur: nàm ſępé varia ſymptomata exurgunt, digiti incuruantur, vertigo, ſingultus, liuor vnguium, extremorum algor, & rigor totius corporis fit; quinimmò Alexand. tanquàm manifeſtum nō meminit eſſe læſionē ſtomachi, Aetius tamen, & Cælſus, tria loca affecta recenſent, ſupernū os ſtomachi, infernū, & inteſtina. Verū his perpenſis facilè negocium erit, coleram humidam à ſicca, & arida diſtinguere, in qua venter inflatur, & ſtreptius, & dolor laterum, atq. lumborum fiunt, nihilq. aluus aſtricta è ſpiritu flactuoſo, & acri deicit. Cæterum cùm ſpiritus interdùm quidèm retineantur, & interdùm exeant, aridam propter retentos ſpiritus generari non aſſerendum eſt, nā probabilius fuerit, eos ità appellare, quia penetrant, egerunturq. Humida verò maligna deſcribitur, admodùm copioſa, & vehemens excretio maligni humoris per os ſtomachi ſupernum, & aluum. Nàm ſumma copia excernitur, & ſumma vehementia, & angore vires proſternente reicitur à toto genere præter naturam, per vtrumq. orificium, vt moleſtia ibi, & dolor perſentiatur: quoniam eodem tempore natura contrarios motus ſursùm, & deorsùm efficit, & omninò à toto genere præter naturam, anxietas, & impotentia quieſcendi, & ſe mouendi excruciat; modò vomitus maior, & immodica ventris perturbatio ſuprà, & infrà erumpit, ſuccum malignum, & erodentem, qui inſigniter actionem excretricis ventriculi, non ſolùm ſecundùm partem ſupernam; ſed mediam, & infernam irritat

Methodicorum opinio.

Loco citato.

Quid ſit colera ex Methodicis.

Duplex colera ſicca, & humida.

3. Aph. 3. 4. Acut. q. 5. 102. 103.

Quid ſit maligna colera.

ritat,aluum. Hic quidèm ſuccus malignus propriè, vel improprièper eſſentiam in ſtomacho gignitur, vel per conſenſum ab hepate, atq. aliundè impartitur; ſi in ſtomacho ſupernam partè occupans, vomitum excitat, infernam alui profluuium, & inteſtina moleſtat, vel aliundè maligna portio ab hepate, vel liene tranſmiſſa primò inteſtina angit, altera ſtomachum. Poterit itàquè eſſe maligna bilis perracea, eruginoſa, vitellina, atra bilis, aliaq. colluuies, nimis acris, erodens, & abundans, vel pituita admodū ſalſa, & corrupta: deindè ij maligni humores, vel ab externis deuoratis edulijs, bilioſis, fugacibus fructibus, vel fungis, aut alimentis prauis, aut medicamento aliquo acri, & venefico, ſanguine vitioſo, aut chilo corrupto originem trahunt; hinc facilè eſt, ventriculum, & hèpar ab his calida, & ſicca intemperie affici: enimuerò ſenſim, & ſenſim (niſi à cibarijs prauis, & veneficis illicò fiat) gignitur ſuccus malignus deprauata coctione ventriculi, iecoris, vel vniuerſi, & delatus ad ventriculum, tanquàm

9. Ad alm. 62. cauſa maligna hoc graue ſymptoma ſporadicum, vel commune, vel endimium producit, prout cauſa maligna vulgaris, aut endimia exſurget: deindè aliquandò malignum euadet, quia febrem ſimplicem annexam, aut malignam habet aliquandò; quia malignam inflammationem, eriſypelatem ventricule, aut iecoris, aut ingentem virium imbecillitatem, aut numeroſa, & grandia ſymptomata ſibi aſſociat, frequenter aggreditur iuuenes calidos, &

4. Morbis maligna colera fit.

6. Epid. 4. ſiccos babaces, vel lurcones: deindè pueros, è rarò ſenes, viros potius, quàm fæminas Æſtate, quàm Autumno, Vere, & Hyeme: profectò correpti triſtes, & iracundi euadunt, vitales enim ſpi-

5. Epid. 27. ritus turbulenti, & nimis calidi in cordo feruefcunt: vndè Hipp. nonnullis ægrotantium exemplis eſſentiam malignæ coleræ explanat. Teſtatur Bianti, pugilli cum natura vorax eſſet, contin- „
git, vt in affectiones colericas bilis ſurſùm, & deorsùm exeuntis „
dilaberetur ex carnis eſu, maximè verò ex porcinis carnibus, cru- „
dioribus, & ex ebrietate, vini odorati, & placentis, ac dulciarijs „
ex melle, & cucumere, pepone, lacte, & polenta recenti. In Æſtate „
quidèm colericæ paſſiones oriuntur ex porris, cæpis, braſica, rumicibus, ſepijs, locuſtis, cancris, eruo, polenta recenti, & vino la-

7. Epid. n. 4. 5. Epid. 29. ctei temporis; aliud exemplum affert Hipp. Euthichides ex co- „
lericis affectionibus in crurum diſtenſione deſiluit vnà cum ſe- „
ceſſu deorsùm bilem multam coloratam vomuit ad tres dies, & „
noctes, valdèq. rubram, & impotens erat, anxioſus, nihil autèm „
continere poterat, neq. ex potibus, & vrinæ, ac tranſitus deorsū, „
ſuppræſſio multa per vomitum fæx molis prodeit, & deorsùm „
quoq. erupit. Nàm euacuatio bilis erodentis per ſurſùm, & deor- „

sùm

ſum erat in cauſa, vt nullus liquor ad vias vrinæ tenderet, indè ſuppreſſio orta fuit, ſed concitatio illa ità vehemens erat, vt non ſolùm humores malignè bilioſi euacuarentur; ſed chilus concoqui minimè poterat, & fæx etiàm ſursùm, ac in voluulo educeretur, & præſertim quæ os ſupernum infeſtat, & deorsùm molis, quæ pilorum irritat; quia diù nequit excrementum fæcale in inteſtinis commorari, colerica paſſione vigente; ideò mollis euadit, & mollis ēt fit; quia liquida omnia ſumpta ingeruntur, & concotrix, alteratrix, & attractrix venarum meſeraicarum languent. Colera igitur ex materia à toto corpore in gulam, ventriculum, inteſtina retrò fluuens maligna motio, acutiſſimumq. vitium per vomitum, & per aluum humores violenter, & impetuosè deturbat, primò aquea, deindè ſtercorea, tetriq. odoris ſentiuntur: Siquidèm longa cruditas hæc omnia excitauit: ſed Aretei non nulla verba expendamus, dicit (materię) quia hæc tàm ſuccos bilioſos atrabilares malignos in corpore genitos, quàm cibaria corrupta, vel veneſica aſſumpta, & exhibita amplectitur, ait (motio) non motus; quia affectionem, & paſſionem locali motu poſitam, & vagam, oſtendit ab eo loco, in quo quieſcit agitatio, & expulſio, in gulam, ventriculum, & inteſtina, retrofluens à toto corpore: quoniàm materia in vniuerſum per venas, & per arterias, rectè diſtribunda retrofluit, morbosè, & retrocedens malignè corrumpitur in ventriculo; & ibi reſidet, atq. ad hepar non pertranſit, vel quæ in hæpate, liene, & alijs partibus naturaliter commoratur; tunc retrofluens præter naturam mouetur, & in ventriculum impetum habet; retrò enim fluere ſuccus ille vocatur, qui natura antè ire debebat: quapropter maligna motio eſt, tùm propria vehementia admodùm intenſa, & extenſa, tùm humore impropriè: vel propriè maligno, tùm alijs modis commemoratis: hinc facilè eſſentia malignæ coleræ enucleata, quot aderint differentiæ formales, quot materiales à ſedibus affectis, quot effectiuè à cauſis coniunctis effectricibus in ſpecie, perſpicuum vnicuiquè erit.

2. De alim. facul.

Aet. l. 2. acut. cap. 5. Dilucidatio.

Quomodò differat motio à motu. Quomodó dicatur à toto fluere materia.

Quot modis motio maligna euadit. Differentiæ à forma ſubiecto, & effectrice.

De ſignis indicantibus, & præſagiis malignæ coleræ. CAP. II.

SPONTE colera ex ſupradictis elucet, atq. ēt frigore extremorum, ſudore circà faciem, terribili, vultu, ſiti, ardore, & triſtitia, immò talis vocatur à Raſi, quia triſtes reddit homines, anxietate, impot. quieſcēdi, & nutriēdi, ex oculis caliginoſis, cauis, vocis priuatione, & deliquio, paruo pulſu, imbecilli, ſyncope, & cōuulſione: humorū malignorū notę ex excretis patēt, atq. ex victu &

5. Epid. 4. 6. Epid. 4.

& natura ægrotantis, pariter ſi potio, & cibaria, aut venefica ingeſta fuere, ſi per eſſentiam torquet, omnia ſymptomata, & querelæ circà ſtomachum verſantur, ſi à toto demandantur humores, illud cacochimum prauis ſuccis abundat. ſi ab hepate, liene, aut vtero, dolores circà has ſedes, excrementa, & læſæ actiones circunſpectantur, epidemica, endimia, & ſporadica, & ex vulgari, & communi cauſa, aut priuata innoteſcit, magis ſpeciatim ſingulæ ſpecies dignoſcentur, ex particularibus, & ſpecificis indicijs conſilium potiſſimum erit, vt ſuccus ille malignus aeris, & mordax attemperetur cardiacis, & bezaarticis: deindè refrigerantibus, & humectantibus demulceatur; motum verò ipſum ex Gal. prohibere, transferre, atq. diuertere oportet, prohibemus cauſas adimendo, nempè bilem, & acrimoniam deliniendo pluribus remedijs, transferrimus ad vniuerſum, & diuertimus per vrinam, & contraria loca. Cauſas primas opifices intemperies quidèm iecoris, ſtomaci, lienis, & vteri remouere neceſſe eſt, atq. vias obſtructas aperire; vires præſertim ſtomaci roborentur, & totius conſeruentur, ſymptomata annexa citò, tutò, & iucundè auferre ſtudemus. Cæterum ſi febris maligna, ſi valida inflammatio, & virtutis languor, aut numeroſa ſymptomata præhendant, etiàm ab his indicationes ſæpius reiectatæ curatiuæ, à morbis, preſeruatiuæ à cauſis, & ſymptomatibus, vitales à naturali conſtitutione, vnione, & ſymetria partium haurientur.

Signa per eſſentiam. Signa per conſenſum. Signa Epid. & ſporad. Indicat. 7. Aph. 21. Motus tribus modis ſiſtitur. Tres genericæ indicationes à morbo, cauſa, & virtute.

Læthaliſſima, & acutiſſima à quarto vſq. ad ſeptimum interficit; vndè Hipp. teſtimonio, iudicat autèm tales morbos maximè quinta, ſeptima, & nona dies: melius tamèn eſt cauere vſq. ad decimum quartum, eò magis læthalis furit, ſi malignè epidemica corripit, aut à veneno, & venefico cibo; aut medicamento originem duxerit: ſpeciatim ſi atra bilis maligna, & aduſta auctor fuerit, mors ſequitur doloribus, plena, & miſeranda per conuulſionem, ſtrangulatum, & tandém inanem vomitum; & quò plura membra læduntur, eòq. magis, ſi totum vniuerſum eò citius, & grauius intereunt ægrotantes.

Præſagium. 7. Epid. 40.

De malignæ coleræ medela, chirurgica, pharmaceutica, & diætetica. CAP. III.

Quid agendum, locus, & quandò. De frictionibus.

Citiſsimé frictiones aſperæ, doloroſiq. nexus infernis partib. ſuccurrũt, ſi impetus copioſus ſuprà ruat: ſupernis verò, ſi infrà æqualiter oĩb. ſi equalis motio inſurgat, inaniũ cucurbitularũ vſus expurgatis bis, terq. ſuprà, & infrà malignis humorib. regioni vẽtriculi, aut vmbilico aut inter ſpatulas, & infernis partib.

non inu-

inutilis erit; coercent quidèm bilioſum vomitum; ſed prius copia maligni ſucci euacuatur (præſertim toto cachochimo, abſenteq. inflammatione ventriculi, aut hepatis) Expedit copioſè aquam dulcem exhibere, aut ſerum lactis tepidum, ſæpè, aut aquam hordei, ſed poſt aquam calidam, bibat aquam infuſionis abſintij, vel aquam infuſionis aloes, donec egrediantur humores, ventriculo adhærentes: poſtea ipſum roborare decet ſpongijs, vino, & aceto madefactis cum maſtice, roſis, ſandalis, corallijs, mirto, ligno aloes, flore lambuſchæ, vel emplaſtro ex cidoneis, ſpeciebus triaſandalorum, margaritis, florumq. gariophillorum vulgò, & alijs ſuprà cap. de palpitatione recitatis. Aquæ Calderanæ Veronenſes, Patauinæ, Beatæ Virginis, Lucenſes, è Villa Ficoncellæ, Sancti Caſsiani, infrà educunt, attemperant humores, & ventriculum roborant: Clyſteres ex ptyſſana, lacte, ſero caprino, reuulſis prætere a humoribus, qui in motu vagabantur, vomituq. delinito recenſitis auxilijs. Statim bilioſi, & maligni humores ſunt concoquendi, quoniàm (hoc acutiſsimum ſympthoma inducias non præbet) ſyrupis refrigerantibus, & humectantibus, bolis, è requie Nicolai, Philonio, & theriaca recenti: ſucci, & liquores ſtilaticij, aut depurati ſucco limonum, & agreſtæ abq. melle, & ſaccaro (ne facilè bileſcant) eligantur, acetoſæ, cicoreę, pimpinellæ, ſcorzoneræ, pentaphilli, echij, vincitoſsici, borraginis, bugloſſę, ſunchi, cidonij, mali punici, rob de agreſta, de granatis, & ſuccus roſarum, menthæ, & abſintij additur, vt os ſtomaci aliquantulùm firmetur. Demùm aſtringentia, non gratia fluxus, ſed caloris natiui modicè calida adminiſtrantur, vti Raſis docet trociſcus de Olibano, de Thure cum ſucco granatorum, rob de agreſta, ſyrupus de mentha cum oxiſaccara, necnon cum aqua gelida, vt paſsioni, & virtuti conſulamus. Semper tamèn potius infrà humores maligni trahentur, ſiſtaturquè vomitus, tantùm quàm magis naturæ inſuetus. Gal. in benè carnoſo lauacrum frigidum laudat, & aquam frigidam præbet, & pulegium ex aceto natibus offert, polentamquè vino aſperſam, vel mentha, frigida, & aqua niue infrigidata manus, & pedes lauat: fortè quieſcit natura ab his recreata; multùm enim extuantes ventriculi è frigidæ contactu lætantur.

Alphar. lib. practica cap. 2.

Not. de aſtringentibus.

Aret. 2. acutorũ c. 5.

De remediis par. faci 26.

5. Epid. 4.

Si autèm omnia antiqua ſtercora deiecta fuerint, & bilioſi humores tranſierint, bilioſuſq. vomitus, diſtenſio, faſtidium, anxietas, & virium labefactatio vrgeant: frigidę aquę cyathi duo, aut tres ventrem aſtringunt, retrogradum humorum curſum firmant, atquè ſtomachũ ardentẽ refrigerio conſolant. aſsiduè verò cùm potum aquę vomuerit, id facito: facilè quidẽ frigida in

Aret. l. c.

Aquæ fr. vſus: quantitas, & qñ.

in ventre incaleſcit:verùm cam ſtomachus euomit,à calida pariter,& à frigida dolore affectus: ſemper autém frigidum potum expetit roſarum enantes,rohis, pampinorum vitis, aut mali punici acidi, & dulcis,ſuccum,modica menta inſperſa. Porrò ſi arteriarum motus ad paruitatem lapſi fuerint, nec non aſſiduè, & frequenter micent arteriæ, ſudorq. circà frontem, iugula, & quálibet corporis partem ſtillatim effluat, aluiq. profluuium non ſiſtatur,& ventriculus adhùc euomat cum diſtenſione,& animi deliquio, parum vini odorati,& aſtringentis aquæ frigidæ infundendum eſt, vt prę odore ſenſus excitetur, ob eiuſq. potentiam corpus robore,& nutricatione recreetur. Vinum.n. celeriter ſurſum petit, vt retrogradum humorum fluxum coherceat, tenue vero eſt, vt facilè diffuſum, naturæ ad ſanitatem recuperandam opem ferrat, validum quoquè,vt vires dilabentes fulciat, atq.ſuſtineat. Cæterum ſi omnia euomit,& ſtomachus nihil detineat, ad calidas potiones,& cibaria recurrendum: non nullis enim hæc mutatio vomitionem compeſcit, calida verò calidiſſima ſunto. Sin horum nullum proficit, interſcapulo cucurbitula affigetur, atq. infrà vmbilicum:aſſiduè hæ mutentur, nàm diutius permanentes dolorem cient, periculumq. ne veſiculas excitent. Sed redeamus (his iàm caſibus in medium adductis) ad ordinatam methodum curandi malignam coleram,& præſertim primò clyſterijs: deindè frictionibus ligaturis,cucurbitulis,fotibus cordi,ſtomacho, & teſtibus, & alijs externis remedijs, atquè intùs copiosè aqua calida exhibita,aut ſyrupo roſaceo ſolutiuo,cum aqua hordei,& abſyntij lib. 4. Aut ſero caprino cum ſucco roſarum,& tamarindorum, aut aquis thermalibus recitatis. In Colera nigra emplaſtrum ex mellíloto,mirrha,ladano, vſnea cum vino pontico iuuat,aut de cruſta panis cum puluere roſarum,maſtice, enante,& aceto, aut mirto hypociſtide,galla, trociſcis de Stella Amazonum, aut ſpongia infuſa ſucco pomorum agreſtium: ſtomacho frigido calida,calido frigida applicitur,aut aqua roſacea niue infrigidata, aut vitella ouorum in ſartagine cocta, cum oleo mirthino,& de mentha,adiectis pulueribus ſandali, corallij, maſticis, & abſynthij; ſed hæc perpetuò (euacuata prius materia clyſterijs,& medicamentis per os memoratis) admouentur ſtomacho. ℞. acacię, ſanguinis draconis, balauſtiorum, boli armeni, terræ ſigillatæ an. vn. ſ. farinæ hordei quartam partem cum aceto nigro, emplaſtrum commiſceatur. Aliud. ℞. mirtillorum, roſarũ rubearum,ſandalorum omnium, menthæ,an. drac. 1. maſticis, galliæ muſcatæ, gallarum immaturarum, hypociſtidis, corticum mirobalani citrini, cidonij, nucum cupreſſi an. drac. ſ. aquæ roſaceæ,

Aret. & Paul. l.c.

2. *Caſus.*

Quandò,& quãtitas, moduſq. vini.

3. *Caſus.* *Cur calida exhibenda.*

4. *Caſus.*

Quæ lenientia p.

Colera nigra cura.

Quomodò.

Aret. l.c. Paulus Alex. Raſis.

roſaceæ, ſucci granatorum, & menthæ q. 5. manu tergium aqua frigida inſperſum collo applicitum, infrigidat neruos à ſexto pari exortos, & oris ſtomaci ſenſus hebetat. Emplaſtrum ex lupini, farina nigro aceto decocta, paſtillis Amazonum, & in maxima vrgentia, & dolore, atq. mordacitate ad Philonium, requiem Nicolai, theriacam recentem confugiendum intùs, & extrà, necnō etiàm ad emulſionem ſeminis papaueris, mandragoræ, lactucæ, & acetoſæ, atq. etiàm ad maſticem eborem, margaritas, corallios, cum ſucco cidonij menthæ, & papaueris. *8. De compoſit. medica.*

De victus ratione in maligna colera. C A P. IV.

CIBVS citò vires recreet, firmetq. ſtomachum, veluti ptyſſana hordeacea, hordeo prius torrefacto, & inſperſo, ſucco mali punici, aut vino in iure alterato, ſcorzonera, ſunco, acetoſa, pimpinella, maſtice, & mentha (ſemper quidèm additur calorem natiuum, & robur firmans) vel panatella cum ſemine peponum, cidonijs, & leucacantha, ad os ſtomaci roborandum: aqua, & liquor reſumptiuus carnis turturis, perdicis, capi, & ſimilium, perpetuò ſucco cidoniorum, aut mali punici, aut vino auſtero cum moſco celebrentur, præcipuè dùm timor deliquij inſtat: pulli gallinacei, faſiani, pauonini, turdi, merulę aſſi, & irrorati vino granatorum cum pulueribus cardiacis frigidis, torculari exprimuntur, ptyſſana etiàm ex ſucco lentium, è corticatarum leucacantha, pulpa cidonij mirificè opitulatur: attemperat quidèm acrimoniam bilis, aſtringit, & alit: Deturq. polenta ex farina hordei torrefacti, & orizæ, ſucco agreſtæ madefacta, quæ refrigerat, & humectat: ius pulli bibat concinnatum agreſta, arancijs, aceto nigro, ſucco cidonij, & berberis, è ſtomachis auium elixis, & aſſis ſuccis cidonij, berberis, acetoſæ, liquor chimico ſtudio elicitur, qui ſtatim coleram ſiſtit, & vires reſtaurat; fructus ſtipticos, ſorba meſpilla, pira, poma ſylueſtra, acerba auſtera in vltima menſa. In calida colera copioſa aqua hordei torrefacti cum ſucco cidonij (ſerum caprinum cum ſucco arancij, limonis, citri) aqua carnis cum ſucco berberis ſtillatitia potetur. In frigido ſtomacho maſtix, mentha, abſinthium, & lignum aloes additur; à vino niſi ſyncopis immineat, aut niſi difficilè ſtomachus cibum retineat, abſtinendum: ſin autèm parum veteris, & benè redolentis præbeatur. Dormire cogatur, ſomnuſq. omni ingenio conciliandus, ad vomitum coercendum. r. ſeminis papaueris drac. 2. iuſquiami drac. 1. opij, crocij ſcru. 5. ſunchi, berberis, ſpodij, liquiritiæ, an. drac. ſ. ſucco pomorum acetoſorum, & cidonij,

In calida colera.

In frigida colera.

Raſis 9. ad Almans 62. lib. diuis cap. 60.

Celius Aur. locis cit.

Ad ſommum conciliandam.

donij,

donij, pilulæ figurentur, quarum drac. 1. à prandio, & cena ſomnum prouocat, & vomitum aſtringit. Cibarijs etiàm puluis inſpergatur, aut ſalſamentum apparetur. r. roſarum rubearum, ſandalorum omnium, ligni aloes, ſeminum berberis an. drac. 5. miuæ cidonij. q. ſ. Aut r. maſticis, mentæ, corticum citri, ſpecierum diarrodonis abbatis, margaritarum præparatarum, corallij rubei, fragmentorum præcioſorum, ſucci roſarum, ribes, & ſapæ an. vn. 1. m. pro ſalſamento; multa etiàm fercula ex ijs, & carnibus, turturis, turdi, faſiani, pauonis, perdicis, aſſis, & expreſſis conficiuntur iucunda, & ſuauia: potiones ſemper depurentur ſpagirico modo, cardiacis, & bezaarticis ſuccis, liquoribus, & plantis exornatæ, ad ociſſimè nutriendum, & attemperandas malignitates.

4. *Acutorũ* 103. Aridæ coleræ ſuccurit ventris ſubductio ex clyſtere per quàmpingui; & perunctum in aquam calidam dimittes: potet vinum tenue, vetus, & mærum, oleumq. amigd. & roſaceum, ſomnus concilietur, & tandèm lac aſinæ dandum, donec purgetur.

De ſymptomatum malignæ coleræ medela. CAP. V.

SYNCOPI, conuulſioni, extremorum frigiditati, ſudori immodico ſuccurrunt remedia, proprijs capitibus recenſita, & præſertim hoc in caſu clyſteres, vt reuellantur ſucci maligni, tùm pingues, tùm aliquandò acres, aſperæ frictiones, doloroſi nexus, & infernarum partium lotiones, epithemata cordi, ſtomacho, & teſtibus, ex aqua roſacea, & vino, aut aqua ſimplici cordiali cum ſpeciebus cordialibus temperatis, aut poſca cũ mentha, & roſis; ſtomacho verò confert malum cidoneum coctum, & aſſum cum maſtice, coriandro, ligno aloes, & floribus lambruſchæ, aut malum granatum, elixum, & contuſum cum ſandalis rubeis, cinnamomo, & gariophillis, aut pulpa, è ſorbis meſpillis, aſſis cum nuce cupreſſi, mace, & cardamomo, aut emplaſtrum diaſinicon frigidum, & calidũ: victus indicationibus conſulat, magiſq. particulatim, & ſingulariter ſpeciei coleræ ſimplici, aut mixtæ arrideat. Vinum quidèm potiſsimum auxilium ſyncopi, ſudori, atq. virium infirmitati, niue infrigidatum præſtat, intùs ſanguinem, & ſpiritus coercendo, & tenorem vitæ ſeruando. Cibaria multa varijs facultatibus conſtantia, ſed velociſsimi, ſinceriſsimiq. alimenti offerrantur; præcipuè ſtomacho languente: ſtillatitia reſumptiua, aut aſſa, aut elixa, aut torculari prolecta, & cardiacis decorata, quę viribus, motui humorum, & eorum qualitatibus excedentibus, & malignis, omni puritate, velocitate homogenea correſpondeant; quæ mala citiſsimam mortem

P. De vat. vic. tex. com. 6. 7. 17

mortem incutiunt(ijs non eſt tardandum) plura intùs, & extrà admoueantur, & exhibeantur, de quibus in proprijs cap. de ſyncope, palpitatione, ſudore, catharro, vigilijs, dyſentheria, & alijs copioſe actum fuit.

De maligno peſtilenti, & canino appetitu. CAP. VI.

GALENVS reſpiciens ad appetitum animalem oris ſtomaci pluribus neruis ſuffulti eum inter affectus animæ nummerat: alibi animaduertens appetitum naturalem, cum quidèm inter naturæ functiones recenſet, vt fames ſit concupiſcentia ſolidioris cibi, & ſitis liquidioris alimenti: non vocat Ariſt. appetitum, quia is eſt genus nimis remotum; ſed concupiſcentiam, quæ magis eſt proximum: hoc ordine exurgit. Sanè primò ab innato calore, & influente adiuuante aere externo per ambitum vniuerſi pars ſolidior, vel liquidior inanitur, vndè venæ, arteriæ, & omnes particulæ minimo ſenſu tactus hunc defectum, ac tangibile moleſtum deprehendunt, atq. tunc ſibi ſimile, & familiare loco deperditi auidè trahunt, & etiàm eodem tempore ſenſus quidam, & animalis appetitus, in illis partibus ſenſitiuis reſidens expergiſcitur, qui nutrimentum, vt ſenſibile, delectabile, tanquàm conſeruatiuum propriam naturam animalis appetit (licèt ſenſus tactus non moueatur, niſi ab obiecto præſenti tactili, appetentia verò ab immaginatione, odore, guſtu viſu, auditu, obiectiſq. externis conciteтur) profectò hic ſenſus tactus re, & eſſentia à facultate ſenſitiua, & eadem appetente non differt, niſi ratione obiecti, & finis: enimuerò tactus hic ſingulis ſentientibus ſedibus, tangibile ſentit, vt calidum, frigidum, humidum, ſiccum, durum, molle, acutum, & graue, atq. proportionatum ſimile ęquale, & contraria percipit, vt ſymetriam animalis mixtionis conſeruet, & ab iniurijs tactiuis tueatur, atq. animali appetitui inſeruiet: idemmet tactus, vt appetens ſenſitiua facultas, ad appetendum inſurgit; ſed tunc etiàm cognoſcit, non vt calidum, aut frigidum &c. ſed vt delectabile, & iucundum reſtaurans organum tactus ſolidiori, & ſicciori qualitate, & ſubſtantia, vel liquidiori æquali ſymetria, & proportione donata, & hoc eſt nutrimentum, quod mixta ſubſtantia ſolida præditum (non ſimplex tantùm, & elementum) conditionibuſq. ſenſibilibus, humani corpori reſtaurat, vel ſubſtantia liquida eiuſdem conditionibus ornatum reſarcit humidiorem partem corporis diſſipatam. Cæterum homo nobiliſſimum mixtum animatum rationale ad ſui nutritionem, aliud mixtum ſimile requirit, & quò ſimilius,

P. De ſympt. cauſ. cap. 7. Lib. de diff. ſym. cap. 4.

2. De anima 22. & ſeq. & 43. et ſeq.

Ordo, et generatio appetitus, famis, & ſitis.

Quomodò agat appetitus animalis, & quomodò naturalis, & quid ſit vtriuſq. obiectum.

Quomodò differat ſenſus tactus ab appetentia.

Senſus tactus re & eſſent. idem cum appetente, & ſenſ. facultate.

Quomodò ſenſus tactus agat, & in quæ obiecta.

Quomodò agat appetens facultas, & cognoſcitiua, & in quæ obiecta.

Quid ſit alimentum.

Alimentum requiritur ſimile nutrienti.

Q. Vegetatiua nunquàm feriatur, & ſemper interno, aut externo eget alimento et quomodò auctores ſint interpretandi.

Q. Dilucidatio.

milius, eò magis, & facilius nutrit (ex quibus conſtamus proximè, & immediatè, ex ijſdem profectò nutrimur) ſemperq. aut externo, aut interno alimento, egemus: nunquàm enim facultas nutrix, cuiuſquè viuentis tantillum feriari poteſt, natura ſagax hoc ordinauit, neceſſitate compulſa, veritaſq. ſuadet, & philoſophorum ſententiæ teſtantur: ſin autem verè nouum, & innauditum dogma ſtudioſorum animos abſquè ratione obſcuraret, quid facultatis vegetatiuæ actum ſecundum perennem, ac neceſſarium vitæ ſimpliciter, non rationalis, & ſenſitiuę impedire poteſt? quid caloris innati vim? quid continuum defluuium è noſtro corpore? quid ambientis naturam ſemper agentem coercebit? quid habitum noſtri corporis porroſum, & tranſpirabilem deſtruet? Profectò non humidi viſcidi primigenij robur, non æqualitas caloris, & reſiſtentia humidi, nequè alia cauſa excogitabilis experitur; ſemper quidém eget pabulo; quia ſemper defluuium inſtat, ſemper ad alendum commouetur à pauciori ſubſtantia ſolida, & humida, relicta, quàm par eſt: in membris diſſipatur, deperditurquè continuò à calore actu operante, & abſummente, qui ſi in ferro ignito, calybe, auro, marmore, dùm actu eſt, ſemper abſummit, cur non in humido? Ideò perpetuo eget alimento, pabulo, primo intrinſeco in ſui ſubſidium; deindè hoc deficiente, extrinſecum aptat, ſine quo diú viuere valent animantia, aut naturaliter, aut præter naturam, vt patet de Vrſo, Serpentibus, Glire, Irundinibus, Plantis, ex piſcibus, quæ aliquandò per aliquod tempus ſine extrinſeco alimento viuunt. Auctoritates, ſententiæq. Ariſt. Hipp. Gal. Alberti, Fracaſt. Marcelli, Laurentij, Gręcorum, Latinorum, & Arabum, non de intrinſeco alimento, & pabulo, ſed de extrinſeco, rectius interprætantur. Sed hæc obiter, aliàs in epiſtola lucidius perſcrutabitur, redeamus ad penſum. Orto igitur appetitu animali, & naturali in ambitu vniuerſi propter innanitionem venæ, arteriæ, & vniuerſum ab hepate, hoc à ſtomacho, furantur (os ſtomaci primū eſt, in quo natura; tanquàm nobiliori ſenſifico magis pro cibis ſummendis, & excrementis detrudendis manifeſtius accommodauit, & ſenſum tactus, & vtrumq. appetitum animæ, & naturæ donauit) & tunc ſentitur defectus, quid priuatiuum, & ſuctio quid poſitiuum, & motus realis ſimilis ſubſtantiæ, & qualitatis. Hinc naturalis concupiſcentia oritur, attratrix excitatur, aut expultrix inſurgit, dúm odium alicuius qualitatis moleſtat. Viget etiàm in iecore, & communicatur pudendis propter conſeruationem ſpeciei: in ventrieulo verò propter tutelam indiuidui; deindè per accidens, vti non ens percipitur priuatio delectabilis

Quomodò, & quandò animalia ſine alimento externo viuant.

Quæ ſit appetētia in iecore, & teſtibus.

ſenſi-

ſenſibilis. Cæterum, his præmiſſis ad naturam maligni, & canini appetitus accedamus.

De maligni peſtilentis canini appetitus lucidiori eſſentia. CAP. VII.

CONTRARIA appetitus perditioni affectio eſt, quę caninus appetitus malignus vocatur; plures enim cibos vehementer tunc ægri appetunt, atq. eam auiditatem cohibere nequeunt, in cibiſq. nimijs ingerendis modum excedunt: deindè multitudine eorum aggrauati, & aſſumptos citrà nocumentum ferre non potentes, ad vomitum diuertunt. Deindè rurſus cibis ſe explentes, rurſus euomunt, quemadmodùm canes; ex hac autèm aliquandò vomendi conſuetudine, cęliacis, dyſentericis affectionibus, atq. aquæ inter cutem obnoxij fiunt: antequā enim priores cibi coquantur, alios ingerunt, dùm acceſſionis cauſa humor quiſpiam vitioſus, & acidus exiſtit, qui os ventriculi mordens, & irritans appetitum citet, famem infert, corpora ipſa vacua reddendo, tuniculis coactis, & aſtrictis propter egeſtiones multæ, crudis nimirùm cibis, aut ſemicoctis, exturbantur. Itaq. vbi cognouerimus à malignis humoribus pituitoſis, & acidis fieri hanc affectionem, qui in ipſum os ventris impacti, ac veluti aqua in ſpongia imbibiti cogant, & irritent ad voracitatem (in cardiocgmo is ſuccus, non altiores partes; ſed ſuperficiarias tantùm occupat) in hoc verò tanquàm aqua ſpongiam, vbiq. permeans, & aſtringens fibris non adhæret, quemadmodùm in ſingultu. Euomunt, quoniàm fundi ventriculi fibræ, in quo ſedem chilificatrix obtinet, & irritata expultrix, & grauatur mole cibariorum incoctorum propter imbecillitatem ventris, & attractrix naturalis in ore valida, iugiter trahere alimentum ſtudet. Cur verò hi ægri appetunt, cùm maligna pituita, aut melācholia imbibita ſit? An quia hæ materiæ ſunt ineptæ, & incommodæ ad nutritionem? & ad ſubſtantiam deperditam reparandam? & àn quia licèt aſtringant, ſua violentia, & morboſis qualitatibus dextruent temperiem, & calorem natiuum? indè coctricem, & alteratricem debilitant? Cur præterea alij nec cibum vomunt, nec per ſeceſſum expellunt, nec grauitatem perſentiunt? An quia ab humore calido, vel calida intemperie abſummente alimentum, tunc exoritur appetitus? Demū cur pinguia oleoſa hūc affectū curēt? An quia ſensū tactus obtūdūt, & porros, ſedes, & ſpatia īnanita facilè replēt, ac permeant? Tādē cur sūptis plurib. cibarijs nō ſatiatur, īmò fames illa canina ſæuit? An quia cibaria incocta oīa adhùc pmanēt in fundo, & ab ipſis vapor ſursū, & halituoſa

Aet. extrab. 3. 3. ſer. p. tex. c. 21 Raſis q ad Alm. c. 88. oct. de com. med. loc. c. 12.

Dub. prima. Solutio.

Dub. 2. Solutio.

3. Dub. Sol.

4. Dub. Sol.

ſubſtania non eleuatur? quæ aridam ſubſtantiam irroret,& made-
Vent. conſt. viuens. faciat,& cauſas corruptæ appetentiæ attemperet, vel diſſoluat?&
2. Vt ſenſu præditus. hac ratione ſatiet, & quoddam veluti alimentum oris ventricu-
li, vt appetentis, non autèm viuentis, & vegetatiui apponetur, ex
Quomodò, & cur ventriculus ſanguine, chilo, & cibis ſatietur. ſanguine porrò nutritur, vt viuens; at vt ſenſu præditus,& anima-
li appetitu, chilo, & cibis ſtatim ingeſtis ſatiatur. Cur edaces,
Lib. de aere, & aquis, &c. & non bibaces ſunt ex Hipp? An quia vnius corruptio, eſt alterius
generatio, & è contra? Etenim ſi appetitedax calidum,& ſiccum;
5. Dub. his igitur priuatur, & tunc frigidum, & humidum adeſt, ſi au-
Sol. tém ſitiens frigidum, & humidum cupit, meritò his orbatus, ca-
6. Dub. lido,& ſicco abundat. At cur aliquandò vtrumq. exercent, dùm
afficiuntur ſicca intemperie? quæ ſolidam ſubſtantiam, & liqui-
dam innaniunt, materia ſalſa, licèt ſpacia mole repleat, attamèn
ſiccitate, & ſalſedine auget ſitim,& nutrimentum abſummit, &
eò magis, dùm ſiccitas frigiditati aſſociatur: vti melancholia aci-
da, vel ſimilis intemperies ſimplex, ab extrinſeco etiàm frigore
8. Prob. 4. & p. Aphor. contingat. Vndè Ariſt. ait, tempore frigido, & hyeme, potius
quàm æſtate caninus incidit appetitus, ob inopiam etiàm alimẽ-
ti ſicci, & calorem in anguſta contractum, ocius id abſummen-
tem: porrò frigus calorem corporis noſtri intrò compellens,& cõ-
trahens inſatiabilem edendi illã cupiditatem inijcit, atq. inten-
dit: ſed celeriter, paucisq remedijs ſubuenitur, eò quod eius ma-
li ortus extrinſecus eſt. Sed de his quæſitis pluries diſſertum eſt cũ
doctiſſimo Fælici Paciotto Vrbinate, celeberrimo Mathematico,
Philoſopho, & Theologo Sereniſſimi Vrbini Ducis.

De maligni appetitus canini definitione examinanda. CAP. VIII.

Quid ſit p. MALIGNA cupiditas canina (his ſuprà reconſultis) fa-
mes eſt admodùm inordinata, & inſatiabilis, à 3. vſquè
2. Aph. 21. ferè ad 4 gradum, qua perpetuò auidiſſimé appetit ſto-
machus cibum: dicitur ab Hipp. indigentia,& ſimpliciter fames
& deſcribitur vehementer excellens fames, atq. perennis prop-
ter eximiè ingentem defectum alimenti ori ſtomachi in ipſo ven-
triculo: excedit quidèm huiuſcemodi concupiſcentia vſq. ad ter-
tium, & ferè quartum, & diù intenſione, & extenſione moleſta
Cauſa efficiens med. perennat: quoniàm cauſa efficiens, quippé validus, & grandis
defectus nutrimenti malignè os ventriculi fatigat, in quo præ-
Quid ſit alimentũ, & cur calidũ, & ſiccum, aut frigidum, & humidum dicatur. cipuè appetitus, ſicut in fundo concoctio celebratur. Profectò
alimentum eſt ſubſtantia illa alimentalis adnotata per calidum,&
ſiccum,& frigidũ,& humidũ, notiora ſigna,& obiecta tactus (vt
teſtatur Ariſt.) nã ſi in cęteris corporis partibus maximè priuètur,

non tamen hic caninus appetitus exoritur. Quarè ventriculus eſt ſedes affecta, & noxa impropriè, vel propriè maligna, illi exactè impartitur. Prætereà cùm admodùm ad tertium ferè quartum gradum excedat, non eſt energia, & perfectio vocanda, immò deprauata molitio, & cognitio ſuctus, atq. penuriæ proprij obiecti ſatiantis, atq. implentis, quæ à maligno contrario excitatur: equidém hæc à multis cauſis, & vehementiſſimis intrinſecis, & extrinſecis antecedentibus proximis, paritur; ſed hæ duę ſunt, aut humor melancholicus, maligna vi frigida ſicca, & acida, vel pituita excellens aciditate, & frigore, non ità tamén, vt appetitus deſtruatur, aut omninò vitioſè corrumpatur, aut deprauetur; quinimmò his ità coarctatur, & aſtringitur, vt breui tempore calor natiuus antipariſtaſi ſuperbiens omnes ſtomaci humiditates depaſcat. Poteſt ét ſola intemperies frigida, vel calida ſtrenuè abſummens, extrinſecé aeris frigiditas excellens, aut abſumpta cibaria, aut huiuſcemodi calida, vel frigida admota, pharmaca: demùm totum corpus rarefacientes cauſæ, febres, inflammationes hepatis, ſtomaci, fluxus ventris, vigiliæ, ſudores, & cuncta reſoluentia, & diſſipantia vniuerſum. Nàm deficiente ſucco in extremis partibus, earum venæ ab altioribus ſuggunt, hæ ab hepate, id à meſeraicis, & tandèm à ſtomacho, tanquàm à penu, vti ſtirpes à terra, rami à trunco, is à radicibus, & hæ à terra: frequenter etiàm prima origo à ſtomacho diſſipato, & innanito propter cauſam reſoluentem, in eo producitur. Vermes etiàm potenter abſummunt, vndé Alex. ait, innotuit, beſtiam fuiſſe longitudine duodecim cubitorum, quæ ad cibum ſummendum compellebat, omniaq. deuorabat; ſed, ea beſtia euacuata, immoderata, & furioſa appetentia conquieuit. Differentiæ à forma, effectrice, & ſede affecta, an vulgaris, an ſporadica ſit canina concupiſcentia à forma iàm enarrata, & eſſentia ipſius, & cauſis, facillimè perſpicuæ fiunt; vnica forma eſt; ſed modò impropriè maligna, modò propriè, cauſæ, aut calidæ, aut frigidæ, locus affectus, os ſtomaci ſecundùm ſuperficiem, & intimam excedunt.

Sedes affecta.
Deprauata actio, & cognitio.
Mediatæ cauſæ omnes internæ, & externæ.
Alex. lib. 3. cap. 7.
6. De tuend. val. 9.
Cauſa.
Actuar. l. p. de meth. medend. c. 20.
Paulus l. 2. c. 52
Auer. 3. colig. 32.
Lib. 7. cap. 4.
Differentiæ à forma, ſubiecto, & effectrice.

De ſignis, indicationibus, & præſagio canini maligni appetitus,

CAP. IX.

QVOMODO verò malancholicus humor, & acida pituita maligna prouentũ habeant, & quot ſint, & quę cauſæ generãtes, perſpicuũ fit ex excremẽtis, actionib. læſis, & qualitatib. totius, ex vrinis, pulſu, naturæ, & habitu ægrotantis, ante- *Signa humorum*

Signa aeris, & epidemiæ, & ſporadicitatis.

acta vita, & externis, quæ melancholiam, vel pituitam pięſoſerunt; quorum ſigna alibi explanata fuere: ſicuti, an aer, vel potus, cibus, vel humor malignus internus, vel exercitia, inędia, balnea, & vermes fuerint in cauſa, ex relatione ægrotantis, alijſq. notis horum ſymptomatum manifeſtum fiet.

Signa malignitatis.

Præterea, an epidemicus, an ſporadicus impropriè, vel propriè malignus, & peſtilens ex toties commemoratis ſignis epidemiam peſtilentem, & ſporadicam declarantibus, petenda ſunt: forma exceſſu, & maligna cauſa innoteſcit, locuſq. affectus, nempè os ſtomaci ſemper prauam læſionem, & maximam appetentiam deprauatam oſtendit, nec non anxietatem, inquietudinem, & varias animi, & corporis turbas annexas habet.

Indicationes á forma effectrice & ſubiecto.

Hic excedens appetitus, actio hæc nimis aucta, ſed deprauata tollitur ex vſu artis ablatione cauſæ effectiuę, non autèm formalis niſi dicamus; formam etiàm ipſam indicare obtundentia ſenſum tactus, & ſuctionis anodinis, & ſtupefacientibus: deffectus autèm alimenti copiam illicò hortatur, ventriculi temperies, compoſitio, & vnitas ſimilibus cuſtodiam petunt, proprietas illa abdita, ſtomatica occulta à tota ſubſtantia, & proprietate conſeruantia naturam ipſius, ſuadent: malignitas propria, vel impropria, peſtillitaſq. alexipharmaca communia, & determinata, expoſtulant: copioſi humores maligni (dùm in principio tunicis ventriculi non adhęreant) illicò ſunt, & per vomitum, & per aluum exturbandi; deindè ij, qui crudi, & in ſtomacho, & in vniuerſo redundant, bezaarticis, & cardiacis, concoquantur, & tandèm vniuerſum à prauis huiuſcemodi humoribus omni ingenio emundatur.

Præſagium á forma, ſubiecto, & effectrice, & viribus ægrotantis ſumitur.

Sed breui tempore hæc maligna fames perdurat, quinimmò tandèm in maximam imbecillitatem ſtomaci incidit, vomitum, fluxum alui, hidropem bulimum, ob indigeſta cibaria, peſtilens, & maligna propriè maiorem partem ægrotantium tollit; impropria verò minorem interficit, eoq. magis, & minus, quò maiora ſymptomata annexa habet: ſi inflammationes malignæ, vel ſummus languor virtutis, vel nummeroſa ſymptomata excedant, quid dubitandum de cælerima morte?

Specierum præſagia for. intemperiei.

Sed in frigida intemperie cùm pituitoſa materia acida, & maligna vomunt quidém, & ingenter appetunt; ſed non ſitiunt, extincta facultate, & tandèm omninò appetitu deſtructo in fine intereunt:

Intemp. calida.

aliquandò aluus potius aſtricta depræhenditur, dùm cauſa reſoluens, & abſummens excellit, & tunc ſitibundi, & ardentes, vt plurimùm moriuntur. In frigida porrò è contrà euenit ſomnus ob frigidorum euaporationem, & cataphora incidit, dùm acutiſſima eſt paſſio, frequenter interficit, eò magis, dùm peſtilens, & maligna excruciat, & quò forma prauior,

& cauſæ maligniores, oſquè ſtomaci ſenſu exquiſitius, ægrotantiſq. vires natura validæ, vel infirmæ fuerint, eo frequentior, vel rarior interitus contingit.

De curanda maligna, & peſtilenti canina fame. CAP. X.

SI nimia caliditas aeris hunc affectum gignat, frigidis illicò roſis, ſandalis, aqua roſacea, & floribus vitis, alteretur, & æger ad alium aerem permeet; vtaturq. ſaccaro roſaceo, violaceo, lacte, ſero caprino, conſerua cicorei, ſunchi, ſcorzoneræ, diamargaritone frigido. Vel.r. ſerici crudi, margaritarum præparatarum, radicis, pentaphilli an. drac. 5: menthæ, pulueris ſtomaci internæ tunicæ gallinæ an. ſcru. 5. cum nicua cidoniorum m. Si autem cauſa ſit intenſum frigus aeris, id corrigatur ſuffumigijs de cortice citri, ligno iuniperi, pulegio, ſaluia, nuce muſcata, ambra, & moſco, nouamquè regionem calidam adeat, intuſquè mitridatium, theriacam, diambram, diamuſcum, mentham, abſynthium, diatrium pipereon, & diagalangam, aut ex his, & cinnamomo, gariophillo, quintá eſſentiá vſurpet: Vinum potens calidiſſimum, aut ius pingue bibat, illud vtroquè calore frigiditati reſiſtit, hoc vnctuoſitate ſua, ſenſorium fulciet, & muniet: his noxa ab extrinſecis tolletur abſq. alia totius corporis prouidentia. Verùm, dùm intemperies ſimplex, aut calida, aut frigida ventriculi infeſtat, remouebitur quidèm hæc, prius ſupradictis, & deindè extrà inunctionibus, ſacculis, epithematibus calefacientibus, vel refrigerantibus ex eiſdemmet recenſitis. Præterea quis ambiget, àn tunc prius foret vena ſecanda, cùm ſumma cruditas adſit, & humorum colluuies ex intemperantijs, neque topica externa, vel interna forent adminiſtranda antè totius expurgationem, & emundationem, & præſertim ſtomaci? Cur igitur abſquè lenitione alui, & abſq. ſanguinis miſſione medelam caninæ famis malignæ incohauimus, præſertim læſo ſtomacho? cum intùs ad hepar permeare poteſt? Tutius igitur erit, ſtatim inter initia, ſi pituitoſus ſuccus abundat melle roſ. ſol. ſyr. de polipodio educere, aut diaphynicone cum ſpeciebus hyere. Si verò melancholia vexat, ſyr. de epythymo, de polipodio, aut de fumaria compoſito prius euacuetur, expurgetur ventriculus; poſtea cùm in vniuerſo ſanguis abundet, magnaquè ſit affectio, ſecanda erit vena baſilica, aut dextra, aut ſiniſtra, prout ſanguis melancholicus fuerit, aut ſubſiſtet in hepate, vel liene, vel toto, vel ab hepate primo, vel liene originem duxerit; aut hyrudines hemorrhoydibus applicentur, aut ſcarificatio crurum cele-

Cur à cauſa calida.

Cura externi frigoris, & cauſæ frigidæ.

Intemp. curatio.

Humorum præſeruatio.

Dubitatio.

Solutio.

Chir. & ſectio vena.

celebretur. His vniuerſo emundato, atq. ſtomacho; ſi reliquiæ horum humorum in ventre aderint, ad ſyr. accedemus pituita frigida, & accida ſtomacho inhærens digeratur primò calefa-

Tapica.

cientibus, attenuantibus, incidentibus, & abſtergentibus, abſqué diluto, nè ad venas perducatur, obſtructioneq. vias infarciat: vti oxymelite ſcyllino, ſyr. de mentha, de abſynthio, de corticibus citri, de betonica, de cinnamomo, de gariophillis, qua concocta denuò ſpeciebus hyeræ ſymp. cũ agarico, aut ſpeciebus diaturbit, diacarthami, aut elect. dyaphinicone, vel infuſione agarici, turbit, polipodij, ſenę, carthami, in decocto pulegij, origani, abſynthij, menthæ, ſatureiæ, calamenthi, anixorum, fæniculi expurgetur. Poſt hæc rationabiliori methodo confectiones ennarratæ calefacientes, vt omninò intemperies tollatur, & cauſa coniuncta, & antecedens adimatur, iuuant, nec non elixir vitæ, & aqua cinnamomi, elect. pliris arcotici, diagalanga, trifera magna, athanaſia, vinum theriacale, & huiuſmodi alia. Inter cibos, carnes turdorum, faſianorum, perdicis, gallinæ, auium, pullorum laudantur; allia, porri, cæpæ abſtergunt, & emundant, faſianus, perdix, turdus, turtur, allijs, & cæpis, aniſo, fæniculo, nuce muſcata, gariophillo, cinnamomo, pipere, & galanga cõdiun-

Liquor chimicus.

tur, & aſſantur: è quibus liquor torculari admodùm accomodatur vinum maluaticum potens, vetuſq. aut aqua cinnamomi, & corticum citri bibatur. Verùm alia ſunt cibaria, quæ pituitam acidam non reſpiciunt; ſed potius ſenſum oris ſtomaci obtundunt:

1. pract. tract. 19. c. 11.

idcircò probantur ab Alpharabio, orizę coctæ cum liquore, qui fluit ab agno pingui, dùm aſſatur, aut caro caudæ agni pinguis, caro ſuilla, bouina aceto, & lacte cocta, atq. omnes cibi ad craſſitudinem vergant, nuclea fiſticorum, pineorum, amygdalæ dulce, & nuces cũ butyro: hæc ſenſũ obtusũ reddũt, & porros oblineũt vinũ dulce, ac potens, & nigrũ, vt diù in ſtomacho moretur, iuuat, oĩaquè oleoſa, & pinguia hoc præſtant: reliqua ſucci naturæ correſpondentia tenuium erunt partium, calefacientia, & exiccantia allium, cæpę, naſturtium, pulegium, capparis, radicula quoquè. Si melancholica materia in ſtomacho reſideat, férè inter initia exturbanda venit abſq. præparatione, elect. lenit. confectione Amech. vel diaſena, vel infuſione polipodij, epythymi, fol. ſenæ cum decocto borraginis, lupulorum, hordei, paſſularum adiectis gariophillis, & cinnamomo; quæ remanet, parabitur poſtea ſyr. de pomis noſtro magiſtrali, aut ex borragine, bugloſſa, capillo venere, liquiritia, fumaria, agrimonia, de corticibus citri, de lupulis cum decocto ecchij, ſcorzoneræ, florum cord. Syr. etiã de epythymo, de polipodio, electuario prędicto infuſio ellebori

nigri,

nigri, extracta, ſales, & mellea compages chimicè conſtruuntur ad deturbandos melancholicos ſuccos. Antimonium non improbatur, neq. pillulæ de lapide lazuli, neq. aqua hæc chimica. ℞. ellebori nigri, polipodij querni, fol. ſenæ, epithymi an. ℥. 5. aquæ vitæ, aquæ cinnamomi, decocti cordialis an. ℥. 2. macerentur ad dies quatuor; poſtea per tortam elambicentur, & in collo deſcenſorij ellebori nigri, fol. ſenæ an. ℥. ſ. cinnamomi ℥. 1. denuò adijciantur, facta deſtillatione. ℞. huius aquæ ℥. 4. ſaccari fini ℥. 1. ſ. aquæ cinnamomi ℥. 5. m. pro vnica vice. Victus ratio his arrideat, cibariaquè borragine, bugloſſa, lupulis, cortice citri, & huiuſmodi condiantur, Aues, & quadrupedes, atq. fercula, vinumq. ſit album, & tenue, atq. potens. Si tumor lienis extiterit, vel in toto ſanguis melancholicus, ſaluatella tunditur, hirudines, hemorrhoydibus admoueantur; méſtruis autèm purgationibus ſupreſſus, crurum ſcarificatio non reclamat pro exigentia, at ſubſiſtentia ſanguinis indicantis, quantitas etiàm iàm ex dictis per ſe proditur. *Solutiua chimica.* *Victus ratio.* *Quantitas.*

Si cauſæ reſoluentes excedent, vomitus, fluor alui, febres, inflammationes, hæ quidèm proprijs auxilijs adhimentur: verùm cibaria perpetuò quidèm offerentur, non facilè alterabilia, diùq; in ſtomacho commorantia; non tamèn admodùm dura, & lignoſa. Nihil enim quod lignoſum eſt, promptè concoquitur, pariter quæ inſuauia ſunt: nàm quod ſuauius eſt, facilius concoquitur ijs, quæ ex aquo ſunt ſalubria; id circò potius in mediocri cōſiſtentia ſunt edenda, veluti teſtes, ventriculiq. gallorum, & pingues renes, bouinæ carnes, ſuillæ, diutius iure pingui, vel lacte coquantur, & per cribrum tranſmiſſæ, cum nucleis, pineis, vel amygdalis, vel ſemine melonum, cucurbitę, & citrulorum, caroq. cuniculi, leporis, cerui, cardiacis herbis elaboratæ, ſic pedes ſuum, vitullorum, & verueris. Dùm verò natiuus calor, ſtomacho inualeſcit, orizum, conchilia, piſces, teſtacei, duri aſelli, oua indurata, capita vitullorum, agni, hædi, elixa aceto, & lentibus; inteſtinaq, & ventres horum animalium probantur. Verùm dùm poſt longas febres inædias, & cauſas diſſipátes conualeſcentes renutriuntur; paulatim quidèm eos ad priſtinum ſtatum redigere conſulimus, piſcibus ſaxatilibus, gallinarum ouis, contuſis, & reſumptiuis, capi augenis, perdicis, faſiani, vnà cum modica portione ſuillę carnis macræ, adeò vt ſæpè, parumqué optimo nutrimento reparentur. Curatio retentricis facultatis, ob frigidam intemperiem, vel ſiccam calefacientibus eget, non ſolùm cibis; ſed ēt medicamentis: nihil acetoſum, & ſtypticum, nec acutum in hac ægritudine commedendum, ſed dulcia, & vnctuoſa: *Cauſis reſoluentibus præſidia.* *2. De alim. fac. c. 33.* *2. Aphor. 2 de alim. fac. c. 27.* *3. De alim.* *Quantitas, & quãdò Raſis loc. cit.*

hæc enim animaduertit Raſis propter eximium ſenſum tactus, & appetitus; braſica quidèm ter cocta vino, & comeſta, nec non rapa ſimiliter ex fumentaceis polenta, puls, alica cum vino, tifa, olyra, & zen: inter aues, perdices, attagenes, anates: ex carnibus pauca, vt caprina, leporina, vuæ paſſæ. Antidotum eſdra, theriaca potiſſimùm: nàm ipſa omnium maximè eiuſcemodi affectum concoquet, & ſanat; balnea etiàm, quæ mediocrem habent aſtrictionem, exercitia, geſtationes, & longa peregrinatio probantur. Hæc Paulus, quæ iurè meritò experiantur, vt varia, dùm ſenſum acutum oris ſtomaci expendit, incraſſantia prędicta in medium affert; dùm verò frigidam humoris, & intemperiei qualitatem animaduertit, calida probat. Dùm craſſitiem humoris, & virium imbecillitatem conſiderat, cibaria tenuium partium, & optimi alimenti; ſed pauci extollit: nàm omnia, quæ tenuium ſunt partium, minimum alimentum in corpus eorum, qui ipſa veſcuntur, deſtribuunt.

Alex. loc. cit. — *Balnea.* — *Dub.* *Sol.* — *Dub.* *Sol. & conc.* — *2. De alim. fac. c. 34.*

Curatio retentricis facultatis ob ingentem calorem imbecillé, expetit panem merò madefactum, ità oua dura circà horam tertiam aſſumpta, intubum, lactucam, maluam, gallinam cohortalem, non admodùm coctam, anſerem, præſertim alas, & pectus. Itèm faſianum, reliqua autèm omnia deuitentur: ex piſcibus edant dura carne præditos, orfum, glauum, ſeridem, cucolum octo pedem, & ſepias, teſtacea, aſtacos, buccinas, pectines, & cocleas: faſeolum, fabam, orizam, mala dulcia, citria, vuam, dura carne præſtantem peponum, carnem, cucumerum medullã. ſiccomora rodacina, perſica; vehemens enim calor dura, craſſa, & difficilia concoctu diſtributione, & alteratione expetit, ità balnea dulcis aquæ conferunt. Hæc omnia Alexander recenſet: quia cùm dura ſint, & difficilis concoctionis diù, & in ſtomacho commorantur, & calori obſiſtunt, qui facultatem retentricem tunc imbecillitat. Raſis etiàm admonet in pituitoſa, & acida poſt aſſumptos cibos præcipiendum eſſe, vt euomant: vomitu .n. materia educitur, & ſanantur; non tamèn à cæna, & prandio inſtituendus eſt, ſed manè, vel ſerò, vel alternis diebus; àn quia prius naturę ſtudet, & extracta tantummodò educere, minimè verò imbecillum ſtomachum reddere, & aſſueſcere, vt vomat, & nocua, & vtilia: ſtatim ſi à prandio, & cæna vomeret, magis langueſceret, & frigidior euaderet; at ſerò, & manè poſt exactam nutritionem tantùm frigidã colluuiem, & recrementa deijcit. Ad hæc, quæ Hipp. rationabiliter docet, hoc in affectu maligno obſeruandum videtur; tantùm igitur eſt etiàm, ſi morbus iudicatus fuerit ad duos vſq. dies diligentem victus rationem,

Alex. victus ratio. — *Balnea.* *Not.* — *Raſis in pituitoſa.* — *Cur vomitus nõ à prandio, & cæna.* *Sol.* — *P. de ratione victus com. 24.* *Not.*

qua

qua ęger vſus fuerit ſeruare; præteritis autèm à indicatione duobus diebus, nempè dierum paritate, & imparitate (cùm omnes morbi, aut diebus paribus, aut imparibus criſim perſoluat) iàm ſecurius eſt, plenius cibare, ſic vt neq. mutationem eam, quæ vniuerſim, ſubitòq. fit, efficiamus: immò ſi ſemel ſanus cibo vſus fuerit, poterit ſenſim, & paulatim bis æger comedere, quod ſummoperé Medicus hodiernis temporibus obſeruare debet. Hinc colligitur, conſuetudinem, nō ſolùm in ſanis, ſed nequè in ægris penitus ſectandam, ſed aliquandò mutandam, & paulatim, & ſenſim.

Not.
De mutatione ciborum, quandò, & quomodò.

T. de rat. vic. com. 19.

De maligno, & peſtilenti bulimo, ſeu ablata appetentia à cauſis malignis.

CAP. XI.

MALIGNVS propriè, vel impropriè, aut peſtilens epidemicus, aut endimicus, aut ſporadicus, à communibus, & priuatis cauſis, atq. varijs bulimus: eſt admodùm ingens, & excellens ſatietas ſtomaci, cibum ingenter auerſans à fruſtrata appetentia, quę vel ob intemp. frigidam, vel calidam malignam, vel obiectiuè ob ſuccos huiuſcemodi malignos oritur; reliqua autèm membra penuria alimenti actum, & famem pergrandem ſentiunt, licét os ſtomaci non percipiat ſenſitiuè; attamèn maxima eius neceſſitas vrget, quæ ſi oritur, non vſq; quaq. perdurat; immò pauco ſumpto cibo penitus quieſcit; poſtea repentè animo linquuntur cum extremarum partium refrigeratione, at ſpiritus defect. (è contrà in appetitu canino multùm appetitur, multùmq. comeditur) Profectò ob defectum ſubſtantiæ, & alimenti naturaliter totius corporis partes vehementer accidæ ſuggunt, & fames magna ingens, atq. vaccina dicitur; ſed ſtomachus innanitus naturali deſiderat fac. at animali orbatus nihil appetit, qua ſenſione enim diuulſionis, ſuctionis, euacuationis, & corrugat. magnæ, & excellentis omninò priuatur. Hincq. priuatio vocatur, atq. ingens ſatietas, admodùmquè diminutus cibi appetitus, & auerſio à fruſtrata appetitrice: reliquæ verò partes corporis defraudatæ, alimento marceſcunt, attratrix offenditur, & cunctæ facultates munere proprio vacant: quinnimò ex Gal. dicendū, malignū bulimum eſſe perexcellentem caſum appetētiæ oris ſtomaci à frigido, & maligno obiecto, quià fame quidē in

2. Prob. 2. & 3.
Paul. Aet. 3. tetrac. ſerm. p. c. 6.
Actuar. l. p. c. 4.
Fernel. l 6 c. 3.
Not.

Auic. fer. 13. ter. lib. mer. 2. c. 15.
2. Aph. 21.
Alex. l. 10. c. 4.

Ex Gal. quid ſit bulimus malignus.

Not. quomodò, & quandò ſit oīnò ablata appetentia cauſæ.

choauit; ſed non habet eam amplius adiunctam; cadit quidem primò appetitus ſenſitiuus; deindè dignatio ſcutus, & penuriæ alimenti ceſſat, & reliquæ potentiæ naturales ferè ocientur: eſt itàq. quoàd vltimum actum omninò ablata concupiſcentia cibi propter extraneam cauſam os ſtomaci mortificantem extremè vim ſenſitiuam, & naturalem, cibiq. appetentiam omninò vſq. ad tertium gradum malignè aufert, & ferè extinguit primò extrema complexio frigida, vel iuncta ſiccitati orta, vel ab externis iniurijs, & aere maligno, & peſtilenti, aut ex applicitis, & admotis, aut ex aſſumptis, aut intrinſicè à ſucco aliquo, tùm frigido, tùm extremè calido, & adurente, qui calorem naturalem, & proprium abſumit, vel à vicinis membris, vel calida ipſius ſtomaci (vt inquit Alex.) intemperies horum ſymptomatum auctor eſt: nàm hæc diſſoluit ſtomaci, & membrorum ſubſtantiam, & eorum virtutem diſſipat, vel tumor aliquis his materijs frigidis, vel calidis præditus, atquè ratione materiæ talis; non autèm ratione tumoris huiuſmodi affectum inducit. Id circò omnes cauſæ malignæ, aut calidæ diſſoluentes calidum innatum, atq. humidum radicale abſumentes tandèm infrigidant, aut frigidæ, & inſpiſſantes, & obtegentes os ſtomaci villos, & fibras obtundunt, vim ſenſitiuam omninò inertem reddunt, & alimentum in ſtomacho abſumunt. Præterea aliquandò incipit, & aliquandò appetitum caninum ſubſequitur: ſæpè etiàm iter agentes per niuoſa loca aggreditur; frigus .n. excellens calorem oris ſtomaci deuaſtat, & oē malignum frigidum immediatè bulimum producit.

ſ. ſymp. 5. l. 4. c. 4.

Alex. l. 7. c. 4. & 5.

De ſignis, indicationibus, & præſagio bulimi maligni. CAP. XII.

Differentiæ ſigna

QVOT cauſæ recitatæ fuere, tot ſpecies aderant, forma deindè, efficiens, & locus affectus, manifeſtè conſpiciuntur: nàm eſt ſedes ventriculi ſuperna, ſā eſt nimia ſatietas maligna, atq. deiectio appetitus in ſtomacho, cum reliquorum membrorum fame effectus malignum frigidum ob. immediatè, vel mediatè extremè calidum, aut frigidum impropriè, vel propriè, vel ſporadicum peſtilens. Si à frigidis cauſis oriatur, hæ præceſſerunt, & perſpicuæ apparent, nempè aer frigidus, pituita, color, habitus temperatura ægrotantis, regio frigida, iter per niuoſa loca, cibaria, & frigida admota, vel exhibita. Si à cauſis calidis antecedenter (nā imed. malignum frigus vnica eſt cauſa) ortum ducat, ſitis, temperatura, habitus gracilis, cauſę calefacientes pręgreſſæ, regio, aer, cibaria, & med. manifeſtant: interim vexati facilè animo delinquūt, decolores pfrigeſcunt, lāguet, ſtomachus & vix pulſus depræhēdit, vrinę p. flauæ, deindè albæ, ac tenues cū partiū extremarū refrig. ac

Signa cauſæ frigidæ.

Signa cauſæ calidæ.

Act. loc. cit.

ſpiritus

ſpiritus defectione apparent; hæc quidém accuratè agnoſcendà veniunt, vt remedia accomodata vſurpentur, nàm primò non minus difficilé eſt poſt diſcere, quàm ab initio didiciſſe. Opere præcium igitur eſt appetitum omninò reuocare, & animalem, & naturalem, intemperiem extremam, vel materiam ſimilem frigidam maximè, & citò calefacere, attenuare, incidere, abſtergere, & tandèm educere, ſiccam humectare, & calidam refrigerare, copiam humoris minuere, & tenuitatem incraſſare, robur ſtomacho inducere, & alexypharmacis malignitati ſuccurrere, externis cauſis in medicamenti methodo nihil præſtandum; cùm in methodo perſeruandi, & componendi medicamenta locum habeant, & cauſæ pathologicæ, & phiſiologicę, & tandém ſimitricæ vicem gerant. Læthalis omninò affectus, & eò magis cum ſubſequitur caninum appetitum, & à malignis cauſis perſeuerantibus viguerit. Verùm cur citius iuuenes, quàm ſenes bulino intereant? an quia cauſa validior, calor, penuria alimenti citius corrumpitur; horum verò frigidior diutius exiguo alimento, & pauca pituita conſeruatur, vndè ſenes facilè ieiunium ferrunt.

4. Politi Indicat.

Conſideratio de aere ad quam partem medicinæ ſpectet.

De curando maligno bulino. C A P. X I I I.

EOS itàq. qui itinere, aut alijs, fame magna, citrà febrem corripiuntur, refouebimus, ac reuocabimus aceto, aut pulegio ad odorandum exhibito, pomis, fructibus, & alijs odoribus; panis etiàm recens naribus admotus, & caſeus boni odoris, caro ſuilla aſſata, aut cocta, & in vniuerſum omne, quod valdé nutrit: maximè verò, quod nidoroſum, ac probé conditũ habet odorem, auxiliantur, extremę partes faſcijs conſtringentur, & calefient, & in aqua feruens ſuffumigatur, deindè orinibus, auribus, maxillis vellicatis excitantur. Oua ſorbilia, alica cum vino præbentur, nec non panis ex vino diluto, ijs verò, qui primò febris acceſſionis, aut vigore, aut remiſſione hoc malo præmuntur, & exoluuntur, odoramenta primò, deindè reuulſoria, & tandèm alimenta miniſtrantur. Frigida pituita educitur primò diaphin. cum hyera piera, aut diachatol. aut extracto agarici, aut pillulis de agarico, aut ſale turpiti, & cucumeris aſinini, aut aqua iridis, & ſoldanellæ, aut rotula ex ſpeciebus diaphiniconis, & & puluere ſcialappæ, mechiocàn, & ſaccaro confecta, aut mellé roſ. ſol. deindè intemperies ad contrarium redigitur ſy. de corticibus citri, de aromatibus, mentha, de betonica cum diambra, diamuſco, confectione anacardina, cypheos, therebentina, laricis, mitridato, theriaca, corticis citri, galanga condita zinziber:

Euacuantia.

Alterantia.

ziber: aqua ex gentiana, camedrio, pulegio, origano, & mentha,
aut aqua vitæ elaborata aromatibus, & floribus roriſmarini, &
ſaluię, ſatureia, maiorana, & floribus arancij, & citri; odores ex
gallia, moſco, ambra, xylo, aloé, ſtyrace, maiorana, pulegio
cum vino maluatico. Vincula, & frictiones, & percuſſiones par-
tibus extremis adhibentur, atq. cucurbitulæ ſiccæ, ſcarificationes
admouentur, vt reuellantur, diſſipentur ſucci, calefiant, & facul-
tas excitetur, nullumq. adeſt emittendi ſanguinem indicans,
neq. permittens: Emp. calefacientia, & roborantia ſtomacho ad
mouentur ex abſynth. maſtice, pulegio, ruta, gariophillis cum
vino odorifero; aut his vino ebullitis, ſpongia imbuta apponi-
tur. Cerata, & ſtillicidia, picationes, & rubificantia, qua altius
calorem impartiunt, & ſpiritus, & ſanguinem trahunt, excitant,
& calefaciunt. Victus ratio ſit panis vino odorifero infuſus, vel
collumbæ cum aromatibus contuſa, è faſianis, perdicibus, turdis,
franculinis: fercula ex his cum aromatibus, cinnamomo, gario-
phillo, nuce muſcata capparis elota, oliuæ ex muria garu, zinzi-
ber, & piper, ſynapi cum oxymelite, allium, cæpe, naſturtium,
Alex. c. 5. pulegium, origanum, ſatureia. In calida verò (vt ait Alexander,
Paul. l. 2. c. 51. & Paulus) purgans bilioſum ſuccum exhibendum eſt: ſed prius
Not.
Sol. humectandum liberaliori, & temperatiori cibo; ità nanq. mat.
Primũ purgãs. purgantibus promptè obedire poterit; erit diarodomel, quod con-
ficitur, videlicet. r. roſarum ſucci libram, ſcamonij vnciam, aga-
rici trociſ. drac. 4. piperis ſcru. 2. mellis vn. 6. lento igne coqui-
to, & cúm in craſſitiem coierint, tunc ſcamonium, piper, aga-
ricum adijcito, & vtitur: dentur pro viribus coclearia 5. aut 6.
2. Purgans. medicamentum ex malis cotoneis. r. malorum cotoneorum li-
bram: citri corticis vn. 6. mellis lib. 6. ſcamonij vn. 2. piperis vn. 1.
aquę pluuialis puræ ſextarios tres inſtar oxymelitis coquito: po-
ſtremò ſcamonium adijcito, piper inſpergendo, datoq. cocleare
vnum, aut duo; poſtea verò, & intemperiem calidam, & huiu-
ſcemodi ſuccos alterare decet frigidis ſyr. ad cauſam calidam al-
terantia in bilioſa maligna febre recitatis, & chimicis ſalibus,
& aquis, ex diamargaritone frigido, diahyacyntho: aut confect.
ex marg. chermes, & ſandalis cum aqua roſacea probantur, con-
ſeruis, & odoribus, ex roſis, ſandalis, camphura, floribus lambru-
ſcæ, ſcorzonera: cicoreum, pentaphillum, ſunchum, margaritæ,
lapidis præcioſi, diamargaritum frigidum, acredo citri: ſyr. è li-
monibus, ex toto citro, de granatis, oxyſacchara nihil vtilius,
Not. quàm vt idem alere, & intemperies tollere poſſit. Non nulli etiàm
opium grandi fame laborantibus cum aqua frigida exhibuerũt,
Alex. l. c. vt excedentem calorem extinguerent. Verùm talia vos cauere

adhor-

adhortor, cibis autém, qui ægrè laborantur, mutanturqué, potius vtamini carne ſuilla, pedibus, roſtro, auribus, bubula carne, limacibus elixis, oſtreis baccinis, purpuris, aſtacis, gammaris, cancris, paguris, & huiuſcemodi: iuſcula gallinacea, faſiana, acidis, ſucco citri, fercula ex ſuncho, acetoſa, pimpinella, ſcorzonera, vitium pampanis, deindè carnes. Cuniculi, & Vitullinæ his condiantur, & ſucco cotoneorum apparentur, atq. ſucco ribes, mirthi, ſandalis, & roſis, oxygalla poſtea, intubus, lactuca, poma, pira, meſpilla, mala granata, ſorba, & fructus omnes auſteri, & acerbi in vſum veniunt, non purum alimentum vnà cum puro, totum facit, vtilius; quàm prauum. Aer contrarijs, modò calidis, modò frigidis bezaarticis, & alexypharmacis corrigatur, & attemperetur. 3. Pol. 7.

Aduerſus deliquium, & ſyncopim remedia. CAP. XIV.

AT ſi deliquium, & ſyncope ſuperuenerit, ligaturæ, fric- tiones, aquæ frigidæ inſperſio adminiſtretur, & huiuſmodi præſidia, quæ capite de ſyncope deſcripta fuere: quid? ſi ingens inflammatio os ſtomaci exurens induceret Vaccinam famem? quid? ſi tumor malignus à frigido ſucco, vel calido hanc noxam impartiretur? quid? ſi nimia virium iactura hãc bulimum parere? profectò ſuccurendum eſt ijs præſidijs, quæ tumores, quæ inflammationes, quæ virium languores tutò, iucundé, & citò tollunt, tùm chirurgica, tùm pharmazeutica, tùm diatætica ſint: ſtomachum enim ad naturalem ſtatum redigere, & roborare conuenit, & impedimenta auferre, vt eius animalis appetitus ſuctum ſentiat, & naturalis appetat deperditam ſubſtantiam, aut ſolidam, aut liquidam reparare, & de his toties ſermo eſt habitus, vt denuò hæc recolligere inutile opus. Hoc vnum vtiliſſimum omni ſpeciei bulimi exarare contendo. *Duplex appetitus naturalis, & animalis.*

℞. flor. cord. p. I. cinnamomi xyloaloes, nucis muſcata, gariophillorum, macis, cardamomi, ſandalorum omnium an. drac. 5. corticum cotoneorum, mirobal. omnium, ſerici, mang. comatum abſynthij pelliculæ ſtomaci interna galli veteris, hirundinis, gallinæ, ſuis an. drac. I. vini albi potentis, aqua myrthi, roſ. cinnamomi an. lib. I. m. macerata ad ſex dies, & lento igne ebullita deſtillentur chimica arte. ℞. huius vn. 2. poſt totius purg. mané, & omninò ſymptoma extirpabitur. *Chimicum præſidium.*

De cardiaco affectu, cardialgia, cardiagmo, angore, ſeù anxietate, atq. faſtidio malignis. CAP. XV.

10. mer. vlt.

IN rebus agendis, finis non eſt contemplari ſingula, & agnoſcere; ſed agere, neq. in arte medica ſat eſt, eam dignoſcere; ſed oportet eius habitu ornari, & eo vti, vt longo vſu edocti, curas omnium morborum, cauſarum, & ſymptomatum, rationabiliter moliamur, & præſertim in his læthalibus, atq. malignis affectibus: nàm apud Medicos hæc nomina cardiacus affectus, cardialgia, cardiagmos, anxietas, angor, faſtidium vſurpantur. At modò propriè, modò impropriè, modò exquiſitè, modò illigitimè recepta; quæ cuncta ſanè (vt ex Græcis, & Arabibus manifeſtè colligitur) ad oris ventriculi tactus deprauationem, calidiq. innati, ac vitalium ſpirituum noxam pertinent, & fiunt à vitiato ſucco, tùm in ſuperficie, tùm profunditate oris ventriculi, tenuiori, aut craſſiori, magis mordaci, aut minus: hæc omnia ſymptomata ſine febre ſunt; ſed frequentius cum febre, & in eius exacerbatione vigent, feruore vndiq. aucto circà præcordia ventriculi, venas iecoris, & meſerij. Cardiacus (teſte Gal.) eſt affectus præcipué contrarius inſaniæ, quamuis ſæpè ad eum frenetici tranſeant, ſi quidèm in illis mens labat, in hoc conſtat: Demùm nihil aliud eſt, quàm nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho languente inmodico ſudore digeritur; licetq; protinus ſcire id eſſe, vbi venarum exigui, imbecilliq. pulſus ſunt, ſudor autém ſuprà conſuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & ceruicibus, atq. etiàm capite prorumpit: pedibus tantùmmodò, & cruribus ſiccioribus, atq. frigentibus. Equidèm per affectus, ac ſigna nobis notoria Celſus hanc paſſionem deffiniuit, nempè per ſudorem, imbecillitatem totius corporis, pulſus exiguos, crurisq. ſiccitatem, & frigiditatem, quę cuncta ſymptomata effectiuè, & formaliter à languore ventriculi ortum ducunt: hic autèm ab infixo humore maligno impropriè, vel propriè genito in ventriculo, vel ab eo attracto, vel ſuſcepto, & ori ſtomaci infarcto, & ibi imbibito, & craſſo, qui corrodendo non ſolùm qualitate acri, & mordaci, ſed copia, & mole grauando, deſtendit, & intemperationem inſinuat. Quaré ob has conditiones cacohetici humores, & loca mole impedita, & qualitate excellenti labefactata ſequitur, cardiacum affectum malignum nomen ſumere (licèt circà os ventriculi oriatur) tanquàm magnam paſſionem ab ea parte, quæ vim ſummæ poteſtatis habet. Cardiacis os ventris primò afficitur per conſenſum vehementer

Quid nominis.

Symptomata, & loc. affect.
6. Aph. 39.
Aet. l. 5. & 9. c. P.

L. 3. c. 19. quid rei.

Celſi definitio, et dilucidatio.

8. De comp. med. loc. c. 3.

Cel. Aur. 2. Acut. c. 3.

oblædens

oblædens cor ipſum vicinitate: porrò veteres os ventris cordis appellatione cardiam vocarunt, ab acceſſionibus nimirùm, quæ ex eo accidunt, & inferunt. Nàm acuta febris, & ęſtuoſa affligit, pulſus denſus, obſcurus extremarum partium frigiditas, & ſudor circà faciem, & ad pectus, atq. glutinoſus ob alimentalis humiditatis fruſtratam retentionem, odor corporis terreſtris nares percellens, & pulſos circà cor vehementior, & magnus moleſtant: ad hæc accedunt deſperatio, angor animi, & corporis iactatio. Alexander etiàm inquit, ſtomaci vitium hoc accidere, vbi humores praui corrodentes, & virulenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eò confluxerint. Si igitur quidam os ventriculi ſenſibili habere depræhendantur, ſtatim intereunt, dùm immodicam roſionem ſufficere nequiuerunt; frequenter, & lumbrici ſursùm ad os ventriculi aſcendentes cardiacos affectus, immodicas animi defect. & ſyncopas excitant, vt non nulli ſtatim cum à lumbricis lęduntur, occumbant. Octauius Horatianus antiquus auctor ſtatuit, eſſe totius corporis, & virium reſolutionem, quam ſudor viſcoſus, & frigidus perſeuerans, interemptis viribus manifeſtat; pereuntibns tamèn acutis febribus, & flamarum interiorum ardoribus, potius hic auctor non nulla ſymptomata concomitantia, quàm exactam naturam expoſuit, in cardiaco igitur affecto exquiſito, & maligno: nàm à lumbricis potius illigitimus dicitur, & ab erroſione tantùm, viget intemperies ob longam præſentiam, & imbibitionem maligni humoris impreſſa, adeſt imbibitio virulentia, & erroſio, quæ cuncta licèt noxa, & vehementia ob qualitatem, & copiam ſucci cardialgiam ſuperent; attamèn ſenſus, tactus, & dolor non ità manifeſtè percipitur: quoniàm in cardiaco non ità ſubtilis humor nocet, qui ſui tenuitate omnes neruos, oris ſtomaci permeet; ſed craſſior copia etiàm grauans, & diſtendens, ſpatiaq. occupat. Demùm ſpiritus vitales natiuum calorem, & temperiem conſternit, vt ſymptomata lata iuré prodeant, atq. diſperatio calore, & ſpiritu vitali languente oriatur ex Areteo animi affectus, corporiſq. iactatio hùc, , & illùc à mente, & cogitatiua agitata, à nociuo fugibili excitatur, quaſi agitatione putans noxas fugere, at fruſtrà. Pulſus hinc paruus exiguus ob maximam pulſifici cordis imbecillitatem, & innati caloris diſſipationem: ſudor verò ob læſam retentricem, & ſummam natiui calidi refrigerationem, ſicuti extremorum frigiditas. Pariter Gal. admonet, quem Græci cardiacum appellant, non quod in corde affectus ſit; ſed quia ſtomachum veteres appellabant, quo in febre acuta reſoluto ęgrotos immodicè digeri contingit, accidere ex immodica abſtinentia, vel parùm tempeſtiua venarum ſectione, vel

Aet. tetrab. 3. ferm p. c. p. Cælius Aur. 2. acut. 32. ſyndrome ſymp. & horum cauſæ.

Lib 3. c. 9. quid rei ex Alex.

Cal. Aur loc. cit.

Octauius Horatianus quid rei.

Differ. inter cardiam, et cardialgiam.

Aret. 2. acut. 6. ſymptomatum cauſæ.

Lib. introd. c. 3. Gal.

Dilucid. Gal. Concil. 6. Aph. 50. Cal. Aur. 2. acut. 31.

vel cum aliquod præter rationem corpori adimitur (hoc loco Gal. cauſas primitiuas, & añtes recenſet) quarum occaſione ſuccus virulentus, bilioſuſq. ventriculo coaceruatur, qui deindè continenter affectum inuehit: hæc conrfirmantur auctoritate. Apparet autém, & in ſanis cùm diù à cibo abſtinuerint, in illis præſertim, qui natura ſunt bilioſiores, partium vicinarum ſuperfluitates tennuiores, ac bilioſas in ventriculum admitti, quod, & ipſius morſus, & vomitus manifeſtant.

Soranus.

Vndè Soranus etiàm ait, eſſe ſolutionem celerem, & acutam, qua corpora diſſoluuntur per omnes viarum particulas; eſt quidém ſolutio caloris innati, & vitalium ſpirituum, qua etiàm corpora humidum radicale, & & elementa, in quibus ſubiectatur, & calidum, & ſpiritus inaniuntur, diſſoluentur, & rareſcunt; ſed ob humorem malignum, & craſſum labefactantur, & copia diſtenduntur.

Dilucidatio Auctorum.

Quapropter Illuſtres Medici non per doloris ſignificatum, vti cardialgia, cardiogmum; ſed potius per læſionem facultatis naturalis, vitalis ſpiritus, atq. caloris eum adnotarunt, vt noxa magis conſpicua cernatur, apud harum facultatum læſas actiones, & meritò vocatur languor admodúm excellens oris ventriculi à ſucco maligno cum acuta febre.

Deſcriptio cardiaci per omnes cauſas.

Humor quidèm malignus primò craſſus qualitate labefactat, & forma aduerſa acutè corrumpit, nec non etiàm omnibus eius oris partibus, ac ſpatijs imbibitus, copia, ac mole diſtendit, & febris acuta; quoniàm velociter mouetur cum periculo, & potius ex accidẽti, quã principalis: nã malignitas penès ſymptomata eſt, ſecundariò penès febrim, ſymp. quidém extant apud actiones corruptas, & deprauatas, naturales, & vitales præcipuè, nec non animales oris ventriculi: corrumpitur enim, imminuitur, & deficit calor naturalis, vitaliſq., & tenor oris ventriculi, & dolor, qui perſentitur potius grauatiuus, & tenſiuus, quàm mordicatiuus appellatur, aut ſaltèm ex his omnibus mixtus eſt:

Non.

deindè potius inania loca, & porroſitates, quàm neruos occupat; poterit etiàm in venis, & præcipuè arterijs oris ventriculi antecedenter abundare, & tunc ibi accendi, ac etiàm extrà, & febrem acutam parere.

Cauſæ antecedẽtes.

Malignus humor ibi prouentum habet, vel aliundè tranſmittitur, vel attrahitur, eritq. maligna bilis vitellina, vel porracea, vel atra bilis, vel pituita ſalſa, vel aliorum humorum deleteria corruptela, quæ à prauis cibarijs, & potu, aut medicamentis, aut aere maligno, & ſimili conſtitutione ſporadica, endimia, aut epydemica ortum ducit.

De differentiis, ſignis, indicantionibus, & præſagio cardiæ malignæ.

CAP. XVI.

QVOT loca affecta, quot ſunt humores maligni, & conſtitutiones, tot ſpecies aderunt cardiæ, eiuſquè generica natura ſatis etiàm explorata cernitur ex ſuperius enarratis ſymptomatibus, febre æſtuoſa, ſudore circà faciem, & ceruicem, frigiditate, & ſiccitate extremorum, iactatione, animi deliquio, pulſu exiguo, & obſcuro, deſperatione, totius corporis languore, & alijs. Specific , àn maligna impropriè, vel propriè ſit, ex alibi dictis conſtabit, ſicuti quiſnam humor infeſtet immediatè ex vomitu, & excretione humorum, vrinis, & qualitatibus mutatis, nec non remotè ex temperie, & habitu ægrotantis, ætati, victu, regione, & anni tempore conſpicitur. Conandum igitur deperditas vires reſarcire, calorem natiuum, & ſpiritus reuocare, temperiem, atquè tenorem roborare; deindè maligno ſucco bezaarticis aduerſamur, & qualitatibus contemperamus, craſſitiem atrenuando, & copiam minuendo, indè os ventriculi abluatur, ac emundetur; tandèm grauatiuum dolorem dempta mole fugando, vires totius corporis cuſtodiam petent, & præcipuè cordis. Quid febris æſtuoſa, quid putredo maligna, & quid malignus humor flagitet, perſpicuum ex libris de febribus: humor ſi fluit repellendus, iàm fluxus, & imbibitus abſterſionem, attenuationem, & inciſionem indicat, ſi à iecore demandaretur, nequè os ſtomaci roborare, neq. repellere tutum eſt, antequàm de tota prouidentia habeatur, vt apprimè ſit emundatum vti admonet Gal. os ſtomaci primò, nè magis infigatur humor & ad interiora vergat. Peſſima autèm inſurgit affectio, dùm viſitioſi humores in ventris tunicas incluibiliter imbibuntur; & ſi nauſeæ, & lancinationes vigeant, eò magis læthaliſſima eſſurgit, dùm ſuccus omninò deleterius, ferè veneficus, & peſtilens os ſtomaci inuadit, pariter ſi lumbrici erodant; illicò intereunt ægrotantes.

Indicationes, & ſcopi.

Not.
De comp. med. Præſag. 2. de cōp. med. l. c. p. ex Arch. Aet. tetrab. 2 ſer. 2. c. 45.

De curatione cardiaci affectus maligni. CAP. XVII.

PRIMO ſtatim eſt occurendum ſudori (qui omninò vires proſternit, & alimentalem ſuccum diſſoluit) oleo myrtheo ſecundùm vniuerſum corpus, vel roſ. vel gypſo, terra ci-

Sympt. externa præſidia Aet. loc. cit. ſudori p͛

molia, & argenti ſpuma, aut puluere ex contritis aridi myrthi, & rubi folijs, aut ex auſteri, & boni vini arida fæce: etiàm vtilis eſt quilibet ex via puluis iniectus, feneſtris potentibus aeri frigido natura, vel arte flabellis, atquè ſpongia poſca imbuta facies permadeſcat; ſed aqua lactei temporis paulatim abſorbenda

Aquæ tepidæ vſus.

præbeatur: tepida enim magis acrimoniam demulcet, & euacuat, quàm frigida paulatim: nàm quomodò agendum indicatur à paſſione, vt ſenſim intùs permeet, & vires debiles ſuſtineant vomitus ex hac, & oleo, & clyſteres molles adminiſtrantur, odoramenta frigida, & pauimenta his irrorentur, conſternanturquè folia quercus, ros, myrthi, platani, vitis. Extremę partes à brachijs vſquè ad digitos, & à femore vſquè ad extremos pedes gracilibus lintheolis ſimul circumpoſitis muniantur, & fæce vſta, ſulphure viuo inſpergentur, aut pipere, aut piperitide, ſynapi, pyretro, & adarce, aut mollioribus corporibus, aloe ſicionio, cyprino, & glaucino, ſynapiſantibus, rubificantibus, & huiuſmodi alijs, tùm reuocandi, & reuellendi humores ab ore ventriculi veniunt, vt ſpiritus, & calor à centro ad circumferentiam reducentur, & calefiunt extremæ partes frigidę:

Quomodò agendum ind. à paſſione.

Quid queant, & quandò victus rat.

ligaturæ, & frictiones accommodant, ſubtile vinum, cibuſquè liquidus ſuccurrunt, his quidèm non multus; ſed ſæpè tamèn nocte, ac die dandus eſt, vt nutriat, nec oneret: ptyſſana, capi ius elaboratum meliſſa, & floribus cord. panatella in iure pulli omnia in iure cum aqua florum arancij; reſumptiua liquor ex aſſis faſianis, perdicibus torculari expreſſus, niſi autém neceſſe eſt ad vinum feſtinare, non oportet, tùm propter febrem æſtuoſam, túm propter crudos ſuccos. At ſi verendum, nè æger deſſiciat; tùm ex intrita ex hoc, & hoc ipſum, auſterum quidèm; ſed tamèn tenue, meracum egelidum, ſubindé, & liberaliter dandum eſt, adiecta polenta: ſi modò is æger parùm cibi aſſumit, idquè vinum eſſe debet, nequè nullarum, virium, nequè ingentium, rectequè tota die, ac nocte, vel tres hæminas æger bibet. Si vaſtius corpus eſt, & plus etiàm.

Qualitas, & quãtitas, & occaſio vini ab indicantibus.

Quantitas vini.

8. De comp. med. loc.

Aquæ etiàm cardiacę, & plures potiones ſuprà libris de febribus exarratę conueniunt, nec non etiàm pulueres, & boli cardiaci, epythemata cordi, teſtibus, iecori, & ſtomacho, lotiones, ſacculi, vng. cardiaca non improbãtur. Verũ quoniã malignus ſuccus hæc ſympomata inducit: huic ſcopus dirigendus eſt, vt primò clyſteribus, aut lenientibus educatur, aut hyera piera, aut ex-

tracto

tracto aliquo, aut vomitorijs ex aqua calida copioſa ſtomachus emundetur, quæ à Galeno laudata attenuat, abſtergit, incidit, euacuat, & roborat. Attamèn quoniàm humor craſſus eſt, ne altius inhæreat, primò ſubducenda aluus videtur clyſteribus mollibus: deindè modicè acribus, ratione febris, & etiàm, vt humor etiàm, qui fortaſſe à iecore ad os ſtomaci fluit, diuertatur; poſtea verò ſiccis ſyr. vt oxymelite, ſyr. de corticibus citri, & roſaceo ad duos dies elaboretur, vt inciſo humore promptius, & tutius hyera exhibeatur, vel mel roſeum ſolut. aut extractum diacatholici, agarici trociſcati, ſcialappæ, mechiocan. His expurgato leniter ventriculo melicratum auxiliatur, in quo thymus, pulegium, origanum, hyſſopum, & abſynthium decocta ſint, vel ſyr. acetatus diarrodon cum decocto florum cord. meliſſæ, rad. angelicæ, ſcorzoneræ, aut ſyr. de pomis magiſtralis, cum decocto corticum citri, arancij, menthæ, abſynthij pontici, aut ſyr. de mentha, de abſynthio cum aqua cinnamomi; diambra, confect. Alcher: diamuſcus, theriaca, mitridatium cum bezaar, & margaritis conducunt, etiàm ex his liquores extracti chimico magiſterio. Vſus verò roborantium in initio ratione humoris defluxi, & craſſi, atq. imbibiti inutile videtur: Nàm & ipſe Gal. loco cit. nos admonet his verbis, in quibus humiditas multa, & veluti mador quiſpiam eſt circà affectam partem circà vitiatos humores (notandum illa verba citrà vitiatos humores) nàm ſi vitiati forēt, aliter eſſet agendum, qui ipſa ſola quantitate, & copia affligant, veluti irriguum ventris os reddant, vtiliſſimum aſtringentium vſus corrigit affectionem. Vbi igitur per profundum extenſa humiditas, craſſaq. ſit, & viſcoſa, vt in cardiaco affectu maligno, opus eſt mixtura pharmaci attenuatorij, & bezaartici, & ſiità dicere libeat, perroſiui, quale eſt acetum, & acetum mulſum, theriaca, mitridatium, diamuſcum, diambra, diahiacynthum, diamargaritum calidum, & frigidum cum aceto mulſo, vel ſyr. de ſucco citri, de hyſſopo cum melicrato, & huiuſmodi alia. Extrà verò, & cor epythematibus, & ſtomachum cataplaſmate, oleis, ceratis validum reddere oportet. de quibus aliàs: quinnimò ęduliorū, potuū, & pharmacorū vſus exiſtit; lāguida nimirū, & axſoluta tunc particula admodū laxatorū articulorū, in quibus ipſis ēt ad Glauc. c. de continuis febribus cum accidentibus, inquit Gal. cum verò adhùc ſucci in ipſo continentur, non dùm aſtringere oportet, ſed ſatis eſt, fouere, duntaxat calidis attenuantibus, & diſſoluentibus: nàm vbi pituita multa, ac frigida in ore ventriculi fuerit collecta; profundere quidém plurimùm oportet olei, in quo abſynthium decoctum fuerit,

8. De comp. med. loc.

8. De comp. med. c. 2. & 4. de vſu rob. & quandò agendum.

C. 3. Iterna ſtom. roborantia.

Externa ſtom. roborantia.

P. Ad Glauc. Not.

Quandò adſtringendum, vel non.

deindè melicratum dandum, in quo vel hyſſopum, vel aliquid ſi- mile maduerit: hæc Gal. nàm alia multa, & cerata, & emplaſtra ex abſynthio, cinnamomo, nuce muſcata, mace, cardamomo, ligno aloes admiſcentur. Octauius Horatianus ſymp. & ſudori potius ſcopum, & conſilium adhibens, quàm humori maligno imbibito oris ſtomaci, tunicis ſuccurrit, cubiculo frigido, & lecto, flabellis, cataplaſmatibus frigidis, ſtypticisq; præcordijs nempè ex aizoan, rubo, roſis, dactilis, floribus mali granati, inſperſione faciei, poſca frigida, vel vino ſtyptico, puluerібus, nutritione, ſuccis modicò frigidis frequentioribus, & liquidis: clyſteres ex alica, aut ptyſſana cum decoctione vngularum porcorũ, potus aquæ frigidæ, & niuatæ accommodant. Nàm ſi malignè oris ventriculi paſſiones auent, & Medicus, qui apud alios Medicos ſuę medelæ rationem reddere oportet, accuratè naturam expendit, rectaquè methodo, aut cauſæ, aut ſymp. tanquàm vrgentiori incumbens, opem tulit: Medicus autem eſt, & ille qui agit, & ille, qui præcipit, & oſtendit, & tertio loco ille, qui à pueritia expertus eſt circà artem, tribuimuſquè iudicium, non minus expertis, quàm ſcientibus.

Octauianus Horatianus.

3. Pol. 7.

De cardialgiæ malignæ natura, & eſſentia. CAP. XVIII.

CARDIALGIA maligna erit admodùm ingens dolor ſecundùm ſuperficiem, & altiorem partem totius oris vẽtriculi à ſuccis malignis tenuuibus, ſummèq. irritantib. & corrodentibus: profectò dolor in alia parte ipſius ventriculi; vel fundo ortus ab excellenti tangibili ſenſorium corrumpente, dicitur abſolutè dolor; ſed non autèm cardialgia, quæ os tantùm ventris aggreditur: irritat, & corrodit, tenue quoddam ſerum, & acre in ventrem confluens, et dos ipſius aſcendens, quod omnium ferè partium maximè ſentiendi facultate præſtat; immò qui ſenſum hæbetem ventriculi habent, cardialgia priuantur, neq. cordis dolor, quem cardialgiam appellant. Inquit Gal. cordis illius, quod in thorace continetur, dolorem ſignificat; ſed equiuocatio quædam ſubeſt nemini ignota. Omnes ſatis euidenter oſtendunt, os ventriculi fuiſſe appellatum; verùm neq. omnem oris ventriculi dolorem, cordis dolorem nuncupant; ſed illum tantúm, dùm acrimonia humorum proritat, & mordet, eandem ſent. affert Gal. & alibi ſæpè: quapropter actu ſentiri debet ſummè vehemens dolor, tùm quia maximè ſenſu viget, tùm quia tenuis humor malignus, & acer, non ſolùm ſuperficiem; ſed altiorẽ ſedem occupat, & præcipuè neruos, non autém ſpatia: ſuccus verò is

P. pror. 3. 38. 2. de fac. alim. 24. 2. De plac. 8. p. de ſympt. ca. 7. 3. De ſympt. ca. 5.

3. Aphor. 65.

rò is vitioſus,& malignus imbuit partes attinentes ad os ventriculi, ideò nauſea,& cardialgia torquitur patiens: nàm hæc nil aliud ſignificat, quàm ſymp. quod mordicationis ſtomaci ſuccedit. Alexander inquit, repentinam necem cardialgiam impartiri ob confractum oris ventriculi robur, & calorem illius diſſipatum, immediatè à maligno ſucco, qui quidèm, vel in ſtomacho huiuſcemodi gignitur ob eius antecedentèr intemperiem, malam cõpoſitionem, aut ſolutam vnitatem, aut externè propter cauſas pro catharticas, cibaria, medicamenta venefica, indè bilis flaua, porracea, atrabilis, eruginoſa abundat, quæ vel aliundè attrahitur, vt in inedijs: ob has etiàm cauſas corrumpitur, & in malignam naturam abijt, vel tranſmittitur ab hepate inflammato, & prauè affecto, vel à liene, vtero, cerebro communicatur, aut à toto. Huic paſſioni febris non neceſſariò annectitur; poteſt tamèn in acceſſionibus oriri, dùm humor acris, & bilioſus à iecore calidiori, vel toto ad os ventriculi propellitur, quod irritat, & mordet: Idcircò ea affecti bilem euomunt, aut infrà deijciunt, poteſt etiàm primariò à ſucco collecto in ore ventris fieri, & febris oriri, & abſquè febre adeſſe,

2. De alim. fac. 24r

Quomodò ſuccus malignus oriatur.

2. De placitis 8. Aet. loc. cit. & lib. 9. c. p.

Differentiæ, ſigna, præſagium, & indicationes cardialgiæ malignæ examinantur. CAP. XIX.

DIFFERENTIAS à loco affecto, à cauſa immediata, & propriè humoris ſpecie, à forma, & ingenti dolore iàm explicata eſſentia, manifeſtat; ſicúti pathognomonica ſigna, aſſidentia, & ſuperuenientia patefacit; & mortem ferè ſemper propter malignitatem propriam, vel impropriam, magnitudinem propriæ eſſentiæ, & nobilitatem læſæ partis præſagit: magis arduum eſt, remedia opponere contraria dolori primò, deindè malignitati, & acrimoniæ ſucci, tertiò viribus ventriculi, & totius, atquè cauſis gignentibus malignos ſuccos, & cauſas cacocthicas.

Signa.

Præſagium ind.

De curanda maligna cardialgia. CAP. XX.

PRIMO dolori aduerſantur (ne vires omninò labantur, & corruant) opiata, requies Nicolai, Alhanaſia, theriaca recens, philonium Romanum, ſyr. nenupharinus, roſaceus, violaceus, & de papauere. Vel. r. opij g. 3. ſaccari roſ. vn. 5. croci gr. ſ. margarit. præparat. ſcru. 5. m. plura alia deſcripta fuere capite de vigilia, dolore capitis, & frenitide. Extrà etiàm emp. ex mandra-

Doloris anodina intùs cap. adm.

Extrà.

dragora, hyoſciamo, plantagine, roſis, malua, camemilla, meliloto, intybo, ſandalis, aut ex carne cidoniorum elixa, adiectis ſpeciebus triaſandali, diarod. abbatis, & diamargarit. frigd. aut aqua ſtillaticia è capite pap. albi, margaritis, ſandalis, mirob. citrinis, ſerico, pentaphillo, & cortice citri p. æq.

De bezaarticis, & cardiacis aduerſus malignam cardialgiam.

CAP. XXI.

Quandò agendum interna.

EODEM Q. tempore malignitatibus humori admodùm acri, & tenui, diluta, ſucci refrigerantes abſq. ſaccaro, & melle conducunt, veluti ſuccus acetoſæ, cicorei, intybi, papaueris, ſunchi, decocta ſcorzoneræ, pentaphilli, pimpinellæ poligoni minoris, aut emulſio ſem. citruli, peponis, cucurbitæ: aut aqua frigida, niueq. refrigerata, ſuccus nenuphari, plantagiuis, & portulacæ cum cardiacis frigidis, margaritis, corallijs, aut ſuccus citri, limonis, arancij. Hæc porrò, & malignitati reſiſtunt, & dolorem leniunt, & mixta opiatis cotonei, granati acidi vſurpantur; frequenter aſtringentium vſus maximè proficit, & intùs, & extrà ſummo adiumento exiſtit: humor enim tenuis, & acer tunc infeſtat. r. ſeminis cucumeris ſatiui, ſem. portulacæ an. drac. 2. tragacanthæ drac. 1. cum oui candido diſſoluto, & catapotia formato. Aut. r. ſucci meſpillorum, cotonei, berberis, roris rubri an. drac. 1. mellis q. 5. m. Aut. r. enanthæ drac. 2. roſ. ſaccarum, aloes gallarum omphacitidum, aluminis rotundi, acatiæ an. drac. 2. ceræ lib. 1. picis brutiæ quadrantem, olei myrthei lib. 1. arida cum liquidis committito. Aut. r. olei amygd. dulc. roſ. violacei, an. vn. 1. ſucci hypotiſtidos drac. 3. flor. roſ. drac. 1. m. f. lenimentum. p. Euacuantibus, & mollibus clyſteribus cum ptyſſana, flore caſſiæ, ſero caprino, melle roſ. ſol. oui vitellis humores retrahuntur; per os verò medicamentum minimè exhibendum videtur, niſi vomitorium, dùm pronus æger ſit, aqua tepida multa, & aqua hordei: aqua quidèm attemperat, vt calida diſſoluit, & fundit ſuccos, & fluuidiores ad vomitum reddit, aut hydroleum adminiſtratur, aut aqua florum arancij calida cum aqua hordei, & acetoſæ, aut decoctum anethi, ſem. camemillę, & agarici. Cauendum, nè partes acrimonia ſuccorum abradantur, per quos tranſeunt, & idcircò intùs, & extrà tutò, & iucundè anodina, & roborantia ſimul adhibentur; ſed quandò agendum, & vrgens expendatur. Eſt roborandum perpetuò os ſtomaci, toties dictis internis, & externis; nàm polenta cùm ſucco cidonij vitioſum humorem tunicis oris ventriculi imbutum repellit, exiccat, & euacuat,

Not. De aſtringentibus intùs, & extra.

S. Loc. med.

Euacuantia humores.

Cur per os med. non exhibenda, & quandò.

Dilucidatio.

humorem tunicis oris ventriculi imbutum repellit, exiccat, & euacuat, iecur refrigeratur ſucco cicorei, roſarum, & aceto roſaceo liens cerebrum vterus pariter robur acquirunt proprijs lienificis, cerebrificis, vterificis, cardiacijs, alexipharmacis, & adſtringentibus. De Victu(Teſte Hipp.)mulier polenta ſucco punici aſperſa ſemel in die vtebatur, reliquis cibis abſtinens, neque amplius vomitum reijciebat; qualia Cherion Caritonis filius incraſſans quidém, & refrigerans, & humectans victus inſtituitur, veluti ptyſſana hordeacea, panatella cum ſem. peponum, ferculum ex cydoneis, & meſpilis cum ſucco granatorum, aut ex pedibus ſuum, & caſtratorum cum oui vitello, quemadmodùm docet Gal. ad glauc. c. de tertiana, vt tenuuitas humoris incraſſetur, & acrimonia obtundatur, ex acetoſa, rad. ſœnchi, pimpinellæ, & ſcorzoneræ ferculum apparatur, aut liquor extractus é carne turturis, perdicis elixæ, aut aſſæ cúm margaritis, & ſandalis. Ægri potent aquàm hordei, & ſem. peponum cum ſucco citri, aut decoctum tamarindorum, meſpillorum cum ſucco granati, vel ſerum caprinum ſtillatitium cum thamarindis, & ſucco citri: at ſi febris abſit, vinum oligophorum humectat, attenuat, bilem demulcit, & aliundè tranſportat, embammata etiàm ex ſucco ribes, cotonei cúm margaritis, & ſandalis ſuaue erit; aut cum emulſione ſem. peponum, acredine citri, margaritis, & pane contrito; aut cum pulpa prunorum, thamarindi, meſpilli, ſaccaro, cortice citri, & ſandalis; aut nuce muſcata, corallijs, micca cydonij, & pane trito, aut gelu ribes, ſapa, margaritis, ſucco agreſtæ, & pane.

2. Epid. de victu. Qualis victus.

Cibaria

Potiones.

Salſamentai

De cardiogmo maligno. CAP. XXII.

CARDIOGMVS malignus, licèt non ità manifeſtè acutus dolor, ac perennis promoueatur, eſt morſus admodũ excellens à ſucco maligno, craſſiori oris ventriculi ſecundùm ſuperficiem; hic humor non ità tenuis os ſtomaci totum penetrat, nec omnes internas latebras, ac nerueas adit, & diſſoluit, ſed tantùm ſuperficiarias, quæ, & tectæ ſunt à carnea membrana, & neruos veſtiente occupat ſui craſſitudinem: enimuerò mordax, & acer tactum deprauat, naturalem expultricem irritat, atq. cõturbat eius fibras, non tamèn ità craſſarum partium extat, vt extimam ſuperficiem permeare nequeat, & ità non mordicare (mordicant quidém magis, quàm tenuuium partium ſunt, quàmqué craſſarum) inſuperq. inæqualem obtinent temperiem, & diſſimilem ſubſtantiã, diſſimilibus qualitatib⁹ præditã, quippè ĩpoſſibile, aut perdifficile, vllã inuenire ſubſtãtiã, quæ adamuſsim ſimiliariũ

Quid rei.

Hipp. l. 4. de morb. tex. 8. & 13.

4. Symp. 2. & 3.

ſit

Quomodò fiat morſus, & à quibus cauſis, morditioq.

4. ſymp. 16. & 17.

5. Aph. 20. 4. ſympt. 2. ca. frig. vel calid. mord. quæ, & cur.
6. De vet. med. 34 4. Meth. c. 2. 3. prob. 25. 33. prob. 34.

ſit partium; quarè in quolibet ſucco, vino, lacte, ſero, vrina, ſuccis, & ſanguine diuerſitas conſpicitur: at quemadmodùm morſus animalium, hominiſquè fit propriè, quandò à dentibus ab vtroquè latere pars media demorſa nimis comprimitur, & vbiquè tangitur, nimis dilaceratur, diſtrahitur, ſimiliterq. altera dentes: ità ferè humor mordens craſſus efficit, morſumquè in ſtomacho parit, qui potius à tactu, quàm à guſtu ſentitur. At communis eſt mordicatio humori acido, amaro, & acri; ſed præſertim frigido, & acido, qui tantùm abeſt, vt appetitum tunc exuſcitet, vt ſuo nimio exceſſu potius deſtruet, quàm primùm; vt in appetitu canino, qui parùm durat ab hoc ſucco productus; nàm frigidum mordax eſt eòq. magis vna acidum; quod ſi mordere debet, ſubſtantiam peruadere oportet. Mordacitas igitur ab excedente frigore, vel caliditate inducetur; ſed hæc fundit, ſoluit, diuidit, ſecat, & diſtruit, illud diuellit, comprimit, & adſtringit, vtriuſquè quidèm immoderatius acuti eſt mordicatio. Vndè Hipp. quos quidém acuta acris, & eruginoſa bilis affligit, his morſus viſcerum, ac pectoris contingit, & Ariſt. ait frigidum calefacere, & vrere, non vt calidum; ſed quia congregat, aut quia circúm abſiſtit calidum, & alibi dicit, vritur, & à gelu, & à calore, vbi gelum calorem coegit vniuerſum, quia nihil prohibet, rem eandèm à contrarijs effici, dùm non agant modò eodèm, ſeù diuerſo, frumentum etiàm in campo acrius à gelo deuritur, & frigus per terræ ſpatia ampliora plenius inuadens gelu inſtringit, deuritq. amplius: humor hic ortum, vt plurimùm, ducit à ſtomacho; aliquandò à iecore demandatur, aut à liene, vtero, & cerebro, vel aliquo medicamento, & cibis prauis concitatur.

De ſigno, præſagio, & ſcopis cardiagmi maligni. CAP. XXIII.

Signa.

CARDIAGMVS ex morſu, dolore, & perturbatione dignoſcitur, & omnes eius differentię à forma, loco affecto, & cauſa effectrice depræhenduntur, àn à calido, vel frigido ſucco fiat. Ex acciditate, ſitis priuatione, temperie, habitu ægrotantis, & antè acta vita, regione, & tempore anni, ſuccus frigidus manifeſtatur, calidus ex ſiti, amarore, calore, & natura, & victu calido, & ſicco ęgrotantis innoteſcit: exiguus, paruuſquè pulſus, vrinæ flauæ calidæ concomitantur, ſicuti albæ, & tenues, & tardus, & exilis pulſus frigidum conſequuntur. Dùm impropriè malignus cardiogmus excrucciat, lęthalis debaccatur; dùm propriè, & peſtilens frequentiorem necem infert, & quò magis humor malignus eſt, & grauiora ſymptomata inſurgunt,

cò-

eò citiorem, & horribiliorem mortem inurunt, & eam calidiora magis, quam frigida, & citius. Auxiliatur morſui modica humectatio, & leniens calefactio, anodinũq. ſucco verò craſſo, & acido inciſo, & calefactio; acri autem, vel amaro refrigeratio, & humectatio ſubuenit: copię tádẽ euacuatio iucumbit; poſt hæc os ſtomaci firmum, & validũ cõſtituetur, malignitati ſuccorũ alexipharmaca aduerſantur, & mẽbro hos ſuccos ꝑducẽti, cõtraria opẽ ferũt. *Præſagium.*

De curando maligno cardiogmo. CAP. XXIV.

ILLICO vomitoriũ ex aqua hordei, & oxymelite, vel ius pingue, vel hydroleũ, vel decoctũ anethi, rediculæ, vel butyrum recens cũ ſyr. acetoſo, & ſucco raphani ſorbeatur: enimuerò ea, quæ incidũt, abſtergunt, & leniunt, permiſcere oportet, nẽpe oleũ, & aquã; deindè aqua tepida, ẽt copioſa sũpta, & lenit, & ſursũ, & deorsũ educit: oleũ tandẽ amygd. dulce, & amarũ (frigidis ſuccis vexantibus) calidis verò oleũ viol. roſ. & amygd. dulce ad vn. 6. & 8. iuuat, p. humor os ſtomaci occupans, & lædens indicat vomitoriũ, ſecundò qui inteſtina, aut fundũ vẽtriculi occupãt, indicant clyſteres, p. quidẽ antè vomitũ molles, & acres inijciantur, vt reuulſi humores, facilius os ſtomaci leuẽt, tertiò loco acres, aut vſus hyerę ſymp. Gal. præſtant: addere ẽt licèt agaricũ trociſcatũ permixtũ aqua cinnamomi, & oxymeliti in frigido; in calido ſanè Reubarb. cũ melle roſ. ſol Antimoniũ, atq. extracta ex agarico nõ improbatur, ſicuti extracta è Reubarb. & ſcamonio (vnicũ ab vno quidẽ optimè efficitur opus, & occaſio vnius prima, à primò vrgẽte indicatur) Idcircò his primò exhibitis, emundatoq. clyſterib. deindè vomitorijs, & tertiò ordinatim med. pilluliſq. ex agarico me. de tribus cùm Reubarb. aggregatiuis, dè hyera, & alijs ſuprà recitatis, quę quidém oĩa ferè eadẽ die ſunt tentanda (nã tardare in his malũ) Quartò loco alterantia intùs, & extrà vſurpẽtur, quę dolorẽ reſpiciant, vel qualitatẽ, & ſubſtantiã ſucci, vel eius malignitatẽ corrigat. mel. roſ. ſyr. acetoſus, ſyr. acetat⁹, diarrod. oxymel ſimp. ſyr. violaceus, de papauere, de cicorea, de fumaria, decoctum hordei, borraginis, acetoſæ, ecchij, ſcorzoneræ, pentaphilli; aut decoctum menthæ, ſunchi, dictamni, ſcordij, ſem. citri, & corticum citri, vel maluæ, violarum, nenupharis, florum camemelli, anethi, & capilli veneris. In frigido diambra, diamuſcum, theriaca, mitridatium, & confectio alchermes. Extrà verò emp. aromaticum cum calorificis, ſaluia, origano, mentha, abſynthio; aut è myrrha, thure, aloè; aut ex cruſta panis cum gariophillis, cinnamomo, & nuce muſcata. In calido triaſandali diarod.

Vomitoria p.

Cur aqua calida largè ſumpta.

2. Clyſteres.

3. purgantia.

2. Pol. 9.

Quandò alterantia interna 4. loco.

In frigido interna, externa.

In calido interna, externa.

diarrod. Abbatis, & diamargaritũ frigidũ; extrà aũt oleum roſ. cydoneũ, maſtichinũ; emp. è roſis, mentha, & ſpeciebus diarrod. abbatis, aut ex myrthis, floribus lambruſcæ, ſandalis, & corallijs; fotus ẽt ex his cũ vino, & aceto, veluti ex plantagine, roſis, violis, coriandris, folijs rubi, oliuæ, & menthæ efficiuntur. Verùm quis ambiget, cur prius purgãtia pharmaca tertio loco exhibentur, & 4. alterantia, quæ præcedere debent? An quia cardiogmi materia os ſtomaci infeſtat, & rationẽ vrgentis habet, & facilè educitur? An quia ſui præſentia, & copia magis ad euacuandũ inſtat, quã qualitas ad alterandũ: enimuerò dẽpta copia, & minorata cardiogmos etiàm lenitur. Victus ſex in rebus nõ naturalibus qualitate, & quantitate manifeſta, & bezaartica modò leniens, & refrigerans, modò blandiens, calefaciẽs, & incidẽs præbeatur; vti capite ſuperiori de Cardialgia. Vinũ interdicitur, dũ febris æſtuat, aut oligophorũ potatur, aut cardiaca potio exhibetur: è liquore ſtillaticio mẽthæ, abſynthij, corticũ citri, ſandalorũ, & florũ ſambuci; aut è ſcorzonera, radice angelicæ, corticũ ſcabioſæ, cornu cerui, xyloaloes, aut è radice ſunchi, cicorij, pimpinellæ, ſcordij, & ſem. citri: horum aũt adiectioni intendẽdum multò minus; ſubtrahere verò omninò ſępenumerò expedit, cùm æger ſufficere poſſit, dùm morbus matureſcat, nàm ſæpè inædia malignos ſuccos reddit, & aruit.

Dub. cur p. purgantia, quàm attenuantia.

2. de rat. vict. tex. 37.

De anxietate, angore, faſtidio, & tædio maligno. CAP. XXV.

ANXIETAS, angor, faſtidiũ, & tædiũ malignũ velociter, & maximo cũ periculo inquietudinẽ, iactationẽ corporis hùc, & illùc accubitũ ægri inordinatũ, inſtabilem, animi mærorẽ, triſtitiam, & ſuſpiria inuehit; immò hęc oĩa grauiora impetant, quia à malignis ſuccis impropriè, aut propriè fiunt: enimuerò ãxij homines cenſent motu, accubitu vario, & figura corporis quietem inuenire; at innaniter, fruſtràq. excitata expultrice agitãtur. Verũ dolorẽ leuẽ oris ventriculi, & grauitatẽ aduehit; nõ ſolũ à qualitate vitiata humoris: vndè Gal. acris humor in vẽtriculo cõtẽtus, ac vitiatus parit anxietatem, ſi mediocris eſt, ſin magis, ẽt ſyncopim: ẽt Hipp. ait, cũ amaritudo quædã diffuſa fuerit, quã bilem flauã appellare ſolemus, ſtatim anxietates æſtus, & impotẽtiæ occupãt; ſed ẽt mediocris copia tunicis eiuſdẽ vẽtriculi impacta anxietatẽ inducit: adeò quòd in acrimoniæ vi cardialgię cædit, in mole, & quãtitate cardiaco affectui, in craſſitie cardiogmo: quapropter, & quoàd affectus, quos promouet, & quoàd propriã eſsẽtiã additã, & inſinuatam tunicis, ac ſpatijs poterit deſcribi (eſſe admodùm triſtem ſenſationem tactus oris ventriculi, à ſucco maligno grauante, æſtuante, infixo ſpatijs, & tunicis eiuſdém) Vndè proſtratio innati caloris, & ſpirituum vitalium angit, & tactus oris ven-

7. Aph. 5. p. de hum. 17.

2. ad glau. 2.

lib. de veteri med. 34.

Diff. cardialgiæ & cardiogmo & cardiaco affectui.

Deſcriptio anxietatis.

ventriculi mediocrem grauitatem humoris perſentit: quoniàm *Cauſa.*
mediocriter craſſus eſt, & leuem dolorem grauatiuum percipit.Nā
modicè acris neruos non occupat; deindé æſtuationem, & tur-
gentiam quandam ab æſtuante, hùcq. & illùc turgente per ſpatia
illa vacua percipit; verùm etiàm frigida pituita, & melanc.(licèt
craſſi ſint ſucci) in ſpatijs illis quo quomodo à calore attenuati, &
moti excitant expultricem, vt anxij homines humorem illum tur
gentem, aut ſe mouentem tentet(at fruſtrà) excernere, & expelle-
re poterit. Igitur cauſa efficiens anxietatis malignæ quoàd eſſen- *Cauſa efficiens imed. quæ ſit.*
tiàm, eſſe quælibet maligna bilis, pituita vitrea, melancholia, &
icchores, per quas cauſas læſio cordi cōmunicatur,& aliqua noxa
penés organum tactus,& oris ventriculi præſtat,ex excedit.Inquit
Gal. humiditatis proprietas ventriculo contenta,quæ neq. multa
eſt, neq. fluuida in cauitate moleſtat ventriculum, eò magis ipſi
tunicæ imbibita. Vocauit Gal.proprietatem humiditatis,quia nō *7. Aph. Dilucidatio.*
omnis qualitas, nec omnis humiditas anxietudinem progignit;
ſed dumtaxat illa propria qualitate, loco, & copia determinata,
quemadmodùm ſuprà ſtatutum fuit. Quinnimò,& alibi etiàm *Not.*
ait(ſit autèm faſtidium eadem,qua pita, ratione, offenſo ore vèn- *5. Aphor, 61.*
triculi in mulieribus grauidis) interdùm autèm contingit,& prop
ter vitioſos humores totum corpus occupantes, per horrorem, &
febrem diſtinguitur à grauidis,inædia etiàm aliquandò longa vẽ
trē icchoribus replet,& cibus aliqñ intēpeſtiuus,& grauans,& me-
diatè humores prauos gignēs,anxietatē parit. Hæ ſunt oēs cauſæ
malignæ internæ, & externæ malignū languorem efficientes, qua *2. Acut. 44.*
ſua natura tales exiſtunt,aut propter maximam ventriculi imbe-
cillitatem, aut ingentem inflammationem, aut numeroſa ſymp.
& tot erunt etiàm ſpēs, & differentiæ anxietatis formales, efficien- *Differentiæ*
tes,& ſubiectiuę,tanquàm eductæ à forma anxietatis, à cauſis ef-
fectricibus, & ſede affecta. Promptè dignoſcitur angor ex relatio- *Signa ſpecifica à tribus actionibus ext. & qualitatibus.*
ne ægri,& dolens locus ex inquietudine,anxietate,faſtidio,& pro-
pria ſede affecta; ſpecies humoris eluceſcunt ab excrementis me-
lancholicis, pituitoſis,aut bilioſis, ex actionibus læſis, & mutatis
qualitatibus,ſiti,appetitu,colore,ſubſtantia,vrinis,& pulſu,necnō
ex natura ægri,& aeris conſtitutione:bilis,aut pituita vitrea,aut me
lanc.aut icchores tenues manifeſtabuntur per excremēta,per aluū,
tùm per vrinam,tùm per vomitum proiecta, aut per actiones læ-
ſas,pulſus tardos,aut celeres:quid antè acta vita,natura ægri, quid
conſtitutio ſignificent,manifeſtè ex totiès recitatis ſignis elucebit.
Malū ſēper, & perniciosū pręſagiū contingit, & propter malignā *Præſagium.*
eſſentiā, & propter loci præſtantiam, & efficientiā cauſarū, cacoe
thiā,præter grauia,& grādia ſymptomata, quæ faſtidio aſſociātur.

Debet Medicus omni ſtudio modicè anodinis ſupradictis ſuccurrere, ſuccos mobiles fluctuantes, & vrgentes euacuare, & reuellere, eorum malignitati omni ingenio reſiſtere, craſſos, & terreſtres attenuare, incidere, atq. ſtomaci vires manifeſtis, & occultis intùs, & extrà cuſtodire.

De curando maligno ſtomaci angore. CAP. XXVI.

MATERIÆ præſidiorum, chirurgicę, pharmazeuticæ, & diæteticæ non aliundè indicantur, quàm à morbis curatiuæ, præſeruatiuæ: à cauſis (tria indicantia, tria indicata, & tres tantùm indicationes ſunt) & vitales, à viribus. Hæc tria ſunt in tota arte Medica indicantia, indicata, & indicationes; reliqua autèm prætermittunt, aut inhibent, quippè à forma malignæ anxietatis, maligni humoris natura, & ſtomaci natiua temperie, compoſitione, & vnitate: Idcircò vt aliundè diuertantur, & reuellantur maligni ſucci, cucurbitulæ infernis partibus, ligaturæ doloroſæ, rubificantia, ſynapiſmata, vexicantia admouentur; prout hæc, vel illa vrgentia mali, & neceſſitas ſuadebit. Nàm „ Medici officium non eſt, vim afferre, & perſuadere ægrotis, ſed „ tantummodò remedia perſcribere. Horum materiæ iàm pluries „ exarratæ fuere; & quid ordo agendorum dictet, qui præſertim à præcipiti occaſione, & tempore maximum negocium Medico faceſſit: enimuerò vrgentia indicantium inter ſe collata, ambiguum ſæpè Medici animum reddit; ſed vrgentiori, aut omnibus ſatisfacere, aut ei, ſine cuius remotione cætera tutò, & citò adimi nequeunt, attendendum eſt. Inter pharmazeuticas, vomitoria oleo amygd. dulci, aut oxymelite, & aqua hordei, & anethi apparabuntur, ſed prius clyſteres molles, & acres diuertent humores à ſtomacho, poſtea ſyr. roſ. ſol. & manna, vel hyerijs (ni febribus caloris vehementia vetet) aut mel. roſ. ſol. cum ſyr. de polipodio; aut extractum roſ. ſol. cùm mechiocàn, & ſcialappa: enimuerò mechiocàn, & ſcialappæ pulueres cum cinnamomo, & mentha penitus anxietatem extirpant, tenuuium ſunt medicamina partium, & facilè à ſpatijs humores euocant. Concoquuntur etiàm humores illi pituitoſi, & melancholici, qui poſt primas euacuationes tentatas remanſerunt (ſic ordo agendi rationalis ſuadet, & à Medicis ſemper immitandus) mel. roſ. aut oxymelite, aut decocto ſem. citri, cinnamomi, & rad. ecchij; aut aqua è corticibus citri, angelicæ, & ſcorzoneræ; aut ſtillaticio liquore è dictamno, ſcordio, pentaphillo, lapatio acuto, & anthora; aut diahiacynto, diamargaritone frigido, & confectione Alchermes, ſucco citri,

Vbi agendum, á quo indic. 7. Pol. 2.

Vomitoria.

Clyſteres.

Lenientia. 3. Acut.

Cur 4. concoquētia adim.

tri, & arancij. Tenorem ventriculi tandém conciliamus internis, & externis calidis, aut frigidis ſpeciei humoris accommodatis, de quibus ſupra: ſi inædia vrget, remoueatur, ſi icchores, & ſucci in toto redundent, tantùm vniuerſum (antè ſupradictis ennarratis) perpetuò erit emundandum, ſectione venæ ſi indicans, & permittens vrgeat, aut pharmacis euacuantibus melancholiam, aut pituitam, aut icchores. Si cacochimiæ copia luxuriet, rectus vſus horum præſidiorum ſemper quidém methodo rationali obſeruabitur; nàm indicans vbi agendum, eſt affectus ſubſiſtens ad os ventriculi: quapropter circà hanc regionem intùs, & extrà admouentur præſidia, & iàm à ſubſtantia, quantitate, qualitate, partis ſpecifica differẽtia ità coercetur, vt etiàm hæc cuncta nobis ſubſiſtentem ibi affectum perſignent, & connotent. Quarè ibi apponemus emp. cerata, inunctiones, & ſtyllicidia, ſicuti etiàm quomodò, quandò, quantum, quidvè agendum primò, & principaliter pro ſe ab vrgente præſenti, & ab agente indicante, & ab idea præcipuę eſſentiæ, & naturæ; ſed potiſſimùm partis temperies, compoſitio, & vnio, quæ ſequuntur ipſam temperiem; nempè raritas, denſitas, mollities, durities, craſſities, & tenuuitas, accidéſq. figura, ſitus, laxitas, aperitio, lenitas, odores, ſapores, colores, & omnes tandèm primæ ſecundę, & tertiæ qualitates tangibiles, atquè ſenſibiles nobis principale indicans connotificant: quinnimò ex his omnibus illud primùm indicans curatiuum, præſeruatium, aut vitale, ità profectò coercetur, & ità ſpecificatur, aut ſpecificum, & conuertibile euadat cum prædicato. Verùm, quæ hoc in loco expẽduntur, breuitatis ſtudio, omnibus alijs affectibus, ſymptomatibus, & cauſis applicàri queuunt; ſed perpetuò vrgentioribus conſulendum principalibus, vel tanquàm cauſis, ſine quarum remotione cætera tutò, citò, & iucundè non adminiſtrantur: modò enim vitale magis vrget, modò ſymptoma, modò cauſa, modò morbus, aut horum plura, aut omnia, aut vnum tantùm primò inſtat. Diæta cibis, & potibus conſtituta primò ſymp. deindé malignitati ſatisfaciat; cuius materiæ ex alibi dictis multæ, & copioſæ innoteſcunt, & præſertim ſuperioribus proximis capitibus: ptyſſana hordeacea, iure pulli, & corticibus citri, & cydonij condita conueniet, aut iuſculum cum oui vitello, & ſucco arancij, & ſcorzoneræ; aut panatella ex pane hordeaceo, & ſeminum peponum emulſione cum margaritis, & cinnamomo, & coriandro: potiones variæ ex vino granati, ſucco citri, & eius cortice; aut aqua pentaphilli, & corticum
» citri, angelicæ, ſcorzoneræ, & tamarindorum. Nàm conijcere
» oportet, & robur, & morbi cuiuſq. ſpeciem, hominis itèm naturam,

Roborantia intùs & extrà ventriculum, & quandò admiſcendum, & cur.

Rectus vſus agẽdorũ à quibus indicatur.

Rectus vſus, & methodus agendorum, quid, quãdò, quantum, quo modò, & vbi, & à quibus indicentur.

Colatio indicantium inter ſe.

2. Dè rat. victus 36.33.2. Aph.

ſam, atquè ægrotantis in victu, conſuetudinem, non in cibis ſolùm, verùm quoq. & in potionibus: cibos, quibus vti conſueuerunt, facilè ferunt; tametſi natura haud quaq. boni fuerint, ſimiliter, & potus, & contrarios, & non aſſuetos, licèt bonos moleſtè ferunt.

De colicò maligno, eiuſq. differentiis; CAP. XXVII.

Inteſtina quibus paſsionibus obnoxia, & eorum vſus.

INTESTINA animali, naturaliq. facultatibus donata, tū alterius ad eſſe, & ad melius inſeruiunt; verùm organica, dùm alterius meritò indulgent, non omnibus quatuor facultatibus naturæ; ſed expultrici tantùm ſubminiſtrant: hinc morbus, ſymp. & cauſas pati aliquandò coguntur, dùm alimento, fæcib. & birioſo excremento viam præbent; vndè colico dolore, & ileo vexante, functiones, animales ſenſitiuæ, & naturales offenduntur; ſed præſertim expultrix, & tranſmittens ægrè afficitur. Quarè dolor colicus malginus contagioſus, & peſtilens ex Auic. & Paulo inuenitur (admodùm excellens corruptio ſenſorij tactus inteſtini colon à maximè excellēti tactili òbiecto cum expultricis offenſa) enimuerò ſuprà modùm vnitas, & compoſitio colon diſſoluitur, & corrumpitur à qualibet flatuoſa, humorali tactili, qualitate melancholica, pituitoſa, craſſa, viſcida, & à qualibet materia maligna putreſcente, vti malignis in febribus, & peſte contingit, & hinc dolores acerbiores incitantur: à flatu quidèm immediatè ſemper, vt plurimùm intensè craſſo, & frigido prorumpit; aliquandò etiàm ab acri, & mordaci, vermes etiàm aliquandò obſtruunt, implent, & prohibent, ne fæces egrediantur, lapideſquè etiàm. Quarè expultrix à morbifica cauſa tranſitum occupante impeditur, quod obiectum nimis immobile, vermis quippè, lapis, fæces induratæ, tumor, coaleſcentia, cicatrix nimis quidèm reſiſtunt: in obſtructione quidèm ob fæces induratas, vapores craſſos, pituitam vitream, & huiuſmodi ſuccos conſtipatione ob tumorem, lapidem, inflammationem; compoſitione ob tumorem grauantem circùm circà, vteri, meſerij, lienis, aut hypocundrij, ſubſidentia, vt ſitus inteſtini in ſcrotum, aſtringentibus. Tandém cibis, & clyſteribus poſtremò impeditur, vel quia non irritatur læſo tactu, animalis facultas propter bilem aliundè fluentem, aut influens, aut fluxura in cerebro, aut fluxa aboletur ob intemperiem frigidam inteſtinorum, vt in piſcatoribus, aut iter facientibus, aut ſtupefacientia aſſumentibus: adeò vt ſenſus inteſtini, aliqua harum cauſarum adimatur. Dolor quidèm vehemens à ſuccis craſſis, & glutinoſis prouentum minimè habet, at ſi ijs admiſcetur

Ferm. 17. l. 3. c. 31. c. 6. l. 3. c. 43.

Definitio doloris colici maligni.

a. *Meth. 8. & 7. 6. De loc. aff. 2. Tetrab. 3. ſerm. p. c. 29.*

Cur aluus ſtipticus cauſa multæ.

tur flatuoſus ſpiritus acerbiſſimus tunc efficitur, & præſertim in colon ob anfractus, & craſſitudinem ſubſtantiæ eius: ſucci hi, vel gignuntur in ipſomet inteſtino, vel à cerebro, aut ſtomacho demandantur, vel à iecore, & liene, & antecedenter illum producunt: at immediatè flatus, qua diſtinctione plura auctorum diſſentientia loca conciliamus. Quot cauſę, tot ſunt differentiæ, ſedes vnica eſt inteſtinum colon, dolor quidém ſui natura extremè pungitiuus ratione membranæ, extenſiuus ratione cauitatis: aliquandò contuſiuus percipitur ob lapidem, & compreſsiuus ob tumorem, copiam materiæ, aut fæces induratas; mordicans deindè acredine bilis, & ſalſæ pituitę, exaſperatiuus propter fæces duriores exiccatas, pulſatiuus ob inflammationes, perforatiuus ob flatus in tunicis, acualis ob ſpiritus pertinaciter hærentes anfractibus; ſed vt plurimùm huiuſcemodi dolores proindè, ac ſi cerebro perforentur partes, moleſtare ſolent, alijquè palo infixo percuti videntur. At licét hi omnes ſint colici, interſtitio tamèn ſignantur inter ſe, aut multitudine, aut craſſitudine, aut motu, aut potentia rei dolorem efficientis, quippè paucus multò tenuuis craſſo permanens permoto dolorem minuit: immò ex colicis ij, qui vehementiſsimi ſunt, non ab re in craſſis inteſtinis conſiſtere putantur; qui verò motiores, aut in ipſis ſunt, ſed à leuiori cauſa, aut quod in cauitatibus inteſtinorum conſiſtunt. Verùm quia colon multis viſceribus alligatur, ventriculo, iecori, ſpleni, & renib. varia quoq. ſymptomata inducit, nauſeam, vomitum, vt plurimùm tumorem, & dolorem circa lien, hepar, & renes, atq. dorsũ: vndé ex his colligitur, ſedem illam affectam eſſe. Interim ſitu, doloris præter ſpecies iàm dictas agnoſcitur, dùm infrà, vel propé vmbilicum ad ſuperficiem potius dexteram, vel ſiniſtram pertingit eructat. & vomitu parùm ſedatur cum aſtricta aliquandò, at ſemper concomitante aluo, vel parùm, auarè fluida; ſed præter hæc omnia in renali exordiuntur vrinæ primò dilutæ, & aquoſæ: deindè ſabuloſæ, aut cruentæ, aut lapillorum excratio, aleuiatio diureticis, & per os anodinis exhibitis (in colico per aluum ſubductis, & ſenſim poſtea doloris ad ima inclinatio permutato lapillo) In colico verò ſtatim illicò dolor fit, & vrinæ rubore perfuſæ, & coloratæ cernuntur ob dolorem, & iecoris flammam, & bilem eò tendentem, anguſtata aluo, poſt cibum colicus intenditur (è contrà renalis, flatuoſiq. ſpiritus abundant) vagus eſt dolor, & motibus conſonans crepitu, rugitu; fæces ſunt natantes ſuper aquam propter copiam flatus: fixus eſt dolor melancholiæ; bilis verò ſucci exaſperans pungitiuus, & mordens cum ardore, ſiti, vigiliæ, & linguæ exiccatione; pituitæ diſtenſiuus fæcis compræſ-

ſiuus

Ortus ſuccorum.

Ob. & ſol. de cauſa antec. et imed.

Species variæ doloris, & earũ cauſa.

2. De loc. aff. 5.

Differentiæ, & ſigna.

Not. colici.

Varia ſymp. ob collig. membrorum.

Areteus.

Quandò dñt à renali, & ſigna à locis affectis.

Signa ab humoribus, bile, mel. & pituita.

ſiuus, & aſper, appetitus aſſelandi, grauitaſq. deſcendens irritat: ætas tandem, temperies, vita antè acta ægrotantis, tempus anni, & regio, & plura alia hunc, vel illum in corpore ſuccum abundare, oſtendunt. Si ſanguinis verò grumeſcentis, vermium, lapidis, inflammationis, tumorum ſigna aderunt, de quibus in proprijs capitibus, promptum erit dignoſcere, quin etiàm à iuuantibus, & lædentibus, à ſimili ſemper læſio, & iuuamen à contrarijs molitur. Porrò frigida à calorificis, calida à frigidis iuuantur: exeuntia etiàm humorem dominantem demonſtrant, & quæ ſenſui ſubiciuntur ex eorum, quæ ipſis inſunt ſecundùm naturam permutatione, & mag. colore, figura, numero, & ſitu, & ea, quæ, & ſecundùm duritiem, & mollitiem, itèm, & caliditatem differentia cognoſcuntur. Magis difficulter remouetur à dextra, quã à ſiniſtra parte ob ſitum, & clyſteris contactum, ſi imbibitus ſuccus tunicis adhæret, & non vagatur, quàm ſi cædit medicamentis: at flatus malignus læthalis omninò eſt, pituitæ difficilè, & melanc. difficilius ſeducitur. Adhùc maius periculum concretus ſanguis portendit, periculoſiſſimæ inflammationes, & tumores debaccantur, qui deſtrui non promptè queuunt, ità lapis difficillimè remouetur; ſubſidentia ex dirrupto peritoneo intromittitur ex flatu impetente, magis ægrè ſi extremitates frigidæ, liuidæ, & imbecillæ explorentur, & ſuperueniant deſipientiæ, conuulſiones, ſitis, vigilia, febris continua, & alia grauiora ſymptomata; ferè actum eſt, pariter, ſi puſtula nigra appareat ſuprà ventrem, ſequenti die morietur. Quid ſi peſtilens vulgaris infeſtabit? ſi non cedat clyſterijs, & medicamentis, aut appetentia, aut humor imbibitus tuniculis, non autèm in cauitate reſideat? Porrò ſi mutatur dolor, melius permutatur ex Paulo, & Auic. ad paraliſim, & ſedatur colicus, fortaſsè attenuata materia cerebrum petit, an per neruos, & inteſtina ad ſpinalem medullam ſenſim per porros, & meatus occultos permeat (omne corpus in viuentibus tranſpirabile, & transfluxile) aut ad os ſacrũ alligatur, inteſtinum rectum dorſo, & propagines, nerui à ſpinali medulla ad ipſum perueniunt; multi quidèm pereunt, pleriquè autèm ad reſolutionem ſeruantur, veluti in iudicatione, cauſa translata: ſi verò ad melancholiam terminatur malum, aut ad hydropem iecore refrigerato; alium morbum, ſed diuturnum ſibi aſſociat.

Signa multarum cauſarum antecedentium.

A tribus ſignis actionibus, ext. fit notitia:

art. Med. 75.

Præſagium.

7. Aphor. 26.

Lib. 3. c. 43. q. Quomodò oriatur ex colico paraliſis.

Inſtabimus aduerſus dolorem anodinis, contrà ſolutionem vnientibus, contrà excellens tactile minuentibus exceſſum tactilitatis expultricis, & facultatis animalis offenſæ opponemus, tùm emollientia, tùm euacuantia, flatus diſcutientur: ſucci de-

Indicationes, & ſcopi.

mùm

mùm pituitoſi, craſſi inciſione, viſcidi, abſterſione indigent, frigidi calefient, & copioſi euacuabuntur; melancholici verò craſſi, & terrei attenuantibus, & humectantibus gaudent. Durities fæcum emollientia indicat, & copia euacuationem hortatur; ſanguis grumeſcens illicò extirpabitur, biliosi ſucci, & mordaces refrigerium humectantibus auent, veluti maligni propriè, vel impropriè aduerſantibus manifeſtè, vel occultè opus habent; ſed eędèm indicationes petendæ, & ſigillatim, ac de dolore capitis maligno fuere exarratæ.

De dolori colici maligni indicationibus, præſagio, & ſignis.

CAP. XXVIII.

PRIMO dolorem mitigantia non induntur, nec per os exhibentur, niſi illicò cogente ſumma neceſſitate, & vrgentia: dùm porrò vires labeſcunt; ſed tutiora ſunt, dùm, febris, & inflammatio viget, humorquè acer, & mordax, & flauus in cauitate reſident, non autèm in tunicis inſinuatur, theriaca recens, philonium, & requies Nicolai inter cætera, quæ, opiata; admixta tamèn calorificis ſecant, attenuant, indicant, attemperant, calorem innatum partium, & cuſtodiunt, & frigida vehunt potatio olei amygdalino dulci, & roſacei; & loci. Sed clyſteres primò rationabilius apparantur ex mandragora, iuſquiamo, lactuca, ſemente lini, anethi, oleo amygdalino violaceo, aut pillulæ deuorentur de Arnogloſſa. Vel r. caſtorei drac. 1. opij ſcru. 1. radicis mandragoræ, ſem. papaueris albi an. ſcru. ſ. cum ſyr. de corticibus citri m. & præſertim ſi mordicet humor, tunc enim cauſæ etiàm intendimus. Præterea g. 3. aut 4. diagridij cum opio ex Auicenna, & Raſi. Itèm olei amygdalini dulcis vn. 6. vini albi potentis, olei amygdalini amari an. vn. 5. febre carentibus auxiliantur: ſin minus cum tantundém olei violacei, vel decocti lactucæ, hordei, violarum, cornu Cerui vſtum (teſte Auicenna) illicò dolorem ſedat. Interim balnea aquæ dulcis ſymplicia, & compoſita prædictis, malua, althea, anetho, camemello, ſem. lini, & fænu græco, vel ex oleo communi, atqué ſeſamino, aut veſica, aut ſpongia oleis prædictis, aut decoctis imbuta admouentur: ſtillicidia

Doloris præſiatu *Quando agendũ.* *Quandò cauſæ in tendendum eſt.* *Balnea Aet.* *Stillicidia.*

etiàm ex his adparantur, omentum quoquè caſtratorum, ſuis, pinguedines gallinæ, anatis, anſeris, veluti adipes, liquor ab anguillis aſſis emanans, butyrum, & omnia vnctuoſa modicè calida.

12. Meth. vlt.

Quando agendū extra. Not.

Verùm ſicuti huiuſmodi ſtatim intùs dolorem conſolantia tutò adminiſtrantur; ſic extrà non ità ſecurè (repleto corpore, aut pletorico, aut cacochimio) admouentur) Quoniam laxata parte facilius ad ipſam ſucci proreptant: glandes ex opio, caſtoreo, & melle, vel ex mandragora, & iuſquiamo configurantur. Vnguentum ſummæ vtilitatis eſt. r. vnguenti dialthæ, butyri, axungiæ porcinæ, anatis, gallinæ an. vn. 5. olei camemellini vn. 2. pulueris anthoræ, florum camemelli an. ſcru. 1. m. emollit, doloremquè lenit, & abditè ſanat, florum ſambuci, nidi hirundinis, florum primulæveris, camemelli odorati orient. an. drac. 5. in aqua fænu græci vn. 6. m. & hauſtus fiat. Cauſæ, & ſymptomati ſuccurrimus; melius quidém curatio procedet, ſi à cauſæ remotione inchoabit, aut ſaltèm alterum non negligatur vrgentius, & quod magis vires deijcit, ſtercus duruta primùm arida inteſtina, vt emollient, & laxant, expultrixquè irritetur, atquè poſtremò fæces educentibus bilem, & inteſtina irritantibus exturbabimus. Primò quidèm balneis olei communis, vel amygdilij, vel ex pinguedinibus, & oleo, decocto, maluæ, altheæ, capitibus veruicis, ſuis, & ſpongia etiàm his repleta perpetuò inteſtina foueat, inunctiones ex oleis, vel cataplaſmata ex malua, althea, & pinguedinibus, clyſteres fęcalem materiam emollientes frequenter in vſu eſſe debent: educantur etiàm diaphinicone, electuario de ſucco roſarum, antimonio, elatherio, vel clyſteribus acribus, & illicò æger oleum ſuperbibat, vel commune, vel amygdalinū, decoctum emolliens ex malua, althea, mercuriali, beta: quid ſi his non cedat malum, ſtatim vtendum eſt ſyphone Hippocratico, & ferreo aliquandò circà rectum inteſtinum, vt durum ſtercus adimatur. Ad hæc ſciendum, eadem præſidia ferè dictare lapidoſam congeriem, clyſteres quippè cum cumino, & adipe anſeris, olea, inunctiones, balnea, & ſtyllicidia: thumores vteri comprimentes, aut hypocundrijs, & aliarum partium emollientibus intùs, & extrà vteri inflammationes curantur, quæ ſi maximè vrgent, primò vena ſecanda, & iecoris, & ſaluatella, biſquè etiàm, ne in ilium, & voluulum incidat æger, & ne ve febris, dolorquè extremè augeatur; ſi

Glandes à

Hauſtus anodinus.

Cauſarum, & ſympt. præſeruatio, quandò.

Balnea.

Clyſteres à

De Syphone à

Not.

Ad inflammationes præſidia chir. et pharm.

ſi tumores, & inflammationes excellant, arduum, & impoſſibile videtur, colicum dolorem extirpare; pharmaci ſolutiui ſemper pauca quantitas laudatur ab Auicenna; ſed potius clyſteres. An quia à toto ad locum affectum ducunt humores, & inflammant, vireſquè debilitant: aggregatiuæ ideò pillulæ, & aromaticæ, aleſanginæ, de ſerapeno, de colocyntide, antimoniũ, & extracta ex his, & præſertim ſales, ſummoperè extollũtur; ſed non aũt in p. Verũ potius deſinẽte dolore, & coctis humoribus antecedentibus, quàm aliter: deindé hiſq. temporibus cum ſæpè lues gallica, vnà cum colico infeſtet, hoc extractum ſummã opem tulit ægrotantibus. r. corticum ligni ſancti, ſaccari fini, tartari albi an. vn. 3. limaturæ Vaiaci, ſalſæ perillæ, ſenæ electæ an. vn. 2. turbiti drac. 1. hermodactilorum drac. 2. ſtæcados, iuæ artetichæ, diagridij an. drac. 1. reubarb. drac. 6. cinnamomi zenziberis, aniſorum an. drac. 1. mechiocàn, & ſcialappæ an. vn. 5. decocti cordialis lib. 5. aquæ cinnamomi, cicorei, meliſſæ, borraginis an. lib. 1. infuſa ad 4. dies leuiter ebulliant ad quintam: poſtea vitreo vaſe per tortam deſtillentur, & iterùm liquor ſuper fæcibus proiectus, ad quatuor dies maceratus educatur: cuius vn. 4. auxiliantur, aut ſal, aut mellea compages, aut puluis ex antè ſcriptis conficitur. Rotulæ ex diaturbit Montagnanæ, aut Suardi, aut eléſcoph, aut diaphiniconis cum aqua cinnamomi, & decoctum ſuperbibat anodinũ, aut ex his aqua vitæ, & cinnamomi quinta eſſentia extrahatur, aut cum liquore illo extracto efficiantur rotulæ admodúm ſuaues, & vtiles; ſed not. vt duplici doſi macerentur pulueres in aquis prædictis. Pituitoſa materia (dolore, & ſymp. conciliato) alteranda prius, & euacuanda intùs, & extrà videtur; ſed non profuſionibus, & cataplaſmatis, quæ valenter excalfaciant; lenti omnes, & craſſi, & frigidi humores, ab his, quæ calefaciunt, niſi etiàm valenter digerantur, liquantur, ac in flatum mutantur. Conuenit igitur eos incidere, ſimul, & concoquere, quas res tenuuantia medicamenta præſtabunt: præſertim verò, ſi calida vehementer non ſint, veluti vini maluatici vn. 3. olei aniſorum, hipericonis, olei vitrioli an. ſcru. 5. ex agreſtibus quidam dolorem colicum ſentiens ſe præcinxit, cum antè non ſoleret. Deindè comedit allium cum pane; poſtea non dimiſit conſuetum opus, nec tota die quidquã bibit; ſed veſperi meracius. Ab his, & tota nocte dormiuit, & mané omninò ab omni dolore planè liber ſurrexit: interim theriaca, mitridatium, confectio diatrium pipereon, confectio exoleo aniſorum, diagalanga, aqua é nucibus regij, baccis lauri, & iuniperi extracta, ſpecies dictamni, caſ-

& emplaſtra. Not. Cur. Pharmaca ſolutiua pauca laudat Auic. & quandò hæc exhibenda ſunt.

Ad gallicum morbum Extracta.

Colici à pituitoſa mat. curat. internis, & externis præſidiis alterãtibus l. 2. meth. 8.

12. meth. 8.

Varia medicamenta alterantia calida, & anodina.

toreum cum vino,& nuce muſcata, tandèmq. (euacuato primò vniuerſo) electuarium de baccis lauri, omnes ſulphureæ aquæ, & ſalſæ, ius galli antiqui cum polipodio, aniſo, fæniculo, anthora, turbit ignico, & ſale gemmæ, aut ires ſaxafras baccis lauri, iuniperi, galanghæ: aut ius ex anthora, gentiana, ſcordio, dictamno, angelica odorata chymicè concinnantur: aut decoctum aniſi, fæniculi, florum camemelli, anethi, florum geniſtæ, rutæ caprariæ, florum ſambuci, ſcabioſæ, & ecchij. Aqua tandèm ſtillaticia, camemelli, anethi, nucũ, baccarũ lauri, iuniperi, corticum piſtaciorum exteriorum ſummo adiumento erit: verùm dùm inteſtinis laborantibus aluum ciere non conueniat. Cur igitur in dolore hoc euacuãtia diaphini cum hyeram, diaturbit, electuarium eleſcoph, trociſcos alandal, pillulas ex euphorbio, ſarcocolla, antimonium, pillulas de mezereo, de præcipitato, & huiuſmodi in medium afferunt? An improbat hæc Gal. & Auic. inter initia, ne per anguſtiam colici euacuatio inhibeat? & ibiq. maior copia materiæ coaceruetur. Vomitus igitur poſt cibum, ſi ab ipſo cæperit dolor, tutius concitetur. r. ſtybij præparati g. 7. tragaganthi. g. 5. maſticis g. 3. menthæ ſcr. 1. m. fiat bolus auro coopertos pro vomitorio; clyſteres poſtea è iure inteſtinorum Arietis, camemello, anetho, anthora, parietaria, aniſo, & fæniculo, vt vndiq. ſuprà, & infrà viæ emundatæ facilius purgantia anted. & eorum vim ſuſcipiant, veluti. r. olei rutacei vn, 4. de caſtoreo vn. 2. phylonij drac. 2. benedictæ laxatiuæ vn. 1. f. clyſter. Aut r. aqua thetutij, decocti camemelli, anethi, fæniculi, hypericonis, abſynthij, menthæ an. lib. ſ. olei camemelli, hypericonis an. vn. 2. diaphin. vn. ſ. m. Aut .r. decocti camedrios, origani, calamenthi, fænugræci, matricariæ, ſaxafras parietariæ, dictamni, ſcordij, borraginis lib. 1. ſ. olei cheierini vn. 4. butyri vn. 1. m. quin etiàm reſpondendum poſt vomitus, & clyſteres, non ſolùm ad partem dolentem ſuccos detrahi; ſed infixos etiàm parti deturbari. Sed calefacientibus, & flatum gignentibus quid dicendum? cum allium, & huiuſmodi, non ſolùm calefacientia; ſed tenuuatoria ſint? & hæc non inter initia, cum humor inconcoctus abundet, adminiſtrentur; ſed euacuata, & minorata materia? Clyſteres igitur primò molles antedicti probantur, atquè poſtea carminatiui, cum diaphin. & benedicta laxatiua, aut electuario de baccis lauri, oleo rutaceo, lil. alborum, camemellino, & anethino frequenter ex decoct. florum camemelli, anethi, aniſorum, corticum allij, & furfuris, ſępè etiàm ex vino generoſo cum theriaca, & mitridatio; ſed diutius ex clyſterijs adminiſtrandis p. & præcipuè perſiſtendum, & ab his leuioribus incohandum arbitramur. Noſtra autèm con-

Dub. de euacuantib. exhibendis quandò.

Sol. 7 Meth. 13. Auic. loc. cit. cur. vomitus p. 2. clyſteres, & quandò.

Clyſteres varii.

Sol. 2.

De ſtatus diſsipantibus quandò cur.

1. clyſteres molles, & 2. carminatiui.

Confectio noſtra.

fectio miras virtutes perpetuò præſtauit. r. inteſtini lupi, ſpecierum diatrium pipireon, aromatici roſ. zedoariæ, nucis muſcatæ, rad. anthoræ an. drac. 1. ſpecierum diaphin. meſ. drac. 6. ſaccari fini diſſoluti in aqua abſynthij q. ſ. rotulæ arte conficiantur, aut ab his quinta eſſentia extrahatur, & tabellæ efficiantur, cuilibet lib. ſaccari vn. 1. 5. ſpecierum adijciatur, aut puluis ex his ad drac. 1. ſ. vino malu a tico propinetur, aut iure columbi macerentur drac. 2. ſ. ſpecierum, & exprimantur; glandes etiàm ex melle, ruta, caſtoreo, & hyeris, diacolocyntide, logodij, & ſimilibus configurantur. Externa emp. calefacientia valdè, cum vires ſuas intùs debiliter impartiant, excellant, è ruta, caſtoreo, diacalamento, diacimino cum ouis frixis, aut ſpongiæ, aut veſicæ, aut fomenta his inſperſa: ſacculi ex aniſo, fœniculo, anetho, milio, ſale, ſulphure nitro, macatro, calamentho, pulegio, & origano, vel hæc vino, & aqua madefacta adhibentur, vel filum lixiuio recenter coctum: cataplaſma ex baccis lauri, ſtyllicidia ex his concinnata ſum mum momentum afferunt. Sed cùr thurcæ frequenter aquæ frigidæ fotu extrà vtuntur? àn edocti Hipp. aph. àn quia per antipaſiſtaſim augetur calor, qui acutus flatus diſſoluit: ventres enim hyeme calidiores euadunt; ità ignis aqua inſperſus validior inſurgens, ferrum liquefacit, & emollit.

Confectio noſtra & purgans.

Glandes.

Externa. Emplaſtra.

Sacculi.

Fomenta. Stillicidia.

Dub. de aquæ frigidæ vſu 7. aph.

Sol.

De maligni doloris colici à ſucco mordaci, & flatu maligno medela.

CAP. XXIX.

SVCCO mordaci contemperans medicamentum aduerſatur, tùm internum, tùm externum, veluti oleum viol. & rutaceum lotum decocto ſcordij, ad vn. 7. per os ſumptum emollit, & attemperat, aut ſyr. roſ. ſymp. de endiuia, de ſuncho, de cicorea, violaceus, myrth. de papauere; ſeù aqua hordei, viol. cicorei, ſunchi, pimpinellæ, pentaphilli, & de ſucco citri, de ſucco limonum, de arancijs, de ribes, de oxyſacchera: concoctus verò euacuatur, ſyr. roſ. ſol. & hyera piera. Clyſteribus primò mollibus, & ptyſſana hordeacea, condro, & adipe anſerino: ex vng. roſ. oleo viol. & adipe hyrci; aut ex ſucco alicæ, & oleo dulci, aut ex lacte, & ſero caprino, aut iurè pingui, & mucillagine, ſem. lini, pſylij, & cotoneorum: ne inteſtina abradantur, aut ex oleo, in quo coctum eſt fœnum græcum cum adipe recentis anatis, vel gallinæ, aut ex ptyſſanæ ſuccorum roſ. & ſucco plantaginis. Hoc demùm prius extractum cunctis clyſteribus, & vomitorijs adminiſtratis, euacuando dolorem tollit à quocunquè humore.

A ſuccus mordaci colici curatio alterantia.

Euacuantia.

Quando.

r. aquæ

Extractum purgans, & alterans. r. aquæ meliſſæ ſtillatæ lib. 3. agarici trociſ. ſpecierum diaphin. an. drac. 3. ſcialappæ, mechiocàn, an. drac. 1. ſ. madefacta ad dies octo, & expreſſio addantur: ſupradicta etiàm ſic per quatuor vices, mellis ſymp. vn. 2. maſticis drac. 2. m. euaporentur vſq. què ſpiſſamentum in fundo maneat, aut ſal, cuius ſcru. 2. ſat erunt. Octauius Horatianus hæc in medium affert, azimi panis triti cocleare vnum p. die 2. & 3. madidum in aqua, vel vino, itèm carabis radicis, & granorum, ligni nodoſi ſambucini exuſti fauillā collectam, grana canabis crinini an. p. æq. Itèm teſtas ouorum gallinæ, inteſtini lupi, zedoariæ an. drac. 5. f. puluis. A proprietate iuuat inteſtinū lupi, sāguis anguillæ, & ſcorpiones aſſati puluis foliorum mori celſi albi, corticum raphani, & oſſis meſpillorum, flos nucum puluerizatus, & azimus panis, lupinum ſtercus, iecur caprinum, alauda in pollinem redacta, ſtercus gallinaceum cum aceto, aut vino dilutum, cocleæ teſta, inteſtina gallinarum, terreſtres lumbrici, talum ſuuilum, cornu cerui, & multa alia à proprietate, à Græcis, & Arabibus recenſentur: at ſi adeſt febris cum aqua camemillæ, vel ſymplici ſin minus cum vino exhibentur.

De recta, & breui methodo medendi colicum dolorem malignum, & de vſu remediorum. CAP. XXX.

Ad flatus, & cauſas doloris. NVNC flatibus, & cauſæ immediatæ doloris, quæ inter initia ſtatim præſeruanda, & expendenda videtur, opem tulimus (prius tamèn obſtructione, conſtipatione ammota ammota, à fæcibus duris (ſi adſit, habitaq. ratione, àn febris, vel inflammatio inſideat: ſanè primò aluus ſubducitur, clyſteri, *P. euacuantia. Ordo agendorum.* & molli, & deindè magis attenuatorijs, indicatio à fæcibus, flatus, & humoribus deorſùm vergentibus, & inteſtinum craſſum occupantibus; poſtea vomitorio, & tertiò cucurbitula magna, dùm vehemens dolor excruciat, ſubrogatur regioni vmbelici, quæ quaſi incantamentum ad cruciatos conſolandos ſpectatur, ſed totùm vmbilicum occupet. Denuò vomitus concitantur; quintò repetendæ euacuationes per decocta, & clyſteres magis acres ſuprà recenſitos, è floribus camemelli, anethi, aniſorum, pulegij, fæniculi, centaurij maioris, cumini, aut ex aſſa caſtoreo, ſe- *Quantitas clyſteris, & cur.* rapino, ruta, cumino, calamentho cum oleis, aut ex aquis ſulphureis, & ſalſis, ſpeciebus hyeræ, & diaphin: aut ex melle ſcillitico, qui quidèm in maxima copia inijciuntur, vt ad ſedem affec- *Alterantia quādo.* tam permeent, abſtergant, attenuent, emundent: plura ſuprà per os, & per anum vſurpando recenſuimus. His peractis tutius ſarcina

cina minorata) intúsetiàm ſummoperè auxiliatur, thymi hyſpani puluerizati drac. 1. cum vino, vel decocto camemelli, & pulegij, aut aqua cinnamomi ſecunda die drac. 2. tertia drac. 3. mitridatium, theriaca, bezaar, puluis anthoræ; decoctum radicis lilij in aqua praſſi, aut naſturtij drac. ʃ. in aqua lil. & praſſij, aut decocto ex rad. raphani, & alia alterantia experiuntur. Extrà, fomenta ex milio, furfure, aniſo, fæniculo, flore camemelli, anethi, aut cataplaſma ex aſſa, caſtoreo, opoponace & ſerapino, diſſoluta ſucco rutæ, emp. ex cocleis. Tandém (vniuerſo inanito) ad topica validiora accedemus, dropaciſmata, ſynapiſmata, & rubificantia vmbilico admouentur ad flatus educendos, & calorem excitandum. Poſtea balneum aquæ dulcis, aut paratum è plantis, flatus diſcutientibus, aut ex aquis Thermalibus, Thetutij, Buxi, balnei magni, & aliorum; glans etiàm ex ſale petroſo, vel ex ſtercore muris, & fit tandèm ex raphano illinita glans mellis; aut cum pulpa colocyntidis, cucumere aſinino, felle vaccino, & nitro, quæ viſcidum ſuccum educit. Enema etiàm poſt multa tentata vehemens ab Auic. deſcribetur, ex tribulis, polipodio, fænu græco, cartamo, ſebeſten, turbit, pulpa colocyntidis, ſem. lini, apij, aniſi, centaurij minoris, granis cheruæ, violis, ruta, folijs caulium, fiat decoctio in aqua: deindè diſſoluatur caſſiæ fiſtulæ, ſaccari rubei an. drac. 7. ſerapini, bdelij an. drac. 1. baurac. ſcru. 1. 5. olei ſeſamini vn. 2. m. pro clyſtere, aut clyſter inciſiuus humoris tenacis, & viſcidi, ex ſyr. acetoſo, oxymelite, aceto ſcyllitico, colocyntide, pipere, zinzibere, ſem. rutæ, amomo, aniſo, epithymo, & cimino, componatur. Aliquandò è folijs almezercon, artamita, cordumeni, cucumere aſinino, & ſimilibus; tandèm ex oleo, & cucumere aſinino; aut ex oleis de euforbio, de caſtoreo, de raphano, & ſæpè in clyſterijs aſſa, amomi, fimus collumbinus, anthora, euphorbium in ſubſtantia miſcentur. Poſt horum vſum, ſi non ceſſat dolor, illicò per os; aut oleum amygd. dulce, & amarum, aut alia diſſoluentia, ex anodinis mixta præbeantur, videlicèt expertum aliud adminiſtratur, thymum, rad. verbenæ decoquere oportet, mentham, lauri virgulta, tenuuiora arefacta, marrubium in vino mulſo, decoctum ramni, folia virida trita, paſtillos forma: ramni, ſuccum poculi, & tantundèm paſſi cretici. Itèm zopirium antidotum ad flatus. r. ſpicæ nardi drac. 6. floris vinci odorati, myrrhæ an. drac. 5. croci, caſſiæ an. drac. 4. cinnamomi drac. 3. piperis drac. 6. coſti, thuris an. p. æq. fiat puluis, cuius drac. vino, vel aqua exhibetur. Itèm peonia in ipſis vehementibus acceſſionibus, irritantibus antè ſomnum exhibita dolores compeſcit, ſom-

Alterantia quandò.

Externa.

Dropaciſmata, & quandò.

Balnea.

Chyſteres vehementes, & acres vlt. loco qui. & quandò.

Cur, & quandò alterantia expta hæc tentanda.

ſomnumq. dulcem producit, & morbum diſſoluit. Aliud. r. cumini trientem, piperis albi, thymi, rutæ, nitri, an. vn. 1. contere cum aceto, & redige in paſtillos. Aliud. r. corticis ſalicis viridis drac. ſ. zinziberis drac. 4. piperis drac. 2. rutæ viridis drac. ſ. palmæ paſſæ drac. 3. aquæ pluuialis ſextaria 3. omnia ſimul ad tertium decoquito, & cyathos duos exhibeto pro qualibet vice. Aut. r. cypheos, trociſ. Hedieroy an. drac. 5. cornu Cerui vſti, anthoræ, an. ſcru. ſ. fiat puluis, porrumq. etiàm coctum dandum eſt: rad. Ari. Dracontij, Aſphodeli bis ellixæ, & exiccatæ, in pollinem poſtea redigantur, & cum aqua cinnamomi, & aniſorum ad drac. 1. potentur.

De victus ratione colico maligno administranda. CAP. XXXI.

EX particularium omnium virtute inter ſe comparata colligitur, tota, & particularis ſingulorum ciborum quantitas: vndè Actuarius docet, ægrum penitus cibo interdicere oportere; ac primùm monet, incipiendum ſola ſymplici ſorbitione, qualis eſt, quæ ex cicere, piſcibuſque ſaxatilibus, cui olei quippiam tenuuium partium, & aniſum, & fęniculum, anethum, atquè eiuſcemodi alia admixta ſint, parantur. Infrà ad hæc ex mercuriali herba, beta, centaurio, cucumere agreſti, atquè oleo camemellino, & anethino aluus eſt ſolecitanda, antidoti quoq. aſſumendæ, quæ colichæ nuncupantur, vbi dolor mitior euaſit, catapotijs, è colocyntide, aloè, & alijs; quæ ægro conferre exiſtimabis: vbi iàm malum leuatur, ius pulli gallinacei ſorbeat, & balneum adeat. His breuiter Actuarius rectam methodum nobis tradit curandi colicum malignum; niſi dolor coacta meth. nos cogat, ſibi primò inſeruire. Etenim primò ægrum à cibis abſtinere oportet, inædia, aut ſola ſorbitione iuris pulli, aut columbi, aut faſiani, turturis, & perdicis; quæ quidém vi polleant attenuandi, emolliendi, & nutriendi. Secundò clyſteres, & infuſa lenientia, emollientia, & modicè attenuantia adminiſtrantur. His peractis, tertio loco, eademquè dic antidoti, & flatibus, & cauſæ morbificæ aduerſentur, nempè intús, & extrà. Quartò dolore miteſcente, cauſam antecedentem Actuarius exturbat, electiuè ducentibus, & admodúm validis, & potentibus pillulis, è colocyntide, fętidis, de ſagapeno, de euphorbio, de pręcipitato, antimonio, extractis colocyntidis, ellebori nigri, cucumeris aſinini, ſucci ireos, elatherij, granorum ebuli, mezereon, & huiuſcemodi alijs. Verùm extirpatis, non ſolùm coniuncta cauſa, & immediata maligni colici; ſed antecedétis, & principalis,

2. de rat. vict. 1: 18. 46. l. 4. meth. med. c. 6.

Breuis enumeratio præſidiorum ex Actuario.

Ordo agendorum quid p. cibaria.

2. Clyſteres.

3: Antidoti.

4. valida euacuantia.

neceſsè

neceſsè quidèm videtur, non ſolùm vires roborare vniuerſaſ;ſed etiàm partium,& ad ſtatum integrum,& naturalé redigere. Qua propter ius pulli gallinacei, columbi, faſiani,quod omneshumores adęquat, & ſymet. humanæ naturæ maximèaccomodatum,& æquale videtur: decoctum chinæ,ſaſſafras, vaiaci, aut baccarum iuniperi, anthoræ, angelicæ odoratæ, camedrios, ius gallinæ; ſicuti balneum, quod etiàm reliquias humoris noui ad cetrum euocans,penitus diſſoluit. Quinimmò Aetius fatetur,vtiliſſimum colicis ciborum partionem exiſtere, & maiorem eorum partem in cæna abſumi,& à potu,niſi maximè vrgeatur abſtinere; deindé colimbadæ, oliuæ aceto mulſo, aut muria, autrutha præparatæ exhibeantur, ſalſamentum piſcium petroſis locis degentium,aues,pulli,vua dulcis, ficus maturæ, ſed vinum ſubaſtringens,album tenue,perlucidum mediocre,Æſtate temperatum,& dilutius modicè bibatur:quod ſi ſitis à cibo accedat, aqua calidà præbeatur; inteſiſſima enim ipſis frigida exiſtit, quin etiam cum duræ fæces excruciant. Victus omninò emolliens inſtituatur è malua, borrag. bugloſſa, blito, ſpinachia, prunis, paſſulis, caricis; aut ius pingue, aut ius elixi fænu græci: vinum dulce non admodúm potens, nec vetus ſit; aut ius braſſicæ p. aut fabarum, faſeoli & nitri,aut ius è cocleis,cochilijs p.vnà cũ caricis, & paſſulis.

Paulus l.3.c.42. Oribaſius l.4. 87 de partitione ciborum, & quãtitate, & methodo curandi ex Oribaſio.

Not. Cur aqua calida à cibo.

De victus ratione ad flatus, & pituitam in dolore colico maligno.

CAP. XXXII.

FLATIBVS, & pituita redundantibus profectò tenuis, & attenuans diæta ſubrogetur, vinum album potens, & aromaticum,vti maluaticum, græcum, falernum, albanum, & huiuſcemodi alia, quæ vi attenuandi, & calefaciendi præſtent. Aut aromatibus,gariophillo,cinnam. aniſo, fæniculo,zenzibere, pipere, angelica odorata,cortice citri, aut ſaxafras, ligno vaiaci, ſaluia, rore marino, baccis lauri,iuniperi,ex eorum lignis, & radicibus concinnentur, quæ calefaciant,attenuant, & robur, & vim inteſtinis, & vniuerſo inducãt:immò allio conditum vinũ,thymo,pulegio,origano,calamentho, rad. Ari Aſphodeli,dracontij, ſcordio,dictamno,gentiana,centaureo maiori,& minori,floribus anethi,hyperici,camemelli,vinci odorati, & ſimilibus apparatur; quod quidé sũmoperè prodeſt. Ad hæc accedit elixir vitę ex aromatibus,aquæ vitæ prædictis elaborata,& demúm aqua confecta & elambiccata è radicibus angelicæ odoratæ, gentianæ, ſcorzonerę,echij,anthore,florib.camemelli,anethi,fęnu gręci,mace,aniſis,fæniculo,nuce muſcata,camed. capillo veneris,allio,& pulegio

Ex his omnibus decocto elaboretur, quod poſtea addito mel-le, & ſaccaro ad abſtergendum, & attenuandum chymicis vaſis elambicatur ad flatus malignos diſcutiendos; pariter dolorem ſedandum; ſed vehementiora, & humores crudos mouentia (non niſi expurgato vniuerſo) potentur (concocta medicari oportet, atquè mouere non cruda) cò magis ſi febris extaret, & inflãmationis ſuſpicio: vitella ouorum, caro pulli gallinacei, turdorum, faſiani, coturnicis, perdicis, turturis, & auicularum præbeâtur; ſed omnia lubrificatiua, & elixa magis, & liquida. Liquor etiàm ſæpè ſæpius pro diuitibus extrahitur é capo aſſo, & repleto aromatibus prædictis, necnon vino maluatico irrorato: ſummoperè hirundines cum nidis earum combuſtæ, & in pullo columbaceo à turribus iniectæ ad concoctionem vſquè, & expreſsionem maximè accomodant, immò canis rubri, aut vulpis ius cum aromatibus antedictis colicum malignum omninò extirpat. Non nulli putant, paſſerum domeſticarum ius cum ſtercore canis, & Lupi inteſtini elixarum ſtatim prodeſſe. Verùm ſi vrgente dolore, qui tamên clyſteribus iniectis, & vomitu concitato vn. 8. huiuſcemodi ius noſtri ſorbeantur, omninò leuabitur æger. r. canis rubri, galli veteris n. 1. radicis gentianæ, ſcordij, dictamni, florum anethi, aniſorum, fæniculi, hyperici, maluæ, altheæ, parietariæ, foliorum erucæ, baccarum iuniperi, lauri, amygd. dulc. & amararum, florum lauendulæ, ſaluiæ, roris marini, lumbricorum terreſtrium ſingulorum parùm, aqua camemelli, anethi an. lib. 5. maluarum decocti, papaueris albi lib. ſ. bulliant ad tertiam, deindè duplici vaſe eliciantur.

Quandò?

Modus.

Experimenta.

Caniſius quandò exhibendum.

De victus ratione ad acrem, & mordacem materiam, & flatus in colico maligno dolore. CAP. XXXIII.

DVM materia acris, & mordax bilioſa, aut atrabilaris, aut ſalſa pituita excruciat, ptyſſana, eius cremor, & oriza cum lacte manditur, aut panatella cum emulſione ſem. papaueris, & peponis, aut ferculum ex cucurbita, & amydi farina, aut ex intybo, lactuca, borragine, bugloſſa, endiuia, aut ex acetoſa, pimpinella, epatica, ecchio, portulaca cum vitello oui; ſerum caprinum, & lac pro potu, aut decoctum tamarind. prunorum, & iuiubarum, aut oxyſaccara cum aqua hordei, aqua anguriæ, vnà cum aqua coriandri, & inteſtini Lupi, & cibaria è pedibus ſuum, roſtro, & auriculis incraſſantia.

Potus etiàm exiſtant aduerſi manifeſta, & occulta qualitate, ex

ex ſeminibus peponum, cucurbitæ, radicis ſcorzoneræ, pentaphilli, pimpinellæ, ſunchi, cicorei, aut oxylapati, ſtercoris muris, nidi hirudinis, ligni roſarum, inteſtini Lupi, aniſorum, coriandri præparati, diatraganthi, liquiritiæ an. par. æq. hæc omnia ſtatim vitreo vaſe iniecta elambicantur; quorum liquor colico à mordacibus ſuccis, & acribus ſtatim ſubuenit. Quantitas, qualitas, & tempus agendi horum omnium manifeſtè ex antè dictis petitur: ordo agendorum ab vrgentioribus ſemper indicatur, & ſæpè eodem tempore, eodemq. præſidio pluribus indicantibus ſatisfacimus. Cognita igitur primò ſpecie, magnitudine ſymptomatum, & motu, & more maligni colici doloris, ſtatim vrgentiori incumbimus, & clyſteribus, vomitorijs, & poſtea magis valdé educentibus, & alterantibus, & victus ratione, & diæta. Nàm cum innumera præſidia à Græcis, Arabibus, & Latinis deſcripta ſint, plura indiſtinctè proponuntur, plura quandò agenda ſint confusè, & dubiè tractantur, iudicium quidèm difficile, & occaſio præceps exiſtit.

Rectus horum vſus.

3. dieis.

P. de rat. vict. t. 8. 9. 10. p. Adb. p.

De Voluuli, & Iliaci doloris, & cordapſi maligni natura, & eſſentia.

CAP. XXXIV.

ILIVM tenue inteſtinum, ſenſu tactus maximè præditum, & expulſioni, & viæ chylo, & materiæ alimentali, atq. bilioſo recremento dicatur: aliquandò torminibus vexatur, ingenti dolore cruciatur, atq. anguſtia præpeditur; quæ affectio pueros à cruditatibus, & cibis corruptis, & venenoſis medicaminibus. Senes rarò Æſtate magis, quàm Vere, & Autumno, quàm Hyeme ſæpé affligit, Voluulus, Ileon, & cordapſus dicitur: malignus verò (Gal. teſte) eſt acerbiſſimus Ilei dolor, cùm omnia fæcũ impedita expultrice, aut dicitur ingẽs dolor Ilei ex admodũ maligna anguſtia. Hæc quidém cùm quintuplex ſit, obſtructio, compreſſio, coaleſcentia, ſubſidentia, & conſtipatio; ſola tamén eſt vnica continens cauſa, excretio omninò impedita, ac fruſtrata hunc morbum in via parit, dolor, aut ſymptomata tactus; non autèm intemperies frigida, quæ licèt torpidam expultricem reddat: attamèn ſpontè grauitate defluerent excrementa. In perfectè legitimo anguſtatur tota capacitas, & exacté clauditur propter malignam inflammationem, dilaterantem, alterantem, & anguſtantem, & tunc appellatur exquiſitus, & legitimus Voluulus à Paulo, vel ſpiritus eſt, & illegitimus propter durum tumorem, vel abſceſſum, vel vermes gumeſcentes,

Celſ. l. 4. c. 13

Quid ſit, deſcribitur.

vel inteſtini delapſum, vel hepatis inflammationem, lienis: muſculorum, tumorem grauantem, & cõſtipantem. Quę quidem omnia noxa, & intenſione ad tertium gradum excedunt, & aliquandò ad propriam malignitatem, & peſtilitatem vergunt, vel propter lapidem, durumq; ſtercus, craſſos ſuccos obſtruentes perfectè craſſa inteſtina, & in conſenſum tenuuia ducentes, vel propter cruditates magnas, & ingentes corruptos cibos, frigus vehemens, potionis frigidæ hauſtus, flatus craſſos, lentos, frigidos; venena, fungos, lithargirium, gypſum, & huiuſmodi alia, quæ antecedentes, modò imm. ſunt cauſæ voluuli maligni exquiſiti, & nõ exquiſiti: promptius tamèn tenuuia inteſtina inflammantur, ob maiorem capacitatem, & venarum copiam, occluduntur, & inflammantur. Adeſt etiam pellicula quædam inter craſſa, & tenuuia claudens, ne fęces ſecundũ naturæ leges aſſuetas vllo pacto surſùm tendent, in Ileis nihil deſcendet ad inferiora, niſi hæ fęces, quæ craſſa inteſtina inter initia prius collectæ erant, & hoc eſt proprium, & inſeparabile huius acutiſſimæ, & malignæ paſſionis. Immò ex Gal. ſola euomi apta natura ſunt, quæ in ventriculo continentur; eorum verò, quæ in inteſtinis, nihil poteſt per vomitus vacuari. Inquit Gal. (natura) ſed in voluulo omninò omnia ſym: p. n. à toto genere efficiuntur, atque ità natura coacta p. n. agit. Vomitus autèm, non ſemper, nec ſoli voluulo; ſed ſolùm in maximo, & lęthali, aut colico in conſenſum ducente tenuuia inteſtina expetitur; ſed de cauſis, & dolore abundè actum fuit. In præſentia verò dolor hic ab inflammatione maligna, intenſione, & extẽſione ſang. potiſſimùm oritur, & anguſtante cauſa; nec non etiàm ob anguſtiam gignuntur flatus, vel à fæcibus, vel à chylo, vel ab humoribus lentis, & frigidis malignis, qui nec infrà, nec ſuprà facilè penetrant. Mulieri voluulus cum modeſtia excitatus eſt, vehuũ- „
tur multæ vomitiones, potum non continebat, hypocundria do- „
lebant, & infrà ſecundum ventriculum dolores tormina perpetuò, „
non erat ſitibunda, inualeſcebat, extremæ partes perpetuò frigi- „
dæ, faſtidioſa, inſomnijs, vrinæ paucæ, & tenues, nec erat reme- „
dio locus, multos vomitus, potum continere non poſſe, dolores „
eſſe ad hypocundria, & tormina cum doloribus in ventre: quæ „
omnia voluuloſis, aſſident. Quod poſtea ſcripſit, non eſt ex ijs, „
quæ eis aſſident. Cæterum ex hijs, quæ malo ad malignum ten- „
denti ſuperueniunt, potiſſimùm perpetuo eſſe extremas partes „
frigidas. Hæc Hipp. & Gal. qui alibi etiàm ait; alij interdùm quoq. „
dolores, & quidèm vehementiſſimi in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes; adeò vt non nulli ſub fine ſtercus quoq. euomere conſpiciuntur. In

Cauſæ antecedẽtes.

Aet. tetrab. 3. ſerm. p. 1. 28.

4. Aph. 12.

Not.

Quæ fæces deſcendant.

7. Aph. 10. 6. Aph. 14. 6. de loc aff. 2.

8. de comp. med. loc. c. 3. Aret. l. 2. acut. 6. 3. epid. 2. 6 Aet. loco citato.

6. de loc. aff. 2. 2. de morb. 67. & 3. de morb. 15. l. de aff. t. 22.

princi-

principio non euomunt; ſed ſub fine, cum adeò repleta ſint inteſtina, vt expultrix ſurſùm fæces extrudere, inferna cauitate penitus obturata, cogatur (fæces videlicèt non exquiſitæ, & formaliter ſunt vocandæ) Nàm tantummodò in recto inteſtino moram trahentes, hoc nomen propriè ſuſcipiunt, ſed potius ſunt appellandæ reliquiæ craſſiores chyli, quæ poſt puriorem partem attractam à iecore, & meſenterio remanſerunt in ſuperioribus inteſtinis: fæces autèm in inferioribus, verè collectæ à glandibus, & clyſterijs educuntur, aliquandò etiàm à tenuuibus euacuantur in principio; dùm perfecta anguſtia non dùm ſit formata; immò ex Aetio loco cit. inflammatio Ilei aliquandò ſuppuratur, ſurſùmq. ipſum denigratum, ac putrefactum excidit, eoq. modo ægri deficiunt. Ex Aræteo etiàm aliqui malè ſpirant, & ſitiunt, & quibus iàm, iàm mors inſtat, gelidus ſudor apparet. *Explanatio.* *Locus, in quo fæces generantur, & perficiuntur.* *Aet loc cit.* *Aræt. loc. cit.*

De differentiis, ſignis, præſagio, & indicantibus maligni voluuli. CAP. XXXV.

VARIÆ differentiæ, & ſpecies ſunt; nàm voluulus legitimus, aut ſpurius excitatur impropriè, aut propriè malignus, aut peſtilens, & contagioſus, epydemicus, ſpodicus; quot etiàm cauſæ enaratæ fuere, & loca affecta, tot ſpecies, & differentiæ voluuli maligni enumerantur; & quot ſpecies inflammationis maligna, ſanguinea, bilioſa melanc. pituitoſa, mixta, & quot cauſæ obturantes. Equidèm manifeſtè conſpicitur ex perpenſis circà eſſentiàm eius, & cauſas: poteſt quidèm vagari, & multos occidere, legitimus ab inflammatione maligna ortum ducit, ſpurius ab alijs cauſis anguſtantibus, quæ ex ſignis colici, & inflammationis cerebri conſpicuæ videbantur, vt inutile ſit, ſigna ſanguinis, bilis, pituitæ, melanc. & cuiuslibet ſpeciei inflammationis, vermium, lapidum, tumorum, vteri, & ſimilium hùc recenſere. In artibus enim, & medicina, non tantùm quæ circà partem; ſed quæ circà genus aliquod perfectè exiſtunt, vnius eſt conſiderare, quid vtiq. conueniat generi. *Differentiæ.* *Signa generica, Specif.* *Ariſt. 4. Polit. p.*

De præſagio maligni voluuli. CAP. XXXVI.

EXQVISITVS acutiſſimus ſecunda, & tertia die enecat, eò magis dùm peſtilens erit, & ſenes occupet potius, quàm pueros, Autumno, quàm Vere; dùm ſingultus diſcipientia, conuulſio, extremorumq. liuor ſuperueniunt, læthaliſſimus eſt: at ſi à principio vomitus, bilis, ac oleo ſimilis pituitæ, & tandèm ſterco- *Præſagium.* *7. Aph. 10.*

Aret Paul. Aet. loc. cit. ſtercoris appareat, vix vllus ſaluatur; præſertim dùm exquiſitus eſt: ſi verò à ſtercore, vel flatu, vel copia craſſæ pituitæ; hi facilius liberantur: ſi à tumore ſyrhoſo, carceroſo exquiſité obturante fit, actum eſt. Alijs inflammationibus ſuppuratur, denigratum, & putrefactum inteſtinum excidit, & mors ſuperuenit, quibus è ſtranguria Ileos naſcitur: hi in ſex diebus pereunt, niſi febre ſuperueniente vrina multa fluxerit, tunc enim craſſi humores febrili calore colliquantur. *6. Aph. 44.* *6. Aph.*

Indicationes maligni Ilei, Voluuli. CAP. XXXVII.

ILEI dolorem anodyna intùs, & extrà vſurpata oppugnant; narcotica verò raro; ſed præcipuè retentas fæces emollientibus ſubducimus (prius anguſtia adempta ſtercoris indurati emollientibus, flatuſq. diſſoluentibus) ſed hæc capite de colico ſunt longo ſermone depræhenſa. Frigus, & alias pręgreſſas cauſas remouere, & inhibere oportet, ne fiat, iàm factum curare, & præſertim inflammationem ijs ſcopis, qui cap. de fręnitide, angina, & pleuritide maligna alibi fuere collecti, veneno, atquè malignis ſuccis, vt vomitu expellantur, bezaarticis aduerſemur: magis enim venenoſa poteſtas reſidens in inteſtinis vrget, quàm paſſio, & cruditas vetet, quæ ſatis ad vomitum lęthalem acliuis eſſe ſolet. Totum conſilium adhibendum, vt maligna inflammatio primò inhibeatur, facta tollatur: bezaartica, alexypharmaca malignitati, & peſtilitati perpetuò ſuccurrunt.

De curando maligno Voluulo. CAP. XXXVIII.

Auer. Epit. de rep. plat. trac. p. MEDICI, & Iudices per ſe quidèm nulla dignitate, & honore cenſentur, niſi ob neceſſitate, quantoq; magis hæ duæ corpori neceſſariæ ſunt artes, quoquè magis floreſcunt, illæ, & vigent, eo longius Ciues abſunt à recto. Neceſſitas igitur in maligno Voluulo vndiquè cogit Medicum, vt omni cõſilio, & diligentia incubat inflammationi, in legitimo & alijs anguſtantibus exactè. Qua propter inflammationi ſanguinæ biliosæ, & alijs opem tulit, primò, & principaliter ſang. miſsio per venam ſectam brachij (ſi in toto redundet plenitudo, aut maxima eius affectio) nec nõ malleolorũ ſcarificatio, & ſaphanæ inciſo, dũ mulieri mnſtrua deffecerint, aut hirudinum vſus, dùm retentæ hemorroydes fuerint aſſuetæ, & tumidæ, aut aliqua cohibita euacuatio plaga, vel ictus præceſſerint: ſcarificatæ cucurbitulæ ſi modicum indicans hortetur, vſu veniunt. Verùm iterata ſang. miſsio *De Chirurgicis.*

tan-

tantùm adiuuamen affert, ne vires dolore labentur, licèt in maximis doloribus, & inflammationibus ſang. detractio ad animi deliquium ſuadetur à Gal. ſed hæc viribus conſtantibus, & ingenti abundantia ſang. adminiſtratur. Frictiones, ligaturæ, ſynapiſmata, vexicantia, omniaq; reuellentia ab inteſtinis de toto animaduerſa (prius prouidentia perſpecta) vrgentia indicantis, & abſentia prohibentis celebrabuntur.

Explicatio Gal.

Not. Quandò ſanguis mittendus vſq. ad animi deliquium.

De Pharmazeuticis adminiſtrandis in Maligno Voluulo. CAP. XXXIX.

INTER Pharmazeutica ſummoperè auxiliantur p• molles clyſteres, & refrigerantes, é decocto maluæ, altheæ, violarum, hordeo, prunis, tamarindis, oleo, viol. amygd. & roſ. autè decocto lactucæ, borraginis, plantaginis, ecchij, centinodiæ, portulacæ, tamarindi, oleo myrthino, & ſucco plant. equidèm, hæc in princ. inflammationē vrgentem fientem repellunt, & ſanguinem modicé repercutiunt: poſtea iàm factæ ſucurrunt, emollientes quidèm, & refrigerantes; ſed minimè repellentes è lacte, & iure pingui, aut ſero caprino, ptyſſana hordeacea, & oleo viol. aut ex decocto ſem. lini, pſylij farfaræ, hepaticæ, & butyro: med. per os ſecundo loco, vti pilulæ diaphinicon, & huiuſmodi euitentur in legitima: alijs verò ſpeciebus magis proficua videntur, prius tamèn clyſteribus tentatis, immò in ſpuria ſæpè antimonium, & pilulæ plumbeæ, aut ex mercurio extremè iuuant. Superbibito oleo roſ. & amygd. dulci pluriés loto decocto hordei, violarum, & mercurialis: elatherium etiàm cum therebinthina exceptum aluum ſoluit, immò ſi abſq; inflammatione voluulus excruciet, hyeræ Archiginis ex colocyntide draa• 2. aut tres potentur cum iure galli veteris, quod ius galli antiqui alterati elatherio, colocyntide, elleboro, hermodactilis, ſcamonio, aniſo, fæniculo, ſeminibus cartami, & ebuli lib. 1. ex toto ſalutem affert; ſales è colocyntide, & radice cucumeris Aſinini præſtant anethi, nitri, ſcialappæ, & mechiocan infuſio conueniens eſt. Radices brioniæ, ireos, ſoldanellæ elixantur, & ſaccaro condiūtur, & adminiſtrantur ad aluum ſoluendam, maluæq. ſemen tritum, ac potum nitri, ſalis gemmæ, centaurij minoris, & maioris dec. bibenda prodeſt. Dùm inteſtina in ſcrotū delapſa fuerint, ea reponere decet, decubitu ſursùm vergente ægri; manu illota oleo camemellino, & amygd. dulci, aut cheierino, & viol. & liliorum alborum, aut ſpongia, aut veſica, repleta decocto maluę, altheæ, fænu græci, aut oleo com. aut emp. é malua, fænu græco altheæ, camemelli, anethi, floribus geniſtæ, raphani, aut inunctę

Clyſteres quandò.

Indicantia quādò.

Med. per os cur. euitanda in leg. in aliis minimè.

Cur inteſtini in ſcrotum.

olei

olei ſcorpionis cum Theriaca, & mitridatio, aut emp. dialtheæ, & baccis lauri: aut, ex ouis frixis cum pul. cimini, vermibus terreſtribus, & ſucco raphani, aut é parietaria, fæniculo, raphano, malua, althea ſimul elixis, & contuſis, aut ex omento caſtrati, ping. anatis, anſaris, ſuis, gallinæ vnà cum croco mixtis, & ſucco rutæ, aut emp. vrticæ, pulegij, calamenthi, maluæ, anethi, ſaluiæ, roriſmarini elixis, & contuſis cũ oleo cheierino, & lil. alborum. Dùm fæces induratæ excruciant internis, & externis, clyſteribus, & emplaſtris, inunctionibus, balneis, ſtyllicidijs, & ſacculis, toties ſuprà narratis, emollientur. Balnea aquæ calidæ ſimplicis, aut parata ſummè proſunt (Inanito prius vniuerſo) & glandes etiàm admodùm acres. Sed expendemus, quid Hip. docet, plura quidèm admodùm vtila in medium affert, & recta methodo omnibus indicationibus, & indicantibus incúbit. Ait enim p. balneum aquæ dulcis, & inunct. olei com. eſſe admouendam; nàm hæc indicantur à nimis anguſtata parte, tanquàm emollientia, & relaxantia (habita tamén prius de toto prouidentia, ſectaq. vena, miſſoq; ſang. & aluo, quantùm fieri poteſt, ſubducta) cuius gratia affert remedium, nempè glandulam melle, felle taurino oblinitã, & longitudinis decem digitorum, vt altius penetret, & irroret facultatem, ſuccoſq; diuertat; poſtea clyſterem iniecit. Sed cur ſecundo loco poſt glandem? An illa prius omnia impediméta abijcere putauit; vt tutius, & ſalubrius clyſteres altius inijcerentur, & locum affectum propè attingerent, & anguſtantia remouerentur: ſin minus ait, ſole fabili indito, & in ventrem flatum immittito, in quo & ventrem, & inteſtini contractionem diſtendas: deindè quartò extracto, ſole, clyſterijq; adhibito non valdè calefactorijs; ſed ſtercora diſſoluẽtibus, & colliquãtibus. Poſtea quintò obturata per ſpongiam ſede, in aquam calidam deſideat, continens clyſteris infuſum, & ſi hoc infuſum ſuſceperit, & rurſus dimiſerit, ſanus euadit; humectare intrinſecus, & extrinſecus, & multa calida lauare, & bibenda dare, quæ aluum mouent, & vrinam ſubducunt; vtiliſſimum eſt. Hæc Hip. p. clyſtere exhibito, ſolem fabrilem indit, vt inteſtina flatu diſtendat, quæ diſtenſa facilius ſecundum clyſterem calefactorium, & ſtercora diſſoluentem, & colliquanté, facilius ſuſceptant. Quo clyſtere immiſſo anũ obturare oportet ſpongia, ne ipſe egrediatur, & tunc ægrum in balneum calidũ infundere oportet. Hoc pacto ad horam mediam, ſi hoc infuſum clyſterem ſuſceperit, & rurſus dimiſerit, ait, ſanum euadere: quoniàm vi clyſteris, & balnei fæces induratæ, & anguſtantes humores educentur, molles fiunt, & liquabuntur. Hoc in loco Hip. de legitimo, ſed non omninò exquiſito voluulo, ve-

Lib. de aff. t. 22. 3. de morbis.

Explicatio, & cura ex Hip.

Glandes cur. p. dem balnea, & inũctiones p. cur. glande 2. clyſt. Dub. Sol.

3. dub. cur vtitur ſole fabrili. 4. denuo vtitur clyſ. cur 5. Balneo cur. aqua tepida. 6.

Ratio totius methodi ab Hip. tradita.

Not. Cur. ſanus euadat.

rum

rùm potius de ſpurijs ſermonem habet. Verùm cur intrinſecus, & extrinſecus ſemper humectat, & multa calida lauat? An quia humectantia, & calida relaxant, & anguſta loca aperiant? indicata potiſsimùm à ſtercore duro, flatibus, craſsis, & lentis ſuccis, & lapide. Deindè cur bibenda dantur, quæ aluum mouent, & vrinam ſubducunt? cùm ad contraria loca diuertant, & inhibeantur ab inflammata ſede? docente Hipp. & Gal. ingenter nocere, dùm tentamus humores ab inflãmata parte, purgante pharmaco, aut cientibus vrinam remouere? An hæc in morbi declinatione ſuadet (an vrgente neceſsitate prius coctis humoribus, & vijs faciliús redditis, & ſtercore oblinito, & de vniuerſo prouidentia priusconſulta) hæc adminiſtrant? An potius hæc eccoprotica, ſeu ſtercoraria aluum lenientia, humectantia, & ſubducentia præbet; quæ ad ſedem affectam aliundè humores non alliciunt; ſed eas tantummodò morbificas cauſas anguſtantes, quæ in Ileo tunc reſident, promptè leniendo, & humectando tutius ſubducunt: immò humores, qui ad partem dolentem continuò fluere attracti ſolent, vrinarijs aliundè diuertunt, repellunt, & diſtrahunt, dolorem ſedant, & omnibus indicationibus ſatisfaciũt: quapropter in his topicis diù perſiſtendum videtur, eademq. die, & illicò. Reliquis tumoribus, inflammationibus, lapidi, & alijs cauſis morbificis, & malignis, ſuccisq. peſtilentibus, totiesènarrata opem ferunt bezaartica, & alexypharmaca. Verùm reticere nequeo puluerem ſummi emolumenti. r. ſucci vrticæ, ari, ciclaminis, elatherij an. drac. 2. margaritarum præparatarum, cornu Cerui vſti, fellis Tauri, centauri minoris, granorum ebuli an. ſcr. 1. vermium terreſtrium, ſcorpionum puluerizatorum drac. ſ. cicadarum, inteſtini Lupi, nidi hirundinis an. ſcru. 5. m. f. pul. cuius ſcru. 1. cum decocto maluæ, altheæ, corticum fiſticorum, florum papauerum rubeorum anagalidis imbibitus continuò Voluulum ſedat, & aluum humectando ſubducit.

Dub. cur. humectatur. Sol.

2. dub. cur. dat. bibenda emollietia aluum q. acut.

Sol. p.

Sol. 2.

Quandò.

Puluis arc. ſalutis.

Not.

De victu in Voluulo maligno adminiſtrando. C A P. XXXX.

VICTVS ratio tenuuis, tenuiſſimus, emolliens, & refrigerans in exquiſito, & legitimo Voluulo ſatisfaciet, aut inædia, aut ſolùm ius pulli, aut cremor ptyſſanæ, aut panatella ex ſeminibus melonum: proſunt iuſcula, aut fercula è malua, prunis, & blito: aut ius è paſſulis dulcibus, caricis, & ciceribus rubris, liquida omnia, & parcé exhibeantur, vinum interdicitur. Dùm verò ſpuriæ cauſæ vexant, & anguſtant, liquor è capo aſſo, & aniſo, fæniculo, parietaria repleto extrahi-

tur, & exhibitur: manduntur cappares, cæpæ elixæ, allia toſta, ius columbi cum paſſulis dulcibus: turdi, perdices elixæ ęſitentur, ac condiuntur cum ſyr. de corticibus citri, & oxymelite, aut ſalſamenta ex aceto, gariophillo, & ſaccaro, & oliuis ſalitis, aut é ſardis ſalitis cum pulpa prunorum, & garo, aut vulgo cauiaro, potus erunt iuſcula elambicata, aut aquæ hordei cum paſſulis, & prunis, & varijs plantis pro exigentia concinnantur. Eorum rectus vſus quantitas, qualitas, tempus palàm ex toties memoratis apparet; & à virium firmitate, & languore, natura ægri, & actione, & paſſione Ilei hortatur; nàm elegans medicus præſentia, præterita, & futura accuratè expendit, & ſingulari ægro perité coaptat.

Recta adminiſtratio præſidiorum non in quāt. qual. temp. & loco cōſiſtit ex 6. Epid.

Finis Libri Tertij Tomi Secundi.

IOANNIS COLLE BELLONENSIS

DE MEMBRORVM GENITALIVM MALIGNIS, Et peſtilentibus affectibus, ſymptomatibus, & cauſis.

LIBER QVARTVS, ET VLTIMVS.

DE MALIGNA, ET PESTILENTI SATYRIASI, & priapiſmo.

CAP. I.

PENIS vſus multiplices ſunt, tùm ad procreationem, & ad emiſſionem ſeminis, tùm ad voluptatem etiàm indiuidui; teſtes autém, paraſtates, & proſtates ad ſeminis generationem, & præparationem, & gratia vrinæ excernendæ, atq. decorationis: erigiturq. naturaliter priapus ad ſimilitudinem folium fabrorum; quia dilatatur, etiàm impletur, & impletus erigitur. Verùm in priapiſmo, & ſatyriaſi, è appoſito contingit: nàm tunc erectio præter naturam inuita, eſt deprauata actio ad ſimilitudinem vtris, quia is flatibus repletur; ideo dilatatur, & dilatatus violenter erigitur: acutiſſimum quidèm malum triſte, fœdum, & plerumquè in ſecunda die viros, fœminas (minimé tamèn ob temperiem, naturam, partium idoneitatem, & ſubſtantiam, humores, ac ſpiritus) interficit, diciturquè ſatyriaſis inexplebilis coeundi appetitus erecto pene p. naturam à conuulſione lacertorum ipſius abſq. veneris opere; neq. multò

Erectio naturalis priapi ad ſimilitudinem folium fabrorum.

Satyriaſis quid ſit.

Aret. 2. acut. 2. de cur. acut in 1.

Differentia inter ſatyriaſim, & priapiſmum. Lib. p. t. 2. & c. 7. 56. 57. Quid ſit ex Paulo, & Alpharabio pria piſmus.

multò, aſſiduoq; concubitu ſedatur, quàmuis non nulli hanc inter ſatyriaſim, & priapiſmũ commenti ſint differentiam, vt illa coitu ſedetur; hic verò minimé, in alia vt neutra affectio coitu quieſcat, ſed ſatyriaſis eſt vehementior appetentia, dolor, & tenſio. Priapiſmus autèm abſq. appetitione, tenſio cum dolore paruo, atquè tarda paſſio. Alpharabius, & Paulus, ſeparatim duo capita faciunt, vnum de ſatyriaſi, ſaltuq. arabice; alterum de priapiſmo arabice Anars. Satyriaſis (ait) eſt palpitatio pudendi ad inflãmatoriam quandam vaſorum ſeminariorum affectionem conſequens cum tentigine, & ſi non deſinat palpitatio ad vaſorum ſeminalium reſolutionem, aut conuulſionem delabi ſolet, & pereunt celeriter conuulſi: morientes autèm ventre inflantur, & frigidum ſudorem excludunt: contingit autèm hic morbus; ſed ra-

Lib. 3. Fer. 20. trac. 2. & 5 10. de comp. med. loc. & 14. meth. Alpharabius, quid ſit, deſcribit l 3. ſer. 3. c. 32. Aet.

rò etiàm mulieribus, vocaturquè ſaltus, & iectigatio: eadèm teſtatur Auic. & Gal. Priapiſmus (inquiunt) eſt auctio perſeuerans pudendi in longum, ac circulum intumeſcentis citrà rei venereæ appetentiam. Flatuoſus autèm ſpiritus membrum tumefacit, ab humoribus viſcoſis, & craſſis moderata caliditate genitus. Alpharabius ſanè eum deſcribit, eſſe continuum deſiderium coitus inuitis patientibus: ſed audiamus Aetium, qui deſcripſit priapiſmum, & ſatyriaſim, & inquit. Priapiſmus tentigo eſt veretri, & auctio in longum, & ſpiſſum citrà rei venereæ appetentiam ex caliditate quadam acquiſititia cum inflammatione, & dolore locorum conſiſtens: appellationem autèm accepit à priapo videlicèt ſatyro, demùm Gal. dicta cum non ſtimulatur ad libi-

Gal.

dinem deſiderio, aut acquiſito dolore princeps cauſa priapiſmi, erit plenitudo, vel arteriarum, vel nerui fiſtuloſi, aut etiàm vtriuſq.

Cæl. Aurel. ſent. quid ſit. l. 3. ac 18. & lib. 5. ta. c. 7.

Cęlius verò Aurelianus methodicus Auctor aſſerit, ſatyriaſim eſſe vehementem veneris appetentiam cum tenſione rigida veretri ob ægram corporis paſſionem, vndè translatiuè à ſimilitudine ſatyrorum, quos, vt vulgus loquitur, ſeu fabula fingit, vinolentos, atquè in vſum veneris pronos, dęmones accipimus, vel vt alij dicunt ab herba ſatyrion, quæ accepta in venerem prouocat cum tentigine genitalium partium. Eſt quidèm communis paſſio viris, atquè mulieribus, quæ ſolet accidere ætatibus medijs, atq. iuuentuti ſequitur vehemens gentialium tentigo cũ dolore, atquè incendio, prurituq. immodico in veneream libidinem cogente; mentis alienatio, pulſus denſitas, anhellatio, crebra, atq. creberrima; aliquandò febris, deſperatio, vigiliæ allucinatio, ſitis, cibi faſtidium, difficilis vrinę ægeſtio, & ſtercoris, omnibus conductio neruorum, & inuoluntarius ſeminis iactus, quo non releuantur, annectitur. Equidèm celeris, & acuta eſt paſ-

ſio

ſio vehemens, atq. ſtrictura, potiuntur nerui, & ſeminales viæ. Priapiſmus verò eſt tarda paſsio, licèt tendatur veretrum nimis, cum paruo dolore, & non releuatur ſeminis excretione, eſt, quæ paraliſis viarum ſeminalium, atquè aliorum neruorum ad veretri partes tendentium, quorum contractu ægrotantes afficiuntur.

Differ. ſatyr. & Priap. ex Cælio Aurel.

Not.

De natura, & cauſis ſatyriaſis malignæ. CAP. II.

PRIMO notandum, vt rectè horum affectuum naturam agnoſcamus, penem tùm ſui gratia nutriri, & egere facultatibus naturalibus, tùm ſui, & alterius exquiſitè ſentire, & voluptate frui, tùm erigere ſe ad eiaculationem ſeminis, gratia procreationis; demùm tanquàm viam vrinæ excernendæ, & postremò decorationi. Præterea eum coagmentari duobus cauernoſis, neruoſiſqué corporibus ab oſſe inferiore pubis, & ſuperiore iſchij exortis, & ſanguinea atra fungoſa ſubſtantia interné repleri, & vi quadam innata peculiari, naturali ſe dilatandi, ac prolungandi potiri, porrigiq. vſq. ad carneam glandenſis ſubiacet fiſtula producta à veſicæ tunicis, per quam ſemen, & vrina communiter excernuntur. Quatuor muſculis alligatur, duobus per longitudinem, & poſteriorem, infernamq. partem ad taurum pro ſeminis expelendi ope: p: enim & principaliter proijcitur, & eiaculatur ab expultrice naturali vaſorum ſeminalium teſtium: deindè deferentium, poſtea proximè paraſtatum, vltimò, acimmediatè proſtatum glandularum antè collum veſicæ poſitarum, duobus alteris muſculis ad latera vni hinc, etiàm alteri hinc ad erectionem, rectitudinem, & dilatationem corporum phiſtulorum. Etenim his dilatatis abbreuiatione, & contractione vaſa ſeminalia comprimuntur, & ſic coadiuuatur, expultrix, & ſemen impulſu proijcitur. In gonnorea minimè fit proiectio, ſed paraliſis ſeminis vaſorum: fulgura exempli gratia, & tonitrua, ac fulmina é Cœlo à vi ſpiritus copioſi viam exitus impetentis, tanquàm vi terremotu, ac bombarda fiunt. Tandém arterijs duabus magnis, & neruis è ſacra medulla ad ſenſum tactus exquiſitum membrana neruoſa, & cuticula ornatur.

7. mor. 4.

Quomodò eiaculat o ſit actio nat. & anim.

Quot memb. eiacul. concurrunt.

Quomodò fiat eiaculatiu naturalis.

Secundò conſideratur augumentatio, & inflatio penis, quæ principaliter naturalis eſt actio, à cauſiſquè primò naturalibus facta, à muſculis quidèm, & ſenſu voluptatis, ex accidenti: deindè erectio diſtinguitur ab inflatione; poteſt quidèm inflari, & non erigi (vt ſæpè contingit) & tunc potius eſt principaliter animalis actio à muſculis erectio, & ſecundariò, & adiuuatur à cauſis inflanti-

Quomodò erectio diſtinguitur ab inflatione.

Duplex eiaculatio.
Duplex erectio, naturalis, & violenta.

flantibus naturaliter. Eiaculatio etiàm duplex eſt, vna naturalis, altera inuita; adeò vt erectio duplex pariter naturalis experiatur, vna ſpontè à natura, & vi ſeminis, atquè ſpiritus, non concurrente voluntate, & præter electionem, alia voluntaria immaginatione, & viſo obiecto. Violenta etiàm duplex, vna morboſa, quæ nobis inuitis ſummo cum dolore potius à cauſa, quàm à facultate inducitur, altera non morboſa, veluti quandò nobis inuitis mulier blandè attractans penem erigere facit.

Eiaculatio duplex, naturalis, & violenta.

Quin etiàm ſeminis eiaculatio pariter duplex eſt, vna naturalis ab expultrice, & muſculis adiuuantibus, & ab expultrice tantùm, vt in ſomno, altera violenta, & hæc multiplex. Equidèm in epilepſia non ab expultrice, ſed à muſculis contractis comprimentibus vaſa, vel relaxatione vaſorum propter intemperiem frigidam, & humidam, vel ob tenuitatem ſeminis, quod affluit.

Dub. de nec. teſtium.

Teſtes etiàm ad eiaculationem moliendam neceſſariò deſiderantur in hominis ſpecie, non autèm duntaxat ad benè eſſe; ſed cum Ariſt. dicat, teſtes pendere tantùm vtiles eſſe, & non ad eſſe ſympliciter, aues enim, & alia animalia intùs habent.

Opinio Ariſt. delucidata de nec. teſtium.

Sol.

Dicendum Ariſt. loqui in generatione, factaq. comparatione generica; nàm verum eſt, teſtes extrà pendere non omnibus animalibus neceſſariam eſſe, at in ſpecie non valet: enimuerò quod neceſſarium eſt ſpeciei, poteſt eſſe contingens generationi.

Not.

Idcircò in homine neceſſariò pendent, quia vaſa ſpermatica eiaculantia nimis repleta ſpiritib. & ſemine nimis contorta, & capreolata non poſſent ſemen eicere: quarè pondus teſtium eſt in cauſa, vt ipſa vaſa diſtendantur; atquè ne fiat ità violenta capreolatio. Sunt igitur his de cauſis neceſſarij teſtes extrà in homine, & alijs animalibus quæ extrà eos habent: nàm an teſtes ad ſeminis generationem ſint neceſſarij, anq. ſemen gignant, non dubitatur, nequè ab Ariſt. ſed tantummodò, àn extrà neceſſariò pendeant, vel nè.

An teſtes ſemen gignant.
Quomodò ſatyriaſis, & priapiſmus ſimul conueniant, aut differant, & ab Auctoribus accipiātur.

Ad hæc ſciēdum, aliquandò confusè, & impropriè vſurpari hæc nomina ſatyriaſis, & priapiſmus, maximam ob ſimilitudinem inter ſe, atquè minimam differentiam; aliquandò verò propriè, & legitimè, ſicuti ſatyriaſis propriè accepta, eſt accutiſsimus morbus cum vehementi appetentia, & tenſione rigida veretri, palpitante tentigine, & ſeminis aliquandò excretione voluntaria non releuante, affectione inflammatoria vaſorum ſeminalium, qua etiàm mulieres ſalaces à flatu afficiuntur, & halituoſo ſpiritu elato à copia ſeminis fæcundi, & calidi, caloreq. viuido, atquè potenti, vterinaquè inſania appellatur, & furor.

Duplex voluptas, vna præcedens, altera ſubſequens.

Veneris appetentia duplex eſt, vna præcedens affectionem à mag, & copia ſem. excitata, altera ſubſequens affectionem, quæ tunc exonerare tentat affectum

fectum locum. Ex his igitur patet, priapiſmum, & ſatyriaſim inter ſe differre, etiàm modo pro eodèm accipi, & fieri, vel ob immodica ora arteriarum patentia, vel ob caliditatem lumborum, vel medicamentorum, vſum venereum, ciborum, aut ſeminis copiam, vt in ijs, qui ſe venere abſtineant, vel ſpiritum vaporoſum in phiſtuloſo neruo orto. Sed potius ob orificia reſerata habent in illo, ſi cui aſsiduè veretri palpilatio præceſſerat; cauſa erat ſpiritus flatuoſus, ad quem, cum omnem curationem conuertiſſem, hominem ſanaui; quibus verò ſuprà modum arteriarum ora patebunt, in ijs, nullum horum accidens præcedere ſolebat, ſed vel abſtinentlongo tempore à concubitu, vel vſi ſuntalimẽtis acribus, & mali ſucci, vel præcineti, peregré proficiſcuntur, cum autém nunquàm cingi conſueuiſſent. Quapropter ætate, habitu, temperie, exercitio animi, & corporis motibus, & victus ratione perſpectis. Dicendum, ſatyriaſim malignam, aut priapiſmum eſſe ingentem auctionem pudendi ſtabilem in longũ, & orbem citrà venerem, ob admodùm excellentem flatuoſi ſpiritus copiam; quæ replet arteriam, vel neruum phiſtuloſum, vel vtroſquè. Profectò, & erectio, auctio, penis deprauata non tortuoſé, ac alia via; ſed nimis importunè præter voluntatem præcedentem, ac voluptatem: eſt auctio ſolius morbi, nempé cauſæ morbificæ.i. copiæ flatuoſi ſpiritus magnoperê implentis; ſicuti vinum replet vtrem, & hic repletus diſtenditur, augeturq. Hic flatus ortum ducit, vel in pene propter copiam pituitæ, & caloris imbecillitatem, vel aliundè à iecore demundatur, à totoq. prouenit humoribus viſcidis ſ[illegible]atente. Aliter etiàm deſcribitur amplè per omnes cauſas excellens auctio pudendi cum venereo appetitu, palpitatione, doloreque magno, conuulſioneq. lacertorum eius, & inflammatione quadam vaſorum ſeminalium ob flatuoſos ſpiritus excedentes vaſa ſummè replentes. Hinc Ariſt. teſtatur, penem ex paruo citiſsimè in molem augeſcere inſignem ob flatus copiàm, & ad vim, & profuſionem, & reiectionem ſem. à ſpiritu impellente fieri, atq. ab expultrice naturali, aliquandò etiàm adiuuata è muſculis penis comprimentibus, dùm coarctati erigunt penem: augetur præter voluntatem, & permanet, ſemperq. appetitus coeundi excitatur à ſpiritu, & vi ſeminis, irritante, atq. à calore inflammatorio partium ſeminalium: ſed licet ſemen concubitu iugi eiaculetur, non deſinit erectio, quoniàm flatuoſus ſpiritus in phiſtuloſo neruo, & arterijs ingenter remanet, immò concubitu, calore, fricat. & titillat. illarum partium morboſé, & malignè vagetur, & non diſſoluitur: præcedit aliquandò quædam voluptas, & coitus deſiderium, quod eſt in cauſa, vt illæ partes

Differentia.

Gal. 12. meth.

Deſcriptio ma-lig. ſatyriaſis eſt morbus in mag. aucta.

Deſcriptio 2. malignæ ſatyriaſis per ſymptomata.

Cur non deſinat erectio eiaculato ſemine.

Cauſa palpitatio nis. partes faciliusà ſpiritu flatuoſo dilatentur; nàm promptius facultas dilatans, naturalis cædit,& coadiuuat: palpitatio oritur in cauernoſis locis à flatu exitum petẽte, at maximè impedito, & eò *Cauſa doloris inflãs.* magis cum aliqua inflammatione ingens exurget: hinc etiàm dolor propter diſtenſionem partium violentam, & propter ma- *Quæ ſit maligna inflammatio.* lignam inflammationem intenſione qualitatum ad tertium, & ferè quartum gradum, atq. extenſione; verùm etiã muſculi inſeruientes directioni malignè flatuoſa ſubſtantia replentur, ac ni- *Cauſa Conuulſionis.* mis copia imbuti abbreuiantur, qui conuulſi magnoperé,& excellenter contrahuntur, adeò vt ad tertium, & ferè ad quartũ gradum noxa,& intenſione, atquè extenſione excedant, ſpiritus sũmè flatuoſus, & in phiſtuloſo neruo, arterijs, & venis copia, & qualitate nocuus reſidebit. Hac quidèm cauſa malignus ibi generatur, vel aliundè tranſmittitur, & originem à maligna pituita, aut ſem. copia trahit. Quid igitur erit dicendum de forma malignæ ſatyriaſis, de loco affecto, & cauſis affectricibus immediatis, *Quæ cauſa procatartica, quæ antecedentes, & quæ immed. ſatyriaſis.* antecedentibus, & procatarticis? nàm ab aere,& externis malignis vulgaribus, endimicis, aut ſporadicis excitabũtur, aut ab antecedẽtibus internis ſpiritibus ſolidis,& humoribus, chilo,& excremẽtis, ab immediatis flatuoſo, nempe ſpiritu maligno propriè, vel impropriè,& peſtilenti reddito ab antecedentibus, vel procatarticis iàm recollectis.

De differentiis, ſignis, præſagio, & indicationibus ſatyriaſis malignæ.

CAP. III.

DIFFERENTIÆ quidèm à forma effectrice, & ſede affecta non obſcuræ videntur, ex ennarratis ad eſſentiam attinentibus, adeò vt etiàm ſigna per ſe ex anteacta eſſentia, & longo ſermone pateant; nàm vterq. affectus his *Differentia.* de cauſis ſpontè omnibus diſtinctè innoteſcit. Differentiæ à ſemine aptè, iuuentus, ętas florens, neglecta venus, vi- *Signa generica.* ctus, vini potentis vſus, aut externa medicamina palàm oſtendent. Dùm autèm à flatu pituitoſo, & maligno, copiaq. ingenti pituitæ à ſtomacho, vel capite imbecilli, vel aliquo medicamen- *Signa Specifica.* to, ex ægro, & relatu, vitęq. anteacta, habitu corporis, temperie, naturæq; percipitur, ſi peſtilens, ſi vulgaris, ſi ſporadicus ex notis genericè deſcriptis, vnuſquiſq. in cognitionem deueniet. Hæc aliquandò ſatis cognita habebuntur, & tunc ſenſui magis erit, quàm rationi credendum, etiàm fides adhibenda eſt, ſi quæ demonſtrantur, conueniunt cum his, quæ ſenſu recipiuntur.

Malum

Malum hoc ſemper mortem, & citiſſimam præſagit: enimuerò annexam malignitatem obtinet, torquè, & tanta ſymptomata concomitantia, & grauia, & magna, & vires proſternentia poſſidet, vt non mirum, ſi citiſsimè interficiant ægros, conuulſiquè frigidi, & frigido nidore languéſcentes moriantur. Imminuere tentandum eſt penem repercutrientibus, ac extinguentibus flatum, palpitationemq. ſimiliter ſedare, & dolorem demulcire oportet, pariterq. inflammationem inhibere, iàm factam refrigerare, & auctam imminuere, alterare, & ex toto diſſoluere. Enimuerò reuulſo, repercuſſoq. flatu, dolor, palpitatio, conuulſio, & erectio illicò ceſſat; ſemen deindè, & pituita euacuanda videtur, à quib. flatus incitati ingentem impetum moliuntur. Verùm tandèm pudendum roboretur, & malignæ cauſæ à toto genere extirpentur manifeſtis, & alexipharmacis, & inhibentur generantes, nàm his vigentibus, difficile hoc ſymp. abolitur.

Præſagium.

Indicationes.

De curando maligno priapiſmo, & ſatyriaſi. CAP. IV.

QVONIAM, vt plurimùm ætate florente, maligna ſatyriaſis contingit, & potiſsimùm ſanguineis, etiàm malácholicis, viduis, à Venere abſtinentibus, cibis opipere indulgétibus, Veneri, & otio, atq. temperie calida, & humida, & habitu carnoſo ſuffultis: indicans venæ ſectionem tunc excellet, & vrget maxima quippè affectio ſanguinis præpotenti qualitate, aut quantitate, aut motu, aut à tota forma nocentis mediatè, vel immediatè, vel coadiuuantis malignam ſatyriaſim, vel officium præſtantis, ſine cuius euacuatione, neq. tutò, neq. citò, neq. iucundè, neq. recta meth. curatur, neq. cauſæ remouentur. Idcircò ſe ſe offert ſanguinis miſsio illicò à brachio dextro, ſi in toto corpore, & circà iecoris regionem vrgens perſiſtat ſanguis, aut à ſcarificatis cruribus, ſi ſupreſſæ hemorrhoydes, aut menſtruæ purgationes luxurient, quinnimò hirrudines diuerſionis, & deriuationis meritò, & cucurbitulæ coxis, & abdomini ex Areteo admoueãtur: Multum, & ſæpè ſanguinem detrahes (Gal. teſte) quinnimò ſectio venæ reiteratur, & ſaphena ſæpè tunditur, nexus, fricationes, picationes, & omnia reuellentia potius ſupernis partibus celebrantur, vt à loco, & ſede affecta humores, & cauſæ longè dimoueantur.

Aret. loc. cit.

Paulus Aetius.

De chirurgicis præſidiis. Quid, & quot. indicãt venæ ſectionem.

Quid.

Locus.

Quantitas.

Loc. cit. 14. meth. 17.

De pharmaceuticis auxiliis. CAP. V.

Vomitoria. INTER pharmaceutica potiſsimùm ſtomachum vomitoriũ ab antecedentibus euacuat, deindè ſurſùm, & flatus retrahit. Varia quidèm ſunt, ſymplicia ex oleo, & aqua, aut ex aqua, & oximelite, & aceto, aut ex dec. raphani, aut ex elleboro albo, antimonio, floribus geniſtæ, aut ex floribus anethi, camemelli, & ſimilibus, innanito ventriculo vomitorijs: *Lenientia.* dùm quid reſidui in ſtomacho, & inteſtinis vrgeat, blando leniente aluus ex turbatur melle roſ. ſol. ſyr. roſ. ſol. aut flore caſliæ, & tamarindis, & mirobalanis. *Cur clyſteres improbentur.* Clyſteres non vndiq. tuti videntur ob propinquitatem ſedis affectæ, ne calefacta maiorem incrementum, & auocationem ſuccorum moliantur: at ſi vſurpandi ſunt, conficiantur *Qui Laud.* ex aqua ſebeſten, prunorum, & altheæ, thamarindorum, nimphea, & penthaphillo, primis vijs emundatis, vniuerſoq. à ſanguine exhauſto, *Alterantia.* intús adhibeantur refrigerantia, & exiccantia, vt decoctum nimpheæ, maluæ, acetoſæ, roſarum, lenthiculæ; aut pentaphilli, plantaginis, ſandalorum, xiloaloes, aut aqua ſtillaticia, è camphura, ſpodio, corallijs, margaritis, mirobalanis citrinis; ſem. viticis, centinodiæ, aut è ligno roſarum, radice pentaphilli, pimpinellæ, ſunchi, cicorei, mori nigri, rad. hæderæ, & ſem. vrticæ: equidèm remedijs deſcribendis, non ſolùm refrigerantia, & exiccantia; ſed vehicula, & calorifica parcé admiſcentur; idcircò rotulæ, è ſandalis, corallijs, ſemine nimpheæ, pſilij, & camphuræ configurantur, aut conſeruæ ex acido citri, limonis, arancij, ex nimphea, roſis, ſcorzonera, & è folijs viticis, oliuæ, ſorbis, & cidoniorum, nec non è corticibus, meſpilli, cydonei, ſorbæ, & rapę. Hæc quidém omnia vi exiccandi, & ſeminem extinguendi, nec non calorem, & inflammationem attemperandi pollent: nàm vſus ſatyriaſis, aut ſem. imitantis lenitur refrigerantibus, & extinguentibus calorem, & flatus; ſero acido, lacte calybeato, aut ſucco acetoſæ, nimpheæ, condito. *Aqua chymica.* Aqua etiàm chymica videlicèt. r. ſem. portulacæ, acetoſæ, pſylij, vrticæ, agni caſti, lactucæ an. vn. ſ. ſucci citri, limonis, portulacæ, ſolani, nimpheæ an. lib. 1. aceti roſ. lib. ſ. ſandali rubei, coralliorum an. drac. 1. ſ. corticum piſtacciorum, rad. penthaphilli, biſtortæ, ſcorzoneræ an. vn. 1. florum myrthi, ſambuci, roſ. rub. an. p. 1. decocta ad medietatem vitreis vaſibus chymicè elambicentur, & fæcibus bis, terq. liquor ſtillatitius feruẽns proijciatur per manicam Hipp. vt omnem vim ſuſceptet, cuius vn. 4. cum ſyr. de acredine citri, vel limonis vn. 1. Aut r. ſem. pſilij drac. 2. ſ. ſem. portu-

lacæ, coriandri præp. ſem. lactucæ an. drac. 2. camphuræ drac. 1. fiat puluis, cuius drac. 1. cum ſucco citri, vel limonis, vel nimpheæ, & portulacæ potabitur. Aliquandò etiàm modicè calida vi diſſoluendi flatus excellunt, vti ſemen viticis, fœniculi, pulegium, origanum, rutha, baccæ lauri, iuniperi; deindè conuulſione infeſtante caſtoreum cum mulſa probatur, decoctum ſaſſafras, & ſem. viticis, aut decoctum è ſemine erucæ, nimpheæ, & radice pentaphilli, ſcorzoneræ, ligni roſ. cydoniorum, aut è lignis ſambuci, ſalicis, ſorbi canirubi, prunorum in ſero lactis caprini maceratis, & elambicatis.

De externis ad malignam ſatyriaſim præſidiis. CAP. VI.

INTER externa potiſſimùm ceratum ex ſymplici roſ. aut vnguentum ſandalinum, roſaceum cum ſucco nimpheæ, ſolani, lactucæ, ſemperuiui, roſ. aceto adiecto, aut vnguentum populeonis cum aceto roſ. roſis, oleo roſ. camphurato, & opio: theriaca recens, Requires Nicolai cum ſucco limonis frequenter illinita: cataplaſma è ſucco ſolani, ſeridis, papaueris, mandragoræ, acatiæ, & hordeacea farina: pudenda, ſcrotumq. aliquandò illiniuntur argenti ſpuma, terra cimolia, ceruſſa, aceto diluta, aut aqua, aut vino dulci, aut ſapa, aut è folijs pampinorum, thure, & ceruſſa. Iuuat itèm ſpongia poſca imbuta, vel è ſucco portulacæ, terræ lemniæ, ceruſſæ, gypſi cum aceto: infrigidans Gal. láminæ plumbi etiàm renibus, & huiuſcemodi partibus admoueantur, quinnimò tutò hæc præſertim in principio, & augumento vſurpantur. Circà ſtatum verò, & declinationem attenuantia magis: idcircò oleum camemellinum, vel amygd. dulce, vel amarum, liliorum alborum, his adiungitur rutaceum, vulpinum, de caſtoreo, aut ex his linimentum cum exungia porcina, & gallinacea, & anſerina, equina componitur: Balnea, inſeſſiones in aqua artemiſiæ, ſaluiæ, conizzæ, florum camemelli, anethi; arduam prouinciam ſemper agendorum; ordo, & tempus medico indicit, & præſertim eò magis per literas medenti, qui quidèm ſæpiſſimè errata non pauca committit. 3. Pol.

De victu adhibendo in maligna ſatyriaſi. CAP. VII. *Quid tenendum.*

VICTVS ratio tenuiſſima ſemper huic ferè inædia auxiliatur, aut refrigerans, & exiccans: pulſ. è lentibus cum aceto, ptyſſana hordeacea cum lente, & aceto; panatella in iure condito, acetoſa, nimphea, ſcorzonera, & radice pen- *Victus Ratio.*

Cibaria. taphilli, aut iuſculum cum ſucco limonis, & nimpheæ, & oui luteo, panis de milio, portulaca, lactuca, atq. aceto elaboratus, oxygalla, lac acidum, ſuum pedes, roſtra, & auriculæ aceto, & ſucco ribes conditæ æſitentur; omniaq. acida, fercula, ſalſamenta è ſuccis, & herbis, acidis refrigerantibus, & exiccantibus præbeantur. *Potiones.* Potiones ſint aqua frigida ſymp. cum ſucco limonum, & arancij, oxiſaccara, aqua hordei, dec. acetoſæ, portulacæ, nimpheæ, & rad. pentaphilli cum ſucco granatorum, aut è ſucco citri, arancij, marinellarum, & dec. lentium, hordei, meſpillorum, corticum cidoniorum, aut aqua ſtillaticia è ſero caprino acido, prunis, thamarindis, agreſta, corallijs, ſandalis, & mirobalanis, è quibus maceratis elicitur liquor admodùm ſatyriaſi proficuus. *Præſidia à proprietate occulta.* A proprietate aqua ſtillaticia è nido hirundinis, cornice aue, ſturno, accipitre, elixis aqua ſolatri, nimpheæ, & viticis, quæ quidèm refrigerat, exiccat, & à proprietate, abditaq. antipatia ſatyriaſim extirpat, largè, & copioſè bibita. *Decubitus.* Decubitus ſupinus nocet; idcircò lectus ſternendus frigidis agno caſto, milio, terra cimolia, folijs, & floribus ſambuci, meſpillorum, plantaginis, centinodiæ, quinq. folij: cubiculus etiàm irroratur aceto, & aqua roſ. & ſuccis acidis; fotus, & *Suffitus.* ſuffumigia pariter huiuſmodi celebrentur. Arcendi ſunt ægri ab immaginatione, & viſu pulchri obiecti, & ſpetaculis, narrat. & cõmemorat. eorum, quæ ad venerem excitare queunt: pilas manugeſtent, & odorent è cera, maſtice, camphura, roſis, ſandalis, nimphea, & rad. pentaphilli; aut è therebintina, ſem. viticis, erucæ, ruthæ, vrticæ, ſandalis, ſem. lactucæ, acetoſę, papaueris albi, atq. iuſquiami; ſæpè has odoret aceto roſ. inſperſas, & ſuccis refrigerantibus, & accidis, arancij, limonis, & citri irroratas.

De maligna vteri præfocatione. CAP. VIII.

EXPENDITVR vterus dicatus nutritione, vel ſenſitiuæ facultati, vel gratia excrementij ſanguinis, vel vrinæ, vel feminis, vel voluptatis tantùm, vel gratia indiuidui, vel ſpeciei; pariter eius præfocatio perpenditur, vel vt affectus in ſe, tanquàm cauſa, vel morbus, vel ſymp. lædens actiones animales, vel naturales, vel ambas, vel prout alijs partibus noxas infert, vel vtro- *Quid nominis.* que modo. Appellatur quidèm à grauiſs. ſymptomate præfocatio; quia varia ſympt. ſecum affert, epylepſiam, ſyncopem, difficilem *Varia ſymptomata, & multa com. vteri præfocationem.* reſpiratione, paruum motum, triſtem ſenſationem, ſopores graues, morſum ventriculi, apneã, inflammationes, tormina, ructus, furores, conuulſiones; potiſſimùm tamén ſtrangulationis conuulſione, & ſyncope: tribus his vexat, & hæc cuncta inducit duabus

de cauſis ſemine corrupto,& retento,vel menſibus ſuppreſsis.Hæc duo,modò vnum ſymp. modò aliud perducunt pro magnit. qualitate, quantitate,& motu,atquè ſuſceptibilium aptitudine:enim verò aliqua mulier,cerebrum imbecille,neruoſquè obtinet, vndè furor, & conuulſio inſultat, alia cor, vndè ſyncope exanimat, alia ſtomachũ,vndè vomitus inflatio,&morſus excitãtur;quin etiã venis,arterijs,& neruis albigatur, hepati etiàm cordi, & cerebro, & alijs partibus communicat:deteriora quidém ex ſem. accidentia conſurgunt, neq; perpetuæ veritatis eſt argumentum,menſes,aut genitura retinetur. Adeſt igitur præfocatio,quoniàm hæ duæ cauſæ ità copia,& qualitate prędite ſunt,dum oriri debet præfocatio, vt ſitum vteri,& vicinia vitient,& multis iàm cùm menſtrua citantur,& eruptioni appropinquant,ſtrangul. vuluarum, & crepitus, donec erumpant,ſuperueniunt. *Prau; & mal. mut. atq; cauſa ſympt. mult.* *7. de hiſt. an.*

Vterina ſtrangulatio duplex exiſtit,vna dicitur proprié, dùm ex ſpaſmo matricis ſurſùm tractæ, & per continuitatem inteſtina, ventriculus tranſuerſum, & reſpiratoria alia membra comprimuntur, poſtquàm animus deſſicit. Alia verò dicitur impropria non ex ſpaſmo matricis, & hæc appellatur apnea vterina .i. vocis priuatio, intercenta ſpiratione; quæ à ſuperfluitate ſeminis putreſcentis oritur, prauaſquè malignas exhalationes, & præſertim frigidas ad cor mittit, ipsũquè extinguendo, atque ità ſpirationẽ intercipit. Hinc igitur animi deffectio præcedit, & idcirco præfocatio meritò eſt affectus ab ipſa apnea vterina diſtinctus; cum tot varia ſymptomata ab vteri præfocatione inſultent, potius dicendum, hoc caput de vterinis ſymptomatibus, quàm de vteri prefocatione. Verùm hæc principaliter ob grauiſſimũ ſymptoma perpetuò ſibi annexum hoc nomen arrogat. Hyeme, & Autumno iuuenes ſalaces,& ſteriles infeſtat, mærore, melancholia, & dolore capitis ob retentum ſemen, copioſum corruptum, & ſurgens afficit. Hæc maligna vteri præfocatio, ſeu vterina ſymptoma noxa, & intenſione ad tertium,& ferèquartum gradum mulieres percutiunt, vterumquè non conceptioni dicatum; ſed ſenſitiuæ, & vegetatrici facultati moleſtant,non tantũm ſimilarem;ſed vt diſsimilarem particulam. Quoniàm ob nimis moleſtam,& triſtem ſenſationem vteri à maligna materia, & vaporibus organum tactus vteri,ac ſenſorium corrumpentibus noxam ſentit. Hic (teſt. Auic.) dilatat venas; ſpaſmat eas cum dilatatione; quarè dolorem diſtenſione, & repletione facit, atquè etiàm qualitate maligna: deindè per communicantiam arteriarum, neruorum,venarum, cor, ſtomachum, iecur, cerebrum, & diafragma in conſenſum trahit. Demùm ob vitiatam figuram, & ſitum lædit

Duplex vterina ſtrangulatio. Propria.
Impropria dicitur apnea vterina.
Quomodò apnea diſtinguitur á præfoc. vteri.
Quid nominis. Cauſæ ſymptomatum.
6. de loc. aff.
Quomodó vterrus afficiat·ru
Auic. op. l. 3. fe. 2. trac. 4. c. 17.

lædit vegetatricem, quæ à qualitatum vaporum, & materia labe-factatur, coctione deprauatur, imminuitur expultrix; quæ tunc humores ibi collectos, malignos ibi propellare nequit, retentri-cem deprauat, quæ continet, & vicinia ſitus ille, & figura extrà propriam ſedem nimis grauat, & præmit: enimuerò nimia molle collecta abbreuiant vterum, qui ſedes circumiacentes obſidet. Vn-dè Ariſt. ait, præuertitur vterus, qui recto ſitu collocari debet, vt conceptio fiat: nàm vteri ſitu, & figura vitiati, vel natura, vel mor-bo, malum incurabile faciunt; præuertitur quidèm modò ſurſùm, modò ad altera, non quia extrà locũ proprium moueatur, tãquàm animal errabundum; ſed quia impletis vaſis pertingentibus ad il-lum (ſicuti in conuulſione) plenitudine abbreuiantur, ſecundùm longitudinem, & maiora ſecundùm latitudinem, intumeſcunt; ſic quibus ſurſùm, aut in latus tractus eſt vterus. Hiſque aſſenſus fuit vitioſo humore vi eo collecto, & vaſa retrahuntur: ſæpè etiàm ex ventris repletione conuulſio ſubſequitur ab humoribus craſsis dominantibus, vti melancholicis, aut acribus. Gal. inquit loco cit. alia ſymp. concomitari mulieres hiſtericas ſenſu immobiles iacẽ-tes cum obſcuriſsimo minimo, vel ſine vllo pulſu, alias ſentientes quidèm, & moueri potentes, atquè integra ratione; ſed animo tantùm defficientes, & vix reſpirantes, alias etiam crura, & bra-chia contrahentes hæc omnia confitentur: etiam Auic. & Celſus, ęgritudinem ſimilem epilepſiæ, & ſyncopi; ſed vitium eius ex matrice oriri. Quare noxa ſtabilis matrici p. & per ſe aſsignatur, cæteris verò membris communicata, profectò veluti epylepſia, & ſyncope apparet à ſummé vehementi impetu maligni vaporis à matrice ad cor, & cerebrum cum vteri doloroſa attractione ſur-ſùm, vel ad latera propter vaſorum abbreuiationem à materia ma-ligna nimis ea replente: extat quidèm effectiuè, veluti epylepſia, & ſyncope: nàm eſt effectus à matrice productus, non eſt verè epylepſia, ſed imitatio. Eadèm teſtatur Alpharabius, & Paulus ſtranguria eſt vteri recurſus ad affectionem per conſenſum du-cens principaliſsimas partes, veluti ſunt arteriæ carotides, cor, ce-rebri, membranæ repleto vtero à materia ſeminali, aut alia in ip-ſo putrefacta. Raſis ennarrata confirmat, „ cum menſtrua per lon-gum temporis ſpatium retenta fuerint, aut mulier à comixtio-ne viri abſtinuerit diù, licèt valdè affectauerit, & euenerit graui-tas, & dolor in inferiori parte ſumenis, & ſenſerit, quaſi aliquid ſurſùm trahi à parte ſumenis, fortaſsè poſt iſta ſuperuenerit ei ſyn-copis, & quaſi mortua cadet, & depræhendi vix põterit, quod ipſa attrahat aerem, vel habeat pulſum, forsàn præfocabitur, & morietur, & fortaſsè ſanabitur laborioſè tamén. „ Hæc Aetius, qui,

10. de hiſt. anim. c. 3. Hip. de morb. mulierum.

6. de loc. aff. 5. p. de Glau. 14. Aet. tet. 4. ſer. 4. c. 68.

Auic. l. 3. fe. 2. ti. 4. c. 16. l. 4. c. 20. 4. de cauſis pulſ 22. Diluc. eſſentiæ præfoc. & locũ Gal. & Hip.

Alphar. l. prac. trac. 14. ſec. 2. c. 12. Paul. l. 3. c. 21.

Raſis q. ad Alm. 87.

cũm dicat, grauitatem, & dolorem, & ſentire, ſursùm trahi aliquid, neceſſariò fateri cogimur, ibi materiam multam, & malignã collectam fore, & dolorem parere qualitate, & mole diſtẽdente vaſa matricis, aut eius ſubſtantiam, & vaſa contrahi, & abbreuiari maligna copia replente. Non itaq. per refrigerationem eſt vteri præfocatio præſcribenda; cum ipſa perfrigeratio ſit quid conſequens ſecundùm totum ab effectu maligno matricis, & ortum ducat ab actu frigida, & maligna aura; ſed circumſcribenda venit, & delineanda caloris inuati; ſpirituumq; vitalium retractio ad intrà: hac quidẽ cauſa dicitur à Galeno frigidus affectus. Auer-
„ roes inter Arabes grauiſs. auctor ſtatuit, ſuffocationem matricis
„ non ſolùm operat. ſed aliorum membrorum vitiare, & quia
„ vterus ex humore ſimili veneno afficitur, & fumum emittit; qui
„ reſiſtit propter malam ſuam formam naturali calori, ſicuti ve-
„ nena faciunt: hinc priuatio omnium actionum vitæ infertur,
„ corq; pulſat. orbatur. Præterea quia accidit, vt plurimùm mulie-
„ ribus à coitu abſtinentibus, operatur, ad hoc putrefactio corru-
„ pto ſpermate, quod tali corruptioni præparatum eſt, quod impoſſibile non cernitur, vt in malis corporibus, & eorum ſubſtãtia humor veneno ſimilis gignatur, & maximè in vtero ſuperfluitatum corporis receptaculo, quæ recipiunt corruptionem, & aliquandò neq. corrigi, neq. ſanari queunt.

In quendam.

Deſcrip. quid rei

3. de loc. aff. 29.

De malignæ vteri præfocationis eſſentiæ dilucidatione. CAP. IX.

ERIT maligna vteri præfocatio propria in ſe, non pro vt alijs noxas incutit. Admodùm ſurſùm, & ad latera vteri doloroſa retractio à malignis ſuccis, & vaporibus, qui humores, & flatus maligni replent vaſa eius cum admodùm triſti eiuſdem ſenſatione, & grauitate: ſæpè quidém ob retentos menſes maligna colluuies, & indè atri venefici vapores in vaſis illis coaceruantur, quæ nimia copia, mole, & qualitate maligna impropriè, vel propriè excellenter grauant, replent, diſtendunt, & alterant: ſæpè etiam ob ſemen retentum, atquè eximiè vitiatum, ſæpè etiam ob alios malignos ſuccos, & ferè venenis aſſimiles ibi cõgeſtos vitio vteri, aut aliundè; obſtructis enim venis, aut arterijs, aut vaſis ſeminalibus, aut vtero tumore aliquo affecto, corpus vteri non irroratur ab hujuſcemodi humoribus, qui per vaſa illa deſferuntur, & ideò Hip. ait, præfocat. fieri innanita ſubſtãtia vteri. Cauſæ verò antecedẽtes multæ ſunt, externæ etiàm, & procatarticæ, mala victus ratio, labor nimis illas partes calefaciens, faſtidia, cogitationes, fluxus, & nimis ſanguis ab vtero, qui eum imbecil-

Quid ſit maligna vteri præfocatio doloroſa.

Cauſæ diff. ſemẽ, & ſanguis menſtruus, & alii ſucci maligni.

2. de morb. mul. Declaratio. Not. cur à vaſis innanitis fiat præfocatio. cauſæ 3. procatartricæ, art. & imed.

becillitat, & frigidiorem reddit, atq. frigidas ſuperfluitates coaceruat, vel ſemen corrumpit, alimentumq: etiàm non tranſmutat, &
excrementa conſueta non excernit. Quapropter hę omnes noxæ
Not. ex Aetio cur fluentibus menſibus accidunt, & quomodò. exoriuntur, & pręfocatio his occaſionibus accerbior inſurgit; actu
verò menſibus fluentibus ex Aetio, ſyncopem oriri poſſe credendum, præfocationem verò minimè, niſi ratione ſeminis detenti
p. n. atq. corrupti, quod à ſanguine fluente excitaretur in vapores malignos, vaſa ipſa, & vterum replentes, atq. diſtendentes:
Dub. *Sol.* Cur nùquàm accidit hęc paſſio pręgnantibus? Ex antedictis manifeſtè conſpicitur. Vnde ex Hipp. Mulier, quæ non peperit, gra- "
P. de morb. mul. p. uius, & citius è menſibus ægrotat, quàm quæ peperit, ve nullæ illę "
à partu fluuidiores factæ ſunt, diſciſoq; corpore aſſueti ſunt vteri, "
& corpus idoneum, vt impleatur. Interim ſi vteri ad medium lum "
borum proceſſerint, dolor imum ventrem ſubeſt, & crura contra- "
huntur, & cùm aluum exonerat, dolores acutiores fiunt; ſtercus cū "
De morb. mul. 4. vi prodit, vrina deſtillat, & animo linquitur. Alibi verò ait, cùm "
menſes defficiunt in tertijs .i. menſibus, ſuffocatio aliàs, atq. aliàs "
in ipſam irruet, atq. febris aliàs, & aliàs corripiet, & horror, & lū- "
borum dolor, anxia erit iactans ſe, & pituitam euomet: at in quar- "
tis adhùc magis hæc patientur, ſi non prodierint, & in quinto ſi "
non multi menſes deſcenderint, murmur, vrina multa, cibis ad- "
uerſatio, contigerit, in ſextis verò iàm incurabilis eſt, & iuxtà qui- "
dèm priora ſigna magis dolebit. Soluitur dub. in Gal. dictis, cùm "
6. de loc. aff. dub. de ſitu vteri. inquit, vterum aliquandò in ſua ſede manere, mulierem tamèn
Sol. hiſtericis accidentibus corripi. Aſſerendum, licèt ſursùm, vel ad latera peruertatur, non extrà tamèn proprium locum moueri, vti ip-
De plenitudine ſemet Gal. eodem loco ſcribit. Deindè cur communem cauſam,
Dub. 2. *Sol. 2.* nempè plenitudinem ſtatuit Galenus? An quia plenitudo eſt
auctor obſtructionis, retractionis, diſtenſionis, & vitiatæ figuræ,
Tertia dub. de ſemine, & ſang. atq. doloris. Adhæc quis obiciet, ſi minima portio ſem. vel ſang.
menſtrui corrumpitur in vtero, quæ non valeat figuram vitiare,
& abbreuiare vterum, attamèn hiſterica ſymp. oriuntur. Reſpon-
Sol. 3. dub. dendum eſt, tunc poſſe dici potius hiſtericam, & apneam vterinam, quàm conuulſionem, furorem, & propriè præfocationem;
Quid hiſtericū nomen eſt generícum omnibus ſpeciebus. nàm hiſtericum nomen genus eſt, quod prædicatur de omnibus
ſpeciebus ſub ſe contentis, & præfocatione propria, & impropria,
atq. apnea, vt ſuprà latè diſſertum fuit.

De

De differentiis, ſignis, præſagio, & indicationibus malignæ vteri præſocationis. CAP. X.

MVLTA, & innumera ſymp. vteri præfocationem malignam, varias formas, loca affecta, & effectrices explanant; nàm à ſemine corrupto, aut à ſanguine menſtruo, aut alia colluuie ferè veneno aſſimili effectiuè producitur: deindé, vel totus vterus, vel vaſa ſeminalia, vel teſtes, vel venæ, arteriæ afficiuntur, vel magis vna, quàm altera ſedes noxæ ſubſternitur, & hanc, vel illam formam malignam, vel maligniorem inducit. Si multæ eodem tempore mulieres à communi cauſa corripiantur, epidemicus affectus erit, ſi ſporadicus à diuerſis originem ducit; malignus propriè, vel impropriè, & peſtilens propria eſſentia, vel ſymptomatibus innumeris euadit manifeſtus: hincq. conſpicietur, vterum affici morbo ſecundùm ſitum, & figuram, quæ operationes ipſius vteri naturales morbificè lædit, modò ſymptomate, dúm dolore vexatur, modò cauſa, tùm vapores, & ſucci maligni in eo reſidentes ipſum grauarent; atqué extrà ſe etiàm, dùm cerebrum, cor, hepar, ventriculum, fauces, & pulmones petent ſympt. varia. Alij verò Gal. & Hipp. auctoritates, reiq. naturam minimè intelligentes, arbitrati ſunt, vterum morbo, aut ſymp. minimè affici, ſed duntaxat morbifica cauſa (ſeparatur etiàm ab apoplexia ſtercore, & à ſyncope, pulſu, & pallore faciei) rubent. n. præfocatæ ab epylepſia, ſpuma, & pulſu, & ablatur motus cum febre, & ſine febre, vt plurimùm ſtant. Præter allata ſymp. dignoſcitur ex vteri tractione ſurſùm, vel ad latera, quia dolor inguinum, & crurum retractio, atq. tumor circà regionem illam apparet, immò ſi æqualiter cornua vteri, & ligamenta vtrinq. contrahantur; mulier fit gibba, conuelliturq. tota, vt vidi hoc anno Venetijs, torpedoq. totius percipitur. Cauſæ menſtrui retenti, vel ſeminis corrupti, vel maligni recrementi, & veneficæ, & deleteriæ ſubſtantiæ communes, vel ſporadicæ eluceſcunt: reſpiratio ablata ſola tranſpiratione manente innoteſcit ſpeculo, experientia cyathi aquæ, lanæ naribus admotæ, panni aquę frigida imbuti, & affixi vmbellico. Præcedunt difficultas anhelitus, tremor cordis, totius corporis pigritiæ, oſcitatio, dolor capitis etiàm permiſtio rationis, ſubeſt, etiàm ſitis aliquandò, rubedo faciei, oculorum, & labiorum, crepitus, ructus, & quidam vaporum ſuffocantium ab infrà, & ſuprà aſcendentium motus concitantur. A ſemine quidèm grauiora omnia, præſertim ſyncopis, apnea, & furor infeſtant, ſigna copiæ ſeminis luxuriant, vel com-

A triplici cauſa imed. oritur præfocatio.

A locis affectis

A formis.

Signa ſpecifica.

Cur vterus modò morbo, modò ſymp. & modò cauſa afficiatur.

In quoſdam.

Quomodò differt ab apop. epilep. ſyncope, & aliis.

Not. 1599.

Signa à ſemine corrupto,

Lib artis medic. c.75. Signa ab actionibus 2.ext. 3.

alterius humoris maligni perſpicua , & in genere , & in ,,
ſpecie deleterij humores depręhenduntur. Signa ſunt petenda ex ,,
operationum læſionibus , aut his, quæ excernuntur, aut dolori- ,,
bus , aut tumoribus præter naturam , aut horum quibuſdam , ,,
vel omnibus : Nàm circà magnitudinem , & formatio- ,,
nem numerum , & ſitum , quicunq. quidèm ſenſibus ſubij- ,,
ciuntur, errata cognitu faccillima ſunt, quæ autèm ſenſu percipi ,,
nequeunt, quandam cognitionem habent difficilem , vt hepar, ,,
ventriculus, & veſica, ſed magis vterus, renes, lien, cor, & huiuſmo- ,,
di alia. Quædam verò facilem, vt capitis figura, magnitudo, thora- ,,
cis, ſcapularum, brachiorum, & crurum; quę intra corpus non omnia poſſunt dignoſci, nequè aliud ex interioribus quidquàm mihi vnquàm manifeſtum præbuit indicium. Tentare autém oportet, quàm maximè fieri poteſt, virtutem ipſorum, & vitium, & ſi non certiſſima differentia, artificioſa ſaltèm coniectura comprehendere, & ad eorum, quæ latent ſenſum, confert cognitio , & quæ ex ſectionis inſpectione habetur peritia, & operationum, atquè vtilitatum inuentio. Quapropter non mirum ſi internarum partium, quæ ſenſus fugiunt, diligenter affectus à naturæ obſeruationibus, & vſibus exploraretur , quæ omnia in præfocatione vteri maligna erunt acuratè expendenda.

qualitatibus mutatis, quæ tria sẽper in ſym. expẽdenda veniant.

Art med. 72. & 74.

De præſagio malignæ præfocationis. CAP. XI.

3. Aph. 35.

VITIVM hoc læthaliſſimum eſt , & magis à ſemine, & quo plura ſymptomata, & grauiora conſociantur, eò citius mors occupat, cauſæ peſtilentes, conuulſio, & reliqua eò magis, & citius interficient. Sternutatio ſuperueniens bonum; vbi remiſſura eſt affectio, præuia humiditas quædam è locis muliebribus; ad contactum , & murmur quoddam inteſtinorum præcedit, & ipſe vterus paulatim laxatur.

Iudicationes tres á morbo cauſa, & virtute,

Retractioni vteri pugnant laxatio , abbreuiationi longitudo, ſuccis replentibus innanitio, vaſis obſtructis apertio , triſti ſenſationi blanditio, malignitati alexipharmaca , & reliquis ſymptomatibus propria indicata ſuccurrunt.

De

De curanda maligna vteri præfocatione Chyrugicis, Pharmaceuticis, & Diæteticis materijs. CAP. XII.

ACTV infeſtante maligna præfocatione, ſtatim menſes occluſos ſanguinis detractio à brachio (plenitudine in toto vigente) auxiliatur, quę tantùm abeſt, vt ſurſùm ad cor vapores eliciat, vt potius eodem tempore, etiàm actu potentes vapores, & ſurſùm in fieri, & ſanguinem etiàm euacuat, qua depoſita ſarcina ſubſiſtente circà iecur ad alteram vterum occupãtem conſilium magis particulariter dirigemus. Deindé ſaphenæ, malleolorumq; ſcarificatio particulari euacuatione copiæ circà vterũ, aut cucurbitulæ ſcarificatæ internis partibus infrà, & coxis admouentur: nàm ſi abundantia ſanguinis eſt prima origo, & auctor retentæ mẽſtruę purgationis, aut ſi hæc occluſa proprio vitio vteri plenitudinem illam, & vbertatem ſupernam effecerit, ſemper tamèn tutius erit primò venàm brachij tundere, quàm ſaphenã, aut ſcarificationem crurium moliri. Hæc particularem circà vterum abundantiam, illa circà iecur vniuerſalem, & illam vteri fouentem adiuuat: præſtarẽt frictiones, ligaturæ, punctio, vociferatio, cucurbitulæ ſiccæ, attractiones pilorum, & naſi, vt facultas excitetur, & aliundè ſucci, & atri vapores retrahantur, in vruntur & capitis partes, & infernæ circà talum, ad hęc munera peragenda.

De ordinẽ, & de ſanguinis miſſione, an primò à brachio, an à ſaphena, & quãdò de loc. vbi dubitatio.

Sol.

Not.

De Pharmaceuticis præſidiis in maligna vteri præfocatione. CAP. XIII.

INTER præcipua à toto euacuantia, & reuellentia obijciuntur clyſteres acres, qui eodem tempore etiàm vterum emolliunt, & innaniunt ex aceto mulſo, & ſquillitico, decoctio ciclaminis, centaurij, ſeminum carthami, florib. camemelli, anethi, ſcorzonerę, & ſcabioſæ, aut decoctione atthemiſię, camemelli, anethi, matricariæ, & tanaceti, ol. lib. albor. amigd. dulcium, & cãmemellinò, aut ex decoctione aniſi, fœniculi, origani, calamenthi, ſatureiæ, pulegij, adiecta triphera magna, aut ex malua, althea, parietaria, baccis lauri, iuniperi, fænugræco, oleo cheierino, & rutaceo cùm melle, aut (ſemine corrupto) ex decocto viticis, rad. nimpheæ, pentaphilij, vrticæ, lactucę, prunorum, cum ol. violac. & roſ. glandes etiã configurantur ex colocyntide, hyera, & ſalegemæ; aut é ſpecieb. diaphin. puluere centaureæ, nitri, cimini, gariophili an. p. æq. cum melle: pillulæ fætidæ totum vniuerſum exturbãt extracta ex agarico, colocyntide, & aſſa fœtida, aut liquor ex his:

Clyſteres.

Pro ſemine corrupto.

Glandes.

Pillulæ, extracta.

Conſrictiones alterantes.

euacuatis, & emundatis primis vijs clyſteribus, glandibus, poſtea pillulis, & extractis: vſu veniunt theriaca, & mitridatium cũ margaritis, & radice nimpheæ, aut caſtorei drac. 5. mulſæ vn. 2. aut decocti arthemiſiæ, fæniculi, ſeminum vrticæ vn. 3. ſeminis viticis, radicis nimpheæ an. ſcru. 1. pillulæ ex caſtoreo, ſagapeno, de aſſa fætida cum aqua fæniculi, triphera, magna cum opio

A proprietate.

à proprietate acetum ſtillaticium, ſcylliticum, ocimi ſemen, vel ſuccus plantaginis, radix nimpheæ, Galenij diamargariton frigidum, diahiacintum. Hæc omnia ſemini corrupto, auræq. malignæ aduerſantur, menſtrua autem purgamenta reſerant, decocta

Promenſtruis retentis aperientia.

ſcordij, ſatureiæ, dictamni cum ſyrupo de arthemiſia, aut de quinq. radicibus, aut decoctum aniſorum, fæniculi, origani, calamenthi,

Aqua chymica.

ſatureiæ, ſabinæ, aut aqua ex his ſtillaticia chymicè cõſtructa, aut decoctum ſaluiæ, ſaxafras, porrorum, capilli veneris, arthemiſiæ cum ſyrupo de liquiritia, de capillo veneris. Liquor tandem elicitus ex ſcolopendria, thymo, cuſcuta.

De odoribus in maligna præfocatione peſsis, ſacculis, & aliis externis.

CAP. XIV.

Q. cur. odores naribus ingrati admoueantur.

ODORAMENTA, & ſternutatoria naribus ingrata & fætida iuuant ex aduſto goſſypio, tela linea, corijs, capillis eiuſdem, aſſa fætida, nec non è bitumine, galbano, pice liquida, allio, cæpa, caſtoreo; ſed caliditatem cerebri perpendere, & corrigere decet roſis, camphura, coriandris, nenuphare,

Cur ſubtus.

ſandalis: ſubtùs odorata admouentur ex moſco, zibetto, & gallia muſcata, aut è confectione cyfeos, odores mali excitant facultatẽ,

Facultates ingrati odoris.

tanquàm ingrati, nec non olfactum, & ſternutationem commouent: quibus materia vteri repellitur; at ſuaues, & iucundi laxant, aperiunt, calfaciunt, & amici naturæ, & ſpeciebus, quibus maximè abundant, vaſa genitalia iuuant; ingrati verò, licèt excalfaciãt, & laxent, vi deleteria pollent inimica, & tetros vapores effundunt,

6. De hiſt. anim.

& viſcera fædant, ſpiritus conturbant, & ſanguinem conſpurcant.

De peſſariis in maligna præfocatione. CAP. XV.

PESSI ex oleis prædictis cum odoramentis, digitis, & pene tincto fiant, illinianturq. partes infernæ oleis attenuantib. amygdalino, camemellino, anethino, cheierino, lil. alb. cum cinnamomo, gariophillo, & aniſo. Aut .r. axungiæ ſuillæ, gallinæ

gallinæ an. vn. ſ. trociſcorum de gallia, cinnamomi an. drac. ſ. m. Aut. r. muſchi, ambræ an. g. 3. aquæ cinnamomi, ceræ an. vn. 5. m. fiat linimentum; aliquandò parantur peſſaria ex rad. mercuriali, & ciclaminis: teſtudinis terreſtris hepar tritum vi peſſi ſubdito ceratum ex araneis, inſeſſioneſq. in his oleis, ac plantarum decoctis concinnantur. 3. De affec. mul.

De ſacculis, epithematibuſq. ad vteri præfocationem malignam.

CAP. XVI.

SACCVLI etiàm, epythemata, cardiaca cordi, nec non ſtomacho, vteroq. apponantur ex pulegio, origano calamento, fænugræco, meliloto, camemello, & anetho, gariophilis, macæ, aut vnguentum vmbillico, videlicet. Butyri recentis vn. 1. olei abietis drac: 2. ſ. gummi ſauinæ drac. 2. galbani diſſoluti drac. 1. ſuperponaturq. teſta nucis, ne nares odor petat, videlicét galbani, bdelij, armoniaci an. vn. ſ. myrrhæ ſcru. 1. pulueris matricariæ, pulegij, xyloaloes an. drac. 1. ceræ q. 5. fiat ceratum, cordi vnguentum cordiale Guainerij. Aut. r. diamargaritonis frigidi, ſpecierum triaſandalorum an. drac. 1. vnguenti roſ. ſandalini, an. vn. ſ. m. Sed de his, & de ſtomacho admouendis plura aliàs recitata fuere.

De ſynapiſmatibus, & vexicantibus ad malignam vteri præfocationem.

CAP. XVII.

SYNAPISMATA ſuper imum ventrem, tertioquoquè, aut quarto dic imponantur, donec corpus rubeat, ex cera ſynapi, & euphorbio, aut ex pyretro, ſem. vrticæ: præcordia itém faſcijs vinciantur, & diſtentis manibus, os vteri comprimatur, & vbi exacerbatio inſtat, ægræ ad vomitum cogantur: omnes. n. leuat, ſed præcipué cibo grauatas. Hoc vnum ſcitu dignum in maligna præfocationeà ſemine corrupto frigida, & ſic ca à tota ſubſtantia, & bezaartica adiciantur: à ſanguine verò retento, & putrefacto tenuuium partium, & cientium obſtructas vias.

Paul. Celſ. loc. cit. — *Not. de vomitu.* — *Not.*

De victu instituendo in maligna præfocatione vteri. CAP. XVIII.

VICTVS communiter tenuis, & attenuans præſtetur, in paroxiſmo verò ſyncopis, vinum pauciferum; at extrà acceſſionem id abdicetur, vt inquit Auic. ne ſanguis, & ſemen augeatur, flatuoſa ſemen gignentia, & ſanguinem euitentur, iura caſtrati, pulli gallinacei, decorata ſem. peponum, capillo veneris, borragine, nimphea, ptyſſana hordeacea in hoc iurè apparata, aut cum ſucco arancij, & limonis: turtures, perdices, turdi, ſturni æſitentur, piſces ſaxatiles aceto, & ſucco citri, & arancij, & limonis. Potiones ex his etiàm vtiles, & accommodatæ ſunt ad ſeminis vapores atros extinguendos, & vias reſerandas.

De multis Hipp. auctoritatibus ad curam præfocationis malignæ attinentibus dilucidationem. CAP. XIX.

L. de nato mul. 58. & 3. SED nunc loca Hipp. & Gal. recitentur, vt exacta meth. curandi has duas ſpecies malignæ præfocationis expendatur libro de natura muliebri. Si ad cor progreſſi vteri ſuffocent, & non decedant, poni ſemen tritum, & pulegium in aquæ cyathis tribus, & aceti albi cyatho vno, & mellis tertia cyathi parte diluuito, tepefacito, & ieiunè ſorbenda dato coniram, & caſtoreum ieiunè dato, & caput odoratis, ne vngat, nequè odorata olfaciat. *Not. Dilucidatio verborum Hipp.* Hæc omnia rectè vſurpantur, ſi primò vniuerſum fuerit euacuatum, nàm ſpeciei è ſanguine menſtruo corrupto opem ferunt aperiendo, & vapores malignos diſſoluendo. Inhibet odorata, ne ſuprà alliciantur vapores, qui potius ingratis odoribus retrò veniunt deturbandi, quin etiàm dùm vteri ad hepar accedunt, multa de repentè, & dentes conterit, & color niger fit, virginibus maximè antiquis, & viduis, quæ iuuenculæ ſunt, & pepererunt, & viduæ manent: depulſione per manum facta infrà ſub hepate, aut ſub præcordijs faſcia deligata, & aperto ore vinum odoratiſſimum infundito, graueolentia naribus; ſub vtero autèm benè olentia. *Not. Dilucidatio Hip.* Hæc docet Hipp. nàm conſtrictis ſupernis partibus retrocedunt vapores, & vinum odoratiſſimum ſyncopim, & vires languentes reſtaurat, & vias vteri reſerat; ſicuti ſubtùs benè olentia, & ſuprà graueolentia repellunt. *De natura mul. 67. 69.* Si vteri ad viſcera conuerſi ſtrangularint, vinum cedrinum, & cuminum, ethiopicum bibat, & apotermon bibat, & hordeum decorticatum tritum vnà cum palleis, & cum cornu ceruino, vino ſubige, & hinc vtero ſuffito funiculum lucernarium accenſum extingui- *81.*

tingui-

tinguito, & naribus admoueto, poſtea myrram vnguento dilutam, & lanam exceptam apponito, & reſinam oleo dilutam bibendam dato. Primò vinum cedrinum, & cuminum ad vias reſerandas præbet, & ad vires reſarciendas, ſicuti reſinam dilutam cum oleo nempè roſ. ſuffitus ex hordeo ſemen exiccat, & vapores malignos abſumit. Cum verò vteri ad medium lumborum proceſſerint, fiſtulam ad veſic. n alligatam vtero ſufflato, & fomenta adhibeto, & multa calida lauato, & benè olentia ſub nares ſuffito, malè odorata autèm ſub pudenda: cùm autèm dolor ceſſauerit, lenticulæ decoctum, pharmacumq. ſurſùm purgans dato, à quo venter. Pmoueaturoſtquam autèm vteri ad locum ſuum redierint, medicamentum infrà purgans, poſtea lac dato, & fomenta ad vtero ſex vino adhibito; medicamentaquè cum lauro præparata, & aromata ſuffita: cæterum ſteriles, & claudæ fiunt ex hoc morbo. Hęc ab Hipp. exarrauimus, ne quid ſcrupuli alicui ſuboriatur, curlicèt animo liquerit, vtatur odoratis ad nares, & malè olentibus ad vterum, cùm potius è contrà agendum fore videretur? Rectè tamèn Hipp. hæc docet; nàm reſpicit ad ſitum vteri.p.n. & deorsùm ad lumbos ob multitudinem humorum, ſanguinis, & ſpirituum. Vt igitur ad propriam ſedem demandet, odorata naribus apponit, quæ ſpiritus, & ſanguinem ſurſùm reuocant, malè olentia autèm infrà, vt vterus fugiat, & tanquàm noxia euitando, ſursùm ſe ſe attollatur: vndè iurè ſtatuit, tunc exhibendum fore medicamen ſurſùm euacuans, vt ſurſùm vterus pergat, qui deorſùm præter naturam dilabebatur. Verùm cùm ad naturalem ſtatum redierit, meritò ſuadet è contrà, odorata ſubtùs admouenda, vt vteri natura reſtauretur, viæ aperiantur, & ſucci maligni ellicianter, maleolentia autèm ſub naribus, vt deorsùm repellantur, & cor ab his tutetur, & cuſtodiatur. Quapropter expendamus, àn ſursùm, vel deorsùm potius, àn ad latera trahatur vterus: enimuerò ligamentis vteri ad coxas repletis, crura contrahuntur, & vterus deorsúm ad lumbos, atquè verſus dorſum diuellitur, vtrinquè ligamenta, tanquàm in medio ſita inter crura, & vterum trahunt crura ſursùm, & vterum deorsúm. Quæ quidém ſi Anatome periti expendent, omnem ambiguitatem è medio tollent, et recta methodo præſidia ab Hip. enarrata cognoſcent, cuiuſquè affectus verum præſidium, non ſolùm cauſam aduertit, ſed modum operandi ipſius cauſæ contemplatur, vt etiàm ipſæ, & modo aduerſetur.

Dilucidatio Hip. verborum

Lib. de mã. mul. 24. Dilucidatio. Not.

Cur benè olentia naribus apponat Hipp. & ſuprà è contrà dicat.

Quæſt.
Sol.

Q.
Cur primò med. ſurſùm euacuantia proponat?

Sol.
2. Not. 9. cur. et quãdo med. deorſùm euacuantia adhibeat Hip.

A quo ind. benè olentia, & deindè malè olentia ad mota, & naribus, & vtero vario modo.

Sol.

De

De præſeruatione à maligna præfocatione vteri. CAP. XX.

PRÆSERVANTVR mulieres, ſi menſtruas purgationes rationabiliter ſueras attenuentibus,aperientibus cibis, & fomentis præincidamus, ſi ſemen retentum coitu, peſſis, digitis, vel exiccantibus nimphea plant. ſem. viticis,rutæ, ſucco citri, arancij, limonis, euacuabimus(innanito p. vniuerſo ijs, quæ craſſos, & viſcidos ſuccos medicantur)agarico,elleboro,oriaphin. ruffi,diacol. aut extractis ex his,aut pillulis noſtris.r. fol.ſen. polip. querni an.vn.2.elleb. nigri præp. vn.1.ſ.reubarbari drac.4 fiat inf. ſec. ar. in decocto cin. garioph. corticum citri, ſand. citri q. 5. & fiat leuis ebull. & expreſſio.r. dictæ expreſſionis, mel. roſ. ſol. ſimp. de polip. comp. an. vn. 1. maſticis claræ drac. 3. in vaſe terreo cooperto in furno, euaporent omnes humiditates: fiat maſſa, aut abſtinentia, & inædia, quæ ſanguinem, & ſemen diſſipat.

De breui methodo medendi omnes cauſas morbificas, ſymptomata, & morbos.
CAP. XXI.

EX ſuperioribus libris lucubratis vnuſquiſq. vniuerſam praxim medendi, cauſas præſeruandi, morbos, & præſertim acutos curandi, & ſymptomata grauiora profligandi, & vires totius, & partium cuſtodiendi addiſcet.

De cauſæ morbificæ eſſentia, & medela. CAP. XXII.

Quid ſit cauſa morbifica, & quotuplex.

SANE morbifica cauſa eſt obiectum improportionatum humanę facultati, adeò vt id ſubſtantia, aut quantitate, aut qualitate, aut motu, aut quiete facultati ſenſitiuæ, aut motiuæ, aut rationali, aut negatiuæ noceat obiectiuè; quod quidèm intrinſecè diuiditur in ſpiritum animalem, vitalem, naturalem, aut ſanguinem, aut ext. aut cibaria, medicamenta, & extrinſeca obiecta, aut tertiò in continentes aliquas particulas præter naturam. Tria igitur hæc p. cauſæ morbificæ genera præter naturæ leges deficiunt, aut creſcunt (in additione, & dettractione tota medicina conſiſtit) & exempla hæc cognoſcendi, medēdi nobis ſubijciunt, cauſæ putridarum febrium veneni, malignitatiſq. ſanatio; ſpiritus accenſi in æphemeris, ſolidæq. inflammatæ in hæcticis, vigilia, ſomnus, carhus, lęthargus, apoplexia, epilepſia; in quibus ſpūs animales offenduntur, ſyncope, & palpitatio, in quibus vitales, ſtomaci vitia, ſatyriaſis, & vteri præfocatio; in quibus naturales langueſcunt: Ab his cunctis norma, & methodns detur

Species cauſæ morbificæ.

Tria prima generica cauſæ morbificæ.

Indicationes præſeruatiuæ á cauſa.

A quibus præſeruatio cauſarum.

agno-

agnoſcendi, hauriendi præſeruatiuas indicationes,humorum copiam adimendi,atq. turgentiam reuellendi motam, aut deriuandi, aut repellendi,intercipiendi, & coercendi, quietes excitandi, aut augendi, quod deficit, minuendi, & detrahendi, quod ſuperuacat: deindê quod à toto genere præter naturam eſt, penitus abolendi, aut concoquendi crudum,aut per contraria alterandi, aut maligno aduerſandi alexipharmacis, aut venenum penitus debellandi. Hæc cuncta in curandis febribus putridis ephemeris, & hæcticis malignis exactè habentur, & reliquis perfectè aptari poſſunt.

De morbi natura, ſpeciebus, & cura. CAP. XXIII.

EST morbus conſtitutio præter naturam immediatè lædens operationes naturales humani corporis: hic erit quidém intemperies, aut mala compoſitio, aut ſoluta vnitas. Porrò intemperies aderit calida, frigida, humida, & ſicca, aut ex his mixta; pariter autèm cum materia calida, frigida, humida, & ſicca flatuoſa, aut humorali, aut complicata, & quamlibet ſanè partem corporis occupauerit: actio, cuius excrementa, & qualitates prẹter naturam apparebunt, & indicabunt contraria, & regulam has curandi nos docebunt febres ephemeræ, hẹcticę, putridæ, vigilia, ſomnus: morbi autém in mala compoſitione, magnitudo aucta, vel imminuta, tumores morboſi, inflammationes, eriſipelata, ædemata, chyrri, cancri à bubone maligno, frænitide, angina, pleuritide edocentur. Mala conformatio, ſitus, figura, numerus, ſuperficies, anguſtiè à febribus, peripneumonia, vteri præfocatione, normam acquirent. Vulnera tandèm, & vlcera ab antrace, carbunculo, & dyſenteria, & phythyſi ſimilem curationem poſtulabunt.

Quid ſit morbus, & quotuplex.

Tres morbi ſpecies genericæ.

Signa è tribus hauriuntur.

Indicationes à morbo, & cauſa.

De ſymptomatis natura, ſpeciebus, & medicatione ex ſuprà collectis.

CAP. XXIV.

EST ſymptoma opus præter naturam partium viuentium ſequens aliud præter nãm, quod deindé erit, aut actio animalis, vitalis, naturalis deprauata, imminuta, aut ablata, aut ſecundò excrementi retentio, aut eius fluxio immoderata; aut qualitas ſenſibilis excellens: cauſa quidèm ſymptomatis generatim, aut morbus eſt, aut aliud ſymptoma, aut cauſa morbifica. Vndè appellatur ſymptoma morbi, ſymptomatis, & cauſę, ſed morbus

Quid ſit ſymptoma, & quotuplex.

Triplex ſymp: & 3. eius cauſæ.

hanc

Indicationes, & cura actionis læſæ.

Ext. immodicè retenta, aut fluentia.

Qualitates mutatæ.

hanc vicem cauſæ, & obiecti gerit. Curatio horum omnium animalium appræhendetur à curatione doloris capitis maligni, vigiliæ, ſomni, frænitidis, appoplexiæ, epilepſiæ, læthargi, & aliorum affectuum cerebri, ſicuti vitalium à medella ſyncopis, & palpitationis: naturalium à ſtomaci vitiorum omnium ſanatione, tandèm excrementa à maligno catharro dyſenteria, & huiuſmodi: qualitates mutatæ à peticulis extremorum liuore, variolis, atq. morbillis. Idcircò ex his omnibus breuiter perfecta methodus medendi omnes morbos cronicos, & acutos, cauſas, & ſymptomata, eliciendi indicationes præſeruatiuas à cauſis, curatiuas à morbo, & vitales à viribus elicitur. Toto igitur ſtudio incumbendum his libris, qui vniuerſalē, & peritā praxim completè tradunt. Verùm ſi breuiores definitiones in his libris, aut elegantior ſermo, aut lucidior deſiderabitur, arbitrandum eſt, definitiones illas deſcriptiones ſæpè eſſe, & demonſtrationes ſolo ſitu differentes: deindè gratia ordinationis cauſarum ad medicum vſum ità conſtructas, & auctorem potius rerum eſſentijs, & breuitati addictum, quàm ornatiori dicendi modo, & rethoricis figuris fore eſcuſandum. Scit enim definitiones propriè, aut ex genere, & differentia eſſe conſtituendas, aut ex materia, forma, & efficiente, aut per ſigna propria. Homo quippé eſt animal rationale, eclypſis eſt priuatio lumi nis in Luna propter interpoſitionem terræ; homo eſt animal riſibile: conuertuntur iurè omnes hi termini cum definito, ſemper & vbiq. ſunt vteri. Deum interim Opt. Max. trinum, & vnum, & Beatam Dei Genetricem humiliter depræcamur, hominum, ſaluti, tutò, iucundè, & citò inſeruiant.

Valete, iterum benigni, & candidi lectores valete.

Auctore Ioanne Colle Bellonenſi, & à Secretis Valetudinis Sereniſs. & Inuictiſs. Franciſci Mariæ II. Vrbini Ducis VI.

L. D. Opt. Max.

PISAVRI,
Ex Typographia Hieronymi Concordiæ.
cIↄ. Iↄc. xvj.

AVCTORITATE DD. SVPERIORVM.

di Lorenzo

ac 14
592
CCu
304